liotheca
dictina

Bibliotheca
medicina

Biblio
Benedic

FLORIACENSIS VETVS BIBLIOTHECA, BENEDICTINA, SANCTA, APOSTOLICA, PONTIFICIA, CÆSAREA, REGIA, FRANCO-GALLICA

Ad Henricum iiij Christianissimum Franciæ et Nauarræ Regem, ac Mariam Medicæam Reginam.

Cum utroque Xysto ad diversos.

Opera Ioannis A Bosco Parisiensis, Cælestini Lugdunensis: nunc primum è latebris emersa, ac antiquariorum vsui exposita.

CVM PRIVILEGIO

GDVNI,

HORATIVM CARDON

1605

CHRISTIANISSIMO PRINCIPI HENRICO IIII. FRANCIÆ, NAVARRÆQVE REGI: ET MARIÆ MEDICEÆ ipſius Coniugi Galliarum Auguſtæ.

IOANNES A BOSCO *Cœleſtinus: Coronam Gloriæ, & Diadema Decoris.*

MIHI ſemper à vero omninò aberrare Authores ſacri viſi ſunt (Chriſtianiſſime Princeps atque Auguſta) qui relicta Chriſtiana maſculáque veterum Chriſtianiſſimæ omnium Gentis Franco-gallicæ Heroüm, ac penè Diuinorum Regum gloria, à neſcio quibuſdam Alexandris, Iuliis Cæſaribus, atque aliis gloriolæ humanæ, quæ iam apud inferos ardet, mancipiis: inanes vmbras, atque tenuïa futilis honoris

noſtratum Regum viuentium tabellis ac imaginibus,obducunt turpiter lineamenta. Quaſi non æquè vitio verti debeat, degeneribus iſtis ſcriptoribus, extra fertiliſſimam Franco-gallicam noſtrorum antiquorum Principum tellurem, conquirere gloriæ ſuorum Regum alimenta: ac Romanis olim, Republica florente, piaculare erat: aut Romæ non Romanè loqui: aut externos ſibi Duces aſciſcere. Ego, qui & Franco-gallus ſum, atque è Chriſtianiſſimo Nobiliſſimóque corde Chriſtianiſſimi ac Nobiliſſimi Regni Lutætia Pariſiorum, de Chriſtianis maximè omnium progenitoribus ortus atque procreatus, qui ante ephebos me ſacrato Cœleſtíque vitæ generi ſpontè addixi, qui ſub Chriſtianiſſimo atque Religioſiſſimo Principe iam aërem ſpiro, iam quiete, iam otio perfruor, qui Monarchiam Franco-gallicam, Religione florentiſſimam,pace tranquilliſſimam, eruditione clariſſimam,optimis moribus ornatiſſimam,ſuis conterminis vt terribilem, ita admirabilem, feliciter intueor. Ego, inquam, non poſſum committere, vt limpidiſſimis relictis noſtratum Monarcharum fontibus, ad externos, & maximè omnium auios riuulos recurram. Fontibus. Ex quorum

rum

rum haustu, ô Christianissime Princeps, & Augusta, per vos, ac sub vobis, DEVS Opt. Max. Genti suæ electæ, filiæ primogenitæ, Israëlique cordis sui, nationi Franco-gallicæ, hæc otia fecit.

Tàm argutè, quàm scitè, ac verè, Auenio clarissima Franco-gallici, atque adeò Borbonici, & Medicæi nominis (si vsquam alia toto terrarum orbe) cultrix ciuitas, dùm fausto vestro connubio adlætaretur, atque adblandiretur, in ipso portarum suarum frontispicio, nauem mediis vndis fluctuantem, ac sæua tempestate iactatam: sydereo tamen radiantis è cœlo Lilij Borbonici aspectu erectam, omnium oculis pro tabella exposuit, cum hoc certissimo, verissimo, Nobilissimo, ac verè Franco-galliæ genuino Eulogio: *Hoc sydere tuta ero.* Nos etiam ipsi vidimus, Prudentissimum ac Illustrissimum Cardinalem Petrum Aldobrandinum, ex Fratre Nepotem, atque Legatum bonæ memoriæ Clementis VIII. vt dignitatis apice, ita integerrimæ vitę splendore, rerúmq; mirabiliter actarum gloria, verè Summi Pontificis, sacris & Apostolico viro dignis muneribus, vobis, ô Christianissime Princeps, ac Augusta, gratias agentem, de pace Italiæ per vos (dum Regias

inuictas acies Alpium ianuis subduxistis) reddita : hoc est de Ecclesia conseruata. Ipsiq; audiuimus Pontificium. Oratorem in Beati Ioannis Basilica, apud Amplissimum ac Nobilissimum totius Galliæ Emporium vestrum Lugdunæum, eruditè & ingeniosè admodùm, Christiano ligone fontem Franco-gallicarum, Henricæarum, Borboniarúmque virtutum apperientem : dum inter dicendum, tuam, ô Rex Christianissime, deliciæ & decor Gentis Franco-gallicæ, Orbis terror, monstrorúmque domitor, in Sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedis obseruantiam, tuum in ipsius incomparabilem, inimitabilem, ac cunctis seculis desiderabilem Pontificem Clementem VIII. (*qui te vt filium suum duplici iure* primogenitum, paternis, dum luce hac frueretur, demulcebat officiis) cultum ac venerationem. Vocabulo vtar Christianissimo ad Christianissimum Principem, atque in Christianissimo scribens Regno, tuam obedientiam Karoli sanctitate fortitudinéque verè Magni in Romanam Ecclesiam Religioni, studio, atque propensioni meritò comparauit. Sed alios etiam ego ipse fontes tibi effodio. Si Clodouæi pietas spectetur, iure Merouingianæ stirpis illi

Is Marquisetus vocabatur.

fulci

fulcimentum attribuemus. Si Karoli Magni Religio per ſe conſideretur, Karolouingorum Regni, ipſam baſim fuiſſe conſpiciemus. Si Roberti Capetij Sanctitas in memoriam reuocetur, firmam illam extitiſſe petram, in qua tot annos durans, atque inter tot tempeſtates perdurans domus Regiæ Franco-gallicæ, ædificium perſtat, cuncti fatebimur. Scimus etiam, alios fuiſſe Piiſſimos, Sanctiſſimóſque Franco-galliæ Reges. *Hoc quippe noſtræ proprium eſt Franco-galliæ, vt quomodo omnium quæ extant Regnorum ætatem ſua vetuſtate, claritatem ſuo ſplendore, firmitatem ſua ſtabilitate: ſic etiam Piorum, Sanctorum Fortium, & Clarorum aliarum gentium Regum numerum, ſua numeroſitate, longo admodùm, & vix ac ne vix quidem aſſequendo, interuallo ſuperet.* Sed hos tantùm data opera, ac ex induſtria commemoro, vtpotè qui primi, vel propè primi, ſuarum ſtirpium fuerint: qui ipſis de cœlo attributum ſceptrum, Pietate, atque in Deum Religione fulcierint, in longáſque poſteà generationes ſuæ proli tranſmiſerint, electis certis quibuſdam cœlitibus Patronis, quorum fidei atque tutelæ ſe ſuáque omnia crederent. Notior eſt, quàm vt ampliorem narrationem depoſcat. Clodouæi erga

De huius Roberti Sāctitate, omninò miranda recitat Baroni⁹, tom. Annal. Ecclesiaſt. 11.

Apoſtolis parem Martinum fiducia, & ex conſequenti, largitas. Karoli Magni erga Eparchium, Rotberti erga Annianum, quem & Seniorem ſuum veteri Francico idiomate vocitabat. Cuius ſtudium, Conſtantia ipſius vxor & Regina æmulata, nec dum abſoluto vitæ termino, cunctum ipſius Anniani Aurelianenſi Baſilicæ, mundum atque ornatum ſuum muliebrem, magnificè aſſignauit, & conſignauit.

Conſtantia vxor Rotberti Regis.

1. Reg. 29.

Ac licèt tu, ô Rex, *Sapiens ſis, velútque Angelus Dei.* Cùm tamen ex eodem Capetio ſtipite, iam aliis vetuſtate ſterilitatéve vel conſumptis, vel vietis termitibus, ramum alterum ſtipiti propemodùm æqualem (ne dicam maiorem) Regio culmine frondere, ac miris virtutibus efflorеſcere facias. Non (quæ tua eſt benignitas) iniquo ſcio animo accipies: ſi tibi Aduocatum indicauero apud Deum efficaciſſimum acceptiſſimúmque, qui te, Reginam, atque liberos veſtros efficaciter tueatur, ac protegat. Ipſe licèt ſolo ſit Italus, eſt tamen veteri Galliæ incolatu Franco-gallus. Qui antiquis collatis beneficiis, & ſuam in Franco-gallos Reges fidem, & in iſtius Chriſtianiſſimæ Coronæ hoſtes odium & indignationem non ſemel exeruit. Ac tandem

dem, florente tua, ô Rex, in areis planis Gallicis oliua fortissimæ tuæ palmæ inoculata, sanguinem suum per Nympham Austro Medicæam, tuo sanguini commiscuit. Is ipse, ne vos, ô Christianissime Princeps, & Augusta, diutiùs suspensos habeam: est Sanctissimus Pater Benedictus Nursinus, vir Patritius, ac Augustalis, Monachorum Legislator, Franco-galliæ à nongentis quinquaginta iam & ampliùs annis ciuis, vel saltem incola. Hostium Franco-gallici nominis fulgur, Delphini vestri immò Franco-gallici ex Proauis vnus, Regúmque Capetiorum columen & tutamentum. At præstat, vos quem amatis, Historiæ sacræ ac Ecclesiasticæ Patrem, loquentem audire: *Bases* (ait ille) *inspiciendæ sunt, super quas tantam Regni Francorum molem, ista noua successio, Hugo auus cognomento Magnus, eiusq; filius Hugo, primus huius stirpis Rex Francorum, Robertus pater, & ipse Robertus filius collocarunt: super quas innitens hactenùs permaneat inconcussum & stabile.* Et posteà ex Helgaldo syncero Historico, subjicit: *Erant huic generationi* (nempe Capetiæ) *speciales amici. Sancta videlicet Maria, & Pater & Dux Monachorum Sanctus Benedictus.* Et infrà: *In cuius honorem plura erexerant Monasteria. Fertur*

Cardinalis Baronius tomo 11. Ann. Ecclesiast. ad annum Christi 1029.

autem dixisse moriens bonus pater (Rex videlicet Hugo Capetius) *O optime fili*,(Roberte quippe) *per Sanctam & indiuiduam Trinitatem te obtestor, ne quando animus subrepat acquiescere consiliis adulantium, vel muneribus donisq́ venenatis te ad vota sua maligna adducere cupientium: ex iis Abbatiis, quas tibi post Deum perpetualiter delego. Nēve animi leuitate ductus, quolibet modò distrahas, diripias, aut ira excitante dissipes. Specialiter verò tibi inculco, nullo pacto Ducem omnium, Patrem dico Benedictum, à te patiaris diuelli. Illum apud communem Iudicem, salutis aditum, tranquillitatis portum, postq́ carnis obitum, securitatis habiturus asilum.* In hunc modum differit Polyhistor Cardinalis. Stetítque: nam ipsiusmet verbis immorari delectat, ô Rex Inuictissime, Castissimáque Regina, contra diuersos impetus ventorum & fluminum Capetia domus, supra Benedicti Patris petram: permansura semper, si benè collocata fundamenta persistant, casura tunc certò, (omen infaustum Deus auertat) si bases sanctæ (quod Superi abnuant) à fundamentis negligenter reuellantur.

O Francia Palladium!

Huius tanti Capetiæ stirpis protectoris corpus, Floriacense Cœnobium in Aurelianensi agro conseruat, indigno tanto

Prin

Principe, támque fido Patrono, locello reconditum. Qui à vobis duo expostulat atque deposcit, si & vetera à prædecessoribus vestris accepta ab eo beneficia rependere, nouáque vobis ac liberis vestris comparare vultis auxilia. Primum est; vt de cætero publica ac Regiorum ministrorum vigilantia, solitò studiosiùs tantus thesaurus custodiatur. Quem vt à multis, vsque ad hanc diem creditum est, à Casinensibus posside ri: sic possent ipsi Casinates, rei iam detecta veritate, prece pretióque: minimo negotio, ni maturè occurreretur surripere.

Alterum, vt cùm vos ipsi in stratis eburneis, lectis aureis, cubilibúsve argenteis accubetis, non sinatis diutiùs Franco-galliæ tutelarem Benedictum, illustriori totius orbis prosapia editum, omni suo ornatu à Caluinistis spoliatum: in lignea theca consistere. Recordati, quòd cultus Sancto Richario à Capetio Hugone impensus, ipsi vt Gallici ferunt Annales, Regnum adstruxit, & firmiter stabiliuit.

Vobis equidem iam à Deo naturáque, Regnum assertum est. Nec illud vobis nouo iure tanti Patris cultus acquiret. At audeo (tanquam futura prospiciens) dicere, vestris illud liberis (vtpotè non tantùm Capetio

petio germine oriundis, verùm etiam sibi affinibus & propinquis) stabile firmúmque, contra omnes omnium omninò inimicorum insidias, efficiet. Machinamenta magna, multa, varia, domi forísque reteget. Vos, & cunctam vestram familiam in circuitu vallabit, in tantum, vt si malum immineat, ad vos tamen, & ad tabernacula vestra, non appropinquet.

Aliud insinuarem, suggererémque lubenti animo Dominis meis, huic Diuo acceptiùs. Sed ne sit præsentis temporis hæc Parabola, plurimũ vereor. Suggerã nihilominùs pro mea erga Regiam domum fide, ac sinceritate? Vis, ô Borbonia stirps, hunc totum tibi deuincire Sanctum, totum tibi addicere? Vel vnico ac singulari suo Mausoleo, Palladij Franco-gallici Sacrario. Abbatem Regularem, dona, statue, institue. Regularem, inquam, non Cuculi tantùm gestatione, sed Regulæ Benedictinæ sollicitæ obseruationis perfunctione. Et iam tibi polliceor, quòd breui intuebitur Gallia, vnguentum è capite in barbam profluere, ínque oram vestimenti descendere.

Sed te maximè omnium, Maria Augusta, officium istud pietatis ac Religionis mouere ac promouere decet. Quæ & gente Ita

te Itala es & Austriaca matre Ioanna progenita: ob quam iure propinquitatis, Sanctum hunc Clarissimum Benedictum contingis, & Italum & Austrium. Austriacum quippe genus, à Beati Benedicti progenitoribus oriri notissimum est. Si adsit voluntas, non deerit (Regina) facultas.

Intereà verò vobis, ô Rex atque Augusta, quid è re vestra sit; vt fideliter, sic humiliter vel mihi indicasse sat est.

Ego verò, Floriacensem hanc veterem Bibliothecam, quia maxima ex parte vetustissimis coalescit & coagmentatur, aut Floriacensibus Cœnobitis, aut è Floriaco acceptis Authoribus.

Benedictinam, quia sacro Patri Benedicto Franco-galliæ Palladio, est clarissimi instar Mausolei, ac sacratissimi vice Sanctuarij.

Sanctam, quia Sanctorum plurium, nusquam antea cognitæ in ea res gestæ narrantur.

Apostolicam, Quia de Summis atque Apostolicis Romanis Pontificibus, pluribus locis agit.

Pontifitiam quia diuersorum aliquot Præsulum, acta complectitur.

Cæsaream, quia Romanorum multorum

rum Imperatorum, breuiter seriem facta constitutáque indicat.

Regiam, Quia plurima est in describendis Regum variorum, nostratum vero maximè, genealogiis & operibus.

Franco-gallicam denique, quia multa est in ritibus negotiis & vtraque fortuna gentis Francicæ explicandis. Videlicet vt quomodo membra protectióque Patris Eximij Benedicti Franco-Gallicam adornant fulciúntque Coronam: ita eius illustres virtutes & res Franco-gallicæ, se occulto quodam & abdito nexu permeent ac decussent.

Hanc inquam Floriacensem Bibliothecam, vestro Regio nomini inscribo, vestræ gloriæ dono, vestræ felicitati dedico, vestro culmini appendo. Quia vos si quispiam alius, ex corde & si submisso, candido tamen atque sincero colo & suspitio. Quia nostra Cælestina Gallica Congregatio specialis Regum filia est. Sola etenim inter omnes Gallicanos Regularis vitæ cuneos, Regum explicito ac expresso rogatu inuitata & aduocata fuit. Sola Legatorum Regiorum honorata comitatu atque euectione. Sola Regiis pecuniis ab Italia in Galliam adducta, & Regia cura atque prouidentia.

dentia in Gallicano ſolo plantata. Cùm omnes alij ordines, aut ſuapte propenſione aut quorumdam tantum Optimatum ac Aulicorum fauore in Gallias demigrarint, vel vnus aut aliquis ſolũ eorum, ad horam ſint à Regibus acciti, qui poſtea Regum animos demulcẽtes, ſuo ordini apud Gallias ſedẽ fixerint & domicilium ſtabilierint. Quo nomine, inconcuſſa & ſtabili ſemper fide, Regum genitorum ſuorum ſeruiuit honori, dedita fuit incolumitati : atque etiamnum in dies, incredibilis in ſuos Patres Reges obſeruantiæ ignem, in alumnorum ſuorum animis accendere ſatagit. Viciſſim vt illam ipſi, perpetuò in pretio & æſtimatione habuerunt, fauoribus Regiis immo & Conſiliariæ Regiæ titulis adornauerunt, protectionéque intra & extra Franco-Gallicum Imperium, potenter, ardenter, tuiti ſunt & defenderunt. Regia Lilia pro inſignibus geſtare iuſſerunt. Et nouiſſimè tu Rex Chriſtianiſſime, nec latum vnguem à tuorum Anteceſſorum veſtigiis deflectendo, illi immunitates ac honores lubens & volens ſuos aſſeruiſti. Ius ſalis annui è Regiæ ſalariæ horreis abſque vectigali contributione conſequendi, iam vſu obſoletum atque antiquatum, ipſi

affectuo

affectuosè liberaliter. Regiè innouasti necnon ab oppressionibus quando ad tuam clementiam appellatum est, sollicitè liberasti, asseres liberabisque semper. Nec iniuria. Nam Regia præterquam quod generatim Filia est, plurima ipsius Cœnobia aut à Regibus, aut ab Regum propinquis sunt ædificata. Regúmque ac Principum priorum plurimorum splendidè honorificéque, maximo Regni decore, seruat præclara busta. Et vt paucis multa & miranda dicam, sicut lucem nocti Luna suppeditat: ita illa inter opaca excidij Monastici temporum iniuria prognati, primigenium splendorem & fulgorem ne dicam retinet, sed propugnat, sed restaurat, sed erigit, sed emicat. Quia tandem tu Rex omnium qui soliis insident Sapientissimè, rerum veterum, Franco-Gallicarum præcipuè, scitu & notitia, mirum in modum, vt ex Regio aliquando tuo percepi ore, oblectaris. Túque Augusta Ornatissima ac Piissima, sanctarum lectioni historiarum cum effectu & affectu strenuam operam nauas.

At Latina isthæc Bibliotheca est, Dominúsque meus & Domina Gallicè loquuntur ac intelligunt?

Regem meum Henricum IV. quando-

que

que recitantem audiui, Iulij Cæsaris Commentarios è Latino se quondam in idioma Gallicum vertisse. Reginam verò, inter plurimos vir spectata probitate, eruditione ac generis claritudine insignis Ioannes Bonsius Episcopus Biterrensis assequitur: per quem Bibliothecam non iam Floriacensem nostrámve; at Regiam, quia suam Regisque: ipsa læta & gaudens, mira cum animi & vtilitate ac voluptate possit ingredi, possit penetrare, & in ipsius Xystis, cum oblectamento varias multorum, aut Coronæ Franco-Gallicæ beneuolorum, aut addictorum, aut ministrorũ tabulas, ornatus gratia conspicere, ac contemplari. Adde quod insuetum minimè est, sacros Authores, opera sua Latina Regibus, etiam linguę Latinæ inexpertis inscribere. Solo Regiæ Maiestatis fulgore homines alliciente. Vnicum quidem, at Maximum à Christianissimo meo Rege & Domino, eiúsque eximia consorte Regina supplex efflagito beneficium, vt tam vtile, tam honestum, támque in eos propensum meum munus, placido vultu excipiant: oculis fauoris ac benignitatis despiciant, ac Regia clementia amplectantur & foueant: animum voluntatemque meam spectantes, qua nllus to-

to ipsorum Regno, erga ipsos ipsorúmque gloriam & famam, me ditior est, erit vnquam, aut etiam esse potest.

Potẽs tandemq; sit in terra, ô Rex, semẽ tuum, & vt gloria ac diuitiæ permaneant in domo tua: Iustia resplendeat thronus tuus, Religione ac Pietate floreat Diadema, Clementia ac misericordia firmetur Solium. Túque, Castissima Augusta, esto sicut vitis abundans in lateribus Francogallicæ domus, Filij tui sint sicut nouellæ oliuarum in circuitu Regiæ mensæ. Sic enim benedicentur Principes, qui timuerint Deum. Deus verò Opt. Max. per serui sui Benedicti preces & merita, Patrem, Matrem, & liberos, foueat, protegat, amplificet, multiplicet, ad Ecclesiæ fulcimentum, Regni tutamentum, bonorum fauorem, malorum terrorem, cunctorum pacem, atque tranquillitatem. Valete.

Lugduni Galliarum Idib. Septemb. 1605.

DE VERA TRANSLATIONE CORPORIS SANCTISSIMI Patris BENEDICTI, PALLADII GALLIARVM. Et de eiusdem ad hæc vsque tempora, apud FLORIACENSES in Agro Aurelianensi ASSERVATIONE,

Opera, & diligentia IOANNIS A BOSCO *Cælestini auctenticè probata.*

AD GALLIAM.

Ode Tricolos Tetrastrophos.

EREPTA *Bello Gallia Ciuico*
Lætare tandem, Pignora PRÆSVLIS
Sacrata NVRSINI, *recondunt*
FLORIACI *tumulo Penates.*
Athleta Christi, Numine Cœlico,
AIGVLPHVS *olim Prædia Casini*
Deserta preuidit, virûmque
Belligeris populata dextris;

Celérque quærens HESPERIÆ *Lares,*
Dum Luna noctis dirigit essedum
Scrutatur Abbatis Sepulchrum,
Funereo spoliat trophæo:
Dein' relictis ocyùs Italis
Festinus Ædem FLORACAM *petit,*
Bustóque sacrato recondit
Ossa Patris, Cineresq; sanctos.
Statim per orbes filia Gallicas
Titanis, alis dissecat aërem,
Et corpus HEROIS *colonos*
Aurelios recitat beare.
Scuto DYNASTES LILIA *præferens*
Aras honestat munere, GALLIÆ
Donasse, prostratus, perenne
PALLADIVM *Superos fatetur.*
NORTMANA *quondam gens fera proprios*
Egressa fines, Oppida Celtica
Vastabat armis, & cruentæ
Cuncta dabat furibunda morti.
Sed DIVVS ABBAS *Schema Monasticum*
Gerens, Phalanges per medias furit,
Sæuósque NORTMANOS *relegat*
Tartareæ baculo paludi.
Plebes cæca nuper FVLMINE *territa,*
Quod fraude fecit filius ÆOLI,
Delubra temnebat vereri
FLORIACIS *fabricata sanctis.*

Ast è

Ast è profundo littore prodiens
Attracta Cæli munere VERITAS,
Vt Templa deuotè reuisant,
Christiadûm docet hîc cateruas.
Quare solutis PARTHENOPE *comis,*
Stat lachrymosis imbribus obruta,
Luctúque testatur dolorem,
Quod MONAXΩN *careat Parente.*
In Montis alto Murice CASINI,
Fratres anhelo pectore clamitant,
Vmbrosa per Tempe vagantes
Fletibus OREADES *sequuntur.*
BEATA TANTO NVMINE GALLIA,
ABBATIS ALTO STEMMATE NOBILIS,
DELPHINVS ALCIDES *Beatus,*
Vera sui Soboles Parentis.
Nam stante tali SYDERE, FRANCIAE,
Puppis per altum Remige prospero
Procedet æquor, nec timebit
HAERETICIS *agitata ventis.*

C. C. A. P. C. L. F.

IOANNIS A BOSCO
AD BENIGNVM LECTOREM.
PRÆFATIO,

In qua ex propoſito, de Seruitutibus, ac Monomachia, fusè diſſeritur: lucis quorumdam operis obſcurorum locorum gratia.

QVANTA *fide, atque integritate veteres Authores euulgare deceat (Benigne Lector) nemo ſapiens eſt, qui ignoret. Siquidem, aliud eſt Authorum ſenſum, ſed alienis verbis, depromere: aliud verò, ipſos Authores proprio quodammodo idiomate loquentes proferre. Ego, ſi noſtræ ætatis quorumdam hominum delicatulos oculos ſpectaſſem, multa in veteribus Floriacenſibus Authoribus, aut commutaſſem, aut penitùs obliteraſſem. Verùm veritatis apud me potior exiſtit gratia. Equidem enim ſtilum nec mutare debui, nec etiamſi debuiſſem, in melius potui. Audeo quippe adſtruere, nullos vſquam facundiores ac puriores, nullos ſermone nitidiores ex antiquo noſtrorum Franco-gallicorum ſcriptorum prodiiſſe Muſæo. Tanto ſiquidem illorum plerique pollent lepore, tam vberè affluunt*

affluunt verborum copia, tam diuite descriptionum vbertate pinguescunt: vt prophanæ historiæ parentum fulgorem, præ eximio eloquentiæ natiuæ genuinæq; Sole, propemodùm tenebrescere atque calligare, nos fateri compellant. In tantum, vt viri eloquentiæ studio admodùm florentes; antequàm ipsa Authorum Autographa intuiti essent: in eam sententiam nullo pacto adduci possent, tam barbarorum seculorum Authores, tanta scribendi venustate micare. Quod tamen exploratis solerter membranis ipsis primitiuis, vt vehementer mirati: ita etiam palam liberaliter & ingenuè sunt professi.

Res verò materiámque, aut inuertere, aut omnino reticere, nefas duxi. Tria maximè erant, quæ amici vel lenire, vel omninò præterire suádebant. At nusquàm & si suaserint, persuaserunt. Primùm apud Adreualdum, Stephani nempe Pontificis Romani iussu, Pipinum Francorum Regem fuisse institutum.

Si ego ipse historiam hanc, meopte ingenio hac tempestate scriberem, moribus in Gallia receptis, ac meliori Theologorum sententiæ, de qua Bellarminus egregiè Tom.1. Controuersiarum, lib.5. Tit. de Romano Pontifice disputauit, stilum accommodarem adaptarémque. At veterem tantùm Authorem exscribo, cuius authoritas vt omnium penè coæuorum suorum fulcitur consensione, sic explicari lenirive potest, Principum ac populariùm obsecratione. Qui postquàm Pipinum vt idoneum Regem designarunt atque elegerunt: à Romano Pontifice Zacharia se solui iuramento, quod Hildrico inerti Regi præstiterant, postularunt. Quæ actio Pontificem decebat. Quámque sacramenti dispensationem, Stephanus Papa posteà in Gallias veniens, comprobauit: atque ad maius stabilimentum, Pipinum in Regem vnxit. Vel etiam, quia tãnta erat illorum priscorum seculorum Religio, vt nequiquàm crederent homines, felicem fore nouæ stirpis in

Regno quantumuis necessariam inaugurationem, quæ Vicarij Christi approbatione, benedictione, & authoritate, consignata ac stabilita minimè extitisset.

Igitur vt hac sententia plurimum decoris accedit Francorum in Summos Pontifices æternæ Pietati: ita nihil eorum demitur, aut detrahitur libertati, ingenuitati, aut Regiæ præiudicat independenti potestati.

Secundum: quòd cùm hodie seruitutes personarum ab omnibus vel à primariis saltem Galliæ prouinciis, videantur vsu eliminatæ. Durum admodùm atque extra rem videbatur, veteres in medium emergere Authores, qui eas repetitis adseuerarent exemplis. At non iam disputandam pertractandámve ex instituto suscepi, seruitutum æquitatem vel iniustitiam. At tantùm antiquorum Floriacensium Historicorum fidem moralem ac historicam, tueri & stabilire, mihi scopus est. Quod sic paucis aggredior.

Monasterium Sandionysianum olim mancipia ac seruos habuisse, à Dagoberto atque Carolo Caluo Regibus sibi attributos, disertè & explicitè testatur Belforestius Cosmographiæ Gallicæ parte prima: dum recitat, Sandionysianos ciues, veteri consuetudine, mancipia extitisse Ecclesiæ: eo quòd ipsorum personæ, res, atque familiæ, in Abbatum erant potestate: qui eis vt propriis bonis poterant vti, prout quondam suis mancipiis Romani vtebantur antiqui. Additque, Ludouicum Crassum Regem, huiusmodi seruitutes approbasse ac confirmasse. Et Suggerium famosissimum illum Abbatem (Cœnobij istius Regij, ipsiusmet Ludouici permissu, quosdam ipsorum, non verò cunctos, manumisisse. Dein infert, libertatem Francicam mancipiorum, è comitate ac lenitate magis Gallorum veterum oriri, quàm ex priscorum Francorum in Galliam aduentantium institutione edictóve.

Atque alio loco ismet Belforestius, in descriptione

oppidi

" oppidi Vindocini, sic scribit: Mitto mancipia atque li-" bertos, quos Comes Abbatiæ Vindocinensi concessit: uti " quondam Ecclesiæ omnes, similibus ditabantur merci-" moniis, ex quibus immania percipiebant emolumenta. Quicquid enim sibi dicta comparabant mancipia, Ecclesiarum, quibus inseruiebant, vtilitati accedebat. Dúmque Aurelianorum meminit, recenset Basilicæ Sancrucianæ seruum, manumissum fuisse. Atque Clodoueum Magnum Protochristianum Regem, in primo Aurelianensi Concilio, suam Patribus fidem oppignorasse: quòd non Ecclesiæ aufferret libertos, non fisco Regio attribueret seruos, non Ecclesiasticas imminueret libertates.

Renatus porrò ille Choppinus, qui scriptis luculentis, Apothecæ ac Promptuarij rerum Gallicarum, immò totius orbis, nomen, apud suos gentiles iustissimè promeruit: ita de seruitutibus, quarum hîc fit mentio, narrationem " lib.1. de Domanio Franciæ instituit: Etsi, inquit, Christia-" nissimum Franciæ Regnum, è medio sustulerit Ethnicam " seruitutem iuris gentium: huius certè vestigia quædam " ac Reliquiæ, in hanc vsque producta sunt ætatem. Ita vt " seruis originariis, seu seruilis conditionis hominibus, nec " sua liceat abalienare, nec de iis testari iniussu Patroni, " qui libertis huiusmodi sine prole vel bonorum socio mo-" rientibus, foret successurus. Atque plenas esse & hodie " talium seruorum prouincias, fidem faciunt Burgundia, " Marchia superior, Borbonia, Campania, Aruernia, " Biturigia. Quarum moribus altera in personam est con-" cepta seruitus, altera in res seu bona subditorum.

" Ludouicus verò Hutinus Rex, lege lata seruos liber-" tate donauit: emptitia quidem, solósque qui liberari ac " manumitti voluerunt. Et Erricus II. Rex, Borbonios " municipes, qui serui nati essent, restituit primæuæ homi-" num ingenuitati, vectigali imposito in annuam censûs " pensitationem. Nec solùs olim Rex, sed etiam Dynastæ

complusculi, suis præstabant libertatem plenissimam. »
Quomodo obnoxiæ conditionis lege; suos omnes soluit »
Delphinates, Humbertus Delphinus Viennensis. Et »
Emanuël Sabaudiæ Dux, seruos Ducatus sui, ingenuos »
dimisit: condicto auri pondere. Theobaldus etiam Campaniæ »
Briæque Comes, manu emisit incolas Feritatis oppidi, »
ad Albam fluuium: liberúmque iis permisit gentile »
ius successionum, inter ipsos. Ac paria plura ipse »
Choppinus refert. Qui etiam asseuerat nostrates Dominos, »
seruos manus mortuæ, solitos esse manumittere censu: id est, lege Salariæ pensionis. Fallique docet eos, qui scripserunt, Francorum vsu, nullum iam in Galliis seruitutis personalis ius existere. Nam variis iudiciis decissum fuisse ostendit: serui persecutorium Domino ius esse, quamlibet extraneo, & ab extera regione fugientem ad Francos seruum repetenti. Ac vltimo concludit, huiusmodi nostrates seruos, propriè eos esse, qui Cæsareo iure coloni dicebantur.

Quæ omnia, & historicam nostrorum Floriacensium Authorum fidem ab omni calumnia eximunt, súntque responsionis vice: his qui mihi suadebant, seruitutum veterum penitùs expungere relationem.

Tertium atque vltimum, erat de duello siue de monomachia, de qua bis térve mentio apud nostros Floriacenses occurrit scriptores.

Ridiculum est, àiebant, pessimique exempli, non solùm duella veteri comprobare relatu: at multo ampliùs ob Ecclesiasticas res, monomachiam decretam vel assignatam fuisse narrare.

Sed quis, oro amici, nostratum Authorum, duelli æquitatem tuetur? quis approbàt? quis commendat? differunt acta fuisse duella nudè pandere, & duella comprobare.

Scio ego, duellum existere tyranni Stygij mundo inuehere

beri

here bella meditantis, rudimentum. Vsum nihilominus digladiationis vetustissimum, atque apud Francos vsitatissimum, mecum omnes politioris literaturæ studiis ornati nouerunt. Nec clàm me est, sanctiones Pontificias monomachiam omnem vetare; quòd ea ratione Diuinum explorari videatur iudicium. Adeò vt quamplurimi, quorum causa iure & æquitate optima erat. Stolidissimi dæmonum omnium Martis arbitrio, pugnantes occubuerint. Quæ etiam causa fuit, vt Ius Ciuile hæc certamina reprobaret.

De Purgat. vulg. de Clericis duello certantibus. & 2. qu. 5. C. Cōsul. & C. Monomachiam cum Gloss. Feliciù, de Torneam. C. Significantibus. de Purgat. vulg. C. Tit. de Gladiator. Iustinian. §. 1. Authent.

Quidquid tamen de rei iure sit, inuenio duellum quibusdam gentium moribus vsu receptum fuisse. Ex quibus vetustissimi Longobardi, quoties coram Iudice, integra probatione, defectus quisquam esset, aliquidque ad plenam intentionis fidem Prætori faciendam deesset: duellum multis causis concedebant. Dum tamen qui rem pugna decidi petebat, iureiurando sanxisset, non dolo malo, nec calumniæ causa se eò confugere. Sed quia aliter quàm Diuino iudicio, rei gestæ veritas erui non posset. Inter verò diuersos casus, hi nostro admodùm proposito quadrantes, adnumerabantur. Contra seruum, qui in libertatem prouocabat, assertionis iudicium arbitratu Domini per duellum definiebatur. Licebat etiam ei, qui quinquennio possedisset, vel sacramento suam causam tueri, vel duello.

Quòd si de dominio possessionisque acquisitione ambigebatur, & vterque priora iura prætenderet, tùm quoquè singulari certamini locus erat. Et cùm vtrinque testes in iudicio producti, contraria confusàque asseuerabant.

Quæ constituta, non omninò barbara irrationabiliáque vir liberalium doctrinarum, cognitione insigniter ornatus Franciscus Modius I. C. Burgensis apud suas Triumphales Pandectas, postremo libro reputat. Cùm enim, ait ille, Longobardorum duello, scutis solùm &

fustibus res gereretur, raróque accideret quemquam occidi:non multùm à Pancratio vel colluctatione, certamen id abfuisse æstimandum est. » » »

Caterùm, neque à Longobardorum legibus, Francogallorum consuetudo admodùm dissidet. Apud quos hæc extat Philippi Pulchri Constitutio, Philippi, inquam, illius, qui priùs duellis finem indixerat: quæ tamen posteà coactus, hac restituit Cõstitutione: Si quis occulti criminis capitalisque reus sit, atque ita de eo constet, vt quæstioni subiici possit, condemnari non possit: is arbitratu accusatoris, duello experiatur. » » » »

Ex quo aduertas, Concilium illud Valentinum à Cardinali Baronio, Tom. 10. Annal. Ecclesiast. ad annum 854. adductum, quod vetuit tàm grauibus pœnis, tantáque cohibuit Canonica censura atque seueritate, eum qui creuerat graui animarum damno, in populo Francorum abusum: quo inolito scelere, causæ sæpiùs duello dirimebantur: nunquam moribus Gallofrancis approbatum fuisse. Nam vt præfatus Choppinus lib. 1. de Iuris. Andium latè ostendit. Duellum olim litis decisorium indici consueuit. At à solo Domino sublimis iurisdictionis. Ob quam rem Canonici S. Mederici Parisiensis, in suo Prætorio. Duos Campiones collato pede certantes, etiamnum pictos retinent: vt hoc symbolo, indicent sibi ius Altæ Iurisdictionis, intra suos limites adesse. Sed & Francorum leges lib. 5. nominant Campionem, eum qui pro alio certator in singulari pugna datur. Recitat etiam de Sacra Politia, lib. 3. Literas Emologationis Regis Philippi, certæ Trãsactionis inter Richardum Andium Comitem, & Turonensem Archiepiscopum: in quibus eiusmodi verba reperiuntur: Duella tam de Marchayo, quàm de Caynone sunt Archiepiscopi: si fuerint inter homines suos, & solent fieri in Espaulo apud Caynonem. Et Præsentia & Campus » » » »

Chinon Gallicè.

sunt

" ſunt Archiepiſcopi, & poteſt eos ducere Archie-
" piſcopus quò voluerit. Et ſi duellum fuerit inter
" hominem Comitis, & hominem Archiepiſcopi,
" duellum fiet apud Caynonem. Vterque autem de
" propriis hominibus duellum faciet fieri, vbi vo-
" luerit. *Ex quibus quidem, mirum in modum Authorum noſtrorum Floriacenſium fides illuſtratur. Nam ex ipſis conſtat, duella pro bonis Eccleſiarum, facto indicta fuiſſe: & his, quandoque Eccleſiaſticos Prælatos præſentiam ſuam exibuiſſe. Vnde non à veritate abhorret, quod Adreualdus, & alij ſcribunt, duella pro rebus Floriacenſis Cœnobij fuiſſe indicta. Quandoquidem id illa ætate vſu receptum eſſet. Adiicit etiam Choppinus, noſtræ Galliæ decus & ornamentum, lib. 3. de Domanio, anno adhuc 1307. licuiſſe, quamuis capitis quæſtionem, furto excepto, Bellonæ iudicio committere. Refértque duellum fuiſſe indictum in Curia Abbatis Quotumbetenſis, inter ſuos homines. Ac veteri iudicio Senatus Parlamentaris, anno 1256. eidem Abbati adiudicata fuiſſe bona deuicti in terra ipſius. Et Emendas de hoſpitibus ſuis, in duellis pacificatis. Tandémque concludit, paulatim ferinum hunc digladiandi morem, temperatum in noſtra Gallia fuiſſe, acciſum poſteà, dein ad extremum abolitum. Sed & apud Francos ius duelli litigantibus imperatum à Karolo Magno, adnotat idem Choppinus, Diuum Ludouicum Regem prohibuiſſe, his verbis:* Inter-
" dicimus pugnas per totum noſtrum domanium
" in omnibus litibus: & pugnarum loco, probatio-
" nes per teſtes aut ſcripta conſtituimus. *Exin duellum ipſum, vnius tandem Principis ſummi arbitrio & authoritati, relictum fuit. Vnde eſt Stilus Parlamenti de duello indicendo ac concedendo, parte 1. cap. 16. Atque hæc de duello ſatis ſunto. Velim nihilominùs, benigne Lector, te monitum eſſe, Sanctum Benedictum non animaduer*

inaduertisse in Patronum, qui duellum inter testes fieri prohibuerat, de quo Adreualdus lib. 1. de Miraculis Sancti Benedicti, cap. 25. mentionem agit, eo quòd duellum prohibuisset: sed, quia mancipia, quæ verè & ex integro ad Sanctum Benedictum pertinebant, sua diuisione ex parte ei subriperet. Nec etiam eumdem Patrem Benedictum, quòd duellum comprobaret inter seruum suum atque Isemberti Campionem, seruo suo victoriam è cœlo obtinuisse. Quam rem Anonymus lib. 4. cap. 11. de Miraculis Beati Benedicti recitat. At quia è serui sui parte, ius adesse manifestum erat. Etenim absque legitima causa, Prælato res Ecclesiæ, inter quas & mancipia adnumerantur, nefas est abalienare: quod tamen Hugo Abbas egerat. Adde, quòd ille seruus Rotbertus, inuitus atque coactus Iudicum sententia, coactus fuit duello experiri: ob quod in angustiis constitutus, nullóque alio remedio se tueri valens, ad anchoram auxilij Diui Benedicti Patroni sui confugit: qui clienti suo, malo dolo vel animo causam duello minimè danti, auxilium mirè impendit.

Cuiatius ex Nouell. 7. Cōstit. Iustin. docet, mancipia rustica Ecclesiam habuisse & inalienabilia fuisse.

Hæc sunt, Candide Lector, quæ te priùs scire cupiebam, vt inoffenso pede, Floriacensem veterem Bibliothecam percurreres. Quantum verò lucis sacris seu Ecclesiasticis, aut prophanis historiis, atque etiam ritibus Regni Francogallici illa adferat: malim te post eius lectionem ingenuè fateri, quàm à me, antequàm legeris, audire.

Interim ne mirêre, secundæ ac tertiæ partium istius Regiæ Bibliothecæ, diuersas, diuersis fieri adiudicationes: cùm tamen ipsa, in limine Regium solum nomen præferat. Nam consentaneum est rationi, me Bibliothecarum insignium dispositionem imitari. Quarum parietibus vel etiam xistis multæ statuæ, tabulæ, ac Cosmographicæ chartæ ad ornatum appenduntur & inferuntur: eorum maximè, qui vel dignitate & sanctitate praecelluerunt: vel

vel Domino Bibliothecæ, amicitia, fœdere, aut obſequio coniuncti, deditique ſunt, vel inſignium ſtatus ipſius, Regionum. Quo exemplo & plures authoritate ac ſanctimonia conſpicuos beneuolentiáque aut miniſterio in Regiam Francogallicam domum claros. atque ſpectabilium huius Regni quarumdam Eccleſiarum, vrbium, & Regionum, Prouinciarum mores, muris huius Regiæ Bibliothecæ ac xiſtis, cum bona Regis Reginæque venia ad decorem & gratiam affixi; & intuli, diuerſo tamen, à iam per alios Authores depictis, penicillo, vel ſculpro: ita vt me actum agere, nullus meritò queat cauſari. Fœlicitatis autem inconparabilis, qua fruimur, bonis Regis noſtri Henrici IIII. auſpiciis, haud immemor. Palladij Francogallici Numen, vniuerſo terrarum orbi expoſui. Vt quaque nationes, nutantem, vacillantem, titubantem: ampliùs deſinant ſuſpicari Franco-gallicã ſtabilitatem, quæ tot deſuper ſtabilitur promiſſis, támque manifeſto refulget patrocinio Benedicti ſui Protectoris; cuius vera poſſidet oſſa, vt inanem tantùm retinet ipſorum præſentiæ opinionem Italia. Si autem ardentiùs aliquibus locis, in deformatos Monachorum mores inuectus fuerim: ignoſce de diſſolutis loquenti, & applaude, bonos (qui plurimi in pleriſque ſunt Cœnobiis) collaudanti. Hoc enim eſt quod enixis ad Deum perpetim precibus deprecor, & continuis poſtulo gemitibus, vt refloreat veterum Benedictinorum decor & gloria: vniuerſa autem quæ puritati ac ſinceritati præſtantiſſimi Monaſtici ſtatus officiunt, ab omnibus Gallicanis Cœnobiis eliminentur. Nam vt nihil diſſoluto Cœnobita contemptibilius eſt popularium æſtimatione, ita vix aliquid perfecto Regulari nobilius ac præſtantius inter Chriſtianos reperitur.

Non te etiam moueat, quòd Eccleſiæ hoſtes ſcandalo paſſiuo ex relatu defectuum, qui in quibuſdam Cœnobitis reperiuntur, affici poſſunt: ſine illos, cæci ſunt, & duces

cæcorum. Quid asperius, quid manifestius, quàm quod ante Christi aduentum, de Principum & Sacerdotum Israëlitici populi sceleribus, & dixerunt, & scripserunt Diuini Vates? & tamen, eos à dicendo aut scribendo, Gentilium, qui scandalizari inde poterant, respectus, non absterruit. Vti nec me Hæreticorum consideratio, à deplòrandis perditis quibusdam Monachis abducit. Quibus, & mollibus aliis Christianis, qui refugiunt manum Chyrurgi, ego dico: Ecclesia vt ager est permixtus tritico & zizaniis: sic & stadium Cœnobiticum bonis malisve permiscetur. Qui boni sunt, in eo laudibus efferuntur: qui discoli, acrimonia verborum punguntur, vt ad rectitudinis semitam reuertantur. Sed & in hoc ab Hæreticis differimus; quòd illi puluinar consuunt sub omni cubito manus: nos verò etiam virtutes an vere virtutes sint examinamus, nec veremur prauis credentium moribus, Fidei Catholicæ firmamentū concuti, quod est supra fundamentum Apostolorū Prophetarúmque in Christo Iesu firmiter locatum, non verò super mores hominum.

Denique vt scias (chare Lector) quibus ob consequutum lectionis Bibliothecæ huius beneficium, deuinciris. En tibi indico clarissimum pietate & doctrina virum, Antonium Foubertum Proabbatem Floriacensem ac Præfectum Monachum solertissimum, efficacibus me admodùm in decurrenda hac aspera & hactenùs inaccessa via, adiuuisse auxiliis. Nam eius opera, beneuolentiam sum Religione atque humanitate Florentium Floriacensium Patrum assequutus; qui se suáque omnia, vt ad perfectum opus istud deducerem, promptissimo ac latissimo animo, mihi communicarunt. Quorum conatus, plerique incliti alij viri æmulati sunt: quos suis locis colloco. Maximè verò oculis ipsis mihi carior Carolus Campignius Cœlestinorum Lugdunensium eximius Cœnobiarcha, qui cunctanti mihi, & rem protelanti, ac in

aliud

aliud tempus rejicienti: animos adiecit, omnémque eam ad exitum deducendi opportunitatem, summa dexteritate paulatim conquisiuit. Cuius ardorem, proximè insequutus est Gallicus ille Plantinus Horatius Cardonius Lugdunensis primarius Bibliopola. Cui, ob liberaliter & magnificè mihi in hac palæstra desudanti, collatam manum, & Gallia vniuersa, cum Hispania, obnoxia est: (nam quippiam visitur in hac Bibliotheca, quod Hispanos mirè adornat) & cuncti præcipuè Benedictini iustè debent esse gratissimi.

Fruere: & si mea in tam periculosa alea, candidè, suscipias interpreterisque primordia, otio in posterum ne torpeam haud timc, vel inertia. Credeq; me ex animo cuncta mea scripta Ecclesiæ Romanæ æquo examini subjicere, atque censuræ.

Explicit Præfatio.

IAM excussa Præfatione, sæpe petita, sæpiùs repetita, diù concupita, & expectata, lætéque accepta, aduenit, Clari amplissimis Præfecturis viri Sidonij Scholiastis admirandi, at clarioris literarum claritudine (quæ ipsum vbique terrarum clarificant, dum ipse ignorantiæ clarigat) Ioannis Sauaronis ad me Epistola: quæ cùm sit plurimis antiquitatis inflorata floribus, promeruit Floriacensi Regiæ Bibliothecæ, non tantùm vnionis Nobilissimi instar vniri; sed Caducei loco præire, ac Cylindri vice, vt aspera complanaret, superduci. Ne eam, Lector, ablegito, lege, & selige in ea aurum, gemmas, & quidquid recondita pulchritudinis, vetustas colligauit. Si colligas, non caligabis, crede.

IOANNIS SAVARONIS AD IOANNEM A BOSCO COELESTINVM, EPISTOLA

Gallicè data, Gergouiæ, 16. Kalend. Iulij, 1605. & ab eo, qui suscepit, Latinè reddita.

EXORATVS *sis, oro: ob ea, quæ me ita premunt; vt omninò comprimant perimántve ferè, ne manum ad codices extendere possim, negotia: atque scribendi tarditatem dum incuso, tu ipse excusa. Auebam tuæ primæ quærenti, pulsanti denique & interpellanti Epistolæ respondere, aperire: qualémque tu auebas, Epistolam reddere. Verum furem me pro te esse necessum fuit, ac publicis curis, priuatísque necessitatibus, quæ me obruunt, præiudicare, hoc est furari oportuit. Ordiar tandem, quæsita tua, ordine à me quæsito, requisito à te, exquisito autem cunctis diluere. Certum est, primos nostros Gallos, audacia & fortitudine animatos: fortiter audacter, vitam alea duelli exponere ausos fuisse: cùm ad id impetu vocati, tùm animarum immortalitatis fiducia fidentes, prouocati. Hoc tu ipse meliùs nosti. Furoris hunc œstrum posterùm suorum aruis, cum semine seminarunt: qui nihilominùs Christianæ Fidei, nonnihil, repagulis coërciti sunt. Vti te docent antiqui scriptores Sydonius, Gregorius Turonensis, Fredegarius, ac coæui. Verùm Rex Gundebaldus lata Lege, quæ Gamberte vocatur, extinctum penè duellorum reanimauit morem, adeóque euexit: vt exinde ita vixerit, quod apud antiquitatem Francam, nibil eis frequentius frequentatum occurset. Do exemplum fortis illius Claramontensis Auiti, dein Augusti ac Imperatoris: quod in*

Sydonio apud Panegyricum Auiti, Carmine septimo, versu ducentesimo quinquagesimo quinto liceat contemplari. Ipse quippe ad singularem pugnam, Hunum familiaris ac contubernalis sui interfectorem, prouocauit, cum eo bellauit, & debellauit. Cui adstipulantur insignia gemina alia exempla nostratûm Regum in prima linea, apud Gregorium Turonensem, lib. 7. cap. 17. & lib. 10. cap. 10. Primi historiam longam, præcindam, tui otij habens rationem: verbaq; tantùm ipsa, quæ rem vrgent, attexam. At si est aliquis, ait Campio, similis mihi, qui hoc crimen impingat occultè: veniat nunc palàm, & loquatur. Tu Rex Piissime, pones hoc in Dei iudicio, vt ille discernat, cùm nos in vnius campi planitie viderit dimicare. Posterius porrò exemplum melioris ac notabilioris est notæ, quod ipse nota precor, & annota, ac amborum collatione, videbis, Reges vetustos, duella acceptasse. Quod Historicorum phrases nobis inculcant: Campo dimicare, Campo discernere, Campiones, &c. nostrorúmque vulgare idioma contestatur, quod vallentem vocat Campionem, eum qui collato pede in duello pugnat audacitèr animosè. Quamque loquendi rationem sæpe Capitularia Regum vsurpant: necnon Salicæ, Burgundicæ, Saxonicæ, Longobardicæ, & consimiles Leges. At secundæ Regum lineæ, hoc consuetum, docebunt tui Authores: cupidè ab his, qui authoritatem inter eruditos sibi comparauerunt, capiti: quos expectatione propinquæ ipsorum editionis quotidiè lacto, tu ipse citò ablacta. Quibus suppetias ferent Capitularia Leges. lib. 3. cap. 46. & lib. 4. cap. 23. Cum Nitardo Aymonio, & aliis Syncronis: at singillatim eximius Agobardus Lugdunensis, & Sacrorum & Musarum Antistes, qui ex composito Legem Gumberte impugnauit, oppugnauit: dato ad Ludoïcum Imperatorem de duello Commentario, quem legas, & relegas oro, obtestor. Stirps ergo nouissima accedat, quæ duellum fouit,

approbauit:atque illud inter vulgares, abditas tamen & abstrusas, probationes reposuit. Extat Diploma Roberti Regis Lege Duelli, quod vulgò dicitur Campus, &c. Aymoïnusque lib. 5. cap. 13. testatur inoleuisse Francis, armis impacta diluere. At maxima applicata cautela, necante causam cognitam, ac à Rege, eiúsve consilio probatam: uti allata indicant exempla, & à Pythœo Francofurti euulgati tertiæ stirpis Authores manifestant. Quod etiam Stilus priscus Parlamenti annuit, qui lucem plurimam tuis Authoribus commodare potest: si Ioannis Galli in principe Curia Aduocati, quæstionum 80. & 90. necnon Guidonis Papæ Quæsitorum, candelabris in altum eleuetur. Hunc morem durasse ad tempora Francisci I. & Henrici II. Regum, fidem faciunt Froyssardus, Monstreletus, & alij, qui de Gallicis scripsêre rebus. Quòd si nec ista sufficiant obsonia, vt famem expleas: varios Tractatus in Doctorum Tractatibus coaceruatos, deuora, & Cæsarium lib. 7. cap. 18. de Confessione, ebibe.

At ad tertiam tuæ Epistolæ partem migrandum mihi est, sermóque contrahendus. Liberti Ecclesiæ hi sunt, qui sub ea lege libertate donati sunt, vt Ecclesiæ seruiant. Ius Canonicum, Concilia; Capitularia Regum, veteréśque Ecclesiarum Chartæ, myriades exemplorum depromunt: ac cum his, si lubet, Commentaria mea in Epist. 10. lib. 9. Sidonij, Domino Papæ Aprunculo inuestigare, vnde tua exsatietur cupido, forsan assequêris, ob quam causam præcido. Vltimum mihi incumbit, de Vvantis disserere. Anceps sum. Quærisne, quid Vvanti denotent? an quis fuerit senex tradendi cum Vvantis super altare ritus? vtrumque dissoluam, ne meo officio, tuóque videar defuisse desiderio. Apud veteres, Vvanti sæpe nominantur: sat sit omnium loco, prælibasse locum Capitularium, Addit 1. cap. 22. Vvantos in æstate, Muffulas in hyeme veruecinas. Quo loco Monachis gestamen chyrothecarum ac

bræ,

brachialium, conceditur, At si te, ipsa res, non vox discruciet, scito actus omnes signatos, apud Altare primarium fieri consuesse. Veteri Charta referente, quòd donum authorisationis de his omnibus super Altare posuerunt, &c. Ipséque ego vidi quasdam similes donationes Ecclesiæ Sancti Iuliani Briuatensis Aruerniæ Sospitatoris. Quod etiam apud vetustas chartas reperiri, vel tuorum Authorum magna eruditorum expectatione expectatorum testimonio, comprobari notum erit, Prodeant, oro, citò: cuncti odore Floriacensis nominis, tuique illecti, ipsos propediem excipere iucundè sumus parati. Caterùm in literarum bonarum, tuorúmque meritorum gratiam, cuncta à tergo deseram quantumuis vrgentia negotia; si mea egeas opera. Tibique adstruo, quod ex animo tuus sum, ac ero perpetuò.

IOANNES SAVARO.

AD REGEM CHRISTIANISSIMVM, REGINAM, DELPHINVM, ET Galliam : de veritate præſentiæ corporis Beatiſſimi Benedicti Abbatis, apud Floriacenſe Cœnobium, in Agro Aurelianenſi, hac adſtructa Regia Bibliotheca

CARMEN.

FRancigenûm decus æternũ, quo Principe nuſquam
Clarior effulſit, pacatis Gallia rebus.
Rex ſæcli laus ſola tui, cui quidquid quantûm eſt
Cedit: cui ſeſe ſoli Capitolia pandunt,
Virtutis non æqua tuæ, nec præmia digna.
Cui palmæ, laurique vigent, quem Aſtræa, ſuorum
Et Mauors comitem geſtit, paritérque requirit.
Rex poli amor, telluris honos, cœliique fauentis
Deliciæ, & dulces curæ, & cuſtodia fælix.
Æquandum cuius famæ non vltima Thyle,
Non Geta, non Indus, non regno pulſus Iberus.
Agnouit! cui ſæcla parem non vlla dedere.
Vt Gallæ aſſector gentis, quæ priſtina per te
Lumina, quæ per te reduces fruitura triumphos,
Antiquos iam ſpirat auos, & pace beata
Bellorum furias, & mitior exuit arma:
Vera Capetiadum ſoboles dicare, parique
Te cultu, & fama celebrem, tua Gallia laudet.
Scilicet ingenti ſuper æthera nomine vecti,
Qua pietate olim fulſerunt, quoque potenti
Robore, magnanimas animas vouêre, tuendæ

Seruan

Seruandaeque olim patriæ: seu dextera ferro
Horrenda, in victos victrici sæuiit hostes.
Siue toga mutanda chlamys, positóque furore
Exutisque minis, pacato regna fuêre
Consilio, tutanda diù: tu singula adæquas,
Et superas (Nam æquare parum Borbonidi alumno)
At iactent queîs vena tumet fœcundior, arma
Illa tua æternùm victricia, & are perenni
Commendent validis attritos viribus hostes.
Annectant capiti lauros, famæque trophæa
Nunquam delendæ. Limes mihi Carminis esto.
Illa tua insignis pietas, dulcisque tuendæ
Religionis amor, quo pridèm effluxit Olympo,
Influxitque tibi geminis Astræa futura
Auxilium sceptris, & quæ fautricia dudum
Numina conciliet, cœlisque potenter amicet.
Nec dubita, en pignus tibi fœderis offero, diuûm
Interpres magni Benedicti nomine, quo non
Illustres Capetiadæ præsentius vsquam
Experti. Io, Rex, Io, lætare fauore
Insolito, benedic Superis, gratúsque fauori
Annue sydereo, & securo munere fœlix.
Magnum equidem strauisse acies, totiésque fugatis
Hostibus, assiduo rutilantem sanguine dextram,
Et ferro horribilem, edomitis ostendere Iberis.
Magnum sedatis tot tantisque æstibus, alto
Regnare Imperio: & longum per sæcula pacem
Quæsiuisse pia, Regno, virtute quieto.
At maius, quòd te Francorum fræna regente
Orbi innotescit Benedictus, & illa repertus
Lumina, fulgorésque pios sibi vendicat, olim
Ereptos: tunc cùm tenebras effudit ouanti
Sepia, & indocti malè credita charta Leonis
Historiæ, imposuit mendaci ficta libello.

Magnum hoc, magnũ, inquã, est, ô Rex: nec certior vsquam
Tessera syderea fidei, sacríque fauoris.
Sic Galli cœlo sunt curæ, adeóque Dynastas
Protexisse iubet Francos, ita Lilia sursum
Demissa, & falsis prælata ancylibus, Alti
Auxilium testata Dei, sic illa priori
Karolidum vexilla micant, metuenda feroci
Hispano, tunc cùm latè victricia signa
Hesperiis magnus præferret Carolus agris.
Sic tibi virtutis tantæ, Inuictissime Princeps,
Hæredi, & verè magno pia numina sese
Nunc referant dono non inferiore, nouóque
Palladio te nobilitant, cuius pia nunquam
Subsidia Æolides versutis artibus alter,
Aut furtis Tydides interuertere possint.
Excitæ stygiis furiæ fornacibus, vltrò
Bella fremant, agiténtque dolos, dirísque colubros
Immittant animis, exosáque pectora tantum,
Quantum cara polo, quibus vsque vrgere licebit,
Fraudibus, insultúque petant. Cuncta irrita, cuncta
In custoditum Benedicto spicula Regem
Addiscent, fugiéntque procul: Námque æquore qualis
Quæ se protendit, rupes, sonitúmque, minásque,
Vimque freti, latrantêsque vndas immota repellit,
Magne HEROS, *tæculo sic impenetrabilis omni,*
Vimque fati aduersi elides, vigilánsque supernè
Excubiis numen gratus tutabitur vsque.
Nam quidni meritò assistet quem sæcula prisca
Fautorémque Capetigenûm, Regníque parentem
Agnoscunt, & quo toties ductore fugatos
Normannos fusósque liques, cuique ipse Capetus
Et sceptrum acceptum, & solitum Diadema referre.
Quinimò inuitat Numen, cognatio fœlix
Et spes subsidij securior, hospite solùm.

Non,

Non Diuo, sed & agnato (placet addere verè)
Et consanguineo, lætare, ô Gallia, gesti
Et festas agita luces, quæ numina Regi
Reginam, quæque Heroï iunxêre potenti
Ausonidum Diuam, qua non præstantior alter
Iunxêre hæc Regem Benedicto, & sacra propago
Commista, æthereos sibi vendicat orbe Patronos:
Italia ora quidem tantum suscepit alumnum.
At licèt haud Franco est, verùm patre Ausone natus,
Non minùs idcircò Regno sit fautor vtrique,
Quod Iusto, tuus HENRICVS *moderamine frenat.*
At tu PARVE PVER, *per lauros, pérque coronas*
Edite, cui sperat, cuï spirat, Gallia quidquid
Sperarique potest, spirarique Ominis alti.
Parue, at magne puer, cui fata & sydera pridem
Terrarum Imperium, & quidquid regnabile mundo
Optant, promissum vt virtus tua compleat orbem.
Eia puer, quò fata vocant, sequere vsque, nec alta.
Accipe mente metum, agnato tibi Præside Diuo.
Is tutelari cura, sic iussit Olympus,
Crescenti dabit aspectus formare paternos,
Magnanimósque animos indet, patriúmque vigorem.
At tu quando vacat sedato turbine belli.
Agnatum per me oblatum, raptúmque tenebris
Agnosce, ô Pace, ô Armis Clarissime Regum.
Suscipe quod donant cœli, rediuiuáque rursum
Lumina, non solùm Benedicto in sæcula multa
Victuro: sed & innumeris quos nocte pudenda
Oppressos iterum cœlesti vescier aura.
Dant chartæ. Hæc concede Pius. Potuisse relictum
Hippolitum morti, rursùm spirare negatum
Aera, & infernis emergere sedibus, aiunt.
Quidni etiam longa potos obliuia Lethes
Sydus, restituam luci? quos Gallia sensu

 Atque

Atque suos olim nouit, queîsque illa priora
Lumina, queîs micuit, queîs splendet, singula debet.
Magnum opus, & fœlix, spirans antiqua parentum
Stemmata, quódque rapi vobis sæclóque futuro
Sacrilegum fuerat, longúmque nepotibus omen
Opprobrij, & Regni ingrati haud iniusta querela.
Ergo adeo, ô huius clamata Diana, paréntque
Virbij, & ereptum tenebris, etiam eripe probris.
Non poterat Benedictinus maiora parare,
Aut offerre actis Benedicti, & sydera tanta
Antipodum producta polis insculpere nostris
Non fuit alterius cœlis tantum decus, in me
Dilecta patria potuit, Regisque potentis
Gloria, quam æternam non incerto Omine sacro.

FINIS.

ELEN

ELENCHVS EORVM,

QVÆ FLORIACENSIS HÆC

Bibliotheca complectitur.

CATA

CATALOGVS ROMANORVM PONTIFICVM, QVORVM FIT mentio in hac Floriacensi veteri Bibliotheca Regia.

Ordine Alphabetico.

Adeodatus.
Adrianus.
Agapitus.
Alexander II.
Alexander III.
Benedictus I.
Benedictus VIII.
Bonifacius.
Clemens III.
Clemens IIII.
Clemens VI.
Clemens VIII.
Eugenius III.
Eugenius IIII.
Fœlix.
S. Gregorius I.
Gregorius II.
Gregorius III.
Gregorius IIII.
Honorius III.
Hormisda.
Innocentius III.
Ioannes.
Ioannes dictus Martyrius.
Ioannes alter.
Leo II.
Leo alter.
Martinus.
Paschalis II.
Pelagius.
Siluerius.
Stephanus.
Stephanus.
Stephanus.
Vigilius.
Vrbanus III.
Vrbanus V.

Catalogus SS. Martyrum.

Abbo Abbas Floriacensis.
Aigulfus Floriacens.
Antolianus.
Boëtius.
Dionysius.
Eadmundus.
Eleutherius.
Frongentius.
Ioannes Papa.
Maurus.
Monachi sexaginta Floriacenses cum famulis.
Rusticus.
Sebastianus.
Symmachus.
Symphorianus.

Cata

Catalogus SS. Pontificum.

Adhelmus Salesburiensis.
Arnulfus Metens.
Augustinus Hipponens.
Bertigrannus Cœnoman.
Bonifacius Phrisiæ.
Brictius Turonens.
Dunstanus Cantuariens.
Eligius Nouiomens.
Eucherius Aurelianens.
Euvurtius Aurelianens.
Germanus Parisiens.
Germanus Capuan.
Germanus alter.
Gildardus.
Hebren Britann.
Hilarius Pictauiens.
Leontius Xantonensis.
Mabbo Leonensis.
Machutes Aletensis.
Maglorius.
Martinus Turonens.
Medardus Nouiom.
Oldericus Aurelianens.
Osuvaldus Angliæ.
Paulus Leonensis.
Remigius Rhemensis.

Catalogus Abbatum Sanctorum.

Abbo Floriacensis.
Adhelmus Malesburiensis.
Antonius Ægyptius.
Auitus Mixiacensis.
Aygulfus Lyrinensis.
Benedictus Casibensis.
Bonitus Casinensis.
Brendanus Britannus.
Fœlix Britannus.
Gildas Britanniæ.
Hildutus Britann.
Leodeboldus S. Aniani Aurel.
Maurus Glanofoliens.
Maximinus Mixiac.
Mummolus Floriac.
Oderisius Casinens.
Odo Cluniac. & Floriac.
Petronax Casinens.
Petrus Cluniac.
Romanus Fontis Rogi.
Robertus Casæ Dei.
Sigiranus.
Triecius Mixiac.
Trudo Hasbanens.

Catalogus Sanctorum simplicium, & Sanctarum.

Ægreas.
Aldecus.
Arron.
Constantinus Monachus Casinensis.
Demetrius.

S. Brigida.
Peteona.
Scholastica.
Vitalina.

Ehoarn.
Eparchius.
Faustus Monachus Casinens.
Gingurianus.
Gradus.
Gustanus.
Herardus.
Ieronymus.
Karlomanus.

Macharius.
Mailocus.
Possennius.
Paulus Eremita.
Satyrus.
Simplicius Monachus Casin.
Symeon.
Trechinorus.
Viator Monach. Mixiac.

Catalogus Pontificum, non Sanctorum.

Agio Aurelianensis.
Archembaldus Turonensis.
Arnulfus Aurelianensis.
Arnulfus Rhemensis.
Artaldus Rhemensis.
Berarius Cœnoman.
Bernardus Caducensis.
Castorius.
Cetomerinus Leonensis.
Gaufredus Antisiodorensis.
Gerlanus Senonensis.
Geruens Byturic.
Goslinus Byturic.
Gualterus Aurelianens.
Guido Lugdunensis.
Guilielmus Antisiodorens.
Guilielmus Byturic.
Guilielmus Niuernensis.
Gumboldus.
Helias Aurelianensis.
Herueus Aurelianensis.
Hugo Trecensis.

Ioannes Bonsius Byterrensis.
Ioannes Vrbeuetanus.
Iohennius Leonensis.
Ionas Aurelianensis.
Iudicaël Venet.
Mannaserus Aurelianensis.
Maximianus Rauennas.
Odo Carnot.
Odo Parisiensis.
Petrus Narbonensis.
Petrus Senonensis.
Rainerius Aurelianensis.
Ranco Aruernensis.
Remigius Rothomag.
Richardus Byturic.
Richerius.
Robertus Carnot.
Rodulfus.
Seguinus Senonensis.
Thiernomagilus Leonensis.
Turolo Turonensis.
Vvulfaldus Carnot.

Catalogus Abbatum, non Sanctorum.

Adacaldus Floriacensis.
Adalgaudus Floriacensis.
Agapetus S. Georgij.

Amalbertus Floriacensis.
Araldus Floriac.
Archembaldus Floriac.

Bernar

Bernardus Bellilocensis.
Bernardus Floriac.
Boso I. Floriac.
Boso II. Floriac.
Claudius Sublæsius Floriac.
Gausbertus.
Germanus Ramesensis.
Gislebertus Pictauiensis.
Goslinus Floriac.
Guarinus Floriac.
Guarnerius Floriac.
Guarnerius Maciacensis.
Guilielmus I. Floriac.
Guilielmus II. Floriac.
Guilielmus III. Floriac.
Guilielmus IIII. Floriac.
Hilduinus S. Dionysij Paris.
Hugo Antisiodorens.
Hugo I. Floriac.
Hugo II. Floriac.
Ioannes Casinensis.
Ioannes Floriac.
Ioscerandus Floriac.
Lambertus Floriac.
Macharius Floriac.
Macharius II. Floriac.
Medo Floriac.
Odetus Floriac.
Oyiboldus Floriac.
Petrus Floriac.
Radulfus Floriac.
Rainerius Floriac.
Rainardus.
Richardus Floriac.
Richardus Marbacensis.
Rodulfus Floriac.
Teodebertus Floriac.
Teuto S. Martini Turonens.
Verannus Floriac.
Vulfaldus Floriac.

Catalogus Cænobiorum.

S. Albini Andegauensis.
S. Aniani Aurel.
Athanatense Lugdun.
De Barduno.
Belilocense.
S. Benedicti de Mantua.
Caroliloli.
Cabilonense.
Carrofense.
Casæ Dei.
Casinense.
Cluniacense.
Coërlahen.
S. Cypriani Pictau.
Dyense.
S. Dionysij Paris.
S. Fidis de Conchis.
S. Florentij ad Samurcum.
Floriacense.
S. Georgij Maioris Venetiarum.
S. Geraldi Aureliacensis.
S. Germani à Pratis Parisiens.
S. Gundulfi.
S. Illidij in Aruernis.
Iosaphat Carnuti.
Lochmenech.
Lyrinense.
Maciacense.
Malexburiense.
Marbacense.
S. Martini Eduensis.
S. Medardi Suession.
S. Michaëlis in Tumbelinâ.
Mixiacense in territorio Aurelianensi.

Mon

Montis Peſſulani. | Regulæ.
Morimundi. | Salenſe.
Nantoliacenſe. | S. Scholaſticæ Cœnom.
Patriciacenſe. | Solemniacenſe.
Penetale. | Sublacenſe.
S. Petri Carnotenſis. | Terracinenſe.
Prumienſe. | Tyronenſe Carnoti.
Quotumbenſe. | S. Victoris Maſſilienſis.
Raimeleule. | Vindocinenſe.

Imperatricū.
Sophia.
Martina.

Catalogus Imperatorum Romanorum.

Anaſtaſius.
Karolus Caluus.
Carolus Magnus.
Conſtantinus aliàs Conſtans
Conſtantinus Magnus.
Henricus Sanctus.
Heraclius.
Heraclonas.
Iulius Cæſar.
Iuſtinianus.
Iuſtinianus minor.
Iuſtinus ſenior.
Iuſtinus minor.
Leo.
Ludouicus Pius.
Martianus.
Mauritius.
Otto.
Phocas.
Tyberius.
Tyberius Conſtantinus, qui habuit filios { Theodoſium. Tyberium. Conſtantium.

Reginæ.
Anna.
S. Batildis.
Berta.
Brunechildis.
Conſtantia.
Gerberga.
Headtgina.
Maria Medicæa.
Matildis.
S. Radegundis.

Catalogus Franciæ Regum, ac Reginarum, ac Principum.

Aritpertus.
Karlomanus.
Karolus Caluus.
Karolus Magnus.
Charolus minor.
Charolus VI.
Childebertus.
Childericus.
Chilpericus.
Clodoueus I.
Clodoueus II.
Clodoueus III.
Clotharius I.
Clotharius II.
Clotharius III.
Dagobertus I.
Guntrannus.
Henricus I.
Henricus II.
Henricus III.
Hildricus.
Hlotharius I.

Hlotha

Hlotharius II.
Hugo Capetius.
Ludouicus.
Ludouicus.
S.Ludouicus.
Ludouicus.
Ludouicus.
Ludoulcus.
Ludouicus.
Ludouicus.
Ludouicus.
Ludouicus.

Meroueus.
Philippus.
Philippus.
Philippus.
Pipinus.
Robertus I.
Robertus Capetius.
Rodolfus.
Sigebertus.
Teodebertus.
Theodericus.

Regum filij legitimi.

N. filius Ludouici Pij, obiit infans.
Karolus Dux Lotharingiæ. cuius filij fuêre { Ludouicus, vel Lotharius & Karolus.

Hugo. Odo. Robertus. } filij Henrici I.
Karolus. & Pipinus. } filij Pipini Regis Aquitaniæ.

Nothi.

Grifo, frater Pipini Regis.
Pipinus, filius Karoli Magni

Remigius, frater Pipini, Episcopus Rothomag. fuit.

Ducum in Francia Catalogus.

Ailoch.
Amon.
Antcarius.
Bolpolenus Vindocinensis.
Cæsar Borbonius.
Carolus Martellus.
Karolus Lotharingus.
Condæus.
Ebracarius.

Eudo.
Frotgerius.
Guaiferius Aquitanorum.
Guainaldus.
Guillelmus Pater. } Vasconiæ.
Guillelmus filius. }
Hugo Magnus.
Induualis Domnensis.
Ioannes Bituricensis.

Lambertus.
Odo Burgundiæ.
Pipinus I.
Rainulfus.
Rotbertus.
Vmbrafel.

Catalogus Comitum in Francia.

Alanus Venet.
Balduinus Flandrensis, Regis tutor.
Bernardus Sancio Burdegalensis.
Bertmundus Aruernensis.
Boso Petragoricensis.
Conanus Redon.
Donatus Miledunensis.
Elisiardus.
Eckardus Burgundiæ.
Fulco Andegauensis.
Gaufredus Redon.
Girboldus Antisiodorensis.
Gislolphus.
Guido Cœnomanensis.
Guilielmus Blesensis.
Guilielmus Niuernensis.
Guilielmus Pictauiensis.
Hebertus Vveromenduensis proditor.
Hildebertus Petragoricensis.
Hugo Vveromenduensis.
Incaël Redon.
Lantsbertus.
Matfridus Aurelianensis.
Odo Andegauensis.
Odo Aurelianensis.
Pasquetanus Venet.
Raho Aurelianensis.
Richardus Andegauensis.
Rotbertus Andegauensis.
Rotgerius Lemouicensis.
Stephanus Campaniæ.
Stephanus alter.
Sturminius Bituricensis.
Theobaldus Campaniæ, & Briæ.
Thetbaldus Carnotensis.
Vverocus Venet.
Vvillelmus Burdegalensis.
Vvillelmus Tholosæ.

Reges Gothorum.

Atalaricus.
Odoacer.
Theodatus.
Theodoricus.
Totila.

Reges Longobardorum.

Adalgisus.
Agilulfus.
Alboinus.
Aripertus.
Desiderius.
Grimoaldus.

Reges Britanniæ vel maioris, vel minoris.

Caunus. Cuillus. Riadam.
Comniorus. Induvallus. Salomon.
Conomerus. Ionas.

Hyberniæ.

Ammericus.

Catalogus Ecclesiarum.

Ecclesiæ S. Benedicti: Cluniaci. super Sequanam. Floriac. Alia super Ligerim. prope Bonnodium. Aureliis. in Curte Heruini. Nantoliaci. Montispessulani.
S.Crucis, Aureliis.
Sancti Dionysij: prope Lutætiam. & olim apud Floriacum.
S.Ioãnis, Romæ in Laterano.
S.Mariæ Virginis, Floriaci.
S.Martialis, Lemouicensis.
S.Mauri Mart. apud Pontons.
S.Medardi, apud Suession.
S. Mederici, Parisiis.
Sancti Petri Apostoli: Floriaci. Cluniaci. Romæ. Cœnomanis.
S.Philiberti, Turnuci.
S.Possennij, apud Castellionem.
S.Remigij, Rhemis.
S.Saluatoris, Germiniaci.
S.Satyri, apud Gordonicum.
S. Scholasticæ, apud Cœnomanos.
S.Sebastiani, Floriaci.
S.Siluestri, in monte Soracte.
S.Stephani, apud Lemouicos.

Catalogus Conciliorum.

Aurelianense I.
Cabilonense.
Sandionysianum.
Valentinum I.

Vicedomini, vel Vicecomites in Francia.

Ademarus Lemouicensis.
Aderardus Cœnomanensis.
Genesius.
Giraldus Lemouicensis.
Malguinus Burdegalensis.
Raculfus Tornodorensis.
Theodoinus Mauriacensis.
Vvido Lemouicensis.

Prouinciæ maiores, & minores, seu territoria.

Aluernia.
Andegauenſis.
Apulia.
Aquitania.
Arcelura.
Armoricana.
Aſia.
Auguſtodunenſis.
Aurelianenſis.
Auſtraſia.
Biturigia.
Borbonia.
Burgundia.
Campania.
Capadocia.
Caruanna.
Cornugallia.
Europa.
Germania.
Magna Græcia.
Haſbania.
Hetruria.
Hiſpania.
Hybernia.
Iſtria.
Italia.
Letania.
Libya.
Marchia ſuperior.
Nannetica.
Neuſtria.
Niuernenſis.
Nurſia.
Pannonia.
Picenum.
Pictauenſis.
Portiana.
Remenſis.
Samnium.
Saxonia.
Senogalonia.
Spoletana.
Tornodorenſis.
Tricaſſinenſis.
Valeria.
Venetia.
Vmbria.
Vvanto.
Vvaſconia.
Vvaſtinenſis.

Ciuitates, & Oppida.

Abrincenſis.
Alera.
Andegauenſis.
Antiſiodorenſis.
Aptenſis.
Aquenſis.
Arelatenſis.
Aruern.
Auaricum.
Auenio.
Aurelianenſis.
Auxienſis.
Bellouacenſis.
Bituricenſis.
Brea.
Brixia.
Capua.
Cœnomanenſis.
Cayno.
Compendium.
Conſtantinopolis.
Corduba.
Curia.
Dolenſis.
Elmail.
Engoliſma.
Farentum.
Feritas.
Genabum.
Ilfintinc.
Iren.
Laudunum.
Lemouix.
Leonenſis.
Luca.
Lugdunum.
Lutæria.
Lyuhes.
Marcayum.
Mediolanum.
Meldæ.
Met.
Monſpeſſulana.
Nannetenſis.
Narbona.
Neapolis Italiæ.
Nouiomagus.
Nurſia.
Papia, quę Ticinū.
Pictauienſis.
Petragoricenſis.
Rauenna.
Roma.
Reinuuiſium.
Suttrium, Sueſſio.
Trecæ.
Turonenſis.
Vienna.
Viterbium.
Xantonum.

In D. Benedictum Monachorum Principem ac Ducem.

Qui volet egregiè Benedicti dicere laudes
Innumeras numeret guttas maris, atque patentem
Metiri, longè, frustrà conetur Olympum.
Haud quiuis tantum celebrare Poeta parentem
Audeat, ingenio disconuenit illud iner s
Magnum opus, insignes quis gentis ab hoste triumphos
Terrigena, quis compositos describere mores,
Quis studium valeat pietatis & ignis amorem
Diuini, & toti miracula cognita mundo?
Hic primùm teneræ cùm necdum excesserat annos
Ætatis, Patre diuitijs Patriáque relictis
In terras steriles vastámque recessit Eremum.
Carne per esuriem tenuata, dæmonis artes
Elusit, purámque agitans sine crimine vitam,
Angelicas potuit sectari in corpore mentes.
Cúmque diù solus vixisset & abditus antro
Totus amore Dei feruens, & pectora plenus
Numine, dispersos Patres in claustra coëgit.
Hos docuit motus animi frænare superbos,
Vincere surgentes iras, contemnere honores,
Assiduè laudare Deum, sacrísque vacare,
Sumere pauperiem, mundíque relinquere sordes.
Sæuè famem passis orando pabula clemens
Obtinuit: plures quos vicerat improbus hostis
Seruauit, cautè commiscens aspera blandis:
Vt diuersa hominum iam tunc natura ferebat.
Nonnullos etiam quos fluminis vnda necarat,
Vel quos lanifica, crudeli morte, sorores
Sustulerant, superas precibus reuocauit ad auras.
Occultas animi sedes secretáque vidit
Corda virûm; seruúmque habitu splendente potentem
Mentitum Regem sed falsò, repulit, atque
Prædixit ventura suis: sibi fortè venenum
Immistum vino quidam porrexerat osor
Virtutis: Pater at Sanctus cum signa salubris
Formasset ligni dextra, cratera resoluit
Lethiferum, nihil ac læsus velut antè remansit.

Rectorem Capuæ post funera vidit in altum
Scandentem, quem casta cohors ad tecta ferebat
Aurea, ılari sonis modulando vocibus hymnos.
Denique mortali velut ortus semine, carnis
Ipsemet interitum sensit, victurus in æuum
Magnáque cœlestis capturus præmia vitæ.
Tàm celebrem genuisse virum, modò Romula tellus
Gaudeat, eximios semper quæ protulit orbi:
Gaudeat excelsis decoratáque Gallia templis
Conseruat tanti quæ Principis æmula corpus:
Donec Phœbus agros lustrabit lampade fulgens,
Blandiloquæ volucres & findent æthera pennis
Gloria Floriaci nomen laudésque manebunt.

Carolus du Boys Cælest. Ambert. F.

In tumulum Floriacensem B. Benedicti epigramma.

NE quoque muneribus patrem decorare supremis
Antiquâ ductum religione decet:
Hic, vbi busta nouo diuus comitantur honore,
Quos opifex finxit de meliore luto.
Dant alij violas, texit sed grande pheretrum
Floriacum, medio quò fluit amne Liger.
Olim quod Latium bellorum turbine clausit,
Nunc in Floriacâ Gallia pandit humo.
Fœlix ante alias: primi quæ conscia moris,
Ossa tenet, cineres non, (Benedicte) tuos.

Fratris Laurentij Thoyer Ambertini Cælest.

IVRIDICÆ APPROBATIONES.

FRater Claudius de Marseilles, Prior Prouincialis Monachorum Ordinis Sancti Benedicti Congregationis Cælestinorum Prouinciæ Franciæ vnitarúmque partium: venerando Patri Carolo Campigny Monasterij nostri Lugdunensis Priori Sal. Patri Ioanni à Bosco nostræ Congregationis, & Prouincię Monacho, ac Presbytero liberum sit, prelo subiicere Typographico quæ volet opera omnia, si priùs à te, Doctoribúsque Apostolicæ Romanæ Ecclesię fuerint comprobata. Dátum Ambianis. 13. Februarij, 1605.

CLAVD. DE MARSEILLES,
humilis Prouincialis.

NOs infrascripti Magistri in Theologia Prædicatorij, Ordinis, præfatam Floriacensem veterem Bibliothecam Benedictinam opera Reuerendi admodùm Patris Ioannis à Bosco Cælestini summo cum labore & diligentia contextam, testamur dignam quæ typis mandetur in piorũ, pręsertim verò Monachorum commodum, cùm nihil non consonum fidei & religioni Christianæ, complectatur.
Datum Lugduni. 16. Augusti, 1605.

Fr. STEPHANVS CARTA,
Magister.

Fr. P. DESDVICTS, *Magister ac Prior Conuentus PP. Prædicatorum Lugdunensium.*

FRater Carolus Campigny Prior Monasterij Cælestinorum Lugdunensium. Postquàm vt parerē Reuerendo nostro Patri Prouinciali, Floriacensem hanc Veterem Bibliothecam, ac vtrumque ipsius Xyston studiosè perlegi: aduerti eximiam in Deum atque Cælites pietatem, in Regem atque patriam fidem, in vniuersum Benedictinum ordinem, ipsam, spirare fragrantiam, & publicam literarum complecti vtilitatem. Ob id, eamdem, iam anteà à duobus insignibus Dominicani Instituti Theologis collaudatam, & approbatam, ipse ego pariter collaudo ac approbo: ac nedum posse verum & debere, ob commune bonum imprimi, & publicè venundari censeo. Erudito Patri Ioanni à Bosco Cælestino Sacerdoti Contubernali nostro, cuius sudore & labore emersit, omnem ad id necessariam, & oportunam libenter impertiens facultatem. Lugduni. 16. Augusti, 1605.

CAMPIGNY *Prior.*

NOs Antonius Emanuel Chalomus in Lugdunensi Regia præfectura Consiliarius Primitialis Iudex, ac Illustrissimi & Reuerendissimi D. Claudij de Bellieure Archiepiscopi, Comitis Lugdunēsis, Galliarum Primatis Vicarius Generalis, Floriacensem hanc veterem Bibliothecam cum ipsius vtroque Xysto operâ Ioannis à Bosco pereruditi Sacerdotis Cælestini prodeuntem, typis mandari atque diuulgari concedimus: quia nobis ex Archimandritarum eius tabulis consignata relatione, atque præstantium sacræ Theologiæ Doctorum attestatione, constat, nihil apud eam repetiri, quod candori Fidei Orthodoxæ bonisve moribus repugnet, è contra verò, ipsam esse rerum priscarum varia cognitione refertam, atque literariæ Reipublicæ proficuam. Lugduni 16. Augusti, 1605.

CHALOM.

ADREVALDI FLORIACENSIS,

HISTORIA TRANSLATIONIS SANCTORVM Benedicti & Scholasticæ.

Euertitur à Langobardis Casinense Cœnobium.

CAPVT PRIMVM.

CVM diu gens [1] Langobardorum infidelitatis suæ tenebris carere noluisset, & iugum Domini ferre detrectans, eos qui ferebant, impugnare decreuisset. Italiam [2] venit, nominis Christiani impugnãdi gratia, & suo eam Dominio subiungandi. [3] Cuius incolas oculto Deus iudicio, eius mucroni tradidit feriendos. Quæ gens longè lateque suæ cædis extendens crudelitatem, Beneuentanam [4] aggressa est expugnare prouinciam. Cuius vrbes terræ cœquãs, Monasteria villásque populans, non minimas Christianorum strages dedit, oues dominicas ab ouilibus exclusas, diuersa cęde lacerans, ouilia Domini euertebat: itavt in heremi vastitatem, loca prius desiderabilia conuersa viderentur. Vnde inter cætera facinora sua, Monasterium [5] eximij Patris Benedicti depopulans, rebus omnibus inhabile reddidit. Quod quomodo acciderit, legenti Beati [6] Gregorij secundum Dialogorum librum, clarum est.

1 Langobardi Pagani.

2 Italia.

3 Langobardi veniunt in Italiam.

4 Beneuentana prouincia, à Langobardis destructa.

5 Casini Monasterium, à Langobardis destructum.

6 S. Gregorius Papa I.

7 S. Benedictus Casini destructionẽ prauidit. Greg. 2. Dialog. c. 17.
8 Benedictus Propheta.

Qui sicut ipse in eodem libro dicit, pauca huius [7] Sanctissimi viri opera, claro stilo prosecutus, inter cætera narrat, eum prophetiæ spiritu [8] cognouisse, atque prænunciasse, ablatis rebus omnibus, idem Monasterium euersum iri.

Leodebodus Abbas S. Aniani Aurelianensis, quando proposuit construere Floriacense Cœnobium.

CAPVT II.

1 Casinũ habitatio ferarum.
2 Clodoueus Rex, filius Dagoberti: laudatur.
3 Leodebod⁹ Abbas S. Aniani, extra muros Aureliarum, Floriaci fundator.
4 Leodebod⁹ agros paternos, cũ agris Regijs commutat.

HAc itaque patrata euersione, & multis effluentibus annorum curriculis: idem locus ad heremum redactus, cœpit esse ferarum, [1] qui priùs fuerat habitatio hominum. Vsquequo Regni francorum gubernacula adeptus est [2] Clodoueus filius Dagoberti. Quique vt erat vir nobilissimus, rerum administratione publicarum, miro callebat ingenio. Isdem etiam Rex, cùm egregiis polleret moribus, petitionibúsq; iustis, & seruitio Dei aptis, assensum præberet: interpellatus est à bonæ memoriæ [3] Leodebodo, patre Monasterij Sancti Aniani, quod est situm prope mœnia vrbis Aurelianæ, vt Monasterium ordini Monastico congruens, sibi liceret construere in agro Floriacensi: datis pro eodem agro in mutua vicissitudine, prædiis, quæ [4] sibi à parentibus iure hereditario relictis possidebat. Quibus auditis, Rex libentissimè eius precibus annuit, & desiderium illius, quod diu dilatione creuerat, compleri iudicauit.

Visione diuina, Floriacenses ad Casinum ire, pro corpore S. Benedicti suadentur.

CAPVT III.

IGitur ab vtriúsque partibus, mutuæ commutationes factæ sunt, memorato Abbate dante quod à genitoribus ei relictum erat prędiũ: & Rege supradicto reciproca vicissitudine, pro eo, agellum quendam, Floriacum cognominatum, cum appenditiis suis haud longè

gè a litore[1] Ligeris. Quod Testamentum mutuæ vicissitudinis, vsque hodie in archiuis publicis nostri reseruatur Monasterij. Prædictus autem Leodebodus hoc negotio peracto, nequaquam oblitus sui destinationem desiderij, in supradicto agello cœpit edificare habitationes vtiles Monachis: quod opus sagaci insistens industria, mirifico consummauit effectu. Ædificásque[2] ibi Basilicam in honore Sancti Petri, itemque aliam in honore Sanctæ Mariæ, Domino dedicari voluit. Mox etiam, vt præparata habitatio non inanis esset, atque sine habitatoribus: collegit ibidem quamplures, ad seruiendum Domino sub norma regulæ viuere paratos. Patrémque, & Abbatem his præfecit, nomine[3] Mummolum. Qui quandiu rebus humanis interfuit, vt idoneus Pastor gregis[4] sibi commissi, sollicitè curam exibuit. Igitur cũ processu temporis, euoluentibus annis, supradictus Leodebodus corpore exẽptus, sicut credimus, cælicas recessisset ad sedes. Iamdictus Mummolus,[5] gregis sibi commissi custodias optimè seruans, & lectioni assiduæ studium dans: inter cætera, reperit in libris Beati[6] ac præcellentissimi viri Gregorij, Romani Antistitis, quomodo sanctus, ac Deo dilectus Benedictus, agonis sui cursum in Beneuentana prouincia cõsummauerit. Recordánsque quia isdem Venerabilis Pater oraculo Diuino admonitus, præuidens futuros casus, prædixerit illud Monasterium funditus euertendum: & quod ille spiritalibus oculis, iste oculis patratum carneis conspiciebat. misit[7] ad prædictam prouinciam vnum ex commilitonibus suis, nomine Aigulfum monachum. Hic namque sibi fuisse diuinitùs reuelatum dicebat, vt prædictus vir illuc pergens, corpus iam dicti transferret Benedicti. Fuit namque idé Aigulfus Venerabilis vir, & Deo omni-modo placere gestiens. Qui quantæ sanctitatis fuerit, cuiusve virtutis finis probauit, in quo[8] omnis laus securè canitur. Namque cùm bonis polleret moribus, & in Monasterio[9] Lirinensi ob bonorum studium operum, peteretur aliquantisper exempli gratia remorari; à contra-

1 *Floriacus prope Ligerim.*

2 *Basilicæ duæ Floriaci. vna S. Petri altera S. Mariæ.*

3 *Mũmolus primus Floriacẽsis Abbas. Is est sanctus, eiúsque, festum Floriaci celebratur.*

4 *Mũmolus bonus Pastor.*

5 *Mummolus lectioni vacat assiduæ.*

6 *Gregor. 2. Dial. c. 17.*

7 *Mũmolus Abbas, mittit Aigulfũ Sanctũ virũ & Floriacẽsem Monachũ ad Casinum per reuelationẽ: pro corpore S. Benedicti trãsferendo.*

8 *In fine laus cuiusque secura.*

9 *Lirinense cœnobium.*

10 Aigulfus martyr fuit. riis religioni Diuinæ, insidias perpessus, ad palmam vsque [10] Martyrij peruenit. Cuius etiam Passio penes [11] nos habetur.

11 Est apud Suriũ tom. 5. 3. Septemb.

Aigulfus Floriacensis, Casinum aduenit.

CAPVT IIII.

1 Cænomanica vrbs.

NOn dispar interea huic, in Cænomanica [1] vrbe apparuit visio, vt scilicet pergentes & ipsi in eandem prouinciam: corpus transferrent Sororis Sancti Benedicti, [2] Scholasticæ nomine. vt quos vnius vrnæ habebat spatium, simul transferendi ostenderentur. Dum igitur vtrimque laborarẽt, quatenus visionis manifestatæ, non segnes executores inuenirentur; paucis admodum diebus transactis, à supradicta Cœnomanica vrbe egressi; oraculi diuini auditores, carpebant iter Italiam ducens. Diuertentésque in Monasterium Floriacum [3] hospitandi gratia, compererunt præfatum venerabilem virum Aigulfum, præceptis Abbatis sui obsequentem. idem velle iter arripere. Igitur communi decreto, cœptum opus simul statuunt peragere: Iunctique simul, [4] tandiù indiuisibiliter sibi adhæsêre. Quousque Romam venientes, Beati Petri Basilicam oraturi intrarent. At cùm in eadem vrbe sub obtentu visendorum locorum sanctorum, à [5] se inuicem diuiderentur, vt rei autem habet veritas, negotium quod cœperant perfecturi. Memoratus Aigulfus intermissis interim his, quæ palàm ostentauerat velle, locorum scilicet sanctorum circumitionibus, expeditioni operam dedit. certans ociùs perficere; quod sibi iniũctum fuerat sanctum mandatum. Tandem itaque peruenit ad locum castri [6] quod vocatur Casinum, ibidemque paulisper itineri finem imponens: expectabat euentum rei, orans illum, qui visionem superiùs prolatam reuelare dignatus fuerat, quique se ad hoc opus destinauerat, vt non in vacuum tantùm iter consummi vellet, sed sicut promiserat, thecam thesauri sui ei reuelare dignaretur. Cum itaque alicuius signi causa capiendi, loca peragraret: & huc illucque conspiciens, oculorum orbes

2 Cænomanẽses proficiscũtur ad Italiã per reuelationem, pro corpore S. Scholastica habendo.

3 Hospitalitas in Monasterio Floriacensi.

4 Floriacenses & Cenomanenses simul Romam pergunt.

5 A se inuicẽ quare diuiduntur.

6 Aigulfus in Casino.

voueret

volueret ſedulus explorator, Conſpiciens eum homo quidam multorum annorum,[7] crebro id agentem, ſic « prior eum affatur. Heus tu inquit, quibus ab oris no- « ſtras adiiſti ſedes, cuiuſve negotij gratia? Ad hęc ille nō indagini illius auſus eſt propalare commiſſum ſibi ſecretum. Sed cum iterato ſuper ipſa re interrogaretur, ipſe tamen negotium diuulgare metueret; hæc ab eo- « dem Sene audiuit. Cur inquit ſecreti tui me non efficis « conſcium? Nam ſi delatoris ſcandalum caues, ſecurus « eſto, in me tutam repperies fidem. Et ſi dictis [8] meis « fidem accommodaueris, fortaſſis etiam negotio tuo « profuturum erit.

7 Senex Aigulfo apparet.

8 Senex in opere ſuſcepto, Aigulfum confortat.

Aigulfus, corpus S. Benedicti inuenit: & aſportat.

CAPVT V.

ISta vero cùm prædictus Dei famulus auribus audiiſſet, cogitans quia [1] *In antiquis eſt ſapientia, & rerum præteritarum cognitio*: Reputans etiam ſicut poſteà rei probauit euentus, propter hoc Dominum eum præmiſiſſe: Compellanti, ex ordine rei geſtæ texuit hiſtorias, qua cauſa veniſſet, quæve viſio propter hanc rem ſibi fuerat demonſtrata. Ad hæc Senex paululum terræ defigens aſpectus, vocémque intra fauces com- « primens, ſic demùm ora reſoluit, Si mihi quæ pro tali « munere debentur, præmia digna rependis: Deo fauen- « te, puto me otiùs negotio tuo finem imponere: quati- « nùs his, pro quibus laborem tanti itineris aſſumpſiſti « peractis, ouãs repedare ad propria queas. Cuius verba « cùm vir Domini perorantis audiiſſet, Nulla inquã erit in munere dando difficultas, quin omnia, quæ à me poſcis dem. Tantum eſt vt promiſſionis tuæ memor, dicta factis recompenſes. Ad hæc ille [2]. Cùm inquit lucifugæ noctis tempora, cōticiniíque metas propinquare proſpexeris: tu ne ad modicũ indulge quieti, ſed tecti abdita linquens, nudo ſub aëris axe, indefeſſus ſpeculator adeſto. Cumque ſolitudinis huius locũ lumine clariſſimo radiare conſpexeris, niuei montis ad inſtar: notato certiſsimè locũ: namque ibi inueniendum eſt, vndè tuæ

1 Senes ſapientes Iob, 12.12.

2 Signum diuinum reuelationis corporis S. Benedicti.

curæ finis imponatur. Igitur prædictus Venerabilis vir, verbis quidem fidem dans, ardēs autē desiderio: primo quietis somno percepto, stratu sese excutiens, præceptorum senis haud segnis obtemperator exstitit. Namque prædictæ solitudinis plagam respiciens, conspicit eminùs locum, lumine claro micantem, ceu cùm luminaribus facibúsque densis, locus aliquis perfusus, illustratur. Quibus visis, Reuerendus heros, gaudio amplissimo repletus: mundi gubernatori & seculorum rectori benedicens, in hisdem laudibus, noctis terminum expectabat. Qui cùm diù præstolatus affuisset: Solísque globus nec dum iubare suo, mundi spatia ampla compleret[3]. ad locum intrepidus properat, cuius notator extiterat: ibique sicut longè antè optauerat, cuncta inueniens, prosperatori itineris sui, grates innumeràs rependit. Namque locum 3 adiens, loculum ibidem inuenit, exteriùs quidem vilem, interiùs autem retinentem magni prætij margaritas. Pro foribus autem, petræ scilicet suprapositæ: præfixa erant notamina, quorum interius busta iacebant. His sicut diu optauerat inuentis, patefacto à latere, euacuatóque locello, thesaurum inuentum [4] vnius sportellæ conclusit sinu: quæ sporta hactenus penes nos quasi noua habetur. Quibus patratis omnibus[5] improuise adsūt socij, (quos supra sermo retulit, à Cænomanica vrbe profectos,) qui & ipsi; non à quæsita diu benedictione, sunt frustrati. Tuncque sibimet mutuò patefecère sui itineris causam; quia scilicet & ipsi: reuelatione Diuina admoniti: ad corpus Beatæ Scholasticæ ierant deferendum. Moxque cùm festinatione retrogradum iter arripientes, [6] festinatò simul regredi curabant: portantes quas inuenerant dono Diuino, prætiosissimas margaritas.

3 S. Aigulfus summo mane corpus S. Benedicti reperit.

4 Aigulfus sacra ossa in sporta ponit.

5 Cænomanēses adsunt improuisi.

6 Celeriter cum reliquiis S. Aigulfus & socij, in Gallias reuertuntur.

Aigulfus diuina protectus virtute celeriter cum corpore S. Benedicti Gallias repetit.

CAPVT VI.

1 Vox admonet pergētes.

INterea illis celeriter repedantibus, iamque oras finium suorum attingentibus: [1] vox alta, diuinitùs per profunda

profunda silentia noctis, prohibuit eos, moras innectere in eundo. Eademque hora [2] Papam Romanum per visionem quidam assistens, talia compellare visus est. « Cur te piger somnus timporibus pressis, negat stratibus relictis, custodiam tuæ habere prouinciæ? & quare dimissis publicis vtilitatibus, propriis implicaris? « namque vt quid dico palam fit; noueris te magnorum « virorum [3] patrociniis carere, Benedicti scilicet atque « Scholasticæ sororis eius, quorum corpora, quidam à « Galliæ oris huc aduentantes, illuc ferunt humanda. His auditis. Romanus [4] Antistes protinus thoro relicto, arma comitésque inquirit: ac persequi conatur recedentes, iunctis sibi Langobardorum auxiliis. Hac itaque famuli Dei iussione accepta, formidantes alicuius incommoditatis tristem accessum: respiciunt retro, videntes se subsequi ab hostibus. Tuncque timoris pleni, terręque consternati, rogabant eum, qui suorum famulorum corpora, eis reuelare dignatus est: vt ea, illis ad locum destinatum deferre permitteret. Quorum precibus, Diuinæ pietati annuere libuit. Nam Omnipotentis Dei potentia, tenebrarum densitate ita eos occuluit: vt [5] sibi quidem nihil obesset, persecutoribus vero omnem facultatem inueniendi eos aufferret: sicque famuli Dei, malorum timore sublato, otiùs redirent. Tandem igitur, quamquam laboriosè, salubriter tamen tanto confecto itinere, in prædiolum quoddam diuerterunt Bonnodium [6] nomine, situm in pago Aurelianensi, lassitudine cogête. In quo loco cùm paulisper indulgerent quieti. Ecce quidam sine oculis materno ab vtero aduenit: magnísque vocibus oris, ac fidei Sanctum interpellat, vti quæ natura negauerat sibi, lumina præstaret. Paruo interuallo, atque vix vna hora effluente, discussa caligine cæcitatis, lumen diu sibi negatum cœpit [7] aspicere: & datorem illius, simulque Beatum Benedictum, magnis laudum vocibus extollere. Placuit etiam Diuinitati, huic miraculo, aliud in eodem loco coniungere: vt quantæ sanctitatis esset cuius cinis portabatur, ostenderet. Namque debilis quidam,

2 Visio Papā terret.

3 Absentia reliquiarum, tollit Sanctorum patrocinia.

4 Papa cum Langobardis, S. Aigulfum sequitur.

5 Deus S. Aigulfum nube operit, & ita ab insequentibus liberat.

6 Bonnodium Gallicè Bony, ibi est hodiè Monasterium ord. S. Benedicti.

7 Cæcus ad reliquias SS. Benedicti & Scholasticæ, illuminatur.

qui erectus ire nequibat, per terram rependo se trahens, vt potè qui omnium membrorum officio destitutus erat, aduenit; implorans auxilium ab Omnipotente Deo, per famulum illius Benedictum. Itaque miro modo, cœperunt se nerui diu contracti extendere, & aridi diu meatus venarum, sanguinis innundatione humectari. Atque ita Deo volente, accepto robore, lætus super pedes constitit:[8] & curatori suo magnis vocibus benedixit. Qui locus hactenùs Basilicam [9] retinet, Domine in honore beati Benedicti dicatam. Cumque ab eodem loco moueri placuisset, aliud prædiolum adeût, mille quingētis fermè passibus, à Monasterio ad quod tendebant distans, [10] Noua-villa cognomine. In eo etiam cum aliquantulum eis requiescere placuisset, obuiam eis quidam Cæcus [11] factus est, qui magno impetu ferociter facto, sportamqua beati viri cinis portabatur, apprehendit. quem vir Domini Aigulfus, moderata studuit correptione castigare, atque ab illicita præsumptione reuocare. Sed ille, quem lumen amissum contristabat, respondit, nullo modo se ab ea diuelli, nisi quamprimùm lumen reciperet: pronūciauitque se tātę fidei esse, vt quicquid peteret sanctus Benedictus, Domino sibi annuente, tribuere posset: factumque est. Non quippe abfuerunt huius ponderosæ fidei, gloriosa merita præcelsi viri.

8 Claudus curatur, & ideo basilica ædificatur.
9 Ecclesia S. Benedicti prima in Gallia.
10 Noua-villa.
11 Cæcus videt.

S. Aigulfus postquam Floriacum rediit, tandem permittit vt Canomanenses, corpus B. Scholasticæ, quod cum corpore S. Benedicti à Casino abstulerat, sibi vendicarent.

CAPVT VII.

POst hæc vero, cum in eundo nulla mora fieret: agmina Monachorum, cum plebe territorij Aurelianensis obuiam processerunt, milliario à Monasterio, in vico qui dicitur Vetus [1] Floriacus. Ibique cū gaudio & lætitia atque honore magno, exceperunt [2] corpora sanctorum supradictorum, sub die quinto Iduum Iuliarum;

1 Vetus Floriacus.
2 Corpora sāctorum è floriacēsibus excipiuntur.

m:& in eodem loco, die illo, eamdem solemnitatem m ingenti lætitia, in Dei laudibus peregerunt. Cùm itur ibi moræ fierent. Plebs[3] Cænomanicę vrbis,(cu- s supradiximus fuisse ciues, qui pro afferendo cor- ore beatæ Scholasticæ ierunt) adfuit; obuiam pro- dens ciuibus suis, quos pro deportando cælesti the- uro se misisse gaudebat. Sed cùm ad prædictum lo- m veniens, cognouisset rei veritatem; & actus omnes enerabilis Aigulfi: postulabāt eum, vt sibi munus pro- issum, atque à Deo demonstratum, concedere debe- t. Sed isdem Venerabilis vir, respondit se nequaquam elle Sanctorum germanorum corpora, ab inuicem parare; sed sicut eos in priori monumēto fuisse[4] cō- itos, ita in secundo, indiuisibiliter componere velle stabatur. Tunc verò Nobiles quique ac Sapientes, his ontradixêre verbis: Iustum non esse dicentes, vt quos iuina voluntas participes fecerat oraculi cælestis, & ui simul locum Sanctorum thecę corporum adiissent, uique in subeundo labore pares fuissent: non etiam uctus laboris, equè partirentur. Maximè verò non es- dignū ducebant, vt duo magna luminaria, loci vnius ngustia coarctaret; cum sufficerent singulis locis, sin- ıla. Tandem igitur sæpedictus venerabilis vir Aigul- s,[5] consiliis venerandorum virorum assensum dedit; ecreuitque, vt ipse cum suis, retento corpore Sancti enedicti, illos cùm corpore venerandæ sororis eius, mitteret. Sed quia certum non erat, qualiter discerni ssa potuissent, quæ confusè vnius sportellæ sinus reti- ebat: difficultate discernendi, ad hoc consilium ven- est, vt ea[6] quę minora quęque viderētur ossa, separa- n ponerentur, maiora verò altrinsecùs cōgregarētur.

3 Cænomanēses adsunt.

4 Sanctus Benedictus & S. Scholastica ipsius soror. ambo in eodē monumento tumulati apud Casinū.

5 Aigulfus consentit, vt Cænomanenses habeant corpus S. Scholasticæ.

6 Ossium viri & fœminæ discretio, quo modo facta.

Benedicti ossa, resuscitatione pueri defuncti, ab ossibus S. Scholasticæ discernuntur. quæ Cænomanis illata, in Basilica locantur.

CAPVT VIII.

Vm igitur diu de his hæsitaretur, & certum quid iudicari non posset, Diuinitati, adhuc anci-

piti sententiæ, taliter finem imponere placuit. Nam cùm continuis Diuinitatem precibus, per totum noctis spatium, vtrique populi, pro tanto sibi manifestando negotio, pulsauissent: facto mane conspiciuntur eminùs, duorum paruulorum cadauerum exsequiæ, quorum vnum erat masculini sexus, alterum fœminei. Igitur salubri accepto consilio, ad se exanimata corpora, deferri iubent. Quod cùm factum esset, masculi corpus propè ossa poni fecerunt, quæ magnitudine præstare videbantur; Miroque modo, mox vt mortui mortua tetigêre ossa iacentis, per mortuum, mortuo vita reddita est.[1] Similiter autem eis placuit, vt penes minora, mortuæ puellæ corpus poni deberet. Deus autem, vt demonstraret germanos esse qui ferebantur merito, quemadmodum vna carnis procreatione: vno, eodemque tempore pares merito, pares voluit esse miraculo: ita vt puella eadem hora ab officio funeris surgeret, & quæ[2] à flentibus amicis portabatur ad tumulum: iisdem gaudentibus rediret domum. Antiquum namque, inusitatúmque, post Helisęi actum, renouatum hìc constat miraculum. Quia Omnipotentis Dei manus, vt demonstraret Beatum Benedictum, nec nouis nec antiquis Patribus imparem merito, palàm illum extulit[3] Prophetarum operibus. Completúrque veridica vox véritatis promittentis, *Qui crediderit in me, opera quæ ego facio, faciet.* Omnes igitur lætis animis, magnisque vocibus, benedicebant Dominum; qui quæ sibi occulta fuerant, luce clarius propalare dignatus est. Igitur sublata omni ancipiti sententia, quæ super corporibus discernendis, diu animos eorum occupauerat, plebes Cœnomanicæ, ad corpus sanctæ Scholasticæ se salubriter verterunt; quod summa celeritate leuatum, imponentes scapulis, cùm gaudio ad proprium locum deportarunt. Ibique magnis sumptibus, [4]ædificata Basilica, & ordinatis quæque erant necessaria fœminis Deo seruientibus: infra breue spatium temporis, plurimæ Nobilium[5] fœminarum, in eodem Monasterio aggregatæ sunt: quæ se relicto sæculo, Domini

1 S. Benedicti ossa, pueri masculi ossibus vitam reddunt.

2 Fœmina tactu ossium S. Scholasticæ, surgit à morte.

4. Reg. 13. 21

3 S. Benedictus, meritò par prophetis.

Ioan. 10. 12.

4 Basilica in honore Scholasticæ, in vrbe Cenomanensi, cum monasterio sanctimonialiũ.

5 Nobiles fœminæ sanctimoniales fiũt.

mini seruitio manciparunt. Sed & ipsum Monasterium vsque nunc,[6] magnis miraculorum illustrationibus, à Domino honoratur.

6 Hodie id est anno 1605. est ecclesia collegiata Canonicorum sæcularium, sub vocabulo S. Petri.

Mummolus Floriacensis Abbas, Diuinitus locum in quo corpus quiesceret S. Benedicti, reperit.

CAPVT IX.

AT vero Mummolus Abbas, & venerandus Aigulfus, illis recedentibus, leuauerunt corpus Sancti Benedicti, quod à Deo sibi collatum, certis indiciis apparentibus tenebant: & in Basilica Beati.[1] Petri, ad custodiendum deposuerunt. Quod cùm eximia cura seruantes, conferebant inter se, quo in loco eiusdem Monasterij, id Diuinæ voluntati concordantes humarent. Super qua re, non minima eorum animos dubietas occupauerat. Sed Deus, qui benigna pietate sua, Sancti viri corpus de loco priori transferendum decreuit: in sequenti, ei locum sepulturæ aptum prouidit. Nam cùm diu sicut iam dictum est, beatæ memoriæ Mummolus[2] super hac re, cogitaret, consiliumque requireret, intempesta nocte, consueta orationis furta requirens; stratis, sicuti consueuerat dormitorium egressus, sub nudo cœlo, cæpit inter alia præcari, vt diuina pietas, ei salubre consilium suggereret; quonam in loco Sanctissima membra locaret. Affuit his precibus clemens auris Omnipotentis, quæ seruos[3] suos iusta petentes audire consueuit. Nam lux subito cælitùs emissa, ante Basilicæ frontem Beatæ Dei genitricis Mariæ, in modum facis ardens, in[4] eundem locum vbi nunc est conditũ corpus, protendi visa est: quod visum vir Domini Mummolus vt vidit, omni dubietate postposita, credidit quòd hic locus aptus esset Sancti viri membris locandis. Igitur posthabitis mordacibus curis, & visioni omnimodò fidem dans, in eodem loco, quo sibi demonstratum fuerat, cum magno studio, in melius ornata Basilica,[5] sub die Pridie Nonarum Decembriũ cum ingenti honore, & laudibus Diuinis, terræ humili, terram multi prætij[6] reddere statuit: vilique

1 Corpus S. Benedicti primò in basilica S. Petri ponitur. Flor.

2 Mummolus nocturnus orator.

3 Deus seruorũ iustas preces audit suorum.

4 Lux cœlica.

5 Repositio corporis beati Benedicti.

6 Vbi cõditũ fuit corpus S. Benedicti.

que vrna contexit cæleſtem theſaurum. Nam quantum dilectus Deo, amabiliſque ipſe theſaurus ſit, teſtantur[7] innumeræ debilium ſanitates corporum, maximæque animarum medelæ, quæ vſque hodie mortalibus, pro tanti viri honore, tribuuntur à Domino. Sed & locus iſdem, cuius ſit nobilitatis, ex actibus Beati viri comprehendi poteſt. Nam cum eidem viro, Deus machinam totius mundi, in ſpheræ modum oſtendiſſet; præ omnibus locis, [8] plus eum locum creditur dilexiſſe: quo præſciuit propria oſſa, prioribus relictis ſedibus, transferenda. In quo hactenùs tanta conſtant monſtrata miracula, vt ſi ſcriberentur, indigerent libro. Præſtante Omnipotentia Diuinitatis Domini Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri: cuius Regnum & Imperium, cum Patre & Spiritu ſancto, in Trinitate & Vnitate, æqualiter viget ſemper, ac permanet in ſæcula ſæculorum. Amen.

7 Miracula ad corpus S. Benedicti innumera. Greg. 2. dialog. c. 35.

8 S. Benedictus in Spiritu dum viueret, Floriacũ præuidit, ac dilexit.

Explicit Translationis Corporum SS. Benedicti & Scholaſticæ eius ſororis, Hiſtoria. Authore Adreualdo Floriacenſi. Ex vetuſtiſsimis membranis Floriacenſis Cœnobij, ſincerè ad verbum deſcripta [9]. quæque etiamnum paſsim in nobiliſsimis Viennenſi, Narbonenſi, aliiſque plurimis Eccleſiis Galliarum, in ſacris vigiliis nocturnis recitatur.

9 Hiſtoria Ttranſlationis S. Benedicti quanta ſit fides.

SEQV

SEQVVNTVR LIBRI QVATVOR MIRACVLORVM SANCTISSIMI PATRIS *Benedicti Abbatis.*

ADREVALDI MONACHI FLORIACENSIS LIBER VNICVS de Miraculis Sancti Benedicti Abbatis, qui est primus quatuor Sequentium Librorum.

PRÆFATIO, CVI ALIQVID IN *veteri deest exemplari, sub principio.*

LAVS ET DIVISIO ITALIÆ.

SCRIPTORIBVS [1] namque præstantissimis suppetere plurimùm videbatur, ipsius laudabilis terræ excellens materia: cœli scilicet temperie, locorum salubritate, fertilitate soli, collium pricitate, olearum, vitiùmque profluis prouentibus, quarum vrbium amœnitate, veterumquoque oppidorum decore, amnium nobilium fælici prolapsu, vnâque cunctarum rerum opulentissima gloria. At cùm tantæ copiæ

1 *Italici soli descriptio.*

copiæ potentia, vigórque decentissimus, veterum studio, Italiæ fuerit attributus: tractus tamen totius patriæ in diuersa porrectus, diligenti sese consideratione aduerti exposcit. Neque enim vnius solummodò regionis beneficia complecti tanta laude videntur; quin potiùs patriæ omnis decor, regníque fœlicitas, breui memoratu, ac si quodã collectaneo, astricta perspicitur. Cũque magnitudo ipsa Italici regni, quod olim magna Græcia[2] nuncupabatur; eò quòd vrbes eius atque castella, vel maxima ex parte authoribus Græcis constiterint; in longitudinem latitudinémque, æquo libramine æstimata, lõgitudine[3] haud modicè superet latitudinem, assimilis vtique querno folio, quod proceritate, sui, latitudinem excedit. Plurimarum tamen prouinciarum mater effecta, prædulci cunctas amplectitur gremio. At vero Romani[4] Imperij insignis potentia, dum edomitum orbem, iure perduellionis[5] abstinere vellet, amplissima Regnorum spatia, quæ per[6] Asiam, Europam, & Libiam, haud parum distenduntur: in prouincias coloniásque discindere ratum habuit. Sicque stipendiarias, legionibus[7] interpositis constituêre. Interque Italia quoque maxima regnorum Occidentalis climatis, diuisionem passa: duodeuiginti [8] prouincias ex sese protulit, quarum omnium præclarior Valeria,[9] eique adiuncta Nursia, inter Vmbriam & Campaniam Picenúmque, consistit, Samnitum Orientem versus, prospectans limitem, Hætruria vero semetipsam determinans. Cùm itaque vt prælibauimus, nobilitate singulari, & bonorum omnium prouentibus, affluentissimè extuberascat: præcelsorúmque altrix virorum, prisca reperiatur [10] ætate, Vno tamen semetipsa editissimo potuit vincere germine, dum Beatissimi Patris Benedicti, [11] optandam cunctis mortalibus, protulit genituram.

2 *Italia cur olim magna Græcia dicta.*
3 *Italia longior quã latior.*
4 *Romanum Imperium.*
5 *Ius perduellionis.*
6 *Tres mũdi partes tantũ, antiquis nota.*
7 *Legiones.*
8 *Duodeuiginti Italiæ prouinciæ.*
9 *Valeria Italiæ prouinciarũ præclarioris, situs.*
10 *Italia inclitos protulit viros.*
11 *Italia felix ortu S. Benedicti.* *Greg. 2. dial. cap. 1.*

Patria

Patria S. Benedicti, eius generis nobilitas, & Imperij Romani casus.

CAPVT I.

HIc nempe dilectus Domini Benedictus, teste eximio præsule Gregorio [1] Nursia exortus, quæ vt iam præfatus sum, coniuncta Valeriæ Hætruriæque, vnam efficit prouinciam: non solùm eam suo illustrauit exortu, verùm omnem Italiam (cuius fœlicitas alto repetita principio, hac de causa breui edisertata est), inclitam suo munere præstitit. Denique quantæ dignitatis parentibus [2] progenitus fuerit, testantur ruinæ palatij eorum, cùm ædicula prope mœnia Nursinæ vrbis sita. Tantæ quippe magnitudinis, perplexique operis, ex fundamentis constitisse conuincitur; vt quælibet palatia potentissimorum superauerit Regum, nec modicis queat reparari impensis. Agebat eo tempore curam Augustalis maiestatis [3] Iustinus senior, qui octo [4] annis Imperiali honore functus, successorem accepit Iustinianum ex sorore nepotem, strenuissimum [5] virum, atque in rebus bellicis experientissimum. ciuilibus denique causis conuenientissimum. Pontificatum verò Romanæ Ecclesiæ Hormisda [6] per nouem vigilantissimè regebat annos. At Italia iam dudùm Gothorum [7] tyrannide oppressa, Dominationi eorum grauissimè succubuit. Romanum enim Imperium à sui soliditate, hoc est ferrea [8] duritie, in testaceam fragilitatem deiectum, non solùm vltimam Reipublicę cladem, verùm subiectis Regnorum populis, validissimum intulit detrimentum.

1 Nursia patria est S. Benedicti.

2 Parentes S. Benedicti magni secundum carnem.

3 Sub Iustino seniore S. Benedictus nascitur.

4 Annis 8. Imperauit Iustinus senior.

5 Iustinianus Imp. laudatur.

6 Hormisda Papa.

7 Gothi in Italia.

8 Visio explicata Danielis c. 2. 34.

Principes qui orbem regebant, dum B. Benedictus pueriles ageret annos, & in solitudinem secederet.

CAPVT II.

ITaque Theodoricus, [1] post Odoacrem [2] Gothorum principatum cum Regio nomine suscipiens: sessionem propriam Rauennæ statuit, homo pestilens, Arianæ

1 Theodoricus malus ac Arianus.

2 Odoacer. Rauenna

næ sectæ, quique nulli bonorum mala irrogando parceret: omnibus malis fauorabiliter assentaretur. Denique inter facinora,[3] Sanctissimum Ioãnem Papam Romanum, carcerali inedia maceratum necauit; Duósque Senatorij ordinis viros & Excõsules. Simmachum videlicet atque Bœtiũ, in carcere gladio trãsuerberauit. Porrò regni Francorum principatum, Chlodoueus ex Merohingorum Regali prosapia originem ducens, mirabiliter rexit. Namque Christi gratia disponente, abolitis Idolorum cultibus, credens [4] Domino Iesu Christo, primus ex gente Francorum gratiam sacri baptismatis, prædicante Beatissimo Remigio [5] Remorum Episcopo indeptus est. Quem secuti quique Francorum [6] Proceres, baptismate sacro, credentes in Christum tingui meruerunt. His igitur diuersis orbis in partibus variè Imperitantibus, pueriles Beatissimus Benedictus attingens ætatis annos, more veteri 7 Nobilium Romanorum, scholis liberalium deputatur artium, ne præclarum pueri torpesceret ingenium. Enimuerò primordia litterarum acri concipiens animo, spiritu tactus Diuino, quo cuncta in reliquum actitare studuit: heremum concupiscens, vitiorum Carybdim, quæ quibusdam scholaribus inhærere solet, fugæ præsidio euitauit. Postremò quid heremum petens, quid in ipsa solitudine dum moraretur egerit; qualiter vixerit, quomodo aduersum antiqui hostis instigamenta, scuto fidei armatus depugnauerit: legenti Beati Gregorij [8] secundum Dialogorum librum, perspicuum habetur.

3 Ioannes Papa Bœtius & Simmachus necari à Theodorico.

4 Clodoueus primus Rex Francorum Christianus.

5 Remigius Clodoueũ Regem baptisauit.

6 Proceres francorum, in Christum credunt.

7 Veteres Romani, liberos suos scholis tradebant.

8 S. Gregorius scripsit vitam S. Benedicti 2. Dialog.

Principes qui vtramque arcem principatus tenebant, dum B. Benedictus cœpit Monasteria construere.

CAPVT III.

INterea Iustiniano[1] per annos triginta & nouem Imperium gubernãte, defuncto Hormisda Papa, Ioannes miræ sãctitatis[2] vir, qui à Theodorico vt prælibauimus interemptus est; in Episcopatu subrogatur. Cui ex ordine, per præfata annorum curricula, certis spatiis temporum

1 Iustinianus Imperat annis 39.

2 S. Ioannes I Papa.

temporum, successionem sortiuntur regiminis, Sanctæ atque Apostolicæ sedis,[3] Fælix, Bonifacius, Ioannes cognomento Martyrius, Agapitus, Siluerius, Vigilius, Pelagius, itemque Ioannes. Igitur iis sanctæ sedi Romanæ præsidentibus: Italiam omnem Gothorum Reges[4] Athalaricus ac Theodatus, deprædationibus infestantur. Galliarum autem regnum, Chlodoueo vt credimus ad supera transeunte, filij eius sorte sibi distribuunt. Quorũ maior natu Chlotarius[5] per annos quinquaginta fermè & vnum, reliquis decedentibus, fortissimè rexit. Quo tempore beatissimus Benedictus heremiticam degens vitam, in loco cui[6] Sublacus vocabulum est, clarissimis vitæ meritis floruit: bonorúmque actuũ odorem, longè latéque respersit. Qua de re actũ est, vt fama tanti viri, amatores quique sacræ religionis ad eum confluerent: seque institutis illius deuotissimè subderent. Adeo vt confluentis ad se multitudinis iuuamine, duodecim[7] inibi Monasteria, haud longè à se disparata cõstrueret: singulisque in locis, Duodenos Monachos delegaret. Qui prælatis sibi Patribus obediendo, sanctæ Regulæ præceptis mitia subderent colla. Quibus in locis plurima diuinæ Maiestati virtutum signa[8], per eundem Venerabilem Patrem placuit ostendere.

3 successores Ioannis Papæ Fælix, Bonifacius, Ioannes Mercurius, Agapitus &c.

4 Athalaricus ac Theodatus Gothi reges Italiã diripiunt.

5 Clotharius 51. annos regnauit in Galliis.

6 Sublacus.

7 S. Benedictus duodecim Monasteria construit.

8 S. Benedictus patrator signorum.

B. Benedictus diuino auxilio fretus, Casinum petit.

CAPVT IIII.

DVm igitur antiquus humani generis hostis cerneret, sub tali tantóque Patre, gregem ouium Christi, multipliciter augmentari: ac reputaret quia quod cælesti accrescit patriæ, suis esset inferis detrimentum. Inuidiæ facibus, quemdam accendere studuit præsbyterum, cuius machinamentis, aut vitam hanc temporalem præfatus Pater amitteret, aut damna persentisceret animarum sibi creditarum. Sed cum vi veneni eum necare nequiuisset, quod in pane mixtum, charitatis veluti gratia illi transmiserat, quò libentiùs

Greg. 2. dial. cap. 8.

 eo vef

co vesceretur: aliud attemptare ausus est nefandi generis argumentum, quòd saluti animarum sibi commissarũ, immanissimè officere posset. Quod quia creberrima lectione cunctis ferè innotuit, omittendum à nobis est, vt ad minus nota celeriùs veniatur. Cernens proinde Beatus vir acriter presbyterum insanire, nec à proposito velle cessare, quo ad pessimi incæpti votũ expleret: satiùs iudicauit loco secedere, reuocans ad memoriam illud Apostoli, *Non vosmetipsos defendentes Charissimi, sed date locum iræ.* Præficiens itaque Monasteriis Patres, fratrésque deligens, qui ibidem Deo militarent: recessit ab eodem loco, paucis secum Monachis abductis: atque castrum, quod Casinum [1] nominatur, expetit, quinquaginta fermè millibus a Sublacu distans. Nec fortuitu cuilibet credibile debet esse, quod Sanctus vir demutans habitationem, illicò cella Casini petiit iuga, in cuius recessu sinuato, castrum olim conditum à veteribus incolis [2] Harum vocabatur immò magis certissimum est, quia oraculo Diuino admonitus, ad illud deproperauit, vt Paulus [3] eiusdem Cænobij Monachus testatur in historia gentis suæ, in qua memoriam quoque huius Egregij Patris interserens; talia quædam ex hoc eius itinere refert, ita, propriis inquiens verbis. Denique »
cum diuina admonitione à Sublacu in hunc vbi re- »
quieuit locum, per quinquaginta fermè millia aduẽta- »
ret, tres [4] enim corui quibus solari solitus erat: sunt cir- »
cumuolantes secuti. Cui ad omne biuium vsque dum »
hûc veniret, duo Angeli [5] in figura iuuenum apparen- »
tes, ostenderunt ei, quam viam arripere deberet. In lo- »
co autem isto quidam dei seruus tunc habitaculum »
habebat, ad quem diuinitùs ita dictum est. [6] His tu par- »
ce locis, alter amicus adest. Hic autem Beatissimus »
Benedictus, in Casini arcem perueniens, in magna se »
semper abstinentia coarctauit, sed præcipuè Quadra- »
gesimæ [7] tempore inclusus, & remotus à mundi stre- »
pitu mansit. Hæc autẽ omnia, ex Marci poetæ [8] carmine »
sumpsi, qui ad eundem Patrem hûc veniens. Aliquos »
versus

2. Dialog. S. Gregorij c. 8.

Rom. 12. 19

1 A Sublacu S. Benedictus Casinum petit.

2 Harum vetus castrum montis Casini.

3 Paulus historicus Langobardus.

4 Tres corui S. Benedictũ comitantur.

5 Duo angeli, S. Benedicto demõstrãt iter.

6 Ante S. Benedictum, heremita quidã Casinum incolebat.

7 Quadragesima tempus, quàm religiosè à S. Benedicto cultum.

8 Marcus poeta, S. Benedicti discipulus.

versus in eius laude composuit, quos in his libellis, cauens nimiam longitudinem, minimè descripsi. Certum tamen est hunc Egregium Patrem, vocatum cælitus, ob hoc ad hunc fertilem [9] locum, & cui opima vallis subiacet, aduenisse; vt hîc multorum Monachorum, sicut & nunc Deo Præsule factum est, congregatio fieret. Hæc verba Venerabilis viri Pauli, nostræ assertioni adeò adstipulari videntur, quod nullus huic valeat refragari.

9 Casini locus fertili, sà Deo Monachis destinatus.

Narses, primus Langobardos in Italiam vocat; quibus causis. sub quibus Principibus. status Regni Francorum & rerum Occidentalium.

CAPVT V.

IVstiniano, post peracti Imperij triginta & nouem annorum curricula, hominem exeunte; Iustinus [1] iunior, laboriosum iam tunc Romani Imperij excipit fastigium Benedictus Papa [2], Romanam eo tempore regebat Eccesiam. Præterea [3] Totila Gothorum Rege deprædationibus vrgente Italiam; Narses [4] Patritius aduersus eum in Italiam dirigitur. Veritùs tamen ne tantę multitudini bellum illaturus nequicquam occurreret: quamquam bellis viuidam gestaret dexteram, satísque sufficiens huiusmodi crederetur negotiis. missa legatione, Langobardos [5] Pannoniis residentes, in auxilium euocat. Qui delectam armatorum manum è suis, Narseti Romaníque suffragium laturam dirigunt. Perinde Langobardi sociati Romanis, Gothos inito certamine vsque ad internecionem cum Totila Rege suo [6] cædendo prosternunt, penitùsque delent. Hoc denique pacto, Italia ab oppresione Gothorum liberata, aliquandiu respirare visa est. Sed non adeo hac libertate exultare valuit. Idem quippe Narses Patritius, cùm à Romanis apud Iustinum Augustum, eiúsque coniungem Sophiam [7], insimularetur oppresionis prouincialium, depredationísque præcupidæ: atque in locum eius Longinus [8] subrogaretur Præfectus. Territus

1 Iustinus Iunior Iustiniano succedit Imperatori.
2 Papa Benedictus I.
3 Totila rex Gothor.
4 Narses Eunuchus Patritius.
5 Narses Lãgobardos in Italiam vocat.
6 Gothicũ nomẽ in Italia à Narsete & Langobardis extinctus.
7 Sophia Imperatrix.
8 Longinus Narseti cur. suffectus.

ritus nimium Eunucus Narses, Constantinopolim haud quaquam regredi ausus; Neapolim se contulit, legatósque Lãgobardis direxit:[9] suadẽs quatenus Pannonias pauperrima scilicet arua relinquerent; atque Italiam vbertate ruris lætantem, opibúsque refertam, toto conamine peruaderent. Qua legatione Guinili[10] qui & Langobardi alacriores effecti, Alboino[11] duce Italiam à parte Venetiarum peruadunt: vacuam nempe defensoribus inuenientes prouinciam, partem eius rapinis cædibúsque vastando depopulantur. Dum hæc in Italia geruntur apud, Gallias Chlotario Francorum Rege mortuo, Regnum eius æqua lance quadrifariàm inter se, quatuor illius filij[12] diuidunt. Primus ergo Aripertus sedem sibi Parisius statuit. Secundus Guntrannus Aurelianis. Tertius Chilpericus Suessionis, Quartus Sigibertus Mediomatricum quæ & Metis. Horum itaque Fratrum iunior Sigibertus, Brunichildem[13] ab Hispaniis deductam in matrimonium sibi copulauit: quæ ei[14] Childebertũ filium genuit. Qui Regnum puerulus adhuc cum matre gubernandum excepit, interfecto patre fraude[15] Chilperici fratris sui, aduersum quem bellum inierat. Quod cum per vigintiquinque annos strenuè gubernaret, vi (vt fertur) veneni[16], cum vxore propria extinguitur: relinquens filios duos, Theodebertum ac[17] Theodericum cum auia ipsorum Brunichilde, quæ Regni quoque gubernacula cum nepotibus suscepit.[18] Guntrannus etiam patruus Childeberti Regis, terminum suscipiens vitæ regnum quod tenebat, Brunichildi Reginæ reliquit: quod postea in sortem Theodeberti filij Childeberti Regis, deuenit.

9 Narses Lãgobardos ad inuadendam Italiam aduocat.

10 Guinili qui & Langobardi.

11 Alboinus dux Langobardorum.

12 Filij Chlotharij.

13 Brunichildis Hispana vxor Sigeberti.

14 Childebertus puer, cum matre Regnũ administrat.

15 Chilpericus.

16 Childebertus veneno necatus.

17 Theodebertus & Theodericus cum auia Regnũ Regunt.

18 Guntrãnus moritur.

B. Benedictus Casini prauidet euersionem, Sanctúmque Maurum in Gallias mittit.

CAPVT VI.

HIs Europæ Occiduum regentibus limitem: egregius Pater Benedictus, in Cœnobio quod ab eo constructum in castro Casini fuerat: sanctæ institutio-

nis

nis normam, verbis operibúsque, discipulis præmonstrare curabat. Dúmque sanctarum virtutum etiam in hoc loco floreret miraculis: inter cætera quæ ei diuina Maiestas reuelare dignata est, [1] Monasterium quoque quod ipse ibidem construxerat, ostendit Paganorum incursu penitùs subruendum: orationum suarum duntaxat obtentu, animarum sibi concessa salute. At Reuerendus Pater cum id egrè ferret, atque inconsolabiliter affligeretur, fletúque nullo modo temperaret: placuit Diuinitati, huiusmodi eum releuare ac consolari
« oraculo. Noli inquiens probatissimè ac dilectissimè
« Deo Benedicte, pro his quæ huic euentura didicisti
« loco, mæstum vllo modo gerere animum: quoniam
« quod semel præfixum atque decretum inscrutabili
« summæ Deitatis consilio est, intransibile atque inre-
« uocabile sine dubio patrabitur solis tibi tuo me-
« rito cunctorum concessis habitantium animabus.
« Sed aderit [2] Omnipotentis quamnuperrimè pro-
« picia consolatio, quæ & locum hunc in pristinum,
« immò ampliorem quàm nunc videtur, tuis nihilo-
« minùs meritis restituet gradum: & aliis perindè na-
« tionibus, huius lumen religiositatis de hoc eodem ir-
« radiabit loco. Pro quo vt interpellatus vel potiùs ef-
« flagitatus fueris: extemplò quos probabiliores in hu-
« ius grege sanctæ Congregationis habes, quo deposcêris mittere curato. Sciens procul dubiò, quoniam
« laboris eorum vberrimus fructus, & tibi ad cumulum
« recipiendorum augmentabitur præmiorum: & illos
« ad habitationem perennis introducet beatitudinis.
Hoc responso Charissimus Domino Pater Benedictus accepto, mæsticia pro loci destructione reiecta: legationis imminentis præstolabatur aduentum. Móxque ac veluti è vestigio, eadem tempestate [3] Bertigranus venerabilis vitæ vir, ac Pontifex Cænomanicæ vrbis, fama percitus probatissimi Patris, legatos ad eum direxit: Flodegarium Archidiaconum [4], & Arderadum Vicedominum suum: omni genere supplicans precum, vt ei perfectissimos in sacra religione dirigeret

1 *S. Benedictus Casinū prauidet destruendum. Grego. Lib. 2. dial. c. 17.*

2 *Restitutio Casini, & propagatio vitæ monasticæ per aliàs regiones, S. Benedicto diuinitùs reuelantur.*

3 *Bertigranus Episcopus Cænomanensis, legatos ad S. Benedictum mittit.*

4 *Archidiaconus atque Vicedominus Episcopi Cænomanensis.*

fratres qui Monasterium secundum regularem ordinem, in Ecclesiæ quam regebat fundo, construere deberent. Cuius piæ petitioni Sacratissimus Pater, ne oraculo sibi diuinitus dato, contraire videretur, fauorabiliter assensum dedit: quamquam sciret Sancto reuelante Spiritu, diem sui obitus imminere. Legatis itaque directis ab Antistite, absque quolibet refragio, Beatissimum [5] Maurum cum aliis quatuor fratribus, hoc est Simplicio, Antonio, Constantiniano, atque Fausto assignauit. Qui Faustus post obitum Beatissimi Mauri, solum repetens paternum, vna cum Simplicio altero fratre, petentibus fratribus proprij Monasterij: vitam Beati [6] Mauri composuit. Ex quo opere, nos quoque, hæc quæ scribimus mutuauimus.

5 S. Maurus in Gallias. à S. Benedicto missus.

6 Faustus socius S. Mauri eius vitã cõposuit. Extat apud Surium Tomò primo.

B. Benedictus. S. Maurum Abbatem instituens, ei vltimum vale, dicit.

CAPVT VII.

Mittens igitur eximius Pater dilectissimum sibi in Christo filium, locum Abbatis [1] eum retinere iussit: plurimum religioni illius fidens, vt potè quem ipse in disciplina Christi plenissimè enutrierat: moribusque suis decentissimè conuenientem inuenerat: ac per omnia deuotissimum sibi pedissequam coaptauerat. Reliquis verò fratribus, quos cum illo pariter direxerit, præcepit vt nequaquam illi minus parerent, quem Patrem eis præfecerat, quam sibi, si in præsenti adesset. Luctus autem qualis quantúsque extiterit, quisve mœror totam corripuerit congregationem, plenius ipsius Fausti verbis agnosci valet. Iam enim egregius Pater sanctæ suæ Congregationi apperuerat, diem sibi imminere supremum, ideóque maiori afficiebantur tristitia, quoniam illum in quem omnium animi pendere videbantur, spésque consolationis in eum sola restabat: cernebant procùl à propriis transmitti sedibus. Quorum mœstitiæ pio occurens dulcissimus Pater affectu: huiusmodi oratione, animos eorum

1 S. Maurus cur à S. Benedicto fuit Abbas institutus.

rum

rum solari curauit. Si [2] tristandum dilectissimi Patres ac filij, pro tali esset negotio: mihi magis quàm vobis in hoc esset mœrendum: qui quantum ad presens, magnis videor destitui solatiis. Sed quia dicente Apostolo, charitas benigna est. benignitatem charitatis nostræ, omnimodis impendere debemus, his quos aliquomodo ea indigere cognoscimus: nec nostra tantum, quantum aliena quærere. Qua propter vos amoris paterni solicitudine, flætibus & mærore temperare deposcimus: quia potés est Deus, meliores nobis post huius depositionem corporis, huic sanctæ immittere congrægationi: quorum meritis & exemplis, longè præstantius quam nostris ædificemini. Sed & illud summopere nobis procurandum est: ne versutia antiqui hostis, vnde aliis salus acquiritur, inde nobis tristitiæ malo detrimentum in aliquo ingeratur Nos etenim quos vnitatis semel in sancta charitate iunxit concordia, nunquam vel longissima terrarum diuident spatia: quoniam semper interioris hominis aspectu, qui renouatur secundum imaginem eius qui creauit eum, nos quoaduixerimus tempore, inuicem intuebimur. Hæc in consolationem Sanctissimæ Congrægationis prælocutus, conuersus ad eos quos in Dei opere peragendo, longius dirigebat. Hoc modo prosecutus [3] est. Vos autem fratres charissimi, quos ad opus Domini construendum, ad illas dirigimus partes, viriliter agite & confortetur cor vestrum in sancto proposito & religione: proculdubio scientes, quia quanto austeriora causa salutis aliorum, in huius via sæculi pertuleritis, tanto maiora à Deo recipietis cælestium gaudia præmiorum. Nec vos vllo modo resolutio huius nostri mœstificet corpusculi, quoniam præsentior vobis carnis deposito [4] ero onere, vestrique per Dei gratiam, cooperator existam adsiduus. Talia suaui depromens eloquio, dans eis osculum pacis, deduxit eos vsque ad ostium Monasterij. Rursúsque illos deosculans, ac benedictione roborans, dedit dulcissimo suo discipulo Mauro librum Regulæ, quem manu sua scripserat,

2 Oratio S. Benedicti habita ad Casinenses Monachos in discessu Beati Mauri.

1.Cor. 13. 14

3 Oratio S. Benedicti ad S.Maurū & ipsius socios.

4 Sancti nobis sunt post corporis depositionem præsentiores.

rat, pondus quoque libræ panis, vasculúmque ereum eminam vini capiens, atque eos iter acturos, in pace dimittit.

5 Epiphaniorum dies. Profecti itaque à Cænobio Casini [5] Epiphaniorum diebus, quinta Sabbathi, haud procul in prædio eiusdem Cœnobij ea deueniût die: susceptíque sunt à duobus fratribus, quos pridiè illuc hac de causa, Reuerentissimus Pater præmiserat. Dúmque illic quietis gratia pernoctarent, superueniunt eis nocturnam Synaxim [6] agentibus, duo fratres missi à sanctissimo Patre, cum piis muneribus, [7] capsula scilicet Sanctarum Reliquiarum, ac breui Epistola. Etenim capsula ipsa eburnea erat, retinebátque in se tres portiunculas ligni saluiferæ [8] Crucis, & Reliquias [9] sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctíque Michaelis, ex pallio scilicet eius sanctæ Memoriæ. Stephani quoque Prothomartyris, ac Beati Confessoris Christi Martini.

6 Matutinæ preces.
7 Qualia munera, Sancti mittere solebant.
8 Lignum S. Crucis.
9 Reliquiæ Sanctorum.

Beatus Maurus accepta Sancti Benedicti Epistola, tandem Antisiodorum ad S. Romanum venit.

CAPVT VIII.

Textus verò Epistolæ hęc continebat. Accipe Dilectissime, extrema institutoris tui dona, quæ & longum nostrum testentur amorem: & tibi ac commilitonibus tuis, [1] contra omnium perpetim munimen præbeant impedimenta malorum. Post expletam [2] enim totam trinam vicenorum annorum decursionem, ex quo Monasterialem adisti perfectionem, in gaudium Domini tui es introducendus: vt nobis hesterno die, postquam à nobis digressus es, Dominus ostendere est dignatus. Prædico etiam tibi, moram vos in eundo esse passuros, ac cum difficultate habilem locum inuenturos: pro his quæ & Deo ordinante perficientur, & quæ inimicus humani generis, mollimine calliditatis suæ in vos concitabit. Nusquam tamen benignitas misericodis Dei vobis deerit, sed potiùs differendo licet, ac desiderium animi vestri in longum expe

1 Reliquiæ sanctorum sunt contra mala munimen.
2 S. Benedictus propheta.

periendo: aliorsùs quàm sperauimus, aptissimam lar-
ri dignabitur metationem. Iámque valeas fœlix in
ofectione, fœlicior futurus in peruentione. Beatus
tè Maurus relectis Pij Patris apicibus, pignoribúſ-
e receptis, alacrior effectus; fratres ad præsentiam
eſtantiſſimi viri, cum gratiarum remittit actione,
rque incœptum, ſocios accelerare iubet. Tranſmiſſa
tur omni Italia, Alpibúſque ſuperatis; tandem pro-
iquante Paſchalis feſti tempore, ea [3] ſcilicet die, qua *3 Paſcha & Cœna Dominica,*
ominica celebratur Cœna. Pagum deueniunt Anti-
dorenſem, quo in pago Beatus [4] Romanus, iam du- *4 S. Romanus Abbas.*
m per reuelationem, relicta Italia, peruenerat; atque
œnobium in loco, qui Fons-Rogi dicitur [5], ædifica- *5 Fōtis-Rogi Cœnobium.*
t. Hic certè Sanctiſſimus Romanus [6], in initio con- *6 Huius vitam nunc primùm in ſecunda huius operis parte, Orbis videt.*
rſationis ſanctæ, Beatiſſimo Patri Benedicto adiu-
r, ac cooperator extitit.

Beatus Maurus S. Benedicti tranſitum mirabilem in ſpiritu videt, ac aliis indicat.

CAPVT IX.

HVius ergo famam Beatus Maurus comperiens,
duces itineris ſui expoſcit, vt illò deuertentes,
ctum ibidem Paſcha celebrarent. Sciebat quippe
atus [1] Maurus, ſequenti die obitum Sancti Patris *1 S. Maurus Propheta.*
nedicti complendum. Precibus igitur ductores eo-
n fauentes Beatiſſimi viri, conuerſo gradu, Sanctum
etunt Romanum; ab illo autem deuotiſsimè ſuſ-
oti, die ſancto Paraſceue [2], hora circiter ſexta, cæ- *2 Paraſceue.*
i quidem neceſſariis coëmendis occupari pro opor-
itate diei feſti cœperunt: Sancti verò viri colloquia
er ſe ferebant [3] ſpiritualia. Dúmque Solis occubitus *3 Qualia mutua Sanctorū colloquia.*
n propinquaret, Beatus Maurus viro Dei Romano
it. Noueris, dilectiſsime Pater, craſtina die Reue-
tiſsimum Patrem noſtrum Benedictum, carnis one-
depoſito, cœleſtem tranſire ad patriam. Quod Bea-
Romanus audiens, nimio mœrore conſtrictus, in
hrymas reſolutus eſt. Et quamquàm Beatus Maurus

consolari eum cupiens, multa proferret consolationi apta: tamen nec ipse à fletu se poterat cohibere. Cùm autem crastina illucesceret dies, iámque aliquantulam sui decucurrisset partem: Beatus Maurus in Ecclesia persistens, transitum Beatissimi Patris qualicumque hora eueniret, orationibus, & psalmodia premuniendo præstolabatur. Raptúsque subitò in spiritu, vidit [4] se transpositum in Cœnobio Casini montis: conspexítque viam palliis stratam, ac innumeris choruscam lampadibus, recto Orientis tramite, à Beati Benedicti cella, in cœlum vsque tendentem. Totámque visionis huius seriem, vti à Beato Gregorio [5] descripta est cernens; duos congregationis suæ socios habuit fratres. Quorum alter in eodem morabatur Cœnobio, alter, vt suprà memoratus Doctor scribit, longiùs positus erat. Mox autem, vt ad se Beatus reuersus est Maurus, otiùs Sanctum Romanum, ac fratres, qui cum illo pergebant, euocans; cuncta, quæ viderat, eis per ordinem retulit: diémque illum, hoc est, sacrosanctum Sabbathum, ac sequẽtem Dominicam, qua specialiter Resurrectionis Dominicæ colebatur dies, solemnem, atque celebrem, omni [6] gaudio, ac lætitia inibi peregerunt.

4 Gloria Sancti Benedicti Beato Mauro reuelatur.

5 Gregorius 2. Dial. c. 37.

6 Pascha dies à Sanctis cultus, & quomodo.

Imperatorum quorundam series. Casini euersio, Casinensium fuga. atque Italiæ & Franciæ regnorum Principes.

CAPVT X.

IVstino [1] igitur Imperatore, ob immanitatem scelerum in amentiam verso, ac paulò pòst vita priuato, Tiberius [2] Constantinus, vir Reipublicæ regendæ strenuus, Imperij infulas, totius Gentis adnisu suscepit. Quibus per septem annos ritè gubernatis, successorem delegit sibi Mauricium [3], ex prosapia Græcorum à Capadocia oriundum. Quo imperante, Beatus Gregorius [4] sanctæ, atque Apostolicæ Sedi, Romæ præficitur Episcopus. Porrò Francorum Regnum, Brunechil

1 Iustinus Imperator ob scelera amens effectus.

2 Tiberius ei succedit, ac laudatur.

3 Mauricius Imperator Græcus.

4 S. Gregorius Papa I.

childis [5] Regina cum nepotibus Theodeberto atque Theoderico, filiis Childeberti Regis, iam maioris ætatis metas attingentibus, fortiter regebat. At verò Gens Langobardorum Italiam, à partibus Venetiarum, dudum, vt suprà prælibauimus, ingressa, maxima ex parte cladibus afficiendo, suæ potentiæ subdere conabatur. Procedente deinde tempore, iámque Phoca [6] Imperium administrante Romanum, qui Mauricium Imperatorem cum filiis Theodosio, Tiberio, atque Constantino, cùm esset Strator Prisci Patritij, dolo interemerat. Præfata Gens, duce Aigulfo [7], quem sibi Regem præfecerat, totam penè irrupit Italiam, Romanámque aggreditur vrbem. Nec longo post à prædonibus prædictæ Gentis, Monasterium [8] Beatissimi Patris Benedicti, quod in Casino situm est, noctu inuaditur, diripitur, destruitur. Qui cùm vniuersa diriperent, ne vnum quidem ex Monachis tenere potuerunt: vt prophetia venerabilis Patris, quam longè antè præuiderat, compleretur, qua dixit [9]: « Vix apud « Dominum obtinere potui, vt ex hoc loco mihi animæ « concederentur. Fugientes autem ex eodem loco Monachi, Romam venerunt, codicem sanctæ Regulæ, quam sæpedictus Pater composuerat, & quædam alia eius scripta; necnon pondus panis, & mensuram vini, ac quicquid ex suppellectili surripere potuerant, deferentes. Phoca [10] itaque post octo annorum curricula, quibus Imperium omne pessumdederat, condigno mortis genere trucidato: Heraclius succedit, regens Imperij sceptra [11] viginti sex annis. Cuíque Heraclonas [12] cum matre Martina, duobus substituitur annis. Ac deinde Constantinus [13] filius Constantini, successionis ordine, annis sufficitur viginti & nouem. Quo Imperante, Italicum Regnum Grimoaldus [14] sibi prosperè disponere videbatur. Francorum verò regimen Chlodoueus [15] filius Dagoberti optimè assetuabat.

5 Brunechildis Regina.

6 Phocas Imperator necat Mauritium, & liberos.

7 Aigulfus Rex Langobardorum.

8 Cœnobij Casinensis destructio.

9 Gregor. 2. Dial. cap. 17.

10 Phocas malus Imperator trucidatus.

11 Heraclius Imperator.

12 Heraclonas Imperator, & Martina Imperatrix.

13 Constantinus Imperator.

14 Grimoaldus Italiæ Rex.

15 Chlodoueus filius Dagoberti Rex Franciæ.

Mummolus Floriacensis Abbas, lectione, & reuelatione edoctus, corpus Sancti Benedicti è Casino, curat Floriacum transferri.

CAPVT XI.

HAc proinde tempestate Mummolus Abbas Cœnobij Floriacensis, quod situm est in territorio Aurelianensi supra fluuium[1] Ligeris, Diuina monitus visione per somnium, dirigit vnà cum consensu Deo sibi commilitantium, fratrem quemdam ex suis venerabilem Monachum Aigulfum[2] nomine: quatenùs Sanctissimi Confessoris Christi Benedicti corpus, hûc transferre deberet. Sic enim sibi reuelatum diuinitùs asserebat. Cui ex insperato, coniunguntur missi Cenomanensis vrbis Episcopi, & ipsi propter corpus Beatissimæ Scholasticæ virginis sororis eximij Patris Benedicti transferendum, diuina reuelatione inuitati. Cuius rei historiam, quia in promptu est, instanti opusculo inserere superuacaneum duximus. Huic sacratissimæ Translationi Beatorum germanorum Benedicti scilicet atque Scholasticæ, attestatur Paulus[3] Monachus, cuius supra mentionem egi, in historia Gentis suæ libro sexto, ita inquiens: Circa hæc tem- » pora, haud dubium quin Constantino Imperante, » cùm in castro Casini vbi Beatissimi Benedicti corpus » requiescebat, aliquantis iam elapsis annis solitudo » existeret: venientes de Cænomanensiũ, & Aurelianen- » sium regione Franci: dum apud sacrum corpus se per- » noctare simulassent, eiusdem Patris, atque ger- » manæ eius ossa auferentes, in suam patriam » asportauerunt, vbi sigillatim duo » Monasteria, in vtriusque[4] honore constructa sunt.

1 *Floriacum quo in loco situm.*

2 *S. Aigulf.*

3 *Pauli Casinensis Monachi irrefragabile testimoniũ de translatione S. Benedicti.*

4 *Duo Monasteria in Galliis constructa, in honorem S. Benedicti, & S. Scholasticæ.*

Impe

Imperatorum mutationes, Regni Francorum status miserrimus, sub Praefectis palatio, Arnulfi & stirpis suae laudes, ac Principes Langobardorum.

CAPVT XII.

SAnè Iustiniano iuniore [1], post mortem Constantini Imperium assumente, decem in Imperio annis exactis: à Leone Augustali [2] dignitate priuatur, exiliòque relegatur. Aduersùm hunc Tiberius [3] arma corripiens, Imperiali sarcina releuatum, retrudit in carcerem. Porrò illo in tempore [4], apud Gallias Francorum decidente gloria, à Praefectis palatij, domus ordinabatur Regia. Regibus ob imperitiam, desidiámque, solum Regale nomen inaniter gestantibus. Namque & opes & potentia Regni, penes palatij Praefectos, qui Maiores [5] domus dicebantur, & ad quos summa Imperij pertinebat, retinebantur. Neque aliud Regi relinquebatur, quàm vt Regio nomine contentus [6], crine profuso, barba summissa, solio resideret, ac speciem dominantis effingeret. Legatos vndecumque venientes audiret, eísque abeuntibus responsa quae erat edoctus vel etiam iussus, ex sua velut potestate redderet: cùm praeter [7] inutile Regis nomen, & praecarium vitae stipendium, quod ei Praefectus aulae pro vt videbatur exhibebat; nihil aliud proprij possideret: quam vnam, & eam perparui reditus villam, in qua domum, & ex qua famulos sibi necessaria ministrantes, atque obsequium exhibentes, paucae numerositatis habebat. Quocumque eundum ei erat [8], carpento ibat, quod bubus iunctis, & bubulco rustico more agente, trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum populi sui conuentum, qui [9] annuatim ob Regni vtilitatem celebrabatur ire, sic domum redire solebat. At Regni administrationem, & omnia quae vel domi vel foris agenda erant: ac disponenda Praefectus aulae procurabat.

1 *Iustinianus iunior Imperator.*
2 *Leo Imperator.*
3 *Tiberius Imperator.*
4 *Quando, & cùr apud Gallias, Francorum decidit gloria.*
5 *Maiores domus.*
6 *Species veterum Franciae Regum.*
7 *Quàm misera erat in Gallijs sub Praefectis palatio conditio Regum.*
8 *Qualis currus & auriga veterum Regum Galliae.*
9 *Annuus cōuentus de negotiis Regni.*

Cuius

10 Arnulfus palatio Præfectus laudatus, & tandem Episcopus factus.
11 Anastasius Imperator.
12 Arepertus Rex Langobardorum.
Liutprandus Langobardorum Rex.

Cuius officij magistratum, ea ætate [10], Arnulfus vir eximiæ nobilitatis, probabilísque vitæ, cum filio Ansegiso adprimè regebat. Quique relicta pòst sæculi gloria, Episcopus Mediomatricum, Clerique, populique acclamatione, & voto ordinatus, mirabiliter in Pontificatu viuere studuit: ac demùm heremiticam eligens vitam, leprosis vniuersa præbens obsequia, continentissimè vsque ad obitum vixit. Anastasius iam tunc Romani [11] Imperij regebat insignia. Italici verò Regni principatum post Arepertum [12], Liutprandus in suam redegerat ditionem.

Casini Cœnobium per Petronacem, auxilio Zachariæ Papæ restituitur.

CAPVT XIII.

1 Petronax restitutor Casini.
2 Gregorius is fuit III. Papa.
3 Petronax fit Abbas Casinensis.

CIrca hæc tempora Petronax [1] quidam ciuis Brixianus, Religiosæ vitæ continentiam seruans, Romam agente Præsulatum Beato Gregorio [2], venit: Sancti desiderij patefacturus votum. Deníque hortatu eiusdem Sanctissimi Præsulis, prædictus Petronax [3], Cœnobium, quod quondam ab egregio Patre Benedicto in castro Casini montis ædificatum fuerat, atque permissu Dei Omnipotentis à Langobardis destructum, deuotissimè adiit: ibíque cum aliquibus prudenti simplicitate præditis, qui iam eiusdem loci habitationem expetierant, summa charitatis annexione, in sanctæ Religionis habitu, viuere cœpit, quíque eundem virum seniorem sibi præficiunt. Non post multum verò temporis, cooperante Diuina misericordia, suffragantibus meritis præcipui Patris Benedicti, multorum ibidem Monachorum Nobilium, atque mediocrium, ad se concurrentium, Pater effectus est. Sicque reparatis habitaculis Cœnobitali ordini congruentibus, sub sanctæ Regulæ iugo, ac Beatissimi Patris Benedicti institutione, viuere cœperunt. Hoc itaque ordine in statum, quo nunc cernitur, sanctissimum illud Casinense Cœnobium reparatum est; cùm iam ferè centum [4] & decem annorum curricula euoluta essent, ex quo,

4 Casinense Cœnobium post 110. annos reparatũ.

io, occulto Dei nutu, locus ille habitatione carere ceperat humana. Proinde sequenti tempore, huic venerabili viro Petronaci, dilectus Domini Pontifex Zacharias [4] plurimum auxilij contulit; libros scilicet sanctæ Scripturæ, necnon & alia, quæ ad vtilitatem monasterij pertinere poterant: insuper & Regulam [5], quam ipse egregius Pater sanctissimis conscripsit manibus, paterna liberalitate concessit.

4 Zacharias Pontifex laudatus, vt promotor restitutionis Cœnobij Casinēsis.

5 Regula Sancti Benedicti manibus scripta, à summis Pontificibus quàm studiosè custodita.

Præfectorum palatio Francorum nomina. Martelli factus, & damnatio. Charolomani filij ipsius monachatus, atque ad Casinum transitus.

CAPVT XIIII.

Intereà apud Gallias, Angesiso maiore domus, filióque eius Pipino [1], humanam obeuntibus vitam: Carolus [2] filius Pipini, totius Gentis Francorum Magistratum, quamquam post multa bella, de manu Rainfredi [3] Tyranni, Deo iuuante, abstulit: suæque subdidit potestati. Denique rebus bellicis operosissime insistens, Tyrannósque per totam Franciam dominatum sibi vendicantes, obpressit. Ob eámque rem plurima iuri Ecclesiastico detrahens prædia, Fisco sociauit: ac deinde militibus proprijs distribuere studuit. Prætereà Saracenos Galliam [4] occupare tentantes, duobus magnis prælijs: vno in Aquitania ad Pictauium ciuitatem, altero autem apud Narbonam, iuxta Birram fluuium: ita deuicit, vt in Hispaniam eos redire compelleret. Quamobrem cùm aduersantibus nullatenùs cedere sciret, nullíque parceret, diu à posteris Tudites, ab [5] actu rerum scilicet cognomen indeptus est. Tudites [6] enim mallei dicuntur fabrorùm, quorum ictibus cuncta atteritur duritia. Pepigit hic fœdus cum Liutprando 7, eique filium suum Pipinum [8] misit: vt more Christianorum illum, eius capillum primus attonderet, ac Pater spiritalis existeret. Quod ille gratantissimè complexus, multis ditatum muneribus genitori natum remisit. Qua [9] de re, contigit, vt legationem sacratissimi Præsulis

1 Pipinus.

2 Karol. Martellus multa iuri Ecclesiastico detraxit, & ob quā causam ea militibus distribuit.

3 Ramfredus Tyrannus.

4 Saracenos Martell. duplici prælio è Gallis effugauit.

5 Karolus cur Martellus dictus.

6 Tudites quid.

7 Liutprandus Rex.

8 Vide Patrinos in Confirmatione.

9 Martellus cur Romanæ Ecclesiæ opē haud tulit.

Præsulis Gregorij ad se directam, obsecrantis quatenùs sanctam Romanam Ecclesiam à Langobardorum tyrannide liberaret; terrena cœlestibus præponderans, floccipenderet. Rebus itaque humanis, eo post diutinam regni administrationem exempto, duo filij eius [10], Pipinus, & Charlomannus, regni summam concordi societate diuisam, aliquot annis sub Hildrico [11] nomine tenus Rege, ad gubernandum suscipiunt. Porrò Charlomannus post aliquantum temporis excursum, Regni quam ad regendum susceperat partem, fratri relinquens, amore [12] succensus speculatiuæ conuersationis, Romam se in otium contulit. Siquidem hortante Beato Eucherio [13] Aurelianorum Episcopo, qui à patre illius nulla existente culpæ offensa, pulsus sede propria, atque in Hasbaniam apud Sanctum Trudonem in exilium relegatus fuerat: necnon Sancto Bonifacio Frisionum Episcopo, qui ambo patris eius apud inferos damnationem [14], etiam corporeis ipsi ostendêre visibus: operosam temporalis Regni dignitatem, toto contemnens mentis adnisu, habitúque permutato, tonsuræ [15] Ecclesiasticæ gratiam à Beato Zacharia Papa Romano percipere meruit. Denique Monasticæ vitæ normam adeptus, in monte Soracte apud Ecclesiam Beati Siluestri, extructo Monasterio [16], cum fratribus secum ad hoc venientibus, nonnullo tempore optata quiete perfruitur. Sed ex Francia multi [17] Nobilium, ob vota soluenda, Romam cùm solemniter commearent; & eum velut Dominum quondam suum, præterire nollent: otium, quo maximè delectabatur, crebra salutatione interrumpentes [18], locum mutare compellunt. Nam cùm huiusmodi frequentiam suo proposito officere vidisset, relicto monte, in Samnium prouinciam ad Monasterium Sancti Benedicti, situm in sæpedicto castro Casini secessit [19]: atque ibi, quod reliquum fuit mortalis vitæ, religiosè conuersando compleuit.

10 Pipinus, & Charlomannus Martelli filij.
11 Hildricus Rex nomine tenus.
12 Charlomannus Martelli filius, ac Pipini frater fit Monachus, & quare.
13 Eucherius Episcop⁹ Aurelianorum in exilium à Martello trusus est.
14 Martellus apud inferos damnat⁹.
15 Tonsura Ecclesiastica.
16 Montis Soractis Monasterium.
17 Pietas Nobilium veterum Francorum in adeundis liminibus Apostolorū.
18 Secularium visitationum frequētia officit proposito Monastico.
19 Charlomannus ad Casinum migrat.

Pipinus

Primus, rex annuente Romano Pontifice constituitur. Karolomanus (Casinensis pro recuperando corpore S. Benedicti, iussu Zachariæ in Gallias mittitur.

CAPVT XV.

DVm igitur hæc ita agũtur. Pipinus Regni Francorum assequutus summam, iussu Stephani Romani Pontificis Hildricum [1] inertissimum Regem depositum, ac detonsum, in Monasterio deinde trusum, priuatè viuere compulit. Dein auctoritate eiusdem Pontificis, ex Præfecto palatij Rex [2] constitutus: per annos fermè quindecim, [3] aut eo amplius: Regni Francorum principatum solus optimè rexit. Ea igitur tempestate, Monachi sæpedicti Cœnobij Casinensis, authore [4] Charlomanno de quo supra retulimus, Romam veniunt, doloris apud Sanctissimum Papam Zachariam depositurí querelam propter Corpus scilicet Sacratissimi patris Benedicti, à solo proprio in Gallias translati. Qui mœror iam pridem à cordibus eorumdem fratrum, ob terrarum longinquitatem, nec non vetustatem temporum, admodum refrixerat. nec iam spem potiundæ huiusce rei habebant. Sed Charlomanno illorum sacrum subeunte collegium, spes olim emortua reuixit. Sanctumquè adeuntes exposcunt Præsulem, vt literas Pipino Regi Francorum dirigat: qualiter auctoritati ac precibus tanti fauens Pontificis, Egregij Patris corpus auito restituat loco. Præfatus vero Pontifex fratrum præcibus annuens lachrimosis, authoritatis Apostolicæ Epistolam editam, per eundem Carlomannum ac fratres qui cum eo venerant, Franciam Pipino dirigit Regi. [5] Modus
« autem Relectorũ Sacrorũ hic erat. ZACHARIAS
« Episcopus, seruus seruorum Dei, Sanctæ sedi Princi-
« pis Apostolorum Beati Petri præsidens, omnibus
« Episcopis, ac Presbyteris Ecclesiæ Francorum salu-
« tem dicit. Egregius Apostolus ait. *Diligentibus Deum* Rom. 8. 28.
« *omnia cooperantur in bonum.* Et iterum idem ipse. *Dum* Galath. 6. 10
« *tempus habemus operemur bonum ad omnes.* Et item Rom. 10. 15.

1 Hildricus Rex iussu Stephani Papæ regno vt indignus exuitur.

2 Pipinus Rex efficitur.

3 Regnat annis 15.

4 Cur Casinenses querelam de ablato corpore S. Benedicti renouarint.

5 Epistola Zachariæ Papæ.

scriptura. *Quam speciosi pedes Euangelizantium pacem* »
Euangelizantium bona! Innotuerunt nobis religiosus »
Abbas & Presbyter Casini Monasterij Beati Benedi- »
cti, & Charlomannus Deo amabilis Monachus, ger- »
manus filij nostri Pipini Excellentissimi Maioris do- »
mus, per hos præsentes religiosos Dei seruos Mona- »
cios: concordiæ[6] & pacis sermones inter eum ac Gri- »
fonem [7] Fratrem eius expedire nos mittere: vt & nos »
hæc ipsa admonendo, dirigamus excellentiæ iam di- »
cti Pipini filij nostri: vt ad pacis concordiam »
redeant, vobis propter Deum pacificis mediatoribus. »
Verùmetiam pro corpore beati Benedicti, quod fur- »
tiuè ablatum est à suo sepulchro, vt ei restituatur. In »
hoc opere pietatis & misericordiæ, libenter aurem ac- »
commodare hortamur dilectionem ac sanctitatem ve- »
stram. Vt primum omnium, Frater ad Fratrem pacis »
iure in vnum redeat, & confundatur iniquitas è medio »
eorum. Charitas vero Dei, nobis prædicantibus & mi- »
nistrantibus, exuberet inter eos. Deindè & præfati »
beati Benedicti corpus [8] iuxta petitionem seruorum »
Dei, sublimitas filij dilecti nostri Pipini, vestra coope- »
rante sanctitate, indubitanter ad proprium remittat »
locum: vt & iam dicti serui Dei de suo gaudeant sibi »
restituto Patre, vósque perennem habeatis mercedem »
& laudem, pro eo quod iustè operati fueritis, vt »
ad suum Sanctissimi viri corpus, referatur tumu- »
lum; ex quo clàm ablatum est, Nec enim habet San- »
ctitas vestra quid offensionis in hoc bono opere »
restitutionis eius, pertimescere debeat coram Deo: »
dum creditur, quia ad obtinendum hoc, ipsius suf »
fragantibus orationibus & voluntate, præfati reli- »
giosi Dei serui sunt permoti. Valete. »

6 Zacharias studiosus pacis inter Principes.

7 Grifo frater Pipini.

8 Zacharias præcipit corpus S. Benedicti Italis, à Gallis restitui.

Pipinus corpus S. Benedicti præcipit Casinensibus restitui: id vero negat Medo Floriacensis Abbas.

CAPVT XVI.

1 Charlomannus in Gallias venit.

Acceptis itaque literis sancti Papæ [1] Charlomannus & fratres qui cum eo erant, Gallias expetunt

unt Pipinum adeunt, ſacra ſancti Apoſtolici profe-
unt reſcripta: flebilémque ſibi quærelam, quæſtuoſis
ubiiciunt lachrimis. Orant ſubueniri ſibi, pios Patris
ineres, oſſáque cunctis reuerenda mortalibus, fur-
im ſublata: deuotiſſimis filiis, authoritate regia, iuſti-
iæque reſpectu affatim reſtitui. Non vllius offenſæ in
ac re pertimeſcere culpam, cui ſuffragari agnoſcitur
noffenſus rectitudinis trames. [2] Flexus his luctuoſis
uæſtibus pius Princeps: ſimulque Sanctæ ſedi aſſen-
ẽdo fauorem præbens, fratris quoque conſulens vo-
intati. Remigium [3] Rothomagenſem Epiſcopum Na-
iralem ſuum, ac Charlomanni fratrem, cum Imperio
loriacum Monaſterium dirigit: qui ex præcepto Re-
is, etiam nolentibus fratribus, ſacrum effoſſum pi-
ıus, Charlomanno ac fratribus cum eo pergentibus
:iſſimè reddat. Suſcepto Epiſcopus negotio, celeri-
è Monaſterium expetit, mandata Regis edicit iuſſa
ıplere conatur. [4] Medo tunc temporis Abbas huic
ncto præerat gregi. Hic cum præcepta Regalia eger-
nè ſuſcepiſſet, non ſe poſſe depoſitum reddere di-
t: quod ad ſeruandum, [5] non autem reſtituendum
ſuſcepíſſe gaudebat. Ita ſubiiciens. Ipſe ſanctiſſimus
:ter propria ſpontè huc ſe deferri permiſit, ipſe vi-
ne ſacra, ſuos ob ſui deuectionem inuitauit ſeruu-
s: Suſcepimus indigni, Egregij Patris ſacratiſſima
:mbra, excepimus cineres pios, deuotè nùnc vſque
ſeruare curauimus. At ſi noſtris interuenientibus
ccatis, relinquere Gallias, rurſúsque eum natiua petere
icuerit: fateor potis id ei exiſtere, nec velle noſtrum
ere quoquomodo obſiſtere. Sin verò qđ certiſſima
e noſtro inhæſit pectori, diuino nutu prouidentiaq;
:menti, ob plurimarũ ſalutem animarũ, relictis pro-
is, has procùl poſitas, ac plenè in vltimo litore Ocea
ſitas expetiit voluntariè ſedes: certiſſimũ habetote,
potes voti veſtri voſmet ad propria redituros. His
tis, multum inlachrimans, fores Eccleſię Sanctę Dei
iitricis Mariæ quo repoſita ſancta membra cuba-
ıt reſerare iubet, ſuóſque propter oſtia excubitare.

2 *Pipini iuſſum, de reſtituendo Italis corpore S. Benedicti.*

3 *Remigius Antiſtes Rothomagenſis.*

4 *Medo Abbas Florincẽſis.*

5 *Sapiens reſponſum.*

Medo Floriacensis Abbas, oratione ad Deum fusa impetrat ne corpus S. Benedicti tollatur. qui illud auferre volebant, cæcitate ac diuino terrore afficiuntur eis benignè à Medone S. Benedicti aliquot reliquiæ conceduntur vnde Pipinus erga Floriacenses deuotus & liberalis redditur.

CAPVT XVII.

IPse vero cum fratribus totius congregationis, intra Ecclesiam beati Apostolorum Principis sese retinens, solo prostatus, lachrimis ora perfusus Domini auxiliū expostulabat: quatinus dilectissimi sui Confessoris pignus quod nullis præcedentibus meritis, sed solo gratuito munere, famulis suis contulerat: nulla scelerum enormitate, irritatus auferri permitteret.[1] Quod, quibus Fletibus, quibusque gemitibus, quóue vlulatuum clangore peioratum sit, quis mortalium exsoluere valeat? Conflictantes denique in dolore Patris & filiorum animos, ætatis maturrimæ interdumque supremæ, qualitatis variæ, valetudinis diuersæ, quis explicauerit dignè. Videres certe animos Patris mœstitiæ vulnere attritos, prospectare mœrentium filiorum lachrimabiles vultus atque ab neutra parte consolatorem, prorumpere. Hinc[2] senes iunioribus, solitum pridem impendentes dilectionis amorem, nullam solaminis conferre gratiam. Hinc iuniores, patribus nullum adiumenti robur conferre. Res certè animos erroneos hac illacque trahebat. Dum itaque partes tanto animi ardore inter se decertarent: atque hi quibus res pro animo inerat, sese orationibus communirent: Maiestati Omnipotentissimæ tantam discriminis litem, solita miseratione dirimere placuit. Si quidem Remigius[3] Episcopus, cum suis templum ingressus, dum ad sacrum propinquassent sepulchrum, repentina luminum cæcitate adeo percelluntur, vt nec mutuos cernere quirent vultus: nec quamlibet in partem,

1 Dolor Floriacēsiū in susceptionē mādati Apostolici.

2 Mutuū seniorum & iuniorum in monasteriis bene institutus officium.

3 Cæcus efficitur Episcopus volens sacra S. Benedicti aufferre ossa.

tem, saltem palpatu quo[4] progredi vellent agnoscere. Perinde terrore valido adoperti, nil aliud quam vitæ dispendia operiebantur. Alij denique solo sternuntur, misericordiam Domini præstolaturi: alij fugæ solatio salutem meditantes, hùc illùcque discurrunt: vociferantesque auxilium affore precantur. His nimia confusione tumultuantibus, euocatus cum fratribus accurrit Abbas: Dataque manu, ab Ecclesia violatores sacri templi extrahit, diuinam satis abundèque sentientes vltionem. Humi deindè prostratis, veniamque petentibus, clementer indulsit: atque ex eiusdem Preciosissimi Christi Confessoris corpore[5] Reliquias, benignissimè contulit. Refectis autem, ac cunctis necessariis itineri dapsiliter attributis: ad sua remittit. At illi Palatium repetentes,[6] virtutem quam plurimam Dei, hoc in loco meritis sanctæ Dei genitricis perpetuæque Virginis Mariæ, ac Beati Petri Apostolorum Principis, necnon & Egregij Patris Benedicti intercessione vigentem, Regi præstantissimo Pipino patefaciunt, eumque liberalem, huic[7] sacro cœnobio, suis adhortationibus sedulè efficiunt.

4 Terrore diuino, volẽtes aufferre corpus S. Benedicti consternũtur.

5 Medo Abbas Floriacẽsis Casinensibus ex corpore S. Benedicti: reliquias benignè largitur.

6 Casinenses virtutẽ Dei adesse Floriacensibus inuiti fatentur.

7 Nã ob hoc postea Monasterio Floriacensi Fiscum Sichampi largitus est.

Carolomannus moritur. Carolus Magnus monarchiam obtinet. Inuitis proceribus suppetias Ecclesiæ Romanæ fert. Langobardos domat Francorum suspectam ob quid habet. fidem seruos suos Comites instituit Raho Comes Aurelianensis prædator Ecclesiarum, mala morte vindicante S. Benedicto moritur.

CAPVT XVIII.

PIpino interea Rege ad cœlestia vt credimus demigrante.[1] Carolus & Carlomannus filij eius, regni administrationem suscipiunt. Factoque solemniter generali conuentu,[2] totum Regni corpus, ex æquo partiuntur. Et Carolus quidem eam partem Regni, quam Pater eorum Pipinus imprimis tenuerat: Carloman-

1 Carolus & Charlomannus regnum inuicem partiuntur.

2 Generalis Galliarũ conuentus.

nus verò eam,cui Patruus eorum Charlomannus præfuerat,regendi gratia suscipiunt. Sed [3] Charlomannus post administratum biennio regnum, morbo decessit. Carolus autem fratre defuncto, consensu omnium Francorum, totius Gentis Monalchiam suscipit. Qui bellum aduersus Langobardorum [4] gentem, Italiam iàm pridèm Romanorum potestati subtractam vario iure possidentem, rogatu & precibus Adriani [5] Romanæ vrbis Episcopi assumit. Quod prius quidem & à patre eius, Stephano Papa supplicante, cum magna difficultate susceptum est. Quia quidam è Primoribus Francorum cum quibus consulere [6] solebat; adeo voluntati eius renisi sunt: vt se Regem deserturos domúmque redituros libera voce proclamarent. Susceptum tamen est tunc contra [7] Haistulphum Regem, & celerrimè completum. Si quidem præfatum Regem paucorum dierum obsidione apud Ticinum compulit; & obsides dare, & erepta Romanis oppida atque castella restituere, atque vt reddita non repeterentur, sacramento fidem facere. Enimuerò Carolus inchoatum à se bellum, nequaquam interpollari permisit, priúsquam Desiderium [8] Regem longa obsidione fatigatum, in deditionem acciperet. Filiúmque eius Adalgisum [9] in quem spes omnium inclinata videbatur; non solum Regno, verum etiam Italia excedere. compelleret. Omniáque Romanis erepta restitueret, totámque Italiam suæ ditioni subiugaret [10] subactæque Filium suum Pipinum Regem imponeret. Ampliata denique Regia potestate, necesse erat Duces Regno, subiugatæque Genti præficere: qui & legum moderamina, & morem Franciæ assuetum seruare compellerent. Qua de re Primatibus populi ducibúsque, contigit Palatium vacuari; eòquod multos ex Françorum Nobili genere, filio contulerit, qui cum eo Regnum nouiter susceptum, tuerentur & regerent. Hac igitur occasione vt aliquibus videtur; vt plurimis verò credibile visum est, [11] ob Francorum suspectam fidem, quam semel in coniuratione [12], dum bellum inchoaretur

3 Charlomannus 2. moritur.

4 Karolus bellū aduersus Langobardos ob quid init.

5 Adrianus Papa.

6 Conciliarij Pipini, ei dissuadent bellum pro Pontifice suscipere.

7 Conditiones quas imposuit Pipinus Haistulpho Regi.

8 Desiderius Rex Langobardorum.

9 Adalgisus Rex Langobardorum.

10 Karolus Italiam ditioni suæ subiicit, eamque Francorum regit legibus & Pipinum, Regem illius creat.

11 Suspecta Karolo Francorum fides.

12 Coniuratio in Regem.

choaretur Saxonicum, expertus est; iterum autem in coniuratione Pipini naturalis filij, quibusdam seruorum suorum Fisci debito subleuatis, curam tradidit Regni, atque in primis Rahonem Aurelianensibus Comitem præfecit[13], Biturigensibus Sturminium[14], Aruernis Bertmundum[15], aliisque, vt ei visum est locis, alios præposuit. Sed Raho[16], vt eius debitum exposcebat naturæ, nimia insolescens astutia, cupiditate verò crudelior effectus: cùm vniuersa, quæ Aurelianensium fines continere videbantur, sibi subiecta cerneret, Cœnobio dumtaxat Sancti Benedicti excepto, quod ab Abbate tunc regebatur Radulfo[17], Consilium habuit, Abbate interfecto, præfatum præripere Cœnobium. Quod maturatò peregisset, nisi pietas indulgentissima Conditoris, obuiam se tanto facinori opponere dispösuisset. Fretus itaque fiducia peragendæ malignitatis, quemdam[18] è suis satellitibus ad Regem dirigit, qui mortuum Radulfum Abbatem nunciaret. Statímque, ac penè è vestigio alterum mittit, qui Radulfum Abbatem ad colloquium euocaret mutuum. Sanè legatus Regi directus, accelerato itinere palatium venit, iussa exequitur: necdúmque peracto negotio, aliquamdiù palatio immoratur. At verò Radulfus Abbas conscensis equis[19], cum paucis ad colloquium properat fallentis amici. Sed dum ille iter perageret, Comes balneum ingressus, curam corporis agebat; dúmque adhuc in balneo resideret, Abbas Monasteriolum Sancti Gundulfi[20] ingreditur: nam inibi tunc morabatur Comes: obuiúmque habuit quemdam Pomilionem[21], nomine Gauringisum, qui facetiis Comiti inseruiebat. Quíque insidias ei Comitis, cùm nutibus, túm sermone denuncians, fugæ auxilium expetere hortatur. Itaque Abbas verso gradu[22], calcaribus equum impellens, citato cursu Ligeris alueum repetit, nauémque conscendens, in citeriorem transuehitur ripam, celerriméque Monasterio recipitur. Intereà nunciatur Comiti, Abbatem inibi affuisse Radulfum, sed concitè rediisse. Cernens

13 Comites.

14 Sturminius Biturigum.

15 Bertmundus Aruernorum.

16 Rabo Comes Aurelianẽsis malus.

17 Radulfus Floriacensis Abbas.

18 Curialium in extorquendis à Regibus beneficijs, fraus, atque astus.

19 Abbas eques incedit.

20 Prope Gergolium.

21 Nanus.

22 Ex veteri more Abbates equites incedebant, ob quod vanum est prouerbium dicentium, orbem mala pertulisse, ex quo Monachi cœperunt equites incedere: nã nulla vsquam fœliciora extiterunt tempora: quod &

Belforestius in Annalibus Gallicis, sub Karolo V I. indicat.

Comes, acerrimè se ab Abbate præuentum, nec malitiæ suæ, ac fraudi locum patere vllum: nimio felle commotus, à balneo exiliens, linteo obuoluitur, séque in lectum aliquantulum requieturus projicit, residente ad caput eius Deutheria concubina. Eo altiori sopore depresso, astitit in visu quidam senex Monachi habitum gerens, quem sequebatur puer eiusdem habitus; talitérque ad eum infit: » O Comes [23], quid promerui, quia voluisti Abbatem interficere meum? » Cui cùm ille negando responsum ederet, nequaquam se Abbatem suum necare voluisse. Ille toruo vultu in eum respiciens, simúlque baculo, quod gestabat, incuruo [24] caput eius percutiens, inquit: » Per caput hoc, » testor, pœnitudinem te huius facti inutiliter citissimè » acturum. Qua percussione excitatus, à lecto exiliens, efferatus animo, in vocem erupit, dicens: Væ mihi, væ mihi, iam nùnc morior. Cúmque astantes territi requirerent, quid causæ esset, cur talia, ac si mente captus, effunderet verba, pallens, ac tremens, sciscitantibus respondit: » Quiescenti mihi in lecto, Sanctus » astitit Benedictus, veneranda decorus canicie, quem » sequebatur puerulus, & ipse Monachus; cœpítque » aduersum me conqueri, quamobrem Abbatem suum » interficere vellem. Cúmque ei responderem, nullatenùs » me Abbatem suum interficere voluisse: baculo, » quod gestabat, caput meum validè percutiens, morti » me vicinum reddidit; vnà etiam comminans, citissimè » huius facti me inutiliter pœnitudinem peracturum. Hæc dicens, dolore interiora citiùs penetrante, nocte sequenti, morti corporis, mortem animæ socians, manium obsequio, miserrimam animam Herebi iaculatur ad ima [25]. At Radulfus Abbas, agnita eius præpeti quidem, sed serotina morte [26], legatum dirigit, qui Regi & suam renunciet vitam, & Rahonis exitiales exequias.

23 S. Benedictus apparet Rahoni Comiti, & eum necat.

24 Baculum incuruum ab antiquo Abbates gestāt.

25 Mors misera Rahonis Comitis.

26 Malorum mors sera.

Priuilegium Floriacensium miraculo adstruitur.

CAPVT XIX.

Regali munificentia, huic sacratissimo Cœnobio à priscis Francorum Regibus, per præcepti proprij singrafum, concessum fuerat [1]; vti quatuor naues, immunes ab omni debito Fisci, per alueum Ligeris discurrerent. Cùm itaque suprafati Comitis tempore, harum vna, ob salis euectionem, Nanneticam [2] vsque ad vrbem peruenisset: atque in regrediendo tuta ex præcepto Regio, omnes itineris portus, ciuitatésque pertransiret, ad vrbem peruenit Aurelianam, ibíque à Telonariis ciuitatis detentâ; rector nauis, vectigalis gratiâ, quæstioni subjicitur. Liberalitatem Regiam illo reclamante; contempta Regali authoritate, exactor, nauem onustam sale, Fisco subjicit: atque cum cæteris nauibus, Procuratori portus committit. Erat, quando hæc agebantur, dies Dominica; sed circa horam diei tertiam, cunctis [3] Missarum [4] celebratione detentis: nauis, quæ cum cæteris in portu fiscali tenebatur, subitò absque humano remige, à portu emota, medium Ligerim petit, quo fortior vis aquæ decurrere solet. Ibíque contra aduersum pelagus fortiter enatando, peruenit ad Posterulam [5], quæ vsque hodie Sancti Benedicti dicitur, ibíque appulit. Concurrunt vndique ab vrbe populi, incognitum cernere miraculum; stupentésque, voces clamoris, atque adhortationis proferunt: Videte, ô Ciues, contemplamini qualiter nouus nauta dilectus Domini Benedictus, mortali sine remige, nauem propriam mediis regit in fluctibus! Confusa denique omnis Procuratorum Fisci audacia, in posterum ab hac sese compescuit stultitia.

1 *Priuilegium Floriacensis Monasterij.*
2 *Nannetica vrbs.*
3 *Pietas veterum Aurelianensium.*
4 *Missa.*
5 *Posterula S. Benedicti Aureliis.*

Ludouici Augusti tempore ciuile bellum ob quid exortum. Matfridus Comes Ecclesias vexat, S. Benedictus apparet: & ob quam rem mala Monasteriis eueniant, explicat.

CAPVT XX.

KArolo Augusto Magno, Imperatore Francorum, diem obeunte, Hludouicus [1] filius eius Imperij gubernacula suscepit. Cuius tempore variis tumultuationibus Regno Francorum attrito, multo ac graui turbine, Ecclesiæ [2] visus est concuti status. Namque filiis diuersa aduersus patrem molientibus, quantum ad totius Regni specimen attinet, intestina oritur conlisio. Dúmque pater alios honoribus ob merita priuare, alios cumulare opibus studet: idipsum verò aduersus patrem, deiectos ab illo erigere, sublimatos deponere conantur: tempestatis instar maritimæ, subiectos hac illácque dispergunt. Qua causa, res quarumque Christi Ecclesiarum, contigit grauissima pati dispendia. Inter quas Ecclesia Aurelianensis cum contiguis Sanctorum locis, quæ sub regimine Dominicorum Clericorum, siue Monachorum consistere videbatur: non modica vexatione afflicta est. Siquidèm Matfrido Comite [3] quondam Aurelianensi, ob culpam inertiæ, propriis honoribus priuato; Hodo [4] in eius locum substituitur. Qui insolentia graui contra sui naturam elatus, cuncta quæ iuri subiacebant Ecclesiæ Aurelianensis, Matricula [5] excepta, sed & Abbatiam Sancti [6] Anniani, necnon Sancti [7] Benedicti, in propriam molitur redigere potestatem. Quòd Monachi Cœnobij Sancti Benedicti cernentes, consilio inito, misericordiæ Domini solius se committentes, maximam partem suorum Fratrum, ad præfatum dirigunt Comitem, nimia insanientem tyrannide, cum [8] pignoribus Sanctorum: omnigena supplicantes præce, ne tantum incurrat piaculum, néve res sacro ordini

1 Ludouicus pius Rex, & Imperator.
2 Ecclesia ciuilibus bellis affligitur.
3 Matfridus Comes Aurelianensis malus.
4 Hodo Comes nequam.
5 Matricula.
6 Abbatia S. Anniani.
7 Floriacensis Abbatia S. Benedicti.
8 Pignora Sanctorum ad flectẽdum persecutores ferri cõsueta.

ordini delegatas, ad nefarios transferat vsus: sed magis seruos Dei, res sibi à Domino traditas, liberè liceat ordinare. Quæ petitio nulli apud eum valuit. Cœperat eo in tempore expeditionem parare, viribus vndecumque contractis, aduersum Lansbertum [9], atque Matfridum, sociósque eorum, Neustriæ partibus residentes, qui [10] ab Imperatore ad Hlotharium defecerant. Cui expeditioni iusserat quoque interesse Ionam [11] venerabilem Episcopum Aurelianensem, & Bosonem Abbatem [12] Sancti Benedicti: quorum res, iniustè sibi vendicauerat. Intereà auxiliares ex superiori Burgundia, ad id properantes bellum, vtramque Ligeris rippam tenentes, rapinis cuncta vastabant. Quorum vesaniæ Boso Abbas obuiando, iussit naues portus ita paratas adesse, vt si populus ex superioribus aduentans partibus, citeriorem rippam teneret, nautæ omnem pecuniam [13] familiæ Cœnobij ipsius, in maioribus, minoribúsque pecoribus, seu cæteris mobilibus consistentem rebus, nauibus exceptam, amnem vltra transferrent. Si autem vlteriorem viam pergeret, versa vice idipsum ex supradictis agerent rebus: transvehendo scilicet cuncta, in hanc aluei partem. Præficitur huiusmodi negotio, Hercambaldus [14] Presbyter bonæ vitæ, & nominis, qui & in hoc eodem Cœnobio vitam tenuit regularem [15], eáque, quæ scribere proposui, viua voce sub attestatione veritatis, cunctis profitebatur, certissimo se cognouisse visu. Dùm enim per triduum profectio perduraret exercitus, labor non dicam nautarum, verùm ipsorum excreuit nimius animalium: itémque ex peruigilio, lassitudo præualida. Fessus continuatione vigiliarum Presbyter, circa crepusculum tertiæ noctis, domum properat; atque in stramine cuiusdam lecti, impatientia victus somni, se projicit. Mòxque vt quippiam somni carpere potuit: conspicit in visu astantem sibi personam [16] sub Monastico habitu, baculum manu gestantem; quem sequebatur puer eiusdem habitus. Itaque stupescentem Presbyterum, persona

9 Lãsbertus, & Matfrid. Comites.

10 Bellum ciuile.

11 Ionas Episcopus Aurelianensis.

12 Boso Abbas Floriacensis.

13 Pecunia quid sit propriè.

14 Hercambaldus laudatus.

15 Ætas Authoris circa annum 815.

16 S. Benedictus apparet.

sona illa clementer alloquitur. Quid est, Frater? Cur » modò hîc taliter iaces? Cui ille, venerandi vultus in- » tuens personam: Domine, inquit, vobis, cunctísque » notum est, quantum nobis, ac familiæ nostræ Hodo » Comes, necnon populus ei fauens inferat mali: ideó- » que iniunctum præcepto Abbatis officium, cura per- » uigili certatim dùm prouideo, quatinùs nauali effugio » familia nostra seruare à raptoribus valeat suppellecti- » lem suam; grauatus somno, in hoc me stramine pro- » ieci. At Senior verbis fauens Presbyteri, talia refert: » Noui vera esse, quæ dicis: sed antequam his, quæ do- » lendo quereris, verissima satisfaciam promissione: » causari aliquantulum libet. Mirum valdè est, quam- » obrem Fratres nostri culpam in me redarguant igna- » uiæ, ac si ego nullam vexationis illorum curam ha- » beam, velùtque letargo oppressus, in eorum relena- » tione dormiam! Quòd pro certo fieri nequit. Si enim » præceptis Omnipotentis curam adhibueritis obe- » diendi, Regulæ quoque per me à Deo vobis traditæ » mandata exequuti haud segniter fueritis [17], cuncta » aduersa fiant prospera, inimici amici efficientur, gra- » tiàmque suam, fautor omnium bonorum in nullo ne- » gabit. De hac verò, quæ nunc est, iniuria vestra, sci- » tote iam clementissimi Conditoris omnium senten- » tiam, propitiam erga vos effectam: eúmque, qui ty- » rannidis aduersum Ecclesiam indignè arma corripuit, » septimum nequaquam transigere Solem, donec huius » rei incurrat pœnitudinem. Habete ergo in Domino » fiduciam, & in illo confortamini. Dùm hæc Senior delectabilibus ederet verbis, Presbyter quibus poterat nutibus puerum sciscitabatur, quæ esset tantæ venerationis persona. Cui puer submissa voce, Hic est, inquit, » Pater noster Sanctus » Benedictus.

***

17 *Vnde afflictiones Monasteriorum.*

Sanctus

Sanctus Benedictus se de Matfrido vindicat, & graui prælio eum, atque alios multos Proceres Francorum perire facit.

CAPVT XXI.

SÆpedictus itaque Presbyter cùm resciſſet, Beatiſſimum Patrem ſecum in viſu colloqui, cœpit cunctis, qui aderant, videntibus, ab eodem ſeſe lectulo brachiis extentis protrahere, ac ſi veſtigia eius, quem cernebat aſtantem, tenere poſſet: ſimúlque voces cuiuſdam murmuris emittere anxius, quas nullatenùs aſtantes intelligere poterant. Tandem expergefactus hàc illácque obtutum vertendo diſcurrens, ſupplici, ac penè lachrimabili voce ſemel, & bis ingeminat, dicens: « Quorſum Dominus meus Sanctus Pater Benedictus abiit? « cognitorem omnium occultorum Dominum teſtor, « modò hîc eum in ſpecie corporea à me viſum, mihique loquutum. « Nec mora, ipſe quoque Presbyter Monaſterium veniens, Patribus eiuſdem loci, cuncta quæ viſu cognouerat, monita denique piiſſimi Patris, necnon adhortationem eius ſedulè refert. Qua relatione, mœſti releuati Fratres, ſemet inuicem ad agendas Deo gratias hortabantur, qui auxilio deſertos humano, ſolito tuebatur munimine. Necdum promiſſi curſum expleuerant Soles, & ecce ex acie caſtrenſi, quidam Clericus fuga lapſus, cui nomen Hierardo [1], poſtridie belli exhauſti, hora ferè diei octaua, Monaſterium peruenit, diróque nuncio Cœnobium omne perculit. Nunciat namque cruentiſſimam cædem noſtrorum, aduerſariorum victricem inſiſtere manum, copias omnes cum auxiliis hinc inde contractis, hàc illácque fugæ ſubſidio dilapſas. Ductores belli Hodonem, fratrémque illius [2] Guillelmum Comitem Bleſenſium [3], Teutonem denique Abbatem Sancti Martini [4], Guidonem Comitem Cænonanenſem, cum multis aliis amplæ opinionis viris, mortem oppetiiſſe. Quo nuncio grauiter afflicti Fratres, ad Dominum exorandum, pro tanta Chriſtiani populi

1 *Clerici olim bellis intererā*[illegible]*, ſed malè*

2 *Guillelmus Bleſenſis Comes.*

3 *Teuto Abbas S. Martini.*

4 *Guido Comes Cænomanenſis.*

populi cæde, se intentissimè conferunt. Licèt enim quidam illorum, qui tanto interfuêre discrimini, nimium graui infortunio, res Ecclesiæ iuri subditas, non dicam præmerent; immò penitùs Gentili more auferrent: tamen humanæ affectu naturæ, seruorum Dei corda pro dolore concussa sunt, memoria recolentes, quid animæ perseuerantes extrema sub luce in malis, apud inferos patiantur: quibus cruciatibus torqueantur, quorum vitæ finis, exitiale stipendium meruit. Quamobrem præcepti diuini memores, dicentis: *Orate*[5] *pro persequentibus, & calumniantibus vos, vt sitis filij Patris vestri, qui in cœlis est: qui Solem suum facit oriri super bonos, & malos: & pluit super iustos, & iniustos*: communi consilio pro his preces ad Dominum fundere statuunt; quatenùs & si perpetuis non mererentur absolui cruciatibus, saltem mitioribus[6] mulctarentur à stricto Iudice pœnis.

5 Matt. 5. 45.
6 Fuit veterum sententia quorumdam, asserens, precibus viuorum damnatos mitiùs tractari: sed hodie contrarium tenet schola Theologorum. Vide Asoriũ tom. 1. Instit. Moral. lib. 10. cap. 22. q. 6.

Sanctus Benedictus, piscium copiam, festum suum hyemale celebrantibus, largitur.

CAPVT XXII.

SOlemne festum impendebat Sancti Confessoris Christi Benedicti, quod ex veteri consuetudine quotannis pridie[1] Nonarum Decembrium agitur, quo conuentus multorum populorum[2] ob tanti memoriam Patris confluere Monasterio solet: præterea seruorum Dei, Religiosorúmque non contemnenda copia virorum. Mos autem prisca procedens ætate, multam occupauit tempestatem; liberalitatis gratiâ, pòst spiritalis refectionis abundantissimum donum[3], corpora quoque terreno accuratissimè reficere cibo. Sed cùm diuersarum apparatus copiarum, huic rei congruentium, hinc inde proflueret: piscium omnimodis deerat affluentia., quæ tantæ celebritati aliquantulam præstaret gratiam. Anxius valdè Abbas, sed & Fratres huic procurando suffecti officio, quaqua versum

1 Festum hyemale S. Benedicti olim celebratum.
2 Conuentus populorum ad festum S. Benedicti.
3 Lautiùs solito festis diebus quondam epulabantur.

ſum dirigunt : ſi quomodo cuiuſlibet adminiculo, à tanta releuari poſſent piſcium penuria. Verùm humana deficiente induſtria, cùm iam deſperati omnes, deiectis animis, nihil quod ſperarent haberent : meritis, & interuentu Clariſſimi, veréque Benedicti, à tanto mœroris ſuſcitantur ſomno. Inſtante enim vigilia prædictæ feſtiuitatis : quidam Frater, iuxta morem, nocturno tempore cum Fratribus proprio recubans lecto ; vidit in viſu amnem Ligerim ſeſe tranſpoſitum : atque in loco, quo fluuiolus vulgari dictus vocabulo Obla [4], Ligeri immergitur, ſupra eiuſdem fluuioli ſe adſtare marginem. Ex alia verò ripa præfati fluminis, quemdam, ignotæ ſibi quidem, ſed tamen venerandi vultus adſtare Clericum ; qui baculo, quod geſtabat, incuruo, more veterum Antiſtitum, maximum gregem ſuilli pecoris à profundo ejiciens aquæ, eam verſus partem, qua prædictus Monachus ſtare videbatur, cum magno impellebat ſtrepitu. Expergefactus Frater poſt expletionem officij nocturni, euocato [5] ſecretiùs Monaſterij Decano, ſomnium refert, hortatúrque, vt cum Fratribus fluuium piſcandi auiditate expetat : pro certo ſe ſcire, quia Chriſti dilectus miles commilitonibus ſuis abundantiſſimam largiturus erit piſcium prædam. Hoc denique ſignificare viſum : cùm proculdubiò ſues piſces, ignota verò, ſed reuerendi habitus perſona, Summum portenderet Benedictum. Roboratis hac viſione animis Fratrum, certatim retibus paratis, curritur ad flumen : panſiſque hinc inde caſſibus, ſquamigeri gregis copia exuberanter abſtrahitur æquore. Tantáque fuit captorum piſcium abundantia, vt eorum euectio vehiculo egeret. Atqui nouerat Beatus Pater tyrones ſuos [6] his, ac talibus infatigabiliter Domini inhærentes præceptis, releuare beneficiis ; qui mortali grauatus adhuc ſarcina, Diſcipulis penuria panis laborantibus opem ferre valuit, ducentorum modiorum farinæ conlatione. Si igitur corpora alimento tantoperè ſolatur terreno, quanto putamus eum iuuamine, animarum ſaluti inſiſte

4 Obla fluuiolus.

5 Silentium regulare.

6 Gregor. 2. Dialog. 21.

insistere, qualiter æternæ fœlicitatis gaudia, bonorum actuum onustati fructibus, mereantur intrare lætantes?

Sanctus Benedictus claudum ad suum tumulum sanat.

CAPVT XXIII.

OPinione vulgò ob rem penetrante, gratiam Christi præstabilem affore quibusque mortalibus incommoditate corporea laborantibus, ad limina Confessoris Christi Benedicti [1]: cœpêre vndecumque Monasterium petere, quatenùs optabilis sospitatis compotes esse valerent. Intereà cum reliquis, quidam vtroque debilis gressu, cui [2] nunquam pedibus concessum fuerat iter carpere. sed magis scamellorum iuuamine, geniculis se per terram nouerat trahere, adstitit. Hic diù in Basilica Sanctæ Dei Genitricis, perpetuæque Virginis Mariæ, apud sacros cineres excubans; tandem respectu Diuinæ pietatis, atque interuentu dilecti Domini Benedicti sanitati redditus, gratias Domino, simúlque Intercessori suo, pro modulo scientiæ sibi conlatæ referre non distulit. Sanè quia insuetus dolor, labórque non modicus, in extensione diutiùs contractorum neruorum, grauiter debilem afflixerat: nequaquam repentina celeritate, ignotum pergere iter valebat, donec titubantia genua, dolore procul semoto, firmiùs stabilirentur. Seruatur proindè in domo pauperum [3] hospitio deputata, ibique sufficientem sibi agapem, cum reliquis Prochio residentibus accepit. Transactis aliquot diebus, æger robustior redditur, ac gressus dudum hàc illácque diuaricantes, rectiùs incedere discunt. Postremò residentibus Fratribus in vnum, hora diei tertia [4], post lectionem Capituli regularis, Sanctorúmque memoriam, iubetur ab Adalcaldo [5] Abbate, quondam languidus, sacro se præsentare conuentui: atque ob dubietatem à quorumdam cordibus

1 *Concursus debilium, & ægrotorum ad tumulum S. Benedicti.*
2 *Claudus à natiuitate curatur.*
3 *Hospitale pauperum in Floriaco.*
4 *Capitulum regulare quo modo, & quãdo habebatur*
5 *Adalcaldus Abbas Floriacẽsis.*

bus aufferendam, putantium necdum eum plenam ſoſpitatem recepiſſe, ſitulam plenam aquæ deferre. Quod confeſtim impletum eſt. Erat igitur ſpectare miraculum, videres aſtare ſtabili firmóque greſſu, dudum terræ genutenùs inhærentem, ac celeri directóque calle, quoquò diſcurrere, qui nuper nutanti crure, vix baculo ſuſtentante, quolibet progredi valebat. At mortalium corda, quid tunc gaudij, quid exultationis habere poterant [5], patronum tanti gregis, tantíque præſulem loci, exhibitione operum, ſui præſentiam cernentes oſtendere? Sed mentes cœleſti deſiderio flagrantes, à laudibus Omnipotentis ceſſare non poterant, quin potiùs eo tempore, Chriſto iocundare in hymnis exultationis vberius adgaudebant: quo ſe tanto donatos munere cognoſcebant.

5 Indicium præſentiæ S. Benedicti.

S. Benedictus ſe de iniuſto Iudice vindicat.

CAPVT XXIIII.

DVm [1] Boſo Abbas Cænobij huius regimen, ex regulari electione ſuſcipiens, non ignobiliter diſponeret: contentio maxima inter [2] Aduocatum præſentis Eccleſiæ Eptagium nomine, necnon Aduocatum alterius cuiuſdam ſacri loci, oboritur: ob mancipiorum quærelam [3], non parui numeri. Teodoinus dicebatur vocabulo, Vicarius Mauriacenſis, cuius in officio eorundem concretio atque cohabitatio, à progenitoribus exſtiterat. Ad quē ſe Aduocatus illius alterius loci conferens [4], datóque munere corrumpens, ab æquitatis iure deflexit: Iámque inſtabat dies qua lis emota, in Caſtello [5] quod Nandonis vocatur, dirimi debuiſſet. Sed Boſo Abbas ne fortè minus cautus eſſe videretur, ad præfatum Vicarium duos mittit Monachos, eíque loco muneris, duo vaſcula mittit argentea, non contemnendi ponderis: obſecrans quatinùs iuſtitiæ & rectitudini fauens, Officiali nullomodo Officeret noſtro. At ille alterius iam dono corruptus, Monachos ſpernens, dona reſpuens, ſuperbia tumidus, equum conſcendit

1 Boſo Abbas Floriacenſis.
2 Aduocati ſacrorum locorum.
3 Mancipiorũ olim in Gallis vſus, de quo in Præfatione dictum abundè.
4 Iudex corruptus moritur.
5 Chateau Landon.

ſcendit:ſeruiſque Dei dixit. Recedite ò Monachi cum vaſculis veſtris, ad Monaſterium de quo hûc properaſtis. Hunc teſtor enſem, nullus ab hodierna die ex hiis mancipiis ſancto famulabitur Benedicto. His dictis, impulſo calcaribus æquo, celerrimè incedere cœpit. Necdum procùl à domo receſſerat propria: & ecce equi cui inſederat pes lapſus, ſeſſorem à dorſo proiicit[6]. Qui corruens in terram, fracto humero, totóque penè corpore contrito, obſequentium manibus ad domum refertur propriam. Dein graueſcente dolore, die ab hinc tertia, vitæ excepit terminum. Aduocatus verò ſancti Benedicti, Caſtellum Nâdonis perueniens, quærelam apud Iudices deponens, ac legali eorum iudicio[7] mancipia recipiens, ad propria remeat.

6 Mors horrenda.

7 Mancipia S. Benedicti.

S. Benedictus, nequam Conſiliarium punit.

CAPVT XXV.

DEcurſo exinde non modico tempore, alia iterum oboritur controuerſia, inter præfatum huius loci Aduocatum, atque Aduocatum ſancti Dioniſij Colliguntur ab vtriúſque partibus plurimi legum magiſtri & iudices, qui pro partibus decertarent. Præterea aderant in eodem placito, miſsi à latere Regis, Ionas Epiſcopus Aurelianenſis, & Donatus Comes Milidunenſium. Sed cum litem in eo placito finire nequirent, eoquod[1] Salicæ legis iudices, Eccleſiaſticas res[2] ſub Romana conſtitutas lege, diſcernere perfectè non poſſent. Viſum eſt[3] Miſsis Dominicis placitum Aurelianis mutare. Venientes itaque ad condictum locum, magiſtri & iudices, vtraque ex parte acerrimè decertabant. Aderant namque legum doctores, tàm ex Aurelianenſi, quàm ex[4] Vuaſtinenſi prouincia. Enimuerò longiuſculè litem Iudicibus protrahentibus, eoquod nec hi cedere illis[5], nec illi aſſenſum aliis præbere vellent, tandem adiudicatum eſt, vt ab vtraque parte teſtes exirent, qui poſt ſacramenti fidem,[6] ſcutis ac baculis decertantes, finem controuerſiæ imponerent. Sed

1 Salica lex.
2 Res Eccleſiæ non reguntur legibus ſecularibus. ſed Romanis.
3 Commiſſarij Regij, dicti Miſſi Dominici.
4 Vuaſtinenſis prouincia.
5 Vndè æternitas litium.
6 Vetus mos Francorum ſcutis & baculis decertādi, de quo in præfatione Operis.

...ed cum id iustum rectúmque visum fuisset omnibus. ...uidam Vastinensis regionis legis doctor, cui quo-...am presagio[7], Bestiale nomen, pro humano inditum ...at: quique ex parte sancti Dionisij, munere corru-...tus aduenerat: verens ne si duo inter se decertarent, ...stis eorum reprobus inueniretur, iudicium protulit[8]: ...n esse rectum, vt bello propter res Ecclesiasticas, te-...s decernerent, immò magis inter se mancipia Aduo-...ti partirentur. Cuius sententiæ [9], Genesius viceco-...es fauens, rectius dixit esse mancipia diuidi, quàm ...stes bello decernere: in eamque sententiam, Conci-...um omne deflexit.[10] At vero Sanctus Benedictus ne-...aquam iudicis illius ac legislatoris oblitus est: qui ...imus sententiam diuidi mancipia, versutè iuxta no-...en suum ac bestialiter protulit. Namque continuò vt ...dem in duas diuisa sunt partes Mancipia: Ille iusto ...ei iudicio, ita percussus est: vt nullomodo aliquid lo-...i posset, euacuato totius linguæ officio. Cognoscen-... autem familiares eius qui inibi aderant, veritatem ... gestæ: deduxerunt eum ad Monasterium Sancti ...nfessoris Christi, quem grauiter offenderat: ibique ...r vnum fermè demoratus est mensem, nutibus qui-...s poterat, auxilium deposcens Egregij Patris. Deni-...e aliquantulam sanitatem consecutus, ad sua regre-...ur: numquam tamen donec aduixit, impetrare va-...t: vt nomen Sancti lingua propria exprimeret Be-...dicti.

7 Conueniũt rebus, nomina sæpe suis.

8 Non est rectum, vt propter res Ecclesiasticas bello decernetur.

9 Genesius Vicecomes.

10 Nota sanctum Benedictũ non egrè tulisse duello non fuisse à testibus decertatũ, sed egrè tulisse mancipia, quæ tota erant sua, in duas partes diuidi.

...Benedictus latrones qui armillas suas abstulerant, capi permittit: ob miram Monachi simplicitatem.

CAPVT XXVI.

...Xcubitorum,[1] officium sacris templis dicatum ...non modo modernis temporibus constat: verum ...isca ętate, sub beato Moise à Domino legimus taber-...culo sacrato ex Leuitarum genere, custodum mu-... subrogata: quæ processu temporis, à sancto Pro-...eta necnon Rege mirabili Dauid, ampliori disposi-tione

1 Excubitores sacri. Num. 3. 15. 28 Reg. 4: 11

tione ordinata, morem nobis nostræque Religioni vt ita dixero suggessêre. Et quidem vetusta ætas iddem officium per successionem prolis excipiebat. [2] nostra vero, non propagatione prolis, sed magis puritate vitæ morúmque probitate officiales admittit. Hac denique sacra consuetudine, passim summa celebritate vigente, præsentis quoque loci Basilica [3] in honore sanctæ Deigenitricis Mariæ omniúmque Christi Virginum Deo dicata [4], in qua venerabile etiam Corpus Sanctissimi Benedicti decenti honore seruatur: omni religione atque honestate præstantem Christianum nomine, Monachum custodem sortitur. Qui cuius meriti, cuiúsque sanctitatis extiterit: luce his clarius eminet qui eius vitam sinceramque nouêre innocentiam. Huic solitum erat summa fiducia sacrum adire [5] tumulum, atque vulgari mortalium more si quid aduersi extrinsecus huic loco accideret, aduersus Sanctum causari Benedictum: ea vtique vtens confidentia, qua sciebat se haud quamquam ab illo velle contemni. Quod & in hoc quod scribimus satis liquebit opere. In eadem Basilica ob honorem simúlque vtilitatem, opere celatorio ex ære deformato armilæ, atque apprimè deauratæ funibus dependebant [6], quibus campanæ secundum morem, statutis horis celebrandi officij pulsabantur. Quadam vero die, immixti populo Ecclesiam ingressi latrones: conspiciunt armillas funibus pendere, putantésque auri optimi pondus, cupiditate sibi familiari, pessimum facinus meditantes, communi decreto suffossionem parietis moliuntur. Quod noctu vt decreuerant expletes, Ecclesiam ingressi: armillas, cum calamis eis fabrè adiunctis exportant: eodémque foramine egrediuntur, oppilantes humo aditum fossæ. Tantóque silentio id à furibus patratum, vt nemo excubantium persentiscere quiuerit: quonam pacto tale completum fuerit facinus. Hora præterea surgendi adueniente, cum tantum scelus venerando custodi Christiano innotuisset: qui dolor pectori eius inrepserit, quæ oculis lachrimæ profluxerint, fateor

non

2 Quales Catholica Ecclesia admittit ministros.

3 Basilica Floriacensis in honore B. Mariæ & omniũ virginum dicata.

4 Corpus S. Benedicti.

5 Tumulus S. Benedicti.

6 Campanis diuinum officium statutis horis, significatur.

non facile dictu. Cumque huiusmodi lamentis solitò perueniens ad 7 tumbam, acriter causari ac conqueri cœpit, cur latronibus se spoliandum tradiderit. Et quia fiduciam sese à Beato Benedicto audiendi, cum simplicitate nimia cœperat, etiam peregrino sermone rusticitatem causandi exequebatur 8. (Nam natura Germanus erat) ita inquiens. O sancte Benedicte, vt quid pigrescendo dormitas? quamobrem domum tuam tàm negligenter prouides: vt quod in honorem operando confero, tu latronibus furto subducere permittas? Certe mihi non est curæ si etiam tibi brachas auferãt, qui armillas non defendisti: Crede mihi si armillas tuas non restitueris mihi 9: nec vnam tibi candelam accendã. Hęc & alia multa in hunc cõminans modũ, simúlque baculo petrã ante 10 sepulchrum positam percutiens, tristis abcessit. Sed Omnipotens Deus nequaquam diutius contristari passus est seruum suum: quin potiùs meritis & interuentu Beati Patris, cum quo fiducialius conqueri solitus erat: celerrimè mœstitia releuatum, gaudio competenti repleuit, Siquidem præfati latrones, scelus semel atemptatum iteratò repetentes, foramen suffossi parietis quod pridem tellure oppleuerant, paucis diebus interiectis expetunt: egestaque humo, ingressum moliuntur. Confestim vero à custodibus capti, quæstioni subduntur: fatentur facinus, seque ob id Ecclesiam ea hora ingressos, vt omne aurum atque argentum cum gemmis, à 11 Sancti Benedicti lecto extrahentes, auferrent. Requisiti autem quomodo tantum scelus nudis patrarent manibus, præsertim cum neque subulas maiores, neque malleos margulos, nec aliquid officinæ fabrilis secum haberent, quo tam fabrefactum destruerent opus: cultros ex manicis protulerunt, quibus se actutùm omnia perpetrare confessi sunt. Seruati igitur vsque ad tempus diurnæ lucis, venerabili præsentantur 12 Christiano: qui sciscitatus ab eis quid ex armillis quas furto abstulerant egissent, responsum accepit, eas reconditas

D 3 secum

7 Tumba sancti Benedicti.

8 Mira Germani simplicitas, qua hodie quidam Germani etiamnum vtũtur

9 Similia in B.Greg. Dialogis, & aliis sacris historiis legũtur.

10 Sepulchrũ B. Benedicti.

11 Lectus S. Benedicti aureus atque gemmatus.

12 Christianus Monachus sacri corporis B. Benedicti custos.

secum haberi. Grauiter itaque redarguens, acritérque in eos inuectus; quare tantum nefas aggredi ausi fuissent, quod Deo hominibúsque execrabile foret, porrò leges humanæ absque vllo misericordiæ respectu vita eos carere, suspendio iuberent. Postremò Helisæi
4 Reg. 6 Prophetæ exemplo, qui Regis Syriæ latrunculos, quos ad se interficiendum direxerat: captos oculis, in medium deduxit Samariæ, atque Regi Israël requirenti à Propheta, vtrumne eos gladio percuteret, prohibuit.
Matt. 24. quin potiùs pane & aqua refocillatos suis remisit: misertus latronum labori, cibo potúque refici iussit: atque incolumes ad propria remeare, interdicens, nequando ad talia audenda prorumperent.

Ludouicus Augustus Nobiles dum spernit, bella parit: in quibus S. Benedictus, seuerè in prædonem pecoris Monasterij Floriacensis adnimauertit.

1 *Diffidum Reip. ruina.*
2 *Regni vnde mala,*
3 *Regibus aliena virtus formidolosa. Ita, sed tantũ ignauis. Nã virtute præditi Reges qualis est hodiè Henricus quartus Galliarũ Rex Inuictissimus bonos amore prosequuntur atque seruos beneuolentia cõplectuntur: quod ipse palam facit.*
4 *Antiqua Nobilitas, nõ facile se despici à suo Rege sustinet.*

CAPVT XXVII.

Diui Augusti Ludouici temporibus, cum secundum Euangelicum Domini dictum, *Abundante iniquitate, refrigesceret charitas multorum* [1] dissidio gentis Francorum, accidit multifariàm Rempublicam eiusdem Regni affligi. Namque prauorum hominum consiliis, dum consultatio Reipublicæ, in superbiam dominatúmque se transformauit. Primoribúsque magis sibi inuicem inuidere & obloqui [2]: quàm Regni vtilitati consulere placuit: cœpêre Regibus boni quique suspectiores existere, *quibus* vt ait Crispus [3] *semper aliena virtus formidolosa est.* Atque inprimis Genti contraria sentire. Qua de re actum est, vt dum Imperator [4] Nobilitatem veteranorum deponendo insequitur, ac hi memores pristinę virtutis, defensare libertatem nituntur: Defectionis ab Imperatore, Regníque magnum pararint exitium. Sed quia nostri haud quaquam propositi est, Regum actus stilo comprehendere: imò miranda Dei opera per seruum illius Benedictum patrata, literis committere, relictis quæ vt ita dixero, perperam necne peracta sunt: ad ea quæ cœpimus

mus redeamus. Imperator, vt dictum est, suspectos Francorum Primores habens: Germaniæ populos Aquitaniam profecturus euocat, Saxones videlicet, Thoringuos, Baioarios, atque Alemannos: eísque quos virtute Francorum, pater armis subegerat: Regni statum incompositè committit [5]. Illud quo animo Franci exceperint, in promptu est agnoscere. Libertate igitur Transrhenani, ac si ob tutelam Imperatoris adepta [6], vitiis sese, omnémque subsidêre exercitum. Deprædationibus scilicet pauperum, bonorum virorum dehonestationibus, sacrorum locorum violationibus, ac reliquis quæ piget enumerare malis. Sed dum Imperator expeditionem in filium agens, Aquitaniam versus, Ligeri fluuio propinquaret: accidit quosdam supradictorum populorum Duces, villulas Cœnobij Sancti Benedicti vastando attingere. Cùm verò grassante prædonum sæuitia, quid iam pauperibus diriperent deesset: Monasterio proximant, id ipsum quod & in reliquis acturi locis. Erat haud longè à Monasterio armentorum grex non paruus depascens, qui continuis fratrum necessitatibus deputatus, ad seruiendum erat. Hunc prædonum valida inuadens manus: minatur partim securi percussum suis epulis præparare, partim secum suaptè abducere. Quibus cum armentarius diceret, non debere eos gregem Sancti contingere Benedicti: quod si agerent, eis impunè non cedere: illi indignantes, pinguiorem quàm conspexerant iuuencam, à toto separatam grege, iugulari præcipiunt. Quare ligata, vnus ex eis qui audacior videbatur, euaginato ense exertóque brachio, vaccam percutere nititur. At vero in ipso conatu, vinctus ligatúsque inextricabilibus vinculis hæsit. ita vt erexerat brachium cum ense retinens, nullamque in partem deflectere valens [7]. Videres miserum astare, ipso suo conamine loris non patentibus vinctum: virtutémque Diuinam quam in suo spreuerat Dilecto, reipsa in se experiri. Socij videntes emissam cælitus vindictam in comparem desæuire, consternati animo, culpam confitentur: misericordiámque

5 Franci, inuitè patiuntur extraneos sibi Dominari.

6 Extranei, semper in originarios sæui & crudeles.

7 Celeri animaduersione audax miles feritur.

cordiámque ab eo, quem superbè contempserant, Sancto scilicet exposcunt Benedicto. Depositis denique armis, calceis pedibus resolutis, terram capitibus aspergunt [8]: sícque remedium petituri, Monasterium properant, deducentes secum illum diuinitùs vinctum latronem. Et vbi Basilicæ proximant, prostrati ante ostium, culpam cum lachrimis confitentur: nec illum solummodò reum sceleris, sed omnes vnà conscios esse criminis edicunt. Postremò voto se obligant, nunquam se cuiquam ex familia Sancti Benedicti aliquid molestiæ inlaturos, si modò gratiam illius promereri valerent. Cernentes intereà custodes sacræ domus, deuotionem virorum, totóque inclinatos animo ad misericordiam pij iudicis impetrandam; humi prostratos erigunt, deiectósque animo ac corpore, consolantes, Ecclesiam introducunt [9], atque ad sanctum tumulum perducunt. Oratione completa miser resoluitur, atque Domino cum sociis grates pro posse, ac liberatori suo Benedicto agens, ad sua regreditur, apertè vbique prædicans Diuinam [10] huic loco præstantiùs inesse virtutem, nullíque ex sententia cedere, si quid praui aduersus Sanctum molitus fuerit Benedictum.

8 *En pœnitentiæ signa.*

9 *Tumulus S. Benedicti.*

10 *Diuina virtus apud Floriacum inest.*

Sancti Sebastiani Reliquiæ Roma in Galliam adferuntur, & earum pars Floriacensibus donatur, quæ magnis coruscat miraculis.

CAPVT XXVIII.

IMperij Francorum Monarchiam, Hludouico Augusto (vt præfatum est) gerente; Venerabilis Abbas Hilduinus Cœnobij Sancti Martyris Dionysij, legatos Romam direxit, atque ab Eugenio Papa corpus [1] Beati Sebastiani Martyris impetrauit, quod delatum [2] in Sancti Medardi Basilica, iuxta corpus eius, in loculo gestatorio ad tempus collocauit. Quo in loco innumera miraculorum a Christo patrata sunt opera, interuentu Sancti Martyris. Postera sanè tempestate, Boso [3] Abbas Monasterij Sancti Confessoris Benedicti, palatium

1 *Corpus Sancti Sebastiani Roma in Galliam aduectum.*

2 *Corpus Sancti Sebastiani ad tempus in Basilica S. Medardi Suessionensis ponitur.*

3 *Boso Abbas Floriacensis.*

tium euocatus, adierat: vnde regrediens, transitum per Monasterium Sancti Dionysij congruum habuit. Proinde diuertens ad præfatum Cœnobium, cum Hilduino [4] Reuerendo Abbate colloquium habuit familiare, interq; familiaritatis colloquia, Reliquias ab eo Sanctorum Martyrum expetiit, Dionysij scilicet, Rustici, & Eleutherij, atque Sebastiani. Cuius precibus Nobilissimus Abbas libentissimè annuens, quod petebatur sub ea conditione [5] præstitit, vt quotannis adueniente Natalitio eorumdem Martyrum, celeberrima apud nos ipsorum festiuitas, more Monastico haberetur. Susceptis gratantissimè Boso Abbas Sanctorum pignoribus, lætus ad propria regreditur. Die verò aduentus sui ad Monasterium, iussit directo misso, vt cum honore Sanctis condigno, Fratres sibi occurrerent haud procul à Monasterio [6]. Iussis obedientes Fratres excipiunt memorias Sanctorum Martyrum cum honore, quantum mortalibus conceditur digno [7]: sub die vndecimo Kalendarum Iuliarum, atque in Ecclesia Sanctæ Dei Genitricis Mariæ collocant. Sequebatur autem Reliquias Sanctorum non minima multitudo virorum, ac mulierum summa cum deuotione, ob quædam miraculorum beneficia à Domino per Beatos Martyres patrata. Porrò quia ex antiqua authoritate sancitum erat, fœminas [8] infra exteriores portas Monasterij haud quaquam transitum introrsus habere. Hi, qui à longè memorias Sanctorum sequuti fuerant, ad preces conuertuntur, vt permitteretur eis poscentibus, causa orationis, Ecclesiam, in qua Sanctorum Reliquiæ depositæ erant, ingredi, votáque sua persoluere. Quod quia aduersum [9] erat Religioni Monasticæ, nullo omninò pacto impetrare valuerunt. Illis verò in prece perdurantibus, cœpêre etiam quique Nobiliores, causa tanti rumoris excitati, ad tam venerabile vndecumque confluere spectaculum; iunctísque precibus, vix extorquere quoquo modo ab Abbate, & Fratribus potuerunt, vt extra portam Monasterij, ad Occidentalem plagam, in loco nemoribus consito [10] tentorium extendi iuberet,

4 Hilduinus Abb. as Sancti Dionysij.

5 Qua conditione reliquiæ Sanctorum Martyrum Sebastiani, Dionysij, & sociorũ fuerunt Floriacum delatæ.

6 Reliquiæ S. Sebastiani à Floriacensibus honorificè suscipiuntur, ibiq; duo ossa eiusdem sæ moriũ etiam hodie existũt, nempe anno 1605. quo hæc prodeunt in lucem.

7 Excipiuntur reliquiæ 11. Kalend. Iulij.

8 Fœminis ingressus Floriacensis Monasterij denegatus olim.

9 Aduersum est religioni Monasticæ fœminas Cœnobia ingredi.

10 Est hodie ibi Parochia Floriacensis

dicata in honorem Sancti Sebastiani. quo memoriæ Sanctorum certo tempore, hoc est, vigilia Dominici diei deferrentur, manerêntque sub reuerenti vigilum custodia ibidèm, tam Monachorum, quàm Clericorum, vsque ad eamdem horam Dominici [11] diei, iterúmque sacris referrentur ædibus. Quod cùm impletum fuisset, multitudines plebium non solùm ex contiguis, verùm procûl positis locis, medelam animarum, ac corporum consequuturæ eò confluxêre. Operabatur denique Dominus per clarissimos Martyres suos incredibilia virtutum dona, quæ ipsi [12] quoque pueruli ex parte conspeximus, vt liquidò patesceret, etiam nunc in his suis dilectissimis testibus illud compleri, quod olim eis, qui in eum vera fide crediderint, repromisit, ita inquiens: *Amen dico vobis, quia qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet: & maiora horum faciet.* Si quidem [14] capti oculis, quolibet scilicet corporis vitio, seu pessimo lippitudinis humore, seu glaucomate adoperti clarissimum recipiebant vidêdi vsum: debiles verò grauamine gressuum, qui nunquam pedibus incesserant, facilitatem gradiendi summo cum gaudio recuperabant. Dæmones ab obsessis extrudebantur corporibus, Lunatici medelam assequebantur optatam. Præterea quidam membrorum quorumdam incendium malè perpessi, quod genus morbi incurabile, Medici deriuato nomine à cancere Cancerauma vocitant, sanitatem perfectam se adeptos gaudebant. Innumera proinde sanitatum dona, vt præfati sumus per Beatorum memorias Martyrum, Dominus in tabernaculo, quo tempore statuto deportabantur, operatus, ad laudem, & gloriam nominis sui, qui electos suos vbique glorifica-, non solùm æternæ beatitudinis præmia largiendo, verùm in præsenti sæculo mortalibus deputato, miraculis illustrando.

11 Dies Dominicus.

12 Ætas Auchoris sub Ludouico Pio Augusto.

Ioã. 14. 12.

13 Ægri varij ad Reliquias Martyrum curati.

Contractus ad sepulcrum S. Benedicti sanatur.

CAPVT XXIX.

SEd ne imparem meritis idem Conditor ac Redemptor humani generis Iesus Christus Sanctissimum

mum ostenderet Benedictum; immò ne aliqui minùs intelligere valentes Diuinam dispensationem, gloriosiores quàm maximè apud Dominum hos putarent existere Martyres, qui sanguinis effusione proprij, coronam sibi pararint fœlicitatis perpetuæ, quàm illum, qui absque martyrij palma, in pace animam sedibus patriæ cœlestis immiserit: placuit illi haud disparia per seruum suum Dilectissimũ patrare miracula, apud sacratissimam ædem, qua condita eiusdem Patris membra [1] seruantur. Namque delatus à parentibus puer paruulus ad memorias Sanctorum Martyrum, cùm salutem nequicquam diutiùs expetitam consequeretur: (erat enim crurium exsiccatione, neruorúmque contractione adeò debilis, quin etiam taxilli ita natibus tenaciter inhæserant, quòd nunquam à natiuitate gressuum incessum experiri quiret) deportatur à baiulis ad sepulcrum [2] sæpe memorati Confessoris Christi Benedicti: ibíque interdiù perseuerans, postridiè cernentibus nobis, cunctísque, qui aderant, Fratribus: nam vespertina [3] synaxis tunc celebrabatur: cœperunt se nerui diu contracti extendere, aridíque meatus venarum, sanguinis infusione humectari. Tali quoque natibus vehementer astricti, paulatim sese ab eis abiungere. Nec mora, extenditur puerulus [4], & toto corpore pauimento inhæret: paulò post verò sanus exurgens, quanquam titubanti gressu, diuersam in partem liberè cœpit discurrere.

1 *Membra S. Benedicti Floriaci.*

2 *Sepulcrum S. Benedicti.*

3 *Vespertina synaxis.*

4 *Puer claudus sanatur.*

Dæmoniacus ad ossa S. Benedicti liberatur.

CAPVT XXX.

HOc per Dei gratiam impleto miraculo, ex improuiso quidam rabie Dœmonum, furiísque agitatus aduenit. Maldabertus hic vocabulo nuncupabatur, qui paulò antè à ciuibus Aurelianæ vrbis comprehensus, vti cerebrosus virgis cæditur, vinculis constringitur, custodiæ mancipatur: sed omnia deuincens,

cursu

cursu rapido Monasterium petit, ibique bacchari per cuncta miserrimè cœpit, membra torquere, in absidem defringere, crinem rotare, arcuata dorsi spina aluum protendere, saltibus in aëra semet reuoluere, ac per omnes motus corporis, Diabolicis incitamentis vexari. Proh dolor, miserrimum spectaculum, arctatur tandem vinculis, atque ad columnam Ecclesiæ ab ea parte corporis, qua vestis cingulo sinuatur, infœlix durissimè constringitur. Acceditur ad eum à Sacerdotibus, qui exorcismos [1], ac cuncta, quæ erga Energumenos agi debent, impleuerant. Interrogatus nomen edicit, Legionem [2] se nuncupari confitetur. Voluebatur denique diuerso circuitu columnarum, & motibus pessimis, infœlicissimum detorquens corpus, quid in se gereret, ostendebat. Luctabantur, si fari liceat agmina illa Dæmonum, cum intercessionibus Sanctorum. Equidem miser ille monitu Religiosorum Monachorum, qui eum ad obsecrandam Domini misericordiam, Sanctorúmque omnium intercessionem impellebant: solitus erat veluti orationem inuitus fundens, dicere: Deus, libera me ab hoste antiquo, qui me obsidet. Sancte Benedicte, tu illum punge. Et hoc non certè voluntariè, sed immundis agitatus furiis, ioculariter vt innumera alia proferebat. Quid plura? Interuentu Serenissimi Patris, Diuina miseratione respectus, liberatur [3] à Diaboli laqueis, & sospes, ac quietus intra Ecclesiæ limina residet. Cùm loquentibus sibi, quomodo arreptus à Dæmonibus fuerit, explanat; confitetur culpam, séque ob scelerum [4] enormitatem immundis traditum spiritibus, contrito corde, & humili spiritu proclamat, grates Domino liberatori suo, necnon intercessori Beato Benedicto refert: sícque incolumis ad propria remeat: huic [5] consuetus abhinc tempore quoad vixit, mos incidit: annis singulis redeunte tempore sanitatis adeptæ, cum voto ad limina Sancti Confessoris Christi properare, atque oratione peracta, sua repetere.

1 Exorcismi.

2 Legio Dæmonis nomen.

3 Energumenus liberatur

4 Vir ob scelera Diabolo permissus.

5 Annua peregrinatio ad tumulum S. Benedicti, cũ muneribus.

Energu

Energumenus alter à S. Benedicto curatur.

CAPVT XXXI.

HOc, tali tantáque Dei clementia, à rabie Dæmoniaca liberato: alter vinctus diris ligaminibus à superioribus partibus Ligeris aluei deducitur, obsessus & hic à crudelissimo Dæmone. Alligatur denique ad columnam Ecclesiæ. Sanguinei[1] huic obtutus, pallidus color, macillenta facies, toruus aspectus, quique mortalibus plurimum terroris incuteret. Illicitum ei erat panem comedere: non enim permittebatur à dominatore suo, cibo more humano vti. Triduum transigere absque alimento solitus erat. Aqua interdum simplici vtebatur, exorcizatam coactus accipiebat, vociferans, ac detorquens membra. Carnem aliquando auidè, sed sordidè (si daretur) more canum edebat. Huiusmodi victu miser infœlicem trahebat animam. Hic diutiùs apud sacram ædem, diuersis, atque immanissimis cruciatibus vexatus, postremò vinctus manicis, ad memoriam Sanctorum ducitur Martyrum, quo etiam cineres[2] sæpedicti Confessoris Christi Benedicti, à fideli plebe venerabantur. Religatur ad stipitem tabernaculi, ibíque nimium affligitur. Sciebat nempe impius tortor, virtute meritísque Sanctorum, citiùs sese pellendum ab obsesso homine: ideóque crudeliùs in eum omni genere desæuiebat. Sed circa horam tertiam, cùm iam Missæ celebrarentur, post lectionem Euangelicam[3], in somnum miser ille conuertitur. Dúmque à Sacerdote[4] oblata sanctificaretur Hostia, visum est cuidam Fratrum nostrorum, cui nomen Garno, quibusdam quoque ex Clericis, ac si tres muscæ magnæ, multúmque nigerrimæ, ab ore vexati hominis egressæ, foras tabernaculum auolarent. Quod postquam visum est, cœpit ægrotus quietiùs agere, atque miseratione Domini, Sanctorúmque illius interuentu, à persecutore humani generis ereptus[5], sanitati restitutus est. Hócque modo incolumitatem adeptus, propria reuisit.

1 Energumeni status describitur.

2 Cineres S. Benedicti.

3 Euãgelium in Missa.

4 Hostia à Sacerdote sanctificatur.

5 Energumenus sanatus.

In rabiem

In rabiem versus Raculfus Vice comes malus à S. Benedicto curatur.

CAPVT XXXII.

1 Hormentio fluuius.
2 Tornodorum.
3 Raculfus Vicecomes. Tornodorensis.
4 Furibundi descriptio.
5 Rabidus curatur.
6 Fides authoris.

CAstrum quoddam in Burgundiæ partibus, in latere montis, supra fluuium Hormentionem [1] vocabulo situm, adiacenti regioni nomen indidit: namque à Tornodoro vicina regio [2] Tornodorensis dicitur. Huic præerat quidam nobili ortus prosapia, vocabulo Raculfus, ex officio [3] Vicem Comitis agens. qui ob prauitatem morũ pessimorúmque actuum immanitatem, mente captus in rabiem vertitur. Cúmque semetipsum ac reliquos circùmquaque sibi astantes [4], gladio, fustibus, ceterísque sibimet occurrentibus telis, petere vellet: tenetur à suis: vinctúsque cum magno apparatu, vti opulentissimus virorum, ad Monasterium deducitur. Illícque diù debacchatus, in tantum vt dentibus frendendo minaretur, si licitum foret, accedentes ad se morsibus laniare: euolutis fermè diebus quindecim, interuentu Beati Benedicti [5]. melius sapere cæpit. Nec longè post, apprimè saluti restitutus, cum gaudio non tantum vnius viri, sed & multorum: natiuum repetit solum. Hæc & alia multa ea tempestate miranda, Dominus per seruum suum carnis sarcina absolutum, operari dignatus est: quæ inertia eorum, quorum studiis nota populis debuêre fieri, prætermissa sunt. Cæterum, ea quæ [6] visu corporeo nos cognoscere quiuimus, quæve fideli narratione comperimus, summisso genere loquendi, quod vel maximè in agendis rebus valet: ad posterorum notitiam, hortatu maiorum transmittere curauimus.

Clades Nortmannorum vnde. & quas vrbes inuoluerit.

CAPVT XXXIII.

1 Regnũ Frãcorum diuersis nationibus compactum.

VErum Piissimo Augusto Ludouico carnis onere spoliato, Regnum [1] Francorum quod ex diuersis nationibus solidum corpus fuerat affectum, trifariam diuidi

diuiditur: atque à tribus eiusdem Imperatoris filiis, ad regendum suscipitur. Et maior quidē natu [2] Lotharius, Franciam cum Italia. Ludouicus Saxoniam omnemque Germaniam. Carolus autem iunior Burgundiam cum Aquitania possedit. Sed vt de regnis taceam, bellisne attrita decreuerint, an pace continua aliquanto floruerint: nostræ partis ærumnas, breuiloquio excurrere libet. Carolo Regni non minimam assequuto partem, infortunium iunctum fortunæ, Rempublicam maximo profligauit damno. Ac primum [3]. Marchisis Britanici limitis, inter se graui perduellione diffidentibus, bellum oritur vtræque lugubre parti. Quamuis enim [4] Rainoldo occumbente, victor [5] Lambertus extiterit, non adeò tamen victricia ab hoste retulit signa. Dum millia suorum, prospexit oppetiisse satellitum. Idque aduersum [6] Herîueum repetens, primum natorum Rainoldi, arma ob vindictam paternæ resumentem necis: eundem malè depugnantem vicit, telisque confossum, neci tradidit. Hoc diffidij genere, bellatoribus vtrimque pereuntibus: penè omnis illa regio defensoribus nudata suis [7], præda gentibus patuit externis. Brittonum [8] si quidem proxima vis, limitem trāsgressa antiquum: Nanneticam regionem, Andegauensem quoque, Meduanam vsque fluuium vastando, cædibus atque incendiis, in suam redegit potestatem. Obstiterat quidem Lambertus iàm pridèm id annitentibus: sed iussu Regis loco cedens, Brittonibus explere conatus permisit Barbaricos. Præterea [9] Nortmanni, gens Aquilonalis, nostro generi plus æquo præcognita: non iam piraticam exercendo, omnem oram maritimam pessumdedit, atque vt verius dicam, in vastam redegit solitudinem. Fuerant eorum pessimi conatus sæpe à Ducibus illarū regionum sibimet succedentium frustrati, Lamberto scilicet atque Rotberto: Necnon Rainulfo. sed illis varia pereuntibus sorte, omnis fere [10] Neustria quæ à Genabēsi [11] vrbe, per trāsuersum Lutætiam [12] vsque Parisiorum pertingit oppidum, Normannicæ patuit feritati. Inruptionibus namque cele

2 Lotharius Franciam cū Italiā obtinet Ludouicus Saxoniam & Germaniam. Carolus iunior Burgundiā, & Aquitaniam.

3 Marchisij Britannici limitis.

4 Rainoldus

5 Lambertus.

6 Herîueus.

7 Bello ciuili exteris resp. patet.

8 Brittones Frācorū olim hostes.

Medua na fluius.

9 Nortmāni.

10 Neustria vbi incipit ac desinit.

11 Gien.

12 Lutætia.

que creberrimis cunctavastando circumeuntes,primò pedites quidem,eo quod equitandi peritia deesset,deinde equis euecti more nostrorum , omnia peruagantur. Interea stationem nauium suarum , ac si asylum omnium latrunculorum, in insula quadam Cœnobio[13] sancti Florentij subposita componentes : mappalia quoque instar exædificauerunt burgi,quo captiuorum greges cathenis adstrictos asseruarent : ipsique pro tempore corpora à labore reficerent , expeditioni illicò seruitura. Exqua inopinatos discursus agitantes, modo nauibus , modo equis delati:totam circumcirca deleuêre prouinciam. Et primo quidem aduentu[14], Vrbem Nanneticam incendio cremauêre:Andegauensem percurrentes regionem , ipsam quidem ciuitatem concremant.[15] Pictauorum vero Castella atque vicos, omnemque patriam à mari vsque eamdem Pictauam vrbem populantur , vastant:cædibus replentes omnia. Sequenti tempore nauigio[16] Turonum veniunt , eámque de more stragibus opplentes , ad postremum ignibus tradunt , populata omni circùmquaque regione. Haud longò post, superiora Ligeris amnis nauibus expetentes[17], Aurelianis perueniunt : captámque vrbem auro distrahunt[18] , Agio tunc temporis præfatæ vrbis præsulatum gerente. Sicque ad tempus recedentes,secundo aduentu prædictam ciuitatem combustione dissipant , Matre duntaxat Ecclesia quæ in honore Sanctæ Crucis[19] iubente Constantino Augusto, à beato Præsule Euurtio sacrata erat;studio bonorum hominum remanente. Quid denique solius Neustriæ clades memorando, stilum protrahimus? aut solæ quatuor supra memoratæ vrbes excidij damna sensere?. Quid Lutetia[20] Parisiorum nobile caput , resplendens quondam gloria , opibus, fertilitate soli , incolarum quietissima pace,quam non immerito Regum diuitias, Emporium dixero populorum ? Num magis ambustos cineres, quàm vrbem Nobilem potis est cernere?Quid proindè Bellouacus ? quid Nouiomagum[22] & ipsæ quondam Galliarum præstantissimæ vrbes ? nonne & ipsæ inruptioni

13 Prope Sămurcũ. S.Florentij Cœnobium.

14 Vrbes à Nortmannis incensa vel direpta.

15 Pictauum.

16 Turonum.

17 Aurelianũ pratio ab Incendio Normanico seruatum.

18 Agio Episcopus Aurelianensis.

19 Ecclesia S. Crucis Aureliis Constantini Magni Imp. ædificata pietate.

20 Lutetia Parisiorũ antiquitus qualis.

21 Beauais.

22 Noyon.

ruptionibus Normannicis, atque hostili gladio conci-
dere. Piget referre Cœnobiorum [23] nobilissimorum *23 Cœnobia*
tam virorum, quàm fœminarum Deo deuotè seruien- *virorum, &*
tium excidia, stragésque non ignobilium plebium, *fœminarum,*
captiuitates matronarum, virginum ludibria, ac cun- *ab antiquo in*
cta, quæ victis victores inferre valent, infanda tormen- *Gallia ex: āt.*
torum genera. Quid Aquitanicæ [24] Gentis ingentem *24 Aquita-*
referam afflictationem, quæ olim bellorum nutrix, *nici olim bel-*
nunc frigidam bello præferat dextram, suísque orbata *licosi.*
luminibus, ducibus egeat alienis? Etenim ipsa quoque,
optimos quosque genitalis soli in sese elidens; patet
nunc præda gentibus alienis. Ab ipso quippe, vt ita lo-
quar, Oceani litore, Orientem versus, Aruernum [25] *52 Clarmōt.*
vsque clarissimam veteri tempestate Aquitaniç vrbem,
nulla libertatem retinere valuit Regio; non oppidum,
aut vicus, non denique ciuitas, quæ non strage ferali
conciderit Paganorum. Testatur hoc Pictauis [26] fœ- *26 Poictiers.*
cundissima quondam vrbs Aquitaniæ: hoc Sancto-
num [27]: hoc Engolisma [28]: hoc Petrogorium [29]: hoc *27 Xaintes.*
Lemouica [30]: hoc certè Aruernus, terminus nunc vsque *28 Engou-*
Barbarici gladij; ipsúmque Auaricum [31] caput Regni *lesme.*
Aquitanici proclamant, nulla scilicet bellica obuiante *29 Peri-*
manu, hostili grauiter sese concidisse incursu. His, at- *gueux.*
que huiuscemodi malis per triginta fermè annorum [32] *30 Limoges.*
spatium, Gallis non absque piaculo quorumlibet de- *31 Bourges.*
tritis, cultus quoque Diuinę Religionis quomodo pro- *32 Normanni 30. annis*
cesserit, vtrum necne floruerit, in promptu est cuilibet, *Gallias popu*
licèt tardioris ingenij, mortalium persentiscere. Quis *lantur.*
enim Christianæ Religionis ordo, normam eò propo-
siti ad liquidum exequitur, vt non magis præuaricator
mandatorum Christi iudicetur, si actuum executio ritè
vestigetur? Vnde non immeritò talibus, hoc est, nobis
transgressoribus præceptorum suorum, vltionis vin-
dictam olim per Prophetam repromissam videtur in-
fligere: dicit enim, comminans per Ieremiam [33] Pro- *33 Ierem. 1*
phetam: *Pro eo quòd non audistis verba mea, ecce ego*
mittam, & assumam vniuersas cognationes Aquilonis,
ait Dominus, & adducam eas super terram istam, &

E *super-*

super habitatores eius, & super omnes nationes, quæ in circuitu illius sunt. Et interficiam eos, & ponam eos in stuporem, & sibilum, & in solitudines sempiternas, perdámque ex eis vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ, vocem molæ, & vocem lucernæ: & erit vniuersa terra eius in solitudinem, & stuporem.

Ezech.7.23. Itémque per Ezechielem Prophetam: *Fac conclusionem, quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. Et adducam pessimos de gentibus, & possidebunt domos eorum, & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuarium eorum. Angustia superueniente requirent pacem, & non erit. Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum. Et requirent visionem de Propheta, & lex peribit à Sacerdote, & consilium à senioribus.* Et post pauca: *Secundùm viam eorum faciam eis, & secundùm iudicia eorum iudicabo eos, & scies quia ego Dominus.* Est itaque cernere comminationem Propheticam nostro assignari æuo, quando ob scelerum immanitatem, populus quondam Dei, & oues manuum eius, dati sunt nationibus in deprædationem, captiuitatémque durissimam: atque solum nupera florentissimum ætate vbere glebæ; cunctarúmque opulentia rerum, redactum in vastitatem, ac solitudinem extremam. Libet igitur cum

Psalm. 118. Propheta Dauid veraciter exclamare: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum*: atque cum altero

Esai.32.2. humiliter implorare: *Domine, miserere nostri, te enim expectauimus: esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis.* Hæc de excidio iucundissimæ patriæ, breuiter literis mandare libuit; quo his, quæ consequenda erant, clariorem pararemus viam. Omissis scilicet infandis malorum cladibus, quæ ipso sui horrore, & execratione, stili cursum in semet hebescere cogunt. Iam nunc ad propositum redeamus.

1 Aureliæ secũdò à Nortmãnis captæ, ac tum primùm incẽsæ.

Nortmãni Floriacense Cœnobium post captas Aurelias exurunt. CAPVT XXXIIII.

INtereà Nortmanni, vt suprà paucis prælibauimus secunda inruptione Aurelianos [1]aggressi, vrbem ambustione

bustione concremant: pársque illorum, duce Bareto, cum quadraginta nauibus, Monasterium Sancti Patris [2]. Benedicti expetunt, quod ab vrbe Aurelianensi decem & octo distat millibus. Illud denique vacuum habitatoribus reperientes, cunctis verò mortalium temporaneis refertum commodis: more sibi familiari prædantur, dissipant, ad postremum verò igni immisso adurunt. Aberat iam tunc corpus sacratissimum Confessoris Christi Benedicti. Siquidem prima vastatione præfatæ vrbis, curam huius sacri loci agente Bernardo [3], nobilissimi generis viro, leuatum à loco sepulchri sanctissimum corpus in scrinio cum honore congruo repositum est: sicque in loculo gestatorio collocatum, qualiter quocumque [4] fugiendi impelleret necessitas, à Fratribus fugæ præsidio sese tuentibus deferri posset. Sed gratia Christi agente, gentili gladio sedes sibi aptatas repetente, sanctissima membra loco conduntur proprio. Secundo verò incursu hostium, iam prælibato Abbate vltimos sui regiminis decurrente Soles, iterum leuatum sanctissimum corpus, atque in loculo vectario depositum, hâc illácque, provt opportunitas fugæ se obtulit, à Fratribus defertur. Non tamen infra hæc temporis spatia, gratia Diuina seruos suos, quanquam miserabiliter peregrè, incertísque sedibus iactatos, obliuisci dignata est, quin miraculis solaretur, per dilectissimum suum patratis: quatinùs titubantia propter tot aduersos casus hominum corda, ex præsentia tanti Patris, virtute quoque præ oculis habita, abundantiùs roborarentur. Post exaustum [5] namque graui grassante incendio Cœnobium, nulla iam soli gratia remanente. Quippe cui [6] non templa Diuinis cultibus apta, non lares diuersis extructi vsibus, non horrea, non penora, non certè quippiam decoris, aut vtilitatis restiterat, nudíque maceriarum parietes, stuporem spectantibus oculis, horrorémque magis, quàm decus, aut gloriam præferrent: compulsi Fratres, domum quondam quieti [7] aptatam, interpositis partientes arcubus: de parte, vmbram finxêre minoris sacelli. In quo fabri-

2 Nortmanni Floriacum veniunt, diripiunt, & incendunt.

3 Bernardus Floriacensis Abbas corpus S. Benedicti à Nortmanis eripit.

4 Corp⁹ Sancti Benedicti subtrahitur Nortmanorum furori.

5 Primum incendium Floriaci circa annum 841.

6 Domus incensa status.

7 Dormitorium Floriacense Ecclesiæ locum tenet.

cato altari, Diuinum officium interdiu celebrabant. Quo etiam in loco corpus [8] Beatissimi deferunt Benedicti, in loculo adhuc gestatorio positum. Dum igitur sancta eo quiescerent membra, Deo operante, tale quoddam accidit miraculum.

8 Corpus S. Benedicti.

Peierans vir per nomen S. Benedicti, grauiter punitur.

CAPVT XXXV.

TEmpore præfixo, hoc est septima feria, per totius cursum anni, ex villis in proximo constitutis, more consueto orbis, ad distrahendas, seu coëmendas merces [1], populus confluere solet in loco iuxta Monasterium posito, qui dicitur Vetus Floriacus. Quadam itaque die Sabbati duo compares locum adeunt, mercandi gratia: quorum alter in sacculo (vt ipse ferebat) duodecim habebat denarios, quos simul ex mercibus distractis acceperant, eósque inibi inter se diuidere conuenerat. Sed dum ille, qui nihil ex eis habuerat, à socio sibi debitam requireret partem; ille verò se ei reddidisse fateretur, contentione oborta, Iudex fori Engilraûs vocabulo, accurrit. Cúmque litem dirimere vellet; atque ille, qui pretium habuerat, compari se reddidisse modis omnibus affirmaret, nec dictis eius fides adhiberetur, necessitate compulsus dexteram contra Basilicam extendens; cum furore iuramentum protulit, ita inquiens: Per istum Sanctum Benedictum ego illos ei reddidi denarios. Quod quia temerè, ac falsò iurauerat, nequaquam ex impunitate gauisus est. Siquidem manum [2], quam cum brachio improuidè peieraturus tetenderat, ad se reuocare nequiuit; sed in suo conamine obrigescens, stupida remansit. Territi omnes qui aderant, quid consulto opus esset, scrutantur è vestigio. Nihil verò consilij salubrioris repertum, quàm vt reus virtutem iam expertus Diuinam, veniam petiturus ædem sacram expeteret. Quod ille impiger exequutus, deiectus animo, ac supplex Ecclesiam petit, deferens altera in manu, quæ pœnæ obnoxia nequaquam fuerat, voti gratia, furcam ferream tridentem.

1 En Mercatum in Floriaco:

2 Iurans falsò per S. Benedictum pœna punitus.

Postre

Postremò sternitur ante sacratissimam [3] tumbam, vacuam quidem sancto corpore, sed virtute Diuina ex societate quondam priorum ossium refertam. Veniámque temeritatis, ac criminis ex periurio contracti exorat, simùl etiam misericordiam Domini precatur, quatenùs interuentu Piissimi Pastoris, cuius venerabile nomen sacramento velut vilissimam attentauerat rem, sanitatem assequi mereretur. Affuit clementia Conditoris, precibus affectuosis miseri poscentis auxilium eximij Ducis, eiúsque intercessione medelam infirmus consequitur, lætúsque forum repetit. Sed ne forte plurima tristitia pro perditis absorberetur nummis, consolari eum Dominus dignatus est, eius virtute, cuius auxilio salutem illi voluit conferre. Namque [4], mirabile dictu, cùm omnis ferè populi multitudo à foro ad propria recessisset, paucíque admodum remansissent, eo in loco, quo maior discursus fuerat plebis, respiciens vidit facculum iacentem, cum nummis quos perdiderat. Quem recolligens, gaudio maiore afficitur, non solùm pro salute corporea, verùm etiam pro inuento paupertatis suæ laborioso quæstu. Huic admirabili signo, aliud adjicitur, annuente Christi gratia, longiori quanquam terræ interstitio.

3 Monumenta Sanctorum, etsi ossibus vacua, virtute tamen prædita sunt.

4 Aliud miraculum.

Mœnia ciuitatis Aurelianæ reficiuntur, & clauda mulier curatur.

CAPVT XXXVI.

EST intra mœnia vrbis Aurelianæ [1] ædes in honore Sanctissimi Benedicti cõstructà à Venerabili præsentis loci Abbate nomine Medone; paruula quidem, sed in secretiori, vt eo putabatur tempore, loco sita ciuitatis, ac per hoc aptissima Monachis, & Abbati, in necessariis rebus agendis habitatio [2]. Porrò circa tempora hyemis, inruptionem in superiora meditantibus Paganis, necessitate Fratres coacti, eò se conferunt. Certè, vt iam suprà breui memorauimus, bis ciuitate incendio concremata, tertiò distracta, nullus iam ei

1 Medo construxit sacellum S. Benedicti Aureliu.

2 Monachis conueniunt habitationes à turba remota.

defensionis ac tutelæ videbatur vsus inesse: donec Venerabilis Pontifex eiusdem vrbis, cum summa dicēdus reuerentia. Galterius, Deo inspirante [3] muros per cuncta ferè destructos ciuitatis, sagacitate nobilis ingenij qua præpollere cognoscitur restaurās, defensioni coaptaret populorum. Hûc itaque serui Dei deuenientes, tempus pro oportunitate religiosæ transigunt vitæ. Affuit autem inter hæc, apud sacram ædiculam, quædam fæmina ex burgo ciuitatis, ita vt nequaquam pedibus incedere posset: sed per terram reptando, scamellorum magis iuuamine sese protraheret. [4] Quæ excubādo pro foribus ipsius Ecclesiæ, eleemosynis religiosorū fratrum pasci solita erat. Epectās si quomodo fieri posset, vt pietate Dei, ac meritis Beati Confessoris, corpoream assequi mereretur sanitatem. Cum igitur diuturno spatio temporis id ageret: tandem respectu Diuinæ Pietatis, meritísque & interuentu Sanctissimi Benedicti, sanitati restituitur. Diúque in eodem loco sana & incolumis permanens: post virilem assecuta copulam, cum prole in eadem moratur ciuitate.

3 Galterius Episcopus restituit mœnia Aurelio-rum.

4 Clauda mulier per S. Benedictū curata.

Ignis, S. Benedicti gratia restinguitur.

CAPVT XXXVII.

1 Pouilli.

QVidam homo ex familia Sancti Patris, in [1] Pauliacensi pago, mansiunculam ex leui structura, tumicè scilicet ac genesta super hereditam construxerat suam: quo cuncta quæ acquirere potuit conducēs, spem omnem protrahendæ pauperrimæ contulerat vitæ. Casu denique accidente, igne compræhensa: flammarum globum cœpit emittere. Perstrepentium autem tumultu, vt in tali assolet re, vicinarum homines villarum cœperunt concurrere. Sed cum iam rogum flammarum altius ascendentem, concremationíque proximam cernerent: gradum compressêre, dicentes eam à nullo posse liberari, quæ extructa viminibus, & compacta genesta, leuem pastum voranti præberet flammæ. Præterea humano recedente adiutorio, pau-

per

per ille ad diuinum conuersus auxilium ita agebat. « O Domine miserere mei, ne fame affectus moriar. San- « cte Benedicte subueni mihi, & adiuua seruum tuum. « Omnem enim paupertatem in hoc conduxeram tu- » guriunculo. Dum hæc & alia plurima flendo ingemi-naret: Diuinitas flexa ad misericordiam meritis Sa-cratissimi [2] Benedicti Patris, restrinxit rogum, saluúmque omne remansit tugurium, vno duntaxat pariete ambusto, qui erat contextus ex vimine. cunctáque illius remansêre illæsa.

2 S. Benedictus incendiũ extinguit.

Languore longo consumptus moritur, qui vineam S. Benedicti volebat auferre.

CAPVT XXXVIII.

CAput [1] Ceruium, pagus quidam Aquitannicę prouinciæ, Regia liberalitate Cœnobio Sancti Benedicti donatus. multis vicinorum insectationibus, & maximè Primorum patriæ, à potestate huius loci desciuerat. At post longum temporis spatium, maximo labore seruorum Dei, propriæ restitutus potestati: consiliúmque necessario repertum est, vt habitatione congrua Monachis quoquomodo inibi constructa, assiduè Monachi duo vel tres ibidé persisterent. quoúsque faciles [2] Aquitanorum animi ad noua quæque leuiter molienda, instantia fratrum, ab hac potiendarum rerum quiescerent fiducia. Mittitur ad id euitendum Raganarius Monachus magnæ vir religionis [3]: qui olim ab Imperatore Ludouico cum aliis Ierosolimam missus fuerat: Atque cum eo Segeuertus presbyter ac Monachus. Qui cellulam in prædicto compingentes loco, omnem Aquitannicæ Genti, abstulêre harum repetendarum rerum fiduciam. Extitit eo tempore, quidam vir eiusdem plebis haud ignobilis, Stephanus nomine. qui aliquam partem fundi proprij, cuidam seruorum Sancti Benedicti accepto prætio distraxit. Seruus autem ille fundum absque aliquo fructifero cultu adeptus, vacuam nequaquam permisit esse tellurem: sed eam

1 Caput Ceruiũ, Gallicè Sacerges.

2 Aquitãnici faciles ad noua patranda.

3 Raganarius Floriacensis à Ludouico Pio Ierosolimam missus.

optimè excollens vineam inibi plantauit. atque quoaduixit tempore, in proprios retinuit vsus. Decendete illo, Dominus ipsius terræ de qua præfati sumus, quod vendiderat, rursus repetere conatur. Aduocatus vero vnà cum Raganario Monacho, ad locum cessionis terræ, iuxta morem legis adueniens: prædictam vineam ad ius Sancti Benedicti, sua auctoritate reuocare nitebatur. Proinde Stephanus impatientia leuis animi commotus. Raganario Monacho itavt sedebat, in equo propinquans, furibundè locutus est. Tibi dico Raganari monache, qui transmare Ierusalem requisisti, Per hunc testor ensem: quando tu & ego ab hoc recesserimus loco, Sanctus Benedictus, ex hac vinea nullam habebit potestatem. Cui desurenti Raganarius infit. Certè ego ignoro, tu vero nescis, vtrum ab hoc loco recedere pro voto possimus. Ille iterum concusso ense, iuramentum repetens affirmauit se absque gratia Sancti Benedicti, ab eo regressurum loco. His dictis [4], confestim ab equo corruens, contritis collisisque omnibus membris in gestario ad domum propriam à suis refertur. Et vinea quidem potestati Sancti Benedicti relinquitur, ipse vero Stephanus, longo consumptus languore moritur.

4 Pœna contemnentis S. Benedicti.

Plaga Franciæ sub Carolo Caluo. & pueri à lupi Faucibus, per S. Benedictum ereptio.

CAPVT XXIX.

Rege Carolo, Francorum disponente regnum [1], fames admodum grauis, vniuersas occupauit Gallias [2]. Clades etiam ex infectione Paganorum non modica, totam per Oceani litora adtriuit gentem. Sed vt tertiam iuxta Prophetam orbis experiretur plagam, graues immissæ sunt [3] bestiæ, quæ famen cladémque effugientes barbaricam, hiâti ore exciperent. Accidit autem ea tempestate, vt mulier quædam ex [4] Matriniacensi egressa prædio, infantulum minusculæ ætatis secum deduceret: quo cum aliis suæ ætatis luderet

1 Fames in Gallia.
2 Pestis.
2 Reg. 24. 12
3 Bestiæ.
4 Matriniacum.

ret infantulis, ipsa longiùs cum plurimis viris ac mulieribus prospectante. Cùm subitò lupus à silua egressus, filiumq; mulieris illius rapuit, ac sustollens, non siluam repetiit. Sed per camporum spatia exportare cœpit. Cernens hoc infelix mulier, miserrimis vocibus plangoribúsque immensis indolens: mixta Deinde vulgo, lupum insequi cœpit. At ille neutiquam territus, infantulum longiùs protrahebat. Sed cùm fatigatum vulgus, à persecutione lupi cessaret: desperans ei se vllo modo prædam excutere posse. Mulier quæ pro filij amissione, arctiori stimulabatur dolore, nequaquam ab incepto requieuit cursu: sed magis pro posse, citiùs properabat, inuocans nihilominus Sanctum Benedictum, quatenùs ei suum ferret auxilium, reddendo filium proprium: seruúmque suum extra terminos suos, nullatenùs efferri permitteret. Tunc Deinde Clementia Diuinæ Maiestatis, & interuentu prætiosi Confessoris, quod exorabat adepta est. Lupus namque veniens ad terminos territorij [5] Sancti Benedicti, infantulum illesum, atque incolumem relinquens, auia siluarum latibula repetiit. Mulier recepto alacris puerulo, gratias Deo ac liberatori filij sui, sancto pro scite referens Benedicto, lares pauperrimos suæ remisit paupertatis.

5 S. Benedictus, à Lupi faucibus, puerum liberat.

Hic desinit Adreualdus Floriacensis.

APPENDIX ADELERII FLORIACENCIS Ad Adreualdum.

Mirabiliter ac efficaciter apparet B. Benedictus in suæ Translationis festo, dignitatémque Floriacensis Cœnobij explicat.

CAPVT XL.

Mirabilis Domini nostri virtus & sapientia, quæ Beatissimum Patrem Benedictum mirificat: glo-

rificatum secum retinens in cælesti curia. eius Reuerendum cunctis mortalibus [1] Corpus, mirificare in terris haud desistit iugiter Miraculorum frequentia. Nam sicut à prioribus nostræ tempestatis viris, atque studio veracis assertionis probalibus, credibili relatu comperimus, seculis factum memoriale, larga Dei celsitudo, per sæpefatum sibi dilectum, clementi dignationis suæ munere, operari dignata est. Contigerat aliquando sacratissimæ eius [2] Translationis festiuitas: ad quam temporis orbita redeunte, plurimæ confluxerant diuersæ numerositatis vndecúmque cateruæ: non solum à circumpositis, verum etiam à quibúsque prouinciarum remotissimis locis, Denique in celebratione tantæ festiuitatis [3], præconiis nocturnalibus decore competenti persolutis: Nondum auroræ clarè refulgentibus radiis, quietis gratia, sua quæque petiêre cubilia. Quidam verò ex fratribus cui tuendæ Basilicæ cura delegata erat: cum ad nanciscenda supernæ æternitatis gaudia iugiter intentus, suorúmque peccatorum omni deuoti cordis deuotione à Domino deposcens indulgentiam: è vestigio sacrati [4] Corporis, ante altare resideret: Psalmorum ac precum melodiam, consueto sibi more satagebat persoluere deuotissimè. Qui etiam inchoata altius protelans, lassitudine cogente obdormiuit. Cui mox quidam senior honestatis formositate decorus, ac Reuerendi habitus assistens: quid fratres agerent, atque quonam secesserant, iocundo affamine inquisiuit? Ille autem protinùs dormitum isse respondit [5], quò post aliquantulam corporeæ necessitudinis recreationem, diurni officij vberius valerent persoluere modulationem. Admirans itaque quis iste foret, qui sibi hæc imperando depromeret. Beatissimus, ad eum. Ne mireris inquit ob præ- »
sentiam quam perspicis mei: certissimè sciens me fra- »
trem Benedictum [6] vocari, Præsulem ac defensorem »
huius constitutum loci. Fratribus etenim ex me salutes »
dicito in conuentu generali: Et ad cælebrationem Mis- »
sæ solemnis sint præscij, quia in executione nocturna- »
lis

1 Corpus S. Benedicti.

2 Translationis. S. Benedicti festum quàm religiose cultum.

3 Matutinæ laudes.

4 Corpus. S. Benedicti.

5 Boni Monachi, vt quid post matutinum dormiunt.

6 S. Benedictus defensor Monasterij Floriacensis.

lis officij, psallentibus meis præsens adesse nequiui.
" Namque fratri Aimerico in partibus Britaniæ obeun-
" ti, veniã delictorum à Domino obtinui, atque de fau-
" cibus inimici eripiens, perennis vitæ sedibus feliciter
" sublimaui. Cognoscant igitur te fatente, postquàm di-
" sponẽte Deo, Corporis mei præsentia, à partibus Eloïs
" in Has Occiduas oras transuecta est: nullũ eorum, Dã-
" na passũ forè æternæ quietis[7]: sed munere donatos cę-
" lestis patris, sublimibus locis Christum eos colloca- *7 Miranda valdè res, atque stupẽda.*
" uisse. His dictis, visio astantis simùl & colloquentis ablata est. Vt vero se lux diei, terris clara infudit: fratribus somno experrectis, idem sonitu fusilis tabulæ, olim [8] referandæ locutionis gratia compactæ, Abbatem [9] Teotbertum cum reliquis asciscens: salutationis verba depromit, & cuncta quæ Benedictus Pater dicenda præceperat, eis per ordinem retulit. Qui omni corpore terræ deflexo [10] adorantes: lætabundis animis, laudes innumeras Deo, & Prouisori suo, retulerunt vnamini deuotione. Et ne quid incongruum, aduenientis aspectus offenderet: quisque se studuit procurare. Quanquam enim specialiter, cum sui præsentiam fratribus præstolandam innotesceret: qui in Dominicis eis præceptis persistentibus, saltem ne ad modicum quidam vsquam abesset: tamen ad declarandam suæ virtutis potentiam, communémque cunctorũ lætitiam, sese præsentẽ demonstrauit per diuinæ operationis efficaciam. Nam aliquid magni se vel videre vel cognoscere cũctis credentibus: accidit vt post recitationẽ S. Euangelij, omnes quicunque aliquo [11] molestabantur incõmodo, quósque sacræ Basilicæ retẽtabãt limina, cũ optatæ sospitatis munere, quísque repedaret ad propria. Sexaginta denique vtriúsque sexus & ætatis curati sunt homines: omni magnificentia Deo laudes, Deo gratias, & Beatissimo Patri Benedicto in communi referentes. Tanta si quidem perfecta Dei operatione, liquidò cunctis patuit, quia noster Benedictus, inter Missarum solemnia præsens fuit.

8 Finis silentij regularis olim sonitum indicabatur.

9 Teodebertus Abbas Floriacensis.

10 Prostratio Monachalis.

11 Miranda in festo Trãslationis S. Benedicti, per eum patrantur.

Fonta

Fontanneticum prælium. Caroli liberalitas. eius mors & insignis de Nortmannis per S. Benedictum parta victoria.

CAPVT XLI.

1 Karolus Caluus laudatus.
2 Lotharius Imperator, cur fit Monachus.

INterea Rex[1] Carolum, Fratribus duobus vita humana decedentibus: tertióque[2] Lohthario, ob penitudinem qua patrem carcerali mancipauerat custodia, Monacho Prumiæ apud Monasterium effecto, totius Paterni Imperij summam assecutus: gratum se cunctis & fauorabilem præbens, nonnullos Francorum in suæ vnanimitatis allexerat Augustalem sublimitatem. Sicque in virum perfectum sese cotidiè extendens: ita Christianissimi, in ditādis Sanctorum Cœnobiis strenuè exercebat deuotionem: vt nemini priscorum Regum, qui Regij nominis claruerunt dignitate, impar visus sit in omni sancta religione. Nam inter cætera quæ huic loco contulit munifica, affluenti sua largitate: sacerdotale indumentum, quod ex capella fratris sui Lhotharij abstulerat, dum ex bello reuerteretur[3] Fontanetico, deuotissimè præbendo concessit[4]. Necnon duo vasa aurea pōdo librarum . · . apprętiata, cum Euangelij textu, subtili operis diuersitate fabricato, solemni donatione per seipsum, ob medelam animæ suæ studuit conferre. Verùm vt præfatū est obeuntibus fratribus, Romam apparatu magnifico proficiscens, fauore plebis totius,[5] Imperator & Augustus Romani Imperij appellatus est. Cùmque in redeundo, fines Italiæ attingeret: quorundam maliuola deceptione illectus, apud Papiam ciuitatem, non sine maximo suorum luctu Pridiè Nonas Octobris, vitam veneno finiuit[6]. Huius postmodum filius vocabulo[7] Ludouicus, Regnum patrium suscipiens: vix duobus annis eo potitus, laboriosum quibúsque nobilibus, Regni sui consecrauit initium.[8] Normânica si quidem Gens, quę iam bis, vagina suæ habitationis exempta, Piraticam toties exercuerat: demùm de morte patris eius vires resumendo, intra terminos Regni Franciæ libere paucis

Bellum Fontaneticum.
4 Karolus Caluus dona egregia Floriaco tribuit.
5 Karolus fit Imperator.
6 Karolus veneno necatus.
7 Ludouicus Rex.
8 Nortmāni, tertiò Franciam vastāt.

cis resistentibus, cladem malignitatis suæ inferebat continuè. Et primum partes aggressa Neustriæ, cædibus & rapinis tota conaminis sui peruersitate intenta, quæque priùs desiderabilia & vitæ humanæ commoda videbantur: diripere, & in suos nefarios vsus conuertendo, satagebat redigere. Peregissétque inchoata, nisi Hugo [9] Nobilissimus Abbas strenuè Rempublicam gubernans: cùm armis, tùm consiliis suis & virtute, eius barbaricos conatus reprimendo: maximam ex eis manum peremisset. Quod qualiter huius per virtutem Patris Benedicti, potenter effecerit: paucis subjiciendum [10] censemus. Igitur pertransiens vt diximus, nullo obsistente, plurimarum portus ciuitatum: Aurelianis deuenit, indéque altius gressum protendens, ad Monasterium Floriacum, cladem inflictura, accedere contendit. Porro fama vulgante istud iam pridem Fratres compererant: comperénsque eis visum est, vt loco cederent: & præsidio oportunitatis necessariæ, se communirent. Proindè diuersorum vehiculorum plaustris aptatis, quéque præciosa in eis componentes, cum supellectili reliqua, ad prędium [11] Matriniacense decernũt contendere: quatinùs illic quoquomodo tuta sua omnia possent esse. Ast eadem perfida natio, Monasterium deueniens, spéque sua frustrata: nihil in eo quod diripere præter parietes valeret reperiens, tandem plaustrorum recentibus vestigiis perspectis, eò tendendum deliberat, quo fratres ipse suspectò animo estimabat: vt melioribus eorum direptis, rediret patrata victoria. Præuenítque ipsorum nequam Concilium, Omnipotentia misericordis Dei: quæ eos & sua virtute protereret: & innocentem plebem, à maligna eorum infestatione, benignè defendendo saluaret. Nam tùm prædictus Venerabilis vir Hugo, à partibus Burgundiæ ob suæ vtilitaté necessitatis, forte Dei consilio vocatus, ad hos fines contenderat. Propéque Monasteriũ perueniés, relatu suorum addidicit, fratres ab hostibus subsequi, ac ocissimè depredari, nisi Dei liberarentur virtute mirabili. Denique hoc comperto, animum

9 *Hugo magnus Abbas.*

10 *Insignis victoria, de Nortmannis parta, meritis S. Benedicti.*

11 *Matriniacense prædiũ.*

animum in diuersa protrahens, vt potè cui militum paruus admodum in pręsentiarum aderat munerus anxiari super hoc multimodè cœpit & tederi: qualiter occurrendum foret intra semetipsum reuoluens, tantæ multitudini. Tandem hortatu [12] Girboldi nobilissimi Antisiodorensium Comitis, animum congrediédi bellum assumpsit [13]: asseuerans nulla vmquam passum discrimina forè, qui Beati Benedicti Patris seruitutis gratia, aduersantium agmini sese immiscuerit. Roboratis ergo hac exortatione animis, confisi meritis & auxilio Excellentissimi Patris: haud procùl à Monasterio hostes prosequuntur à tergo. Consertóque forti animositate graui prælio, tanta depopulationis strage in eos baccati sunt [14]: vt ex tanta populi nunerositate, vix fuerit aliquis, qui belli euentum intimaret posteris. Patrata itaque desiderabili victoria, belli Dux suos interrogans: requisiuit, si fortè quempiam Reuerendæ visionis Monachum, inter densitates hostium, sibi viam pandentem, proprio visu contemplati essent. Quibus respondentibus se in illo prælio neminem Monachorum vidisse. Statim ille. Sanctus inquiens Benedictus, » me per totum belli huius certamen protegens, sinistra » manu equi mei habenas dirigendo, ac custodiendo te- » nuit: dextra vero baculum manutenens, plurimos ho- » stium [15] prosternendo morti tradidit. Sic & nocentibus » pœna, & innocentibus interuentu Patris Benedicti securitas reddita est: præstante Benedicto Dei filio, cuius nomen Benedictum, permanet in sæcula sæculorum.

12 Girboldus, Comes Antisiodorensis.

13 Mira S. Benedicti potētia.

14 Insignis cædes Nortmannorum.

15 S. Benedictus Nortmannos cædit.

Adreualdi & Adelerij Floriacensium, Liber Primus de Miraculis S. P. Benedicti Explicit.

SEQVI

SEQVITVR LIBER SECVNDVS DE MIRACVLIS S. BENEDICTI, QVI EST Aymoini Monachi Floriacensis Primus.

PROOEMIVM.

Honorandis Patribus [1] Gauzlino Reuerentissimo Abbati, omníque Floriacensis Cœnobij sanctæ Congregationi illi commissæ, eorum peripsema omnium Aymoinus, Regnum cum Christo æternum. Obedientiæ [2] bonum quanto sit præmio dignum, vestra, (Reuerendi Domini) doctrina ediscere merui. Ideóque quorumdam vestrûm imperiis, qui id paterna potiùs admonitione, quàm imperiosa authoritate persuadendum mihi putarunt: libenter ceruicem subdidi, vt quędam de Miraculis communis Patroni nostri Sanctissimi Benedicti, ad memoriam posterorum scripto traderem. Institi itaque vt potui, & non solùm ea quæ ad sacrosanctum eiusdem Patris [3] sepulchrum gesta sunt; verùm etiam illa, quæ in aliis ipsius memoriæ locis, ad eius declarandum meritum, Dominus operari dignatus est, stilo comprehendere curaui, opus omne, in duos partiens libros. Suscipite igitur, Sanctissimi Patres, tenuem licèt, sed tamen fidelem fructum, gracilis ramusculi, è [4] magna vestræ vnanimis societatis arbore prodeuntis. Nec vos in eius pœniteat laborasse profectu, qui id quàm maximè nititur efficere; vt & Nutri

1 *Gauzlinus Floriacensis Abbas.*
2 *Obedientiæ bonum.*
3 *Sepulchrum S. Patris Benedicti.*
4 *Aymoinus vt ex hoc loco liquidò constat, fuit Monachus Floriacẽsis, quapropter visis his tam apertis testimoniis, oro, sententiam mutent, qui illum leuibus tantùm coniecturis adducti, Sangermanum Cœnobitam adseruerunt.*

Nutritoris sui dilecti Benedicti laudes promulgare: & vestris per omnia studeat placere desideriis. Vos autem Fratres amantissimi, cum quibus in primæuo ætatis flore iugum suaue Christi ferre didici, mihi quæso congratulamini, quòd vestris quoque adminiculis ad hoc profeci, quatinùs aliquid vtilitatis, meæ vilitati possit iniungi. Quamuis in me ad vestri comparationem, nulla existat vtilitas. Ab Omnipotente Deo, per intercessionem gloriosæ Virginis Mariæ, ac Legislatoris nostri Benedicti, pérque seruorum eius laborem totum est. Ad postremùm omnes, quorum corda eiusdem Confessoris Christi amor possidet, conueniens exposco, ne in hoc opere, Rhetoricæ suadelam facundiæ requirant. Quin potiùs inter rusticana despicabilis mensæ nostræ canistra, rutilantia, ac suaue redolentia miraculorum admirantes, hauriant mella. Meminerintque quia in testaceis plerumque vasis, lautioribus epulis delectabiliter vti soleant. His de ingenioli nostri tenuitate prælibatis. In calce Prologi non putauimus prætermittendum, hoc quod Diuina pietas, huic nostro Pastori, inter cætera largitatis suæ contulit munera. Quia videlicet ad ea promenda quæ de se retulerant digna [5], nullius extraneæ personæ eguit nunquam supplemento. Quinimò ipsius clientuli in eius Cœnobiis illius ope educati, atque edocti, quidquid in eius laude promendum erat, posterorum mandare memoriæ sufficientes inuenti sunt, post Beatum duntaxat Papam Gregorium [6], qui & ipse eius Regulæ subditus disciplinis, quantis idem Pater effulserit virtutibus, eloquẽtissimo enucleauit sermone. Marcus denique Poëta, atque Paulus in Casinensi Cœnobio, multa de illius Miraculis metrico opere elegantissimè ediderunt. Translationis verò eius sacri corporis ordinem ad hunc Venerabilem locum, necnon signa hìc, vel per Gallias, ipsius meritis gesta, vir disertissimus Adreualdus, istius Monasterij [7] Monachus scriptis inseruit. Cui operi Adelerius, huius nihilominùs Congregationis Monachus, duo tantùm Capitula adiecit. Horum ergo vesti-

5 Mira Ordinis S. Benedicti prærogatiua, qui semper eloquẽtes viros aluit.

6 S. Gregorius Magnus Monachus fuit sub Regula S. Benedicti, ex quo miror Cardinalem Baroniũ, contra veterum Authorum omnium sententiam, illum B. Benedicto eripere niti.

7 Adreualdus, & Adelerius Monachi Floriacenses eruditi.

gia, licèt non æquis prosequutus passibus, vos bene valere exoptans. His quæ dicenda proposui, hoc dedi exordium.

Procemij finis.

Res Francicæ plurimæ explicantur, cum aditu stirpis Capeticæ ad Regiam dignitatem.

CAPVT PRIMVM.

GAllicanarum [1] incolas regionum assiduis exterarum labefactatos incursibus nationum, & veteres & modernæ, quibusque eas intellectu reuoluentibus pandunt historiæ. Quos Iulij Cæsaris decennalis attriuit cōcertatio. Hunnorum [2] subita dilacerauit inruptio. Gothorum [3] subuertit præsumptiua habitandi inuasio. Ad vltimum Francorum [4] viuida bello dextra, victos paritérque victores, æqua sorte, suo subiugauit dominio. Horum [5] præferox potentia, cùm in subigendis, tum etiam in arcendis à suis finibus, Barbaris Gentibus, viguit cōcordiæ viribus: vsque ad Diuæ memoriæ Karoli Calui tempora, filij Hludouici, cui agnomen Pius fuit. Contra hunc fraternæ insimulatio inuidiæ, finitimarum concitauit odia Gentium, præcipuè [6] Northmannorum. qui piraticam exercendo, maritima Regni eius loca, direptionibus grauissimis depopulati sunt. Obstitit primò eorum sæuis conatibus Rotbertus [7] Andegauensis Comes, Saxonici generis vir, cui per id locorum, à Rege summa rerum delegata fuerat: adnitentibus sibi præeminentissimis Neustriæ viris, Rainulfo atque Lamberto, vti eloquentissimus Author Adrenaldus priori refert libro. Sed illis varia obeuntibus sorte. Dani [8] excursionis suæ liberam nacti occasionem, quæ & quanta ciuitatibus bina expeditione intulerint damna, vastationibus seu incendiis Monasteriorum, ac reliquarum Ecclesiarum, studioso lectori præcedentis operis textus patefaciet. Verum Augusto Karolo rebus humanis exempto, filius eius Hludouicus

1 *Gallia à varius nationibus vexata.*
2 *Hunni.*
3 *Gothi.*
4 *Franci.*
5 *Francorum potentia quomodo viguit.*
6 *Normanni à quibus concitati, Franciam inuaserunt.*
7 *Rotbertus Andegauensis Comes, Saxonum genere ortus.*
8 *Dani qui, & Normanni.*

9 Ludouicus nihil faciens, Gallicè Faineant. succefsit,qui [9] nihil fecisse prænomen sortitus est, siue quòd vix duobus annis Regno potitus nil strenuè gefsit, siue [10] quod Sanctimonialem quamdam, sicuti à maioribus accepimus, Kale Monasterio puellarum abstractam, coniugio copulans suo, peccatum [11] quod nihil esse noscitur, perpetrarit. Huius in diebus effera memoratorum natio Danorum, tertiam Neustrasiis inflictura cladem aduenit, intulissetque maiorem superioribus, ni Hugo [12], vt fertur, Roberti filius, per Gallias Abbatis honore præditus, eorum compescuisset temerarios ausus. Denique quòd parua manu innumeras hostium phalanges, adiutus manifesto Sanctifsimi Patris Benedicti auxilio ita fuderit, vt vix nuncius superuiueret. Ex scriptis venerabilis viri Adelerij agnosci facile est. Qua plaga humiliati Dani, Gallias per aliquod spatium temporis quietas liquerunt. At Hugone vltimos vitæ suæ claudente Soles, Hludonicóque Principe post administratum biennio Regnum, diem obeunte, Karolus [13] eius filius, qui Simplex posteà est dictus, in cunis æuum agens, patre orbatus remansit, cuius ætatem Franciæ Primores incongruam, vt erat, exercendæ dominationi arbitrati, maximè cùm iam recidiui Nortmannorum nunciarentur motus, consilium de summis ineunt rebus. Supererant duo filij Rotberti: senior Odo [14] dicebatur, Rotbertus alter, patrem nomine referens. Ex his maiorem natu Odonem, Franci licet reluctantem, tutorem pueri, Regnique elegêre Gubernatorem [15], qui mente benignus, & Reipublicæ hostes arcendo strenuè, præfuit, & paruulum optimè fouit, atque adolescenti & sua repetenti, patienter Regna refudit: à quo [16] parte Regni redonatus, quoad vixit tempore, hostibus terribilis, eique semper exstitit fidelis. Ab hac fraterni mansuetudine animi, in tantum frater eius aberrauit Rotbertus [17], vt eo defuncto, quia pars regiminis, quam germanus suus Odo tenuit, non redhibebatur, palàm tyrannidem inuaserit. Quam causam Aquilonales populi sibi non obfuturam arbitrati, cùm scilicet totius Regionis incolæ

10 Sacrilegiũ Ludouici.
11 Peccatum nihil est.
12 Hugo Magnus Abbas.
13 Karolus Simplex.
14 Odonis integritas.
15 Odo Regens, & pueri Regis tutor.
16 Karoli in Odonem gratitudo.
17 Rotbertus tyrannus.

colæ, studiis[18] in diuersa porrectis, concordi nequaquam aduersus eos rebellarent animositate, totis incumbendum rapinæ viribus decernunt. Et quia nobis ad præsens non bella Regum, tumultúsve gentium differere, animo propositum est: quinimò Miracula per Beatissimum nostræ vilitatis alumnum, Deo operante, patrata Benedictum, mens promere gestit. Ad ea explicanda veniendum est. Non verò nos idcirco eum nostræ vilitatis authorem fatemur, quasi nos ipse viles fecerit, verùm quia nos abiectos despectósque, nulliusve momenti existentes, ad hoc suo interuentu, ac sua ope prouexerit, vt & eius laudes promere, & quidquid in nos salutis, seu vtilitatis quiuerimus agnoscere, post Dominum ei debeamus imputare. Prophetici itaque nos memores existere oraculi, quo dicitur, *ab Aquilone omne venire malum*, ac si specialiter in nos prolati, frequens cogit memoratorum infestatio Paganorum, qui è genuina sua tellure, instar apum super nostras sæpissimè, vt præfati sumus, prouincias, examen effudére prædonum. Qui hac vltima, de qua nunc nobis sermo est, expeditione, Rainaldo[19] quodam duce, nostrarum reliquias spinarum, quantum in ipsis fuit, eradere procurarunt. Huius testes sunt rei, non solùm vt iam dicti verba testantur Authoris Adrenaldi, Sequanico Ligericóque littori, quibus Neustria nobilitatur fluminibus, Dordoniæ[20] seu Garonnæ quarum Aquitania insignitur fluentis, adherentium vrbium: verùm etiam præminentium ruinæ ædificiorum. Intérque eminentissimum illud Karoli Magni Principis palatium Cassignol[21], gloria quondam & decus cunarum filij eius iam præfati Hludouici Pij, quod ita Deo inimica gens subuertit, vt & inhabitabile redderet; & tamen quid aliquando fuerit, manifestè appareat. Id eo loci situm est, quo torrens Quodrot[22] Garonnam influit, turrim lateritiam in margine memorati torrentis exstructam habens, è qua & aduentus præuideri, & ingressus hostilium possit arceri nauium. Simúlque vt classis Regia, absque aduersariorum impedimento

18 *Bella ciuilia quid agãt.*

Ierem. 1. 14.

19 *Rainaldus Dux Nortmannorum.*

20 *Garonna, seu Dordonia fluuius Aquitaniæ.*

21 *Cassignol Karoli Magni palatium, in quo natus Hludouicus Pius, à Nortmannis deletum.*

22 *Quodrot descriptio.*

23 Frater Hludouici Pij geminus, vbi mortuus, atque sepultus.

24 Liber vitæ Karoli Magni extat apud Pithœum.

fabricata in minori, ad fluenta maioris deduceretur. amnis. Habet verò Ecclesiam ampliori Ecclesiæ coniunctam, miro opere ex lateribus fornicatam, in qua, si benè visâ recordor, permodicum habetur sarcophagum, in quo frater [23] Hludouici Pij geminus, esse putatur sepultus. Inde etiam magnum Karolum Garonnam transiisse, Hispaniæ Christianis suppetias ferentem, ibique rediisse, liber [24] vitæ eius refert. Sed de his satis dictum, nunc propositum exequamur.

S. Benedictus Rainaldum Nortmannorum Regem occidit, & post obitum etiam vexat.

CAPVT II.

1 Rainaldus Rex Nortmannorum.

2 Corpus S. Benedicti.

3 Lambertus Floriacensis Abbas.

4 S. Benedictus Rainaldo apparet.

5 Ossa S. Benedicti.

IGitur innumeræ Nortmannorum phalanges, super quas Rainaldus [1] Regnum obtinuerat; quampluribus longis vsæ nauibus, vsque ad superiora Ligeris percursantes, cuncta deuastant. Tandem ad Cœnobium ter Beati Deóque dilecti Benedicti, quod Floriacum dicitur, Rainaldus cum suis attingens, vacuum habitatoribus, cunctísque necessariis offendit rebus, domibus duntaxat exceptis. Siquidem Monachi cum corpore [2] semper nominandi Patris nostri Benedicti, ad tutiora se contulerant loca. Lamberto [3] tunc Abbate, piæ sollicitudinis erga eos curam gerente. Perueniens ergo inibi Rex memoratus, & ex captiuis rescissens quorum hominum foret talis habitatio. Dormitorium Fratrum suæ metationis delegit sedem, in quo varia, vtpotè Paganus, dum patraret flagitia, vna noctium quiescenti ei Sanctus [4] adstitit Benedictus duobus comitatus Monachis: vnus, vt ipsi Rainaldo videbatur, mediæ ætatis robore præditus; alteri puerilis inerat habitudo. Beatissimus autem Pater niueam capite canitiem præferens, baculum verò manu: ita iacentem alloquutus est aduersarium: Quid, inquiens, te Rainalde offendi, quòd me meósque à propriis perturbas sedibus? Sed mihi deinceps curæ erit, & te ab inceptis inhibere, & famulis Christi, ossibus [5] quoque vnà

vnà meis, optatam quietem reformare. His dictis [6] ligno, quod manu gerebat, incuruo caput iam expergefacti Regis contingens, prænunciauit terminum eius vitæ in proximo affuturum, sícque recessit. Turbatus hac visione Rainaldus, satellites magna ad auxiliandum sibi voce inclamat. Quibus accurrentibus, & quid pateretur percunctantibus: Quidam, inquit, Monachus, non alter, vt æstimo, quàm ille huius tutor loci, senex Benedictus, baculo verticem tangens meum, mortem minitando, dolorem mihi ingessit ingentem. Iubet confestim, cunctos peruasa domicilia deserere, natiuúmque solum repetere; cum quibus ipse profectus, vt patriam attigit, crebrò debilitatus cruciatu [7], vita decessit. Tantáque subitò, moriente eo, ventorum procella inhorruit, vt non solùm culmina tectorum, verùm etiam eminentium subrueret moles arborum. Captiuorum vincula soluta, equi seu reliqua iumenta infra duodecim & eo amplius milliaria, à Rothomagensi vrbe ad pastum deducta, disruptis compedibus, in diuersa fugerunt. Corporis eius tumulo pyramidem superædificatam, validissimo accepimus terræmotu subuersam, ac eius cadauer tellurem à suo reiecisse sinu, quod culeo [8] cum lapidum mole insutum, in Sequanam est demersum, quandoquidem humo non poterat contineri tectum. Hoc interitu, memoria nefandi abolita fuisset hominis, ni vetustas Floriacensium incolarum curiosa futurorum, marmoream eius capitis fingere curauisset effigiem [9], quæ nunc in vltima parte parietis Ecclesiæ Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, ac famuli eius Benedicti, Septentrionem versus, inserta perspicitur. Quatinùs & præsentes, & sequuturi omnes agnoscerent, interuentu eorumdem Sanctorum Omnipotens Deus, qualem quantámque exercuerit in suis aduersariis vindictæ seueritatem. Adeò denique hæc vltio Northmannicam in posterum perterrefecit temeritatem, vt [10] præ cæteris Galliæ Sanctis, Beatissimum reuereantur Patrem nostrum Benedictum.

6 Baculi Abbatum, lignei olim erant.

7 Rainaldi horrenda mors.

8 Rainaldi cadauer culleo insutum mergitur.

9 Effigies marmorea capitis Rainaldi Regis Nortmannorum.

10 Nortmanni timent S. Benedictum.

Rodulfus rex Francorum quomodo effectus; eiúsque in violatores iurium Ecclesiæ animaduersio.

CAPVT III.

INterea [1] Rotbertus affectatæ tyrannidis potentiam palàm exercere cupiens: à quibusdam Episcopis diademate se Regio coronari, ac sceptro Regni insigniri, partim blanditiis partim minis extorsit. Sed nequaquam huius præsumptionis, lætos habuit exitus. Denique Suessionicis in campis, bello à Ducibus Karoli exceptus [2], vitáque spoliatus, licet exercitus eius victoriam obtinuerit: ipse tamen nefariæ temeritatis pretium luit. Nec tamen socij defectionis, interitu eius territi, perfidię deseruêre cōtumaciam. Quin potiùs [3] Herbertus Comes Virmandensis, infando scelere, Dominum suum Regémque totius Franciæ Karolum dolo captum: vinculis quoque irretitum [4], Peronnæ direxit, tenebroso carcere recludendum. Et 5 quia Regni status, sine Principe agebatur in incertum: maximè cum Hugoni Rotberti filio, qui post probis actibus Magni nomen promeruit: puerilis obsisteret ætas, quominùs Regias assumeret infulas. Et Herberti cunctos haberet odium, præcipuè eos quos humanitatis respectu, ad misericordiam ærumna commouebat Principis. Tandem [7] Rodulfus quidam, Burgundia oriundus: regendæ præficitur Francorum Patriæ. Qui quàm seuerius in coercendis sanctæ Dei Ecclesiæ exstiterit prædonibus, hoc vno liquebit exemplo. Prædium olim Sancto Benedicto ab [8] Hugone viro illustri, qui fuit tēpore Dagoberti iunioris, dono erat datū ad stipendia Floriacensium fratrum, in Burgundiæ partibus situm: vocabulo [9] Diacum. Illud quidam peruersæ mentis miles ad suos vsus rapuit: Nec petenti Abbati vel fratribus, in ius venire voluit. Querimonia ad se perlata, iubet Rex, peruasorem ab hac cessare temeritatis pertinacia. Qui vocem quidem iubentis audiuit, sed assensum parendi, accommodare distulit. Renunciatur Principi, illum non solum peruasa retentare,

1 Rotbertus tyrannus coronatur.

2 Rotbertus trucidatus.

3 Herbertus proditor.

4 Karolus simplex Rex Carceri Paronnæ traditur.

5 Regni status miser sine capite.

6 Hugo Magnus laudatus.

7 Rodulfus Rex.

8 Hugo vir Illustris.

9 Diacū quis Ecclesiæ Floriacensi contulerit.

verum etiam conuiuium ex substantiis Monachorum seu incolarum, in proxima silua sibi parare. Fortè Rex Antissiodorensis vrbis domicilia incolebat, cùm nuntius huiuscemodi rei, aures eius attigit. Qui inexpectatò milite equum ascendens, quantociùs ad locum properauit: relicto in ciuitate mandato, vt armatorum cohortes se digredientem subsequerentur. At Regij, satellites, fama proficiscentis Regis permoti: certatim prosequuntur iter maturantem. Verebatur enim, ne quispiam de exercitu agnita re, æmulum redderet cautiorem. Vbi ad siluam ventum est: circuncingi eam Princeps imperat armatis: interminatus eum capite plectendum, à cuius partis custodia, rerum peruasor Ecclesiasticarum fuga dilaberetur. Ipse cum lectis iuuenum, siluæ abdita perlustrans: reperit eum quem quærebat, sumptis armis resistere velle [10]. Quem Rex ipse Rodulfus, lancea transfixum, humi deiecit mortuum: apparitoresque eius qui imminentem euaserant necem, per diuersa fugere coegit. Hæc vt à Patribus accepimus, plana fide retulimus. Certúmque habemus, venerandæ memoriæ, ingeniique singularis Patrem nostrum [11] Benedictum: deinceps ei suum contra aduersarios contribuisse auxilium. Præcipuæ Northmannorum debellanti exercitum.

10 Rex ipse Rodulfus manu propria inuasorem rerũ Ecclesiæ necat.

11 S. Benedictus nunquã fuit immemor eorũ qui ei reuerentiã detulerũt & honorem.

S. Odo Abbas Floriacensis efficitur. Sanctusque Benedictus, heremitæ sibi seruienti, mirabiliter adest.

CAPVT IIII.

Abbate Lamberto carnis sarcina exonerato, aliquanto interiecto tempore [1]: egregiæ sanctitatis Odo, ex Monasterio Sancti Giraldi quod Aureliacum, dicitur, aduenieus, huic sacro prælatus est Cœnobio. cuius in diebus, ea quæ ad sepulchrum sancti Confessoris sui Bendicti Dominus operari dignatus est: seu in aliis sub eius nomine locis, nobis vsque nunc incognita manent: partim antiquitate, partim scriptorum negligentia obliuioni tradita. Ipse tamen [2] eo sermone

1 Odo Floriacensis Abbas ex Monasterio Aureliacensi.

2 Odo sermonem habuit de Sancto Benedicto qui infra habetur.

mone quem in eiusdem Patris laude ac honore, facundissima dictauit eloquentia, memorat eundem Cœnobitarum Legislatorem, suis temporibus multis Miraculorum radiasse signis. At eo migrante, & [3] Archembaldo huius sacri ouilis solicitudinẽ excipiente: Drogo [4] quidem, seculo non solum corpore, verùmetiam tota implicitus mente, ad conuersionem venit. Cuius spiritum mundanæ vanitati iam pridem deditum, idem Abbas experiri pro certo volens, vtrum adhûc ex Deo esset: tramitem regularis excessit probationis.[5] Nam petiturus Romam, animal sarcinas itineri necessarias ferens, manu trahere, absque vllius euectionis adiumentis, pedibus viam terrenti, imperauit: vt qui prauitate morum, reliquos secularibus nugis abrenunciantes excessisse credebatur: excederet etiam præostensa abiectioris forma humilitatis. Qua ille iniuria, quasi quadam cote ad virtutum acumen vsus, postquam vt susciperetur obtinuit, præcedere cæteros in sanctitate vitæ nitebatur. Verùm, memorato Abbate Monasterialis regiminis metas attingente: Venerabilíque viro [6] Vulfaldo ei succedente, qui post Carnotensis extitit Præsul vrbis. iam dictus vir Drogo ab eo petiit, ægerriméque impetrauit: vt sibi [7] in Cœnobitali diuturna probato conuersatione, eremi singularem liceret aggredi pugnam: quàm eo loco qui [8] Balma dicitur, viriliter aduersus antiqui hostis insidias suscipiens, quanta & qualia temptationum certamina pertulerit: non est huius operis euoluere. Sanè dum in contritione carnis ac spiritus totam expenderet vitam: & vigiliis ieiunia, ieiuniis vigilias alternando subnecteret. Grauiores inimici generis humani, perpeti cœpit insidias. Quadam namque nocte quæ [9] vnam Festiuitatum Excellentissimi Legislatoris Monachorum antecedebat Benedicti: Maturius peruigil surgens eremita, explora bat sub dio progressus, stellarum in ortu, competentis horæ aduentum: in qua Deo ac protectori suo, laudum præconia Sancto persolueret Benedicto. Sed inuidus omnium bonorum Diabolus, calliditatis

3 Archẽbaldus Floriacẽsis Abbas.

4 Drogo Monachus.

5 Mira probatio tyronis Monastici.

6 Vulfadus Abbas Floriacensis, postea Carnotensis Antistes.

7 Quales debent fieri eremita.

8 Balma locus solitarius.

9 Festiuitates S. Benedicti varia.

lliditatis consuetæ astu, mentem eius ab incœpto deterrere bono gestiens proposito [10]: aëreæ quercus instar figuratus, quæ flammiuomis ardere æstimaretur ignibus, tecto appropinquabat pauperis tugurij. Tum miles Christi ad nota recurrens præsidia, signo [11] Crucis armat frontem: totúmque se aduersus fantasticum obiicit incendium, Memor vtique vt cōiici datur, operum Domini ac magistri sui Benedicti: qui Diuinæ gratiæ præuentus munere, adurantes flammas, vocatis ad suos oculos discipulis: imaginarias fuisse declarauit. Hac illius constantia, fraus inimica deuicta disparuit. Adfuit euestigio supernæ visitationis benigna consolatio: & claritatis immensæ circumfusus lumine, conspexit simùl cùm splendore, aduenisse quemdam egregia comptum forma, albaque palliatum stola. Qui
« in hæc verba venusta resoluit ora. Aue inquit primus
« huiusce vastæ solitudinis accola. Christo diatim con-
« triti cordis, placabilia offerens libamina. Fuerit quidẽ
« intolerabilis visa perfidi temptatoris peruicacia: sed
« post ventos & nubila, trãquilla crede mihi tibi succen-
« dent serena. Propositi itaque tui ne cesses continua-
« re perseuerantiam: alumníque tui Benedicti laudi-
« bus prosequi [12] celebritatem. Tuum post hæc erit de-
« liberare, quid velis poscere: illius studium postulata
« concedere. Adorietur deinceps, vt non sit necesse quic-
« quam petere; quin potiùs ante tui inuocationem, tibi
« presto procurabit fore. Huius iocundissimæ affabilitatis authorem, non alium solitarius ille proculdubio auspicatus esse, quàm Beatissimum Patrem Benedictum: ei pro posse ac scire, gratiarum studuit munia recompensare. Ecce qualis ac quãtus huius nostri protectoris, circa deuotè ad eius sacrosanctum excubantes tumulum [13] existat fauor, hinc colligi valet: si ita præsens his quoque apparet ipsius consolatio, qui procul remoto commanentes in solo, eius humiliter se dedunt obsequio,

10 Mira Dæmonis fantasmata.

11 Signum Crucis.

Greg. 2. Dialog. c. 10.

12 Diuinitùs festa B. Benedicti celebrari iubentur.

13 Tumulus S. Benedicti.

Res Gallicæ explicantur, cum morte Armisti Floriacensium persecutoris.

CAPVT V.

1 *Rodulfus Rex moritur.*

2 *Karolus Rex moritur.*

3 *Ludouicus Rex.*

4 *Ludouicus Rex affligitur & capitur.*

5 *Karolus filius Ludouici priuatus vixit.*

6 *Lotharius Rex. per 30. annos. regnat.*

7 *Ossa S. Benedicti.*

8 *Archembaldus Floriacēsis Abbas.*

CÆterum [1] Rodulfo Rege defuncto, qui dum armis proteruos Danorum compescit incursus, Gallias vsque adhûc, ab eorum impetu magna ex parte facit manere quietas: conuersæ res. Nam Karolus ergastulo clausus [2], animam, non corpus custodia exemit: relinquens [3] Hludouicum ex Headtgina Anglorum Regis filia, susceptum. Qui calamitatis paternæ procella semet inuolui metuens, ad Anglos Saxones maternæ affinitatis inuitatus gratia, se contulit: in transmarinis arbitratus se tutiorem manere regionibus, quam inter suos Dominus si foret in cubiculo, Rex in cõuiuio. Post excessum sane Rodulfi Regis, ab Hugone Magno reuocatus; specie tenus Regno redditus est patrio. Cuius administratio, ius dominationis exercere cupienti, tam sui à Tethbaldo Carnotensium Comite captione, quam post Regni recuperatione [4], varia, instabilis fortunæ prouentu, laboriosáque illi fuit. Is obiit mortem, duobus liberis superstitibus, Lothario atque Karolo: quos ei Gerberga soror Othonis, Romanorum postea Imperatoris, genuerat [5]. Karolus æuo iunior, priuatis in ædibus senuit. In hereditatem omnem [6] Lotharius successit, qui potestate Regia functus est per triginta, & eo amplius annos, perpetua. Eius in diebus, tam apud sacratissima Patris nostri Benedicti [7] ossa, quamque & in aliis locis, vbi eius veneranda habetur memoria: multa præstante Deo, per eundem egregium Confessorem patrata sunt miracula, quæ posterorum notitiæ, Christo nos iuuante, tradere adoriemur. Nam Arnustus quidam fuit vir, secularis militiæ clarus stipendiis: qui ab Archembaldo [8] huius loci Abbate, beneficiario iure aliqua ex possessionibus Monasterij, sibi tradita possidebat. Hic oblitus benefactorum, fidei quoque quam sacramento sancto spoponderat Benedicto, ac illi pro

pro poſſe famulantibus Monachis. Pauliacenſis parrochiæ prædium aſſidua exinanibat metatione. Cui cum à fratribus mandatum eſſet, vt ab hac præſumptione quieſceret, illéque obtemperare deſpiceret: coacti fratres, Omnipotentis Domini clementiam, Patronique ſui Benedicti auxilium, implorare cœperunt. Illis denique obnixè Dominum rogantibus aduerſario verò in ſua perdurante malitia: contigit vt vna dierum memoratus vir prandium ſibi in iam dicto prædio parari iubens, inter lautioris menſæ epulas, Poma pyri ad veſcendum inquiri iuberet. E quibus vnum manu tenens, poſt multas blaſphemias aduerſus Monachos Floriacenſes prolatas, iuramentum
» protulit mendax, ita inquiens. Hoc teſtor ait pyrum
» hoc anno me eis multa incommoda irrogaturum. Hic dictis partem pomi iam inciſi, ſuo iniecit ori. Quæ continuo ita blaſphemum oppilauit guttur, vt interclusa voce nulla valeret promere verba. Quem veluti exanimem, ſui inter brachia lecto inferentes, hortabantur, vt pœnitens eorum quæ iniuſtè intulerat beatiſſimo obſequentibus Benedicto, veniam flagitaret. Sed ille proloqui non valens, reclinato ad parietem capite[9], ſpiritum exalauit. Nec paſſus eſt Dominus Chriſtus in caſſum cadere, ſuorum preces ſeruulorum: à glorioſa ſua genitrice Maria, dilectóque ſibi allegatas Benedicto.

9 *Blaſphemi horrēda mors*

Miles in altare S. Benedicti, irreuerenter ſe habens, morte mulctatur.

CAPVT VI.

VNum verò eius operum inſigne Patris dico Benedicti, nunc adorimur exponere; quod cuiuſdam fratris relatu, ſeu ſcriptis, nos contigit agnouiſſe qui ſe illud à fidelibus Sanctæ Remenſis Eccleſiæ viris teſtatus eſt didiciſſe in territorio eiuſdem vrbis fuiſſe geſtum. Anniuerſaria beati confeſſoris Chriſti Remigij[1] in terris, ex more celebrabātur. Dies videlicet feſtus & plenus reuerentiæ, in quo concurſus populorum

1 *Feſtum S Remigij.*

rum multorum, ad eius venerandam basilicam fieri assolet. Eodem die iam dicta [2] Gerberga Regina, tardiore iam incumbente hora, suorum circumfusa comitatu, ad templum venit: & accidit, vt vespertinæ laudis officia, iam à [3] cantorum choro inchoata offenderet. Quæ pudore suæ tarditatis, consuetæ stationis relicto loco [4]: cryptas ipsius Ecclesiæ ingressa est, in quibus prætiosi Patris nostri Benedicti oratorium habetur. Vbi dum ad orandum, Regij stipatores suas flecterent ceruices, vnus eorum proteruæ temeritatis ausu, spatam quàm manu gerebat, altario superposuit. Execrati factum socij, gladio inde ablato, aduersus tantæ authorem vanitatis, increpatoria inuexêre verba, quibus ille superbè respondit. Quænam inquiens in nos noua isthæc incessit religio, vt aggestum calcis & sabuli cum lapidum mole, meo iudicetis ense fore sanctius. Et simul cum verbo, receptam machæram, Dominicæ [5] non dubitauit reimponere mensæ. Hoc faciens tertiò, à contumaciæ suæ fastu, inhiberi non potuit. Sed qui blandis hominum verbis corrigi noluit: acriorem Diuinæ seueritatis redargutionem in semet expertus est. Nam discedente à sacra æde Regina, & ipse discessit. Cúmque nimium sui securus, ac de se præsumens, lætus cum cœnantibus & ipse cœnaret: inter epulas ac pocula, labente super inguina cultello sauciatur. Deinde elatus manibus obsequentium à mensa; è vestigio impœnitens, nimiúmque lugendus suis [6], infelicem exalauit animam. Ostendítque Deus, displicere sibi altaris sui abominationem: quod sub nominibus seruorum suorum ipsi dicatur quodque, ob sacrosancti corporis Christi immolationem, figuram obtinet [7] Crucis.

2 *Gerberga Regina.*

3 *Cantorum chorus.*

4 *Crypta in Ecclesiis.*

5 *Altare est mensa Dominica.*

6 *Mors pauenda elati hominis.*

7 *Altare figura Crucis.*

Herberti Soliacensis, iura S. Benedicti vsurpantis, stipenda mors.

CAPVT VII.

Soliacensis [1] castri, quod à vico Floriaco tribus distat millibus, possessor quidam Herbertus dictus est:

1 *Suilly quod anno 1604. Ronius à Trimollio emit.*

est: Herchenaldo genitus patre, fratrem habens nomine [2] Archembaldum, Turonicæ Ecclesiæ nunc Archipresulem. Huic Richardus [3] venerabilis Abbas, successor Domini Vulfaldi, aliqua iuris Ecclesiastici prædia, in beneficium concesserat. Qui nequaquam his cõtentus, reliqua quæ Cœnobitarum vsibus delegata erant: nefando ausu diripiebat. Tum Pater Monasterij, cunctáque Congregatio ad eum dirigunt: poscentes vt memor fidei iureiurando eis à se pollicitæ, res eorum inuadere desisteret. Quo paruipendente eorum monita, ad Lotharium Regem, seu Ducem Hugonem, querimoniæ suæ flebilem deploraturi ærumnam, profecti sunt. Apud quos tum quidẽ parum proficientes, per semetipsos eumdem perfidæ mentis hominem adorsi: orant vt sui misereatur, ab eorum oppressione cessando. Verumtamen eo auertente aurem, ad [4] nota recurrunt præsidia. Denique toto propemodum eiusdẽ anni Quadragesimali tempore, inter [5] Letaniarum solemnia, sua Domino pro tribulatione fundentes vota, duo ærea pulsabant signa: vt eorum sonitu, audientes ad simile inuitarent opus. Interim præfatus Herbertus in suæ malignitatis perseuerans contumacia, pessimis cotidie adijciens peiora: quadam nocte cum quibusdam satellitibus in VVastinensem pagum adire disposuerat. Et quia iuxta veritatis vocem, *qui ambulat in nocte offendit, quia lux in eo non est.* Luce vtique carens virtutum, ac tenebris obsessus vitiorum: obscuritate quoque mundanæ noctis, impius quisque [6], se suósque actus celare nititur. Sed licet humanos quantum in ipso est, deuitet obtutus: oculos tamen Domini, *qui super vias hominum sunt, & omnes gressus eorum considerant:* effugere nullatenùs valet. *Non enim*, vt beatus Iob testatur, *apud Dominum vllæ sunt tenebræ, aut vmbra mortis: vt abscondantur ibi, qui operantur iniquitatem.* Sic itaque ab hoc impio Herberto, *ablata lux sua est:* ipséque repentè sublatus, quia diù fuerat expectatus. Namque, dum equi tergo insidens, cum suis nocturna adopertus

2 Archẽbaldus Archiepiscopus Turonensis.

3 Richardus Abbas Floriacensis.

4 Recursus ad Diuinum, dum humanum deficit auxilium.

5 Letaniæ, seu Processiones.

Ioan. 11. 10.

6 Qui malè agit odit lucem.

Prouer. 5. 21.

Iob. 34. 22.

Iob. 38. 15.

tus

tus caligine, iter carperet: aspexit subitò adstitisse lateri suo, aliquem Monachalis habitus stigmata præferentem: cuius indumentum ætherea claritate, vt post ipse suis retulit, resplendebat. A quo baculo quod præ manibus habere videbatur, inter scapulas ictus, horribilem emisit vocem: sicque visio ex oculis eius ablata est[7]. Circum equitantes horrore vocis peruicti, inquirunt sollicite quid ei acciderit. Quibus ille. Sanctus, inquit, Benedictus nunc mihi assistens, valido me » aflixit verbere: ex quo malè habens, immenso crucior » dolore. Sed vos ò fidissimi cõmilitones retro-gradum » callem arripientes, ad domum me referte meam: in- » déque mihi veniam efflagitaturi, ad sepulchrum[8] pro- » perate Confessoris gloriosum. Illi eius obtemperan- » tes præceptis, hinc inde sustentatum, vndè digressus fuerat reduxerunt. Qui inter manus famulorum, in ipso penè ostij limine, animam reddidit. Cuius deuoti fideles, Cœnobij Patris Benedicti Fratres adeuntes: euentum rei innotescunt, petentes quatinùs vel cadauer exanime ad sepulturam suscipiant. Quibus illi, quamuis suspecti indignationis. Abbatis sui, qui tum fortè aberat assensum præbentes, susceptum corpus. humo texerunt. Qui etsi pro parta sibi quiete applaudebant: pia tamen compassione defuncto compatiebantur, eoquod in primæuo iuuentutis flore, vitæ huius priuatus munere, prauitatem quoque morum. non valuit corrigere.

8 *Horrenda mors, violatoris rerum S. Benedicti.*

8 *Sepulchrũ S. Confessoris Benedicti, gloriosum.*

Romaldi iura Sancti Benedicti vsurpantis, intempestiuus interitus.

CAP. VIII.

Romaldus ciuis Carnotensis extitit, cuius silua trans Ligerim, in[1] Segalonia sita, confinis siluæ quam Deo deuoti viri iam dictæ Ecclesiæ attribuerunt, esse dignoscitur. Is vnus existens eorum de quibus Scriptura dicit: *Quoniam quidem ipse terminos transtulerunt, diripieruntque greges.* Adunatum tam in

1 *Segalonia.*

Iob. 24. 2.

in silua Sancti Benedicti, quamquè in sua silua ad pascendum porcorum gregem, ex æquo partiri conabatur. Et quia pars saltus Monachorum, maior quàm ipsius erat: graue hoc fratribus videbatur. Vnde communi consilio, quosdam ex suo collegio, dirigunt ad [2] Arnulfum Aurelianorum tum Præsulem: cui idem vir beneficij gratiæ percepti, parebat vt eum ad æquitatis iura, sua reuocaret authoritate. Verùm ille contumaciæ fartus spiritu, suadenti Episcopo quatenùs iustitiæ tramitem seruaret, superbè respondit se eo die quo sues è Bosco abducendi erant, interpellantibus responsa daturum, æstimans miser, seruis Dei se quæ requirebant inrepturum: immemor Euangelici diuitis, cui sua ampliante horrea, Dominus inquit: *Stulte, hac nocte animam tuam abs te repetunt, & quæ parasti cuius erunt?* Nempe Romaldus præfatus, antequam è loco vbi legatis proteruè responderat, pedem mouisset: febre ingenti correptus, eovsquè languit donec eo ipso die quo se sperabat pauperibus Christi, suillum pecus iri ereptum: morte damnatus, ferretur ad sepeliendum, fratres intereà à reliquis iuxta condictum, destinati ad siluam, eius operientes aduentum: comperto quod obiisset, cum portione suum sibi debita, ad propria sunt regressi, benedicentes Dominum, similque Sanctam Christi matrem Mariam, ac Dei famulum laudantes Benedictum.

2 Arnulfus Præsul Aurelianensis.

Luc. 12. 20

Basilica Floriacensis ab incendio, meritis Sancti Benedicti eripitur.

CAP. IX.

TEmpore sæpiùs ac cum reuerentia nominandi Abbatis Ricardi, cùm ab Imperatoria cœlestis Regis seueritate, ob enormitatem peccaminum, decretum processisset: vt flammis voracibus, venerabilis hic locus [1] Floriacensis scilicet purgari debuisset: quæ & quanta, perfidis quidem despicienda, nobis autem & quibusque sanum sapientibus miranda acciderint

1 Floriaci incendium.

rint prodigia : paucis memorare libet. Primum quidem satis obstupescendum, quòd Basilica Sancti Petri Principis Apostolorum casuali conflagrante incendio, ea quæ Sanctissimæ Dei genitrici ac perpetuæ Virgini Mariæ dicata, cunctis Dominum timentibus multipliciter diligendum retinet thesaurum [2],corpus videlicet Sanctissimi Patris Benedicti, illæsa resedit. Non solùm autem illa quæ sexaginta,& non multò ampliùs ab ipsa distabat passibus: verùm vniuersa intra ambitum castri admodùm arctum constructa ædificia, vno duntaxat horreo ardentis Ecclesiæ parieti adhærente, incorrupta mansêre ab ignibus. Aceruus quoque frugum quem metam vulgò dicimus, qui tantùm ponte nouem vix passibus in longum dilatato, ab ipso distabat oratorio, voraces euasit ignium flammas. Mouere debuerat hoc damnum, corda mortalium. Sed heu mens hominum nimiùm ignara futuri, dum non veretur, dum non metuit, sibi ingruentia nequaquàm considerans aduersa, cadit in deteriora. Etenim, non longo labente annorum curriculo, Præcellentissimi Richardi Abbatis industria, fusile æris vas, ad conuocandos in oratorio fideles parabatur. Cuius rei ministri cum nocte quæ [3] Octauas Sancti præcedebat Laurentij labore fessi, membra sopori dedissent : accensam candelam postibus affixam obliti extinguere, reliquerunt. quæ decidens, stramen lectorum stipula extructum accendit, à quo domus completa flammis, cùm iam vehementiùs arderet: etiam in contiguam sibi aulam Sanctæ Matris Christi Mariæ ac dilectissimi Domini Benedicti, incendia sparsit. Clamor subitò ac luctus ingemiscentium tollitur fratrum, verentium ne comprehensis omnibus, educendi sacri corporis Sancti Patris Benedicti sibi facultas deperiret. Quibus etsi spes inerat, eundem excellentissimum Patrem, suos posse incontaminatos seruare artus : humanus tamen animus fragilitatis suæ vento agitatus, in incertum agebatur. Effertur denique lugentium mœrentiúmque manibus, illud admirabile margaritum. Et cum palla,

2 *Corpus S. Benedicti.*

3 *Octaua S. Laurentij.*

palla, ſuper quam pridiè Sacroſanctum Corpus Ieſu Chriſti fuerat confectum, circumducitur. Cum repentè Aquilone qui ad horrea fratrum flammas impellebat flare ceſſante [5]: totus ignium globus volumine facto, cœlum verſus cacumen extendit, ibíque par ſuperiori apparuit miraculum. Eccleſia Sancti Benedicti quæ pridem ſuccenſa atque reſtaurata erat: remanente cum Xenodochio eiúſque coquina, necnon & piſtrino, ac ſi Dominus non verbis, ſed operibus, ſeruis ſuis dicere videretur. Et ſi vobis pro commiſſis iniquitatibus iratus videor, precibus tamen fidelium meorum, quos huic loco tutores delegi mitigatus: aliqua vobis ad inhabitandum domicilia relinquo.

5 Ingens miraculum.

Hoſpitum pauperum menſa lignea, cremari non potuit.

C A.P. X.

Aliud quoque inuſitatum anteà ſeculis, oſtenſum à Domino eſt ſignum: quod non ambigitur meritis glorioſæ Virginis Mariæ, Sanctiſſimíque Confeſſoris Chriſti Benedicti fuiſſe obtentum, ad mœſtorum ſolamen Monachorum. Tripoda erat exigua, ad vſus reficiendorum qui fortè aduenissent peregrinorum, præparata. Hæc caſu ſub turri è qua ſigna dependebant, elata: decidentibus ambuſtis circumuallatur trabibus. Tunc renouante Deo antiqua miracula, qui ſub Moyſe rubum mediis in flammis ſeruauit incombuſtum: menſa lignea vaporem non ſenſit igneum. Videbatur ergo non ardens ardere tripes, nec iuncta calori materies alimenta dabat: vt apertè clareſceret, ipſum aliquando ſuper hanc diſcubuiſſe menſam [1], qui ſibi tribui fatetur, quod egenis ac mendicis confertur. Fit concurſus ingens ad hoc ſpectaculum, viderúntque quibus eſt videre datum: quaſi turbinem à prædicta menſa exurgentem, congeriem carbonum hûc, illúcque diſpergentem. Videre erat dudum lugubres pro imminenti calamitate multorum vultus, repentè huius prodigij alacritate permutatos. Conſumptis igitur

Exod. 3.

1 Chriſtus in pauperibus paſcitur.

G

tur omnibus, hæc remansit inusta. Nec his incomoditatibus fracti animi bonorum: quinimò procurante venerabili Dei cultore Richardo Abbate, in eum quo nunc cernitur statum, intra trium spatium annorum: hoc sacrum; & valdè Monachicæ vitæ cultoribus iocundum, præparatum est Cœnobium. Porrò annus combustionis ipsius [1], fuit ille qui ab Incarnatione Domini, nongentesimus septuagesimus quartus dicitur fuisse.

1 Anno 974. Floriacense Cœnobiũ cõburitur.

Architectus reparans Floriacense Cœnobium, ex alto cadens, illæsus remansit.

CAP. XI.

CIrca tempus verò illud, quo summo studio restauratio eius perficiebatur: Architectus quidã qui nũc adhuc superest Dominicus nomine, operam cooperiendo fratrum dabat refectorio. Cúmque in summo operturæ fastigio consisteret, ac cuidam sibi poculum porrigenti, vltra quàm necesse erat, intenderet: lapso pede, subitò inter immensas trabium moles, ad terram decidit. Concurrentes fratres, qui eum tam ictibus tignorum, quàm duritia terræ exanimatum putabant: non solùm viuentem, sed etiam omnibus membris integerrimum reperiunt. Quod non ambigitur meritis Sancti viri Benedicti fuisse obtentum: ne homo eius deditus seruitio, vitæ aut membrorum quodlibet sustineret dispendium. Ea etiam tempestate qua adhuc instaurationi eius studiosus impendebatur labor, & sacratissima Patris sui Benedicti ossa, in Ecclesia Sancti Petri, deuotus filiorum asseruabat amor: tale quid in priori tumulationis suæ loco, hic tutor noster ostendisse narratur. Mulier quædam dæmonio obsessa, ad Monasterium est deducta, atque in crypta interiori, vt ibi curaretur intromissa [1]. Vnde post aliquantulas debacchationis suæ moras retracta: ante altare Sanctæ Dei Genitricis Mariæ constitit. Ex cuius ore vt nobis relatum est, tres dæmones in modum Scarabeorum

1 Energumena sanatur.

beorum cum viridi cholera in cócha decidentes ærea: sonitum repercusso ære cierunt: sícque persona illa mundata est, obtentu Gloriosæ Matris Domini, ac Incliti Confessoris eius Benedicti.

Claudus ad sepulchrum Sancti Benedicti curatur.

CAP. XII.

HOmo fuit quidam Vvastinensis pagi indigena, qui ab vtero matris pedum priuatus officiis: scammellorum adminiculo iter conficiebat, humum verrendo. Hic ter beati Patris nostri Benedicti audita fama, eius veneranda adiit limina. Susceptus autem in domum alendorum pauperum vsibus delegatam, petiit se alimonia sustentari fratrum: donec interuentu Sancti Confessoris sui, Dominus optatę ei salutis tribueret effectum. Cuius precibus Richardus Abbas annuens, in numero[1] duodecim egenorum eum haberi instituit quos diligens boni antiquorum cura Patrum, in hoc nostro Floriacensi Cœnobio, ob duodenarium Apostolorum numerum communibus stipendiis, diatim ali ac vestiri sanciuit. Qui cotidianis suspiriis aures piissimi pulsans Conditoris, dona cupitæ poscebat sospitatis. Et quia iuxta veritatis dictum, *Cælorum vim patitur regnum, & instantia rapitur violentorum*: petens accipere, quærens inuenire, pulsánsque vt sibi misericordiæ aperiretur aditus, meruit obtinere. Tandem enim suffragio in primis almæ genitricis Christi Marię in cuius excubabat aula, ac deinde excellentissimi Monachorum Legislatoris Benedicti, quem mediatorem inter se & Dominum, suarum elegerat precum: arentes humectari nerui[2], cruráque contracta cœpêre resolui. Hoc vbi languidus persensit, & ipse cupidus sanitatis, insueto atentabat viam terere more. Paulatim itaqué se subrigendo, processu temporis ambulandi firmissimas adeptus vires, meritis egregij Confessoris: natiuæ statuit repetere proprietatem telluris. Postulata itaquè abeundi licentia, gratias liberatori Deo, Sanctóque pro posse referens Benedicto:

1 *Olim 12 pauperes coti die in Cœnobio Floriacēsi alebantur ac vestiebantur.*

Matth. 11. 12.

2 *Claudus curatus.*

cum propriis quos ad hoc ipsum euocauerat fratribus, ad sua reuersus, agriculturæ de reliquo operam dedit.

Lux diuinitùs, in Basilica Floriacensi accenditur.

CAPVT XIII.

Sæpè nominati Abbatis Richardi temporibus, cuidam Monacho Benedicto cui Niger prænomen fuit: ab eodem Abbate cum aliquantis aliis ex cœtu fratrum, tuendæ sacræ ædis mandata sollicitudo fuit, illius sanè quæ sanctæ Dei genitricis Mariæ, sub honore Deo dicata, cælestis thesauri [1], Corporis dico Sanctissimi Patris Benedicti, mirabile cunctis in se retinet margaritum. Vna itaquè dierum, dum ei in ordine vicis suę, propensioris curę immineret diligens cautela: accidit [2] lucernam, ante altare perpetuæ Virginis Mariæ, venerationis gratia accensam, extingui. Mos verò à priscis institutis Patribus obseruari solitus erat, quod nos quoque in nostra perspeximus fieri pueritia, vt tam diebus quàm noctibus [3], trium lucernarum lumine, memorata inlustraretur Ecclesia. Extinctam ergo prædictus frater candelam, ad aliam quæ [4] sepulchro Beati Confessoris prælucere consueuerat, vt accenderet deferens, ipsam quoquè defecisse repperit. Tertiam etiam, quæ [5] oratoria cryptæ inlustrare solita erat, dum inuisisset: & ipsam emortuam offendit. Turbatus igitur animo, dum concito gradu se effert, vt lumen Basilicæ restitueret: regressus perpexit vnum è cæreis eminentioribus, qui penès altare Reginæ virginum poni solent, & in [6] festiuitatibns tantùm accendi, diuinitùs inluminatum, flammis rutilare choruscis. Quam rem valdè admirans, gratias Deo reddidit, intelligens extinctionem luminum, non casu: sed diuina accidisse Prouidentia, ad ostendendum mortalibus; huic sacratissimo loco, supernam nequaquam abesse visitationem.

1 *Corpus Sancti Benedicti.*

2 *Lucerna ante altaria lucebant.*

3 *Tres lampades, iugiter ardebant in Basilica Floriacensi.*

4 *Sepulchrū Sancti Benedicti.*

5 *Crypta Ecclesiæ, in qua erant Oratoria.*

6 *Cerei in festiuitatibus.*

Viduam

Viduam Sancti Benedicti famulam spoliatam, grauiter Deus vindicat.

CAPVT XIIII.

EQues quidam aliquando iter faciens, deuenit in villam ad ius Monasterij Sancti Benedicti pertinentem, cui Vitriarias[1] nomen est; ingressúsque domum cuiusdam viduæ, inuenit sextarium auenæ, quam pabulo equorum necessariam, sibi tollere volens, à muliere prohibebatur, dicente: Si, inquit, viduitatis meæ « paupertatem auferendo me despectui habes, saltem « Sanctissimum reuerere Benedictum, cuius iuris hoc rus « est, quod incolo. Cui miles: Tantum, ait, pro S. Bene- « dicto, quantum pro te dimitto: vocatóque armigero, auenam quam ipse in saculum pauperculæ transfuderat, collo equi ferendam tradidit; sícque discessit. Nec longum itineris spatium emensus, subitò, ac nullis vrgentibus calcarium stimulis, equo ad cursum procliuo in præceps labitur. Sonipes disrupto gutture interiit: ipse fracto debilitatus crure, diù languit. Sua igitur pœna ipse didicit, & aliis exemplum præbuit, nec Sanctos oportere contemni, nec viduarum[2] lachrimas debere esse despectui, *quæ*, vt ait Salomon, *ab oculis ad maxillas, à maxillis ad terram decidunt, & Dominus omnium susceptor est earum.*

1 Vitriaria villa.

2 Viduarum lachrimæ nō debēt despici. Eccles, 35.

Milites vexillo S. Benedicti, victoriam adipiscuntur.

CAPVT XV.

CAput[1] Ceruium possessio quædam est Sancti Benedicti, de qua in sequentibus pleniùs, fauente Deo, narraturi sumus, qualiter scilicet ad dominium huius Floriacensis Cœnobij peruenerit, seu quomodo inde habitatio Monachorum, ad Salense[2] castrum mutata sit. Cui possessioni gubernandæ paulò antè memoratus vir Venerabilis Benedictus Monachus præpositus est. Qua tempestate ex castris, quæ creberrima per

1 Caput Ceruium.

2 Salense castrum.

eam regionem habentur, ad centum quadraginta armati, in Argentomagenses agros, qui ei loco vicini sunt, sese diffuderant, prædas ex eis acturi. Idcirco ex villis etiam præditæ possessionis armenta, seu pecudes abegerant. Cúmque Argentomagensibus [3] damna suarum perlata fuissent rerum, è castrensibus confestim aduersus eos pugnaturi prosiluêre portis: sed in vnum conglobati, cùm se hostibus numero inferiores viderent, congredi cum his pauitabant. Tunc vnus ex ipsis diuinitùs animatus sociis infit: Nunc interim, ô fidissimi commilitones, terram S. Benedicti aduersarios deprædatum ingredi sinamus: & quia Dominus noster Giraldus [4] eius est Aduocatus, eam vice ipsius defensaturi, hostes viriliter securéque aggrediamur, misso priùs legato, qui è Monasterio [5] Salensi, quod est Sancti Benedicti, vexillum [6] ipsius pretiosi Confessoris, quod nobis præsidio sit, maturatò deferat. Consentientibus cunctis, ac eius consilio obtemperántibus, post susceptionem vexilli, aduersariis nil tale verentibus, quadraginta solummodò iuuenes totis viribus Sanctum inuocantes Benedictum, ex improuiso prædonibus superueniunt. Aduersariorum verò corda Omnipotens Deus, meritis dilecti sui Benedicti, ita perterruerat, vt nullo modo resistere auderent. Et hoc modo à quadraginta tantùm iuuenibus, centum quadraginta hostium, nullo aut minimo fuso sanguine, fugati, seu capti sunt. Victores verò omni potiti præda, Nobilioribus quoque ex hostili agmine captis, ad Salense Cœnobium venerunt, rogantes memoratum Benedictum Præpositum, vt quidquid inter manubias ex suorum agnosci posset substantia pauperum, gratis reciperet. Quod ille libens accepit, & receptis suorum spoliis, tripudiantes bellatores ad propria siuit abire. Sequuntur alia duo Miracula haud multum huic dissimilia, à Domino per summum Confessorem Benedictum iisdem in locis gesta: è quibus vnum, quod tempore eiusdem Præpositi accidit, isti ipsi connectentes: aliud illi per omnia simillimum, suo in loco aptiùs referemus.

3 Argentomagenses.

4 Giraldus Dominus castri Argentomagẽsis, Aduocatus S. Benedicti.

5 Salense Monasteriũ, Gallicè Salces.

6 Vexillum Ecclesiasticum.

Pugnatores munimine panis S. Benedicti, hostes superant.

CAPVT XVI.

MOnarchiam Regni Francorum, adhuc Lothario regente, graui perduellione Primores Aquitanici Regni contigit turbari. Siquidem Giraldus [1] Lemouicinæ vrbis Vicecomes, & Boso [2] Markam ipsius possidens Regionis, contractis aduersum se decertabant odiis. Quapropter Helias Bosonis filius, Dominum suum Vvillelmum [3] Comitem Pictauensem, muneribus precibúsque pellexit, quatinùs castrum Giraldi, quod Brucia [4] dicitur, secum obsidione cingeret. Qua de re non solùm villas Giraldo parentes, verùm etiam possessiones Salensis Cœnobij contigit grauiter deuastari. Nuncius ad Giraldum Lemouicina tunc in vrbe residentem venit, qui diceret, non solùm eius regionem, sed etiam agros Sancti Benedicti, eo quòd eius essent delegati tutelæ, ab hostibus depopulari. Ille in talibus nequaquam procrastinandum ratus, maximè confidens Benedictum Patrem sibi auxilio, ob suarum vastationem possessionum adfuturum, dirigit eó Guidonem filium cum lecta equitum manu, dans in mandatis, vt hostes & à rapinis inhiberet, & iunctis sibi Argentomagensibus, ab obsidione, si tutò posset, bello deterreret. Argentomagenses non ignari per quem post Dominum in superiori pugna victores extitissent: ad iam nominatum S. Benedicti Monasterium oraturi venerunt, poscentésque à Fratribus eulogias panis & vini sibi tribui, dixerunt se tantæ fidei esse, vt absque dubitatione crederent, per illam escam meritis gloriosi Confessoris Benedicti, se & in prælio fore victores, & à mortis periculo immunes. Nec sua eos spes fefellit: nam congressione habita, tanta aduersarios cæde affecerunt, vt post victoriam à Monachis respectu humanitatis etiam inimicos inhumare cupientibus, vix sepeliri quirent. Attamen [5] aratris humum hâc illâcque

1 Girald⁹ Vicecomes Lemouicensis.
2 Boso Marchio.
3 Vvillelmus Comes Pictauensis.
4 Brucia castrum.
5 Magna strages hominũ.

more arantium inuerti præcipientes, glebis vtcumque poterant, cadauera obruebant. Nullus sanè Argentomagensium, qui pane ac vino S. Benedicti, ob suæ salutis auxilium pasti fuerant, discrimen aliquod necis perpessi sunt, sed omnes victores, integróque numero ad sua redierunt, laudantes Dominum, eiúsque Confessorem summis laudibus extollentes Benedictum, cuius meritis,& se periculo liberatos,& hostes palàm, profitebantur esse fugatos.

S. Benedictus fabrum lignarium adiuuat.

CAPVT XVII.

1 Amalbertus Floriacẽsis Abbas.
2 Abbates olim cum electione Fratrum nominabantur à Rege.
3 Heruini curtis.

Richardo Abbati Amalbertus [1] successit, qui benignus naturâ,benignior etiam extitit humilitatis sibi insita mansuetudine. Hic à Lothario [2] Ludouici quondam à Thethbaldo Comite capti filio, cum electione Fratrum, regimen nostri susceperat Cœnobij: huius in diebus,in possessione ipsius Floriacensis Cœnobij, quæ Heruini [3] curtis dicitur, res huiusmodi diuinitùs acta est. Gauzlinus Monachus ei curti tunc Præpositus, conductis operariis, ad ostium Basilicæ sub nomine egregij Confessoris Christi Benedicti, Deo in eadem villa dicatæ,gradus ligneos fieri disposuerat. Faber lignarius ei rei studium impendens, deiectæ in proxima silua arbori, dolabra superflua quæque demere parabat, cúmque eam in partem alteram vertere temptaret,& non posset:Eia, inquit,Sancte Benedicte,quia ego nequeo,tu illam verte.Hæc dicit non » orantis voto, nec poscentis affectu, quin potiùs quasi » difsidens vicinas siluæ adiit domos,auxiliares accersiturus: cum quibus regressus, reperit lignum, quod vix sex virorum mouisset manus, Diuina virtute eam in partem versum, quam ipse volebat. Quid putas Beneficij egregius iste Pater noster,illis largiri præualet,qui eum tota mentis intentione cum cordis inuocauerint puritate:si tantum illi præstitit, qui se cum quadam, vt ita dicam, interpellauerat animi vanitate? Nec nobis,

quibus

quibus quamuis immeritis, à Deo donatum eſt, talem ac tantum in præſentiarum [4] habere Patrem, omninò deſperandum, ſi eius opem pura ac ſimplici implorauerimus prece; cùm & extraneorum non aſpernetur gemitus humillimos, & longè poſitos ſæpiſſimè exaudiat famulos. Quid denique cuidam Monacho ſui gregis vocabulo Aannoni: qui nunc adhuc ſupereſt, longiuſculè huic remoto, id eſt, mœſtorum ſolamen animorum, ſemper nominandus contulerit Benedictus, breuiter exponere libet.

4 Præſens adeſt S. Benedictus apud Floriacum.

S. Benedictus, Monacho piſces pro ſuo feſto quærenti, fert opem.

CAPVT XVIII.

POſt exceſſum paſtoris Amalberti [1], à quo in tenera ætate habitum Monaſticæ ſuſcepi Religionis: atque vtinam cùm propoſito mentis [2]. Oylboldus ad prælationem Floriacenſium fratrum, ipſorum electione, & Regia principis Hlotarij aſcendit donatione. Qui pia ſollicitudine, tam ſpiritales quamquè temporales ſubditorum procurans vtilitates: imminente celebri Patris Benedicti Tranſitus [3] ſolemnitate, congruum duxit ad habundantes vberiore piſcium copia regiones, quempiam ſuorum dirigere. Mittens igitur memoratum Fratrem, & per manum eius ſufficientem ei negotio pecuniæ quantitatem: monuit vt impigré iniuncto inſiſteret operi. Qui præcepto parens [4], fluminum legumina, ſolerti cura quæſiuit: quæſita emit, emptáque vt ad patrem à quo miſſus fuerat reueheret: anxiè inſtabat. Sed eius accelerationem iteneris, innundantes profuſione imbrium, retardauêre Aquitanici amnes. Inter quos [5] Andria deſpicabilis quidam viſu fluuiolus, ſed crebra in multiplices diſcurſus aluei ſectione, ac paludum aliquantis in locis interpoſitione, ad tranſmeandum difficilis. Ad cuius vt vulgariter loquar, matrem aquam, prædictus perueniens Frater: offendit vadum innundaſſe aquis, ac ideo

1 Aymoinus grauis hiſtoricus, ab Amalberto Floriacenſi habitum regularem ſuſcepit.

2 Oyboldus Flor. Abbas.

3 Feſtum Tranſitus S. Benedicti.

4 Piſces vocat, Legumina fluminū.

5. Andria fluuiolus. Greg. 2. Dialog. c. 7.

impermeabile equis. Nauiculas verò duas, vnam medio in flumine semimerssam: aliā vlteriori in ripa detineri reuinctam. Circumspiciens vndique, nulliūs Naucleri opem, aut alicuius prætereuntis, valuit reperire iuuamen. In hàc itaque animi anxietate constitutus, dum iter suum impediri, & diem festum appropinquare intelligeret: sese in se colligens, & audaciam ex desperatione sumens: totum se ad orandum contulit. Adsit nunc inquiēs Domine Deus mihi indigno famulo » tuo, auxiliatrix dextera tua: & si quid vmquā Maiestati » tuæ beneplacitum, Pater noster sacer Benedictus pa- » trauit: seu quispiam seruulorum eius tibi in præsentia » sacri corporis ipsius famulantium, ad præsens decla- » ra. Placeat tibi eandem nunc, ordine quo tibi placue- » rit exercere potentiam: quam quondàm, meritis ipsius » dilecti tui exercuisti: dum discipulo illius, vndas sic- » cis pedibus calcare concessisti. Non quidem ad hæc » poscenda de meis præsumens accessi meritis: sed ma- » iora egregium Confessorem Benedictum apud te pos- » se impetrare confidens, ego quoque de patrocinio » ipsius, pro mea apud tuàm Clementiam fragilitate, » maiora meis audendo viribus præsumpsi. Huiusmodi oratione, ac [6] mansueta qua idem Monachus pollet simplicitate, præcedentibus insuper Beatissimi Benedicti meritis, flexus Dominus: citissimum illi suæ gratiæ contulit suffragium. Nauis etenim quam contrario in littore sitam esse diximùs, diuinitus soluta: absque vllo mortali remige, ad eam in qua Cœnobita ille cùm sociis residebat fluminis partem, transiit. Videre erat ingens prodigium: Nauim aliquando inuito ac frustra obnitente gubernatore, in fluentis aquæ deuios agentem cursus, tunc quasi cælitus ostensam sibi lineam, à ripa in ripam inoffensè teneret, transmeauisse: donec contigua famulis Monachi facta, lanceis attraheretur. Qui hastis subremigando, vniuersa onera transposuerunt: equos natatui committentes. Reuersus ad Patrem vel ad Fratres, festi iam diei celebre [7] officium initiare parantes, præfatus Monachus eos magno exila-

Greg. 2. Dia, cap. 7

6 Mansuetos Deus celerius solet exaudire.

7 Celebria festorum officia.

exilarauit gaudio. Non tantum aduectione tripudiantes alimentorum: quantum deuotè exultantes [a] virtute signorum, quoquò terrarum Dominum suum Sanctissimum radiare Benedictum.

[a] Sāctus Benedictus, vbique signis radiat.

Febrium ardorem patiens, sanatur.

CAPVT XIX.

Liberalis circa ægrotantes quoque ipsius sancti viri Benedicti extat gratia; vnde vnum narro miraculum, quod memoratus Abbas Oyboldus suo lætatus est accidisse tempore [1]. Arnulfus Aurelianorum Episcopus, aliàs sanè bonus, & Ecclesiasticas regulas, scientia & opere optimè seruans: nunquam ad purum Prælatos huius Floriacensis loci dilexit. Ideo quàm maximè, quod illi [2] ditioni solùmmodo parentes Regiæ, subiectionem qua ipse vltra modum delectabatur, nequaquam ei, ad ipsius voluntatis dependerent nutum. Qua de re vineas sancti Benedicti, in suburbano Aurelianensis vrbis, in loco qui [3] Boaria dicitur sitas; vt sui eas peruaderent satellites, assensum præbuit. Propter quarum recuperationem, cum prædictus Abbas ad eum legatos misisset: nec impetrauisset. cum senioribus habito consilio, deliberauit vt sumptis sanctorum pignoribus, imminente vindemia, ad locum cum aliquibus è fratribus, fructus earum collecturus properaret [4]. Vt quia eidem viro viribus armatorum obniti difficile erat; cum ipse multis seculari potentia præditis, Regibus quoquè persæpè, restitisse comprobetur. saltem hac arte obuiam iretur [5]. cui idem Pontifex, cunctos penè Antistites Galliarum suo existentes tempore, in his quæ Iesu Christi sunt sapientia antecedens, refragari intuitu diuini respectus nequiret. Leuatis igitur duorum [6] corporibus Martyrum Mauri atque Frongentij, sub nomine Incliti Confessoris Dei Benedicti: venitur ad locum. Et inter iter agendum, vicinis, & qui viæ propinqua incolebant domicilia percontantibus; cuius tam celebris [7] foret pompa

1 Arnulfus Aurelianorū Episcopus, cur non dilexit Abbates Floriacenses.
2 Floriacēses ab antiquo soli Regi parent.
3 Hodie dicitur le Clos de Bourie. Gallicè.
4 Arnulfus Episcopus magnæ vir poten:ia. ac Regibus terribilis.
5 Pium stratagema Monachorū, ad Pium Episcopum.
6 Mauri atque Frongentij Martyrū, apud Floriacum corpora extabant.
7 Reliquiæ sanctorum, maximo cultu deferebātur.

pompa prætereuntium? respondebatur, sancti Benedicti. Inter quos, quidam eger longo attritus vires febrium ardore, sciscitabatur præter gradientes; cuius in obsequio, tanta [8] cum Crucibus viam tereret turba? Responsum ei est, sanctum Domini dilectum eo itinere Benedictum, ad suburbana Aurelianensium, ob suarum defensionem transire vinearum. Quo ille audito, spem promerendæ salutis induens, imbecillia membra baculo sustentante, Reliquias vsquè beatas protraxit. Prostratúsque sub [9] argenteo quo reconditæ erant scrinio, in somnum reuoluitur. Transactâ vero vna nocte, manè primo surgens, incolumitati se sensit restitutum pristinæ. Ac gratias Deo agens, laudum quibus poterat præconiis, sanctum attollebat Benedictum: procuratorem eum suæ dictitans sospitatis. Nec multùm à vero eius deuiabat opinio. Ipsius enim ope ac precibus, constat eum propriæ redditum virtuti; cuius meritis fisus, seu fama euocatus, ad illa properauerat loca. Licet nos supranominatos veritatis testes, nequaquàm ab huius secludamus operatione miraculi, immò per omnia æquales & merito iudicemus, & actu. Porro fratres cum memorato Abbate, peractis absque vllius interpellatoris impedimento pro quibus ierant; gemino lætabundi gaudio, ad sua regrediuntur. Verùm pauper ille spiritu qui sanatus erat; tuguriolum eo loci quo ipse cubans, superpositos capiti Sanctorum habuerat artus, ligneo construxit tabulatu, Sub quo simili detenti languore quiescentes, si tamen plena eorum hoc fides exegerit; citissimam opitulantibus tribus memoratis sanctis, capiunt medelam: vti accolæ eorumdem testantur locorum.

8 Cruces in processionibus.

9 Scriniis argenteis reliquiæ Sanctorum claudebantur.

Explicit Liber Secundus de Miraculis Sancti Benedicti: qui est Aymoini Floriacensis Primus.

SEQVITVR LIBER TERTIVS DE MIRACVLIS S. BENEDICTI ABBATIS, qui eſt Aymoini Floriacenſis Secundus.

Floriacus olim Aurea vallis dictus, negotia Gallica explicantur. Robertus Rex efficitur.

CAPVT I.

FAVORABILIS ſupernæ dignationis præſagio, hoc in quo Deo authore famulamur Cœnobiũ, vt Floriacus vocaretur accepit; qui priſcis temporibus, non diſſimilis gratiæ prærogatiua,[1] vallis nominabatur aurea. Retinet enim in ſe aureum[2] paradiſi florem, Sanctiſſimum Patrem Benedictum; qui gratantiſſimo virtutum odore, quoſque remotiſſimos, ad ſui reuerentiam inuitat. Quarum proprietatem operationũm, ſi per ſingula explicare velimus: cartham nobis ſermonémque antequam ſermonis materiam, deficere pro certo intelligemus. Sed ne beneficiis piæ paternitatis eius, ab ipſo nobis immeritis impenſis, ingrati eſſe videamur: ea quæ noſtram attigêre noticiam, in quantum ipſius benigni Patroni clemens ſupplicatio, vires noſtro tenui ingeniolo à Chriſto obtinuerit; ruſticano licet ſermone, poſterorum mandare adoriemur memoriæ. Et primò, qualiter his temporibus Reſpublica Frãcorum ſubſtiterit, ſuccinctim perſtringamus: vt poſt liberiùs ea quæ propoſuimus exequamur. Lothario Regi cæleſte vt credimus, pro terreno

1 *Hodie etiã eſt inſcriptio in arcu Sacelli B. Mariæ apud Eccleſiam Cœnobij Floriacẽſis, ita habens,* hæc eſt vallis aurea.

2 *S. Benedictus aureum eſt paradiſi flumen.*

reno commutanti, regnum: Hludouicus filius successit. Qui immatura præuentus morte: destitutum proprio hærede Francigenæ gentis principatum, vt potè naturalis expers coniugij, dereliquit. Sanè patruus eius [3] Karolus, quem priuatum senuisse supra prælibauimus, conabatur si posset, à sui generis auctoribus diu possessum, sibi vindicare Imperium: sed eius voluntas nullum sortitur effectum. Nam Franci Primates eo relicto, ad [4] Hugonem qui Ducatum Franciæ strenuè tunc gubernabat, Magni illius Hugonis filium, cuius iam mentio facta est, se conferẽtes: eum Nouiocomo, solio sublimant Regio. Is eodem anno, [5] Rotbertum filium sibi [6] consortem Regni legit. Et quia quantum ad cœptæ rei caussam attinet, de Regibus diximus: ad eam prosequendam veniendum est. Igitur Oylboldo Abbate in Christo quiescente [7]. Abbo Deo & hominibus vir amabilis, à fratribus [8] Hugone annuente Rege electus, in gradum successit Monastici regiminis. qui præcedente hunc quo hæc [9] scribimus anno, qui fuit ab Incarnatione Domini millesimus quartus. in [10] Vasconiæ partibus, à perfidis illius nationis hominibus, nobis præsentibus, innocenter occisus [11]: Martyrij sanguine laureatus, ad regna est æterna à Christo vocatus. In cuius diebus res mirabiles per præeminentissimum Patrem nostrum Benedictum, ab Omnipotente Domino patratas, quia iam tunc nos intelligibilis contigit peruenisse ad metas ætatis: certiori, vtpotè aliquibus præsentes, digerimus stilo.

3 *Karolus Lotharingus regno non est potitus Francico.*
4 *Hugo Capetus. vbi Rex sacratus.*
5 *Ars Hugonis, posteritati Regnũ stabilientis.*
6 *Rotbertus Rex.*
7 *Abbo Floriacẽsis Abbas.*
8 *Nominatio Regia Abbatum.*
9 *Aymoinus scripsit hanc historiã, anno* 1004.
10 *Vasconia.*
11 *Abbo Abbas, Martyr.*

Ignis, meritis S. Benedicti non admodum crudeliter sæuit.

CAPVT II.

FEstiuus æstiuis mensibus [1], Translationis eiusdem Gloriosi Patris, annuo successu recurrebat dies: ad cuius spectanda gaudia, non solum quique pagenses, vt quidem in ipsius laude ait Sapiens. Verum plebs vrbana

1 *Trãslationis S. Benedicti Festum, ad quod veniebant Optimates viri, ex variis locis.*

vrbana, honeſtis clericorum confluxerat perſonis inflorata. Quibus[2] vigiliis inſiſtentibus nocturnæ laudis, quam deuota[3] Monachorum caterua identidèm, vndecunquè, ob lætitiam tantæ ſolemnitatis aduentando, noſtris ſociata: in ſui Legiſlatoris explebat obſequela. repentè per Aquilonales Baſilicæ feneſtras, nociui ignis lux reſplenduit horrenda. Quippe in quoddam fenile, caſu quidam ignis decidens, aridis auctus fomentis, circumpoſitas ſeſe diffudit in ædes. Nec laborabat flamma vt ſuas augeret vires: cùm æſtatis ardor tectorum iam torruiſſet culmina, & domus ſibimet copulatæ, vna alteri exuſtionis occaſionem præberet facilem. Interea matutinalibus relictis hymnis, cuncti è ſacris proſiliunt aditis: ad ſua quiſque tutanda, totis intenti animis. Pauci[4] ſeniorum vna nobiſcum pueritiæ in annis conſtitutis, matutinales prout exigebat res, laudes, licèt minus decenti fine, concluſerunt. Inde ad ſubtrahéda ignibus quæque neceſſaria: promptæ vertuntur manus. Aula erat ſanctæ Dei genitricis Mariæ[5] holoſericis palliis, aliorúmque velorum tam decora introrſus circumamicta varietate: vt multi eorum qui ad diem conuenerant feſtum, faterentur numquam antea ſic decenter eandem vidiſſe ornatam Baſilicam. Ad cuius pulchritudinem decoris, cum[6] lampadarum ac cæreorum ſtellata, vt ſic dictum ſit, area: accedebat[7] auro ac gemmis præfulgens à fronte lectica, theſaurum Arabico metallo, lapidíque præferendum Topaſion in ſe retinens. Id primum cùm cæterorum Reliquiis Sanctorum, humeris dolentium ſuorum effertur ſeruulorum: atque ad Orientalem Eccleſiæ partem, in cæmeterio exponitur fratrum. Inde vniuerſi ad deponendum ſanctuarij ornatum ora conuerſi: quod ſolers æditorum diligentia, per octo ſpatium dierum eleganter compſerat: id nos trium aut, non multo amplius quatuor horarum noctis interuallo, depoſuimus. Perſpicere erat ac gemere, Regiam illam Matris Domini, ſtigmata viæ illius qua quondam dilectus Domino cælum Benedictus conſcendit: nocturnis

2 Vigiliæ nocturnæ.

3 Alij etiam Monachi ex diuerſis Monaſteriis ad feſtum Tranſlationis Sancti Benedicti venientes, ſe Floriacenſibus in pſallendo comiungebant.

4 Seniores cũ pueris Monachis, ex veteri & regulari diſciplina.

5 Baſilicarũ Ornatus.

6 Lampades in Baſilicis.

7 Capſa aurea S. Benedicti, atque gẽmata.

Greg. 2. Dia. cap. 38.

ćturnis in laudibus præferentem, poſt modicum deſertarum ædium factam ſimilem. Et quia igneo feruore, in vitreis iam feneſtris plumbum liquari poſſe conjiciebatur: maximè cum victricis flammæ vorago, cuncta exinaniret: ſpe ſublapſa mortalis auxilij, ſupellex varia, longiuſculè à Monaſterio inter nemorum denſa occulitur. Cùm repentè vni ex [8] Abbatibus qui ex vicinis Cœnobiis emeritò Duci ſuo militaturi aduenerant, nomine [9] Rainardo: viſio ſupernæ apparuit conſolationis. Aſpexit nempè cum aliis quibus hæc datum eſt videre [10], duas columbas ſuper niuis candorem albicantes: quæ trino volatu, ambitum circumcingentes templi: ad Africum ſui impetus direxêre curſum, vbi iam proxima horreis fratrum [11] violentia ſtetit ignium: nec diuinitùs deſignatum, auſa eſt prætergredi terminum. Iamquè humani ceſſauerat ars ingenij, labórque conquieuerat hominum: vt maior diuinæ Miſerationis virtus clareſceret per Beatiſsimũ Benedictum, quem nos miſeri criminabamur iuſſe dormitum. Nec quippiam eorum quæ ambitu clauſtri claudebantur, vllam ſuſtinuere iacturam: ac ſi illarum angelici aſpectus volatu auium, circumuallata protegerentur.

8 Multi Abbates ad feſtum S. ſolebant venire Benedicti.
9 Rainardus Extraneus Abbas.
10 Columba ſignum recõciliationis.
11 Incendiũ Floriacenſe ſopitur.

Contractus ſanatur ad tumulum Sancti Benedicti, qui ingratus iterum punitur.

CAPVT III.

NOſtris modò diebus, Archembertum Antiſiodorenſis territorij incolam fuiſſe nouimus: diutinò languore grauiter afflictum. Cui, cùm amicorum ſeu propinquorum ſolers defuiſſet cura: ita aſsidua cubatione curuatis genibus, coxis tibiæ adhæſerunt: vt latitudinem palmæ hominis, ſubtercreſcens excederet caro. Quem dum parentes, ad cuiuſdam ſancti [1] Symeonis ſepulchrum, quod ſanitatum gratia illuſtrari, fama vulgante, didicerant: efferre deſtinauiſſent: eò quód intra ſuam eſſet regionem, abnuit æger, ſeque ad Floriacenſe

1 Sepulchrum S. Symeonis.

riacense poposcit deduci Cœnobium. Aiebat namquè, per nocturnum se conspexisse soporem: quia eo stante ante sacratissimam Patris Benedicti [2] tumbam, coram altare Præcelsæ Virginis Mariæ, rectis constitisset plantis; immensíque decoris intuitus esset basilicam, ex qua sibi exeundi facultas negabatur. Nec vana illa quibus sæpè ludimur fuêre somnia. Sed oppitulante Deo, suffragantibúsque meritis Reginæ virginum, ac eminentissimi Confessoris: salubrem habuêre operationem. Deniquè locato aseño, ad desideratum deuectus locum; à proximis qui eum deduxerant, pro foribus Monasterij exponitur. Vnde quia necdum scamellis vsus fuerat: natibus reptando ac manibus, ad vnum è publicis se protrahens pistrinum: ab eius custode, humanitatis compassione susceptus est. Vbi diù curationis suæ præstolando aduentum: desiderio accensus est adeundi Matris Christi aulam, in qua spes directionis eius, Sanctus [3] quiescit Benedictus. Quam introgressus, Minutam sibi à Vicario eiusdem vici Ermenfredo nomine, obtentu transmissam eleemosynæ[4]: altario quòd Deo sub honorem Sanctæ Mariæ, omniúmque Sanctarum Virginum dicatum est, superponere cupiens: sensit suos resolui neruos. Cumquè circumspectaret qui sibi auxilium ferret: à Matriculario Ecclesiæ eleuatus [5], scamellos quidem suos cancellis sanctuarij, munus vero, haud secus quadrante illius Euangelicæ viduæ Christo acceptabile, altari imposuit. Dehinc humi prostratus, cum orationi incubuisset: resolutus in somnum, salso perfunditur sudore. Experrectus autem, non iam scamellos poscens: sed baculo à quodam circunstantium sibi porrecto, semet sustentans: ad hospitium abiit, pedetentímque firmissimas ambulandi vires adeptus est. Cumquè sensisset copiam peragendi itineris, sibimet non deesse [6]: ingratus salutis, absquè licentia hospitis vel Sanctorum qui ei medelæ tribuerant efficaciam, clàm abcessit. Veniénsque ad villam quæ [7] Domini Petri dicitur: iteratò debilis redditur. Cui presbyter Teudo nomine, qui ei

2 Tumba S. Benedicti.

3 S. Benedictus apud Floriacũ qui-escit.

4 Oblationes denariorum altario solita superponi.

5 Scamelli cu ratorum, altario appensi.

Luc. 21. 3.

6 Ingratitudo punita.

7 Galliè Dompierre.

locum metandi in sua concesserat domo : ita locutus est. Quid inquit mali commeruisti ô homo, vt langorem pristinum euitare nequeas; Respondit ille, se sine gratiarum actione, à sanctis suæ curationis prouisoribus, recessisse. Interea sequenti nocte, quiescenti ei, videbatur quòd sacris à quibus discessisset locis, astaret incolumis : tenens lucernam præ manibus, status sui mensuræ æqualem. Monitu igitur & adiutorio prædicti sacerdotis, carrucæ impositus : ad loca malè à se deserta reducitur. Demum emptam ceram, iuxta præostensam visionem, ad memoriam inclitæ Virginis Mariæ deferens [8] : ante sepulchrum Gloriosi Confessoris Christi Benedicti accendit. Adhærensque pauimento, veniam admissi reatus, cum redintegratione poscebat sospitatis. Facto ergo voto, numquam se ex eodem recessurum vico : gressuum meruit redonari integerrimo supplemento. Hoc nos ab ipsius contigit ore audire : eo ipso die, quo hæc cœpimus scribere. Ei quoque narrationi interfuère Constantinus præsbyter, & Letherius Leuita gradu, Monachus habitu [9] : suscipiendorum hospitum tunc delegatus ministerio.

8 Candela accēsa, ante tūbam S. Benedicti.

9 Minister hospitum.

Paraliticus, meritis S. Benedicti sospitatem recuperat.

CAPVT IIII.

ET quia vt refert beatus Papa Gregorius, Sancti Martyres, frequentiora ostendunt miracula, vbi eorum tantum habetur memoria : quàm vbi eorum sacra conseruantur corpora. Liquet idem de cæteris intelligere sanctis : maximè ex hoc Patre nostro multipliciter excolendo Sanctissimo Benedicto. Cuius excellentissima signorum, à Deo per eius meritum aliis in locis patratorum : notitiæ posterorum tradere, noster gestit animus. Caput-ceruium [1] dicitur prædium in finibus Biturigum situm, Lemouicinis contiguum : à quo vicina regio, corrupto vocabulo Capcerpgensis vocitatur. Hoc ad Dominium Floriacensis Cœnobij, Omnipotenti Deo sub nomine perpetuæ Virginis

1 Est pagus propè locum S. Benedicti de saltu, dictus Gallicè Sacerges.

Virginis Mariæ Sanctiſſimíque Benedicti dicatum:hac de cauſa,relatu ſeniorum valde antiquorum,perueniſſe comperimus. Eius poſſeſſionis Dominus[2], Otherius dicebatur:inter Aquitanicos primates , clara nobilitatis pollens proſapia.Is à primæuæ iuuentutis flore,Paralyſis percuſſus languore , manuum ac pedum caruerat iuuamine. ſolius illi linguæ , auditus quoquè,ac viſus, ex parte manebant officia.Diutino igitur laborans morbo , dum vana Medicorum ſtudia propenſiùs ſibi adhibita, nihil intellexiſſet conferre valetudinis:audita,famâ,quæ Saluatoris noſtri Omnipotentia,apud ſacratiſſima Patroni communis Benedicti , creberrimè

« tunc operabatur [3] oſſa:ait ſuis,Videtis fidiſſimi mihi,
« vitáque ipſa qua nunc fruor miſerrima,chariores ami-
« ci. quòd Medicinæ impenſis nihil proficio : immò in
« dies ægritudinis protrahitur longitudo.Qua propter ſi
« qua vos cura veſtri tangit.Otherij:mearum quæſo mi-
« ſerantes ærumnarum, celeri calle [4] ſepulchrum adire
« curate Glorioſi Confeſſoris Chriſti Benedicti. Et ne-
« fortè vos conturbent ignota viarum : ſcitote Ligerici
« amnis litora, pagúmque Aurelianenſem,hoc præclaro
« inradiari theſauro , Id mihi Diuinum prænunciauit
« oraculum, dum feſſos artus ſopori mandaſſem:debere
« me eò cum votis dirigere meæ petitores ſalutis. quia
« inde forem adepturus remedium ſanitatis. Et quia ſo-
« lus cùm dulciſſima genitrice reſedi , patre orbatus &
« fratribus:ipſa non abnuente,verum hoc ipſum fieri ſe-
« dulò depoſcente : voueo Deo & iam dicto eximio Be-
« nedicto , Hæreditatis meæ portionem cui Caput-cer-
« uium nomen eſt , cum omnibus ad eam pertinentibus
« eò videlicet tenore,vt ſuperſtites ambo,vſum fructum
« ac præſentis vitæ exactionem retinentes : Fratribus
« Floriacenſibus poſt noſtri diſſolutionem , cuncta re-
« ſtitui faciamus. Spe etenim ſuſcipiendæ prolis per ſu-
« pra memoratam priuatus reuelationem:ſollicitudinem
« ducendæ vxoris funditus abieci. Properate igitur quā-
« tociùs , & veſtris ſeruorúmque Dei inibi degentium
« precibus:opem efflagitate miſero. Acceptis eius fide-

2 Otherius inter Aquitanicos Nobiliſſimus.

3 Oſſa S. Benedicti Miracula edebāt.

4 Sepulchrū S. Benedicti.

4 Ritus tradendæ donationis.

les huiusmodi præceptis, cùm 4 Vvâtis ipsius auro ornatis, per quos donationem memoratarum rerum, sacris imponerent altaribus: absque dilatione venerandum adeunt Cœnobium, mandata precésque sui Domini cateruæ inotescentes Fratrum. Memorabile dictû! eadem die, ipsóque horæ momento, quo qui missi erant, donum cùm orationibus, antè Sancti præsentarunt tumulum: æger qui nonaginta millibus iacebat semotus à loco, integerrimam adeptus est sanitatem. Qui laudum Deo præconia, Sanctóque dans Benedicto gratiarum cantica: exercitationis venationisve gratia, siluarum petiit abdita. Cui dum studet operam dare rei: occurrit suis, à nostro remeantibus Monasterio. Quem illi conspicati, equitando saltum peragrare: stupore ingenti perculsi sunt, videntes hominem, dudum absquè alterius adminiculo, è lectulo non valentem surgere: tunc non solum firmiter incedere: verum etiam equum cursu fatigare. Hæsitantibus illis, & vultus similitudine se deceptos autumantibus: obuium se ille gratulabundus offert. Inquirit deindè sollicitius diem, quo pro se vota soluissent: ipsúmque fuisse certissimè comperit, quo sibi salutem obtigisse gaudebat. Huic antiquæ veterum relationi virorum, repugnabat antiquius 5 tertij Chlotarij Regis edictum. In quo continetur, quòd memoratus Otherius, ob perfidiam ab ipso Rege interfici iussus sit: rebúsque eius omnibus confiscatis, illud prædium ab eodem Principe, Sancto est Benedicto collatum. Et hoc est, quòd in quadam sententia primi libri legitur Caput-ceruium liberalitate regia Floriacenses promeruisse Fratres. Potuit tamen fieri, vt post hanc quam nunc retulimus donationem: ipse Otherius apud Regem infidelitatis insimulatus, iuberetur interfici: & quasi ex sua parte, eandé villam, idem Rex nostro conferret Cœnobio. Quod vero in ipso Regali præcepto Aaotharius vocatur, permutatio veterum facit verborũ, vt post latius ostendemus. Post cuius excessũ, vicini quíque, hoc eis prædiũ auferre moliti: ad sibi vtile, coëgerũt declinare consiliũ.

5 Hic Chlotharius, filius ex:stit Clodouei secũdi Regis: cuius tẽpore, sublatũ fuisse à Casino corp⁹ S. Benedicti, supra ostensũ fuit.

S.Bene

S. Benedictus, adest sui castri recuperatoribus.

CAPVT V.

DEnique vt superioris continetur serie libri: habitaculis Monachico congruis ordini, inibi constructis: spem potiendarum rerum ipsarum, aduersariis sustulêre, vsque ad tempora [1] Rotberti Regis filij Hugonis. Quo onus gubernandi suscipiente Regni: Ademarus quidam, iuuentâ pariterque corporis elatus formâ, cuius genitor [2] VVido, in vrbe Lemouicina Vicecomitis fungebatur honore: nefarium molitus est scelus. Namquè Lemouicinis nequaquam contentus facultatibus: ex paterna sibi hæreditate iure suppetentibus: dum cerneret numerosam cohæredum fratrum suorum succrescere [2] stirpem, in subripiendas res alienas animum intendit. Dolique artifex, castrum quod à rusticanis Bruccia dicitur ingressus: Dominum se agebat. Erat in ea prouincia, vir quidam haud contemnendæ potentiæ [3] Hugo nomine: cui media pars ipsius castri hæreditaria obuenerat successione. Hanc ille, vti & eam quæ genitorem competebat suum, ausu temerario peruadit. Toto itaquè potitus castro, copias duorum Comitum qui eum indè pellere nitebantur [4] VVillelmi videlicet Pictauensis, & [5] Bosonis Petrogorici, per quindecim dierum eludens spatium, obsidionem eos soluere coëgit. Qua liberatus necessitate: audendo maiora, municipium Patris Benedicti quatuor & semis millibus à memorato distans castello, absentiam Præpositi Otherij aucupatus; latrocinantium more ingreditur. Municipio illi antiquitas Salis nomen indiderat, eòque Monachi habitationem assiduam à Caput-ceruio commutauerant: eo quod is locus magna ex parte natura foret munitus. Hunc præfatus Ademarus, idcirco vt post ipse retulit [6], inuadere nisus est, vt copiis frumenti ac vini, quæ à circumiacentibus incolis inibi ob tutamen sanctorum locorum aggregata erant: peruasæ Bruccie inopiam subleuaret. Re autem vera, vt arctissimos

1 Robertus filius Hugonis Capetij.

2 Vvido Vicecomes Lemouicensis.

2 Causa cur sæpè nobiles mali, efficiuntur rapaces.

3 Hugo, magnus inter Aquitanicos.

4 Vvilelmus Comes Pictauensis.

5 Boso Comes Petragoricensis.

6 In sacris locis reponit plebs bona sua.

possessionis suæ fines ampliaret, operam dabat. Interim Præpositus loci iam dictus Otherius, tantæ calamitatis accepto nuncio: dolore cordis tactus intrinsecus, quod commendatum sibi à venerabili Abba Abbone tunc Floriacensium rectore, & fratribus locum, funditùs amisisse videretur: in diuersa, cogitationum turbine rapitur. tandemquè non mœroris, sed consilij tempus ingruere sibi intelligens: ad superius nominatum Hugonem, recta proficiscitur via. Cui opportunitatem capiendi innotescens inimici, quod scilicet Brucciæ firmissimo derelicto præsidio, in Salensis municipij demigrasset domicilium: ad præoccupandos eius conatus, proficisci hortabatur. Nec ille distulit,
7 *Stratagema militare.* qui intelligeret suo vsui proficere, si eum in minus[7] tuto valeret præoccupare loco. Quid plura? non solum illum, verum quósque circummanentes vicinos, quibus cordi esse Patris Benedicti venerandam dilectionem cognoscebat: ad sui adiutorium alliciens: diluculo feriæ tertiæ, præmonet hostibus occurrendum. Interea, cuidam militi ex auxiliaribus nostræ partis, nocte quæ diem belli præcedebat: huiusmodi per
8 *Visio facta militi.* quietem ostensa est visio [8]. Videbatur ei, quòd quasi cum Præposito Ecclesiæ sancti Stephani Lemouicinæ sedis nomine Ainardo siluam peragraret; opportunísque in locis, retibus oppansis, multitudinem Aprorum præ se ageret. Quorum quidem, alios ad præparatas insidias deductos viuos caperet: alios vero venabulis transfixos, neci traderet. Euigilans igitur, dum cuidam sodalium quæ viderat enarrasset; hoc ab eo respon-
9 *Explicatio visionis.* sum accepit [9]. Visionis inquit tuæ Deo oppitulante, & sanctissimi Benedicti suffragantibus meritis, manifestus in proximo propallabitur intellectus. Nam quod tibi de porcis præostensum est siluestribus, hoc tu patrari conspicies de perfidis hominibus: quodque authore Ainardo te agere somniabas, hoc ventura luce, Otherio sancti viri Benedicti Monacho duce, vnà nobiscum Christo auxiliante perficies. Cumquè ille qui somnium viderat, rem sibi manifestius declarari peteret;

tereret:erat enim earum quæ gerebantur inscius rerum.
« Interpres ad eum. Num ait ad aures adhûc peruenit
« tuas, Adhemarū Guidonis filium, Egregij Confessoris
« Benedicti peruasisse Monasterium: & Otherium Præ-
« positum, idcirco Domini nostri petiisse auxilium[10]? *10 Gaufredus, asinus cur dictus.*
Gausfredus ob fortitudinem corporis, asini præno-
mine vocitabatur: in cuius castro memoratus Mona-
chus tum fortè aderat: cum hæc miles contubernali
« referret suo. Quique hæc adiecit dicens, Nos quoque
« volente Deo ac sancto iuuante Benedicto, sacri per-
« uasores loci, aut vindice feriemus gladio: aut captos,
« nobili ducemus in triumpho? Hoc dictum, multorum
roborauit pauitantia corda virorum. Videntur mihi *Iudic. 7. 13.*
somniator iste. ac eius interpres, duobus Orientalibus
fore similes; quorum vnus victoriam Gædeonis som-
niauit. alter interprætatus est. Feria porro sexta se-
cundæ hebdomadis[11] sanctæ Quadragesimæ verteba- *11 Sancta quadragesima.*
tur. quando factio latronum, memoratum occupauit
Cœnobium. Et ecce crepusculò tertiæ feriæ sequen-
tis septimanæ: vndecunque asciti auxiliares, impro-
uisi adstitêre portis. Tunc quibusdam nostri agminis
viris, adhûc procùl à castro constitutis vnà cum Præ-
posito Otherio, Diuinum apparuit prodigium. Vide-
runt namque, Sole totius terræ reliquas clarissimè, in-
lustrante partes, ambitum castri densissima vallari ne-
bula: quæ quidem nullum sibi pugnandi afferret im-
pedimentum, hostium vero obnubilaret intuitum. Illi
hæc dies æquanda videtur, de qua antiquus legislator
scribit. *Quia Ægyptiis erant tenebræ crassa & palpabi-* *Exod. 10. 22.*
les: filiis autem Israel erat lux, in omnibus finibus suis.
Roboratis hoc signo animis, statuunt hostes prælio
aggredi: & præmisso Præposito, qui præuius, dudum
sibi fidos, tunc autem hostiles, aggrediens muros, Bea-
ti Benedicti[12] nomen celsius inclamaret: ipsi elata in *12 Benedicti nomen mira efficacia.*
excelsum voce, Benedictum inuocant Monachorum,
Patrem, Benedictum resonant tùm vallium concaua. *Echo.*
respondéntque Benedictum proximæ Siluæ abdita.
Quo fragore, vicinos consedisse montes, infernáque

patuisse hostibus visum. Et quia montium facta mentio est, non sit audientibus onerosum, iam dicti [13]. Salensis castri memorare situm. Mons est non multæ altitudinis, in cuius decliuo castrum constitutum est, quod quidem ab Orientali Australibe parte, difficilem ad se venientibus pręstat accessum. Ab Aquilonali sanè latere, deuexus montis, machinamentorum omnium inhibet euectionem. At Occidentem versùs, vbi hostium facilis formidabatur progressus: domus erat lapidibus firmissimè constructa, ad Austrum in longum porrecta, ad repellendos inimicos satis idonea [14]. Huiusmodi enim munitio, aduersariis facta est perditionis occasio: dum ob nimiam securitatē, prius hostem adesse senserunt, quàm præuidissent. Primus ferratas Aquilonali parte intulit acies, Gaufredus, propter vires, non propter pigritiam, asinus agnomine: ignémque, vt pridie suis inter pocula in amore Patris Benedicti sumpta condixerat, admoueri præcepit. Post eum reliqui auxiliares [15], Giraldus scilicet Cluensis castri Dominus, & [16] Hugo Gargelensis, reliquíque, quorum nomina dicere supersedi. Qui ducentorum vallati caterua armatorum aduersarios pari fidentes numero, sed virtute constantiæ impares, è propugnaculis quæ tueri parabant, iaculis ac lapidibus repellere cœperunt. Et ecce, Prouidentia Diuina interuentúque egregij Confessoris: ventus Aquilo surgens; flammas quidem ignium portis ingerebat, hostilia vero tela retro agebat. Cumquè ignem conualescere, iaculáque sua in irritum cadere oppidani cernerent: formidinem animis induentes, introrsus fugêre. Seditiosis Ecclesiam petentibus, nostri à tergo sequuntur attentius, cæsis in introitu portæ aliquantis, eos qui Basilicam petebant insectabantur. In qua non tutam sibi latebram forè auspicatus Ademarus: turrim ligneam de qua signa dependebant, cum sex factionis suæ sociis, formidolosus conscendit. Ibi quoque se latére posse diffidens, tecta more architecti perambulabat: donec ab Hugone qui studiosius reliquis

13 Situs Salē sis castri.

14 Munitio loci, mala securitatis causa est frequenter.

15 Giraldus Cluensis.

liquis eum inuestigabat, visus: pacta vitæ ac membrorum securitate, captus est. Cum quo, quinque commanipulares ex eminentioribus tenti sunt [17]: Hugo videlicet ac Archembaldus de Buciaco, Rainardus & Americus Frater eius, filij Heldegarij haud ignobilis viri Argentomagensis: atque [18] Giraldus Terinensis. His exceptis, quos aut minor potentia, aut minus pollens de Nobilitate parentum sanguis, nostræ subtraxit notitiæ: quorum numerus ad viginti & eo ampliùs fuisse refertur [19]. Equi capti numero centum viginti, præter eos qui vel à victoribus furtim subducti, vel à victis fuga sibi consulentibus, abducti sunt. E quibus & multitudo hostium colligi potuit, & virtus superna, pariterque excellentissimum Patris Benedicti meritum euidenter agnosci: quòd à tam paucis exercitatæ militiæ viris, aduersarij copiis ac natura muniti loci, tam facilè sint superati. Illud nihilominus gratia Dei gratuita nobis collatum credimus: quòd hostium triginta militibus peremptis, nostrorum nemo saltem vulneratus est: tribus exceptis vnus videlicet. militaribus deditus stipendiis, qui lœtali accepto vulnere, ad propria rediens, vita decessit. Ac duo agriculturæ potiùs quàm bellicis dediti stipendiis: qui cùm multis aliis artis hominibus, famâ prælij exciti, auxiliatum nostris venerant: dum nimium rapinæ student, incertum, à sociis, an ab extraneis interempti sunt. Hoc itaquè modo, castrum intra sextam diei quo primum ibi aduenerant horam receptum, nostrísque redditum est. anno Incarnationis Dominicæ [20] millesimo. Et ne quis æstimet tantam victoriam, hominum potiùs virtuti quàm diuinæ ascribi debere largitioni: sciat ipsorum nobis relatione aduersariorum vulgatum, eos vigore ita destitutos, vt quamuis telorum seu lapidum mole habundare se cernerent: nullam tamẽ efficaciam, in iaciendo sibi inesse sentirent. Animæ [21] quoque peremptorum, nocturno tempore, in eadem villa quiescentes homines somnos rumpere sæpissimè cogebant: flebiliter oberrando inclamantes, se miseras forè, quæ

17 *Hugo de Buciaco.*

18 *Giraldus Terinensis.*

19 *Insignis victoria*

20 *Annus Domini Millesimus.*

21 *Animarũ apparitio.*

H 5 excel

excellentissimi Patris Benedicti res, peruadere non dubitauissent. Nec Guido genitor Ademari, siue etiam Giraldus frater eius, patrinus iam dicti adolescentis, immunes miseriarum fuêre. Verum sicuti participes eius maligni fuêre consilij, sic quoque Dei iustissima disponente prouidentia, periculorum fuêre consortes. Si quidem Guidonem non tantum orationis, quantum dissimulationis nescire se quæ à filio gererentur gratia [22], Romam profectum: morbus adeo vitiliginis debilitauit, vt non aliter quàm in lectica, ad sua regredi valeret. Giraldum verò obtentu eiusdem simulationis apud Pictauum degentem, & rei euentum præstolantem: ferox equus mordicus per coxam arreptum, per aliquot dies lecto cubare coëgit. Hildebertus quoque Argensis incola, huius factionis signifer: qui pacis medius palàm quidem videbatur fore: occultè autem proditionem alebat [23], igne diuino in maxillam adustus vsque ad diem suæ mortis incurabilis perseuerauit, ita vt consumpta carne, dentes specie miserabili nudarentur. Per omnia Benedictus Deus, qui sibi beneplacitos assiduè mirificat Sanctos.

22 *Ficta religione Romã proficiscẽs punitur.*

23 *Proditoris Hildeberti pœna.*

Duo equi, meritis S. Benedicti à morte præseruati.

CAPVT VI.

QVia verò semel Aquitaniam ingressi sumus, non ab re esse videtur, si rei gestæ Miraculum, quod ordo causarum superiori, paucis elabentibus annis subnexuit, enarrauerimus. Captus, vt suprà dictum est, Adhemarus, ab Hugone ad castrum Brucciæ deductus est. Id Giraldus quidam partibus fauens Adhemarianis tenebat, exclusis factoribus Hugonis, qui partem eiusdem castri ab Adhemaro sibi præreptam, non mediocriter indignabatur. Deniquè eumdem iuuenem, quem captum habebat, è regione murorum, vnde à suis intueri posset, deduci præcipiens [1], interminatus est, se eius caput absciffurum, ni maturatò sibi munitionibus cederent. Quæ res Giraldum, & eos, qui intus erant,

1 *Militaris cautela.*

erant, grauiter perterruit, maximè videntes Dominum ſuum cum tot exercitatæ militiæ egregiis bellatoribus, ſubita rerum conuerſione deiectum. Vnde non ſolùm oppidum, ſed etiam ſe ſuáque omnia territi dedidêre. Hugo potitus caſtro, turrim quæ iuris Adhemari fuiſſe videbatur, confeſtim diruit. Iuxta eam ciſterna erat ad colligendas imbrium aquas effoſſa, quadraginta quinque & eo ampliùs cubitis in profundum patens. Fortè poſt aliquot temporis ſpatium, duo ex Fratribus noſtris apud memoratum Sancti Patris Benedicti Salenſe Monaſterium degentibus, vtilitatis Monaſterij gratiâ, præfatum Hugonem Brucciam tunc incolentem adierunt, ob cuius colloquium ſuperiora turris petentes, binos equos retinaculis ſibimet connexos in inferioribus reliquerunt: horum vnus quietis impatiens, dum hûc illûcque errando ſocium trahit, poſtrema corporis parte in ſuperiùs nominatam ciſternam labitur, nec alterius ope iuuari valuit, quin ad fundum vſque decideret. Clamor illicò intuentium oritur, equum Monachorum in puteum eſſe lapſum. Tumultus cauſam Hugo ſollicitè perquirens, vbi damna lapſi animalis reperit, vehementer indoluit, quòd hi, qui eum viſitandi gratiâ adierant Monachi, (æger quippe erat) tantam fuiſſent paſſi iacturam. Itaque vxori imperat, vt euocatis iuuenum robuſtioribus, feminecis equi cadauer è puteo abſtrahi faciat. Ipſe poſt paululum vbi ſe veſtibus induit, eam ſequutus, inclinans ſe ad os putei, ſolum equinum caput aquis eminere proſpexit, reliquis membris cum ſellà
« limphis opertis. Et ad circumſtantes conuerſus: Hic,
« inquit, equus, ſellæ deinceps nunquam ſentiet onus. Ad
« quem mulier: Num, ait, ille ſenex Benedictus, qui tibi à
« Domino victoriam obtinuit ex hoſtibus, tam eſt inua-
« lidus, vt impetrare nequeat, quatinùs proprio animali
« ſuus reuehatur Monachus? Ad hæc ille diffidens: Si, in-
« quit, hæc ille impetrarit, cæteris Prælato Sanctis, eius
« me committam tuitioni. Admotis igitur ſcalis, deſcendit quidam, audaci fiſus iuuenta, qui equum per oportunas

tunas corporis partes funibus ligaret, quò facilius educi posset. Verùm eo egresso, cùm difficile videretur, tam immensi corporis animal, simûl cum scala posse abstrahi, ob angustiam putei, primò scalam educentes, dehinc caballum abstrahere cœperunt. Sed Omnipotens Deus, vt ostenderet non solùm iam sæpiùs dicto Hugoni, verùm quib úsque sanum sapientibus, egregium Ducem Monachorum summum videlicet Benedictum, non parui apud se esse meriti, immò maioris, quàm quisque mortalium conjicere valeat: geminauit Miraculum. Nempe cùm iam numerosa iuuentus vsque ad summum putei marginem, equum eleuauisset, ac Fratres eminùs adstantes, Letaniæ preces Domino soluerent, vbi dilectum Domino Benedictum innocare cœperunt, subitò rupti funes, equúsque ad interiora lapsus est. Desperatio cunctos habuit, diffidentes eum vlterius posse viuum retrahi, maximè cùm & descensus ad eum alligandum difficilis foret, nec funium illis tanta suppeteret copia: casúsque de superioribus, eius æstimaretur contriuisse membra. Accedens autem vnus Fratrum ad memoratum Hugonem, hortatus est, vt de virtute Confessoris Christi Benedicti sumpta fiducià, adhûc semel atemptatum adorirentur opus. Annuentibus quoque eius persuasioni quibusdam iuuenum, quid suæ possent vires experiri cupientium, præcipuè coniuge eiusdem Nobilissimi viri Hugonis, quæ fidei ac deuotionis in Beatissimum Patrem nostrum Benedictum ardore flagrabat: iteratò scalæ in puteum deponuntur. Porrò apparatus funium nullus alter reperiri potuit, nisi quo retibus ad vsum capiendarum siluestrium præparatis caprearum, sibi inuicem connexis atque contortis, vtebantur. His ergo alligatum, vti priùs fecerant, retrahebant equum, magnis clamoribus Sanctum inuocantes Benedictum. Et ecce cùm iam penè inter manus futurus esset, iteratò deficientibus vinculis, relabi cœperat in imis. Tunc vnus è turba alligari se poscit [2] cingulis ex coriis ceruorum defectis, quibus Aquitani vtuntur latissimis, atque

[2] *Cingula Aquitanorū ex Ceruino corio latissima, & fortia.*

atque fortissimis: sícque introrsus demitti. Arreptísque tibiarum fasciolis, caballum aptissimè capite alligans, monet socios se quidem primum, deinde quadrupedem extrahant. Qui monitis ocissimè parentes, vtrosque ad superos reduxerunt. Sonipes ac si mortuus humi exponitur, ad quem honorabilis vir Hugo accedens, eúmque virga tangens, ad circumstantes ait: Hic
" reuiuiscet nunquam. Tunc equus quibusdam eum subleuantibus á terra, sese erigens concussit, aquámque quam inuitùs hauserat, per meatum vrinæ digessit. Ala-
« cris illicò mulier his verbis virum arguebat. En, ait,
« experimento hoc disce, Benedictum Dei famulum, fideliter se inuocantibus, præcipuè suis famulis præsto esse. Plausus continuò ac vox lætitiæ toto oriuntur castro, Benedictum laudantium, Benedicto gratias agentium, quòd iam viueret, quòd iam propriis pedibus equus vaderet. Sanè Religiosa fœmina, quia hyems erat, in aprica domo cornipedem deductum, mollioribus stramentis, vsque ad diffusionem sudoris ipsa operuit: qui inde post paululum retractus, terræ se prouoluens, ac omnibus membris concutiens, hinnitu sodalem quærebat. Quem Fratres, qui aduenerant, receptum lætantes, ad propria incolumem, nullo membro debilem reduxerunt: horum vni nomen Aanno, qui Sacerdotij fungitur officio: alteri Remigius, in ordine manens Diaconatus; quorum relatu ante transactos quindecim Soles, hæc ita gesta fuisse comperi, à quibus & sella ostendebatur, quæ dilapsa cum equo fuerat, cuius scandilia quamuis noua, & antelam, suis impatiens pedibus ipse disruperat. Viderit nunc quisquis ille est, qui hæc non sibi mira videri iactitat, quid horum præcelleat? Vtrum ferrum è profundo laci reduxisse, an quadrupedis vitam in immani præcipitio non solùm seruauisse, verùm & incolumem superis reduxisse. Ego quia vtrumque noster iste Legislator patrauit, in ambobus eum non tantùm potentem, sed etiam potentissimum fuisse fateor. In hoc verò illud admiratione dignissimum est, quòd equum, quem cordarum

Greg. 2. Dia-log. cap. 6.

darum nequiuêre retinaculis protrahere, fasciolæ fragilis retraxerunt habenis. Ac si patenter Pius Pater Benedictus eos non verbis, sed factis moneret, id non humanæ fortitudini, sed Diuinæ potiùs operationi debere imputari, suæque interuentioni. Verùm si quispiam eius mira facta, ob nostræ vilitatis personam, contemnenda indicat. Hunc nos rogamus, non vt nostra legat, sed vt mirissimos eiusdem Patris vultus, sua nequaquam exasperet ingratitudine. Qui si, quod absit, offensus fuerit, nulli dubium, quòd durum se præbeat & intractabilem: sicut è contrà, humilitatis precibus mitigatus, fauorabilem se exibebit, ac lenem.

Pane S. Benedicti pasti, in prælio seruantur.

CAPVT VII.

Oportunum videtur & illud inserere lectioni quod in eadem prouincia sub antedicto Præposito Otherio, meritis Sancti sui Benedicti Dominus operari dignatus est. Hildebertus [1] supranominati Bosonis filius, ex materni aui successione, Comitatum Petragoricæ vrbis adeptus, aduersus Guillelmum [2] Comitem Pictauorum arma mouit: & commoto exercitu, ad secundum Pictauæ ciuitatis milliarium castra posuit. Inter reliquos verò eius auxiliares, quos ad id euocauerat bellum, erat Hugo, de quo præmisimus, Dominus castri, quod Gargilissa [3] dicitur. Is cognitum habens Beatissimum Patrem nostrum Benedictum, his qui se plena inuocauerint fide, vbiquè, & maximè [4] in bello solere auxiliari: memoratum rogauit Præpositum Otherium, vt sibi saltem duos conferret panes ex iis, quibus Monachi vescebantur, quos ipse cum suis certamen intraturus, in escam sumeret: fidei non modicæ existens, qui crederet illo se cibo validiùs omnibus posse armis, contra vniuersa muniri pericula. Interim Hildebertum, tàm ipsum Hugonem quámque cætera expectantem auxilia, præcipuè [5] Fulconem Andegauensem Comitem, congregati Pictauenses, repentina

1 Hildebertus Petragoricensis Comes.
2 Guillelm' Comes Pictauorum.
3 Gargilisa castrum.
4 S. Benedictus bellatorum auxiliator.
5 Fulco Comes Andegauensis.

ctina inruptione opprimere conati sunt. Quatinùs eo, qui Dux belli erat, antequam cunctæ eius congregarentur copiæ, oppresso, residuos ab ipsius deterrerent adiutorio. Nec ille segnior in obuiando fuit, sed cum paucis, quos secum habebat, excipiens aduenientes: bis cum eis campali certamine conflixit. Cúmque in eo esset, vt ab hostium multitudine superaretur, veteranis etiam suis fugere non erubescentibus, ex improuiso iam dictus superuenit Hugo, qui deiectos rebus aduersis sociorum intuens animos, fractis citatim, quos ex Monasterio S. Benedicti acceperat, panibus, & ipse sumpsit, & his, quos secum adduxerat, distribuit. Ac demùm Pictauos iam iámque victores, & sui nimium securos, cum Hildeberto aggressus, vic t, fugauítque. Sanè ex militibus, qui quippiam panis Sancti Benedicti quamuis modicè sumpserant, nullus lethale suscepit vulnus, sed omnes incolumes euaserunt.

Regni res explicantur. Miles vinum S. Benedicti bibens igne perit.

CAPVT VIII.

NVnc iam ab Aquitania gressum verbi promouentes, in Franciam redeamus, narratísque de statu Regni seu Regum, quæ ad rem pertinere videbuntur: Miraculum per Beatissimum Patrem nostrum Benedictum, ab Omnipotente Deo in loco, qui [1] Abbatis villa dicitur, gestum recitemus: sícque per Monasterium, ad Burgundiæ partes, certis ex causis transitum faciamus. Dux Francorum [2] Hugo infulas Regni adeptus, cum filio per decem continuos annos eis potitus est. Moriens autem, [3] Rotberto filio Monarchiam sui reliquit principatus. Hugonides Rotbertus vxoriam inire copulam iam dudùm mente tractans, & ab [4] Arelatensium partibus assumere sibi coniugem volens, exercitum congregat, sponsæ iam iámque aduentanti occursurus. Dum ergo iter agens exercitus, vlteriorem Ligeris ripam teneret, contigit [5] Guillelmum Belesmensem,

1 Abbatis villa.

2 Hugo Francorum Rex.

3 Rotbertus Rex.

4 Ipsa fuit Constantia, de qua mira refert Baronius Annal. tom. 11.

5 Guillelmus Belesmensis.

mensem, castra metandi causâ, curtim superiùs nominatæ villæ Abbatis sibi deligêre. Porrò è satellitibus eius, quidam peruersæ mentis iuuenis, præueniens Dominum, Monacho ei curti Præposito Theoderico nomine, furibundè imperat, vt sibi portas aperiat, eo quòd ipse inibi metatum habiturus foret. Ad quem Monachus: Patientiam, inquit, ô optime militum, in me » habe, aduentum tui [6] Senioris operientem, cui soli hæ » patebunt portæ. Animaduertens miles, copiam intro- » eundi sibi denegari, conuersus in iram, sociis infit: En, » inquit, contemplamini hunc Monachum veluti tumi- » dum Bufonem, equo itidem tumenti superbè residere, » nec mihi aperire velle. His contumeliæ verbis Cœno- » bita motus, conuersus ad Orientalem, ad quam Mo- » nasterium situm est, plagam: Ego, ait, te ô Senior San- » ctissime Benedicte, aut perpetuò obdormisse suspicor » somno, aut nostris offensum peccatis, ab his olim tibi » dilectis abcessisse sedibus, qui ita multas tuorum pate- » ris manere iniurias. Quid multis morer? Non diù vin- » dex dilata est blasphemiæ vltio, Diuina eam meritis Beati Confessoris, idcircò, vt credimus, accelerante prouidentia: ne pusillanimitate victus Frater, maioris offensæ in verbo incurreret lapsum. Námque aduentante Guillelmo, infelix ille qui scandalizauerat Fratrem, & insuper Benedictum despexerat Patrem, iactitans se vino seruorum eius ad ebrietatem vsque, sua suorúmque viscera, absque eius oppleturum gratia. Domum à curti longiusculè remotam ingreditur, in qua minarum suarum satisfacturus executioni, dum vltra modum vina haurit, calicem furoris Domini vnà cum mero, vsque ad feces potauit. A mēsa quippè surgens, secus ignem se collocauit, temporalem æterno socians somno. Námque ignis stramenta lectorum corripiens, flammarum globos in sublimi extulit, ac tectum domus facilè accendit. Nec euigilauit miser, donec comprehensis omnibus, obrueretur trabium molibus. Itaque [7] cum duobus obsequij sui pueris, nam tertius semiustulatus euasit, ac quinque equis, seu

[6] *Gallicè Seigneur.*

[7] *Miser perit incendio miles.*

ſeu cum omni itineraria ſuppellectili, incendio conſumptus eſt. Qui verò ambuſta veſte vel capitis crinibus, diſcrimine mortis, beneficio exemptus fuerat fugæ, in præſentiam Guillelmi deductus, rem, vt erat « geſta, ordine retulit. Tùm ille: Meritò, ait, hæc infeli- « cibus pœna prouenit, qui maliuolo vecordiæ ſuæ ſpi- « ritu, vina Monachorum cuncta ſe exhaurire poſſe æſti- « mantes, ita ebrietati operam dederunt, vt imminens « periculum vitare nequirent. Hoc itaque facto, ſuſpitio Fratris abolita eſt, qua falsò calumniatus erat, Beatiſſimum Patrem noſtrum Benedictum obdormiſſe, qui cura peruigili, aſſiduam ſollicitudinem ſibi ſubdito exibet gregi. Porrò à ſibi placitorum iſtorum viſitatione locorum, nullius noſtrûm quolibet immani poterit deterreri facinore, quem grata ſuorum inuitat præſentia oſsium. Verumtamen eo magis nobis cauendum, ne tam Pij aſpectum Viſitatoris, fuſca commiſſorum offendamus caligine peccaminum.

Bubulcum S. Benedictus à ſubuerſione liberat.

CAPVT IX.

IN ea inundatione Ligeris, quàm plus ſolitam, litoris accola, inſolitam procûl remotus ſenſit agricola, quid mirandi per meritum ſæpiſsimè nominandi Patroni noſtri actum ſit Benedicti, quia abſentem me contigit fuiſſe, relatu Seniorum cognitum, memoriæ adoriar tradere poſterorum. Igitur Liger eorum maximus fluuiorum, qui per Galliam, aluei ſui curſus in Oceanum, propriis inuehunt nominibus. Inaudito anteà ſeculis modo, antiquos excesſit terminos [1] anno Incarnationis Domini milleſimo tertio, Regni autem Rotberti Regis, quo cum Patre regnare cœpit, ſexto decimo, Monarchiæ verò ſeptimo. Tanta verò támque repentina eius fuit profuſio, vt agrarios laborantes, ſeu equites iter agentes, ſubita inuoluerit ruina: vt non incongruè illi aptetur illud Virgilianum, de Pado dictum:

1 Ligeris fluuius exundauit anno milleſimo tertio.

Proluit insano contorquens vertice siluas
Virgil. 1. Georg. *Fluuiorum Rex Erydanus, campósque per omnes,*
Cùm stabulis armenta tulit.

Sic & iste, non solùm pecudes cum ouilibus, homines cum domibus, verùm etiam patrem matrémve familiâs cum filiis ac filiabus, seu cum vniuersis improuiso impetu, protraxit vtensilibus. Hac aquarum alluuione inuolui metuens, armentarius gregis, vsui Monachorum Patris Benedicti in Cœnobio Floriacensi degentium delegati, ad tutiora montium pascua, vaccarum abduxit armenta: vnde regrediens, dum concitus sese proripit, vt intra septa castri receptus, imminens euitaret periculum, obuium habuit hostilem, quem fugere cupiebat amnem: retrogrado itaquè se proripiens pede, ad pontem riuuli, qui ob circumiacentis latitudinem paludis [2], Longum rete dicitur, quem iam fortè præterierat, summa cum festinatione tendebat: ibi quoque obuios habens inundantis fluctus gurgitis, in desperationem vitæ labitur, & incertus consilij, fasciolis à tibiis resolutis, ad binas pontis tabulas se alligauit. Inuocare tamen Christum, & Sanctum cœpit orare Benedictum, vt sui misereretur, opem ferendo. Sed resoluto vi tumescentis fluminis ponte, ipse pariter ferebatur in præceps: tùm verò toto cordis affectu nomen Beatissimi iterabat frequentiùs Benedicti. Et quia iam morti traditum se credebat, vt animam tantùm saluaret, poscebat. Cúmque vndis se propellentibus, ad eum delatus esset locum, vbi [3] Bonodia fluuiolus Ligeri influit, per tria ferè milliaria aquis vectus, & semper in ore, semper in corde Sanctissimi vocabulum replicaret Benedicti, exaudiri meruit. Nam mutatis flatibus ventorum, flans Zephirus, ad litus eum leni impulsu deducere cœpit. Quidam verò eius noti, propè lintribus obnauigantes, cognito quis esset, solutis quibus ipse se vinxerat ligaminibus, ad tutam portus stationem, secum incolumem reduxerunt. Vocitatur autem homo ipse Constantius, qui etiam refert se multitudine circumdatum serpentium, seu diuersi generis reptilium:

2 Longi retis palus.

3 Bonodia fluuiolus.

lium: nec tamen per Dei prouidentiam, & Egregij Christi Confessoris Benedicti interuentionem, quidquam sibi fuisse nocitum. Quod eò magis mirandum censetur, quia quosdam hominum summa arborum cacumina conscendentium, vbi vndoso torrenti aspirare fas non forè arbitrabantur, reptando subsequuti angues, miserandis [4] laniatos morsibus, decidere in profundum cogebant. Hunc verò in imis constitutum, quamuis in modum cinguli circumambirent, nullatenùs tamen lædebant, gratia eum Diuina meritis Sancti sui Confessoris Benedicti custodiente, ad exibendum famulis eius, deuotæ seruitutis obsequium. Cui etiam aliud Diuini muneris attributum constat fuisse beneficium. Ruerat radicitùs aquarum alluuies, maximas arborum moles, quarum impetu, trunci quoque antiqua diuturnitate solidati euertebantur. Horum ille impulsu, non solùm mergi non poterat, verùm sola manu vel brachio, ac si leues stipulas ad se appropinquantes, depellebat.

4 *Mira res.*

Morte mala interiit, fines agrorum S. Benedicti contrahens.

CAPVT X.

Ager quidam: ditioni subditus Ecclesiæ Sancti Stephani[1] Antissiodorensis vrbis, confinis est terræ Sancti Benedicti: quæ memoratæ superius adiacet paludi. Hunc quidam Vualterius iure [2] beneficij sortitus, eiusdem telluris partem, ad suos vsus præripere cupiebat. Confictáque calumnia, quòd ex suo beneficio existeret: Atque à nostris ruricolis, iniustè peruasa foret, querelam ante Venerabilem Abbatem Abbonem exponit. Nam quodam tempore ab vno Dominorum suorum missus est, vt sua vice iam dicto obsequeretur Abbati[3], ad Regale palatium properanti. Indè cùm redirent ambo simul, & ad eum peruentum esset locum de quo lis videbatur orta: idem vir conuersus ad Abbatem. Nunc inquit Domine Abba, si placet ostē-

1 *Ecclesia S. Stephani Antissiodorensis.*

2 *erat Vasallus.*

3 *Abbates olim Nobilibus stipati, ad palatium Regis procedebant.*

dam tibi terminum meæ possessionis. Monente autem illo, ne quid supra suum determinaret ius: ne fortè id nequaquam ei impunè cederet. Ille impulso calcaribus equo, ad locum determinationis sibi placitæ properat: obtestantibus penè omnibus qui cùm Abbate aderant, illum metam iustæ diuisionis transgredi. Sed cùm habenis equum refrenare conaretur dicens, ab hoc ego loco, vniuersum ius ad istam partem, manu eam demonstrans, mihi, etiam si necessarium fuerit[4], singulari certamine vindicabo. equus in cursum actus, retineri ab eo non potuit. Quin potiùs inuito sessore, proruens semel ac secundò, offenso labitur pede. Tunc Reuerentissimus Abbo Abbas, conuersus ad suos ita infit. Iam nunc, æquissimi iudicis iustum citissimè conspicietis examen. Post quæ verba, equus tertiò lapsus, " Dominum à tergo suo abiicit. Qui cadens, discissis in- " terioribus, fractáque scapula: debilitatus ad villam Monasterij delatus: aduesperascente ipso die defunctus est. Peregitque ipse solus, singularem quàm proposuerat pugnam. Deo manifestum exerente iudicium, meritis dilecti sui Confessoris Benedicti, cuius res alienare cupiebat. Cuius casum miseratus honorabilis Abbo Abbas, eo quòd sibi in itinere deuotissimè obsecutus fuisset: cùm fratribus in cœmeterio Ecclesiæ, honorificentissimè tradidit sepulturæ.

4 Singulare certamen.

Sancti Pauli Leonensis corpus, Floriacum defertur.

CAP. XI.

OSa[1] Occeani maris quædam est insula, quæ à continenti Armoricanæ regionis terra, quàm Cornugalliæ[2] nominant. pelago, sexdecim passuum in transuersum porrecto, seiungitur. In ea beatum Paulum cognomento Aurelianum, heremiticam duxisse vitam. ex[3] libro vitæ eius didicimus. Hic denique Sanctus Paulus, in loco Britaniæ qui oppidum dicitur[4], Episcopus factus: multis in vita sua clarus virtutibus, ibidem

1 Osa Oceani maris insula, propè minorē Britanniam.
2 Cornu Galliæ.
3 Habes eum in 2. parte istius Bibliothecæ.
4 S. Paulus Britaniæ Armoricæ Episcopus.

ibidem per diuinam designationem, tumulariam meruit sepulturam. Cuius corpus post longa obitus ipsius transacta tempora, à [5] Mabbone ipsius loci Pontifice, ad hoc nostrum Floriacense translatum est Coenobium. Huius translationis seriem, quia occasio se præbuit, licet multis antea temporibus gesta sit, sicut à prioribus nostris eam auditû comperimus, referre dignum duximus. Memoratus Denique venerabilis [6] Mabbo pontifex, amore diuino contemplatiuæ succensus vitæ: hæsitabat animo, quonam potissimum in loco suum posset explere propositum Cui diuinitùs inspiratum est, nusquam aptius id posse eum perficere. quàm in præsentia corporis Sanctissimi Patris nostri Benedicti, qui Dux & signifer illius esset institutionis, quàm ipse sectari cupiebat. Sumptis igitur [7] Euangeliis & sacrarum vestium non contemnendo ornatu, simùl cùm sacratissimo corpore Egregij Præsulis Pauli: ad sibi desideratam peruenit habitationem. Quem Abbas istius sacri Coenobij, præcedenti libro nominatus [8] Vulfaldus, cunctáque congregatio; gratantissimo dilectionis suscipientes obsequio: quoadusixit tempore, honorificè secum tenuerunt. Qui peracto laudabilis vitæ cursu [9], ante altare Sancti Ioannis Euangelistæ, in Basilica sanctæ Dei genitricis Mariæ; tumulariam adeptus est sepulturam. Corpus autem antedicti Confessoris Pauli cum proprio loculo, post loculum Sanctissimi Patris Benedicti posuerunt vno tamen ampliori scrinio [10] quod etiam argento tectum erat, vtrumque concludentes. Nunc iam, ad id quod coepimus exequendum, regrediamur.

5 Corpus S. Pauli Episcopi, à quo Floriacum translatum.

6 Mabbo Pôtifex.

7 Ornatus Ecclesiasticus.

8 Vulfaldus Abbas Flor.

9 S. Mabbo Episcopus, sepultus ante altare S. Ioânis Euangel. Floriaci.

10 Capsa argentea corpus S. Benedicti inclusum.

Felix Anachoreta, per S. Benedictum, à maris periculo liberatur.

CAPVT XII.

IN memorata igitur Insula, ob amorem tanti Præsulis, quidam ciuis iam dictæ Regionis Cornugalliæ Felix [1] nomine, ad inhabitandum demigrans, cum aliis suæ prouinciæ viris, per aliquantos annos, Deo placitam

1 Felix heremita posteà Abbas in Britânia, de quo in vita S. Gildæ, part. 2. huius Bibliothecæ.

tam studuit ducere vitam. Sed cùm veraci referente fama didicisset, corpus iam dicti Sancti apud nos retineri, deliberauit animo ad eius sacratissima properare membra. Incitabat quoquè bonæ voluntatis eius conatum, rumor [a] Sanctissimi Patris nostri Benedicti, qui totius etiam remotissimos Britaniæ repleuerat sinus. Ascensa ergo vna, quam solùm tunc reperit nauim, ad superiùs nominatum S. Pauli oppidum venire disposuit, cum Pontifice ipsius Sedis tractaturus, vtrum sibi hæc quæ cogitauerat, agere expediret. Verum pelagus illud quod inter insulam ac continentem diximus esse terram, ob sui angustiam, & rupium in eo prominentium exasperationem, difficilem multoties nauigantibus efficit transitum. Quod cùm iam dictus vir transmeare vellet, inopinato impetu vndarum, nauis versata, eum cum vniuersis sociis inter se & mare conclusit. Erant inter eos natandi ignari, hos vnda raptos, super vnum è prominentibus saxis illæsos deposuit. Ille verò cum vno tantùm sodali, iam reductæ in suum statum naui insiluit. Et fluctus qui eam oppleuerant, panno sinuatæ vestis exauriens, cum duobus qui soli remanserant remis, ad recipiendos socios rupi adpropinquauit. Quibus receptis, prospicit eminùs librum per quem laudes Deo persoluere consueuerat, vndis iactari, nec mergi. Post quem directo cursu nauis, eum leuauit, ita omni humore introrsus carentem, quasi non vndæ ipsum per maria, sed ventus per terras portauerit. Deinde aliquibus remis cum aliquantula suppellectili receptis, ad destinatum tandem delati sunt locum. Cúmque memoratus vir, cum Episcopo loci colloquium familiare habens, ea quæ sibi obuenerant, referre vellet, præuenit eum Pontifex, ita inquiens: » Num, ait, ignoras, Domine mi Fælix, quid, cuidam Mo- » nacho omnibus tibiquè benè noto, de te per noctur- » num soporem reuelatum sit? Cui cùm ille diceret, se id » funditùs ignorare. Episcopus ad eum: Retulit, inquit, » mihi idem Monachus coram multis testibus dicens: » Videbatur mihi, quòd Fælix qui in Insula habitat, hîc

[a] S. Benedicti rumor.

 apud

" apud nos foret positus. Qui dum ad sua regredi vellet,
" nauímque ascendisset, Diabolus in specie vulturis ad-
" ueniens, cuius corporis moles montis altitudini æqua-
" ri posse credebatur: cunctos qui rate vehebantur, simul
" cum ipsa in profundum mergere mihi videbatur. Illis
" itaquè hoc modo submersis, apparuit repentè vir qui-
" dam Monachico adopertus indumento, more Abba-
" tum [4] recuruum à capite de manu gerens baculum, *4 Baculus Abbatum.*
" quique super aquam deambulans, eodem ligno, nauim,
" cum hominibus nil mali passis, ac cunctis rebus, de
" profundo ad litus traxit. Liberatis verò imperans, vt se
" ibidem opperirentur: vulturem qui iam fugam paraue-
" rat insequutus, virga percussum, in profundum abyssi
" mersit. Reuersus ad Fælicem & socios eius, alacri vt
" erat vultu eos hortabatur, vt ascensa lintre, quò cupie-
" bant securè enauigarent, dicens: En aduersarius vester
" per Dei gratiam à me submersus, perdidit omnem vo-
" bis nocendi potestatem. Cûmque ista referente Antisti-
te, Dei seruus audisset, casus quoque suos & ipse omnes ei exposuit, asserens ipsam visionem, etiam corporeo actu, in se completam. Intelligens verò ex memorata apparitione, Sanctissimum Patrem nostrum Benedictum, suæ saluti auxilium contulisse, magis amore eiusdem præcellentissimi Confessoris flagrare cœpit, atque vt ad eius sacrosanctum tumulum [5] perueniret instare. Igitur pauci temporis interposita mora, assumptis quibus se indigere rebus æstimauit, ad continentem destinauit remeare terram. Sanè Omnipotens Deus, vt eius cor ad amorem Sanctorum, quorum expetebat præsentiam, ampliùs inflammaret, duplicauit miraculum. Nam dum anchora à litore sublata, alta peteret maria, repentè se fluctus attollunt, & in sublimi elatus, præruptus aquæ mons ita totam circumcinxit scapham, vt nulla ex parte aditus reperiretur euadendi. Tunc iam dictus Christi famulus Fælix, horrore imminentis periculi perculsus, intra ima pectoris, huiusmodi fundebat preces humillimæ supplicationis: Incliti, inquiens, Confessores Christi, Benedicte, atque

5 Tumulus S. Benedicti.

Paule, quorum sacratissimos adire exopto cineres, » ferte opem mihi misero, qui solius nunc mortis discrimen formido. » Post has preces, dicto citiùs tumida considunt æquora, ventísque placidum stans mare, tutam nauigantibus præbuit viam. Ita ab instanti naufragio, sæpè nominatus Felix exemptus, ad hoc sibi diù desideratum venit Cœnobium, nobísque, hunc suæ saluationis retulit fuisse modum.

Aduocatus Sancti Benedicti, ob ipsius subditorum oppressionem, rabie interiit à Dæmonio obsessus.

CAPVT XIII.

Breuitati quidem studendum erat, ne prolixitas verborum, audientibus fastidium materiæ gigneret. Sed quia decurrens sermo retineri non potuit, quem vis dilectionis Sanctissimi Patris Benedicti, ad pleniùs exponendas res gestas impulit. Ignoscendum est, si plusquàm licuit, loquax pagina fuit. Procurabimus deinceps succincto narrandi genere, Miracula eiusdem dilecti Domini comprehendere, vt & laudes eius promamus, & lectori nequaquam oneri simus. Burgundiæ in partibus [1], territorio Tricassino, villa habetur S. Benedicti, Tauriacus [2] nomine, quam Aduocatus vocabulo [3] Gauzfredus, quamuis ab extraneis defenderet, violentiùs quàm quilibet externus vastabat. Quem à Monachis frequenter vt à malefactis quiesceret, admonitum, nec obtemperantem, Pius Pater Benedictus, à Deo obtinuit, flagello correptionis priùs percuti, quàm eius malitia funditùs deleretur. Quadam itaque die, eo in domo propria intra memoratæ vrbis Tricassinæ muros constituta, residente, & iudiciariam inter rusticanos agente actionem; niger canis rabie plenus affuit, & nullum lædens circumstantium, impetu in eum facto, nares eius ac faciem morsibus dilanians, abcessit. Vnde ille in amentiam versus, ab amicis ad Basilicam [4] S. Dionysij est deductus. Ibique aliquantulum, sed non ad plenum sensu recuperato: regres

1 Olim Trecæ, antequã essent Comites in Campania, Burgũdiæ erant.

2 Tauriacus villa.

3 Gauzfredus Aduocatus.

4 Rabidi ex veteri tempore, ad Basilicam S. Dionysij ducti.

regreſſus ad propria, dum malis quæ pauperibus S. Benedicti intulerat, adjiceret peiora, à Dæmonio arripitur. Cathenatúſque & in quoddam retruſus cubiculum; vltimum exhalauit ſpiritum. Profitentibus cunctis qui eum nouerant, ob ſæuitiam eius in ruricolas Pretioſi Confeſſoris Benedicti, talia ipſum pertuliſſe. Huic metuendæ vltioni, aliud amplectendum miſericordiæ ac ſanitatis adnectamus ſignum.

S. Benedictus adeſt Monacho, à ſuo Abbate ſpreto.

CAPVT XIIII.

IN inferioribus huius [1] Neuſtriæ partibus, in Andegauenſi ſcilicet vrbe, Ainfredus quidam, apud Monaſterium [2] S. Albini, ex Clerico Monachus ſponte factus eſt. Is meliorandæ vitæ gratiâ, ad hunc venerabilem Floriacenſem demigrans locum, aliquantiſper nobiſcum commoratus, ad memoratum regreſſus eſt Cœnobium. Vbi dum moratur, graui tumeſcentis coxę afflictus langore, gemino vrgebatur angore. Nam [3] Abbas ipſius Monaſterij, quibuſdam ſimultatibus eum impetens, cunctis interdixerat Fratribus, ne quis eum, ſaltem in exitu viſitaret animæ. Cúmque ille morbo ingraueſcente, ac dolore ad vitalia ſerpente, Fratres ad ſe inuiſendum, ſuúmque exitum Domino commendandum, venire depoſceret: ab vno, cui ſoli conceſſum erat eum inuiſere, quid Abbas de eo præcepiſſet, addidicit. Quod ipſe audiens, grauiter tulit, & per Andegauæ ciuitatis Nobiles, qui ab eius viſitatione, quia eum diligebant, inhiberi non poterant: Abbati mandauit, vt ſibi miſereretur, ad ſatisfactionem, ſi quid in eum non rectè commiſiſſet, parato. Sed eo differente, coactus eſt æger, aliundè conſolationem quærere. Et quia ſe à temporali Abbate videbat deſpici, ad illum qui legionibus Monachorum per longa iàm pridèm ſecula, ſollicitudinis ſuæ curam impendit, tota ſe contulit mente. Recordánſque quantam in Patribus huius Floriacenſis Cœnobij, tempore ſuæ peregrinationis

1 Andegauum vrbs Neuſtriæ inferioris.

2 Monaſterium S. Albini.

3 Abbatis cuiuſdam Andegauenſis ira nimia.

reperit dilectionem: conuerso ad parietem capite, ac lachrimis suffusus ora, in hæc prorupit verba: O Sancte, inquiens, Benedicte, miserere mei tuum auxilium » anxiè implorantis, tibíque spondentis, quòd si mihi » corporis sanitatem, vitæque à Deo obtinueris prosperitatem, tua supplex sacratissima expetam [4] ossa, gratiarũ pro posse redditurus vota. His peroratis, aspexit, » vt pòst ipse retulit, subitò quemdam incogniti vultus virum, Monachalis habitus tegmine adopertum, qui è regione vlceris, manu protenta, silenter abire visus est. Mox ægrotus in somnum resolutus, qui tres & eò ampliùs noctes peruigiles duxerat, vnius horæ spatio placidissima quiete potitus est. Euigilans verò, dum summis digitis, vulnus quod vis morbi patefecerat, incautiùs premeret, particula quædã putrefactæ carnis, instar boleti, inde cum maxima doloris parte prosiluit. Ac demùm infra breue tempus, resumptis viribus, quod vouerat, deuotè, nec absque munere compleuit.

4 *Ossa S. Benedicti.*

Cerei diuinitùs, ad Reliquias S. Benedicti accenduntur.

CAPVT XV.

PAtriciacus [1] dicitur villa, in Augustudunensi territorio, regionis Burgundiæ sita. Hanc [2] Echardus Comes Burgundionum ditissimus, sancto Benedicto & fratribus Floriacensis Cœnobij, ad stipendiarios quondam sumptus, benigna largitate contulit. Quo defuncto ac in Floriacensi Monasterio, iuxta Ecclesiam sanctæ Mariæ sepulto: in memorata possessione, fratres habitationem sibi statuerunt. In qua etiam, delatis à Floriaco sancti Patris Benedicti Reliquiis [3], Ecclesia in honore Dei ac gloriosæ Virginis Mariæ, simúlque egregij ipsius Confessoris, constructa est. Quam Christus Dominus, meritis sanctæ suæ Genitricis, necnon dilecti famuli sui Benedicti, sæpissimè miraculis inlustrem reddidit. De quibus quia multa per

1 *Patriciacus, Gallicè Pres-sy. nũc Prioratus diœcesis Augustudunensis.*

2 *Echardus Comes Burgundiæ, apud Floriacum sepultus.*

3 *Reliquiæ S. Benedicti.*

per inertiam obliuioni tradita sunt: pauca quæ vilitatis nostræ attigêre noticiam, memoriæ posterorum, ad Omnipotentis Dei ac sanctorum eius laudem, tradere curabimus [4]. Solmaricense prædium, iam dicto Patriciacensi Cœnobio subditum, quidam peruersæ mentis homines, inuadere moliebantur. Quorum malitiæ, Rotbertus Monachus, illi loco tunc Præpositus obsistere cupiens, instante vindemiæ tempore: cum [5] sanctorum pignoribus ad locum properat. Cumque iter agendo, sanctarum vectores reliquiarum [6], Cluniacum Cœnobium deuenissent: inibi nocte quieuerût. In crastinum vero cœpti itineris callem carpturi, à fratribus eiusdem Cœnobij, cum [7] magno Processionis apparatu ducebantur. Et [8] ecce, in ipso Basilicæ sancti Benedicti egressu. Orta cum vento pluuia, cereos ob honorem Dei ac sanctorum eius accensos, funditùs extinxit. Sed antequam portam castri ipsius Monasterij egrederentur: & serenitas rediit, & cerei diuinitùs reaccensi, inspicientibus cunctis, per aliquod viæ spatium, nullis ventorum flatibus, extingui potuerunt. Simili modo, dum peractis pro quibus ierant, sanctas Reliquias à tabernaculo sub quo manserant extulissent: lucernæ extinctæ [9], diuináque virtute inluminatæ, nullo aurarum spiramine lumen amiserût. donec à terra sancti Benedicti, sanctorum progrederentur pignora. Erant autem quæ ferebantur cum patrocinio sancti Patris nostri Benedicti [10], prçciosæ Reliquiæ Beatissimorum Confessorum Eucherij & Verani, necnon Cypriani, Sperati, ac Pantaleonis Martyrum. Has sicuti relatû seniorum nostrorum comperimus, quidam aliquando Lugdunensis Antistes, cuidam Monacho huius sanctæ Congrægationis contulerat remunerandæ sedulitatis gratia, quia liberalibus eum instruxisset literarum studiis. Quas ille vt celebrior inde esset locus, in eiusdem Patriciacæ villæ oratorio condidit.

CAPVT

4 *Solmaricense prædium.*

5 *Pium inuentum.*

6 *Cluniacũ Cœnobium.*

7 *Processionis apparatus.*

8 *Basilica Sancti Benedicti apud Cluniacum.*

9 *Lucerna diuinitùs accensa.*

10 *Reliquiæ SS. Eucherij & Veranni. Cypriani Sperati & Pantaleonis.*

11 *Monachi Floriacenses olim docti: & quàm honorificè remunerati.*

Minacem ac blasphemum, S. Benedictus viuere non sinit.

CAPVT XVI.

BErnardus quidam, eiusdem Burgundiæ vir inlustris, Dominúsque castri quod [1] Vzon vocatur, discordiam habebat cum quodam sibi affinitate propinquo, non minoris potentiæ, nomine Letboldo. Cuius possessiones dum direptionibus vastaret: etiam ex villis ad iam dictum Patriciacum Monasterium pertinentibus, armenta abducere cupiens, quosdam [2] seruorum sancti Benedicti resistentes sibi, interemit. Propterquam causam, supra nominatus [3], Rotbertus Præpositus, eum adiens, humiliter poscebat, vt legaliter sancto Benedicto, ac eius Monachis, emendaret malum, quod contra leges, seruis eorum irrogauerat. Ille contumaciæ plenus spiritu, in hæc verba respondit. » Miror Domine Rotberte, te tam sapientem virum, ad » tantam stultitiam deuolutum, vt à me emendationem » rei exigas; cum me magis rogare oportuerit, ne peiora » adijcerem. Et adiecit, Dominum inquiens qui me » nasci fecit testor, me antequam quindecim ab hoc die » euoluantur soles, experimento probaturum, vtrum » sanctus Benedictus igni; an ignis à me eius iniectus » domibus, sancto præualeat Benedicto, qui meum intra » suum castrum, defensare nititur inimicum. Ad quæ » verba commotus Monachus. Confido ait in Domino; » ac in sanctorum eius meritis, te nec ista impleturum, » nec constitutum à te terminum, temet viuendo excessurum. Hoc dictum, rei veritas subsecuta est. Deniquè prædicto viro venerabili Rotberto ad Monasterium regresso, antequam præfinita preteriisset dies. Prefatus Bernardus ab obuio sibi hoste præscripto Letboldo [4], lancea confixus, interiit. Subiturus pro certo illud diutinum cum igne certamen, quod falsò iurauerat, se sancto Benedicto breui tempore inlaturum. Adiiciantur huic vindictæ prodigio, quatuor sanitatum insignia: duabus tantum fæminei sexus personis, à Christo conlata

1 *Vzon in Burgundia.*

2 *Serui S. Benedicti.*

3 *Rotbertus Præpositus.*

4 *Mors diuinitùs inflicta.*

conlata in eodem Monasterio Patriciaco, per merita sanctæ suæ Genitricis, ac Incliti Confessoris Benedicti, aliorúmque quorum ibi habentur patrocinia, Sanctorum.

Muta ac clauda, loquendi officio & incessu, meritis S. Benedicti donatur.

CAPVT XVII.

MVlier quædam Adelaïs vocabulo, linguæ ac pedum priuata officio, ad memoratum venit Cœnobium manibus reptando. Hæc piæ foribus Monasterij per aliquantulum decubans temporis spatium; a fratribus quidem, nutu manuum, petebat vitæ subsidium: à sanctis autem, voce cordis, sanitatis auxilium. Quadam itaque die, tertia videlicet feria ante sanctum Pentecosten, cuius ipso anno festiuitas, xiij. Kalendas Iunij euenit: medelæ suæ horam adesse persensit. Veniénsque ante Ecclesiam, indiciis quibus poterat, aperiri sibi introitum exposcebat. Quo impetrato, per terram se trahens, oratorium intrauit, & coram altare sanctæ ac indiuiduæ Trinitatis, in ipso ingressu posito, subdito substitit: ac se paulatim ab humo sustollere cœpit. Quid pluribus morer? intra breue momentum, pleniter erecta, rectis gressibus ad altare sanctæ Dei genitricis Mariæ, atque Confessoris Christi Benedicti progressa, ac si in oratione, prosternitur. Indequè post paululum se erigens, elatis in al« tum manibus, in hanc vocem prorupit. Gratias inquit « ago tibi Domina mea Virginum Regina sancta Ma« ria, tibíque sancte Benedicte, quorum interuentû, « Omnipotens Deus, mihi curuæ ac mutæ, rectitudinem « membrorum contulit & loquelam. Nec vobis sancti « Dei Eucheri & Veranne, minores persoluo gratiarum « actiones. quos sæpè exoratos, meæ non diffido adiu« tores fuisse salutis. In his vocibus totam penè exegit noctem. Agebatur eo die festiuitas [1] Beati Romani, Alumni [2] Sanctissimi Patris nostri Benedicti, & fratres comple

1 *Festiuitas B. Romani.*
2 *Alumnus ibi actiuè ponitur.*

completorios Deo soluebant hymnos. Qui continuò sonantibus signis [3], laudes Deo alacres, pro ostenso reddiderunt Miraculo.

3 Lætitia est, quando Miracula fiunt.

Ambulare non valens mulier, meritis S. Benedicti sanatur.

CAPVT XVIII.

CHristo disponente, adhûc sanctos suos mirabilibus insignes reddere; Nono post patratum istud signum die, tertio videlicet Kalend. Iunij: alia inibi deducta est mulier. Huic Alexandra nomen erat. quæ gestatorio quo lapides ferri mos est, à duobus viris aduecta; in Basilicam se introduci rogauit. Quæ in eodem quo & prior erecta fuerat loco, ad orationem se inclinans: postmodicum, pedetentim erigere sese cœpit. Cuius conatum, fratres qui ad tam mirandum conuenerant spectaculum iuuare cupientes: inter manus eam eleuando sustentabant. Ipsa quoquè circa horam diei tertiam, in qua delata fuerat, plenè donata sanitati, per aliquot menses in seruitio Ecclesiæ permansit. Postulata autem atque impetrata à iam dicto eius loci Præposito Rotberto, licentia redeundi ad sua: pollicita est, se ad inchoatum reuersuram sanctuarij obsequium [1]. Sed dum moras ad regrediendum innecteret, pristinum languorem incurrit. Verumtamen dum quereret, qui se ad suæ salutis locum reueherét, nec inueniret: cœpit anxiari & mœsta esse. Tandem necessitas consilium reperit, vt Deo ac sancto Benedicto voueret, si salus conlata sibi restitueretur, vt ad iam nominatum valeret regredi Monasterium: se deinceps indè nequaquam recessuram. Statim igitur vt hoc vouit, firmissimas in eó quo residebat loco ambulandi vires resumens: póstposita omni morarum occasione, ad Patriciacum sancti Benedicti Cœnobium vbi sanata prius fuerat, reuersa est: Cumquè cuncta quæ circa ipsam acta fuerant, fratribus referret, sponderetque se inde amplius non discef

1 Mulier Ecclesiæ seruit.

discessuram: in commune benedixerunt Dominum, famulúmque eius Sanctissimum Patrem nostrum Benedictum. Gratias agentes illi, qui seruulos suos quos fortè absentia sacri Corporis eius mœstificare poterat, spiritali visitatione dignos ducendo, miraculis lætificaret. Et ne qua dubitatio, de prælitis mirabilium beneficiis remaneret, vicinos ambarum mulierum sollicitè perscrutari curauerunt: hospitem etiam eius quæ prius sanata fuerat interrogantes, vtrum eam aliquando loquentem aut ambulantem rectè vidisset. Tam ab ipso quam à reliquis qui vtrásque nouerant: verè eas debiles, verè à Christo meritis sanctæ suæ Genitricis ac dilecti sui Benedicti, fuisse sanatas didicêrunt.

S. Benedictus, imbre, ignem qui adurebat Floriacense Monasterium, extinguit.

CAPVT XIX.

Migrante ad superos, eo quo superius relatum est ordine, Venerabili patre nostro Abbone: è vestigio quædam aduersæ res, maximè nobis qui eius obsequio adhæseramus euenêre. At reliquis neglectis ærumnis, vnam memoriæ mandare, non graue videatur audientibus: quæ penè intolerabili hoc sacrum Cœnobium profligasset damno: ni superni Regis Christi pia clementia, interuentu Sanctæ suæ Genitricis Patrísque nostri Benedicti mitigata: vindicem nostrorum scelerum, retraxisset dexteram. Enimuerò quia in signis superioribus demonstratum est, quàm potens hic egregius Dux noster ac semper nominandus Benedictus[1], in duobus singulatim extiterit elementis, aqua videlicet & igne: in hoc manifestè apparebit quantum in vtrísque valuerit, vno eodemque tempore, & vt verius fatear, temporis momento. Celebris nostro orbi illuxerat dies[2] Translationis ipsius summi Confessoris, quæ quinto Iduum Iuliarum, annuum nobis repræsentare consueuit delectabiléque festum. Cum

[1] *Sanctus Benedictus, in elementis potens.*

[2] *Translationis Benedicti festum.*

Cumquè tota vigiliarum nox, cum subsequente die in laudibus Deo debitis, congruè fuisset expensa:ob tanti deuotionem Patris. Post debitam refectionem, vespertinaléque officium, hora quietis aduenit. Et cupientibus nobis, oculos diurno furari labori: erroneæ antiqui hostis affuêre insidiæ. Namquè eius instinctu, quidam peruersæ mentis homines, latrocinandi, vt quidam referunt, cupiditate, ignem forensibus imposuêre domibus. Vt vero alij fatentur, casualis eisdem ædibus irrepsit ignis. Qua de causa, excitato tumultu fratres expergefacti, ad extinguendas voraces incendij flammas properarunt. Subductóque primùm quaqua oportunitas sese obtulit, omni ornatu Basilicæ, qui non minor, immo per omnia maior, quàm in priori incendio, interiora templi venustabat: Ad iam dictum opus vnanimes vertuntur. Sed illorum labor in cassum cedebat, In superiora namquè, se aurarum spiramine, ignis attollens, Coquinam Xenodochij repentè corripuit, quæ aulæ Sanctæ Dei Genitricis Mariæ vicina erat [3], in qua Pretiosus Confessor Domini Benedictus quiescit. Tum metus ingens cunctos habuit, verentes eius ædis occasione, venerabile cunctis Dominum timentibus, exustum iri templum. Vnde quidam nostrorum, interioris hominis voce, auxiliari sibi piis precibus Sanctam Dei genitricem Mariam, famulúmque eius Inclitum poscebant Benedictum: repetito sæpiùs nomine sororis eius Scholasticæ. Alij verò, id ipsum clara quidem voce, sed quærulosis iterabant verbis [4]. Tandem memoratorum preces Sanctorum audiit Omnipotens, cælíque à parte serena, intonuit. Deniquè cum summa cæli esset serenitas, profusus subitò è nubibus imber. Flammas quæ interiora castri ædificia depascebantur, funditùs extinxit. Mutati autem ventorum flatus, cadentes fauillas, quarum copia instar decidentis niuis introrsus ferebatur: retroactas, in semet redire cogebant. Ita meritis Egregij protectoris nostri Benedicti, non solum Monasterium incolume resedit: verum nec tantum vici exustum est, quantum

3 *Quiescit apud Floriacum S. Benedictus.*

4 *Incendium Floriacẽse restinguitur.*

quantum priori incendio perierat: quod in eadem festiuitate, temporibusque memorati contigit Venerandi Abbatis Abbonis. Vndè nimirum legiones Monachorum, Domino suo Benedicto, illud cuiusdam Sapientis non incongruè & absque fuco valent aptare eulogium: quòd ille fucata vsus laude, de quodam terrenarum protulit Principe rerum. ita inquiens [5].

O Nimium dilecte Deo. tibi militat æther:
Et coniurati veniunt, ad classica venti.

Liceat nobis hac de re, quædam proludendo paulu-lum eloqui, Congruum vt reor huic nostro videbatur legifero, in commotione elementorum Venerabilis sororis suæ adhibere solatium, quàm meminerat ad se retinendum [6], tempestatum opposuisse obstaculum. Vndè non incongruè aëreis potestatibus complacita sibi loca, euertere molientibus, strenuè repugnaturus: à suis famulis eamdem sororem suam secum inuocari voluit, cuius preces ad obtinendas à Domino imbrium profusiones, agnoscebat forè idoneas.

5 Orosius lib. 7. cap. 35. recitat ac post eum S. Aug. de Ciu. lib. 5. c. 26. ex Claudiano. sed ipse Claudianus in Panyg. ad Honor. Imp. in 3. eius Cōs. aliter habet.
6 Gre. 2. Dia. cap. 33.

Cruribus contracta sanatur puella.

CAPVT XX.

Pvellam quandam Nobilibus ortam antiquitus fuisse natalibus, nomine Adelaidem, nuper didicimus cruribus contractam. Quam dum pater eius ac mater, per multa Sanctorum loca duxissent, nil remedij ei a Sanctis impetrare potuerunt. Ij desperata salute, ad domum eam reducentes, manebant tristes: Quid de ea agerent ignorantes [1]. Nam Parisius eam ad Sancti Dyonisij sepulchrum, atque Lemouicas ad Domini Martialis tumbam, qui ambo tunc miraculis chorusca bant, perducentes: nihil omnino profecerant. « Quiescenti autem matri eius, vox cœlitùs aduenit « quæ diceret. Quænam ait dementia, vos tantas in va-« num compulit perdere expensas, vt longè posita San-« ctorum adiretis patrocinia, vestro hic relicto vicino, « Sanctissimo videlicet Dominique dilecto Benedi-

1 SS. Dyonisius & Martialis, patrāt Miracula.

2 Ossa S. Benedicti, cur ex Italia in Galliam translata.

cto [2], cuius sacratissima ossa, pro vestra, si tamen id ex fide expetieritis, multorumq; translata salute, ex Italia Prouincia, in hac diuinitus traslata sunt regioné: Vnde pro certo scias, nullatenus tuam sanandam esse filiam, nisi eò delata fuerit. Euigilans itaque mulier, viro sibi coniacenti somnium refert, Cui ille. Ego inquiens iam id ipsum mente conceperam. Sed vereor ne Sanctus ille nostro irritatus contemptu, Dominum pro ea exorare velit. Ad hæc illa respondens. Ducatur inquit ad Sancti Sepulchrum. Et si quidem eam sanauerit, habeat ipsam [3] ancillam in sempiternũ. Sin verò noluerit, reducatur: cùm debilitate etiam libertatem retinens. Erant enim ipsi non solum liberi, verum etiam genere clarissimi, ac facultatibus ditati. Orto igitur sole, iter ad Monasterium arripiunt, quod nonnisi xviij. millibus ab eorum distabat domo, vnà secum filiam deducentes debilem. Instabat autem [4] celebre festum eiusdem Sanctissimi Benedicti. Et in ipsa quidem die festiuitatis, eam sanandam Sancto Patri Benedicto obtulerunt. In crastino verò mane surgentes, dum regredi cuperent: filiam sanam, omnibúsque membris bene valentem repererunt. Pro qua re immensas gratiarum actiones, Deo ac eius amico Beatissimo referentes Benedicto, eandem natam suam, ei perpetuò seruituram tradiderunt [5]. Quæ postmodum ducens virum, filios procreauit: ex quorum progenie, quidam adhùc non inutiles, in seruitio perdurant fratrum.

3 Seruitus, de qua in Præfatione abundè tractatũ fuit.

4 Festum S. Benedicti celebre.

5 Seruitus in Galliis, qua & qualis, trãsiens etiã ad descendentes.

Cæcus videt, meritis S. Patris Benedicti.

CAPVT XXI.

NVper quoque res est gesta quàm narro. Quidam cæcus Argentomagensis castri incola, dum [1] Reliquiæ ipsius Præcellentissimi Confessoris Christi Benedicti, à Sallensi cella, ad [2] Sanctum Marcellum Martyrem, à fratribus deferrentur: tacto loculo confestim visum recepit, Requiescit sanè corpus ipsius Sancti Martyris, in Ecclesia, non longè ab ipso castro constructa

1 Reliquiæ S. Benedicti.

2 De hoc Sãcto Marcello, quis nam fuerit: habes in secunda parte huius Floriacensis Bibliothecæ, in vita S. Genulfi. li. 1. cap. 9.

struсta. Quod cùm identidem, à suis ad Salance Monasteriú delatum fuisset: alter cęcus de villa ipsius Monasterij [3] Modicia nomine ibi aduenit: magnis vocibus Sáctum inuocans Benedictum. Fama namque suprafati miraculi, iam eius attigerat aures. Qui & ipse non multo postquam ibidem aduenerat tempore, miserante Deo & meritis Sanctorum obtinentibus: lumen quod petebat recipere meruit. In quo videlicet Salensi Cœnobio tantis tamquè assiduis idem toto orbe Venerabilis pater Monachorum renitet miraculis Benedictus, & [4] maximè in vlciscendis inimicis: vt si cuncta quis velit mandare memoriæ, proprio indigeant volumine.

3 Modicia villa.

4 S. Benedictus inimicorum vltor.

CAPVT XXII.

Hæc de Miraculis, quæ Deus per merita Sancti sui Benedicti, diuersis in locis operari dignatus est: incerti stilo, ac sermone rusticano edidimus. Verumtamèn hanc sententiolam, claudendo operi adnectentes, monemus lectorem, multa nos scienter præteriisse. Cauendum est enim in vniuersis [1] rebus omne nimium, & auditorum intentio, grata breuitate inuitanda, non fastidiosa est loquacitate deterrenda. Hîc ergo finis erit libri. Quamuis si Dominus voluerit, vitáque comes fuerit, ea quæ fidelis fama, in tota penè diuulgauit Neustria [2], nostra nequaquam sint silenda desidia. Compellunt etiam nos ad tacendum amici nostri, qui maximum deputant sibi affluere epulum, si aliorum studiis lacerum infigant dentem. Attamen nulla eorum detractione deterrebimur, quominùs laudes Dei, ac eius dilecti, Patris videlicet nostri Beatissimi Benedicti, referamus. Ista igitur omnia, & quæ in priori opusculo ab aliis Authoribus descripta sunt Miracula; sub triginta Abbatibus qui huic Floriacensi Cœnobio ab initio suæ fundationis, per trecentos octoginta quinque & eò ampliùs præfuerunt annos: diuersis in locis per merita Sancti Confessoris sui Benedicti operari dignatus est, Iesus Christus Dominus noster,

1 Nimium omne cauendum.

2 Ex hoc loco quidam concuiunt, Aymoinum Authorem esse sequentis libri quarti: certè nec stilus, nec Authoris ætas repugnant. Ego verò, religiosè sine nomine prænotaui, quia sine nomine reperi.

qui cum Deo Patre, & Spiritu Sancto, in Trinitate perfecta, viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Explicit Liber Tertius, qui est Aymoini Monachi Floriacensis Secundus, de Miraculis Sanctissimi Patris Benedicti.

SEQVI

SEQVITVR ANONYMI veteris Authoris eruditi, Monachi Floriacensis, Liber quartus de Miraculis S. Patris Benedicti, post tres priores, sine Authoris nomine nunc primùm in vetustissimo codice membraneo Cœnobij Floriacensis, qui vix legi poterat, inuentus.

Odonis Regij Principis pœna.

CAPVT PRIMVM.

REGE Francorum [1] Henrico feliciter sceptra tenente, eiúsque Germano Ducatum Burgundiæ vtcûmque administrante: frater ipsorum [2] Odo priuatus degebat, nullius dignitatis fastigio sublimatus. Qui [3] quoniam non habebat propria, inhiabat subripere aliena, rapinis & deprædationibus operam impendens. Vndè factum est die quadam, vt valida manu militum collecta [4], Soliacensium sibíque contiguorum agros, deprædatum iret. Inde reuertens onustus spoliis, & præda, contigit vt etiam quorumdam pauperum Patris Benedicti res cepisset. Diuertens verò in quoddam rus eiusdem Patris [5], Germiniacus vocabulo, mansionem violentam ibidem accepit: contra-

1 Rex Henricus I.

2 Odo frater Henrici Regis non recensetur ab Historicis aliis Gallicis.

3 Vnde Principes fiunt direptores.

4 Suilly sur Loire, Gallicè.

5 Germiniacus.

dicentibus sibi eiusdem ruris officialibus,& referentibus quàm seuerè vlcisceretur Omnipotens, violatores illius loci,meritis Patris Benedicti. Qui floccipendens eorum dicta, præcepit circa Ecclesiam in honore Saluatoris mundi ibidem dicatam, rapinas includi pauperum. Siquidèm habebat eadem Ecclesia Cœmeterium, valli munimine circumdatum. Porrò famulis iam dicti Patris ab eo sibi subrepta repetentibus, animo obfirmatus nihil reddere voluit penitùs. Insuper comminatus est, eos verberibus vt tacerent afficiendos. Erat [6] enim nimiæ ferocitatis & extollentiæ. Igitur præparari amplum sibi suísque, de rebus pauperum iubet conuiuium. Cúmque deesset cera vndè deberent fieri luminaria, epulaturis necessaria; interrogat, vtrum in Ecclesia illa, candelæ haberentur. Cui cùm responsum esset, nihil ceræ illic haberi, præter Paschalem [7] cereum, in honorem videlicèt Dominicæ Resurrectionis, à Parrochialibus solemni oblatum more, iubet eum properè afferri, & ex inde candelas copiosè suppeditari, non veritùs iniuriam Saluatoris, cui sanctificata erant cereus & Ecclesia. Proinde vino diuersisque ciborum ferculis cum suis accuratè refectus, sanus & incolumis, post morosè protractas in vanum sermonum vigilias, dormitum vadit. Et dum leni sopore quiescens, aliquas noctis pertransisset horas: subita incommoditatis angustia perturbatus, inclamat suos. Quibus circumsistentibus, indicat se mortifera inualitudine detineri. Itaquè per reliquum eius noctis, eadem ingrauescente molestia, in eo loco mansit. Facto autem manè, recognoscens manifestè Patris Benedicti res, neminem quamuis generoso concretum sanguine, impunè temerari posse: quo valuit modo, equum ascendens recessit. Et eodem inualescente morbo, diem [8] vltimum clausit. Probabile satis factus argumentum, veridicam illam esse sententiam, qua dicitur, *non esse personarum acceptionem, apud Deum.*

6 Odo Princeps, vir ferox.

7 Cereus Paschalis.

8 Odo Princeps malè moritur.

Roman. 2. 11.

Animalia

Animalia irrumpentia Ecclesiam, affliguntur.

CAPVT II.

EXtitit eiusdem prædij villicus nomine Viuianus, vir moribus Barbarus, aspectu toruus. Huic suprafatæ Ecclesiæ sicut & reliquarum ipsius possessionis actionum, cura commissa fuerat. Qui superuacaneum ducens, in talibus tempus expendere, quippe qui ignoraret, quanti habenda sint. Custodiam Sanctorum sibi delegatam locorum, omninò postposuit: magis intendens annuum exigere quæstum, de sibi subditorum rebus pauperum. Oratorij ergo eiusdem ambitus, eius incuria neglectus, nullius valli muniebatur obice alteriúsve obstaculi; sed foribus reseratis, patebat canibus, porcis, & cuiusque generis animalibus. Erat autem Viuianus cultor fertilis agri, abundans opibus, diues pecoris. Et quoniam erat assiduus venator, alebat canum gregem, ad capiendas modicas seu magnas diuersarum specierum feras sagacem. Accidit itaquè die quadam, vnum de canibus, quia patebat ingressus, nemine obsistente, intrasse iam dictum S. Saluatoris oratorium: quem consequuti sunt ex aliis aliqui. Porrò qui primus ingressus fuerat, quoniam [1] lāpas in qua olei liquor ad effugandas nocturnas illius sacri loci tenebras, infusus habebatur, propior pauimento dependebat: saltu adnisus, eam deiecit, & olei liquamen, quod de ipsa effracta lampade, effusum erat, lingua lambit. Erat verò hic Domino suo valdè charus, quoniam ex [2] illo erat canum genere, qui lepores assequuntur velocitate pedum. Accurrunt & alij, cupientes huius edulij participes fieri. Nec mora, qui oleum lambuerant, in rabiem vertuntur. Egressique ab oratorio, mirabile dictu, aliis commixti canibus, qui fortè in domo vel platea subsistiterant, omnes rabidos efficiunt. Et [3] gregatim quaquauersum discurrentes, cuicumque obuiabant animali, illud ore dilaniare, vnguibus discerpere attemptabant. Nec est data requies ob eorum infestatione, per circuitum vici

1 Lampas in Ecclesia ardebat.

2 Leurier Gallicè.

3 Res mira,

illius habitantibus, donec omnes suffocarentur, vario genere mortium.

Sues oratorium ingredientes, rabie afficiuntur.

CAPVT III.

CORripitur ergo Viuianus ab amicis, seu a quibuscunque sanum sapientibus viris vicinis, ne sacrum locum vilipendat; vt ambitum eius claudat, vt animalia sua ab ingressu illius arceat. Sed nullatenùs aurem sese monentium dictis accommodans; incurrit aliud maius detrimentum. Denique cum haberet multitudinem porcorum, erant enim ferè quater viceni: nequaquam eis adhibere custodiam voluit, ne superius memoratum intrarent sacrum. Igitur vna dierum, illapsi aliqui ex eis ipsius penetralia sacri, vertuntur in furiam; egredientésque ab illo, toti suo obuiant gregi. Protinus ergo omnes sues, sicut canes superius, in insaniam vertuntur: ita vt nullus eorum, vlterius ad consuetam domus Viuiani redierit aram. Videres eos passim vagantes, hiāti ore, ea feritate qua illud animal furia inuectum fertur, bachando discurrere: & quodcumque obuium, immundo ore polluere, pedibus conculcare. Nec ab illa rabie cessarunt, donec cuncti, variis mortibus necati sunt [4]. Pensanda est Omnipotentis inuicta in huiusmodi transgressores patientia: quæ eos ad pœnitentiam adducens, de facultatibus ipsorum, quàm de ipsis vltionem mauult. Hic etenim postmodum extitit Monachus, licet in extremis.

4 *Deus patiens, homines punit in bonis, vt ipsos saluet.*

Boues S. Benedicti violenter rapiens, & eius subditos violans, mala morte perit.

CAPVT IIII.

ENimuerò Gaufredus cognomento Rufus, cupiditate instigante, bis binos boues qui ad excolenda [1] Nonalia ad reditus fratrum pertinentia, in eadem posses-

1 *Noualia.*

possessione addicti fuerant, rapaciter abstulit: admonitus vt eos redderet, nullo modo acquieuit. Insuper multa se inlaturum aduersa Patri Benedicto famulantibus, interminatus est. Nam dum per villam eiusdem Patris [2] Bulliacus vocatam, iter faceret; conuocato Gauterio eiusdem villæ [3] Maiore, inter cætera insana quæ furioso protulit ore, contestatus est: quandiu adiuiueret, sanctum Benedictum pacem cum eo numquam habiturum. Cui idem Gauterius vir modestus, « tali respondit affamine. Multorum inquiens huiusmo- « di minas perpessi sumus, & ab omnibus his eripuit « nos Dominus per meritum sanctissimi Benedicti Do- « mini nostri. Nemo tamen eorum qui talia inaniter ad- « uersus eum protulerunt verba: impunè ea protulisse « diutiùs lætatus est. Necdum dies octauus præterierat, postquam boues rapuerat: & ecce à quodam suo inimico, qui itidem quamplura intulerat damna, circumuentus, gladióque confossus, interiit. Patri Benedicto famulantibus in nullo de reliquo calumniatus. *Impÿ enim*, vt ait Salomon, *de terra perdentur, & qui iniquè agunt, auferentur ex ea.* *Prouer. 2. 22.*

2 Bulliacus villa.

3 Gallicè Mayre.

Pauo ægrotans curatur.

CAPVT V.

HVgo Abbas [1] iuueniles adhûc agens annos, dum magnificus vellet haberi, multa iuueniliter gessit. Et quoniam ex præclara Francorum lampade originem trahebat, degenerem se autumabat [2], ni ea gereret quorum multimoda opinio, aures vulgi percelleret. Vndè inter cætera, suis præcepit clientibus: vt in suprafato agro, Germiniaco scilicet, multum earum auium agmen, quæ Pauones nominantur, sibi aggregarent. Qui sui Domini obtemperantes mandatis, circúmquaque discurrunt: eos qui eiusdem generis nutriebant aliter adeunt: & tam precibus quam muneribus, in breui copiam earum assequuntur, curámque illarum fœtibus impendentes, Domini sui applaudunt votis.

1 Videte è curiales Abbates, iuuenes & leues.

2 Stulta opinio quorumdam, qui Nobili sanguine sunt procreati.

votis. Accidit autem quadam vt assolet die, vnum ex maribus soliuagum incedere. Qui dum hûc atque illûc peruagatur: Ecclesiam sancti Saluatoris, cuius supra meminimus, ingressus est, per eámque deambulans, subito alis expansis altari subuolat. Cuius vt crepidinem attigit: mox debilitatus cruribus & immobilis, iuxta altare mansit. Aliquot horis decursis. quidam Ecclesiam intrantes, inueniunt eum circa aram se volutantem, Assumptóque eo, eis quibus earum alitum alendarum cura delegata fuerat, resignant. Qui suscipientes, Domino suo, suæ alitis infortunium referentes, qualiter contigerit aperiunt[3]. At ille fide plenus, iubet fieri stupeum filum ad mensuram Pauonis: ab extremitate videlicet rostri illius, vsque ad extremum caudæ, ceráque inuolui: & accensum altari ante quod debilitas ipsa contigerat, præponi. Qui iussa complentes, factum & accensum lichnum, ante aram statuunt. Necdum consumptus lichnus erat, & auis integrè pristinam recepit sospitatem. Ecce quid meruerit fides. Licet enim dicat Psalmus. *Quoniam multiplicata est misericordia tua Deus, homines saluans & iumenta.* Et beatus Augustinus. *Qui saluat te, saluat & gallinam tuam.* Tamen vt Apostolus ait. Scimus non esse Deo curam de huiusmodi irrationabilitate, nisi quantum expetit, vsus & necessitas rationalis creaturæ.

3 Videãt qui sibimet placent, & apud se ipsos existunt prudentes: quiq; rusticos talia sanctis etiã nũm offerentes irrident, ante 600. annos id actũ à prudẽtibus ac valdè religiosis fuisse viris.

Psal 35.

August. super Psal. 35.

1. Cor. 9. 9.

Aduocatus S. Benedicti res eius diripiens, atque subditos opprimens, turpiter moritur.

CAPVT VI.

IN territorio Portiano, est quidam ager Aruini curtis vocabulo, ab hoc Monasticæ religionis institutore, per longa tempora possessus. Cuius agri Aduocatus dicebatur Adelardus. Hic cum tutari & defendere sibi credita debuisset: magis ipse pessundare & deterere institit, quàm ab aliorum violentia eripere. Totis si quidem in res ruricolarum inhians faucibus: per

1 Portianum.

2 Aruini curtis. vel Heruini.

per fas & nefas, illis sua auferebat: & propriis mancipabat vsibus. Nec tamen id solum sibi, si eorum res diriperet sufficiebat, insuper verberibus multis afficiebat. Crebrius vero à fratribus qui eidem prædio præfecti fuerant admonitus, cessare debere à tanta malignitate, emendare se noluit: sed potiùs in maiorem sæuitiam exarsit. Denique, cuidam mulierculæ aliquid abstulerat[2]; quæ currens ad Ecclesiam, sublatisque quibus operiebatur lineis, Altare diutissimè flagris cecidit, increpás quasi præsentem Patrem Benedictum his verbis. « Benedicte vetustissimè piger, letargice, quid agis? vt quid dormitas? quid tuos tantis « subiacere seruos improperiis sinis? Quemdam etiam, vt plures omittam, rusticum multæ simplicitatis virum, nomine Arnaldum, stimulis nequitiæ exagitatus, dum quadam die agrum exerceret, improuisus adueniens: arrepto stimulo quo ille suos stimulabat iuges, tantis affecit verberibus, vt semiuiuum relinqueret. Nec ductus pœnitentia, satisfactione aliqua eum aliquando voluit placare. Qui autem verbera passus fuerat, ab Omnipotente Domino vltionem de ipso flagitabat, implorans super hoc auxilium Benedicti sui Domini. Nec diu remoratus Dominus, qui pauperem liberat à potente[3], retribuit impio iuxta suam impietatem. Námque vna dierum, audiens suos ad locum vbi erat, properare hostes: equum ascendens, armis protectus, obuiare illis festinat. A quibus fugatus, dum properat equi saltu, velociter transmeare quemdam fluuiolum, qui [4] Minio vocatur, cuspide hastæ quam gestabat longius ante se protensa, terræque innixa: ferrum eiusdem hastæ versus suum incautius reduxit guttur. equóque cui insidebat calcaribus incitato, dum riuum transire gestit: lanceam in suum guttur demersit. Móxque exanimis effectus, sociorum manibus, ad propria reportatur: nulli deinceps famulorum Patris Benedicti verbera irrogaturus.

2 *Res mirabilis, nec imitanda, quia furor fœmineus fuit.*

3 *Ergo, sancti ex hac vita translati nos audiunt.*

4 *Minio fluuiolus.*

Rainerius

Rainerius peierans per fidem quàm debebat S. Benedicto, moritur.

CAP. VII.

Alter etiam Rainerius nuncupatus, qui vnus erat ex eiusdem possessionis exactoribus: & ipse, vt pote rei probauit euentus, erga famulos ipsius Monachorum Ducis extitit maliciosus. Qui dum multa secus quàm debuerat ageret, frequentius falsa innoxios opprimens calumnia: & eorum bona iniqua diripiens uiolentia, cuiusdam viduæ, vnum quem solum habebat, abstulit porcum. Repetente vidua suem, & cum lachrimis precibúsque gemebūdis, suppliciter vt sibi ab eo redderetur sepius flagitante: nullatenùs aquiescere voluit. Qua de causa dolens illa, assiduas in ipsum deuotationes aggerabat. Die ergo quodam, casu accidit eamdem viduam ex improuiso ingredi Domum, in qua cum quibusdam aliis, prandens Rainerius recumbebat. Quæ cùm ipsam recordatio amissi pecoris graui torqueret mœrore: cœpit, sicut crebriùs solebat, vt suus sibi restitueretur exposcere porcus. Ille vero æstimans nil sibi officere quòd dicturus erat: incauta protulit temeritate. Quod postmodum pœnituit dixisse. Putans Patrem Benedictum nihil ducere, si quis à se sibi promissam fidem, prolatis incautius verbis, ausus fuerit temerare. Per sacramentum ait quod Sancto feci » Benedicto, numquam tuum attigi porcum. Idem verò » Rainerius vt ipse viculi adipisceretur exactionem, ex more loci, iureiurando promiserat[1]: ne aliquid iniustum in famulos superius dicti Patris moliretur. Igitur postquam falsum peierando protulit iuramentum: ira commotus, cultrum quem fortè tenebat manu, super mensam iecit. Qui à mensa resiliens, mucrone sursum verso, oculum periuri pupugit: & eum perpetua cæcitate damnauit. Tandem improbus, posteaquam intellexit: diuino iudicio vno se priuatum lumine, professus est priùs mendaciter locutum fuisse: perpendés viduarum lachrimas nequaquam spernendas: *Quæ à maxilla*

1 *Iurare solebant Officiales ante officij adeptionem.*

Eccl. 35. 18

rilla ad terram descendunt, & Dominus Omnipotens susceptor est earum.

Ignis sacer, per Sanctum Benedictum aufertur.

CAPVT VIII.

Amplectenda & omni excollenda est fauore pia miseratio Omnipotentis, qui *quos diligit corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit.* Deni- *Prouerb. 3. 12.* que permittit diuersarum spiritus infirmitatum Dominari interdum corporibus nostris, vt saltem proprio admoniti incommodo, recordemur clementis eius longanimitatis. Qui si tota mentis intentione eius benignitatem, pro eadem incommoditate implorauerimus[1]: nisi augmento nostræ obesse præuiderit animæ, facilem singultibus nostris dabit aditum ad se. Gaudet quippe de totius creationis suæ salute. Quod si etiam iuxta quod scriptum est, *ad eius sanctorum aliquem, conuertantur:* vocem sui fidelis exaudiet, nostras preces sibi allegantis. Quam nostram assertionem approbant mirifica opera, per Patrem Benedictum sæpius nobis ostensa. Quidam etenim vir ex famulis eiusdem Patris, Archembaldus nomine, frater Hildruardi villici[2] De Brayo. quæ est haud contemnenda ipsius Ducis Monasticæ cohortis possessio: igne consumebatur sacro, hic delatus à villa, ad illius[3] sacratissima mébra: continuis gemitibus Conditoris omniũ opem, per meritum sui Domini sibi implorans opitulari, velociùs quàm sperabat, exoptatæ restitutus est sospitati. Sopito námque incendio, qui iam anteriorem pedis eius consumpserat partem, remeauit ouans ad propria: Saluatori Deo, deuota precum fundens libamina, & suum Patronum, cuius meritis salutem promeruerat, magnis extollens laudibus.

1 *Deus nos audit, si nobis expediat audiri. Iob. 5. 1.*

2 *Brayum villa.*

3 *Ossa S. Benedicti.*

Alter

Alter igne sacro vexatus, sanatur:

CAP. IX.

Alter quoque eadem detentus incommoditate, iuuenis quidam, de transligeranis partibus, à matre in Asino Floriacum deuehitur. Qui vigilantioris fidei ex hoc probatur extitisse. Quoniam mox vt cognouit se comburi sacro igne, nihil pigritatus, petiit matrem vt Floriacum deportaretur. Habere se fidem per meritum Patris Benedicti, ab Omnipotente Domino valere saluari. Nec eum fefellit laudabilis suæ fidei deuotio. Denique ante Aram Gloriosæ Dei Genicis allatus, absque dilatione, per gratiam eiusdem semper Virginis, meritúmque Pij Patris, integræ, iuxta suam fidem, restitutus est sospitati. Lætabundus itaque cùm iucunda rediit matre: quæ eum mœrens, & cùm graui persequuta fuerat mœrore.

Mulier festa violans, percutitur pœna, deindè pœnitens curatur.

CAPVT X.

[1] *Festum Purificationis B. Mariæ.*

[2] *Contra eos qui vesperi festorum laborant.*

Festum [1] Purgationis semper Virginis Mariæ Dei Genitricis, quæ purissima & castisima super omnem humanam puritatem & castimoniam semper extitit, celebrabatur: erátque Dies Dominicus. Quædam ergo mulier Tescelina vocabulo, incola vici Floriacensis, operam impēdebat lanificio [2]. Hæc aduesperacente iam die, reputans tàm celebritatem ipsam, quàm diem Dominicum præterjisse, & aliquas ipsius Diei lucrari cupiens morulas: accepit colum, lanámque super sua subtiliter extendens genua, cùm rorifluo sputamine: eamdem colū, tenuiter ipsa lana cœpit inuoluere. Cauebat tamen, ne suæ cernerent quid ageret vicinæ, Sed Redemptor mundi *cuius oculis nuda & aperta sunt omnia* (*Heb. 4.13*): & Matris iniuriam, & suam diem, seuerè vindicauit Dominicam. Nempe, cùm diem tantum,

tum, gemina religione sacrũ, inreligiosa mulier temeraret: manibus retrorsum actis omninóque debilitatis, experta est in seipsa, qua sunt digni pœna, sacrorum violatores dierũ. Cùm tortione quoque manuũ, aliud grande patiebatur tormentũ: sentiebat quippe in tolerabilem a digitorum intercapedine suorum, exire ardorem. Cúmque immensis cruciaretur suppliciis: vicinarum hortatu mulierum, Monasterium ingressa post diem alterum, coram Altare Dei Genitricis adstitit: ipsam Pietatis Matrem continuis flebiliter obsecrans singultibus vt sui misereretur, frequenter vtique & Patrem inuocans Benedictum, vt pro se intercederet. Transitis ergo aliquot diurnis horis, manibus ad pristinum reductis statum, & sopito incendio, gratias agit omnium conditori Deo, Gloriosæque semper Virgini Mariæ: nullatenùs oblita Monachorum Legislatoris Benedicti.

Seruus Sancti Benedicti, aduersarium certando deuicit.

CAPVT XI.

Memoratus Abbas Hugo, quendam virum de familia Patris Benedicti, nomine Lætardum, Tescelino concesserat Petuerensi: vt tàm ipse, quam ab eo progeniti, perpetuò, ipsi famularentur obsequio [1] seruili. Qui factus Dominus illius, obtinuit eum non paucis diebus. Interpellatus autem idem vir Nobilis, post longum tempus. à quodam suorum militum Ingranno nomine, vt supradictum seruum ei iure beneficij donaret annuit. Ingrannus quoque obiens, filio suo Isembardo ipsum possidendum reliquit. Genuit autem præfatus Lætardus filium, nomine Rotbertum. Quem Isembardus, vt puta proprium vernaculum, in sua aluit & educauit domo: Rotbertus vero factus grandiusculus, à suis comperiens genitoribus, se de familia Patris exortum Benedicti: sed ab Abbate supradicto, vt vile distractum mancipium, indoluit. Nec diu-

[1] *Seruitutem viguisse inter Fr̃ãcos, abundè supra in Operis Præfatione ostensum fuit.*

ciùs

tiùs dolorem sui animi occulere valuit. Facta igitur fuga, ab Isembardi præsentia se subtraxit. Quem longùm latere non valens, ab eodem domum reductus [2], pœnas luit quas solet fugitiuus. Insuper sacramento ab eo est astrictus, ne seruitutis iugum de reliquo ferre detrectaret. Qui quoniam adolescentiæ tempora necdum excesserat: ad præsens siluit: donec ætate procedente vires colligeret, quibus suo iniusto Domino resistere valeret. Postquam ergo genas illius flos vestierat iuuentutis, elapsis adolescentiæ lustris [3], Abbatem expetiit Guillelmum, qui tunc temporis præerat Floriacensibus: Apud quem angorem sui cordis cùm anxiis deponens suspiriis, conqueritur de iniustitia sibi suísque inlata. Guillemus itaque cum esset vir strenuus, & suam Rempublicam semper augmentare, toto anhelaret desiderio: respondit se illius ærumnarũ misereri velle, iustásque quærelas ipsius, viris prudentibus palàm facere. & si quo pacto valeret, præsidium illi sese forè. Comperto igitur Isembardus, Rotbertum quem suum opinabatur seruum esse perpetuum, ad priorum dominorum confugisse asylum: mandat Abbati nominato, vt sibi proprium restituat mancipium: alioquin, deinceps se eius futurum inimicum. Qui missis ad eum qui sua referrent verba, mandauit: eum quidem quem iniustè repetebat, vernaculum Patris Benedicti forè, se vero inlicitè diutiùs ipsũ possedisse. Quapropter si de cætero illum habere vellet seruum, in ius venire esse necesse. Quibus Isembardus auditis, apud se deliberans: quoniam Abbati iniustè resistere, nec fas nec posse habebat: determinatum mandauit diem, in quo hæc controuersia inter eos finiretur. Die autem statuto, plurimis Nobilium & sagacium viris, ab alterutra parte aggregatis: Diû multúmque sermone altercatum est. sed minimé ipsa calumnia eodem die finem accepit. Tandem vero multis prius exactis conuenticulis, adiudicatum est iddem negotium [4], Monomachia terminari debere. Dato igitur die singularem ineundi pugnam, in condictum conueniunt locum videlicet

2 *Fugitiuus seruus, luit pœnas.*

3 *Guillelmus Floriacensis Abbas.*

4 *Monomachia pro rebus iuris Ecclesiastici, mira; & tamẽ veteribus Frãcis, vt ex locis pluribus constat consueta. de qua vide in Præfatione huius Operis.*

videlicet qui repetebatur; & Airicus quidam nomine, quem Isembardus suo obtulerat loco, fortis robore, Miles officio. Erat autem idem statura procerus, Rotbertus verò pusillus. Qui quamuis secum confligentis corpulentiam metueret, habebat tamen vti postea retulit, fiduciam in Patre Benedicto suo iure Domino, & sibi infesto viro hunc inculcabat sermonem. Non ego tecum decerto, sed Dominus meus, cuius me seruum profiteor Benedictus. Ergo qui illum impetebat Airicus, [5] vt moris est, primos ictus intorsit in eũ. Quos ille gratia Dei protectus, constanter sustinens, permansit inlæsus: & alternum verber suo hosti temptans incutere [6], virtute Patris cuius nomen retinebat mente manum ipsius ductante: buculam clypei quo suus tegebatur aduersarius, fortiter perculit. Quæ clauiculis quibus affixa tenebatur auulsis, longius resiliuit, móxque manus aduersarij nuda apparuit. Quippe foramen in clypeo fuerat, quód bucula protegebat, deintùs semipedali affixa ligno: quo manu retento, grauem ille Rotberti aduersarius facilius verteret clypeum. Rotbertus cernens manum secum dimicantis nudam, ictu repetito toto conamine eam percussit. At ille doloris impatiens clypeum remisit: & quoniam manu debilitata qua tegumen regebat, qua arte se tegeret non habebat: assiduo Rotberti verbere fatigatus, victum se proclamat. Deinc exarmatus à victore, cum Isembardo pro quo ignominiosum certamen inierat, confusus rediit ad propria. De reliquo, haud dubius Patrem Benedictũ, nequaquam suis defore, in aduersis rebus. Hæc victoria facta est Floriacensibus, non modica exultatio: hostibus verò maxima confusio. Porrò demonstrauit Pater Sanctus in hoc facto, neminem, suos posse aliquo pacto distrahere vernaculos [7]. Videant sibi, qui famulos census, prædia, sanctis locis attributa, ob laudes Omnipotenti Domino persoluendas: nefariè distribuunt laicis, seu cuiuscúmque generis personis.

5 Duelli mos.

6 Non putes S. Benedictũ Duello fauisse, sed tantũ iustæ causæ.

7 Erudimini, qui iudicatis terram.

Rusticus festum Translationis S. Benedicti violans, punitur.

CAPVT XII.

MIserum [1] genus hominum pagos incolentium, vix vmquam leui iugo Christi, ferream ceruicem submittere appetit suam. Sed qualiter ferox taurus, indomitæ fronti, primum præsentiscens imponi iugum, stimulis actus recalcitrat, sulcos agens obliquos: sic illud genus hominum, semper sacræ renitens religioni, vix aliquando viam rectitudinis incedere consentit. Vnde quidam rusticus, dum sacerdote ex more præconante audisset [2], celebrem solemnitatem Translationis Patris Benedicti annunciari, quæ quotannis, apud plurimas celebriter recolitur in Mense Iulio nationes: paruipendens eiusdem pręceptum Sacerdotis, qui iusserat omnes suos parrochiales esse feriatos: statuit eò die agriculturæ operam dare. Habitabat autem idem in agello quodã Patris Benedicti [3], Vinoilo dicto. Diluculo igitur surgens, vicinis cunctis ab opere manuũ vacantibus, ipse solus iunctis bobus, in agrum, quem exercere cupiebat tendit: eum quem in hyeme prosciderat, gliscens rescindere campum, vt tàm æstatis calore, quàm hyemis rigore decoctus, & sementis tempore, dentata crate, glebis attritis, in puluerem redactus: semine suscepto, abundantiorem, diebus messis suo cultori exibéret frugem. Dum ergo cupitum perageret opus, ecce astitit ei quidam in schemate Monachali. Qui vtrásque illius manus tenens, bifurco quo aratrum regitur, tam fortiter adstringit ligno: vt sanguinem per omnes eius vngues eliceret & rusticus idem, aliquo prorsus pacto, eas diuellere ab eodem nequiret ligno. Quo facto, qui apparuerat Monachus, nequaquam vlterius sibi est visus. Ille pariter dolore nimio anxius, & rubore confusus, hæsitabat quid ageret. Concurrentibus verò quibúsque, & tanto stupentibus prodigio: cognouerant enim per

1 Rustici ceruicosi.

Simile.

2 Festum Trãslationis S. Benedicti ab antiquo cultum.

3 Vinoilus ager.

per bubulcum, qui effrenato animo eis intimauerat: detegit quid viderit, manifestè videntibus quid sibi acciderit. Coniectantur itaque qui adcurrerant, ex circunstantiis, ex Monachi videlicet oromate, & diei festi ipsius violatione: Monachorum Ducem, hanc vltionem de præsumptore tanti facinoris patrasse: hortantur quatenùs votum eidem Patri faciat, se solemnitates illius, quoad uixerit tempore, numquam temeraturum: Monasterium eius petiturum, penitentiámque tanti commissi acturum. Vouente hæc illo, & omnibus quos tantæ rei stupor inexpertus adtraxerat, Dominum Omnipotentem pro eo exorantibus: Patrémque Benedictum lachrimabili voce crebriùs inclamãtibus, vt misero misereretur: relaxatæ sunt manus illius, & cœpit adstare solutus, qui ante paululùm inuisibilibus locis tenebatur adstrictus. Indicibili ergo exhilaratus gaudio, votũ quod fecerat efficaciter implere studuit. Nam Floriacum tendens, præsentauit se 4 Abbati Rainerio fratribúsque, in die Octaua eiusdem festi, dum celebraretur Missa: referens quàm magnifica in se ostendisset Dominus Omnipotens magnalia, per sui fidelis Benedicti merita. At illi magna tripudiantes lætitia, tota cordis instantia, Saluatori laudes proclamant: Magnum Patrem, magnis extollentes præconiis: eíque inquo tantum ostensum fuerat Miraculum, salubribus correcto verberibus, licentiam tribuentes regredi ad propria, Cognouerat enim, nequaquam sui Sacedotis spernenda sibi monita, quoniam de talibus dicit Saluator. *Qui vos spernit, me spernit: & Qui vos audit, me audit.* *Luc.* 10. 16

4 Rainerius Floriacensis Abbas.

Mulier contracta sanatur.

CAPVT XIII.

IN territorio Trecassino, quoddam habetur prædium, iuris eiusdem Patris, super Sequanam fluuium; ob oratorium in illius honore inibi constructum 1; *1 S. Benedictus super Sequanam.*

Sanctus Benedictus super Sequanam nuncupatum. Porrò habitabat in eo mulier Maria nomine, quæ diutino detenta languore, ſpina dorſi cõtracta, effecta fuerat curua: ita vt nullo pacto ſuos, verſus cœlum, erigere valeret vultus: Hæc indigena ipſius prædij, de familia eiuſdem Patris originem trahebat. Multis itaque in eadem curuitate permanſis luſtris, deſperauerat iam de ſua ſalute: nequaquam audens opinari, ſe vlteriùs poſſe ſubrigi, Quadam ergo die Dominica, dum in eodem oratorio adſtans, cum cæteris Miſſæ cælebrationem audiret: legeretúrque Euangelium: nodis ſpinæ qui diû de ſuo deſciuerant loco, in antiquum remeantibus ſtatum: dorſo in breuiorem modum retracto, ventréque, qui per multum tempus contractior fuerat, in longius ſpacium extenſo: cœpit ſubito ſtare erecta, quæ per longa iam tempora ambulauerat prona. Stupentes omnes qui aderant, quíque eam ab infantia nouerant, & ipſius infirmitatis conſcij fuerant, tam inſperatum remedium: palmas ad cœlum tendunt, Summum opificem per Sanctum Benedictum laudantes: qui ſuum auxilium, eius impendere dignatur veneratoribus. Mulier denique illa, multa laude meritum eiuſdem attollens Patris, in ea quam receperat ſanitate perſeuerauit, vſque ad ſuæ terminum vitæ.

Monacho obmuteſcenti, vox ad Confeſſionem redditur.

CAPVT XIIII.

CVm ſint reliqua quæ ſcribimus miſericordiæ opera, per Patrem Benedictum, ab Omnipotente Domino miſericorditer impenſa: vnum tamen, quod propriè dici valeat miſericordiæ opus, referre dignum duximus, tàm pro ſui dignitate, quàm pro congruè ſumenda imitatione ſimili iure, ſi aliquando fuerit neceſſe. Et vt clariùs liqueat pia miſeratio Patris Benedicti, quam propenſiùs impendit eis, qui leui Chriſti iugo ſua ſubdere feſtinant colla, illius prouocati magiſterio.

gisterio. Quidam ergo nostræ Congregationis Monachus, Humbaldus dicebatur. Qui ætate iuuenis, dum in suis actibus strenuus videretur, quarumdam possessionum Floriacensi loco subditarum, adeptus est tutelam. Almeri [1] curtis videlicet, ac earum quæ ei subiacent. Quibus cùm ferè annis tribus perdurasset Præpositus, disposuit aliquando more solito Floriacum reuisere, gestiens nosse, vtrum omnia apud suos conciues agerentur prosperè. Cœptum itaquè iter agens, contigit ipsum in via grauiter infirmari: sed nullatenùs molestiæ cedens, licèt quotidie languor ingrauesceret; tandem moribundus, nimio tædio fatigata, Floriaco, sui compos desiderij, intulit membra. Vbi dum morbo confractis viribus, in lecto decumberet, visitatus à Fratribus, admonetur, quatinùs sui memor, in extremis Abbati, seu cui liberet Seniorum, propria [2] confiteretur peccata. Qui coruinam æmulatus vocem, cœpit promittere, in crastinum se, quod monebatur acturum. Miror nimirum, quæ obliuio illius insederat menti, cùm [3] id maximè studium omni forè debeat Christiano, præsertim Monacho, si peccauerit quod humanum est; vt statim currat ad medelam, confitendo scilicet, proprium alicui religioso commissum. Quòd si etiam à noxiis criminibus, Omnipotentis munere immunis habetur, humilitatis [4] tamen est custodia, reum sese credere, & confiteri omni hora, iuxta legis suæ sancita. Tunc verò præcipuè, cùm pulsatur vel modica molestia, quatenùs semper de se securior existat. Is ergo, de quo dicere cœperamus, ægrotus, à suis etiam intimis, iterum atque iterum de eodem pulsatus amicis: cras semper, differendo, sicut & cæteris promittebat. Neque aliquo ab ipso potuit extorqueri pacto, Confessionis remedia sibi velle adhibere. Hoc tam diù respondit, donec amissa voce protinùs loqui destitit. Comperientes [5] deinde Fratres, ipsum obmutuisse, consternati animo, ignorabant quò se verterent: metuentes Fratris illius conscientiam, alicuius maximi facinoris macula pollutam, quod nec in extremis ausus

1 Almeri curtis prædium.

2 Peccatorum Cõfessio auricularis.

3 Præcipuum studiũ Christiani, atque adeò Monachi est, in puritate vitæ persistere.

4 De venialibus confitendum ex humilitate, non ex necessitate, nisi qui ad id statuto, vel voto obligantur.

5 Iustũ Dei iudicium in confiteri differentem Monachum.

6 Locus Capituli regularis.
7 Gaurbertus Abbatis titulum deponit, videns se non posse subditos ad veram normam reducere.
8 Præsentia S. Benedicti, apud Floriacum.
9 Tumulus S. Benedicti apud Floriacum.
10 Cõmunio sub vtraque specie, Sacerdotibus etiã extra altare, quondam administrata.

fuerit manifestare. Mota ergo in [6] Capitulo quæstione, quid agi deberet super hac re, formidantibus omnibus de Fratris illius salute. Vnus eorum nomine [7] Gaurbertus, vir timoratus, qui etiam Abbatis officio functus fuerat; sed sibi subiectorum mores nequaquam emendare valens, renuncians nomini quod in cassum tenebat, Floriacum amore Patris Benedicti expetierat, taliter intulit: Miror, vos Fratres, viros sapientes super » hoc negotio sic pendulos, cùm habeatis [8] in præsenti » tantùm Patronum legis vestræ sancitorem, prærogatiua » Miraculorum præclarum. Si placet itaque vobis » meum consilium, ingressi Monasterium, coram ipso » terræ prosternamur, placemus per ipsum iram summi » Iudicis, cantata Letania cum septem Psalmis. Audita » Fratres sapientis viri exortatione, acclamant quod suggesserat debere fieri. Ergo prostrati pauimento ante tumulum [9] Patris, psallebant Letanias cum septem Psalmis. Quibus expletis, coniungunt Fratri ægrotanti, Fratrem quemdam sanæ mentis virum, nomine Milonem, qui dum eum nomine proprio vocasset, ille quasi de somno mortis euigilans, oculos apperuit: & sibi protinùs, resumpto sermone respondit. Deinde admonitus, sua confessus est peccata. His peractis, viaticum suæ salutis, [10] Corpus vtique & Sanguinem Domini accipiens, vita decessit. Fratres verò exhilarati oppidò, gratiarum actiones retulerunt Omnipotenti Domino, qui tam magnificè subuenire dignatus est per eos, Fratri perituro, Patris Benedicti merito.

Sauus miles, in res S. Benedicti, inopinata perit nece.

CAPVT XV.

1 Castellionis castrum.
2 Lupa fluuiolus.
3 Curtis Matriniaci, vel Martiniaci.

Albericus vnus ex Primoribus castri Castellionis [1], quod est situm super [2] Lupam fluuiolum, vesaniæ stimulis agitatus, creberrimis deprædationibus, prædia sæpiùs dicendi Patris deuastabat, maximè illa quæ [3] curti Matriniacensi adiacent. Qua de re, mandauerunt sibi, tàm Abbas Rainerius, quàm Fratres

sub eo

ſub eo degentes, vt commiſſa corrigeret, & de cætero, aduerſus Patrem Benedictum, talia committere caueret. Qui pro nihilo ducens mandata, peſſimis adiecit peiora. Dolentes verò Fratres, Patrem ſæpiùs nominandum, contemptui haberi, & famulos ſuos extenuari: inito conſilio, concorditer prædonem illum cum ſibi in hoc ſcelere participantibus, [4] Anathematis mucrone, ni ceſſaret, & neglecta emendaret, mulctarunt. Idem autem in malis perſeuerans, eorum excommunicationem quaſi aliquod friuolum deſpexit: induratus animo, neglecta neglexit emendare, & à ſua peruerſitate noluit ceſſare. Proinde, Omnipotens qui clamores humilium nequaquam ſpernit, & qui gemitus viduarum & pupillorum, ex alto proſpicit, dignatus eſt conſolari, ſub hac anxietate ſeruos ſuos. Contigit enim, vt ſuprafatus prædo, ductaret exercitum Comitis [5] Theobaldi, ſuper habitatores caſtri, quod à ſecularibus viris, turpi cenſetur vocabulo. A nobis verò quibus prohibitum eſt turpiter loqui, [6] Malum talentum vocatur. Qui dùm Dux in primo agmine iter faceret, propter curtem iam dictam Matriniacenſem, exterriti qui eam inhabitabant, videntes hominem ſibi infeſtum, cum tanta affore militum multitudine, exierunt ei obuij cum armis, in locis videlicet oportunis eiuſdem vici, ne patentibus ſibi aditibus, valeret eis aliquid inferre diſcriminis. Vndè indignatus ille nequam, comminatus eſt cum multo iuramento: perfecto negotio quò tendebat, ſe omnes eos captos ducturum, inſuper & vicum eumdem incenſurum. Cui viri illi reſpondentes, dixerunt: « Te quidem palam eſt multum poſſe, & velle nobis « nocendi habere. Potens autem eſt Deus, meritis Domi- « ni noſtri, cuius [7] ſerui ſumus Benedicti: ab intermina- « tis à te, potenter liberare nos calamitatibus. Ille cum voce minaci, equo calcaribus concitato, quò tendebat perrexit. Miſer, qui cùm Patrem Benedictum debuiſſet ſupplici voce, vt ei in auxilium eſſet, in tali diſcrimine, ne periclitaretur expoſcere: conteſtatus eſt, ſeruos illius in prædam ſe minaturum, bona eorum direptu-

4 Anathema.

5 Theobaldus Comes.

6 Malum talentũ caſtrũ

7 Serui S. Benedicti.

rum,& habitacula igni crematurum. Dùm ergo perueniſſet ad caſtrum ſuperiùs relatum, adorſus illud cum prima quam regebat cohorte, (reliquus enim exercitus, cum Comite longè pòſt ſequebatur) cœpit ſagittis & diuerſis miſſilibus, eos qui intûs erant infeſtare. Armati verò egreſſi portas caſtri eiuſdem indigenæ, in eo quod accidit, probati ſunt ſtrenuè reſtitiſſe. Tendens enim quidam aduerſæ partis arcum, iecit ſagittam in Albericum, qui ea ictus ſuper vnum ſuorum genuum, mox de equo cui inſidebat [8], ita procliuus corruens, vt gallea telluri illideretur, expirauit. Et quas in caſſum aduerſus Patrem noſtrum effuderat minas, perire permiſit: nihil nempe poſt vulnus acceptum loqui valuit. Huiuſmodi retributionem ſuperbo, Deus vltionum Dominus, reddidit.

8 *Miſera mors.*

Horrenda morte interiit, inuaſor rerum S. Benedicti.

CAPVT XVI.

SEguinus quoque, huius Alberici, de quo ſuprà retulimus, tam carne quàm malitia germanus, nullatenùs terrifica morte ſui fratris territus eſt. Deniquè ſceleratior fratre euaſit, maiora aduerſus Patrem noſtrum præſumens, multimoda crudelitate, in famulos eius graſſatus. Qui poſt necem fratris, [1] pro abſolutione eiuſdem Floriacum peruenit: & ea impetrata, ſpoponderat ſe de cætero fidelem futurum, & de propriis multa largiturum. Sed omnia mentitus, pro fideli, infidelis; pro largitore, raptor effectus eſt. Hic ergo deuium fratris iter ingreſſus, cœpit & ipſe rapinas exercere de Patris Benedicti poſſeſſionibus, ipſius famulos quos poterat capiens, & eorum bona diripiens, tanquam vltionem fratris, de Patris Benedicti expeteret famulis. Qui & ipſe ſæpiùs admonitus, à ſua ceſſare debere malitia, nullo modo acquieuit. Ad extremum, dùm quadam die prædas de terra quæ curti Martiniaci adiacet agens, ſuillum gregem minaſſet: directi ſunt ad eum qui ſua repeterent, & emendationem ſuaderent. Qui abeuntes, inuenerunt eum in ſua domo. Erat au-

1 *Excommunicatus, poſt mortem abſoluitur.*

tem ipsa domus lignea turris, quippè vir potens erat, ex Nobilioribus indigenis eiusdem castri, cuius fuerat & Albericus. Turris ergo illa in superioribus suis, solarium habebat, vbi idem Seguinus cum sua manebat familia, colloquebatur, conuiuabatur, & noctibus quiescebat. Porrò in eius inferioribus, habebatur cellarium, diuersi generis retinens apothecas, ad recipienda & conseruanda humani victus necessaria, idoneas. Solarij verò pauimentum vt moris est, compactum erat dolatilibus trabeculis, quæ parum quidam habebant spissitudinis, sed aliquantum latitudinis, plurimum autem longitudinis. Deniquè, in hoc solario, qui missi fuerant, prædictum virum reperiunt. Qui eum conuenientes, quæ iniuncta fuerant, mitiori sermone ei cœperunt recensere. At ille, his quæ mandabantur minimè intendit: sed efferatus animo, ore respondit furibundo, inquiens cum terribilibus iuramentis, velle se iniecisse Monasterio S. Benedicti, tantarum virium ignem, qui [2] turres eius combureret, & quasque ei contiguas ædes depasceretur. Hæc loquebatur stans in summo vnius trabeculæ, quibus diximus Solarij pauimentum constitisse: quæ vix venenato euomuerat ore, cùm trabeculæ cui pedibus insistebat, caput ruit, sublata in altum alterna eius extremitate. Ille [3] verò deorsum capite corruens, tali lapsus est casu, vt caput eius inter duas arcas quæ in cellario (quod subesse solario diximus) erant, infigeretur instar cunei ligno impacti: reliquo corpore super vnam earum arcarum reiecto, facto clamore, famuli domus in cellarium ruunt. Reperiunt autem Dominum suum, confractis ceruicibus, animam exalasse. Quem reportantes ad superiora, pro eius morte subita, amarissimas fundebant lacrimas. Hoc exitu, obstructum est os loquentis iniqua. Renouata est in hoc perfido, antiqua eiusdem Patris potentia: dùm corruente Florentio, tota domus fabrica mansit inlæsa, præter solarium cui idem Florentius insistebat. Sic & isto ruente, tota turris fàbrica permansit integra: sola trabecula cui superstabat, ruinam passa.

2 Turres in Monasterio S. Benedicti.

3 Horrendus interitus.

Gregorius 2. Dialog. cap. 8

Intereunt canes, qui ex annona S. Benedicti pasti fuerant.

CAPVT XVII.

1 Pagũ Leomanse.
2 Alsonia prædium.
3 Leotbertus vir probus.

EST quoddam prædiolum in [1] Leomansi pago, quod vocatur[2] Alsonia, Patri Benedicto à[3] Leotberto viro probo olim attributum. Vbi tantam miraculorum frequentiam, idem Pater, per gratiam sibi à Deo largitam ostendit: vt omnes ipsius nationis homines, eumdem locum maxima deuotionis veneratione excolant[4]. Denique Cruces aliquantum excelsas per girum cœmeterij posuerunt, quas nemo suum persequens inimicum, quamuis exitiali eius odio detentus, transgredi audeat: si ad Ecclesiam in eodem loco constructam, confugium fecerit[5]. Fugitiui denique, homicidæ, & quicumque aliqua alia reatus sui anxietate cogente, ad eumdem confugerint locum: immunes existunt, quandiû infra cœmeterij terminos sese continuerint. Nemo aliquid furari, seu aliquam fraudem de qualibet re, alicui facere in eodem audet atrio. Contigit ergo die quadam, venatores Adelardi cuiusdam[6] Nobilis viri Aduocati videlicet illius prædij, venatu redeuntes, fessos ibidem cum suis resedisse canibus. Cúmque non haberent vndè suis pastum canibus exhiberent: quærimoniam suam ad Isaac quemdam prudentem referunt virum: quem fratres Floriacenses, ipsi præfecerant possessioni. Qui dum se ignorare quid agere valerent respondisset: inquiunt illi, de annona Patris Benedicti quæ in eodem reseruabatur loco, vnum sextarium se præsumpturos: vt inde cibus præpararetur canibus. At ille infert, nequaquam impunè id eos posse perficere: suum vero nullatenus super hac temeritate habere consensum. Timere, ne pœna huic præsumptioni mox affutura, in se, si accideret, relaberetur. Illi quæ dicebantur pro nihilo ducentes: vti animo conceperant, annonæ quantum sibi videbatur auferunt: attritû molarum, in farinam redigunt: suis exinde pastum beluis conficiunt. Quos talibus

4 Cruces per girum Cœmeterij.
5 Ecclesia asylum.
6 Nobilis vir, Aduocatus S. Benedicti.

saturos

saturos alimentis,imminente nocte,vna includunt domuncula.Diluculo autem de suis cubilibus exurgunt, solitam venationi operam dare cupientes. Adeuntésque cubiculum in quo suos recluserant canes,ianuam eius patefaciunt. Et introspicientes, vident eos 7 vita defecisse. Alios pauimento toto prostratos corpore, quosdam resupinato ore mortuos iacere, alios parieti domus anterioribus vestigiis inhærere,reductis capitibus in terga.Quod cernentes,clamore sublato,femora sua palmis alij quatiunt: alij complexis manibus, sonitum grandem cum voce quærula emittunt. Timebant enim pœnas à Domino suo, pro amissione canum iustè sibi irrogandas. Diu ergo stupidæ admirationi, vocibus quæstuosis immorati: tandem recedunt.Domino suo infortunium quod sibi acciderat,& quàm seuerus vltor Pater Benedictus in eos extiterat,relaturi. 7 Res mira.

Pratum S.Benedicti secans Militis armiger, punitur.

CAPVT XVIII.

Alio quoque tēpore, dum milites propter eumdem viculum, hora iantandi iter carperent: diuerterunt illùc. dumque alij cibos & quæque commessuris appararent idonea; vnus eorum, suo inquit,
« armigero.Cur hominum inertissimè,tanta te oppressit
« ignauia, vt aliqua non subministres tuis equis pabula, quandiù procurantur nobis epulaturis necessaria? At ille se nescire dicit, à quo quicquam feni vel palea-
« rum,deposcere possit.Vade ait in pratum sancti Bene-
« dicti quod huic adiacet villæ,& collecto herbæ fasce,
« quem solus valeas collo equi imponere, defer, & tuis
« appone animalibus.Ille præceptis Domini sui parens, mutuata falce à quodam, in pratum euolat: herbam totis viribus resecat,vt quantociùs repedare valeat,ne * sociorum defraudetur epulis. Interea dum ille illicito instaret operi, vidit eum quidam de pagensibus, &

acc ur

accurrens ociûs, nunciauit prædicto Isaac villæ præposito. Erat enim pratum illud, contiguum domui eius. Intuitus autem Isaac armigerum, falce gramen prati præcidentem; à longè excelsiori inclamat voce. » Quis nam es ò homo nefariè, qui contra fas, temerator ingressus es, Sancti pratum Benedicti? Egredere pestifer velociùs, ne Diuina vltio celeriùs te disperdat. » Ille autem voces contemnens monêtis, in hæc ludicra prorupit verba. Sanctus ait Benedictus, hac vice, hoc » modicũ mihi indulgebit facinus. Et facto herbæ fasciculo, suum repetit hospitium, suis animalibus exhibens pabulum. Deindè festinùs properãs ad domum vbi sui conuiuabantur comites, & ipse côuiuatus est cum eis. Consumptis itaque dapibus, finitóque ientaculo, propriũ vnusquisque conscendens equum, tendere festinãt quo disposuerant. Contemptor autem Benedicti Patris, postremus omnium de villa egreditur. Credo aliquantulum herbæ superfuisse, quam vt suus consumeret equus expectabat; & ipse demùm vt suis coniungeretur sociis, qui longiusculè iàm aberant, equo calcaribus admisso, eos insequi conatur. Sed antequam de villa exiret [1]; equus præceps in terram cadens, conlisa ceruice, mortuus ruit. Eques qui ei insidebat, & ipse labitur: confractóque femore, ab humo nisi aliorum vlnis subleuatus, surgere nequiuit. Concurrente turba ad tàm subitam Diuini examinis vindictam: & ipse Isaac adfuit, increpans miserum his verbis, Nonne tibi dixeram miserabilis, Beatum Benedictum suas » iniurias nequaquam diû dimittere inultas? Sed quia » mihi credere renuisti: ecce, contritis membris iaces » inutilis. »

[1] *Mors equi stupenda.*

Veniam sanctus Benedictus peccatori à Deo impetrat.

CAPVT XIX.

QVidam pro admissis à se criminibus, metuens diem extremi examinis; vt summi iudicis sibi

metum:

metum placaret [1]: sua ferro ligari fecerat brachia, & quamplurima peragrans terrarum spatia, sanctorum expetiit loca multorum. gemitibus exorans crebris, quæ ipsius redarguebant conscientiam, deleri scelera. Porrò hoc per aliquot vigilanter continuans recursus annuos: licet fideliter astipulari debeat, quorum memorias Beatorum adierat, eos Omnipotentem pro absolutione facinorum ipsius exorasse: tamen nullius manifestam opem persensisse videbatur. Hæc etenim illius extabat fides, vt postquam à pio iudice eius remitteretur peccatum, mox subsequeretur solutio brachiorum. Dum ergo circumquaque discurrit, Patris Benedicti suffragium sibi vtile forè confidens, Floriacum attigit. Et Maiorem ingrediens Ecclesiam, in qua eiusdem Patris sacratissima requiescunt [2] ossa, deuota precum libamina, ante singulas perlustrando aras, Deo offerebat. Perueniens autem ad aram Dei genitricis, quæ ponè se habebat [3] altare sæpius nominandi Patris, protensis in cœlum manibus, Omnipotentem Dominum precabatur attentiùs, sua sibi relaxari debita. Dei Genitricem cum eodem Patre frequentius inuocans. Et dum intentus eidem esset orationi, subitò rupto clauo quo ferreum constringebatur vinculum. ferrum in pauimentum dato crepitu resiliuit. At ille solutum se cernens, & in eadem solutione visibili [4], peccaminum inuisibilia vincula relaxata intelligens, exhilaratus oppidò, indicibili tripudiauit gaudio. proclamans Omnipotenti Domino laudes: ac Dei genitrici Patríque Benedicto, innumeras reddens gratiarum actiones.

1 Mirus, sed tamen antiquis vsitatus pœnitẽdi modus.

2 Ossa sancti Benedicti.

3 Altare S. Benedicti, retro altare B. Mariæ Virginis: quod est hodie, (id est 1605. Altare Matutinale. super quod, aliquoties ego ipse celebraui.

4 Remissio peccatorum.

Mortalitas Floriacensium sedatur.

CAPVT XX.

EXigente mole peccaminum, accidit aliquando feruentissimam per aliquot menses continuari siccitatem: sydere Solis suo feruore omnia acrius solito perurente. Vnde, contigit Floriacenses grauiter affligi:

affligi: duriſſima per aliquantum temporis, in homines deſæuiente peſtilentia. Cerneres domos vacuas: pereunte ſubito patrefamilias, cum prole & tota clientela. Promptuaria vino redundantia, arcas tritico videres refertas: & non erat qui attingere auderet: areſcentibus hominibus, præ timore qui ſuperuenerat vniuerſis. Quippè eum cum quo modo loquebaris: mox aſpiceres vel audires interiiſſe, inaudito necis genere. Sentiebat denique ſeſe pungi ſubita punctione, vel in humeris, vel in brachiis, ſeu femore, pectore, ventre: & ex templo in terram corruens, moriebatur. Hæc intemerabilis lues, aliquot menſtruis recurſibus, Floriacum obtinuerat. Decreuerũt itaque, tàm fratres quàm cuncta eiuſdem loci plebs, ſacra celeberrimi Martyris Mauri membra, cum Letaniis proceſſionaliter deferre ad matrem ipſius Burgi Eccleſiam, quæ in honore teſtis Chriſti Sebaſtiani, eidem Chriſto dicata erat. Confidentes Saluatorem, meritis ſui fidelis, cuius Reliquiæ deportarentur, precibúſque Patris Benedicti placatum, plæbi ſuæ miſerturum. Condicto ergo die [1], diſcalceatus pedes, lachrimis perfuſus, tàm ſacer ordo quàm populus, cum paruulis & mulieribus, Beati Martyris membra duobus ex clero pro conſuetudine in humeris geſtantibus: cum Letaniarum ſupplicatione, ad ſupradictam perueniunt Eccleſiam. Vbi quanti profuſi gemitus ex intimis cordium fuerint: quantæ lachrimæ effuſæ, quanta precum vota Omnipotenti Deo oblata, nimium difficile eſt proſequi. Expleta ergo ex more Miſſarum celebratione, redeunt quiſque ad ſua, præſtolantes Omnipotẽtis Dei immenſam clementiam: quæ non diu abfuit. Námque mox, ſicco excluſo [2] Aquilone, humidus Auſter libero volatu, Floriacos perflans campos: omnia rorifluis humectauit pennis, quæ Solis feruor arida reddiderat, largo imbre irrigans ſola. Corpora quoque cùm hominum quàm reliquorum animalium, grato releuans temperamento: omnem prorſus in eis extinxit ardorem. Ceſſante itaque immoderato Solis feruore, ceſſauit & peſtis inuiſa:

1 *Antiquus geſtãdi Reliquias modus: in humeris Sacerdotum.*

2 *Aquilo vẽtus ſiccus, & Auſter humidus.*

uisa: nec deinceps præter consuetum morem, in eodem aliquis loco, eo tempore obiit. Porro qui à tanta liberati fuerant clade, totis præcordiis Omnipotenti Domino debitas persoluunt laudes: Beato Martyri Mauro, Patríque Benedicto, meritas agentes gratiarum actiones.

Gordonicenses, à clade pestis, per sanctum Benedictum liberantur.

CAPVT XXI.

PAucis diebus reuolutis: eadem pestifera lues, inuasit incolas castri, quod Gordonicum vocatur, in pago Byturico situm. Sole denique vires solito maiores exerente [2], tanto ardore Gallicam regionem torruit: vt fontes qui toto pene hactenùs æuo fluxerant, siccati: nequaquam, consuetum suis potum præbere sufficerent accolis. Tellus vero hiulcis passim fissa rimis: pandebat hiatus creberrimos, & solito profundiores. Proindè amnes largiflui, qui instar abyssi magnæ, oneriferas vectare consueuerant naues, exsiccatis alueis, amisso nauigij vsu, transitum duodenni præbebant puero, si necessarium foret pedibus trãsire. Quid de pratorum retexam exustione? quæ viroris decore, æstatis tempore vestiri solent graminibus, speciem lapidis Smaragdini æmulantibus: quæ æstu Solis attrita sic atruerant: quasi numquam aliquid humoris habuissent. Porrò tot & tantas nostræ ætati inexpertes ærumnas, comitabatur mortifera lues, quæ humanorum corporum innumeras cotidiè dabat strages. Quæ lues, maximè incolas suprafrati angebat castri: cum reliquæ clades, penè toti dominarentur Gallico orbi. Nihil in eo apparebat castro [3], nisi mortis imago. Omnia plena luctus, plena mœroris, plena doloris. Nusquam risus, nusquam cordis lætitia, nusquam vultus hilaritas. Omnes, submissis in terram gradiebantur oculis. Non ibi exaudiebantur voces exultantium: non mulierum tinnuli concrepabant cantus, choros ducentium.

1 *Gordonicũ castrum.*

2 *Magna siccitas.*

3 *Pestis descriptio.*

centium. Nulla in plateis plebis fræquentia. Et mirum quod in tam populoso oppido, vix rara aut nulla metu mortis cunctos percurrente, videres conuenticula. Decor mulierum, puerorum lasciuia, iuuenum petulantia, varius vestium ornatus, in pullos commutatus fuerat amictus. Nec immeritò, vix enim aliqua immunis à cadauere, inibi reperiebatur domus. Quippe cũ quo aliquid tractabas modo homo, post paululûm fiebat cadauer. Moriente aliquo, quærere solemus vespillones, qui defuncto procurent sepulturam: Ibi vero, antequam sciretur qui in eis mortui poni deberent: quamplurimæ ab illius officij ministris fiebant fossæ, certis, nullatenûs mercede sui laboris se posse fraudari. His & amplioribus, oppidani iã dicti castri coarctati malis. tandem rediit ad memoriam, qualiter Omnipotens Dominus, per Beatum Martyrem Maurum, comitantibus Patris Benedicti meritis: de cruentissima peste, superioribus annis Floriacenses liberauit. Consilio ergo inito, decernunt prudentes Floriacum dirigere viros, qui communes populi preces fratribus intimarent Floriacensibus: quatenûs Christicolæ suffragari non differant plebi, gregatim pereunti, deportato corpore ad eos iam dicti Martyris, cum Benedicti Patris Reliquiis. Venientibus ergo Floriacum legatis, & rem pro qua venerant ex ordine propalantibus: Durum quidem fratribus videbatur, Gloriosum Martyrem Floriaco extrahere, & vel modico terrarum ab eo diuelli spatio: cum post sanctissimum Patrem [4], in ipso maxima spes illorum sita foret. Durius tamen quibúsque sanioris consilij visum est: si tantam plebem, præsertim Patris Benedicti dilectricem, perire sinerent: maximè cum certum haberent, celeriter illi posse subueniri, & fides petentium hoc apud se retineret. Assumpto igitur quidam Religiosorum fratrum celeberrimo Martyre, cum sacratissimis Patris Benedicti [5] pignoribus. Honesto comitum tàm clericorum quàm laicorum vallati agmine, vt puta tantum decebat Martyrem; ad destinatum perueniunt

4 *Martyris Mauri studiosi Floriacenses.*

5 *Pignora S. Benedicti.*

niunt locum. Comperto Gordonicenses ad quos tendebant, eorum aduentu; obuiam ruunt, omnis sexus, omnísque ætas, senes iam decrepiti incurua baculo sustentantes membra, Pueruli etiam, quos modo ætas ad frequentationem habiles reddiderat, quibus poterant verbis, ad accelerandum sibi opitulari rogabant. Immensum namque gaudium eorum replebat corda, quoniam quas toto mentis desiderio videre exoptauerant, Beatissimi videlicet Mauri, aspiciebant Reliquias: securi iam de sua per eum salute, quem apud Omnipotentem Dominum, tantum audierant posse. Occurrunt etiam cum maximo tripudio sancti[6] Satyri Canonici[7], albis induti vestibus, super amicti Holosericis Cappis, Crucibus Cereis Thuribulísque thimiamate vaporantibus præmissis. Deducitur Beatissimus Martyr hac populi frequentia, vsque ad castri superiora, quod situm est, vt recolunt qui viderunt, in prærupti collis eminentia. Expositis ergo in planitie eiusdem oppidi cupis, defertur vinum certatim in amphoris & aliis vasis deportando vino aptatis, & funditur in eis, quatenus[8] loto feretro quo Beati Martyris continebantur membra, ex illa potione quasi de ipsis sacris condita membris, velut de confectione aliqua medicinali, omnes potarentur. Videres nimirum, cateruatim confluere vniuersæ ætatis sexum: deferre sciatos, schyphos, crateras, & cuiusque generis vascula ad suscipiendum potum. Suscepto ergo in suo quisque calice illius medicaminis haustu, nequaquam aliquid vt fieri assolet, exinde domi residentibus deportabat, priusquam sufficienter reficeretur: metuens si vel modica postquam susceperat morula intercederet, ne subita lues se perimeret. Etenim qui amplius ex eodem, potum haurire poterat; ampliorem salutem sese promeriturum sperabat. Refecti igitur eo affatim omnes, (cæterum idem castrum præ cæteris vino abundat, & gaudium erat cuique qui illud præbere valebat.) rogant obnixè, quo beatus[9] Martyr per vicos & plateas eiusdē circumferatur oppidi,

6 S. Satyrus

7 Qualis occursus fit sacris Reliquiis.

8 Vino theca sacrarũ Reliquiarũ lauatur. Gallicè vocant le S. Vinage.

9 Reliquiæ per vicos oppidi circumferuntur.

pidi., vt pestifera lues eius præsentiam fugiens, à cunctis ipsius pelleretur angulis. Hoc facto, cœpit extemplo, ventus leni spiramine aërem in nubes cogere; polus deinde obscurari densitate nubium. Nec mora, vt solet in Aprili descendere pluuia, leuis, aurarum susurrio, imber gratissimus, placido lapsu sese infudit sitientis telluris in græmium: depellens nociuum, qui diû lugubri dominatus mundo fuerat, Solis ardorem. Porrò expulsa mox clades illa mortifera, quæ multas mortalium strages, illis in locis, inexperto ediderat more: lustrante fines illos Beato Martyre, neminem hominum inibi insueto deinceps modo, ausa est attingere. Denique eruti ab immani periculo, non est in promptu dicere quanto tripudiabant gaudio, persoluentes laudum cantica Omnipotenti Domino. qui per suum fidelissimum testem, à subitæ mortis discrimine, dignatus est eos eripere. Nostri nihilominùs Legislatoris amore deuincti, eius meritum sublimis attollunt præconio vocis; qui tantum habere meruerit contubernalem, per quem ipsius Patris iunctis precibus, imminentem euaserint mortem [10]. Proinde quanta fuerint munerum donaria quiuis perpendere potest, dum vnusquisque præcipua quæ habet offerre festinat: ne alius se deuotior appareat. Si quidem, per triduum detinent suum salutiferum hospitem: vt certiores facti de concessa salute, nulla iam formido ipsius pestis, in eorum resideret mente. In quarto demùm die, cum hymnis & Canticis tanto Martyre dignis: eius persequuntur feretrum per longius viæ spatium; valedicentésque illi: ad propria sunt regressi. Fratres itaque Floriacum repedantes, narrant residuis, quæ fecerit magnalia Dominus Omnipotens, fidelium suorum meritis. Qui gratulabundi, laudes exinde referunt omnium Creatori, Beati Martyris Patrísque sui precibus, sese commendantes attentiùs.

10 *Dona Christianorum ad sanctorum Reliquias.*

Iurans,

Iurans, barbam amittit.

CAPVT XXII.

NVlli videatur onerosum, si duo subnectamus Capitula, ad laudem huius præsentis Sanctissimi Martyris, referentes mira, quæ per eum Omnipotens Dominus, ostendere dignatus est opera, in duabus longiùs à se remotis regionibus, in quibus eius sacratissima continentur pignora. Priùs tamen compendiosè intimandum, rem ignorantibus. Quoniam dum ipsius honorandæ Floriacum translatæ forent Reliquiæ; Fratres Floriacenses, duo venerabilia eius brachiorum ossa, in duabus sui iuris possessionibus posuerunt, [1] ad subsidium videlicet & tutelam earum. Quarum altera Diacus [2] nuncupatur, in partibus sita Burgundiæ, territorio videlicet Tornodorensi. Alterius, licèt minùs consequens in scripto annotari habeatur vocabulum, quoniam est Barbarum: tamen sicut profertur, Barbarè annotauimus. Vocatur itaque [3] Pontons, in Regione posita Guasconiæ. Ergo, apud Diacum quidam eiusdem loci habebatur villicus, nomine Ioscelinus. Qui dùm in multis, aliter quàm oportebat ageret: extricando suorum censum Dominorum, vsurpando per fraudem reditus agrorum, subripiendo bona rusticorum sibi commissorum, post plurimas obiurgationes quibus vt se à suis prauis corrigeret actibus commonitus, nequaquam emendatus est: à [4] Reinerio eius possessionis tunc Præposito, postmodùm Abbate: quarumdam causarum rationem reddere cogitur, infideliter à se gestarum. Iudiciario deindè more, ventillata earum rerum quæstione, definitum est, eum debere iuramento [5] sibi obiecta refellere: quia inficiabatur omnia illa, de quibus criminabatur. Respondet ille, se alacriter iusiurandum facturum. Nec moratus diutiùs iàm dictus Præpositus, iubet afferri coràm, superiùs memoratas Beati Martyris Reliquias. At miserabilis Ioscelinus, quamuis eum sua reprehenderet conscientia, formi-

1 Reliquiæ Sanctorum, loca in quibus sunt muniunt.

2 Apud Diacum est os brachij Sācti Mauri Martyris.

3 Item aliud os ipsius est apud Pontōs.

4 Rainerius Præpositus, postmodùm Abbas.

5 Iuramentum ad Reliquias Sanctorum.

dine Præpositi sui compellente, præsumit sacris pignoribus temerè manum imponere. Peracto verò sacramento, sicut dictauerant qui illud fieri adiudicauerant; improbus peierator iam securus, quoniam illicò minimè ipsum perculerat Diuina vltio. Hilari vultu, procacibus verbis, quam prolixam habebat, barba mento tenus comprehensa: Per hanc, inquit, barbam, » saluum feci sacramentum. Quo dicto, tota veluti eam » comprehenderat, manum [6] prosequuta est barba: reliquo quo vixit tempore, mento penitùs perseuerante in barbæ priuatione. Manifestata igitur luce clariùs eius infidelitate, iusto iudicio amissa villicatione, vlteriùs, nec ipse, nec soboles eius, potuit villicare. Expertus, Beatum Martyrem admirandæ virtutis forè, quem priùs debita nequaquam veneratus fuerat reuerentia.

6 Mira barbam radens nouacula.

Violans Ecclesiam S. Mauri Martyris, punitur à Deo.

CAPVT XXIII.

PRæterea [1] Comite Pictauensium in expeditionem Ierosolymitanam, multa armatorum millia ducente. Vxor ipsius curam agebat Prouinciarum, potestati suæ subditarum. Vnde factum est, dùm Gasconiam peragraret, vt transmeata Garonna, fines eiusdem Regionis attingeret, in quibus positus est locus superiùs memoratus [2] Pontons, videlicet in pago [3] Ausiensi, super flumen [4] Adurcium, ditioni Floriacensium Fratrum subditus: vbi, vt diximus, iam dicti celeberrimi Martyris Reliquiæ habentur. Inuitante igitur itineris necessitate, Comitissa, militum vallata phalange, hospitium ibidem accepit. Comperto ergo ante triduum Pictauorum aduentu, incolæ eorum locorum, metu ipsorum, quoniam [5] dominationem eorum valdè exosam habent, omnia [6] sua quæ in Ecclesiam inferri licebat, aduehunt, & in oratorio eiusdem possessionis congerunt. Vestium diuersas species, alimenta, & cætera humanis vsibus accommoda. Hospitati itaquè Pictaui, au

1 Comes Pictauensis, Ierosolymam cum turmu profectus.
2 Pontons.
3 Ausiensis pagus.
4 Adurcium flumen.
5 Guascones Pictauorum dominationem habent exosam.
6 Rustici, timore militum, recondere bona sua in Ecclesiis, consueuerūt.

ui, audiunt Prouinciales omnia sua, vt dictum est, in Ecclesia coniecisse. Cæteris, (quamuis [7] sit præceps eadem natio, ad audenda quæque illicita) sacrum tamen formidantibus temerare locum: vnus eorum audacior reliquis, prorumpens in Ecclesiam, saccum frumento plenum humeris imponens suis, onustus sacrilegio, proprium repedauit ad hospitium, nequaquàm diù super tali gauisurus facto. Deniquè mox vt suæ metationis subiit limitem, cœperunt omnia illius membra, more eorum qui quartano laborant typho, tremere, frigúsque intolerabile per totum eius se dispergens corpus, glaciali rigore omnes ipsius adstrinxit artus. Porrò, accolæ eiusdem loci, qui certiùs nouerant, cur sibi contigisset tam subita valetudo, (conscij enim optimè fuerant magnarum Beati Martyris virtutum) hortantur miserum, vt quod ab Ecclesia violenter abstraxerat triticum, restitueret. Quod monebant, fieri egrè impetrant. Sed, nullatenùs Beatus Martyr, eius inuita placatur pœnitentia. Ergo Pictauis cum sua Domina in crastino, à loco illo sese promouentibus: miser ille ibidem remorari formidans, quo valuit modo cum eis progreditur. In processu autem viæ, dùm cum sociis graditur, paulatim formidabili indutus insania, cœpit sua, insatiabili morsu more canino, dilaniare brachia. Qui verò eum compescere volebant, nequaquam sufficere valebant. Perseuerante illo in tanta amentia, ventum est ad fluuium quemdam. Transuadentibus cæteris, miser ille [8] sua sponte in fluuium sese præcipitans, aquis suffocatus periit. Maximum suis sodalibus incutiens terrorem, & de reliquo cautelam, ne sacrorum vlteriùs, violatores existere præsumerent locorum. Plura quidem erant, quæ de hoc Præstantissimo Martyre, dici poterant. Sed ne aliquis obuians, calumniam nobis velit perstruere, dicens, nos nostrum propositum excessisse: quoniam dùm debuimus Patris Benedicti mira referre opera, Beati Mauri aliqua retulimus gesta. Reuertamur ad superius omissa. Licèt non ignoremus, eorum quæ Beato singulariter ascripsimus Mauro, Be-

7 Pictaua, ad illicita præceps natio.

8 Exemplaris mors.

nedictum Patrem extitisse participem. Quippè qui in eadem [9] requiescant Ecclesia, & eadem loca suscepe-rint tutanda. Et eædem possessiones, in quibus Beatum Martyrem, retata diximus patrasse miracula, ipsi Floriaco sunt subiectæ: cuius loci factus est vterque Patronus, Omnipotente Domino largiente.

Episcopi Antisiodorensis correctio.

CAPVT XXIIII.

Regina [1] Mathilde, metas viuendi excedente, Rex Ainricus, in coniugium sibi adsciuit filiam Regis Russorum, nomine [2] Annam. Hęc ei peperit [3] tres filios: Philippum, Rotbertum, Hugonem. Quorum [4] Rotbertus adhùc puerulus decessit. [5] Hugo Comitatum postmodùm Virimandensium adeptus est. [6] Philippus autem, patre defuncto, totius Regni Francorum gubernacula obtinuit. Septennis autem erat, quando pater defungitur. Qua de re, [7] sortitus est tutelam illius, vir inlustrissimus Balduinus Flandrensium Comes. Qui prudentissimè Regni administrans negotia, donec idem Philippus intelligibiles attingeret annos. Tyrannos per totam pullulantes Franciam, tàm consiliis quàm armis perdomuit, & pacem maximam teneri fecit. Proindè, Philippo iam iuuene facto, integrum absque vnius viculi imminutione Regnum, restituit: & ipse non multo pòst, viuendi finem fecit. Philippus verò, in primis multa strenuè gessit annis, sed ætate procedente [8], mole carnis aggrauatus, ampliorem operam cibo indulsit & somno, quàm rebus bellicis. Hic Ducis Frisiæ filiam nomine [9] Bertam, in matrimonium accepit: quæ ei genuit [10] Ludouicum. Rebellauerunt autem contra eum, quidam Francorum Proceres, opibus & viribus [11] Guillelmi Regis Anglorum fidentes. Ex quibus, [12] Hugo de Puteolo, aduersus eum arma corripuit: plures sibi adsciscens auxiliatores. Rex verò eius audaciam compescere cupiens, vndequaque militum contrahit manum. Inter reliquos etiam auxilia-

9 Requiescit S. Maurus apud Floriacum, cum S. Benedicto.

1 Matildis vxor prima Ainrici Regis.

2 Anna Regis Russorum filia secunda, vxor Ainrici Regis.

3 Tres filij Regis Ainrici.

4 Rotbertus puer moritur.

5 Hugo Comes Virimandensis.

6 Philippus adhuc septennis, incipit regnare.

7 Balduinus Comes Flãdrẽsium, vir strenuus, tutor Philippi Regis.

8 Philippus Rex, pinguis & somno deditus.

9 Berta Ducis Frisiæ filia, vxor Philippi Regis.

10 Rex Ludouicus.

res,

res, exercitum de Burgundia aduentare iubet. Qui accepto mandato, in Franciam properant. Dux videlicet eiusdem Burgundiæ [13] Odo, Niuernensium [14] Comes Guillelmus, Antisiodorensium [15] Pontifex Gaufredus, & alij quamplures, quos retexere perlongum putauimus. Hi cœptum iter carpentes, via dictante, in quodam prædio Patris Benedicti, [16] Eueram vocato, mentationem acceperunt. Vt verò moris aggrestium est, in aduentu militum formidare, perstrepere, quaqua versum fugere, sua in locis tutioribus recondere. Maximè in tanto strepitu. Rustici suprà memorati pagi, omnia [17] sua ad Ecclesiam conuehunt, tàm annonam quàm supellectilem variam. Porrò militum Phalanges, postquàm fessa labore viæ corpora, dapibus releuarunt: cibaria suis procuraturi equis, comperiunt ruricolas, suam totam annonam in Ecclesia abdidisse. Vndè, animis deiecti, referunt ad Principes exercitus, rem omnem ex ordine. Rusticos scilicèt, spem sui victus, [18] ad tutiorem portum, Ecclesiam dico, contulisse: nec sibi penitùs velle dare aut vendere alimenta, suis vehiculis necessaria. At illi consilij extorres, quid agant ignorant. Neque [19] enim Sanctorum violatores locorum, fieri volunt, seu præsumunt. Episcopus itaquè, qui cautior cæteris esse debuerat, iuuenili actus temeritate, scurrili interrogat sermone, vtrùm eam annonam, homines in Ecclesiam contulissent? Cui cùm respõsum esset, etiam. « Igitur, inquit, homines abstrahant. Iubet ergo [20] Perpetuos ire, & quantum hordei necessitas expetebat, suis præbere equis. Properatur ad Ecclesiam, violenter hordeum ab ea abstrahitur. Pabulum exindè equis subministratur. In crastino, quò cœperant tendunt: nihil noxæ se contraxisse credentes, apud Patrem Benedictum, pro infractione illius loci, & iniuria suis illata. Enimuerò, Rege cum reliquis militum legionibus, ad Puteolum festinante, & ipsi, ei occurrunt. Castra metantur tam ipsi quàm Rex, circa ipsum castrum. Obsesso itaquè castro, post crebras aggressiones, aliquot diebus ibidem iam peractis, die quadam illi qui inclusi

11 Guillelm⁹ Rex Anglorum, rebelles in Francia fouet.

12 Hugo de Puteolo rebellis.

13 Odo Dux Burgundiæ.

14 Guillelm⁹ Comes Niuernensium.

15 Gaufredus Episcopus Antisiodorensis.

16 Euera, Gallicè Yeure.

17 In Ecclesia, ad militum aduentum rustici suas res tutantur.

18 Ecclesia, tutus portus.

19 Nõ est hodie talis militum timor, religiove.

20 Perpetu⁹ ibi nomen officij.

videbantur, Hugo videlicet cum suis, apertis portis,
21 Astutia bellica. improuisi adsunt obsidentibus,[21] omnigeno bellorum tumultu personantes, cornicinibus etiam, horrifico boatu concrepantibus. Exterriti qui in castris erant, subita hostium audacia, credunt totius Franciæ militum cohortes, noctu castrum idem intrasse: & idcirco, Hugonem ad tanti ausum facinoris, prorupisse. Quid plura? Terga vertunt, fugæ præsidio sese committentes: diuersarum specierum tentoria, varia supellectili plena linquentes: & cætera quæ ad tantam expeditionem necessaria, conuexerant. Hostes eos fugere cernentes, quod nequaquam mente anteà concipere præsumpserant, vt à paucis tanta multitudo fugaretur, acriùs insequuntur. Capti sunt igitur in illa fuga quamplurimi Nobiles viri, maximè exercitus Burgundiæ, qui Patrem Benedictum iniuriari ausi fuerant, direptores ipsius
22 Episcopus Antissiodorēsis, cum Patre Niuernēsium Comite capitur. existentes possessionis. Deniquè[22], Episcopus qui alios sermone illusoriè prolato, nefariè agere impulerat, cum patre, Niuernensium Comite, captus, coactus est seipsum, non modicæ quantitatis pecunia redimere. A qua demùm captura exemptus, Floriacum petens, fatetur se stultè egisse, & quæ sibi acciderant, iustè contigisse. Veniam petit, promeretur. In ea fuga, completum videres, quod in fine Deuteronomij legitur, in imprecationibus, quas vir Dei Moyses populo Israeli imprecatus est, si à lege Dei sui aliquando rece-
Deut. 28. 25. Leuit. 26. cap. 17 deret: *Per vnam*, inquit, *viam egredieris contra hostes tuos, & per septem fugies.* Et in Leuitico: *Fugietis, nemine persequente.*

Veteris arcæ ossium S. Benedicti fragmenta, sanitates operantur.

CAPVT XXV.

1 Sanctus Benedict⁹ apud Floriacum quiescit. BAsilica semper Virginis Mariæ Dei Genitricis, in qua[1] Beatus Pater Benedictus corpore quiescit:
2 Guillelm⁹ Abbas Floriacensis. partim vetustate, partim incendio demolita. Visum est[2] Abbati Guillelmo, adnitente Odilone, viro probo, eiusdem Basilicæ æditiuo, vetus demoliri, & nouum

opus

opus pro vetere instaurare. Qua de re actum est, ut [3] veneranda eiusdem Patris membra, quæ in arca lignea erant recondita, scrinio æneo ea ob durabilitatem intrinsecùs ambiente, necesse foret de eadem arca abstrahere, & aliàs alio in locello locare. De cuius arcæ Reliquiis multa remedia præstantur infirmis, eiusdem Patris meritis, [4] cuius venerabilia ossa ambiuit. Deniquè, quicumque febricitantium, siue quotidianis, seu tertianis, vel quartanis detentus fuerit typhis. Si aqua aut vino lauerit aliquam particulam lignorum ipsius arcæ, & eamdem potionem, fide opitulante, hauserit: confestim emortua febre, sanus euadit. Quòd frequentiùs probauimus, experimento multiplici. Plures [5] etiam de ipsis quibus compacta fuerat arca illa lignis, diuersarum homines Regionum, ad propria loca, gratia suæ salutis detulerunt: qui postmodùm attestati sunt, contra variorum genera morborum, ea profuisse multum. Enimuerò, nos plurima quæ per ea ostensa sunt, omittentes signa: vnum dumtaxat retexamus, cuius documento, multa potuisse fieri similia manifestemus. [6] Veranus, qui per aliquanta annorum curricula, regimen obtinuit Floriacensium: quartanis validè per menses ferè ter binos adurebatur febribus. Qui plurimorum Medicorum vt putabat Doctorum, sibi propensiùs curam adhibens, nihil profecit: tantùm aliquam pecuniæ quantitatem, in comparandis medicaminibus, & eorum præmiis, qui frustrà vel [7] modicùm suæ artis suscipere laborem renuunt, expendit. Ipse quoque, quoniam iactitabat aliquantulam medicaminis se habere notitiolam, per se, in se, multa temptauit. Sed nil sibi profuit. Destitutus itaquè omni auxilio, & attenta medicinæ fraudatus spe, recordatur, multos huius infirmitatis pondere oppressos, per arcæ ipsius Reliquias, sospitati pristinæ restitutos. Diluculò igitur cuiusdam diei, surgens à lectulo, manibus suorum deportatus [8] cubiculariorum, Ecclesiam intrauit, coram [9] altari in quo prædictæ conditæ fuerant Reliquiæ, sese in pauimẽto prostrauit, fletu & gemitu subueniri sibi

3 Membra S. Benedicti.

4 Ossa S. Benedicti venerabilia.

5 Deuotionis ergo, ligna arca S. Benedicti portabantur in varias orbis partes, & Miracula operabantur.

6 Veranus Rector Floriacensis.

7 Et si vt plerumque nihil gratis agant Medici, vnũ tamen nouimus Bugnetum, qui amicitiæ tantùm studio plerisque suis amicis medebatur.

8 Cubicularios habebant Abbates regulares.

9 Reliquiæ S. Benedicti, in altari condita.

exposcens, B. Patris precibus. Postremò, de soli duricia subleuatus, & vlnis suorum baiulorum sustentatus, rogat [10] custodem prædictorum sacrorum ossium, aliquam arcæ portiunculam sibi adferri, mero ablui, & sibi tribui. Quod dùm impetrasset, hausto eiusmodi potu, corde deficiens, de manibus sese baiulantium, ad terram prolapsus cecidit. Omnem deindè superflui humoris abundantiam, quæ sibi eam ægritudinem intulerat, euomens, per spatium fermè vnius horæ, humi prostratus iacuit, mentis deliquium passus. Vndè, resumptis aliquantulùm viribus, sese erigens, denuò ad lectulum deportatus, & tranquilla quiete paululùm soporatus, nullam ipsius morbi deinceps sensit angustiam. Cognouit ergò potiorem forè medicinam, Omnipotentis Domini exposcere in infirmitate clementiam: quàm in pretiosarum succis, & viribus confidere herbarum.

10 Sanctis ossibus B. Benedicti custos attributus.

Manco, manus meritus Sancti Benedicti restituitur.

CAPVT XXVI.

VNus ex fratribus cognomento Gillebertus, qui cœmentariis fuerat præfectus, prætaxato operi insistentibus, pecuniis minus aliquando habundans, ibat circumiens loca plurima, & ducens secum feminiuerbios [1] quorum admonitione excitata virorum & mulierum corda, fecli negotiis inretita: aliquo suffragio, & si modico, penuriam ipsius subleuarent. Dum ergo circumquaque discurreret [2], Vitriacum aduenit: qui locus Regalis Palatij honorificentia, nostris temporibus decorabatur. Ingressus itaque Ecclesiam, exortatorio sermone populum commonefaciebat: vitæ præsentis mutabilitatem fugere, vitæ futuræ stabilitatem, flagrantis animi desiderio appetere. Inter cætera verò, blandis persuasionibus exorabat, ex qua re tota illa exortatio originem duxerat: quatenùs iniuncto sibi operi, aliquid subsidij impendendo, vel pauca largi

1 Subuentio fidelium proadificãda expetitur. Basilica.

2 Vitriacum Gallicè Vitry, olim palatiũ Regis. in silua Aurelianensi.

largirentur nomismata. Aderat autem in eodem populo rusticus quidam Marcus, qui sinistra debilitatus manu: nullum ex ea opus attemptare valebat: sed neruis contractis, digitorum summitatibus medio palmæ infixis, polliceque superastricto, modũ, aliquem clauso pugno percutere valentis, expresserat. Et hac ferè per quinquennium mulctatus debilitate, nulla medicorum ope adiuuari potuit. Porrò nouerant illius conuicanei, eum ipsa incommoditate diù detentum. Igitur cùm audiret prædicatorem, Patris Benedicti virtutes inter alia prædicamenta sæpius extollentem: videretque in præsentia [3], Sanctorum quorundam pignora, auro inclusa, quæ ad excitandam plebis deuotionem, prædictus frater secum detulerat. Credo inspirante Omnipotentis Domini gratia, qui sibi hac occasione miseri dispofuerat, conuersus ad superius « memoratum fratrem, inquit. Spero mi Domine, & fi« des hoc mea certum apud se retinet: quoniam si istis « sacris pignoribus quæ in præsenti cerno, manui meæ « debili [4], vexillum Crucis exterius in circuitu pingatis, « inuocato nomine Sancti, cuius famuli estis Benedicti « Patris: pulsa debilitate, pristinæ reddatur sospitati. Audita qui aderant eius postulatione, & admirati fidem: exorat & ipse, quæ postulabat fieri. Frater verò & ipse, fide nihilominùs plenus: confisus de sanctarum [5] virtute Reliquiarum, & meritis Patris: acceptis Sãctorum pignoribus, manum debilem illius, vti rogauerat, signo Crucis exterius circumcinxit. Quæ confestim neruis strepitum grandem dantibus, sanitatem recepit ex integro; digitis omnibus sese erigentibus. Cœpit itaque idem rusticus habere liberam manum, qui diù habuerat inutilem solummodo pugnum. Videns autem in se tantam Omnipotentis Domini clementiam: ei pro posse & scire, referebat gratiarum actiones, pro sua reformatione: agens etiam & Patri Benedicto grates, cuius meritis, sese salutem consecutum, profitebatur. Nec minus, Omnes qui in eamdem Ecclesiam conuenerant: diutissimè laudibus Redemptoris

3 *Auro inclusis Reliquiis, deuotio plebis excitata.*

4 *Signum Crucis.*

5 *Virtus Reliquiarum.*

ris immorati: quibus valebant laudibus, eius extollebant magnalia, qui in sanctis suis est vbique mirabilis.

Floriaco vico incenso, Monasterium Floriacense, diuinitùs ab incendio seruatur.

CAPVT XXVII.

1 Floriacense Incendium anno CIↃ. XCV.

ANno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo quinto, flamma voracis ignis, maximam floriacensis Burgi consumpsit partem. Incognitum autem habetur, vtrum casuale, an furtiuum idem fuerit incendium. Nocte siquidem quæ [2] Sacratissimum diem Dominicum Paschę subsecuta est. Vehemés ignis vnam corripuit domorum, quæ à parte Septentrionali exceptæ erant, à clausura eiusdem Burgi. Quæ cùm esset receptaculum bouum, habebat feni plurimum & palearum. Hæc verò, licet sint omni tempore lætissimum ignis pabulum: ea tamen multomagis tempestate, quia exclusis reliquis ventis [3], solus Aquilo libero flatu orbem perflabat Gallicum. Qui omnia more suo adurens, arida reddiderat: nulla penitùs pluuiæ stillante gutta, per aliquot temporis spatia. Igitur incipiente tertia noctis parte, quæ [4] conticinium vocatur: perstrepentibus illis qui primi viderant ignem accendi: vulgus reliquum expergefactum, terrificam illam vocem cum horribili vlulatu concrepabat, Ad focum videlicet, ad focum. Quo strepitu exciti fratres, linqunt stratus, Basilicam irrumpentes.[5] Erat autem eadem Basilica ob Paschalem celebritatem, honestissimè Holosericis venustata ornatibus. Ad quos deponendos, & in gazophilacio reponendos: quoniam ea domus fornice lapideo protegebatur, iuniores de fratribus, certatim accinguntur. Quod citissimè peragitur, aliis scalas erigentibus: aliis per gradus earum, ad fastigia ipsius aulæ euolantibus, & ipsos ornatus deponentibus: aliis eos in humeris & vlnis suscipientibus, & ad iam dictum tutum locum deferentibus. Nec minus libro

2 Pascha dies Sacratissimus.

3 Aquilo ventus adurens.

4 Conticiniũ tertia pars noctis.

5 Basilicarũ in præcipuis festis ornatus.

brorum per necessariam copiam, amittere ignis violentia pertimescentes, eodem congessimus, cùm Testamentorum & Priuilegiorum nostrorum congerie. Metuebamus enim ne turricula in qua hæc recondita erant, ignium viribus succumbens: in fauillas redigeretur: cùm foret rimarum plena, superiori incendio consumpta, quòd [6] Domini Abbatis Gaulini tempore, Floriacense Cœnobium pessumdedit [7]. Porro, iunioribus in his quæ prætaxauimus occupatis: qui religiosiores & ætate prouectiores erãt, Patris sanctissimi [8] glebam, non solum his, sed omnibus gazis millies preciosiorem, supradicto gazophilatio intulerunt. cùm cæterorum pignoribus Sanctorum, qui in eadem quiescebant Ecclesia. Quidam autem Sacratissimi Martyris Mauri membra [9], auréamque dextram, in qua pars Dominici sudarij habetur inclusa, assumentes: foras extulerunt, incendio opponentes. Sed dum nequaquam ignis odorem sustinere valerent: infra ambitum castri sese recipientes, ascenso muro implorabant Domini auxilium [10], oppositis nihilominùs incendio sacris pignoribus [11]. Ioscerandus verò beatæ memoriæ vir, qui eò tempore Abbatis officium apud Floriacum, strenuè exequebatur. assumptis secum paucis fratribus, cùm pueris, qui adhûc sub arctioris disciplinæ custodia tenebatur: Domicilia eiusdem Cœnobij, vsque ad Aurorã circumeündo, Lethanias agebat, protensis in cœlum manibus, crebrius Kyrie eleyson, inclamans. Interea ignis paulatim, suas in maius augmentando vires, depastis ædibus, quas à parte Septentrionis extra villam depasci, primo cœperat. Flatibus Aquilonis qui vehementer flabat impulsus [12], Ecclesiam sancti Dyonisij, quæ ferè in medio ipsius villæ sita erat, corripit. Enimuerò, exindè quasi ex eminentiori loco, liberioribus saltibus admissus, circumquáque diffunditur: itavt etiam torcularia, quæ in vineis centum fermè passibus longius aberant, combureret. Erat verò tantus eius crepitus, vt omnes audientes corde pauerent: vix stare valentes, quatiente eorum genua tremore nimio.

6 Gaulinus Floriacensis Abbas cuius tempore Floriacense Cœnobium deflagrauit.

7 In benè institutis Cœnobiis, iuniores labori vacant: senioribus grauiora interim secta͂tibus:

8 Gleba S. Benedicti, cunctis diuitiis preciosior.

9 Dextera aurea apud Floriacum in qua erat inclusa pars Dominici sudarij, inde que oriuntur arma Floriacensium, quæ sunt: dextra more benedicentis ex. ẽta cum hoc Eulogio. dextera Domini.

10 Reliquiæ sanctorũ igni opposita.

11 Ioscerandus Abbas Floriacẽsis.

12 Pueri in antiquis Monasteriis, sub arctiori disciplina custodiebantur.

12 Ecclesia Sancti Dyonisii apud Floriacũ incensa, nec restituta.

13 Quare Cœnobiũ Floriacense stipula tectum fuit.

mio. Tunc denique omnes ingens arripuit timor. Fratres, cernentes carbones ignitis mixtos scintillis, super Monasterium quòd stipula opertum erat, cadere metuentes, ne sub vno momento, cuncta eorum habitacula, eò igne consumerentur[13]. Idem denique Monasterium quòd superius innouari cœptũ diximus: quoniam adhùc imperfectum manebat, stipula tegebatur. Tandem ergo placatus saluator, vt credimus suæ Gloriosæ meritis Genitricis, Patrísque Benedicti, necnon supramemorati Religiosi viri precibus: induxit Affricum vehementem, qui ex obliquo flans, Aquilonem à Monasterij ambitu penitùs excluderet: & vapores incendij quos ille suis impellebat flatibus, ab eo omnimodis arceret. Quàm miserationem Omnipotentis cernentes, retulimus pro posse eius immensæ Clementiæ gratiarum actiones: qui nos à tam immani eripuerat periculo. Denique, donec omne illud incendium sopiretur: non cessauit idem ventus flare vehementiùs. Perdurauit autem idem incendium debachando, perfundans Floriacensium ædes, cùm his quæ in ipsis reperit alimentis & vestibus, & varia supellectili: ab hora noctis tertia, vsque primam sequentis diei horam. Deuastans omnia à porta Septentrionali versus Oriẽtem, vsque in portam Australem: paucis residuis domibus ad Solis ortum, quæ extra villam erant.

Mulier Cæca illuminatur.

CAPVT XXVIII.

Qvædam paupercula anus, ab ignotis nobis finibus egrediens, Floriacum fortuito casu, ostiatim victum quæritando contigit. Hæc diù in cæcitate perdurans, funditus spem recuperandi amiserat visus. Quæ manu sinistra puerulo data, iter carpebat: dextera baculum gratia sustentationis gestans[1]. Ingressa ergo Dei Genitricis aulam, ponè immaginem nostri saluatoris, argento radiante vestitã, aureoque pulchrè nitore interstinctam, vbi eo tempore, Beatissimi[2] Patris veneranda

1 Imago radiante auro vestita.

2 Membra S. Benedicti.

veneranda quiescebant membra, causa innouationis eiusdem aulæ translata. Anicula illa dum ductore ductante, ibidem restitisset: memor propriæ paupertatis, exorabat Patrem Sanctum vt eius suffragaretur inopiæ, suppeditando videlicet sibi, victus & vestitus necessaria. Neque enim de suorum reformatione luminum, de qua iam desperauerat: orationem fundere præsumebat. Sed pius Pater, qui vtrumque largiri poterat: quòd potius erat concessit, quoniam luminibus restitutis, facilius ipsa sibi procurare valeret cætera. Ex insperato igitur, repulsa cœcitate: cæpit lumen cæli clarè conspicere. Nec modicè gauisa, Patris Sanctissimi merita totis efferebat animi præconiis: per quem eius lumina, receperant munera lucis. Referebat autem, quemdam sibi adstitisse, qui tenuem quæ eius pupillas texerat pelliculam, acuta incidebat nouacula: qua vtique incisa, confestim lumen recipiebat.

Energumenus liberatur.

CAPVT XXIX.

QVidam mediæ ætatis homo, peruasus ab humani generis aduersario: inops mentis factus, perdiderat totius acumina sensus. Hic à proximis sibi sanguine, arctissimis adstrictus loris: ad celeberrimum Patris adductus[1] tumulum: diem ibi transegit integrum adnectens diei, & noctem contiguam. Quam dùm vigil pernoctasset: inluscescente sequentis diei crepusculo, nullum sanitatis expetitæ indicium apparebat in illo: torquente qui eum peruaserat, incessanter Dæmone. Denique terribili quoscúmque appropinquantes sibi, aspectu intuens: si permissum fuisset, etiam dentibus more canino lacerasset: frendens, & quantum licebat impetum in eos faciens. Sed vt diximus diris ligatus vinculis, nequaquam sibimet vel alicui appropianti, aliquid inferre præualebat damni. Edebat verò ore, sonos horrificos, & inconditos: loquens etiam nefanda & execranda verba. Quoniam autem idem

[1] *Tumulus S. Benedicti. celeberrimus.*

energumenus, pro sua salute sui ipsius impos nullatenùs meminerat exorare: non solùm qui illum adduxerant, sed quicumque Ecclesiam in qua erat intrabant, pro eò Omnipotenti Domino vt competens fuerat, orationem fundebant. Quo factum est, vt mediante hora Diei secunda, terribiliter exclamans tamquam valido percussus ictu, in terram corrueret resupinus. Extemplo itaque dæmonio purgatus expulso, compos mentis factus: Omnipotentem magnificabat Dominum: qui se à pessimo hoste captiuatum, per Beatissimum Patrem reddiderat liberum. Confestim fratres qui aderant in eius liberatione: cæteris in capitulo residentibus, nunciare properarunt huiusmodi miraculum, per venerabilem Patrem patratum: Qui mox inde surgentes, ingressi oratorium [2] hilarianam psalmodiam, quàm diebus festiuis in Omnipotentis laudibus Domini decantare solemus, voce celsiori: videlicet, Te Deum laudamus, tota mentis deuotione concinunt Patrem quoque gratulabundi magnificantes Benedictum. Porro qui sanatus fuerat, referebat, ea hora qua dæmone fugato liberatus est: se quemdam conspicui vultus virum vidisse, qui ingressus per Orientalem ipsius Basilicæ absidem, baculum à capite incuruum manu gerens, vsque ad se properasset: seque eò quem gestabat baculo, in capite feriisset; quo ictu accepto, sese confestim in terram corruisse, & sobrietatem mentis recepisse.

2 Te deum laudamus, hilariana Psalmodia dicitur, non quod ab Hilario sit composita, sed quia hilariter canitur.

Artifex Fabricæ Sancti Benedicti ab alto cadens, à morte seruatur.

CAPVT XXX.

NVper properantibus cæmentariis, fornicem miræ altitudinis in dextra ipsius Ecclesiæ parte erigere, locatæ sunt trabes in sublimi parietum stabilimento à fabris lignariis, ad sustollenda ligna quæ in modum hemisphærij fabricantur, quibus moles lapidum & cæmenti inniti habebat. Ergo dum quodam mane

mane trabibus tenui imbre madefactis, operarij desuper incederent, præparantes quæ præcipiebantur: vnus eorum Otgerius nomine, minus cautè superambulans, dum affigere vestigia vni trabium fortiter nititur: pede lapso, de illa celsitudine, per compaginatos sibi fustes, per multiplicem lignorum struem, inter aceruos lapidum pronus ad terram corruit. Erat enim penè totum illud telluris spatium, tam lignorum quam saxorum congerie adopertum: paruus tantum locellus, ad mensuram humanæ proceritatis, remanserat immunis ab eis: in quo admirantibus qui aderant, acsi de industria proiectus, decidit iuuenis ipse. attrito tamen capite soli duricie. Oculis penè erutis, lingua ab ore porrecta, perfusus faciem riuo cruoris, iacebat humi tāquā exanimis. Accurrimus statim multitudo tàm laicorū quàm Monachorū: qui & si casum nō videramus, e amorē tamē & luctū artificū audieramus: qui omnes cùm gemitu lacrimosis vocibus, cœpimus implorare Gloriosæ Dei Genitricis opē, Patrísque Benedicti suffragia, quatenùs subuenirent misero, ne paucæ quæ supererant animæ reliquiæ, protinùs elaberentur. Deniq; formidabamus, ne si ille spiritū exalaret, intermitteretur opus, confractis animis vulgi totius: quòd tàm pecunias, quàm corporū vires: certatim operi perficiendo, impendebat [1]. Quod quoniam mobile est, & in quamcumque partem mentis leuitas impulerit, more arundinis aura commotæ inflectitur, fortassis immurmuraret: Patrem Benedictum nullam ipsius loci prouidentiam habere, nec curare, si quid aduersi operi illi intercederet. Leuantes igitur iuuenem debilitatum, deposuerunt eum ante altare Dei Genitricis, quòd propè erat: expectātes tàm ipsius, quàm Patris nostri auxilium. Nec frustra. Nempe post aliquanta temporis momenta, qui putabatur mox moriturus, resumpto spiritu, oculis patefactis, cœpit alloqui cicunstantes: & de sua integritate certos reddere, stupentibus illis & Dominum glorificantibus. Hinc delatus ad propriam domum: non post multos dies, integræ redditus est sospi-

1 *Vulgus mobile instar arundinis.*

tati. Qui interrogatus, quid sibi videretur, cùm de tanta altitudine præcipitatus corrueret: respondit se sic exceptum tellure, tanquam super multas ceciderit culcitras, nec soli soliditatem aliquatenùs sensisse.

Mente captus, curatur.

CAPVT XXXI.

STephanus autem vnus de familia, equestris ordinis vir, longa ægritudine maceratus, ad vltimum funditus amisit sensum. Qui ad instar debachantium, loris astrictus tenacibus, vix cohiberi poterat, ne à lecto prosiliens, præceps quaquauersùm titubantia inferret vestigia. Cuius amici & consanguinei, nimio tædio affecti, dum nil medelæ, quod eius tàm pessimo obuiaret letargo iuueniretur: deiecti animis, iam de ipsius desperauerant reparatione: Tandem propicia Diuinitate, quæ illi incolumitatem restituere decreuerat: incidit mentibus eorum, quatinus illum in Ecclesiam deportarent & coram altare Dei Genitricis locarent, exoraturi eius Patrísque Benedicti indefessam clemẽtiam: vt ægroto, suis subuenire festinarent meritis. Quod imminente iam noctis crepusculo, constituerunt agere: Erubescebant enim, eum diurnis sua domo efferre horis, propter ipsius assiduam debachationem: ne obtutus sese intuentium, offenderet. Pósitus ergo ante iam dictam Dei Matris aram: pernoctauit in eodẽ loco: ignorans penitùs se ibidẽ esse. At dum auroræ circulus, adhûc ambiguam lucem, rarescentibus iam tenebris, mundo inferret: relatus ab amicis, proprio inuehitur domicilio, nescius se productum ab ipso omnino. Exin verò, memoria paulatim reuertente, mentis obliuio quæ per plures obtinuerat soles, ipsum deseruit: atque infra modicum, perfectè recepit quem amiserat intellectum: congratulantibus sibi vicinis & cognatis, atque de eius sospitate, Omnipotentem Dominum collaudantibus.

Mulier violans festum S. Benedicti, vt punitur.

CAPVT XXXII.

BOsonis [1] villa, quædam Sancti Patris nostri dicitur possessio, iuxta castrum quòd [2] Petueris vocatur sita. in qua hæc tria quæ subnotauimus signa, per gratiam quàm à Domino idem Pater promeruit, sunt patrata. Mense Iulio [3], Translatio eiusdem Gloriosi Patris, non modò apud Gallos, sed etiam apud complures nationes, celebriter recollitur. Morabatur autem in supradicta possessione quędam puella, quæ quoniam de Patris ipsius familia originem non trahebat; impunè putans se tantam solemnitatem temerare posse: sumpsit colum cùm fuso, cœpitque per eandem quasi deambulando villam, nens discurrere. Cernentes id mulieres aliæ, quæ Patris erant familiæ: arguebant ipsam, quoniam cùm in rure ipsius commoraretur, festum eius tàm præcipuum violare præsumeret. Illa stomachando intulit eis, « Vos quæ illius estis ancillæ, estote feriatæ: & celebritatem hanc studiosè excolite. Me verò quoniam ipsi in nullo sum obnoxia, opere manuum mearum sinite lucrari cibum, quem hodie sum comessura. Hoc dato responso, cùm maiori peruicacia cœptum opus agebat. Repente itaque, inuisibiliter diuina eam prosequente vltione, percussa in maxillam, cruentum accepit ictum. Et profluente de dentibus largo cruore, tam dolore percussionis, quàm formidine percussoris exterrita, ad Ecclesiam illius villæ profugit. Factus est autem non paruus conuentus rusticorum in eadem Ecclesia, qui exciti clamoribus mulierculæ, & fama tantæ virtutis, illûc confluxerant. Qui salubre consilium eidem suggerentes, hortati sunt vt sese traderet in ancillam Sancto patri, & sponderet de cætero, omnes celebritates ipsius, vt condecens esset, se venerabiliter obseruaturam. Quæ dignæ suggestioni credens, obtemperauit iusto ipsorum consilio: &

1 Bosonis villa.

2 Petueris castrum Pluuiers. Gallicè.

3 Translatio S. Benedicti, apud multas nationes celebris.

confestim tàm à dolore dentium, quàm à formidine liberata est.

Fœmina violans festum S. Benedicti coërcetur.

CAPVT XXXIII.

IN idem rus aduenerat altera muliercula, quæ textricis fungebatur officio. Hæc mercede conducta, à quodam viro nomine Rodulfo gente Britanno, habebat cooperatricẽ quæ eiusdem erat ministerij: sed hæc ex familia Patris Benedicti progenita fuerat, altera verò minimè. Britanus autem ipse, liberam traxerat genituram; qui de sua adueniens regione, ipsius Patris rus incolebat, habens habitationem in eodem rure: erátque durus agricola, cui etiam vires labori tolerando sufficiebant [1]. In Patris igitur tumulatione, quæ in diebus Dominici Aduentus, per omnes Gallias annuatim cùm reuerentia excollitur: mulier quæ carnalis libertatis supercilio tumebat, inquit ei [2] quæ ex famulabus Patris se quoque esse plaudebat. Veni mi cara, properemus perficere quòd pariter cœpimus opus. Susceperant enim texere lineam, quæ ipsius Britonis erat telam. Cui illa respondit. Absit à me mi soror, vt ego hodie aliquem præsumam exercere laborem, & Domini mei cuius sum ancilla, tàm solemnem temerare celebritatem. At illa è contra. Tu si tibi vacat feriata esto. Ego enim quo fruar cibo, hodie laboratura sum. Tu vero Domini tui excòle festum. Huic altercationi Britanus ipse interuenit. Qui sciscitatus cuiusmodi inter se sermones sererent, vbi edidicit causam: suis compulit exortationibus vtramque aggredi, quòd assumpserat opus. Cœpit itaque famula Patris, anxiè val de post telam residens, expectare, quid eius actura foret socia. Quæ tramam apprehendens, vbi primùm per stamen duxit filium, assumpto pectine ligneo, inculcabat idem filum reliquo subtegmini, percutiendo. Extemplò, consequente iusti examinis vltione: pecten manui eius adhæsit. Quod ipsa dum persensit, exterrita

1 *Festũ hyemalę S. Benedicti, per omnes Gallias olim cultum.*

2 *Famula S. Benedicti.*

vociferari exorsa est : attemptans crebro , si à manu propria pectinem aliquo pacto excutere quiret : sed videns in cassum se id facere, ab incœpto destitit. Accurrerunt autem plurimi ipsius vici habitatores, exciti clamoribus illius , inter quos & Brito adfuit. Qui nequaquam reueritus rectissima Omnipotentis [3] iudicia, quæ etsi sunt occulta aliquando , semper tamen. sunt iusta: compræhensa dextera mulieris cui pectem inhæserat, violenter extrahendo discussit.

3 Iudicia Dei etsi occulta aliquãdo, sũt tamẽ semper iusta.

Britonis vindicata temeritas.

CAPVT XXXIIII.

QVem Britonem illico vindicta superni iudicis, pro sua superba temeritate, merito perculit. Dextera denique eius , quæ cum violentia pecten à mulierculæ manu excusserat, mox arefacta est : ita vt inutilis reddita , nullum opus efficere valeret. Cum ipsa quoque ariditate , aliud inusitatæ passionis detrimentum accreuit. Siquidem tanquam reatus sui quodam argueretur timore, træmula,concussione agitata, vno in loco , etiam si vinculis constringeretur , cogi non poterat : sed mobilitate inexperta , absque vlla quiete dissiliebat. Paulatim etiam augmenta vi ægritudinis, rusticus ille percussus dira paralysi, medietate sui destitutus est corporis , ita vt ad omne artificium efficeretur inutilis.Miser tamen idem,tanta fuerat captus dementia,& obstinatione animi induratus:vt nequaquam confiteri acquiesceret , ob temeritatem dictam , se tantum languorem incurrisse : donec inueterata morbi acerbitate maceratus, inuitus , qualiter id sibi accidisset , sua voce protulerit. Admonentibus autem vici eiusdem cohabitatoribus,petiit Floriacum in Patris [1] Translatione, qua Casinum deferens , elegit sacris suis pignoribus metationem,Gallicanam regionem : & seruitium professus ipsi de cætero Patri, pernoctauit post ipsius sanctissimam tumulationem nocte illa, continuato die festi nocti ipsi: deposcens ipsius

1 S. Benedictus Casinũ deferens, elegit Gallicanã regionem-

clementiam,cuius in se concitauerat vindictam. quod & ipsi perspeximus. Sed quoniam ex superbiæ typo, eiusdem crimen descendebat, nullatenûs veniam impetrauit quam implorabat, sed vsque ad terminum vitæ, comitante se occulto Omnipotentis examine, incuratus perseuerauit.Mulier igitur quæ in se experta seueram Domini fuerat vltionem,perterrita, etiam rustici illius diris passionibus:famulatum professa Patri Benedicto, spopondit se in eadem solemnitate [2], candelam omnibus annis quibus viueret oblaturam: & illam [3], cæterasque eius, debita cum deuotione obseruaturam.

2 Candela annua oblatio.

3 Vota antiquitus de festorũ obseruatione.

Contractus curatur homo.

CAPVT XXXV.

IN Castellione Patris ipsius non exigua possessione, vbi Beatus [1] Confessor Possennus requiescit, dequo & [2] Andreas plurima in suis retulit dictis: multa ad laudem sui nominis, per merita vtriúsque Patris, sæpius Omnipotentis clementia, demonstrat magnalia. de quibus & nos dicturi sumus aliqua. Homuncio quidem Herbertus nomine, ægritudinem incidit adeò grauem,vt resolutis omnibus membris, nullius eorum vteretur officio,præter linguam:quæ licet satis exilem, retinebat sonum. Huius inopia,sustentabatur, timoratorum alimonia virorum. Qui etiam tuguriolum in porticu Basilicæ loci ipsius, sibi construxerant: vbi & per numerosa annorum curricula,instar glomeris inuolutus decubuit, vix etiam liquidas sorbitiũculas ore valens ligurire. necessitate quoque releuandi alui,à loco in locum digredi nequaquam potens. Miserante igitur Omnipotentia clementis Saluatoris, suffragantibus vero Patris nostri, Beatique Confessoris Christi Posenni precibus:paulatim membris sospitatem amissam recipientibus:factus est incolumis,grates referens Domino Iesu Christo, secundum suæ scientiæ modulum, & eius vtrisque fidelibus: Permansit

1 Sanctus Possennus Cõfessor, requiescit in Castellione.

2 Quis sit ille Andreas nescitur.

mansit[3] autem in eodem loco permulta tempora, Ecclesiæ seruitio mancipatus, aquam, lumen, & quæque ad ministerium altaris erant idonea suppeditans: quem nos etiam pluribus annis, id officiosè peragentem perspeximus. *3 Vir Sanatus, Ecclesiæ ministrat.*

Pro Mortuo damnum restituitur.

CAPVT XXXVI.

IN territorio Niuernensi, quoddam habetur castrum[1], Huben nuncupatum, in prerupti cuiusdam collis cacumine. Huius Dominus Hugo dicebatur, prouectæ ætatis vir. Hic filium genuerat vocabulo Gauterium. Qui iuuenilis æui elatus supercilio, minus de Omnipotentis Dei pertractans mandatis, res Ecclesiarum & pauperum, rapinis inhians: diripere, & suis in necessitatibus expendere ardebat. Vnde arbitratus opimam de iam memorata possessione, prædam se posse abducere, propter multitudinem diuersorum animalium, quæ in eodem erant loco: (est enim alendorum animalium opportunus, ob fertilitatem pabulorum,) assumptis cohortibus æquitum seu peditum, deuenit illûc, neque Dei veritus offensam, neque Patris nostri meritum. Porro accolæ loci ipsius, & circa positi ruris, comperientes eius insanam cupidinem, & pertimescentes copiosum prædonum numerum; asciuerunt in auxilium sibi, Dominum castri quod dicitur[2] Sancti Briccij, Rotbertum, nomine, strenuum sanè tàm armis, quàm consiliis virum. Qui vallatus suorum cuneo, prompto accurrit animo: paratus cum eis si quod immineret, subire dispendium, pro Patris promerendo suffragio, & vicinorum qui se expetierant commodis. Gauterius itaque aggressus Castellionenses: satagebat opere perficere, quod mente conceperat: ruricolas videlicet eorum, pecora & spolia, secum abducere. Rotbertus autem ei obuiam progressus cum suis, coniunctis quoque sibi locorum contiguorum colonis, conferre cum eo non valens: eius timen-

1 Hubben castrum.

2 Sancti Briccij castrum.

do copias, terga vertit. Gauterius ergo suos multis clamoribus adhortatus,equóque cui insidebat calcaribus incitato: ipsum perniciter insequitur. Quem Rotbertus iam iamque sibi appropiantem cernens, vt puta moris est fugientium, hasta super humerum reiecta:ferrum hastæ sequenti opposuit. At ille,conatus hostis nequaquam præuidens: dum incautius attingere eum equo ardescit, in ferrum ruit:quod gutturi illius immersum,absque dilatione vita priuauit. Videntes vero satellites eius, Dominum suum exanimatum: vlulatibus aërem,lachrimis genas opplentes,humeris corpus imponentes, abire maturant. Miserante ipso, cuius interierat ferro:illis quoque quos predatum venerat, concedentibus liberam fugiendi copiam, laudésque proclamantibus Omnipotenti Deo,grates Patri Benedicto, sanctoque confessori Posenno, de tam celeri hostis sui mulctatione.Genitor autem genitrixque defuncti, cernentes extinctum filium, in quo tota spes pendebat illorum: quoniam hunc solum possidebant, non est facilè dicere, quos ediderint gemitus, quātas fuderint lachrimas,inconsolabili lugēteis mœstitia,quem amplectabatur dilectione vnica. Metuentes vero futurani discussionem iusti iudicis Dei, erant enim timorati; quoniam spes omnis debita corporis sublata fuerat, tractabant qualiter animæ ipsius consulerent,quatinûs indulgentiam inueniret,qui extrema sua tam pessimè præcipitauerat.Assumpto igitur Antisiodorensi Antistite, Venerabili sanè viro:cum grandi apparatu exæquiarū,& exanimato filij sui corpore: Floriacum properant. Aduoluti autem genibus[3] Hugonis, qui tunc in eodem loco Abbatis fungebatur officio, & totius Congrægationis: implorant vincula reatus defuncti,precibus eorum solui: certum tenentes,in conspectu summi iudicis, ipsius laxandum crimen: si quibus illata iniuria fuerat, in præsenti toto animo ipsam prius remitterent.Vnde[4] & calicem,purissimi auri libram habentem, in dextera filij sui ponunt:& illum pro vadimonio offerunt,quatinûs,promptiorem

3 Hugo Abbas Floriacensis.

4 Calix Aureus, pro satisfactione positus in dextra defuncti & Ecclesiæ oblatus.

ptiorem veniam delicti sui assequi mereretur, si aliquam recompensationem pro temeritate ipsius exsoluerent[5]: credentes quotiens in eo sacrificium summæ Diuinitati offerretur, nequaquam eiusdem sacrificij ipsum esse exortem. Fratres itaque pia miseratione permoti, generaliter pro eo sacrificium Omnipotenti Domino obtulerunt, absolui poscentes ipsius offensas[6], & ipsi secundum possibilitatem à Christo fidelibus suis concessam, quod in eos deliquerat remittentes. Expletisque [7] funereis honore congruo officiis, genitores cum Nobilibus viris quos in suo asciuerant comitatu, ad propria dimisêre, non mediocrem consolationem de salute filij sui reportantes.

5 Sacrificij participes esse defunctos, Catholici sẽper crediderunt.

6 Absolutio defuncti.

7 Officiũ funebre.

Victoria diuinitùs óbtinetur.

CAPVT XXXVII.

INteriectis aliquantis annorum curriculis, confœderati de vicinæ partibus Burgundiæ, aduersus eosdem Castellionenses, quidam prædones, glomerauerunt non infirmam manum satellitum, equitum & peditum. Transito autem amne Ligerico, diffuderunt se per rura ad ipsum prædium pertinentia. Tanta verò illis securitas, confidentibus in sua multitudine, & tanta arrogantia de robore & aptitudine suæ iuuentutis,[1] vt scurram se præcedere facerent, qui musico instrumento, res fortiter gestas, & priorum bella præcineret: quatinùs his acriùs incitarentur, ad ea peragenda, quæ maligno conceperant animo. Erat autem Præpositus ipsius possessionis constitutus à Fratribus eo tempore, quidam vir probus Aymericus vocabulo, qui mundi relictis pompis, assumpto habitu Monachico, Omnipotenti Domino, fideli famulabatur obsequio, Patri Benedicto in sibi commissis existens iugiter fidelis. Hic antequam vestem mutasset, Sacerdotis fungebatur officio: cui vicini, & qui eum nouerant, testimonium deferebant legitimè conuersatum, quamdiù in Clericatus permanserat sorte. Itaquè phalanges rapacium,

1 Mira stultitia, atque vanitas nebulonum.

affractis domibus ruricolarum, onerauerunt se spoliis: agentes præ se greges pecorum, quos in contiguis torrentum pratis, seu in litore Ligeris repererant depascentes. Plurimam siquidèm eorum multitudinem, rustici, qui prædonum præstiterât aduentum, in siluis & in confragosis abdiderant vallibus. Igitur præeunte cantore, vtpotè nihil formidinis habentes, ad litus properant amnis, vbi plures suorum, ad custodiam nauium collocauerant: quibus eumdem transnauigauerant fluuium. Porrò, coloni iam dictæ possessionis, in vnum iam confluxerant, sequentes eos à longè: nequaquam enim appropiare audebant. Iam dictus autem Præpositus non minimum in corde concipiens dolorem, anxiabatur valdè, ignorans quid potissimùm agere deberet: neque enim sibi vel suis tutum forè aduertebat, in hostes irruere, neque ipsorum nauigium præoccupare. Cùm hi qui ad eum conuenerant, pauci essent numero, nec satis animo constantes. Enimuerò, quoniam deerant vires hominum, & robore destituebatur humano, totis [2] medullis conuertitur ad Diuinum suffragium, totóque [3] in terram prostratus corpore, cœlitùs suis exorabat auxiliari. Et versus ad hostes, in [4] nomine Domini maledixit illis: suísque præcepit, cum clamore maximo, terga malignorum à longè insequi, qui iam per collis decliuum descendentes, festinabant ascensis nauibus ad sua regredi, neminem suis obuiare ausibus audere suspicantes. Auditis ergo post sua vestigia vociferantium tumultibus, & clamore tanquam sese inuicem exortantium, tantus [5] corda ipsorum induit metus, vt præcipiti omnes se traderent fugæ, & certatim cursu pernici peruolarent ad flumen: nullúsque esset qui eos a fuga cohibere aggrederetur, vt in tali negotio fieri adsolet. Qui [6] enim Duces fuerant in scelere, primi erant fugæ. Tunc illud Beati Iob dictum, quamquam sub alio intellectu, videres impletum: *Versa est in luctum cithara, & organum in vocem flentium.* Itaquè præcipitanter in scaphas ingressi, dùm eorum vnusquisque, transuehi flumine accelerat, pondere multitudinis

2 Sapiens refugium.

3 Modus orandi prostrato corpore.

4 Maledictio in hostes prolata.

5 Clamor, diuinitùs prædones terret.

6 Quid efficit metus.

Iob. 38. 31.

dinis adgrauatæ, cùm processissent in altum submersæ dehiscunt. Resonabant [7] litora gemitu, clamore miserorum, & morientium vlulatibus, concaua vallium & nemorum condensa respondebant. Videres Ligeris alueo arcus cum sagittis, hastas etiam cum clypeis subnatare, quæ fluuius, celeritate qua decurrit, inferiùs deuehebat. Ferunt autem eos qui in amnis ipsius cæcis submersi gurgitibus, suffocati perierunt, non paucos fuisse. Capta est verò non minima multitudo eorum, qui nequaquam ad nauigium pertingere potuerant, vel formidine fluminis exterriti, in ripa restiterant. Qui omnes præcepto Abbatis, & reliquorum Fratrum relaxati, virtutem Patris circumquaque diuulgarunt. Per omnia benedictus Deus, qui contumaciam illorum deiecit, & robur comminuit.

7 *Echo.*

Mente captus, recto sensui restituitur.

CAPVT XXXVIII.

ERat in superiùs dicta curti Martiniacensi, quidam flore iuuenilis elatus ætatis, nomine Vualdo, qui pruritum suæ non ferens carnis, consuetudinem stupri cum aliqua fecerat muliercula. Hic ab amicis sæpiùs correptus, illa reiecta, duxit vxorem. At illa dolens, & vlcisci sese toto affectans animo: inuestigat, qua arte suam possit vindicare iniuriam. Vndè maleficiis operosam impendens curam, [1] adeò præualuit, vt iuuenis mentem alienaret, & in eo funditùs, suis veneficiis, vim rationis extingueret. Qui mente perditus, à suo domicilio egressus, propria ignorante familia, quid agere destinaret. Arcu assumpto cum sagittis, (huic enim arti vacabat) siluas [2] petiit Calui montis, delitescens incibatus aliquot dies in illis: quibus tandem relictis, Floriacum deuenit, in [3] vigilia B. Baptistæ Ioannis, maiorémque Ecclesiam petens, coram altari, quod [4] imaginem argenteam Dominicæ recordationis ponè habet, constitit: Fratribus Domino solemni more Hymnos resonantibus. Vbi dùm inter candelabra, stupidus hâc &

1 *Alienatio mentis à strige effecta.*

2 *Silua Calui montis.*

3 *Vigilia B. Ioannis Baptistæ.*

4 *Imago, est recordatio Domini.*

illac lumina contorquens, & calcaneis solum pauimenti atterens persisteret: suspensis Fratribus, qui eum nouerant, quid agere deliberaret. Tandem comperto, quòd mente excessisset, expulsus est à loco stationis illius. Qui sese pernici gressu promouens, ante aram Dei Genitricis contulit, inibi totam illam noctem infatigabilis peruigilem ducens, visione salubri, vt ipse pluribus postmodùm confessus est, in pristinam sospitatem est restitutus. Videbat [5] nàmque Dei Genitricem, Patrem Benedictum, Sanctúmque Martyrem Maurum coràm adsistere. De quibus, primus, Sanctus Martyr, ad Patrem Benedictum aiebat: Libera hunc famulũ tuum.

5 Sancti apparent.

Contractus erigitur.

CAPVT XXXIX.

Consequens videtur, vt etiam aliqua ex his annotemus, quæ Omnipotens Dominus mira operatur per eumdem Patrem apud Patriciacum, seu in locis sibi subditis. Neque enim minori miraculorum copia in eodem coruscare dignoscitur loco, [1] quàm apud Floriacum, vbi corpore quiescit. Vnde idem locus in maximo à suis honore habetur vicinis, & multorum frequentia frequentatur populorum, [2] tàm in solemnitatibus huius Patris accurrentium, [3] quàm pro diuersis calamitatibus, si quando afflicti fuerunt, supplicantium. Nos verò vix pauca eorum, quæ inibi gloriosus Pater gessit, attigimus operum: partim illis habitatorum incuria obliuioni traditis, partim Priorum negligentia nostrorum, qui cùm peritia scribendi calluerint, ea scribere neglexerunt. Igitur rusticus quidam vocabulo Durandus, seruus [4] Sancti Gradi de Peredo, contractionem inferiorum incurrerat membrorum, fœmorum videlicet, tibiarum, & pedum. Qui quoniam vndè victus sui inopiam suppleret, debilitatus non haberet membris, fecerat sibi fieri gestatorum loccellum, in quo deportatus per fidelium virorum domos, quotidianam stipem [5] pro eorum absolutione facinorum,

1 S. Benedictus, corpore apud Floriacum requiescit.
2 S. Benedicti solemnitates.
3 Concursus populi ad Basilicas, quando calamitatibus premitur.
4 S. Gradus de Peredo.
5 Eleemosyna à peccatis liberat.

rum, ab ipsis recipere mereretur. Vicinis autem illius & consanguineis, assidua egestatis illius sustentatione vsquequaque fatigatis: contigit, quatinùs suis relictis, Patriciacum in suo deportaretur grabato, vbi per aliquod temporis spatium, mendicando, à sibi impendentibus agapem, promuerit. In solemni autem die [6] Translationis memorati Patris, quæ mense Iulio ibidem celebriùs recolitur, aduenientibus non solùm plebeiorum turmis, [7] sed etiam Clericorum, & Nobilium honestis personis, Fratribus nocturnas agentibus vigilias, rogauit se deferri ad Monasterium, eisdem interesse cupiens vigiliis: quod & obtinuit. Porrò, dùm quartum canitur Responsorium, inspirante vt reor Diuina clementià, quæ sibi per gloriosi Patris merita misereri decreuerat, postulabat obnixè, vt transuehendo, subderetur [8] capsæ, in qua continebantur Reliquiæ. Arripientes ergo duo de populo grabatum eius, in quo gestari solebat, subduxerunt eum per locum de quo petierat. Translato itaque eo, mox neruis sese extendentibus, laxatis nodis quibus tenebantur astricti, omnium recepit solutionem membrorum: linquente dolore pristino, crura illius, suras, & reliqua quæ diù obtinuerat membra. Solutus deniquè omni angustia, cœpit omnium Saluatori Deo multas, iuxta modulum suæ scientiæ, persoluere grates: Patrémque Benedictum magnis extollere laudibus, per quem salutem promeruerat. Quod [9] cernentes Fratres, tàm ipsi quàm totus ille qui ad festum occurrerat populus, ad simile opus se præparant: in laudibus Omnipotentis diù immorati, qui per merita iam dicti Patris, suis beneficia largitur famulis.

6 Translatio S. Benedicti.

7 Ad festum S. Benedicti, clarorum fiebat virorum concursus.

8 Infirmi, capsis Reliquiarum supp positi.

9 Laudes Deo, & Sanctis persolui solent, editis miraculis.

Alter contractus erigitur.

CAPVT XL.

Alter etiam Belinus nomine, de familia eiusdem Patris, & ipse vnus de ruris cultoribus, nimia membrorum vexatione fatigatus, in lectum decidit. In quo

quo prolixioris recubans spatio temporis, nimia vi ægritudinis arctatis venis, meatúmque suum sanguine perdente, exsiccati sunt nerui eius, humorum irrigatione amissa. Qui quoniam suis operari manibus nequaquam poterat, vndè sibi victum adquireret, cœpit non modicam rerum necessariarum pati penuriam. Quamobrem aptari sibi fecit grabatum, ad similitudinem illius instrumenti, quo [1] stercora pecorum de stabulis efferuntur, dùm mundantur: quatinùs in eo per vicos & rura à suis deuectus propinquis, alimoniam à viris susciperet misericordibus. Dùm ergo suam quamuis miserè sustentando vitam, diuersa frequentasset loca: tandèm Patriciacum aduectus est. Ibi quoque velut in aliis, in quibus deguerat locis, quotidianam mendicans aliquanto tempore, consequutus est annonam. Audiens autem, Patrem Benedictum, suum etiam [2] carnaliter Dominum, multa cæteris præstare sanitatum beneficia: cœpit in suis huiusmodi conflictum habere cogitationibus: Si alienis meus tàm magnificè suffragatur Dominus, vt eos quamuis remotissimos, si ipsum mente supplici aduenientes exposcerint, ab omnigenis curet infirmitatibus. Quantò magis meis sospitatem redintegrare debet membris, illius seruituti obnoxiis, qui cùm eius sim corpore seruus, mente etiam sum illi deuotissimus? Hæc & his similia apud se retractans, exorat deferri se ad Monasterium. Vbi non multis euolutis diebus, secundùm fidem propriam, salutem recepit integerrimam, omnibus recuperatis membris. Vndè plurimùm gaudens, perseuerabat in eodem loco, noctibus quiescens in stabulo, quod superest [3] Domui hospitum, illic præparatæ aduentui. Reputans verò, licere iam sibi quidquid agere vellet, vna noctium, victus sui concupiscentia cordis, tentante se spiritu nequam, incidit in fornicationem. Quam rem Beatus Pater non leuiter tulit: vel quia recepta sanitate, castimoniæ vigorem seruare debuit: vel quia in locis sanctis, tantum facinus admittere non dubitauit. Ea etenim domus, in qua perpetrauerat stuprum, ante ianuam habetur Monaste

1 Gallicè Ciuiere.

2 Sancti Benedicti seru'.

3 Domus hospitum in Cœnobiis.

nasterij. Igitur quoniam turpi prostratus voluptate, animæ spreuerat salutem, quam promeruerat, mox perdidit corporis sanitatem. Sed denuò, dùm doloribus os suum affligitur, corde compunctus, orat Patrem Pium, vt sibi parceret. Pius autem Pater, eius ærumnarum misertus, iterùm integram sibi reformauit sospitatem. Ipse autem aliquandiù, metu quidem periculi superioris, sese continuit: sed quoniam feruens libidine, pruritum suæ carnis nequaquam domare curauit, rursùs inlicitam incurrit commixtionem, vni turpium commixtus mulierum: oblitus penitùs prioris discriminis. Quapropter probrosum eius admissum; velox consequuta est vindicta, redeunte quam iam bis euaserat, damnosa ægritudine. Idem verò ad sibi iam bis expertam recurrens medicinæ officinam, orabat cum gemitu multo, sibi subueniri denuò. Sed Pater Benedictus, volens eius reprimere stoliditatem: nullatenùs integræ (vt superiùs) ipsum restituit incolumitati. Sed ex parte sanato, partim debilem esse permisit: vt vel sic cariùs afflictus verbere, vigilantiùs custodiam suæ adhiberet animæ. Permansit itaquè de cætero, in ea quam posteriùs promeruit sospitate, bacillis duobus, minùs valida suffulciens membra. Et quia egenus erat, necessaria sibi procurare non valebat. Posuerunt eum Fratres, vnum illorum, qui [4] quotidianam stipem ibidem suscipiunt, pro salute beniuolorum eiusdem loci. Porrò, [5] grabatum illius, in turri lignea, in qua dependent signa suspenderunt: vbi per longa, in monumentum tanti prodigij, pependit tempora.

4 Iugiter pauperes in Cœnobiis aluntur.

5 Contracti grabatus curati, propè Ecclesiam suspenditur.

Muto, linguæ vsus redditur.

CAPVT XLI.

Alio quoque tempore, quidam Iuuenis qui per multum tempus linguæ amiserat officium permanens mutus, Patriciacum aduenit: cupiens oris soluto vinculo, linguæ suæ plectrum, amissum resumere officium. Hic, vna dierum, dum fratres hora inuitante [1] Nona,

1 Hora Nona persolutio.

Nona, persoluerent Omnipotenti Domino Psalmorum pensum. adfuit inter eos in [2] choro illis Psallentibus, à quibus ad aram vsque Dei genitricis perductus, astitit coràm. Fundens itaque attentiùs corde, quoniam nullatenùs poterat ore, precum suarum Saluatori Domino vota, precabatur sibi misereri, per Patris Benedicti merita: allegans ipsi Domino suam orationem [3] per eundem Patrem, quem exoptabat fieri pro se intercessorem. Cuius quàm citissimè persensit, quam fideliter expetierat opem. Denique claustris oris eius patefactis, attemptare cœpit eius lingua proflexus varios: recolligere perplexos loquendi modos, & quæ diutissimè in dentium sepulchro velut emortua iacuerat, rediuiuo sermone, quasi pullulantia primum, germina: prima verba proferendo personabat. Incertus hic nimirum aliquot momentis extitit, vtrum munere sibi nuperrimè attributo, liceret frui assiduò. Donec ipsa experientia addidiscit, sese perfectè vsum loquelæ recepisse. Tripudians autem de tam larga in se ostensa Patris Benedicti munificentia: talionem quem valuit, gratanter retribuere minimè distulit. Quippè, corruerat pars maxima testudinis lapideæ ipsius Ecclesiæ, à parte Aquilonali: cuius fundamento, quoniam minus roboris habuerat, penitus eruto: construere firmius fratres, vt eadem testudo robustiori superposita fundamini firmior foret: instituerunt. In cuius ædificij constructione, idem Iuuenis strenuus, sedulus perseuerauit operarius: quandiù ad plenum consummaretur. Nam postmodum, gratiarum actione Patri Benedicto reddita: & à fratribus licentia accepta, repedauit ouans ad propria.

2 Chorus locus Psallentium.

3 Deum, per sanctorũ placamus patrocinium.

Puella Cæca illuminatur.

CAPVT XLII.

Q Vædam puella, habitum priuatione excludente, orbatis vtrisque luminibus, cœca facta fuerat. Et vt est consuetudinis, lumine Solis huius[1] priuatis,

1 Cæci cæteris ingeniosiores.

tis, vivacioris ingenii lumen mentes eorum clarius irradiare, quæ minus de timore Omnipotentis Domini recto, ætatis modicitate impediente habuerat, cœpit esse timorata amplius, & in ipsius amore Domini feruentior [2]. Et vt solent corporis grauati debilitate robustiores fore mente: sollicitior facta ad Domini cultum, frequentabat Ecclesiam, petens eius indefessam clementiam, quatinus ipsius ærumnas releuare dignaretur. Perpendens vero, sese id nullatenus posse propriis assequi precibus; nisi aliquos fidelium ipsius inter nuncios haberet, qui suam petitionem acceptius præsentarent: circumibat multorum memorias sanctorum: & quos propinquiores ipsi Omnipotenti Domino, clarioribus fore audierat meritis, aduocatos sibi adsciscens, crebrius nominatim suis interpellabat obsecrationibus: Pluribus igitur excursis locis, sed minime quem exoptauerat, miseratione sanctorum quos expetierat, fulgorem oculorum lucrata: adiens Patriciacum, petiit Patrem sanctum, quem auditu cognouerat clarificari [3] assiduitate Miraculorum. Cuius exposcens patrocinium, dum in eius assisteret Oratorio, interpellabat ipsum corde deuoto, quatenus eius interuentu reaccendi mererentur lumina eius, munere Diuino. Pulsatus ergo Dominus Omnipotens, ipsius Patris precibus, exaudiuit postulationem pauperculæ: accendens eius pupillas, redituo lumine. Expulsisque cœcitatis vmbris, concessit sibi intueri clare, fulgorem rutilantis Phœbi. Quæ impensius exhilarata, de sibi restitutis obtutibus, haud facile est explanare, quanta animi alacritate, rerum omnium Conditori, laudes lætabunda persoluerit. Patri autem Benedicto, per quem tanta promeruerat beneficia: diebus vitæ suæ omnibus, extitit fidelis famula.

2 *Infirmi corpore, robustiores mente.*

3 *Miracula assidua sancti Benedicti.*

Mentis inops, compos mentis efficitur.

CAPVT XLIII.

QVidam Nobilium Gaufredus nomine, præpotens vir, Dominus castri quod [1] Sinemurus vocatur

1 *Sinemurus Castrum.*

catur nimia capitis infirmitate oppressus, mens inops effectus, totam funditus perdidit memoriam. Vnde omnis eius clientela: quæ in obsequio illius non pauca deseruiebat, mente consternata super suo Domino: quæstibus & lamentis, expers consilij, omnem suam impendebat operam. Quique etiam viri Illustres, qui seu affinitate, seu amicitia, seu beneficio illi adiuncti videbantur; super hoc ipsius infortunio valde afflicti, non minima detinebantur cordis angustia. Communi igitur consilio inito, statuerunt: debere eum inuisere præcipuorum memorias Sanctorum [2], Apostoli videlicet Petri in Cluniaco Cœnobio, Beati [3] Philiberti apud Turnucum, & aliorum sanctorum, quorum nomina latissimè fulgentibus diuulgātur meritis, in illa regione. Quod statutum, cum magno apparatu, certatim explere adoriuntur famuli illius. Denique haud contemptibili obsequentium comitatus famulitio, peragrauit magnorum loca sanctorum: qui hoc opus Venerando reseruantes Patri, nullatenûs voluerunt eum pristinæ restituere sospitati. Ergo tandem recordati qui eum ductabant [4], Magnum Patrem magna apud Patriciacum solere operari, illûc gressum dirigunt. Quos aduentantes cum suo Domino, in Domo hospitum suscipiunt Fratres; & vt [5] idem Pater, inquit, Nam diuitum terror ipse sibi exigit honorem: honorificè per tres ferè hebdomadas quibus apud eos mansit, cum suis est habitus. Siquidem toto illo quo cum eis deguit tempore, oratione pro eo directa ad aures Omnipotentis Domini; sacrísque pignoribus [6] lotis mero, sibique in potu dato; obtinuit salutem quam expetierat, Qua de re gratias agens omnium Conditori Patríque Benedicto, per quem meruerat sanari: reuersus est ouans ad sua, congratulantibus sibi suis omnibus beneuolis.

2 Sancti Petri, apud Cluniacum memoria.

3 Sancti Philiberti apud Turnucū memoria.

4 Miracula apud S. Benedictū de Patriciaco.

5 In Regula. c. de suscipiēdis hospitibus.

6 Vinum quo sacræ erant lotæ reliquiæ, salubriter ab ægris potatur.

Mirabi

Mirabiliter, ignis vis suspenditur.

CAPVT XLIIII.

TRanslatio [1] Patris eiusdem agebatur, quæ æstatis tempore, per omnem Galliam, singulis celebratur annis [2]. Est autem moris eorum, qui de familia ipsius Patris progeniem sese ducere gratulâtur: quemcumque locum Patriciaco vicinum incolant, ad idem festum occurrere, & [3] lichnos quos coram Altari sui accendant Domini, ob deuotionem afferre. Inter reliquos igitur, quidam eorum Rotbertus nomine, incola castri quod Luciacus [4] vocatur venire festinans: haud spernendæ quantitatis lichnum; sui affectum animi erga eundem Patrem declarans, obtulit. Quem in [5] Vigilia solemnitatis accendere faciens, rogauit æditus sacræ Basilicæ, quatinus per totum festi diem, suus non extingueretur lichnus: sed choruscantibus flammis, in sequens perduraret mane, quod absque difficultate apud eos obtinuit. Ergo accensus, cum aliis quampluribus à diuersi sexus personis itidem oblatis, arsit per totam illam sacram noctem, diémque festum; donec solemnis Missæ consummaretur celebratio. Qua expleta, fratres fessa vigilandi & Psallendi labore corpora [6], solito copiosius releuaturi: domum refectionis intrarunt. Porrò Apocrisarius ipsius sacri loci, sanè vir modestus, Iterius nomine, laico cuidam qui sub eo, ipsius Basilicæ excubias obseruare
« solebat, Dagoberto nomine, infit. Mi frater, quoniam
« cum cæteris pransuris & ego disposui prandere: tu
« custos peruigil, caue ne aliquam in hoc spacio incur-
« ramus negligentiam. Inuestiga ne aliqua malignæ vo-
« luntatis persona, hanc Basilicam sit ingressa, cupiens
« aliquod nobis inferre detrimentum. Custodito ne ali-
« quis ex fulgorantibus lichnis, in altari decidens, dam-
« na inferat vel modica. Et vt certiores simus: circum-
« spiciamus eosdem, qualiter candelabris affixi sunt,
« lichnos. His peroratis, quæ proposuerant peragunt.
Lichnum autem illum de quo cœpit agere sermo,

1 *Translatio S. Benedicti. celebratur per totã Galliam.*

2 *Concursus seruorum S. Benedicti, ad Patriciacũ.*

3 *Cerei ad altare sanctorum accensi.*

4 *Luciacus castrum.*

5 *Vigilia Festi Translationis S. Benedicti.*

6 *En lautior in festis præcipuis, ciborũ apparatus.*

propter aram Gloriosæ Dei Genitricis, quæ in eadem Ecclesia primum obtinet locum statuunt mucronem arctius imprimentes candelabri, de eius confisi crassitudine. Quibus patratis, frater supradictus, ad prandium accedit: cum cæteris refecturus. Qui vero ad custodiam relictus est laicus, in assignatis sibi, minus quam debuerat occupatus, aliter agebat. Lichnus ergo ille, quem iuxta aram Dei genitricis positum fore diximus; super eamdem concidit aram, æstatis tempore cera emollita 7. Ara autem ipsa, ob diem solennem, cultioribus velis velata erat. Itaque illo toto morarum spatio, quo fratres ad prandendum recederunt: lichnus ille, chorufcantibus flammis super aram arsit, permanentibus illæsis quibus adoperta fuerat operimentis: vestigiis dumtaxat apparentibus cineris. Igitur pransi fratres, Ecclesiam petunt, gratiarum actiones Omnipotenti Domino persoluentes. Cernentes vero lichnum in altari, accurrunt; opinantes omnia lintea illius igne consumpta. Comperientes autem fore ea illæsa: gratias referunt Omnipotenti Domino, qui tanta eis beneficia dignabatur ostendere, per Patris eorum merita.

7 *Ara cultioribus vestimentis in festis ornata.*

Iuuenis suspensus, à morte seruatur.

CAPVT XLV.

QVædam anus [1], de supra memorati Patris familia, necessariis omnibus indiga, solùm suæ viduitatis & senectutis baculum, habebat filium. Hic autem, non habens vnde matris inopiam sustentaret: cum labore suarum manuum, victus & vestitus necessaria, & sibique, nequaquam suppeditare valeret: furtis hoc supplere decreuit. Insistens igitur operi nefario, minima quæque prius subripiens, paulatim ad maiora audenda prorupit. Omnia verò quæ furabatur matri deferens, eam exinde alebat, vestiebat: & omnem illius sustentabat ægestatem. Dum autem per aliquantum temporis, copulato sibi socio, hoc execrabili vitio illectus

1 *Serua S. Benedicti.*

lectus foret: multa suis importans damna vicinis, comperientes illi adolescentem ipsum, viduæ illius suæ vicinæ filium, suarum rerum tantam sibi facere imminutionem: quadam die, dum solito more furaretur: interceptum cùm sodali, presentarunt iudiciariæ potestati, obiicientes quæ commiserant facinora. Conuicti ergo adolescentes, adiudicati sunt: suspendio perire debere. Enimuero anus illa, quàm matrem adolescentis vnius fuisse diximus: audiēs filiū suum duci ad suspendium, anhelo cursu, festinat ad Monasterium: & ingressa, his vocibus Patrem compellat Benedictum. Domine me inquit Benedicte, quid faciet hæc tua misera ancilla, quæ nullum aliud, vt tu melius nostri: habebam suffragium, præter hunc meum natum, qui modo ducitur ad supplicum? Tu scis domine, quoniam necessitate coactus, furta hæc committebat. Redde mi Domine, mihi filium meum, tibi seruum tuum, iam de reliquo correptum: qui meas soletur ærumnas, ne famis inædia dispereat, hæc tua ancilla. Ostende tuam solitam pietatem in me paupercula. Tangat mea quærimonia, tua pia viscera. His & aliis querulosis gemitibus perfusa genas lachrimis: preces fundebat. Flexus ad misericordiam Pater Pius, miserabili huius aniculæ quæstu: exibuit prodigium nostris temporibus inauditum. Denique ductus vterque iuuenum, ad locum huiusmodi supplicio destinatum: furcis appensi sunt. Vnus igitur illorum, sodalis videlicet filij viduæ, extemplò vitam finiuit. Ipse autem ab exortu Solis, vsque in tertiam horam suspensus, precibus matris eius obsistentibus, nequaquam mori potuit. Pastores quippe, more suo accelerantes videre suspensos: dum ad locum venissent: cernunt alterum vitam finiisse, alterum viuere. Obstupescentes itaque in tanto miraculo, celeri cursu indicare tàm militibus quàm promiscuo vulgo, quæ viderant, festinant. Qui nequaquam verbis eorum creduli: dirigunt qui sibi renuncient, vtrum verum an falsum sit, quòd audiebant. At illi qui missi fuerant, ad locum suspendij properantes; ita esse: vti pa-

ſtores dixerant cognoſcentes:eis qui ſe miſerant,retulerunt. Admirati omnes, mittunt quia dolescentem ſoluant,& ſibi præſentent:rem ab eo omnem, plenius reſcituri. Cognoſcunt ergo, viduæ illius lachrimis & precibus, quàm Eccleſiam concito curſu petiiſſe perfuſam lachrimis viderant:Omnipotentem Dominum, vitam filio eius, per merita Patris Benedicti quem deuotius exorauerat, reſeruaſſe: ſuper hoc facto magnificantes ipſius clementiam Omnipotentis. Denique interrogatus adoleſcens, profeſſus eſt ſe nullam læſionem ſenſiſſe,per totum ſuæ ſuſpenſionis ſpatium.Vnde conjici datur, magis eum per indigentiam, quam per malitiam commiſiſſe furtum.

Vir,à dæmonum impetu liberatur.

CAPVT XLVI.

GAuterius de Captiaco, quadam nocte quæ Sabbathum præibat, ad caſtrum quòd [1] Mons Sancti Vincentij nuncupatur feſtinans: exoptabat afforè hominum conuenticulo, quòd pro mercibus cogerendis fieri aſſolet: vnde tàm ipſe conuenticuli locus, quàm negotium ibi habitum, mercatum vulgo dicitur.Fit verò in eodem loco,in Sabbatho.Itaque, dum in loco Planchia Guillelmi dicto,prӕterlegeret fluuiolum [2] Vuldraram, qui Patriciacos præterluit agros: equo reſidens, nullùmque habens comitem: ingenti primum tremefactus metu, perſenſit adeſſe dæmones. Et [3] oblitus ſibi ſignum imponere Crucis. Circumuallatur ab eis, nullo munitus ſubſidio. Qui illum cùm equo cui inſidebat arripientes &per aëra vectitantes: ad poſtremum, in gurgitem temptabant demergere. At ille,Deo ſibi propitio, ad memoriam reduxit Glorioſi nomen Benedicti Patris. Et cùm iam prope eſſet, vt à Dӕmonibus,in amnis illius profunda mergeretur[4]. Sancte Benedicte, Sancte Benedicte cùm grandi cla- „ more cœpit crebrius iterare. Exterriti igitur Dæmo- „ nes, ad nominis huius inuocationem: ſtatim e m linquen

1 Mons S.Vincētij, Caſtrū.

2 Vuldraca Fluuiolus.

3 Mos Christianorum,ſe ſigno Crucis in periculis munire.

4 Vis nominis S. Benedicti.

quentes, more sibi cosueto, euanuerunt. Porrò ille virtute huius nominis sese cernens ereptum: retrogrado calle, Patriciacũ rediit nullo modo ausus, quòd cœperat iter, vlterius adoriri. Reuersus ergo, ob formidinem nimiam quàm sibi Dæmones incusserant, memoria excessit. A suis verò, in crastinum, ad Monasterium adductus, & ibidem aliquantum remoratus: pro eo Omnipotententi Domino fusis precibus, integrè mentis recepit sobrietatem, meritis ipsius quem inuocauerat Patris.

Vindictam sumit Sanctus Benedictus, de suo læso seruo.

CAPVT XLVII.

HVgo Bidulfus cognomine, vnus militũ Patriciacum inhabitantium, cùm in aliis quampluribus eidem loco aduersaretur: cuiusdam seditionis, in eadem villa inter equites exortæ occasione, vna dierum aggressus, quemdam rusticum Guarinum nomine, à loco de Cumbis cognominatum, & ipsum de familia Patris progenitum, nulla iustæ quærelæ existente causa, tam crudeliter verberauit, vt ei brachium cotriuerit. Rusticus verò idem, neminem suarum iniuriarum reperiens vltorem, dum non haberet, quem potissimum suæ quærelæ aduocatum faceret. Quippe vir superbus erat, qui eum ceciderat. & nulli reuerentiam deferebat: anxius valdè, ad sui Domini auxilium confugit Benedicti. Ingressus itaque Ecclesiam eiusdem Patris, appropriauit altari. & super, contritum imponens brachium. Hæc verba cùm multo gemitu mente
« profudit contrita. Sancte inquiens Benedicte mi Do-
« mine, tuũ me profiteor seruum, & te meum iure Do-
« minum. Cernis hoc contritum brachium, tuum erat, &
« præter te [1], nemo alius in eo dominationem exercere
« debuerat. Si tu illud confregisses, aduersus te nullam
« haberem quæstionem, quoniam est tui iuris. Sed mi
« Domine, quare permisisti vt Hugo Bidulfus cui in nul-

[1] *Ius Dominorum, in seruos.*

lo obnoxium est, illud contereret? Noueris me ab hac die tuis vel tibi nullo modo famulari, nisi de ipsius brachio & corpore, iustam vltionem exegeris. His & huiusmodi vocibus, fratres qui aderant & hæc audiebant, ad lachrymas prouocati, pariter flebant: & eius iuncti gemitibus, eadem exposcebant. Quibus peroratis, rusticus Ecclesia egressus, egerrimè ad suum remeauit habitaculum. Porrò, Pater Sanctus, nullatenùs quærimoniarum illius oblitus: in malignum iustissimam exercuit vltionem virum. Brachium enim ipsius, eiusdem lateris cuius & rustici brachium verbere demolitus fuerat, cùm toto humero, tanta vi egritudinis peruasum est: vt omnino inutile factum, ad nullum penitùs necessitatis vsum, iuueniretur idoneum. Quo dolore, miser diutissimè vexatus: à nullo prorsus medicorum curari valuit: sed augmentata augustia, eodem morbo omnia ipsius membra percurrente, fatigatum diris doloribus Spiritum, miserabilis miserabiliter effudit.

Duo contracti eriguntur.

CAPVT XLVIII.

DVo etiam viri, quorum vterque ex agresti hominum genere ducebat natale: damnati membris annosa neruorum contractione eos perdente, diutissimè, in suis, hoc cogente morbo, resides iacuêre grabatis. Horum vnus incola villæ quæ [1] Sanctus Bonitus de vetula vinea dicitur, alter vero ex villa [2] Palingas vocitata, extitisse perhibetur. Qui primordio suæ inualitudinis, amplius iusto, anilibus creduli fabulis: nó paucis diebus, falsis muliercularum carminibus se decipi permiserunt, animam falsis spebus. Sed & popularium medicorum insaniam expertos opem, qui Artemisiæ, Verucnæ, Betarñ[illegible] aliarum quæ passim tellus educere consueuit succis herbarum, seu diuersorum animalium adipibus [3], vili plebeculæ illudere solent, nil omnino profecerunt. Vnde animo dimissi, vlterius medelam

1 *Sanctus Bonitus de vetula vinea.*

2 *Palingias villa.*

3 *Populares Medici Vani.*

lam se adipisci destiterunt sperare. quàm magnopere sese expetiisse arbitrabantur. In qua desperatione diù perseuerantes, nihil de sua salute cogitabant. Immensa vero Omnipotentis Domini clementia, quæ illorum misereri decreuerat: immisit cordi eorũ, quatenùs Patriciacum deportari se facerent, patrémque Benedictum, vt pro eorum saluti intercedere dignaretur, exorarent. Fecerunt autem sic: non quidem eodem tempore, sed diuersis temporibus. Igitur dum aliquot diebus in Monasterio eiusdem loci, precibus insistentes pernoctassent: sospitatem integerrimam receperunt. Lætabundis itaque animis, grates Patri Sancto retribuentes, reuertuntur ad propria: omnibus propalãtes, Omnipotentis Domini in se ostensa magnalia.

Vinum Monachorum aufferens, in filio punitur.

CAPVT XLIX.

QVædam possessio dicta [1] Sulmeriacus. Patriciensium subiacet ditioni: quæ ipsis, non contemnenda victualium quotannis rerum, infert subsidia. Cui nuperrimè præfecerant quendam ex suis Fratres, gratia tuitionis loci, & arcendorum prædonum, & colligendarum annuatim solitæ repræsentationis fructuum. huic vocabulum inerat Odo: quo referente, ea quæ scribo cognoui. Quidam Archembaldus cognomine Albus, vir potens: nó solum in ruricolas predij illius, verum etiam in continguos, auitæ Dominationis, exercebat ius. Cuius vxor, dum occasione turpis quæstus, vicina peragraret rura, deuenit ad supra memoratum, cùm superbo comitatu locum, vti huiusmodi incedere assolent matronæ. Erat autem autumnale tempus, quando pressis torculari vuis, vinum condi solet in præparatis promptuariis, ad seruandum in posterum: cuius non modica quantitas, tunc temporis ibidem habebatur. Mandat ergo eadem matrona Monacho, vt sibi & suis acceleratum exibeat pran-

1 *Sulmeriaci possessio.*

dium. Qui audiens quæ iubebantur, nimia animi indignatione commotus, vt erat animosus, respondit nequaquam se directum, quatenus substantiam ruris ipsius, in conuiuiis mulierum expenderet: sed vt fideliter collectam, eis qui se miserant dirigeret. nec consuetudinem imponere loco velle, quam non inuenisset. Qua responsione, contemni sese mulier autumans, furibunda recessit. Imperat erga Ancegiso Brutnio, qui eorum locorum ab ipsa Dominationem acceperat: quatenùs, quicquid vini sub iure Monachorum reperisset: plaustris imponens deueheret, & suo cellario reconderet. Hic præceptis Dominæ velociter obaudiens, vehiculis vinum imponit, & suis inferre properat apothecis. At nequaquam diû gauisus est. Denique filius eius admodum paruus, quem vnicè diligebat: mox vt plaustra fores attigerunt Domus, tam validis febribus vrgeri cœpit, vt penè animam exalaret At vir ille, nequaquam hæsitans, hoc infortunium sibi accidere, eoquod nefandis Dominæ iussis obtemperasset: vinum reddidit, & quia stultè egisset recognoscens, pro suo delicto satisfecit, Patrémque Benedictũ pro pueri salute orauit. Quem pius Pater pœnitentiam ipsius acceptans, exaudiuit, & puerum, in pristinam sanitatem restituit.

2 Sapiẽs Monachi responsum.

Hic, in membranis Floriacensibus vetustißimis, liber quartus Miraculorum S. Benedicti finem capit.

SEQVITVR DIEDERICI MONACHI DE ILLATIONE reditúve corporis S. Benedicti Abbatis Aurelianis ad Floriacum, Liber Vnicus.

Ad Venerabilem Richardum Marbacensis Cœnobij Abbatem.

PRÆFATIO.

EXIGIS à me, mi Pater Reuerende[1] Richarde, quatinùs aliquo tibi compendiosæ commoditatis stilo, pro modulo ingenij mei, palificare quantociùs non differam: quænam causa existat illius[2] Festiuitatis Beatissimi Patris Monachorum Benedicti, quæ apud Gallias non mediocriter, sed præcipuè celebratur, in diebus Dominici Aduentus, in quibus[3] Orientales Monachi, velut in Quadragesima, austeriùs solent viuere:& sub maxima institutionis Monasticæ disciplina, vigilantiùs Natale Domini expectare.

Et vt reor, aliqua suspicione conductus: putas me tàm sacro desiderio, quoquo modo satisfacere posse. Quippè qui in quibusdam negotiis, hoc ipsum te asseris aliàs expertum forè. At hæc mitiùs. Quidnam, inquam, fieri potest, vt homo aggrestis, liberaliúmque elemen

1 *Richardus Abbas Marbacensis.*

2 *Festiuitas hyemalis S. Benedicti, apud Gallos, valdè solemnis,*

3 *Monachi Oriẽtales arctè in Aduentu Domini ieiunant.*

elementorum, quibus rationem totius disputationis configi necesse est: expers, absque multorum inuectiua reprehensione, ignota aliqua vel peregrina, pudore Monachali postposito, scribendi gratia, temerare præsumat.

4 In Marbacensi Cœnobio, Monachi olim eruditi.

4 Præsertim, cùm plures habeantur tecum, nostri Ordinis nostríque propositi Fratres, qui pro ipsa sua reuerentia, non temerè possunt non inuocari; quíque paterna tua iussione, aurium viuacissimo pulsu admonente, huius operis onus subire valent, sine redargutionis dispendio. Quare, inquies ad hæc, ironicis schematibus, nostram nostrorúmque insicientiam, tàm impudenter verbosando deludis? Potens est enim Deus, & nobis aliqua suæ laudi non incongrua distillare, qui tibi tuísque Gallis, tàm largifluè dignatus est implere.

5 Augustin⁹ Sanctus diuinitùs datus Ecclesiæ, totum orbem libris repleuit.

6 Inaudita scribere non valemus.

7 Lucanus, Poëtæ nomen non meruit, quia verax fuit.

8 Scriptores Religiosi, nihil debent fingere.

Atqui celsissimus ille 5 Augustinus, de superis ad nos delapsus, in præsentiarum si adesset: qui totum mundum iàm libris suis repleuit, aut ideò, huius negotij iugum, indomitus cornupta euaderet? Quonam modo, tametsi vti tua allidit lasciuia, mihi lucubrationis ingenioli Fratres non deessent, qui plena authoritate, Catholico stilo, Catholicis auribus deseruire possent hactenùs 6 Germaniæ inaudita, scribere valuissent? Nam 7 Lucanum nouimus, ob hoc Poetæ nomen non promeruisse, quòd absque fictione, quæ conuenit Poetis, veritatem prosequutus est Punicæ historiæ. Nos 8 autem multò magis decet, nihil vnquam fingere: quos constat ipsi veritati, fide & professione adhærere debere. Quocirca, cessa, obsecro, a tanta garrulitate verborum, & quæ tandèm aliquando vel s nolis, nisi, quod non credo, ceruicosus tui oblitus exteris, proiectis habebis, aptiùs dulcioribus vtens verbis, sulc s vitiens, anserinum deponendo clangorem, ne differas exprimere. Te quippe solum, ac specialem nouimus 9 Germanicis lætantem anfractibus, qui plures apud Gallos sensisti annos: & non hoc tantùm, sed in illo solitario atque vnico disciplinato obuersatus es Mo-

9 Diedericus Germanus fuit.

nacho

nachorum archisterio, [1] *quod Sacratissimi Monarchæ Benedicti glebæ continentia*, omnium penè Monasteriorum obtinet Monarchiam. Nam noueris non esse rescribere, qualiter Beatissimus Pater noster de hoc mundo migrauit ad Dominum, eo quòd omnis Christianitas non ignoret. Neque [11] Translationem eius prodere: sed tantummodo festiuitatem illam, quam Illationem vocant. Et quare Illatio dicatur, quæ pridiè Nonas Decembris agitur: quia multoties eidem festiuitati interfuisti, quatinus per tuam assertionem liquidius assignatam, in posterùm per annos singulos pro exiguitate nostra, & nos omni Religionis & laudis Diuinæ apparatu, [12] festiui inueniamur, vtpotè voluntarij in lege Domini. [13] Quia dignum & æquum omninò fore censeo, vt post primos & Beatos Apostolos, Sanctissimum Patrem nostrum, cuius magisterio colla subiecimus, omni honore & gaudio veneremur præstantius.

10 Laudes Floriaci, ob corpus S. Benedicti.

11 Translatio S. Benedicti.

12 Illatio S. Benedicti à Germanis festiuè celebrata.

13 Post Apostolos, S. Benedictum Monachi debent venerari.

Vndique, me (inquam) video, Pater, præstantissima veritate, tuis illationibus ita circumuallatum, vt nusquam mihi aliqua pateat excusationis munitiuncula: nec inficiari valeo, quin vti tua Paternitas asserit, mihi hæc notissima comprobentur. Et reuera, [14] quia coram Iudice tacere, confiteri est: supponam digitum ori meo, nec ampliùs recalcitrare, vel musitando temptabo. Tuis, mi Pater, orationibus confisus, experiar quæ iniungis: ea videlicèt ratione, ne implumem aueculam, extra nidum tuum, [15] auolare permittas.

14 Qui tacet, consentire videtur.

15 Iàm tandèm Dei munere ex iussissima Ioannis à Bosco diligētia auolat, orbique aduolat.

Explicit Præfatio.

Cur Deus suos affligi sinat.

CAPVT PRIMVM.

VT cœlestium Sacramentorum limpidissimus speculator Propheta Dauid, nullo reuelationis accessu, attingere se posse Diuinorum iudiciorum alta, perui

Psal. 35. 7. peruidisset, ad se reuersus dixit: *Iudicia tua, Domine, abyssus multa.* Et vas electionis diuinissimus Paulus,
Rom. 11. 33. Prophetæ concordat, dicens: *O altitudo diuitiarum, sapientiæ, & scientiæ Dei! Quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!* Hæc idcircò præmissa sunt, quatenùs plena oratione, simplicioribus & minùs eruditis, facilè respondeam, qui quæritando, mirum ducunt: quare Omnipotens Deus, toties permittat, loca sibi Sanctorum suorum [1] exuuiis sacratissimis consecrata, non solùm falsorum Christianorum tyrannide, sed etiam Paganorum rapidissima inuasione, temerari.

1 Sanctorum exuuiæ sacratissimæ.

Nortmanni cur vastant Gallias.

CAPVT II.

TEmporibus Karlommani serenissimi Regis Francorum, quando per totum orbem, Diuina largiente clementia, pax Ecclesiæ iocundius exuberauit: Nortmannica feritas, subitò atque inopinatè, frementibus beluis similis emergens, totam Austrasiam, atque citeriorem Galliam, adeò suis copiis constipando compressit, vt tota Francorum bellipotens proceritas, (quod mirum dictu est) in tantum stupore atque metu obrigesceret: vt etiam nullus contrahiscere illis præsumeret. Nec mirum. Creditur enim, quòd mira dispensatione Diuinitatis actutùm sit, vt populus ille, præ omnibus tunc temporis [2] Deo deditus, tàm clementi piaminum vltione mulctatus sit: quatenùs & rerum damna pateretur, & tamen absque congressione armorum, cœlesti victoria potiretur.

1 Iste Karolomanus fuit frater Ludouici, ambo filij Ludouici Balbi, vixitque anno Domini 841.

2 Franci valdè olim Religiosi.

Laus Galliæ, & eius Patroni.

CAPVT III.

EST quippè Gallia, præ omnibus terris, sumptuum copia fertilissima; insuper & artium liberalium subtilitate auidissima, Et vt totum dicam, [1] Monasticæ Reli

1 Vita Monastica in Gallia floruit.

Religionis integritate cautissima. Et quia secundùm Apostolum: *Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum.* Excepta [2] Italia, quæ Romano cacumini est contigua: non inuenitur in totius orbis habitabili area, tot Sanctorum millium capax terra. [3] Quapropter gazophilatium Domini videtur esse Gallia, & quasi cœlestis Patriarchij clauicularia, quæ tàm innumera membrorum Christi, inclusa reseruat pignora. Nam superbit apud Parisium, quod obtinet Apostolum suum pretiosum [4] Dionysium. Non autem minùs gloriatur apud Turonicam vrbem, quòd ibi fouet incomparabilem Sacerdotem [5] Martinum. Remis nobilitatur in [6] Remigio, Francorum Apostolo. Aurelianis tripudiat, cum [7] Aniano, miræ Sanctitatis Episcopo. Lemouicis congaudet de [8] Martiale Episcopo, primo Apostolorum Principis Discipulo. Apud Bellouacum, conlætatur Martyre [9] Luciano. Sed quia dies, antequàm Sanctorum copia, deficiet. Non tacebo, quòd apud Floriacum, [10] sacratus applaudat Monachorum chorus, Benedicto. Tantisper de ornatu Galliæ per excessum commemorasse sufficiat. Hinc stilus redeat.

Rom. 8. 28.
2 Italiæ qualis gloria.
3 Gallia gazophilacium Domini.
4 S. Dionysi⁹.
5 S. Martin⁹.
6 S. Remigi⁹.
7 S. Anian⁹.
8 S. Martialis Petri Apostoli discipulus primus.
9 S. Lucian⁹.
10 S. Benedictus in Floriaco.

Situs Monasterij Floriacensis.

CAPVT IIII.

Situm námque præfati loci Floriacensis Monasterij, [1] vbi Beatissimus Pater Benedictus in pace repausat, & aduentum Redemptoris expectat: si quis curiosus scire desiderat. Hoc modo notitiam capiat. Instar quippè trigoni visitur sisti. Et vt presiùs dicam, in modum Δ litteræ proprio statu cernitur, sydereum cornu occupare. Nam à Septentrione Franciam, ab Oriente Burgundiam, ab Australi verò parte Aquitaniam tangit. Sicque in confinio trium regionum, velut præsens inter præteritum & futurum, naturali ordine obtinet primatum. Et sicut perfectus numerus, inter imperfectum, & plusquàm perfectum. [2] Nam medietate, vicem ac locum possidet virtutum. Sed redeundum ad cœptæ narrationis textum.

1 S. Benedictus vbi quiescit.
Similia.
2 Medium, est virtutis locus.

Aduentus Northmannorum apud Floriacum, & Floriacensium fuga vel interitus.

CAPVT V.

POstquam vero permissu Diuino, præfata gens Barbarorum, hostili persuasione, cuncta illius Regni bona diripuit, vastauit incendit, conflagramine consumpsit, Monasteriorum septa, diabolica rabie fœdauit: tandem, ad notitiam Floriacensium peruenit Monachorum. Omnis vero ætas, omnísque vtriusque sexus conditio, viuendi conducta amore: maluit fugiendo substantiæ dispendium pati, quam ferratis hostium gladiis congredi. Cúmque antè quintum diem, præfatis fratribus vix innotuisset: quod eiusdem exercitus, manus validissima appropinquaret, viuacitate qua poterant, continuatis viribus, sanctissimam Patris ac Patroni sui glebam, aureis inuasatam cistellis, de ex imis *perudi* [1] sustollunt, cursúque pernicissimo, naui spem beatam imponunt: atque remige Christo [2], ad Aurelianam vrbem quam citissimè perueniunt. Et [3] in Monasterio sancti Aniani Episcopi, dignissima veneratione, thesaurum Domini, sub custodum frequentia deputant, donec furor Diuinus pertransit. Impius autem malignorum cœtus Floriacum perueniens: sexaginta & eo amplius, reperit sacri desiderij Monachos, & quosdam cum eis Ecclesiæ seruitores, quos omnes, absque vlla consideratione, præcipiti peremit strage [4]. Peracta cęde, & rerum pretiosarum nefanda direptione: sanctæ Reginæ cœli ornatissimum oratorium, quod sacra Monachorum religio, per plures annos Sanctissimo construxerat Benedicto: profano dissipauit incendio. Omnia autem eiusdem loci adunantes mobilia, atque vtensilia: Inimici Domini, redierunt onusti ad propria.

1 *Obsoletum vocabulum.*
2 *Corpus S. Benedicti au fertur à facie Nortmãnorum, & Aurelianum defertur.*
3 *S. Anniani Monasteriũ.*
4 *Cædes & incendiũ Floriacensium.*

B. Benedictus de Nortmannis se vindicat.

CAPVT VI.

EAdem porrò nocte Beatissimus Pater Benedictus, apparuit cuidam Comiti potentissimo, nomine Gisloifo [1] qui eiusdem Monasterij Aduocatus atque defensor extitit: & dixit ad eum. Eya frater [2]. Quare tantæ timiditatis te ignauia oppressit, vt tuæ aduocationis locum nobilissimum Floriacum, gentili manu deuastatum, dimitteres vsque adeo indefensum: vt fratres nostri serui Domini, iaceant inhumati? Cui Comes. Quis inquit es tu Pater? Ait illi. Ego sum frater Benedictus, qui de Beneuentanis finibus in Galliam translatus, *propriam requiem in Casino monte spreui: & hunc locum Floriacensis Monasterij elegi* [3], vt lucerna disciplinæ, per meam corporalem coëssentiam, vniuersæ innotesceret Galliæ. Surge ergo quantotius, & esto vir fortis & belliger robustus: & insequere dorsa latronum, qui & locum meum violauerunt, & igni combusserunt: insupér & meos Monachos & collibertos interfecerunt quamplures, ad vltimum autem, omnem Monasterij supellectilem diripuerunt: & sic impunè proh dolor euaserunt, vt nullus in tanto Regno inuentus sit, qui ad excutiendam prædam, illis occurrere præsumeret. Ad hæc, Comes ille. Quomodo, inquit, possum ego, vel insequi latrones, vel prædam excutere: qui nec modo, tempus habeo, congregandi satellites & vernaculos meos? Cui Pater sanctus. Noli inquit multum anxiari, propter paucitatem militum: Nescis enim fortitudinem cœli. Tantum accelera, & arripe clypeum, cum his qui tibi adsunt hominibus, & insequere illos velocius nihil metuens, quia tecum ego sum vt ambiam latera tua, & munitus, ab hostium telis, victor famosus reuertaris. His dictis. Comes euigilauit: secúmque, quæ sibi Diuinitùs iussa sunt prudenter pertractans, sub omni festinantia: cum suis suorúmque omnibus surgit: arreptísque armis, hostes insequitur, munimine fidei sacræ armatus,

1 Gislolfus Comes.

2 S. Benedictus apparet.

3 S. Benedictus, cur spreto Casino, Floriacū elegerit.

ac tanti prouiſoris ſponſione animatus. Tertia iam die, propè Andegauenſem vrbem, quæ penè in litore Oceani ſita eſt, in maximo impetu ſuper eos irruit, Quid plura? Hoſtes [4] exuperat, & prædam haud ſegnis excuſſit: & emancipatis pluribus captiuatis, victor, lætabundus, abſque læſione aliqua regreſſus eſt. Qua expleta victoria, Floriacum ingreditur, & non ſine lacrymarum copia, interemptorum tumulauit corpora. Illud Pſalmographi commemorans. *Quia effuderunt ſanguinem ſanctorum, & non erat qui ſepeliret.*

4 Victoria inſignis de Nortmannis B. Benedicti auxilio reportatur. Pſal.78.3.

Reſtauratio Floriacenſis Cœnobij.

CAPVT VII.

PAce autem Deo donante reddita, ad notitiam memorati Francorum Regis deuenit, qualiter Giſlolfus Comes, Sancti Benedicti Aduocatus, cum paucis hoſtem tantum proſtrauerit, prædam excuſſerit, vinctos reduxerit enodatos, victórque per omnia redierit illæſus. Non eſt fides adhibita, donec idem Comes, omni ſubnixus veritatis adſtipulatione ac munitus: quicquid in re fuit, in Regis proferret præſentia, Teſtem namque ſibi, omnium aduocauit Dominum: quia in illa hora congreſſionis, Beatus [1] Pater Benedictus Monachali infula redimitus, caballum cui ipſe inſederat, concitus conſcédit. & in tota illa hoſtili acie, vti pius propugnator promiſerat, frænum tenuit, equum rexit equeſter, ſcutum rotauit artifex pugnandi, & quod militiam cæli, perſenſiſſet in prælio Patris Benedicti. Quibus compertis, continuò Rex cùm vniuerſis Regni Primatibus, Floriacum peruenit: lamentum deſolationis dedit. Et poſt hæc, cum omni munificentia Regali, ſubſidium reſtaurationis adhibuit: ſumptuum ſupplementa larga manu adminiſtrauit, reſartores pleno cornu conduxit, vt quantociùs loco renouato, clementiſſimus habitator, pauſatorium [2] quod ſibi delegit, quando totum mundum quaſi ſub vno

1 S. Benedictus contra Nortmãnos, Ducis ac militis ſtrenui fungitur munere. ☞

2 Quãdo elegit Floriacũ, S. Benedictus. Greg.2. Dialog.c.35.

vno ſolis radio conſpexit:libens reuiſere dignaretur. Data denique (vt dictum eſt) totius reſtaurationis vberrima copia, in vnius anni reuolutione, penè omnia Monaſterij ornamenta,in priſtinum modum redacta ſunt. Monaſterium verò, in eodem Floriacenſi caſtro antiquitus cõſtructum,& in honore B.Petri Apoſtolorum Principis conſecratum, Diuina protegente dextera,remanſit illæſum:quando cætera omnia, hoſtile fauillauit incendium. Facto autem non minimo Epiſcoporum atque Abbatum conuentu, conſilium ſalubre inierunt,quatinùs Beatiſſimum aurigam Chriſti Benedictum, in initio Aduentus Domini, quod certè in Kalendis Decembris tunc extitit, quia per liquida non poterant,(erat enim hyems glaciali ſtridore triſtiſſima)ſaltem per campeſtria,de Vrbe Aurelianenſi,omni induſtria reducerent: & in præfato Sancti Petri Monaſterio quod intactum ab igne remanſit: eoúſque collocarent:donec officinæ Monaſterij, regulari more ad calcem peruenirent.

Reducitur S. Benedicti corpus.

CAPVT VIII.

QVòd cum omnibus in commune placuiſſet, ſtatuto die Aurelianis conuenerunt, quatinùs theſaurum Domini ſecundum condictum reportarent. Tunc ob difficultatem frigoris ibi tardantibus, & inſtrumenta tali negotio congrua machinantibus: vnus
« Monachorum intulit dicens.Si meum vobis conſilium
« animo ſederit:Sanctiſſimam Patris noſtri glebam naui
« imponamus, nihil quippe illi apud Dominum impoſ-
« ſibilè fore credimus. & ſic nauigio ſibi condigno
« redeat, qui indè, hûc nauigio aſportari voluit. Cui cum omnes pari voto conſentirent:acceperunt viri timorati ſacerdotes Domini, ſacratiſſima pignora: & impoſuerunt naui. quæ ita gelu ſtipante fixa atque immobilis in Ligeris alueo tenebatur : ac ſi radicitus terræ conglutinata fuiſſet. Quæ videlicet nauis, cum tantæ ſanctitatis onus ſentiret : Ac ſi Salomonis voce *Cant. 4. 16.*

 clama-

clamaret, *Surge Aquilo, & veni Auster.* Subito ex vtroque latere [1] cœpit gelu liquescere, ac si Sol versaretur in torrenti sydere. Omnes quidem qui aderant, nihil aliud dicere poterant, nisi quod veritas ipsa cogebat. quia, *Mirabilis est Deus in sanctis suis.* qui *fecit voluntatem timentiũ se.* & quia *sic oportet fieri.* Monachi verò, qui necessariò Patri suo adhærebant: nauim incredibili multitudine onerabant: sed nihil oneris nauis inde sentiebat, quia magis portabatur ab eo, quem portare videbatur. Sicque modo miro atque mirando, totum illud Ligeris spatium, quod ferè vsque ad Floriacum per sedecim miliaria spaciatur: absque [2] gubernatore & remige humano, nullo gelu obice offendente, peractum est, vt crederes Christum cum Apostolis in naui sedentem, ac elementis potestatiuè imperitantem. Ipsa vero dies, Pridie Nonas Decembris esse dignoscitur [3]: in qua quandiu huius mundi sphæra voluitur, honor ac memoria tantæ gloriæ, solemniter per totam Galliam celebratur.

[1] *Glacies sub corpore S. Benedicti soluitur.*

Psal. 67. 36. & 144. 19. Mat. 26. 54.

[2] *Nauis nat sine remige.*

[3] *Perpetuò; Festũ S. Benedicti celebrabitur.*

Quomodo floruère arbores in hyeme.

CAPVT IX.

SEd iam veniendum est ad alia, non quidem Diuinitati mira: sed hominibus hactenùs, cunctisque retrò seculis inuisa. Cum vero iam nauis portum Floriacensem impingeret. Maxima Episcoporum Abbatum & Monachorum clericorúmque, vnà cum plebeis turmis, multitudo concurrit: portantes Cruces, cereósque, thuribula & Euangelij gemmatos textus, Psallentes & dicentes. *Benedictus qui venit in nomine Domini* [4]. Tunc leuauerunt Episcopi Beatissimum Patrem de naui, & imposuerunt ceruicibus suis, ferre margaritum Domini. Incipiente autem processione, ingens frigus, vt tunc temporis solet, cuncta obstrinxerat arua. Res contigit mira ac vehementer stupenda. Nam cum per eam portam [5] quæ Paschalis dicitur, sanctissimi cineres inferrentur: ac si in medio Aprili, ita omnes

Mat. 23. 39.

[4] *Episcopi, deferunt corpus S. Benedicti.*

[5] *Porta Paschalis, apud Floriacum.*

nes

nes arbores eiusdem loci tàm pomiferæ quàm agrestes, ſpineta etiam & arbuſta [6] in flores eruperunt: vt palam cũctis innoteſceret, qualiter ſanctus Pater apud Omnipotentem Dominum noſtrum Ieſum Chriſti gloria & honore ſublimatus exiſteret. Nulla vox alia audiebatur, niſi, Gloria tibi Domine, quia nunc cognoſcimus, quid te donante accepimus.

6 Arbores in hyeme florẽt.

Deponitur corpus S. Benedicti.

CAPVT X.

DEpoſitis autem ſacris pignoribus, in antefacto S. Petri Monaſterio, ibíque diligentia ſpeciali reconditis: Diuino celebrato myſterio, quique in ſua rediere cum gaudio: Pſallentes Domino ac dicentes. *Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti.* Et hæc Feſtiuitas, Illatio vocatur Redditúſve. Per annũ verò, ſancti Patris Diſcipulis, locum illum maximo ſtudio ingentíque deſiderio reſarcire, ac in priſtinum reſtituere modum curantibus: poſtea reuoluto anno, ipſo eodem die, Infulati Præſules Epiſcopali more: rogatu Abbatis ac Fratrum, leuauerunt tantum Patrem, & impoſuerunt ceruicibus ſuis, ſine pondere pondus, ſicque cum omni hilaritate cordis: quamquam pleni lachrimis [1]: portauerunt piiſſimum Patronum & impoſuerunt in proprium manſoleum in Eccleſia Beatæ Mariæ: quæ iam per biennium, ſui manſoris præſentia caruerat. Statuerúntque, vt quoniam & Relatio & Illatio eodem die annis reuolutis factæ fuerant, annuatim omni tempore futuri æui, ſolemniter eodem die, per totam Galliam celebrarentur.

Pſal. 64. 5.

1 Relatio ſiue Illatio S. Benedicti, per totam Galliã celebrari instituta, à Rege & Epiſcopis.

Explicit Liber Vnicus Diederici Monachi, ſyncerè ex Floriacenſi vetuſtiſſima membrana, diligentia Ioan. A. Boſco nunc primum editus.

☞ *Ingrati vel ignari aut saltem oscitantis animi nota fronti meo iure optimo inureretur: si Floriacensem Spartam quam nactus sum adornans, silentiô praeterirem, egregiam exquisitámque Alphonsi ab Albena eruditi Albiensis Pontificis in libris de Origine gentis Capetiae perquisitionem, qua firmis admodum stabilibúsque rationibus, errorem communi omnium omnino Historicorum Gallicorum consensu approbatum, conuellit atque deijcit: nempè Carlomannum Regem de quo hîc sermo habetur, illegitimo prognatum concubitu. Nam vt ipse disertus Antistes, grauiter admodum edisserit; ex Ansegarda prima eáque vera atque legitima Ludouici Balbi Regis coniuge, natus fuisse dignoscitur. Quam licet, vt patri morem gereret cui hoc legitimum matrimonium (ita appellat eloquens Papyrius Massonius) inuisum erat, à se abalienarit, aliámque superinduxerit Adelaidem Anglorum Regis filiam, ex qua Carolum simplicem sustulit: haud tamen ea ratione efficere quiuit: vt quos Deus mutua animorum vtriusque connexione coniunxerat, separaret homo. Nam relinquet, ait Scriptura, vir, patrem matrémque, & adhaerebit vxori suae.*

Marc 10.7.

Hoc Eulogium Clarissimi Regis Carlomanni Manibus, ob ipsius erga Floriacenses & Patrem Benedictum studium, Regia liberalitate posteritati tam munificè consignatum, Ego ipse Floriacensis decoris amantissimus, atque vt vitae instituto, ita animi propensione Patri Benedicto addictissimus, appendo. Egregiè comprobans, nulla vmquam Regum in sacratos Deo homines beneficia, tàm profundis temporum posse scrobibus obrui, quin quandoque iusto Dei iudicio, piarum & gratarum mentium viuaci conatu, etiam in hoc sæculo emergant erumpantve in lucem, eorúmque memoria à sycophantiis & calumniis strenuè ac fortiter vindicetur.

ceaur. Caterum, quàm gloriosè Carlomannus Rex Beneficus regnauerit, quámque gnauiter Regni pondus ipse sua fortitudine, casui ruinave eripuerit, preclarè ipsius acta multis scriptorum encomiis celebrata, contestantur, ea qui scire auebit, fontes ipsos adeat.

TRACTATVS DE CONSERVATIONE CORPORIS S. PATRIS BENEDICTI ABBATIS

in Floriacensi Cœnobio, Authore Ioanne à Bosco Parisiensi, ex fideli atque veraci Seniorum Floriacensis Cœnobij relatu.

Luc. 12. 7. Psalt. 33. 21.

1 Cur Deus ossa Sanctorũ auferri quibusdam permittit.

ETSI Deus Opt. Max. Sãctos suos tanto prosequatur honore, vt ipsorum & *capitis capillos numerauerit: custodiatque sollicite* frequenter *eorum ossa*, itavt *vnum eorum non conteratur* [1]. tamen quandoque pro suæ prouidentiæ dispositione, exigentibus hominum peccatis, permittit: dilectorum suorum præclaras exuuias, à fidei hostibus haberi ludibrio, atque contemptui. In tantum, vt ipsorum ossa hominibus malis auferat, ne illorum dignitas atque pretium, aliqua in re apud Diuinam suam clementiam, scelere pollutis suffragentur. Qua ratione, cùm nostra ætate, mala super terram multiplicarentur, & vix esset in omnibus omnium ordinum, siue Clericalium siue regularium siue & Laicalium classibus: qui purè timeret Deum, atque viam mandatorum ipsius, vel claudo pede ambularet, ne dicam curreret In vltionem peccatorum gentis nostræ Franco Gallicæ [2], corpus Apostolici viri Martini Turonensis tot annos custoditũ, atque à Nortmannorum feritate mirabiliter olim ereptum: siuit ipse Deus, in Caluinistarum diras deuenire manus: quæ illud immanissime voracibus flammis absumpserunt.

2 Exusta à Caluinistis corpora. SS. Martini.

perierunt. eadē etiā seuitia corpora SS.[3] Iræneï Lugdunensis, Aniani [4], & Euurtij Aurelianensium.[5] Francisci Paulani Minimorum Institutoris. & aliorum propemodum infinitorum Galliæ tutelarium Patronorúmque, in cineres redigentes: quæ longis sæculis priscorum Francorum Pietas coluerat, atque seruarat. Dum itaque Caluinistarum acerbitas, belluinusve furor, tam enormiter, in sacra Sanctorum Christi pignora, grassaretur. Accidit, vt [6] Odetus Castullionęus Collignius, Cardinea Romanæ Ecclesiæ dignitate præfulgidus ab Ortodoxæ fidei dignitate, ad Caluinisticum Dogma defluerer. Et quia pridem, Christianissimorum Regum Galliæ fauor atque largitas, ipsum ad Commendatarium regimen celeberrimi Floriacensis Cœnobij, annuente Romano Pontifice euexerat. Is deposita fidei integritate, siue inopia pressus: siue etiam animo à sacrarum Reliquiarum veneratione abalienatus, ad dictum Floriacense Cœnobium quemdam, Nobilem quidem sanguine, perfidia tamen ignobilem virum, ex clarat [7] Auentiniacorum apud Burgundos familia orum, qui Domus suæ præfecturam administrabat amandauit: vt cunctas Floriacensis Cœnobij Reliquias, aureis argentísque & gemmatis thecis inclusas, solerter ex inuentario ad se perferret. Ac licet iniquo id admodum animo tolerarent Floriacenses plærique Cœnobitæ, ne tamen ipse irritatus, animóque efferatus, eorum insignem Basilicam atque regularia ædificia cætera, sæuóque crudeli aboleret incendio, ipsorum Monasterium solotenus consueto Caluinisticæ genti more euerteret resistendi: cùm essent impotes, dictum Auentinium haud prohibere qui vêre, quin secum omnia ipsorum Basilicæ aurea argentea & gemmata vasa absportaret & conuasaret, pluribus aureis & argenteis sacrorum Euangeliorum atque Epistolarum codicibus, cum preciosissimis Crucibus, Thuribulis & candelabris, Veterum deuotione comparatis atque coaceruatis. At verò dum inter frangendum auream [8] capsam in qua Corpus

3 Iranei.
4 Anniani & Euurtij.
5 Francisci à Paula.
6 Odetus Castullioneus Cardinalis, Hæreticus efficitur.
7 Auentinius, præpositus Domui Odeti, diripuit Floriacum.
8 Capsa aurea in qua Corpus S. Benedicti seruabatur.

Beatiſſimi Patris Benedicti condebatur, quidam tunc Floriacẽſis Prior, Antonius[9] Foubertus nomine, Auentinium cui ob Caſtullionenſem Cardinalem Dominũ herúmq; ſuũ, minime inuiſus erat: ſupplicibus verbis rogitaret, vt vel denudata ipſius Sanctiſſimi Patris Benedicti oſſa, integra ſeruandi ſibi poteſtatem faceret. vt potè quæ hero ſuo, nulli vſui forent aut commodo. Dei eximia benignitas. Auentinij cor, alioquin in ſacras Reliquias ſæuum, emolliuit, vt Fouberti petentis precibus annueret: ipſíque arculam ligneam è capſa maiori aurea ablatã, in qua oſſa Sãctiſſimi Patris recludebantur, tradidit: quàm dictus Foubertus Prior, vigilantiſſimè atque ſtudioſiſsimè in quodam præfati Cœnobij, ædis Abbatialis cubiculo, occuluit. Quo in loco vſque ad annum Domini[10] 1581. ſeruata fuit: ipſo quippe anno, intra capſam ligneam depictam, recondita extitit: atque in theſauraria collocata, vti actus infra poſitus teſtatur, & indicat.

9 Antonius Foubertus Prior Floriacensis corpus S. Benedicti eripit.

10 S. Benedicti corpus, in quodam cubiculo obseruatur: vſque ad annum 1581

Dum vero Floriacenſe vulgus, cerneret capſam auream S. Benedicti, fruſtratim comminutam, ad portum Ligeris intra quoddam dolium deferri. quo[11] ad Inſulæ caſtrum, quòd erat Groloti Caluiniſtæ, Aurelianenſis Balliui, nauigio deportaretur, vbi tum Caſtullioneũs degebat[12]. Illachrimans, flexíſque genibus ac lugubri voce, clamitabat. En Sanctum nobis auferunt Benedictum. ad quas Floriacenſium quærulas voces, Caluiniſtæ baiuli aiebant. Iſtud eſt tantum capſæ ipſius aurum. Nam eius oſſa apud Cœnobitas, rogati reliquimus, atque hunc in modum abierunt. »

11 Castrũ Insula Groloti Caluinistæ.

12 Populi dolor, in direptione Monasterij Floriacensis.

Rochus[13] verò Synſardus, Cœnobita Cantor atque Parœchus Floriacẽſis: ob id quòd Parœchialis Eccleſia Floriaci, ſub titulo & nomine S. Sebaſtiani Martyris, erat ab antiquo cõſecrata: pari ratiõe duo integra oſſa femoris dicti Martyris, à præfato Auentinio petiuit & obtinuit: poſtquàm tibiam argenteam cataphracti more militis ocreatam, in qua incluſa erant: Caſtulioneo ferendam, Auentinius ipſe abſtulit. Quæ omnia, accidêre anno[14] 1562. Ipſo verò eodem anno, aliquãto

13 Rochus Synsardus, saluat femur S. Sebastiani Martyris.

14 Annus direptionis Floriacensis Cœnobij 1562.

to post tempore. Condæi Principis, Ducis Caluinistarum ad Floriacense Cœnobium vt ibi metarêt directi sunt ab Aurelianêsi ciuitate milites, qui Basilicam Floriacensem omni relicta ab Auentinio supellectile spoliauêre, frustratímque sanctorum [15] Mauri Phrongentij Martyrum & Pauli Leonensis Episcopi & Confessoris, ligneas capsas conscidêre: sacra in eis reperta Sanctorum ossa comminuentes, spargentes conculcantésque: quæ ex hoc, amissa penitùs fuêre, nusquámve reperta. Æreas deinde præstantissimas Altaris maioris fusiles columnas, Chori Aquilam æneam, cunctúmque Ecclesiasticum ornatum abstulerunt. Caluiniticas conciones in choro Basilicæ habuerunt, & ita acerbè Cœnobitas diuexarunt, vt tandem maximam illorum partem abegerint. Corpore interea Patris Benedicti clanculum in præfato, vti relatum est, Abbatialis ædis cubiculo, vnâ cùm femore S. Sebastiani Martyris, asseruato atque recondito.

15 Corpora Sanctorum Mauri & Phrongentij, Martyrũ atque Leonensis Episcopi Pauli, amissa.

Exscriptum Auctentici Instrumenti, Repositionis Corporis S. Patris Benedicti Abbatis, intra Arcam ligneam Depictam. quæ nunc est in thesauracia Floriacensi.

AD PERPETVAM REI MEMORIAM.

ANno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo primo, accidit vt Florentissimum olim Galliarum Imperium à suis incolis & alumnis propter Regionis dissidium, ciuilibus & intestinis bellis obsessum vndique & irretitum esset, At, qui pietatem impugnabant & impietati fauebant: omnia propemodum sacra, vi & arte, ditioni & rappacitati suæ subegerunt: itavt inter tot ærumnas & incidentium procellarum tempestates, vix vllus reperiri potuerit locus sacer: cui[1] pepercerit impia & sacrilega manus. Nam præter trucidatos

1 Caluinistarum dira rabies.

cidatos vbique aut saltem fugatos Monachos, Sacerdotes, Moniales & cęteros Ecclesiarum ministros: templa omnia vel exusta, vel solo equata, funditùs euerterunt. Aut si cui perpecerunt, attamen ad vnum omnia confracta, vndique reliquerunt: ac illa vasis consecratis, prætiosis ornamentis, auro & argento, penitùs spoliarunt: deiectis ad ignem & exustis Sanctissimorum Patrum membris & ossibus, quorum præsentia & præsidio, aduersus hostes & insultantium inimicorum conatus, tota Gallia [2] firmissima nitebatur anchora. Donec Deus ille Maximus, peccatis nostris vehementer iratus, tanto præmio nos priuari iusserit. Tamen speciali priuilegio, eidē placuit Diuinæ Maiestati, vt hocce nostrum celeberrimum & Regium Monasterium [3], integrū & erectum seruaretur. Et quòd est magis prædicandum nec minus gloriandum: tanta benignitate & fauore amplissimo, illa immensa bonitas nobis cùm vsa est: vt Sacrosanctum Sanctissimi Patris Nostri Benedicti Corpus, aurea & prætiosima theca ab impiis & sacrilegiis spoliatum, infractum tamen & integrum, nobis ad hanc vsque diem [4] remanserit. Quamobrem, pacatis vtcumque ciuilibus Bellis, ne tanti Beneficij immemores, ingrati animi vitiū incurreremus: & pœna gratiam sequeretur. V. in Christo Pater ac Dominus Claudius [5] Sublesius Pius Abbas, hanc thecam pro ratione temporis, sumptibus suis extruendam curauit: & in eadem. Sanctissimi eiusdem Patris membra recondi mandauit. Quòd & factum est, 27. mensis Maij [6] anni 1581. in medio chori summi templi: adstantibus Domino Priore cùm cæteris fratribus, tam Officiariis quā claustralibus, Parocho & ministris eius, comitante etiam pia & catholica turba ex tota Parœchia, & vicinioribus locis collecta: Pulsantibus omnibus templi campanis. Dominus dictus Prior Frater Ludouicus [7] Pothin, pretiosioribus ornamentis amictus, sua Benedictione hanc consecrauit: & aquæ sacræ aspersione perliniuit. Deinde graui ordine & incessu, itum est ad processionem cum omni modestia & pietate, electis antea

2 Sanctorum corpora, Anchora patriæ.

3 Floriacense Cœnobiū expillatum, at non demolitum.

4 Remansit Corpus S. Benedicti.

5 Gallicè Sublesys.

6 Annus repositionis corporis S. Benedicti.

7 Ludouicus Pothin Prior Floriacensis.

antea & præmissis ad portandum feretrum quatuor [8] probatissimę vitæ viris. Qua peracta, eodem animo eademque pietate & grauitate, a dicto Domino Priore Missa de eodé sancto solenniter celebrata est. In cuius fine idem Corpus Sanctissimi Benedicti, in antiquo & pręordinato scrinio: inde reportatum & repositum est. Actum per me Scribam Cap. Anno & die prædictis, addito & expresso Sigillo Conuentus.

8 *Corpus S. Benedicti ad processionem portatur.*

Signatum de Pothin, Sainsard, Dargery, Paris, Fimbaut, Foubert, Poulin, Moyreau, Desboys, Filland, & Bernard Secretario Capituli.

Cùm sigillo Sancti Benedicti Floriacensis. In quo est expressa sedentis S. Patris Benedicti imago. Dextra baculum pastoralem, sinistra librum appertum tenentis: cuculo Monastico induti, aperto & nudo, cùm corona Monachali lata, capite. Et propè baculum, est * subtus librum ✠ & ex vtra que parte sedis eius, eminent duo capita bestiarum ad ipsius crura, & inferius duobus pedibus sedis, sunt duo pedes aquilæ. Ex altera verò parte sigilli maioris, est paruum sigillum. habens dextram manũ extentam Benedicentis more: ad magnitudinem grossæ oliuæ, & in circuitu scriptum est, maiusculis litteris. Dextera Dei, cùm ✠ supra, inter duo vocabula.

In fine vero membranarum vetutissimarum Aymoini de Miraculis S. Benedicti, manu Ioannis à Bosco scriptum fuit.

Dei omnipotentis atque Beatissimæ Dei Genitricis Mariæ Benignissima largitate, necnon S. Patris ac Monachorum legislatoris Benedicti gratia: Hoc opus, inter multiplices huius Cœnobij Floriacensis ærumnas, atque bellorum cùm Hereticorum tùm ciuilium flu-

ctus, Hoc inquam eximium opus, conseruatum fuit: atque intra maiorem thecam in qua asseruatum est, & asseruatur Corpus eiusdem S. Patris Benedicti, ad perpetuam posteritati memoriam cùm Epistolis & Bullis præsentiã dicti sacri Corporis in hoc Floriacensi Cœnobio contestantibus reconditum: die 19. Dec. 1604. Postquam summa fide & integritate exscriptum fuit vt in lucem euulgaretur, opera & labore F. Ioannis à Bosco Benedictini Cælestini, qui propenso in Patrem Sanctissimũ Benedictum studio, atque deuotione, necnõ Rdi P. Ioãnis Fouberti Monachi Præpositi eiusdem Floriacensis Cœnobij, & Vicarij generalis D. Achillis Du Harlay Abbatis Commendatarij dicti Cœnobij, Floriacensis, ope, Hoc authoris authographon consecutus fuit: & post exscriptionem fideliter, restituit. & ipsemet, dicto Fouberto aspectante, intra arcam cùm sacris ossibus recondidit.

***

INVEN

INVENTARIVM AVCTENTICORVM RE-

scriptorum, pro vera corporis Beatissimi Patris Benedicti Abbatis Casinensis, apud Floriacum Galliæ præsentia.

In quatuor Capita, per IOANNEM A BOSCO *distributum.*

De Rescriptis Apostolicis.

CAPVT PRIMVM.

QVIA Apostolicis, aliisque Auctenticis Rescriptis, cuiusque rei veritas maxime omnium elucescit. Visum mihi est, præcipua quædam Auctentica scripta in ordinem redigere, quibus indubitata fides præsentiæ corporis Sanctissimi Benedicti Abbatis, apud Floriacum Galliæ, ab omnibus quantumuis morosis habeatur. Extant igitur, post tot incendia, atque direptiones, Sanctissimi & celeberrimi Floriacensis Cœnobij, in agro Aurelianensi constituti; duæ Bullæ [1] Leonis VII. Papæ, sub datum 5. Idus Ianuarij, & Kalendis Februarij, per manum Nicholai Primicerij, summæ Apostolicæ Sedis, anno Deo propicio Domini nostri Leonis Pontificis, & vniuersalis septimi Papæ, in sacra

[1] *Leo Papa VII. sedit ãno 940. aut paulò antè.*

sacratissima Sede Beati Petri Apostoli tertio & quarto, Indictione vndecima, scriptæ per manum Theodori Notarij, & Subdiaconi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Ianuario, & Februario, Indictione vndecima.

2 Odo Abbas Floriacensis.

Prior est ad [2] Odonem Religiosum, Abbatem venerabilis Monasterij Sancti Benedicti, qui & Floriacensis, in quo *Ipse requiescit corpore.* (Hæc sunt ipsamet Apostolici Rescripti verba.) In qua quidem Bulla, inter alia plura, Leo idem Papa ait: Indè ergò valdè gauisi sumus, quia prædictum Cœnobium Beatissimi Patris Benedicti, qui est Pater & Dux Monachorum, reflorescere ad normam Monasticæ Religionis audiuimus. Nam cùm ille Monasticus ordo vbique sit nimiùm imminutus, spes nobis inest: quia si in illo Cœnobio, quod [3] est quasi caput ac primas omnium Cœnobiorum, vigor Monasticus conualescat, cætera quasi membra conualescent. Et sub fine eiusdem Bullæ, quæ satis prolixa est, ita loquitur Pontifex: [4] Liceat etiam quibusque Religiosis viris, desiderio melioris vitæ, ad ipsum Monachorum legislatorem confugiendo, in Floriaco manere. Posterior eiusdem Leonis VII. Papæ Bulla est directa Fratribus ac filiis, videlicèt Archiepiscopis, & eorum Suffraganeis, [5] Guidoni Ecclesiæ Lugdunensis, [6] Tutoloni Turonensis, [7] Gerulueo Bituricensis, [8] Gerlanno Senonensis, [9] Artaldo Remensis, atque successoribus eorum in perpetuum. In qua, post longum exordium, in hunc modum, circa medium, scribit: Vt autem ad rem veniamus, ob cuius occasionem ista dicere cœpimus. Intimatum est nobis, in Monasterio admodum [10] Reuerendo vocabulo, Floriaco nominato, quod est in honore Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, & Sancti Patri constructum: vbi requiescit Egregius Pater, Dominus noster Beatissimus Benedictus, decus videlicèt gemmáque Monachorum, &c. Ac in fine: Sanè istam, per quam vobis loquimur epistolam, sigillo Apostolicæ authoritatis insigniuimus, & in Cœnobio Domni Patris Benedicti, conseruandam tradidimus.

3 Floriacense Cœnobium, Monasteriorum caput.

4 In Floriaco, omnes Monachi poterant recipi.

5 Guido Lugdunensis Archiepiscopus.

6 Tutolo Turonensis.

7 Geruueus Bituricensis.

8 Gerlannus Senonensis.

9 Artaldus Remensis Archiepiscopus.

10 Floriacum nomen Reuerendum.

11 Corpus S. Benedicti apud Floriacum.

Post Leonem VII. 12 Alexander Papa II. Bullam sequentem, literis ferè ignotis scriptam, ac quasi Gothicis, dedit: quæ adhuc integra extat, vti ipsam hîc describimus.

12 Alexander II. Papa.

BVLLA ALEXANDRI II. Papæ, qui sedebat anno 1062.

« ALEXANDER Episcopus, seruus ser-
« uorum Dei. 13 Guillelmo Venerabili
« Abbati Floriacensis Monasterij, 14 VBI
« VENERABILE CORPVS
« BEATI BENEDICTI RE-
« QVIESCIT: eiúsque successoribus regulariter in-
« trantibus, in perpetuum. Si in Apostolica Sede Præsi-
« denti, hæc sollicitudo & cura singularis incumbit, vt
« ex ipsa consideratione regiminis, omnibus Ecclesiis &
« venerabilibus locis, tàm in temporali defensione &
« corroboratione diligentiam, quàm in spirituali specu-
« latione & doctrina, quantum Deo auxiliante prævalet,
« vigilantiam adhibere debeat. Valdè congruit, vt earum
« prouectui & vtilitatibus, quæ sub tutela Sanctæ Ro-
« manæ Ecclesiæ specialiter constitutæ sunt: tantò im-
« pensioris curæ studium impertiatur, quantò & 15 gene-
« ralis prouidentiæ corpus cum cæteris, & singularem
« Apostolici priuilegij lineam, præ cæteris sortiuntur.
« Nos itaquè in Apostolatus administratione, non no-
« stris meritis, sed Diuina locati gratiâ, petitionibus tuis,
« charissime fili, & 16 frater in Christo Guillelme, cum
« omni charitate & beneuolentia consentientes. Vene-
« rabili loco, cui præesse dignosceris, tibi quoque tuis-

13 Guillelmus Abbas Floriacensis.

14 Corpus S. Benedicti apud Floriacum.

15 Papa Pastor generalis.

16 Papa Abbatem, fratrem vocat.

que successoribus, nostræ Apostolicæ defensionis & » confirmationis priuilegia, prædecessorum nostrorum » statuta seruantes, impendimus. Statuentes, & Aposto- » lica authoritate corroborantes, vt ipsum Monasterium » & possessiones eius, res tàm mobiles quàm immobiles, » seu cuiuscumque modi bona sint, quæ nunc ibidèm » iustè sunt collata: vel in posterùm, Deo annuente, a fi- » delibus conferenda, sine omni inquietudine, sub tua » tuorúmque successorum gubernatione, firma & in- » conuulsa permaneant, vt nulla potestas secularis, Ec- » clesiastica, seu aliqua persona magna vel parua, idem » Monasterium vel eius pertinentia, inuadere, vel com- » minuere, aut in quocumque molestare audeat: nec sub- » iectas illùc personas, sine voluntate Abbatis distringe- » re: vel quidquid fiscus exigit, aliquo modo præripere » præsumat. Addimus etiam, [17] vt quia Venerabilis Pa- » ter Benedictus, Monachorum legislator, ex Diuina » gratia, Dux est Monasticæ Religionis: sit etiam, qui ei- » dem Monasterio præfuerit, primus inter Abbates Gal- » liæ. Nec aliquis de Ordine Sacerdotali, Archiepisco- » pus scilicèt, aut Episcopus, aut inferioris Ordinis, eum » inquietare, nec contra voluntatem ipsius, ad idem Mo- » nasterium venire, aut [18] aliquam ordinationem facere, » vel Missas celebrare præsumat. Vt omni tempore, quie- » ti & securi absque omni molestia vel controuersia, » Monachi in eodem Monasterio Deo deseruire possint. » Abbas verò qui ordinandus ibi est, cum electione Fra- » trum, propter vitæ meritum & honestatem morum, & » non propter turpia lucra, seu pro pecunia eligatur: & » absque vlla calumnia, à quocumque Episcopo, provt » sibi placuerit, benedicatur. »

De Sacerdotibus verò, aut Diaconibus ordinandis, » id obseruetur quod in Regula præcipitur. [19] Ne sal- » tem aliquis Episcopus, subiectionem ab eis requirat, » quos ordinauerit. Nec vmquam officio dignos ordi- » nare differat. »

Denique, [20] si contigerit vt Abbas accusetur de cri- » minalibus causis, non vnius Episcopi iudicio determi- » netur

17 Abbas Floriacensis, ratione corporis S. Benedicti, primus inter Galliæ Abbates.

18 Exempti Regulares nõ tenentur ab Episcopis accipere dimissorias litteras, sed tantùm à suis Superioribus Regularibus.

19 Nota, quòd Episcopi non debent subiectionem exigere à Regularib⁹ exemptis, dum eos initiant sacris, aut Sacerdotes ordinant.

20 Abbas Floriacensis, tãtùm à Prouinciali Concilio, vel Papa, iudicari potest.

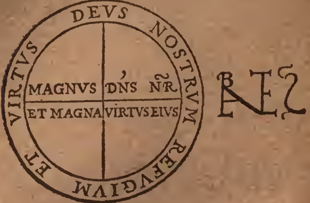
netur sententia; sed Prouincialis Concilij expectetur
" censura. Aut si fortè maluerit appellare Sedem Apo-
" stolicam, res ad Romani Pontificis defferatur audien-
" tiam. Et quotiescumque necessitas vrgebit, eum venire
" Romam, ei in omnibus liceat. Sed & soluendi, & ligan-
" di eam potestatem habeas, quam antecessores tui per
" Romana priuilegia, probantur habuisse. Quòd si pec-
" catis habitatorum terræ exigentibus, excommunica-
" tionis anathema ad eos peruenerit; id priuilegium ei-
" dem Monasterio indulsimus, vt Fratres eiusdem con-
" gregationis, exclusis aliis omnibus, ipsi absoluti Diui-
" num officium peragant. Visum quoque nobis est, vt
" hanc licentiam eidem tribuamus: vt Fratres, qui in
" quibusdam Cœnobiis degunt, quòd viuere regulariter
" nequeant, si voluerint studio meliorandæ vitæ, [21] ad ipsum Ducem Monachorum confugere, permittatur eis in eodem Cœnobio tamdiù degere, si contenti fuerint Monastica consuetudine, quousque in suis Monasteriis videatur ordo redire. [22] Permittimus etiam, vt si alicuius de ipsis Fratribus onerosa conuersatio fuerit, ipse potiùs cum suo detrimento discedat, quàm alios inquinet.

21 Floriacenses possunt recipere omnes Monachos dissolutos.

22 Possunt & eiicere omnes discolos.

" Hæc igitur omnia, quæ huius præcepti, decretíque
" nostri pagina continet: tam eidem Abbati, quàm
" cunctis in eo, in quo est, ordine locóque successuris, in
" perpetuum seruanda decernimus. Si quis verò Regum,
" Sacerdotum, atque quarumlibet personarum, hanc
" Constitutionis nostræ paginam agnoscens, contra eam
" venire temptauerit. Vel de Ecclesia Sanctæ Mariæ, cum
" omnibus appendiciis, pertinentibus ad ipsam Eccle-
" siam, quæ est in castro Sancti Bricij, quam Robertus
" Dominus ipsius castri, ipsi Monasterio contulit, aliquid
" abstulerit: potestatis honorísque sui dignitate careat,
" reumque se Diuino iudicio existere, de perpetrata ini-
" quitate agnoscat. Et nisi illa, quæ ab illo sunt malè
" ablata, restituerit, & digna satisfactione acta emenda-
" uerit: sub anathematis interdictione fiat, atque in æter-
" no examine, districtæ vltioni subiaceat. Cunctis autem
eidem

eidem loco iusta seruantibus, sit pax Domini nostri »
Iesu Christi: quatenùs & hîc fructum bonæ actionis »
recipiant, & apud districtum Iudicem præmia æternæ »
pacis inueniant. »

Datum Lucæ, 7. Idus Nouembris, per manus Petri »
S.R.E. Cardinalis, anno 11. Pontif. Dom. Alexandri Pa- »
pæ, Indict. 10. »

---

23 *Eugenius III. vixit anno 1146.*
24 *Macharius Abbas Floriacensis.*
25 *Corpus S. Benedicti apud Floriacum.*
26 *Licet Floriacensibus, quosque irreformatos recipere.*

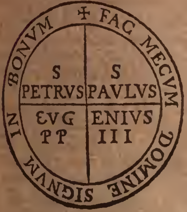
Eugenius 23 etiam III. ad 24 Macharium Abbatem, & Conuentum Floriacensem, Bullam dedit, in qua paulò post principium, sic loquitur.

EA propter, dilecte in Domino fili Machari Abba, »
tuis iustis petitionibus, debita benignitate, gratum »
impertientes assensum. Præfatum Monasterium, in »
quo, sicut Romanorum Pontificum testantur priuile- »
gia, 25 GLORIOSI CONFESSORIS BE- »
NEDICTI CORPVS REQVIESCERE »
CREDITVR. &c. Et in fine: 26 *Fratribus autem,* »
qui in locis suis viuere regulariter nequeunt, studio me- »
lioran

« *Lorandæ vitæ, ad ipsum Ducem Monachorum confugere*
« *liceat, donec in suis locis Religio reformetur.*

Sub datum Sutrij, per manum Roberti S. R. E. Presbyteri Cardinalis, & Cancellarij, 17. Kalend. Maij, Indict. 9. Incarnat. Domini. Anno 1146. Pontificatus verò Domini Eugenij III. Papæ, anno 2. Amen. Amen.

Ego EVGENIVS Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

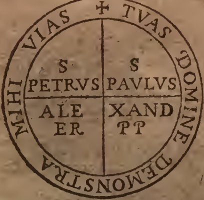

✠ Ego Albiricus, Hostiensis Episcopus. ff.
✠ Ego Rainerius, Presbyter Cardinalis. Tit. S. Priscæ. ff.
✠ Ego Hubaldus, Presb. Card. Tit. S. Praxedis ff.
✠ Ego Humbaldus Presb. Card. TT. SS. Ioannis & Pauli ff.
✠ Ego Gislebertus, Presb. Card. TT. S. Marci ff.
✠ Ego Guido Presb. Card. TT. SS. Laurentij & Damasi ff.
✠ Ego Manfredus Presb. Card. TT. S. Sauinæ ff.
✠ Ego Vbaldus, Presb. Card. T T. S. ✠ in Ierusulem ff.
✠ Ego Iordanus, Presb. Card. TT. S. Susannæ. ff.
✠ Ego Odo, Diaconus Card. S. Gregorij ad velum Aureum. ff.

✠ Ego Guido,Diaco.Card.SS. Cosmæ & Damiani.ss.
25 Alexāder ✠ Ego Octauianus, Diac. Card. S. Nicholai in carce-
PP. re Tulliano.ss.
26 Araldus ✠ Ego Gregorius,Diac.Card.Sancti Angeli.ss.
Abbas Flo- ✠ Ego Ioannes,Diac.Card.S.Mariæ Nonæ.ss.
riacensis. ✠ Ego Guido,Diac.Card.S.Mariæ in Porticu.

27 Eugenius. iij. Adrianus. Visitur & incorrupta Bulla[25] Alexādri iij.Papæ,Ad[26] Araldum Abbatem & Conuentum Floriacensem. In
29 Corpus S. Benedicti apud Floriacum. qua idem Pontifex, hæc verba ponit. *Præfatum Monasterium in quo sicut fœlicis memoriæ*[27] *Eugenij, Adriani*[28]*, & aliorum prædecessorum nostrorum. Rom. Pontificum testantur priuilegia*[29] GLORIOSI *Cōfessoris* CHRISTI *Benedicti Abbatis* CORPVS, REQVIESCERE CREDITVR, Et paulò
30 Liber accessus ad Floriacum, irreformatis. ante finem[30], *Fratribus autem, qui in locis suis regulariter viuere nequeunt: studio meliorandæ vitæ, ad ipsum Ducem Monachorum confugere liceat: Donec in suis Religio reformetur.* Hæc bulla in fine habet, Amen.
Vixit anno 1188.

Amen Amen.

✠ Ego Alexander Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.
✠ Ego Hubaldus Host. Episcopus.
✠ Ego Bernardus, Portuensis & S. Rufinæ Episc.
✠ Ego Galterius Albanensis Episc.

✠ Ego

✠ Ego Hubaldus, Presb. Card. TT. S. ✠ in Ierusalem.
✠ Ego Henricus, Presb. Card. TT. S. Anastasiæ.
✠ Ego Guillemus, TT. S. Petri ad vincula Presb. Card.
✠ Ego Iacintus, Diac. Card. S. mariæ in Cosmedyn.
✠ Ego Adicio, Diaconus Card. S. Theodori.
✠ Ego Boso, Diac. Card. SS. Cosmæ & Damiani.
✠ Ego Cinthius, Diac. Card. S. Adriani.
✠ Ego Petrus, Diaconus S. Eustachij iuxta templum Agrippæ
✠ Ego Manfredus, Diac Card. S. Georgij ad velum aureum.

Datum Bituric. per manũ. Hermani S.R.E. Subdiaconi & Notarij, vij. Kal. Augusti, Indictione XI. Incar. Dom. Anno Millesimo centesimo sexagesimo tertio, Pontificatus verò D. Alexandri Papæ III. anno IIII.

Post Alexandrũ tertium: Clemens item tertius, in literis, sub datum Viterbij iiij. Non. August. Pont. sui anno iij. Ita alloquitur Floriacenses. *Cupientes, vt Ecclesia Monasterij vestri, in honore Sancti Benedicti dedicata, congruis honoribus frequẽtetur. vniuersis Christi fidelibus verè pœnitentibus & confessis, qui eamdem Ecclesiam in die Natalis eiusdem Sancti, &* [31] *Translationis ipsius, &c.* Et centum dies Indulgentiarum largitur.

Vixit anno 12.88.

31 Trãslationis S. Benedicti. festum Indulgentiis decoratum.

Deinde [32] Innocentius iij. Anagninus, Ad [33] Garnerium Abbatem scribens Floriacensem, statuit [34]: vt fratribus qui in locis suis regulariter viuere nequeunt: studio meliorandæ vitæ, ad ipsum Ducem Monachorum Benedictum, in Floriacum confugeret liceat. Sub datum Viterbij, per manum Ioannis, S. Mariæ in Cosmedyn Diaconi Cardinalis S.R.E. Cancellarij. vj. Idus Iunij, Indictione xij. Incarnat. Dom. anno millesimo ducentesimo nono. Pontificatus sui anno xij. Estque Hæc bulla, subscripta à xiij. Cardinalibus, quorum nomina breuitati studens non exscripsi: sed postea non exscripsisse, me valde pœnituit.

vixit. 1109.

32 Innocent. iij. Papa.

33 Garnerius Floriacẽsis Abb[illegible]

34 Lic[illegible] reformatis, confugere ad Ducem Monachorum S. Benedictum Floriacẽsem.

Honorius [35] etiam iij. PP. dedit in die Dedicationis Floriacensis Ecclesiæ, plures Indulgentias: asserens in Bulla sua, terribilem & venerabilem hunc esse locum, ob

35 Honorius iij. Papa.

36 Vide præsentiam S. Benedicti. in Floriaco.

ob[36] reuerẽtiam PRÆSENTIÆ SANCTI BENEDICTI qui Monastici ordinis institutor extitit, formáque gregis,& religionis exemplum. Dicitque, se »
teneri,tantò diem ipsius Ecclesiæ Dedicationis, maiori »
gratia præuenire, quantò Sanctum Benedictum terri- »
biliorem fore credit: cùm ad suæ Ecclesiæ sanctifica- »
tionis augmentum, inuocabitur. sub Datum Lateran. »
iij. Non. Martij: Pontificatus sui, anno secundo.

Vixit 1217
Vixit. 1364

Præter quos omnes, extat adhuc integra Bulla Vrbani quinti. Qua præcipit: ad se ex Reliquis S. Benedicti Floriaco adferri, quàm integram tibi beneuolo lectori subiicio.

37 Vrbanus quintus Monachus fuit.
38 Monspessulanus.

Vrbanus Episcopus Seruus Seruorum Dei, Dilectis »
Filiis Abbati & Conuentui Monasterij Sancti Benedi- »
cti supra Ligerim, Ordinis eiusdem Sancti, Aurelia- »
nensis Diœcesis, salutem & Apostolicam Benedictio- »
nem. Ad diuinum obsequium,& religionis, (in [37] qua »
ab annis teneris fuimus enutriti) augmentum; in lo- »
co[38] Montispessulani, Magalonensis Diœcesis : vnum »
solemne Monasterium Monachorum Ordinis Sancti »
Benedicti,facimus construi. Cuius Ecclesiam,propriis »
intendimus manibus consecrare:ac diuersis sacris Re- »
liquiis munire. Cum itaque Monasterium nostrum,hu- »
iusmodi Sanctorum Reliquiis satis, abundet: nósque »
ad Beatum Benedictum Confessorem, præcipuam de- »
uotionem habeamus, & de ipsius Reliquiis pro pro- »
dicto nouo Monasterio habere velimus,aliquam con- »
gruam porrionem, Discretionem vestram hortamur »
attente, vobis districtè præcipiendo, mandantes qua- »
tenùs quartam partem vel circa capitis, & vnum os »
brachij dextri eiusdem Sancti,(*cuius corpus*[39] *in ve-* »
stro Monasterio requiescere dicitur) ac vnum,vel sal- »
tem duos palmos,sindonis in qua huiusmodi caput & »
brachium, inuoluta fuisse noscuntur: Dilectis filiis, »
Raymundo Chabaudi Priori[40] Caroli loci eiusdem »
Ordinis, & Petro de Chissiaco Rectori Ecclesiæ[41] de »
Escanno Aptensis & Antisiodorensis Diocæsis, Nun- »
tiis nostris,latoribus præsentium (super qua parte di- »
cti

39 Corpus S. Benedicti apud Floriacum.
40 Karoli locus, Monasterium.
41 Parœchia de Escanno,

« cti capitis, arbitrio dictorum Nunciorum, nos ſtare
« volumus,) omni fraude ceſſante, ſtatim acceptis præ-
« ſentibus, abſque difficultate qualibet aſſignetis. per
« eos nobis reuerenter, ac fideliter deferenda [42]. Nulliſ- 42 Nota Papæ iuſſum.
« que perſonæ, cuiuſcumque ſtatus aut conditionis exi-
« ſtat: infra vnum menſem, à die qua ipſi Prior & Pe-
« trus, de Monaſterio veſtro cum huiuſmodi Reliquiis
« receſſerint: de præmiſſis quodcumque verbum, nutum
« ſeu ſignum, quomodolibet dicatis, ſeu etiam faciatis.
« Alioquin, vos & quemlibet veſtrum, contemnentes
« huiuſmodi noſtris obedire mandatis: Excommunica-
« tionis ſententia innodamus: à qua, nullus præterquam
« in mortis articulo; ab alio quam à Romano Pontifice
« poſſit abſolutionis beneficium obtinere. Et nihilomi-
« nus, te fili Abbas, à dignitate Abbatiali: & vos filij ſin-
« gulares perſonæ dicti Conuentus, Prioratibus, Eccle-
« ſiis, ac Officiis, & Beneficiis quibuſcumque, quæ vbili-
« libet obtinetis: ſi, & qui culpabiles fueritis in præmiſ-
« ſis, præſentium authoritate priuamus; ac perpetuo in-
« habilitamus, ad ea & ſimilia in poſterum obtinenda.
« Datum Auenione, ſeptimo Idus Ianuarij. Pontificatus
« noſtri anno tertio.

Sub plico. Nic. Super plicum à tergo, de Curia. Sanheti

A tergo vero dictarum literarum, ita ſcriptum eſt veteri caractere.

1364

Multis ſuſpiriis & lacrimarum effuſionibus, & anxietate maxima. Hæc Bulla, die Iouis ſexta die menſis Martij, fuit iuxta ſuam formam, per Reuerendum Patrem Ioannem [43] Abbatem & eius Conuentum, in Capitulo effectualiter executa: Anno iuxta computationem Gallicanam, 1364. 43 Ioannes Abbas Floreacenſis.

Vltimò, S. D. N. Clemens VIII. Nuper, digniſſime Cathedræ Apoſtolicæ Præſidens Anno Domini, 1597
Milleſimo quingenteſimo Nonageſimo Septimo, ſub

breui annulo Piscatoris signato. Subscripto M. Vestrius Barbianus. Dat. Romæ, apud S.Petrum die vj. Decemb. Pont. sui anno vj. Omnibus vtriusque fidelibus verè pœnitentibus & confessis, ac sacra communione refectis, qui Ecclesiam Floriacensis Monasterij, in Sancti Sebastiani [44], ac Translationis corporis S.Benedicti festiuitatibus, à primis vesperis vsque ad occasum Solis festiuitatum huiusmodi, deuotè singulis annis visitauerint: & ibi pro Christianorum Principum concordia, hæresúmve extirpatione, sanctæque matris Ecclesiæ exaltatione, pias ad Deum preces effuderint. Plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam concessit. ad decennium dumtaxat, Breui duraturo.

44 Translationis corporis S.Benedicti, dies.

977.

1 Gumboldus Episcopus.

2 Guillelmus Dux Vasconum.

3 Richardus Abbas Floriacensis.

4 Corpus S. Benedicti.

5 Hugo Trecensis Episcopus.

1075.

6 Richerius Archiepiscopus.

7 Robertus Episcopus Carnotensis.

8 Raynerius Aurelianensis Episcopus.

9 Gauffredus Episcop[9] Antisiodorensis.

10 Stephanus Comes.

11 Philippus I. Rex.

12 Vvillelmus Abbas Floriacensis.

De Rescriptis Archiepiscoporum, & Episcoporum.
CAPVT II.

Anno Domini nongentesimo septuagesimo septimo, Indictione quinta, aliud extat confectum publicum Instrumentum, in quo hæc verba leguntur.

EGo [1] *Gumboldus Episcopus, & frater meus* [2] *Guillelmus Sanctio Dux Gasconum, facti Diuino amore, &c. Communi consilio propinquorum seu fidelium nostrorum, quemdam Clericum legationis nostræ baiulum, ad* [3] *V. Abbatem Richardum, Fratrésque Monasterij Floriacensis, quod est situm in agro Aurelianensi, super fluuium Ligeris, vbi ipse* [4] *Sanctissimus Pater & legifer Monachorum Benedictus, corpore à Casino monte translatus, requiescit humatus: cum omni supplicatione direximus, & quæ sequuntur.*

Postea [5] Hugo Trecensis Episcopus, vt in suis literis patentibus continetur, de consensu sui Capituli, & confirmatione Archiepiscopi [6] Richerij, Roberti [7] Carnotensium Episcopi, Rainerij [8] Aurelianensis, Gauffredi [9] Altisiodorensis, & Stephani [10] Comitis. Anno millesimo septuagesimo quinto, Philippo [11] Rege Francorum regnante. [12] Vvillelmo Abbati Floriacensi,

censi, & suis Fratribus, vt sibi, ac Ecclesiæ suæ [13] B. Benedictum Patronum & Intercessorem acquireret; *qui in Ecclesia Floriacensi requiescere dicitur:* multa bona dedit, & societatem spiritualem atque carnalem, in mutua susceptione contraxit. Dein [14] Helias Aurelianensis Episcopus, Prioratum Soliacensem, de mandato [15] Innocentij Papæ III. pro reuerentia [16] *Corporis S. Benedicti, quod* (vt ipse ait) *in Floriacensi Cœnobio, Dei gratia, & prouidentia, requiescit.* Conuentui Floriacensi vniuit. Sub datum Floriaci, anno Incarnationis Domini millesimo centesimo tricesimo septimo, Regni [17] Ludouici Francorum Regis, & Aquitanorum Ducis, anno primo.

Tandèm [18] Guillelmus, Dei gratia, Byturicensis Archiepiscopus, Aquitaniæ Primas, cùm *Sanctissimi* (vt ipse in suis patentibus literis testatur) *Patris Benedicti* [19] *corpus, in Ecclesia Floriacensi, sicut ex Romanorum Pontificum scriptis auctenticis agnouerat, requiesceret: & ibidèm in humili loco esset ab antiquo repositum. Et [quod indignum erat] propè terram essent Reliquia eius recondita, qui viuens omnia contempserat.* Placuit viro Religioso [20] Guarino Abbati, & Conuentui Floriacensi, vt ei supra maius altare, prout decebat, loculum miræ venustatis, & elegantiæ præpararent. *In quo quidem,* [ait ille] *Dominus Senonensis Archiepiscopus, & nos, cum pluribus Episcopis, astante maxima Abbatum, Cleri, plebísque multitudine, cum magna celebritate, in* [21] *festo Translationis dicti B. Benedicti,* [22] *Sanctissimum ipsius corpus, duximus reponendum. Cùm igitur dignum sit, & saluti expediat animarum, vt in solemnitate repositionis Reliquiarum suarum, annis singulis, Sanctus Domini Confessor à fidelibus veneretur. Nos, &c. Actum anno Domini millesimo ducentesimo septimo.*

Consequenter, ipse Senonensis Archiepiscopus, has patentes literas dedit: [23] *Petrus, Dei gratia, Senonensis Archiepiscopus,* [24] *Odo Parisiensis,* [25] *Manasserus Aurelianensis,* [26] *Vvillelmus Antisiodorensis, &* [27] *Vvillermus*

13 *Corpus S. Benedicti.*
14 *Helias Episcopus Aurelianensis.*
15 *Innocentius Papa III.*
16 *Corpus S. Benedicti.*
17 *Ludouicus iuuenis Rex.*
18 *Guillelmus Byturicensis Archiepiscopus.*
19 *Corpus Benedicti à terra leuatũ.*
20 *Guarinus Abbas Floriacensis.*
21 *Festum Translationis S. Benedicti.*
22 *Corpus S. Benedicti à terra leuatum, in arca ponitur.*
1207.
23 *Petrus Senonensis Archiepiscopus.*
24 *Odo Parisiensis Episcopus.*
25 *Manasserus Aurelianensis Episcopus.*
26 *Vvillel.*

mus

mus Antiſio dorenſis Epiſcopus. *mus Niuernenſis,&c. Vuiuerſitatem veſtram ſcire voluimus, quod anno Incarnationis Domini millesimo ducenteſimo ſeptimo,in* [18] *feſto Tranſlationis Beati Patris Benedicti,quod eſt in menſe Iulio, acceſſimus ad Eccleſiam Beati Benedicti Floriacenſem. Et viris prudentibus conuocatis, & inſpectis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ priuilegiis, verè cognouimus,* [19] *quòd tanti Confeſſoris præſentia, prædicta Floriacenſis Eccleſia, inſignis habetur. Verùm cùm pignora tanti Patris Religionis Monaſticæ, eſſent quaſi in abſcondito, & tanquam candelabrum ſub modio poſitum,vt lumen præberetur fidelibus à tanto luminari:de loco humili, qui datus ei erat ab antiquo reclinatorium, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & aliis viris magni nominis adſtantibus, in theca ſuper maius altare poſita repoſuimus,auro,gemmis, ac argento pariter contexta.* Et quæ in Reſcripto ſequuntur,in quo largiuntur Indulgentias, ad Feſtum Tranſlationis ipſius venientibus,& eius Reliquias viſitantibus.

27 Vuillelmus Niuernenſis.

28 Tranſlationis S.Benedicti feſtum.

29 Corpus S. Benedicti verè apud Floriacum.

Sed & anno 1348.Indictione 2.Nouembris 21. Clementis [30] Papæ VI. anno 7. ad petitionem Petri Abbatis, & Conuentus Floriacenſis, magno populi adſtante concurſu: Petrus [31] Archiepiſcopus Narbonenſis, tranſtulit corpus [32] S. Mauri Martyris, tybiam [33] S. Sebaſtiani,& nonnullas alias Reliquias, ex capſa antiqua, & lignea,in aliam capſam argenteam ſuper deauratam.

30 Clemens Papa VI.

31 Petrus Archiepiſcopus Narbonenſis.

32 Corpus S. Mauri Martyris.

33 Tybia S. Sebaſtiani.

De Imperatoriis, & Regiis Reſcriptis.

CAPVT III.

Cernitur Reſcriptum [1] Ludouici Imperatoris Augusti,ad Venerabilem virum [2] Adalgaudum,Abbatem Floriacenſem:in quo diſertè dicit, atque profitetur, [3] *Sancti Benedicti Abbatis corpus ibidèm requieſcere.* Teſtatúrque, auum ſuum [4] Pipinum, & ſuum patrem [5] Karolum Auguſtum Piiſſimum,multa priuilegia conceſſiſſe Floriacenſi Cœnobio,inter quæ eſt diſcurſus liber & immunis quatuor nauium ſuper Ligerim: de quo

1 Ludouicus Imperator.

2 Adalgaudus, vel Adalgaldus, Abbas Floriacenſis.

3 Corpus S. Benedicti.

4 Pipinus Rex.

de quo Adreualdus Floriacensis mentionem agit lib. 1. cap. 19. de Miraculis S. Benedicti. Estque huiusmodi Rescriptum, datum Aurelianis, anno 5. Imperij sui, Indictione 11. 6. Kalend. Augusti. *5 Karolus Magnus.*

Is ipse Ludouicus Imperator Augustus, ad [6] Bosonem Abbatem Floriacensem, testatur, Pipinum auum suum, dedisse Ecclesiæ Floriacensi [7] Sumcantum, cum omnibus terminis suis: eo quòd de salute animæ suæ, ac fratris sui [8] Karolomanni cogitaret, de abluendis amborum peccatis, ac perpetuæ vitæ præmiis consequendis. Sub datum 9. Kalend. Ianuar. anno 22. Imper. Ludou. Augusti, Indict. 13. Actum Circiaco Palatio. *6 Boso Abbas Floriacensis.* *7 Gallicè Sonchant.* *8 Karolomannus frater Pipini.*

Karolus [9] deindè filius Ludouici Augusti Imperatoris, Francorum Rex, in suis patentibus literis, omnibus notum facit, quòd [10] Rodulfus Archiepiscopus & Abbas Monasterij Floriacensis, *vbi* [11] *ipse Sanctissimus Benedictus requiescit corpore*, repræsentauit illi authoritatem præcepti Domini, & genitoris sui bonæ memoriæ Ludouici Piissimi Augusti, &c. Cuius precibus, ob amorem Dei, & Sancti Patris Benedicti, annuit, &c. *9 Karolus Caluus Rex.* *10 Rodulfus Archiepiscopus & Abbas Floriacensis.* *11 Corpus S. Benedicti.*

Post ipsum, [12] Lotharius Rex Francorum, disertè in literis patentibus, ad [13] Richardum Floriaci Abbatem, profitetur. [14] *Sanctum Benedictum, corpore Floriaci requiescere.* Sub datum Verberiaco Palatio, Nonis Iunij. Regni ipsius 13. Indict. 10. Quod & in aliis literis, sub datum Compendio Palatio Regio, anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo septuagesimo quarto, Regni sui 21. Iterùm reinculcando fatetur. *12 Lotharius Rex.* *13 Richardus Abbas Floriacensis.* *14 Corpus S. Benedicti.* *974.*

Post ipsum, filius ipsius [15] Ludouicus, etiam Diuina propitiante clementia, Franciæ Rex, in patentibus literis datis in Compendio Palatio Regio, anno Incarnationis Domini nongentesimo octuagesimo sexto, prima die Ordinationis ipsius gloriosissimi Regis, ad instar Ludouici Piissimi Augusti, & progenitoris sui Lotharij, ad [16] Amalbertum Abbatem Floriacensem, his vtitur verbis: *Monasterium Floriacense est constructum in honorem Sanctæ Mariæ, Sancti Petri Principis Apostolorum, Sanctique Benedicti Confessoris*, vbi ipse *15 Ludouicus Rex.* *987.* *16 Amalbertus Abbas.*

17 *Corpus S. Benedicti.* ipse Pater & Dux Monachorum[17] Benedictus, corpore quiescit.

18 *Hugo Rex.* 19 *Oylboldus Abbas Floriacensis.* 987. 20 *Corpus S. Benedicti.*

[18] Hugo deniquè Franciæ Rex, in literis ad [19] Oylboldum Abbatem Floriacensem, sub datum Aurelianis, anno Dominicæ Incarnat. nongentesimo octuagesimo septimo. Anno Regni sui primo. Explicitè testatur, [20] *Corpus S. Benedicti, apud Floriacum requiescere.*

De Rescriptis Nobilium Virorum.

CAPVT IIII.

1 *Gautbertus Miles.* 2 *Hugo Abbas Floriacensis.* *Corpus S. Benedicti.* 10065.

GAutbertus[1] Miles, in Donatione suorum bonorum[2] facta Hugoni Abbati & Conuétui Floriacensi, explicitè fatetur, Floriaci[3] Corpus Sancti Benedicti Nobiliter quiescere. Sub Datum Aurelianis, in præsentia & cùm subscriptione Domini Regis, & Omnium Aulicorum eius atque plurium Regni Episcoporum, V II. Kalend. Februarij, anno ab Incar. Domini Millesimo sexagesimo quinto. Regni Philippi Regis. quinto.

4 *Hugo Petuerensis Miles,* 10071.

Et Hugo[4] Petuerensis Nobilissimus Miles, in patentibus literis traditionis suorum bonorum Monasterio Floriacensi. sub Dat. anno ab Incarnat. Domini Millesimo septuagesimo primo, Regnante Philippo anno Decimo Regni eius, ita loquitur: Qua propter, » ego Hugo Petuerensis Castri Miles, sanctæ conuersio- » nis flagrans desiderio, & labentis seculi transitoriam » pompā ducens pro nihilo: res hæreditatis meæ, trado » habendas & possidendas in perpetuum, Ecclesiæ san- » ctæ Dei Genitricis Mariæ, & Sancti Patris Benedicti[5], » *vbi ipse Sanctus Pater humatus veneranter diuina præ-* » *destinatione, & sua electione habetur.* vbi etiam, D.[6] » Abbas Guillelmus, Pastoris officio fungitur.

5 *Corpus S. Benedicti.* 6 *Guillelmus Abbas Flor.* 7 *Richardus Archiepisco. Bituricensis.* 8 *Corconcellum castrum.* 9 *Bernardus & Gilduinus milites.*

Est præterea Instrumentum publicum, confectum tempore[7] Richardi Archiepiscopi Byturicensis: quo constat, duos strenuos Milites de castro quòd[8] Corconcellum, à finitimis nominatur[9]: Bernardum & Gelduinum cùm omni sua progenie, percitos fama benè flagrantis

flagrantis Ecclesiæ Floriacensis [10], in qua, *Corpus Beati Benedicti Monachorum Legislatoris quiescit.* Contulisse permissu dicti Richardi, atque fauore [11] D. Stephani Comitis, Abbati Guillelmo, & conuentui Floriacensi; atque Dicto Sancto Benedicto [12], Ecclesiam Valliacensem, & multas alias nominatas in instrumento inde confecto: anno Domini millesimo ducentesimo quadragessimo quinto, mense Martio.

10 Corpus S. Benedicti. *11 Stephanus Comes.* *12 Valliacēsis Ecclesia* 1243.

De Casinensi rescripto, & aliis.

CAPVT V.

Extāt & Literæ Casinē. ad Floriacēses, quæ legere erit iucundū, in quibus maximè intueri licet, cōficta esse quæ de Corpore Sancti Benedicti proferunt ex Leone Hostiēnsi, Casinenses, Apostolica rescripta. Non enim Oderisius Abbas Casinensis, si suo tempore extitissent, ea tacuisset: cùm tantopere satagat, Miraculis atque reuelationibus, Casinensibus Corpus Sancti Benedicti vendicare. Quòd longè expeditiori via per testimonia Romanorum Pontificum, si ad manum fuissent præstitisset.

Tenor huiusmodi Literarum sic se habet.

Oderisius [1] Dei gratia Cardinalis & Abbas, cùm omnibus fratribus Casinensis Congregationis, Sancto & Venerabili Abbati Guillelmo, omníque Ordini vel Congregationi Floriacensis Cœnobij, Beatam vitam, & Hierusalem cælestem.

Venient ait saluator *ab Oriente & Occidente, & recumbent cùm Abraham Isaac & Iacob, in regno calorum.* Necesse itaque & dignum est, vt qui ad illam peruenire societatem æternę plenam charitatis, & insatiabilis dulcedinis, enituntur: in presentis vitæ transitu, mutuæ dilectionis colligati vinculo teneatur. Si enim

1 Iste fuit S. Oderisius primus, qui viuebat. 1104. & est Sanctus: fuitque Casinēsis Abbas xxxviij. qui cum Sanctus esset, noluit Leonis more, confingere rescripta Papalia. *Matt. 8, 13.*

ex

ex temporali cohabitatione, magna quædam & since- »
ra coalescit affectio: quanto magis qui in æternum co- »
hæredes & conciues futuri sunt, eorum debet adhûc »
mortalium, mentibus abundare dilectio? Denique cùm »
sancta & Vniuersalis Ecclesia, pro sola spe suæ fidei, »
tanta necessitate, ad fraternam exercendam Charita- »
tem constringitur: necesse est, vt quorum non solum fi- »
des, sed & ordo vitæque professio vna est: Monacho- »
rum charitas præcellere videatur. Quanto enim vici- »
niores esse Diuinitati, ordinis sublimitate cernuntur: »
tanto magis etiam in se debent præferre, puritatis, be- »
nignitatis, & simplicitatis exemplum. Quapropter, »
nos ex magna deuotione & sincera charitate, decreui- »
mus familiariter scribere sanctitati vestræ [2], vt ve- »
strum & nostrum quasi vnum sit Monasterium: & quo »
dam spirituali atque inuiolabili amore, in perpetuum »
fœderemur. Si quidem, certa etiam & digna ratio est, »
vt nostræ & vestræ fraternitatis conuentus, alterutrum »
sese præ cæteris diligant: qui pari gaudio, *habere se* [3] »
incomparabilem thesaurum Reliquiarum Patris Be- »
nedicti exultant. Licet à nobis haberi, multis [4] Mira- »
culis, & prodigiis, ac [5] Reuelationibus, & quorundam »
etiam nostrum oculis, sit veritas comprobata [6]. Verum »
siue illud habere vos quælibet occasio fecerit: siue quid »
illius habere gratulanter speratis. Singularis vtrique »
inuicem nobis, & præcipui debitores sumus amoris. »
Igitur nos sinceram vobis amicitiam, societatémque »
promittimus: vt & vos etiam amici nostri & socij exi- »
statis, deuotissimè & humiliter flagitantes, expetimus. »
Ita vt, si ab aliquo fratrum nostrorum, ad vestrum: aut »
vestrorum, aliquando ad nostrum Monasterium ven- »
tum iri euenerit: confidenter quasi propriè suum ad- »
ueniat. Omnémque charitatem illic, & solatium neces- »
sitatis inueniat: atque honorificè quandiu voluerit, ibi- »
dem commorari, habeatur licentia. Si quidem & no- »
mina omnium viuentium nostrûm, ad præsens vobis »
scripta, per Vualterium vestræ Sanctæ Congregatio- »
nis venerabilem fratrem direximus: atque vestra »
nobis

2 *Vnio inter Casinẽses & Floriacenses.*

3 *Reliquiæ S. Benedicti.*

4 *Sæpè tantũ mira sunt plura, quæ putamus falsò Miracula.*

5 *Reuelationibus falsis plerũque deludimur: Ecclesiæ Romanæ verò authoritas, vix, aut numquã decipi nos sinit.*

6 *Vide quomodo sub dubietate, & quasi fatendo, vir iste sapiens & sanctus loquitur.*

nobis inuicem dirigenda nomina, deſiderabiliter expectamus: vt noſtra inter veſtra, & veſtra inter noſtra nomina conſcribantur: quatenus & viuentes & defuncti, alternis interuentionibus, meritjs & orationibus, protegamur.

Originale Iſtius ſocietatis, erat olim in altero textuum Euangelij deauratorum, in theſauro, Floriacenſi.

Alias ſocietates, contraxerant cum Floriacenſi Cœnobio [7], Garnerius Abbas, & Conuetus S. Martini Maciacenſis: Monachi Sancti [8] Michaelis [9], Caſæ Dei [10], Cabilonenſes [11], De Barduno [12]. Tyronenſes [13] B. Mariæ de Ioſaphat [14]. S. Martini Eduenſis [15], S. Fidis de Conchis, & alij, de quibus amplior fit mentio, in Floriacenſi auctentico Carthulario.

Mortuus, ad altare S. Sebaſtiani, apud Floriacum, reſurgit.

ANno Domini 1444. quidam puer Laurentij Couillautij, molitoris filius, à famulo patris, intra, cimbam, ad molendinum dum duceretur, fortuitò in aquam cadens, interiit. Qui eductus, atque ad altare S. Sebaſtiani martyris, quòd eſt in Floriacenſis Cœnobij Baſilica, deportatus, vitæ ibidem eſt reſtitutus. Et Monachus in Floriaco effectus, annóſque quinquaginta, poſtea in viuis ſuperextitit.

Explicit Inuentarium Auctenticorum Reſcriptorum, pro vera apud Floriacum Corporis Beatiſſimi Benedicti Abbatis præſentia.

7 Garnerius Abbas S. Martini Maciacenſis.

8 Monaſterium S. Michaelis in Tūbelina.

9 Monaſterium Caſæ Dei.

10 Monaſt. Cabilonenſe.

11 Monaſter. de Barduno.

12 Monaſte. Tyronenſe.

13 Monaſte. Ioſaphat.

14 Monaſte. S. Martini Eduenſis.

15 Monaſterium S. Fidis de Conchis.

SERMONES DVO DE SANCTO PATRE, BENEDICTO ABBATE.

Quorum prior, eſt Venerabilis Odonis Abbatis Cluniacenſis atque Floriacẽſis.

Poſterior, Aymoini Floriacenſis, ex membranis Floriacenſibus, ante annos circiter ſexcentos ſcriptis. nunc primùm per Ioan. à Boſco in lucem editi.

SERMO VNICVS VEnerabilis *Odonis Abbatis Cluniacenſis atque Floriacenſis, de S. Benedicto Abbate.*

FESTIVA Beatiſſimi Benedicti ſolemnitas, Chriſto Domino propitiante refulget, quæ fidelium cordibus: & affectum deuotionis augere, & ſpiritale gaudium afferre conſueuit. Meritò ſiquidem tanti Patris memoriæ, idem fideles congaudent:
Iſa.3.10. vt illud Propheticum impleatur. *Dicite iuſto quoniam*
Prouer.10.7. *benè.* Et item, *Memoria iuſti cum laudibus.* Conſtat enim,

enim,quod vnumquemque sanctorum Christiana pietas tanto venerabilius colit: quanto celsius hunc à Deo decoratum cognouerit. Vnde & istum Patrem, Diuino quodam instinctu specialius amat: eiúsque memoriam dulcius recenset. Nimirum non nescia, quod illum Omnipotens Deus, inter summos & electos sanctæ Ecclesiæ Patres, mirum in modum prouexit:& inter sanctæ fidei fundatores, ac cælestis disciplinæ censores, insigniter sublimauit. Quippè,quem sancti Spiritus Karisma, tùm miraculorum signis,tùm virtutum exercitu adornauit: vt dignus in mundo appareret, per quem, excelsioris ordinis multitudinem informaret. Inde est, quod & in hac solemnitate, &[2] in aliis sancto nomini eius dicatis. quoties in anno, suis temporibus eueniunt: tàm deuotè tàmque libenter,& ex tantis partibus[3],ad eius sacrosanctum tumulum tanti accurrunt.Nam non quique pagenses,verum etiam plebs vrbana,Nobilibus viris conferta, clericorum etiam honestis quasi inflorata personis, lætabunda confluit: & commune patrocinium, deuota requirit. Nam quasi parum esse desiderio deuotorum,Deus prospiceret: si semel tantum in anno, solemnitatem eiusdem Patris fideles coluissent: existere causas præstitit:quibus & alias solemnitates, gaudio Christianorum adaugeret. De sancta videlicet illius[4]. Translatione,necnon & Tumulatione: quas diuinitùs esse dispositas: multa signorum documenta produnt. Quo videlicet in loco[5],tanta vt ita dixerim,tam mira Miracula, & in scriptura referuntur gesta, & sub oculis patrata dignoscuntur:vt ipsorum fulgor, etiam quosque remotos, ad eius reuerentiam excitare potuerit[5]. Quæ,licet instante iam tempore Antichristi, *cuius faciem,*(vt scriptum est)*præcedet egestas:*cessare videantur:præstantior tamen sanitas animæ, semper eius meritis obtenta præbetur. Cessare autem diuina Miracula, vel ibi, vel aliàs: nostrorum enormitas, peccaminum facit:qui post reuelatam Christi gratiam[6], retro sumus conuersi.

1 Sancti quo gloriosiores, apud Deum, eo apud homines venerabiliores.

2 Variæ solemnitates. S.Benedicti.

3 Concursus ad tumulum S. Benedicti, Nobiliū etiā ac Clericorū.

4 Trāslationem S. Benedicti,Miracula pandunt.

5 Vis Miraculorum apud Floriacum. Iob.41.13.

6 Miracula quare cessāt.

3 De ipso quippe Domino Iesu Christo perhibetur, quia propter obcœcationem infidelis populi, nullam in Capharnaum potuerit patrare virtutem. Nos ergo non sumus digni, vt illo fauore sanctus iste Pater nos foueat, aut consolari dignetur: quo sibi placitos alumnos, lætificare consueuit. Hoc solum quippè magnum nobis debet videri: quod talibus præstat, vt eius sanctæ solemnitati possimus interesse: & de spe misericordiæ eius gaudere. Nec minor est eius potentia vel pietas, quam si miracula fræquentaret. Sed nimirum necesse est, vt per omnem Ecclesiam cessantibus signis, manifestetur: qui sint illi, qui vniuersalé fidem, propter præsentia miracula, vel qui propter futuram beatitudinem, colunt. Quin & imminente iam terribili iudicio: sequaces AntiChristi, signa potius facient, vt *coram eis qui voluntariè peccant*, (vt scriptum est,) *offendiculum* ponatur. Necdum tamen eadem[7] miracula penitùs adhuc desunt, quoniam & ad sacrosanctum eiusdem Patris sepulchrum, & in aliis beatæ eius memoriæ locis, hæc etiam fieri non ignoramus.

Marc.6.5.

Ezech.3.20.

7 *Miracula S. Benedicti.*

4 Signorum sanè inquisitoribus, qui vnumquemque Patrem sanctum, vel potentem, vel impotentem, ex raritate vel multiplicitate eorumdem signorum arbitrantur: illa Dominica exprobatio consideranda est, qua dicit. *Generatio mala & adultera, signum quærit.* Et illa præconis ipsius, exprobando dicentis, *Iudæi signa petunt:* quos alias Deo odibiles non tacet. Herodes autem, *qui* (vt scriptum est) *cupiebat aliquod signum ab eo videre*, nec in modico quidem, eius responsionem dignus fuit audire. Centurionis autem fidem, omni Israeli prætulit: qui ad serui curationem, solam eius iussionem, sufficere non dubitauit. Hæc exterius inseri, quorumdam tepiditas exigit: quorum deuotio, cessantibus signis frigescit. Porrò eidem Beatissimo Patri, sua prærogatiua admodum sufficit: qui tantopere fulgoris emicat, vt etiam remotissimos totius Christianitatis sinus, radiis suæ beatitudinis illustre

Mat.12.39. *1.Cor.1.22.* *Rom.1.30.* *Luc.23.8.* *Mat.8.13.*

ſtret. Nec Monachorum cohortes vbique terrarum diffuſæ, tantam eius celſitudinem ignorant: qui ſanctam ipſius inſtitutionem, præ cæteris ſectâtur.[6] Ita vt etiam in ipſorum Patrum Cœnobiis, qui normam ſancti propoſiti fideliter ac religioſè promulgarunt[8]: hanc, proprij clientes eorum, malint profiteri. Non immeritò arbitrantes, quod hunc ſpecialiter, tamquam alterum Moyſem Deus prædeſtinauerit: per quem Monaſticæ legis decreta ſanciret.

5 Fuerunt quidam alij, ſicut iam dictum eſt, eiuſdem ſanctæ Inſtitutionis decretores[9]: ſed tamquam Moyſi, huic quoque dicatur. *Noui te ex nomine*, Iſte eſt, qui in hac Cœleſti diſciplina, placidius effulſit: Nam & ante Moyſem, Sacrificiorum cæremoniæ, & Circumciſionis ritus, frequentatiſſimo viguit vſu: qui tamen, ſpecialiter per eundem Moyſem inculcatus eſt. Sic ergo, & huic Beatiſſimo Legiſlatori non præiudicent alij Patres, qui ſanctæ Regulæ munia deſcripſerunt: ſed magis vt aſſertores eius ſancita confirment. Neque enim abs re, ſanctus iſte Moyſi comparatur, quandoquidem, non pauca magnalia penè ſimiliter, ab vtrîſque geruntur.

6 Myſterij itaque maieſtate ſeparata, qua ſub Moyſe, *omnia in figura contingebant*. De cætero multa reperies, quæ ſimilia, tamquam ſub vno ſpiritu geſta; noſter iſte patrauit. Et hoc equidem priuilegium vtrîſque eſt commune; quod ambo ſunt legiſlatores. Ille quærulas Hebræorum turbas, de Ægypto exire ſuaſit: iſte vero, quaſi de genuinis carnalium deſideriorum tenebris, multas ex populo acquiſitionis cateruas, ſuo ducatu abſtractas, ad terram viuentium introducit. Ille mare rubrum diuiſit: iſte poſt Petrum, inuſitato miraculo: diſcipulum equidem, ſuper aquas currere fecit. Dum planè in vtroque facto, liqueat rerum obſtare naturam: videris quid horum præcelleat. Vtrum vel æquale ſit, aquas diuiſiſſe: aut, ſuper eas ſicco veſtigio cucurriſſe. Ille in exuſtis aruis, aquam ſitienti populo de petra produxit: iſte de ſicca rupe, fontem

8 *Talia ſunt Maius Monaſteriũ, à S. Martino, & Lyrinũ, à S. Honorato ante ſanctum Benedictum inſtituta, quæ hodie nihilominus, regulam S. Benedicti ſectãtur.*

9 *S. Benedictus cur Moyſi cõparatus.*

Exod. 15.12. *Geneſ.* 8. 20. 22.13 *& ibi.* 17. *&* 21. *&c.* *Exod.* 12.3. *Leuit. per totum.* 1. *Cor.* 10. 11. *Exod.* 14. *Exod.* 21.22. *Matt.* 14.25. *Greg.* 2. *Dialog.* 7. *Exod.* 17.6. *Greg.* 2. *Dialog.* 5.

fontem vſibus Monachorum elicuit: qui hodiéque in
*Num.*10.10. riuum fluit. Ille brutos mores Iudæorum,quos incredulos vocat & rebelles, virga legis coercuit: iſte Monachorum gregem, ſicut voluntariè auditu auris obedientem: quaſi vna perſona, propter vnum cor alloquens:filium nominat:& ſuaui iugo Chriſti ſupponit.

S. Benedictus in Prologo Regulæ. 7 Multa dici prætereà poſſent, quibus iſtarum perſonarum conuenientia patuiſſet. Et hunc quidem Beatiſſimum Patrem, legiſlatio, ſpecialiter Moyſi comparat. Sed magnitudo virtutum,atque ſignorum, quibúſque etiam excellentiſſimis viris, conſertum nihilominùs oſtendit.Sicut ille mirabilis eius vitæ relator,Papa videlicèt Gregorius adſtruit, qui adſignanter ex quibuſdam factis, ipſum aliquibus nominatim expreſſis coæquat, dicens inter cætera: Nam in aqua ex Petra » producta, Moyſem. In ferro verò, quod ex profundo » aquæ rediit,Eliſæum. In aquæ itinere,Petrum. In corui » obedientia, Eliam. In luctu autem mortis inimici, Da- » uid video, & perpendo. [10] Vir iſte Spiritu Iuſtorum » omnium, plenus fuit. Qui & in dono prophetiæ, & in » dignoſcendis hominum cogitationibus, atque in ſe- » cretorum agnitione iudiciorum, valdè eum perſpica- » cem fuiſſe,non tacet. Poſtremò,quod inter plurima ſuperni muneris Kariſmata, adprimè diſertus fuerit. Et quod Monachorum Regulam, ſermone luculento, & diſcretione præcipua ſcripſerit,lętabundis auribus eorum narrat.Lætabundis, inquam,quia grande gaudium quibúſque ſanum ſapientibus hoc adfert: quòd eis ſuperna prouidentia, talem ac tantum Ducem, ac præceptorem conſtituit;quem ad promulgandam cœleſtis diſciplinæ legem, dignum & idoneum, totus mundus agnoſcat. Gaudent ergo, & quaſi præuium ſequentes, de eius nutu pendent,& cordis aciem in eum defigunt. Gaudent, quia per eius magiſterium, ad cœleſtis militiæ tyrocinium ſunt aſciti.Sperant ſub eius ducatu militantes,ad ſuperni Regis palatium intromitti. Et quod ſuis meritis nequaquam præſumunt,eiuſdem ſui Ducis interceſſione,adipiſci confidunt.Ad hanc itaquè lucernam,

Greg. 2. Dialog. cap. 8.
4. Reg. 6. 6.
2. Reg. 19. 1.
Greg. 2. Dialog. cap. 8.
10 S. Benedictus plenus omniū iuſtorum Spiritu fuit.
Ibid. cap. 36.

nam, quasi in caliginoso vitæ huius stadio micantem, subindè respiciunt: & in ipsa vident, quò gressum operis tendant. [11] Lucerna est igitur Beatissimus Benedictus. Lucerna, inquam, ad hoc super candelabrum posita, vt ardens & lucens, sicut de suo Præcursore Veritas adtestatur, omnibus qui in domo Dei sunt, resplendeat. An & iste, superno amore non vehementer arsit? An & iste, cùm verbo & opere, tùm signorum splendore non reluxit? Est igitur lucerna. Sed qualiter eumdem præceptorem suum, immò & Dominum, legiones Monachorum decentius appellabunt? Dominum, inquam, siquidèm & Elias, dictus est Dominus Elisæi. Ergo pietatis affectu vocetur lucerna. [12] Sed quasi parum est, vocetur etiam stella. Non tamen qualiscumque: sed talis, quæ erudiens multos ad iustitiam, refulgeat, iuxta illud Danielis, in perpetuas æternitates. [13] Vocetur etiam Sol, quia fulgebit sicut Sol cum iustis, & nunc in Ecclesia, & tunc in Regno Patris eorum. Vocetur etiam Angelus, quia legem requirunt ex ore eius. Postremò videant & gaudeant, quàm propriè vocetur Benedictus, quem Deus adeò benedixit in omni benedictione spirituali. Et per quem tanti benedictionem, hæreditate possidebunt.

11 B. Benedictus est lucerna. Matth. 5. 15. Ioann. 5. 35.

4. Reg. 2.

12 B. Benedictus est stella. Daniel. 12. 13

Sol. Angelus. Matt. 13. 43. Malach. 2. 7. Ephes. 1. 3.

13 S. Benedictus est Sol.

8 Fateor enim, quòd eiusdem Patris dilectoribus adeò placet tali vocabulo censeri, quod solet maximè post Diuinum nomen, more Christiano versari. Quis enim piè loquens, aut Benedictum, aut benedictionem sub quolibet obtentu non dicat? Cæterùm laudes eius resonare, talibus vtcumque congrueret, qui iuxta Apostolum sciunt, *quæ est spes vocationis Dei*. Videlicèt & illius vocationis, qua non solùm cum aliis Christianis, communiter ad fidem vocati sunt: sed [14] etiam ad subeundum celsiorem gradum, per eumdem Patrem institutum, qui in vacuum, gratiam hanc nequaquàm accipiunt, sed quæ à Deo donata sunt, norunt. De quibus, propter cor & animam vnam, sub vnius populi vocabulo Deus dicit: *Obauditu auris obaudiunt mihi*, quem nimirùm *in Sanctis* eius, *laudare iubemur*. Sed quales

Ephes. 1. 18.

14 Monachatus excelsior vocatione cõmuni, grad⁹. 2. Cor. 6. 1.

Psal. 17. 45. & 150. 1.

eum laudare debeant, Scriptura non tacet, dicens ad
Psal. 21. 24. 25. ipsos: *Qui timetis Dominum, laudate eum.* Et item: *Laudabunt Dominum, qui quærunt eum.* Quo contrà: *Non*
Eccli. 15. 9. *est*, inquit, *speciosa laus in ore peccatoris.* Quid ergo de nobis censendum est, qui supra modum peccatores sumus, & laudes eius attemptare præsumimus? Sed Diuinæ pietatis diuitias attendentes, de eiusdem indulgentissimi Patroni misericordia, præsumimus.

9 Deniquè eadem Scriptura, quæ in persona Iustorum dicit: *Laudent eum cœli*, mox subiungit, *& terra*: (Psal. 68. 35.) ne peccatores desperarent. Nam adeò misericordiam suam Deus multiplicat, vt non solùm homines, sed etiam iumenta saluet. Ergo & nos, de eiusdem Patris laude, licèt indigni, gaudeamus. Et quamuis non sit nobis os aperire præ confusione; tamen illud Mosaicum vnusquisque nostrûm eidem dicat: *Scio, quia misericors es Domine.* (Psal. 35. 8.) Cum metu & spe præstolantes, vtrùm sicut [15] Regibus consuetudo est, vt in suis Nataliciis reos absoluant. (15 Regum consuetudo.) Sic iste Princeps Dei, propter gaudium suæ sanctæ solemnitatis, vincula nostra relaxet. Siquidèm & illud occurrit memoriæ: quòd inter pretiosa filiorum Israël munera, etiam pilos caprarum quidam detulerunt. (Exod. 25. 4.) Et quia per illos peccatorum confessio designatur, saltem vel hoc vnum offeramus. Verùm si deest aurum sapientiæ, si argentum ritè laudantis eloquij, si diuersarum virtutum gemmæ. Postremò, si castitatis byssus miseris abest, vel prædictos caprarum pilos offeramus: quia fortè & ipsi, cum veraci confessione placebunt. Veraci scilicèt, quia quem adhuc ex consensu peccare [16] delectat: falsum est, quòd de præteritis verè pœniteat. (16 Quæ sit vera pœnitentia.) Vt autem quiddam de humano vsu loquamur. Si quando paterfamiliàs, post tempus, domum suam reuertitur, omnis familia solet adgaudere. Cùm quidem & catelli exilientes, quodam gestu membrorum, se monstrant lætari. Quapropter, & nos, licèt iumentis insipientibus meritò simus comparandi: tamen si ob istius honorem solemnitatis, quæ eumdem nostrum Dominum, nobis quodammodò repræsentat, gauisi

gauisi fuerimus: vel micas misericordiæ eius sperare, quasi catuli sub mensa poterimus. Et hoc non ex nobis, sed ex bonitate Euangelici Regis, qui cæcos & claudos, ad conuiuium suum dignatus est ascifcere. Benè ergo nobiscum agitur, quòd idem paterfamiliâs, nos suis solemniis interesse non dedignatur. [17] O quanti sunt etiam in remotissimis trans maria regionibus, qui tantoperè gauderent, si eis vel semel ad eius sacrum tumulum accedendi possibilitas esset! Vndè etiam considerandum est, quid à Deo nobis donatum sit. Ne fortè, si eius præsentiam minùs reuerenter senserimus, aut infecto corde (quod absit) in conspectu eius vacui venerimus. Dicat ipse propheticum illud: *Non est anima mea ad populum istum.* Et itèm: *Propè es tu ori eorum, & longè à renibus eorum.* Proptereà cùm ad exemplum Euangelici illius Regis, intrauerit vt videat solemnisantes, tanquam discumbentes, (Nam cùm Spiritu Dei plenus sit, nihil est in creaturis Dei, quod eum latere possit.) quisque nostrûm procuret, ne fortè paternos eius oculos, cordis amictu vel corporis offendat. Nam vt ipse dicit: *Omnis exaltatio genus est superbia*, per quam maximè *quisque fit abominabilis*, vt scriptum est, *apud Dominum.* Meminerimus tamen, quia ad supernum Iudicem, vel ad Senatores cœli placandos, recogitatio, seu confessio peccati specialiter profit, iuxta illud: *Narra si quid habes, vt iustificeris. Iniquitatem meam,* inquit, *ego agnosco.* Et ideò quasi securus postulat: *Auerte faciem tuam à peccatis meis.* Quisquis verò nostrûm, vult sui meriti faciem contemplari: necesse habet, vt in hoc [18] speculum intendat, id est, vt eiusdem Beatissimi Confessoris actus, sollicitus perpendat. Inspectis etenim, prout nostra paruitas est, illius gestis, vel quãtum nos in imo, vel quantum ipse in sublime sit, animaduertere poterimus. Hinc de quolibet pœnitente scriptum est: *Respiciet homines,* id est, Sanctos, *& dicet: Peccaui.* Quoniam ad illorum speciositatem, considerat, quantum se deformem attendat. Quæ vtilitas autem de eadem confessione proueniat, ibidèm signatum

Luc. 14. 13.

17 Desideriũ accedendi ad tumulum S. Benedicti.

Isai. 15. 1.
Ierem. 12. 2.

In Regula S. Benedicti, de gradibus humilitatis.

Prouerb. 12. 10.

Esai. 43. 26.
Psal. 50.

18 Speculum est S. Benedictus.

Iob. 33. 27.

Ibidem. tum est, cùm dicitur: *Liberemus eum de superbia, & de his quæ fecit, vt non eat in perditionem.* At verò, quia

3 Esdr. 9. 53. Scriptura iubet: *Sanctus enim dies Domini est, nolite*

Matth. 9. 15. *contristari.* Quod ex nobis, vel in nobis triste est, omittamus: & quasi nobiscum sit hodie sponsus, gaudere præsumamus. Minùs verò nostræ confessionis, velut ante pedes Paternæ pietatis offerentes, nostrum posse in eius laude & admiratione, totum subleuemus. Eius verò laudes, quisque tantò celsiori voce clamet, quantò hunc ardentiùs amat, vel eius vitam perspicaciùs pensat, quæ nimirùm à sui primordio, tota admiratione dignissima est. Nam quàm magnificum illud est, quòd

Greg. 2. Dialog. cap. 1. paternas, vt fertur, eo deserente opes, admodùm domicilium sibi Spiritus Sanctus, in eius sacro pectusculo collocauerat, qui esse Philosophorum inania studia, adhùc tenerrimus cognouit: qui grandæuo animo, iam tunc eremi vastitatem subire ausus est. Quod nec ipse quidam Martinus, toto orbe mirabilis, fecisse refertur. Et quia iugum non solùm ab adolescentia, sed etiam

Ierem. 3. 27. ab ipsa infantia portauit. Vt ibidem Ieremias prosequitur, in illo cœlesti capitolio singulariter sedebit. Nec sine Diuino moderamine gestum fuisse constat, quòd aculeos temptationis in sese tam validos, ibidem expertus est. Sicut enim Dux bonorum Petrus, primò sibi ostensus, est tunc Dominico gregi prælatus. Sic iste Princeps Dei, tantorum millibus Monachorum præferendus, oportuit vt proprio discrimine probaret, qualiter subditis misereri debuisset. Quia tamen, primò certaminis impetum fortiter deuicit, tale quid deinceps numquam sensit. Quàm obedienter sanè, & quàm disertè, priuato [19] bono quisque debeat commune bonum preferre. Hic spiritalis disciplinæ magister, in hoc suo facto demonstrat. Quod mox vt expetitus est, dilectam solitudinem, se vincens deseruit, & voto supplicum satisfecit. Quoniam verò sancta atque admiranda eius gesta in promptu habentur, nos interim taceamus de illis. Hoc tamen ad ipsius honorificentiam referamus, quòd [20] non alius quilibet ex magistris Ecclesiæ, vitam

19 Bonũ commune, priuato anteferendum.

20 Laus est S. Benedicti, quòd S. Gregorius Papa, eius vitam scripsit.

vitam tanti Patris digessit, quâm insignis ille disertissimus Papa Gregorius, qui totum quod scripsit, quasi aurum refulget.

Diuinitùs [20] enim dispositum est, vt cùm isdem Excellentissimus Legislator in cæteris modis sit à Deo decoratus : etiam hinc maiori authoritate, tam ipse quam legislatio eius roboretur : quòd eandem vitam, Summus Apostolicæ Sedis Pontifex ordinauit. Quæ scilicet vita, etiam ex occasione Dialogi eius, pluribus innotesceret: & non solùm apud Latinos, sed etiam [21] apud Græcos notissima foret. Nec illud prætereat quòd omnimodis gaudendum nobis est. Hunc tantum splendorem in hanc nostram occiduam regionem venire, diuino nutu donatum esse. Nec abs re credimus contigisse, quòd clientem vnicè dilectum Beatum videlicet Maurum, has in partes adhûc viuens direxerit. Et [22] demum se Transferri voluerit. Fortè enim, cùm sancta mens eius adeò dilatata esset: vt omnem mundum simùl conspiceret : Hunc locum, sibi quodam occulto consilio specialiter delegauit : Viderit ergo quisquis est, cui locus tàm multis vsquequaque tantum desiderabilis, non negatur : quanti habendus sit, quantáque reuerentia excolendus. Pondus quippe [23] cuiuslibet reatus, non solùm ex intellectu gerentis, vel tempore : sed etiam ex loco solet pensari. Hinc enim velut à maiori exprobatione, contra impium vox Diuina quæritur, dicens. *In terra sanctorum inique gessit, & nō videbit gloriam Domini. Et item. Dilectus meus in Domo mea malè operatus est.* Alioquin, quem præsentia tanti Patris ad sui reuerentiam non flectit: Spiritum Iudæ videtur participare. Cuius duritiam, nec visio, nec locutio, nec conuiuium ipsius Domini, emolliuit. Inspiciamus ergo, quid à Deo donatum est nobis : & oblatam gratiam, nullatenùs in vacuum recepiamus. Tātus fulgor, cæcitatem mentis nostræ illuminet Tanta pietas, duritiam emolliat. Tam potens medecina, vulnera nostra sanet. Si enim adhuc puerulus

21 Dialogi S. Gregorij Grecè Translati.

22 Curse voluit in Gallias Trāsferri, S. Benedictus.

23 Cicunstātia peccatorum.

Isa. 26. 10.
Iere. 11.15.

Greg. 2. Dialog. cap. 3.

puerulus ita capisterium reparauit, vt nec scissura quidem appareret: Nos, qui vasa ad honorem in domo Dei per gratiam vocati sumus, quia multas peccatorum scissuras incurrimus, per eundem medicum qui iã suo regi societatus est, reparari poterimus. Si nigredo scelerum nos decolorauit, non simus vt Ethiopes, qui non mutant pellem suam: sed ad eius manum recurrentes, annonam misericordiæ, sicut ille coruus ab

Ibid. cap. 8. eò requiramus, Si etiam inter iniuriosos merito computandi sumus, illum tamẽ affectum quo pro se odiente fleuit: ab ipso reposcamus. Neque enim supplices, quamuis indignos, auersabitur: qui pro perseuerante in malitia lugebat. Gaudeamus ergo, & erga Dominum nostrum, quo valemus adnisu, dilectionis adfe-

Luc. 7. 47. ctum exibeamus. Nam idcirco dimissa sunt Mariæ peccata multa, quia dilexit multum.

Cæterum ad laudes eiusdem Principis Dei: semper iuxta Psalmistam, adiicere, cuiquam desiderandum est. Sed nos affectum quidam exibere possumus, pefectionem verò tantæ rei, nequaquam explere sufficimus. Quapropter easdem illius laudes, non vna vox, nõ vna congrægatio, neque vna vrbs vel prouincia proclamat: sed vbicumquè sancta Ecclesia diffunditur, per tribus, per nationes, per linguas, laus Benedicti frequentatur. Si enim *in multitudine populi dignitas Regis est*, vt ait Salomon. Quantum putamus esse dignitatem istius Regis, quem tàm numerosus prosequitur exercitus Monachorum [24]? Quis vmquam Rex aut Imperator, in tantis mundi partibus imperauit, aut ex tam diuersis nationibus, sibi tantas legiones conduxit, quantas videlicet iste, cuiuslibet sexus & ætatis, in Christi militia, voluntariè iuratas disponit? Quem quasi præsentem intuentes, & vexillum institutionis sequentes: Diabolicas acies viriliter infringunt. Quibus illud Propheticum coaptatur, *erunt oculi tui, videntes præceptorem tuum.* Denique fidelis opinio est, quòd vnusquisque sanctorũ cùm illis surget [25] in regeneratione, quos Domino acquisiuit. Cùm igitur vniuersi huiusce institutionis-

Puerb. 14. 28

24 Monachatus, quãtum per vniuersum orbem diffusus.

Esa. 30. 21.

25 Vnus quisque sanctorũ cum suis in resurrectione surget sectatoribus, sicut aliqui Sanctorum Authorum opinantur.

tutionis eius sequaces, in vnum coacti fuerint: quale signũ Apostolatus Benedicto: tunc ille copiosus exercitus, se ipsum exhibebit? O quali gaudio tunc ille tripudiabit, qui sese illis cohortibus immiscere potuerit! Nunc omnes, vel loco vel affectu vicini, in eum cordis intuitum dirigant: Omnia enim omnibus factus est. Habent enim pueri formam in puero quàm sequantur, vt quoniam ad exemplum Isaac Deo oblati sunt: primordia sua caueant fermentare. Ac deinceps quique per ætatum successiones, sint perfecti sensu: vt à paterna sui nutricij pietate non degenerent. Ne forte si ab excellẽtiori gradu ceciderint, grauius elidantur. Sed & nos quicumque deliquimus, nullomodo ab speranda clementia deficiamus: quia viuens & post obitum, mortuos suscitauit, confracta restaurauit, desperata curauit.

Et quamuis non fecerimus eius voluntatem, Dominum tamen inuocemus eum, & sint oculi nostri in manibus eius intendentes: donec ipse suos attollat super nos, & misereatur nostri. Sit nobis semper Benedictus in corde, Benedictus in ore, Benedictus in actu, quatinus si qua virtus, si qua laus disciplinæ, vt illud Apostolicum imitantes, quæ vidimus in illo & audiuimus in illo & audiuimus ab illo, sectemur: vt nobiscum sit. Deus pacis per ipsum, in secula seculorum. Amen. *Philip. 4. 8.*

Explicit Sermo venerabilis Odonis Abbatis de Beato Patre nostro Benedicto.

Sancti istius Odonis Abbatis Cluniacensis atque Floriacensis, eximiam fuisse doctrinam cùm incredibili sanctimonia coniunctam: omnes qui de eo agunt antiqui scriptores testantur. Nec mireris lector, hunc simul Cluniacensi Floriacensique præfuisse Monasteriis. Nam vti ipsius vita Author, apud Surium Tomo 6. indicat: iussu summi Pontificis Leonis vij, disciplinæ restauran-

dæ

dæ in Floriacensi Cœnobio gratia, tanto oneri humeros suppoſuit. Porrò dum Floriacenſem conuentum moderaretur, ſuprapoſitum Sermonem, in feſto Tranſlationis S. Benedicti, Floriacenſibus Cœnobitis pronunciauit: iuxta quòd Aymoinus concione ſequenti ediſſerit. Obiit verò anno Domini 943. die 18. Nouembris. Refertque apud Surium Ioãnes Italus, eum ſcripſiſſe librum de Tranſlatione Corporis S. Benedicti, quem mirabili perquiſitum indagatione necdum reperire potui.

ALIVS SERMO IN FEſtiuitatibus Sancti Patris Benedicti editus ab AIMOINO Floriacenſi Monacho.

Opera Ioannis à Boſco nunc primùm in lucem emiſſus.

IN Annuis terrenorum Imperatorum natalitiis: moris quondam fuit, à ſubiectis Regibus, maxima eis exiberi donaria. Studebat igitur vnuſquíſque, pro ſe: & ne alter in offerendis muneribus potior eò videretur, elaborabat. Quo exemplo, condecet vnicuique noſtrum, in ſolemnitatibus [1] Sanctorum placabilia Deo offerre munera. Et cui deeſt auri vel argenti copia, ſaltem deuotionis prætendat obſequia, fundat preces ad Dominum, vt ſuum ritè dignetur acceptare votum. Et quamuis non ſit ſpecioſa laus in ore peccatoris, tamen vnuſquíſque noſtrum ſtudere debet, vt iuxta Pſalmographi monitum. *In ſanctis eius laudet Dominum*. Quapropter amantiſſimi Patroni noſtri Benedicti, manſueta benignitate inducti, qua nos ſuis ſan-

1 Oblationes in ſolemnitatibus Sanctorum.

Pſal. 150.

ctis interuentionibus adiuuare non desistit, dignum duximus vniuersa quæ de ipsius laude, à diuersis auctoribus sparsim descripta sunt: summatim in vnum colligere. & quasi quoddam munus nostræ seruitutis, in eius sacris solemniis, licet exiguum, tamen fidele persoluere. Vt & apud quamplures laus eius dilatata patefiat, & qui omnia volumina authorum habere nequiuerit: præconia Alumni sui, in vnum collecta, si inuenisse gratuletur. Hoc ergo promissæ rei erit exordium.

2 Supernæ dignatio Maiestatis, electos suos cœlestibus munerans donis, in terris quoque eximiis laudum ditat præconiis. Quæ per seruos suos, summæ scilicèt eloquentiæ viros, dilatans in populis, quàm magni apud se sint meriti, facundis elucidari præstat scriptis. Vndè egregij meriti famulum Benedictum, tanto præ cæteris sanctæ Ecclesiæ Patribus donauit priuilegio, vt eius vitæ laudes, non quilibet Scholasticorum, verùm [z] præcipuus Doctorum Gregorius, Sanctæ Sedis Apostolicus, mellitis dilatarit eloquiis. Et multorum quidèm Sanctorum, duo aut tria deflorauit Miracula. Huius autem; qualis ab ineunte ætate fuerit vita, quámque mirandum habuerit transitum, dulcissima promulgauit facundia. In cuius vitæ libro, inter alia huius Sancti præconia, eum aliquibus antiquis Patribus æquiparat, in quibusdam miraculorum gestis. Inter cæteros verò, Sancto Prophetæ Elisæo illum comparat. In ferro, quod ex profundo aquæ, ab vtrisque retractum memorat. Verùm nos salua ipsi Sancto Papæ Gregorio sua authoritate, liceat dicere, ipsius Sancti Prophetæ Elisæi gesta, Sancti Patris nostri Benedicti gestis, penè per omnia forè similia. Liceat igitur nobis, aliquid de ambobus, quasi concionando sermocinari. Interrogatus in Euangelio à Discipulis Dominus, de aduentu Eliæ, respondit: *Elias iam venit*. Et paulò pòst: *Si vultis scire, Ioannes ipse est Elias*. Apparet itaquè, cuius meriti Elias fuerit, cùm Ioanni æquatur, de quo ipsa Veritas testatur: *Quòd inter natos mulierum, nemo maior eo surrexit*. Is ergo, cùm rapiendus esset à Domino in cœlum,

z S.Gregor. Papa, præcipuus Doctorum.

Matt.17.12.

Matth.11.11.

cœlum, habens Elisæum discipulum, monuit eum, vt peteret quod vellet, & priusquàm ipse transferretur.
4 Reg. 2. 9. Ad hæc ille: *Peto*, ait, *vt fiat spiritus tuus duplex in me.* Annuit ille: *Si tamen videris*, inquit, *quando tollar à te.* Vidit igitur, & quæ petiit impetrauit. Hæc idcircò retulimus, ostendere volentes, quàm magni meriti Sanctus iste Pater noster Beatus existat Benedictus, cuius opera, illi sũt per omnia similia,[3] qui spiritũ Eliæ, ac per hoc, Ioannis Baptistæ duplici enituit gratia. Cuius acta Elisæi videlicèt, cum actibus Venerabilis Benedicti comparata, in hunc modum visuntur se habentia. Elisæus post translationem magistri, pallio quod illi ceciderat, Iordanem diuisit, & transiit. Beatus Pater Benedictus, dilectum discipulum suum Maurum, super aquas, sui meriti virtute ambulare faciens, Placidum puerum iam demersum, ad vitam reduxit. Quid horum præcellat, non est huius operis differere. Maximè cùm à Venerabili [4] Odone, hoc miraculum, Moysis operi in diuisione maris rubri comparatum, propriam habeat expositionem. Hoc breuiter intimasse sufficiat, per Elisæum, vnum in diuisione aquæ patratum signum. Per Beatum Benedictum, in calcatione æquoris, ac saluatione Fratris, duplex apparuisse beneficium. Ibi vestis cooperata est magistri, hîc ereptus puer, melotam Abbatis super se ferri, séque ab ea, aquis eripi conspexit. Reuertenti Elisæo à translatione Eliæ, filij Prophetarum etiam ab inuito exigunt, vt Dominum eius, quærere eis liceat: ne fortè in vnam vallium, aut in quemlibet montium, translatus lateat. Quæsierunt ergo, sed minimè repererunt. E contrà, Beatus Pater Benedictus, pro Dei amore, consortia linquens hominum, & concaua petens rupium, à Presbytero diuinitùs monito, per deffossa terrarum, per prærupta quæsitus montium, & repertus: quòd Pascha esset, est edoctus, & alimentis refectus. Ascendentem ad montana Elisæum, pueri cauillantes deridebant, dicentes: *Ascende calue, ascende calue.* Benedictum Patrem ad superna magis ac magis animo suspirantem, Dæmones qui vtique

3 Excellentia S. Benedicti, argutè sumpta.

4.Reg.2.14.

4 S. Odo, Sermonem fecit de S. Benedicto, qui ante hũc ponitur.

4.Reg. 2.16.

Greg. 2. Dialog. cap. 1.

4.Reg. 2. 23.

que in bonitate infantes sunt, maledictis lacessebant,
" dicentes: Maledicte, & non Benedicte, quid nobiscum *Greg. 2. Dialog. cap. 8.*
" habes? quid nos persequeris? Verùm, derisores pueros, egressi de silua vrsi, deuorauerunt. Maledicos Dæmones, æterni gehennæ ignes, perpetuò adurunt. Tribus Regibus, Rege scilicèt Israël, & Rege Iuda, cum Rege *4. Reg. 3. 16.*
Edom, aduersus Regem Moabitarum expeditionem agentibus, & siti laborantibus, iussit Elisæus in siccato torrentis alueo facere fossas, è quibus aqua progrediens, fatigatum satiauit exercitum. Venerabilis Benedictus Monachis, ex tribus Monasteriis à se constitutis, atque pro penuria aquæ ad se venientibus, præcepit cauare rupem, super quam tres à se impositos inuenissent lapides. Quo facto, fons continuò prodiit, qui hodiéque in riuum fluit. Mulier quædam, a creditore viri sui iam defuncti, calumniam patiens, virum Dei adiit Elisæum, consilium ab eo simúlque auxilium, expetens. Cuius meritis, oleum quod mulier se professa fuerat habere, in tantum excreuit, vt & debitum creditori redderet, & ipsi, vndè cum filiis viueret, abundanter remaneret. Eodem modo dilectum Domino Benedictum quidam adiit, ære pressus alieno, duodeno scilicèt solidorum numero. Cui Pius Pater subuenit, tredecim solidos ei conferendo, quos diuinitùs susceperat: dans in mandatis, vt duodecim fœneratori redderet, tertiumdecimum ad vsus proprios retineret. Itémque, vase vitreo petenti Clerico, cum oleo dato, ad eius orationem, dolium vacuum ita repleuit, vt superexundans, pauimentum madefaceret. Elisæi virtus, Sunamitis filium, ab inferis, orando, reuocauit ad vitam. Venerabilis Benedicti meritum, rustici puerum, sanctis precibus, patri reddidit viuum. Commorante Elisæo in Galgala, cùm filij Prophetarum cum eo degentes, mortiferum quid degustassent coctum in olla, ipsius medicante manu, euaserunt mortis discrimina. Nihilominùs Benedictus Pater, oblatum sibi à falsis Fratribus veneni poculum, per Crucis signaculum, redegit in nihilum. Puerum quoque, qui flasconem à fi-

Margin notes: *2. Dialog. c. 5* (beside "Venerabilis Benedictus"); *4. Reg. 4. 6.* (beside "adiit Elisæum"); *2. Dial. c. 27.* (beside "Cui Pius Pater subuenit"); *Ibid. cap. 29.* (beside "Itémque, vase vitreo"); *4 Reg. 4.* (beside "Elisæi virtus"); *4 Reg. 4. 4.* (beside "Commorante Elisæo"); *2. Dialog. tertotum* (beside "Nihilominùs Benedictus").

deli viro submissum, furtim absconderat, Prophetico spiritu, pestem serpentis qui iam illud vas intrauerat, vt vitaret edocuit. Tertia, in hoc vno Elisæi facto, Sancti Patris nostri Benedicti virtus enituit, quando infectum veneno panem, ne pestis ad plures serperet, per coruum longè proiecit. Ecce quanti apud Dominum meriti, rutilans Monachorum gemma existat Benedictus, luce clariùs patet, qui in vno illius actu, quem Sanctus Spiritus duplici vestierat dono, quadruplici effulsit miraculo. In effuso scilicèt veneno, in flascone cum serpente detecto, in obediente coruo, in pane mortifero longiùs proiecto. In quibus mirabilibus, quamuis & aliis possit æquari Patribus, præcipuè Sancto Eliæ: nostri tamen hoc solùm existit propositi, vitam huius Sancti, actibus conferre iusti Elisæi. Nempe [5] Elisæus, de viginti panibus, esum centum viris præbuit: panísque superfuit. Benedictus Dei famulus, Fratribus inopia laborantibus, collatione ducentorum modiorum farinæ, incertùm vndè aduectæ, Diuinitùs subueniri obtinuit. Laboranti Naaman Syro, pestifera lepræ contagione, ab Elisæo præceptum est, vt lauaretur septies in Iordane. Iuit igitur, lauit, & mundatus, ad Syriæ regna regressus est. Puer autem quidam paruulus, Elephantino morbo percussus, ad Dei hominem Benedictum est adductus, qui pristina sanitate recepta, incolumis remeauit ad propria. Alter quoque, qui haustu veneni, varietatem incurrerat cutis, per eumdem virum Dei Benedictum, antiquæ redditus est formæ. Giezi puer viri Dei Elisæi, per Spiritum Prophetiæ deprehensus suscepisse à Naaman vestes & munera, ipsius etiam donatus est lepra. Monachus quoque hominis Dei Benedicti, itidèm Spiritu Prophetico agnitus, à Sanctimonialibus mappulas accepisse, [6] sibíque eas in sinum misisse: mox confessa culpa: non pœna, sed indulgentissima donatus est venia. De ferro, quod ex profundo aquæ rediit, nobis tacendum, vt summo Præsuli Gregorio, congruus honor exibeatur, qui hunc Beatissimum Patrem nostrum Benedictum in hoc signo, huic

5 *Vide quartum librum Regum.*

6 *Vide totum secundum librum Dialogorum Gregorij.*

S ancto

Sancto exæquauit Elisæo. Porrò, quòd Elisæus, consilia Regis Syriæ, Prophetico Spiritu, Regi Israël per internuncios denunciauit, assimilatur ei rei. Cùm Venerabilis Benedictus, ad Fratres qui parietem construebant mittens, monuit vt sibi cauerent, quia malignus spiritus, insidians ad eos veniret. Sanè Elisæus a Syris obsessus, Angelorum exercitum sibi cœlitùs in auxilium missum, non videnti ministro ostendit. Noster Benedictus, licèt & in dissimili re, simile quid egit: dum dilecto Discipulo suo Mauro, immundum monstrauit Dæmonem, ab oratorio Monachum educentem. Elisæus Syros se obsidentes, excæcatos in Samariam, ad Regem Israël deductos, non solùm occidi non passus est: verùm pristino visui reddidit, pane & aqua pauit, atque ad sua redire permisit. Venerabilis Benedictus, sæuientem Zallam, sibíque pertinaciter minitantem, solo visu terruit, cibo refecit: & vt deinceps minus crudelis esset, solo verbi præcepto effecit. Elisæo prædicente, Regi Israël famem, quæ Syris obsidentibus Samariam, populum presserat, abundantiam frumenti sequuturam: cùm vnus Ducum, super cuius manum Rex incumbebat, incredulus ac rebellis Prophetæ exi-
« steret. Hæc ab eodem viro Dei audiuit: Videbis, inquit,
« & exinde non comedes. Qui in incredulitate permanens, iuxta verbum hominis Dei, sufficientiam alimentorum vidit, & in introitu portarum, oppressus à populo interiit. Haud multùm dispar huic causa extitit, cùm quidam Clericus, à Dæmonio per Benedictum Iesu Christi Domini famulum liberatus, mandatum ab eo accepit, ne carnem comederet, néve ad sacros ordines accedere auderet: quod si præsumeret, statim iuri diaboli manciparetur. Qui in quantum eius iussa custodiuit, incolumis mansit. At vbi inobediens, & quasi ori Dei incredulus, sacris se ingessit ordinibus: mox peruasus à dæmone, in eadem pœna permansit, vsque ad exitum vitæ. Azaële, qui pòst regnauit in Syria consulente Elisæum, pro salute Benadab Domini sui,
« inter alia, dixit vir Dei ad eum: *Scio*, inquiens, *quæ*

S 2 male

mala facturus sis filiis Israël: Ciuitates eorum munitas »
capies, prægnantes diuides, infantes gladio interficies. »
Pari modo Rex Gothorum Totila, ad Dei hominem Benedictum veniens, atque coram eo prostratus, & ab ipso de terra eleuatus, hæc sibi dicentem audiuit: Mul- »
ta mala facis, multa mala fecisti, iam tandèm ab iniqui- »
tate compescere. Et quidèm Romam ingressurus es, »
mare transiturus, nouem annis regnabis, decimo mo- »
rieris. Et licèt vti iam prædictum est, nostræ non fuerit »
intentionis, nisi vt actus Sancti Patris nostri Benedicti, cum actibus solummodo Beati conferremus Elisæi: tamen, qu a mentio Regis Totilæ, oportunam præbuit occasionem, congruum visum est, de quodam alio Sancto Propheta, dignum memoria retexere verbum, quod collatum, assimilari posit vni operum huius Incliti Confessoris. Deniquè vxor Ieroboam, qui peccare fecit Israël, consultura pro filio suo ægrotante, Achiam Prophetam, qui caligantibus præ senectute oculis, videre non poterat, adiit, mutato habitu, ne agnosceretur quæ esset. Quam venientem, Venerabilis Propheta, non carnalibus, sed spiritualibus intuens oculis, ait ad eam:

3 *Reg.14.*

Ingredere, ingredere vxor Ieroboam: quare te esse aliam »
simulas? Huic rei illud est simillimum, quòd cùm Regi »
³ Totilæ nunciatum foret, virum Domini Benedictum, Prophetiæ habere Spiritum: hoc ipsum experiri volens, se quidem ad eum venturum esse mandauit. Misit autem spatharium suum, cui Rigo nomen erat, Regiis indutum indumentis, cum magna obsequentum caterua, vt tàm ex vestimentis, quàm ex Ducum obsequiis, Rex putaretur. Cui aduenienti, occurrens Dei famulus, adhuc longiùs constituto, clamans imperauit: Pone, »
fili, pone hoc quod portas, non est tuum. Quo cum ru- »
bore, ad Dominum suum reuerso: ipse Totila, per semetipsum ad Dei hominem accessit, & quæ prædicta sunt Prophetiæ verba, ab eo audiuit.

3 *Totila Rex.*

Verùm, nos ad nostrum redeamus Elisæũ. Nostrum vtique, quia cuius opera, Sancti Patris nostri Benedicti operibus sunt similia: hunc nos præ cæteris Prophetis,

phetis, dignum ducimus dilectione præcipua. Vltimum ergo eius miraculorum, cum vno, sed nequaquam extremo, mirabiliũ venerabilis Benedicti comparemus. Nam cum idem seruus Dei: e præsenti excessisset vita · post non longum tempus, quidam sepelientes hominem, visis latronibus, proiecerunt cadauer in sepulchro Elysæi. Cuius tactu, mox mortuus surgens, ad propria rediit. Per Beatissimum quoque Benedictum, ac eius venerabilem Sororem Scholasticam, dum ab Italiæ partibus, eorum sacratissima ossa, gaudenti inueherentur Galliæ[7]: duo mortui vitæ sunt redditi. Et hæc quidem quæ retulimus Beato Patri nostro Benedicto, & sancto Prophetæ Elysæo communia sunt. Veremur equidem, ne à quolibet amatorum, huius Egregij Confessoris, nobis objiciatur: quod dum eum laudibus extollere cupimus, extenuasse visi sumus, cum eum vni solummodo Prophetæ comparauimus. Verùm, quisquis ille erit, sciat, & hoc sibi responsum esse deputet. Non nos illum cuilibet ex Prophetis, sed illi ipsum exæquasse, in quo duplex Eliæ requieuit spiritus. Et ne obiectio ista nobis præualeat, succinctim, si placet, coëquetur tam nouis quàm antiquis patribus. In restauratione videlicet capisterij Ioãni[8] dilecto Domini, qui fragmenta gemmarum coniunxit in solidum. In conuersatione eremi à pueritia, Eliæ, vel Baptistæ Ioanni. In dimissione prælationis, Samueli, seu ipsi Baptistæ Ioanni, qui summo progenitus Sacerdote, maluit eremi deserta incolere, quam Sacerdotij principatum tenere. In Prophetia destructionis Monasterij sui, seu subuersionis Romanæ vrbis: Isaiæ, vel potius Hieremiæ, qui ruinam vrbis Hierosolymorum, duplici planxit alphabeto. Domini quoque sui videlicet Redemptoris omnium Iesu Christi imitatus exemplum, in hoc facto est. Etenim benignus Iesus, odientis se Hierosolymæ ciuitatis, euersionem lachrymans prædixit. Eius autem verus famulus Benedictus, dilectæ sibi habitationis domicilia, diuinitùs euersioni gentium tradita, deflens ac ingemiscẽs,

7 *Ossa S. Benedicti in Gallia & Scholasticæ.*

8 *Historia S. Ioannis Euãgelistæ, ab antiquo probata.*

prænunciauit. Enimuero, Eliam corui quondam pauêre ministri [9], Beatum Benedictum Patrem iter agentem, sunt circumuolitantes secuti. Eliæ ad solos ciborum ministrauerunt vsus: Benedicto Patri non solum in transportatione venenati panis, verum etiam in comitatu seruierunt itineris. Comparetur, quia dignum est, in legislatione Moysi. Quamuis à Moyse, vni tantummodo genti lex data sit, à venerabili Patre, vbicumque per tribus, per linguas, per nationes electi Dei dilatati, sunt Paterna mansuetudine filij appellati: vt suaui iugo Christi, colla submittant, admonentur. Et hæc quidam à nobis abbreuiato modo loquendi dicta, fautoribus tam Incliti Confessoris, oramus, haud quaquam displiceant. Cæterum ea quæ à Beato Gregorio descripta sunt, eius relinquimus excellentiæ. Hoc de nobis, procûldubio profitentes, nequaquam gloriam tanti Patris, nostris laudibus eò propagari: quò eam promulgauit, dulcis eloquentia huius Præsulis. Qui videlicet Beatus Papa [10], vti Ioannes, maioris eius vitæ descriptor, testatur: missis Anglorum genti prædicatoribus [11], huius mansuetissimi legislatoris institutionem, post sanctum Euangelium, præcipuè obseruandam tradidit. Quique in Dialogo suo, post explanationem vitæ ipsius sanctissimi Patris, quam secundo posuit loco; in tertio volumine, capitulo xvj. quasi quæ memoria excessissent, quædam de ipso intulit. dum de quodam Sancto viro [12] Martino nomine loqueretur, ita inquiens. Hic vir Domini, haud du- »
bium quin Martinus, cum prius in eodem monte se »
contulit, necdum clauso specu habitans, cathena sibi »
ferrea pedem ligauit, eámque, saxo ex parte altera af- »
fixit: ne ei vltra liceret progredi, quàm cathenæ eius- »
dem quantitas tendebatur: Quod vir vitæ Venerabilis »
Benedictus audiens, cuius superius memoriam feci, ei »
per discipulum suum mandare curauit. Si seruus Dei »
es, non te teneat cathena ferrea, sed Cathena Christi. »
Ad quam vocem, protinùs Martinus eandem compe- »
dem soluit. Sed numquam postmodum solutum teten- »
dit

9 *Corui, Aues. S. Benedicti.*

10 *Ioannes descripsit, vitam S. Gregorij Papæ.*

11 *S. Benedictus Monachus S. Papa Gregorius extitit.*

12 *Martinus, vir sanctus Italus.*

« dit pedem, vltra locum, quo hunc tendere ligatum
« consueuerat. In quarto quoque volumine, dum de
exitu loqueretur animarum. miraculum quod in vita
ipsius Legislatoris nostri Benedicti descripserat, quódque pro sui magnitudine, apud infirmorum mentes
in dubium fortassis deuenire poterat, recapitulando
inferens: aliud quod minimè retulerat, subiunxit. Ait.
« enim capitulo octauo ita. In secundo huius operis li-
« bro iam præfatus sum, quod vir venerabilis Benedi-
« ctus sicut à fidelibus eius Discipulis agnoui, longè à
« Capuana vrbe positus, Germani eiusdem vrbis Epi-
« scopi animam nocte media in globo igneo, ad cælum
« ferri, ab Angelis aspexit. Qui eandem quoque, ascen-
« dentem animam intuens, mentis laxato sinu, quasi sub
« vno solis radio, cunctum in suis oculis mundum col-
« lectum vidit. Eisdem quoque Discipulis Beati Benedi-
« cti narrátibus, didici: quia duo Nobiles viri atque ex-
« terioribus studiis eruditi, germani fratres, quorum
« vnus Speciosus, alter vero Gregorius dicebatur: eius
« se regulæ, in sancta conuersatione tradiderunt. Quos
« isdem Venerabilis Pater, in Monasterio quod iuxta
« Terracinensem [13] vrbé construxerat, fecit habitare: qui
« multas quidem pecunias in hoc mundo possederunt,
« sed cuncta pauperibus pro animarum suarum redem-
« ptione largiti sunt: & in eodem Monasterio perman-
« serunt. Quorum vnus, scilicet Speciosus, dum pro vti-
« litate Monasterij, iuxta Capuanam vrbem missus fuis-
« set: die quadam frater eius Gregorius, cum fratribus
« ad mensam sedens atque conuescens, per spiritum
« subleuatus, aspexit & vidit, Speciosi Germani sui ani-
« mam, tam longè à se positi, de corpore exire. Quod
« mox fratribus indicauit, & cucurrit. Iámque, eumdem
« fratrem suum sepultum reperit, quem tamen ea hora
« qua viderat, exisse de corpore inuenit. Verumtamen, à
« quodam huius loci Sapientium cui [14] Gauzbertus no-
« men, haud mediocriter studiis à pueritia liberaliter
« imbuto artium, huiusmodi præfatiuncula vitæ huius
« eximij Patris, superaddita est.

13 *Monasterium apud Terracinam.*

14 *Gauzbertus. Floriacẽsis Poëta.*

Germine, doctrina, meritis ac nomine clari
Abbatis, vitam continet iste liber.
Quem Deus æterna faciens in sede potentem,
14 Benedictus nominis Dei hæres. [14] *Hæredem proprij nominis esse dedit.*
Nam fuit, est, & erit, Benedictus iure vocatus:
Vt relegens eius gesta, probare vales.
* Liceat dubitare virorum. *De quibus, vt nulli * dubitare liceret homonum:*
Eximium testem, promeruère sui.
Romanus sed enim Præsul super æthera notus
* Mũdo Gregorius. ** Gregorius, mundo hæc compublicauit ouans.*
Schemate quæ Dialogico, variauit honestè:
Lectori sermo gratior vnde foret.
Tum sequitur munus nobis diuinitus actum
Corporis eiusdem Patris, & ore Ducis.
Cuius ab exortu decoratur Nursia mater,
* Pia. *Miratur puerum quem * piè Roma nutrix.*
Prouectu cuius veneratur Sublacus antrum,
15 Casinum in agro Beneuētano positus est. [15] *Pastoris fructus, sed Beneuentus habet.*
[16] *Florida Floriacus membra, de nomine, fundus*
Aurelianensis, ast tegit ecce solo.
16 Corpus S. Benedicti apud Floriacum. *Gallia plaude satis, tanto donata patrono:*
Eius & exemplis, te super astra leua.
Gloria Christe tibi, tali qui stemmate seruos
18 Faustus scripsit vitã S. Mauri cõfes. *Nobilitas proprios * : sicque paternè foues.*
*Carè adeoque foues.

Sanè post Beatum Gregorium [18]. Faustus vitæ sancti Mauri conscriptor, miraculum quoddam à benigno Patre nostro Benedicto patratum, sed ab eodem Pontifice prætermissum. Hoc modo refert. Quodam tempore sanctus Benedictus, à quodam Nobilissimo secundum seculi dignitatem viro exoratus est: vt ad domum eius dignaretur per semetipsum accedere. quo vxorem eius ac filium, quem nuper enixa fuerat, à dæmonio quo grauissimè pariter vexabantur, suis sanctis meritis & orationibus liberaret. At sanctus Domini, pro eo quod ei familiaris, pro aliquibus operibus

bus ab eo religiosè geſtis exiſteret, ire non diſtulit, eóſque integerrimè ſanitati reſtituit.

Dehinc [19], Marcus quidam Poeta, ad eumdem Venerabilem Benedictum veniens, eiúſque magiſterio ſe committens, aliqua in eius laude, Leuita ipſius, verſibus exarauit. quæ ita ſe habent.

19 Marcus Poëta, Diſcipulus S. Benedicti.

De oratorio quod S. Pater Benedictus in ſummo monte condidit, vbi ſacrificabat Ioui erronea paganitas.

CAPVT I.

CÆca profanatas, coleret dum turba figuras,
Et manibus factos crederet eſſe Deos.
Templa ruinoſis his olim ſtruxerat aris,
Queïs dabat obſceno ſacra cruenta Ioui.
Sed iuſſus veniens, & eremo ſiſtitur alta,
Purgauit ſanctus hanc Benedictus humum.
Sculptaque confractis, deiecit marmora ſignis,
Et templum viuo, præbuit eſſe Deo.
Hûc properet cœlos optat qui cernere apertos,
** Et hic memor & votum, ſemita dura, pium.*
» *Semper difficili quæruntur magna labore,*
» *Arctam ſemper habet, vita beata viam.*
Hanc ego dum preſſus, progreſſus faſce ſubiſſem.
Depoſitum ſenſi, pondus abeſſe mihi.
Credo quod & felix vita fruar inſuper illa,
Ores pro Marco ſi Benedicte tuo.
» *Hunc plebs ſtulta locum quondam vocitauerat arcem,*
» *Marmoreiſque ſacrum fecerat eſſe Deis.*
» *Quem tunc ſi vero ſignaſſet nomine quiſquam,*
» *Tartareum potuit iure vocare chaos.*
» *Ad quem cæcatis errantes mentibus ibant,*
» *Improba mortifero reddere vota Ioui.*
» *Sed puto peruerſæ culmen ſignauerat aulæ,*

** Et ſeruet votum.*

Nomine nunc arcis, templa moderna vocant.
In quibus æternæ damnorum porta gehennæ,
Arxque modo vitæ est, quæ fuit ante necis.
De qua stelligeri pulsatur ianua cæli,
Dum canit Angelicis turba beata modis.
De qua colloqueris vir ô Benedicte tonanti,
Monticola, & sacri Dux eremita chori.

De Angelis qui ostenderunt eiviam, qua pergere deberet.

CAPVT II.

AD quam, tu ex alio monitus cum monte venires,
Per deserta tibi, Dux fuit ipse Deus.
Námque duos iuuenes, biuium perduxit ad omne:
Qui te firmarent, quod sequereris iter.
Hic quoque viuenti iustorum dixerat vni,
" *His tu parce locis, alter amicus adest.*

De tribus coruis quos alere solitus erat, qui eum à Sublacu, vsque Beneuentum, per quinquaginta ferè milliaria, sunt sequuti.

CAPVT III.

CRedéque ficta loqui, nisi ternis solus abiret.
Tres subito corui promeruêre sequi.
Hic quoque te clamant, populos qui teste requirunt,
Expectas noctis cum pia festa sacræ.
Qui velut orbati raucis, tibi flere loquelis
Instant conuinctu quod caruêre tuo.
Te sibi sublato tenebris mons Cælius horret,
Et pallet nebulis concolor ipse suis.

De Monachis, qui ex tribus Monasteriis, pro necessitate aquæ ad eum collecti, meruerunt ex petra aquam vbertim manantem adipisci.

CAPVT IIII.

Moerent, & largis distillant fluctibus antra,
Cúmque suis plangunt, arida lustra feris.
Ast tunc perdocto scopuli cessère rubíque,
Siccáque mirandum, terra retexit aquas.
Certum est mons Christi, quod montibus imperet ipsis,
Subiectis pedibus, mons caput ipse tuis.
*Vt summum tu sancte Pater * vegetere cacumen,* — * *Obscurum verbum.*
Submisso tumidam vertice planat humum.
Neve fatigentur qui te Benedicte requirunt,
Molliter obliquum ponit vbíque latus.
18 *Nunc mons ipse tamen, iustè tibi reddit honorem.* — 18 *Casini amænitas.*
Qui meruit tantum te decorante bonum.
Arida tu cuius, hortis componis amœnis,
Nudáque fœcundo palmite saxa tegis.
*Mirantur montes, scopula *, freta, nunc sua dona,* — * *Scopuli.*
Pomiferísque viret, silua decora comis.
Sic hominum celeres in fructum dirigis artus,
Sicca salutifero flumine corda rigans.
Sic rogo nunc spinas, in frugem verte malignas,
Quæ macerant Marci, pectora bruta tui.

Et hæc quidem Marcus in præconio spiritalis doctoris sui, Metricè lusit. Post eum Paulus sacri Cœnobij Casinensis Monachus [19], in historia Romana libro decimo sexto. taliter huius Sancti Patris nostri, facit
« mentionem. His ipsis temporibus, proculdubio quibus
« Bellisarius Patricius Vvandalos in Africa bello do-
« muit. Apud Castrum Casinum, post solitarium vitam,
« sancto degens Cœnobio, stupendis Beatissimus Pater
« Benedictus nec minus futurorum præscius, radiabat
« virtutibus. Porrò in historia gentis suæ [20], hoc est Longobar

19 *Paulus Lãgobardus, fecit historiã Romanam.*

20 *Idẽ fecit historiã gentis suæ.*

gobardorum vitam eiusdem nostri post Dominum Protectoris, Elegiaco metro describere disponens. Hoc sumpsit exordium. Iustiniani Augusti temporibus » qui Romanum Imperium felici sorte rexit, qui & bel- » la prosperè gessit,& in causis ciuilibus mirificus extitit, »
21 *Sublacus.* Beatissimus Benedictus prius in loco qui [21]. Sublacus » dicitur, qui ab vrbe Roma quadraginta millibus abest »
22 *Casinum olim Harum appellatum.* & postea in castro [22] Casino quòd Harum appellatur. » & magnæ vitæ meritis, & Apostolicis virtutibus efful- » sit. Cuius vitam sicut notum est, Beatus Papa Grego- »
23 *Paulus Monachus Casinensis.* rius in suis Dialogis,suaui sermone composuit [23]. Ego » quoque Paulus, ipsius Sanctissimi Patris Monachus, » pro paruitate ingenij mei, ad honorem tanti Patris, » singula eius miracula,per singula disticha,Elegiaco me- » tro,hoc modo contexui. »

Ordiar vnde tuos,sacer ô Benedicte triumphos?
Virtutum cumulos, Ordiar vnde tuos?
Euge Beate Pater,meritum qui nomine prodis,
* *Sæcli fulgida lux.* ** Fulgida lux secli. Euge Beate Pater.*
Nursia plaude satis,tanto subblimis alumno,
Astra ferens mundo. Nursia plaude satis.
O puerile decus tracendens moribus annos!
Exuperánsque senes:O puerile decus!
Flos paradyse tuus,despexit florida mundi,
Spreuit opes Romæ,Flos paradyse tuus,
* *Excusãda antiquitas.* *Vas * pedagoga tulit confractum,pectore tristi,*
Læta reformatum,Vas pedagoga tulit.
24 *S. Romanus.* *Vrbe [24] vocamen habens,tyronem cautibus abdit,*
Fert pietatis opem, Vrbe vocamen habens.
Laudibus antra sonant,mortalibus abdita cunctis,
Cognita Christe tibi,Laudibus antra sonant.
Frigora,flabra,niues perfers tribus impiger annis,
Temnis amore Dei,Frigora,flabra,niues.
Fraus veneranda placet,pietatis furta probantur,
Qua sacer altus erat, Fraus veneranda placet.

Signat

Signat adesse dapes agapes, sed liuidus obstat,
Nil minus alma fides, Signat adesse dapes.
Orgia ritè colit, Christo qui accommodat aurem,
Abstemium pacens: Orgia ritè colit.
Pabula grata ferunt auidi ad spelea subulci,
Pectoribus latis; Pabula grata ferunt.
Ignis ab igne perit, lacerant dum viscera sentes,
Carneus æthereo, Ignis ab igne perit.
Pestis iniqua latens, oculo est deprehensa sagaci,
Non tulit arma crucis, Pestis iniqua latens.
Lenia flagra vagam sistunt * modestimine mentem, * Moderamine.
Excludunt pestem, Lenia flagra vagam,
Vnda perennis aquæ, natiuo è marmore manat,
Arida corda rigat, Vnda perennis aquæ.
Gurgitis ima calybs capulo diuulse petisti,
Deserus alta petens, Gurgitis ima calybs.
Iussa paterna gerens dilapsus currit in æquor,
Currit vectus aquis, Iussa paterna gerens.
Præbuit vnda viam, prompto ad præcepta magistri,
Cursori ignaro, Præbuit vnda viam.
Tu quoque parue puer raperis, nec * occidis vndis, * Mergeris
Testis ades verax, Tu quoque parue puer.
Perfida corda gemunt stimulis agitata malignis,
Tartareis flammis, Perfida corda gemunt.
Fert alimenta Corax digitis oblata malignis,
Dira procul iussus, Fert alimenta Corax.
Pectora sacra dolent inimicum labe peremptum,
Discipuli excessum, Pectora sacra dolent.
Lyris amœna petens ducibus comitaris opimis.
Cælitus attraheris, Lyris amoena petens.
Anguis inique furis * Loco spoliatus & aris, * Luco.
Amissis populis, Anguis inique furis.
Impropè sessor abi, sine dentur marmora muris:
Cogeris imperio, Improbe sessor abi.

Cernitur ignis edax falsis insurgere flammis,
Nec tibi gemma micans, Cernitur ignis edax.
Dum struitur paries lacerantur viscera fratris,
Sospes adest frater, Dum struitur paries.
Abdita facta patent, patulo produntur edaces,
Muneris accepti, abdita facta patent.
Saue tyranne tuæ frustrantur retia fraudis,
Frena capis vitæ, Saue tyranne tuæ.
Mœnia celsa Neumæ nullo subruentur ab hoste,
Turbo ait euertet, Mœnia celsa. Neumæ.
Plecteris hoste graui ne lites munus ad aram,
* Fers dum *Munus dum * fers aris, Plecteris hoste graui.*
Omnia septa gregis præscitum est tradita genti,
Gens eadem reparat, Omnia septa gregis.
Fraudis amice puer suaso captaris ab Hydro,
Hydro non caperis, Fraudis amice puer.
Mens tumefacta sile, tacita ne carpe videntem,
Cuncta patent vati, Mens tumefacta sile.
Pellitur atra fames delatis cælitus escis,
Nilhominus mentis, Pellitur atra fames.
Pectora cuncta stupent, quòd eras sine corpore præsens,
Quod peruisa mones, Pectora cuncta stupent.
Vocis ad imperium sacris non esse sinuntur,
Intersunt sacris, Vocis ad imperium.
Tellus hiulca sinu, corpus propellit humatum,
Iussa tenet corpus, Tellus hiulca sinu.
Perfidus ille Draco mulcet properare fugacem,
Sistit iter vetitum, Perfidus ille Draco.
Exitiale malum capitis decussit honorem,
Id procul imperiis, Exitiale malum.
Fulua metalla pius nec habet, promittit egenti:
Cælitus excepit, Fulua metalla pius.
Tu miserande cutem variant cui fella colubræ,
Incolumen recipis Tu miseranda cutem.

Aspera saxa vitrum rapiunt, nec frangere possunt:
Illesum seruant Aspera saxa vitrum.
Cur ò proconde times stillam prabere lechiti?
Dolia cerne. fluunt, Cur ô proconde times?
Vnde medela tibi spes est cui nulla salutis?
Qui semper metuis. Vnde medela tibi?
Ha lachrymande senex hostili concidis ictu,
Ictu sed resipis, ha lacrymande senex.
Barbara lora manus ignaras criminis arcent,
Spontè sua fugiunt. Barbara lora manus.
Ille superbus equo reboans clamore minaci,
Stratus humi recubat, Ille superbus equo:
Colla paterna ferunt extincti viscera nati,
Viuentem natum, Colla paterna ferunt.
Omnia vincit amor, vicit Soror imbre beata:
Somnus abest oculis, Omnia vincit amor.
Simplicitate placens instar petit alta Columba.
Regna poli penetrat, Simplicitate placens.
O nimis apte Deo, mundus cui panditur omnis!
Abdita qui lustras, O nimis apte Deo!
Flammeus orbis habet iustum super æthera nantem,
*Quem pius * iussit amor, Flammeus orbis habet.* * *Vssit.*
Ter vocitatus adest testis nouitatis habendus,
Carus amore patris, Ter vocitatus adest.
Dux bone bella monens, exemplis pectora firmas:
Primus in arma ruis, Dux bone bella monens.
Congrua signa dedit, vitæ consortia linquens,
Ad vitam properans, Congrua signa dedit.
Psalmicen assiduus, numquam dabat ocia plectro,
Sacra canens obiit, Psalmicen assiduus.
Mens quibus vna fuit, tumulo retinentur eodem,
Gloria par retinet, Mens quibus vna fuit.
Splendida visa via est, facibus stipata choruscis:
Qua sacer ascendit, Splendida visa via est,

Rupea

Rupea septa petens, nacta est errorre salutem:
Errorem euasit, Rupea septa petens.
* Caramina. Car minq. *Poëmata parua dedit, famulus pro munere supplex,*
*Exul, inops, tenuis, * Poëmata parua dedit.*
Sint precor apta tibi, cælestis tramitis index.
O Benedicte pater, Sint precor apta tibi.

Hymnum quoque singula eiusdem Patris miracula continentem, metro Iambico Archiloïco, ita texuimus.

Fratres alacri pectore,
Venite concentu pari:
Fruamur huius inclitæ
Festiuitatis, gaudiis.
Hac Benedictus aurea,
Ostensor arcti tramitis:
Ad Regna conscendit Pater,
Captans laborum præmia.
Effulsit vt sydus nouum,
Mundana pellens nubila:
Resplenduit prodigiis,
Ventura seclo præcinens.
Laturus esum pluribus
Sanis, reformat vasculum.
Arctúmque dans ergastulum,
Extinxit ignes ignibus.
Fregit veneni baiulam
Crucis per arma, cymbiam:
Coërcuit mentem vagam,
Leni flagello corporis.
Funduntur amnes rupibus,
Redit calybs è gurgite:
Hostem ruina conterit,
Cedit fremens leo graue.
Immota fit moles leuis,
Rogus migrat fantasticus:

Fractum

Fractum reuisit sospitas,
Excessus absentum patet.
Rector vafer depranderis,
Iniquę possessor fugis:
Futura pranoscimini,
Arcana cor non contigit.
Fundatur ædes eminus,
Tellus vomit cadauera:
Dracone frenator fugax,
Æther pluit munismata.
Vitrum resistit cautibus,
Manant oliuo dolia:
Vinclum resoluit visio,
Vitam receptant funera.
Tanti potestas luminis,
Voto sororis vincitur:
Quo plus amat quis, plus valet.
Enare quam cernit polo.
Non ante · seclis cognitum.
*Noctu iubar * effulgurat;* *Refulgurat
Quo totus orbis cernitur,
Flammisque subuehi pius.
Hæc inter instar nectaris.
Miranda, plectro claruit:
Nam pinxit aptè lineam,
Vita sacra sequacibus.
Iam dux alumni sat potens,
Adsis gregis suspiriis,
Gliscat bonis, Hydrum cauens.
Sit callis vt sequax tui.

Porro, desolationem ipsius sacratissimi montis Casini, quam beatus pater Benedictus, multo ante spiritalibus præuiderat oculis, necnon restaurationem eius, breuissimo narrandi genere curauit manifestare.

25 Paulus Caſinēſis licet inuitus, teſtimonium præbet. Trāslationi S. Benedicti,

At[25] vero Tranſlationi ſacratiſſimi Corporis eiuſdem ſancti Patris ac ſororis eius Scholaſticæ, ad hunc Venerabilem locum Floriacum, licet inuitus, in ipſa Longobardorum hiſtoria teſtimonium præbuit. Quæ omnia, quia in primo libro Miraculorum, penè ipſius verbis exarata ſunt, nos interim ſuccincto genere narrandi, prælibaſſe ſufficiat. Illud ſanè non reticendum, quia Deo amabilis Abbas Odo[26], in laude eiuſdem Patris ſermonem facunda edidit eloquentia, & in ſermone quem de Sancto, conſcripſit Martino, huius non ſiluit præconia[27]. Smaragdus quoque, expoſitionē in ipſius Regulam commentatus, hos præmiſit verſiculos.

26 Odo Abbas, edidit ſermonem de S. Benedicto. qui ponitur ſuperius.

27 Smaragdus Comentator regulæ S. Benedicti.

Quiſquis ad æternum mauult conſcendere regnum,
Debet ad aſtrigerum mente ſubire polum.
Religione pia, vita perquirere callem:
Scandere quo valeat, aurea regna celer.
Eſt Monachis Sancti Benedicti regula Patris
Perfectis: plana, ſuauis, & ampla via.
Aſpera ſed pueris, necnon tyronibus arcta:
Quos aluit gremio, lactea vita diù.
Hæc eſt ſancta via, prælucida ſemita cæli;
Carpere quam cupiunt, caſtra beata Dei.
Admonet hæc Monachos ſublimis Regula cunctos,
Vt rebus careant, regna ſuperna petant.
Propria dimittant, habeant vt propria cuncta,
Proſpera quæ ſociis cælica regna manent.
Patribus à noſtris, in ſacro carmine legis,
Regia rectò gradis dicitur iſta via.
Hæc eſt vita bonis, necnon & norma ſalutis,
Arcus & arma piis, frigida tela malis.
Hanc nullus nolens, cupiens implebit & omnis:
Eſt quæ grauis grauibus, ſuauis & apta bonis.
*Florigeri Monachis * oſtendit hæc paradyſi*
*Regula, luciſluum * deſiderare locum.*
Hæc benè materno natos caſtigat amore,

** Cæli iubet iſta docetque. Concupiſ-cum.*

Arguit

Arguit erudiens, & sine felle monens.
Hæc patienter eos tenero cum verbere nutrit,
Candida post obitum premia multa dabit.
Pandit iter rectis, cælestia pandit amicis,
Currere ne pigeat, sed patienter eant.
Examinat vitas, mores componit & ornat.
Librat & equiparat, & * moderando minat.
Adnihilat paruum, iustum* conflascit vt aurum,
Limat & examinat, & poliendo librat.
Est ouibus virga gracilis, moderatio iusta,
Lima pia * capiens, regna beata parans.
Arguit, obsecrat, increpat, atque libenter emendat,
Quos sibi germano fœdere consociat.
Nouit ad æternum Monachos perducere regnum,
Et sociare choro dulciter Angelico.
Quamuis hæc socios cœli deducat ad alta,
Est tamen angustus callis, & arcta via.
Arcta pios celsi deducit ad atria regni,
Ampla malos putei mergit in ima nigri.
Nemo viam timeat Monachorum intrare per arctam,
* Ducunt ad astrigerum castra beata polum.
Ille poli poterit leuiter conscendere celsa,
* Quem nocuo nulla pondere culpa grauat.
Aliger æthereus grauido cum corpore nullus
Verberat, æthereas sæpè volando vias.
Nullus enim Monachus peccati pondere pressus,
Stelligeri poterit regna subire poli,
Omnis enim Monachus lachrimis commissa lauare
Debet, & vlterius nulla lauanda pati.
Temperet interea Monachi discretio mentem,
Et via per medium regia ducat eum.
Vt caueat dextram solers, timeátque sinistram,
Hortantur sacræ munia legis eum.
Tristia non timeat, timeat sed prospera mundi,

* Et minuit moderans.
* Sic cōflat.
* Piè.
* Astrigero inducunt castra beata polo.
* Noxia quē nullo pondere culpa grauat.

Scandere tunc poterit,regna beata poli.
Quisquis amat rutilos sanctorum carpere fructus,
Actibus in cunctis consocietur eis.
Moribus ornatus,& casto corpore comptus
Viuat,& à Domino semper amatus erit.
* Sit. *Sic tacitus,humilis,mitissimus,atque benignus,*
Sit patiens,sobrius,prouidus atque pius,
Indolis & docilis,sapiens ac mente pusillus,
Conceptus,placidus,& benè cautus eat.
Excitet interea cordis compunctio fontem,
* Mētis qui sordes. *Qui sordes animæ,inluuiésque lauet.*
Chrismate perfuso lachrymarum fusio fonti
Æquiparat,maculas tergit vt ille nigras.
Tergit & ablutos paradysi ritè colonos,
Efficit vt ciues iam sine fine petat.
* Lautas. *Qui iugiter * laudes possint persoluere grates,*
Viuere cum Domino,semper & esse suo.

28 *Adhelmus Episcopus.* Nihilominus[28] Adhelmus Anglus,primùm Abbas,post Episcopus factus: in libro De laude sanctorum à se edito,huius S.Patris,hoc modo meminit.

Imperium mundi,florens cum Roma teneret,
Atque gubernaret,regnorum sceptra per orbem.
Temporibus Faustus Benedictus claruit hisdem,
Quem Deus Ausoniæ clemens indulserat author,
Vt populum Domini,vadentem tramite recto,
Ferret ad æterni ductor vestigia regni.
Quem prius abstrusis sæuis anfractibus error,
Trusit ad inferni torrentis tartara nigra
Sæpè tyrannorum contriuit templa priorum.
Qui Dominum lucis tenebroso corde negabant.
Mox illic figens,victricia signa salutis.
* Ex. *Sic miles Christi,deuicto * hoste triumphat.*
Basilicam Domino restaurans æde renata,
Quis modus aut numerus,vel certe calculus index

Expla

Explanare valet virtutes illius amplas?
Quæ modulum & numerum excedunt, pro mole suorum,
Namque cadaueribus reddebat lumina functis,
*Quæ gelidæ mortis per vim fortuna * necarat.*
Auditu surdos, & claudos gressibus ornat.
Ægrotos vegetat, membrorum viribus augens.
Dæmonis arma fugans, necnon & spicula frangens,
Hostibus explosis, restaurat saucia corda.
Iste capisterium rimarum fragmine ruptum
Innouat, vt nutrix lachrymarum flumina fudit.
Pestiferum calicem qui mortis pocula cinxit
Porrecta, rupit dextra per signa salutis.
Sic etiam calybem prolapsum gurgite Gothi,
Ad proprios iterum iussit remeare lacertos.
Primo qui statuit nostræ certamina vitæ,
Qualiter optatam teneant Cœnobia normam.
Quoque modo properet directo tramite sanctus.
Ad superum scandens cælorum culmina cultor,
Cuius præclaram pandens ab origine vitam,
Gregorius Præsul carthis descripserat olim.
** Donec æthereum felix migraret in arcem.*
Huius alumnorum numero glomerantur ouantes,
Quos gerit [29] in gremio fæcunda Britania ciues.
A quo iam nobis baptismi gratia fluxit,
Atque magistrorum veneranda caterua cucurrit.

* *Magis probo negarat.*

* *Æthereã donec.*

29 *Monachi S. Benedicti, Apostoli Angliæ.*

Pari modo in præconio sororis eius, Beatæ videlicet Scholasticæ, aliquantos eidem carmini, taliter interserit versiculos.

Tempore Gothorum, fulsit virguncula quædam,
Quæ proprium ex schola [30] sumpsit, Scholastica nomen.*
Hanc Deus vbertim cælesti munere ditat,
Aurea virgineo lucrantem præmia voto.
De qua hoc præcipuum vitæ ramusculus almæ

* *In hoc excusanda antiquitas.*

30 S. *Scholastica, vnde dicta.*

Diuulgare solet, latus qua tenditur orbis.
Quod fratrem sibimet germano fœdere iunctum,
Subnixis precibus gestit compellere virgo,
* *Acciperet.* *Quatenus * acciperent sacrorum dulcia noctu*
Fercula librorum, & sancti conuiuia verbi.
E quibus affatim saturantur pectora plebis,
Atque saginantur sanctorum corda virorum.
Sed fidus precibus frater non flectitur vllis,
Quin immo sanctam contempsit voce sororem.
Tum virgo Christum pulsabat corde benignum,
Vt sibi dignetur vulnus sanare doloris:
Mox igitur cælum nimboso turbine totum,
Et conuexa poli nigrescunt æthere furuo.
Murmura vasta tonant, flammis commixta coruscis,
Et tremuit tellus magno tremebunda fragore.
Humida rorifluis humectant vellera guttis,
Irrigat & terram tenebrosis imbribus aër.
Complentur valles, & larga fluenta redundant
Tunc mansit nolens, qui pridem sponte negauit
Quod germana petit, deplorans anxia curis.
Sic Deus auscultat deuota mente rogantes, »
Quamlibet à nullo solandi verba capessant. »
Et hæc quidam Adhelmus.

Ad extremum proprij clientes ipsius amantissimi [31] Patroni nostri Benedicti, in præsentia Pretiosissimi Corporis eius apud Floriacum speciali gratia educati, ad laudandum alumnum suum, haud segnes apparuerunt: in describenda* duntaxat Translatione sanctarum eius Reliquiarum, nec non miraculis, quæ per illum antiquis seu modernis temporibus, Christus operari dignatus est. Nos quoque pro modulo nostræ possibilitatis, post perscripta quædam eius miracula, in ipsius laude hoc aggressi opus: videamus quibus adhuc sanctis possit æquiparari Patribus. Æquetur sanè viro forti Gedeoni, qui hostes Israeliticæ plebis, prælio

31 Corpus S. Benedicti apud Floriacū.

Iudic. 6.

prælio aggressurus, prius Aram Baal de paterna exterminauit domo, nemúsque illi sacratum, extirpauit. Sic & iste fortis miles Christi, aëreis potestatibus, bellum in castro Casino indicturus, oraculum Apollinis euertit: lucum succidit, ac fanum eius, templum viuo præbuit esse Deo. Sanson ille virorum fortissimus, mirabilium eius inuideat virtutibus. Ipse etenim pro auulsione oculorum, deiecto solario, tria millia secum deleuit inimicorum. Hic autem Deo amabilis Benedictus, armis patientiæ fultus, inimicum suum Florentium, & deuitauit viuum: & solarij ruina contritum, fleuit fuisse defunctum. Sanson neruos & vincula quibus ipse ab inimicis alligatus erat, rupit: ac si stupea fila. Mitis Pater Benedictus, aliena, & quòd mirabilius est, solo intuitu, soluit ligamina. Thobias iunior, Archangelum Raphaëlem, meruit itineris habere ducem. Beato Patri Benedicto, duo Angeli in figura iuuenum apparentes: ostendêre ei viam, qua ad castrum Casinum pergere deberet. Daniel vir desideriorum, sagacitate astutæ mentis, furtiua Sacerdótum Belis deprahendit conuiuia. Strenuus Benedictus, Spiritus Sancti illustratus gratia: absentium fratrum sumptuosa cognouit, ac detexit conuiuia. Ille Draconem extinxit, iste fugitiuo fratri, Draconis speciem obiecit, & antiqui hostis qui in serpente figuratur, callidas persuasiones, in eius corde mortificauit. De antiquis Patribus quibus aut æqualis miraculis, aut excellentior fuerit, satis dictum. Nunc iam, noui patres Testamenti perscrutantes, inspiciamus: quos aut potentia exæquet signorum, aut exuberet. Petrus [32] primus in Apostolorum ordine, primus ponatur in huius causæ ratione: cui hunc Inclitum Confessorem [33], Beatus Papa Gregorius non dubitauit coëquare, tàm in itinere aquæ, quàm in Sanctimonialium Excommunicatione. At [34] verò Doctori gentium illum coëquat, cùm cognita diuinitus Casinensis Cœnobij desolatione, animas habitatorum eius loci, eum obtinuisse narrat, ita inquiens. Pauli vicem video tenuisse Benedictum

Iudic.6.

Iudic.16.

Thob.3.& 5.

Dan.14.15.

32 Petrus, primus in Apostolorum ordine.

33 B.Benedictus, S.Petro Apostolo cõparatus.

34 B.Benedictus compa-ratus Paulo Apostolo.

Greg.2.Dialog.

ctum, cuius dum nauis rerum omnium iacturam pertulit, ipse in consolatione, vitam omnium qui eum comitabantur accepit. Ipse sanè egregius prædicator scribit de se, ter Dominum rogasse, vt auferretur ab eò stimulus carnis, nec impetrasse. Verax Gregorius narrat de hoc ter Beato, post edomitam vepribus ac vrticis carnis temptationem, tale quid deinceps eum numquam sensisse [35]. Martinus ille toto orbe nominatissimus, huius nostri patris haudquaquam inuidet virtutibus: quem secum gaudet regnare in cælestibus regni sedibus. Ille enim ab Aniciano, dæmonem qui eius insederat ceruicibus, sola exsufflatione depulit. Iste duos Monachos, vnum ictu virgæ, alterum alapæ incussione, ab antiqui hostis dominatione eruit. Brictium sibi derrogantem, absens Martinus audiuit. Monachum superba in cogitatu loquentem, prouidus Benedictus diuinitùs intellexit. Ampulla sanctificatum à Martino oleum continens, & in pauimentum marmore stratum decidens, nequaquam confracta est. Vas vitreum cùm oleo, propter inobedientiam à Venerabili Benedicto per fenestram cellarij super molem lapidum, projici iussum: permansit inlæsum. Nec Anachoretarum choro hic noster patronus dispar inuenitur, in signorum tropheo [36], Macharius ille mirabilis, orationi instans, aspexit Dæmonem in veste forata, varia vitiorum eremitis ferentem pocula. Quem interrogans. Ohe maior ait, quo vadis? responsum ab illo accepit, quòd ad fratres iret, & varios affectionum gustus illis propinare vellet. Præcipuus Monachorum Benedictus, dum ad orationem pergeret, eundem antiquum hostem, in specie medici obuium habuit, quo tenderet inquisiuit. Ille, respondit se ad fratres ire, potionem illis dare velle. Macharius Theoctistum Dæmoniaca fraude vitiatum, suis exortationibus, ad melioris vitæ reduxit statum. Benedictus ob diaboli despectum, vnum tantummodo seni ab eò vexato incussit colaphum: & continuò reddidit sanum [37]. Anthonius inter Anachoretas eximius, animam Pauli Eremitæ primi, vidit ab Angelis ad cælum

35 B. Benedictus in quibus S. Martino Turonensi comparatus.

S. Brictius.

36 B. Benedictus, Machario comparatus.

Greg. 2. Dia.

37 B. Benedictus comparatus S. Antonino.

lum ferri: sinceritas Patris Benedicti, non solum sororis Scholasticæ spiritum, in columbæ specie vidit scandere cælum: verum & Germani Capuani animam, in sphæra ignea celsa penetrare polorum [38]. Illi ipsi antiquissimo, atque ideo primo Eremitarum Eliæ, quamuis iam per obsecundantes sibi coruos sit æquatus: videamus tamen, vtrum & in eius translatione, sit non dispar a Deo iudicatus. Elias enim, curru igneo raptus est in cœlum. Amabilis pater Benedictus, via palliis strata, ac inumeris corusca lampadibus, alta conscêdit polorum. Eliam dum tolleretur à se, flens inclamabat Elysæus. *Pater mi, Pater mi, currus Israel & auriga eius.* Discipulis venerabilis Benedicti, viam qua ad Dominum iocundus ibat magister, mirantibus: adstans vir clarus. Haud dubium quin angelus, hæc verba consolationis est effatus. Hac inquit via, dilectus Domino, cælum Benedictus, ascendit. Hûc vsque quibus sanctis hic Beatus Pater noster Benedictus pàr apparuerit in Miraculis, disputatum sit: Nunc, eius dilectores succinctim disputando considerent, in quibus signis alios, excellere credendus sit. Nam in cò quòd adhuc puerulus eremum petiit intrepidus, quodque carnis incentiua sic edomuit in adolescentia, vt nulla deinceps libidinis pateretur certamina: aut rarissima, aut nulla, aliorum iuueniuntur exempla. Quia verò eum, quem terra post obitum non tenuit, per impositionem Dominici corporis, sepulturæ conclusit, & ligamina rustica solo intuitu soluit, Fratribus quoque quibus se ad construendum Monasterium venturum esse predixerat, apparuit Vniuersum modum sub vnius horæ momento conspexit, via palliis strata cœlos côscendit, vt pace omnium loquar sanctorum, nullum ei video côferendum. Licet enim [39] in trâsitu, Eliæ eum comparasse visi sumus: Hoc tamen humanis sensibus excellentius forè creditur. Quod hic amantissimus [40] Domini Benedictus, non subuectus aut raptus esse, sed conscendisse perhibetur.

De cætero, nos qui multa grauedine peccaminum pressi, laudes tàm magnifici Patris agredi ausi sumus,

T 5 interim

38 *Elias primus Eremitarum.*

4 *Reg.* 2.

39 *In quibus S. Benedictus alios Sanctos excellit.*

40 *Pulchra obseruatio.*

interim sileamus:quia mens sibi malè conscia, pauet se tanta attemptasse prçconia. Vnde huius Alumni nostri, luce ipsa qua fruimur vitáque carioris Sanctissimi Benedicti,efflagitamus beneuolentiam : vt apud Omnipotentis Dei misericordiam, peccatorum nobis obtineat veniam ,& per infinita secula , sempiternam gloriam. Amen.

Explicit Aymoini Floriacensis sermo de S. Benedicto.

Versus in hoc Sermone contentos, vt reperimus in textu reliquimus,Venerandæ Antiquitati deferentes:in margine tamen, nonnihil emendauimus

LIBER

LIBER VNICVS DE VITA SANCTI ABBONIS, FLOriacensis Abbatis, & Martyris.

Authore Aymoino Floriacensi Monacho.

EPISTOLA DEDICATORIA.

Reuerentissimæ vitæ viro. Domno Heruæo Clerico, Sancti Pontificis Martini Thesaurario. Aymoinus Monachorum Beati Patris Benedicti, sensu minimus, indeficientem æternæ vitæ thesaurum.

QVIA *superni gratia Redemptoris, tuam (Amantissime Domne) sibi vitam pudicam elegit ac placabilem, nos omnes quibus tua benignitas cordi est, gaudio gaudemus non modico. Reminiscimur enim, iucundam tuæ pueritiæ indolem, quàm lenis sodalibus, quàm grata maioribus, (ac quòd magis est) quàm placita Deo fuerit, ac sanctis omnibus. Tua quoque sanctitas, memorem se fore ostēdit, bonorum que in hoc sacro Floriacensi Cœnobio vidit, siue audiuit, exemplorum. Dúmque, quibus modis altioris vitæ vias incedat, cotidiè comminiscitur: præceptorum, ac assiduæ admonitionis nutritoris sui Sancti Patris nostri Abbonis, haud segniter recordatur. Cuius erga tuam dapsilitatem, sedulæ dilectionis curam, superfluum videtur* S. Abbo Floriac. Abbas.

tur

tur replicare. cum constet, id tuam beneuolam haud vmquam obliuisci mentem. Vnde manu Sanctæ pulsatus charitatis, quia vel ab ipso es dilectus, vel ipsum tua probatur dilexisse deuotio. Vna dierum meam admonere dignatus ex paruitatem, vti vitam eius, seu quo ordine ad Martyrium peruenerit, literis mandare, ad multorum studerem vtilitatem. Verum ego intelligēs, hoc opus multorum displicere animis, tamen tuæ dilectioni quæ mihi à puero semper dulcis fuit, parere gliscens: inerti licet sermone, imperata studui perficere. Et floccipēdens linguas derogantium, ad orationis tuæ, quam Deo beneplacitam noui, confugio auxilium: vt tuo interuentu, eius misericordia, pro hoc opere, mihi conferat gaudia æterna.

Prologus Aymoini Floriacensis, in vitam S. Abbonis Abbatis & Martyris.

ANtiquæ Gentilitati, id quondam fuit studij, vt eorum quos vnicè dilexissent, facta etiam inhonesta, memorialibus mandarent literis: & pro illorum benè gestis, laudes suis referrent Diis. Nobis verò qui per Christi gratiam, eorum euasimus errorem, idem quidem studium, sed dissimili intentione est habendum. Vt scilicèt Sanctorum vitas Patrum, ac Martyrum victorias, nostris pandamus scriptis, post nos venturis seculis. Verùm hæc ipsa ad laudem nostri referamus Creatoris, [1] per quem vel benè viuere, vel coronam potuerunt Martyrij percipere. Quapropter vnius dilecti Domini, Sancti videlicèt Patris nostri Abbonis vitam, seu quo ordine peruenerit ad Martyrium, rusticano licèt sermone, aggrediamur scribere. Nec oportet quemquam dubitare, eum verè Martyrem fore, [2] quem constat pro veritate, quæ Christus est, mortem pertulisse. Qui etsi non reuocabat homines à cultu Idolorum, laborabat tamen liberare, quod maius est, à seruitute vitiorum, [3] quibus qui assiduè dediti sunt, non

1 Sancti omnia à Deo habent.

2 Qui sint verè Martyres.

3 Qui peccato seruit, dæmoni seruit.

non Deo, sed dæmonibus seruire probantur. Quòd verò non diù pœnis tortus est, nulla gloriæ eius vel laudi, damna infert: cùm constet, quosdam Martyrum, sola nominis Christi confessione, etiam absque Baptismi perceptione, proprio per solam capitalem sententiam perfusos sanguine, regna cœlestia meruisse. Siu autem, quispiam idcircò ei crediderit derogandum, quòd in vita sua, vix vllum mirabile fecerit signum, legat vitas excellentissimorum Doctorum Augustini, & Hieronymi, & in eis non prodigia temporalium signorum, [4] quæ faciunt plerumque mali; sed vitæ puritatem, doctrinæ salubris eloquentiam, & fidei inueniet laudari constantiam. Licèt hic ter Beatus, in vita sua, non caruerit miraculorum gloria. His ergo contra obloquentes, si fortè assurrexerint, præmissis, iuuante nos Christi gratia, ac huius Sancti orationibus, propositum aggrediamur opus.

4 Miracula non reddunt, homines sanctiores.

Origo, & pueritia S. Abbonis.

CAPVT PRIMVM.

Venerabilis igitur Abbo, [1] Aurelianensi ortus est in pago. Cuius patris vocabulum Lætus, matris Ermengardis extitit. Quos quidem, non vana tumens & nobilitate superbus alebat sanguis; sed tamen, auis atauísque deriuata eos honestabat libertas. Quódque omnibus superexstat causis, timor Domini, moribus adornabat honestis. Talibus ergo Abbo ortus parentibus, in Floriacensi Monasterio, scholæ Clericorum, Ecclesiæ S. Petri obsequentium, traditur literis imbuendus. Diuina pro certo, vt credimus, id præordinante prouidentia, vt inde primordia sumeret literarum, vbi postmodùm plenissimè fluenta doctrinæ, mentibus erat propinaturus sapientiam sitientium, redderétque illis, seu eorum posteris, duplicatum suscepti fœnoris fructum, à quibus simplicia tantùm acceperat rudimenta elementorum. Erant in eodem Cœnobio, duo præcellentes viri, quos carnis affinitas matri eius propinquos esse

1 S. Abbo fuit ciuis Aurelianensis.

effecerat: vnus dicebatur Gumboldus, qui relictis huius sæculi nugis, ob Dei timorem, habitum Monastici susceperat ordinis. Alter vocatus est Christianus, qui sub clericali veste, Christo studebat deseruire, graue sibi formidans dispendium imminere, si eius non sequeretur pro posse mandata: à quo nominis etiam proprij, duceret stigmata. Ambo amoris Domini igne ferventes, ambo in ordine Presbyteratus,[z] cum sacrificio nostræ redemptionis, seipsos quoque Deo in ara immolantes cordis. Horum itaque feruenti admonitione, genitores memorati pueri Abbonis, ipsum ad seruiendum Christo, & Sancto Patri tradiderunt Benedicto.

z *Missa, sacrificium nostra redemtionis.*

☞ *Scholæ quondam adeò insignes atque celebres, in Cœnobio Floriacensi habebantur, vt scholasticorum in eis numerus, plus quinque millibus recenseretur. Hi, Didascalis suis, muneris honorarij gratia, pro candelis, Edictisve, in Parisiensi Academia, nostra ætate, Classium moderatoribus exiberi consuetis: bina manuscripta (eo quòd necdum typographica ars emerserat) offerebant volumina. Quorum numerositas, locupletissimam Floriacensem conflarat Bibliothecam, quam annis Domini 1561. & 62. diritas Caluinitica, inæstimabili literariæ rei iactura, diripuit, dissipauit, lacerauit.*

S. Abbo efficitur Floriaci Monachus, dignéque in adolescentia vitam instituit.

CAPVT II.

AGebat eodem tempore, pastoralis curam sollicitudinis, in hoc sacratissimo Floriacensi loco, Reuerendissimus Abbas,[t] Vvilfaldus vocabulo, Deo charus, & omni populo. Huic igitur, à parentibus, iam dictus bonæ indolis Abbo puer, traditus est, vt eius magisterio eruditus, Christi efficeretur famulus. Ante quem, cùm in Conuentu Fratrum fuisset adductus, ab

t *Vvilfaldus Abbas Floriacensis, vir magnus.*

co

eo quo vocaretur nomine, esse dicitur inquisitus. Ille continuo interroganti responsum dedit, Abbonem se dici asseruit. Tum Sanctus vir Vvlfaldus, Prophetico « mox Spiritu afflatus, alludens ad nomen: Abbo, ait, si « vltima immutetur litera, Patrem sonat in Achiuorum « lingua. Et conuersus ad puerum: Hinc iam, inquit, pue- « rorum dulcissime, talem te Christo exibe, vt dignus in- « ueniaris tui nominis appellatione. Annuat hoc Omni- « potens Pater, *à quo omnis paternitas in cœlo nomina-* « *tur, & terra.* Téque sua faciat seruare præcepta, vt ad « gaudia possis peruenire ęterna. Post hoc dictum,[2] Monachicum ei tradidit habitum, facta priùs per parentes solemni traditione:[3] iuxta quod in Sancti Patris Benedicti, continetur discretissima institutione. Traditus itaquè scholis, nulli sodalium videbatur grauis. Inerat ei columbina simplicitas, serpentinæ copulata astutiæ, vt & per mansuetudinem leniret beniuolos, & per prouidæ mentis acumen, deuitaret subdolos. Iam verò literariæ artis profunda, tanta adhuc puerulus rimabatur instantia, vt à didascalis semel audita, firmiter intra cordis conderet arcana. Egressus pueritiæ tempora, frequenti meditatione, adolescentiæ satagebat reprimere vitia, sciens scriptum: *Quia frequens meditatio, carnis est afflictio.* Quam idcircò iugi literarum exercitio domare curabat, vt spiritui eam seruire cogeret. Nec tamen vti à quibusdam iuuenum fieri assolet, ob studium lectionis, intentionem deserebat deuotæ orationis. Religionis namque propositum Monasticæ, quod habitu portendebat, id tota mentis deuotione diligebat. Et [4] quasi pro quodam leuamine, post precum ad Dominum missa libamina, liberalium artium sumebantur exercitia. Erat ei hoc præcipuum, adhærere lateribus senum. Et licèt certis horis, condiscipulorum gauderet societate suorum, in competentibus temporibus, vicinior efficiebatur senioribus.

Ephes. 3. 15.

2 S. Abbo fit Monachus.

3 Regula S. Benedicti, cap. de professione.

4 Literis nauare debent Monachi, gratia exercitationis: Orationi verò, gratia officij, ac vocationis

S. Abbo

S. Abbo fit Rector scholæ Floriacensis, & ad studia pergit.

CAPVT III.

CVm verò iam ad tantæ profecisset fastigium scientiæ, vt aliis quoque percepti talenti, valeret donatiuum erogare. [1] Imbuendis præficitur scholasticis. Quos ille per aliquot annorum curricula, lectione simul & cantilena, cum tanta erudiuit cura, vt palam se gaudere monstraret, quòd pecuniæ sibi creditæ lucra, augmentare valeret. Verùm ipse adhuc maiora gliscens scientiæ scrutari arcana, diuersorum adiit sapientiæ officinas locorum. Vt quia Grammaticæ, Arithmeticæ, necnon Dialecticæ, iam ad plenum indaginem affigerat, cæteras ingenio suo pergeret superadjicere artes. Quapropter Parisios, atque Remos, ad eos qui Philosophiam profitebantur profectus, aliquantulùm quidem in Astronomia, sed non quantum cupierat, apud eos profecit. Inde Aurelianos regressus, Musicæ artis dulcedinem, quamuis occultè, propter inuidos, à quodam Clerico, non paucis redemit nummis. Itaquè, quinque ex his, quas liberales vocant, plenissimè imbutus artibus, sapientiæ magnitudine cunctos præibat coætaneos. Supererant Rhetorica, necnon Geometria, quarum plenitudinem etsi non vt voluit attigit, nequaquam tamen ieiunus ab eis funditùs remansit. Nam & de Rhetoricæ vbertate facundiæ, [2] Victorinum quem Diuinæ interpres legis Hieronymus, præceptorem se habuisse gloriatur, legit. Et Geometricorum multiplicitatem numerorum, non mediocriter agnouit. Sic demùm viuaci mentis ingenio hæc vniuersa, strenuè assequuto, facilis erat eorum operatio. [3] Deniquè, quosdam Dialecticorum nodos sillogismorum, enucleatissimè enodauit, Compotique varias & delectabiles, secularium in morem tabularum, texuit calculationes. De Solis quoquè, ac Lunæ, seu Planetarum cursu, à se editas disputationes, scripto, posterorum mandauit notitiæ.

1 S. Abbo fit magister scholarum, apud Floriacum.

2 Victorinus Rhetor, S. Hieronymi præceptor.

3 S. Abbonis opera varia.

S. Abbo, docturus in Angliam pergit.

CAPVT IIII.

INterea legatio Gentis Anglorum, ad Floriacense venit Cœnobium, postulans aliquem sibi sapientum concedi virorum. Eadem quippè natio ad amorem sancti Patris Benedicti, memoratique loci, duabus ex causis, maximè accessit. [1] Vna quidèm, quia Beatus Papa Gregorius, missis ad eam conuertendam fidei Christi prædicatoribus, eiusdem dilecti Domini Benedicti Regulam obseruandam, specialibus inculcauit. Alia quidèm, eo quòd vir quidam magnæ apud eos nobilitatis, [2] Osuualdus vocabulo, spreto seculo, ad seruiendum Christo, in memorato Floriaco conuersus est Cœnobio. Ex quo ob bonæ vitæ meritum, a Rege ipsius prouinciæ, ad Archiepiscopatus assumptus gradum, Deo, ac patrono suo Sancto Benedicto, in regione Anglica construxit Monasterium. Ex illo itaquè Cœnobio, hi fuêre legati, quos ad Floriacum aduenisse superior retulit sermo. Pręerat per idem tempus Sanctæ Floriacensi congregationi, Reuerendus Pater [3] Oylboldus, vir secundum seculi dignitatem genere ac moribus clarus. [4] Qui non tam imperiosa authoritate, quam mansueta verborum lenitate, ab hoc Beato exegit viro Abbone, quatenùs ad instruendas eiusdem nationis hominum mentes, Diuina atque humana sapientia, qua ipse insigniter pollebat, ire non recusaret. Cui ille, iussionis haud segnis executor factus, obedientiæ sibi familiaris intuitu, quò mittebatur, proficisci non distulit. [5] Et quamuis inuidi ac calumniæ compilatores, eidem Dei homini persuadere conarentur, Abbatem memoratum malo accensum dolo, ipsum istans maria ideò velle dirigere, vt nunquam amplius inde valeret redire. Ille tamen de Dei filus bonitate, illud Apostolicum semper reuoluebat in corde: *Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum.* Verùm aliter se rem habere, ostendit apparatus itineris, qui magnificus a Domno Oylboldo proficiscenti collatus est.

1 Regulæ S. Benedicti p-fessores, apostoli Angliæ.

2 Osuualdus Archiepiscopus, Monachus Floriacēsis extitit.

3 Oylboldus Floriacensis Abbas.

4 Subditis imperādi modus efficax, à bonis imitandus Abbatibus.

5 Inuidi, semper dissensiones serunt, & omnia in peiorem partem interpretantur.

Rom. 8. 28.

6 A Morinis breuis transitus ad Anglos. Cúmque ad [6] Morinos ventum esset, à quibus breuissimus ad Anglos transitus est, per vnum fermè mensem in litore resedit, prohibentibus nautis, mare turbidum ingredi. Tædio itaquè longæ defatigatus moræ, vna dierum progressus ad portum, euocatum interrogat nauclerum, an tutò mare ingredi possit. Cui nauclerus, nunc quidèm nequaquam vtile forè dixit. Sed ex aurarum spiramine se intelligere, quòd non diù, prospera abesset nauigatio. Tunc vir Domini ait: Si, inquiens, » Omnipotenti Deo, interuenientibus Sanctissimi Patris » nostri Benedicti meritis, placet, vt ego ob aliorum vti- » litatem, hoc transeam pelagus: ventura luce, placidum » efficiatur mare. Sin aliàs Summo placuerit Opifici, » data die, retrogrado calle incipiam regredi. Igitur ad » hospitium regressus, Monachum quemdam, qui legatis se deducentibus præerat, Riculeum nomine admonet, vt in commune Dominum orarent, quò, si illi propositum non displiceret, iter prosperare dignaretur: si verò id reprobaret, cordibus eorum, voluntatem ad propria redeundi inspiraret. Quo annuente, post [7] vespertinam synaxim Deo persolutam, ambo ad [8] orandum solo prosternuntur. Finita oratione, quieti membra dederunt. Et ecce crepusculò sequentis diei, affuit nuncius naucleri, magna eos ad proficiscendum voce inclamans. Itaquè ascensa naui, comitantibus aliis octo nauibus, cùm in altum processissent, [9] repentè conspiciunt Marsuppas, & Porcipisces in fluctibus ludere, Balenas dorsa in modum maximorum tectorum attollere. Hæc omnia indicia imminentis tempestatis fore, vir Dei à nautis audiens, ad orationum recurrit nota præsidia. Nec defuit effectus eius precibus. Deniquè orta tempestate, nauis in qua homo Christi residebat, cum aliis duabus, quæ illam sequutæ fuerant, illæsa ad portum perlata est: reliquæ verò sex, simul cum hominibus, procellis & impulsu piscium quassatæ, perierunt. Hoc signum per eum Dominus operari dignatus est, cùm adhuc [10] Leuitarum fungeretur officio.

7 Vespertina synaxis.

8 Modus orandi.

9 Signū tempestatis.

10 S. Abbo Leuita.

S. Abbo

S. Abbo in Anglia docet, ac honore afficitur.

CAPVT V.

TAndèm post longos terræ ac maris excursus, Anglorum intrauit fines. Primùm itaquè omnium, [1] Ramesense S. Benedicti adiit Cœnobium. Sic enim appellabatur ille locus, qui à Venerabili Osuvaldo, illis in partibus est fundatus, cuius superiùs mentionem fecimus. In quo, qui Abbatis fungebatur officio, [2] Germanus dicebatur vocabulo, & ipse ad tanti gradus honorem, ex hòc sacro Floriacensi assumptus Monasterio. Vbi dum Sanctus Domini Abbo, per duorum fermè annorum moratur spatium, aliquos Monachorum scientia imbuit literarum. Intra eorumdem sanè spatium annorum, Regem adiit Anglorum, ac eius Ducem Hehelguinum. Sed à Rege verba tantùm, à Duce verò condigna suæ Sanctitati suscepit munera, atque in magna apud eum, quamdiù cum ipso fuit, est habitus reuerentia. Pontificum quoque Venerabilium, sæpe nominati Osuvaldi, ac Beatæ memoriæ Dunstani, amica sibi familiaritate vsus est. Horum prior Eboracensium: sequens [3] Cantuariorum Archiepiscopus fuit. In quorum vita moribúsque, sibi benè complacuisse Christi ostendit gratia, eorum tumulos, nunc vsque, Miraculorum illustrando gloria. Hi in tanta admiratione, hunc Beatum habuêre virum, vt in eo retinendo, charitatiua, & vt ita dictum sit, discordi inter se, diffiderent concordia.

1 Cœnobium Ramesense in Anglia.

2 Germanus Abbas, Monachus Floriacensis.

3 S. Dunstanus Archiepiscopus Cantuariensis.

S. Abbo, Anglia Floriacum reuertitur.

CAPVT VI.

PEr idem tempus, à Venerabili Abbate suo Oylboldo, literas suscepit, paternæ dulcedinis sollicitudine refertas. In quibus inter alia monetur, vt ad sua quamtociùs reditum mutaret, ac desiderantum se conspectibus repræsentet, De quibus, nos principium, & quædam alia excerpentes, huic inseru imus volumini.

Hoc ergo ipsa epistola habebat exordium: Præsciéntia »
Dei Abbas Oylboldus, & omnis concors Patris Bene- »
dicti congregatio; Dulcissimo Fratri Abboni, quidquid »
Pater filio, quidquid amicus amico. Gratiæ Omnipo- »
tenti Deo, qui tuo inspirauit cordi, vt in Babylonica »
captiuitate, memor esses, gratissimæ Syon. Hostiam »
iubilationis immolamus, quòd per tuas literas, cor »
nostrum lætificatum est, & quòd de te maximè time- »
bamus, à memoria & mente nostra expulit. Verè fauus »
distillans sunt labia tua, quæ distillauerunt verborum »
fluenta, super mel & fauum, gutturi nostro dulcia, quæ »
super aurum & argentum recepimus, penésque nos ser- »
uamus. Atque post pauca: Quamdiù tu lucerna ardens »
& lucens, & cæteri quoquè Soles, domum Domini, »
prudentiæ, iustitiæ, & temperantiæ speculo irradiastis: »
gaudebant Patres in filiis, lætabatur Pater noster Be- »
nedictus in suis alumnis, quos ab ipsis incunabulis[1] »
educauerat, Philosophiæ alimentis. Tandèm, ipse vir »
Domini Abbo, iuxta commonitionem honorabilis Pa-
tris sui Oylboldi, natiuæ faciem statuens reuisere tel-
luris, à memoratis Pontificibus, optimis honoratus
muneribus. Et à Venerabili quidèm[2] Dunstano, ma-
gnifica excepit munia, in argento, Sancto Patri perfe-
renda Benedicto. A Domino verò Osuualdo,[3] cum
gratia Presbyteratus, etiam cuncta eidem gradui con-
grua ministeria, est adeptus. Rediens igitur, multipli-
cem secum aduexit gazam, in suis speciebus dignam
vitæ eius continentem significationem.[4] Nam armillæ
torquésque aureæ, congruam benefactorum dicto-
rúmve eius, significauêre remunerationem: vestes verò
Sacerdotales, præsentis futuræve gloriæ portendebant
nitorem. At aureus Calix, & numerosum argenti no-
misma, innocentis puritatem vitæ, ac rutilantis præsa-
giebant eloquij iubar. Quibus omnibus, post suam ad
Floridi nominis Cœnobium reuersionem, ita mirificè
pollebat, vt in multorum & quos anteà latuerat, noti-
tiam deueniret.

1 Philosophia doceatur apud Floriacum.

2 S. Dunstani munera, S. Benedicto apud Floriacum directa.

3 S. Abbo fit Presbyter.

4 Armillæ & torques Monacho erudito datæ.

IOAN

IOAN. A BOSCO SVPER PLVRIVM

Cœnobitarum, à perfectione Regular. Benedict. obseruant. in plerisque Gall. Monast. decessione Breues Threni.

א. Aleph.

QVomodo sedet in Galliis apud plæraque Cœnobia depressus Benedictinus Sanctissimus Ordo, factúsque est quasi exutus decore antiquo & pristina gloria, à quo veræ pietatis normã doctrinæque lucé, olim Pontifices, Reges, & populi solebãt mutuari?

ב. Beth.

Ploret, quia multi in eo Cœnobitæ dùm Deo strenuè militare deberent atque ex puro & sincero mundum affectu spernere; seculurib. rursum se implicãt reb. sensímque labent, ac caducor. impetu abrepti; internarũ passionum reformationé, filialem cum Deo vnionem, assiduum sacrarũ literarum, post regular. persolut. ritè preces, in solitudine ac silẽtio studium, atque animarũ, (quantum Cœnobitica institutio permittit) iuuamen deserunt ac fastidiunt, ex quo ab hominibus, propter illos, totus penè Ordo exiguo iam in prætio habetur.

ג. Gimel.

Migrauit & cotidie migrat quilibet purioris animi vir, discretionis assequutus annos & nacta facultate legitima, ab eiusmodi in quibus Regul. nõ custod. Monasteriis, propter difficult. tuendæ inter plures remissè cõuersantes, Deo solénibus votis nũcupatæ seruitutis. Et dum in singularibus beneficiis inter gẽtes habitat, vt inueniat requié, ex insperato miratur se ab omnibus vitiis (quæ plus cæteris regularem vitam professos ob illorum status eminentiã infestant) pulsari, & quandoque apprehédi: inter singularis habitationis angustias.

ד. Daleth.

Viæ Syon lugent, eo quòd iam vix reperiatur vir vel adolescens indole paulò limpidiore, qui S. Benedicti Ordinem apud talia Cœnobia velit sua spõtè profiteri: at si qui iam annos pubertatis excedunt, profiteantur, aut ad ea ex aliis Monasteriis aduolent, beneficiorum atque officiorum commodo inescantur, aut defectu mentis corporísve notabiles à parentibus

 prece

prece,minis,& quandoque prætio intruduntur, vel prolis laxioris fastidio, dum adhuc pueruli sunt, obtruduntur. Vnde calore natiuo cum annis succrescente,vel libertatis dulcedine pruriēte,ob spiritualis educationis penuriam, ipsi iugum Dei excutere satagunt, aut si aliqua occasione portare compelluntur: sub onere gemunt. Sed & in similibus sanctimonialiū Cœnobiis,virgines alieno impulsu detrusæ,tædio,grādiores effectæ, squalent,& ipsæ oppressæ amaritudine.

ה. He.

Facti sunt hostes Ordinis S.Benedicti apud Gallias in capite: carne mundóque pluribus ipsius nominetenus professoribus,dominantibus: quia plusquam par est,relicta penè pietate quæ ad omnia vtilis est, scientiáque Dei neglecta quæ carnis iugulat vitia ac animi strangulat passiones,sectatur tanquā verum iter perfectionis, gestationē tantūmodo habitus regularis irregulari & ab Institutoris mēte aliena forma compacti, absq; ipsius mysticæ significationis exhibitione. Vnde Regulare schema in illis,vix à seculari amictu discretum,sæpè captiuū ducitur ante faciē carnis tribulātis.

ו. Vav

Egressus est, proh dolor! à filia Syon omnis decor eius, dum à plerisque Benedictinorum Cœnobiis interna recollectio atque doctrina sunt effugatæ, ac ipsarum loco,cuique quod sibi arridet permissa est faciendi facultas. Vnde facti sunt hodie plurimi Cœnobiis Præfecti, velut arietes amplius gregem in orbita continere nō valentes, abierúntque etiam ipsi absque fortitudine,ante faciem subsequentis.

ז. Zain.

Recordare vel nūc Sacer Ordo dierum afflictionis tuæ,& præuaricationis omnium desiderabiliū tuorum (internæ scilicet dulcedinis, bonarum literarum,obedientiæ,atque Apostolicæ vitæ cōmunis)quæ habebas olim,dum caderent Gētiles in manu tua hostili. Vacas iam otio in multis tuis alumnis, atque post absolutas regulares preces, ignauiæ aut illicitis incūbendo negotiis,à bono quiescis,ad ruinā tuam sic(crede)quiescendo

cendo laborans. Vidéntque te Neotherici hostes tui,& talia tua derident Sabbata.

ח. Heth.

Peccatum peccasti, recedendo à sensu tui Institutoris: propterea despicabilis factus es. Omnes qui te olim glorificabant, modò spernunt te:& ad nouos Ordines: meditationi, sacris studiis,& saluti proximi, post moderatas vocales Dei laudes, vacantes, conuertuntur: quia vident ignominiam & sterilitatem tuam: tu autem gemens, conuertere retrorsum.

ט. Teth.

Sordes tui, id est, peculium in pedibus tuis. Non es recordatus finis tui, qui à Patre Benedicto in Regula præfixus tibi fuit. Nempe vitia eradicare, cum Deo vniri, proximi salutem promouere. Vide, Domine, afflictionem tanti Ordinis, quoniam in Galliis, malum eius occaluit valdè.

י. Iod.

Manum suam miserunt hostes Cœnobiticæ vitæ, sæculares, ad omnia desiderabilia eius: quia non iàm, vti quondam, Angelos, sed homines vitiis & inertiæ deditos, vident ingressos Sanctuarium eius. De quibus S. Benedictus,& veteres Cœnobiorum Institutores præceperant, ne intrarent in Ecclesias suas.

כ. Caph.

Omnis populus eius gemens,& quærens panem, explosa vita Apostolica, atque communi. Et Prælatis, ea quæ Regula statuit, subditis minimè impertientibus, dederunt pretiosa quæque pro cibo, & sibi necessariis, aut honestis alimentis, ad refocillandam animam. Ex qua re, factus est Ordo vilis, ac onerosus: eo quòd necessum est, vt qui in Dei mandatis haud delectatur, cum mundo iocundari nitatur.

ל Lamed.

O vos omnes cæteri, qui nunc in Galliis floretis, ac feruetis noui Ordines, tremite, & pauete ad iudicia Dei. Attendite, & videte, si est despectus, sicut despectus meus: quia abieci mentalem orationem, sacrarum literarum studia, vitámque communem.

מ Mem.

De excelso Dominus misit ignem in ossibus meis, dum S. Abbonis Martyris, atque Floriacensis Abbatis, vitam lego, quæ erudiuit me: factáque est ipsa rete pedibus meis. Conuertam me retrorsum, & ipsius Deo gratam, Regulæ S. Benedicti conuenientem, atque proximo proficuam, viuendi rationem sectabor.

נ. Nvn.

Vigilauit quippè vsquè modò, iugum miseriarum mearum: ac licèt infirmata sit virtus mea, non tamen dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere.

ס. Samech.

Abstulit, scio, Dominus, omnes magnificos meos, de medio mei. Ego verò pietate, & sacra lectione, cum Dei gratia efficiam, vt per Summi Pontificis Pauli V. indefessam vigilantiam, & Christianissimi Henrici IIII. Regis, ad deperdita restauranda, de cœlo missi, fauorem, atque benignitatem, reflorescat decor meus.

ע. Ain.

Idcircò ego irremediabiliter non ploro, nec oculus meus deducit desperationis aquas: quia longè non est factus à me consolator, nec penitùs facti sunt filij mei perditi: eo quòd apud vicinas prouincias, & in meo sinu, plures eximios Patres gero, qui (si eos Christianissimus

ssimus Rex accersiuerit) me pristino restituent nitori.

פ. Phe.

Expandit iam quædam Gallicana congregatio, quodammodò ad Deum manus suas. Sed dum Camelli, qui in ea sunt, gibbos suos deponere horrent, facta est quasi Ierusalem polluta menstruis, inter eos. Nec enim ad hoc, sacrum Concilium Tridentinum, Congregationes Monasticas in Prouincias reduci instituit, vt Episcoporum iurisdictioni tantùm, Cœnobia subduceret. Verùm, vt magis, mutuis ad virtutem impulsionibus, antiqua in Ordinem sanctitas reueheretur.

צ Sade.

Iustus est Dominus, qui non patitur ædificium carne cœptum, spiritu consummari. Audite, obsecro, vniuersi Benedictini. Vt quid frustra, labore & expensis consumimini? Supra vires eorum, qui illud attemptant, est istud reformationis negotium. Nunquam enim Dominus permittet, ab his qui communem vitam nolent vere atque perfectè amplecti, Ordinem S. Benedicti reformari.

ק. Coph.

Vocaui (ait Inclitus ille sacérque Ordo) omnes amicos meos, ad Congregationes cœtûsque generales: & ipsi deceperunt me, séque simul. Sacerdotes mei, & senes mei, in vrbe quæ caput est Regni, atque in Regia Aula litigando, inuicem consumpti sunt: quia quærebant sua, non quæ Iesu Christi: noluerúntque relinquere cibum suum, dignitates, beneficia, officia, atque primos recubitus in Cathedris, & vocari Rabbi: quibus nænus, hactenùs miseras suas refocillarunt animas.

ר. Res.

Vide, Domine, & suscita cor Puili Diuinitatis Henrici IIII. Regis, Franco-Gallici decoris, per omnia

restauratoris, vt incipi efficaciter genuinam & sinceram, non verò fucatam, atque exteriori tantummodò stibio perlinitam curet reformationem: ordiendo à Sanctuario Floriacensi, *in quo absque aliqua ambiguitate, ad eximiam Regni sui gloriam, Sacer iacet Benedictus, Monachorum Dux atque Pater.* Quia cùm illud ob pręsentiam Corporis Sancti Legislatoris Benedicti, sit Ordinis istius in Galliis cor. Si cor subuersum sit, semper in amaritudine vniuersus Ordo erit. Hoc verò iam felicibus auspiciis in Lusitania, Hispaniáque, à Regibus curatum, atque effectum: & illis splendorem, & Ordini vitam attulit, ipsis Regnis vtilissimam, ac Ecclesiæ Dei iucundissimam.

ש. Sin.

Audierunt cæteri Ordines, quia Ordo Gallicanus S. Benedicti ingemisco ego: & quòd ab annis centum, vsque ad hanc diem, non fuit in me congregatio, quæ in veritate consolaretur me. Nam licèt ante dimidium sæculum, Casalis Benedicti cœtus institutus fuerit: non tamen vsque adeò ramos expandit, vt totum meum corpus sub vmbra sua contegeret. Noua verò ac nupera Gallica reformatio, quia in suis initiis desuper irrorata minimè fuit: sterilis effecta est, séque totam litibus & iurgiis mutuis implicando, vulneribus confodit vitalíque sanguine exhausit. Neotherici auté, alij qui cæteris feruidiores reputantur: quia noua quæque, hominum alliciunt animos. Audierunt malum meum, lætati sunt, quia tu Domine Deus fecisti. Sanctuaria mea ab Optimatibus, intuitu meæ in Rempublicam (vt aiebant) ariditatis, variis extorserunt artibus. Quasi ego ipse Benedictinus Ordo, iam plusquàm millenarius, dum antiquarer & senescerem, multis in Galliis, ac diuersis orbis reformationibus, per varias ætates non refloruerim: iuuentutémque meam ad instar Aquilæ, non renouarim. Quasi is haud sim, qui S. Franciscum Assisiatem Minorum Patriarcham, à cunctis, initio erectionis sui Ordinis explosum, benignè suscepi, & prima

Eccle

Ecclesia atque tecto, donaui. Qui Angelicum Doctorem Thomam Aquinatem, Prædicatorum decus & ornamentum, atque Theologorum verticem, in Casino, & pios mores, & elementa literaria docui. Qui Ignatium Loyolam, seculo bellum indicentem, in Monteferrato amplexus fui, & cœlesti militiæ ascripsi: in Casino exercitiis spiritualibus perpolliui, atque confirmaui: & Romæ, apud Sanctum Paulum, vota Deo nuncupantem sua sodaliûmque, excepi. Qui vigintiquinque Summos Pontifices, cũ innumeris purpuratis Patribus, atque Archiflamminibus, Antistitibus, & Abbatibus, Ecclesiæ protuli. Qui tres Imperatores, vndecim Imperatrices, viginti duos Maximos & strenuos Reges, vnam & quadraginta Reginas, infinitósque Principes viros, ac fœminas, meis sacratis lacernis atque colobiis vestiui, peplísque & flammeis obnupsi. Qui inferiores terræ partes penetraui, Antipodas adiui, Americæ Peruanæ Apostolos dedi, & Noui orbis, atque Indiarum Protopatriarcham, è meis Monferratensibus visceribus peperi. Qui vniuersum penè Septentrionem, atque adeò plures Europæ partes retibus Euangelicis conclusi. Parisiensem, & alias sparsim per orbem Academias, erexi. Qui denique, vt alia innumera sileam, libris & scriptis mundum, Ecclesiam optimis moribus variis vtilibus institutis & diuitiis, necnon cœlũ Sanctis repleui, locupletaui, propagaui. Verùm, postquàm adduxerit mihi Dominus diem consolationis, illi qui modò me subsannant, fient similes mei.

Prima pars Chronicõ fratrũ minorũ. Surius post S. Antoninũ in vita S. Thomæ. Ribadenera in vita Ignatij. Vuionius multis Ligni vitæ locis.

Gonsaluus Ferdinandus Ouetensis, Histor. gener. Noui orbis, lib. 1. cap. 8. Genebrardus lib. 4. Cronol. Petrus Cieza, 2. part. hist. Indicarũ, Fumeus in hist. Gallica rerum Indic. lib. 1. c. 2.

ת. Thav.

Ingrediatur minimè, Domine Deus, per merita serui tui Patris mei Benedicti, omne malum aduersantium mihi, coram te: nec vindemies eos, sicut vindemiasti me, propter iniquitates meas. Sed me senescentem, veterum (quæ antiquitas ad prodigium vsque erexit, quæque posteritas miratur, & ostentat) instar ædificiorum, restaura, fulci, & adminicula. Alios florentes

rentes Ordines, quorum partionem ætas hæc vidit, tuerè,atque conſerua. Cunctíſque Spiritum tuum innoua, atque irrora: vt omnes, iunctis lacertis, vitia ſuperemus,paſſiones domemus, Peccatores ad te adducamus, tuam ab Hæreticorum latratibus & morſibus Eccleſiam tueamur, atque Chriſtianiſſimi Dauidis Franco-Gallici Henrici IIII. Regis noſtri,Coniugis eius caſtiſſimæ,lectiſſimæque,Sobolis denique eorum fauſtæ ac felicis, atque totius Monarchiæ Franco-Gallicæ, Maieſtatem, amplitudinem, & tranquillitatem,precibus, concionibus,libris editis,& fideli opera,propagemus,ad laudem & gloriam Dei.

S. Abbo Electione Fratrum & Regis aſſenſu,fit Abbas Floriacenſis.

CAPVT VII.

POſtea factum eſt,vt Vener.Abbate Oylbaldo humanis rebus exempto, communis Floriacenſium electio fratrum vſque perferretur, hunc ſibi Patrem poſtulantium. Præerat per idem tempus Regiæ Francorum aulæ,Princeps [1] Hugo nomine, qui conſenſum præbere non diſtulit.Et quamuis vt in talibus fieri aſſolet, aliqui ex fratribus,huic electioni peruicaciter reniſi eſſent, tamen plurimorum, & vt poſt patuit,ſanioris conſilij,præualuit authoritas [2]. Suſceptum ergo vir Deo dignus Abbo, paſtorale officium, vti ille qui quid ſuſcepiſſet intelligeret: irreprehenſibiliter diſponere,pro poſſe ſatagebat. Monebat ergo ſubditos, vitiorum abdicatis ſpinis, in areolis cordium,diuinarum ſerere aromata virtutum. Iam verò contra vitia carnis,iugem aiebat debere haberi pugnam.Omníque induſtria inueſtigandum, quibuſnam armis, quis eius repugnet oblectamentis [3]. Ad quòd explendum, poſt orationum vota, poſt ieiuniorum virilia certamina, multum prodeſſe cenſebat literarum ſtudia, maximéque dictandi exercitia. Quarum ipſe perſtudioſus exiſtens,nullum penè intermittebat tempus, quin legeret ſcriberet,dictaretve.Extant multa ſcriptorum eius inſignia

1 Hugo Rex Francorum.

2 S. Abbo,efficitur Abbas Floriacenſis.

3 Poſt ieiunia & orationem, labor ſtudendi, dictandi verò præcipuè, carnem domat.

signia, quæ proprio, indigeant volumine[4]. Nos interim aliqua, futuris profutura seculis, succinctim nostris inferimus carthis. Nempe post elucidatos vt prælibauimus dialecticos Syllogismos, post exaratas Compoti calculationes, post Solis ac Lunæ viarum declaratas dimensiones. in Diuinas quoque animum intendit Scripturas. Assumptisque ex plurimorum Patrum auctoritatibus sententiis, velut prudentissima apis, variis fauos componens floribus, mellitam deflorauit opus. Quod licet ad præsens non reperiatur, partim nostrorum negligentia, partim extraneorum subtractum cupiditate[5]. certum tamen est, id circo eum excerpsisse, quò haberet ad manum defensiones, contra Pontificem Ecclesiæ Aurelianensis, non recta quædam ab eo exigentem.

4 *Scripta S. Abbonis.*

5 *Scripsit S. Abbo defensiones, contra Aurelianensem Episcopum.*

S. Abbo affligitur, & Apologeticum ad Reges scribit.

CAPVT VIII.

DEnique cum idem vir Domini paratus esset iuxta Apostoli præceptum, *subdi etiam omni humanæ creaturæ, propter Dominum.* intelligens tamen, loco quem regebat, postmodum posse officere, si ei modos subiectionis quos requirebat, ad ipsius libitum dependerent, id facere in omni sua recusauit vita. Vnde idem Pontifex[1] Arnulfus nomine, animaduertens nec ratione, nec diuinarum legum eum posse conuinci altercatione: manifestum se ei ostendit inimicum. Qua de re actum est, vt satellites memorati Pontificis, eundem virum Dei, Turonis ad festiuitatem sancti Martini properantem, noctanter aggressi, grauibus afficerent contumeliis: quibusdam obsequij illius hominibus ad necem vsque vulneratis. Quam rem præfatus Antistes cum in reliquis actibus suis, honestis semper se demonstraret pollere moribus, nequaquam, vt par erat, indignè tulit. Verum propter vulgi famam, aliquos eorum qui hoc perpetrauerant scelus, quasi pro satisfactione, vt virgis cæderentur, ante eum adduxit. Sed Dei seruus

1 Pet. 2. 13.

1 *Arnulfus Episcopus Aurelianensis.*

Rom. 2. 22.

per

perpendens hæc non recta fieri intentione, simùlque, memor Domini per scripturam dicentis, *Mihi vindictam, & ego retribuam.* quæ offerebantur accipere noluit. Et quia vindictam sumere per semet distulit, vt à Domino vindicaretur emeruit. Etenim quosdam ex ipsis morte subita interceptos, in lectulis suis repertos mortuos: alios in rabiem esse versos, fama vulgante didicimus. Enimuero quia difficile est in prosperis inuidia carere, à quibusdã aliis Præsulibus, necnon nostri ordinis viris, videlicet Monachis, quos nunc nominibus propriis designare superuacuum fore credidimus, æmulo lacerabatur dente. Qua propter ad Dominos rerum, Inclitos scilicet Franciæ Reges, Hugonem ac eius filium Rotbertum, à quibus pro summæ æquitatis ac veritatis tramite, quàm ipse Dei famulus inoffensè diligens, tenebat, quàm maximè amabatur [2] Apologeticum scripsit librum. Cuius hoc existit exordium. Sæpè contingit, vt dum nimius insurgentium calamitatum horror, mentem fatigat ipso horrore, non ea quæ dicere debuerat, turbatus animus expediat: sed phantasmate cogitationum aliorsum raptus, quæ tacenda sunt dicat [3], ac quod est consequens, quæ dicenda taceat. Semper enim summæ tranquillitatis quietem diligit, qui veritatis archanum ratiocinando disponere gestit. Quapropter ab ipsis disciplinarum rudimentis, sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea, laboriosum spiritualis Philosophiæ otium: cùm ad multorum vtilitatem, verterem, in honestum negotium. Cum meis peccatis propedientibus, eò relicto, quodammodo ad seculi sollicitudinem sum reductus, qui sub cura pastoralis regiminis, cotidiè sustentor aqua angustiæ, & pane tribulationis. Corrodit me canino dente, æmulorum supplantatrix calliditas, circumlatrat aduersariorum frequẽs acerbitas. Nec aliud contra me immurmurant. nisi quòd Monachorum Senatum saluum esse velim. Nostræ Reipub. augmentum quæsiui, ac cauillationi insidiantium, authoritate qua valui contradixi. Nec abscondi omnino misericordiã &

Rom. 12. 19. (margin)

2 S. *Abbonis Liber Apologeticus ad Reges.*

3 *Quid agat animi perturbatio.*

" & veritatem, à consilio multo. Pro huiusmodi malis, " meo insidiantur sanguini, me succenturiatis insequuntur odiis. Adeò vt nec Regia Maiestas eos deterreat, " quin me clanculum trucident, si eis locus tempusve " arrideat. Vnde sedulus in orationibus meis, Dominum " deprecor: vt iudicet & discernat causam meam solitò, " eripiátque ab homine iniquo & doloso. Hæreticorum autem, in hoc eodem libro faciens mentionem, post " nonnulla alia, hæc interserit. Omnes inquiens hæreses, " ita persecuti sunt patres nostri, vt primitus fide exposita, explorarent in suis Conciliis, ne quis sentiret contrarium ipsis Apostolis Qui [1] repertus, absque vlla dilatione, aut ad corpus Ecclesiæ est reductus: aut vsque " ad erroris abrenuntiationem, percusus Anathemate. " Katholica priuatus est communione. Nec magis serpentem tangere vitauerunt orthoxi, quàm adhærere huiusmodi lepra contaminatis. Vnde in Canonibus " prohibemur, si nos catholicos esse scimus: ne cùm eis " saltè oremus. Nam sub [2] Marciano Principe, apud Calcedoniam [3], xv. & eò amplius dierum actio de hac re " ventilata est, residentibus Episcopis D C. & vt quibusdam placet, M. C C. Quibus omnibus pius Princeps " ex suarum rerum copia, sumptus abundanter præbuit, " quoad omnes Hæreticos à se repellerent, id est eos qui " in verbo vel opere, aliter quàm sancti Apostoli sensissent. Quo facto, in tantum fidei puriras placuit Pio " Principi, vt eam ipse cùm sua coniuge, sub cyrographo " hoc publicè profiteretur coram illo magno Concilio, " Cuius Piam Religionem, imitamini Domini nostri Hugo & Roberte charissimi Reges: si in terra viuentium, " Christo vultis esse heredes ac cohæredes. Et de Regno " vestro omnem hæreticam prauitaté depellite, vt Deus " vos custodiat in æterna pace. Et post pauca. Inter reliquas, Hæreses etiam de * oratione Ecclesiam, in his " deflens exsurrexisse regionibus, Hæc infert. Caueat " inquiens, quicumque vult saluus esse, eam, haud dubiè " quin Ecclesiam, alicuius alterius, [4] nisi solius Dei possessionem credere. Vnde Petro Principi Apostolorum dicitur

1 *Heretici semper à Catholicis conuicti atque fugati.*

2 *Marcianus Imperator Pius.*

3 *Concilium Calcedonense in quo* DC. *vel* MCC. *Episcopi adfuère.*

* *Forte legendum desolatione vel inuasione.*

4 *Ecclesia solius Dei possessio.*

Matt.16.18. dicitur. *Tu es Petrus & super hanc Petram, ædificabo* »
Matth.21.13. *Ecclesiam meam.* Meam inquit,non tuam. Et Christus »
Psal.92.5. alibi.*Domus mea,domus orationis vocabitur.* Psalmista »
quoque. *Domum tuam Domine, decet sanctitudo* [4]. Si »
ergo Ecclesia non est Petri, cuius erit? Aut successores »
Petri audebunt potestatem sibi vendicare, quam non »
habuit Petrus Princeps Ecclesiæ?Certe Karissimi Prin- »
cipes, nec catholicè viuimus,nec catholicè loquimur, »
quando illam Ecclesiam dico esse meam, ille,alteram »
dicit esse suam.Ac veluti quædam iumenta, comparati »
iumentis insipientibus, vtrásque aliquando [5] venales »
proponimus,propositásque ab aliis, emere non formi- »
damus. Est etiam alius error grauissimus, quo fertur »
Altare esse Episcopi, & Ecclesiam alterius cuiuslibet »
Domini:cùm ex domo côsecrata & altari,vnumquod- »
dam fiat, quòd dicitur Ecclesia, sicut vnus homo, »
constat ex corpore & anima.Videte æquissimi Princi- »
pes, quò nos ducit cupiditas,dum refrigescit charitas. »

4 Verè Petri non est Ecclesia sed Christi Petrus autem,est Vicarius Christi.

5 Symonia.

Notabile Concilium prouinciale.

CAPVT IX.

IN illis sane diebus, in [1] Monasterio S. Dionysij haud procul à Parisiis, Concilium aggregatum est quamplurimùm Episcoporum. Qui cùm de fidei puritate, de corrigendis tàm suis, quàm subditorum prauis moribus, sermocinari debuissent, iuxta vulgare prouerbium, cunctum suum sermonem [2], ad Decimas vertebant Ecclesiarum. Quas laicis, ac Deo seruientibus Monachis aufferre moliti, resistente eis in hac re, hoc V.Dei cultore Abbone, promiscuam in se vulgi concitauêre manum. Ortáque subito seditione, tantus in Episcopos timor irruit, vt publica statione relicta,passim quísque diffugeret,Inter quos [3] Seguinus Senonum Archiepiscopus, Primatum Galliæ in ea Synodo sibi vsurpans,Primatum quoque fugæ arripuit. Et inter fugiendum, securi inter scapulas ictus, lutóque a popularibus oblitus,ægre euasit.Vni quoque Episcoporum, timor

1 Concilium Prouinciale, apud Sandyonisianû Cœnobium.

2 De laicis decimas possidêtibus, vide Choppini sacram Politiam.

3 Seguinus Archiepiscopus Senonensis, nititur vsurpare Primatum Gallicanæ Ecclesiæ.

timor fugienti tam veloces addidit alas , vt affluentiſſimo prandij apparatu, quem ſibi extruxerat , relicto, vicinæ vrbis Parriſiorum mœnia, fugitabundus expeteret. Totam ergo tantæ calumniam iniuriæ, tàm à Præfato Arnulfo quàm à reliquis Pontificibus , ſub ſemet deuolui perpendens. Hic Deo Deuotus Abbo , in eodem Apologetico non ſolum ab hoc , verum & à quibúſdam aliis , hoc modo ſe purgat obiectis. Nec me « veſtro , ait Regibus , aliorúmque ſapientum examini « ſubduco, qui contra Canones ſenſiſſe ſuſpicor. In Epiſ« copos, manum Monachorum mouiſſe accuſor, veſtram « beneuolentiam, proprio Epiſcopo tuliſſe blaſphemor, « quibúſdam excommunicatis participaſſe criminor. « Sed eſto, cui ſententiæ Canonum contradixi, qui in illo « Concilio, vix appertum librum videre potui? Aut Cō« cilium illud fuit! vbi conciliati venerunt , & diſconci« liati receſſerunt? cùm ibi diſcordes reconciliari de« buerint, aut Canonica deſtrictione mulctari . Quid in « me ſingulariter commiſerunt Epiſcopi , vt eis ſaltem « cogitatione obeſſe voluerim , præſertim cùm non « inimicum : ſed fide & opere amiciſsimum , grauiora « pericula pertuliſſe cōtigerit? Ecce corā Deo in Chriſto « non mentior, quia audita inſequentiū conclamatione, « vltra quàm dici poſsit indolui, recordatus priſtinę ami« citiæ & beneficiorum tanti viri, cuius nix venerandum « caput oſtendit , excepta Primatis prærogatiua , & Sa« cerdotali infula. Qua ſuggeſtione vos decepi, vt ve« ſtram beneuolentiam optimis aufferretis, malemeritis « conferretis? Num ego Deus ſum , qui mutat mentes, « mutat corda , mutat regna & tempora ? Verè fateor « me magicam ignorare , nec aliquid malarum artium « didiciſſe. Atque paulo pòſt, hæc addit. Denique quod « excommunicatis me miſcuiſſe aſſerit , eius exemplo « vtique feci , qui filios Belial nocturno latrocinio in « meam necem graſſantes , recepit : poſtquam eos ana« thematiſauerat ſuus Archiepiſcopus, ſingularis meriti « Seguinus , & [4] Odo Carnotenſium Epiſcopus, necnon « & alij magnæ vitæ & religionis viri. Et iniqua indi-

4 Odo Carnotenſis Epiſcopus.

X gnatus

gnatus exurgere iudicia, execrantis voce proclamat. O tempora! ô mores! certè qui volunt exequi in fabrateria mendacij, cupiditates suas prauas, ipsi nituntur condere leges iniquas. Ad vltimum sua non ignorans multis displicere scripta, Regibus sese commendat, præcipuè Domno Rotberto [5], quem scientem literarum, ac idcirco, diligentem fore nouerat studiosorum, scribens in hæc verba. Præterea Dominos meos cum familiariter alloquens bona suadeo, multorum animos scio contra me concito. iuxta illud Comici. *Obsequium amicos, veritas odium parit.* De quorum animositate non multorũ moueor, dulce decus meum Rotberte, quem attauis Regibus editum, Diuina Pietas perduxit ad Regni fastigium; si post Dominum & sanctos eius, vestro specialiter sustentor auxilio & consilio, cuius mentionem in cotidianis orationibus meis, numquam prætereo.

5 Rotbertus Rex doctus.

Terentius.

De consiliis S. Abbonis.

CAPVT X.

Bernardo [1] etiam Abbati Bellilocensium, inter alia, duarum mittit textus Epistolarum, quarum non putauimus prætermittendã commemorationem. Hunc sanè Bernardum, Pater Hugo haud infimo inter proceres Aquitanicos ortus loco, ex copiosa filiorum caterua Deo obtulerat ad seruiendum [2]: ac ad Floriacense Sãcti Patris Benedicti Cœnobium miserat, literis imbuendum. Quem hic totius bonitatis plenus Abbo, ex præcepto Abbatis sui honorabilis Richardi, susceptum, valde dilexit, & in quantum temporis opportunitas adrisit, liberalibus artibus erudiuit. Sed idem Bernardus, non longo annorum interiecto spatio, à Patre suo euocatus [3], Solemniacensi Abbatia, quam sanctus quondam construxit Eligius, est donatus. Ac non multo post, Bellilocensem locum, quem eius genitor iure Belli, armísque conquisierat victricibus, est adeptus. Cui cum [4] Vuillelmus Comes Tholosa

1 Bernardus Abbas Bellilocensis.

2 Nobiles, liberos suos ad scholas Floriacẽses mittebant.

3 Solemniacense Monasterium.

4 Vuillelmus Comes Tholosanus.

losanus, Cathurcensem [5] Præsulatum quem nunc regit, committere disposuisset. Et ob hoc, tàm ipse Comes, quàm & Archiepiscopus Byturicensium, sub cuius Diœcesi eadem Ecclesia consistit, non minimam pecuniæ summam ab eo exigerent, ad hunc alumnum suum sanctum dirigit Abbonem, quid facto opus esset interrogans. Ad quem ille [6], Karitatiuam direxit Epi- « stolam, ita se habentem. Quia te diuina pietas, seruum « suum multis honoribus admodum extulit, quos vir- « tutum prærogatiua adeo excolis, vt te imitabilem prę- « beas pluribus bonis: hortor & admoneo, vt tuæ me- « mor professionis, illos gradus excellentiæ appetas, in « quibus Dominum non offendas. Et post aliquanta, eos denotans qui gratiam sancti Spiritus vel vendunt, vel « emunt, hæc dicit. Huiusmodi emptores, quasdam velut « telas aranearum texunt, quibus se deffendunt, quod « non benedictionem, sed res Ecclesiæ possessuri emũt [7]. « Cuius vero possessio est Ecclesia, nisi solius Dei? Quis « eius Dominus nisi Deus? Quia etsi præsens Ecclesia « indiget duobus aduocatis, vno in rebus temporalibus, « altero in spiritalibus, neutrum tamen habet vt Domi- « num, qui eam vel vẽdere possit, vel emere, quàm Chri- « stus redemit suo sanguine. Dánsque ei consilium, hu- « iuscemodi clausula finem imponit Epistolæ. Numquam « ergo inquiens fieri hæreticus vllo modo acquiescas, « quia inaniter de peccatis pœnitentiam agit, qui eam « fidem impugnat, quam sub sanctis Apostolis Catholi- « ca tenuit Ecclesia. Verum, Bernardus tandem aliquando bonorum huius vitæ pertæsus, videns multorum frigescere charitatem, & ideo superabundare iniquitatem, deliberauit animo, relictis omnibus quæ possidebat, Hierosolymam petere. Quod iter, à Patre eius, pœnitentiæ voto [8], ante omnes ferè in hoc tempore Galliæ habitatores cœptum, ac percursatum fuerat. Nec tamen hoc absque sui sententia didascali aut consilio, perficere disponens, ad Floriacum venit Monasterium, secreta cordis sui, huic suo totius bonitatis patefacturus magistro. Ille, Hierosolymitano interdi-

5 Cathurcẽsis Episcopatus.

6 Epistola S. Abbonis ad Bernardum Abbatẽ Bellilocensem.

7 Symonia.

8 Quando primum incœpta sunt à Francis, Ierosolyma adiri.

cto itinere, ne omnino eius voluntati contraire videretur. Romam petere, montem [9] Garganum adire concessit. Paternóque affectu, attributis comitatui siuè obsequio illius aliquibus suorum, cum fraterna eos siuit abire benedictione. Qui propinquorum suorum æquè limina Apostolorum adeuntium coactus querelis: dicentium eius abcessu, clandestina inter se consurrexisse bella, Constantinum Presbyterum quem ei vt obsequeretur, Pius magister, ipsi delegauerat: ex itinere ad eum remittit, mandans suorum necessitudine, se domum redire compulsum. Non tamē quippiam se sine eius præcepto acturum, quin potiùs ei per omnia, vti prius spoponderat pariturum. Simulque quæstione proposita, inquirit vtrum nam melius esset cuncta relinquere, an vt suis præsidio foret, seculo specietenus deseruire? At veritatis amator Abbo, apicibus ad eum directis; & quid sibi rectius videretur exponit; & quid ipse tenere malet, liberam dat eligendi copiam. In quibus, nō solum ipsum Bernardum Abbatem sed etiam vniuersos viæ eius consortes, aut graui laborauisse incommodo, aut mortem obiisse condolens deflet. Inter quos Domnus Remigius Monachus [10], qui post, cellæ in qua idem Beatus Abbo corpore humatus quiescit, præfuit, ab eodem Dei viro, ad obsequium memorati Abbatis, nunc Episcopi, directus, magna vi febrium vexatus est. Sed nos memoratos apices, ad demonstrandum huius hominis Dei benignitatis affectum, ex integro huic volumini inserere dignum duximus: in Reliquis eius Epistolis, abbreuiationi operam daturi. Est enim huiusmodi.

Domno meo Abbatum Charissimo Bernardo, seruus seruorum Dei Abbo. Suscepi V. in Christo, viuas tuæ » peregrinationis literas, & ex penè mortuo Presbytero » addidici, quid inter fluctus cogitationum semiuiuus » lugeas, quem concepti voti impotem, patriæ calamitas » impræsentiarum reddit, & innatam deuotionem, » vt opinor, distulit, non funditùs extinxit. Quod » audiens, fateór nimis indolui, & lachrimando dolori » satis

9 *Mons Garganus.*

10 *Remigius Prepositus Regulæ.*

« satisfeci: quandoquidem tui desiderio gemebat cir-
« cunstans fratrum maxima multitudo, & omnibus in
« commune gementibus, redibat ad memoriam, quod
« vir magnæ grauitatis Hugo, tui comes itineris, & so-
« cius laboris, multis bonis flebilis occidit, nulli flebi-
« lior quam tibi, pro cuius amore, post Dominum, Pa-
« triam, parentésque relinqués, exul vitam finiuit. Cúm-
« que satis egissem mœroris, tandem mihi consului, quia
« tibi absenti non potui, quem in orationibus interdiu
« videre videor. Dum Omnipotenti Deo sacrificium
« spiritus contribulati, offerre non desisto. Si quidem, id
« nimium extimui, quod baiulus legationis innotuit,
« vultum videlicet vestrum ita emarcuisse, vt vix quea-
« tis subsistere: non solum destitutus sobrietate & ami-
« citia defuncti, verum etiam robore corporis. Vereor
« itaque ne insidiæ diaboli quæ multæ sunt, & vias ser-
« uorum Dei spinis circumsepiunt, te à via mandato-
« rum Dei auertant, & retro respicere compellant,
« *priusquam ad Segor paruulam ciuitatem* deuenias, in
« qua tuam animam saluans, saluare queas. Scio etenim Genes. 21.
« quod nunc tibi circunstrepunt Propinquorum greges,
« Militum phalanges, amicorum multitudines, & suc- 1. Reg. 6. 12.
« centuriati, declamatoriè persuadent: quod sibi, non ti-
« bi, vtile diiudicant. Sed domi vitulis relegatis, nosti
« quid vaccæ fecerint, quæ mugientes arcam testamenti
« portauerunt: & non declinantes ad dexteram vel ad
« sinistram Betsamis, pertulerunt. Cuius facti non im-
« memor, recordare, quod in sacrificio iubetur offerri
« cauda hostiæ. Nec vlla rei familiaris cogitatio subre-
« pat, quæ te à recto itinere dimoueat. Nam occurrit
« animo quod mecum familiariter locutus es, dum Ro-
« mam proficisci decreuisses, consulens, vtrum scilicet,
« relinqui deberet semel suscepta cura Pastoralis regi-
« minis: & oporteret dare libellum repudij fratribus &
« filiis, qui nobis aduersantur in via Dei? Cui cum ego
« respondissem, quod authoritate Patrum certum no-
« ueram, & creditis ouibus mortem præualere persen-
« tiscerem, te infructuosum saltem tibi persuadere nec

ausus sum nec debui, exemplum proponens Pauli Damascum fugientis, & Beati Patris Benedicti Monachorum Legislatoris. Denique in multis causis, occasio se immergit: quæ difficultatem contrariæ legis, bono exitu meliorem reddit. Quis enim non laudet curam pastoralis regiminis, si prosit? Quis rursus non laudet, in se, beneuolentiam Pastoris, si aliis non prosit? Solet nempe esse in præceptis diuinis [11], quod & in antiquis reperitur edictis. Lex est. Si quis masculus templum Veneris fuerit ingressus, capite puniatur. Quidam iuuenis præteriens templum Veneris, intus matrem cædi conspexit: & introgressus eam eripuit. Accusatur contra legem fecisse. Defendit se ille legi paruisse. & inter dissidentes, si proculsori ignominia non profit, iuuat ex circumstantiis occasio pietatis. Idem est in nostris Euangeliis, vbi præcipimur non solum vxorem relinquere, sed etiam odisse, proposito præmio, quod qui hoc fecerit, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Rursus qui vxorem dimiserit: non quidem præmio, sed eo supplicio dignus scribitur, quo mœchi damnari præcipiuntur. Porrò, & qui matrem eripuit, & qui vxorem dimisit, vterque præiudicium patitur, si supplicio punitur: quoniam inde authori legis se placere putat, vnde offendisse præiudicatur. Qua propter Dilectissime, non bonum malo melius existimes: sed bonũ, bono melius credas: & ex contrariis sententiis, eam eligas, qua viciis abrenuncies, & moralibus virtututum exercitiis crescas. Denique dũ Abbatis onus portare debeas, an debeas deponere addubitas. Discretione quã maximè opus habes, matrem virtutum assumas, & conscendendo tribunal conscientiæ, iudicio discute, quid vtilius honestiusve sit animæ tuæ. Nam officium Abbatis implere, & lucrum animarum quærere honestissimum est: cui non impossibile est. Cui vero malitia subiectorum impossibile est, quid superest, nisi vt honestium putet, Diuino parere oraculo, quo scriptum est. *Fili miserere animæ tuæ placens Deo?* Sanè & apud Ezechielem, speculator

11 *Leges pro rerum circũstantiis debẽt interpretari.*

Eccl. 30.24.

« culator clamans & non auditus, animam suam liberat:
« & apud Benedictum Patrem, Pastor spretus & con-
« temptus absoluitur, qui omnem curam exhibuit cre-
« ditis ouibus. Cæterum V. Pater, saltem in festiuitate: *12 Festiuitas Patris nostri Benedicti.*
« Patris nostri Benedicti quod tibi placeat innotesce
« vt certi esse possimus quamtotius, de tua quam opta-
« mus salute.

Sanctus Abbo Romam proficiscitur, vituperia Laudesque mali & boni Pontificis, recensentur.

CAPVT XI.

INterea eximius Abbo, condigno apparatu Romam proficiscitur: Priuilegia Ecclesiæ sibi commissæ corroboraturus, imo renouaturus. *1 Priuilegia Ecclesiæ.* Sane non qualem voluit aut qualem debuit, sedis Apostolicæ Pontificem nomine [2] Ioannem inuenit. *2 Ioãnes Papa, vituperatus.* Nempe turpis lucri cupidum, atque in omnibus suis actibus venalem reperit. Quem execratus, perlustratis orationis gratiã sanctorum locis, ad sua rediit, emptis optimæ speciei aliquantis Holosericis palliis, ornatui Ecclesiastico congruis. Porrò paucis labentibus annis, occasio se præbuit, vt [3] rogatu ac precibus Gloriosi Regis Rotberti, Romuleam repedaret ad vrbem. *3 S. Abbo, rogatu Regis Rotberti Romam vadit.* Præcipua verò, earum pro quibus directus est causarum, hæc fuit: Quia [4] Arnulfus Remorum Archiepiscopus, absque iusta audientia, sede suæ priuatus, custodiæque fuerat mancipatus. *4 Arnulfus Archiepiscopus Remorũ.* Ob hoc, Gregorius [5] qui Ioanni in Apostolica successerat sede, non solum Nobilitate generis, verumetiam probitate clarus mentis [6], toti Regno Francorum, Anathema se inuecturum comminatus est. *5 Gregorius Papa laudatus.* *6 Papa minatur se inuecturũ Anathema Regno Francorum.* Hac igitur ex re Italiam repetere, seruus Christi Dei cogitur. Et quamuis mole corporis grauaretur, Nam in transmarinis regionibus, peregrinorum ciborum inusitata qualitas, decoctæque potionis haustus, corpus eius pingue reddiderat: nequaquam tamen labore fatigabatur. Nec vero ipsa eius pinguedo, vllam ei ingerebat dehonestationis maculam. Et

cupidus pacis cum foret, leue ducebat omne genus defatigationis: Dummodo eum reperiret virum, per quem, fama vulgante audierat, ad pristinum posse statum, religionis resurgere normam. Profectus ergo, Romana iteratò reuisit mœnia, vbi eo quem quærebat nequaquam reperto, per concaua vallium, per prærupta montium, inuestigans: tandem in finibus Spoletanorum inuenit. Cúmque se inuicem duo Ecclesiæ lumina conspexissent: gaudio vltra quàm credi possit gauisi magno, in mutuos ruunt amplexus. Et prior veræ humilitatis custos Abbo, salutatoria à parte Regis depromit verba. Tum sacerdos verè Apostolicus, reddita benedictionis recompensatione, ait Beato viro. » Bene te aduenisse gaudeo fili Ecclesiæ, veritatísque, vt comperi, custos ardentissime. » Etenim surdus de te rumor meas repleuerat aures, te tàm diuina » quàm humana pollere sapientia: nec qualibet amicitia, à iure æquitatis abduci posse. » Verè fateor, me iam dudum desiderauisse tuum intueri vultum: » tuo concupiuisse amicabiliter perfrui alloquio. » Fruamur ergo cupitis sermocinationibus, » alternísque diuinarum atque mundanarum lectionum, » aliquandiu mentem releuemus studiis. » Porrò, vnum te volo nosse, legationem tuam me benignè suscipere: » & quæque suaseris, me facturũ fore. » Tuum autem erit petere, meum vero petitis pro posse assensum præbere. » Noui namque, nihil te contra ius fasque postulaturum, » ac ideo, me tibi contraire scio non esse æquum. » Post hæc verba, omnibus ei collatis victui necessariis, ad hospitium siuit abire. Sicque octo fermè diebus eum detinens [7], & frequenter conuiuio suo eum asciscens: cunctis pro quibus ierat libens annuit.

[7] Papa, S. Abbonem suo adhibet conuiuio.

S. Abbo obtinet priuilegia Pontificia, & Papæ mandata fideliter exequitur.

CAPVT XII.

TVnc verè sollicitus Pastor Abbo, memor vtilitatis loci, quem regebat, Priuilegium illi Apostolicæ

cæ vtilitatis fieri rogauit. Quod Deo dignus Papa tàm fauorabiliter largitus est, vt non solum nullum pecuniæ quæreret lucrum [1], verum thimiamate ac planeta, qua inter Missarum vteretur solemnia donatum: eumdem Dei famulũ gaudentem, ad proprium remisit solum. In eo sanè Priuilegio, & inter alia cõtinetur, vt Episcopus Aurelianẽsis, nisi inuitatus, Floriacũ nequaquam adeat Cœnobium. Néve vmquam quilibet Pontificum, eidem Monasterio diuinum interdicat officium, etiam si tota Gallia ob populi peccata, anathematis feriatur vindicta à sede Apostolica. Sed ne quis eos, Domnum dico Apostolicum & Abboné sanctum, existimet in hoc facto, contraria Regulis Sanctorum sensisse Patrum: necessariũ nobis visum est, ex Epistolis Magni Papæ Gregorij, pauca de pluribus hîc exempla inserere, in quibus exquirendis: pia huic Beato viro semper fuit intentio [2]. Sciebat namque, illum nũquam vel sensisse vel scripsisse, cõtra Canonum decreta. Scribit ergo idem egregius Papa Gregorius [3], Maximiano Rauennati Episcopo, inter alia. « Quoties pro vtilitate « Monasterij sui ad Põtificem Romanum, Abbas venire « vel transmittere fortè voluerit: id ei modis omnibus « liceat. Quod vero ab Episcopis & Clericis, Monasteria inquietari non debeant, tàm memorato Pontifici, quàm eius antecessori [4] Ioanni, frequentibus scripsit Epistolis. Luminoso [5] quoque Abbati, de eadem re, in- « ter cætera, sic ait [6]. Castorio inquiens fratri & Coepi- « scopo nostro, nostra præceptione transmissa, ei succes- « soribúsque eius, à te Monasterióq; tuo, cunctam læsio- « nis abstulimus funditùs potestatẽ: vt nec vltra in vestro « verseretur grauamine, nec Monasterij res describat, « nec publica illic debeat esse processio. Ad eũdem etiã « Castoriũ, post aliqua ita scribit [7]. Missas ait illic, haud « dubiè quàm in Monasterio, publicas per Episcopũ fie- « ri omnino prohibemus: ne in seruorũ Dei recessibus, « popularibus prębeatur vlla occasio cõuentibus, & sim- « pliciores ex hoc animos, plerũque quod absit, in scan- « dalum trahat, frequẽtior quoque muliebris introitus.

1 *Sũmi Pontificis munera, S. Abboni data. Thimiama & Planeta.*

2 *S. Gregorij laus.*

3 *Maximianus Rauennensis Episcopus.*

4 *Ioãnes Rauennẽsis Episcopus.*

5 *Luminosus Abbas.*

6 *Castorius Episcopus.*

7 *Missa publica, cur olim in Monasteriis fieri prohibita.*

Quod autem Diuinum officium, Monasteriis interdici non oporteat. Ioanni Episcopo de Vrbe-veteri scri-
8 *Agapitus Abbas.* bens, ita asserit[8]. Agapitus Abbas Monasterij sancti » Georgij, insinuauit nobis, plurima se à vestra sanctitate » grauamina sustinere: & non solum in his quæ ne- » cessitatis tempore Monasterio aliquod possint ferre » subsidium, verum etiam in hoc Monasterio Missæ pro- » hibentur celebrari, sepeliri etiam ibidem mortuos in- » terdicis. Quod si ita est, à tali vos hortamur inhuma- » nitate suspendi, & sepeliri ibidem mortuos vel cele- » brari Missas nulla vlterius habita contradictione per- » mittas, ne denuo quærelam de his quæ dicta sunt, præ- » dictus vir Venerabilis, deponere compellatur. Verum » de his satis dictum, Nunc cœptæ narrationis ordo repetatur. Regressus itaque honorabilis Abbo, ad Regem, à quo missus fuerat: cuncta pro quibus ierat perfecta nunciat. Arnulfum Remensem custodia exem-
9 *Palliū Archiepiscoporum.* ptum, Pontificatui restituit[9]: pallium illi à Domno Papa directum reddidit. Post hæc, per internuncios ipsi Venerabili Apostolico Domno Gregorio, amicabiles plenásque reuerentiæ dirigit literas. In quibus innotescit, se cuncta vti iusserat perfecisse. Quarum istud est exordium. Domino semper in Christo Vene- »
10 *Papa vniuersalis Ecclesiæ doctor.* rabili S. Romanæ & Apostolicæ sedis Præsuli[10], ac » ideo vniuersalis Ecclesiæ Doctori, suus illius, Abbo » Floriacensium rector in Christo Salutem. Sæpius con- » tingit vt puritas integræ veritatis, vacillet sententia » malefidi interpretis. Quod ego Venerabilis Pater ca- » uens, vestri animi sensa fideliter simplicitérque vt » precepistis deprompsi: nec animositatem Regis per- » horrui, dum fidem quàm vobis promiseram, ex asse » seruaui. Quandoquidem, nihil addidi, nihil minui, ni- » hil immutaui, nihil reliqui. Horum omnium, ipse Ar- » nulfus è custodia liberatus & absolutus, testis est: cui » vestrum pallium coopertum obtuli, quomodo illud » acceperam ex sanctis manibus vestris. Meminit & in » fine earum, planetæ ab ipso sibi datæ, ita inquiens. » Nam liberalitatis vestræ memor, vt seruus Domino » gratias

« gratias refero, qui inter Missarum solemnia, munere
« vestro vsus planeta, vestri nullo modo obliuisci va-
« leo in meis oblationibus. Cæterum vobis semper pa-
« rere decreui, cuius Apostolatum Deus custodiat, in
« æterna pace.

Lucubrationes S. Abbonis.

CAPVT XIII.

OThoni[1] quoque Imperatori, Epistolam versibus conscripsit Exametris, nullis sapientium istius temporis comparandam, Carminibus. Ex Porphiriano vtique sibi codice exemplar sumens: hunc versum, materiam & quasi fundamentum totius constituit operis.

1 *Otho Imperator.*

Otto valens Cæsar, nostro tu cede cothurno.

Is nempe versus in eadem desinit litera qua etiam incipit, sicque fit, vt ipse principia versuum omnium, finémque tenens: per medium quoque Epistolæ erectus, itemque in transuersum in modum crucis incedat. Ipse nihilominus clausula carminis fieret. Atque hoc modo contingit, vt & ipse sexies diuersis modis legatur, & quatuor quadrangulos in Epistola faciat, in quibus quadrangulis quatuor nomina erectim posita leguntur, In duobus quidem Otto & Cæsar, In aliis vero Abbo & Abba, quæ minio scripta, licet separatim hoc sonent, tamé cum aliis versuum literis in ordine rediguntur, cuius series Epistolæ, huius modi continetur ordine.

Otto valens Cæsar, nostro tu cede cothurno.
Tot Fælix attauis, quot cœlo sydera lucent.
Te Dominum sibi, Saxo Tulit, & Roma notauit.
Orbis & ipse cupit, solo contentus alumno,
Virtutum titulis, & vir cognosceris actu.
Ac domitor patriæ, pacis sectator in aula
Lumen vbique micans, iubar lucendo velut Sol

Ergo

Ergo Dei solita, reddentur sancta benignè
Nec decerit virtus omnis, qua gratia culmen
Scandit .·.·.·.·.
Certe nos omnes tibi Cæsar .·.·.·.
Ar .·.·.·.
Et .·.·.·.·
Summus chara viris, ac senis plena colonis
A patris Imperio non .·.·.·
Rexit eum solers & regnans Induperator
Nunc Auguste tuum, ponit venerabile nomen
Otto valens *Cæsar nostro* * *incede cothurno* (* *Tu cede.*)
Solus enim .·.·.·.
Totus auo similis, si te noua vita resignat.
Rex fuit ille potens, Romanæ legis amator:
Omne decus patriæ, solio prognatus auito
Tempora pacis erant, tali dum iure vigeret
Vir tantus, quem sic, duxi describere versu.
Cur ergo natale tuum .·.·.·.·.·.

Cætera in Authographo omnino legi præ vetustate nequiuerunt.

Sed & idem venerabilis Abbo ad [2] Odilonem Cluniacensium Abbatem Venerabilem sanæ & Religiosæ vitæ virum, scribens, quid capitula eræ siue adnotata .·. Euangeliis habentur, inter se discrepent, quid ve de. .·. aperta satis enodatione declarat, Existunt & alia ad alios huius Sancti Patris scripta, quæ ne lectori fastidium generent, nunc interim tegantur per silentium. Vnum illud non omittendum: quod [3] Ciclos annorum Incarnationis Dominicæ, ab Incarnati Verbi initio, ad sua vsque tempora, iuxta veracem Euangeliorum fidem correxit: atque ad annos postea circiter mille quingentos nonaginta quinque, dilatauit. Cuius operis præfatiunculam, Fratribus ac filiis suis, nobis scilicet Floriacensibus consignans Monachis, mentionem facit anni transitus Sanctissimi Patris Benedicti.

[2] *Odilo Cluniacensis Abbas.*

Corruptio in textu.

[3] *Cicli annales.*

Leprosum S. Abbo mundat.

CAPVT XIIII.

SVfficiat iam nunc laudem fidelis linguæ eius, ſtiliſque politi, quantum poſſibile fuit, deprompſiſſe elegantiam. Illud celebri fama in populos propalare digniſſimum, nequaquam hunc beatum virum à Deo expertem miraculorum relictum, dum adhuc carne præſens incoleret ſeculum. Quinpotiùs eius ſibi monſtrauit placuiſſe vitam, quam Miraculis voluit eſſe inſignem. Eadem autem tempeſtate, fuit quidam homo, quem dira lepræ perfuderat macula. Hic admonitus eſt per ſomnium, vti ab hoc Dei homine, ſuæ ſanitatis quæreret auxilium. Qui veritùs per ſe ipſum accedere ad eum, quemdam boni teſtimonij optimæque conuerſationis adiit Monachum, nomine Eliſerium, huic eidem Sancto familiariſſimum. Illi ergo ſuæ neceſſitatis exponit cauſam, manifeſtatæque viſionis modum. Reuelatum quippe ſibi fuiſſe aiebat, debere eumdem Chriſti famulū aqua exorcizata manus abluere: quam videlicet aquam, ipſe æger ſuſcipere deberet, languentiáque membra perfundere. Audiens hæc Monachus, « primo detrectauit fidem eius adhibere dictis: ſimûlque « eum his cœpit obiurgare verbis. Cur inquiens O ho- « mo, nos temptatum aduenis, ſomniorum tuorum deli- « ramenta pro veris inferendo? Noli, noli, falſis tuis adulationibus, noſtras mentes ſeducere velle. Tum ægrotus perſanctè deierat ſe nullam fallaciæ nebulam prætendere, quin potiùs vera allegare. Abiit ergo frater ille ad hunc de quo ſermo vertitur ter Beatum & Diuinum, quod à languente audierat, ei pandit oraculum. At ille paulò commotior & indignantis vultu « expreſſo, penèque inlachrimans. Non inquit hactenùs « ea vobis contuli exempla, vt me adulationis quis æſti- « met deſiderare obſequia. Quapropter ſi meum te vis « vocari & eſſe dilectum: caue ex tuo ore iſtud deinceps audiam verbum, præcipuè cum ad iſta, me nullatenùs

ſciam

sciam fore idoneum, & sãctorum talia sint gesta viro- »
rum. Cui cùm à fratre obiiceretur, non oportere illum
gratiam sibi diuinitùs collatam occulere, quæ saluti
petentium crederetur posse prodesse, præsertim cùm
id ille recta & simplici fide, non adulantium persuade-
ret voto: tandem se vinci passus est. Allatáque Benedi-
cta aqua, manus lauit, memorato Monacho tribuit, vt
eam poscenti infirmo perferret, imperauit. Acceptam
ille aquam leproso perfert, eique infit. Nunc inquiens,
tua infirmitas palam cunctis est. Si ergo tuis nos vis »
fidem accommodare sermonibus, postquam te his »
perfuderis aquis, die tertia nostris temet visendum re- »
præsenta obtutibus. Fecit æger vt sibi imperabatur, &
ecce ante transanctos præfati termini Soles, dudum
discolor: cunctis naturali videbatur reinduta specie.
Quòd vbi fratri illi perspicaciter credibile apparuit,
mox homini Dei quæ fuerant acta, indicare curauit.
A quo sub terribili Christi nominis inuocatione in-
terdictum suscepit: ne hoc vlli hominum, ipse, vel
is qui sanatus fuerat innotescerent: quandiu ipse
sanctus in corpore maneret. In qua re, Domini Chri-
sti & Redemptoris nostri imitatus exemplum est:
Matth. 8. 4. qui sanatum à se alloquens leprosum, *Vide ait ne-
mini dixeris.* Hæc nobis post huius sanctissimi vi-
ri transitum, præfatus Domnus Elisierius sub attesta-
tione retulit veritatis: quæ nos absque detrimento
veri, augmentove falsitatis, simpliciter referre studui-
mus. Ille venerabilis Elisierius ante peractum ex quo
ista nobis retulit annum, laudabilis vitæ diem clausit
vltimum.

Basilicam Floriacensem S. Abbo adornat.

CAPVT XV.

NOn abhorrere à recto laudis creditur genere, si
ea quæ sub ipso, vel per ipsum, ad ornatum do-
mus Dei quæ est Ecclesia, gesta sunt: noster explicet
sermo. Maximè cum inter Salomoniaca præconia, hoc
præci

præcipuè laudetur, quòd templum Domini magnificis extruxerit impensis. Et quamuis eius tenues copiæ, diuitiis nequeant locupletis Salomonis adæquari, tamen quæ provt pauper quem regebat locus, tempúsque malignum persuasêre, acta sunt: silentio non sunt digna obnubulari [1]. Namque anteriorem tabulam Altaris sanctæ Dei genitricis Mariæ, ab antecessore eius Domño Oylboldo auro construi cœptam, ad perfectum vsque perduxit. Duas circumiacentes, argento opertas augmentari fecit, & vt breuiter multa perstringamus, sex altaria tàm eius, quam Monachorum sub ipsius regimine consistentium deuota intentione: argenteis sibi affixis, præfulgent laminis, Vnum videlicet sub nomine Patris Benedicti Deo dicatum, aliud sub nomine Summæ ac Indiuiduæ Trinitatis, sancti quoque Sthephani, & sancti Aniani, nec non sancti Ioannis Euangelistæ, fratrísque eius Beati Iacobi. Sed & paries ligneus [2] circa tumulum Incliti Confessoris Christi Benedicti locatus, simili est comptus specie metalli: atque in eo quædam Miraculorum eiusdem Dilecti Domini, celatoria arte perspiciuntur expressa, Hæc itaque & alia nonnulla sub egregio Patre Abbone in Floriacensi Cœnobio perfecta sunt, instantia & procuratione honorabilis Monachi Gaufredi, cui ipse sacrorum commisserat custodiam thesaurorum. Cuius etiam Gaufredi sollicitudine, gazophilaciũ lapideum est constructum, ad repellendam ignis, si, quod absit, ingrueret, violentiam satis idoneum. Eodem dequo loquimur venerabili Patre Abbone sumptus subministrante, de cuius vitæ moribus & scriptis, quia multa retulimus, ne fastidiosi in multiloquio simus lectori, stilum ad eius enarrandum vertamus transitum.

1 Aurea anterior tabula maioris altaris Floriacensis.

Alia minores argenteæ effectæ.

2 Tumulus S. Benedicti.

S. Abbo ad Cœnobium Regulæ pergit.

CAPVT XVI.

IGitur cùm hic Deo amabilis hominibúsque Venerabilis, Abbo, per sexdecim annos continuos, in à

Deo

Deo sibi cõmisso pastorali desudasset officio. Vuasconiam proficitur. Est in illis partibus Monasteriũ quoddam [1] Squirs vt fertur antiquitus nominatum : a modernis contrario nunc vocabulo , Regula vocitatum. Nulla quippe religionis norma , nulla aut rara bonæ conuersationis saltem vestigia,vsque ad hæc in eodem loco , apparuêre tempora [2],Id Guillelmus Sanctionis filius Burdegalensium Comes , ac totius Guasconiæ Dux,audita fama religiosę vitæ Domni Richardi Floriacensium Abbatis,ipsi,successoribúsque eius , ad regendum dudum commiserat:vti in libro [3] quem de vita vel actibus Abbatum nostri loci scripsimus, pleniùs explanatum est. In quo loco , tàm ab ipso Venerabili Richardo,quàmq; à duobus eius successoribus Amalberto ac Oylboldo , diu multùmque elaboratum est, quo verè is locus , per habitatorum conuersationem: vocabulo vteretur suo. nec quicquam vtilitatis actum. Post quos,dum hic vir Beatus Abbo,regiminis adeptus esset gradum,quibusdam sibi persuadentibus,quatinùs eò profisciscceretur:respondebat cùm ioco,se illuc iturum , quando eum satietas cepisset vitæ.Et quamquam id ipse ludens diceret,tamen ita,se post rei habuit exitus. Ferebatur denique nulli prædecessorum eius post iter Guasconiæ , diù viuere licuisse , Tandem ipse ad iam dictam pergit patriam , eius regionis adit Comites,memorati filios Guillermi [4] , Bernardum & Sanctionem.eumdem locum non pro suo,sed ipsorum disponit libitu.Et tunc quidem prosperè ad sua rediit,quibúsdam suorum quasi ob tutelam loci relictis. Verùm hi quos relinquebat , perfidiam Guasconum veriti , & tunc inuicti remanserunt:ac postmodum multis à Guasconibus perpessis iniuriis,cùm his quos illis veluti adiutores miserat:ad eum reuertuntur. Qui eorum inertiæ culpam fore nactus, alios mittit : qui quòd priores neglexerant,corrigere curarent.Illi similia passi , legatos ad eum dirigunt , quid paterentur intimant , ac ni maturatò sibi subueniatur,locum deserturos, atque ad propria minitantur se regressuros. Vnum hoc sibi ex

senten

[1] *Squirs Monasterium.*

[2] *Guillelmus Comes Burdegalensium, & Dux Guasconiæ totius.*

[3] *Aymoinus scripsit librũ de vita Abbatum Floriacensium, quem reperire non potui.*

[4] *Bernardus & Sãctio Comites Burdegalenses.*

sententia Comitum notum fore mandant: liberiorem sibi quàm prius, affuturam loci potestatem: si semel ad eos adeat & tam Comitibus quàm [5] etiam Malguino Vicecomiti, quem ipse eis Aduocatum dederat, quid ipse velit, verbotenus declaret. Quos manere decreuerit, mansuros: quos exire iudicauerit, memoratos polliceri Principes, vi se expulsuros,

5 Malguinus Vice-Comes.

Iterum, Regulam S. Abbo proficiscitur.

CAPVT XVII.

TAndem talibus impulsus allegationibus, impendente iam vltimo vocationis suæ die, secundò iter arripit. Hos ex Monachis itineris Comites assumens: supranominatum Remigium, méque qui hæc scribo [1] Aymoinum, cùm Guillelmo suæ venerantiæ, iuxta Abbatum morem [2], tùm baiulo. Iámque in via constitutus, legatis qui pro se venerant, imperat se antecedere. Comites Aduocatúmque certos de suo aduentu reddere, ne moram colloquij faciant, dum ipse ad eos venerit, procurare. Ipse in nullo negligens vtilitatis Cœnobij quòd regebat, Pictauos pergit [3], Guillelmum illius vrbis adiit Comitem, pro iuuamine possessionis Monasterij sui, quæ salx dicitur, calumniis aduocatorum valde oppressæ: eum rogaturus. A quo die dicta, in qua sibi post suam regressionem, ab eodem Comite iusta deferretur audientia: pro re alia, aliquantas perinibi moras nectit. Fortè Abbas Monasterij Sancti Cypriani, in suburbio Pictauorum siti, eidem sancto consanguinitate coniunctus, vocabulo [4] Gislebertus, crimine falso impetebatur. Is eum humilima detinuit prece, vti suæ causæ quàm in proximo ventilandam autumabat: interesse dignaretur. Sed cùm improbus subsedisset accusator, manifestusque fieri vereretur: vir Domini Abbo qui cunctis iniuriam patientibus quantum in se erat, opem ferre cupiebat, literas eidem propinquo suo, ex sua parte [5] Abbati Cluniacensium Odiloni, cui idem Monasterium subiectum erat perferendas

1 Aymoinus Comes itineris S. Abbonis.

2 Baiulus Abbatis.

3 Guillelmus Comes Pictauensis.

4 Gislebertus Abbas S. Cypriani Pictauensis.

5 Monasteriũ S. Cypriani Pictauensis, subiectũ Cluniaco.

ferendas tradit. Quæ videlicet literæ, & vltimæ Epistolarum eius existunt [6], & apud nos cùm reliquis conseruantur, Ipse iter quòd cœperat maturare contendit. Nos ergo quinta postquam ibi adueneramus die, celebrata Omniũ Sanctorum solemnitate, quinta equè feria, inde progressi, per [7] Karrofense Monasterium, ad [8] Nantoliacum deuenimus Cœnobiolum, in honore Sanctissimi Patris Benedicti fundatum. Vnde digredientes Sabbathorum die [9], Engolismam aduenimus, à qua vrbe, die Dominica egressi: dùm incerti pro aduenientis noctis hospitio, ac idcirco mœsti incederemus: ostendit Dominus nobis, nequaquam se oblitum illum sanctum habere virum, in cuius obsequio iter illud conficiebamus.

6 Epist. S. Abbonis habet vir eruditus Papy. Massonius & eas magno Reipub. detrimento occultas retinet.

7 Karrofense Monasteriũ.

8 Nantoliacum.

9 Engolisma.

S. Abbo, in itinere, deuotè à fidelibus Nobilibus suscipitur.

CAPVT XVIII.

NAm dum ad castrum cui [1] Alba terra nomen est tendere deliberassemus, repente Dominus ipsius castri, Nobilis vir nomine [2] Giraldus, post tergum nostrum celerrimè aduenlens apparuit. Qui dũ inquireret qui nam essemus, & Beatum Patrem nostrum Abbonem adesse cognouisset: gaudens ob eius præsentiam, ait ad eum. Dominum inquiens fidémque meam testor, me admodum gaudere, quòd te Domine viderè merui. Nam bonitas & sapientia tua, vniuerso nostro peruulgata sunt orbi. Vnde si tuæ placet benignitati, hospes tibi ero in hac nocte perliberalis, cuncta victui necessaria tribuens. Fecit vt dixerat, & vsque ad noctem permanens, etiam in obsequendo, famuli fungebatur officio, Cùmque iuxta [3] quamdam sui iuris Ecclesiam, nobis hospitium præbuisset: ad memoratum castrum incibatus abiit. Postero die, in statu perseuerans hesternæ beneuolentiæ, obuiam ei processit: præmittens per internuncios piscium xenia: eúmque per aliquot deducens milliaria, tàm ipsi homini Dei, quàm his qui hospiti,

1 Albaterra castrum.

2 Giraldus Albaterra Dominus.

3 En Ecclesia iuris Nobilis viri.

tij gratia comitabantur, duces viæ largitus est. Sic demum Benedictione postulata, atque percepta, gaudens regreditur ad sua. Hæc ideò retulimus, vt apertè clareat: huic sancto viro numquam defuisse Diuinum, vbi humanum putabatur defore auxilium. Nec tunc solummodo, verum in omnibus itineribus eius, ac præcipue per vniuersam quam ea tempestate tenuit viam: sicut Domini a seruis, ita à cunctis per quos transitus fuit, iocundus ipsius præstolabatur aduentus. Porrò nos eadem die qua de Alba-terra promouimus, transmeato [4] Ella flumine, vna cum beato Abbone, in villa quæ [5] Ad Francos dicitur hospitati sumus. Suscepit nos inibi [6] genitrix mea, Memorati Militis Geraldi consanguinea, vocabulo [7] Annenrudis, cum quanta potuit humanitatis exibitione. Hæc deuotionis & obsequij feruore, circa eumdem Dei flagrans hominem: obnixè orabat, vt biduo apud eam manere dignaretur. Quod ille vehementer abnuit, & die data, suis vt viam maturatò capiant imperat, Túmque primùm quasi presagus, brachium in quò post percussus est, dolere sibi prædixit.

4 *Ella flumen.*

5 *Ad Francos, villa.*

6 *Aymoini Patria, quo Aymoinus Nobilis secũdum carnem extitit.*

7 *Annenrudis Aymoini genitrix.*

S. Abbo tandem Monasterium Regulæ intrat.

CAPVT XIX.

INde ad Dordonæ fluenta ventum, quò enauigato amne, Guasconiæ fines ingrediuntur. Transmeantibus Dornoniam, antequam ad præfatum veniatur Regulę Cœnobium [1]: Aroth seu Codrot torrens occurrit. Quem dum transire esset necesse, vir Dei lintrem quæ perexigua illo habetur in fluuiolo, dum ascendit: ea introrsus à lutoso litore relabente, cinculotenus penè in aquam decidit. Mirum dictũ, vestigiis paululùm madefactis, in reliquis indumentis vix tenuis apparuit humor. Transmeato sane hoc pessimi occursus torrente: postero die ad Monasterium Regulæ ventum. Et primo quidem die, cùm quiete manserunt: secundo sane, inter nostros & Guascones, iurgium propter cibaria

1 *Codrot seu Aroth torrentur.*

equorum ad vesperum ortum, vixque a maioribus sedatum est. Quod vbi in crastinum V. Pater Abbo cõperit, suos vehementer redarguit, cur inermes & inter infensam sibi gentem, bella cierent. Monebatque patientiam seruare, donec ipse cùm Comite ac loci Aduocato colloqueretur: qui iam iámque affuturi credebantur. Tum demùm suas suorúmque quos primitùs ibidem reliquerat, iniurias, ad libitum vltum iri pollicebatur. His ac similibus verbis, suorum furibundos sedare temptabat animos. Erat ea die celebris vniuerso orbi Beati Põtificis Martini Turonici solemnitas, & sanctus vir magna cordis, ac corporis alacritate, Missarum festiua celebrauit solemnia. Qua die & sequenti quæ Dominica fuit, idem Dei famulus Abbo, post Sancti sacrificij per seipsum oblationem, ac corporis refectionem, montem in quo Monasterium situm est vndique perlustrans; laudare simul ac mirari, non solùm loci firmitatem, verùm etiam maximorum, quæ inibi fuerant ædificiorum fundamenta cœpit. Horum itaque locorum situm à sancto viro laudatum: succinctim literis mandare, opportunum fore credimus.

Situs Monasterij Regulæ describitur, & S. Abbonis mors.

CAPVT XX.

MOnasterium Regulæ in honore Principis Apostolorum Deo dicatum, in monte est positum. Qui videlicet mons à tribus lateribus, Orientali, Aquilonali, & Occidentali, aliis cingitur montibus. à meri-
1 *Mosella fons.* die Garonna vallatur flumine, periculosáque vallis
2 *Mosa fons.* voragine. Ab oriente inter ipsum & alterum montem,
3 *Præsidium Francorum à Karolo magno, in Guasconia constitutum.* vallis existit perangusta: per quàm fons meat, quam incolæ [1] Mosellam nuncupãt. simili modo ab Occidente, alterius fontis rapido alluitur cursu, cui [2] Mosa nomen est. Hæc nomina à [3] Francis illis imposita æstimantur, qui à magno Karolo, ad tuitionem prouinciæ ibi relicti sunt. Non longè quippe ibi, abest palatium ipsius magni

magni principis Caſſignogilum: ſed quaſi tribus milliariis. In quo idem Imperator, vxorem ſuam Ludouici Pij matrem, grauidam reliquit: dùm contra Sarracenos expeditionem in Hiſpaniis egeret, Quod [4] & Eynardus vitæ illius relator ſcribit, & [5] nos in librum Miraculorum Sancti Patris Benedicti, breuiter expreſſimus. Locus ſane Regulæ ob ſupradictam poſitionem non facilè hoſtium patuiſſet acceſſui, niſi ab Aquilone parua ei adiaceret planicies, cui conditor municipij, vel vt quidam volunt ciuitatis, turrim quadris lapidibus extructam oppoſuit. Quæ nunc ruinarum tantummodo ſuarum inditia præfert, Igitur tàm huius quàm cæterorum ædificiorum dirutos parietes, & per deuexa totius montis latera, propter firmam cementi tenacitatem dependentes, homo Dei cóſpicatus: admiránſque: « læto nobis adridens vultu, infit. Potentior inquiens « nunc ſum, Domino noſtro Rege Francorum intra hos « fines, vbi nullus eius veretur Dominium: talem poſſi- « dens Domum. Sed heu proh dolor aliter quàm ei ac nobis vtile fuit, huius loci parabatur poſſeſſio. Denique malignorum factio, qui illis quos ipſe ſanctus Pater ad eũdem miſerat locum irrogauerant iniurias, in id iam conſpirauerat: vt ex qualibet occaſione commoto tumultu, tanta famulos ipſius cædis contumelia afficeret, quatenùs nec ipſe, nec quilibet alter, eos vlterius adire auderet. Quod verò mortem illius inter dolos machinata ſit, non verè ſcitur, niſi quia is, qui eum percuſiſſe dicitur, in iurgio noſtris dixiſſe fertur: pro nihilo ſe ducere, ſi lancea ventrem eius transforaret. Secunda igitur Feria, qua ſancti Confeſſoris Bricij agebatur feſtiuitas, Monachum qui hos eſſe dicebatur machinatus dolos: ſanctus Pater noſter Abbo increpare cœpit [6] quòd ſine eius licentia, de Monaſterio egreſſus, foras manducare preſumpſiſſet. Hic Anezan nomine dicebatur proprio, gẽte barbarus ac vocabulo. Qui dum ſancti viri increpationem ſe patienter ferre ſimulat, ſed circumſtantibus contumaciæ verba reſpondet: Subito auditur clamor mulierum iuxta mo-

4 Eynardus ſcripſit vitã Karoli Magni.

5 Aymoinus ſcripſit miracula S. Benedicti ſuprapoſita.

6 Non licebat olim Monachis vigẽte diſciplina, extra Monaſterium ſine licentia manducare.

rem gentis illius, vbi seditio oritur, aut mors hominis interuenit, conclamantium. Tum ille perfidus solo nomine Monachus, ad eos qui se circunstabant infit. Nũc » inquiens dicetur, meo monitu, hoc esse ortum scanda- » lum. Cui, quidam ex his qui aderant. Si ait id metuis, » nobiscum ad hos sedandos progredere motus. Verum » eo differente, ad nostros reprimendos, is qui monita dederat, cursim progreditur. Causa autem ortæ seditionis, hæc erat. Tam Francis quàm Guasconibus se alterutrum conuiciis lascessentibus, vnus Francorum nimium impatiens conuicij Domino suo illati, conuiciatorem baculo inter ceruicem & scapulas ictum, humi prostrauit. Eo prostrato, tàm nostri quam seditiosi, semet mutuò lapidare cœperunt. Interea, vir Domini Abbo, intra claustrum Monasterij residens, & quasdam computi ratiunculas dictitans: tumultuantium clamore exaudito, foras ab inferiori montis parte progreditur: & ad reprimendos suos, qui superiora occupauerant loca festinans 7: ab vno aduersæ partis satellite, lancea tàm validè vulneratur in læuo lacerto: vt interiora costarum, adactum penetraret ferrum. Qui percussus, non clamauit, non titubauit, aut cadentium more loco motus est: verùmtamen hoc tantum dicens, Iste ait seriò hæc fecit: ad do- » mum vbi sui famuli hospitium habebant, ascendere » cœpit. Sustentabat autem eum, frater quidam nomine Guillelmus, cuius supra meminimus. Ego vestigia eius persecutus, conspicio super limen domus, quam vir sanctus ingressus iam erat: partem coagulati sanguinis. Interrogansque de quo foret, hoc à Dei homine responsum accepi. De me inquit est. Testor Dominum, » continuò mihi stetêre comæ. Horrórque infusus cor- » pori, raucisonam reddidit vocem. Nondum enim quispiam animaduerterat, eum in carne esse vulneratum: sed tantum indumenta æstimabamus fuisse perforata. Itaque aio ad eum, quanam in parte inquam, tibi Domino meo, illatum vulnus est? Tum eo eleuante brachium vt plagam detegeret: repente ab intimis costarum

7 S. Abbo, lanceà vulneratur.

rum recessibus, vnda sanguinis prorumpens, manica laxioris[8] pelliceæ excipitur. Verùm ipse nihilo tristior, nec vultus colore mutato, cùm me trepidare magis magísque sensisset: tàm ex faciei permutatione, quàm ex verbis quærimoniæ, alacri vultu & penè ridenti similis, ait. Quid tu inquiens ageres, si ipse vulneratus esses? Attamen noli metuere, Quin potiùs foras ad nostros progrédere, eósque ad me venire facito, vt hæ sedentur turbæ. Quod cum fecissem, illíque obtemperantes ingressi essent. Ipse iam exanguis factus, inter manus discipulorum famulorùmque se sustentantium: Idibus Nouembris[9], spiritum reddidit. Retulerunt autem qui eius sanctum finem videre meruerunt (nam ex ob sedandos tumultuantes forinsecus remanseram) hunc ipsius vltimum fuisse sermonem. Miserere inquiens Deus Omnipotens animæ meæ, locóque ac Congregationi, quam nunc vsque, te concedente rexi. Et ille quidem hæc effatus, vt prædictum est, animam efflauit. At seditiosi domum in qua Beatus Pater iam defunctus à suis lamentabatur, circundantes: obseratos succiderunt cardines ostiorum. Sicque furens ingressa turba, aliquibus vulneratis[10], cubicularium viri Dei vocabulo Adelardum, qui caput Domini sui propriis genibus suppositum, lachrymis rigabat: ad necem vsque fustibus præaccutis ac lanceis conciderunt, qui ægrum vsque ad tertiæ feriæ diluculum protrahens spiritum, defecit ac mortuus est: sepultúsque in claustro Monasterij. Iuxta quem quoque, custos equorum ipsius sancti, postea tumulatus est. Qui tunc quidem vulneratus, vsque ad diem Festiuitatis S. Andreæ languit: sicque obiit. Cæterum tantæ cladis compilatores, certissimè agnoscentes Beatum obiisse Abbonem, certatim cuncti in fugam vertuntur. Ita vt terris reddito die, ne mulieres quidem in vniuersis forensibus ipsius villæ, inuenirentur domibus. Quatriduo post obitum sancti viri, morati sumus: commorante semper nobiscum ob custodiam nostri, quodam honorabili viro nomine Guillelmo Orioli

8 *Abbates olim induebant vestes pelliceas.*

9 S. *Abbo moritur.*

10 *Abbatis Cubicularius.*

filio, qui videlicet Guillelmus gratia beatum virum vidédi,eadem die cum quibuſdam aliis ibidem aduenérat.Eoque viſo,ad mætatum ſuum,quaſi milliario ac ſemis diſtans à Monaſterio, ſeceſſerat. Is vbi noſtræ miſeriæ nuncium accepit, ad noſtrum auxilium cum ſuis velociter accurrit. Hi ergo corpus Beatum quod adhuc in domo in qua animam Creatori reddiderat, ſuper nudam penè humum iacebat:tapeti impoſitum, ad nos vſque pertulerunt: noſtris propter caliginem noctis, è clauſtro Monaſterij minimè exire audentibus.Dubitatū aliquandiu eſt,quonam in loco poni deberet.Tunc in commune placuit,vt quando innocenter,ac pro veritate quæ Chriſtus eſt,interemptus erat: in Eccleſia poneretur. vbi vſque ad diluculum feriæ quartæ,duabus videlicet noctibus vnáque die [11], eum cum quanta potuimus Pſalmorum & lachrymarum deuotione,inſepultum ſeruauimus. Referri nequit,qui luctus quive gemitus, ab his qui ad eum viſendum è propinquis venerant locis,editus ſit,cum eum quem viuentem cernere concupierant, mortuum conſpiciebant.Contemplabantur ſanè vultum eius adhuc ſudario, nequaquam opertum, qui dormiētis potius quam mortui ſpeciem ex rubore præferebat. & lachrymis opplebantur: incredibiléque dum aduiueret videbatur,eum tam ingentem poſt obitum,non ſolum à ſuis, verum etiam lachrymoſum ab extraneis habiturum planctum. Nam quilibet adueniret notus ſeu ignotus, eius viſo corpore, ſiue poſt tumulationem ſepulchro, continuo in lachrymas prorumpebat. Matutino ſanè tempore feriæ quartæ, cum ipſis quibus indutus erat veſtimentis [12], vti mos eſt ſepeliri interemptos, inlotus etiam,lapideo tumulatus ſarcophago:in interioribus cryptæ,ante altare ſanctiſſimi Patris Benedicti. Et quidem ſatis decentiſſimè ſi non ei tam inſperatus contigiſſet finis vitæ. Sed ſcriptura teſte, nouimus, *quia Iuſtus quacumqae morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.*

11 Modus cuſtodiendi defunctorū corpora.

12 Interēpti cū ſuis olim veſtimentis ſepeliebātur.

Sap.4.7.

Reditus

Reditus familiæ Sancti Abbonis ad Floriacum, & Abbatum Galliæ ad eumdem locum adunatio.

CAPVT XXI.

NOs igitur quarto à tumulatione sancti corporis die inde digressi, per biduum à [1] Vicecomite Amalguino, eiúsque vxore Osemberga detenti, charitatiuo sumus affectu. Cuius mulieris benignissimam erga nostros compassionem, nobis ad conclusionem voluminis tendentibus, breuiter memorare congruit. Nam ipsa viro suo, vt vulneratos retineret etiam nolentes suasit. Retentis autem, ipsa cuncta tribuit necessaria, non solùm languentibus, verùm etiam eorum seruientibus, atque equis, qui omnes sexdecim erant numero. Medicum ipsa quæsiuit, eíque pro sanandis equis, ipsa pretium præbuit. A me quoque, vt cum eis remanerem, non solùm mansueta prece, verùm quadam imperiosa [2] consanguinitatis exigit authoritate. Hi verò, qui sani euasêre, à Procuratoribus eius, ipsa præcipiente, per omnes ipsius possessiones, quæ in itinere erant, honorificè suscepti; tristem tanti doloris nuncium, per omne spargentes iter, tandèm Floriaco Cœnobio intulerũt. Quis tunc luctus, quíve dolor, tàm nostram sanctam inuaserit Congregationem, sermo explicare non sufficit: cùm ab his quoque, quibus eius grauitas onerosa videbatur, inconsolabiliter lugeretur. Auxit hunc ingentem dolorem, [3] aduentus plurimorum Abbatum, in imminente Sancti Patris Benedicti solemnitate, quæ in mense colitur Decembri, confluentium. Horum alij ab ipso, ob quasdam ordinandas vtilitates, erant euocati; alij suarum necessitatum certis ex causis, eum consulturi aduenerant. Inter quos Reuerendus Cluniacensium Abbas Odilo aderat, charitatiuo laudabilis in Domino familiaritatis glutino, ei in omni sua coniunctus vita. Talium itaquè præsentia, & ipsius absentia, propter quem venerant, ingerebat mœstitiam, & nostris ampliorem addebat

1 *Amalguinus Vicecomes.*

2 *Osemberga Vicecomitissa, consãguinea Aymoini.*

3 *Aduentus plurium Abbatum Galliæ ad Floriacum, in hyemali festo S. Benedicti.*

dolorem, quòd tali forent Pastore desolati, cuius prudens consilium, aliorum expeterent Prælati Cœnobiorum.

Hæc de vita, moribus, & actibus, necnon Martyrio Sanctissimi Patris nostri Abbonis, partim à fidelibus viris audita, partim à nobis visa, ad te, Reuerentissime Clericorum Heruee, vt tua sanctitas petiit, veraci pro posse relatu scripsimus. Nunc tuam exposcimus benignitatem, quatenùs pro nobis Domini implores clementiam, vt si quid fortè eum in nostra offendimus narratione, ipse sua piissima indulgere dignetur miseratione. Et qui eius sepulchrum dignatus est Miraculis illustrare, mihi facultatem dignetur conferre, in sequenti volumine, ea ad laudem nominis sui fidelibus manifestare.

Librum Miraculorum B. Martyris Abbonis Floriacensis, integrum reperire nequiui: eius verò tantùm inuenta fragmenta quædam, vltimi capitis loco subieci.

De Miraculis S. Abbonis.

CAPVT VLTIMVM.

1004. ANno Incarnationis Dominicæ millesimo quarto, Indictione secunda, die mensis Nouembris decimotertio, martyrizatus est Venerabilis Abbas Abbo, cuius dies passionis, cùm celebri transitu S. Bricij, tùm etiam festiuitate cuiusdam Sancti nomine [1] Herardi, insignis habetur. Cuius Sancti caput in Monasterio Regulæ, reliquum corporis in quadam ipsius Cœnobij cella humatum seruatur. Porrò de honorando Patre nostro, ea quæ per eum Dominus operari post eius transitum decreuit miracula, literis mandare dignum duximus, ad notitiam posterorum. Dum igitur adhùc inhumatum corpus eius in Ecclesia seruaretur, cuidam debili,

[1] *Nescio quisnam sit Sanctus iste Herardus.*

debili, quem longa vis febrium macerauerat, per visum reuelatum est, vt si sanus esse vellet, dexteram manum eius ablui aqua posceret, ipséque eam in potum sumeret. [2] Quod cùm à Domino Remigio Monacho, eius loci posteà Præposito, popoſciſſet, ac impetrauiſſet, hausto potu, pristinæ restitutus est sanitati. *2 Debilis curatur.*

Dein verò, [3] die secunda obitus ipsius Sancti Viri, vna ex his mulieribus, quæ clamore suo seditionem concitauerant, mente capta, totóque nuda corpore, per Ecclesiam rotabatur. Post hæc, lepra percussa, & à consortio hominum expulsa, vſque ad finem vitæ, non est mundata. *3 Mulier efficitur insana ac leprosa.*

Porro, die quarta, dum custos Ecclesiæ duas lucernas mensuræ semipedalis, post synaxim Completorij accendisset: vnam ante altare Sancti Petri posuit, alteram ante sepulchrum Martyris Abbonis. Cúmque ad Matutinos surrexiſſet designandos Hymnos, eam, quam coram altare Sancti Petri posuerat, arsam reperit: illam verò, quam ad caput tumbæ Sancti viri posuerat, penè integram se reperiſſe professus est, quæ vſque manè sequentis diei, perduraſſe visa est.

Cæcus [4] quidam erat Petragorici Pagi, cui per visum reuelatum est, vt si videre vellet, sepulchrum huius Sancti expeteret, vt eius interuentu, à Domino lumen reciperet. Qui cùm iuxta præostensam visionem, ad locum Regulæ accessiſſet, ac ad Sancti tumulum aliquantas peruigiles duxiſſet noctes, visum recepit. Vndè partem hæreditatis suæ, Sancto Petro, ac Beato Benedicto, necnon Sancto Martyri Abboni, illísque famulantibus largitus, ad propria rediit. *4 Cæcus videt.*

Alter [5] quoque cæcus de pago Burdegalensi, per visum itidèm admonitus est, vti Monasterium Regulæ adiret: inibi esse Sanctum, per cuius meritum Dominus ei lumen condonaret. Qui præcepto parens, locum adiit, spatio fermè dierum octo, ante tumbam pernoctauit. Vna verò noctium, dum Fratres ad Matutinos surgerent Hymnos, puerum ante se iacentem excitauit, dicens: Surge, vt pariter matutinalibus poſſimus intereſſe *5 Alter cæcus illuminatur.*

intereſſe officiis. Cui cùm ille, non ſe habere vbi accenderet lumen, obtenderet: Video, ait, lucernam ante altare Sanctæ Crucis ardentem. Ad hæc, puer: Si vides, inquit, vade, & eam hûc defer. Abiit ille, & apprehenſo lumine, in ſuperiora cryptæ ad eos, qui pſalmodiæ inſiſtebant, abſque ductore aſcendit. In craſtinum Fratribus cuncta, quæ ſibi acciderant, referens; ad reddendas Deo laudes, eorum mentes accendit. Fidem verbis eius accommodabat, tàm decora canities, quàm etiam vultus, ac totius corporis honeſtus ſtatus.

Explicit liber Aymoini Floriacenſis, de vita, morte, & Miraculis S. Abbonis Martyris.

TORTARII FLORIACENSIS

VETERES VERSVS, DE Tranſlatione Corporis Sancti Mauri Africani, Martyris.

Apud Floriacenſe Cœnobium, Corpus Sancti Mauri Martyris, priuſquàm illud Caluiniſtæ, anno 1562. *vti anteà relatum fuit, comminuerent, atque ſpargerent: religioſiſſimè aſſeruabatur. Cuius paſſionem, tranſlationemq́, Tortarius Monachus Floriacenſis, ante ſexcentos annos, carmine cecinit. Narrando, Sanctum quemdam Antiſtitem Britanum vocabulo Hebrem, à Nortmannorum furore, cum dicti Martyris corpore, ad Floriacenſe Monaſterium confugiſſe.*

In hunc igitur modum, Tortarius recenſita Martyris Mauri paſſione, quam, vtpotè cunctis exploratam, prætermiſi, eius tranſlationem explicuit. Ipſiuſq́ verſus venerandæ antiquitatis gratia, inemendatos lectori deprompſi.

AFfuerunt Romæ, præſcripto tempore nautæ,
Ciues Baſanici, Pœno de ſanguine creti.
Mercandi cauſa, linquentes Africa rura.
Cognoſcũt [1] *Maurũ, Pœno de ſemine natum.* — 1 *S. Maurus Afer.*
Ipſius

Ipsius hi nocte, rapiunt venerabile corpus.
Condit aromatibus pia nautica concio, membra,
Ambit linteolis forti religamine strictis.
Condit sarcophago, quod quaerens reperit, apto.
Ascribit titulum, clausi iusti monumentum.
Maurus pro summi Diuino nomine Christi,
Ferro percussus, iacet hoc in marmore clausus.
Defert sarcophagum post haec, ad litus amicum,
Imponit naui, comitante iuuamine Christi:
Qui sacrum corpus, properat perducere quò vult.
Audiuit saeuus quod erat gestum [a] Celerinus,
Illicò funestam truculentus concipit iram.
Daemonis arreptus furia, stimulisque citatus,
Imperat adduci sibi nautas, voce minaci,
Curritur. Ast illi, crudelia iussa tyranni
Audierant, & mox dispersi, quò tulerat sors,
Euasere minas tumido à Iudice quassas.
Infrendens animo crudelis praedo ferino,
Certat defunctum disperdere, perdere viuum
Quem voluit, sed non valuit: coelum quia iuuit.
Ergo sepultura sperat priuare suprema.
Nauim sarmentis mandat stipare putatis,
In pelagus duci, nequit & dum ripa videri,
Ignem supponi, puppim, corpúsque cremari.
Perfida turba, sui complet praecepta magistri.
Impletur nauis, siccis variisq; alimentis:
Gratis Vulcano consumere cuncta parato,
Altius inq; salum, proram cum remige ducunt.
Tendunt interius, dum perdat litora visus.
Supponunt flammam, satagunt ardere carinam.
Igne supposito, redeunt, narrántque cruento.
Iussit vt incensam Iusti cum corpore cimbam,
Credidit insulsus, grata quae referunt, Celerinus.
Sed vetuit flammis, pia Christus membra cremare,

[a] Celerinus Praefectus.

Nosse

Nosse capillorum numerum, qui clamat, eorum,
Se sibi qui tradunt, qui totam spem sibi subdunt.
Et per Psalmigraphum occinit, quòd non perit vnum
Ossibus ex Sanctis. Mors cùm sit amara malorum.
Hic sibi quò placuit, nauim se remige duxit.
Ipse fuit velum, rexit moderamine clauum.
Dirigit ad litus prouisum, nobile corpus,
Nullius clari radios interrogat astri
Non Tauri rutilum cornu spectare sinistrum.
Non iuuat extensi prouisere brachia Cancri.
Sydera nec Piscis, nec consulit astra Bootis.
Non caput Andromedæ, non cauda regit Cynosuræ.
Excitat inuisas Helenæ nec stella procellas.
Non vexare fretum, valet ensifer Orion.
Istria laurigeri ditatur corpore Mauri:
Vrbe[3] Farentina, degens videt vt pia turba,
Appropiare suæ, tranquilla per æquora ripæ,
Obuia tota ruit, vix vnus in vrbe remansit.
Obstupuit primò, casu perterrita tanto.
Nauim circumdat, quid ferret scire laborat.
Cum lapide sculpto, sarmentum conspicit intro.
Reliquias ignis, quem vis Diuina refrixit.
Et partim canas, miratur inesse fauillas
Partim sarmenti, carbonum frusta cremati.
Miratúrque ratem, non passam funditùs ignem.
Illæsum titulum, titulíque stupet monumentum.
Percurrens oculo quod erat scriptum studioso.
Martyris hîc nomen legit, extremúmque laborem.
Reddita certa, Dei certo de munere Christi,
Feruet lætitia pia plebs, promiscua turba,
Cum pueris iuuenes, cum prouectis seniores,
Infert deuotè, plaudens vrbi memorata:
Persultans hymnis, & laudibus Omnipotentis.
Magnificans illum, qui præstat grandia, Christum.

3 Farentum ciuitas.

Collo

Collocat in sacro, clarissima pignora templo.
Hic cultu celebri veneratur in vrbe fideli,
Omnis amat magnum, colit omnis & Istria Maurum.
Vrbsque Farentina, per eum fert maxima, famâ.
In qua per famulum, peragit magnalia Maurum.
Actor virtutum Christus, Dominus Dominorum.
Hic optata salus ægris reddi perhibetur,
Cæcatis visus, hic perfectè reparatur,
Emoritúrque phrenesis, & horrida frigore febris.
Hîc lepra curatur, virtus inimica fugatur,
Linquit membra malus concessa diù sibi morbus,
Hîc prece victa pij, pestis fugit inuida, Mauri.
Redditur auditus surdis, claudis quoque gressus,
Firma manus mancis, neruorum robora curuis,
Hîc glaucoma cadit, capitis dolor aufugit omnis.
Vlcere roza cutis, fit Mauri munere leuis.
Gutta fugit ventris, restinguitur hic sacer ignis.
Dæmon hîc inuitus possessor deserit artus.
Hîc loquitur mutus, siccatur hîc humor aquosus.
Hîc pereunt omnes bachantis Dæmonis artes.
Quisquis adit Maurum, sibi sentit adesse propinquum:
Et quod deposcit, miratur ouans adipisci.
Ergo Farentinæ postquàm per sæcula longa
Martyris vrbe, sacrum iacuit corpus tumulatum.
Disponente Deo, qui nutu cuncta benigno
Tempora definit: procùl hinc sacra membra remouit.
Sed reor hoc factum, quia Mauri nomen honestum
Diuulgare Deus decreuit, spargat vt eius
Per populos famam, maiori culmine dignam.
Crescat vt inde salus cunctis, hunc qui venerantur.
Hac ratione viros exciuit, sed sibi notos
Qui maris vndisoli, sulcantes æquora remis,
*Longè semotos fines adiêre * Britannos.*
Hi tulerunt secum Mauri corpus venerandum,

* *Corpus S. Mauri Martyris in Britania.*

Hoc ibi depositum virtutum luce coruscum,
Respersit totos sancto rumore Britannos:
Nam pro diuersis veniebant vndiquè morbis.
Semper enim Maurum comitantur dona salutum.
Phœbus vti nebulas propellit lampade cæcas.
Maurus languorem meritis sic dissipat omnem.
Hypocrati nullum, Galeno spondeo nullum,
Asclepio nullum fore: Maure voles vbi lucrum.
Nullus Peoniis, vbi Maurus erit, locus herbis.
Nil agit hîc vnguem, vbi Maurus adest, medicamen.
Martyris ergo sacri corpus coluère Britanni.
Donec[5] *Nortmanni, fontis gens nescia sacri,* — 5 *Nortmanni idololatræ*
His infesta foret: supremáque damna pararet.
Sordida dæmonicis, quæ se deuouerat aris.
Quæ non lota sacro, vastabat cuncta, lauacro.
Hinc & Christicolis magis impacata cateruis,
Egit multiplices ea gens phanatica cædes.
Testatur Turonis, Carnotus, & Aurelianis,
Beluacus, Meldis, Lutetia, necnon Trecassis,
Pictauis, Aruernus, Niuernis, seu Rotomagus,
Andegauis, Biturix, Nanetis, seu Nouiomus.
Vrbes & plures, quas versu dicere non est:
Quas hæc incendit gens impia, seu spoliauit.
Nam tunc Francorum virtus emortua Regum,
Non poterat vires gladio frænare rebelles.
Tota intestino dum feruet Gallia bello:
Propterea Gallis instabat barbarus hostis.
Donec dante Deo, prostratus[6] *Rege Rodulfo,* — 6 *Rodulfus Rex.*
Submisit nostris, sua colla potentibus armis.
Eius barbariem, dum vitat Episcopus Ebrem,
Assumpto magni pretioso corpore Mauri,
Quod sibi commissum, fuluum seruabat vt aurum:
Aufugit, patria, Mauro comitante, relicta.
Et fugiens pagum deuenit ad Aurelianum.

In quo Cœnobium fama referente locatum
Audit Floriacum, sub religione probatum,
Ad quod diuertit, Patrémque videre poposcit.
Tempore quo magnus ibi præfuit Abba [7] Richardus:
Quem sic alloquitur, submisso lumine, Præsul:
O decus Abbatum, lampas clarissima Patrum: »
Audio te tantum, quantum decet esse magistrum. »
Téque, tuósque sacram, directo tramite normam »
Obseruare, pius quem constituit Benedictus. [8] »
Eius & hanc charis ædem membris decorari. »
Præsul & ipse fui: sed linquens agmina plebis, »
Nomine pro Domini curam Pastoris abegi. »
Accipe, méque gregi socia Pater alme fideli: »
Induc ad niueas caulas, bone Pastor ouilis. »
Gratum est, vt coram Legislatore, rependam »
Seruitium Domino, præsente mihi Benedicto: »
Illius & normam iuxta deducere vitam. »
Quàm me barbarico [9] Papam contradere ludo. »
Non tua denariis replebo marsupia multis, »
Sed dabo thesaurum, quo sit tibi vilius aurum. »
Trado tibi Maurum, Christi testem pretiosum. »
Gaudet vir gnarus, tali rumore Ricardus,
Respondétque viro prudenti famine sancto.
Sancte vir, Angelicum repræsentas mihi vultum. »
Grates reddo, parem dederit Dominus: quia talem »
Non te Discipulum præsumam dicere nostrum. »
Oro, magisterij conscius digneris haberi. »
Membra quidem clari meritis amplissima Mauri, »
Sunt potiora mihi, quàm pondera si dabis auri. »
Præsul agit grates, pullas sumit illicò vestes:
Induitúrque [10] nigra, Patre consecrante, cuculla.
Vixit abhinc multos sacri æmulus Ordinis annos.
Sancti Reliquias Abbati tradit habendas.
Excipiunt Fratres, sua fletibus ora rigantes,

7 Ricardus Abbas Floriacensis.

8 Corpus S. Benedicti.

9 Omnes Episcopi olim Papæ dicti.

10 Monachorum niger amictus.

Fundunt lætitia, lachrimarum flumina multa,
Æde locant sancta pia cum gestamine membra.
Sis quantus signis vbi nunc ostendis apertis,
Maure sacer meritis, fiducia præstita nobis.
Si furiat pestis, si desint aura salubris,
Si desinunt pluuiæ, torrente palustria Sole,
Si grando segetes, si flamma vorax premat ædes,
Siue ruens imber, noceat si putridus aër,
Inguina si tument, seu sera forte tepescant,
Curritur ad Maurum, perit hoc miserante flagellum.
Imperet æterna qui nobis præmia vitæ.
Maure sacer meritis, exaudi vota precantis.
Quod dedit exiguus Tortarius accipe munus.
Mille sui versus, sua demant crimina mille.

Sed & Rodulfus Floriacensis, Hymnum hendecasyllabicum, passionem, ac translationem dicti Martyris graphicè concinnentem edidit, quem nulla ratione membranarum tenuitas atque vetustas, legi integrè permisit. Vnde nolui truncatum exibere lectori.

SEX AVTHORVM VARIA FRAGMENTA,

Translationi, & Repositioni Corporis Sancti Benedicti apud Floriacum, adstipulantia.

PRIMVM.

Ex historiæ Ioannis Monachi Itali, libro 3. cap. 12. qui vitam S. Odonis Abbatis Cluniacensis describit, apud Surium, tom. 6. Nouembr. 18.

1 *Nortmundus Rex Nortmannorum.*

POST eam persequutioné, quæ facta est in Galliis, sub [1] Nortmundo sæuissimo Nortmannorum Rege, Fratres Floriacensis Monasterij, ob hostium metum, huc illúcque dispersi, in illud reuersi sunt. Sed quod sine dolore animi dicere non possumus, locum illum sanctissimum, iunctis quidem corporibus, sed dissectis animis occupabant. Cùm autem quandoquè in Monasterio residerent, & inter se corrixarentur. Quidam ex eis, confecto negotio, quod ei ex obedientia exequendum erat, domum reuertens, ante fores Monasterij, obuium habuit S. Benedictum, qui sic ei dixit: Denuncies Fratribus meis, quandoquidem »
2 *Corpus S. Benedicti.* [2] me non sinunt quiescere, me iam hinc recedere: nec »
huc reuersurum esse, donec ex Aquitania quemdam »
adducam virum, qui sit secundùm cor meum. Fratre »
autem volente interrogare, quis esset: Ego sum, inquit »
ille,

ille, Benedictus. Itaquè, Frater ille properè hoc indicauit Fratribus. Sed miseri illi tanto orbati Patre, non se dederunt lamentis & [3] precibus, quibus non rarò minæ Omnipotentis Dei auerti solent: sed ascensis equis, passim eum inquirere cœperunt, vt inuentum, vel vi, vel precibus reuocarent. Sed cùm illum non inuenirent, Fratrem, qui hæc dixerat, perpetuo ludibrio habuêre. Per id tempus, [4] Helisiardus Comes Illustris, qui nunc Monachus est, audiens infamem illorum Monachorum vitam: Abbatiam illam, à Rodulpho Francorum Rege petiit, & impetrauit. Patrique nostro [5] Odoni tradidit. Deindè adiunctis sibi duobus Comitibus, & Episcopis, cum eodem Patre nostro Odone, ad illud Monasterium venit. Sed vbi id Monachi illi perceperunt, correptis armis, alij in ædificiorum tecta se recipiunt, tanquam hostes suos, lapidibus, & telis, eos depulsuri: alij muniti clypeis, & accincti gladiis, Monasterij aditum obseruant, aiúntque, se potiùs mortem oppetituros, quàm aut eos patiantur ingredi, aut alterius instituti Abbatem admittant. Interim ad se redeunt. « En videmus, inquiunt, quid nobis minatus sit « Pater Benedictus. Heu! cur non credidimus Fratri « nostro? Videmus iam fieri, quod ille forè prædixit. An « non hic est Odo ille Aquitanus, quem sæpè suspicati « sumus eum esse, quem B. Benedictus dixerat. Heu! cur « non vltrò illum nos inuitauimus. Hæc cùm dicerent, nihilominùs pergebant inuenire viam, qua illos repellerent. Erat inter eos Frater quidam Vulfaldus nomine, annis iuuenis, sed bona indole. Per eum crebrò inter vtrosque discurrentem, quædam Romana priuilegia & edicta Regalia Patri Odoni miserunt, quibus cautum erat, ne quis alterius Congregationis, vllo vnquam tempore, Prioris illic officio fungeretur. Ei autem dixit B. Odo, se pacificum venire, neminem lædere, nulli nocere velle: sed tantùm ad Regulæ præscriptum corrigere constituisse, si qua emendatione habeant opus. Et his quidèm, & consimilibus verbis, Beatus vir, eorum animos, per internuncios assiduè permulcebat.

3 Preces non rarò irã Dei auertunt.

4 Elisiardus. Comes, fit Monachus.

5 S. Odo Cluniacensis.

Sed cùm viderent illi, nihil se suis conatibus efficere, ad alia se vertunt: modò ad Regem prouocant, modò Odoni necem minantur. Atque hunc in modum, tridui tempus exactum est.

CAPVT XIII.

1 *Asellum equitabat Beatus Odo Cluniacẽsis Abbas.*

TAndem vir sanctus nobis inscientibus[1], ascenso asello suo, properè contendit ad illud Monasterium. Episcopi vero & Comites, cum suis eum insecuti: clamant post eum. Quo abis pater? Vis ne in mortem ruere? Cernis ne paratos illos esse, ad necem tibi afferendam? Quo puncto temporis ad eos perueneris: eo ipso morieris. Itane de tuo interitu illis gaudium, nobis luctum exitialem allaturus es? Quicquid autem illi vociferarentur: ille retineri non potuit. Sed sicut

Prouerb. 28. scriptum est, *Iustus quasi Leo confidens, absque terrore erit.* pergebat constanti animo. Mira profecto dicturus sum. Vbi propius ad illos accessit, & agnitus ab illis est, qui eum antea nouerant: adeò repente mutati

Psal. 76. sunt, vt non immeritò de illis dici posset. *Hæc mutatio dexteræ excelsi.* Videre tùm licebat, eos proiectis armis, otiùs ei occurrere obuiam: atque eius vestigia complecti. Quæ res nobis omnibus incredibilem lætitiam attulit. Et ne sim lõgior, Monachi illi, Odonem sibi Patrem accipiunt: cæteri domum proficiscuntur.

2 *Carnes Monachis interdicta.* Postea verò, cœpit eos hortari vir sanctus[2], vt à carnibus abstinerent, studerent parsimoniæ, nihil ceu proprium possiderent: si quid apud se clàm haberent,

Act. 2. & 4. id instar Apostolorum & credentium, coram omnibus à se rejicerent.

Sed quia illi, res Monasterij, non in commune possederant, sed pro suo arbitratu inter se partiti erant: sibíque eas priuatim vendicarant, vt viderunt id sibi deinceps minimè permissum iri, maluerunt amicis & fautoribus, immo hostibus & profligatoribus, hactenus iniustè possessa, præter ius fásque elargiri, quàm ad Canonis Monastici præscriptionem, iis renunciare. Quibus autem renunciarunt, ea cum illis quæ Abbas Odo

Odo attulerat, in victum insumere nitebantur: vt absumptis omnibus: vel inuitus, eis carnium vsus permittere cogeretur. Itaque perpetuò expetebant pisces. Porrò pius ille vir, libenter eis suppeditabat omnia, vt ab illo vno eos cohiberet. Atque ita factum est, vt ille largiendo, atque illi commedendo: penè omnia consumerent. Instabat interim Pater noster fide intrepidus, spe securus, charitate inuictus, nihil hæsitans, secundum illam Domini pollicitationem. quod, *Quærentibus primùm regnum Dei, omnia adÿcientur*, se haudquaquam derelictum iri. Interea dum hæc fiunt [3] B. Benedictus cuidam fratri in visione apparet: inter alia, iubet eum dicere Patri Odoni, vt ob pecuniæ defectum nil trepidet, nec pro obtinendis rebus necessariis anxius sit: se crastina die missurum ei solidos centum, & altera hebdomada tantam diuersarum rerum copiam, vt in multum tempus fratrum vsibus sufficere queant. quod quidem ita factum est. Permulti vero ex circumuicinis regionibus, ad Beatissimum Patrem Odonem confluentes, eius magisterio freti, suauis obedientiæ iter complecti cœperunt: vt postea cælum scandere mererentur. In tantum enim fama sanctitatis eius increuit, vt non modo laici & Canonici ad eum se adiungerent: sed [4] etiam Episcopi, relictis sedibus suis, eius Monasterium peterent; vitámque Monasticam consectarentur. Cernere tum licuit, locum illum, tamquam euulsis sentibus, nouas proferre fruges: & velut ex areæ tritura, crebris verborum flagellis pulsatos, excussis vitiorum paleis, purum in horrea Domini frumentum inferre.

Mat. 6.

3 B. Benedictus apparet.

4 Episcopi apud Floriacũ fiunt Monachi.

CAPVT XIIII.

Cvm aliquando vir sanctus in alio hæreret Monasterio, die festo B. Benedicti appropinquante: ad hoc voluit reuerti Cœnobium, vt *apud illius sacrum*[1] *corpus*, nocturnas vigilias, piè ac religiosè celebraret. Nocte vero illa quæ eius solemnem præcessit diem: Ante lucis ortum, matutinæ laudes cantabantur.

1 Corpus S Benedicti. apud Floriacũ.

Quidam autem è fratribus noctis vigiliis fatigatus, nonnihil quiescere voluit. Apparuítque ei B. Benedictus,& cum ei se indicasset. Abi inquit, dic fratribus, » me hac nocte cum eis esse non potuisse, reuera autem » hodie me illis adfuturum.Ait autem frater.Et vbi ho- » die fuisti Domine? In Britania inquit ille. Et frater. » Quidnam ait illic fecisti? Respondit B. Benedictus frater Litfredus, animi superbia elatus, hoc relicto » Monasterio,traiecit in Britanniam:vbi hac nocte mor- » tuus, Dæmonibus prædæ fuit. Sed me cum illis con- » fligente. coacti sunt illum relinquere. Id vero fratre » summopere admirante,B.Benedictus adiunxit. Si res hæc, vsque adeò tibi admirationi est[2]: Noueris pro » certo, ab eo tempore quo hoc conditum est Mona- » sterium, quotquot hîc fratres è vita decesserunt, eos » omnes requie sempiterna perfrui. Tùm porrò frater » ad eum.Quandoquidem inquit mi Domine,hodie no- » biscum te fore dixisti: fac nos quæso certiores, qua » hora venturus sis:vt tibi honorificè occurramus. Re- » spondit. Ego vero fratribus tale signum exhibebo:vt » me præsentem adesse, nemo possit ambigere. Rursus » dicente fratre.Ecquonam apparatu talem excipiemus » Patrem, aut quænam officia, quemve cultum tribue- » mus tibi?Sanctus Pater respondit. Si [3] lautiores epulæ » sollicitos vos habent:piscium vobis copia suppetit.At fratre illud negante, Dicatur inquit ille piscatoribus, » ne ad Ligerim piscatum eant: sed ad Monasterij pa- » ludem. His dictis expergiscitur frater [4], & cum loquendi adesset tempus: omnia quæ audierat,fratribus indicauit. Certi ergo de tanti Patris aduentu,admonente [5] illos Beato Odone: studebant singuli de suo pectore, spiritualia ei munera offerre. Atque ita factum est, vt diem illum hymnis & orationibus exigerent. Porrò famuli qui piscatum ierant, non ad Paludem vt iussi erant:sed ad Ligerim abiêre Quorum temeritas,id habuit præmij: vt ad tertiam ferè horam, multo labore nihil possent capere. Reuersi igitur ad Monasterium, sciscitantibus aliis cur vacui redirent;

præ

[2] Res mira. & à Patribus ac Cœnobitis Floriacensibus sedulò pensanda atque expendenda: nam solum sanctorū officibus referimus ipsi cotidie vestigio premūt, væ autem ei qui in terra sanctorum iniqua gerit.

[3] Lautiores epulæ in festis diebus.

[4] Silentij regularis finis.

[5] Sermonem tunc fecit superius positū.

præ pudore, non fuêre ausi suam fateri inobedientiam: sed quod ore illi promere nolebant: facies rubore suffusæ, facilè prodebant. Itaque, Oeconomus. No-
« ui inquit temeritatem vestram, sed vel nunc ad palu-
« dem abite ocyùs. Eunt quamprimùm, tantámque piscium vim repentè comprehendunt: vt penè nullus ambigeret, eum qui coturnices olim in deserto populo Israëlitico suppeditauit: etiam in paludem illam, pisces immisisse. Tanta enim exinde illic piscium copia est, vt numquam desint qui capiantur. Atque ita factum est, vt palus quæ prius ranas edere solebat: deinceps piscibus abundaret. Hoc vero Miraculum, Beatus Odo in [6] libro illo quem de Translatione sancti Benedicti scripsit, luculenter commemorat.

6 Hic liber, est maximo meo dolore aut amissus, aut adeò occultatus vt reperiri quãtumuis quæsitus, non potuerit.

CAPVT XV.

AD hanc auté Beatissimi Benedicti solénitaté, ex locis propinquis multi côuenêre: & in iis côplures cæci, claudi, paralytici, variisque afflicti morbis: expectantes cælestem visitationem, & aduentum B. Benedicti. Iussit verò Sanctus Pater noster Odo: vt ante Missam nulli ex eis, cibus præberetur. Postquam sacrificij tempus aduenit: omnes in templum ingressi sunt. Tanta est enim illius amplitudo, vt nullus cogeretur manere foris. Cùm autem caneretur hymnus Angelicus [7] Gloria in excelsis Deo: magno quodam fragore, templi fores subito concussæ sunt, & mox reseratæ: ita vt omnes ingenti horrore correpti, retro respectarent. Sub illo autem fragore, morbidi omnes qui illic erant curati sunt: & lampades Ecclesiæ omnes accensæ sunt. Tum verò perspicuè, cognouerunt omnes: B. Benedictum, sicuti ipse dixerat, eò aduenisse. Tanta autem omnium animi pietate & deuotione perfusi sunt: vt præ immenso gaudio non possent erumpentes cohibere lachrymas. Nomina fratrum illorum quibus hæc reuelata fuêre, mihi Pater Odo indicare noluit: quo fit, vt dubium sit, num ipse vel alius, eas viderit visiones.

Hactenùs Ioannes Italus In vita S. Odonis Cluniacensis apud Surium.

SECVNDVM FRAGMENTVM.

Ex libro Gallico [1] qui Mare Historiarum vocatur.

[1] *Mare Historiarum.*

ANno 1393. Regnante in Gallia Carolo sexto, Ioannes Biturigum Dux: assensu Cœnobitarum, efferrè fecit à Monasterio Sancti Dionisij, ad ciuitatem Pictauensem, capitis Diui Hilarij partem: quàm aurea theca ad instar capitis fusa, inclusit: & in tanti muneris compensationem, ipsis Sancti Dionisij Monachis, aliquam Capitis, brachiíque Sanctissimi Patris Benedicti, attribuit portionem.

TERTIVM FRAGMENTVM.

Ludolphus [1] de Columna in Breuiario Historiali, agens de [2] Leone Secundo, ita scribit.

[1] *Ludolfus de Colomna.*
[2] *Leo 2. Papa.*

CIrca ista tempora, secundum Paulum qui Longobardorũ scripsit historiã: corpora Beati Benedicti & Sororis suæ sanctę Scholasticæ, in Franciã sunt translata. Causam quoque Traslationis, prædictus Paulus dicit, fuisse solitudinem loci, scilicet Montis Casini. Nam Rymoaldus[3] Rex Beneuentanus, filius Grimoaldi Regis Longobardorum: prædictum locum destruxerat. Qui quidem Rymoaldus, totam Apuliam suæ potestati subiugauit. *Et Inferius. Idem in [4] Zacharia Papa ait.* Demùm Karlomannus Filius dicti Martelli, Romã proficiscitur: & coram Zacharia Papa se totondit: & à dicto summo Pontifice vestes sacras accepit: & ad montem Casinum se transtulit. Et Pipinus frater suus totum Dominium assumpsit. Dicti Pontificis tempore, Monachi montis Casini cum Karlomanno Romam venerunt. humiliter supplicantes Papæ, vt Regi Franco-rum

[3] *Rymoaldus Rex Longobardorum.*
[4] *Zacharias Papa.*

rum Pipino, literas dirigeret: vt corpus Beati Benedicti quòd Floriacenses. Monachi furati fuerant, Monasterio montis Casini restituerent. Annuit Summus Pontifex, & per solemnes nuntios, dictó Pipino Regi, suas literas destinauit: quos Rex præfatus benignè recipiens, Quod petiuit Frater, mandauit fieri: tùm propter reuerentiam Romanæ Ecclesiæ, tùm propter præsentiam Fratris sui, quem tenero diligebat affectu. Tradidítque eis in Comitatu, Remigium Archiepiscopum Rothomagensem: cum tribus aliis, ad celerem expeditionem facti atque solemnem. Cúmque ad Floriacense Monasterium accessissent: Monachis Floriacensibus ieiunantibus & flentibus, Nuntij qui Corpus aufferre debuerant, percussi sunt cæcitate: & sic ab opere incepto desistunt.

Ita Landulfus à Colomna.

QVARTVM FRAGMENTVM.

Ex vita Karoli magni apud[1] *P. Pithœum Impres. Parisiis.* M. D. LXXXVIII.

1 *P. Pithœus.*

POst Dagobertum, regnauit Clodoueus filius eius, qui habuit sanctam[2] Batildem in matrimonio, quo tempore Sancti Benedicti Corpus Translatum est de Beneuento in Franciam, in villa Floriaco.

2 *S. Batildis Regina.*

Ibidem in Annalibus vetusti scriptoris, ad annum DCCCXXVI.

DVm hæc aguntur, Hilduuinus Abbas Monasterij Sancti Dionisij Romam mittens: annuente precibus, Eugenio Apostolicæ sedis tunc Præsule. Ossa Beati Martyris Sebastiani accepit, & ea apud Suessonam ciuitatem, in Basilica Sancti Medardi collocauit: vbi dum adhùc in loculo sicut ablata erant, inhumata iacerent: tanta signorum ac prodigiorum multitudo claruit: tanta virtutum vis in omni genere sanitatum,

per

per diuinam gratiam enituit: vt a nullo mortalium, eorumdem Miraculorum aut numerus comprehendi, aut varietas valeat enarrari.

Et ibi alio loco, nempe in vita Ludouici Pij.

PEr idem tempus, Hilduuinus Abbas Monasterij Beati Dyonisij, Romam Monachos petitionis suæ baiulos, ad Eugenium Sanctæ Romanæ sedis Præsulem misit: flagitans ossa Beati Sebastiani Martyris, sibi transmitti: vius desiderio, Domnus Apostolicus satisfaciens, per predictos missos, sacratissimi militis Christi exuuias misit. Quæ religiosissimè à prædicto viro susceptæ, atque interim cùm loculo vectario vt allatæ sunt: iuxta Corpus Beati Medardi positæ. Quibus ibi consistentibus, tantam Deus per præsentiam aduentus eorum, mortalibus attribuit virtutum copiam: vt multitudo numerum excedat. Porrò qualitas fidem superet, nisi eis auribus credatur, quibus persuasum est: nihil repugnare diuinæ iussioni. Sed omnia possibilia esse credenti.

Hactenus veteres scriptores in Pithoëo. Qui iustorum Commentariorum, pluribus Floriacensis huius Bibliothecæ locis, vicem supplere possunt.

QVINTVM FRAGMENTVM.

Ex Adonis Treuerensis Martyrologio, quod ipse tempore Gregorij Septimi Papæ scripsit. Circa annum Domini 1081.

V Idus Iulij, Trãslatio S. Benedicti Abbatis. Postquam enim (sicut ipse viuens prædixerat) Monasteriũ eius à gentibus est vastatum, Domino reuelante: repertum est corpus eius: & in Gallias Translatum, atque in territorio Aurelianensi, Monasterio quòd vocatur Floriacum, condigne sepultum Translatum est pariter etiã Corpus Beatæ Scholasticæ. Virginis soro-

ris

ris eius, atque in partibus Cœnomanensium, religiosorum deuotione conditum. Cuius animam idem vir Dei è Corpore egressam, vidit in Columbæ speciæ cæli secreta penetrare. Corpúsque eius secū in vno iussit poni sepulchro, vt quorum mens vna semper in Deo fuerat, eorum quoque Corpora nec sepultura separaret:

Hic præclarus Pontifex, post Leonē Casinatem scripsit. Et licet assiduus esset Romanorum Pontificum Aulæ, vt Aloysius Lipomanus indicat: Bullas tamen quas Leo ipse confingit: vt potè numquam datas, in recensenda Translatione S. Benedicti haud pertimuit Cæterum si quod verissimiles coniecturæ mihi suadent exprom̄ere liceret: dicerem Neothericos quosdam Casinates, Leoni Hostiensi (vt ab eius & antiquitate & dignitate sibi cōpararent fidem atque authoritatem) partum suppposuisse, cuius si rediuiuus esset: se minime patrem inscriberet. Nam quod rem vrget vehemēter, illud est. Quod S.R.E. Cardinalis, multa de Pontificibus summus sui seculi dicat quæ veritati nulla ratione quadrare conuincuntur.

SEXTVM FRAGMENTVM.

Ex Breuiario Valisoletano Impres. 1598.

REgale primariúmque Monachorum Congregationis Valisoletanæ Cœnobium, Corporis S. Benedicti particulam quamdam ab Henrico III Castellæ & legionis Rege, dono olim accepit: cui ingens accessio facta est, integro * femoris eiusdem Sancti osse, ex [1] Monte pessulano Galliæ Narbonensis vrbe, in Hispaniam deportato ac in eodem Valisoletano Cœnobio, re priùs iuxta Conc. Trid. decreta diligenter examinata & Apostolica authoritate comprobata, solemni pompa recepto. Philippo secūdo Rege Catholico, vt cunctis ex Regio Senatu primoribus, Clericis omnibus, omniúmque ordinum Monachis comitantibus, modo & ordine quem ipse Rex præscripserat: in idem Cœnobium inferretur, iubente. 5. Id. Iulij, 1594.

* *Brachij.*

[1] *Vide bullam Vrbani supra pag. 248.*

ERVDITI VIRI [1] D. CAPELLETI, VICARII GENERALIS REVERENDISSIMI EPISCOPI Cœnomanensis, ad Domnum Ioannem à Bosco Cælestinum.

1 D. Capelletus Vicarius Generalis Episcopi Cœnomanensis.

EPISTOLA.

CONFECTA nonnullarũ huiusce Diœceseos Ecclesiarum Visitatione, reuersus domum: literas tuas, septimo die mensis elapsi perscriptas, accepi: Móxque votis tuis facturus satis, quemdam [2] Ecclesiæ collegiatæ. D. Petri Canonicum, mei amantissimum rogaui, me cognitione imbueret eorum omnium, quæ de [3] Trãslatione Sacri corporis. D. Scholasticæ, in prædicti templi archiuis, reperirentur. A quo cùm manuscriptum obtinuissem, ex eius lectione didici, tempore Clodouæi Filij Dagoberti, maxima Italię parte à Longobardis vastata: & potissimum Casino monte funditùs euerso, Berrario [4] Cœnomanensi Episcopo, ac Monasterij Floriacensis Abbati reuelatum: ac præceptum fuisse diuinitùs: ad montem Casinum transmitterent: qui. D. Benedicti. Sanctæque Scholasticæ Corpora. ad ferrent. Quod feliciter peractum fuit. Quamuis autem, cùm ab Episcopo, tùm Abbate amandati homines: simùl iter emetirentur: sua tamen vtrique occultarunt negotia, neque communicarunt inuicem, donec ad locum deuenêre. Demùm cælesti lucè corpora veneranda illustrante ac prodente: etiam intempestæ noctis silentio: eadem detexerunt. Et cum fuissent ab Italia in Cœnobium Floriacense reuersi: ipsamet agnouerunt, alterum ab altero miraculo quodam secreta. Cum enim ossa minora, vt quæ D. Scholasticæ esse arbitra

2 Ecclesia Diui. Petri Collegiata, in Ciuitate Cœnomanẽsi.

3 Corpus S. Scholasticæ apud Cœnomanos.

4 Berrarius Cœnomanensis Episcopis.

bitrarentur, selegissent: & maiora ex aduerso collocassent. Posteriora, cuiusdam Iuuenis Cadaueri imposita: defunctum adolescentem suscitarunt: priora vero, huius luci vsura priuatam puellam, reduxerunt ad vitam. Cuius quidem sanctissimæ Scholasticæ corpus, Episcopus ille Cœnomanis condidit, in basilica, quam in hunc finem Apostolis Petro & Paulo ædificandam curauerat. Vbi etiamnum quiescit [5], inclusum argentea capsa nobilissima, quatuor ingentibus columnis æneis subnixa. Singulis annis in perpetuam [6] istius Translationis memoriam: vndecimo mensis Iunij die, festiuitas magno populi concursu celebratur [7]: corpúsque venerandum, per ciuitatem auleis atque stromatibus vicatim ornatam, circumducitur. Et quod pompam splendidiorem efficit. Illud est [8]. Quod anno M.D.LXII. cùm orthodoxæ fidei hostes Caluinistæ, ciuitatem hanc inuasissent: & sacras ædes diripuissent, Dei prouidentia afflictam vrbem charissima patrona manere destitutam nolente: prætacta capsa, seruata fuit illæsa [9]. Ipsi porro hæretici, in peruigilio tanti festi, noctu auffugerunt eodem anno: quomodo Assyrij tempore Sénacherib nemine licet insequente: cùm ne turmæ vllæ quidem essent in tota prouincia, quæ partes Catholicorum tutarentur: rumore dumtaxat territi, quo ferebatur, ingentem armatorum copiam, ad [10] Cardinalem Remboilletum confluere. qui tum [11] Ronnoyæ degebat. Verum, tam optatam liberationem, omnes nulli alteri quàm huius virginis efficacissimis precibus, atque meritis, ascribendam: optimo iure duxerunt. Hæc sunt Domine, quæ ad tua scripta respondere possim. Si alia in re opera mea indigneris, hominem beneuolum & amicum inuenies. Cœnomanis 7. Octobris 1604.

Tibi addictissimus, veluti frater,
ac seruus in Domino.

CAPELLETVS.

5 Corpus S. Scholasticæ, est intra capsam argenteam.

6 Translationis S. Scholasticæ festum annuum.

7 Corpus S. Scholasticæ, per Ciuitatē Cœnomanēsem, annuatim cum maxima pompa defertur.

8 Caluinistæ anno M.D.LXII.*Cœnomanos inuaserunt.*

9 Miraculū in festo sanctæ Scholasticæ.

4.Reg.19.

10 Cardinalis Remboilletus.

11 Ronnoya.

Tibi

1 *Aurelianensis Ecclesia.*

Ex Breuiario [1] *Aurelianensis Ecclesiæ, quæ celebrat festum Illationis S. Benedicti 4. Decembris, sub nomine S. Benedicti de redditu.*

CVm Dani seu Nortmanni, vniuersam penè Galliam incursionibus vastarent, ac latrociniis: Bona pars eorum Monachorum qui Floriacense Monasterium incolebant, Aureliam migrasse fertur: atque eò secum B. Benedicti reliquias asportasse: vt eas ab iniuria & insolentia militum vendicarent. Captum vero Floriacum à Danis direptum est, Monachique omnes qui in eo reperti sunt, crudeliter trucidati. Postremo & ipsi Dani, à [2] Comite quodam Gisolfo exacti atque deleti sunt. Monasterium autem à Monachis qui superstites fuerant restitutum. Cum vero Beati Benedicti Reliquias eo referre vellent, nauiculæ impo- suerunt, fluménque Ligeris, quod gelu contractum erat, statim dissolutum ac peruium factum est: & sine remige, nauis Floriacum est delata, quo cum appulisset, Pridie Idus Decembris: arbores non sine miraculo, velut ineunte vere, omnes effloruerunt. Hoc miraculum festiuitati hodiernæ causam dedit. Præterquàm quòd diuina reuelatione admonitus Mummolus Abbas; hac ipsa die Corpus B. Benedicti, Floriaci, tumulo honorifico legitur olim condidisse.

2 *Gisolfus Comes.*

Hactenus Breuiarium Aurelianense.

TRIVM

TRIVM GRAVISSIMORVM AVTHORVM, ET SI non omnino Translationi S. Benedicti aduersantium, eam tamen admodum seuere discutientium, fidelis & verax Relatio.

Primi Authoris, nempè Eruditi & Religiosi Patris Iacobi Breulij Veterani Sangermani Pratensis Parisiensis Cænobitæ Relatio, ex ipsius ad D. I. A Bosco Cælestinum Epistola, data xj. Augusti 1604.

VENERANDE Pater, vt reuocarem in dubium S. Benedicti Translationem: non tantum authoritati Fasciculi temporum sum innixus, vel etiam Bullis Vrbani [1] secundi siue etiam [2] Paschalis item secundi. Verum maximè Bullis [3] Alexandri II, Benedicti octaui, & Clementis quarti, Confirmantis Bullam Vrbani secundi. Præter quod Chronicon Casinense lib. 2. c. 44. sanationem [4] Henrici sancti Imperatoris recitat: quam accidisse ait, postquam ab animo errorem Translationis corporis sancti Benedicti in Gallias depulit. Atque ob eam rem cap. sequenti scribit. *Sanè quoniam de corpore Beati Benedicti, quod verè in Casinensi loco requiesceret: visione ac sospitate fuerat certissimus redditus: vbicumque postmodum scripturam Translationis eiusdem sancti Patris inuenire potuit, flammis exussit. &c.* Atque etiam ibi dicitur. Hanc Translationem esse friuolam, atque confictam. & cap. 48. refertur visio [5] Adamo Monacho facta, qua confirmatur, corpus sancti Benedicti esse in Casinensi Cœnobio: nec translatum fuisse. Et lib. 4. cap. 31. narratur. Quomodo Paschalis

1 Vrbanus.
2 Paschalis.
3 Alexander II.
4 Henricus S. Imperator.
5 Hæc historia ex suo fundamento vacillat. Nā tunc temporis Monasterium S. Pauli Romæ, de quo in ea fit mentio erat, subiectū Abbati Cluniacensi.

lis 2. Papa cum esset, Floriaci, in die præsumptæ Translationis prohibuerit hoc festum celebrari, iusseritque Maiorem missam de feria dici. Scio omnes authores qui sunt contrariæ sententiæ. Verùm Bullas Pontificum eamdem obfirmantes, non vidi: téque exscripti earum me facias participem obnixè rogo. Ipse demiror. quod cum eiusmodi Translationem credatis: eius tamen festum non colatis. Nos illud colimus xj. Iulij die, mutato duntaxat nomine Translationis, in nomen Venerationis. Hactenùs Breulius in dicta Epistola, qui tamen annotauit in Chronici Casini. Editione, Baronium nominare mendaciorum effictorem eum qui literas Casinensi Chronico adiunctas scripsit, dolereque: quod ab aliquo otioso fuerint confictæ, atque minimè à sacri Ordinis viris eruditis penitùs obliteratæ.

Secundi Grauissimi Authoris, videlicet, Polyhistoris Cardinalis Baronij relatio.

Polyhistor Baronius.

CArdinalis vero Polyhistor de ea Translatione. Tomo 8. Annal. Eccles. sub anno 664. in hunc modum scribit.

Acta Aigulfi docent, quibus & alij complures scriptores adstipulantur, ipsum missum à Mummolo Abbate Floriacensi Casinum, ad auferendas inde sacras Reliquias sancti Benedicti Abbatis. addunt alij, & Scholasticæ sororis eius à Cænomanis vel Aurelianensibus esse sublatas. Id cum plærique tradant, haud consentiunt tempore. Cum alij ad Martini Papæ Pontificatum, alij ad Deodati tempora referunt, At alij sunt innumeri qui contradicunt, adeò vt etiam diplomata afferant [1] Romanorum Pontificum, id testantia. Cuius etiam probationis genere, nec careat pars aduersa. Sed refugit animus tam densum controuersiæ huius spinetum adire: quod horret, vel è longè spectare. Prætermissis igitur omnibus his, ac si non extarent, perplexitatum ambagibus, reuocata ad suum principium quæstione, modo tantum quid [2] suadeant coniecturæ,

1 Bulla Pontificum Romanorum.
2 Omnes hæ Coniecturæ Cardinalis Baronij, in Apologia dissoluuntur.

« iecturæ, velut è specula attentius contemplemur: non « vt quid verum sit definiamus. Sed tantum, quid verisi- « mile consideremus.

« Certum est, a Longobardis Casinense Cœnobium « deuastatum. Sed rogo te. Num Monachis illis Casinen- « sibus Romam migrantibus, quibus curæ fuit mensu- « ram quoque panis & vini secum ferre, nulla [3] fuit ra- « tio sacrorum ossium sanctissimi Benedicti, & si non « secum asportandi: saltem occultandi: vel custodiendi « ea [4], alicuius Monachi anachoreticam vitam illic du- « centis assistentia? Ita planè senties, neque enim fas es- « se videtur existimare, tam sacra pignora Benedicti & « Scholasticæ, illic fuisse penitùs absque cultu aliquo « derelicta, à Monachis Casinensibus [5] Romæ degenti- « bus. Cùm videamus exemplis, quosuis, etiam Regula- « ris disciplinæ solutissimos Monachos: sui ipsorum in- « stitutoris memoriæ tenacissimos esse, vt pro ea con- « seruanda, parati sint vitam quoque profundere. Certè « quidem, quando Brixianus ad instaurandum locum « perrexit, aliquos ibi residere inuenit, prout Paulus « Diaconus docet lib. 6. c. 40. Vel si velimus nimia osci- « tantia stertisse omnes, vt absque cultu veneranda ly- « psana dereliquerint. Quomodo transferre ea Romam « ad Lateranense Cœnobium in mentem potuit non « venisse, tot præterlabentibus annis? Quod cum eos « non fecisse constet. planè cultum tunc & custoditum « fuisse locum illum, aliquando restituendum argumen- « to est.

« Rursum si innotuit Gallis, & iis magnopere exul- « tantibus corpus S. Benedicti Floriacum esse transla- « tum [6]? Cur non Floriacum, sed Casinum à Francorum « Principibus, & aliis innumeris vndique confluentibus, « post hæc; frequentes fuerunt pietatis ergo peregrina- « tiones susceptæ? Quam autem frequens & creberrima « ex toto penè orbe, ex transalpinis vero potissimum, « peregrinatio ad Casinum montem fuerit, quæ suis lo- « cis dicenda inferius erunt, apertè docebunt. Sunt hæc, « quæ vt diximus, coniectura opinari nos admonet.

3 Nō potuerunt auferre, adeò ubitus eos hostiū circumuenit incursus.

4 Ibi Monachi remanserunt aliqui.

5 Singulis annis, xij. Monachi Romã Casinū mittebantur.

6 Hæc Coniectura pariter premit, infraque dissoluitur.

" tempore, Ob ídque nihil eſt, vt quantauis ſiue Sancti-
" tatis, ſiue doctrinæ cuiuſlibet prærogatiua viri, quod
" non factum ſit vmquam, quod factum eſt aſſerentis,
" ipſi veritati poſſit præiudicium inferre. Cùm in his
" quæ ſunt facti non dogmatis: potuerit quiſque ſanctiſ-
" ſimus atque doctiſſimus fidei Orthodoxæ profeſſor,
" atque defenſor, aliquando falli. Nec enim eminentia
" alicuius viri efficere poteſt: vt quod mendacium eſt,
" veritas ſit: & quod perinde ac verum, ab eo falſum
" aſſertum eſt, recipiatur ab omnibus. Sed & accidere
" ſolet interdum, vt aliquid vulgo allatum, ſi quis cer-
" tos velit examinare teſtes an verum ſit, neminem id
" feriò teſtantem inueniat: fiátque vt quod ab homini-
" bus dici iactatur, afferatur à nemine, rumórque ille
" euaneſcat in auras. In hunc modum ſapientiſſimè at-
que veriſſimè Card. Baronius. Itaque Vvionius in pri-
mis ita ſcribit, in Catalogo Abbatum Caſinenſium.
Ligni vitæ, parte prima.

Sanctus [3] Bonitus Abbas Caſinenſis quintus, cuius tempore crudeliſſimus Beneuentanorum Dux [4] Zotho, noctu Caſinum ingreſſus, locum in prædam & direptionem dedit: & ad ſolum vſque *ſubuertit*. Quæ celeberrima Monaſterij clades illa fuiſſe videtur, quam Diuo Gregorio teſte, Sanctiſſimus Pater Benedictus futuram prædixit, affirmans vix apud Deum potuiſſe obtinere. Vt ex eo loco ſibi *animæ concederentur*. Dum autem Longobardi prædæ aſportantæ eſſent intenti? Bonitus Abbas cùm omnibus Monachis euaſit, textum Regulæ propria S.P manu conſcriptum, pondus libræ panis, ac vini menſuram, necnon & veſtimenta ac calciamenta eiuſdem Patris ac ſororis eius ſecum ferens. Romam incolumis peruenit [5]. Singulo quoque anno Monachos duodecim à Laterano ad Caſinenſe Cœnobium, *Ad S.P. Benedicti Corpus cuſtodiendum*, tranſmittentes. Habitauerunt autem Monachi Caſinenſes in Lateranenſi Monaſterio, à tempore Pelagij I I, ſcilicet ab anno Domini 589, annis 130. nempe vſque ad annum Domini 719. qui fuit Sancti Gregorij I I. Papæ,

3 *S. Bonitus Abbas Caſinenſis.*

4 *Zotho Dux.*

5 *Ex hac relatione Coniectura Baronij ſuperius poſita ſoluitur.*

annus quartus. Hæc Vvionius. Qui etiam eodem loco, in Annotatione & [6] Leonem & alios scriptores Casinenses in numero annorum quo hæc facta sunt, non semel erroris arguit. Sed & in rei materia ac fide historica conuellit [7] Anastasium (si tamen is, alibi ait, historiã reportationis S. Benedicti scripserit. maledictis in S. Aygulfum refertam.) authoritate [8] Caroli Sigonij doctissimi & diligentissimi authoris. Dum non Gregorij 3. aut Leonis aut Sthephani quòd ipse Anastasius pseudo malè notauit suasione, Sed Zachariæ auxilio Petronacem ad restaurandum Casinum se accinxisse narrat. Notat etiam ibidem Vvionius cap. 4. Petrum [9] Diaconum vocare Ioannem secundum, quemdam Abbatem decimum Lateranensem, quem ipse Anastasius Romanum vocet: adeò interse de nomine superioris ac prælati sui, & proprij illorum ferè temporis, non conueniat [10], ob quòd ipsorum fides, in aliis meritò vacillet. Idem etiam Vvionius ibidem cap. V. in notat, ostendit inter se diffidere Leonem & [11] Petrum Diaconum scriptores Casinenses, nec sibi inuicem in suputatione Abbatum Casinensium concordes esse. [12] Repræhendit & Leonem in notis sui Martyrologij Monastici ad diem vigessimum primum Martij circa tempus Obitus ipsius Beatissimi Patris Benedicti, malè ab ipso annotati. Qui & in textu eiusdem Martyrologij quinto Idus Iulij. Hæc verba posuit [13].

6 Casinensis Leo erroris ab Vvionio sodali Casinensi arguitur.

7 Anastasiũ VVionius cõuellit.

8 Carolus Sigonius nobilis author.

9 Petrus Diaconus.

10 Vacillat fides Casinẽsium authorum in multis.

11 Diffident inter se Authores Casinenses.

12 Reprahenditur Leo Casinensis.

13 Vvionius Translationẽ S. Benedicti ex Adone recenset.

14 Ecclesia Mediolanensis, Cordubẽsis, Curiensis & omnes Gallicana celebrant Translationem S. Benedicti.

Eodem die Translatio Sancti Benedicti Abbatis Patris »
nostri. Postquam enim sicut ipse viuens prædixerat, Mo- »
nasterium eius à gentibus est vastatum. Domino reuelan- »
te Corpus eius repertum est. Et pars eiusdem in Gallias »
Translata, atque in territorio Aurelianensi Monasterio, »
quòd vocatur Floriacum condignè, sepulta. Translata est »
pariter pars Corporis Beatæ Scholasticæ virginis sororis »
eius, atque in partibus Cœnomanensium, religiosorum »
deuotione condita. Deinde annotat his sermonibus. »
Huius Translationis memoriam faciunt Vsuardus, »
Galesinius, & Maurolicus, hac die [14]. Eam celebrant »
Ecclesiæ Mediolanensis, Cordubensis, Constantiensis
Curiensis

" Curienſis, Omnes Gallicanæ & aliæ permultæ : vt ex
" earum tabulis & Kalendariis videre eſt. Reuerendi ve-
" rò patres [15] Congregationis Burſfeldenſis, ſub qua pri-
" mitus educatus ſum: ne incidant in bullam Vrbani ſe-
" cundi, qui hanc Translationem celebrari cauit. Com-
" memorationis Sancti Patris noſtri Benedicti feſtum
" diem, hac die ſolemniter, ſub titulo. Summi minoris
" celebrant. Traduntur autem huius Sanctiſsimi Patris
" noſtri Translationes duæ, præſens de qua agimus. quã-
" do ſcilicet deportatus eſt à Sancto Aygulfo in Gallias:
" & altera quando reportatus eſt de Galliis ad montem
" Caſinum. de qua die 4. Decemb. agemus. Ambæ autem
" literarum monimentis proditæ à [16] Theodorico Mo-
" nacho ordinis S. Benedicti. Et Anaſtaſio Bibliotheca-
" rio Monacho Caſinenſi, cuius exemplar M. S. apud me
" eſt tali exordio. Beatiſsimus P. Benedictus multis co-
" ruſcus virtutibus &c. Sic autem finit. Ego Anaſtaſius
" Apoſt. Sedis Bibliothecarius, iuſsis Sanctiſsimi Stepha-
" ni Papæ 2. parens. Hæc omnia prout ipſe oculis pro-
" priis vidi ac manibus contrectaui, apicibus tradidi
" ad poſterorum memoriam & Dei Omnipotentis lau-
" dem atque Eccleſiis Chriſti longè lateque conſtructis,
" direxi. per omnia Benedictus Deus, Hæc Anaſtaſius,
" Qui quomodo hęc Trãslatio facta fuerit, quantúmque
" Reliquiarum aſportatum hac aperit periodo. Regnã-
" te Conſtantino qui & Conſtans dictus eſt, Conſtanti
" ni filio orbis Monocratore. Quidã Aygulfus cùm ſuis
" complicibus Caſinum adueniens, dum cum Fratribus
" quos ibi reperit, ſe manere ſimularet, effracto à latere
" Patris Benedicti eiúſque ſororis ſepulchro: abſtulit
" ferè dimidiam partem Sanctorum oſsium occultè, &
" fugam petiit &c. Quæ enarrare longum foret. Prioris
" huius Translationis meminerat Petrus in Cathalogo
" lib. 6. c. 86. Vincent. in ſpec. lib. 23. cap. 123. Sigebertus in
" Chron. ad annum 646. Matth. Palmerius in Chron. ad
" an. 704. Matth. vueſth. in Florib. Hiſt. ad an. 681. Regino
" Abbas Prumiæ Chron. lib. 1. ad an. 612. Faſciculus tem-
" porum ad an. 664. Mart. Polonus in Chronico lib. 4. in

15 *Congregatio Burſfeldenſis.*

16 *Is eſt Diedericus ſupraeſitus.*

Adeodato Pontifice & Infiniti, quos silentio præteri- »
mus, ne rem faciamus longiorem quam oportet. De »
eadem egregium sermonem habuit Domnus [17] Odilo »
Morimundi Abbas, qui est in Monasterio nostro S.Be- »
nedicti Mantuani,& Casini M S.Extat & officium pro- »
prium de eadem Translatione in breuiariis RR. PP. »
Cluniacensium, cùm sacro hymno à S.Petro Mauritio »
Abbate composito, metro Choriambico & Gliconico »
qui talis est. »

Claris [18] *coniubila Gallia cantibus,* »
Læteris Benedicti Patris ossibus, »
Fœlix quæ gremio condita proprio, »
Seruas membra celebria. »
Miris Italiæ fulserat actibus, »
Gallos irradiat Corpore mortuus, »
Signis ad tumulum crebrius emicat, »
Illustrans patriam nouam. »
Hic vatum veterum facta resuscitat, »
Morti quod libuit mortuus imperat, »
Extinctum propriis ossibus excitat, »
O quam mira potentia! »
[19] *Nauis per fluuium nat sine remige,* »
Mirando glaciem desecat impetu. »
Sancti membra ferens obuia Flumini, »
Vndas reuerberat. »
Eductum fluuio sensit vt arida, »
Non curans gelidi frigora temporis, »
Vestit cuncta sese illico floribus, »
Mutata facie soli. »
Iam cœlo residens, ô Pater Optime. »
Diuinis famulos imbue regulis, »
Angustum per iter scandere largiens,
Dona Regna perennia.
Cunctorum Dominans Omnipotentia,
Quæ de sede Poli conspicis omnia,

Psal

17 Error est hic, posito Odilone pro Odone Cluniacēsis cuius sermo supraponitur. Claruit vsque ad annos Domini 1157. quo obiit.

18 En ossa Patris Benedicti Vir decretorum sedis Apostolicæ obseruantissimus allata esse in Gallias testatur. Vbi ergo Pontificum Romanorum Bullæ id credi antea vetantes, quas tanto studio mundo obtrudere Casinates conantur?

19 En secunda Translatio, quam Vvionius in gratiam suorum, ad Casinum factam interpretatus est, sed quam ingenuè appello ipsius conscietiam.

Psallentum placidè suscipe cantica,
Votis voce precantia.

Verum enimuero [20] Leo.Card.Episco.Hostiensis,& Monachus Casinensis, scriptórque Annalium eiusdem Monasterij.non destitit locupletissimis testimoniis, & obsignatis Summorum Pontificum ac Imperatorum tabulis, aliisque argumentis contra disserere planèque affirmare illius Sanctissimi patris corpus, in Monasterio Casinensi reconditum, indeque translatum non esse,idque præcipue lib.2.c.45.& 48, vbi etiam opinionem Pauli Diaconi Monachi de hac Translatione [21] refutat.Res est à multis controuersa, quæque maiorem tractatum requirat : & ideo facta ne veraciter eiusmodi Translatio, an non : alio loco disputandam reseruamus.

20 Leo solus Translationē S. Benedicti, abnegat.

21 Ita certe refutat,at debili ariete.

Idem ipse Vvionius,in Martyrologio Monast.pridie « Nonas Decembris. ita in textu habet *In monte Casi-* « *no* [22] *Relatio Sancti Patris nostri Benedicti & Sanctæ* « *Scholasticæ Virginis sororis eius, ex Cœnobio Floriacensi* « *in Gallus,ad suum Monasterium.*Et inferius in notis ad « Decembris.4.

22 Relatio Corporis S. Benedicti.

« Hanc Translationem siue Relationem potiùs, in- « quit, hac die annotant [23] Maurolycus, & [24] Molanus, « in Addit. ad Vsuardum. Notatur & in Kalendariis [25] « Monasterij S.Georgij Maioris Venetiarum.His verbis: « *Translatio Corporum Sancti Patris nostri Benedicti, &* « *sororis eius Scholasticæ,ex Gallia, ad montem Casinum.* « Historiam huius Translationis fusè descripserunt [26] « Theodoricus Monachus Benedictinus, & Anastasius « Bibliothecarius Monachus Casinensis, quæ reseruatur « penes me M.S. [27] in qua *tamen multa sunt castigatione* « *digna.* Agunt de eadem Vincentius in Speculo, lib. 23. « cap. 155. Antoninus in Summa Histor. part. 2. Mat- « thæus Vvestmē&s in Floribus Historiarum.Hugo Flo- « riacensis Monachus,& Petrus Æquilinus in Catalogo, « lib.6.cap.81. Diuerso tamen modo, vt ex Hugonis « ipsius verbis quæ sequuntur,videre est:*Anno*,inquit,*de-* « *cimo Constantini IIII. Casinenses Monachi, authore*

23 Maurolycus.

24 Molanus.

25 Monasterium S.Georgij Venetiarum.

26 Diedericus.

27 Nota fidem Anastasij, quem castigatione dignum Vvionius in pluribus censet.

Carlomanno Rege Francorum, à Zacharia Papa impe- »
trarunt, vt eis corpus S.Benedicti à Floriacensibus red- »
deretur. Qui venientes Floriacum, dum corpus leuare »
vellent, tali cæcitate percussi sunt, quòd se inuicem vi- »
dere non poterant: nec à Deo vsque lumen eis restitutum »
est, donec intelligentes, corpus sanctum ibi quiescere »
velle, id dimittere proposuerunt. Hæc Hugo. Cuius sen- »
tentiam omnes præfati sequentes, longiorem narratio- »
nem suis inseruerunt scriptis. Aduentum quidem Car- »
lomanni Regis & Monachi, ad Monasterium Floria- »
cense, vt ossa sanctissima Casinum reduceret, descri- »
bentes. Sed reductionem præfatarum Reliquiarum, ob »
28 *Et meritò abnegantes.* miraculi nouitatem, [28] abnegantes. His tamen argu- »
mentis occurrit, Anastasius Bibliothecarius, totius rei »
gestæ oculatus testis, qui quomodo hæc Translatio »
facta fuerit, quóve tempore, & qua ratione huiusmodi »
eis cæcitas euenerit, simpliciter veraci stilo aperit, sic
inquiens:

Tunc Sanctus Papa Carlomanum Casinensem Monachum cum aliis duodecim, de eadem Congregatione Fratribus, ad Patris Sancti Benedicti, eiúsque sororis Reliquias Casinum reducendas, in Franciam secum ire præcepit. Nocte autem illa, quæ diem præcedebat, qua nuncij Pontificis ad Casinum venturi erant, Sanctissimus Pater Benedictus vnà cum sorore sua, Carlomano apparens, dixit ad eum: Surge, & de nostra Congregatione tecum Fratres assume, provt ab omnium Dominatore præfixum est & ordinatum: Galliam perge, & ex hoc loco ossa nostra furto sublata, recipiens, ad hunc locum reducere, & in pristino sepulchro recondere stude, quia te largiflua Omnipotentis clementia, ad tantum negotium peragendum elegit.

Et infrà: Pipinus autem Rex, iuxta quod iureiurando Beatissimo Stephano Papæ, & Carlomanno fratri suo, de sanctis Reliquiis promiserat. Omnes Duces regni sui euocans, iussu iam dicti S. Stephani Papæ II. vnà cum Carlomano fratre suo, & duobus filiis suis, necnon & Anthcario & Rothardo Ducibus, Ægidio quoque

« que Rothomagensi Archiepiscopo, quem Stephanus « Papa Sanctissimus in tanto negotio suum Vicarium di- « miserat, &c. Aurelianum aduenit. Horum itaquè ad- « uentum, Carlomani scilicèt, atque Pipini, Monachi de Monasterio Floriacensi cùm agnouissent, dissoluta sunt extemplò viscera eorum, & conturbata corda. Sanctas quoquè Patris Benedicti Reliquias de loco, in quo absconditæ sunt, auferentes, in alio loco occultauerunt, intra ambitum scilicèt Ecclesiæ: ipsíque Monasterium egredientes, fugæ latibulum sumpserunt. Cúmque Ecclesiam hi omnes cum exercitu Francorum Lotharingorum, Alemanorum, Suæuorum, ac Burgundionum, ingressi fuissent, & ea quæ Monachi egerant, agnouissent, vltra modùm accensi, fossores quamplurimos aggregantes, ac totam Ecclesiam altiùs erudantes, quod desiderabant inuenerunt. At Ægidius Rothomagensis Archiepiscopus, dum sanctas Reliquias, non propter Casinensem Ecclesiam, sed propter lucra sua tollere vellet, subitò factæ sunt densissimæ tenebræ, ita vt alter alterum non videret: nullúsque ad tangendas iam dictas Reliquias, accedere poterat. Stupebant enim nerui eorum. Tum Carlomanus ad Regem Pipinum fratrem suum conuersus, ait: En frater amantissime, vt video, fraus est in negotio. Quamobrem, si fraternitati nostræ æquum videtur, promissionem Deo faciamus, ac Sanctissimo Patri Benedicto, si nobis seruulis suis sanctas Reliquias hinc leuare permiserit., nobísque in tanto negotio opitulatus fuerit, vt Casinum reportentur, & in suomet sepulchro cum aliis Reliquiis ibi dimissis, recondantur. Quia, vt video, Ægidius Archiepiscopus, auaritiæ face succensus, ad lucra sua, non ad proficuum Casinensis Ecclesiæ laborat: & vt sua sint, concupiscit efficere. Annuit Rex Pipinus; & provt frater suus dixerat fecit. Necdum votum expleuerat, & ecce lux intolerabilis super eos de cœlo descendit, & audita est vox de cœlo, dicens: Cur moras teritis; id propter quod venistis; perficite. Quia Deus, & eius amantissimus Apostolus Ioannes, hîc est. Ægidius

dius autem Rothomagensis Archiepiscopus, qui vices Stephani Sanctissimi Papæ I I. ibi fungebatur, tanto roboratus & animatus oraculo, Sancti Patris Benedicti Reliquias inde eleuans, Carlomanno Casinensi Monacho tradidit, quas sigillo Regali consignans, cum fratre suo Rege Pipino, & omnibus qui cum eo ad tantum negotium perficiendum, à Stephano Papa Sanctissimo directi fuerant, Cœnomanum deuenit, & Virginis Christi Scholasticæ patrocinia de Casino sublata, inde eleuans, cum fratris sui Benedicti sanctuariis iunxit: & annulo similiter Regali consignans, reuersi sunt Pipinus & Carlomanus cum sanctis Reliquiis, & vbicumque Sancti Patris Benedicti, Scholasticæque sororis eiusdem Reliquiæ, de loco ad locum conuenirent: meritis illic Patris Sanctissimi Benedicti, eiúsque Sororis, & Carlomanni Sanctissimi, sanitatis medelam conferunt patrociniis.

Et circa finem: Stephanus Papa, & cum eodem Rege, &c. Ad Casinense Cœnobium venerunt, inæstimabili luce à Francia vsque Casinum Deo illos comitante, super Reliquias lætificati sunt. Cúmque montem ascendissent, idem Sanctus Stephanus Papa I I. secum septem Episcopos Cardinales euocans, vnà cum Carlomanno, Sancti Patris Benedicti sepulchrum, eiúsque sororis Virginis Christi Sholasticæ, eis referare præcepit. Quo aperto, duas contiguas sepulturas inuenerunt, & posuerunt in dexteram partem sepulchrorum, loculum marmoreum quatuor pedum longitudinis, latitudinis verò penè duorum, in quo ossa Sancti Patris Benedicti, eiúsque sororis: quæ de Neustro Franciæ reducta fuerant, cum aliis ossibus ibi inuentis, recondiderunt. In sinistro autem sepulchrorum latere, loculum ex lignis Sethim eorum puluerem continentem posuerunt. Recondiderunt autem eos ita: Capita eorum contra chorum, pedes contra altare Sancti Ioannis Baptistæ habentes. *Hactenùs Anastasius, cum cæteris quæ sequuntur.*

Repositæ verò sunt Reliquiæ prædictæ, die 4. Decembris,

cembris, vt asserit etiam Petrus Diaconus, in supplemento suo, ad Anastasium Bibliothecarium. Is porrò Vvionius vltimò, nota ad 3. Septembris, ita scribit, in S. Aygulfo Martyre: Ad rationes quas Anastasius Bibliothecarius Monachus Casinas, in libro de Translatione corporum Sancti Benedicti, & Scholasticæ, adfert, Sanctum scilicèt [30] Aygulfum, ob latrocinia & peruersum vitæ genus, occisum asserens. Non est quod immoremur, cùm quòd eius verba, historiam ex se multùm [31] suspectam reddant: tùm etiam, quòd si eiusmodi verba eius sint (quod credere non possum) illa ex animi passione dicta esse, manifestum est. Hactenùs Vvionius, cuius verba in sequenti Apologismo sub lance appendam, vt lectoribus pateliat: ad quos num Gallos, an Italos, Floriacenses, an Casinenses, veritas inclinet.

30 *Vide blasphemias Anastasij.*

31 *En ingenua, ingenui Cœnobitæ cõfessio, & ante ora Casinensiũ facta.*

Explicit grauissimorum trium Authorum Relatio.

IOANNIS A BOSCO
BREVIS APOLOGISMVS.

DIù multùm dubitaui, tot testimoniorum monimentis, tot Pontificiis Bullis consignatam, à [1] Leone Casinensi, & aliis ipsius sequacibus, Corporis Sanctissimi Patris Benedicti in Casinensi Cœnobio præsentiam, impugnare: verebar etenim, ne à tantis desciscendo testificationibus, quæ iam authoritatem apud plures vsu obtinuerant: vel stultus, vel nimium audax, ac temerarius existimarer. Verùm, cùm in [2] Leonis narrationibus, multa, ac penè omnia, me haud leniter admonerent, de earum veritatis, atque integritatis certa fide dubitandi, immò & penè compellerent; meus animus grauiter admodùm angebatur. Nam In agro Aurelianensi, apud Floriacum, [3] tota erat Gallia constans fama, ipsius Beatissimi Abbatis corpus haberi,

1 *Leo Cardinalis Hostiensis.*

2 *Leonis pleraque narrationes fluctuant.*

3 *Corpus B. Benedicti esse in Agro Floriacensi, tota Gallia credit.*

haberi, aliásque eius Reliquias, diuersis aliis Franciæ locis, clarissimo cultu, incredibilique religione, thecis pretiosissimis, reconditas existere. Tandem verò, eximio, & propemodùm inexpectato Dei munere effectum est, vt Floriacense Monasterium adirem, in quo ipsius Sanctissimi Patris benignitate, inter fragmenta Nobilissima ac locupletissimæ quondam eius bibliothecæ, * a Caluinistis direptæ atque excisæ, studiosissime perquirens, reperi vetustissima multa opera, sexcentis ab hinc ferè annis, & edita, & scripta: (vt ipsa præ se fert caracterum facies, Lugduni Galliarum à grauissimis & sapientissimis viris solerter explorata, atque probè recognita) incredibili Diuinitatis prouidentia, non sine apperto miraculo, inter propemodùm innumera incendia, & excidia, eiusdem Floriacensis Cœnobij reseruata. Quorum ope & auxilio, Deus ipse, ea quæ iam non essent in hominum memoria, vocaret tanquam ea quæ reuera sunt: conuelleretúrque firmissimis rationibus, Casinensium quorumdam Authorum, de corpore Sancti Benedicti assertio, quæ iugi ac penè assidua inculcatione, altiores egerat in animis hominum radices. Adeò, vt etiam in errorem mitterentur electi atque præstantes Gallici aliquot Scriptores. Imò verò integræ nonnullæ Congregationes, ipsius Beati Patris sodalitio ascriptæ. Quæ ficto Bullarum Pontificiarum suppositarum fulmine, exterritæ, è sacris suis diariis expunxerunt Translationis eius festum, tanto olim decore, támque festiuis gaudiis apud eas, celebrari consuetum. Ast præstantiores quæque Gallicanæ Ecclesiæ, aliæque multæ toto orbe celeberrimæ, vt in Italia Mediolanensis, in Germania Curiensis, & totæ Hispanicæ, ex Breui Clementis VII. Papæ, longè acriori iudicio, mentísque viuaciori acumine, totius rei veritatem expendentes, explosis Salmoneis Casinatum Bullis: illud etiamnum constanter colunt, ac venerantur. Multùm dissimiles, his credulis nimiùm Authoribus, pusillísque Monachorum gregibus, qui oscitantes, atque Gallicæ dignitatis, parum memores: statim

Floriacensis Nobilissima Bibliotheca ab Hæreticis Caluinistis direpta.

ſtatim ad primos, eóſque leues, Caſinatum ictus, terga aut verterunt, aut vt ignaui manus dederunt, ſéque ſtramineis vinciri loris pedatim pertulerunt.

Aduerſus eos vt potè aduerſus proditores Domeſticos atque familiares, primum initurus certamen: non multo negotio ipſos fundam ac profligabo, vnico telo detectionis erroris Caſinéſium ſcriptorũ, quos violatæ veritatis arguo. aliorum Caſinenſium authorum atque adeò Monachorum, cùm veteris [5] Pauli Diaconi, tùm noui Arnoldi Vvionij ipſorum ſodalis, de [6] vniuerſa Republiqua Benedictina optimè meriti fide & authoritate.

Res verò mihi longè operoſior, cum emerito milite atque adeo veteri Imperatore Polyhiſtore Cardinali Barronio. Cuius coniecturas, & ipſius Vvionij verba, ipſáque Aymoini, ac Floriacenſis noſtræ veteris Bibliothecæ iam reuelatorum Authorum lectio, poſtquam perſe diſſoluerint, ad ipſiuſmet ſubſellia iudicij lubens recurram. Etenim filo veritatis, è tam anfractuoſo labyrintho eductus, ipſe apertè ac manifeſtè in ſententiam Pauli Diaconi initio vadit, ac deinde ſplẽdore atque lumine multæ lectionis illuſtratus, tandem Annalium ſuorum Tomo Vndecimò fateri manifeſtè compellitur, Sancti Patris Benedicti oſſa, quandoque in Gallias translata fuiſſe. Hunc autem, ſi vel ad mea, imò veritatis caſtra ſuorum verborum retibus captiuum pertraxero: iam debellatum eſt iam triumphi ſtruendus apparatus, iam lauri gerendi Gallis, iam palmæ, iam arcus triumphalis ab eis, eíſque eſt erigendus.

Certè vt optimi Ducis imitatione bellicas meas acies, ordine atque ratione inſtituam ac collocem: totus rei inter Caſinenſium ſectatores. Floriacẽſiúmque propugnatores cardo in hoc vertitur. Vtrum aliquando Corpus S. Benedicti in Gallias Translatum fuerit Ac, ſi probetur Translatum fuiſſe: Quomodo, quo tempore, & à quibus ad Caſinenſe Cœnobium fuerit relatum. Et quidem, quod aliquando Translatum fuerit, Sole clarius eſt: cõſentiẽtibus atque aſſerentibus id vna

voce

5 Paulus Diaconus Monachus Caſinenſis.

6 Arnoldus Vvionius, Monachus Caſinenſis laudatus.

voce omnibus penitùs authoribus Italis, & Casinensibus ipsis Germanus, Hispanis. denique toto orbe Christiano id fatente atque confirmante. Vnico duntaxat Leone excepto Casinate historico, cuius authoritas vtrum debeat, totius orbis consensum euertere, atque proculcare. Quiuis cordatus apud se reputet. Certè Polyhistor ille Cardinalis, cordatiùs multò, occulato penè testi Paulo Diacono adhæsit, quam Leonis narrationi, qui lõgo admodum post tempore vixit, quemque merito ille, Tom. 11. Annal. ad annum 1059. dicit gloriantèr ac mendaciter est loquutum. Accuratéque Vvionius in suo Monastico Martyrologio hanc Translationem veram fuisse agnouit, nihili faciens Leonis assertionem, consensu totius orbis Authorum explosam. Ego cõstat translatum fuisse, vel ipsismet hostibus annuentibus. At nunc, vtrum aliquando relatum Casinum fuerit, solerter est expendendum. Hîç etenim est controuersiæ nodus, visus grauibus aliquibus viris, inextricabilis: mihi vero admodum solutû facilis, si methodo veritas ipsa examinetur.

Casinenses duo dicunt.

Reportatum fuisse.

Pontifices summos Translationis, eius festum celebrari vetasse.

Vnicum tantum reportationis veterem Authorem in medium adferunt Anastasium M.S. à quo omnes exscripserunt. Verum eius fidem & authoritatem admodum eleuat Vvionius[7], vti verbis ipsius constat, per me iam ante in Relatione trium authorum[8] adductis, atque in margine adnotatis. Sed quid dico eleuat? imò & quodammodo, istum Anastasium Authorem fuisse historiæ eiusmodi Reportationis, penè inficiatur. Certè nullius ponderis quisquis tandem fuerit, esse debet omnibus bonis ac Romanam Ecclesiam suspicientibus Christianis is Anastasius: qui maledicta, probra & blasphemias congerit in[9] sanctos, Martyrologio Romano ascriptos. vnde nec in eo refutando quem detestor vt blasphemum, maledicumve, operam

7 *Anastasius, admodũ dubius ab Vvuionio reputatur.*

8 *In notis sui Martyrologij ad 3. Septẽb. historiam Anastasii multum suspectam fatetur dicitque se credere non posse eã ipsius esse.*

9 *Anastasius quia blasphemus respuendus.*

ram ponere institui:nec enim fidem ipse meretur.Ipsius successor Leo Casinensis reportatum non probat, qui negat contra totius orbis consensum, asportatum vnquam fuisse.

Solus Neotericus,Casinensis Author, mihi refutandus venit Vvionius, vir spectatæ ingenuitatis ac fidei, qui etsi vt Casinensium sodalis, eis adblãdiri videatur: armis tamen veritatis prostratus, ita rem pertractat,vt ex ipsius verbis facilè veritas negotij queat ab oculatiore deduci. Hic igitur,Decembris quarto, Reportationem S. Benedicti ad Casinum, suo Martyrologio inseruit. At quibus rationibus? Quòd hanc Relationem, inquit, annotant hac die Maurolycus, & Molanus. Ita annotant, admitto. Sed non ad Casinum, at ad Floriacum.Háncque Relationem Ecclesia Aurelianensis colit atque celebrat.

Scio ego, ipsius Relationis historiam scripsisse Diedericum,quem ipse Theodoricum vocat. Sed ostendat Theodoricum suum ex vetustissimis membranis, dicentem, hanc Relationem ad Casinum factam: & aliquod nostræ causæ forsan inferet præiudicium. Allegat & suum Anastasium manuscriptum: [10] sed quia, vt ipse fatetur, ac profitetur, nonnulla sunt in eo castigatione digna: priùs non ab aliquo vel Floriacensi, vel Casinensi didascalo castigetur, verùm à Romanæ Ecclesiæ magistris: & tunc à talibus castigatus, admittetur, qui verbis sensúque discolus, à suis ipsis respuitur. *10. Anastasius castigatione dign.*

Omnes prætereà Authores, quos citat Vvionius, pro ipsa Reportatione, contra ipsum faciunt, si rectè inspiciantur, vt ipse admittere compellitur, dum ipsos indicat sequutos fuisse sententiam Hugonis Floriacensis. qui Reportatum fuisse negat Casinum, sed Floriacum. Ergo cùm Authores, quos citat, Hugonem sequantur, se suo Vvionius gladio confodit, suámque assertionem, ipsemet Dei iudicio destruit. Ac si tacitus diceret: Ego Casinensis in Italia,non queo absque pudore veritati Translationis Sancti Benedicti accedere: victus tamen rei ipsius clarissima luce, dum cunctos

Authores;quos pro meæ assertionis fulcimento,in medium adduco, sequutos Hugonem Floriacensem, qui Relationem ad Floriacum tuetur indico.Ipsorum testimonio aliter me sentire,quàm scribo profiteor.

Sed Pontifices Summi, eius Translationem aut negant, aut celebrari prohibent.

Nullus Summus Pontifex negauit. Ostendimus superiùs, Autographorum exscriptionem Romanorum Pontificum, eam adserentium. Nullum Auctenticum atque originarium possunt Casinates ostendere, negantium. [11] Alioquin Romana Ecclesia, quod nefas est dicere,sed & cogitare,diffidij causam, suis Bullis inter Christianos sereret. Sed adsit Palladij Casinensium, nempe Bullæ Vrbani II. Censoria è brachio Polyhistoris Baronij vibrata virga.

11 *Nota hãc rationem.*

Is igitur Tom.2.Annal.Ecclesiast.ad annum 1007. in » hunc modum scribit:*Porrò de tantare, nempè sanitate » Vrbani II. Papæ, & præsentia corporis B. Benedicti » apud Casinum. Editum habetur diploma Vrbani Papæ, » quo infertur Anathema,aduersus eos,qui corpus S.Bene- » dicti in Casino monte esse negarent : in quo & enarrata » historia copiosiùs recensetur.At vt verum fatear,non le- » uia de impostura signa continet. Vtpotè, quòd cùm hu- » iusmodi factum contigisse dicatur hoc anno, nempè ante » Troianum Concilium, quod sequenti anno celebratum » constat. Diploma tamen Vrbani datum anno nono eius » Pontificatus legitur, in fine ipsius. Quo non Capuæ, vbi » Diploma datum habetur.Sed in Galliis eumdem Pontifi- » cem in Conciliis celebrandis immoratum esse, Bertholdus Constantiensis eius temporis scriptor accuratissimus,& alij omnes docent. Præterea,nulla quoque cohærentia in aliis ibi appositis temporum notis vllatenùs » reperitur. Dum ibi in fine sic legitur : Dat. Capuæ. Kalend.Aprilis,per manus Ioannis Cardinalis,Indict.13. an- » no Domini 1093. Pont.verò D.Vrbani Papæ II. anno 9. » At tempore illo anni Redemptoris 93. non Indict. 13. sed » prima numeratur.Nec Vrbani Papæ annus nonus,sed sex- » tus ordine ponitur. His accedit, quòd si ab Vrbano Papa »* *eius*

« *eiusmodi fuisset diuulgatum Diploma, quomodo Petrus*
« *Venerabilis Cluniacensis Abbas, Decretorum Romano-*
« *rum Pontificum obseruantißimus, paulò post hæc, sacrum*
« *Hymnum canẽdum edidisset de Translatione S. Benedicti*
« *in Gallias, vbi & miraculis coruscare testatur? Sed satis*
« *hæc. Et si sciamus concitari in nos odium Monachorum,*
« *sed præstat anteferre omni humano respectui veritatem.*
Tam graui ictu Casinates ferit, historiæ sacrę Princeps.

Nulli etiam Summi Pontifices, festum Translationis Sancti Benedicti coli prohibuerunt. Aliter Viennensis, & Narbonensis Apostolicæ, & Lugdunensis Ecclesiæ, omnes antiquissimæ, necnon Parisiensis, Aurelianensis, immò vniuersæ Gallicanæ, quæ etiamnum illud solemniter colunt, rebelles sunt Sanctæ Rom. Ecclesiæ. At, quàm ęgrè ferret Mediolanensis Ecclesia, à tam inclito Pontifice Boromæo Cardinali, in antiquum nitorem restituta: quàm, inquam, ægrè ferret, se aduersariam ac rebellem Sedi Apostolicæ, si veritate Bullæ Casinates nitantur, reputari? quàm dolenter omnes Hispanicæ, se argui neglectus ac despectus sanctionum Summi Pontificis, perferrent: Si ipsæ verè sanctiones latæ vnquam, à Sanctæ Sedis Apostolicæ Præsulibus fuissent.

Adeò verum est, eas vnquam latas fuisse: ac verum est, tot præstantes Ecclesias, quæ festum Translationis S. Benedicti per vniuersum orbem celebrant, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ rebelles existere, vel excommunicationem incurrisse. Adde, quòd Clemens Papa VIII. qui apicem Romani Pontificatus ante paucos menses præclarè regebat, Indulgentias in festo Translationis S. Benedicti, Floriacum adeuntibus, largitus est. Quem, haud probabile est, aut suorum antecessorum voluisse vnquam constituta labefactare, aut de re inter tot scriptores agitata, veram sententiam ignorasse.

Ergóne Alexander II. contra se diploma Casinensibus dedit. (Nam ex Leone Casinẽsi constat, ipsum Ecclesiam Casinensem consecrasse, & plures Cœnobitas Casinenses ad purpuram & mitras euexisse.) Cuius pro veritate Corporis S. Benedicti, apud Floriacum, extat

& visitur integra nec vitiata Bulla, quam in Auctéticis Rescriptis integram edi curaui. Absit à tam sapiente, iustóque Pontifice, huiusmodi calumnia. Desinántque, oro Casinenses, Summis Pontificibus, quasi sibi parum constātibus, varij animi deformes impingere maculas.

Equidem Karlomannus frater Pipini, Floriacum venit, vt corpus S. Benedicti, Casinum referret. At cęcitate percussus abcessit, illúdque sacrum corpus dimittere, apud Floriacum coactus fuit. Karlomannus verò alter Rex Franciæ, de quo agit Diedericus Teutonicus, filius erat Ludouici Balbi, cuius tempore Aureliis, post deletos Nortmannos, corpus S. Benedicti, Floriacum relatum fuit. Vnde Vvionius nomen tantùm conuenire cōsiderans, chronologiam minimè aduertit, atque pro Relatione ex Aureliana vrbe ad Floriacum, Relationem ex Floriaco ad Casinum sumpsit.

Iam itaquè vasa colligentes nostra, dicimus constare ex antè dictis, nullius authoritatis existere Relationem, ab Anastasio tam grauiter à suis ipsis sodalibus explosо, assertam.

Nec vera esse Diplomata, quæ Leo Casinensis affert, quæque [11] Cardinalis Baronius frequenter suggillat, ac penè respuit, ipsorum ex stilo confictionem deprehendens.

11 *Baronius tom. 9. Annal. ad annū 795. in fine.*

Quod verò de Paschali refertur Pōtifice, Henricóve Imperatore, rejicimus penitùs. Nec enim adeò celebres res, ab aliis Authoribus silentio fuissent obuolutæ, quarū ne vnus omninò meminit. Nam purum, putū mendaciū est, Floriacēses nequiuisse vlla scripta Pōtifici proferre: qui iam Leonis VII. & aliorū Bullas acceperant.

Ex parte verò Floriacensium stant Historici, melioris notæ, ac non Monachi: Itali, Hispani, Germani, & Galli omnes, plerique Summi Pontifices, quorum vt exscripta: ita, si Summo placeat Pontifici, Antographa proferentur. Sed & ossa ipsa Floriaci visuntur. Accedunt & S. Odonis Abbatis Cluniacensis Sermo, & sacer Hymnus S. Petri Abbatis item Cluniacensis, cum strenua & constanti Assertione, Ecclesiarum præstantissi

tissimarum cuiusque partis Christiani orbis, quæ vniuersali ferè Concilio æquipollet, maximè si adsint Romanæ, vt adsunt, Ecclesiæ approbationes. Vnde verè & ingenuè cogimur credere, *Corpus Sãcti Benedicti apud Floriacum Galliæ consistere.*

Ad coniecturas deniquè Cardinalis Baronij respondet tacitè Vvionius, dum quanta festinatione recesserint Casinenses, tempore quo Longobardi ipsorũ Cœnobium diripiebant, narrat, & minimè neglectum fuisse S. Benedicti sepulchrum probat, eo quòd annis singulis duodecim Monachos ad custodiẽdum corpus S. Benedicti è Laterano ad Casinum trãsmissos recitat: quibus Aygulfus secũdum ipsum se fictè immiscuit, quò ei faciliùs sanctum thesaurũ absportare liceret. Quòd verò peregrinationes frequentes Transalpinorum ad Casinum, in testimonium adducat, hoc nihil efficit: alioquin & frequens totius orbis ad Betleem Palestinæ concursus hodiernus, Præsepe Dominicum ibi adesse conuinceret, quod tamen Romæ esse scitur. Et ad S. Sebastianum in Catacumbis, hominum appulsus: ipsius nũquam corpus ad Gallias fuisse translatum. Quod nihilominùs ipsemet Baronius admittere compellitur. Quanti verò fuerit habitum ab vniuerso orbe, Floriacense Cœnobium, Authores nostri veteres non vno loco disertè explicarunt. At tandem ipse sapientissimus Baronius, manus dedit, faciléque se sententiam Gallorum approbare, Tomo suorum Annalium vndecimo expressit.

Ob quam rem, huic controuersiæ finis apponatur, ac cineres Beati Patris Benedicti apud Casinum relictos fuisse, quibus ex liberalitate Floriacensis Abbatis Medonis aliqua ipsius posteà ossa adiũcta fuêre: Corpore verò, Galliam magno suo commodo atque honore decorari, credatur, & tàm leuiter à quibusdam Monachis explosum Translationis eius festum, quàm citò pristinum nomen atque decorem apud omnes recuperet.

Omnia verò, quæ hîc dixi, aut alibi dicam, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ censuræ lubens & volens submitto.

Breuis Apologismi Finis.

Adeodato Pontifice & Infiniti, quos silentio prӕteri- »
mus, ne rem faciamus longiorem quam oportet. De »
eadem egregium sermonem habuit Domnus [17] Odilo »
Morimundi Abbas, qui est in Monasterio nostro S.Be- »
nedicti Mantuani,& Casini M S.Extat & officium pro- »
prium de eadem Translatione in breuiariis RR. PP. »
Cluniacensium, cum sacro hymno à S.Petro Mauritio »
Abbate composito, metro Choriambico & Gliconico »
qui talis est. »

Claris [18] *coniubila Gallia cantibus,* »
Lӕteris Benedicti Patris ossibus, »
Fœlix quӕ gremio condita proprio, »
Seruas membra celebria. »
Miris Italia fulserat actibus, »
Gallos irradiat Corpore mortuus, »
Signis ad tumulum crebrius emicat, »
Illustrans patriam nouam. »
Hic vatum veterum facta resuscitat, »
Morti quod libuit mortuus imperat, »
Extinctum propriis ossibus excitat, »
O quam mira potentia! »
[19] *Nauis per fluuium nat sine remige,* »
Mirando glaciem descecat impetu. »
Sancti membra ferens obuia Flumini, »
Vndas reuerberat. »
Eductum fluuio sensit vt arida, »
Non curans gelidi frigora temporis, »
Vestit cuncta sese illico floribus, »
Mutata facie soli. »
Iam cœlo residens, ô Pater Optime. »
Diuinis famulos imbue regulis, »
Angustum per iter scandere largiens,
Dona Regna perennia.
Cunctorum Dominans Omnipotentia,
Quӕ de sede Poli conspicis omnia,

17 Error est hic, posito Odilone pro Odone Cluniacēsis cuius sermo supra ponitur. Claruit vsque ad annos Domini 1157. quo obiit.

18 En ossa Patris Benedicti Vir decretorum se sedis Apostolicӕ obseruantissimus allata esse in Gallias testatur. Vbi ergo Pontificum Romanorum Bulla id credi antea vetantes, quas tanto studio mundo obtrudere Casinates conantur?

19 En secunda Translatio, quam Vuionius in gratiam suorum, ad Casinum factam interpretatus est, sed quam ingenuè appello ipsius constrictinm.

Psal

Psallentum placidè suscipe cantica,
Votis voce precantia.

Verum enimuero [20] Leo.Card.Episco.Hostiensis,& Monachus Casinensis, scriptórque Annalium eiusdem Monasterij.non destitit locupletissimis testimoniis, & obsignatis Summorum Pontificum ac Imperatorum tabulis, aliísque argumentis contra differere planèque affirmare illius Sanctissimi patris corpus, in Monasterio Casinensi reconditum, indeque translatum non esse, idque præcipue lib.2.c.45.& 48, vbi etiam opinionem Pauli Diaconi Monachi de hac Translatione [21] refutat.Res est à multis controuersa, quæque maiorem tractatum requirat: & ideo facta ne veraciter eiusmodi Translatio, an non: alio loco disputandam reseruamus.

20 *Leo solus Translationẽ S. Benedicti, abnegat.*

21 *Ita certe refutat, at debili ariete.*

Idem ipse Vvionius, in Martyrologio Monast. pridie « Nonas Decembris. ita in textu habet *In monte Casi-* « *no* [22] *Relatio Sancti Patris nostri Benedicti & Sanctæ* « *Scholasticæ Virginis sororis eius, ex Cœnobio Floriacensi* « *in Gallis, ad suum Monasterium.* Et inferius in notis ad « Decembris.4.

22 *Relatio Corporis S. Benedicti.*

« Hanc Translationem siue Relationem potiùs, in- « quit, hac die annotant [23] Maurolycus, & [24] Molanus, « in Addit. ad Vsuardum. Notatur & in Kalendariis [25] « Monasterij S.Georgij Maioris Venetiarum.His verbis: « *Translatio Corporum Sancti Patris nostri Benedicti, &* « *sororis eius Scholasticæ, ex Gallia, ad montem Casinum.* « Historiam huius Translationis fusè descripserunt [26] « Theodoricus Monachus Benedictinus, & Anastasius « Bibliothecarius Monachus Casinensis, quæ reseruatur « penes me M.S. [27] in qua *tamen multa sunt castigatione* « *digna.* Agunt de eadem Vincentius in Speculo, lib. 23. « cap. 155. Antoninus in Summa Histor. part. 2. Mat- « thæus Vvestmésis in Floribus Historiarum. Hugo Flo- « riacensis Monachus, & Petrus Æquilinus in Catalogo, « lib. 6. cap. 81. Diuerso tamen modo, vt ex Hugonis « ipsius verbis quæ sequuntur, videre est: *Anno*, inquit, *de-* « *cimo Constantini IIII. Casinenses Monachi, authore*

23 *Maurolycus.*

24 *Molanus.*

25 *Monasterium S.Georgij Venetiarum.*

26 *Diedericus.*

27 *Nota fidem Anastasij, quem castigatione dignum Vvionius in pluribus censet.*

Carlomanno Rege Francorum, à Zacharia Papa impetrarunt, vt eis corpus S. Benedicti à Floriacensibus redderetur. Qui venientes Floriacum, dum corpus leuare vellent, tali cæcitate percussi sunt, quòd se inuicem videre non poterant: nec à Deo vsque lumen eis restitutum est, donec intelligentes, corpus sanctum ibi quiescere velle, id dimittere proposuerunt. Hæc Hugo. Cuius sententiam omnes præfati sequentes, longiorem narrationem suis inseruerunt scriptis. Aduentum quidem Carlomanni Regis & Monachi, ad Monasterium Floriacense, vt ossa sanctissima Casinum reduceret, describentes. Sed reductionem præfatarum Reliquiarum, ob miraculi nouitatem, [28] abnegantes. His tamen argumentis occurrit, Anastasius Bibliothecarius, totius rei gestæ oculatus testis, qui quomodo hæc Translatio facta fuerit, quóve tempore, & qua ratione huiusmodi eis cæcitas euenerit, simpliciter veraci stilo aperit, sic inquiens:

28 *Et meritò abnegantes.*

Tunc Sanctus Papa Carlomanum Casinensem Monachum cum aliis duodecim, de eadem Congregatione Fratribus, ad Patris Sancti Benedicti, eiúsque sororis Reliquias Casinum reducendas, in Franciam secum ire præcepit. Nocte autem illa, quæ diem præcedebat, qua nuncij Pontificis ad Casinum venturi erant, Sanctissimus Pater Benedictus vnà cum sorore sua, Carlomano apparens, dixit ad eum: Surge, & de nostra Congregatione tecum Fratres assume, provt ab omnium Dominatore præfixum est & ordinatum: Galliam perge, & ex hoc loco ossa nostra furto sublata, recipiens, ad hunc locum reducere, & in pristino sepulchro recondere stude, quia te largiflua Omnipotentis clementia, ad tantum negotium peragendum elegit.

Et infrà: Pipinus autem Rex, iuxta quod iureiurando Beatissimo Stephano Papæ, & Carlomanno fratri suo, de sanctis Reliquiis promiserat. Omnes Duces regni sui euocans, iussu iam dicti S. Stephani Papæ II. vnà cum Carlomano fratre suo, & duobus filiis suis, necnon & Anthcario & Rothardo Ducibus, Ægidio quo-

« que Rothomagensi Archiepiscopo, quem Stephanus « Papa Sanctissimus in tanto negotio suum Vicarium di- « miserat, &c. Aurelianum aduenit. Horum itaquè ad- « uentum, Carlomani scilicèt, atque Pipini, Monachi de Monasterio Floriacensi cùm agnouissent, dissoluta sunt extemplò viscera eorum, & conturbata corda. Sanctas quoquè Patris Benedicti Reliquias de loco, in quo absconditæ sunt, auferentes, in alio loco occultauerunt, intra ambitum scilicèt Ecclesiæ: ipsique Monasterium egredientes, fugæ latibulum sumpserunt. Cùmque Ecclesiam hi omnes cum exercitu Francorum Lotharingorum, Alemanorum, Suæuorum, ac Burgundionum, ingressi fuissent, & ea quæ Monachi egerant, agnouissent, vltra modum accensi, fossores quamplurimos aggregantes, ac totam Ecclesiam altiùs erudantes, quod desiderabant inuenerunt. At Ægidius Rothomagensis Archiepiscopus, dum sanctas Reliquias, non propter Casinensem Ecclesiam, sed propter lucra sua tollere vellet, *subitò factæ sunt densissimæ tenebræ*, ita vt alter alterum non videret: nullúsque ad tangendas iam dictas Reliquias, accedere poterat. Stupebant enim nerui eorum. Tum Carlomanus ad Regem Pipinum fratrem suum conuersus, ait: En frater amantissime, vt video, fraus est in negotio. Quamobrem, si fraternitati nostræ æquum videtur, promissionem Deo faciamus, ac Sanctissimo Patri Benedicto, si nobis seruulis suis sanctas Reliquias hinc leuare permiserit, nobísque in tanto negotio opitulatus fuerit, vt Casinum reportentur, & in suomet sepulchro cum aliis Reliquiis ibi dimissis, recondantur. Quia, vt video, Ægidius Archiepiscopus, auaritiæ face succensus, ad lucra sua, non ad proficuum Casinensis Ecclesiæ laborat: & vt sua sint, concupiscit efficere. Annuit Rex Pipinus, & prov frater suus dixerat fecit. Necdum votum expleuerat, & ecce lux intolerabilis super eos de cœlo descendit, & audita est vox de cœlo, dicens: Cur moras teritis; id propter quod venistis; perficite. Quia Deus, & eius amantissimus Apostolus Ioannes, hîc est. Ægidius

dius autem Rothomagensis Archiepiscopus, qui vices Stephani Sanctisimi Papæ II. ibi fungebatur, tanto roboratus & animatus oraculo, Sancti Patris Benedicti. Reliquias inde eleuans, Carlomanno Casinensi Monacho tradidit, quas sigillo Regali consignans, cum fratre suo Rege Pipino, & omnibus qui cum eo ad tantum negotium perficiendum, à Stephano Papa Sanctissimo directi fuerant, Cœnomanum deuenit, & Virginis Christi Scholasticæ patrocinia de Casino sublata, inde eleuans, cum fratris sui Benedicti sanctuariis iunxit: & annulo similiter Regali consignans, reuersi sunt Pipinus & Carlomanus cum sanctis Reliquiis, & vbicumque Sancti Patris Benedicti, Scholasticæque sororis eiusdem Reliquiæ, de loco ad locum conuenirent: meritis illic Patris Sanctisimi Benedicti, eiúsque Sororis, & Carlomanni Sanctisimi, sanitatis medelam conferunt patrociniis.

Et circa finem: Stephanus Papa, & cum eodem Rege, &c. Ad Casinense Cœnobium venerunt, inæstimabili luce à Francia vsque Casinum Deo illos comitante, super Reliquias lætificati sunt. Cúmque montem ascendissent, idem Sanctus Stephanus Papa II. secum septem Episcopos Cardinales euocans, vnà cum Carlomanno, Sancti Patris Benedicti sepulchrum, eiúsque sororis Virginis Christi Sholasticæ, eis referare præcepit. Quo aperto, duas contiguas sepulturas inuenerunt, & posuerunt in dexteram partem sepulchrorum, loculum marmoreum quatuor pedum longitudinis, latitudinis verò penè duorum, in quo ossa Sancti Patris Benedicti, eiúsque sororis: quæ de Neustro Franciæ reducta fuerant, cum aliis ossibus ibi inuentis, recondiderunt. In sinistro autem sepulchrorum latere, loculum ex lignis Sethim eorum puluerem continentem posuerunt. Recondiderunt autem eos ita: Capita eorum contra chorum, pedes contra altare Sancti Ioannis Baptistæ habentes. *Hactenùs Anastasius, cum cæteris quæ sequuntur.*

Repositæ verò sunt Reliquiæ prædictæ, die 4. Decembris,

cembris, vt asserit etiam Petrus Diaconus, in supplemento suo, ad Anastasium Bibliothecarium. Is porrò Vvionius vltimò, nota ad 3. Septembris, ita scribit, in S. Aygulfo Martyre: Ad rationes quas Anastasius Bibliothecarius Monachus Casinas, in libro de Translatione corporum Sancti Benedicti, & Scholasticæ, adfert, Sanctum scilicèt [30] Aygulfum, ob latrocinia & peruersum vitæ genus, occisum asserens. Non est quod immoremur, cùm quòd eius verba, historiam ex se multùm [31] suspectam reddant: tùm etiam, quòd si eiusmodi verba eius sint (quod credere non possum) illa ex animi passione dicta esse, manifestum est. Hactenùs Vvionius, cuius verba in sequenti Apologismo sub lance appendam, vt lectoribus pateſiat: ad quos num Gallos, an Italos, Floriacenses, an Casinenses, veritas inclinet.

30 Vide blasphemias Anastasij.

31 En ingenua, ingenui animi Cœnobitæ cōfessio, & ante ora Casinensiũ facta.

Explicit grauissimorum trium Authorum Relatio.

IOANNIS A BOSCO
BREVIS APOLOGISMVS.

DIù multùm dubitaui, tot testimoniorum monimentis, tot Pontificiis Bullis consignatam, à [1] Leone Casinensi, & aliis ipsius sequacibus, Corporis Sanctissimi Patris Benedicti in Casinensi Cœnobio præsentiam, impugnare: verebar etenim, ne à tantis desciscendo testificationibus, quæ iam authoritatem apud plures vsu obtinuerant: vel stultus, vel nimium audax, ac temerarius existimarer. Verùm, cùm in [2] Leonis narrationibus, multa, ac penè omnia, me haud leniter admonerent, de earum veritatis, atque integritatis certa fide dubitandi, immò & penè compellerent; meus animus grauiter admodùm angebatur. Nam in agro Aurelianensi, apud Floriacum, [3] tota erat Gallia constans fama, ipsius Beatissimi Abbatis corpus haberi,

1 Leo Cardinalis Hostiensis.

2 Leonis plerαque narrationes fluctuant.

3 Corpus B. Benedicti esse in Agro Floriacensi, tota Gallia credit.

haberi, aliásque eius Reliquias, diuersis aliis Franciæ locis, clarissimo cultu, incredibilique religione, thecis pretiosissimis, reconditas existere. Tandem verò, eximio, & propemodùm inexpectato Dei munere effectum est, vt Floriacense Monasterium adirem, in quo ipsius Sanctissimi Patris benignitate, inter fragmenta Nobilissima ac locupletissimæ quondam eius bibliothecæ, [4] a Caluinistis direptæ atque excisæ, studiosissime perquirens, reperi vetustissima multa opera, sexcentis ab hinc ferè annis, & edita, & scripta: (vt ipsa præ se fert caracterum facies, Lugduni Galliarum à grauissimis & sapientissimis viris solerter explorata, atque probè recognita) incredibili Diuinitatis prouidentia, non sine apperto miraculo, inter propemodùm innumera incendia, & excidia, eiusdem Floriacensis Cœnobij reseruata. Quorum ope & auxilio, Deus ipse, ea quæ iam non essent in hominum memoria, vocaret tanquam ea quæ reuera sunt: conuelleretúrque firmissimis rationibus, Calnensium quorumdam Authorum, de corpore Sancti Benedicti assertio, quæ iugi ac penè assidua inculcatione, altiores egerat in animis hominum radices. Adeo, vt etiam in errorem mitterentur electi atque præstantes Gallici aliquot Scriptores. Imò verò integræ nonnullæ Congregationes, ipsius Beati Patris sodalitio ascriptæ. Quæ ficto Bullarum Pontificiarum suppositarum fulmine, exterritæ, è sacris suis diariis expunxerunt Translationis eius festum, tanto olim decore, támque festiuis gaudiis apud eas, celebrari consuetum. At præstantiores quæque Gallicanæ Ecclesiæ, aliæque multæ toto orbe celeberrimæ, vt in Italia Mediolanensis, in Germania Curiensis, & totæ Hispanicæ, ex Breui Clementis VII. Papæ, longè acriori iudicio, mentísque viuaciori acumine, totius rei veritatem expendentes, explosis Salmoneis Casinatum Bullis: illud etiamnum constanter colunt, ac venerantur. Multùm dissimiles, his credulis nimiùm Authoribus, pusillisque Monachorum gregibus, qui oscitantes, atque Gallicæ dignitatis, parum memores: statum

[4] *Floriacensis Nobilissima Bibliotheca ab Hæreticis Caluinistis direpta.*

ſtatim ad primos, eóſque leues, Caſinatum ictus, terga aut verterunt, aut vt ignaui manus dederunt, ſéque ſtramineis vinciri loris pedatim pertulerunt.

Aduerſus eos vt potè aduerſus proditores Domeſticos atque familiares, primum initurus certamen: non multo negotio ipſos fundam ac profligabo, vnico telo detectionis erroris Caſinéſium ſcriptorũ, quos violatæ veritatis arguo, aliorum Caſinenſium authorum atque adeò Monachorum, cùm veteris [5] Pauli Diaconi, tùm noui Arnoldi Vvionij ipſorum ſodalis, de [6] vniuerſa Republiqua Benedictina optimè meriti fide & authoritate.

5 Paulus Diaconus Monachus Caſinenſis.

6 Arnoldus Vuionius, Monachus Caſinenſis laudatus.

Res verò mihi longè operoſior, cum emerito milite atque adeo veteri Imperatore Polyhiſtore Cardinali Barronio. Cuius coniecturas, & ipſius Vvionij verba, ipſáque Aymoini, ac Floriacenſis noſtræ veteris Bibliothecæ iam reuelatorum Authorum lectio, poſtquam perſe diſſoluerint, ad ipſiuſmet ſubſellia iudicij lubens recurram. Etenim filo veritatis, è tam anfractuoſo labyrintho eductus, ipſe apertè ac manifeſtè in ſententiam Pauli Diaconi initio vadit, ac deinde ſplédore atque lumine multæ lectionis illuſtratus, tandem Annalium ſuorum Tomo Vndecimò fateri manifeſtè compellitur, Sancti Patris Benedicti oſſa, quandoque in Gallias tranſlata fuiſſe. Hunc autem, ſi vel ad mea, imò veritatis caſtra ſuorum verborum retibus captiuum pertraxero: iam debellatum eſt iam triumphi ſtruendus apparatus, iam lauri gerendi Gallis, iam palmæ, iam arcus triumphalis ab eis, eíſque eſt erigendus.

Certè vt optimi Ducis imitatione bellicas meas acies, ordine atque ratione inſtituam ac collocem: totus rei inter Caſinenſium ſectatores. Floriacẽſiúmque propugnatores cardo in hoc vertitur. Vtrum aliquando Corpus S. Benedicti in Gallias Tranſlatum fuerit. Ac, ſi probetur Tranſlatum fuiſſe: Quomodo, quo tempore, & a quibus ad Cáſinenſe Cœnobium fuerit relatum. Et quidem, quod aliquando Tranſlatum fuerit, Sole clarius eſt: cóſentiétibus atque aſſerentibus id vna

voce

voce omnibus penitùs authoribus Italis, & Casinensibus ipsis Germanus, Hispanis. denique toto orbe Christiano id fatente atque confirmante. Vnico duntaxat Leone excepto Casinate historico, cuius authoritas vtrum debeat, totius orbis consensum euertere, atque proculcare. Quiuis cordatus apud se reputet. Certè Polyhistor ille Cardinalis, cordatiùs multò, occulato penè testi Paulo Diacono adhæsit, quam Leonis narrationi, qui lõgo admodum post tempore vixit, quemque merito ille, Tom.11. Annal. ad annum 1059. dicit gloriantur ac mendaciter est loquutum. Accuratéque Vvionius in suo Monastico Martyrologio hanc Translationem veram fuisse agnouit, nihili faciens Leonis assertionem, consensu totius orbis Authorum explosam. Ego cõstat translatum fuisse, vel ipsismet hostibus annuentibus. At nunc, vtrum aliquando relatum Casinum fuerit, solerter est expendendum. Hìc etenim est controuersiæ nodus, visus grauibus aliquibus viris, inextricabilis: mihi vero admodum solutû facilis, si methodo veritas ipsa examinetur.

Casinenses duo dicunt.

Reportatum fuisse.

Pontifices summos Translationis, eius festum celebrari vetasse.

Vnicum tantum reportationis veterem Authorem in medium adferunt Anastasium M.S. à quo omnes exscripserunt. Verum eius fidem & authoritatem admodum eleuat Vvionius[7], vti verbis ipsius constat, per me iam ante in Relatione trium authorum[8] adductis, atque in margine adnotatis. Sed quid dico eleuat? imò & quodammodo, istum Anastasium Authorem fuisse historiæ eiusmodi Reportationis, penè inficiatur. Certè nullius ponderis quisquis tandem fuerit, esse debet omnibus bonis ac Romanam Ecclesiam suspicientibus Christianis is Anastasius: qui maledicta, probra & blasphemias congerit in[9] sanctos, Martyrologio Romano ascriptos. vnde nec in eo refutando quem detestor vt blasphemum, maledicumve, operam

7 *Anastasius, admodũ dubius ab Vvuionio reputatur.*

8 *In notis sui Martyrologij ad 3. Septẽb. historiam Anastasii multum suspectam fatetur dicitque se credere non posse eã ipsius esse.*

9 *Anastasius quia blasphemus respuendus.*

ram

ram ponere institui: nec enim fidem ipse meretur. Ipsius successor Leo Casinensis reportatum non probat, qui negat contra totius orbis consensum, asportatum vnquam fuisse.

Solus Neotericus, Casinensis Author, mihi refutandus venit Vvionius, vir spectatæ ingenuitatis ac fidei, qui etsi vt Casinensium sodalis, eis adblādiri videatur: armis tamen veritatis prostratus, ita rem pertractat, vt ex ipsius verbis facilè veritas negotij queat ab oculatiore deduci. Hic igitur, Decembris quarto, Reportationem S. Benedicti ad Casinum, suo Martyrologio inseruit. At quibus rationibus? Quòd hanc Relationem, inquit, annotant hac die Maurolycus, & Molanus. Ita annotant, admitto. Sed non ad Casinum, at ad Floriacum. Hăncque Relationem Ecclesia Aurelianensis colit atque celebrat.

Scio ego, ipsius Relationis historiam scripsisse Diedericum, quem ipse Theodoricum vocat. Sed ostendat Theodoricum suum ex vetustissimis membranis, dicentem, hanc Relationem ad Casinum factam: & aliquod nostræ causæ forsan inferet præiudicium. Allegat & suum Anastasium manuscriptum: [10] sed quia, vt ipse fatetur, ac profitetur, nonnulla sunt in eo castigatione digna: priùs non ab aliquo vel Floriacensi, vel Casinensi didascalo castigetur, verùm à Romanæ Ecclesiæ magistris: & tunc à talibus castigatus, admittetur, qui verbis sensúque discolus, à suis ipsis respuitur.

10. Anastasius castigatione dign.

Omnes præterea Authores, quos citat Vvionius, pro ipsa Reportatione, contra ipsum faciunt, si rectè inspiciantur, vt ipse admittere compellitur, dum ipsos indicat sequutos fuisse sententiam Hugonis Floriacensis, qui Reportatum fuisse negat Casinum, sed Floriacum. Ergo cùm Authores, quos citat, Hugonem sequantur, se suo Vvionius gladio confodit, suámque assertionem, ipsemet Dei iudicio destruit. Ac si tacitus diceret: Ego Casinensis in Italia, non queo absque pudore veritati Translationis Sancti Benedicti accedere: victus tamen rei ipsius clarissima luce, dum cunctos

Authores;quos pro meæ assertionis fulcimento,in medium adduco, sequutos Hugonem Floriacensem, qui Relationem ad Floriacum tuetur indico.Ipsorum testimonio aliter me sentire,quàm scribo profiteor.

Sed Pontifices Summi, eius Translationem aut negant, aut *celebrari prohibent.*

Nullus Summus Pontifex negauit. Ostendimus superiùs, Autographorum exscriptionem Romanorum Pontificum, eam adserentium. Nullum Auctenticum atque originarium possunt Casinates ostendere, negantium. [11] Alioquin Romana Ecclesia, quod nefas est dicere,sed & cogitare,diffidij causam, suis Bullis inter Christianos sereret. Sed adsit Palladij Casinensium, nempe Bullæ Vrbani II. Censoria è brachio Polyhistoris Baronij vibrata virga.

11 *Nota hãc rationem.*

Is igitur Tom.2.Annal.Ecclesiast.ad annum 1007. in » hunc modum scribit:*Porrò de tantare, nempè sanitate* » *Vrbani II. Papæ, & præsentia corporis B. Benedicti* » *apud Casinum. Editum habetur diploma Vrbani Papæ,* » *quo infertur Anathema,aduersus eos,qui corpus S.Bene-* » *dicti in Casino monte esse negarent: in quo & enarrata* » *historia copiosiùs recensetur.At vt verum fatear,non le-* » *uia de impostura signa continet. Vtpotè, quòd cùm hu-* » *iusmodi factum contigisse dicatur hoc anno, nempè ante* » *Troianum Concilium, quod sequenti anno celebratum* » *constat. Diploma tamen Vrbani datum anno nono eius* » *Pontificatus legitur, in fine ipsius. Quo non Capuæ, vbi* » *Diploma datum habetur.Sed in Galliis eumdem Pontifi-* » *cem in Conciliis celebrandis immoratum esse, Berthol-* » *dus Constantiensis eius temporis scriptor accuratissi-* » *mus,& alij omnes docent. Præterea,nulla quoque coha-* » *rentia in aliis ibi appositis temporum notis vllatenùs* » *reperitur. Dum ibi in fine sic legitur: Dat. Capuæ. Ka-* » *lend.Aprilis,per manus Ioannis Cardinalis,Indict.13. an-* » *no Domini 1093. Pont.verò D.Vrbani Papæ II. anno 9.* » *At tempore illo anni Redemptoris 93. non Indict. 13. sed* » *prima numeratur.Nec Vrbani Papæ annus nonus,sed sex-* » *tus ordine ponitur. His accedit, quòd si ab Vrbano Papa* »

eius

« *eiuſmodi fuiſſet diuulgatum Diploma, quomodo Petrus*
« *Venerabilis Cluniacenſis Abbas, Decretorum Romano-*
« *rum Pontificum obſeruantiſsimus, paulò poſt hæc, ſacrum*
« *Hymnum canẽdum edidiſſet de Tranſlatione S. Benedicti*
« *in Gallias, vbi & miraculis coruſcare teſtatur? Sed ſatis*
« *hæc. Et ſi ſciamus concitari in nos odium Monachorum,*
« *ſed praſtat anteferre omni humano reſpectui veritatem.*
Tam graui ictu Caſinates ferit, hiſtoriæ ſacrę Princeps.

Nulli etiam Summi Pontifices, feſtum Tranſlationis Sancti Benedicti coli prohibuerunt. Aliter Viennenſis, & Narbonenſis Apoſtolicæ, & Lugdunenſis Eccleſiæ, omnes antiquiſſimæ, necnon Pariſienſis, Aurelianenſis, immò vniuerſæ Gallicanæ, quæ etiamnum illud ſolemniter colunt, rebelles ſunt Sanctæ Rom. Eccleſiæ. At, quàm ęgrè ferret Mediolanenſis Eccleſia, à tam inclito Pontifice Boromæo Cardinali, in antiquum nitorem reſtituta: quàm, inquam, ægrè ferret, ſe aduerſariam ac rebellem Sedi Apoſtolicæ, ſi veritate Bullæ Caſinates nitantur, reputari? quàm dolenter omnes Hiſpanicæ, ſe argui neglectus ac deſpectus ſanctionum Summi Pontificis, perferrent: Si ipſæ verè ſanctiones latæ vnquam, à Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Præſulibus fuiſſent.

Adeò verum eſt, eas vnquam latas fuiſſe: ac verum eſt, tot præſtantes Eccleſias, quæ feſtum Tranſlationis S. Benedicti per vniuerſum orbem celebrant, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ rebelles exiſtere, vel excommunicationem incurriſſe. Adde, quòd Clemens Papa VIII. qui apicem Romani Pontificatus ante paucos menſes præclarè regebat, Indulgentias in feſto Tranſlationis S. Benedicti, Floriacum adeuntibus, largitus eſt. Quem, haud probabile eſt, aut ſuorum anteceſſorum voluiſſe vnquam conſtituta labefactare, aut de re inter tot ſcriptores agitata, veram ſententiam ignoraſſe.

Ergone Alexander II. contra ſe diploma Caſinenſibus dedit. (Nam ex Leone Caſinẽſi conſtat, ipſum Eccleſiam Caſinenſem conſecraſſe, & plures Cœnobitas Caſinenſes ad purpuram & mitras euexiſſe.) Cuius pro veritate Corporis S. Benedicti, apud Floriacum, extat

tiſſimarum cuiuſque partis Chriſtiani orbis, quæ vniuerſali ferè Concilio æquipollet,maximè ſi adſint Romanæ,vt adſunt,Eccleſiæ approbationes.Vnde verè & ingenuè cogimur credere, *Corpus Sācti Benedicti apud Floriacum Galliæ conſiſtere.*

Ad coniecturas deniquè Cardinalis Baronij reſpondet tacitè Vvionius, dum quanta feſtinatione receſſerint Caſinenſes,tempore quo Longobardi ipſorū Cœnobium diripiebant,narrat,& minimè neglectum fuiſſe S.Benedicti ſepulchrum probat,eo quòd annis ſingulis duodecim Monachos ad cuſtodiēdum corpus S.Benedicti è Laterano ad Caſinum trāſmiſſos recitat:quibus Aygulfus ſecūdum ipſum ſe fictè immiſcuit, quò ei faciliùs ſanctum theſaurū abſportare liceret.Quòd verò peregrinationes frequentes Tranſalpinorum ad Caſinum,in teſtimonium adducat,hoc nihil efficit:alioquin & frèquens totius orbis ad Betleem Paleſtinæ concurſus hodiernus,Præſepe Dominicum ibi adeſſe conuinceret,quod tamen Romæ eſſe ſcitur. Et ad S. Sebaſtianum in Catacumbis,hominum appulſus:ipſius nūquam corpus ad Gallias fuiſſe tranſlatum.Quod nihilominùs ipſemet Baronius admittere compellitur. Quanti verò fuerit habitum ab vniuerſo orbe, Floriacenſe Cœnobium,Authores noſtri veteres non vno loco diſertè explicarunt.At tandem ipſe ſapientiſſimus Baronius,manus dedit,faciléque ſe ſententiam Gallorum approbare,Tomo ſuorum Annalium vndecimo expreſſit.

Ob quam rem,huic controuerſiæ finis apponatur,ac cineres Beati Patris Benedicti apud Caſinum relictos fuiſſe, quibus ex liberalitate Floriacenſis Abbatis Medonis aliqua ipſius poſteà oſſa adiūcta fuêre:Corpore verò,Galliam magno ſuo commodo atque honore decorari,credatur, & tàm leuiter à quibuſdam Monachis exploſum Tranſlationis eius feſtum, quàm citò priſtinum nomen atque decorem apud omnes recuperet.

Omnia verò, quæ hîc dixi,aut alibi dicam, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ cenſuræ lubens & volens ſubmitto.

Breuis Apologiſmi Finis.

PRÆFATIO AD VETERES CONSVETVDINES MOnasterij Floriacensis Ex vetustissimo ante sexcentos annos Scripto membraneo Codice, fideliter exscriptæ, per Ioannem à Bosco.

DECREVERAM Benigne lector, silentio præmere quas nactus fueram vetustas Floriacenses consuetudines, vtpotè cogitans nullo vsui antiquariæ rei futuras eas esse posse, ob quædam in eis de Monachorum eduliis admixta. Verũ Tractatus eruditi atque prudentis viri Ioannis Sauari, quem nuper de confratriis Gallicè edidit, mihi aliam longè mẽtem suggessit. Præstat verò viri de re literaria optimè meriti ipsa verba legere, quæ his Floriacensibus antiquis consuetudinibus, præfationis loco esse queant, meque ab omni non solum calumnia eximant, sed optimè egisse comprobent. *Ipse ergo capitibus 8. & 9. Tractatus de Confratriis, in hunc modum differit.*

Ioannes Sauaro vir prudẽs & eruditus.

Non solum ob honorem Martyrum, qui primi honore affecti sunt, eorúmque natale celebratum, verum etiam Confessorum ac Ecclesiarum Encæniorum, fuerunt acta conuiuia. Ob quam rem Festinare & Festina, pro Conuiuari & Conuiuiis dicimus, quia consuetum erat Diebus Festis Conuiuia agere. Quæ causa extitit, cur Concilia prohibuerint Quadragesimæ tempore Sanctorum festa venerari, ipsáque in aliud tempus reiecerunt, ne solitis conuiuiis Quadragesimæ rigor violaretur. Nefas quippe erat, Festis diebus ieiunium obseruare. Atque inde est, quod magnus ille Pontifex

D. Ciprian. de dup. Mart. D. August. Epi. 64. D. Chry. ser. 129. Sidon. ep. 17. l. 5. Concil. Cabilo. 1. c. 19.

[1]Remigius legauit supremis tabulis fertilé vineam. Nepoti suo Agatimero[2], ea conditone vt is, eiúsque successores, annuum Sacerdotibus[3] Laudunẽsibus in Beatæ Mariæ celebritate instruerent epulum. Eulalius etiam[4] Attonæ Ecclesiæ Archipresbyter, cùm Sacerdotes & clericos in festo[5] S. Vitalinæ conuiuio excipere vellet, eique vinum deesset, miraculosè ipsi vinum fuit Sanctæ istius beneficio, inueniendi tributa facultas. Quod testatum posteritati Greg. Turonensis Nobilis author reliquit. Qui etiam lib. 2. de Miraculis S. Martini cap. 16. testatur, cum Bellouacum quandoque peteret, ac in vado Ligeris cõsistisset, audisse se à Nauclero quòd cùm is in Epyphaniorum festo nihil haberet, quo solito lautius epularetur. Conuersus ad B. Martinum, hoc modo ipsum orauit. « Oro S. Martine, vini « consequendi mihi copiam facito, nec patiaris me, (aliis « hilariter conuiantibus) egere. Quo dicto, piscis ingens de flumine exiliuit. Quem Nauclerus accipiens, vini habendi modum est assecutus, ac cum domesticis egregiè conuescendi. Quæ miracula confirmant, conuiuia festis diebus fieri consueta, Deo ingrata haud existere: ac vt talia, Karolus Magnus ea Cœnobitis, præcipuis anni festis concessit: sigillatim verò in celebritate titularis sancti. Sed & Carolus Caluus à Monachis Diui Germani pratensis fieri permisit, Nec non Ranco Aluernensis Põtifex Rotberto Abbati Casæ Dei indulsit, vt is cum sex Monachis, totidemque Conuersis eiúsque successores, die solemni Assumptionis B. Mariæ, Splendidius in Refectorio conuiuarentur. Sed & S. Illidij Cœnobitæ. Festis Natiuitatis Domini Paschæ & Penthecostes à Domnis Abbate Decano ac Coquinæ officiariis, quatuor ferculis reficiebantur, quod ius, supremus Parisiensis Senatus, ipsis ac cæteris idem habentibus, astruxit. Hæc Sauaro.

2 *Agatimerus nepos. S. Remigij.*
3 *Laudunum*
4 *Atonna.*
5 *S. Vitalina*
Greg. Tur. de Miracul. Confes. cap. 5.
Carol. mag. addit. 1. c. 47.
Aymon. lib. 5. cap. 14. Hist. Rotberti M. S. Monast. Casæ Dei.
Ritualis lib. M. S. Monast. S. Illidij.
Raguiol. li. 6.

Veterum Consuetudinum Cœnobij Floriacensis.

CAPVT I.

EX quo[1], O incipitur, nullus sanguine minuatur, nisi cui in capitulo petita venia conceditur. Ea die, qua

1 *Antiphona O.*

qua canitur O,pictantia de bono vino,in refectorio ad prandium cum phialis propinanda est,& in vigilia Natiuitatis Domini.

Antiphonam O prima die dicit Abbas. Secundam Prior,Tertiam Ortolanus,Quartam Celerarius,Quintam,Thesaurarius, Sextam Præpositus, Septimam Armarius, Octauam Magister operis, erat & Capicerius.

2 Quatuor tempora. In diebus [2] Quatuor temporum, generale piscium à Celerario procuretur.

In vigilia Natiuitatis Domini Lampades cereæ & septé cerei:tres ante Aquilam, quatuor in circuitu sepulturæ Regis illuminentur. Pallio albo altare pallietur; dorsatibus melioribus chorus orneiur, & iunco spargatur.

Ianuæ capitij aperiantur,

Aurora apparente pulsatur scilla. Seruitor incensat Conuentum.

A Natiuitate vsque ad octauas Epyphaniæ. locutio fit in Claustro.

3 Thurificatio altarium. Ante [3] Matutinum,omnia Altaria Sacrista thurificat. Bonus ignis, à seruitoribus nocte Natiuitatis Domini fit.

Lauabunt faciem, & pectinabũt Monachi.

4 Quadragesima. In [4] Quadragesima libra panis maior solito & delitior, & vinum melius quàm alio tempore debet esse.

In vigilia Natiuitatis Domini, quando in Capitulo, Natiuitas Domini à puero pronunciatur, omnes in faciem cadant, & tunc in silentio dicant ter, *Gloria tibi Domine qui natus es de virgine.* Et post lectioné

5 Sermo. Fit Sermo.

6 Magnæ deuotionis Indicium. In [6] eadem vigilia, post Completorium ponit Capicerius cereos ante vnumquodque altare:qui accensi possint sufficere tota nocte donec diescat. Et ante matutinum Sacrista maturius surgens cæteris, accensis cereis super altare Patris Benedicti, reuestitus cuncta Altaria thurificet,quæ sunt in Monasterio.

Cum dicitur.*Omnes ipsum adoremus*,venia petitur. Sub nonam lectionem,introducuntur famuli a Subcame

camerario in Calefactorium, vt faciant ignem optimum Fratribus.

In die Natiuitatis Domini, omnes debent communicari, & [7] ad pacem accedere.

[8] Hodie, id est in Natali Domini, à Præposito de Euera villa, procurabimur in Refectoria.

In die S. Ioannis: Duo Sacerdotes ad vesperas debent exire capati per retro chorum, thurificantes Maius Altare, & redire in chorum cum thuribulis, & Cõuersis, incensaturi Conuentum.

Hodie procuramur à Priore de Stampis.

In die Innocentium, procuramur à Priore de Gieino.

In die Circuncisionis debemus habere generalem refectionem à Celerario, de reditu [9] Maioriarum, quod minus fuerit, Domnus Abbas adimplere debet.

In die Epyphaniæ ad processionem, portantur duæ Cruces aureæ, & dextera aurea, & procuramur in Generali refectione, à Præposito de Villa Abbatis.

Feria tertia ante feriam quartam. Cinerũ, Ad laudes & ad Vesperas priuatis diebus, oremus pro omni gradu Ecclesiæ dicatur, vsque in Cœna Domini. Psalmi prostrati post laudes incipiuntur, Septenarium & tricennarium in Conuentu, & alterum tricennarium à Presbytero [10] sancti Lazari. A Sacerdotibus quoque septem missæ priuatim, Cæteri clerici tria psalteria Conuersi 200. Dominicas Orationes, tàm pro fratribus nostris, quàm pro his quos in societatem nostram & fraternitatem suscipimus, quorum obitum ignoramus. Et sciendum quoniam, quicunque Psalmos prostratos, & processiones de Quadragesima, vel Mandatum trium pauperum qui crastina die incipietur, perdiderit: veniam in Capitulo, sicut pro Regulari hora petere debet.

[11] Feria quarta in capite ieiunij, & per totam Quadragesimam, fratres post Nonam pergant in dormitorium, discalciatique, & ablutis manibus, petant chorum.

7 Pax præcedit Communionem.

8 Lautiora in festis Cõuiuia.

9 Les Mairies estoyent quatre petites iustices, que tiennent quatre hommes qui assistent encore à Fleury les bõnes festes, auec leurs verges, & courtes robbes.

10 Est parua Capella in margine fossatorũ Monasterij Floriacensis stans adhuc anno 1605, dicta nostra Domina de Cõceptione.

11 Feria 4. Cinerum.

Domnus Abbas vel Sacerdos, si ipse non adest, cum stola tantum, benedicit Cineres de cremiis sarmentorum, quæ & studiosè mundantur, & cribrantur à Sacrista.

Benedictione peracta, imponit cuiúsque capiti: Et cineres dantur omnibus, etiam infantibus, & ad extremũ infirmis. Tunc Domno Abbati vel Sacerdoti, Prior dare debet, vel vnus de Prioribus, si ipse non adest.

Post Missam, ablutis pedibus de aqua calida quam Subcamerarius debet præparare: ad secundũ signum redeunt ad I X. & post I X. in refectorium. Vbi libra panis maior solito, & delicatior debet esse: & vinum melius, quam alio tempore.

Celerarius Dominica 3. & v. feriis pisces, vel valentiam piscium donat. Cæteris diebus Arentia, & milium per totam quadragesimam, quod Præpositus debet ministrare.

Quarta & vj. feriis, herbas crudas debemus habere de hortolano, & in ieiuniis quatuor temporum per annum similiter.

12 Vide devotionem.

[12] Residuum vero cinerum, qui in hac die fratrum capitibus imponuntur, ab Infirmario conseruantur: vt morientibus fratribus substernantur.

13 Processiones.

Omnes[13] processiones Quadragesimæ nudis pedibus fiant, nisi Domnus Abbas vel Prior, propter frigus iniuncta qualibet pœnitentia, eas calciatis pedibus fieri concesserit.

Sabbatho in capite Quadragesimæ, Post vesperas appenditur velum inter chorum & altare: & cuncta aufferuntur ornamenta. Quæ vero aufferri nequeunt, velantur. Item Aquila [14], Tabernaculum Patris nostri Benedicti, capsa sancti Mauri, & Crucifixus. Altaria capitij palliis operiuntur.

14 Tabernaculum S. Benedicti.

15 Vide Reg. S. Benedicti c. de obseruatione Quadragesimæ.

In crastino dum Missa matutinalis canitur, Tapete in capitulo sternitur, super quo [15] omnes libri de armario allati ponuntur.

Post explanationem Regulæ, Armarius recitat in tabulis omnium fratrum nomina, quibus præterito anno

anno eadem die libri dati sunt.

Cum quilibet fratrum nominatur, surgit,& librum suum super tapetum ponit.

Postea dantur libri vnicuique,qualécunque petierit.

Iunior autem Armarius, scribit nomina fratrum & librorum quos acceperint, ex vna parte : & alter, ex altera.

Post dationem librorum , reportantur libri in armario.

Quo facto , si quis frater librum suum non perlegerit:pro indulgentia veniam petit. Demùm Circatores surgentes,ante Abbatem veniunt.Deinde,datur ab Abbate fratribus [16] licentia cum discretione & moderatè ieiunandi,& vnum Psalterium ex cōsuetudine. 16 *Obedientia regularis.*

Ipso die ab Armario reficimur, vnum tamen generale piscium & Saporem,cum copia boni vini.

In ista prima Dominica Quadragesimę,est Cōuentus in albis.& in refectorio debet habere pisa attrita, & duo fercula,cum pitantia vini.

Dominica quarta in Quadragesima, est Conuentus in albis. & in refectorio debet habere duo fercula, cum pitantia vini.

Sabbatho in Passione,Hymni cantantur magis protractè & distinctè,quàm alio tempore. *Nota.*

Dum cantatur O *crux aue* , omnes pariter genua flectunt.

Nullus sanguine minuetur,vsque in Pascha : nisi cui in capitulo petita venia concedatur.

Dominica in Ramis Palmarum , duæ fiunt processiones. vna per claustrum post matutinalem Missam, sicut mos est in Dominicis. Posterior ad Floriacum. Præëunt vexilla & Dracho. Deinde omnes Cruces,& Capsa S.Mauri à duobus albatis Sacerdotibus , à Subdiacono vnus textus , & duo candelabra à duobus pueris. Deinde nouicij & cæteri sicut sunt in ordine. Ad vltimum Domnus Abbas cum cappa rubea & virga pastorali. Exeuntes per portam Australem quæ est sub turrim.

Præpo

Præpositus vero prouideat antequam processio procedat, vt via sit munda & honesta; vel vbi non, ibi ponant famuli sui, ostia domorum. vt honestè conuentus procedat. Et cum ventum fuerit vbi sermo debet fieri ad populum. Præpositus sedes Conuentui debet præparare, & sedem Abbatis ibi debet deferre. Similiter ante portam Abbatiæ, vbi *Gloria laus* canitur, debet conuentus paratas sedes inuenire. Et cum processio procedit, famuli Præpositi, à turba Conuentum vndique debent custodire.

Peracto Euangelio, benedicat Abbas tàm palmas quàm flores seu buxeas, quas Camerarius quærere & præparare debet. Tunc Thesaurarius cum Capicerio, distribuat fratribus tàm palmas quàm flores, quibus peractis fit Sermo ad populum.

Post Sermonem, egreditur Conuentus ordine suo sicut prius. Ad portam Burgoniensem fit statio. Vbi ventum fuerit ante portam Monasterij, sedente Conuentu, foribus clausis, intus Monasterium à 4. fratribus cantatur. *Gloria laus*. Et extra Monasterium ante fores, versus capsam S. Mauri cantant duo fratres, *Pueri Hebræorum*. Qua dicta portæ apperientur. & Conuentu ingrediente in Ecclesiam subtus [17] capsam S. Mauri, procedit Sacerdos cum ministris indutis rubeis casulis, & palmas ferentibus.

17 *Subtus capsas sanctorũ transeunt Christiani.*

Dum in Missa cantatur Tractus, Capicerius debet Scillam modicè pulsare, vt omnes qui muri ambitu continentur, festinent ad audiendam Passionem, & ad[18] Offerendam debent omnes adesse.

18 *Offerẽda in Missis.*

In hac die Meridianæ incipiunt. Post refectionem pausent fratres in lectis, donec per campanam Ecclesiæ expergefiant: & lauatorio petito, dùm manus suas pueri lauerint, pulsetur Nona à Capicerio, qua decantata itur ad Refectorium. Tunc aqua à refectorario procuretur. ab hebdomadariis præteritæ & præsentis hebdomadæ, in phialis propinanda.

Hodie est Conuentus in albis, & in refectorio debet habere duo fercula, cum pitantia vini.

Feria

Feria 2. hebdomadæ sanctæ post Missam de sancta Maria, legitur Psalterium in choro, ad finem dicitur Requiem & debent omnes prostrari super formas.

Cereus Paschalis debet hodie fieri, & in Refectorio procuramur à Priore Castri noui.

Feria 4. cum ventum fuerit, vbi legitur in Passione, *& velum templi scissum est.* Deponatur cortina, & inter ianuas ferreas & altare tantummodo, his tribus diebus est expensum velum. Et à tertia vsque ad prandium, remouetur ad partem Meridianam çotidiè, à custodibus Ecclesiæ.

Nocte antequam veniat Conuentus, accenduntur xxiiij. cerei super pronas, & vnus in medio. qui extinguuntur, &c. Et xv. Canticagraduum sub silentio ab vnoquoque dicuntur, & post singulas incisiones, ab vnoquoque procumbitur ad formas, & venia petitur, atque [19] Matutinum canimus sicut Canonici. 19 *Tenebræ.*
Cum venitur ad Laudate Dominum de cælis, vbicumque stant [20] iuuenes, custodes ibunt iuxta eos. Similiter quoque ad locum puerorum, stabit vnus magister, donec matutini finiantur. Capicerius debet extinguere omnia luminaria Monasterij, & accubitat Conuentus super formas, pueris non super sedilia, sed ad terram prostratis.

20 *Iuuenibus adhibita custodia & pueris.*

Signo facto à Domno Abbate vel priore, consurgũt omnes, & laternis cùm lumine apportatis, per magistros puerorum & iuuenum, & aliis luminaribus per secretarios, donec Conuentus possit exire, eunt Dormitum.

Post primam decantant Psalteriũ, post sedẽt in claustro donec signum audiant, vt se calceent: & lotis manibus & pexis capitibus, tertiam possint præuenire. Dum tertia cantatur, noua calceamenta à famulis Camerarij in Capitulo apportantur.

Finito autẽ sermone, iubente Domno Abbate surgit Camerarius & sufraganeus eius: & per eos, fratribus noua calceamenta erogãtur. Accipientes noua reddunt vetera, vt pauperibus tribuantur. Postea fit Absolutio.

Sciendum

Sciendum autem quod qui voluerit Missam cantare antequam nouus ignis benedicatur, sine igne cantare debet, non tamen aliam quàm de die. His tribus diebus, pacis osculum non accipimus, sed pariter omnes communicamus, sicut in die Resurrectionis.

Post Capitulum fit rasura.

Ipsa die post Capitulum, sacerdos qui Missę minoris hebdomadarius est, cùm Diacono, cantat Missam de die ad altare sanctæ Crucis ad [21] centum pauperes: & finita Missa, singulis singulæ dentur hostiæ non consecratæ. Qui pauperes ab hospitario eliguntur, vt tales sint: quibus pedes conuenienter lauari possint. Postmodum conductis in hospitale, bina dantur edulia, fabarum scilicet & milij. Deinde à famulis Eleemosinarij & Hopitali, aqua calida pedes eorum lauantur.

21 Centum pauperes in die Iouis S. à Floriacensibus etiam hodie 105. reficiuntur.

Post Nonam Conuentus albis induitur, & Priores mutantur versus altare. Quando Dom. Abbas venerit in chorum, incipit psalmum. Et mox fit processio per claustrum ad nouum ignem consecrandū ante ostium eleemosinæ. Qui ignis lucet industria Præcentoris: è lapidéque Berillo [22] producatur, vel è scilice excutiatur. à famulo tamen Sacristæ præparatur & accendetur. Ad processionem portatur aqua Benedicta & thuribulum sine igne, & Crux, & Dracho in pertica. Vnus verò de infantibus in consa à magistro suo præparata, affert candelam accensam, vt præsto sit ignis, si extinguatur, qui in ore Draconis portatur.

22 Berillus Lapis.

Ipso die portatur Draco à Thesaurario, In castrino à Priore, in Sabbatho ab hebdomadario maioris Missę. Ad processionem primum ibunt pueri cùm magistris. Deinde D. Abbas alba parata & virga pastorali ornatus, & cappa candida. postea Priores, ad vltimum Nouicij. Cùm offerenda canitur, accedit ad altare Armarius, vt prouideat de Hostiis ministratis à Secretario, & ponat ad consecrandum quantum necesse fuerit Fratribus, ipsa die & in crastina.

Post Missam, cùm omnes in choro adunati fuerint & Dom. Abbas aduenerit, Ibunt in refectorium, vt celebrent

brent cœnam. Primum ibunt pueri cum magiſtris, Poſtea Dom. Abbas, deinde Priores, ad vltimum Nouicij Deſtribuuntúrque à fratre qui piſtoribus præeſt, panes azimi Fratribus: Refectorarius debet præuidiſſe, vt antequam Couuentus veniat, in ſingulorum cyphis vinum propinet.

Interim autem in parte clauſtri Monaſterij, pauperes ſtant introducti à famulis Eleemoſinarij & Hoſpitarij, Cùm autem videbitur Abbati vt ſurgat : exeunt eò ordine quo ingreſſi ſunt. Qui cùm oſtium refectorij egreſſi fuerint, diuertunt ſe pueri cùm magiſtris in partem Clauſtri, quòd ante refectorium eſt, faciúntque ibi Mandatum, ad [23] duodecim pauperes. 23 *Duodecim alij pauperes.*

Dom. verò Abbas vſque ad oſtium eleemoſinæ procedit, aliis ſequentibus, ſicut ſunt Priores. Tunc Dom. Abbas, vel ſi ipſe abſens fuerit, Armarius incipit, *Dominus Ieſus.* Et mox ſuper genua, venia ab vniuerſis petitur. Et poſt D. Abbas, & cùm eo vnus vel duo de choro ſuo, acceptis conchis & aqua, incipiunt lauare pauperibus pedes, & totidem alij de alio choro eodem modo poſt eos, & alij poſt illos, ſicut ordo illorum eſt, venientes. Poſtquam autem quiſque ſuo pauperi lauerit pedes, eodem modo lauant aliis & manus, reincipientes à prioribus, & oſculari debent pedes & manus. Non tamen ſine precepto Prioris, mos eſt hoc fieri. Debetque Camerarius miniſtrare omnia ad mandatum pertinentia, excepto vino. Quo facto, & tabula à Priore percuſſa, priùs vino in aliquot ciphos infuſo: Abbas de loco ſuo eleuata manu ſub ſilentio, dat Benedictionem ſuper potũ & tunc quiſque, ſicut manus, etiã pedes lauent, propinant potum, quòd in ciphis à cuſtode vini appoſitum eſt: & cùm ipſo potu dantur & à ſingulis fratribus, ſingulis pauperibus duo denarij, quos Camerari⁹ miniſtrat. Quo peracto, percutit Prior tabula ter vt omnes ſurgant : ſedent enim omnes dum potus miniſtratur. Sed dum pedes & manus lauantur, ſedent qui voluerint ſicut in choro ad horas. Poſtquã autem ad tabulæ percuſſionem omnes ſurrexerint,

Dicet

Dicet D.Abbas.*Suscepimus*, &c.

Post prandium omnes Dormitorium ascendentes, diurnales calceos ponũt, & nocturnales induunt. postea in parte claustri Cellarij veniunt, vt pedes abluãt.

Post mensam, eat Domnus Abbas cum sociis suis in Eleemosinam, ad faciendũ mandatum [24] X I I. pauperibus, vt pedes & manus eorum abluat, Deinde ipsis singulis offerat panem & vinum, cum duobus arenciis. Et X I I. denarios.

24 *Alij* 12. *pauperes à prioribus.*

Post prandium seruitorum, itur conuentualiter ad bibendum in refectorium, postea sedent in claustro. Cùm Domno Abbati placuerit, Prior percutiet tabulam ad Mãdatum in capitulo. Tunc hebdomadarij cocci, primum lauant pedes fratrum & puerorum. sed non tergunt. Postea Domnus Abbas lauat pedes omnium, tergit & osculatur. Et aquam etiam præbet omnium manibus, tergendo & osculando.

In Capitulo duo senes designãtur, qui extra capitulum Domno Abbati & omnibus adiutoribus eius pedes & manus lauent. Et Subcamerarius debet omnia necessaria ad Mandatum pertinentia ministrare.

Post Mandatum, offerat in refectorio Abbas potum singulis fratribus, osculando eis manum, etiam infantibus. Completorium vnusquique dicet per se sub silentio, & cæteras horas, præter Matutinas, Psalterium Letanias & seruitium Altaris, vsque ad seruitium in Sabbatho. De [25] oleo infirmorum præteriti anni si quid residuum fuerit, in loco apto & mundissimo reconditur vel igne crematur: quando nouum oleum ad nos à præposito Villaris, infra octo dies delatum fuerit. Hodie [26] fit eleemosyna de pane & vino, omnibus qui voluerint.

25 *Oleum Infirmorum.*

26 *Magna Eleemosina quæ etiã anno fit 1065.*

Feria 6. in parasceue, ad Primam omnes nudis pedibus vadunt: sic permansuri vsque post orationem Vesperarum, qua in silentio finita: Psalterium decantetur. Altaria omnia cum vino & Aqua benedicta lauantur, buxoque & ysopo deterguntur.

Abbas venit in chorum, cappa rubea indutus, baculum

lum paſtoralem manu gerens.

Ad paſſionem quando dicitur *Partiti ſunt veſtimenta*, Duo Diaconi, nudant altare ſuis linteaminibus. Duo ſacerdotes candelabra deferunt, & vnus veſtitus caſula incenſum, quando defertur ad Altare ſacra Euchariſtia.

Communicat Abbas tàm ſe quam cæteros. ita quòd de Corpore Chriſti nihil remaneat vſque mane.

Illud verò Corporale vbi Corpus Dominicum reconditum fuit, debet Capicerius ſeruare & abluere, antequam in eò cantetur.

In [17] refectorio panis & herbæ crudæ miniſtrantur potus in Iuſtitiis ſicut aliis diebus ponitur, ſed totus ad eleemoſinam datur, ſimiliter & fabæ. *17 Prandium Paraſceues.*

Poſt mēſam eat Dom. Abbas cum ſociis ſuis in eleemoſinam ad mandatum, vt duodecim pauperibus pepedes & manus abluat. Deinde ipſe ſingulis ſingulos offerat denarios. Similiter & in craſtino faciat.

Poſt prandium ſeruitorum, ſicut aliis diebus itur in refectorium ad bibendum. Sed nihil ibi niſi, qui voluerint, ſicut ad prandium, aquam bibent.

De Collatione itur in Refectorium ad Karitatem: de vino quòd tunc propinatur nullus præſumere debet ſe abſtinere, vt non quantuluncumque bibat.

Poſt Matutinum altaria omnia cooperiuntur, vt dum Conuentus ad primam ſurrexerit, omnia parata inueniat. Nullúmque lintheum ſuper altare ponatur quod non ſit optimè lauatum.

Philateria omnia in perticis apponuntur, & caſulæ & texta circa altare B. Mariæ ponuntur.

Poſt primam ſedet conuentus in clauſtro.

Ad initium Capituli debent omnes congregari, vt dum pronunciatum fuerit, *Reſurrectio Domini noſtri Ieſu Chriſti* petant omnes veniam, & dicant ſub ſilentio. *Gloria tibi Domine, qui ſurrexiſti &c.* poſt quæ, fit ſermo. *Sermo.*

Sabbatho ſancto, quicquid incenſi habetur, iuxta Diaconum Benedicentem cereum paſchalem defer-

tur: vt ab eo benedicatur.

Finita Litania, ad introitum chori, Diaconus dicit *Accendite*, & accensis statim cereis, si quis sacerdotum Missam cantare voluerit, licentiam accipit, & incipit à *Kyrie eleyson.*

In Refectorio generale piscium à Celerario procuretur, & pitantia vini cùm phialis propinetur.

Post completorium mittat Capicerius ante Vnumquodque altare cereos, qui accensi possint sufficere donec diescat.

In ipsa nocte priùs cæteris, Sacrista surgat ad matutinas. & accensis cereis super Altare Sancti Benedicti, cuncta altaria thurificet.

Hæc est noticia scripturæ breuis, quàm armarius debet ponere in cereo Paschali.

In nomine Indiuiduæ Trinitatis amen.

Ad honorem Dei Omnipotentis, & S. Matris Ecclesiæ & B. Mariæ semper Virginis, & B. Patris Benedicti, & Sanctorum quorum Reliquiæ continentur, & nomina venerantur in præsenti Ecclesia: & omnium sanctorum, In glorificanda Resurrectione Domini nostri Iesu Christi vnigeniti filij Dei. *Cereus iste sanctificatus est & accensus.* Deinde qualis sit annus Dominicæ Incarnationis. Quot anni sunt ab obitu Patris Benedicti, & â Translatione in hoc Floriacense Cœnobium, & à releuatione eius: qualis est indictio. Epacta currens à Bysexto, circulus lunæ, Terminus Paschæ, litera Dominicalis, dies Dominicus Paschæ, luna ipsius Diei, & aureus numerus, Pontificante N. Papa. Et quot anni sunt Pontificatus eius, Regnante Illustrissimorum Rege Francorum N. & quot anni sunt Regni eius, & à Natiuitate eiusdem.

CAPVT II.

IN Resurrectione Domini, ad quãcumque lectionem thurificantur [1] altaria, simul & chorus.

Hodiè debet Thesaurarius centum pauperes in eleemosinam introducere, & singulis singulos denarios distri

[1] *Magnus feruor.*

distribuere.

Ad Missam matutinalem debent pueri communicari, & cæteri qui voluerint.

Expleta Missa, illico pueri reficiunt, & à cellerario singuli duo oua suscipiunt.

Ad Vesperas omnes induuntur albis.

Expleta cœna, Abbas vadit cum omnibus pueris in eleemosinam ad mandatum duodecim pauperibus. Ad prandium debemus habere tria fercula, primum oua farsa. 2. pisces, tertium sepias, & porrectam ab hortolano, & pistinario bracellos. Et pitantiam de optimo vino à custode vini: & serò, gastellos.

Fer. 2. 3. & 4. & in Oct. strutas debemus habere, & in Ascensione quoque, ac Inuent. Crucis.

De collatione, itur ad Charitatem vini in Refectorium, quæ etiam fit in omnibus festiuitatibus duarum vel plurium capparum. Et cum in crastino est ieiunium & in tribus primis diebus Octauarum Penthecostes, Aduentus S. Benedicti, Assumptionis virginis, Obitus vnius Fratris, quando oportet conuentum vigilare, vel cùm videtur Priori calor nimius esse, aut cùm est magnum interuallum inter finem cœnæ & collationis.

Feria 2. Paschæ, ad prandium debemus habere roscellas & per totam hebdomadam pitantiam vini. Fer. 3. ad prandium debemus habere oua farsa.

Fer. 5. ad prand. strutas.

F. V. oua frixa.

F. V I. ad prand. oua elixa, & in Sabbatho similiter, cùm sapore: Quotiens habemus oua elixa, toties debemus habere saporem, excepto ad cœnam.

Dom. Quasimodo. Debemus habere ad prandium duo generalia piscium, vel valentiam: similiter, in omnibus festiuitatibus, quæ in duabus, vel in pluribus cappis solemnisantur.

Finitis Matutinis defunctorum, In tribus diebus Rogationum, eunt Fratres dormitum, & plus solito dormiunt, scilicet vsque ad illam circiter horam, qua pulsari solet prima in X I I. lectionibus. Paschali tempore

vice meridianæ quam his diebus non facimus : nec sonitu solito excitantur, loco tantum sonitus consueti, Prior primus surgens, tripudio pedum & incessu duriori incedens, expergefaciat soporatos.

Post tertiam, mixtum pueri accipiunt, & debent habere à Cellerario caseum.

Post sextam vadit Conuentus in Dormitorium, discalciaturus se, & ante lectos calceos relicturus. Conuentus autem lauatum manus vadit, & post in chorum, donec [2] Schola veniat consídebit. Quæ cùm venerit, & in pauimento ante altare steterit. Conuentus erectis subselliis, misericordiis assidebit, & oratio terminabitur. Tũc Abbas, vel si defuerit, Sacerdos hebdomadari9 albatus, thurificat Altare & Reliquias. Thurificatione autem facta, Sacerdos cũ Diacono & duobus Subdiaconi, Duobúsque Conuersis, qui omnes antea dum duo signa pulsabantur, reuestiti sunt: tollent Reliquias, cereos & Textum. Itavt Sacerdos [3] Spongiam, leuita à dextris, subdiaconus à senistris eius, alias sanctorum Reliquias, & alter subdiaconus textum. Duóque Conuersi hinc & inde, duos cereos baiulant. & in chorum redeunt Egreditur primo Portitor aquæ Benedictæ, postea Crucifer, dein portitor Textus, duobus ceroferariis comitãtibus. Subinde Sacerdos hinc inde coambulantibus Leuita & Subdiacono. Istos subsequatur Schola cum magistris, Deinc Conuentus, nouitiis perambulantibus, & cęteris ordine suo subsequentibus. Abbate verò nouissimo Ad egressum verò Ecclesiæ, parati sint duo clientes Eleemosinarij, hinc inde, cum baculis, egredientibus singulis singulos baculos porrecturi: & cum ad Ecclesiam quò pergitur ventum fuerit, eodem modo eos à singulis recepturi. Et denuò cum exierint reddituri. Et cum ad maiorem Ecclesiam reditum fuerit, eosdem, & eodem modo recepturi.

Notandum, quòd quotiens baculos accipimus, toties capucia capitibus imponimus : nec licet reducere, donec baculos deponimus. Tertia & quarta feria. & quoties fratres nudis pedibus muros castri egrediun

2 *Schola apud Floriacum.*

3 *Spongia Domini.*

diuntur, similiter de baculis fiat.

His tribus diebus, post cimbali pulsationem, qui voluerit, sine licentia, bibet de absintio melle confecto, quod Refectorarius antè præparauit, & posuit in ciphis singulorum. Et habemus generale piscium in refectorio, & flacones qui ad initium prandij apponi debent, & herbæ crudæ, & lactucæ, vel eiusmodi. Et propter laborem Processionum, & ieiuniorum, qui voluerit, in custodito sedendi ordine: ad Vesperas, Completorium, & Nocturnas vigilias, residebit.

In die Ascensionis Christi, ad finem Tertiæ, Reliquiæ & ornamenta super altare ponuntur. Post Tertiam, ab Abbate & altero Sacerdote, qui baiulaturus est Dexteram, cappis indutis, thurificantur cum duobus thuribulis.[4] Deinde porrigit Sacrista Cruces Conuersis, & Armarius, textus Subdiaconis. Omnes Cruces tam aureæ, quàm argenteæ portantur, & tres aurei textus. Præeuntibus autem vexillis, & Dracone, sequitur baiulus aquæ benedictæ. Post istos, Ceroferarij. In singulis Crucibus, quatuor Philateria portantur. Nouissimè portatur maxima Crux aurea, cum sex philateriis, &[5] spongia in medio ponatur. Deinde Capsa S. Mauri à duobus Sacerdotibus. Posteà Thuribula. Deinde textuum baiuli, dein baiulus dextræ amictus Cappa, cum Ceroferariis. Post illos, pueri cum magistris. Inde Nouicij, & cæteri ordine suo, Abbate verò nouissimo.

4 Vide egregiam sacram suppellectilē.

5 Spongia Domini.

Et ad Processionem, totum castrum circumeunt & famuli Præpositi à turba vndique Conuentum custodiunt. Atque in naui, ad stationem, sedes anteà Conuentui præparant.

Ad Missam procedat Sacerdos, cum ministris, è Vestiario ad altare, per medium chori, Dexteram auream baiulans: benedictionem dans Conuentui, ad dexteram & ad sinistram.

Ipso die, in Refectorio, ad prandium morteas, generale piscium, mortariola, pitantiam de optimo vino debemus habere. Et ad cœnam, Trutas.

Nocte Pentechostes, fit à Capicerio & Sacrista, in Ecclesia, vt in nocte Paschæ: & ea die omnes communicant. Ac ad Primam, Thesaurarius debet [6] centum pauperes procurare pane & vino & carne, aut tres minutas singulis dare. In Capitulo, fit absolutio, & omnes debent adesse.

6 Centum pauperes.

In prima quarta feria post octauam Pentechostes, secundùm Patris nostri præceptum, ieiunare debemus. Post tertiam, silent Fratres. Et post sextam, iterum sedent in claustro, vsquequò, pulsante scilla, dormitorium ascendunt. Inde sese in illa parte claustri, vbi lauaturi sunt pedes, discalciant, & manus lauant, & ad Ecclesiam vadunt, facturi Processionem, vt in Quadragesima. Aliis quartis feriis, loco ieiunij, aliquod opus manuum aliquando agimus: aut ex præcepto Prioris, aliquas preces persoluimus.

Hæc Processio omittitur, quando funus fieri debet, vel persona tantæ authoritatis aduenerit, cui processionaliter debeat occurri.

In omnibus ieiuniis, quæ veniunt à Pascha vsque ad Idus Septembris, post Matutinas vsque ad Primam, loco Meridianæ dormitum imus, & post Nonam reficimus.

Quando canitur Antiphona, *Montes Gelboë*: vno die ante festiuitatem Patris Benedicti, habet Conuentus charitatem vini ad prandium, & omnes [7] rasi esse debent.

7 Rasura Monastica.

In die Sancti Mauri, procuramur à Præposito curtis Martiniaci.

Si festiuitas Conuersionis S. Pauli extra Septuagesimam venerit, bis comedere debemus, & ad prandium duo fercula, cum pitantia vini.

In Purificatione, portatur imago S. Mariæ ad Processionem, & propter stillicidia ceræ, cappis nec albis paratis induimur.

Infirmarius debet vnum ex cereis qui offeruntur, reseruare, [8] qui accenditur, quando vnus ex Fratribus nostris in extremis laborat. Alium verò cereum Secretarius

8 Cerei benedicti accensio in extremis morientis, & in tempestatibus.

tarius debet custodire, qui accenditur ante altare, pro tempestate.

Hodie procuramur à Præposito S.Benedicti du Retour Aurelianensis.

Hæc festa apud Floriacum coluntur ; Antholiani Martyris, Osuvaldi Episcopi & Confessoris, Translationis Beatæ Mariæ Magdalenæ ; Gildæ Abbatis.

In Cathedra Sancti Petri ; debemus habere meliusculum generale, & pitantiam vini.

In die Sancti Benedicti, procuramur à Priore Diensi:& si Dominica fuerit, ad cœnam gastellos & poma debemus habere.

Per totam æstatem, quotiens est dies ieiunij, fit mandatum, post prandium, tribus pauperibus. *Nota.*

A die mortuorum, vsque in capite ieiunij ; mandatum trium pauperum dimittitur:panis tamen & vinum omni die datur tribus pauperibus,& pedes eis à famulo Eleemosynarij lauantur.

Et ea die dantur [9] eleemosynæ omnibus pauperibus ab Eleemosynario, de duobus modiis bladi, quos Conuentus debet.

[9] In die commemorationis defunctorum eleemosyna generalis.

† In vigilia S. Benedicti de Reditu, post Completorium ponuntur quadraginta pallia super altare. Duóque Fratres ad initium Matutinorum albis induti ; altari assistunt hinc inde, qui ad Deus in adiutorium, linteamen palliis superpositum leuant. Deinde ad singulas Antiphonas, & Lectiones, ac Psalmos singula pallia, priùs genu flectentes in terram. Duo quoque candelabra propè iuxta eosdem Fratres constituantur, dum hæc aguntur.

In die Dedicationis Ecclesiæ, post Officium, debent duo Sacerdotes capati, omnes Cruces per Ecclesiam thurificare, duobus seruitoribus comitantibus, cum acerris, & plurimo incenso. Vnde ipsi Sacerdotes, quotiens necesse fuerit, ponant in thuribulum.

Electio Abbatis Monasterij Floriacensis, hoc modo fieri debet.

AD eam nullus debet interesse, nisi qui sunt ipsius Monasterij Professi. In primis omnes ianuæ Ecclesiæ claudantur. Et Conuentus prostratus in Capitulo dicit de quindecim Psalmis Gradualibus septem primos. Quo facto, Prior, aliis adhuc iacentibus, exurgens, hanc dicit orationem, *Adsumus, Domine S. Spiritus*: qua finita, & Responso *Amen*. Iterum considente Conuentu, Spiritales Fratres, eligere debent in Monasterio, qui magis eis videbitur idoneus. Et definito consilio, appertisque ianuis, omnibus qui interesse voluerint. Prior debet eum, qui eligitur, nominare, & ad Abbatis sedem deducere. Et electus, cantante Conuentu, deducitur ante altare Patris Benedicti, & accipit virgam pastoralem desuper altare. Deductóque eo posteà in chorum, in statione Abbatis. Deinde reuersis Fratribus in Capitulum, faciet ipse fidelitatem super textum S. Euangelij, quòd secundùm posse suum, seruabit iura & consuetudines Ecclesiasticas, & res alienatas reuocabit. Post hæc, singuli Fratres veniam petentes, incipiunt eum osculari, & obedientiam promittunt: præter infantes.

Et Abbas ita electus, benedicetur à quocumque Episcopo voluerit, & valuerit, excepto Aurelianensi Episcopo, & Senonensi Archiepiscopo. Obedientiarij autem omnes, ministerij claues ad pedes eius ponunt, quas tamen omnibus omnes restituet.

Ad coquinam in Paschate, nominatur Abbas.

Abbas mortuus, post lauationem, omnibus Sacerdotalibus vestimentis induitur, & virga pastoralis in eius dextro brachio ponitur. Et nullus transeat ante illum, quin altiùs inclinet, & Cantor in eius exequiis gerit capam albam. Et quatuor albati eum ad tumulum portant. Præbendam habet, & Missam per totum annum. Et si extra Monasterium moritur, totus Conuentus

tus

tus eius corpori,ad portam castri,cum cappis occurrit.

Ex Martyrologio Floriacensi.

In die Sancti Benedicti, 12. Kalend. Aprilis, consecratio duorum Altarium:vnius in honorem Dei Genitricis,alterius verò Sancti Patris Benedicti.

4. Non. Iunij, consecratio vnius altaris in honorē S. Crucis,SS. Apostolorum Matthæi, Thomæ, Bartholomei,Matthiæ,& S. Symphoriani Martyris.

15.Kalend.Septembris,consecratio altaris in honorē SS. Episcoporum Martini, Pauli,Beati Patris Benedicti,ac Discipuli eius Mauri.

7. Kalend. Nouembris, dedicatio Basilicæ S. Mariæ Virginis,& Sanctissimi Patris Benedicti.

14. Kalend. Ianuarij, dedicatio quatuor Altarium: vnius in honorem quatuor Doctorum, alterius in honorem D, Iacobi Apostoli, duorum verò in honorem S.Stephani Protomartyris,& S. Aniani Episcopi Aurelianensis.

Anno Domini sexcentesimo sexagesimo, sub Clodoueo filio Dagoberti, translatum est corpus B. Benedicti Abbatis, à monte Casino apud Monasterium Floriacense,per Aygulfum Monachum.

CAPVT TERTIVM.

POst scriptas præfatas Consuetudines, alio longè nigriori charactere, atque recentiori, aliisque membranis,& alia manu, sequentia scribebantur:

Ego Macharius Abbas Monasterij S. Benedicti Floriacensis,videns Bibliothecæ nostræ codices,vetustate nimia cariosos, & teredine, ac tinea rodente corruptos, ad eorum refectionem, & nouorum comparationem,seu membranarum. In choro videlicet, libri Cantoris,Breuiariorum,Psalteriorum, Exceptionariorum, Glossariorum, Gradualium, Processionariorum, Antiphonariorum, Legendariorum, Matutinalium, & librorum Capituli coëmptionem. Rogatu etiam Cantoris, vel Armarij Hactonis charissimi Fratris nostri.

In Capitulo nostro, toto Conuentu congregato, & consentiente, constitui. Constitui inquam, ne tam ego, quàm Priores nostri, & qui intra Monasterium Obedientias habent, ad hoc opus tam necessarium, tàm vtile, tàm honestum, in Brumali tempore, festiuitate [1] B. Patris Benedicti, taxam conferre omittamus. Quam pecuniariam collectam, Cantor, & Armarius noster ab iis, quibus imposita est, exigens, & obseruans: in prædictatos vsus annuatim, ac diligenter expendere debet. Volumus etiam, vt eosdem annuos tales reddant eorum successores, quales in propria soluunt, qui nunc possident.

Ego igitur & qui mihi succedet Abbas [2], viginti solidos annuatim dabo.

Quod si ego vel Abbas qui mihi successerit, aliquam obedientiarum, siue internarum siue exterarum, in manu habere voluerit: illius obedientiæ debitum persoluet.

[3] Prior noster. Decem solidos.
Prior [4] de Regula, 10. solid.
Prior [5] de saltu 10. solid.
Prior de [6] Patriciaco 10. solid.
Præpositus [7] de Diaco. 10. solid.
Thesaurarius noster 10. solid.
Camerarius, 10. solid.
Præpositus [8] istius villæ, 6. solid.
Celerarius, 4. solid.
Infirmarius, 5. solid.
Eleemosinarius, 4. solid.
Subcamerarius, 4. solid.
Magister operis, 4. solid.
Pistrinarius, 2. solid.
Prior de [9] Castro nouo super Carrum, 6. solid.
Prior [10] de sancto Cæsare, 6. solid.
Præpositus de Castillione, 20. solid.
Prior [11] de Valliaco, 4. solid.
Prior de sancto [12] Bricio, 6. solid.
Prior [13] de S. Ammiano, 6. solid.

1 *Omnes qui à Floriaco dependebant Monachi, ad festum hyemale S. Benedicti conueniebant.*
2 *Solidi isti, erãt Nummi aurei.*
3 *Gallicè Cõuentuel.*
4 *La Riole. Basatens. Diœces. Cõuẽtualis etiã hodie 1605.*
5 *Du Saulx en la Limagne de Lymosin, Diœces. Bardegal.*
6 *Pressy in Burgundia Diœc: Augustudunensis. Conuentualis.*
7 *Diœc. Gal. Diœc. Lingõ.*
8 *Le Preuost Moyne.*
9 *Diœc. Bituric.*
10 *Sancerre.*
11 *Vailly au dessus de Gien.*
12 *S. Brissõ.*
13 *S. Aignan le Iaillard.*

Prior

Prior de Greitio Vrsi,6.solid.
Prior de [14] Curte Mariniaci,6.solid.
Prior de Castellusio,2.solid.
Præpositus de Vicanibus,4.solid.
Prior de [15] Lauriaco,10.solid.
Prior de [16] Villa Abbatis,10.solid.
Prior de Monasterio,4.solid.
Prior de Castro nouo super Ligerim,4.solid.
Prior de Vitriaco,4.solid.
Præpositus de Yeura Villa,6.solid.
Prior de Yeura castro,6.solid.
Prior de [17] Stampis.10.solid.
Prior de [18] Anicurte,6.solid.
Prior de Gyraco aliàs Vuarti,6.solid.
Prior de Mitinguis,Monetæ Anglicæ,2.solid.
Prior de S.Iacobo de Burote, monetæ Cœnomanensis,10.solid.
Prior de sancto Hylario, monetæ Cœnomanicæ. 4.solid.
Prior de [19] Chesa,2.solid.
Præpositus Aurelianensis,6.solid.
Prior de sancto Geruasio,6.solid.

14 La Cour de Marygnì pres Loris.
15 Lauris.
16 In portu Floriacensi.
17 Estäpes.
18 Annecourt en Normandie.
19 La Chesé en Soulloigne.

Et ne aliquis successorum nostrorum, hunc statutum infringere aut adnihilare præsumat, sigilli nostri & sigilli Capituli impressione roborare & confirmare decreuimus.Hoc etiam firmiter tenere præcipimus,vt nulli Priorum ad prædictum festum venientiũ, exeundi licentia concedatur:donec debitum Cantori & Armario persoluat. Ita signatum. Macharius Abbas. Signat. Lancelini Prioris, Dagoberti Prioris claustralis,Iuliani Vitalis Infirmarij.Hactonis Cantoris & Armarij. Petri Salensis,Guillelmi Vastonis, Artaudi Capicerij,Artaudi Eleemosinarij, Hugonis tertij Prioris, Ioannis Succentoris,Ioannis Medici. Actum est hoc in Capitulo nostro solemniter Kalend. Martij, anno ab Incarnat.Dom.1346. Regnante Ludouico Rege Francorum & Duce Aquitanorum. Anno decimo Regni eius.

In

In die Epyphaniæ apud Floriacum Monasterium susceptio Reliquiarum [20] Sudarij Domini nostri Iesu Christi.& Kalendis Iunij susceptio Ignis Paschalis ab Hierosolymis allati.

20 Sudariū Domini.

Expliciunt veteres Consuetudines Floriacensis Cænobij.

TRITHEMIVS LIBRO II. *Viris Illustribus Ordinis S. Benedicti, Cap.* LI.

ADREVALDVS qui & Adelbertus Monachus Floriacensis, Vir doctus & suo tempore celeberrimæ opinionis, scripsit nōnulla opuscula in quibus abundantem ingenij sui venam ostendit: de quibus tamen ad meam notitiam nihil peruenit.

Idem Cap. LVIII.

AYmoinus Monachus Floriacensis Vir in Diuinis Scripturis studiosus & eruditus & secularium literarum non ignarus: Exemplo Adreualdi prouocatus, Historiam Miraculorum sancti Benedicti vbi ille dimiserat continuauit, adjiciens plura in Floriaco & per Galliam facta vsque ad tempora Rotberti Regis Doctissimi Francorum. Claruit anno.980.

Idem ibid. Lib.iij. Cap. XLVII.

GIldas Monachus & Discipulus Beati Eltuti Abbatis Clarissimi, vir moribus & conuersatione deuotus & in Diuinis Scripturis à docto magistro Nobiliter imbutus: quorum Condiscipuli erant S.Samson Dolensis & Paulus Leonensis Episcopi. claruit anno Dom.Incarn.600.in Britannia.

Ex

Ex Conradi Bibliotheca.

ABbo Floriacensis Cœnobij Abbas Gallus Aurelianensis, scripsit vitæ Eadmundi Martyris lib.2. Apologeticum ad Frãcorum Reges lib.1.& super Calculo victorij lib.1. Additiones in eundem lib.1. De Motibus stellarum lib.1. de Planetarum cursu lib.1. Epistolas ad Gregorium V. Othonem Imperatorem, Robertum Regem, Bernardum Bellilocum, Odilonem Cluniacensem, Demonstrat. Astronomic.lib.1.

Contra Episc. Aurelianensem lib.1. Rudimentorum puerilium lib.1. Cathegoriarum spiritualium lib.1. De Computo lib.1. Homiliarum in Euangelia lib.1. De Cœna Domini lib.1. De S.Stephano Martyre sequentiam vnam, Responsoria quædam. Circulos annorum Incarnat. Dominicæ ad sua tempora correxit. Obiit anno 1004. à suis Monachis interfectus. Eius vitam scripsit Aymonus Floriacensis.

Ex Vvionio parte prima ligni vitæ, libro Secundo, cap. lxxy. in scriptoribus de litera M. Eulogium Marci de quo in Sermone Aymoini Floriacensis habetur mentio.

FRater Marcus Poeta & Eremita Monachus Casinensis, & S.P.N. Benedicti Discipulus, scripsit carmine eiusdem Patris nonnulla miracula à Diuo Gregorio omissa, quæ carmina hactenus incognita & à nobis in Monasterio sancti Benedicti Mantuani reperta sunt. Scripsit & Gnomas impressas Haganoæ anno 1531. & opuscula quædam conuersa per Ioannem Picum, ædita Parisiis. 1563. in 8.

Testatur quoque idem Vvionius lib. 5. ligni vitæ cap.91. Paulum Diaconum scriptorem notioré, quam vt eius à me hic eulogium inscribi debeat, scripsisse Carmine vitam sancti P.N. Benedicti & sanctæ scholasticæ. quæ est illa quam Aymoinus Floriacensis dicto adfert sermone.

De Smaragdo in dicto Sermone, ab Aymoino Floriacensi adducto. Ita Uvionius ligni vitæ libro 2. cap.lxxvij.de scriptoribus literæ S. ita scribit.

SMaragdus Monachus & Abbas Monasterij sancti Michaëlis, sed cuius Congregationis ignoro cum alij claruisse referant anno 940.alij anno 680.scripsit.
In totum Psalterium lib.1.
In Epist.& Euang. per annum lib.3.excussos Latinè & Germanicè anno 1539. interprete Gaspare Hedione.
Lib.1.Sermonum.
In Donatum maiorem lib.1.
In Regulã S. P.N. Benedicti lib.1.qui excussus est cum Turrecremata coloniæ, apud Calenium 1575. in folio.
Et alia multa.

De Adhelmo Abbate primùm & Episcopo Dein Saresburiensi, citato in Sermone Aymoini Floriacensis agit Uvionius, in notis sui Martyrologij Monastici ad diem 25. Maij lib.3. Ligni vitæ 2. parte operis, & lib.2. Ligni vitæ cap.liij.in Episcopis de litera S.

DIcit ipsum Malmesburiensem Abbatem fuisse ac deinde primum Episcopum Saresburiensem in Anglia anno Dom.704.Eúmque vocat omni sanctitate repletum virum, doctrinæ laude insignem, atque tàm liberalium quàm Ecclesiasticarum rerum eruditione mirandum: ac ibi Catalogum operum ipsius recenset.in quo tamen,liber allegatus ab Aymoino Floriacensi de laude sanctorum, minime reperitur. obiit anno 709.

In sacro etiam Diario Ordinis Cluniacensis Festum susceptionis Reliquiarum sancti Benedicti annotatur, & apud Cluniacenses colitur.

ATque in Veteri Athanacensi Monasterio ciuitatis Lugdunensis, in antiquo Inuentario Reliquiarum

quiarum eiuſdem Monaſterij, quæ Caluiniſtarum rabie combuſtæ fuerunt, bis terue mentio habetur Reliquiarum Beatiſſimi Benedicti Abbatis in eodem Monaſterio quondam exiſtentium. Carnuti etiam in Monaſterio ſancti Petri vetuſtiſſimo, Mandibula cum aliquot dentibus S. Benedicti habetur. Haud dubium quin ex Monaſterio S. Benedicti Floriacenſis.

Papyrius Maſſonus de Vrbano V. ita loquitur.

CÆterum Monachi D. Victoris Maſſilienſis, cognita Vrbani quinti Sanctitate, capita quædam vt inter Diuos referretur olim obtulerunt, quorum decimum & vndecimum ita habent.

Apud Montempeſſulanum de nouo fundauit conſtruxit & dotauit vnam magnam Eccleſiam, in honorem Beatæ Mariæ virginis, & Beati Benedicti, & Germani confeſſoris.

Puto ab hoc excidio Mõtiſpeſulani Regem Catholicum os S. Benedicti habuiſſe de quo antea relatum fuit.

De Auenionenſi vrbe acceſſit perſonaliter ad Montempeſſulanum, cum ferè omnibus Dominis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tunc Cardinalibus, vbi maius altare dictæ Eccleſiæ ſolemniter conſecrauit.

Cæterum dicta Eccleſia, à Caluinianis diruta fuit anno 1567.

ANTI

ANTIQVA MONVMENTA Britanica è blattis Floriacensis Bibliothecæ nunc primùm erepta & opera Ioan. à Bosco in lucem edita

Cæsari Borbonio Duci Vindocinensi ac Britanniæ Armoricæ Pro Regi vixdum annis Adolescenti, moribus autem Seni. Ioannes à Bosco Cælestinus sapientiam & Christianum Robur.

CHRISTIANISSIMI Regis genitoris tui erga tuam animi corporisque penè Angelicam Pulchritudinem propensissimus animus (Cæsar Princeps) pro sua mãsuetudine mihi facile donabit, vt te intra suam Floriacensem Bibliothecam inducam. Cùm enim id illius tuíque gratia agam : apud ipsum laudem , magis quàm censuram mihi videor demereri. Illius, quòd sciam ipsum te paterna beneuolentia complecti , tuam amplitudinem ardenter expetere , & eius fastigium singulis momentis euehere. Tui, quòd cùm ipsius nomine Britannis præscis , veterum Britannorum ritus aliquos sis auidè excepturus , quos in tui gratiam iam iam ad diem Solemque explico. Sed præter omnia, quòd felici & nobili tui Chironis Pluuinelli educatione , quē pius & iustus ille Peleus parens tuus, tibi vero Achilli Gallico Institutorem attribuit : ac diuina propemodum ingenij tui vbertate atque facilitate , sis ad priscarum rerum capessendam cognitionem idoneus , & ad acri eas expendendas iudicio , præter ætatem maturrimus aptissimúsque. In his ergo veteribus quæ tuo nomini consecro Britanniæ monumentis : quàm senex sit ius Regium in ipsos Britannos , quàm antiqua & vetusta in eos Francogallicorum Regum potestas intueberis

quàm

quam verò noxia fuerit ipsius Prouinciæ stabilimento intestina ciuilisque discordia animaduertes. Quam firmiter tandem Optimatum syncera pietas, Pontificum vitæ integritas & popularium religio Regionem fulcierint stabilierintque. Horum lectione fusè intelliges. Vt pro tuo in ipsos Britannos munere, Regis inter eos fidem Maiestatémque feras atque propages, te ad omnium exemplar componas, Episcopos & quosque Ecclesiæ in ipsis ascriptos homines, dignitatem suam sanctimonia tueri satagas: atque Britannicam plebé Deo Regíque cultum purum verúmque, semper exibere facias. Quod si præstiteris. Apud superos gloriam, apud inferos terrorem, apud posteros æternam famam, apud totius orbis populos beneuolentiam atque amorem, apud denique tuos gentes Francorũ admirationem tibi conciliabis: & Pelei facies Christianissimi tui Patris Canouirides annos reiuuenescere, reflorescere ac reuiscescere facies. Cum nostra teste Scriptura *gloria Patris filius sapiens existat.*

Vale.

SEQVITVR VITA SANCTI PAVLI EPISCOPI LEONENSIS IN ARMORICA SEV MINORI Britannia: ex vetuſtiſſimo Codice Floriacenſi, in qua aliqua quamuis deſint iam ab initio: noluimus tamen lectorem, reſidui lectione fraudari.

§ 1.

NON eſt nobis deſperandum, ſed deuo- »
tius in eius miſericordia confidendum. »
Nam idcirco vtique fiunt, vt mirabi- »
lius concedantur, dùm noſtram patien- »
tiam comprobauerit Omnipotẽs Deus, »
quòd & in præſenti ſigno clarè manifeſtatur. Nam ad »
te mirabiliter allatum eſt: vt tanto charius ſuſcipian- »
tur, Quanto fidelius ab ipſo, & non ab alio, vobis tranſ- »
miſſum, & videtur & creditur? Quod libenter Comes »
audiens, ad illum ait. Paule Omnipotentis amice, quis »
hominum eò inſanior, qui contraire vult Deo? Nulla quippe prudentia, procedit contra Deum. Tu ergo libenter munus ſuſcipe, quod licet nobis tribuatur: tibi tranſmiſſum diuina virtute cognoſcitur. At ille Deo grates debitas reddens, Comiti pro tali dono Benedixit. Nec verò ∴∴∴∴∴∴ à colore metalli & forma compoſitionis nomen accepit. Viridis enim & oblonga eſſe conſpicitur. Cuius ſonitu obnitentibus meritis Sancti Pauli ∴∵ morborum languores, vſque nunc fugantur: ſed etiam tactu quemdam mortuum reuixiſſe, qui viderunt atteſtantur.

Ser

Serpentem Sanctus Paulus Pontifex ab insula effugat.

§ 2.

POst hæc inter amicæ familiaritatis grata colloquia, Comite referente: cuiusdam serpentis [1] intercessit mentio inaudita. Cuius ferocitas magna ex parte, Orientalem eiusdem insulæ plagam, sibi vendicarat. Crudelitas autem eius & ingluuies tanta erat: vt [2] binis hominum totidémque boum cadaueribus, vix pacari posset. Ad quem expugnandum, sæpe ego « Comes & pueri mei cum armis processimus, & non so- « lum eum in aliquo ledere non valuimus, sed multis ne- « catis, vix pauci euasimus. Talis namque est natura il- « lius, vt cum pedibus careat, squamis quæ eius adhæ- « rent aluo, procedat quasi vnguibus. Costis verò, velut « cruribus innitatur. Neque tamquam cæteri serpentes, « gradatim nunc contrahendo, nunc porrigendo parti- « bus Corporis motum, explicatur: sed alternis conati- « bus hinc inde circũfert: vt per spinæ curuaturã, costa- « rum aciem tendere videatur. Et ita costis sursum ere- « ctis, squamas vt vngues, terræ infigat. Quod celeriter « agendo, non solum plana perlabitur, sed etiam con- « uexa conscendit: tot vestigiis viam signans, quot co- « stis. Et ideò à tergo illius, à silice missa resiliunt iacu- « la omnia, inaniter resultant tela. Tunc ira feruente, « morsu comminuere, impetu proterere, & halitu pesti- « fero quæque obuia perdere assolet. Sonitum verò ali- « cuius mox vt audierit: tumida colla, saxo molari si for- « te inuenerit, superponit: posterioribus eius longè ex- « tensis. Est quippè immensæ magnitudinis, ita vt à ca- « pite vsque ad extrema caudæ: centum viginti aut eò « amplius pedes, feratur habere. Quod audientibus in- « credibile iustè putaretur, nisi qui viderunt attestaren- « tur, Nam vt fides adhibeatur, locus ipsius habitationis « modium ac semissem sementis hordei, quòd in eadem « insula abundare perhibetur, capere dicitur, colonis « adiurantibus. Sed beatus Paulus vt hæc audiuit, illicò

[1] *Serpentis cuiusdã Magnitudo.*

[2] *De Magnis serpentibus vide Thomã Bosium virum insignem. part. 1. tom. 2. de signis Ecclesiæ sig. 72. c. 17. num. 9. ex Plinio & Solino. & Philippum Camerarium Medit. Hist. par. 2. libro 1. cap. 19.*

surrexit, & se velle talem bestiam videre dixit. Extir- »
panda sunt inquit semina huiusmodi monstri quanto- »
cius. Caput siquidem illius, Deo auctore prosternetur: »
tantum adsit, qui mihi præbeat ducatum itineris. Con- »
tradicente principe, vir Dei iuramenti assertione protestatus est: nec panem nec aquam se gustaturum, donec inimicum Christiani populi vastatorem cerneret: & aut ipse vinceretur, aut vinceret, plebem vniuersam liberando à tam diræ depopulationis Dominio. Hæc locutus, multis comitantibus, quid ageret videre volentibus: peruenit tandem ad locum, in quo rapinam exercere, vltra terminos solitos exierat. Ast vt tumultus aduenrantium audiuit, de more caput eleuat: & ad pugnam sese continuo præparat. Intuens autem Beatum virum, sibi tanquam valentiorem vexillo crucis armatum occurrere: flexis luminibus contremuit: fugęque subsidium quærenti, effectus est protinùs similis. Sanctus verò Paulus, memor Dominicæ promissionis, qua milites proprios Christus Dominus corroborat. * *Conculcabitis inquiens super serpentes & scorpiones, & non nocebunt vos.* Propius illi incunctanter assistens. Dic mihi inhit, cur maligne hostis, homi- »
num sedes inuasisti? En cognosce in me Domini virtu- »
tem, & deposita elatione qua hactenus preualuisti, ser- »
uuli eius statim perfice vocem. His dictis, stola qua in- »
duebatur collum serpentis constringens: baculúmque suum arripiens: viam quæ borealem plagam respicit, velut canem furiosum sæpè feriendo, tamquam inuitum sequi, vsque ad mare serpentem venerabilis homo deduxit. Quem in confinio terræ & maris, sanctus respiciens ait. Antequam marinis carybdibus demergaris, »
cærulea extende colla, vt mea recipiam indumenta. »
Quibus receptis, in precipitium maris iussit abire. Cùm interdicto præcipiens, ne vllis Christianorum regionibus denuò accederet, aut quemquam hominem, quolibet pacto amplius noceret. Qui dicto citius paruit. Eo precepitato: qui ad tàm mirum spectaculum venerant, gratias saluatori omnium Christo retulerunt. Sese

* *Calcabitis* *Luc. 10. 9.*

ab

ab ipso exultantes prope mortis articulo, liberatos. Videns verò præfatus Comes, insulam mortifero hoste mirabiliter ereptam, per beati Pauli intercessionem: cùm eadem scilicet insula, & prædictum oppidum & quem ipse conscripserat Euangeliorum textum perpetua donatione eidem beato viro libentissimè impertiuit: censúmque sibi illic debitum, pariter delegauit. In quibus locis, venerabilis vir, in seruitio Omnipotentis Dei perseuerans diebus ac noctibus, vsque ad vitæ suæ finem permansit. Ipse autem [3] Vvithurus, cum eiusdem benedictione sancti, ad alia loca habitaturus commigrauit. *3 Vvithurus Comes.*

S. Paulus Episcopus ordinatur.

§ 3.

IN qua insula, & Ecclesiam decenter, adiectis aliis ædificiis, fabricauit: & sibi dilectum prædictum oppidum, Basilica honestauit, & habitatoribus plurimis decorauit. Cùmque orationibus dies, noctes continuaret, virtutúmque radiis totam patriam inlustraret. *Erat enim verè lucerna ardens & lucens.* *Ioann. 5. 35.* Iniit totius populi multitudo consilium, eum sibi constituere Episcopum, & suæ salutis fideíque magistrum. Sed præuenti sunt saniori consilio sui Principis Vvithuri. Nam ex hac re eum sæpè orauerat. Sed quod nequiuit precibus impetrare, arte vsus est, vt quomodolibet, iuxta votum populi, Episcopus efficeretur. Verisimilia enim fingendo, ad Sanctum virum peruenit, & coram eo humiliter

" suas preces fudit, dicens: Ex quo (vita mihi carior,
" Paule frater) Francorum Rex [1] Childebertus, hanc
" regionem meæ sollicitudini regendam commisit: nec
" per me, nec per fidum aliquem legatum, cum eo
" colloquium habui. Quapropter diuersa meum ani-
" mum vrgent incommoda, super quibus ipsum Domi-
" num meum consulere, perutilis mihi est sententia. Nul-
" lúmque reperio vtiliorem te, ad eum dirigere. Si inue-
" ni gratiam in conspectu tuo, dùm intimus mihi es, &

1 Childebertus Rex Fràcorum, Comites instituebat, in minori Britannia.

hoc negotium solus efficaciùs peragere possis. Omnia autem itineri tuo necessaria, à me tibi subministrabuntur. Prædictum verò Regem vbi adieris, literas annulo ipsius,[2] quem mihi à se discedenti donauit, signatas, quas tecum portabis, ei mox præbebis. Ipse verò protinùs suum recognoscet indicium. Perlectis literis, quidquid Nobilis Rex propriis literis meæ humilitati mandauerit, sagaci animo referes nobis. Literæ autem in hæc verba scriptæ erant: Cùm acceperis, Domine mi Rex, hanc epistolam, scito quòd miserim ad te ego famulus tuus Vvithurus, hunc famulum Dei nomine Paulum, vt licèt inuitum, nobis orantibus, ante tuam præsentiam, iubeas ordinari Episcopum. Ad hoc enim officium cùm sit dignus & idoneus, multis vicibus admonitus, se abnuit accepturum. Nam Pontifices nostræ patriæ, huic ministerio attestantur, cùm sapientiæ doctrina, tùm vitæ merito esse dignissimum. Paulus autem eius mandatis annuens, assumptis duodecim Presbyteris, & pluribus [3] mancipiis, Dei fretus auxilio, viam aggressus, & innata simplicitate (quæ omnia credit) perrexit, vt negotia Vvithuri fidelissimi sui absolueret amici. [4] Non vicem S. Petri Apostolorum Principis accepturus in terris, vt quod ligauerit, ligatum; quod absoluerit, fiat absolutum in cœlis. Iter ergo prosequutus, tandem peruenit [5] Parisiis, vbi suppliciter Regem adiit, cui quod ferebat, tradidit. Rex verò sigillum protinùs soluit, & lectis literis, ad Paulum conuersus ait: Paule Christi amice, vt quid Diuini muneris talentum tibi cœlitùs commissum, Fratribus impendere distulisti? quem locum excusationis habiturus eris, in illo districti examinis die? Cùm habeas posse, vt plurimis queas prodesse: quare deest tibi velle? [6] Respice, & cognosce Dominum nostrum, sua largientibus præmia repromittere: auaris autem, & fratribus minimis nihil indulgentibus, supplicia minari. Tu ergo, vt audire valeas: *Euge bone serue, & fidelis, supra multa te constituam.* Pauca quæ tibi commissa sunt, Fratribus impertire stude, suscepta per me eorum cura & sollicitudine.

2 Regū quondam mos, dādi annulum suum, Comitibus prouinciarum.

3 Mancipia.

4 Hoc dicit Author antiquus, non quòd quilibet Episcop⁹ habeat tantam authoritatem, quam habuit D. Petrus: sed quòd in ratione caracteris Episcopalis, quilibet Pontifex est Papæ æqualis, licèt non potestatis par prærogatiua.

5 Parisius, præcipua & Regia ciuitas.

6 Sapiens Regis sermo. Matth. 25. 21.23.

tudine. Sanctus verò Paulus culpæ,qua arguebatur,inscius, stupefactus ad terram prosternitur, veniam orans,promittendo se omnia perfecturum, si hæc quæ dicebantur, appertiùs sibi explicarentur.[7] Childebertus verò Rex, eum à terra eleuans,& cuiusdam Præsulis baculum accipiens: Suscipe,inquit,pastoralem gradum, quo officio, queas prodesse saluti plurimorum.[8] Et euocatis tribus Episcopis, qui eum benedicerent. Vir Dei perfusus lachrymis, volens nolens suscepit, quod multo tempore distulit.[9] Cui benedicto, statim Rex gloriosus[10] Agnensem, Leonensémque pagos, cum sibi debito redditu, Regiæ authoritatis præcepto tradidit. Singulis verò diebus,eum honorificè mandauit suscipere per Regias sedes, quovsque suam Diœcesim intraret.Sicque accepta reuertendi licentia,Regi gratias agens, valedixit. Ingrediens autem Diœcesim sui Episcopatus, & exultatione totius populi receptus, & in sua Sede locatus,per plurima tempora pastoralis curæ officio functus,tot & tantas virtutes operatus est: vt si ea scribere velimus, nec lingua ad legendum, nec manus sufficiet ad scribendum.

7 Modus antiquus, quo Reges vtebantur in inuestitura Episcoporum.

8 Tres Episcopi, veteri more,ad consecrationem vnius Episcopi vocati.

9 Childebertus Rex dotauit Leonensem Episcopatum.

10 Agnẽsis, & Leonensis pagi.

Cæco,S.Paulus lumen restituit,& ad grande senium pertingit.

§ 4.

DEstructa sunt igitur templa Idolorum: quia per totam Britanniam,Paulo Doctore, effulsit claritas operum bonorum. Nam quique insignes certabant Creatori Deo deuotis animis Ecclesias fabricare,Monasteria construere,in quibus se suósque Diuinæ manciparent militiæ.Confundebatur si quis Paganus inueniebatur, Pauli Sanctissimi signis, & mirabilibus, ac stupendis virtutibus.Molliebat perfidorum corda prędicatio sancta, cui consonabat prædicantis vita. Demulcet enim hominis vitam,videre quod audit in prædicante. Cùm ergo iam per totam regionem, vnius fidei gratia, Ecclesia polleret, & iam vnius cantilenæ *Nota.*

concordia consonaret: Beatissimus Paulus senectute fessus, coram omni populo vnum ex [11] Discipulis suis Iohenium nomine, vt suo officio fungeretur instituit. Cui per vnum annum ministranti, & in Christo dormienti, alium ex suis Tiernomagilum appellatum, honorificè subrogauit. Qui per annum & diem, functus iniuncto sibi officio, quieuit in Domino. Quo defuncto, vir Venerabilis paruo tempore, suo rursus inseruiuit officio. Sed deficientibus viribus, iterum quemdam ex suis [12] Cetomerinum nomine, vt pro se ministraret, ordinauit. Die autem ordinationis eius, quid contigerit, enarrare dignum duxi. Indualis cognomento Candidus, Domnonensis patriæ magna ex parte [13] Dux Nobilissimus, Sancti Sampsonis consobrinus, fortè tunc aduenerat, vt Pauli orationibus se commendaret. In cuius præsentia, dum quidam cæcus clamaret: Miserere mihi Paule Dei serue. [14] Tactus manu Sancti Dei, continuò lumen recepit. Viso hoc miraculo, Dux territorium quod modò dicitur ex nomine Pauli, mox pro redemptione animæ suæ, eidem viro Venerabili tradidit. Qui eius orationibus commendatus, benedictione accepta, remeauit ad propria. Beatus autem Dei famulus, sedem suam prædicto Cetomerino relinquens, migrauit ad [15] Batham insulam, vbi cum plurimo grege Monachorum, sub magisterio ipsius mirè viuentium, multum tempus peregit. Ita vt præ grauitate senectutis penè consumptis carnibus, cutis arida videretur adhærere ossibus: & quasi per vitrum lucidum, ita per palmam eius, micare cerneres Solis radium. Hæc ita esse, sacrosanctum corpus eius multis temporibus intactum & incorruptum permanens, pluribus fidem præbuit. Nam speciem & integritatem, quam assumpta anima habere visum fuit, longo tempore seruauit. Qua verò causa nunc diuisum sit, huic minimè operi est interserendum.

*

11 Iohenius & Thiernomagilus, Episcopi Leonenses.

12 Cetomerinus Episcop⁹ Leonensis.

13 Domnonensis patriæ Dux Indualis.

14 Cæcus videt.

15 Batha insula.

Mirum.

Beatus Paulus, Prophetiæ claret Spiritu.

§ 5.

INter cætera quoquè Sancti Spiritus dona, cùm eidem Beatissimo appropinquaret terminus vitæ, continuis orationibus, promeruit assequi gratiam Prophetiæ. Nam quæ ventura erant in proximo, populis circumhabitantibus prænunciabat. Gladium, terræ sterilitatem, diuersas pestes, præcauere orationibus & eleemosynis suadebat. Multa etiam de his, quæ post mortem eius fierent, multò antè prædixit. Nam futuram concertationem inter Monachos ipsius insulæ & oppidi Clericos cum suo Episcopo, circa corpus suum præmonuit: & qua pace, eorum pugnæ altercatio dirimeretur, designauit. [1] Nortmannos quoquè ad eamdem insulam venturos forè, & omnia ædificia eius destruere, comburere, & pessumdare vsque ad solum, denunciauit. Quod ita contigisse, sicut vir Dei prophetauerat, notum est vniuersis. Nam post eius transitum, breui tempore emenso, crebris irruptionibus, eamdem insulam vastare, diripere, ac grauiter non desinunt affligere.

1 *Nortmanni in Britaniã veniun:.*

Obitus S. Pauli Episcopi.

§ 6.

ERat quædam cellula iuxta Monasterium constructa, in qua Beatus Senex, fessa penè iam fracti corporis membra, post longas vigilias recreare solebat. Vbi cùm vna nocte prostratus diutiùs vigiliis, somnum aliquantisper capere desideraret, volens eum Deus à tantis laboribus transferre ad veram requiem, per Angelum Sanctum, designauit ei extremum exitus sui diem. Cui in somnis apparens cum corusco lumine, domum illam repleuit, vt totius noctis tenebras amoueret, diémque lucidissimum repræsentaret. Qui ad
« eum respiciens, dixit: Bonum certamen certasti, Sancte
« Dei, & felicem vitæ cursum dignè peregisti. Iam tem-

pus eſt, vt præmium laboris recipias cum Sanctorum » choris. Imminet tibi proximus dies, in quo tuæ animæ, » expectata recompenſabitur æternæ beatitudinis mer- » ces. Lætus ergo lætum præſtolare diem Dominicum, in » quo tuus ſpiritus à corporeo carcere abſolutus, ingre- » dietur fœliciter diù deſideratum perennis vitæ gau- » dium. His dictis, Angelica viſio diſparuit: ſed lumen allatum cum Sancto viro permanſit. Qui Sole terris infuſo, Diſcipulis in vnum congregatis, egreſſionis ſuæ à corpore, diem vltimum prædixit. Præcepit autem, vt dum ſpiritum exalaret, corpus eius ad Monaſterium, quod in agro ſitum erat, deportaretur, ibíque ſepulturæ traderetur. [1] Quod videlicèt Monaſterium, vſque hodie vocatur Sancti Pauli oppidum. Hæc verò extitit cauſa Translationis, ne populus ad eius Reliquias veniens, maris violentiam pateretur. Sciebat quoque, ſicut & prædixerat, circa corpus ſuum, tàm Monachos quàm Clericos altercari. Deinde, vſque ad horam nouiſsimam, lectione Diuina inſtruere, ac miſticæ intelligentiæ ſententias docere non ceſſauit. Noctibus verò, de more orationi incumbebat. Adueniente autem exitus ſui hora, aſtantibus Fratribus dixit: Filioli » mei, nouiſsima exitus mei hora appropinquat. Ecce » enim, quod amaui iam video, quódque deſideraui » iam intueor. Regem Dominum Chriſtum, cui quod » ſum debeo, iam contemplor. Et vniuerſis flentibus, & » dicentibus: Quid faciemus, Pater? Cui nos relinquis? » Reſpondit: Nolite, filij, lugendo contriſtare ſpiritum » meum. Non vos commoueat mea viſibilis abſentia. » [2] Vbique enim vobis præſens adero ſpiritu. Habetis » præterea vobiſcum Paſtorem electum, & in Dei amo- » re probatiſsimum, alióſque viros omni doctrina ſpi- » ritali eruditos. Scitis quæ oſtenderim vobis exempla » vitæ, & quæ tradiderim dogmata cœleſtis diſciplinæ. » Hæc agite, hæc facite, & Deus pacis erit vobiſcum. » Cùm hæc dixiſſet, acceptis Diuinis Sacramentis, manum vt eos benediceret leuauit, dicens: Benedictio » Dei Patris Omnipotentis, & Filij, & Spiritus Sancti » ſuper

1 S. Pauli oppidum.

2 Sancti vita hac defuncti, & viui adſunt præſentes, cùm eis expedit.

« super vos descendat. Cúmque respondissent omnes, Amen. In conspectu omnium qui aderant, absque vllo membrorum dolore, sanctam Christo reddidit animam.

[3] Quarto itaquè Idus Martij, Beatus Paulus in pace quiescens, Confessor & virgo cœlum intrare promeruit. Vixit autem, vt accepimus, centum annis, & eo ampliùs.

3 Quarto Idus Martij, obiit B. Paulus Episcopus postquàm plus annis cẽtum vixerat.

Sepelitur S. Paulus Antistes.

§ 7.

QVo dormiente in Domino, exorta est inter Monachos videlicet & oppidi Clericos, grandis de corpore eius altercatio. Oppidanorum autem talis erat ratio: Nobis iure debetur, quia noster extitit Epis-
« copus. Nobis debiles, & ægrotos sanitati restituit. No-
« bis cæcos, mancos, & claudos, propriis officiis ditauit.
« Quòd vobiscum circa finem conuersatus est, gratias
« agere debetis, quia nostrum beneficium fuit. Ipse præ-
« tereà ad vltimum, commendauit vt corpus eius nobis-
« cum poneretur. Postposita ergo simultate, quod ipse
« præcepit, finite nos peragere. Quibus Insulani, tali re-
« spondebant sententia: Si pro virtutibus vobis eum ven-
« dicare cupitis, nobis plures patrauit. Nam quid mira-
« bilius, quàm nobiscum fecit, vbi serpentem velut ca-
« nem in mare præcipitauit, & à mortis periculo pa-
« triam liberauit? Scimus autem, quia vobis est constitu-
« tus Episcopus: sed circa finem vos reliquit, nos adiit,
« apud nos est defunctus, nobis iustè debetur. Nisi apud
« nos iacere deliberasset, minimè vos reliquisset. Posses-
« siones quas vobis reliquit, diuidite vobis cum Christo;
« mortuis vel mortuum finite habere, & abite. Episcopus verò Venerabilis Ceromerinus, recolens quid sibi vir Dei adhuc viuens, commendare super hac re studuisset: duo vehicula præparare iussit, totidémque bobus subiugatis, vnumquodque imposuit. Quæ ita fuerunt ordinata, vt vnum ad Insulam, alterum spectaret ad

Oppi

Oppidum. Positóque super vtroque, æqua lance, Sancti corporis feretro, in ipsius Sancti electione reliquerunt, quo loco se iuberet deducere tumulandum. Mira autem Dei virtute, tàm subitò feretrum cum corpore disparuit, vt nemo animaduerteret, in quorum vehiculo fuerit transpositum. Sícque, vnaquæque pars suum sequens vehiculum, sperabat habere corpus depositum. Sed Insulanis spe sua frustratis, venientibus domum, vacuum apparuit vehiculum. Oppidani autem, cum laudibus Sancti corporis, thesaurum deduxerunt ad Oppidum, vbi cum summo honore est sepultum. Cuius meritis multa præstantur beneficia fidelibus, tàm ibi quàm in aliis eius sanctæ memoriæ locis, ad laudem Domini nostri Iesu Christi, qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit & regnat.

Expliciunt omnia, quæ in Floriacensibus veteribus membranis, de vita S. Pauli Episcopi reperiri potuêre.

SEQVI

SEQVITVR HISTORIA VITÆ SANCTI GILdæ cognomine Sapientis : ex iiſdem vetuſtiſſimis Floriacenſibus Membranis, in quibus tamen quædam deeſſe, magno meo dolore, & antiquitatis iactura defleo.

B.Gildæ parentes ac patria.

CAPVT I.

BEATVS [1] Gildas Arecluta fertiliſſima regione oriundus, patre [2] Cauno Nobiliſſimo & Catholico viro genitus, ab ipſo puerili æuo toto mentis affectu Chriſtum ſtuduit ſequi. Arecluta autem regio cum ſit Britanniæ pars: vocabulum ſumpſit à quodam flumine quod [3] Clut nuncupatur, à quo plerunque illa irrigatur. Inter cætera vero quæ ipſe ſanctus Gyldas ſcripſit de miſeriis, & præuaricationibus & excidio
« Britanniæ. Hoc etiam de illa præmiſit [4]. Britannia in-
« quit, bis denis bíſque quaternis fulget ciuitatibus: ac
« nonnullis caſtellis decoratur. Murorum quoque ac
« Turrium, feratarum portarum, domorum etiam, qua-
« rum culmina minaci proceritate porrecta, in editum
« forti compage cernuntur; nô improbabiliter eſt ador-
« nata inſtructis munitionibus. Campis quoque fulget
« latè panſis, collibúſque amœno ſitu locatis, præpol-
« lenti culturæ aptis; montibus etiam alternandis ani-
« malium paſtibus optimè conuenientibus: qui diuerſo-
« rum colorum floribus, grati redduntur humanis viſi-
« bus, veluti electa ſponſa diuerſis ornata monilibus.
« Fontibus lucidis crebríſque gaudet; ex quibus riuuli

leni

1 Huius Gildæ ſapientis epiſtola, habetur in Bibliotheca ſanctiſſimorũ Patrum. Impreſſ. Pariſiis
2 Caunus. Pater ſancti Gildæ.
3 Clut flumẽ.
4 Britaniæ deſcriptio Maceris.

leni murmure serpentes, suaue pignus soporis tribuunt viatoribus fessis. Duorum etiam ostiis nobilium fluminum [5] Tamesis videlicet ac Sabrinæ, veluti brachiis meliorata, per quæ eidem Britanniæ olim transmarinæ deliciæ ratibus vehebantur: aliorúmque fluminum minorum infusione irrigatur. Ostenso ergo situ & oportunitatibus loci, necnon regionis, vnde præfatus vir Venerabilis & sanctus oriundus fuit: eius denique vita, Domino adiuuante subscribatur.

5 Tamesis. & Sabrina fluuij.

Fratrum & sororis Beati Gildæ mira sanctitas.

CAPVT II.

CAunus itaque eius genitor, & alios quatuor fertur habuisse filios [1] Cuillũ videlicet valdè, strenuum in armis virum, qui post mortem patris, ei in regno successit [2]. Mailocum quoque, qui à patre sacris literis traditus, & in eis benè edoctus: relicto patre, atque rebus paternis abrenuncians, venit Lyühes [3] in pago [4] Elmaïl; ibique Monasterium ædificans, in quo in hymnis, & orationibus, ieiuniis & vigiliis instanter seruiens Deo, clarus virtutibus & Miraculis, in pace quieuit. [5] Egreas vero cum Allæco fratre & Peteona sorore Deo sacrata virgine, similiter & ipsi relictis rebus paternis, & secularibus abrenunciantes pompis: in extrema parte regionis illius secedentes, non longè à se inuicem distantia singula sua construxêre oratoria: mediam statuentes sororem, cum qua alternatim suo die [6], horas diurnas alter cum Missã celebrabat: & post vesperas cum ea sumens cibum, & gratias agens Deo: antè solis occasum, reuertebantur ad oratorium suum. Vnusquisque enim eorum, separatim in suo oratorio Vigilias celebrabat. Isti igitur quos prædiximus Beati & sancti viri, Maïlocus videlicet Allæcus atque Egreas cum beata sorore, cunctis mundi vt præmissum est, spretis opibus & deliciis: toto nisu mentis ad supernam tendentes Patriam, in ieiuniis & orationibus

1 Cuillus Rex.
2 S. Mailocus.
3 Lyühes.
4 Elmaïl.
5 SS. Egreas, Allæcus, & Peteona.
6 Missa & horæ Canonicæ.

bus

nibus suam commendantes vitam, tandem à Deo vocati, receperunt mercedem laborum suorum, & in suis quæ ædificauerant oratoriis conditi seruantur: clarificati & celebres assiduis miraculis, & in gloria resurrecturi.

Beati Gildæ, quales extitêre in pueritia mores.

CAPVT III.

Beatus autem Gildas qui & Gildasius, honor & decus gentis suæ futurus: & ipse à suis parentibus Beato [1] Hilduto traditur imbuendus. Qui suscipiens sanctum puerulum, sacris literis cœpit instruere illum. Et videns eum formæ specie fulgentem, ac liberalibus studiis instantissimè intentum: benigno amore dilexit, & attento studio docere curauit. Beatus igitur Gildas, sub disciplina magistrali in Schola diuinæ Scripturæ & liberalium artium constitutus, conspiciēs vtriusque doctrinam elocutionis, Diuinis curauit magis erudiri doctrinis: imitari cupiens speciem Diuinæ contemplationis, deserens omnino famam humanæ opinionis: sed neque sequi voluit ingenuitatem suæ Nobilitatis. Tunc athleta Christi & strenuissimus miles in Cœnobio degens, obedientiæ suscepit arma fortissima: puerilésque deserens mores, ætatem floridæ iuuentutis, in formam transtulit senectutis. Namque cum esset primæuus, in tyrocinio æterni Regis constitutus, moribus derelictis iuuenilibus, plurima documenta præbuit æternæ salutis tàm senibus quàm iuuenibus: vtriusque componens mores ætatis. Erat námque Sapientia præclarus, sanctæ lectioni assiduus, vigiliis & orationibus semper deditus, ineffabili charitate deuotus, in actione iocundus, decora facie & toto corpore venustus, qui mundo erat crucifixus, & ei mundus. In Schola igitur supradicti Doctoris Hilduti erudiebantur plurimi Nobilium [2] filij: inter quos præclariores erant, tàm generis Nobilitate, quàm morum probitate, Samson videlicet atque Paulus, sed hos quoque

[1] *S. Hildutus doctor & Monachus.*

[2] *In Scholis Cœnobiticis, olim Nobiliū filij erudiebantur.*

quoque mira ingenij sagacitate superabat Gildas Beatus. Ex quibus Samson sanctissimus postea Britannorum extitit Archiepiscopus: Paulus vero Oxismorum Ecclesiæ, præfuit Episcopus.

Miraculum dilatationis insulæ.

CAPVT IIII.

HAbitabat autem præfatus Hildutus cum discipulis suis, in quadã arcta & angusta insula, atque arenti solo squalida. Ad quem, die quadam accedens beatus puer Gildas, eum alloquitur dicens. Domne »
Doctor, audiui te nuper ex Euangelio verba nostri »
Saluatoris prædicantem: in quibus discipulos admo- »
nebat vt cum fide à Deo ea quæ sibi erant vtilia pe- »
terent: & quia fideliter petita accepturi essent, dicens. »
Marc. 11. 24 *Amen dico vobis, quicquid orantes petieritis: credite* »
quia accipietis, & fiet vobis. Nunc ergo optimè Do- »
ctor, cur non rogas ipsum Dominum nostrum Iesum »
Christum, qui potens est præstare cuncta quæ fideli- »
ter ab eo petuntur, vt dilatet terminos, atque fructife- »
ram reddat huius insulæ glebam? Cum hæc igitur au- »
disset Beatus Hildutus, admiratus fidem ipsius, conuocatis in vnum Discipulis, oratorium cum eis ingreditur: & flexis in terram genibus, extensisque manibus in cælum, cum lachrymis orauit dicens. Domine Iesu »
Christe fili Dei Omnipotentis, qui cum Patre & Spi- »
ritu Sancto cælum & terram, mare & omnia quæ in »
eis sunt, cum non essent condidisti; quique tuis fideli- »
bus præcepisti, vt Deum patrem in tuo nomine pete- »
rent quicquid sibi opus esset: & eorum petitio ad ef- »
fectum procederet. Tuo equidem in nomine, Omni- »
potentis Domini imploramus clementiam: vt dilatari »
per te iubeat terminos insulæ huius, atque fertilita- »
tem inferat glebæ eius, vt nobis seruis tuis atque suc- »
cessoribus nostris, tua largiente gratia, abundanter »
cibaria administret: vt satiati de tuis donis, gratias re- »
feramus nomini tuo, qui cum Patre & Spiritu sancto, »

viuis

viuis & regnas per infinita sæcula sæculorum. Cúmque respondissent omnes Amen. Egressi ab oratorio, vident dilatatam esse vndique insulam, atque vernantem in circuitu diuersis olerum floribus. Tunc iterum reuertitur ad oratorium senior, & præ gaudio effusus in lachrymis vna cum venerando discipulorum grege: clara voce Hymnos summásque laudes, rerum omnium creatori Domino decantat, qui propè adest omnibus inuocantibus se in veritate.

Syluestres aues, pueri miraculose capiunt.

CAPVT V.

IGitur admirabili virtute dilatatam sibi insulam, cœpit excolere senior: atque fœcundandis iugeribus, frumenti semina tradere. Cúmque cœpissent læta frugum germina pullulare: aggregatæ aues marinæ, ea cœperunt deuastare. Quod cum videret Pater Hildutus, præcepit Discipulis suis, cum terrore eas effugare, atque vnumquemque eorum, die suo segetem custodire. Et cum dies aduenisset, in qua segetem seruaturus erat Beatus Paulus: plus solito aduenit auium multitudo, quæ passim messem deuastabat tondendo. At contra, miræ indolis puer Paulus huc illúcque discurrens: cum ingenti clamore eas expellere nitebatur, nec præualebat. Tandem ergo iam lassus, aduocat socios, beatæ memoriæ videlicet Gildam atque Samsonem venerandum: huiusmodi eos adhortans sermonibus. Sucurrite fratres sucurrite charissimi, & damna mecum nostri vindicate magistri. Ecce etenim hostium multitudo, nostri consumit & depascitur segetes Doctoris. Sentiat ergo incessabilis prædo debitas pœnas, qui nostri magistri vastauit aristas. Ad cuius vocem aduolant socij, & inuocato nomine Christi, multitudinem indomitarum auium congrægantes ante se, Dei virtute repleti minant pueri sanctissimi, tamquam inertium ouium greges. At vbi ventum est ad senis habitaculum, captiuæ & indomitæ aues cum re-

cluderentur;in cœlum dant voces. Quarum strepitum atque clangorem audiens senex, egressus ab oratorio, videt Dei virtutem, admiratúsque non minimum tantam in puerorum cordibus fidem, ait illis. Sinite filij, „ finite aues abire liberas: iam sufficiat quod sic casti- „ gastis illas, abeant liberæ, & amplius in nomine Do- „ mini, nostras segetes non præsumant lædere. Igitur „ iussionem senis non audentes spernere, aues dimissæ, longè recesserunt: & vlterius in eadem insula, vastare segetes non præsumpserunt, quæ insula vsque in hodiernum diem [1], Lanna Hilduti vocatur.

1 *Lāna Hilduti.*

Variis Doctrinis operam dat S.Gildas, & orationi se donat: ac vitæ asperitati.

CAPVT VI.

SAnctus igitur Gildas, cùm per aliquos annos in doctrina Beati Hilduti commoratus fuisset: & tàm secularibus prout res suppetebat, quàm Diuinis Scripturis ab eo optimè, quicquid sibi a Diuina bonitate creditum fuerat, edoctus esset: valedicens pio magistro venerandísque condiscipulis Iren [1] perrexit, vt & aliorum Doctorũ sententias in Philosophicis atque in Diuinis literis, inuestigator curiosus exquireret. Igitur cum plurimorum Doctorum Scholas perагrasset, & tanquam apis prudentissima, diuersorum florum succos collegisset: in aluearìo matris Ecclesiæ recondidit, vt in tempore oportuno melliflua Euangelij verba, in populos ad superna gaudia reuocandos effunderet. Et vt seruus bonus, talentum sibi creditum, suo Domino cum lucro reportaret. Secutus itaque Apostolicam sententiam, ne dum aliis prædicaret ipse reprobus inueniretur, castigabat, corpus suum in ieiuniis & in vigiliis, noctes ducens in orationibus, stans sine aliquo sustentaculi adminiculo.

1 *Iren olim Academia in Maiori Britannia.*

Mira eius abstinentia.

CAPVT VII.

A Quinto decimo ætatis suæ anno, per totum vitæ præsentis spatium quo in hoc vixit mundo, vsque ad extremum diem vocationis suæ à Domino, ter[1], vt veraci relatione didicimus, in hebdomada parcissimum sumpsit corporis cibum. Potest vero quilibet discretus de eo indubitanter affirmare, quia licet ei defuerit gladius persecutoris: Martyrij tamen palmam non amisit. Nam dum corpus crebris ieiuniis & protensis vigiliis affligeret: dum nocte diéque viciis resisteret, & orationibus insistens, dum contra Diaboli temptationes reluctaretur: & aduersum corporis sui delectationes oppugnans se ipsum excruciaret, quid aliud de eo dici potest, nisi longum illum traxisse Martyrium? Nam & ipse sibi persecutor fuit, & persecutiones sibi illatas, pro Christo patienter sustinuit.

1 Ter solum Beatus Gildas in Septimana comedit.

S. Gildas Maximus efficitur prædicator, & miraculorum patrator.

CAPVT VIII.

IGitur cum ad sacros ordines promotus esset, & Presbyteri fungeretur officio. Audiens[1] quod Gentes quæ Aquilonalem plagam Britanniæ insulæ incolebant, adhuc gentili errore detinerentur: & quod hi etiam qui videbantur inter eas Christiani, non Catholici essent: sed diuersis hæreticorum fraudibus irretirentur. Accipiens iuxta Apostoli præceptum armaturam Dei, vt posset resistere in die malo, & in omnibus perfectus stare, de Christi adiutorio confidens, cœpit illuc pergere. Stans autem succinctus lumbos mentis, inter paganos atque hæreticos: indutus lorica iustitiæ, & calciatus pedes in præparationem Euangelij pacis: in omnibus periculis sumebat scutum fidei: in quo posset omnia tela nequissimorum Dæmoniorum extinguere, galeámque salutis & gladium spiritus

1 Gentiles & hæretici in Anglia, quo tẽpore adhuc extabant.

Ephes. 6. 13.

quod est verbum Dei. His itaque armis munitus Gildas Christi miles præclarus:prædicabat nomen Christi gentilibus, multis ex diuina lege approbationibus ostendens,nihil esse quod ab eis excolebatur. Hæreticos autem,verbum salutis opponens,ad viam]veritatis adduxit: à cunctis eos quoque reuocans erroribus. Namque ei tantam dederat Dominus noster Iesus Christus gratiam etiam sanitatum:vt eius orationibus cæci inluminarentur: surdis auditus redderetur, & claudis debilibúsque gressus, Dæmoniaci curarentur, leprosi mundarentur & infirmi quique sanarentur. Pergebat igitur Gildas Beatissimus Euangelium Christi prædicando: docens veram fidem per vniuersas prouincias, gentémque suam ad veram catholicámque fidem conuertebat. Hæc & his similia agente Beato Gilda, omnis gens Aquilonalis plagæ, ad eius prædicationis doctrinam, cœpit vndique confluere: quatenus derelicto gentili errore, & percepta eius admonitione sanctæ Trinitatis fide, in græmio collocaretur sanctæ matris Ecclesiæ, vt vocaretur Christi sponsa & probaretur esse. Destruebantur itaque Idola ab eis qui ea fabricauerant cum templis suis: & Ecclesiæ ædificabantur per congrua loca. Baptisabantur viri Nobiles, cum vxoribus & filiis atque familiis.

S.Gildas,ad beatam Brigidam Nolam mittit.

CAPVT IX.

CVm autē viderèt Beatus Gildas fœcundam prolem Christianitatis & Sanctæ religionis, vbique pullulare:inenarrabili gaudio repletus, sic ait Domino. Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, qui populum hunc diutim errantem, Sancti tui nominis gratia misericorditer illuminare dignatus es, & ad cognitionem tuam peruenire fecisti, & qui hactenus infelices & hebetes errauimus in regione vūbræ mortis, tandem lux tuæ iustitiæ illuxit nobis, & pax perpetua

iam

iam regnat in nobis. [1] Audiens autem Beata Brigidda quæ ipso tempore insignis erat in Hybernensi manens insula,& Monasterio virginum præerat Abbatissa virgo præclara,famâ Beati Gildæ:misit ad eum nuncium, cũ verbis deprecatoriis,dicens.Gaude pater sancte, ac « sẽper in Domino polle.Obsecro te,vt aliquod indiciũ « tuæ sanctitatis,mihi trãsmitere digneris,vt sẽper apud « nos tua vigeat perenniter memoria. Tunc Sanctus Gil- « das percepta sanctæ virginis legatione,propriis manibus formulam fecit fusuli opere, & tintinnabulum cõposuit secundum petitionem ipsius : & per nuncium quem miserat,ei transmisit. Quod illa gaudens suscepit , acvelut cæleste munus ab eò sibi transmissum, libenter accepit.

1 Monasterio Virginum S. praeest Brigida.

S.Gildas Hibernos ad fidem Catholicam reuocat.

CAPVT X.

EO tempore regnabat [1] Ammericus Rex per totam Hyberniam, qui & ipse misit ad Beatum Gyldam, rogans vt ad se veniret : promittens se ipsius doctrinis in omnibus obediturum, si veniens Ecclesiasticum ordinem in suo regno restauraret:quia penè Catholicam fidẽ in ipsa insula,omnes, reliquerant. Cùm hæc itaque audisset Gildas Christi Miles beatissimus , munitus armis cælestibus : petiuit Hyberniam, Christum prædicaturus.

1 Ammericus Hyberniæ Rex.

Contigit autem quadam die dum pergeret ad Regis palatium, occurrere sibi quemdam [2] Paraliticum, quem parentes sui circumquaque trahebant : quærentes alimoniam ab incolis terræ. Quem videns Beatus Gildas,misertus illius genua flexit, ac pro eò Domino orationem fudit:& ad vehiculum miseri accedens, di- « xit.In nomine Domini nostri Iesu Christi,sta rectus su- « per pedes tuos , & à Domino pristinam recipe sanita- « tem.Qui mox receptis viribus corporis,sanus efficitur:

2 Paraliticus curatur.

seruitute Paganorum irretitos misericorditer liberauit: vtque pastor bonus, talenta sibi à Domino credita fideliter duplicata, ipsi ouans reportare curauit. Omnem denique regionem Hybernensium & Anglorum, necnon & exterarum nationum suo instruxit exemplo & erudiuit sermone. Quarum gentes & nationes, actus & virtutes eius, vsque in hodiernum diem honorificè venerantur vbique.

CAPVT XI.

DImissa igitur post hæc Hybernia atque Britannia & relictus.

Totum hoc integrum caput in Vetustissimo deest Authographo.

S. Gildas, Monasterium in Minori Britannia construit.

CAVPT XII.

Cui etiam initium deest.

PVlchritudinis, alij conabantur eum capere, alij interficere. Quos vt vidit sibi appropinquare, inuocato Christi nomine, continuo nutu Dei fecit pedes eorum adhærere terræ: ipsósque velut lapides obrigescere. Recedénsque ab eis, cœptam tenebat viam. Cùm autem longè ab eis recessisset, conuersus retrorsum, eleuauit manum, & soluit eos. Qui soluti, in fugam versi sunt; & neminem postea in illis locis læserunt. Deinde cum disponeret in suam redire patriam non permisit Deus, qui suam nobiscum volebat magnificare misericordiam. Nam cum Dei iussu peruenisset in Armoricam quondam Galliæ regionem: tunc autem à Britannis à quibus possidebatur [1] Letania dicebatur: ab eis honorificè & cum gaudio magno susceptus est. Ipse autem seculares fugitiuósque deuitans honores, theoricam magis desiderabat ducere vitam. [2] Erat autem tunc temporis parua res Regum Regníque Francorum

1 Letania regio Armorica.
2 Cum fide Chatolica accreuit Francorũ Monarchia.

3 Childericus paganus Rex. corum. Childericus [3] enim eò tempore [4]. Merouei filius gentilium errori deditus, imperabat Francis: quod *4 Meroueus* ex gestis veterum, prudens lector cognoscere potest. Sanctus igitur Gildas triginta habens annos, venit ad *5 Reum-visij, pagus.* quemdam insulam quę in [5] Reum-Visij pagi prospectu sita est, ibique aliquandiu solitariam duxit vitam. Sed non post longum tempus, cùm iam non posset accensa *Matth. 5.15.* lucerna sub modio manere, sed super candelabrum, vt vicini quíque ac noti eius, tàm propè quã lõgè, claritatis illius lumine fruerẽtur: cœperũt hinc & inde venire *6 Ecce vbique doctrinã inter Monachos viguisse legimus.* ad eũ, & eius[6] magisterio & doctrinæ commendare filios suos erudiendos. Quos omnes libenter suscipiens, spirituali eos eruditione erudiebat. Veniens itaque ad quoddam castrum in [7] monte Reũuysij, in prospectu *7 Mons Reuuisij.* maris situm, ibi potioris fabricæ construxit monasterium, atque in eò claustra Cœnobitali ritu perfecit. Vbi tantum eius emicuit vita, vt plurimi infirmi ac debiles & leprosi, qui circumquaque erant, ad eum veniẽtes: sanitati, eius orationibus & meritis, reddebantur. Quòd vsque in presens tempus, facere non desinit in eodem loco eius meritis, Omnipotens Deus.

S. Gildas ex aqua facit vinum.

CAPVT XIII.

TVnc deinde construxit paruum oratorium super *1 Flumẽ Blaueti.* ripam fluminis [1] Blaueti, sub quadam eminenti rupe, ab Occidente in Orientem ipsam concauans rupem: & ad latus eius dextrum, erigens parietem, congruum, fecit oratorium, subquo, de rupe emanare fecit fontem perlucidum. Cùm verò fenestram Orientalem eiusdem oratorij vitro claudere vellet Beatus Gildas, & vitrum ei deesset: prostratus in terra Dominum deprecatur. surgens autem ab oratione, abiit ad quamdam rupem, & ex ipsa Domino largiente, optimũ tulit vitrum. Molam quoque ibi fecit, cui triticum immisit ac manu vertit, quæ vsque in præsens tempus in eodem loco seruatur: & à fidelibus infirmis, operanti-

bus

bus cum Christo sancti viri meritis, langores ad eam expelluntur. Nec est silentio prætereundum, & illud quòd per eum fecit Dominus Miraculum. Nam cum in cella quadam die cum fratribus moraretur: venerunt ad eum hospites. Quos libenter suscipiens, duxit ad orationem: ac deinde omnem eis adhibuit humanitatem. Et lauans pedes eorum ac manus, quod habuit cum charitate dedit eis. Sed cum non haberet vinum quod eis tribueret: oratione facta, iussit implere vasa vinaria aqua, datáque super eam Benedictione, iussione Diuina in optimum vinum est conuersa. Quam virtutem admirantes cuncti qui aderant, Omnipotenti Deo gratias retulerunt, qui in Euangelio suis fidelibus promisserat dicens. *Opera quæ ego facio & ipsi facient, & maiora horum facient.* *Ioan.14.12.*

Beati Gildæ virtutes explicantur.

CAPVT XIIII.

QVamuis autem talis ac tantus esset, vt per eum Deus tot Miracula faceret, nulli tamen se præferebat: sed humilior omnibus esse videbatur. Licet vero Abbatis locum teneret, tamen vt sibi subditis exemplum humilitatis ostenderet, secundum diuinum præceptum quod ait. *Qui maior est vestrum, erit minister.* *Matt.23.11.* Et ipse omnibus seruire curabat. Et ne Domini Iesu surdus esset auditor dicentis, *Discite à me quia mitis sum & humilis corde,* *Mat. 11.29.* Satagebat etiam ipse & in hoc Domini Saluatoris obedire præceptis. Nam sicut de Moyse scriptum est, *erat & ille mitissimus, omnium illius temporis* hominum. *Num. 12.3.* Sapiens quoque tàm in doctrina quàm in actione erat. verax in collocutione, in orationib' assiduus, pernox in vigiliis, ieiuniis Corpus macerans, in iniuriis patiens, in colloquio affabilis, in eleemosynis largus, in omni bonitate conspicuus. Docebat quoque, Hæreticos post primam & secundam correptionem deuitandos esse. Eleemosynis autem peccata redimere prædicabat: esurientes satiare, sitientes

potare, nudos vestire, infirmos & in carceribus positos visitare, mortuos sepelire nulli malum pro malo reddere, ieiunium amare, vigiliis & orationibus semper insistere. Sic clericos, sic monachos, sic etiam laicos Doctor egregius instruebat: nihilque aliis quàm quod ipse faceret præcipiebat. Itaque omnibus omnia factus, cum lugentibus lugens, cum gaudentibus erat gaudens. Erat itaque pater pauperum atque orphanorum, lugẽtium consolator, litigantes ad concordiam reuocabat. Homicidas autem adulteros, sacrilegos, fures, raptores cuiuscumque conditionis essent arguebat: nullius personam verens. Et primitùs quidèm ex Euangelicis dictis, atque Apostolicis & Propheticis eos terrens, deinde ad pœnitentiam reuocans, Dei misericordiam confidenter promittebat eos promereri: si tamen dignè pœniterent.

Epistolæ B. Gildæ quæ inscribitur de Excidio Britannico hic fit mentio.

CAPVT XV.

DEnuò Sanctus vir à fratribus rogatus religiosis, qui ad eũ è Britanniis venerant: post decẽ annos ex quo inde recesserat, scripsit Epistolarem libellum, in quo quinque Reges ipsius Insulæ redarguit, diuersis sceleribus atque criminibus irretitos. Quam eleganter itaque & succinctè eorum ignauiam commemorauerit, & nominatim vnumquẽque de suis nequitiis reprehenderit: huic paginæ addere placuit. Enimuero, inquit celabunt ciues, quod non solum nostrorum, sed exprobrant iam in circuitu nationes? Habet etenim Britannia Reges, sed Tyrannos, Iudices habet, sed impios, sæpe prędantes & concutientes, sed innocentes. Vindicãtes & patrocinantes, sed reos & latrones. Quamplurimas coniuges habentes, sed scorta & adulteras. Crebrò iurantes, & periurantes. Vouentes, & continuo pro pemodũ mentientes. Belligerantes, sed ciuilia & iniusta bella agẽtes. Per regionem quidẽ fures magnopere insc

" insectantes,eos autem qui ad mensam sedent latrones, " non solum amantes,sed etiam remunerantes. Eleemo- " sinas largiter dantes, sed è regione immensum mon- " tem scelerum exaggerantes.In sede arbitrûm sedentes " sed raro recti iudicij regulam quærentes. Innoxios " Humilésque despicientes,sanguinarios,superbos, par- " ricidas,adulteros,Dei inimicos, si sors vt dicitur tule- " rit, hos qui cum ipso nomine delendi erant.ad sydera " prout possunt efferentes. Vinctos plures in carceribus " habentes, quos dolosè potiùs quàm meritò poterunt, " cathenis onerantes.Inter altaria intrando demorantes, " & hæc eadem paulò post ac si lutulenta saxa despi- " cientes.Et quæ sequuntur in dicta Epistola.

Mulierem B.Gildas suscitat mortuam.

CAP. XVI.

NVnc igitur Domino adiutante, ad id vnde digressi fueramus redeamus. Erat ergo in illis diebus quidam tyrannus nomine [1] Conomerus, in superioribus partibus illius regionis, peruersa crudelitate, & diabolica fraude seductus, qui hanc habebat consuetudinem, vt quotiescumque suam cognouisset coniugem concepisse in vtero, statim iugulabat eam. Et cùm iam multas interemisset mulieres,Nobili prosapia exortas, cœperunt parentes earum multùm super hoc contristari, & longiùs se ab eo submonere. Nullus itaquè alicuius discretionis homo, neque colloquendo, neque vllius negotij causa in qualicumque re illi adhærebat, neque mandata ei dirigebat, vt non particeps fieret malitiæ illius. Videns itaquè se despici ab omnibus,Sancto Gildæ mandat,vt verborum ipsius petitionem perciperet. Verùm Sanctus vir calliditatem malitiæ eius perspiciens,nullo modo assensum ei præbuit, sed longè promotus ab eo est: ne quolibet modo per interloquutionem eius, Nobiles & Principes regionis illius,penitùs deciperentur.At ipse præfatus tyrannus, non valens pertingere ad hoc quod petebat: misit ad quem

[1] *Conomerus tyrannus.*

quemdam Principem, vt multi testes sunt fideles, nomine [1] Vverocum, mandans, quatenùs ei daret in coniugium filiam suam. Quod cùm Vverocus Venetensium Comes audisset, statim ad internuncium eius retulit, dicens: Quomodo possum dare filiam meam, mucrone Domini vestri nefando interficiendam? Nunquid non audiui stragem, quam fecit de mulieribus, quæ sibi fuerant copulatæ? Nequaquam id faciam: filia enim mea mortem non incurret, dum ab ea potero eam propellere. Regressi itaquè nuncij ad prædictum maleficum, retulerunt quæ eis Vverocus dixerat. Ille autem non desistens ab hoc quod incœperat, iterum atque iterum Vveroco mandat, dicens: Quoscumque volueris obsides, vel fideiussores tibi dabo, tantùm fac quod posco. Cui Vverocus: Vana est petitio tua, & frustrà rogitando laboras. Nisi enim Beatum virum Gildam fideiussorem dederis, minimè quod quæris impetrabis. Quia nisi per manum ipsius, eam nulli tradam. At ille mox nuncios misit ad Beatum Gildam, postulans ab eo, vt quantociùs veniret, & puellam fide sua de manu patris reciperet, & sibi coniugem legitimo traderet matrimonio. Sanctus itaquè vir eorum verba renuens, respondit, dicens: Nostis, quia Dominus vester callidissimus est, & tyrannica feritate peruersus. Si consensero ei, & me fideiussorem posuerit, & pòst puellam occiderit, graui lapsus sum peccato apud Dominum, & parentes eius vehementi orbatione prolis seduxi, atque intolerabili dolore tradidi congemiscendos. Sed tamen vobiscum proficiscar, & vtrorumque voluntates discutiam, parentum scilicet, & eius qui vos ad me direxit. Tunc veniens simul cum eis, reperit ipsos Principes ob huiusmodi causam in vnum conuenisse. Et dum de hac re loquerentur inter se, ait Pater puellæ, Beato Gildæ: Si manu tua susceperis filiam meam, tibi credam, tibi eam tradam. Quòd si illam suscipere nolueris, hic nunquam habebit. Cui Beatus Gildas dixit: Mihi eam trade, & ego protectus Dei virtute, eam sanam restituam. Præfatus itaquè tyrannus de manu Sancti Gildæ,

[1] *Vverocus Princeps & Comes Venetensium.*

Gildæ,recepit eam in coniugio sibi copulandam. Beatus verò Gildas reuertitur ad Monasterium suum,pollens claris virtutibus. Peractis igitur nuptiis,cœpit tyrannus sponsam fouere dilectam. Et vt cognouit eam concepisse in vtero, cogitauit eam occidere solito more:sed pertimescens iusiurandum,quod pactus fuerat cum Beato Gilda,dicit apud se,non posse se fallere Sanctum virum. Timebat enim iram Dei incurrere, si mulierem quam de manu Sancti viri Gildæ susceperat, nefando ense interemisse conaretur. At Diabolus occasiones sibi ministrat, asserens non oportere eum in tantum sanctitatem Beati Gildæ timere,vt quod facere decreuerat, velut timidus & nullius audaciæ, propter quemdam Monachum, ad effectum ducere dimitteret. Intereà, mulier pluribus indiciis, percipiens animum eius furibundum aduersum se, eo quòd grauida esset, timore perterrita, in fugam latenter elapsa est. Quod vt cognouit vir eius maleficus, maiore iam ira succensus, insequutus est eam. Quam cùm inuenisset iuxta viam, latentem sub frondibus:erat enim ex itinere fatigata: exempto mucrone amputauit caput eius, & sic demùm ad domum suam reuersus est. Pater igitur illius, audiens quod accidisset filiæ suæ, magno concussus dolore, sub magna festinatione mox misit ad « Beatum Gildam,dicens:Redde mihi filiam meam,quia « propter tuam intercessionem,perdidi illam. Cognosce « enim, quia qui in coniugio eam de manu tua accepit, « proprio gladio eam iugulauit.Super hoc igitur Sanctus vir valdè commotus,concitus venit ad quamdam municiunculam, vbi præfatus tyrannus habitabat, volens ab eo audire, vtrum ipse coniugem suam, sicut rumor ferebat, interemisset. Verùm tyrannus vbi sensit Sanctum Gildam appropinquare, præcepit ostiario domus, ne vllo modo Sanctum virum ad se permitteret ingredi.Sciebat enim se in Deum,& in Beatum Gildam deliquisse, per hoc quòd vxorem suam occiderat. Sed quamuis hoc non ignoraret, orare tamen Sanctum virum dedignabatur, vt suis precibus obtineret apud

Deum,

Deum, quatenùs daret ei cor contritum & humiliatum, ad agendam pœnitentiam de malo quod egerat. Cùm ergo Sanctus Gildas diù pulsasset ad portam tyranni, & nullus ei apperiret: sed potiùs ab his, qui erant intus, derideretur. Orauit Deum, si eius vita in melius non esset mutanda, vt dignaretur malitiæ eius finem imponere. Completa itaquè oratione, circuiëns totam munitionem, in qua pessimus tyrannus manebat, accepit plenum pugillum terræ, & proiecit super illam habitationem, quæ statim, Deo volente, tota corruit. Deinde abiit vsque ad locum, vbi exanime iacebat cadauer mulieris interfectæ, prolem in vtero habentis, & hoc modo orauit: Domine Deus, qui hominem ex limo » terræ formasti, & propter illum liberandum de po- » testate Diaboli, in cuius se dominium iniecerat, pro- » priæ libertatis arbitrio, dum tuum transgressus est præ- » ceptum: Filium tuum, quem ante sæcula ex æternitate » genueras, mori voluisti: te inuoco, vt me exaudias. Ex- » audi, inquam, Domine, quia te in nomine Vnigeniti tui » Domini nostri Iesu Christi peto. Tuus enim Filius ma- » gister noster Christus Iesus, promittere dignatus est in »
Ioann. 16. 26. se credentibus, si qui te peterent in nomine suo, quòd » aurem tuæ clementiæ non auerteres ab illorum prece. » Et facta oratione, accepit caput, & adhæsit corpori » trunco, dicens: In nominè Domini nostri Iesu Christi, » Trifina, tibi dico, surge, & sta super pedes tuos, & indi- » ca mihi quid videris. At illa continuò surrexit, sana & » illæsa ab omni corruptione. Et respondens, Sancto viro » dixit: Mox vt interfecta sum, Angelico sustentabar ve- » hiculo, quasi ferenda & iungenda choro Martyrum: » sed tua vocatione, reuersa sum ad te. Tunc Beatus Gil- » das duxit eam ad patrem suum, & accepta manu eius » dextera, reddidit ei, dicens: Ecce depositum quod mihi » tradidisti. Custodi eam vt filiam, & prolem quem » gestat in vtero, diligenter fac enutrire, cùm natus fue- » rit, donec ad intelligibiem ætatem perueniat. At illa » sub iureiurando aiebat; Quia nunquam te deseram, » Pater. Cui Beatus Gildas respondit: Non decet mulie- »

rem

« rem subsequi Monachum quolibet modo: sed mane in-
« terim in domo patris tui, donec parias, & cùm pepe-
« reris, inducemus te in Monasterium virginum, vt cum
« cæteris virginibus, vitam castimoniæ ducere possis.
Tunc placuit ei viri Dei sermo, & remansit in domo patris sui paucis diebus. Non multo post peracto tempore, cùm mulier filium peperisset, nunciatum est ad Beatum Gildam. Qui iussit puerulum baptisari, noménque suum ei imponere fecit. Et ablactatum, liberalibus literarum studiis erudiendum tradidit: matrémque eius in Monasterio virginum vnà cum cæteris ancillis Dei permanere fecit. Quæ postea in castitate Deo seruiens, in ieiuniis & orationibus vitam ducens, tandem à Domino vocata, beato fine quieuit. Filius verò eius & ipse clarus virtutibus & Miraculis, beatam quam duxerat vitam, beato fine compleuit. Hunc ergo Britanni, ob discretionem alterius Beati Gildæ, non Gildam eum, sed [1] Trechinorum vocant. *3 S. Trechinorum.*

Miracula S. Gildæ describuntur.

CAPVT XVII.

ET quia per Miracula Sanctorum quæ in aure fidelium recitantur, omnium rerum creator laudatur ac veneratur, qui in sanctis suis manens mira per illos operatur: dignum duximus scribere etiam virtutem, quam Dominus dignatus est operari per seruum suum Gildam [1] in plebe sancti Demetrij. Erat enim in præfata plebe stagnum, in cuius portu residebant latrunculi: qui nudos ac verberatos, sæpè etiam semiuiuos permittebant abire illuc aduenientes. De quorum igitur nequitia homines circumquaque ibi habitantes vehementer commoti, cum per se illos illinc non valerent expellere: præsidium sancti exposcunt. Qui perueniens vsque ad os stagni, exorat Dominum vt concludat illius stagni aditum. Completa itaque oratione, ex arena erectus est tumulus magnus, vbi priùs malignorum ad insidiandum erat locus. Quod miraculum cernentes *1 S. Demetrij plebs.*

tes qui cum sancto virò illuc aduenerant, Deum Glorificauerunt, ac sanctum Gildam deinceps in magna veneratione habuerunt. In eadem quoque regione est oratorium quod incolæ vocant [2] Mons Coërlahem, quod sonat interpretatum, Monasterium nemoris. Cùmque homines qui se faciebant illius terræ hæredes, seruis Dei ibi contemplatiuam vitam ducentibus, sæpe iniurias inferrent: asserentes illos de terra excolere, quæ circum oratorium Sancti Gildæ adiacebat, plusquam eis ostenderat. Vir verò Dei volens omnes quietam agere vitam, accessit ad litus maris, & cum sanctis sibi adhærentibus, fixis genibus, misericordem Dominum qui facit in cælo & in terra omnia quæ vult, orat deuotius. Surgénsque ab oratione sanctissimus homo, baculum quem manu ferebat terræ impressit, & sic atrium sui oratorij circuiuit. O *quam bonus es Deus Israël, his qui tibi recto sunt corde!* Lucidissimus enim fons ad nutum Dei de loco vbi sanctus orauerat surrexit: & ad ostendam certissimam metam atrij [3], secutus est vestigia sancti. Quod miraculum audientes fideles, etiam quidam vsque in hodiernum diem hoc cernentes: Omnipotenti Domino qui mira per sanctos suos operatur, non minimas referunt laudes.

2 Mons Coërlahem, id est Monasteriũ nemoris.

Psal. 72. 1

3 Riuus diuinitus emanans,

Mirandus obitus B. Gildæ.

CAPVT XVIII.

CVm vero disponeret misericors Deus, & Beatum Gildam à laboribus mundi & ærumnis educere, & ad gaudia æterna quæ diligentibus se promisit, perducere. Per visionem Angelicam ei dignatus est denunciare. Quadam enim nocte cum esset vt antiqui affirmant, in amabili sua insula [1] Horata vbi olim heremiticam duxerat vitam, apparuit ei in somnis Angelus Domini dicens. Audi & intellige Domini Iesu Christi » amice, quoniam exaudiuit Deus orationes tuas, & vi- » dit lachrymas tuas. Et ecce octaua ab hodierna die, so- » lutus sarcina carnis, videbunt spiritales oculi tui quòd » semper

1 Horata in sula.

« semper ab infantia desiderasti. Videbis etenim in ma-
« iestate sua, desideratam faciē Domini Dei tui. Confir-
« ma ergo discipulos tuos in Dei timore & amore,& in-
« strue eos solito more vt eius præceptis obediant, at-
« que operibus studeant ea implere:vt ad gaudia æterna
« quæ promisit possint peruenire.Facto igitur mane,con-
uocatis in vnum discipulis dixit eis. Quoniam ego, fi-
« lij charissimi, viam ingredior vniuersæ terræ, dissolui
« mihi expedit,vt Deum possim videre.Vos igitur estote
« imitatores Christi sicut filij Charissimi, & ambulate
« in dilectione Dei,& estote semper memores verborum
« ipsius. Nolite autem diligere mundum nec ea quæ in
« mundo sunt:mundus enim transibit & concupiscentia
« eius.Dominum verò Iesum Christum & eius sermones
« toto corde diligite, quoniam ipse dixit. *Si quis diligit* Ioan. 14.23.
« *me, Sermones meos seruabit:*& ego *diligam eum, &*
« *manifestabo ei me ipsum.* Videte itaque charissimi,
« quàm magnum præmium, & quàm optandum lucrum
« promittit nobis ipsa veritas quæ est Christus. Ipse
« enim vt dixit, *est via veritas & vita.* Se ipsum itaque Ioan.14.6.
« nobis daturus est.Non ergo negligamus ipsum habere,
« ipsum possidere. Habete autem & in vobis continuam
« Charitatem, quia *Deus charitas est, Et qui manet in* 1. Ioan. 4. 8.
« *charitate in Deo manet, & Deus in eo.* Humilitatem
« etiam studete habere & esse mites:quoniam Dominus
« in Euangelio dicit. *Dicite à me, quia mitis sum & hu-* Matt. 11.29.
« *milis corde.* Patientiam quoque semper habere memē-
« tote,nam in Euangeliò idem ipse loquitur.*In patientia* Luc. 21. 19.
« *vestra, possidebitis animas vestras.* Obedientes etiam
« estote,sicut & Christus obediens fuit vsque ad mor-
tem.*Estote vero misericordes, sicut Pater vester miseri-* Luc. 6. 36.
cors est. Superbiam autem execrate. *Quia Deus super-* Iacob. 4.6.
bis resistit, humilibus autem dat gratiam. Auaritiam 1. Pet.5. 5.
verò declinate, quæ ab Apostolo Idololatria nomina- Colos. 3.5.
tur. Luxuriamquoque & ebrietatē fornicationémque
fugite,quoniam sicut Apostolus ait.*Neque ebriosi, ne-* 1. Cor.6. 10.
que fornicatores regnum Dei possidebunt. Omnia er-
go vitia quæ homines à Regno Dei separant, Omni-

1 Pet. 5. 8. modis sunt fugienda vobis. *Estote quoque sobrij & vigilantes in orationibus semper, quia aduersarius vester Diabolus, tanquam leo, circuit quærens quem deuoret. Cui resistite fortes in fide.* Odium etiam & inuidiam tristitiámque de cordibus eradicare vestris satagite, & pro hic, longanimitatem, bonitatem, benignitatem, habere mementote. Quatuor vero virtutes sine quibus nemo sapiens esse potest, id est prudentiam, Iustitiam, fortitudinem, atque temperantiam super habere curate. His & similibus verbis per septem continuos dies, quamuis inualescente morbo iam iamque vir sanctus deficere videretur: discipulos tamen confirmare non cessabat suos. Octaua verò die, iussit se in oratorium duci, ibique oratione facta [3], viaticum Dominici Corporis suscepit. Deinde discipulos protestatus est dicens. Per Christum vos filios meos moneo, ne contendatis pro Corporis mei cadauere: sed mox vt spiritum exalauero, tollite me, & in nauim deponentes, supponite humeris meis lapidem illum, super quem recumbere solitus eram. Nemo autem ex vobis, in naui mecum remaneat: sed impellentes eam in mare, permittite ire quo Deus voluerit. Prouidebit autem Dominus sepulturæ mihi locum, vbi fuerit ei placitum. Confido quoque in Domino, quod in die resurrectionis, resurgere me faciet cum cæteris. Deus autem pacis & dilectionis sit semper cum omnibus vobis, & cum respondissent omnes. Amen. reddidit spiritum [3] quanto Kalendas Februarij, senex & plenus dierum. Discipuli verò illius, tollentes corpus eius, fecerunt sicut præceperat eis. Sed hi qui de [4] Cornu-gallia venerant, qui plures erãt: conabantur eum tollere, & in patriam suam transferre. Dum ergo inter se colloquerentur, & facere disporent. Nutu Dei, nauis cum sancto Corpore demersa est in profundum maris. Illi verò per multos dies illud huc illucque requirentes, cum nullo modo inuenire possent, ad propria sunt reuersi.

[3] *Corpus Domini moribundis datum.*

[3] *Quarto Kalend. Februa. mortuus est S. Gildas.*

[4] *Cornu-gallia.*

Inuen

Inuentio corporis B.Gildæ.

CAPVT XIX.

Discipuli quoque eius qui ex Cœnobio erant, per tres menses cum non possent & ipsi inuenire eum: tandem consilio accepto, triduanum statuerunt ducere ieiunium. Quo peracto cuidam ex eis reuelatum est, quando, & vbi inueniendus esset. Igitur cum dies [1] Rogationum essent, & ipsi orationis gratia ad quoddam [2] oratoriolum quod ipse in honore sanctæ Crucis construxerat venissent: inuenerunt nauem in æstuario quod vocatur Eroest [3], id est Domus sanctæ Crucis, cum sancto corpore integro & illæso, sicut ab ipsis collocatum fuerat in naui. Videntes autem, gaudio magno gauisi sunt: & lapidem quidem super altare eius loci in testimonium posuerunt: corpus vero sancti viri cum hymnis & laudibus, ad suum Monasterium deferentes, maxima multitudine populorum prosequente cum gaudio & lætitia magna. Quoniam patronum & aduocatum magnum patriæ suæ, & apud Dominum intercessorem inuenerant. Dies autem illa quæ est quinto [4] Idus Maij, ab illo tempore vsque ad præsens tempus, celeberrima colitur & seruatur apud Prouinciales Venetenses. Plurimas etiam in illa die solitus est Dominus facere virtutes ad eius sepulchrum, sicut & ipsi oculis nostris vidimus. Positum est autem corpus sancti viri, in Ecclesia quam ipse in antiquo castro Reüysij construxerat, eadem qua præfati sumus die. Vbi per multa annorum curricula seruabatur, & ab vniuersa Brittonum gente venerabiliter colebatur, quoniam innumerabiles ibi fiebant virtutes.

1 Rogationū dies.
2 Oratorium S.Crucis.
3 Eroest id est domus S. Crucis.
4 V. Idus Maij Inuēt. S.Gildæ.

Bella Britanniæ narrantur.

CAPVT XX.

Interfecto crudeliter ab impiis, religioso [1] Rege Salomone, & dissidentibus inter se ipsos Britannis,

1 Salomon Rex Britanniæ.

bellaque inteſtina gerentibus: à foris autem pyratis Danorum, vniuerſam Britanniam, longè latéque depopulantibus. (Nam eo tempore, gens ipſa Galliarum quoque partes vaſtabat maritimas, & quaſi quadam grandinis intolerabili tempeſtate, conterebat.) Itaque Britannia quæ olim Letania dicta fuit ſicut diximus, eo tempore tàm à ſuis quàm ab extraneis, crudeli modo vaſtabatur. Ciuitates, caſtella, Eccleſiæ, domus, monaſteria virorum atque ſanctimonialium igni tradebantur, donec in ſolitudinem & vaſtam Eremum omnino regio tota, Dei iudicio redigeretur. Eo tempore Alanus [1] atque Paſquetanus frater eius Veneticam prouinciam regebant, quæ à Guereco Broguerec dicitur: eo quod occiſo Belpoleno [3] Duce cum exercitu ſuo, effugato etiam alio Francorum Duce [4] Ebracario, Regionem ipſam viriliter defendebant. Sed capto à Nortmannis Paſquetheno atque redempto, ac poſtea à quodam per inſidias [5] occiſo, ſolus cum filiis prout poterat Alanus ipſam prouinciam regebat. Ea tempeſtate duo Monaſteria virorum [6] Lochmenech id eſt locus Monachorum. Et locus ſancti Gildæ, effugatis habitatoribus deſerta ſunt, atque deſtructa. Quorum habitatores coniuncti ſimul, compulſi ſunt alienas petere regiones: atque in Byturicenſi regione, nouas ponere ſedes: ſecum deferentes ſanctorum corpora ſanctarúmque patrocinia, quæ tunc temporis apud Britannos feſta deuotione, nimióque venerabantur affectu.

1 Alanus & Paſquetenus Duces.
3 Belpolenus Dux.
4 Ebracarius Dux.
5 Paſquetenus Dux occiſus.
6 Lochmenech id eſt locus Monachorum.

Sanctus Paulus Epiſcopus Felicem Monachum curat.

CAPVT XXI.

CVm autem Omnipotenti Domino complacuiſſet, vt & Eccleſiæ ſanctorum in Britannia reſtaurarentur, & gens Brittonum quæ in alienis regionibus miſero modo exulabat, ad proprias rediret ſedes [1]. Reſumunt vires iterum Britanni: & qui intra regionem

Britanni vires reſumunt.

gionem remanserant, & qui dispersi fuerant per regiones collecti in vnum, sumunt arma: expugnant viriliter hostes suos, terra marique effugant, & à cunctis finibus suis expellunt. Eo tempore erat Comes in Redonensi ciuitate [2] Iuchael qui & Berengarius dicebatur. Hic habuit filium nomine [3] Conanum illustrem & bellicosum virum, ex quo ortus est [4] Gaufredus vir & ipse in armis strenuus, qui totius Britanniæ Monarchiam tenuit. Hic ergo rogauit [5] Goslinum Floriacensis tunc Monasterij Abbatem, qui etiam postea Byturicensi Ecclesiæ præfuit Archiepiscopus, vt transmitteret sibi Felicem Monachum: ad restauranda Monasteria, quæ erant in sua regione solotenus destructa. Anno igitur Dominicæ Incarnationis millesimo octauo [6], missus est Felix à supradicto Abbate ad Gaufredum Comitem: qui honorificè ab eo susceptus est, atque prædicta Cœnobia ei donauit cum omnibus appendiciis suis: rogans & multum deprecans, vt omni studio reædificaret ea, promisitque plurima se ei largiturum dona, cum de itinere rediisset quo festinabat ire. [7] Properabat enim eo tempore idem Dux Romam ire, gratia orationis. Iuit itaque, sed non rediit: quia in ipso itinere mortuus fuit. Commendauerat autem ipse Dux supradictum Felicem dum proficisceretur coniugi Nobilibúsque suis: fratri etiam suo [8] Iudicaeli Episcopo Venetensi, in cuius Diœcesi, ipsa Monasteria erant. Sed libet nunc retro redire, & Beati Pauli Episcopi in ipso factum referre miraculum. Cum esset idem Felix in supradicto Floriacensi Cœnobio, tempore Abbonis Abbatis, & languore graui deprimeretur, & desperatus à Medicis nullo modo viuere crederetur: apparuit ei vigilanti & oranti, Beatus Paulus Episcopus assistens ante lectum ipsius, cum magno lumi-
« ne, eique dixit. Quomodo te habes frater, vel vbi
« te tenet hoc malum? At ille. Quis es Domine? Ego
« inquit sum Paulus Episcopus quem quærebas. Domi-
« ne, ecce ait in hoc latere me diu tenet malum: &

2 Iuchael Comes Redonēsis qui & Berengarius.
3 Conanus.
4 Gaufredus.
5 Goslinus Abbas Floriac. & Archiepisc. Byturic.
6 Felix Monachus.
CIↃVIII.
7 Gaufredus Comes Romam vadit.
8 Iudicael Episcopus Venetensis.

ostendit ei locum. At ille appropinquans, digito leuiter de latere eius putrefactam abstulit costam: & ei ad lumen lampadis ostendit, dicens. Hæc amplius non »
te nocebit. Et hoc dicens proiecit eam, & ab admi- »
rantis oculis cum lumine suo disparuit, odor vero suauissimus permansit tota nocte in eadem domo. Sanus itaque cum esset factus, nemo præuenit eum ad vigilias nocturnas. Mirantur omnes quem sperabant iam mortuum viuere, & interrogant quomodo sanatus fuerit. Ille à Beato Paulo se visitatum, & quid sibi dixerit, qualiter etiam de latere suo fractam putrefactámque abstraxerit costam. Et en illam inquit. Et »
eleuans à terra, omnibus ostendit eam. Mirantur cuncti factum, simúlque laudes Domino cum sonitu reddiderunt cymbalorum. Sed ad narrationis ordinem redeamus.

Restaurantur in Britannia duo Cœnobia.

CAPVT XXII.

POst mortem autem Gaufredi Ducis, cum redire voluisset Felix ad suum Monasterium: Hadegogis[1] Comitissa non permisit illum ire: sed multis precibus rogauit vt maneret, & perficeret ea, quæ vir suus in restaurandis Cœnobiis inchoauerat facere. Retentus igitur à Comitissa & Consiliariis eius, maximéque ab Episcopo Venetensi Iudicaële, qui eum vnicè diligebat: primò quidem parua erexit habitacula in supradictis locis. Erant vero ibidem Ecclesiæ sine tectis & ex parte dirutæ, & inter ipsos parietes annosæ arbores creuerant, sed & ostia ipsa quædam concluserát. Nulla ibi tunc habitationis domus erat, nulla hominis conuersatio, sed erant in ipsis etiam Ecclesiis cubilia ferarum. Videbatur ergo omnibus laboriosum valdè & difficile aggredi tam immensum opus: sed ille habens fiduciam in Domino, non dubitauit inuadere illud, nec fuit spe sua frustratus. Nam infra paucos

1 *Hadegogis Comitissa.*

cos dies, conuenerunt ad eum optimi & religiosi viri: quorum adiutorio, & Ecclesias restaurauit, & domos ædificauit, vineas plantauit, atque pomaria: ab his etiam pueri enutriti in Dei seruitio fuêre.

Monasterium S. Gildæ restituitur, ac in eo Fœlix Monachus Abbas ordinatur.

CAPVT XXIII.

PEr idem tempus Britanni iterum in seditionem versi, bella commouerunt. Nam rustici insurgentes contra Dominos suos congregantur. At Nobiles iuncto secum Comite [1] Alano, agmina rusticorum inuadunt, trucidant, dispergunt, persequuntur: quoniam sine duce & sine concilio venerant in prælium. Deinde quidam Nobilium insurrexerunt contra Comitem, sed non præualuerunt: quoniam ipse vir ignauus & sine scientia non erat. Inter hos tumultus Fælix, quoniam non poterat quiete & pacificè viuere, statuit ad Monasterium suum redire, nam sedecimum annum agebat, ex quo ab Abbate suo ibidem transmissus fuerat. Conatum vero ipsius præuenit Hadegogis Comitissa. Misit namque per quemdam virum qui cum eo pergebat nomine Filim, epistolam ad Abbatem illius, rogans ne vllo modo eum retineret: sed Abbatis ei benedictionem daret, & ad se illum iterum transmitteret. Quoniam filij eius Alanus & [2] Eudo iam adulti, parati erant perficere omnia, quæ pater eorum ei promiserat. Cum igitur legisset Gauzlinus Abbas Epistolam, vocat Felicem Monachum, interrogátque ad quid venerit, vel cur dimiserit loca ipsa, & congrægationem quam ei commiserat? Ille, quoniam inquit nec pacifice, neque cum quiete possum ibi Deo seruire. Cui Abbas. Tu autem in tua putas habere patria, quod Christus, non habuit in sua? Si igitur ad Christum vis peruenire, debes sicut & ille ambulauit & tu ambulare. *Per multas enim tribulationes*, sicut dicit Apostolus

[1] *Alanus Comes.*

[2] *Eudo Comes.*

Act. 14. 22.

Apostolus *oportet nos intrare in regnum Dei.* Ergo » patienter charissime fer molestias vbicunque fueris, » & esto nobis obediens sicut in tua professione Deo » vouisti: & suscipe curam Abbatis atque benedictio- » nem, vt cum ipsis quibus te praeesse voluimus, perue- » nire valeas ad æternam vitam. Sed cum ille se excu- » saret, & nullo modo hoc facere se posse diceret. Abbas qui erat sicut diximus Episcopus, arreptum eum inuitum, ad altare duxit[3]: atque ad Abbatis officium promouit quarto nonas Iulij: Accepta itaque[4] Felix iam Abbas tam Abbatis sui quàm cunctæ Congregationis benedictione, reuertitur. Commendatitias secum deferens literas principibus Britanniæ, & Episcopo Venetensi. Cum autem dubitaret, quem potiorem locum de duobus statueret sedem Abbatiæ habere. Ducem Alanum, Episcopúmque Venetensem super hac re consuluit. Illi conuocatis Nobilibus viris, aliquibus etiam Episcopis, statuerunt locum sancti Gildæ, qui erat antiquior, & terræ fertilitate, frumenti etiam & vini arborúmque pomiferarum abundantior: diuersorum quoque magnorum piscium generibus, suis temporibus affluentior.

3 Vide Abbatis Benedictionem.
4 Felix Abbas instituitur.

Vltio Diuina in homicidam.

CAPVT XXIIII.

ERat autem in eodem loco, ipso tempore, quidam Dei seruus, solitariam vitam ducens, nomine Ehoarn, super quem nocte irruentes latrunculi, eum ex adhærenti Ecclesiæ domo extraxerunt. Quidam verò ex ipsis Leopardus cognomine, arripiens securim, super limen Ecclesiæ cerebrum illius excussit. Qui mox correptus à Dæmonio, in terram corruit, atque cùm surrexisset, cultellum arripiens, seipsum in pectore vulnerauit: & nisi citò à sociis suis fuisset defensus, semetipsum interfecisset. Ligatus igitur ab ipsis, domum reuersus est, sed nunquam postcà sensum recepit. Vidimus

mus namque eum per viginti annos nullo tegi indumento,non tunica, non camisia, non calceamento : sed miro modo æstate & hyeme nudum incedere. Huic si quis pro misericordia aliquod indumentum porrexisset; ille si fortè sub arbore sedisset, vel in quolibet loco,non discedebat, donec ipsum indumentum omninò discidisset. Et siquidem laneum vel lineum fuisset , in ipso loco diffilabat eum. Si verò pelliceum , & ipsum ad nihilum redigebat. Itaquè & æstatis immensos calores , atque intolerabilia hyemis frigora , sicut diximus, per multos annos nudus incedens, domi forísque pertulit. O ineffabilis Christi clementia! o bonitatis & misericordiæ ipsius immensitas! ô Beati Gildæ gloriosa merita,quæ sic in vno eodémque homine & puniunt crimina, & impios castigant , ne similia facere præsumant , ne similiter puniantur. Credimus autem , virum illum,per hoc quòd Deus non vindicat bis in idipsum, saluum pro Dei misericordia fuisse.

Mortuus ad tactum baculi B. Gildæ, vita redditur.

CAPVT XXV.

FEstiuitas Beatissimi Gildæ, qua de mari translatum est corpus eius , appropinquabat : & [1] populus vndiquè confluens, ad diem festum occurrere festinabat. Tunc quidam,qui diù in lecto iacuerat, graui detentus infirmitate,cum videret vicinos & amicos suos properare ad diem festum,clamabat vt se ad sanctum locum ducerent.Dicebat enim,quòd si Sancti viri sepulchrum contingere meruisset, mox sanitati redderetur : hoc se credere , hanc fidem se habere testabatur. Adductus itaquè ab amicis est , & ante sepulchrum Beati Gildæ positus. Cùm verò vigiliæ solemniter celebrarentur,& ille ante sanctum iaceret sepulchrum : subitò se extendens,in mortui modum diriguit,plangere cessauit,eius oculi euersi erant,pedes,manus,pectus frigescebant,& toto corpore mortuus esse videbatur. Populi multitudo,

[1] *Concursus populi ad diē festum.*

do, quæ circumdederat, conclamabat: Quoniam mortuus est, educite eum foras. Igitur vociferantibus illis, & circa eum magis magisque sese comprimentibus, cùm nemo neque manum ponere, neque ad eum præ multitudine accedere per tres ferè horas posset: tandem ascendens quidam ex Monachis Iunior nomine, & accipiens baculum Sancti in manu sua, eum tertiò signauit cum baculo, signo Sanctæ Crucis. Illicò mirantibus cunctis, erexit se, atque dixit: Nunquid non vidistis Beatum Gildam stantem super istum lapidem, & sua me manu erigentem. Tunc in conspectu omnium, sanus atque gaudens surrexit, & manu sua deferens candelam, super altare posuit. Et qui aliorum manibus ad sanctnm deductus fuerat sepulchrum, languens, suis pedibus domum sanus reuertitur gaudens. Hanc ergo virtutem cùm posteà narrarem Nobilibus quibusdam, ante Ecclesiam [2] Plomorcat, ille affuit, & iureiurando affirmabat ita fuisse, sicut dicebam.

2 *Plomorcat.*

Vir moribundus sanatur.

CAPVT XXVI.

NOtissima res est, & per cunctas partes Britanniæ vulgata. Vt si in Parrochia, vel etiam in aliqua regione mortalitas incubuerit, illius habitatores ad huius sanctissimum confugere locum, atque à Deo ibidem sine dubio præstolare remedium. Veniebat pro eadem causa de [1] Ilsintinc multitudo plebis: sed vnus ex ipsis nomine Dongual, subita eadem clade percussus cecidit, & ante Ecclesiam [2] Sarthau remansit. Socij verò ipsius cùm ad sanctum venissent locum, rogauerunt me, vt caballum, quo eum deferrent, transmitteret: quod & feci. Adductus itaquè est: sed quia stare non poterat, in [3] domo hospitum collocatus est. Erat autem ad videndum horribilis, & sanguinem vomens. Nemo eum vsque in crastinum viuere sperabat, sed iam iámque mori expectabatur. [4] Hunc visitatura cunctá

1 *Ilsintinc.*
2 *Sarthau.*
3 *Domus hospitum in Cœnobiis.*
4 *Extrema Vnctio.*

cuncta congregatio venit; orátque pro eo Dominum, & oleo sancto perungit. Hic itaquè ab illa hora, paulatim ad se rediit, & vires recepit: & post aliquos dies, ex integro sanitati est redditus. Socij eius ad propria redeuntes, vxori eius mortuum eum fuisse, & apud Sanctum Gildam sepultum dixerunt. Venit illa,[s] eleemosynas pro anima viri sui factura, sed quem sperabat mortuum, inuenit non solùm viuentem, verùm etiam sanissimum. Sic sic operaris, Deus noster, in Sanctis tuis, atque mirabilia magna solus facis. Reuertitur itaquè vir ille cum vxore sua, gaudens atque sanus, qui venerat mœstus & moribundus. Hunc ego nuper vidi sanum, & gratias referentem Deo: & Beati Gildæ virtutes magnificantem, qui etiam ea de se recordatur, quæ enarrauimus.

s Eleemosynæ pro fidelium animabus.

Dæmonum ludicra explicantur.

CAPVT XXVII.

NEc prætereundum silentio est, quas eodem tempore priores nostri, qualésque humani generis inimici in hoc sacro Cœnobio pertulerint molestias. Videns namque ille antiquus hostis, quòd serui Dei locum desertum incolere cœpissent; atque se ab eo, quem diù possederat, loco diù deserto, expellere deberent: ad suas antiquas reuertitur artes, & quos Dei virtute videbat munitos, fantasmatibus & nocturnis terroribus eos effugare, omnibus modis conabatur. Nam nocte quadam, dum pueriles Monachi ad mensam sederent, & Psalmos firmarent, aduersarius adfuit, alludens lumini candelæ apparuit, extendénsque frequenter manum inter duos puerulos, hanc denuò retrahens, & iterum extendens, atque iterum retrahens, & hoc donec candelæ deficeret lumen, indesinenter faciens. Species verò brachij atque manus, quæ solummodò videbatur, erat nigra & horrida pilis. Pueri timore exterriti, ac perturbati erant. Alter puerorum

rorum Ratfredus, alter verò Mâgisus vocabatur. Tertius verò adolescentulus, qui eos docebat, Rannulfus dicebatur. [1] Senex igitur, qui eos seruabat, nomine Iouethen, videns quæ fiebant, & timore pueros perterritos, dicebat eis: Signate vos pueri, signate vos signo » Sanctæ Crucis, & Psalmos Dauiticos decantate. Im- » probus verò dæmon consumptam extinxit candelam, & se in risum mouens, per aceruum lapideum, qui iuxta erat, proruens, terrorem immensum ex sonitu lapidum concussit. Deinde scurulas quæ in refectorio erant positæ, tota nocte mouens atque remouens, inquietam habitatoribus noctem reddidit. Vasculum verò quod iuxta erat positum vino repletum, dum minister requisisset, vacuum inuenit: neque vllum vestigium vbi in terram defluxerit, repertum est. Felix abierat, qui cùm venisset, & à Fratribus quæ præterita nocte pertulissent phantasmata audisset, [2] acceptam aquam cum sale benedixit, & in circuitu & intus aspersit: atque ab illo die, per Dei gratiam, quieta habitatio permansit.

1 Senes ad custodiam puerorum in Cœnobiis.

2 Aqua vis benedicta.

Sancti Laici Ginguriani conuersatio.

CAPVT XXVIII.

Fvit tempore illo inter Priores huius sacri Cœnobij, Monachus quidam nomine [1] Ginguriânus, laicus quidem, sed Spiritu Sancto, omnibúsque virtutibus plenus. Hic cùm aliquandiù innocentem & simplicem vitam agens, in Monasterio Deo deseruisset, & eius patientiam per molestiam corporis comprobare, aliísque in exemplum ostendere Dominus decreuisset, per Spiritum Sanctum, ei reuelare dignatus est finem vitæ suæ. Venit itaque quadam die ante Abbatem Felicem, atque omnem Congregationem, humiliter satisfaciens, & petens ab omnibus sibi veniam dari. Dum igitur in » circuitu tanquam innocenti & simplici viro respon- » dissent: Dimittat tibi Dominus ignorantias tuas, atque »

1 S. Ginguriânus.

ab omni

« ab omnibus peccatis tuis te absoluat. Scitote ergo, in-
« quit ille, Karissimi Fratres, quia ab hodierna die, neque
« ambulare inter vos, neque manere potero. Rogo chari-
« tatem vestram, vt vestris orationibus me commende-
« tis Deo, & oleo sancto vngatis. Mirantur omnes, quòd quem sanum videbant, vngi se rogaret. Ille autem rogabat, instabat, vt quandiu loqui poterat, vngeretur. Post Capitulum autem, detulit omnia vtensilia atque ferramenta sua, & posuit ante pedes Abbatis, dicens:
« Domne, ecce obedientiam quam mihi seruare præce-
« pisti, commenda eam alicui ex Fratribus. Fuerat enim ipse Beatus vir, custos aluearij ab initio conuersionis suæ, habens sub cura sua plurima apum vasa. Deinde cùm Missa celebraretur, post pacem, ad Sanctum accedens Altare, Communionem Sanctam de manu Sacerdotis accepit. Ac post, ambas manus ad pectus adducens, iuxta gradum altaris se extendens recubuit: atque inter manus eductus est in domum infirmorum, vbi statim sicut postulauerat à Fratribus, oleo sancto vnctus est: atque ab illo die, sicut prædixerat, per totum annum paralysi solutus, in lecto iacens, neque in latere altero se vertere, neque manum ad os ducere potuit. Per annum verò vnum, ei manifestè Dominus per Angelum suum dignatus est obitus sui diem denunciare. Qui manè Riaulum Monachum ad se vocauit, eique
« dixit: Dic, rogo, Frater omni Congregationi nostræ, vt
« gratias Deo semper agant, & in Domino iugiter gau-
« deant. Et nouerint pro certo, quoniam ad nocturnas
« vigilias Sanctum Michaelem Archangelum secum hac
« nocte habuerint, qui antequàm omninò vigiliæ sona-
« rentur, in specie pulcherrimi infantis mihi cum maxi-
« mo lumine apparuit, & quis esset dixit. Et adiecit: Ne
« timeas, inquit, sed præpara te, quia cum luce huius diei
« de corpore tuo exibis ad meliorem vitam: ac deinde
« per fenestram Orientalem, cum suo lumine Ecclesiam
« intrauit. Et quandiù vigiliæ celebrabantur, præclarum
« illud lumen ab Ecclesia non recessit. Nunc ergo, charis-
« sime Frater, nuncia Fratribus nostris quæ tibi dixi. Et

quòd

quòd gratias charitati eorum refero, quia obsequium » mihi per totum istum annum exibuerunt. Obsecro au- » tem, vt Communionem Sanctam mihi deferas, atque » ab hora vespertina obitum meum obserues. Igitur, » post Vesperas vocauit seruitorem suum, eique dixit: Voca Fratres meos ad me, quia iam de hac vita exeo. » Omni itaquè Congregatione ad eum coadunata, de hac vita eadem qua prædixerat hora, migrauit ad Dominum, quarto Kalend. Octobris.

Alterius Gulstanni Laici vita.

CAPVT XXIX.

1 B. Gulstanus.

VIr quoquè vitæ Venerabilis, & memoria dignus, eisdem temporibus in hoc sacro Cœnobio refulsit [1] Gulstanus. Hic etiam laïcus erat, sed Psalmos & orationes, quas memoriter didicerat, nocte diéque ante Deum decantare non cessabat, pernox in vigiliis: ita vt etiam decrepita ætate, vix eum vidisses tribus horis æstate aut hyeme, in lecto iacere. Hic verò in adolescentia sua a piraticis prædonibus est separatus per Fælicem, qui eo tempore in Ossa insula heremiticam necdum Monachus ducebat vitam: ipsam quoquè, quam eo tempore ab eo didicerat, semper dilexit vsque ad finem vitæ suæ, ducere vitam. Parcus in cibis, & in potu, in vigiliis & oratione assiduus. Huius itaquè viri merita, Dominus declarare dignatus est, etiam in vita sua. Nam longè latéque laudes & præconia ipsius, in ore omnium nauigatorum huius regionis resonabant. Plurimas namque per eum Dominus dignabatur operari virtutes & miracula, ita vt enarrare vel dinumerare ea vix aliquis posset. Defunctus autem est quinto Kalend. Decembris, apud [2] Bellumvidere castrum, vbi pro vtilitate Monasterij sui venerat, in domo Monachorum Sancti [3] Petri Maliacensium. Sed vbi voce præconis fuit auditum, quòd Beatus Gulstanus de hac vita migrasset; media enim nocte transierat,

2 Castrum Bellūvidere.

3 Monachi Maliacenses.

conti

continuò de lectulis dissilientes viri Nobiles, simul cum matronis, & cunctis qui audiebant, certatim festinabant ire cum cereis & lampadibus, vt obsequium ferrent viro Dei: ita vt vix posset ipsa domus, continere multitudinem. Videntes itaquè Monachi Sancti Philiberti, multa ornamenta, pecuniam quoquè copiosam & cereorum diuersam multitudinem circa corpus viri Dei aggregari: persuaserunt omnibus, qui conuenerant, vt ad Ecclesiam suam sanctum corpus deferrent. Sed resistentibus Monachis, in quorum hospitio defunctus fuerat, famulis etiam contradicentibus, ne ab illa domo moueretur, donec illud possent ad suum reducere Monasterium. Illi è contrario, concitata multitudine, rapientes illum de domo illa cum omni apparatu suo & luminibus, ad Ecclesiam suam deportauerunt, & immensam quæ offerebatur per triduum pecuniam colligentes, post tertium diem sepelierunt eum. Igitur cùm ad Monasterium eius hæc nunciata fuissent, [4] Vitalis Abbas illuc perrexit, & vt corpus Monachi sui sibi redderetur, humiliter rogauit. Sed illi, non Sancti viri dilectione, sed potiùs amore pecuniarum, quæ quotidiè ad eius vndiquè deferebantur sepulchrum, nullum reddiderunt responsum. Ille ad Episcopum [5] Pictauensem Isembardum abiit, clamorem ferens de iniuria ablati sibi corporis Monachi sui. Episcopus, quia inobedientes præceptis suis ipsi Monachi fuerant, præcepit eos cum suo Abbate ad Synodum suam venire, Abbatem etiam Vitalem præcepit adesse. Cùm ergo venissent, & in Synodo vtrique eorum causam dixissent: Episcopus præcepit Abbatibus, atque Canonicis Nobilibus qui aderant, vt .:.:.:.:.:.:.:.:.:.:.:.:.

4 Vitalis Abbas.

5 Isembardus Episcopus Pictauensis.

Hic desinunt membranæ Floriacensis in historia vitæ S. Gildæ, cognomine Sapientis.

Porrò per Deum iterum atque iterum obtestatur Britannos omnes aliósve, qui integram hanc historiam nacti fuerint, ipsius euulgator Ioannes à Bosco, ne posteritatem eius lectione diutiùs permittant defraudari.

SANCTI

SANCTI SAMSONIS

EPISCOPI ET CONFESSORIS

VITA, VNICO LIBRO DESCRIPTA

Anonymo, veteri tamen & docto authore: è membranis antiquissimis Floriacensibus, luci fideliter nunc primùm exposita.

E sterili Matre, S. Samson esse concipiendus prædicitur.

CAPVT I.

INTER alia Sancti Samsonis mirifica gesta, illud Miraculum quòd Deus Omnipotens ante conceptionem eius in vtero matris suę, de eò ostendere dignatus est, silendũ non esse puto. Nã pater eiusdem Sancti Samsonis. Demetiano ex genere, Amon nomine, exortus est: & mater eius Anna nomine, de[1] Venetia prouincia quæ proxima est eidem[2] Demetiæ exorta est. Qui nobiles parentes, vnitis consiliis vtrorũ parentum suorum: secundũ Omnipotentis Dei dispensationem, Nobiliter coniuncti sunt. Nam parentes eorumdem cõiungum, altrices Regum vtriúsque prouinciæ fuerunt. Et nomina eorum enumerare atque legere, multis vicibus audiui. Sed Amoni Sancti Samsonis patri, Frater fuit Vmbrafel nomine, & Annæ matri eius soror fuit Afrella nomine: boni ambo Fratres, bonæ ambæ sorores, de nobilissimis parentibus progeniti. Sed Vmbrafel frater Ammonis, Afrellam Annæ sororem

1 Venetir.
2 Demetia.

rem initio consilio parentum, vxorem sibi duxit. Et ipsa Afrella sorore sua Anna iunior erat, quæ ante Annam sororem suam, tres filios concepit & peperit. Ammon verò ac vxor eius Anna, iam in desperatione erãt: eò quòd prolem non habebant, & ab omnibus vicinis & amicis ac parentibus suis, Anna quasi auorsa & sterilis putabatur, desperato iam vteri sui partu. Interim Ammon & Anna contristati valde, ieiuniis inhærentes, vigiliis se constringẽtes, eleemosynas pauperibus erogantes, debita debitoribus suis relaxantes, tributa seruis suis leuigantes, vnanimiter plena fide preces Deo Omnipotenti effuderunt: vt auxilium illis de hac sterilitate præbere dignaretur. Quodam itaque die festo: dum ad Ecclesiam conuenirent & ibi sermocinationem inter multos de [3] Librario quodam in longinquam Aquilonis terram habitante, & quamdam * prædicationis artem hominibus exercente audirent, quem à multis prouinciis innumera hominum multitudo frequentare consueuerat, quia omnia quæ illis dicebat, pro certo & sine dubio eueniebant. Hi itaque, certatim cùm aliis multis ire ad eum destinantibus: de eadem Ecclesia ad domum non reuertentes, & de Dei misericordia confidentes, læti animo, vnanimiter ad eundem magistrum interrogandum iter direxerunt. Actúmque est vt confecto tanti itineris labore, post diem tertium, ad locum vbi ille Librarius habitabat peruenêre. Atque ibi magistrum illum cum populis multis sedentem atque de causis singulis multa disputantem, & illis quæ futura erant indicantem, reperiunt. Tunc Ammon citò munera attollens, Magistrúmque cum sua vxore supplicans, vt ad eorum causam diligenter animum suum dirigeret, promptus & supplex precabatur. At ille aliis causis derelictis, pro bonis personis ac longinquis viatoribus vt silentium fieret, & causam illorum cùm silentiũ audiret, « humiliter indicauit. Et inquiens ait. O filioli, propter « quid tanto itinere venistis? Causam mihi narrate. Aperiente itaque os suum Ammone, cum ingenti læti-

3 Librarius vir Propheta.

** Prædictionis.*

tia compescuit eum magister, dicens. Causam scio ad- »
uentus vestri, quia vxor tua huc vsque sterilis fuit. »
Sed credo, quòd diuina misericordia citò adueniet il- »
li. Tu verò fac virgam argenteam secundum vxoris »
tuæ longitudinis mensuram, & da pro anima illius & »
tua in eleemosinam: Et Deinde Deus Omnipotens re- »
suscitabit vobis semen secundum voluntatem suam, »
& secundum desiderium vestrum. Quo audito Ammon »
hilariter respondens dixit. Tres virgas argenteas coæ- »
quantes sibi dabo, videns autem magister intellectum
& prudentiam viri, manere eos apud se in hospitium
fecit.

Angelus mulieri apparet.

CAPVT II.

CVmque post lassitudinem viæ, se sopori dedissent: mulieri Annæ quiescenti, Angelus à Domino missus est, inquiens. O mulier firma in fide & stabi- »
lis in Dei dilectione, perseuerans in bono opere, »
in prece felix es, felíxque vterus tuus, feliciórque »
erit fructus vteri tui [1]. Ecce enim Deo iubente fi- »
lium habebis, & Samsonem nomen illi vocabis. Et »
quem tu paries: ille filius Dei erit. Tremebunda ita- »
que mulier, necnon & læta nimietate visionis, &
pro fulgore Angeli sibi adstantis, & pro verecundia,
vt est moris bonarum fœminarum, nihil respondere
poterat. Ad quam Angelus leniter fatur inquiens. Ne »
timeas bona mulier neque diffidas. Dominus enim cō- »
fortari dignabitur mœroré tuum, & lachrymæ tuæ ver- »
tentur in gaudium; quia lachrymæ dum veniam postu- »
lant, citò misericordiam promerentur. Et tuæ lachry- »
mæ misericordiam Dei meruerunt, & fidem huius rei »
mane habebis per magistrum ad quem venisti. Et cum »
hoc dixisset Angelus, enanuit, Expergefacta itaque mu- »
lier à somno, cuncta quæ viderat & audierat per or-
dinem viro suo replicauit. Gaudentibus autem illis, &
inuicem tractantibus: reciproca lux affuit diei. Cúm-
que

1 *Scilicet gratia adoptionis, non natura vnitate quomodo Christus.*

que illi pro itineris prolixitate, manè surgerent:& ve-
« stimenta induerent:magister affuit dicens. O fœmina
« bona es, beatúsque vterus tuus, sed beatior erit fru-
« ctus ventris tui: mihi enim hac nocte Dominus digna-
« tus est reuelare de te,& de tua prole.Nam primus par-
« tus tuus, summus à Deo sacerdos destinatus est:& vt
« hunc pepereris Samsonem vocabis.Et postea legitimo
« tempore trades eum disciplinis discendis. Hic erit Dei
« altissimi sacerdos,multis gentibus profuturus. Benedi-
ctisque illis, abierunt domum cùm lætitia & exulta-
tione,& sine mora promissio Dei adest.

S.Samson nascitur, & Scholis traditur.

CAPVT III.

Itaque mater cùm viro suo dormiens, concepit in
vtero suo filium.Quánsque, vsque ad tempus à Deo
destinatum portabat illum. Sed tempus adfuit partus,
& illa peperit filium suum primogenitum, iam à Deo
Omnipotente electum atque Benedictum.Et cum om-
nes vicini eorum hoc audiissent, gratias Deo referen-
« tes gauisi sunt gaudio magno dicentes.Benedictus Do-
« minus Deus noster, qui suam misericordiam vobis lar-
« giri dignatus est. Nutrito itaque Nobiliter filio,& No-
bili ritu Baptisato secundum Nobilitatem Patrum,no-
men quòd Angelus indicauerat ei impositum est. Et
erat mater eius die ac nocte satagens, ne pars Deo de-
stinata ac multis profutura, vllo modo pollueretur.Et
si illa in hoc satagebat, magis erat sollicitudo diuinæ
Prouidentiæ de eo,quæ illum antequam fieret,denun-
ciauerat. Interim iuuenilis ætas iam discendi atque
scribendi artem desiderabat, quòd postea veritatis
probauit euentus. Nam cum esset annorum circiter
quinque, ille solus tota mentis auiditate scholam adi-
re voluit. Sed pater eius renuebat illum esse cleri-
cum, magis cupiens militem esse terrenum: vt adeò
conflictus indesinens inter ambos parentes, nocte ac
die fieret. Illa cupiebat militem esse cælestem, ille

deſiderabat eſſe terrenum. Sed dum hæc conflictio inter illos erat: quadam nocte. Ammoni in lecto dormienti, cæleſtis increpatio adeſt dicens: O Ammon, quare partem mihi deſtinatam, à me » prohibere cupis? Cito ergo ſi hoc facere non deſie- » ris, vindictam de hac re inuenies. Ammon verò tan- » tæ viſionis admiratione à ſomno expergefactus ad terrámque conſternatus, & timore ingenti conſtrictus: penitudinem facti ſui gerens, nihil ampliùs contra Dei voluntatem de filio ſuo acturum ſe confirmabat. Illico verò, illo die Ammon ſine vlla mora filiũ ſuum duci ad ſcholam compulit, dicens: Non moremur filium » noſtrum, immò potiùs Dei, ad ſcholam duci. Nã Deus » cum illo eſt, & nihil contra Dominum agere debemus. Et cuncta quæ viderat ille nocte de illo, ſuæ coniugi replicauit. Illa verò ouans, toto cordis affectu magnificabat Dominum in cunctis beneficiis ſuis: quæ miſericorditer præſtitit illis. Atque eadem hora ſimiliter ſurgentes, ad ſcholam filium ſuum, ad egregium magiſtrum Britannorum qui [1] Hildutus vocabatur, ducere perrexerunt. Et ipſe Hildutus diſcipulus ſancti [2] Germani erat, ipſéque Germanus ordinauit eum in ſua iuuentute, ad gradum presbyteratus. Ille verò Hildutus de totis ſcripturis Veteris ac Noui Teſtamenti, & in omni Philoſophiæ genere ac Metricæ & Rethoricæ diſciplinis doctus erat: Scripturæ vniuerſæ peritiſſimus, ac futurorum præcius.

1 *Hildutus Doctor.*

2 *S.Germanus.*

Mira indoles & pietas S.Samſonis.

CAPVT IIII.

HIc itaque Sanctus Hildutus, cùm electum Dei Samſonem oculis vidiſſet: ac de manu ſuæ matris cum donariis quæ cum illo parentes eius adportauerant ſecundum morem recepiſſet: atque amanter illum deoſcularetur, reſpiciens in cælum & benedicens ei: ita ſermonem exorſus eſt dicens: Gratias agimus Deo » Omnipotenti, qui luminare hoc nobis indignis, noſtra »
de

« de gente in terra accendere dignatus est.En Augustum « nostræ regionis caput. En Pontifex summus multis ci- « tra vltráque mare profuturus. En egregius omnium « Britannorum sacerdos. En doctor post Apostolos om- « nium Ecclesiarum peritissimus. Hic erit sanctus pius & « Ecclesiasticus. Hæc audientes parentes eius, plus de eo audire voluerunt, rogantes humiliter vt plus reuelaret. Sanctus vero Hildutus ita responsum reddidit dicens: « Non meum hoc dicere vobis, nec vestrum est à me in- « terrogare. Quid plura? parentes reuersi sunt, & ille cum supradicto magistro remansit. Nullus more infantum post matrem patremve erat fletus, sed quasi à suis primis cunabulis ibi nutriretur, delectabiliter mansit. Mirum in modum sub vna eadémque die vicenas aleas, thesseráſque agnouit totas: nec opus ei fuit ampliùs demonstrare, Et quod est mirabilius his omnibus, in vna hebdomada omnium literarum distinctiones, prouerbiorum coniunctiones, Deo reuelante potuit intelligere. Nam in legendo ita tenuis erat sensus eius, tantum quantum humana mens capere vix potest. Cùm enim esset annorum circiter quindecim, ieiuniis frequentissimis & vigiliis prolixioribus, præ omnibus fratribus ibidem habitantibus se exercebat. Ita vt super positiones, sæpè & biduanas ieiunij facere contenderet: prohibente illum prudentissimo magistro, ac dicente: Non conue- « nit fili vt corpusculum adhuc iuuenili ætate florens, « intemperatis frangatur ieiuniis. In altioribus autem scripturarum intelligētiis tàm acutus erat sensus eius, vt plus in spiritalibus documentis, quàm quæ ei à supradicto magistro insinuabantur, inquireret. Quadam itaque die dum colloquium inter sese haberent ille & magister suus: In incertam inciderunt quæstionem, & cunctos contractus Veteris ac Noui Testamenti diligenter perscrutantes, explanationem eius nullatenùs reperire potuerunt. Quo facto destinauit sanctus Samson intra semetipsum, ieiuniis ac vigiliis orationibúsque incumbere, quoad explanationē huius quæ-

stionis, Deus illi monstrare dignaretur. Tertia demùm nocte, assistere sibi lucem cælitùs emissam vidit, ac leniter ei dicentem. Ne amplius fatigeris electe Dei. » Ecce enim non solum resolutionem huius quæstionis » pro qua laborasti consequêris, sed quæcunque à Deo » per orationem & ieiunium petieris, exigentibus tuis » meritis adepturus es. Tùm sanctus Samson Deo Om- » nipotenti gratias referens, lætus admodum, suo magistro quietè replicauit.

Sanctus Samson adeundo Regem Francorum, cæco visum restituit.

CAPVT IIII.

QVodam itaque die, multi innumerabiles ex diuersis partibus conuenerunt ad locum vbi erat sanctus Samson, & ille qualitatem Prouinciæ requirebat ab eis. Et vnus prudentior cæteris, respondit ei dicens. Homines prouinciæ huius magnum mœrorem » habent. Et ille causam percunctatus est. At vir ille ait. » Imperatorem dignissimum [1] Ionam filium [2] Riadam » habebamus, & vnus Dux nequissimus nomine [3] Com- » morus dolo interfecit eum. Ac deinde pro illo fœ- » dissima dominatione, in hac regione dominatur. Sed » magis dolent de filio Ionæ [4] Induualo nomine, qui » post mortem patris sui, ante Commorum virum ne- » quissimum, in Franciam fugiit. Tunc sanctus Samson » hoc admirans, & verum esse sicut vir ei dixerat inuestigans: cogitauit in Franciam ire: & sic per dispensationem Dei, misericordia motus adire Regem [5] Hildebertum destinauit, commitante cum eo semper in omnibus Christo. Et dum in illo itinere ambularet, semper virtutes multas faciebat: itavt fama illius antequam ad palatium perueniret, exiret, adeò vt multi quibus mens sanior erat, ante aduentum eius iam videre eum desiderarent. Illó enim die quo ad Regiam applicuit, antequam ad palatium veniret: Quidam cæcus sancti Samsonis meritorum ignarus, Duce præeunte

1 Ionas Rex.
2 Riadas Rex.
3 Commorus Dux.
4 Induualus Rex.
5 Hildebertus Rex.

eunte in via, comperit Beatum Samsoné hymnos ante se decantantem. Tum ille cœcus Spiritu sancto accensus, suauitatem hymnorum audiens, voce flebili deprecatur: vt ipsi perditum restitueret lumen. Sanctus verò Samson miserum illum, inter asperas vias, intérque iacentia saxa nō patiebatur dubio amplius oberrare gressu. Beatus autem, interno mentis obtutu cœlorum mysteria penetrans, quamlibet cœcus ille in precibus garrula oratione persisteret [6], sacrum officium non destitit perficere. Interea cum sacramentum foret impletum, quasi vox tumultuaria hactenus non fuisset obaudita: sanctus Samson digitos suos super oculos eius imposuit. Hoc igitur potitus dono, clausis vir cœpit palpitare luminibus: leuatísque scammis, protinus cœcitate depulsa, luce recepta, obscura lumina sanantur.

6 *Horæ Canonicæ.*

S. Samson serpentem fugat.

CAPVT V.

TVnc Rex hæc verba atque miracula audiens, placere Sancto Samsoni volens, & virtutem de eo fieri desiderans, ac verba de ore eius audire cupiens, atque auidiùs magis ac magis illum diligens, & in amore eius semper ardens, atque omnia bona ei promittens, & in colloquio illius ardenter ouans, & in faciem eius semper respiciens, gratiam Dei in eo fieri credens, Dominúmque cum eo vbique ambulare non dubitans, ac de supradicto Induualo bona promittens:
" supplex ac leniter precabatur, dicens: Ingentem, electe
" Dei, habemus quærelam. Est enim malus serpens dirus
" valdè, magnam partem de nostra terra deuastans. Au-
" diuimus verò de te, multis vicibus iam victorem fuisse
" in simili causa. Et nos volumus, si tibi contrarium non
" est, vt expellas illum à loco in quo est. Et si Deus tuus
" in hoc tibi victoriam dederit, nos illam terram cum
" filiis, & pratis, & pascuis, vineisque, cum aquarum de-

 cursibus,

cursibus, tibi in hæreditatem perpetuam indubitanter » consecrabimus. Tunc Sanctus Samson, in Dei Omni- » potentis virtute fretus, hilari vultu, interrogauit eum, dicens: Quo nomine vocatur ille locus, in quo ille » serpens malignus ac dirus, terram deuastans ac homi- » nes necans habitat? Tunc Rex ait illi: Si tu victor fueris » de illo serpente, nomen illi loco impones. Et quod- » cumque nomen illi impones, illud erit nomen eius » vsque in sempiternum. Sanctus verò Samson hoc au- » diens, respondens, Regi dixit: Vos omnes vnà nobis- » cum venite, & de illo serpente, sicut desideratis, mira- » bilia Dei Omnipotentis sine dubio videbitis. Et illi » omnes vnà cum Rege dixerunt: Antecede nos, electe » Dei, & nos insequemur vestigia tua. Et vnum comper- » tum posuerunt ante illum fidentem in Dominum, iti- neris cognitione fretum. Et Sanctus Samson insequu- tus est eum, & discipuli sui post eum, & post discipu- los, Rex vnà cum Comitibus, ac Ducibus suis, cum reliquis populis simul, & cum fœminis ambulabat. Factum est autem, vt tandem peruenirent ad horren- dum illud antrum, in quo serpens erat, ex quo de capite serpentis fumus ascendebat. Quo viso, Sanctus Sam- son Regi ac aliis insequentibus dixit: Constantes esto- » te, & hùc state expectantes me, donec cum victoria re- » uertar ad vos. Manentibus autem illis, ipse intrepidè, » Deo comite, ad ostium terribilis antri peruenit. Ibique genua ad terram flectens, ex toto corde orationem fundens, totáque fide Dominum victorem omnium petens, serpente ad extremitatem speluncæ fugiente, eleuata voce clamauit, dicens: In nomine Christi Filij » Dei victoris inimici, præcipio tibi ne tardaueris foras » venire. Et ille serpens statim, videntibus omnibus ibi » astantibus, toto corde tremens, inclinato ad terram ca- pite, mirissimè foras egrediebatur. Tunc Sanctus Sam- son stolam suam circa collum eius posuit, & iuxta se trahebat eum: & semita illius in terra fumans ardebat. S. verò Samson ad superuerticem cuiusdam montis so- *Psalm. 26. 1.* litum Psalmum decantans, qui est: *Dominus illuminatio mea,*

mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? cum eo ascendit. Et exinde imperauit ei, dicens, vt vltra quoddam flumen exiret, quod prope erat, & nunquam exinde vlli creaturæ noceret. Et ille serpens sine mora, videntibus omnibus, trans flumen petiit desertum. Et exinde nusquam comparuit.
« Tunc Rex Childebertus eleuata voce dixit: Magnus
« est Deus Christianorum, qui innumeras virtutes per
« seruos suos operatur. Cui subdita sunt omnia in cœlo
« & in terra, cui feræ colla submittunt, alites famulantur.

S. Samson, venenum Crucis signo dissipat.

CAPVT VI.

Regressis cunctis in palatium, tempus prãdij affuit, & ille ad mensam, vnà cum Rege sedere compellitur. Sed cùm ille ab omnibus miro affectu diligeretur, à Regina sola magno odio habebatur, quæ Indualum valdè amabat. Hæc enim volebat Sanctum Samsonem arte aliqua magica extinguere, ob quod venenum ei in vitro miscere fecit: eique vnà cum Rege sedenti, per suum ministrum dari præcepit. Recipiente itaquè Rege suum potum, minister ille vitrum plenum veneno mixtum, Sancto Samsoni attulit. Tùm ille diuinitùs inspiratus, in vitrum positum in manu tenentis, in quo venenum positum erat, signum Crucis imposuit, & vitrum statim in quatuor partes diuisum est. Et veneno effuso, manus tenentis, videntibus cunctis, vsque ad ossa crepuit. Sanctus verò Samson humiliter dixit:
« O frater, indecens est hoc poculum homini ad bi-
« bendum dare. Interim periclitabatur ille minister, qui poculum ei porrexisset: ita vt nullo modo stare posset, sed amarè fleret. Sanctus verò Samson ministro flenti
« dixit: Amice, noli flere, si Deo placuerit, sanus & in-
« columis eris. Statímque imposito solito Crucis signaculo in manu læsi, coram Rege & multis aliis astantibus, sanus factus est.

S. Samson, ferocem equum, Crucis signo domat, & leonem enecat.

CAPVT VII.

HOnorante itaquè illum Rege, & aliis ibi astantibus, eum adorantibus: Regina perseuerabat contra eum in malitia sua. Et factum est, cùm Rege concedente, ad locum vbi Induualus erat, Sanctus Samson ire vellet. Regina illa equum furiosum indomitúmque, ad ducendum eum, de grege adduci iussit. Quo viso, Sanctus Samson signum Crucis in faciem eius imposuit, & sella desuper imposita, ipse super eum sedit. Ita, tàm mitis equus & tremens erat, vt vix pedem mouere, vel progredi auderet, mitigante illum Christo sub suo electo, qui omnia regit & conseruat. Tunc timor inuasit omnes, ita vt vna voce dicerent: Verè hic homo » electus Dei est. Illud quoquè miraculum, quod ante » eum in illa hora in porta euenit, silendum non est. Nam cùm ille progrediebatur, & equus sub illo mitissimè ambularet. Regina perniciosa perseuerans in sua malitia, Sanctum Samsonem consummare & extinguere cupiens, trucem ad iracundiam, furibundúmque à suis custodibus prouocare, atque in portam dissolutum obuiam ei, quasi nescientibus illis, adduci mandauit leonem. Progrediente itaque Sancto Samsone, cum solitis armis ante suos comites: Leo trux & furibundus videns eum recto cursu atque intrepido venientem, mutata ferocitate, ac Deo pro suo electo mitigante, quasi ictum in oculis excepisset, in fugam se velociter dedit. Tunc Sanctus ille valdè turbatus, omnium quæ gesta erant conscius: solitis iaculis de Diuinis sententiis post bestiam sub Christi nominis inuocatione, quasi spiritali fundibulo vocem emittens, ita dixit: Impero » tibi in nomine Iesu Christi, qui dedit nobis potestatem » calcandi super vos, & super consimiles vestros, vt ter- » ror tuus ab hodierno die nunquam crescat in humano » genere: sed præsentibus his omnibus, velociter expi- » res. Vt sciant hi & intelligant, quòd Christus, quem »

confi

confitemur,inuictus eſt.Et inter omnia,& ſuper omnia victor eſt,in cœlo & in terra.Completa itaquè oratione,cunctis videntibus, leo crudelis ac furibundus præcipitauit ſe, atque ex illa hora extinctus eſt. Tunc hi omnes ſimiliter hoc videntes, timore arrepti ceciderunt ad pedes Sancti Samſonis,atque omnia ſecundùm voluntatem ſuam promiſerunt ei facere. Ac ne vltrà iniuriam pateretur, Induualum ſupradictum tradiderunt ei,dicentes: Accipe illum quem quæris. Et ſi plus deſideras,citò inuenies.Tunc Sanctus Samſon hilariter dixit:Gloria Omnipotenti Deo,eiúſque Vnigenito Filio,vnà cum Spiritu Sancto, qui in Trinitate perfecta, & maieſtatis vnitate adoratur & colitur, & ex corde perfecto indeficienter magnificatur atque laudatur. Quis enim mortalium, Dominum perfectè aut condignè laudare, aut magnificare valet,quantum debet?

Horrendus Reginæ interitus.

CAPVT VIII.

REx verò Hildebertus Sanctum Samſonem velut Angelum venerans,totum agrum illum à ſerpente vaſtatum, ſicut iam ſuperiùs promiſit, tradidit ei in hęreditatem perpetuam.Rogauerúntque illum omnes, vt in eo Miſſam celebraret, antequàm ad agros ſibi commendatos diſpergerentur. Et ille voluntariè acquieuit.Illi verò certatim deſcendebant ad Miſſam audiendam. Et ille ante eos in antrum horribile, in quo ſerpens fuerat, antecedit: & ibi poſito altari, Miſſam celebrauit. Sed Regina in ſua malicia perſeuerans, ad altare collum vertit, Sancti Samſonis orationem contemnens: & interim ſine mora, Diuina vindicta ei adfuit. Nam cùm ad *Agnus Dei* ventum eſt, oculi Reginæ de capite ſuo euulſi ſunt, & ſuper petram ante pedes eius ceciderunt: ac totus eius ſanguis per locum oculorum foras emanauit. Móxque videntibus omnibus ita aſtantibus,antequàm S.Samſon vltimam Collectam

compleret, fœdissima morte defuncta est. Sanctus verò Samson nomen loci illius [1] Penetale vocauit: & à Rege postulauit, vt Monasterium ibi iussu illius ædificaretur. Et ille spontaneè permisit. Tunc Sanctus Samson discipulos ibi relinquens, ad palatium cum Rege, vnde venerant, iter arripuit. Atque illo in itinere, multos ægros diuersis infirmitatibus detentos, pristinæ restituit sanitati. Quæ si per singula miracula replicamus, ad excessum ducimur antequàm perficiamus. Sermo enim eius charitate erat plenus. Quis enim vnquam eloquium eius suauissimum audiens, satiari potuit de his, quæ ex sermonis eius dulcedine proferebantur? Sed quis vultum eius sanctitatis imaginem præferentem respiciens, non magis videndi eum sæpiùs desiderium sumeret? Nam in toto tempore vitæ suæ, abstinentiæ regulam, quam in principio arripuerat, nunquam mutauit: extitit enim illis temporibus, Angelicam in terris agens vitam. Sanctus verò Samson illud Monasterium in loco serpentis constructum, cui Penetale est vocabulum, loco primo à se anteà constructo, cuius nomen est Dol, licentia & permissione Imperatoris Childeberti, in subiectionem vsque in perpetuum commendauit.

[1] *Penetale.*

Auium strepitum, mirabiliter sanctus Samson compescit.

CAPVT IX.

ALiud quoque miraculum, quod de virtute sancti Samsonis euenit replicandum est. Monasterium eius propè mare est: & ille quærelam habebat, eo quod diuersæ aues innumerabiles circa Monasterium ex vtraque parte, Id est Anseres fuluæ & albicantes conueniebant, quæ molestiam illi ac aliis fratribus inferebant: itavt aliquis verbum alterius, propter sonos diuersos vix audire poterat. Sanctus vero Samson quadam die quando non putabatur, virgam

in

in manu tenens perrexit inter paludes, vbi diuersæ
« aues morabantur: & eleuata voce dixit. In nomine
« Christi filij Dei qui me ad hunc locum inuitauit per
« gratiam suam, præcipio vobis vt ante me pergatis ad
« Monasterium in quo nunc vsque molestiam fecistis,&
« nulla ex vobis in altū alas extendere possit.Ita illæ tā
diuersæ aues ante eum in vno grege congregatæ sunt,
vt in Monasterium quasi aues domitæ intrarent;& ibi
quasi in custodia vsque in crastinum diem reseruatæ
sunt. Sed in illa nocte vulpes casu inter illas aues intrauit,& vnam secum tulit:sed mirum in modum deuorare non potuit. In crastina enim die circa horam
diei tertiam, post orationes completas sanctus Samson ad locum in quo diuersæ aues quasi in custodia
erant clausæ perrexit, & considerans aliquam ex eis
« deesse,dixit. Domine qui creasti me,quod furatum est
« restitue. Et sine mora vulpes auem illæsam in ore deportans, & inter alias aues dimittens apparuit. Tunc
« sanctus Samson auibus dixit. Si vultis mihi promitte-
« re numquam molestiam in hoc Monasterium inferre,
« ego dimittam vos in pace. Et illæ extendentes alas
quasi fidem verbo promittentes, rugitum similiter dederunt.Statimque cum magno silentio in diuersa loca
perrexerunt. Et ex illa die illaque hora, in tota terra
ad illud Monasterium pertinente,de illa generatione,
nunc vsque nulla auis descendit.Et hoc miraculum in
tota Francia innotuit.

Fontem S. Samson emanare è petra facit.

CAPVT X.

QVodam etiam tempore, quod sancto Samson[1] contigit dum in memoria adest, silendum non esse puto. Quadam igitur vice de palatio Regis Childeberti, ad Penetale Monasterium regrediebatur sanctus Samson. Qui sanctum Germanum in suo Monasterio habitantem, & cum vindemiatoribus suis in

vinea

vinea stantem reperit: & se inuicem osculantes, gratias Deo referebant. Germanus lætabatur de aduentu S. Samsonis, & sanctus Samson lætus erat pro inuentione sancti Germani. Tunc sanctus Germanus suppliciter rogabat, vt illo die sanctus Samson cum illo maneret. Ille refellebat pro quantitate itineris, vixque compelli potuit, vt cum eo aliquid sibi sumeret. Factúmque est dum prandium pararetur, aqua ad lauandum defuit. Tunc Samson interrogauit dicens, Quare tardatis, cum dies magis declinat? Germanus » vero erubescens ait. Sancte Samson magnam quære- » lam pro penuria aquæ habemus. Samson vero ait. Si » aqua in prope non est, Dominum creatorem omnium » inuocate, vt sicut Israëlitico populo siti deficienti de » petra insuper verticem montis Oreb, aquam tribuere » dignatus: ita modo meritis vestris, fontem aquæ in » perpertuum manantem reddere dignetur. Et hæc di- » cens baculum in manu tenens, virtute Dei fretus, perrexit ad Petram latam quæ iuxta torcular erat: & tetigit eam cuspide baculi sui: quæ sine mora coram cunctis fratribus, fontem largissimum, virtute Dei & sancti Samsonis merito reddidit, qui vsque hodie largissimo riuo fluit. Ille verò, qui ad aquam deportandam in longinquo exierat: ad portam Monasterij adpropinquans, riuum largissimum ad Monasteriũ fluentem vidit. Et admirans dixit. Domine Deus quid est » hoc? Ecce modo aqua largiter decurrit, vndè num- » quam fuit. Et in Monasterium intrans, fontem lucidis- » simum de petra manantem videns, aquam quam deportauerat in terram effundens, cum cæteris fratribus gratias Deo de hoc grandi miraculo referentibus, & honorem sancto Samsoni certatim exibentibus, inclinans se ad terram, Dominum omnium bonorum largitorem benedicebat. Tunc omnes gratias Deo referentes, cibum vnà recipientes, magis de aqua illius noui fontis bibere, quam de vino solito delectabantur. Et post refectionem, sanctum Samsonem vt ibi illa nocte maneret cogebant dicentes. Abba pater esto » nobiscum

« nobiscum hac nocte,& mane proficiscêris in pace. Et ille ne contristarentur fratres sic fecit.

Permutatio ceræ cum vino,à sanctis fit.

CAPVT XI.

TVnc Germanus sanctum Samsonem percunctabatur de qualitate Monasterij, scire cupiens de quibus rebus abundaret, aut de qua penuria vrgere-
« tur. Et sanctus Samson respondit ei dicens. Nostrum
« Monasterium vinum non habet, sed cera abundanter
« vtitur.Et ille ait.Valde necessaria est cera in Monaste-
« rio ad luminaria incendenda. Sanctus vero Samson vicissim eum interrogauit, quibus rebus Monasterium
" eius abundaret. Et ille ait. Vineæ plurimæ fructibus
" fertilissimæ, huic sunt Monasterio. Tunc inito consilio, inter se condictum fuit, vt in vno quoque anno extunc vsque in sempiternum, decima pars vini de Monasterio sancti Germani ad Monasterium sancti Samsonis quod vocatur Penetale redderetur. Quod ita factum est. Postea multis annis labentibus, fratres de Monasterio Penetali cum cera sicut mos erat, ad Monasterium sancti Germani vt decimam partem vini reciperent,perrexerunt.Et clerici Monasterij sancti
" Germani,illis dixerunt. Ite cum cera vestra,nos vino
" nostro indigemus:& exhinc dare vobis nolumus. Illi vero reuertentes, nihil secum portantes, dixerunt.
« Sanctus Samson & sanctus Germanus iudices sint in-
" ter nos.Secundus annus venit,& nihil in vineis inuentum est, nisi decima pars quæ antea fratribus sancti Samsonis dabatur. Illi statim causam penuriæ intelligentes,& fratres sancti Samsonis inuitantes: & totum quod in vineis inuenerunt illis reddentes, dixe-
" runt ceram ab eis accipientes: Orate sanctum Sam-
" sonem pro nobis, ne hæc causa à Deo Omnipotente
" imputetur nobis in culpam. Et ex hodierna die vsque
" in perpetuum, sicut inter sanctos Samsonem & Ger-
" manum condictum fuit,& vos & successores vestri

post

post vos, decimam vini recipite sine vlla mutatione, & »
nos decimam ceræ & successores nostri post nos, à vo- »
bis recipiemus: & sic vsque nunc peragitur. Tertio ve- »
ro anno adueniente, tanta vbertas vinearum affuit: vt totum quod secundo anno defuerat, & quod in illo presente recipiendum erat, modum excederet. Ita in vno anno receperunt, quod ante defuerat.

Comitissam nequam, S. Samson castigat.

CAPVT XII.

ILlo in tempore, erat quidem vir Comes Dúxque nomine [1] Frotgerius, qui vxorem malignam & multas diuitias habebat. Hic quadam vice vxorem suam cum familia sua relinquens, ad Palatium perrexit: & ipsorum subulcus, porcos suos cotidie pascendos in prata S. Samsonis ponebat. Cui sanctus Samson dixit.
Ecce porci tui, rostris suis prata mea subuertunt, sed »
rogo, ne ex hac hora facias. Et ille suggestioni Domi- »
næ suæ, quæ semper sancto Samsoni inuidiosa erat, contra mutire non audens: altera die porcos in prata dimisit. Hoc sanctus videns, eleuata manu eos benedicens, statim omnes porci in hircos, & omnes suos in Capras conuersi sunt: ita vt omnes vna voce dicerent.
Verè hic homo verbo suo omnia potest, & nihil ei »
impossibile est. Illa mulier inuidiosa ad Monasterium »
pergens, nullam [2] mulierem in basilicam sancti Samsonis intrare audiens, & duas ancillas suas tàm volentes quàm nolentes, in basilicam eius ante se introire compellens, & illas illæsas de Ecclesia reuerti videns: illa postremo de æquo descendens, non causa orationis, sed pro contumelia sancti Samsonis, dùm in Ecclesiam intrare volebat: super petram marmoream sicut nix fulgentem, quæ ante limen iacet Ecclesiæ, solo prostrata est: & statim oculi de capite suo super petram ceciderunt, & sanguis eorum qui super petram cecidit, sic vsque hodie indeletus apparet. Comes

1 *Comes Frotgerius.*

2 *Mulieres in Monasterium S. Samsonis non ingrediuntur.*

mes verò de palatio reuertens, & causam commutationis pecorum in aliam effigiem inuestigans, mulierem suam excæcatam considerans, cum multis donariis & plurimis in distributione æterna culturis, ad oratorium sancti Samsonis, vxoris suæ oculos restitui humili supplicatione postulans: volens nolénsque peruenit. Tunc sanctus Samson misericordia motus, omnia quæ attulerat suscipiens, maximè pro amore Christi, digito suo loca oculorum tangens. Illam quæ excæcata venerat, illuminatam viro reddidit, porcis manentibus in diuersis naturis, sicut illis contigerat. Et hoc miraculum, in tota illa regione diuulgatum est.

S. Samson Diuinitùs consecratur Episcopus.

CAPVT XIII.

FActum est ergo dum hæc homines mirarentur, vt dies festus aduenirer, in quo Episcopi necesse habebant in illud Monasterium conuenire, ad ordinationem Episcopi, sicut mos est. Et ille sanctus Samson, nocte illius diei festi, admirabilem vidit visionem, & à candidissimis turbis circumseptari se, & tres Episcopos egregios diadematibus aureis in capite ornatos, atque infulis pulcherrimis indutos in faciem sibi assistere conspexit: pariterque cum illis ingredi Ecclesiam orationis causa compellentes. Ingressus itaque Ecclesiam, vt ipse postea narrabat, quibus nominibus hi tres vocabantur sedulè humiliterque percunctabatur. Et hoc responsum ab eis recepit. Petrum & Iacobum fratrem Domini, & Ioannem esse Euangelistam. Causam vero adueniendi eos fuisse à Domino Iesu Christo, ad corroborandum eum in Sacerdotio summum Sacerdotem. Et cum hunc more Episcopali benedixissent, abierunt. Et ipse euigilans, gratias Deo referens, expectabat aduentum rei. Et cum venissent Episcopi qui ad ordinationem veniebant, duos ad ordinandum deducentes secum [1], tertium secundum morem antiquitus traditum, ordinare volentes, sed

1 Olim simul tres Episcopi, in quibusdam locis ordinabantur.

sed quis adhuc esset ignorantes, vt mos ibi est à tribus Episcopis tres ordinari. Nocte insecuta, adest Angelus Dei, ad [a] Dubritium Pontificem dicens. Scitote » quia sanctus Samson à vobis in tertium ordinandus » est. Sanctus vero Dubritius præ gaudio huius Angelicæ collocutionis euigilans, atque omnia quæ vidisset enarrans: dixit eis. Sanctus Samson, in ordine erit no- » bis tertius. Tunc hi omnes sine vlla ambiguitate, Epi- » scopum eum fieri indubitanter confirmarunt: atque cum aliis duobus in ordinem Episcopalem, pro fidei firmitate statuerunt. Sed sedente illo in cathedram condignam, omnes qui ibi astabant viderunt columbam super eum cælitùs emissam, vicem consuetam reddentem, atque super caput eius tamdiu immobiliter stantem, quoad totum officium completum est. Celebrante autem illo eodem die Missarum solemnia corã omnibus, visum est Dubritio Episcopo & aliis duobus Monachis, ignẽ de ore ac naribus ipsius emanare: atque quod est mirabilius, ex illo eodémque die vsque ad fœlicem vitæ suę finem, quando Missarum solẽnia agebat, Angeli Dei ministri ei semper adstabant. Atque illo solo vidente, Sacrificium cum ipso manibus suis frangebant. Sed hoc miraculum videns, alicui reuelare nolebat nisi fidelissimis suis secretè, contestãs eis, ne in tota vita sua alicui hominum reuelarent.

[a] *Dubritius Episcopus.*

Res mira.

Glorioso fine, S. Samson ex hoc mundo emigrat.

CAPVT XIIII.

INteruallo autem facto, longo vetustatis senio fessus cum diem transmigrationis imminere sibi sentiret: conuocatis ad se fratribus dixit. Consideremus fratres » quid sumus, & quid erimus. Quid sumus nisi homines? » Et vnde homines nisi de humo? & quid humus nisi » puluis & cinis? Et quid erimus, nisi quod dictum est. » *Cum apparuerit Christus similes ei erimus*, hoc est in » æternitate & in immortalitate. Ideo abnegemus quod » sumus, & incipiamus esse quod non sumus, Christo attestante

Colos. 3. 4.

" testante qui ait. *Qui vult venire post me, abneget semet-* *Luc. 23. 9.*
" *ipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Ergo,
" omne bonum in summo Deo sperandum est. Ideò co-
" gitemus semper vltimum nostri obitus diem, ornemus
" finem nostrum, componamus vitam nostram: Et quan-
" tum incerti sumus de die nostri obitus, tantum parati
" simus in expectatione illius. Vt quandocumque vene-
" rit, euigilet fides nostra, vigilantiæ præmium de Domi-
" no receptura. Consideremus ac pensemus quàm di-
" strictus venturus est Iudex noster; qui non solum ope-
" rum, sed cogitationum exactor apparebit. Sed ego
" precor Dominum, vt ad bonum faciendum crescere
" vos faciat, & semper in melius proficere: Et qui dedit
" vobis initium conuersionis, ipse tribuere dignetur
" perseuerantiam actionis. Quia omne opus in fine con-
" sistit. Non lacescat mens vestra, non turbetur cor
" vestrum: viriliter agite, & omnia vestra in charita-
" te fiant. Laborate in quantum potestis, quia non
" potestis quantum debetis. Ergo optandum est no-
" bis, cum summa intentione ad cæleste regnum festina-
" re: in quo vocem desiderabilem audire mereamur, de-
" qua Dominus. *Venite Benedicti patris mei: percipite* *Mat. 25. 34.*
" *regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* Bene valeatis, Christo placeatis cui famulamini. His dictis, & fratribus prælato constituto: læto animo cursu vitæ suæ impleto, completis omnibus virtutibus quas Dominus per illum operari dignatus est, longo vetustatis senio fessus, fœlici remeatu dolentibus & lugentibus omnibus discipulis monachisque cunctis ac famulis lachrymas vna effundentibus, & ad terram se similiter prosternentibus: beatam animam quinto Kalend. Augusti cum beatis meritis quæ in hoc seculo pro nimio labore promeruit: impletis [1] centum viginti Annis, ad cæleste regnum tradidit in manus Angelorum. Cuius corpusculum in Monasterio Doli Penetali, sub spe futuræ resurrectionis positum est. In quo loco meritis Illius Deus Omnipotens, qui operatur omnia in omnibus, innumerabiles virtutes adimpleuit. Sed mirandum

[1] *Vixit annis. 120. S. Sãson.*

 est

est valde, qua felicitate anima eius ascendebat ad cælum, itavt fratres exequias sepulturæ præparantes audiebant choros Angelorum, & Archangelorum, Patriarcharum, & Prophetarum, & Apostolorum Martyrum & Confessorum, Hymnos in excelso decantantes, vna voce, vna modulatione, vno concentu animam eius venerantes sine intermissione: quoúsque in cælum intrarent. Fratres verò hoc audientes, gratias Deo referebant dicentes. Benedictus Dominus, qui animam »
nostri pastoris, cùm Hymnis, & choris, & canticis spi- »
ritualibus recipere dignatus est in cælum: Et nos mo- »
do sine dubio scimus, quod ille intercessor erit pro no- »
bis ad Dominum. Cui est honor &c. »

Explicit Vita S. Samsonis, in qua mihi videntur quædam deesse.

SEQVI

SEQVITVR VITA SANCTI MACHVTIS EPISCOPI

EX EISDEM MEMBRANIS Floriacensibus vetustissimis.

Authore quidem anonymo, sed graui & vetustissimo.

PROLOGVS.

AVTHOREM omnium & discretorem creaturarum Omnipotentem Dominum, qui mirabilis est semper in Sanctis suis, quíque eos præsciuit & prædestinauit ante mundi constitutionem: oportet nos, Fratres charissimi, tota virtute & diligentia mentis excolere, piisque desideriis conlaudare. Iustum etenim & iure debitum est, vt creatura maximè rationalis, suum assiduè glorificet factorem. Dominúmque Dei filium, verum Deum & super omnia regnantem credendo conlaudet Redemptorem. Quid enim aliud retribuemus Domino pro omnibus quæ ipse humano generi gratis & largiter tribuit, nisi vt humili intentione & mentali affectu, vniuersa pro captu mẽtis beneficia eius considerãtes, reddamus ei pro singulis sacrificium laudis? Ex eius nãque pio munere, & conlatione tribuitur, quicquid in sanctis suis de vtilitatis & sanctitatis virtutúmque ac miraculorum profectibus inuenitur, vt Christi laus semper per eos & in eis, accrescat in secula. Et nos igitur ad laudem Dei augmentandam & propalandam, aliqua

Extat illa quidẽ in Surio: sed hac quam exhibemus alia est.

de vita & conuersatione Sancti Machutis stilo perstringere curauimus: quatenus & Redemptori nostro talenti nobis comissi quædam incrementa soluamus, & ipsius sancti cuius gesta recolimus patrocino, in nostris necessitatibus adiuuemur.

VITA SANCTI MACHVTIS.

Ortus S. Machutis atque pueritia.

CAPVT I.

1 Vventi regio. VEnerabilis igitur Machutes Episcopus, generosis parentibus secundum seculi dignitatem in Britannia quadrangula, quæ Regio [1] Vventi dicitur, matre vt fertur iam decrepita nomine Deruuela natus, quæ erat soror Ammonis patris Sancti Samsonis, &

2 S. Maglorius. Vmbrafel patris sancti [2]. Maglorij, ex patre Nobilissimo virorum regionis illius, nomine Vvento oriundus fuit. Vt autem ferunt viri credibiles, mater eius in sexagesimo sexto anno erat, quando filium suum sanctum Machuté peperit: in valle quæ dicitur [3] Carruanna. In qua elegantissimum & nobile [4] Monasterium

3 Carruanna vallis.

4 Monasterium S. Brendani. erat situm, cui Brendanus religiosus Confessor Christi, Abbas præerat. Ad quod Monasterium mater Sancti Machutis nocte Vigiliæ Sancti Paschæ, ad vigilandum atque obsecrandum venerat. Quæ ibi illa nocte visitáte se Christi gratia, eundem filium suum edidit. Quem Brendanus deinde baptisans de sacro fonte leuauit: ac postea ceu spiritalem filium, spiritaliter deinceps educandum accepit. Fidelitérque à prima ætate, quoúsque posset loqui & literas discendo cognoscere & intelligere, enutriuit. In illa verò nocte qua natus est Sanctus Machutes, triginta tres masculini generis nati sunt infantes, ex illis grauidis matribus, quę asceclæ matris illius, comitabantur cùm ea, hi omnes simul cùm eo nutriti sunt, Postquam autem Sanctus Machutes, infantiãm cœpit excedere: videns Beatus magister eius, quod

iam

iam posset literas discere, scripsit ei in tabula elementa. Quorum nomina & figuras spatio vnius diei perfectè cognouit, & memoriæ recondidit. In sua quoque pueritia inter reliquos coætaneos suos, valdè sublimis moribus extitit. Licet enim ætate tener, animo tamen fortis erat. Non enim vt naturæ est puerilis, leuis fuit: sed stabili grauitate fundatus, illud quòd solet puerilis ætas, literatoriæ scilicet disciplinæ detrectare laborem, hic summo appetitu & alacritate animi affectauit exequi, & instanter vsque ad plenum sui profectum studuit experiri. Ex qua exercitatione discendi, clarificatus solertiæ emolumentis, comitante se Christi gratia, velut esuriens fauce auida, ita ille cibum diuinæ sapientiæ hauriebat: vt exinde non modicè oppletus, plus tamen esuriret, sicut ipsa Dei sapientia de se loquitur. Dicens. *Qui edunt me adhuc esuriunt, & qui bibunt me plus sitiunt.* Eccl. 24. 29. Porrò dum ille cum incremento ætatis, magis ac magis instituer etur sacris literis, igneum vigorem corpusculi in sese validum feruêre, euidenti inditio testabatur. Itavt dum alij sodales sui vel cōdiscipuli, rigore frigoris se affligi tempore Hyemis vehementer ingemerent: ipse nimium calorem se habere diceret. Et dum alij striderent dentibus præ nimio frigore, idem Sanctus Machutes iam Spiritu feruens, sic omnibus horis calebat corpore: vt pallio sicut alij nequaquam curaret indui vel obtegi, sed simplo contentus vestimento, omnibus membris continuatim flagrabat, vt guttæ sudoris minutissimę atque limpidissimæ, viderentur de fronte ac facie eius leniter manare.

S. Machutes illæsus ab vnda seruatur.

CAPVT II.

ILla autem Vallis Carruana in qua sanctus Machutes ortus atque nutritus eruditúsque fuit: prope est mari. Itaque more puerorum, quibus semper ludus delectatio est, illi condiscipuli Sancti Machutis, & ipse cùm eis ad litus maris perrexerunt, vt ibi puerili dis-

ſcurſu ſe exercerēt,atque laborem diſciplinæ, iocandi indulgentia releuarent. Sed Deus Omnipotens, nolens virtutem ſuam in ſancto ſuo puero diutiùs eſſe occultatam, aliis Scholaſticis ante acceſſum & inundationem maris ſolito more per dies ſingulos æſtuantis, fugientibus, atque ludum relinquentibus, vt ad ſcholam vel ad lectiones ſuas remearent: ipſe ſacer puer ſomno ſe detinente remanſit, iacens ſuper quemdam falcem Algæ in litore. Interea dum ad locum vbi Sanctus Machutes iacebat atque dormiebat, inundando appropinquaret mare: eum minimè tangens nec fluctibus obuoluens, leniter circumdedit, nutúque & prouidentia Dei quantum circa eum creſcebat mare, tantum locus litoris ſuper quod recubabat exaltabatur. Et quanto altius inaltabatur tanto profundius ipſum mare circa ipſum locũ efficiebatur. Tũc Deo acceptabilis puer Machutes, præ horrore ſonitus fluctuũ maris euigilans, dum circumcirca aſpiciēs, neminem videret, excelſa voce condiſcipulos nominatim cœpit inclamare. Cui cum nemo reſponderet, ait ſecum. Deus Omnipotẽs qui non derelinquis ſperantes in te, vbi nunc poſitus ſum ego? Ne derelinquas me Domine, ſed adiuuã & ſalua tuæ magnitudinis & miſericordiæ ſeruulum. Interim ſodalibus eius qui diſcrimen pelagi accedentis aufugerant domum conuenientibus, cum non videret eum inter eos, cœpit ab eis magiſter ſollicitè quærere, vbi eſſet ſuus chariſſimus alumnus. Illis autem reſpondentibus vnà ad litus iiſſe cum eis, ſéque illũ dormientem in litore vidiſſe, ſed vtrum poſt ibi remanſerit an inde venerit, ſe neſcire fatentibus. Ingemuit grauiter magiſter, & ait. Domine Deus, melius mihi fuerat eum non vidiſſe natum, quàm illo orbari antequam quod optabam, impletum viderem in ipſo. Tunc imminente iam veſperi nocte, Magiſter & ſcholaſticuli qui nouerant locum vbi ille remanſerat dormiens, ad ripam maris perrexerunt. Et ecce Inſula numquam antea viſa, illis in ipſo mari apparuit. Mirantibus autem omnibus atque inter ſe occultè dicentibus, quòd antea illam

« illam non viderint. Magister ipse ait eis. estne aliquis
« vestrum, qui hanc insulam hactenus viderit? Respon-
« derunt, Nullus. Tunc magister nimium anxius & mœrens, Scholasticulis ipsis circumquaque per litus & per vndas maris præcepit intueri, si forte cadauer illius inueniri vel videri contingeret. Quod cum omnes iuxta magistri præceptum, hac illácque intuendo vel prospiciendo cuncta lustrassent: Nocturnis iam tenebris instantibus, ad Monasterium remearunt. Et intrantes Ecclesiam, exequias Sancti Machutis, more officij mortuis debiti celebrauerunt. Quo pacto, omnes illi cum nimio mœrore ad stratus suos recesserunt, magistro solo domum suam pergente, & dormire nolente nec valente.

Insula diuinitus emergit.

CAPVT III.

TVm non multo pòst, missi à parentibus Beati Ma-
« chutis, pulsauerunt ad ianuam, dicentes: Heus
« Brendane, parentes pueri Machutis miserunt nos ad
« te, mandantes vt filium eorum sanum atque incolu-
« mem reddas, sicut tibi eum commiserunt. At ille re-
« spondens ait: Heu, iam non modò magnitudo doloris
« de eo afficit me, verùm hæc dura legatio tædere me
« facit vitæ. Sed vos abite, & renunciate his qui miserunt
« vos, quia filius eorum cum Deo Patre viuit in æter-
« num. Cùm verò legati recessissent, Sancto Brendano instanter ea nocte vigiliis & orationibus insistenti, circa gallicinium astitit Angelus Domini, dixítque ei:
« Brendane serue Dei, noli timere, nec perturberis: Deus
« Omnipotens, qui seruos suos quotiescumque in discri-
« mine positos non deserit, sed etiam ab initio sæculi
« afflictis & mœrentibus suis fidelibus, consolationis
« opem conferre nunquam distulit: puerum Machutem,
« de cuius interitu non modicè angebaris, inter vndas
« maris inlæsum ac viuum, ab immanissimo periculo

 omninò

omninò immunem,mirabiliter conseruauit. Ecce enim » pro eius conseruatione facta est ibi perpetua insula, » vbi quiescendo remanserat: hoc præcipiente Christo » Authore omnium elementorum, qui siccis pedibus su- » per mare ambulauerat. Et vt hoc primum Diuinæ vir- » tutis in eo declaratum miraculum,perpetuo commen- » detur testimonio, mare quod quotidianis priùs illic » vel accessibus adesse,vel recessibus abesse solitum erat, » nunc iussu Omnipotentis Dei, tàm stabili profundi- » tate eam circumcinget insulam, vt nunquam inde re- » deat, ac per hoc nemo pedibus aut sine nauigio illuc » peruenire quibit. Illúcque manè accede, & in Dei lau- » dibus inuigilantem inibi sacrum puerum videndo re- » peries. Tunc Reuerendus sacer Abbas Brendanus, pro » conlatis in se, vel in sacrum alumnum suum, cœlestibus beneficiis, Deum pernoctando diutissimè magnificis laudibus iubilans, honorauit & magnificauit. Et postquàm ad Matutinum ventum est, intimata sibi ab Angelo, cunctis Fratribus enarrauit. Simúlque mane exorto, ad litus abierunt. Vbi, sicut Angelus dixerat, conspexerunt sanctum puerum Machutem in superiori loco insulæ, Odas Domino concinnentem. Tunc magister gaudens, eleuata voce ait: Aue electe Dei Omni- » potentis, iam adsis, vt amplectar te. Fili, ita hodie læti- » ficatus insperatum recipio te, ac si quarto die sicut » Lazarum à Domino resuscitatum de monumento vi- » derem. At ille respondens humiliter, infit: Benedicite » Æterno perpetim Domino Deo, & condignas ei sol- » uite gratias, de me tantillo suæ misericordiæ seruulo, » respectu suæ gratiæ, in tanto discrimine maris seruato. » Nunc autem saltè vna die, istic me permittite manere, » vbi Dei pietas, saluationis miraculo me dignata est in- » lustrare. Sed Psalterium meum vt mecum habeam effi- » cite. Et si non est efficacia quomodo perferatur ad me, » in mare illud ponite: nam Deus, qui me saluauit inter » maris inundationem, mittet, si sibi placuerit, ad me » illud àquis indemnem. Tunc magistrum, aliis inspe- » ctantibus, ipsum alloquens, stupefaciebat. Parentes autem

tem eius intelligentes manum Dei esse cum puero, pœnitentes de supradicta legatione dura directa, & veniam flagitantes, cum magistro eum dimittunt. Et valefacientes, ad sua propria regrediuntur. Sanctus verò Machutes dietim proficiens ætate & gratia, promptus & gratulans, orationis gratia ad insulam suam quotidie cum nauicula transmeabat: quæ vsque hodie Britannicè [1] Korea vocatur.

1 *Korea insula.*

Candela accenditur diuinitùs. Et pijssima vita à S. Machute instituitur.

CAPVT IIII.

Erat prætereà mos, vt vnus puerorum sua in hebdomada ferret cum lumine laternam, ante magistrum adeuntem Basilicam noctu, causa Matutinalis officij. Adueniente verò septimana felicis pueri, alij sui compares extinxerunt focum, quo accensum iri debebatur lucerna. Et hoc agebant, instigante se inuidia, cupientes sacrum puerum ob hoc à magistro perpeti verbera. Quidnam faceret puer Machutes ambigens, cucurrit ad officinam, vbi sicera fiebat, petens à confectore eiusmodi ignem sibi præberi. Illo autem nolente, immò pigritante lumen accendere: tandem anxianti puero, imposuit carbones græmio illius, à quibus illæsum est vestimentum eius. Reuersúsque ad magistrum, reperit candelam ab Angelo diuinitùs inluminatam. Quod quidam miraculum, de prunis scilicet nihil vestimentorum sacri pueri vrentibus, & luminari ab Angelo cœlitùs inradiato, cernens magister, prouohit se genibus illius, reuerenter adorans, lætans glorificè donatum se tam felici & nobili cliente, non modicis iam gratia & numero miraculis coruscante. Intereà sanctus puer propositum sibi discendi studium, non negligenter nec segniter exequebatur. Vnde factum est, vt assiduitatis viuacitate, omnem Psalmorum non tàm numerosam quàm saluificam quantitatem,

tem, præterquàm ſperaretur, corde tenus ſibi retinendo tranſcurreret. Túmque gradatim per tempora, experiendo lectu plurima Scripturarum dogmata: tandem inſtantia lectionum vel ſtudiorum, peruenit ſolerter ad efficaciam ſcientiæ liberalium artium. Enimverò in adoleſcentia adhuc poſitus, diutius ieiuniis multíſque vigiliis áfficiebat corpus. Creſcente verò ætate, creſcebat in eo virtus ſapientiæ & iuſtitiæ, quatuórque principalium virtutum, id eſt, Prudentiæ, Fortitudinis, Iuſtitiæ, & Temperantiæ, fulciebatur vel dirigebatur moderamine, ſuperni inſpectoris Dei ſuffragamine. Vt quaſi Diuinum animal, & ſicut legitur, *plenum oculis*, perfecta prouiſione & ſolertia, ſibi & proximis prouidus ac ſtrenuus conſultor, & in opere bono informator exiſteret. Námque poſtquàm in puerilibus annis ſe Dei timori perenni famulicio addixit & dedit, & inhærere ſemper deliberauit: & prouidit, vt pleniùs haberet ſcientiam & cognitionem Dei, ſemetipſum arctauit & conſtrinxit diſcere ſacras Theologicáſque Scripturas, in quibus & Deus cognoſcitur, & vita æterna conquiritur. Ab ipſa deinde infantia vt virgo egreſſus eſt à materno vtero, ita permanſit omni ſua vita comite virgo in ſæculo. Nec ſoli ſuffecit ſecum Angelicam in terris ſeruare vitam, verùm quoſcumque potuit collegas ſibi & ſocios contubernales, in cœlibe aſciuit aſſociauítque vita. Aſt vbi Monaſticum induit habitum, nec carnes quadrupedum neque auium deinceps comedit: ſed omni tempore frugalitatem atque parſimoniam perpetem, pro poſſe humanitatis ſeruauit: vt his virtutibus tenere quiret iugem caſtimoniam, & ſanctimoniam: vt caſtus corpore, & mundus corde, Dominum quandoque videre mereatur in æterna requie.

Ezech. 1. 18.

S. Machutes Concionator inſtituitur.

CAPVT V.

CVm vero prouectu iam & maturitate ætatis vegeto, ſimul & doctrinæ amplitudine ad diuina negotia

negotia affatim informato, officium ei prædicandi magister suus indiceret. Hic humiliter obedientérque contemptum mundi quem implebat opere, edocebat populum sermone, dicens cum Apostolo. *Non haberi hic ciuitatem manentem*: sed omnia caduca & temporalia cum his qui confidunt in eis, astruens transitura fore. Et ideo ad supernam ciuitatem Ierusalem, quæ est solium Regis æternæ gloriæ Domini Iesu Christi nansciscédam, solerter & sagaciter bona operando inhiare & anhelare, Christianis optimum & saluberrimum esse. Hæc & alia huiusmodi salutaria monita, Magistro obtemperans, & zelo Dei feruens: populorum auribus sagaciter & salubriter insinuabat. Idem verò dum toto animo intentus esset, de caducis transire ad æterna, & de labentibus ad stabilia, de terrenis ad cœlestia, remotiorem sibi quærere satagens locum. Insulam in illis partibus famosissimam, in Oceano videlicet positam, vocabulo [1] Imam, cum magistro & sociis disposuit nauigando adire. Dicebatur autem, non minimam Paradisiacarum habere similitudinem deliciarum. Parata itaque naue cum omnibus tantæ nauigationi opportunis & necessariis, confidentes omnino & sperantes in Domino Iesu Christo, cui æternaliter vt vnigenito Dei Patris, & venti & mare obediunt: proficiscentes nonaginta & quinque circiter numero fratres, cum vna spaciosa naui committunt se pelago. Vbi hac illácque diu nauigando vagantes, cùm iam prolixo tempore licet sine discrimine vel iactura aut exitio alicuius suorum, nauigio lassati, quam quærebant insulam inuenire nequirent: peragratis Orcadibus [2], cæterísque Aquilonensibus insulis. Ad patriam redeunt.

Heb. 13. 14.

1 *Ima insula.*

2 *Orcades insula.*

Sanctus Machutes Episcopus ordinatur.

CAPVT VI.

POstquam vero Deo miserante & prouidente, incolumes & indemnes, periculosa maris naufragia euaden

euadentes, ad priſtinum Monaſterium ſunt reuerſi. Sanctus Machutes vt vir Inluſtris, & egregia ſanctitate pollens, meritis & actibus Venerabilis, multis virtutibus & mirabilibus laudabilis, vniuerſis terræ illius incolis, multifariam multíſque modis commodiſſimè enituit. Multis autem temporum curriculis ſeſe annuatim ſuccedendo præter labentibus, eumdem Beatum virum perſæpè miraculis coruſcantem, omníque populo, flagrantia virtutum in eo non deficientium quin potiùs exuberantium complacentem: Reges & Nobiles illius prouinciæ iam aliis Eccleſiaſticis per quædam interualla temporum gradibus inſignitum, eum ad Epiſcopatus apicem Deo diſponente, æquanimiter elegerunt. Atque ordinari ſolemniter fecerunt. Ordinatus vero Epiſcopus, atque ſacerrimum id officium feliciter & digniter aliquandiu adminiſtrans: naualibus iteratò apparatibus inſtructis, ad prædictam inſulam multorum ore laudabilem, in qua fama ferebatur cœlicos ciues inhabitare, cum ſacro quondam ſui magiſtro Brendano, aliíſque cùm ſacris æquè viris aggreſſus eſt nauigare. In qua nauigatione pluribus in mari manentes vel permeantes annis [t], ad ſeptennium vſque perueniunt. Sícque factum eſt, vt viciſſim annuali recurſu annos interpolante, ſepties ſanctum Paſcha cõtingeret eis in mare celebrare. In ipſo autem ſeptimo anno, cum ad vnam deueniſſent inſulam, ſepulchrum miræ longitudinis accidit vt reperirent. Mirantibus quidam omnibus, quòd humana ſtatura tantum tumuli ſpatium videretur occupatum. Quidam verò eorum aiebant, nuſquam tantæ proceritatis hominem in vita extitiſſe. Tum Beatum Machutem cui nihil apud Dominum impoſſibile foré credebant, propter quem nimirum tam grandè & inauditum olim fecerat in mari miraculum, Sanctus adprimè magiſter Brendanus cum omnibus in commune fratribus, obnixè depoſcebant: vt ſua in conſpectu Domini pretioſa oratione, reſuſcitaretur quodcunque corpus in illo quandocunque obrutum fuerit tumulo

t Septennis nauigatio.

mulo. Quod audiens Beatus & sacer vir Machutes, primum expauit: se ad hoc impetrandum indignum fore iudicans. Tandem suo sibi multis precibus magistro instante, ne ei inobediens videretur exurere: lachrymabiliter prostrauit se ad Dominum in oratione, credens fideliter, quia non est Deus mortuorum sed viuorum, & quia mors & vita famulantur Domino Iesu Christo. Cúmque finita oratione clandestina, Deo videlicet tantum & sibi nota, erectus surrexisset, ait aperta voce intendens in cælum Beatus Machutes.
« Domine Iesu Christe, qui cum sis verus Deus Patri « coæqualis consubstantialis & coæternus, cùm Spiritu « sancto: humanam substantiam pro redemptione hu« mani generis dignatus es sumere, sicque inter cætera « potentiæ tuæ miracula, Lazarum quatriduanum de « monumento resuscitasti: quique ad confirmandam « fidem in cordibus fidelium, maiora per eos fieri quàm « per te promisisti, ad quam etiam fidem tenaciter « commendandam, tu ipse dixisti. *Quod si quis habuerit* « *fidem sicut granum sinapis, & dixerit monti huic, tran*« *si huc: sine mora transibit.* Tu, cuiuscunque cadaueris « in hoc tumulo tempore suo positi cineres, ea ineffa« bili virtute qua omnia condidisti viuifica: vt cum re« suscitatũ & viuum apparuerit, laus & gloria accrescat « nomini tuo cum Patre & Spiritu sancto, quorum te« cum est vna Diuinitas & potestas, in omnia sæcula se« culorum, Amen. Cúmque [1] audientibus omnibus vir sanctus sic conclusisset orationem. Ecce toto tremefacto tumulo, proceræ & incomparabilis staturæ quasi à somno diuina virtute, per merita Beati Machutis resuscitatus prodiit homo. Quem cum omnes pro corporis vastitate & nimia proceritate gyganteáque quantitate mirarentur, interrogant, quis & cuius conditionis in vita sua fuerit. Gigantem se nomine [2] Milduũ, séque Paganum & idololatram extitisse respõdit. Narrabat etiam tormenta quæ cum aliis perditis vel damnatis sustinuerat in inferno, & quia meritis Beati Machutis ereptus sit ab infernalibus claustris,

Mat. 17.19. 20.

1 *Admiranda Pagani Gigantis resuscitatio.*

2 *Mildunus Gigas.*

vbi

vbi eatenus cum omnibus inibi damnatis, infructuosam in Gehennæ pœnis exegerat pœnitentiam. Tunc ipse quantæcúmque staturæ & enormitatis vir, summæ Diuinitatis ope, se suscitatum per Beatum Machutem intelligens: vitam quærebat fine fine mensuram: aqua siquidem & Spiritu renasci cernuè efflagitans. Confitebatúrque Dominum Iesum Christum, quem Iudæi crucifixerunt, verè Dominum & Dei filium esse. Profitebatur etiam, se vidisse perditissimos Iudæos, omnésque passionis Christi complices & ministros, centies æterno incendio plus aliis incredulis cruciari: qui vt legitur in sacris Euangeliis, Dominum Iesum Christum variis quondam ludibriis affecêre. Beatus igitur Machutes videns eum toto corde Sacramenta petentem, primò eum vtpotè orthodoxæ fidei Præsul, cognitione fidei sanctæ Trinitatis plenè instruxit: sicque trina suffusione aquæ, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti baptizauit.

Ioannes à Bosco erudito lectori.

QVamuis hac vice comentatorem agere non constituerim, (quomodo si vita comes fuerit, Deo annuẽte postea agam) tamen in gratiam lectoris cuiuspiam non adeo in authorum lectione exercitati, qui casu hanc nostram Floriacensem veterem perleget Bibliothecam, pracedenti capiti sequentíque, volui quamdam attexere fidei firmitatem.

Igitur non adeò creditu difficile est, qua hic de Ima insula narrantur: si ad memoriam reuocetur quod de Atlantide Insula Post Platonem in Timao, refert Vir excellenti rerum cognitione cùm summa pietate coniuncta Thomas Bosius Tom. 2. de signis Ecclesia parte 1. signo lxxij. cap. xvij. num. iiij. Longam vero S. Machutis Nauigationem iustificat illa prolixa Vlißis nauigatio ab Homero conscripta, qua xiij. dierum spatio absolui potuisset, si recto cursu fuisset instituta. Sed & eam à calumnia eximit 40. dierum per deserta Israëlis vagatio

tio, cum tamen paucis diebus ab rytreo mari ad Iordannem, quiuisset Deo amatus populus proficisci.

Porrò Gygantes olim fuisse adeo notum est, vt probatione haud sit opus. Indicio tamen Philipum Camerarium & si non Catholicum, de gygantibus ea dictasse in Libro v. p.j. Medit. Hystoriacum c.ij. quæ animum lectoris doceant exilaréntque, docetque Bosius Lib. 20. signo 87. Veteres non alto mari se commisisse ob vsus Magnetis ignorationem, qui per Amalphitanum Ciuem Flauium maximo generis humani bono est repertus. Ex quo ille gygas oram tantum maris legens, poterat nauem Machutis trahere.

Cæterum circa resuscitationem Gygantis Milduni, & eius ab inferis ereptionem, studiosè lege Theologos in 4.D.45. Maximè vero omnium mihi familiarissimum authorem atque veluti præceptorem Asorium 1. Tom. Institut. Moral Libro 9. cap. xxxj. Quæsito 2. qui respondet & determinat huiusmodi resurrectiones & à pœnis ereptiones, præter consuetum fieri morem legem & ordinem, ac singulari Dei voluntate & potestate.

Cete denique mentionem iucundam ac eruditum reperies apud Feuardentium Minorum Decus & ornamentum. Coment. disertissimis & exquisitissimis in Ionam Prophetam, & aliorum magnorum piscium apud Philippum Camerarium 1. p. Medit. Hist. Lib. v. ca. 3. necnon apud Hystoriam Gallicam Cayeti De Pace.

S. *Machutes in suam reuertitur patriam.*

CAPVT VI I.

HIs vero peractis, propositum animi propter quod inter cæruleas Oceani vndas laborabant, manifestauerunt ei: diligenter sciscitantes ab eo, vtrum Insulam quam querebat ne vocabulo Imam, ipse Pelagi
« incola nouerit. Quibus ipse ait Vnam inquit [1] Insulam
« per mare ambulans semel vidi, omnibus insulis vbi- [1] *Mirandi Insula.*
« que climatum sitis, nitore & copiositate deliciarum, dissimiliter præstantem. Nam aureo vitrei splendoris

& claredinis muro circundata, quasi speculum perlu- »
cebat: Introitus autem in eam nullus mihi apparuit. »
Credo equidem me indignum vt potè gentilem, talia »
intrare non meruisse nec quiuisse mœnia: quorum de- »
corem, vt ita dicam, merebantur cælorum palatia. Hæc »
audiens Beatus Machutes expetiit ab eo, vt primus ductor, nauim illorum in eam partem dirigeret, in qua tàm mirabilem sub cælo mansionem, quasi cælestem vel Paradisiacam se vidisse fatebatur. Nec mora, parens ipse præceptis Sancti Machutis, rudentem qua anchora Nauis retinebatur manu cœpit: & quasi cedrina proceritate sublimis, quod credere vix velis, profundũ pelagi pedetentim gradiendo sulcans, post se nauem trahebat: si fortè ad locum de quo dixerat eos ducere quiret. Sed derepentè feruentibus fretis, insanientibúsque ventis, oborta tempestate contraria, dum non valerent eò quo tendebant dirigere gradum: consultũ illis visum est, saltem ad eam redire Insulam, vbi præfatus Gygas Erebi claustris ereptus, vitales hauserat flatus, Maniúmque iuri vi diuina fuerat præreptus. Nec sine Diuinæ prouidentia dispositionis, iustè benè prouidè & oportunè cuncta administrantis, hoc contigisse arbitrari debetur. Pastorem quippe Ecclesiæ sanctum Machutem cum omni gratia iam dudum electum atque sacratum Episcopum, potiùs complacebat Deo, vt multos secum ad cognitionem fidei Catholicæ prædicando conuerteret: quàm solus abstractus à mundo cælebs & theoricus, Anachoreticæ vitæ deseruiret. Reuersi itaque ad Insulam vbi præfatum Gygantem resuscitauerat Beatus Machutes, cum in ipsa quiescendo ac Deo suo haud segniter deseruiendo demorarentur: contigit ibi pridem resuscitatum Denuò hominem exire Gygantem Milduum. Cuius inopinum admirantes obitum Sanctus Machutes & coadunati sibi fratres, animam eius æquissimo omnium arbitro Christo Domino fideliter commiserunt, corpusque eius egesta vndique terra, cooperuerunt. Diffisi vero spem inueniendi illam quam quærebant famosam Insulam

sulam, ne amplius frustrati in vacuum, in profundo & periculoso agitarentur vel oberrarent Oceano: tandem vnanimiter omnes in patriam redeundum deiudicant, vbi aliquandiu Diuinæ contemplationi quasi per speculum & enigma vacantes, se exulare in terris à cælesti interim patria paterentur, donec quandoque Deo vocante peruenirent, ad ipsius boni omnem sufficientissimam Dei ac Domini Christi Iesu visionem. Denique postquam apto ventorum flamine auspicium nauigandi datum est, aptatis quæ conueniebant armamentis, carinam à statione submouentes, cum prora in renauigando ad patriam sulcaret iter pelagi, Dominicæ Anastaseos sancti scilicet Paschæ sacratissima dies instabat. Qua inlucescente, cum pro tanti ac singularis reuerentia festi, missam cœlebrare & audire, religiosissima oporteret eos necessitate: Idque salutari cura & opera satagerent efficere. Omnes circumquaque plagas Occeani intentè speculabantur, si forte alicubi Insula apparente, illuc accedendo applicare valerent. Quod cum ab omnibus studiosè exploraretur. Ecce modica in Pelago quasi apparet insula. Ad quam cum accessissent & applicuissent, sancto suggerunt Machuti sacrosancta celebrare inibi solemnia Missæ. Illo igitur reuerenter suggerentibus fratribus assensum præbente, cœperunt fratres psallendo Missam canere: perueniumque est missali ordine vsque ad Dominicam orationem, & ad reliqua quæ sequuntur. Cum subitò, horrendum relatu, tota illa quæ videbatur quasi insula, cōmota est, erat autem bellua ex his quæ dicuntur Cete abyssi incolis, quæpiam. Tantæ siquidem enormitatis & magnitudinis, vt crederetur paulo ante à Sancto Machute & ab omnibus suis sociis fratribus insula, vel aliquod spatium terræ esse. Quæ dum loco visa est vel sensa moueri, & aduerterunt super stantes, viuum animal esse: exterritis omnibus, illam monstri formam Leuiathan esse præ confusione garrientibus, séque jam mergendos & deglutiendos conclamantibus. Vir Dei Machutes fidens in Domino, perstitit imperterritus:

 donec

donec ocius completa Missa , exanimem penè præ timore nimio fratrum cateruam, verbis sacris & exemplis confortare vehementer cœpit. Proponens eis Prophetam Ionam triduò saluum & incolumen à Domino in ventre Ceti seruatum. Profitebatur & hic in tanto discrimine diuina nihilominus adesse suffragia, vbi desint prorsus humana. Quo finito affamine , [illegible]nbus cunctis ad nauim , Sanctus Machutes coniecit se ibidem in orationem , inuocans optatiuis Dominum Iesum precibus, vt qui tempore suę quondam Passionis & consequentis tertia die omnium dierum & seculorum preciosissimæ Resurrectionis : exemptis prius iustis & fidelibus suis , patriarchis scilicet omnibus & Prophetis à tenebris herebi inextricabilibus, omnipotentis verbi sui cathenis, Leuiathan infernalem in profundis inferni relegauit : ipse Deus Omnipotens Iesus Christus, eadem celeberrima die suæ sacratissimæ Resurrectionis , Cete illum cui superstabat immobilem faceret, quousque congregatio illa fratrum , ipse Deo & Domino Iesu Christo deuota , indemnis & inlæsa trãseundo euaderet. Qua completa oratione. Belua vel monstrum illud virtute diuina , ceu rupes vel mons sic factus est immobilis , donec Sanctus Machutes post omnes gressu in nauim pescenderet. Tunc sacrum illud contubernium fratrum tota die Hymnum Deo & laudem decantabat, qui eos liberauerat de rictu Ceti , sicut Patrum de profundo Pelagi. Sicque hymnis & canticis spiritualibus laudantes Dominum, prospero satis cursu ad natiuam tellurem atque auitas sedes incolumes repatriauerunt, comitante se illo qui ait Discipuli suis, *Ecce ego vobiscum sum ; vsque ad consummationem seculi, omnibus diebus.*

S. Machutes Episcopus ordinatur.

CAPVT VIII.

AT postquàm desiderij sui inefficacia pertæsus Beatus & præclusus meritis Machutes Episcopus

pus, votis suis quæ placabiliter satisfaceret, in Oceano nequiuit inuenire stationem: repedauit ad parentes suos, genitorem videlicèt nomine Vvento; necnon ad genitricem nomine Daruualam. Pater siquidem eiusdem Sancti Episcopi vocatus Vvento, Nobilissimus[1] Comes, conditor vrbis dictæ Guinicastrum, extitit. Audiens autem idem Præsul legi quandoque à Diacono Euangelium, in quo Dominus indicebat: *Qui non reliquerit patrem & matrem, & omnia quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Mox adiens patrem & matrem, expetiuit ab eis licentiam transeundi mare, testificans non perfectè omnimodis consequi gratiam Christi, nisi mandatum eius seruando & imitando, quod per os Leuitæ Euangelisari audierat. Obnitente tamen diù genitore, & contradicente, ille inreuincibilis persistens, vtpotè super fundamentum quod est Christus; virtutes virtutibus adaugendo semper ædificans, congregauit in vnum suos quotquot discipulos, Monachali schemate obtectos: cum didascalo pariter Brendano, & ipse Episcopali decussatus sacramine, venit cum omnibus ad marina litora. Sed minimè reperit nauem, quoniam pater eius omnibus interdixerat nautis, ne adminiculum transeundi, vel subuectionem nauium, vllatenùs filio subrogarent. Deus tamen omnium paratissimus fidelium suorum semper exauditor & suffragator, prærogauit & subministrauit Præsuli sancto, opificium cuiusdam nauis vacuæ: sed Christi corporali specie omnia replentis, & regentis diuinitùs cum Patre, præsentialiter plenæ. Nam Christus, sub hominis specie in ipsa naui apparebat. Quo inuitante & suadente, introiuit nauim illam Beatus Pontifex, suique commanipulares vel socij. Inter nauigandum verò interrogauit ille homo, re autem vera Christus Dominus qui videbatur, Beatum Machutem quonam deliberauerat transnauigare? Respondit se hoc nescire, nisi quò eum Dominus dignaretur dirigere. Hæc dicens, ignorabat cum quo loquebatur, Christum esse. Cui ait Dominus: Est insula in hoc mari,

[1] *Vvento Comes. Guino castri conditor.*

Luc. 18. 29.

2 Aaron Monachus.

quam quidam inhabitat Monachus nomine [2] Aaron. »
Adhuc te dirigam per Angelum meum, indicens illi te »
affectuosè & omnes tuos excipere. Extemplò vt hæc audiuit Sacerdos & Pontifex Machutes, intellexit non modò hominem qui loquebatur, verùm Angelorum & hominum plastem. Et sine vlla hæsitatione & dilatione, cecidit ad pedes eius, & adorauit eum. Dominus autem statim desiit parere conspectibus eius. Tum prospera nauigatione directus ad insulam Aaraonis Monachi nuncupatam, exceptus est ab eo Aaraone Monacho officiosissimè humanéque habitus: mansítque cum eo tamdiù Reuerendus Sacerdos Machutes, donec Episcopatus ciuitatis Britannicæ, quæ vocatur [3] Aleta, eidem diuinitùs extitit adapertus & destinatus: idémque ipsius ciuitatis Præsulatum digniter est indeptus. Non enim erat eadem ciuitas longè ab insula Aaronis, super litus quidem maris sita, habens ex vno latere fluuium nomine [4] Kinctus, ab altera verò parte mare alluebatur. Quibus in locis nondum erant Britanni penitùs Christiani. Quocircà cœpit celeberrimus Machutes Antistes, edocere ac instruere populum, & ad viam veritatis ciere & attrahere. Sanctus verò Samson eadem in sua salubri ac salutifera agebat opera, qui Patruelis felicis Machutis atque Maglorij, gemina conditione existebat.

3 Aleta.

4 Kinctus fluuius.

Tria Miracula S. Machutis recensentur.

CAPVT IX.

Qvodam consequenti tempore, dum celebraret iam sępè factus sedulóque honorificè nominandus Episcopus Machutes Missam in vigilia Paschæ: transibant ante fores Ecclesiæ viri quidam gestantes cadauer, vitali priuatum spiramine. Quos Sacer Venerabilis paulisper subsistere mandauit, quovsque consummaretur celebratio Missę. Qua expleta, foras egreditur, indixítque omnibus circumadstantibus vel conuenien

uenientibus copiosæ multitudinis, Dominum, quantum possent, obnixis exorare precibus: quatenùs sua Omnipotenti voluntate, redonaret vitam in illo defuncto cadauere: suíque Diuini nominis propagaret laudem omnium intuentium ore. Orante autem Episcopo, simúlque circumstante populo: surrexit qui iacebat mortuus, stans viuus & resuscitatus. Fatebatúrque se sitim feruidam tolerare, haustúmque vini propinari sibi cœpit obsecrare, potum renuens aquæ. Vinum tamen nusquam in propè habebatur. Conspiciens verò honorabilis Pontifex vasculum quoddam haud longè adesse marmoreum, iussit id sibi afferri. Super quod, Episcopali benedictione edita, mutauit in vas vitreum: aquam verò introfusam vertit in vinum. O tam felicissimum & glorificum tantarum effectibus virtutum Sacerdotem, qui vno die tria tam mirifica patrauit Miracula, mortuum scilicet reddidit viuum, marmor fecit vitrum, limpham effecit falernum! Vnde potatus qui fuerat resuscitatus, vehiculum quo delatus fuerat, reduxit domum. O felicem, omnimodis sacris & præpotentibus affatim & copiosè ditatum summæ Diuinitatis gratia meritis, Sanctum Machutem! Nam sicut olim Sancto Moysi Prophetarum primo & maximo, & populo, lubente & iubente Deo Omnipotente, peruiam dedit Angelis terram in mari rubro. Similiter & isti Sancto quondam puero, soliditatem insulæ præparauit in pelago. Et sicut idem Deus Omnipotens præparauit Cetum, qui Ionam Prophetam inlæsum deuoraret, & inlæsum itidem post triduum euomeret. Ita & huic Sancto iam Episcopo facto Cetum immanem & prægrandem immobilem statuit in mari, qui ipsum Sanctum Machutem & omnes socios vel Fratres, quantum ipse Sanctus expetiit à Domino, super se teneret, quovsque omnes incolumes & integri naui suæ se redderent. In resuscitatione verò mortuorum, operante in se Deo Omnipotente Christo Iesu, qui est salus vera & vita æterna, sublimiter vt in præsenti declaratur libello, & potenter claruit & refulsit.

Scropham vitæ restituit S. Machutes.

CAPVT X.

NAm Christo vtique operante in se, qui est cum Deo Patre in vnitate Spiritus Sancti author & opifex virtutum, & mirabilium omnium quæcumque existunt & existent: ab initio mundi, vsque ad consummationem sæculi, in virtute Sanctæ Trinitatis, quæ est vna & Omnipotens Deitas, trium mortuorum resuscitator magnificus enituit: quorum de duobus iam loquuti, de tertio inferiùs Dei Omnipotentis misericordia semper nos vtinam iuuante, loquemur. Interim si qua possumus huius miracula, humiliter loquemur. Alio itidem tempore egit Sanctus Dei Pontifex, licèt in infima animalium specie, tamen non minimum aliud miraculum, operante in se illo, qui attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Et qui veraciter & fideliter confitetur, nihil odisse eum quæ fecerit: & à Psalmicine Dauid, testatus est homines & iumenta saluare. Nam cùm transiret idem vir sacer Diuini verbi vberrimus sator, & thesaurorum Dei haud segnis fœnerator per regionem Britannicam, serendo Euangelij semina, regnúmque Dei pollicendo credentibus, & mandata eius obseruantibus, & obedientiam adhibentibus. Inuenit quemdam Subulcum, mœrentem non modicè, pro quadam porca quem iactu lapidis interemerat. Eà siquidem caussa, quòd messes importuna voratrix persæpè inrumpebat, rostríque conquassatione atterebat & conquassabat. Cui porcæ incubabant septem suilli fœtus, lac nequaquam à mamillis solito haustu elicere gestientes. Quâ gradiente Sancto Præsule, cùm recidiisset angorem subulci, iram quidem Domini sui pro interfecta sue oppidò formidantis, visceralì cōpassus pietate, posuit baculi sui cuspidem in aure scrophæ, & statim rediuiua effecta, præbuit vbere fomentum lactis fœtibus suis. Proinde celer & festinus nunciauit hæc Domino suo subulcus.

Quæ res apud eumdem in tantum conualuit, vt quantociùs ascenso equo, per semetipsum adiret Pontificem, reuerenter se illi subjiciendo humilians, opémque suæ gratiæ efflagitans. Eámque villam, iure Dominij de reliquo possidendam, Sancto Machuti ex integro donauit.

S. Machutus Energumenam curat.

CAPVT XI.

IN circumiacente prædictæ ciuitatis Aletæ territorio vel pago, degebat quidam vir Nobilitate præcipuus, qui habebat filiam dæmonum peruicacia atrociter peruasam, & ita pessimatam: vt qui tangere vel accedere ad eam temptarent, eos statim retectis bestialiter dentibus, laniare mordicus impeteret. Atque adeò nullo modo nisi ferreis arctata cathenis superari valebat, quin perniciosa foret, atque insectatui & laniationi hominum quoquo modo insisteret. Audiens verò prædictus genitor eius Beatum Machutem Christi semper gratia coniuente, innumeris & immensis florere virtutibus, earúmque beneficiis multis mederi gratuitò infirmitatibus: curauit ad eum accedere, rogans suppliciter & obsecrans pro filiæ suæ durissima & dæmonica vexatione, próque hostis maligni & semper saluti hominum inimicissimi, cum Dei suffragamine expulsione. Illicò vir Sanctus non differens impendere misericordiam, Domini que nostri Iesu Christi imitator verus, qui ob ereptionem hominum à dominio dæmonum, humanatus visitare & redimere dignatus est mundum: perrexit ad domum, in qua puella cathenis à rabie cohibebatur, præbiturus ei per Dei gratiam, perfectam & celebrem medelam. Dúmque accedens eò præstolauit, sudarium suum in collo mulierculæ patientis adnexuit. Tunc promptum erat audire infausta contra Dei famulum iaculari conuitia dæmonum, cùm ei procaciter improperarent: olim

eum transmarinum fuisse incolam, nunc esse confugum & aduenam; & qui in sua natiua tellure nullius fuerat excellentiæ, nunc violenter deliberet se dæmones vtique exturbare à peruasis & possessis diù sedibus, inuocatione terrifici nominis Omnipotentis Dei & Domini Iesu Christi. Verùm Sanctus Confessor & Pontifex in Domino Iesu Christo, qui est singulare fundamentum omnium bonorum & virtutum firmissimè fundatus: & ideò contra omnem vim & falsa omnium diabolorum molimina omninò persistens semper immobilis, suggerente sibi Sancto Pneumate, omnium virtutum & Miraculorum semper Authore, qui est Deus & virtus Omnipotens, Spiritus Sanctus ex Patre Deo Omnipotente, & Filio ipsius Dei Patris Omnipotentis, Deo Omnipotente Domino Iesu Christo procedens, sicut legitur in Euangelio: *Quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Ipso, inquam, Spiritu suggerente S. Machuti, aquam benedicendo sacrauit idem Sanctus Præsul, atque in os debacchantis mulieris ad hauriendum infundi pręcepit. Quo salutari haustu percepto, quasi mortua effecta est. Post aliquantum tamen horarum spatium, rediens, in perfectam Dei nutu integritatem & corporis incolumitatem, proiecit se solo tenus ad pedes Sancti præpotentis virtutum opificis Episcopi, referens gratiarum spontè libamina, pro tantis quæ diuinitùs per eum nacta fuerat remediorum solaminibus. Vnde genitor eius, vt consequens erat, oppidò lætificatus, munerauit S. Machutem dapsiliter multis auri argentíque donariis, terrámque delegauit optimam, ei iure perpetim possidendam.

Luc. 6. 19.

Dux nequam punitur, atque emendatus curatur.

CAPVT XII.

CVm aliquādo quidam Britannicæ regionis Dux nomine [a] Aïloch, decipiente se vel inimico Dæmone omnium malorum semper incentore, vel inuidia superbiave stimulante & dominante, seu iniquo consi

a Aïloch Dux Britānia.

consilio deprauante, Cœnobialem Basilicam in prædio sancti Machutis ab ipso fundatam elegantérque structam, conaretur & inciperet euertere & diruere: adest sanctus Dei, obnixis precibus auertere moliens præfatum irreuerentem Principem, ab audaci & sacrilega loci illius diruptione:sed minimè typhum vel arrogantiam eius tumidi cordis, potuit emollire Proinde ad Dominum hac de re exorandum, totum se contulit Beatus Præsul. Vnde non post multum temporis, Princeps ille vel Dux imagine mortis obtectus, cæcus sicut erat corde, ita oculis effectus est. Postmodum verò resipiscendo reuersus ad cor,compunctus & anxius & lachrymis madidus, abiit ad virum Dei, sese offendisse & reum esse coram sancto Præsule confitendo deplorat: verbísque vt poterat humiliter editis, veniam præcabatur. Quem Beatus Præsul vti semper erat ad miserandum facilis, placabiliter suscipiens: prius à vinculo noxæ admissæ vt expediebat eum absoluit. Deinde quasi iam Diuina ope & curatione dignum,aquæ eum benedictæ aspergine inrorauit, oleóque sacrato oculos eius perungens, pristinum ei restituit lumen. Indixítque eidem Principi Ailoch humiliter id expetenti,quam & quantam ageret pœnitentiam pro reatus temeritate & offensa. Qui præfatus Dux, ampliorem quam vmquam habuerit virtute sancti Machutis vigorem, meruit habere videndi. Qui tantæ gratiæ beneficio valdè congaudens, optimam & frugiferam terræ possessionem, Beato Episcopo subdendo subegit:copiosámque auri, & argenti locupletationem libens contulit, miróque deinceps affectu,excoluit eum & honorauit.

Malitia hominum, fugauit S. Machutem à sede Episcopali.

CAPVT XIII.

Die quadam sæpefactus vir, Almus scilicet Episcopus cum aliquantis suis Monachis,in agrum causa

causa putandi vineam profectus est. Et vt posset exoccupatus leuius vel promptius operari, deposuit cappam in quodam loco vineæ. Peractóque vineæ labore, cum denuò vellet cappam reinduere, inuentum est in ea cuiusdam auiculæ Bitrisci, vel elegantius Parracis vocabulo ouum. Quo comperto, vir Dei illius condescensionis non expers, sine cuius prouidentia nec vnus passerum perit super terram: prohibuit indumentum de loco amoueri, donec suos auricula fotos excluderet pullos. Interim tamen nulla aëris intemperies vel pluuia ipsum sacri Præsulis tegimen efficere vel contaminare, vi diuina inhibita, præsumpsit, vel temerauit. Quod licet parum sit, Diuinitatis tamen gratia, constat hoc non indecorum fore miraculum. Post mortem Aïloch Ducis Britanniæ, qui Beatum Antistitem Machutem dum aduixit omni honore & gratiositate dignum duxit & extulit: surrexit impia generatio hominum ipsius prouinciæ, aduersus sanctum Dei inuidia & malignitate feruentes, & furiis agitati insanientes. Pro eo quod homo Dei tàm latam & spaciosam possideret terram, Dei nutu & instinctu à fidelibus Dominum timentibus non paucis, sibi per plures annos largitam & condonatam. Aiebant namque inter se, & conquerebantur. Præsulem Machutem, plurimam suorum parentum possidere hæreditatem, nihílque sibi aut suis hæredibus filiis, in futuro reliquum fore, vnde victum vel suapte necessaria queant exigere vel conquirere. Ob hanc acerbam improbitatis suæ inuidiá, & proteruiæ pertinaciam, inrogabant sancto Præsuli multas factionũ suarum, & moliminũ iniurias, & contrarietatem molestias. Nam iuris eius vernaculos vel reliquos famulos, grauiter cędibus & confusionibus nonnunquam afficiebant, res alias quásque eius ditioni & dominationi subiectas, vastationibus & rapinis fræquentibus subigebãt & prodigebant. Hæc autẽ agebant, volentes eum insectationibus variis & opprobriorum angoribus perculsum, de Regno illo vel Monasterij sui statione & inhabitatione,

ne,funditùs eliminare & effugare. Sed hęc omnia Beatus Episcopus æquanimitatis magnanimitate suffultus, patienter tolerabat. Accidit autē vt quemdam de obsequio Pręsulis,pistorem nomine Rimam,illi infaustissimi æmuli & maliciæ complices,malè fustibus & flagellis contusum & conlisum; super litus maris sternerent:arcuatísque viminibus,ne se illinc tollere posset, vndique arctauerunt:vt ab accessione maris vel statim enecaretur,vel fluctuū vndositatibus absorberetur,penitúsque periret. Audito hoc, Episcopus orationibus obtinuit,vt mare exiens & solitū more diutino accessum adimplés:circa eundem lacerum & confectū verberibus virum,spatiū vsquequaque milliarij relinqueret inaccessum:ne æstus sui feruore,famulum hominis Dei absumeret vel necaret. Illi autem scelerati homines, ademerunt vi vel fraude Præsuli suos equos, ne audita tanta malicia de suo famulo,ad eum eruendum vel recreandum properare posset. Insuper ad dedecus & contumeliam in sanctum Dei exagerandam, sessioni vel euectioni Pontificis, apparauerunt equam. *Sanctus* vero *Confessor*,pedestri vt ocius potuit calle; accelerauit adire locum,quo famulus suus arctatus & quasi irretitus recubabat. Quem suæ sanctitatis præsentia effectum incolumem, secum reduxit vegetum & sanum. Pro multis itaque ac vehementibus, contra fas iúsque Diuinum sibi inrogatis offensionibus:infensus populo Britannico Beatus Machutes, excommunicationis & maledictionis notam inflixit generationi illi nequam. Cuius maledictionis & Anathematis inualescente causa,ipsa terra cum hominibus cœpit confundi, ac retrolabi: gradatímque quasi ad interitum & nihili præceps ferri. Siquidem & hominum alij effecti sunt contracti, alij leprosi, alij quidam excæcati, nonnulli languoribus grauibus & diutinis exæsi & luridi facti, totiúsque sospitatis & requietionis egeni: diu admodum excruciati & penè exanimati sunt. Nonnulli verò, in eiusmodi ærumnis vitam miseram morte clauserunt. Terra vero nihilominus

minus sterilis & impotens germinandi vel procreandi fruges, omniúmque generum in fructificando vel procreando inefficax exstitit fructuum, & pomorum. Sed hæc postmodum. Interea beatus & glorificus Præsul, nihili habens quæ mundi sunt prospera: nec verens aduersa, auersans execrabilem & se odio habentem gratis gentem illam. Si Dominus inquit Iudæos deuitauit & delituit, eorum perfidiam fugiendo: equidem oportet me imitari Christum meum, ac deserere tam proteruam ac tumultuosam gentem, atque migrare aliàs quoquam gentium, propter importabiles huius vesani populi irritationes, & vafricas dolositates.

Sanctus Machutes ferocem lupum mansuetum efficit.

CAPVT XIIII.

TAlibus ergo inquietudinum & scandalorum irritamentis propulsus, vel fugatus de sede sui Episcopatus Beatus Machutes, nauigium incœpit in pelago Occidentali. Quod totum semper Psalmis & orationibus vacans, prosperè consummauit: expetens quidem Xantonicæ vrbis pagum, prouinciæ Aquitaniæ. Quo cum peruenisset cum suis Cœnobitis sanctè diu ac religiosè secum educando prouectis: interrogauit si consistentes inter ea loca viuerent Christiani. Responsúmque est illi quod audire peroptabat, Christianos videlicet omnimodis ea incolere & inhabitare arua [1]. Leontium quoque copiosa claredine & gloriositate celeberrimum, Episcopali excellentia intimatum est illi, vrbem regere Xantonicam. Tali itaque praeclui Episcopi vel populi Christiani lætificatus rumore Beatus Machutes, destinauit ad eum aliquos ex suis Monachis, qui illi suggererent de suo aduentu, suæ quin etiam peregrinationis caussas fideliter intimarent, & aperiendo depromerent. Quibus auditis honoratus & spectabilis vir Leontius Episcopus, spiritali

1 *Leontius Episcopus Xantonēsis.*

ritali admodum lætitia & gaudio affectus & conlustratus est: Beatúmque Machutem cum multa excepit veneratione. Eique mox villam quamdam non parui redditus & taxationis, ad metatum & commanendum ex integro delegauit: vsibúsque eius atque obsequiis deseruituram deputauit. Cui aliquandiu illic manenti. Manentes vel pagenses contulerunt ei ex rebus suis multa donaria. Inter quos quidam rusticus contulit ei asellum, ligna diatim de silua, vsibus necessaria allaturum. Quem asellum commendauit sacer Præsul cuipiam suo mancipio, qui ad deuehendum ligna per dies singulos abiret in siluam. Sed cum vna dierum, ligna asello imponenda destinata, in astulis decideret: lupus pernici aduolans inruptione, rapaci auiditate inuasit eum, & occidit atque absumpsit. Quid nam faceret famulus ægrè ferens, partem lignorum humeris impositam Domno Præsuli deportauit: narrans quæ acciderant, inuasionem quidam lupi, & perniciem Asi-
« ni. Tunc infit Heros famulo. Dirigito me præuius in
« siluam. Quam ingressus Episcopus, precibus facillimè obtinuit presto sibi adesse lupum: quem iussit sternere more iumenti, struémque lignorum superponere atque onustum minare domum. Qui Lupus extitit postea sicut canis domesticus, pergens semper cum famulis & rerum custodibus, custodiam peruigilem & instantem sagacissimo dependens astu. Ex qua bruti permutatione vel nouitate naturæ, ampliori deinceps admiratione excoluit eum sacer Præsul Leontius. Omnes quoque vulgò hæc audientes, prompta animi deuotione, dona rerum suarum conferebant ei.

Duo Miracula S. Machutis explicantur.

CAPVT XV.

QVadam die cùm filia Xantonici [1] Comitis, per Viridarium sui genitoris cum aliis puellis incedendo spatiaretur, serpens illic delitescens ictu letifero pupugit eam. Vnde nimis afflicta & tabida effecta

1 *Comes Xantonicus.*

fecta penè vsque ad mortem, angorem nimiũ & mœrorem parenti vtrique ingessit. Qui consilio in tali necessitate vtique salubri operam dantes, virum Dei sanctissimum Præsulem Machutem cernuis precatibus adeunt: eúmque ad se pro imminentis ereptione discriminis puellæ accersunt. Tunc Beatus Machutes insignium iamdiu creberrimè cum Dei gratia virtutum expertissimus, itidémque securus diuinum sibi tunc & semper præsto esse adminiculum, folium ederæ aqua benedicta perfusum vel saliua sua sacratum, indidit vulneri puellæ. Restituitque eam cum Dei opitulamine pristinæ sanitati & incolumitati. Vnde admodum gauisus pater, concessit ipsi sancto amplum iuris sui & compendiosum prædiũ. Venerabilis Leontius Episcopus propter virtutes diuinitùs meritis sanctissimi Episcopi Machutis declarandas, rogauit eum suppliciter secũ prodire ad inuisendas more Episcopali suæ diœceseos vel parœchiarum sedes. Vnde cum ventum esset in villam quæ vocatur [a] Brea geminis insignitam Basilicis, vnam earum delegauit Domnus Leontius Beato Pontifici Machuti. Vbi metatum sibi statuens, dum quodam mane vellet lauari, adstanti puero præcepit aquam allatum ire. Puer vero duodennis adhuc, incautè se pronum ad hauriendam aquam introrsus demittens, in puteum elapsus occubuit. Cuius corpus aquis euectum hincque sublatum, iussit sacer Leótius in Basilicam hospitij sancti Machutis importari. Continuò adsunt parentes pueri, affines etiam quamplurimi, erat enim generosis parentibus editus. Parentes verò vel propinqui & quique fideles, excubias vigilanter circa Corpus eius exegerunt. Manè autem facto Beatus & virtutum insignissimus Machutes, omnes iussit exire de Ecclesia præter duos sibi adhærentes, vel concharissimos Monachos. Cum quibus septies flexis genibus in oratione, reuocauit Deo adminiculante animam innocentis pueri in proprios artus. Vnde consequenter exilarati Præsul Leontius vel cunctus populus, summo oppifici Deo in commune referebant gratias: qui talem

a *Brea Villa.*

lem eis ac tantum destinauerat patronum, sanctitate omnimoda perfectum & virtutum exibitione probatissimum. Erat in eodem pago Sanctonico quæppiam vidua nomine Bona quatuordecim annis cæcitate obtecta. quæ obtutibus sancti Episcopi Machutis præsentata, atque illius benedictione percepta, protinus est oculis inluminata, gaudenterque repedauit ad propria.

Migrat à seculo Beatus Machutes, & à morte plura facit Miracula.

CAPVT. XVI.

HIs & aliis insignibus miraculis vel virtutibus florente beato Machute, venerunt missi ad eum è Britannica legati prouincia, precantes vtique obnixè, & multum anxiè: quatenus suæ reuersionis præsentia, & benedictionis gratia, recrearet patriam quam maledictionis & excommunicationis plaga, inutilem & pestiferam, cum incolis vel inhabitantibus effecerat. Vnde petiit consultum Leontij Episcopi. Qui suggessit ei complacere sibi & æquum videri, triduanum exinde secum agi oportere ieiunium: quo diuina ex hoc eis voluntas propensuis manifestaretur. Proinde adstitit Angelus Domini Beato Machuti, hortans eum vt in Britanniam sine cunctatione transiret, omnémque maledictionis labem suæ sanctitatis præsentia detergeret. Salutifera vero benedictione, terram cum hominibus, fruges cum arboribus plenissimè recrearet: fertilitate nuóque & vbertate opimam & frugiferam, suis factis & Deo placitis meritis quasi innouatam efficeret. Denuóque Xantonas remearet, quia ibi eum erat futurum felicissimè obire, & ad cælicas sedes triumphaliter scandere. Secundum itaque Angelicam reuelationem, secessit vir sanctus in Britanniam: suáque benedictione eam ab omni pestium vel miseriarum qua eatenus laborauerat vexatione, purgauit & diluit. Deoque omnium bonorum largitori, eos attentissimè commenda-

uit.Sicque poſtea omnis illa tellus, vbertatis copia &
dapſilitate viguit; vt quaſi de præcipiti interitu, Diu
nitatis manu retracta: gauderet ſe cunctis rerum v
opum bonis vernare, Quæ hactenus malis exitialib
præſſa, videbatur labefactari & perire. Tum deniq
tàm Princeps regni illius quàm Optimates vel Epiſc
pi conuenerunt: obſecrantes ſanctum Machutem,
vmquam ab eis recederet: ſed iugiter vt iam olim d
poſuerat, inter eos vitam degeret. Quibus ille miti
fatu, & tranquillè reſpondit. nullatenus ſe poſſe Ang
licam prænũtiationem tranſgrediendo offendere, q
eum apud Xantonas prædixerat obiturum fore. Sicq
cunctis valdè mœrentibus & lugentibus, abceſsit:
diturus Xantonicam ciuitatem. Ad quam fœliciter
cum Dei gratia reuerſus, degénſque in ea per aliqu
tempus: iamiámque tamen cælesti vocatione dignus
licisſima & Deo placentiſsima multorum tempor
annoſitate longæuus, & omnium virtutum copioſit
ditiſsimus, Angelorum officiis ad cælorum intima
ſtolendum Deo reddidit Spiritum xvij. Kaléd. Dece
bris. Dominicæ quidam diei conticinio noctis, adſt
tibus ſibi cunctis Fratribus, & deuotiſsimè ſacras
gilias dependentibus [1]. Vixit autem centum trig
tribus annis, per omne tempus tantæ longeuitatis
ipſis infantiæ auſpiciis, vt ſupra pro poſſe expediui
de bono in melius, de melioribus in optima quæ
virtutum emolumenta conſcendens: donec om
ſupergreſſus humanitatẽ, ipſi Diuinitati indiſſocial
ter adnexus, totius mundanæ creationis vel immẽ
tatis fieret ſupremus, imo cæligenarum ciuium A
licorum vtique Pneumatum vel ſanctorum Cæl
larum omnium, diuinitùs aſciſceretur æternaliter
titurus contubernalis ac ſocius. Cuius ſacratiſ
Epiſcopi præcioſiſsimum pignus, omni auro & la
præcioſo commodius & charius atque honora
Domnus ſumma præſtans probitate Præſul Leon
reuerẽter & cõdignè, officioſiſsimæ tradidit & de
tiſsimæ ſepulturę. Abditũ quidã manſurum tumulo

vi

1 *S. Machutes vixit 133. annis.*

virtutum fragrantia enitendo, toto deinceps profuturum sęculo. Nam eodem planè die quo mansoleum subiit, duobus cæcis lumen oculorum integerrimè restituit. Dæmonem pessimum nec minus ab Energumeno propulit. Tertia verò nihilominus post sacram & honorificam tumulationem eius die, contracto restituit agile & stabile gradiendi officium. Mutóque cuidam nil fari valenti, Diuinitatis gratia reformauit dicacem & facundam loquelam. Diligens autem Episcopus Leontius, amplius & decentius sacratissimi Pręsulis Machutis beatissimum honorare corpus, nouam & elegantem fecit ædificare Ecclesiam : imbi vtique vbi eum insepeliuerat, extra muros Xantonicæ vrbis. Vbi ex tunc & de cætero, tot & tanta Diuinitatis Omnipotentia ostendit declaratque miracula : quanta nec hominum memoria, nec scriptorum valet compræhendere industria vel solertia. Non solum autem illic, verum vbicumque aliàs vel sacrarũ reliquiarum eius pręsentia, siue Ecclesiarum altariumve fuerint monumenta, ibi profectò affectuosè orantibus presto adest Diuina Clementia, vt in omnibus passim cordibus fidelium, sanctitatis eius præsentiam experientium: præcordiali intentione, vel iugi deuotione, maneat semper laus tanti Confessoris, omnibus se inuocantibus potentissimè & piissimè subuenientis. Amen.

Explicit vita Sancti Machutis, Episcopi & confessoris.

FRAGMENTVM VETERIS MEMBRANÆ, DE SERMONE *Sancti Fulberti Episcopi Carnotensis, In Natiuitate B. Mariæ Virginis.*

HAC eadem dignitate facta est etiam imperiosa secundum charitatem erga superos, ac super inferos per districtionem. Vnde scripta sunt plurima sanctorum argumenta, de quibus ad præsens singula sufficiat memorare. Illa igitur olim in auxilium magni patris [1] Basilij misit sanctum angelum, & martyrem defunctũ suscitauit: qui malè viuentem pessumdedit persecutorem eius Iulianum Apostatam, & hæc historia notissima est. Illa etiam te, ô peccator [2] Theophile, quondam pœnitentem, & se suppliciter inuocantem, ab ipsis Diaboli faucibus potenter eripuit. Sed quid grauemur huius lapsi reparationem paucis effari, cum audire sit operæ precium? Is ergo Theophilus Vicedominus olim cuiusdam Episcopi [3] Ciliciorum, vt scripta testantur: propter infortunia sua in tristitiam decidit. Vnde contulit sese ad quemdam Iudæum, eius consilium & auxilium petens. Hoc mediatore locutus cum Diabolo, Christianitatem abnegauit, Diabolum adorauit: eique de sua mancipatione, factum cyrographum tradidit anulo suo signatum. Postea vero facti pœnitens, multúmque se animo angés, quid faceret, quo se verteret nesciebat. Tandem collectis fidei viribus & spei, confugit ad Ecclesiam quamdam in beatæ Matris Mariæ memoriam dedicatam, vbi quadraginta dierum afflictione mactatus, animo contrito nomen eius inuocabat iugiter: ac patrocinium

1 Basilio S. Virgo Maria auxiliũ mittit.

2 Theophili historia à graui authore comprobata.

3 Ciliciј populi.

nium implorabat. Quid multa? respexit hunc propicia misericordiæ mater, & per visionem illi apparens, de impietate coarguit, ad Christi iterandam confessionem confortauit: consolata est dolentem, pollicendo veniam, & ne dubitaret de promisso. supradictum cyrographum Diabolo potenter ereptum, captiuo reddidit in pignus libertatis. Quod cum euigilans supra pectus suum positum inueniret, quàm lætus extiterit, quàm pio affectu voces exultationis & confessionis ediderit, non est facile dictû. Noctem verò illam consecuta est Dominica dies, qua Theophilus quasi cum Domino à mortuis resurgens, Episcopo se coram populo præsentauit. Videres populum modo ex auditu tam horrendi sceleris expauescere, modo considerata facie vultúque pœnitentis, piè conlachrymari: sed audito quantam & quam celerem fuerat misericordiam consecutus. Omnes qui mala conscientia territi penè defecerant, ad spem veniæ cum gaudio respirabant. Iam vero vt rem breui fine concludamus, Episcopo iubente, malè cautum cyrographum Theophilus igne cremauit: Deinde suffragante Clero ac populo, ductus ad altare, cum sacrosanctam Communionem de manu Episcopi ore susciperet, facie refulsit vt Sol, peractóque deinceps triduo cum laudibus in Ecclesia piæ matris Domini, per quam reconciliatus fuerat, à laboribus suis beato fine quieuit. Ita Fulbertus. Qui vt in eadem vetustissima membrana scribitur, fuit Episcopus Carnotensis, quem ipsa beata Maria in infirmitate sua visitauit, & eum suo sancto lacte recreauit. Hic enim multo amore & fœlicissimo in honorem Deigenitricis exarsit, quod ostendunt cantus ab eo in eius honorem facti, cælestia vota sonantes. Ipse fundamenta Ecclesiæ Deigenitricis [4] Carnuti iecit, & eam perfecit miro lapideo tabulatu. Ad quod opus Eleemosinas profusa manu misit [5] Cinito Rex. Angliæ. Vnde & ipsi Fulbertus pro eiusmodi, in quadam Epistola gratias agit. Prophetiæ quoque spiritu claruit. Nam & Berengarium post hæreticum, moriens hoc modo

4 S. Fulbertus Ecclesiæ B. Mariæ apud Carnutum fundamenta iecit.

5 Cinito Rex Angliæ, cooperatur Fulberto in ædificatione Basilicæ Carnot.

modo notauit. Nam cum eum in extremis positum multi visitarent, & ædium capacitas vix confluentibus capiendis sufficeret: Ille inter oppositas cateruas, oculis longè rimatus Berengarium, visu quo potuit expellendum censuit, protestatus immanem Dęmonem propè eum cōsistere, multósque ad eum sequendum blandiente manu illicitè corrumpere. Sed ipse [6] Berengarius postea resipiscens, & pœnitentiam agens, Cum die Epyphaniorum moreretur, recordatus quot miseros, quondam adolescens, primo sui erroris calore secta sua infecisset: producto gemitu. Hodie inquit die apparitionis suæ, apparebit mihi Dominus Iesus Christus propter pœnitentiam vt spero ad gloriam, vel propter alios à me corruptos vt timeo ad pœnam. Sanctus vero esse Fulbertus iste, creditur. Florebatque anno Incarnationis Domini milesimo vigesimo quinto.

6 Pœnitentia Berengarij.

Explicit notabile Fragmentum membranæ vetustissimæ.

Bibliothecæ Floriacensis Regiæ hic terminus esto.

INDEX

INDEX

ABBREVIATVS PRÆCIPVARVM MATERIARVM QVÆ FVSIVS IN textu & annotationibus Floriacensis Bibliothecæ huius explicantur.

A

B

Corpus

Eli

F

I

N

O

 quare.

FINIS.

Emendanda in hac Floriacensi Bibliotheca.

Nihil cum sit sub Sole perfectum (Benigne Lector) quid mireris, post solerter correcta folia, vel operarum incuria, vel aliqua alia occasione, mendas relictas fuisse, aut de nouo in hanc Floriacensem Bibliothecam irrepsisse? Sed vt tibi sit integra, atque perfecta, hoc pacto eam emenda:

Pagina 1. coequans, lege coæquans. 11. stratis, adde relictis. 15. saniore, seniore. 31. secederet. secederet. annot. 1. Atianus, Atrianus. 34. Arianæ. Artianæ. 16 annot. 3. necari, necati, Remiguis, Remigius. 17. Martytius, adiice alias Mercurius. 33. Primus, Pipinus. 34. Monacios, Monachos 36. peloratum peroratum. an. 1. susceptionem, suceptione. 38. Monalchiam, Monarchiam 52. expletis, explentes. 54. annot. 1. dissidum, dimidium. 62. annot. 1. Francorum, adde ex 64. annot. 1. Beanais, Beaunais. 72. decendente, decedente, in gestario, gestatorio. inuisæ, immissæ. famem, famam. 73. remisit, reuisit. 74. probalibus, probabilibus. 75. elois, Eroïs. annot. 8. sonitum, sonitu. iudicabatur, indicabatur. 76. Carolum, Carolus. 78 tæderi, tædere. 80. nunquã, vnquam. an. 6. eripere, surripere. 86. pertinacia. peruicacia. 90. atmisti, Atnusti. 91. hic, his. 94. ipse, ipsi. 95. gratię. gratia inreptutum, erepturum. 113. annot. 3. quiscit, quiescit. 147. incerti, inerti. 153. qui, cui. aliter, alites. 193. locis, lotis. 181. Eccesia, Ecclesia. 182. retata, tetaxata. 186. meritus, meritis. 187. miseri, misereri. exotat, exotant. ipse, ipso. 197. augmenta, augmentata. 200. lugenteis, lugentes. 204. gestatorum, gestatorium. 206. carius, carus. 213. nostri, nosti. 216. dimissi, demissi. 217 saluti, salute. 220. allidit, alludit. 229. Christi, Christum. antefacto, antefato. 223. & etiam. 233. clarat, clara. orum, ortum. argentisque, argenteisque. sæuoque, sæuo &. Et initio lineæ 29. adiice ac. lin 31. qui verè, quiuète. 235. regionis, religionis. 236. lin. 1. de conseruatione, lege Rescriptum Authenticum. lin. 21. sactilegiis, sactilegis. 237 vetutissimatum, vetustissimatum. 239. anno annis. 245. Ierusulem, Ierusalem. 249. nos, vos. 253. Princlpis, Principis. 260. exprobando, exprobrando. 268. societatus, sociatus. & lin. 13. aduersabitur, auersabitur. lin. 27. quantũ, quantã lin. 38. infringmmt, infringunt. 269. tantum, semel, & audiuimus ab illo. 271. si, se. 272. spititum, spiritu. 280. an. 16. positus, positum. 284. tracendens, transcendens. 285. pacens, pascens. 289. dacone, dracone. frenator, frenatur. lin. 11. munismata numismata. 296. annot. 17. antonino, antonio. 301. &, de. 303 annot. 4. litteris, adiice operam. 304. affligerat, attigerat. 314. orbis, adiice oris. 319. putitas, puritas. lin. 35. Ecclesia. Ecclesiæ. 320. diedus, diebus. 327. suæ, sua. 325. argentis, argenteis. 336. inuicti, inuiti. 341. librum, libro.

libro, 343. ex, ego. 345.equis,egrotis. lin.18. exigit, exegi
annot.2. edicti,Benedicti.364.·uius,cuius.666. annot.4. Epis
Episcopus.. 367. annot.7. annuatem, annuatim. 374.conu
conueniant. lin.23. notat, notis. 376. annot.17 Cluniacensis
niacensi. ad annos, ad annum. annot.18. sed quàm ingeunè,
sed quàm parum ingenuè. 377.factáne, factáne fit. lin.38.V
mensis, Vvestmonstariensis. 382.Nobilissima, Nobilissimæ
Germanus,Germanis. lin.13.est,esse. lin.17. ego, ergo. 385. A
gia, Apologismus. 388.Antographa, Autographa. 389.Apol
Apologismus. 391.conuiantibus,conuiuantibus. 392.cæteæ,
lin.24.delitior,delicatior. 398.hospitali,hospitarij. lin.29.cas
craftino. 402.Illustrissimorum,Illustrissimo.404.senistris,sin
lin.27. perambulantibus,præambulantibus. 410.annot.7 die
lin.38. ammiano, anniano. 412.præmitte de iuris. 413. Aym
Aymoinus. 414.præscis, præsis. 417.Gentes Francorum, Ger
Francos.lin.16.dele facies.419.explicatur,explicat,.420.repic
respiciens. 439.Caupt,caput. annot 2.Chatolica, Catholica.
ostendam,ostendendam. 450.hic,his.lin.10. super,semper.45
storiæ,historia.465.silenrium,silentio. 478.ad Monasterium,à
nasterio. 480.suos,sues. 492.seruauauit,seruauit. 496.dierum
norum. 497.rythreo, Erythræo. lin.5.iudicio,iudico. lin.33.qu
bat,quærebant.dele ne,550.lin.8.in fine lege diffugientibus.lin
ipse,ipsi, lin 25. descenderet.lin.28.patrum, Petrum. lin.31.in
mes. lin.32.discipulis. lin.38. præclusu, præcluus.501. annot.1.
nicastrum 505. præstolauit, præstofuit.508.contratietatem,con
rietatum. lin.34.conlusionibus, conlisionibus.

FLORIACENSIS VETERIS BIBLIOTHECÆ

REGIÆ XYSTON Dextrum.

OPERA IOANNIS A BOSCO PARISIENSIS A.C. CÆLESTINI Lugdunensis, Erectum atque Ornatum.

AD BEATISSIMVM CATHOLICÆ ECCLESIÆ PAPAM PAVLVM V. & Diuersos.

SEQVENS PAGINA IN EO CONTENTA DEPROMET.

CATALOGVS EORVM QVÆ HOC DEXTRO FLORIACENSIS VETERIS BIBLIOthecæ Regiæ Xysto lectorum oculis repræsentantur.

***

Vitæ SS. Genulfi & Geniti Romanorum libri duo, ad Paulum v. Papam.

Gisleberti de vita Translationibus & Miraculis sancti Romani Itali Abbatis, libri duo, ad Illustrissimum Cardinalem de Gyuri.

Medardica, ad Aloysiam Lotharingiam, complectentia S. Medardi vitam per Fortunatum, Sermones tres de S. Medardo, ac Rithmos de B. Magdalena.

Beatæ Magdalenæ præconia, ad Reuerendissimum Abbatem Cluniacensem, continentia sermonem S. Odonis, ac S. Ioannis homilias duas de B. Magdalenæ.

Commentarius de Translatione B. Iacobi Apostoli, ad Philippum tertium Hispaniarum Regem Catholicum.

SS. Machabeorum Victoriæ ac Triumphus, per D. Hilarium versu decant. ad Illustrissimum Cardinalem de Sourdy & Fortissimum Marechallum Dornanum.

Triumphus S. Mamantis Martyris tribus libris comprehensus, ad Illustrissimum Cardinalem Baronium.

Vita S. Panacij Romani, tertij Cænomanensis Episcopi, ad Cœnomanenses.

Vita S. Arnulfi Turonensis Pontificis, & Exumatio Beati Martini Turonici ad Ludouicum Seguerium.

Vita sancti Læti Mixiacensis Monachi ac Confessoris, ad Aurelianenses.

Ioannes à Bosco de vita Beati Roberti Cælestini, ad Celsum Amerigum Cælestinum.

Fragmentum Hispanicarum Rerum, ex Perantiquo Martyrologio Ecclesiæ Lugdunensis.

SANCTI

SANCTISSIMO AC BEATISSIMO PATRI PAVLO V. PONTIFICI MAXIMO,

Ioannes à Bosco Cælestinus Sempiternam Felicitatem.

PONtificiæ Vestræ Dignitatis Summæ Nuntium, cunctis Christi cultoribus gratum & iucundum extitit (Beatißime Pater.) Si quidem iam antea tuarum virtutum fama, vt admirationem pepererat: ita supremam in terris uenerationem oportuno tempore, apud accolas tuos atque etiam exteros, deposcebat. Orbis vniuersus, obortis amarißimis lachrymis: ob Clementis VIII. æterna memoria digni Petri successoris, abceßum, inconsolabiliter lugebat: cum mox refricato vulnere, ex desiderio amißi Leonis XI. ipsi suffecti, cunctos, eius præcox & immatura mors, lachrymas lachrymis adiicere coëgit. Iámque hostium Ecclesiæ studia, ad res nouas moliendas pruriebant: vniuersíque Catholici, quosnam amiserant Pontifices, carẽdo magis sentiebant, quàm fruendo, cum te virum veri scientißimum, religionísque & tuendæ & augendæ cupidißimum, atque ad res gerendas natum, Præstantißimorum ho-

rum Pontificum cathedram, Superûm concessu ac munere singulari, obtinuisse: mundo innotuit. Illico igitur, mœror omnis depulsus à Catholicorum mentibus & oculis fuit. Ab hæreticorum vero fantasiis, procellarum machinationes euanuêre: ac inter Reges & Principes Christianos, pacis atque tranquillitatis aura aspirauit. Quorum omnium æstimatione, Cœlestina nostra Gallica Apostolico culmini addictissima Congregatio, publicæ Regis sui Henrici quarti bello Fortissimi paceq́; Clarissimi Principis, ac vniuersæ Galliæ, totiusq́; Orbis lætitiæ, se adiungens. Hoc leuidense quidem munus, Apostolicæ vero sollicitudinis, vetus monumentum: voluit per me B.V. pedibus substerni. Eo pacto, suum erga Beatitudinem vestram, cuius se auspiciis seruari amplificaríque confidit, cultum atque obseruantiam contestans. Et reuera, bis Romano Pontifici, binorum Romanorum virorum Historia inscribenda erat: qui à Romanis Pontificibus in Gallias olim directi, piis & adsiduis laboribus, erga Gallicos homines Pontificum Romanorum paternum amorem, fortiter profundeq́; consignarunt. Præcessit, Christianissimo Principi Henrico IIII. Filio tuo Primogenito Regi nostro, dicata huius Operis Pars Prior: vt Filius dilectus, ante patrem, officij & obsequij gratia, ambularet. Geniti ergo atque Genulfi hominum Romanorum Historiam nusquam antea editam: Tu Beatissime Papa bis

Romane, Paulis insita mansuetudine, intuere, suscipéque. Et cum sis communis cunctarum Christianarum Gentium Parens, suauiori tamen lenitate, Francos tuos Primigenios demulcens, illorum originem atque progressum, Romanis his narrationibus intercalatum approba: ac eos præter cunctos Christianos in Romanam Sublimitatem cãdidè animatos, Apostolicis foueto Præsidiis, Paternis exilara Fauoribus eo: (Quod iam Fausto tui Põtificatus initio, Fidissimo Bethunio Legató Regio orãte facere, cœpisti.) Et quia dimidiũ facti qui benè cœpit habet, quo pede cœpisti, perge, Maxime Papa, primos tuos Henrico quarto Primo Ecclesiæ Filio impertiri fauores, nec te pœniteat Plenariam Indulgẽtiam indulsisse orantibus AEternum Numen pro illius incolumitate, qui pleno & integro pectore pro tua Dignitate, proque S. R. E. Maiestate, paratus est Sanguinẽ & Diuitias profundere. Bonis ambus pignus tuæ in Nos, Regẽ ac Gentem nostram sollicitudinis tenemus, Ampliora speramus. Et dum speramus: Nos omnes ac Me inter cæteros, pedum sacratorum tuorum lingentes ex pio & religioso affectu puluerem, Apostolica ac Paterna Benedictione Sanctifica. Vale.

ILLVSTRIVM PERSONARVM AC LOCORVM HVIVS

dextri Xysti Fioriacensis Bibliothecæ Regiæ, Nomenclatura.

Summi Pontifices.

Benedictus xij.	Ioannes xxij.
Gregorius Magnus	Sixtus j. Papa.

Præsules Sancti.

Arnulfus Turon.	Gregorius Turon.
Austregisilus Byturic.	Indalecius Vrcitanus.
Austremonius Aruer. Mart.	Martialis Lemouic.
Banderidus suession.	Medericus Nouiom.
Bertingrannus Cœnom.	Pannacius Cœnom.
Cecilius Heliberitanus.	Paulus Narbon.
Ctesyphon Vergitanus.	Perpetuus Turonensis.
Eleutherius Tornacens.	Remigius Remen.
Esycius Carcesitanus.	Saturninus Tholos. Mart.
Eufrasius Elyturgitanus.	Secundus Abulensis.
Genulfus Geturnic.	Torquatus Accitanus.
Germanus Parisiens.	Trophinus Arelat.
Gildardus Rotom.	

Præsules non Sancti.

Abbo Niuer.	Heribaldus Antisiod.
Ansesisus Senon.	Hermetius Aurelian.
Drausio suession.	Hilduinus Lingoniens.
Ebrardus Senon.	Oldoricus Aurelian.
Garnerius Trecens.	Petrus Capuens. terræ S. Legatus.
Gaudefredus Lingonens.	Raynaldus Lingon.
Gnalo de Domna Petra Damasc.	Robertus Lingon.
Gualterius Senonens.	Vvarimbertus Suession.
Guillelmus Lingoniensis.	

Abbates.

Aëricus Strad.	Aymo Stra.
Amalricus Strad.	Dodo Stradensis.
S. Auitus Mixiac.	Elias Strad.
Ausbertus S Medardi Sues.	Hugo S. Germani Antisiod.

Mainar

Frede

VITÆ S. GENVLFI ANONYMO AVTHORE VETVSTO ATQVE ERVDITO, liber Primus.

Philippus primus, Imp. à quo ad Christum conuersus.

CAPVT I.

AGITVR Incarnationis Dominicæ anno ducentesimo quadragesimo septimo, Millesimus ab vrbe Roma condita completus est annus. Quo temporè [1] Philippus Imperator vigesimus quartus ab Augusto, cum filio eius Philippo, tertium Imperij sui compleuerat annum. Hic omnium primus Augustorum Christianus fuisse,[2] Beato prædicante Pontio Martyre, scriptorum relatione fidelium perhibetur. Eo Itaque cum filio Augustalem regente dignitatem,[3] Decius Ex Consulatu Cæsaream agebat procurationem. Ab ipsis namque suis initijs, sub gemina procuratione, Romanum semper constabat Imperium.

1 Philippi Imperatores,

2 Philippus primus Imperator Christianus, à Pontio Papa conuersus.

3 De ius. Cæsar.

Quis & qualis S. Genulfi Pater fuerit.

CAPVT II.

HIs itaque temporibus, fuit quidam præclara Nobilium [1] Romanorum prosapia ortus, qui sui ge-

1 Sanctus Genitus, Romanus.

neris decus, clarioribus vtique titulis extulit, dum sanctæ Matris Ecclesiæ filius effectus est, nomine & merito vocitatus Genitus. Hic autem totus fide Catholicus, ac probis moribus adornatus, omnibus, se Deo iuuante, virtutibus aptare disposuit. Denique diuinis instructus mandatis, diuinorum summam præceptorum, charitatem, per quam Deum Proximúmque diligeret, ad virtutis initium, omnimodis, habere concupiuit. Cuius summæ virtutis, gratissimos fructus, quoad in præsenti vita superstes fuit; beata Paradisi arbor, proferre non destitit. Amore si quidem Dei, iugi parsimonia vsus, ipse quidem continentissimè vixit. Proximi vero dilectione, continua miseratione miseris subueniens, eorum esuriem pauit, sitim potauit, nuditatem texit, algorem calefecit, infirmos visitauit, viduas ac pupillos compassibili corde sustentauit. Sic nimirum misericordiæ visceribus affluens, *aliorum inopiam, sui abundantia subleuabat.* (*2. Cor. 8. 4.*)

Ortus S. Genulfi pontificis.

CAPVT III.

INterea vir Beatus, quia sanctorum Patrum fide plenus erat,[1] qui quoniam per sui generis posteritatem, veram mundo salutem venturam, diuinis prænouerant oraculis: ideo legalia sortiti sunt connubia. Ipse quoque non voluptuoso, quin potius piæ successionis intuitu, natalibus & moribus sibi prorsus consimilem, adeptus est coniugem, nomine [2] Acliam. Quæ venerabilis mulier, in cunctis pietatis operibus, religioso fauens viro: non ei detrimentum virtutis, sed semper augmentum studuit esse sanctitatis. Cum autem aliquantum temporis, inuicem infœcundi exegissent, in commune Domini clementiam exorare decernunt, vt sacræ dilectionis eorum impleret affectum, & eis boni coniugij præstaret fructum: qui corruptione totius prauitatis expers, mundicia cordis ac corporis, sibi esset acceptus; & fidelibus, innocentiæ & sanctitatis exemplum præberet. Quorum petitioni, summæ Diui-
nitati

1 Veteres patres, cur matrimonio iuncti.

2 Aclia mater S. Genulfi.

nitati clementer annuere libuit. Concepit ergo venerabilis mulier, & congruenti tempore, peperit partum. Itaque venerabilis pater, voti sui compos effectus, altissimo bonorum auctori Deo, grates innumeras ob sibi collatam gratiam, ab intimo pectore soluit. Ergo cognati & affines eorum, affectu cognationis, pari congratulatione lætabundi, pariter conueniunt; & in sacro baptismate, Deo dilectum puerum vocauere [3] Genulphum. Sic itaque venerabilis puer, velut alter Samuel à religiosis parentibus à Deo postulatus, sicut eum sibi præstitum diuinæ gratiæ nouerant munus, ita & religiosè ab eis altus est. *3 S. Genulfus nascitur.*

S. Sixtus Papa, atque S. Laurentius.

CAPVT IIII.

PEr idem tempus, beatus. [1] Sixtus vicesimus quintus ab Apostolis, Præsulatũ Romanæ gerebat Ecclesiæ: Qui genere & eruditione Atheniensis, non solum doctrina clarus: verum etiam magnificæ vir sanctitatis fuit: Qui quantum in vtroque perfectus extiterit, & perfectio eruditorum ab eo, & eius declarauit finis, quem post vndecim sacerdotij sui annos, [2] sub præfato Cæsare Decio, glorioso decorauit martyrio. Hoc sanè doctore, [3] Maximus Leuitarum, & toto famosissimus orbe Laurentius, pietatis imbutus disciplinis, & pia magistri exempla sequutus, excellentiam suæ fidei admirandam, in gloriosi celebratione martyrij, sacræ reliquit Ecclesiæ. Huic ergo venerabili Papæ Sixto, religiosi coniuges, ob eximiam sanctitatis suæ famam notissimi, beatæ spei suum iam quinquennem puerum, tradunt; poscentes omnimodis, vt eum sacris imbueret disciplinis, quibus posset diuinis aptari mysteriis. Quem vir clarissimus gratificè suscipiens, infra breue temporis spatium, summa cum diligentia magnificè studuit informare. Erat autem spectabile in puero, iam cœlestem aduertere gratiam: quæ sibi, pueriles eius mores, & vitam ita dedicabat, vt ipsa eius primordia, iam futuræ speculum sanctitatis, satis li-

1 S. Sixtus. Papa. 25. ab Apostolis, Atheniensis genere.
2 Mors S. Sixti sub Decio Cæsare.
3 S. Laurentius Martyr.

quida cunctis haberentur. Nam pij Magistri, pijs eruditionibus inhianter intentus: quicquid coæuorum seu maiorum garrulitas illi minus decenter inferebat: hæc ille patienter iam pro Deo tolerare nouerat. Ita religiosus puer, ingentem fidei animum in angusto pectore concipiens, in spiritualibus excreuit exercitijs: donec ad robur perueniret ætatis, & virum perfecte, secundum interiorem hominem cœlestis imaginis, efficeret virtutis.

Mater S. Genulfi moritur.

CAPVT V.

IGitur in scholaribus adhuc eo commorante disciplinis, Deo dilecta genitrix eius Aclia, luteam naturæ debito grauedinem linquens, ad terram viuentium, bona domini visura simul ac fruitura, sicut credidit, fœliciter migrauit. Vnde sanctus vir Genitus, post eius condignè peractas exequias, quanquam sibi quod supernis eam gaudijs adscitam nouerat, gaudendum sciret: tanti tamen destitutionem solatij, ad pietatis opus sibi detrimentum metuens, adeo semet grauibus affecit lamentis, vt vix post diutinas lachrymas, beato adhortāte Præsule Sixto, tandem fletibus temperaret.

S. Genulfus Episcopus ordinatus, quomodò viuit.

CAPVT VI.

ENim vero Papa Reuerendus, humillimam in beato puero Genulpho morum conspiciens grauitatem, vinique parsimoniam, qua toto conamine lasciuos adolescétię motus euincere laborabat: quin etiam, admirandam illius in omni sanctitate vitam considerans: verè dignum in quo Domin⁹ habitaret templum, cum fore persensit, & ideo, sanctitatis illum officijs applicare, dignū duxit.[1] Omnes itaque gradus Ecclesiasticæ administrationis ei committens, ac demum sibi ratus cum auxilio fore ad Ecclesiæ curam, si facul-

1 Gradus Ecclesiastici.

tas

tas faueret temporis: sed & futuris vtile fidelibus, futurum fore prænoscens, [2] ordinare decreuit Episcopum. Qui licet eatenus satis arctam pro posse duxisset vitam: arctiorem tamen ex eo ducere miro modo sategit. A die námque suæ ordinationis, absque vini perceptione, [3] præter id, quod in diuini sumebat celebratione sacramenti, & absque lineis vestibus, quas præter, [4] in sacris vtebatur officijs, reliquum vitæ suæ tempus transegit. Lautioribus quoque cibis abstinens, [5] pane tantú ordeaceo vel quibusque vilioribus vsus, naturæ satisfacere studuit. Sic vero religiosus puer adolescétiam suam pertriuium fidei, spei, & charitatis, in viam dirigens mádatorum dei, & periculosa Mundi hujus deuia, summopere cauens, deinceps per Iustitiæ semitam, feliciter incessit. Aderant illi sacræ comites virtutes, quas inspirante gratia Dei, & in suo naturaliter affectu conceperat, & [6] á pijs suorum genitorum exemplis sanctique sui magistri disciplinis, hereditario veluti iure, contra impugnantium vires aduersas vitiorum, fortia susceperat arma. Nam aduersus antiqui superbiam hostis, qua protoplastum deiecerat, illa sacrosancta humilitas, qua verbum Dei pro salute hominum, *caro factum est*, eum viriliter armabat: Patientia vero, qua idem Dei filius Iudaici furorem populi vsque ad Crucis passionem pertulit: illum aduersus iram valide semper muniuit: Castitate quoque præcipua, lumbis semper præcinctus, & vigore Pudicitiæ præclarus, ex carnis voluptate deuicta triumphans, [7] floridam Virginitatis obtinuit palmam. His igitur & cæteris sacris sibi coniunctis virtutibus, omnibus vitæ suæ diebus, indiuiduum quod cum eis pepigit, semper tenuit fœdus.

2 S. Genulfus ordinatur Episcopus.
3 Vinum in sacris mysteriis.
4 Lineæ vestes in sacris.
5 Abstinentia.
6 Natura & educatio pro-sunt.
Ioan. 1.
7 S. Genulfus virgo.

Septima Ecclesiæ persecutio.

CAPVT VII.

AVgustus interea [1] Philippus, septem annis Imperio functus, in tumultu militari, cum filio Philippo, non equidem pariter, sed alius alio perimitur

1 Philippi Imperatores necantur.

 loco.

loco. Quod odio christianæ religionis à Decij factionibus Cæsaris, machinatum constat: vt se se veterum tenet traditio scriptorum. Is namque post eum factus Imperator, minus quam finitis tribus regnauit annis. Igitur eo tempore ab alijs Imperij partibus Romam veniens, acerbissimam omnium preteritarum persecutionem,[2] septimam videlicet ab ea quæ sub[3] Nerone facta est, crudelissimis crudelior, Christianis incitauit. Mandatis ergo, potestatibus cunctis, quaqua versum directis; crudelia per orbem dispersit edicta: vt Idolorum contemptoribus, omnium genera tormentorum priuatim & publicè pararentur, & in Christianos ad vltimum vsque flatum, horribiliter expenderentur. His sane temporibus, Ecclesia fidelium quę per orbem suis in locis Diuinitus locata consistebat:[4] ceu nitens lilium inter condensa veprium, ceu rubentis rosæ speciositas, inter aculeos spinarum: sic inter infidelium sæuitiam Gentilium, & piæ confessionis gratia nitens, & sacri pro veritate sanguinis effusione rutilans, odore, suauitatis Deo flagrabat.

2 Decius Christianorum hostis, septimam mouit persecutionem.

3 Nero primus Ecclesiæ persequutor publicus.

4 Ecclesiæ virtus, inter pressuras.

SS. Genitus & Genulfus in Galliam à summo Pontifice mittuntur.

CAPVT VIII.

AT vero beatus Præsul[1] Sixtus, Decij belluæ cruentis, super ouile Christi dira frementis aduentu: curæ suæ gregem, pius aggregat pastor: Quem diuinis adhortationibus, aduersus lupi furentis insidias, & bella præmuniens; & armis induit fidei, & spe cœlestis corroborat præmij, & in charitate diuini confirmat amoris. Cùm vero multos ad Martyrij palmam secum Dux gloriosus incitasset: inter quos ille præclarus Leuita Laurentius emicuit, alios eorum æq; probabili sanctitate decoros, ad confirmandas in sacræ fidei constantiam fidelium mentes, in confessionis gradu permanere[2] decreuit, Etenim singulariter manu fortis, Rex noster Christus, & pugnantibus in prælio, & prouidè residentibus ad sarcinas, ob sui videlicet

1 Sixtus bonus pastor.

2 Summi Pontifices olim nō permittebant quosuis è clero adire, Martyrium.

1. Reg. 25.

delicet suorúmque tuitionem; assiduis bonorum excubijs operum insudantibus, æquas vtrísque præmiorum portiones, post victoriam distribuere gaudet. Ipse namque deuicta Principis Mundi tyrannide, post gloriam suæ resurrectionis, duos [3] in sua Ecclesia fidelium ordines, Martyrij scilicet atque Confessionis decreuisse creditur, cum se Petrū cruce sequi precepit: Ioannem vero sic se velle manere, vt vitam scilicet in pace finiret Ecclesiæ, manifestè fatetur. Plurimis prætere a, cunctos in fide cohortatus verbis, beatum patrem Genitum ad se conuocans dixit. mi frater Genite, quem pius sacræ religionis affectus, & certa sanctarum præconia virtutum, regi nostro Iesu Christo, semper fidem seruaturum manifestè declarant: obsecro te precibus acquiescere meis, & parere præceptis. Cernis equidé, aduersus fideles, ob fidei sacræ detrimentum, infidelium instare pugnam: In quo certamine, Christi milicum acies, iuxta ipsius auctoritatem à nobis constituenda est. *vt abnegando nosmetipsos, & tollendo crucem nostram, ipsúmque sequendo*, sic videlicet, vt sicut opportunè pugnamus, opportunè quoque, sed Regis nostri salua fide, cedamus, secundum ipsius præceptum dicentis. *Si vos persequuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.* Quod non ad ipsius detrimentum militiæ: quin potius ad augmentum eius, nobis obseruandum est. Vt nostri videlicet legatio Regis & Imperatoris æterni, quaqua versum directa, strenuissimos atque fidelissimos illi semper legere studeat, & aggregare tyrones. Ergo, non in te notam ignauiæ sentientes, sed augmentis Ecclesiæ Dei consulentes, tibi & vnico filio tuo charissimo nostro Genulfo, Christi mandatum committimus: vt scilicet omnibus quæ possides pauperibus erogatis, præsenti impauidus cedas furori; [4] & Galliam petas, quò iam procurante Deo, diuini verbi fructificant semina. Ibi namque tibi Deo vacandi liberior erit facultas, quo murum fidei, iam minus arctat perfidorum impietas. Deinceps vero filij tui dilectissimi nostri Genulfi præeunte prudentia, cum auctoritate nostra secundum datam vobis gratiam, locis oportunis temporibúsue salutaria fidei

3 Duo in Ecclesia Ordines, Martyrum & Confessorum.

Matth. 10. 23.

4 SS. Genitus & Genulfus, à Sixto Papa, in Galliam ad prædicandum mittuntur.

semina spargere satagite, vt in tempore messis, cum- „
que zizania tradentur ad comburendum, vos exultan- „
tes, ad Patrisfamilias horreum, manipulos iustitiæ fe- „
liciter afferatis, percepturi ab eo præmium sempiter- „
num. Talibus ergo Papæ monitis, cum reuerenter acquieuissent sancti viri, mox solemni officio, sacra [5] Missarum solemnia beato Genulfo celebrare præcepit: Quibus expletis, plurimū in fide cohortatus eos, cum benedictionis gratia valefecit eis. Qui percepta benedictione, protinus cunctis, quibus eotenus iuxta Nobilitatem pollere videbantur honoribus distractis, [6] omne prædiorum ac patrimonij sui pretium, egenis distribuerunt. Ita illam planè cœlestibus thesauris inditam, atque ditissimam pauperiem, mercati sunt. Vt ex eis meritò fierent, quos Christus Dominus beatificat dicens. *Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Hac igitur opulentia, qua Deum timentibus nihil deesse nouerant, serui Dei fisi, sibi decretam in Galliam peregrinationem, aggressi sunt.

5 Missarum solemnia.

6 Eleemosyna.

Matth. 5. 3.

Galliæ Apostoli qui fuerint.

CAPVT IX.

HIs præterea Decij temporibus, alij [1] etiam à Sede Apostolica, æquè Gallias directi traduntur. Ex quibus præstantissimus atque sanctissimus Saturninus, vrbis Tholosanæ primus Episcopus fuit: qui post aliquod tempus sui aduētus, ibidem Martyr emicuit gloriosus. [2] Marcellus quoque, qui apud Argētomum castrum, eo vsque pro Christo viriliter certauit, donec palmam Martyrij victor gloriosè obtinuit. Sancti autem Genulphus & Genitus diuina comitante gratia Galliam properantes, secundum Domini præceptum, omni qua diuertebant domui, pacem præferebant dicentes. *Pax huic domui:* vt cum videlicet illorum pax inspiratione diuina, super filios requiesceret pacis: deinceps hominibus bonæ volūtatis, bona pacis æternæ vitæ, prædicando ministrarent. Sic itaque transactis Alpibus, Gallias peruenerunt.

1 S. Saturninus per quem, & quo tempore Tholosam missus fuit.

2 Marcellus Martyr de quo 1.p.ca.21.lib.3. Mirac. S. bened. Luc 10. 5.

Galliæ situs ac ab Apostolis, missi ad ipsam Episcopi.

CAPVT X.

EST autem Gallia, quæ quondam belligeris cultoribus pollens, nomini Romano totius orbis dominatori, cæteris infestior fuisse nationibus fertur. [1] Sed tandem à Iulio Cæsare subacta: deinceps Imperio paruit Romano: Et in [2] maximis vrbibus eius, Augustorum legati, ex eorum decretis, Prouinciis Galliæ Iura disponebant: Sed postquam illa quoque à Deo Patre præfinita peruenerunt tempora, in quibus vnigenitus eius, coæternus illi, Dominus noster Iesus-Christus: à sublimi cœlorum arce, humilis venire dignatus est, vt mundi superbiam sibi substerneret, vt per electos suos totum suis legibus subderet orbem: [3] Principes militiæ suæ Petrum & Paulum, Romanæ direxit sublimitati, quorum virtute & industria, tota sibi subderetur Respublica. Hi ergo sibi commisso strenuè insistentes negotio, per optimos quosque suorum, nihilominus & ipsi Galliam aggrediuntur, vt eam cœli terræque subderent Imperatori. [4] Ex quibus Austremonius atque Marcialis fuêre, qui à beato Petro directi sunt. Quorum primus Aruernis postea Martyr gloriosus, sequés verò signis & virtutibus Cófessor clarissimus Lemouicis datur. A beato quoque Apostolo Paulo, [5] Narbonensibus Antistes ordinatur Paulus, & [6] Arelatésibus Trophimus: de cuius prædicationis fonte, tota fertur Gallia, fidei riuulos suscepisse. Ab his igitur atque plurimis aliis, qui de viuo delitiarum Dei fonte, sanctis propinantibus Apostolis, abundantius hauserant, Gallia iam partim vt prædictum est, fidei riuulis irrigata, constabat: Tunc namque temporis, flumen Dei sacris repletum aquis, videlicet baptismi, ab Idololatris obicibus omnimodis arcebatur, ne profusius laberetur. Sed præualente Christi gratia, haud omnino potuit prohiberi, quin impetus eius, ciuitatem Dei, sanctam videlicet Ecclesiam: lauacro salutari perfusam, & virore fidei lætificaret, & ad sæuos Gentilium turbines perferendos, virtutum crementis validè roborа

1 Iulius Cæsar Galliam subegit.

2 In maximis Galliæ vrbibus, Augustorum Legati residebant.

3 Petrus & Paulus, Principes militiæ Christi.

4 SS. Austremonius & Martialis, in Galliam à B. Petro Apostolo missi.

5 Paulus Antistes Narbonensis, à S. Paulo Apostolo ordin.

6 S. Trophimus Arelatensis.

Psalm. 64.12.

boraret. Sed iam vnde paululum digredi visum est, redeundum nobis est.

SS.Genitus & Genulfus, quid in Gallia egerint.

CAPVT XI.

CVm in vrbem quæ Geturnicēsis dicitur, sancti viri peruenissent, domui cuiusdam viduæ, more sibi solito præmissa pace, se se ad declinandum contulerant. Cui viduæ simul & omni eius familiæ, grauis admodum inerat luctus. Etenim ille totius boni æmulus, & cœlestis inuidus pacis, sempérque salutis humanę veterrimus hostis, vnicū filium eius arripuerat, quem terrificis monstris, atque horrendis motibus crudeliter agitās, miserrimè vexabat. Adeò verò Adebacchando, hic in homines sæuiebat, vt consequutos dilaniaret, cruentísque manibus furiosè decerperet. Onerosis itaque * *lacarum*, compedibus nexus, durísque lacertos restibus vinctus, tandem ab hominum, non tàm morsibus, quàm mortibus arcebatur. Interea famuli Christi, tantis puerum cōspicientes alteri probris Dæmonici furoris, intimo pietatis atectu super eum moti, conquerebantur adinuicem, sic relaxari habenas Dæmonis, in perniciem pretiosi operis Christi. Hæc autem illis querulè colloquentibus: ecce subito miserabilis puer instinctu dæmonis atrocius exagitatus, toruis in sanctos Dei respiciens oculis, horribiles huiusmodi voces, magnis iactabat rictibus, clamans, O fides ingens! ô magnitudo sanctitatis! heu quāta potentia vobis! Quid tu me sancte Dei Genulfe, quid me persequeris? ô cœleste imperiū! Siccine, peregrinus à propriis incolam sedibus pellit? O virtus Christi, quæ me sic cogis! Talia frementem puerum, misera mater, & omnes qui aderant obstupentes, inde magis admirabantur, vnde ignotorum illi notitia contigisset. Erant ergo attoniti, tantæ præstolantes exitum rei. Christus interea Rex cœlestis, vt notam faceret ignorantibus se, virtutem suam, & suorum qui aderant merita seruorū declararet: eos ad expugnationem hostis,

* *Obsoletum verbum.*

ſtis, armis accingit fidei. Quoniam [2] vero iuris Eccleſiaſtici erat hæc pugna: per ſacræ militiæ ſuæ tyronem, ſpecioſæ videlicet & beatæ indolis adoleſcētem Genulfum, dignitate Sacerdotij comptum, ex hoſte antiquo triumphare decreuit: Qui debacchanti puero conſtanter approprians, ait iniquitatis miniſtro. « In nomine (inquit) Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui à « nexibus tui erroris mundum ſoluere venit, imperamus « tibi perdite Satan, vt hunc deinceps vexare deſiſtas « puerum, & eas in debitum tibi ſupplicium æternum. « Hæc vbi dixit, illico diris vlulatibus atrociſſimus Dæmon aëra complēs, diu cruciatum hominem ſeminecem reliquit. Beatus verò Genulfus, humi deiecto porrigens manum, eum à ſolo ſanum erexit, & matri natum ſoſpitem reddit: Quæ iam, maiori prudētia ſeruos « Dei veneranter admirans, pedibus Beati Genulfi cum « filio prouoluitur, orans & dicens. Obſecro te ſancte « Dei, vt me tantæ fidei participem facias, cuius bene« ficij gratiam, ſuper puerum exhibuiſti: Nam fideliter animaduerto, te magni ſuper omnia Dei miniſtrum, cuius per te virtutem, tam imperioſam experti ſumus. Beatus vero Præſul, eius fidei placido congratulans animo, verba ſalutiferæ prædicationis, illi ſimul & omni eius familiæ conſequenter, exhibuit. Quæ cum ſitienti percepiſſent animo, eóſque in fide promptos animaduertit, [3] ieiunium eis triduanum indixit: Quo expleto, baptizauit eam cum filio, & omni familia viginti & octo numero. Sicuti vero ſcriptum eſt. *Quia placuerunt Deo quidam, Angelis hoſpitio receptis*: Ita & venerabili huic viduæ, diuina clementia ſuam contuliſſe gratiam videtur: vt videlicet per [4] hoſpitalitatis obſequium, quod piè Dei ſeruis exhibuit, & filius eius à Dæmone, & ipſa cum omni familia, liberari meretur ab errore.

2 Exorciſmus, ad Epiſcopos præcipuè pertinet.

3 Ieiunium adultorū, olim ante baptiſmum.

Hebr. 13. 2.

4 Hoſpitalitatis meritum.

Puella

Puella sanatur.

CAPVT XII.

CHristi verò cultores, aliquibus inibi commora[…] decreuêre diebus, certi fine dubio, nonnullos illi[…] existere, quos Saluatoris clementia lucrari dignare[…]tur. Ob hoc etiam, zelo fidei feruentes, cuncta quæu[…] aduersa, perpeti vehementer ambiebant: vt sicut ve[…]ritatis erant confessores, ita quoque, digni eius habe[…]rentur & testes. Itaque celebri iam virtutis huius fa[…]ma circumuagante, quidam illius incola loci, Agl[…]bertus nomine. Hos venerabiles adiit viros: Et sol[…]tenus beati Genulfi prostratus pedibus, orabat atten[…]tius dicens. Magni serue Dei, per illam qua piè vide[…]ris bonitate clui, te supplico, vti meo te conferas d[…]uersorio. Est namque mihi filia grauissimo laborar[…] incommodo, quam tuo iuuamine per fidem quam c[…]lis, saluari posse spe non ambigua credo. Hac eteni[…] confidentia, Reuerendi Domini mei vos accersire pr[…]sumens: etiam fidei vestræ fieri acultor, vehement[…] exopto. His à viro dictis, abiit cum illo beatus G[…]nulfus: & sacræ orationis obtentu, atque per Chri[…] nominis inuocationem, mox sanam, & incolume[…] Patri filiam reddidit. Admiratus Pater virtutem Chri[…]sti, mox cum vxore & filia baptisatus est. Sic[1] nim[…]rum, interna Dei prouidentia, interno suo iudicio i[…]stè ac prouidè cuncta disponens, varia plerumq[…] mortalibus infortunia, quibus meliora sortiantur, m[…]sericorditer accidere sinit: vt mirabilem suæ Deita[…] operationem, per suorum merita fidelium, ad sui la[…]dem nominis, mirabiliter innotescat: Hoc eten[…] multi rumore commoti, quos varia morborum pa[…] debiles effecerat: aut quibus officijs priuatæ natura[…] bus corporum partes inerant, ad hunc certatim sa[…]tiferum medicum, properare festinabant: à quo gra[…] salutaria corporum & animarum percipientes re[…]dia, superstitiosos idoiolatriæ cultus, abdicare cer[…]bant, & in Christi laudibus, deinceps persistere g[…]debant.

1 Cur Deus aduersis affligi, homines quandoque sinit.

Sancti, ignem & vincula perferunt.

CAPVT XIII.

INterea, cùm de seruis Dei Principi ciuitatis nomine [1] Dioscoro, tanta virtutum à ministris malitiæ, perlata fuisset opinio: misit continuò qui eos exhiberent in conspectu suo. Quibus exhibitis ait. Num vos estis quos fama retulit, nouæ cultores doctrinæ, quam nostris, vt audio, colendam ciuibus, vltro exhibetis? Ad hæc, beatus respondit Genulfus. Tu quidem potentiæ nixus terrenæ, nullam existimas celsiorem: cum profectò sublimior sit Diuinitas, quam colimus, & potentia Dei cui famulamur, omni virtute quam sublimissimam putas, vel credis potentissimam. Dux respondit. Magica superstitione responsio vestra fulta videtur, per quam facilius indoctum vulgus, à Deorum cultura, peruertere arbitramini: Sed conatus vestros, nisi resipueritis & Dijs sacrificaueritis, equidem multa frustrabunt tormenta. Minitanti sic Duci: beatus Genulfus respondit. Si prudenter intelligeres, ob confidentiam Iesu Christi Domini nostri, nos interritos aduertere posses. Nulli namque potentiæ fas esse contra eius velle quippiam posse, & certum tenemus, & fideliter credimus. His dux responsionibus in ira commotus, iubet eos cædi fustibus: At illi gaudentes glorificabant Deum, pro cuius nominis testimonio, talia patiebantur, qui eos etiam ad grauiora toleranda viriliter animabat: Cernens vero Dux, Dei seruos in fide constantes, ardenti furore succensus, mitti eos iubet in clibanum ignis ardentis. Quod vt factum est, mox illa quæ quondam virtus Omnipotentis, in fornace Caldæa tribus mirabiliter adfuit pueris in conspectu superbi Regis: hos quoque sanctos suos pari gloria miraculi, coram præfato Tyranno atque populari præsentia, glorificauit. Angelus, namque Domini de cœlo descendens, ita vim incendij fornacis sopiuit, vt in roris fluenta, celerrimè clibanus ille solueretur. Quod cernentes qui aderant, cum ingenti admiratione dicebant. Verè mirabilis religio Christianorum! verè

[1] Dioscorus Princeps.

vere pius & mirabilis Deus eorum! qui ſic piè & mirabiliter ſeruis ſuis adeſt, vt eos in tantis tueatur flãmis, & à periculoſis liberet incendijs. Verè non eſt ſimilis illi Saluator, qui ſuorum tàm potentiſſimus videtur adiutor. Præſentibus ergo talia conclamantibus, fremebat potius, quàm erubeſcebat [1] Tyrannus: Iubet ergo Dei ſanctos educi de clibano. Quos ab ignibus omnino cernens illæſos, eorum brachia circulis vinciri ferreis, & ſic vſque in poſterum diem carcere claudi, præcepit.

1 *Circuli ferrei.*

Populus ingens ad Chriſtum conuertitur.

CAPVT. XIIII.

ITaque cum ducerentur ad carcerem: facta eſt eis vox de cœlis dicens. Confortamini viri ſancti: viriliter agite in Domino. Nam quia Deo digniſſimam vosmet per ignem obtuliſtis hoſtiam: ideo veſtræ ſanctitatis apud Deum præualẽtibus meritis, obtinuiſtis, vt omnes deinceps huius habitatores ciuitatis, Chriſti cultores incipiant fieri. Clauſis itaque ſanctis in carcere viris, iam populus ciuitatis ad eos in cuſtodia confluere cœpit, beatum poſtulantes Genulfum, vt ſacro baptiſmate purificari mererentur. Beatus vero Genuefus tantæ fidei eorum deuotione gauiſus, Deo gratias egit: Ipſo ergo die, [1] trina confeſſione fidei fundatos, ac [2] trina baptiſmi ſubmerſione mundatos, vnicæ Trinitati, ſummo ſingulariter Deo, trecentos obtulit viros: excepto paruulorum ac mulierum, non minimo numero.

1 *Trina ante baptiſmum fidei Confeſſio.*
2 *In baptiſmo trina immerſio.*

S. Genulfus fidem Chriſti explicat, & Dioſcori filium ſuſcitat.

CAPVT XV.

SEquenti vero nocte, præfati filius Dioſcori Principis arreptus à Dæmonio, mox ſpiritum exhalauit, iudicio diuino. Continuò Pater dolore correptus grauiſſimo, irremediabiliter vnicum flebat filium: quem

pariter

“ pariter flebilis coniux, nimijs affici lamentis conspi-
“ ciens, ait ad eum. Noui pro certo, quia propter viros
“ illos, quos carcere claudi iussisti, nobis hic filij nostri
“ casus acciderit: Qui nisi magni Dei serui essent, ab il-
“ lo vastæ fornacis incendio, liberari nullomodo quiuis-
“ sent. Itaque festinanter illos educi carcere iube, &
“ sanctam illorum exora mansuetudinem: vt tibi ignos-
“ cant, & de fide quam prædicant nos certos efficiant, vt
“ vnicum nobis resuscitent filium: Ego namque per eos
id fieri posse fideliter credo. hoc vero facto, quicquid
deinceps de sui Dei fide prædicauerint, renuere non
debes. Sic igitur vxore monente, Dux apparitores ad
“ carcerem direxit, qui ad se Dei seruos officiosè dedu-
“ cerent. Quod vt factum est, ait eis. Certis(ô viri ve-
“ nerabiles) approbo nunc experimentis, maximam Dei
“ vestri super omnia constare virtutem, & cum iniuriæ
“ suorum potentissimum vindicem. Nunc ergo facino-
“ ris in vos commissi veniam expostulans. consensui
“ vestro me facilem cedo: vt vnius veri Dei, quam præ-
“ dicatis fides, plurimos à me falsorum auertat errores
“ Deorum. Lætissimus ad hæc beatus respondit Genul-
“ fus: Deus noster quem colimus, omnium Deus est,
“ omnium creator atque dispositor & omnipotens re-
“ ctor: à quo, & per quem, & in quo cuncta naturali-
“ ter existentia, suo modo subsistunt & cuncta viuentia
“ viuunt: *cuius verbo cœli firmati sunt, & spiritu oris eius*
“ *omnis virtus eorum: Cuius Sapientia fundauit terram, &* Psal 32 6.
“ *creauit in ea hominem ad imaginem & similitudinem sui,* Prouerb. 3. 19.
“ *& spiraculo vitæ viuificauit:* Qui cum ab illo sublimi Genes. 1. 26.
“ deliciarum Dei loco. vbi positus & immortalitatis
“ gloria donatus fuerat, illius qui ob suimet superbiam
“ iam corruerat, versutia diaboli corruisset, & in mun-
“ di huius exilio exulatus esset, séque suósque posteros,
“ periculo mortis obnoxios fecit. Tandem vero post
“ multa sic decursa tempora, mortalium Deus misera-
“ tus errores, vnigenitum suum quem Sapientiam Ver-
“ búmque suum, per quod in principio cuncta creaue-
“ rat, confitemur natum mirabili modo de sacra virgi-
“ ne, misit in mundum Iesum Christum Dominum no-
“ strum, virtute Deitatis suæ clarificatum, qui errantes
ab

ab itinere mortis, sua morte reduceret, & per resurrectionem suam ad vitam vitæ cœlestis reuocaret. Quique etiam fideles suos, à cœno peccati, baptismatis vnda dilueret, & contra Principem mortis, vitali signo muniret, atque omnibus se iuste petentibus semper adesset. Hæc est fides nostra, quam fideliter credimus, & coram omni potentia, constanter prædicamus.

S. Genulfus locum mansionis eligit.

CAPVT. XVI.

His à beato Genulfo dictis, respondet. Oro vt fides „ horum quæ dixisti, super vnici mei funus clareat. „ Ait illi beatus Genulfus. Si toto corde tuo, Deo no- „ stro decreuisti credere, ipsemet ad filij tui funus ac- „ cede, & accipiens manum eius, indubitata fide dici- „ to. In[1] nomine Iesu Christi Domini nostri, qui est ve- „ ra viuentium vita, surge puer ad vitam, & sta pedibus tuis sanus. Ilico Pater, imperata peregit, & filius eius viuens, à solo surrexit. Attonitus igitur ingenti stupore miraculi, Sanctorum prosternitur pedibus, indulgeri sibi postulans, eis illatæ facinus iniuriæ. Ecce inquit, ecce, verè fateor & fideliter confiteor, quod nusquam sit similis Deo vestro. Nunc deinceps oro vt me cum vxore & filio meo, simulque cum omni ciuitatis meæ populo participem faciatis æternæ salutis, & vitæ cœlestis. Itaque beatus Genulfus accepta eorum sponsione credendi, Principi cunctisque cum eo baptisandis,[2] ieiunium constituit triduanum: Quo expleto, baptisauit Principem cum vxore & filio, cunctòque exercitu, & omni populo suo, credentem Christo: & prædicantem mirabilia eius: quibus plerúmque corda mortalium, ad agnitionem & confessionem sui nominis, prouocare consueuit. His vero ita gestis, ad roborandam in Deo fidem eorum, tres apud illos menses, manere decreuerunt.[3] In quibus diebus, Ecclesias illis ad Dei laudes celebrandas, fundauit; quas in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, & omnium

1 Nominis Christimis.

2 Ieiunium ante baptismum.

3 Ecclesiæ in honore B. Mariæ & Sanctorũ, consecratæ.

nium Apostolorum consecrauit; & sacris ordinibus ordinauit, & omnes in fide catholica & eruditione diuina fideliter confirmauit. Post hæc autem sancti viri cunctis Ecclesiæ illius valédicentes fratribus, inde recesserunt, & Galliam Aquitanicam petierunt. Quæ regio, iam dudum his quos supra retulimus prædicantibus, verbum Dei per plurima suorum susceperat locorum. Eam ergo profundius ad euntes viri Dei, & maximam Byturici pagi trãsmeantes partem; ad quemdam peruenerunt locum, in quo quondam vetus error Gentilium [4] Dianæ construxerat fanum, quod iam tunc à fidelibus, omnino manebat destitutum. cùm propter execrationem delubri : tùm etiam propter illatos à Dæmonibus terrores. Huc ergo se se conferentes viri altissimi ad manendum; à vicinis audiunt, inibi cõsistere machinationes Dæmonum: quorum dictis minime tacti: sed salutari sacræ fidei signo muniti; ad purificationem illius ædis, [5] aquam præparant expiationis, Quam beatus Genulfus per inuocationem Christi nominis consecrauit, & per omne spatium domus aspersit. Tùm verò semet, ac deinde omnes qui secum erant, signo Crucis muniuit; & sic ibi cum suis, ipsa nocte quieuit. Et sanè non sine multorum stupore; qui periculum loci, multis prænouerant probamentis. Sed mane facto, cernentes nihil eos aduersi à solitis dæmonum furoribus pertulisse, glorificabant mirabilem Christum in seruis suis. Magnæque apud ipsum gratiæ viros, suis laudibus commendabant; quorum meritis, ab eo loco depulsa cernebant, malignorum spirituum fantasmata. Erat autem idem locus super fluuiolum vocabulo [6] Naon, satis mortalibus amœnitate sui gratissimus. Cuius acceptabilem beati viri prospicientes situm, & diuino cultui iudicantes aptissimum; peregrinationem suam inibi definire statuunt. Is eo tempore, locus, à quodam Christianissimo viro nomine [7] Baseno, iure proprietatis possidebatur. Huic per nuntium, sancti viri suum patefacientes desiderium; postulabant humiliter, vt locum quem sibi diuina gratia congruum ostenderat; eis inhabitare sua permitteret authoritas. Qui san-

4 Dianæ fanum.

5 Aqua lustrali templum expiatum.

6 Naon fluuiolus.

7 Balsenus vir Christianus.

ctitatis ipsorum cognita fama, voluntati eorum libentissimè paruit: & accedens ad eos, per semetipsum: [8] locum ipsum cum multiplici prædiorum possessione, testamento facto eis delegauit. Qui etiam eis filium suum diuinis imbuendum disciplinis tradens, séque suáque omnia, eorum sanctitati commisit: & in omnibus, subsidia deinceps præbiturum fideliter spopondit: & sic ad propria redijt.

8 Res fideliū oblata Deo

S. Genitus moritur.

CAPVT. XVIII.

IIs ita gestis deinceps sāctissimi viri, in his quæ saluti fideliū expedirent animarū, insistere studuerunt: Ecclesiam denique mox inibi construxerunt; quam beatus Præsul Genulfus, in honore consecrauit beati, [1] Petri Principis Ecclesiæ Christi: Vbi deinceps in orationibus, vigilijs, atque in cæteris bonorum exhibitionibus operum; vitam ducentes: Deo dignissima sanctitatis sacrificia, quotidie persoluebant. Prædicatione quoque sancta, cunctísque pietatis exemplis, & infideles ad fidem prouocabant: & ad pacis vnanimitatem, fideles semper animare satagebant. Postquam itaq; viri sancti, congruum ad Dei peragendam seruitutem, locum prædictum fundauerunt; ipso tempore beatus Pater Genitus, huius mundi peregrina deseruit, & ad cœlestem sanctorum hæreditatem, feliciter migrauit; [2] tertio die, ante Kalendas Nouembris. Quem sanctissimus Præsul filius eius, post pias & paterno affectui debitas lacrymas, digno cum honore, decenti reddidit sepulturę. Quamuis autem semper isdem vir venerabilis Genulfus, proprij corporis afflictioné quam supra diximus, eotenus in remissam seruare tentauerit: ex eo tamen, ad rigorem propositi sui, addere potius, quàm demere studuit. Etenim, quanto celerius ad vltimum cuncta Mundi caduca festinare sentiebat; tanto arctius elaborabat, vt dignior haberetur ad cœlestia promerenda: Vnde factum est, vt multi sanctitatis eius opinione compuncti,

1 Ecclesia in Honore B. Petri Apostoli Consecratur.

2 S. Genitus ad vitam transit æternam. 29 Octobr.

cti, properarent ad eum; cupientes eius pijs alloquijs, & ædificari in fide, & consolari in Christo. Plurimi vero suas illi tradentes possessiones, [3] Comam capitis, ibidem pro Deo deponebant, ac eius seruituti sedulæ se mancipabant: quos pius doctor, & diuinis semper institutionibus informabat; & charitate Dei & dilectione feruere Proximi, & pacis vnanimitatem seruare monebat. Quibus etiam non solum modo cœlestis vitæ pabula ministrabat; verum etiam temporalia commoda, pia semper eis solicitudine procurabat.

[3] *Comam capitis deponunt Clerici.*

S. Genulfi Gallinam à vulpe liberat.

CAPVT XVIIII.

DIe vero quadam, operi cum fratribus necessario, eo insistenti; vulpes cum rapina Gallinæ, ante " eum transitum habuit. Quam vir sanctus intuens, in " nomine inquit Domini, iubeo te redire, ac loco suo deponere prædam. Mox obaudiens bestiola redijt, atque prædam deposuit: Itinere vero quo venerat rediens, cum ante fores transiret Ecclesiæ, contremuit, atque ibidem corruens expirauit. Quod tunc equidem dignissimè, [4] verum etiam postea non minus mirandum, sancti viri merita commendauit; cum nemo rapinam huiusmodi, tali raptore viderit ibidem deinceps contigisse.

[4] *Vulpes in loco S. Genulfi, gallinas nō rapiunt.*

S. Genulfus è vita migrat.

CAPVT XX.

CVm itaque vir sanctus in Dei seruitute lumbis semper præcinctus, cœlestem in terris assiduè vitam duxisset, & operatione sancta, lucis exempla, discipulis præbuisset: iam felix eius appropinquabat tempus, quo benè vigilantem seruum suum, libertate cœlestis gloriæ remuneraret. Dominus? Quod diuino præsentiens spiritu; conuocatis omnibus in vnum discipulis,

cipulis, quarto se migraturum die prædixit. Quo audito, Discipuli consternati sunt animis valde, nimióque resoluuntur in luctu, dicétes. O sancte Pater, quis » tuis famulis, tanta deinceps pietate prouidebit? Quis » conseruabit in reliquum, quos hactenus pio semper » foueras patrocinio? Heu miseris & desolatis, quos ta- » cita præoccupat destitutio Patris. His autem fratrum gemitibus compunctus, & ipse piissimus Præsul: ait il- » lis. Quid filij mei dulcissimi, quid super meum excef- » sum nimiis fletibus affluitis? Ego quidem deficio: sed » non deficit Christus. Reminiscimini precor doctrinæ » sanctæ quam didicistis; & Iesu Christo capiti vestro » fidem seruantes, illi fideliter adhærete; vt eius præce- » pta seruantes, illius effici membra valeatis; & semper » cum eo feliciter esse mereamini: sicut ipse Patri, suos »
Ioan.17.24. adoptans, dixit. *Pater volo, vt vbi ego sum; & ipsi sint* » *mecum.* Hunc vestræ fidei fundamentum recolentes, » cauete diligenter ne malè corruat, quod in vobis fide- » liter ædificatum est. Nulla vos angustia, nulla tribu- » latio, nullius suasio separet vnquam à charitate Chri- » sti: Quin etiam, huius aduersa seculi, dignum super » omnia ducite, pro nomine eius æquanimiter ferre; »
Apoc.3.19. propter ipsius verba dicentis: *Ego, quos amo, arguo &* »
Ioan.6.c.20. *castigo.* Itemque: *Mundus gaudebit, vos autem contri-* » *stabimini; sed tristitia vestra vertetur in gaudium:* Me- » mentote benignitatis eius, & ingentis misericordiæ, » per quam nos indebitos, gratuita pietate sua, saluare » disposuit; vt per sanguinem suum acquireret nos re- » gnum Deo & Patri suo, ad ea tribuenda nobis, *quæ nec* » *oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascende-* » *runt*, quæ præparauit Deus diligentibus se. In his ergo » fratres & filij mei, vestræ mentis intuitum figite, illa » desiderate quæ vobis tribuet Christus in gloria Patris » sui, & sanctorum Angelorum; ad conregnandum sibi » in secula seculorum. In talibus igitur admonitionibus exacto triduo, deinde sub vehementi, testificatione
1 Cor. 2 9. præcepit eis, vt corpus [1] eius cilicio, non linteis, inuoluerent, neque in Ecclesia tumularent. Interea iam quartus aduenerat dies, in quo prudens ac benè prouidus seruus, totus in spiritualibus intentus erat, ex-

pectans

pectans Dominum suum, vt venienti & pulsanti, confestim aperiret ei: Præparabat interim sancta precum subsidia, & vitalem animæ viaticum, [2] perceptionem videlicet corporis & sanguinis Iesu Christi Domini nostri, ad iter cœlestis Hierusalem aggrediendum, & ad visionē pacis, quæ est in illa, perhenniter perfruendam. Iam verò feliciter præparato, [3] ecce clauiger
" ipse Regni cœlestis Beatissimus Petrus Apostolus ap-
" paruit ei dicens. Festina serue Dei, festina; & veni, vt
" intres in gaudium Domini tui, & accipias coronam quam tibi præparauit ab origine mundi. Sic felix anima carne soluta, lætissimis Angelorum suscipitur amplexibus: & ante Regem supernum, coronanda cum exultatione deducitur: Et quia super pauca sibi commissa fidelis fuit; super multa cælestis gloriæ præmia constituitur, & æterni gaudij Domini sui compos ineternum effecta, lætatur. In ipso autem momento resolutionis illius, auditæ sunt voces psallentium, quæ dulci modulamine, suauissima concinentes alternatim carmina, cœlos petebant, quorum dulcissimis modulationibus qui audiebant intenti, velut in excessu mentis effecti sunt oēs, præ dulci melodia. *O quam magna, Deus multitudo dulcedinis tuæ*, quam in præsenti quidem abscondisti timentibus te, vt perficias illam in tempore opportuno, sperantibus in te: *Cùm abscondes eos in abscondito faciei tuæ, & proteges in tabernaculo tuo* vbi te benedicant æternum, Deum & Dominum suum, quoniam mirificasti in eis misericordiam tuam, in ciuitate munitissima gloriæ tuæ, sancta Hierusalem cuius lætissimis ciuibus, & huius serui tui animam, conciuem efficiens, lætissimis ipsorum iubilationibus; notum fieri mortalibus adhuc voluisti, vt audientes etiam desideriis cœlestibus accenderes, & eos de terrenis, cœlestes efficeres; ad benedicendum te, & laudandum nomen tuum in secula seculorum! Migrauit autem vir sanctissimus, & Deo acceptissimus Præsul septimo [4] decimo die mensis Ianuarij, & vt testificatus fuerat discipulis, extra Ecclesiæ septa, sepultus est ab eis decentissimè, iuxta sanctum Patrem Genitum. Locus autem ipse qui ante aduentum sanctorum isto-

2 Corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi.

3 S. Petrus morienti adest.

Psal. 30. 21.

4 S. Genulfi obiit 17. Ianuary.

 rum

rum nuncupabatur cella Dæmoniorum;post excessum sancti huius præsulis, vocitatur à cunctis, Cella sancti Genulfi egregij Confessoris Christi.

Corpus S. Genulfi ad alium locum transfertur.

CAPVT XXI.

1 S. Sebastus. ERat autem eo tempore in ipsa regione quidam merito sanctitatis opinatissimus, nomine [1] Sebastus: Ad hunc ergo, quidam ex discipulis beati Genulfi nomine [2] Leontus venit, & ei venerabilem in omni sanctitate vitam, vel obitum eius, seu Patris illius fideliter enarrauit. Quibus ille vir sanctus auditis, mox mente compunctus, ad prædictum Sanctorum locum venit. Erat autem ab ipsius sanctissimi Præsulis obitu, iam tertius elapsus annus. [3] Itaque cum ingenti apparatu lampadarum, ac religioso satis obsequio psallentium, transtulit corpora sanctorum, in sancti Petri oratorium,quod ipsi a fundamentis ædificauerant; tàm suis, quam etiam virorum sumptibus deuotorum. Sub tali vero notitia, eos ibi deposuit,vt ingredientibus quidem parte dextera, sancti Præsulis Genulfi corpus poneret: Sinistra verò, beati Patris Geniti membra locaret. [4] Cryptas etiã super vtrumque corpus ædificauit; & vt religiosè deinceps venerarentur, studiosè composuit: [5] Quin etiam ipsorum gesta sanctorum, quæ à Leonto & cæteris discipulis eorum didicerat scripsit; & sic benedicens Deum, & fratribus valedicens, ad propria redijt. Multi vero varijs incommodis afflicti, multoties ibi per istorum merita sanctorum sanitati pristinæ restituti sunt; ad laudem & gloriam eius, qui solus iure laudabilis est & gloriosus & ab omni creatura sua benedictus Deus. Qui miseriam nostræ mortalitatis, miserando respiciens,viscera nobis misericordiæ suæ clementer exhibuit; in quibus visitauit nos oriens ex ipso, Deus de Deo, Dominus noster Iesus Christus, verum de vero subsistens lumine lumen: quod videlicet in Deitate Patris, vnius essentiæ ac voluntatis semper existens, [6] ad

2 S. Leontus.

3 Quo apparatu sanctorũ corpora translata.

4 Crypta in ecclesiis.

5 S. Sebastus scripsit gesta sanctorũ Genulfi & Genitij.

6 Cur Christus voluit incarnari.

ad hoc ſemetipſum humanari piè & mirabiliter voluit, pro nobis; vt in tenebris ignorantiæ & vmbra mortis peccati reſidentes; ſplendore gratiæ ſuæ inluminaret, & noſtræ mentis greſſus dirigeret in viam pacis: quæ ad ſalutem perpetuam, & vitam ducit æternam. Qui etiam huius gratiæ ſuæ miniſtros, ſanctos videlicet Euangeliſtas ſui prædicatores, & Pios in ſancta Religione Patres, Eccleſiæ ſuæ longè latéque per orbem diffuſæ, prouide diſponendo, [7] ad ſpeciale patrocinium contulit: vt contra Mundi huius impetus, ſibi commiſſis habeantur ſemper ad refugium & oportunum in tribulationibus auxilium; quos ideo à fidelium Chriſti deuotione tanto dignius venerari oportet; quanto certius eos apud Chriſtum: pro ſui ſalute aſſiduos nouit ſuffragatores. Dignè igitur huius ſancti Patris Genulfi memoria, dignè celebritas eius, qui iam in æterna cœleſtium ciuium ſollemnitate lætatur; à ſibi deuotis, quos eius patrocinij cura complectitur; feſtiuè recolitur, quem ſibi Deo prouidente, & piiſſimum gaudent meruiſſe patronum; & pro ſuæ ſtatu ſalutis, præcipuum ſibi norunt diuinitus collatum interceſſorem. Fideliter etenim ſemper in neceſſitatibus expetitus, adeò ſe deuotè petentibus adeſſe conſueuit, vt ex debilitate ſoſpitatem, ex languore ſalutem, de mœrore gaudium, fides indubitata ſemper cœpiſſe lætetur. Hîc vero fidelis deuotio, benigna prorſus intentione conſideret, quàm ingens erga nos Chriſti clementia, quàm pia Sanctorum dulcedo, ſuper humanæ fragilitatis habeatur miſeria: Ipſi quippe iam cum Chriſto regnantes, nec aliunde quam de noſtra ſolliciti ſalute, [8] ideo præſentia poſtulata nobis à Chriſto ſubſidia impetrant, vt nos ad ea poſtulanda quibus iam ipſi perfruuntur, accendant. Vt videlicet illorum exemplo, cunctam temporalium negligentes ſolicitudinem, de ſola ſalute ſollicitemur æterna; ſicut ipſe Rex æternus Chriſtus, poſtquam ſuos à præſenti reuocauit ſollicitudine fideles, meliora monuit ſperare, dicens. *Primum quærite Regnum Dei & iuſtitiam eius; & hæc omnia adiicientur vobis.* Ad cuius regni nobilia poſſidenda, ipſe Deitate Patris & Omnipotentia Nobilis

7 Sancti Patroni & adiutus noſtri.

8 Quare ſancti, præſentia bona nobis impetrãt à Chriſto.

Matth. 6. 33.

bilis, Vnigenitus Altissimi, pro nostra verò salute, filius hominis, scilicet Virginis, & speciosus forma præ filiis hominum, nos perducat; & cum Sanctis suis hæredes faciat; qui cum Deo Patre & Spiritu sancto, viuit & regnat, in æterna Trinitatis gloria semper.

Amen.

* * *

Explicit vitæ Sancti Genulfi Pontificis. Liber Primus.

VITÆ S. GENVLFI CONFESSORIS

LIBER SECVNDVS ALIO

etiam authore vetusto vt erudito, ita & anonymo.

* * *

Galliæ situs describitur.

CAPVT I.

GALLIÆ situs [1] ad Orientalem plagam, confinia sui & Italiæ, iuga montium habet: [2] ad Meridiem verò, fretum Mediterraneum; Prouinciam præterluens Narbonensem. [3] Porro ad occiduum, Hispanias, & Oceanum: quod Gallicum, siue Britanicum dicitur. [4] Inde vero Septentrionem versus, protenditur vsque ad Rheni fluenta. qui ex supradictis Iouinis defluens Alpibus; Galliam diuidit à [5] Germanis, hísque Gallia limitibus, sic circumcincta refertur. Cuius apud Iulium Cæsarem, quondam quidem tripertita; sed nunc apud modernos, ob varios postea rerum euentus, exploratius considerata [6] diuisio, constat. A Rheno si quidem, vsque [7] Sequanam, Belgica Gallia, quæ nunc à gente, [8] Francia dicitur. Inde vero vsqùe Ligerim, Gallia Lugdunensis, quæ nunc superius, ob aduentum gentis, [9] Burgundia; inferius, [10] Neustria dicitur. [11] à Ligeri verò vsq; [12] Garônam, Aquitanica Gallia; quæ à sibi Oriente [13] Rhodano, vsque ad sibi Occidentalem porri-

1 Gallia Orientales montes habet.
2 Meridies mare & Prouinciam.
3 Hispaniam & Britaniam Occidens.
4 Septentrio Rheni fluminis originem, & Alpes Iouinas.
5 Germani.
6 Diuisio Galliarum, nunc alia, quàm apud veteres.
7 Sequana, flumen Belgicæ Galliæ.
8 Francia.

9 Burgundia. 10 Neustria. 11 Ligeris, flumen Galliæ Lugdunensis. 12 Garonna. 13 Rhodanus,

gitur Oceanum. Cuius etiam pars superior, à Celsitudine montium qua præeminet; congruè [14] Celtica nuncupata videtur. á Garonna quoque vsque fretum Mediterraneum vel Pyreneos montes: Gallia Narbonensis, quæ nūc partim [15] Gothia, partim [16] Vuasconia dicitur. In omni prorsus Gallia; [17] Sedecim numero prouinciæ habentur, quarum omnium felicior atque fœcundior Aquitania.

14 Gallia Celtica & Aquitanica.

15 Gotha

16 Vasconia

17 Galliarum sedecim prouinciæ, quarū Aquitania fertilior est.

Qui nam Gallas domuerunt & inhabitarunt.

CAPVT. II.

GAlliam dudum fortissimi tenuère coloni; qui totius orbis [1] victores Romanos, [2] multiplici bello penè protriuerunt, & cæteris infestiores eis nationibus fuerunt. Sed quamquam diutius sic se habuerint; tandem sub prædicto [3] Iulio Cæsare subacta est & ipsa; sicut & cætera totius orbis terrarum regna. [4] Ex quo tempore vsque ad vltima Imperij [5] Valentiniani, tempora per quadringentos circiter & paulo magis annos, in Gallia principati sunt Romani. Quibus temporibus, externæ quoque à diuersis parttibus orbis, intra Gallias se se nationes immersère. [6] Vuandali namque & Huni, post afflictam patriam, aliás Decessère terrarum. Sueui verò, Burgundi & Gothi, atque Sicambri, post istos: proprias sibimet sedes vendicarunt in ea. Quibus temporibus; Ecclesiæ Galliarum plurimæ, & antiquæ sanctorum memoriæ, penè detritæ sunt & desolatæ.

1 Romani victores totius orbis.

2 Galli Romanos affixerūt.

3 Gallia, sub Iulio Cesare subacta.

4 Romani per circiter 400. annos, Gallijs imperarunt.

5 Valentinianus imperator

6 Vandali & Huni Sueui, Gothi Burgundi, Sicambri, in Gallias veniunt.

Bellis Ecclesiæ vastantur.

Quomodo & quando sicambri franci postea dicti, Gallias obtinuerunt

CAPVT. III.

SIcambri [1] vero, genus fuere illorum; [2] qui à Troia ciuitate Asiæ; quæ à Grecis, ob eorū crudelia super fini

1 Sicambri à Troia oriundi.

2 Non me latet quid Claudius Rubius aduersum. Hanc veterum penè omnium authorum sententiam lib. 3. veracis sed tamen mordacis hist. Lugdunen de Francorum origine differat. Sed vt quod verum est ... ista historia approbatur, ita quod mordax nimis aut proprijs authoris somnijs excogitatū sue tempore scriptis ad hoc editis refutabitur.

finitimos bella, decemnali prælio fatigata, tandem[3] quadringentesimo quarto, ante vrbem cõditam anno, expugnata est Ciues autẽ eis profugi, ab Asia in Europam; pars, sub Enea duce Italiam. pars vero, sub Antenore per Meotydes paludes, per que flumen Tanaïs, Pannonias petierunt. Sed qui Italiam; postea vrbis [4] Romæ cõditores fuẽre. Qui vero Pannonias; infra terminos earum, [5] ciuitatem Sicambriam condiderunt. à qua Sicambri dicti sunt: in qua etiam, plurimis temporibus, vsque ad supradicti [6] Valentiniani tempora, qui septimus à Constantino fuit, [7] quem sanctus Papa Siluester baptisauit; [8] Romanorum tributarii manserunt. Id autem, vt contra [9] Alanos qui crebras inruptiones, è saltuosis & palustribus locis, in Romanorũ terras agebant, bellum susciperent, eis Decennio remissum est. Quod suscipientes; [10] ita totam deleuẽre gentem; vt ex innumera multitudine, nec vnus quidem superstes relinqueretur. Decennio vero decurso, solitum exacti, tributum, soluere renuerunt; propter adeptam ex Alanis victoriam. Quare [11] Valentinianus ingenti coacto exercitu; bello Sicambros impetit, & vincit. Quo infortunio crudeliter efferati; terras circumquaque Romanorum, peruadere cœperunt. Hi vero eatenus Sicambri, siue à Franco Duce partis ipsius gentis, seu potius [12] à feritate, Franci ex eo dicti sunt. Qui tunc temporis, primum sibimet Regem nomine [13] Pharamundum, filium [14] Marcomiri crearunt: & sub eo, cuncta quæ Romanis erant, à Sicambris vsque Rhenum propria; in ditionem suam redegerunt. Quo defuncto. [15] Clodionem filium eius, in Regno substituerunt. Pøst hæc autem Rhenum transierunt, gallias occupauerunt, & sub [16] Clodione & Clodomire, Merouingo, & Clodoueo Regibus, à Rheno vsque Ligerim, cuncta Romanis principibus abstulerunt. Deinde, [17] postquam Clodoueus beato prædicãte Remigio, cũ suo exercitu Christianus effectus est [18] Gothos Arianos, ab Aquitania, qui iussu Romanorũ ibi consistebant, bello penè deletos, expulerunt: & vniuersas

3 Troia 404 anno ante vrbem conditam expugnata.

4 Troiani Romam condũt.

5 Troiani, ædificãt Sicambriam: vnde Sicambri sunt dicti.

6 Valentinianus Imp. 7. à Constantino.

7 Constantinus à S. Siluestro Papa baptisatus.

8 Sicambri Romanorum Tributarii.

9 Alani Romanos infestant.

10 Alanis funditus à Sicãbris delentur.

11 Sicambri, à Valentiniano vincuntur.

12 Franci vnde dicti:

13 Pharamũdus Rex primus Frãcorũ.

14 Marcomirus.

15 Claudio Rex sub quo Franci occupant Gallias.

16 Clodomirus & Merouingus. 17 Clodoueus per S. Remigiũ efficitur Christianus

18 Clodoueus Gothos Arrianos ab Aquitania eliminauit.

vere pius & mirabilis Deus eorum ! qui sic piè & mirabiliter seruis suis adest, vt eos in tantis tueatur flāmis, & à periculosis liberet incendijs. Verè non est similis illi Saluator, qui suorum tàm potentissimus videtur adiutor. Præsentibus ergo talia conclamantibus, fremebat potius, quàm erubescebat [1] Tyrannus: Iubet ergo Dei sanctos educi de clibano. Quos ab ignibus omnino cernens illæsos, eorum brachia circulis vinciri ferreis, & sic vsque in posterum diem carcere claudi, præcepit. ,, ,, ,, ,,

1 Circuli ferrei.

Populus ingens ad Christum conuertitur.

CAPVT. XIIII.

ITaque cum ducerentur ad carcerem : facta est eis vox de cœlis dicens. Confortamini viri sancti : viriliter agite in Domino. Nam quià Deo dignissimam vosmet per ignem obtulistis hostiam: ideo vestræ sanctitatis apud Deum præualētibus meritis, obtinuistis, vt omnes deinceps huius habitatores ciuitatis, Christi cultores incipiant fieri. Clausis itaque sanctis in carcere viris, iam populus ciuitatis ad eos in custodia confluere cœpit, beatum postulantes Genulfum, vt sacro baptismate purificari mererentur. Beatus vero Genuesus tantæ fidei eorum deuotione gauisus, Deo gratias egit: Ipso ergo die, [1] trina confessione fidei fundatos, ac [2] trina baptismi submersione mundatos, vnicæ Trinitati, summo singulariter Deo, trecentos obtulit viros: excepto paruulorum ac mulierum, non minimo numero. ,, ,, ,, ,, ,, ,,

1 Trina ante baptismum fidei Confessio.
2 In baptismo trina immersio.

S. Genulfus fidem Christi explicat, & Dioscori filium suscitat.

CAPVT XV.

SEquenti vero nocte, præfati filius Dioscori Principis arreptus à Dæmonio, mox spiritum exhalauit, iudicio diuino. Continuò Pater dolore correptus grauissimo, irremediabiliter vnicum flebat filium : quem

" pariter flebilis coniux, nimijs affici lamentis conspi-
" ciens, ait ad eum. Noui pro certo, quia propter viros
" illos, quos carcere claudi iussisti, nobis hic filij nostri
" casus acciderit: Qui nisi magni Dei serui essent, ab il-
" lo vastæ fornacis incendio, liberari nullomodo quiuis-
" sent. Itaque festinanter illos educi carcere iube, &
" sanctam illorum exora mansuetudinem: vt tibi ignos-
" cant, & de fide quam prædicant nos certos efficiant, vt
" vnicum nobis resuscitent filium: Ego namque per eos
id fieri posse fideliter credo. hoc vero facto, quicquid
deinceps de sui Dei fide prædicauerint, renuere non
debes. Sic igitur vxore monente, Dux apparitores ad
" carcerem direxit, qui ad se Dei seruos officiosè dedu-
" cerent. Quod vt factum est, ait eis. Certis (ô viri ve-
" nerabiles) approbo nunc experimentis, maximam Dei
" vestri super omnia constare virtutem, & eum iniuriæ
" suorum potentissimum vindicem. Nunc ergo facino-
" ris in vos commissi veniam expostulans. consensui
" vestro me facilem cedo: vt vnius veri Dei, quam præ-
" dicatis fides, plurimos à me falsorum auertat errores
" Deorum. Lætissimus ad hæc beatus respondit Genul-
" fus: Deus noster quem colimus, omnium Deus est,
" omnium creator atque dispositor & omnipotens re-
" ctor: à quo, & per quem, & in quo cuncta naturali-
" ter existentia, suo modo subsistunt & cuncta viuentia
" viuunt: *cuius verbo cœli firmati sunt, & spiritu oris eius*
" *omnis virtus eorum: Cuius Sapientia fundauit terram, &* Psal. 32. 6.
" *creauit in ea hominem ad imaginem & similitudinem sui,* Prouerb. 3. 19.
" *& spiracula vitæ viuificauit:* Qui cum ab illo sublimi Genes. 1. 26.
" deliciarum Dei loco. vbi positus & immortalitatis
" gloria donatus fuerat, illius qui ob suimet superbiam
" iam corruerat, versutia diaboli corruisset, & in mun-
" di huius exilio exulatus esset, séque suósque posteros,
" periculo mortis obnoxios fecit. Tandem vero post
" multa sic decursa tempora, mortalium Deus misera-
" tus errores, vnigenitum suum quem Sapientiam Ver-
" búmque suum, per quod in principio cuncta creaue-
" rat, confitemur natum mirabili modo de sacra virgi-
" ne, misit in mundum Iesum Christum Dominum no-
" strum, virtute Deitatis suæ clarificatum, qui errantes

ab

ab itinere mortis, sua morte reduceret, & per resurrectionem suam ad vitam vitæ cœlestis reuocaret. Quique etiam fideles suos, à cœno peccati, baptismatis vnda dilueret, & contra Principem mortis, vitali signo muniret, atque omnibus se iuste petentibus semper adesset. Hæc est fides nostra, quam fideliter credimus, & coram omni potentia, constanter prædicamus.

S. Genulfus locum mansionis eligit.

CAPVT. XVI.

His à beato Genulfo dictis, respondet. Oro vt fides „ horum quæ dixisti, super vnici mei funus clareat. „ Ait illi beatus Genulfus. Si toto corde tuo, Deo no- „ stro decreuisti credere, ipsemet ad filij tui funus ac- „ cede, & accipiens manum eius, indubitata fide dici- „ to. In[1] nomine Iesu Christi Domini nostri, qui est ve- „ ra viuentium vita, surge puer ad vitam, & sta pedibus tuis sanus. Ilico Pater, imperata peregit, & filius eius viuens, à solo surrexit. Attonitus igitur ingenti stupore miraculi, Sanctorum prosternitur pedibus, indulgeri sibi postulans, eis illatæ facinus iniuriæ. Ecce inquit, ecce, verè fateor & fideliter confiteor, quod nusquam sit similis Deo vestro. Nunc deinceps oro vt me cum vxore & filio meo, simulque cum omni ciuitatis meæ populo participem faciatis æternæ salutis, & vitæ cœlestis. Itaque beatus Genulfus accepta eorum sponsione credendi, Principi cunctisque cum eo baptisandis,[2] ieiunium constituit triduanum: Quo expleto, baptisauit Principem cum vxore & filio, cunctòque exercitu, & omni populo suo, credentem Christo: & prædicantem mirabilia eius: quibus plerúmque corda mortalium, ad agnitionem & confessionem sui nominis, prouocare consueuit. His vero ita gestis, ad roborandam in Deo fidem eorum, tres apud illos menses, manere decreuerunt.[3] In quibus diebus, Ecclesias illis ad Dei laudes celebrandas, fundauit; quas in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, & omnium

1 Nominis Christinus.

2 Ieiunium ante baptismum.

3 Ecclesia in honore B. Mariæ & Sanctorũ, consecrata.

nium Apoſtolorum conſecrauit; & ſacris ordinibus
ordinauit, & omnes in fide catholica & eruditione
diuina fideliter confirmauit. Poſt hæc autem ſancti
viri cunctis Eccleſiæ illius valedicentes fratribus, in-
de receſſerunt, & Galliam Aquitanicam petierunt.
Quæ regio, iam dudum his quos ſupra retulimus præ-
dicantibus, verbum Dei per plurima ſuorum ſuſce-
perat locorum. Eam ergo profundius ad euntes viri
Dei, & maximam Byturici pagi trâſmeantes partem;
ad quemdam peruenerunt locum, in quo quondam
vetus error Gentilium [4] Dianæ conſtruxerat fanum, *4 Dianæ fa-*
quod iam tunc à fidelibus, omnino manebat deſtitu- *num.*
tum. cùm propter execrationem delubri: tùm etiam
propter illatos à Dæmonibus terrores. Huc ergo ſe ſe
conferentes viri altiſſimi ad manendum; à vicinis au-
diunt, inibi cōſiſtere machinationes Dæmonum: quo-
rum dictis minime tacti: ſed ſalutari ſacræ fidei ſigno
muniti; ad purificationem illius ædis, [5] aquam præpa-
rant expiationis, Quam beatus Genulfus per inuoca- *5 Aqua luſtra-*
tionem Chriſti nominis conſecrauit, & per omne ſpa- *li templum*
tium domus aſperſit. Tùm verò ſemet, ac deinde om- *expiatum.*
nes qui ſecum erant, ſigno Crucis muniuit; & ſic ibi
cum ſuis, ipſa nocte quieuit. Et ſanè non ſine multo-
rum ſtupore; qui periculum loci, multis prænouerant
probamentis. Sed mane facto, cernentes nihil eos ad-
uerſi à ſolitis dæmonum furoribus pertuliſſe, glorifi-
cabant mirabilem Chriſtum in ſeruis ſuis. Magnæque
apud ipſum gratiæ viros, ſuis laudibus commenda-
bant; quorum meritis, ab eo loco depulſa cernebant,
malignorum ſpirituum fantaſmata. Erat autem idem
locus ſuper fluuiolum vocabulo [6] Naon, ſatis morta- *6 Naon flu-*
libus amœnitate ſui gratiſſimus: Cuius acceptabilem *uiolus.*
beati viri proſpicientes ſitum, & diuino cultui iudi-
cantes aptiſſimum; peregrinationem ſuam inibi defi-
nire ſtatuunt. Is eo tempore, locus, à quodam Chri-
ſtianiſſimo viro nomine [7] Baſeno, iure proprietatis
poſſidebatur. Huic per nuntium, ſancti viri ſuum pa- *7 Balſenus vir*
tefacientes deſiderium; poſtulabant humiliter, vt lo- *Chriſtianus.*
cum quem ſibi diuina gratia congruum oſtenderat;
eis inhabitare ſua permitteret authoritas. Qui ſan-

ctitatis ipsorum cognita fama, voluntati eorum libentissimè paruit: & accedens ad eos, per semetipsum: [8] locum ipsum cum multiplici prædiorum possessione, testamento facto eis delegauit. Qui etiam eis filium suum diuinis imbuendum disciplinis tradens, séque suáque omnia, eorum sanctitati commisit: & in omnibus, subsidia deinceps præbiturum fideliter spopondit: & sic ad propria redijt.

8 Res fideliũ oblata Deo

S. Genitus moritur.

CAPVT. XVIII.

IIs ita gestis deinceps sãctissimi viri, in his quæ saluti fideliũ expedirent animarũ, insistere studuerunt: Ecclesiam denique mox inibi construxerunt; quam beatus Præsul Genulfus, in honore consecrauit beati, [1] Petri Principis Ecclesiæ Christi: Vbi deinceps in orationibus, vigilijs, atque in cæteris bonorum exhibitionibus operum; vitam ducentes: Deo dignissima sanctitatis sacrificia, quotidie persoluebant. Prædicatione quoque sancta, cunctísque pietatis exemplis, & infideles ad fidem prouocabant: & ad pacis vnanimitatem, fideles semper animare satagebant. Postquam itaq; viri sancti, congruum ad Dei peragendam seruitutem, locum prædictum fundauerunt; ipso tempore beatus Pater Genitus, huius mundi peregrina deseruit, & ad cœlestem sanctorum hæreditatem, feliciter migrauit; [2] tertio die, ante Kalendas Nouembris. Quem sanctissimus Præsul filius eius, post pias & paterno affectui debitas lacrymas, digno cum honore, decenti reddidit sepulturę. Quamuis autem semper isdem vir venerabilis Genulfus, proprij corporis afflictioné quam supra diximus, eotenus in remissam seruare tentauerit: ex eo tamen, ad rigorem propositi sui, addere potius, quàm demere studuit. Etenim, quanto celerius ad vltimum cuncta Mundi caduca festinare sentiebat; tanto arctius elaborabat, vt dignior haberetur ad cœlestia promerenda: Vnde factum est, vt multi sanctitatis eius opinione compun-

1 Ecclesia in Honore B. Petri Apostoli Consecratur.

2 S. Genitus ad vitam transit æternam. 29 Octobr.

cti, properarent ad eum; cupientes eius pijs alloquijs, & ædificari in fide, & consolari in Christo. Plurimi vero suas illi tradentes possessiones, [3] Comam capitis, ibidem pro Deo deponebant, ac eius seruituti sedulæ se mancipabant: quos pius doctor, & diuinis semper institutionibus informabat; & charitate Dei & dilectione feruere Proximi, & pacis vnanimitatem seruare monebat. Quibus etiam non solum modo cœlestis vitæ pabula ministrabat; verum etiam temporalia commoda, pia semper eis solicitudine procurabat.

3 Comam capitis deponunt Clerici.

S. Genulfi Gallinam à vulpe liberat.

CAPVT XVIIII.

DIe vero quadam, operi cum fratribus necessario, eo insistenti; vulpes cum rapina Gallinæ, ante " eum transitum habuit. Quam vir sanctus intuens, in " nomine inquit Domini, iubeo te redire, ac loco suo deponere prædam. Mox obaudiens bestiola redijt, atque prædam deposuit: Itinere vero quo venerat rediens, cum ante fores transiret Ecclesiæ, contremuit, atque ibidem corruens expirauit. Quod tunc equidem dignissimè, [4] verum etiam postea non minus mirandum, sancti viri merita commendauit; cum nemo rapinam huiusmodi, tali raptore viderit ibidem deinceps contigisse.

4 Vulpes in loco S. Genulfi, gallinas nō rapiunt.

S. Genulfus è vita migrat.

CAPVT XX.

CVm itaque vir sanctus in Dei seruitute lumbis semper præcinctus, cœlestem in terris assiduè vitam duxisset, & operatione sancta, lucis exempla, discipulis præbuisset: iam felix eius appropinquabat tempus, quo benè vigilantem seruum suum, libertate cœlestis gloriæ remuneraret. Dominus? Quod diuino præsentiens spiritu; conuocatis omnibus in vnum dis-

cipulis, quarto se migraturum die prædixit. Quo audito, Discipuli consternati sunt animis valde, nimióque resoluuntur in luctu, dicẽtes. O sancte Pater, quis » tuis famulis, tanta deinceps pietate prouidebit? Quis » conseruabit in reliquum, quos hactenus pio semper » foueras patrocinio? Heu miseris & desolatis, quos ta- » cita præoccupat destitutio Patris. His autem fratrum gemitibus compunctus, & ipse piissimus Præsul: ait il- » lis. Quid filij mei dulcissimi, quid super meum excessum nimiis fletibus affluitis? Ego quidem deficio: sed » non deficit Christus. Reminiscimini precor doctrinæ » sanctæ quam didicistis; & Iesu Christo capiti vestro » fidem seruantes, illi fideliter adhærete; vt eius præce- » pta seruantes, illius effici membra valeatis; & semper » cum eo feliciter esse mereamini: sicut ipse Patri, suos »
Ioan.17.24. adoptans, dixit. *Pater volo, vt vbi ego sum; & ipsi sint* » *mecum*. Hunc vestræ fidei fundamentum recolentes, » cauete diligenter ne malè corruat, quod in vobis fide- » liter ædificatum est. Nulla vos angustia, nulla tribu- » latio, nullius suasio separet vnquam à charitate Chri- » sti: Quin etiam, huius aduersa seculi, dignum super » omnia ducite, pro nomine eius æquanimiter ferre; »
Apoc.3.19. propter ipsius verba dicentis: *Ego, quos amo, arguo &* »
Ioan.6.c.20. *castigo*. Itemque: *Mundus gaudebit, vos autem contri-* » *stabimini; sed tristitia vestra vertetur in gaudium*: Me- » mentote benignitatis eius, & ingentis misericordiæ, » per quam nos indebitos, gratuita pietate sua, saluare » disposuit; vt per sanguinem suum acquireret nos re- » gnum Deo & Patri suo, ad ea tribuenda nobis, *quæ nec* » *oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascende-* » *runt*, quæ præparauit Deus diligentibus se. In his ergo » fratres & filij mei, vestræ mentis intuitum figite, illa » desiderate quæ vobis tribuet Christus in gloria Patris » sui, & sanctorum Angelorum; ad conregnandum sibi » in secula seculorum. In talibus igitur admonitionibus exacto triduo, deinde sub vehementi, testificatione
1 Cor. 2 9. præcepit eis, vt corpus [1] eius cilicio, non linteis, inuoluerent, neque in Ecclesia tumularent. Interea iam quartus aduenerat dies, in quo prudens ac benè prouidus seruus, totus in spiritualibus intentus erat, ex-

pectans

pectans Dominum suum, vt venienti & pulsanti, confestim aperiret ei: Præparabat interim sancta precum subsidia, & vitalem animæ viaticum, [2] perceptionem videlicet corporis & sanguinis Iesu Christi Domini nostri, ad iter cœlestis Hierusalem aggrediendum, & ad visionẽ pacis, quæ est in illa, perhenniter perfruendam. Iam verò feliciter præparato, [3] ecce clauiger ipse Regni cœlestis Beatissimus Petrus Apostolus apparuit ei dicens. Festina serue Dei, festina, & veni, vt intres in gaudium Domini tui, & accipias coronam quam tibi præparauit ab origine mundi. Sic felix anima carne soluta, lætissimis Angelorum suscipitur amplexibus: & ante Regem supernum, coronanda cum exultatione deducitur: Et quia super pauca sibi commissa fidelis fuit; super multa cælestis gloriæ præmia constituitur, & æterni gaudij Domini sui compos ineternum effecta, lætatur. In ipso autem momento resolutionis illius, auditæ sunt voces psallentium, quæ dulci modulamine, suauissima concinentes alternatim carmina, cœlos petebant, quorum dulcissimis modulationibus qui audiebant intenti, velut in excessu mentis effecti sunt oẽs, præ dulci melodia. *O quam magna, Deus multitudo dulcedinis tuæ*, quam in præsenti quidem abscondisti timentibus te, vt perficias illam in tempore opportuno, sperantibus in te: *Cùm abscondes eos in abscondito faciei tuæ, & proteges in tabernaculo tuo* vbi te benedicant æternum, Deum & Dominum suum, quoniam mirificasti in eis misericordiam tuam, in ciuitate munitissima gloriæ tuæ, sancta Hierusalem cuius lætissimis ciuibus, & huius serui tui animam, conciuem efficiens, lætissimis ipsorum iubilationibus; notum fieri mortalibus adhuc voluisti, vt audientes etiam desideriis cœlestibus accenderes, & eos de terrenis, cœlestes efficeres; ad benedicendum te, & laudandum nomen tuum in secula seculorum! Migrauit autem vir sanctissimus, & Deo acceptissimus Præsul septimo [4] decimo die mensis Ianuarij, & vt testificatus fuerat discipulis, extra Ecclesiæ septa, sepultus est ab eis decentissimè, iuxta sanctum Patrem Genitum. Locus autem ipse qui ante aduentum sanctorum isto-

2 Corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi.

3 S. Petrus morienti adest.

Psal. 30. 21.

4 S. Genulfi obiit 17. Ianuary.

rum nuncupabatur cella Dæmoniorum;post excessum sancti huius præsulis, vocitatur à cunctis, Cella sancti Genulfi egregij Confessoris Christi.

Corpus S. Genulfi ad alium locum transfertur.

CAPVT XXI.

1 S. Sebastus.

2 S. Leontus.

ERat autem eo tempore in ipsa regione quidam merito sanctitatis opinatissimus, nomine [1] Sebastus: Ad hunc ergo, quidam ex discipulis beati Genulfi nomine [2] Leontus venit, & ei venerabilem in omni sanctitate vitam, vel obitum eius, seu Patris illius fideliter enarrauit. Quibus ille vir sanctus auditis, mox mente compunctus, ad prædictum Sanctorum locum venit. Erat autem ab ipsius sanctissimi Præsulis obitu, iam tertius elapsus annus. [3] Itaque cum ingenti apparatu lampadarum, ac religioso satis obsequio psallentium, transtulit corpora sanctorum, in sancti Petri oratorium, quod ipsi a fundamentis ædificauerant; tàm suis, quam etiam virorum sumptibus deuotorum. Sub tali vero notitia, eos ibi deposuit, vt ingredientibus quidem parte dextera, sancti Præsulis Genulfi corpus poneret: Sinistra verò, beati Patris Geniti membra locaret. [4] Cryptas etiã super vtrumque corpus ædificauit; & vt religiosè deinceps venerarentur, studiosè composuit: [5] Quin etiam ipsorum gesta sanctorum, quæ à Leonto & cæteris discipulis eorum didicerat scripsit; & sic benedicens Deum, & fratribus valedicens, ad propria redijt. Multi vero varijs incommodis afflicti, multoties ibi per istorum merita sanctorum sanitati pristinæ restituti sunt; ad laudem & gloriam eius, qui solus iure laudabilis est & gloriosus & ab omni creatura sua benedictus Deus. Qui miseriam nostræ mortalitatis, miserando respiciens, viscera nobis misericordiæ suæ clementer exhibuit; in quibus visitauit nos oriens ex ipso, Deus de Deo, Dominus noster Iesus Christus, verum de vero subsistens lumine lumen: quod videlicet in Deitate Patris, vnius essentiæ ac voluntatis semper existens, [6]

3 Quo apparatu sanctorũ corpora translata.

4 Crypta in ecclesiis.

5 S. Sebastus scripsit gesta sanctorũ Genulfi & Genitij.

6 Cur Christus voluit incarnari.

ad

ad hoc ſemetipſum humanari piè & mirabiliter voluit, pro nobis; vt in tenebris ignorantiæ & vmbra mortis peccati reſidentes; ſplendore gratiæ ſuæ inluminaret, & noſtræ mentis greſſus dirigeret in viam pacis: quæ ad ſalutem perpetuam, & vitam ducit æternam. Qui etiam huius gratiæ ſuæ miniſtros, ſanctos videlicet Euangeliſtas ſui prædicatores, & Pios in ſancta Religione Patres, Eccleſiæ ſuæ longè latéque per orbem diffuſæ, prouide diſponendo, 7 ad ſpeciale patrocinium contulit: vt contra Mundi huius impetus, ſibi commiſſis habeantur ſemper ad refugium & oportunum in tribulationibus auxilium; quos ideo à fidelium Chriſti deuotione tanto dignius venerari oportet; quanto certius eos apud Chriſtum: pro ſui ſalute aſſiduos nouit ſuffragatores. Dignè igitur huius ſancti Patris Genulfi memoria, dignè celebritas eius, qui iam in æterna cœleſtium ciuium ſollemnitate lætatur; à ſibi deuotis, quos eius patrocinij cura complectitur; feſtiuè recolitur, quem ſibi Deo prouidente, & piiſſimum gaudent meruiſſe patronum; & pro ſuæ ſtatu ſalutis, præcipuum ſibi norunt diuinitus collatum interceſſorem. Fideliter etenim ſemper in neceſſitatibus expetitus, adeò ſe deuotè petentibus adeſſe conſueuit, vt ex debilitate ſoſpitatem, ex languore ſalutem, de mœrore gaudium, fides indubitata ſemper cœpiſſe lætetur. Hîc vero fidelis deuotio, benignâ prorſus intentione conſideret, quàm ingens erga nos Chriſti clementia, quàm pia Sanctorum dulcedo, ſuper humanæ fragilitatis habeatur miſeria: Ipſi quippe iam cum Chriſto regnantes, nec aliunde quam de noſtra ſolliciti ſalute, 8 ideo præſentia poſtulata nobis à Chriſto ſubſidia impetrant, vt nos ad ea poſtulanda quibus iam ipſi perfruuntur, accendant. Vt videlicet illorum exemplo, cunctam temporalium negligentes ſolicitudinem, de ſola ſalute ſollicitemur æterna; ſicut ipſe Rex æternus Chriſtùs, poſtquam ſuos à præſenti reuocauit ſollicitudine fideles, meliora monuit ſperare, dicens. *Primum quærite Regnum Dei & iuſtitiam eius; & hæc omnia adiicientur vobis.* Ad cuius regni nobilia poſſidenda, ipſe Deitate Patris & Omnipotentia Nobilis

7 Sancti Patroni & adiutus noſtri.

8 Quare ſancti, præſentia bona nobis impetrãt à Chriſto.

Matth. 6. 33.

bilis, Vnigenitus Altissimi, pro nostra verò salute, filius hominis, scilicet Virginis, & speciosus forma præ filiis hominum, nos perducat; & cum Sanctis suis hæredes faciat; qui cum Deo Patre & Spiritu sancto, viuit & regnat, in æterna Trinitatis gloria semper.
Amen.

* * *
*

Explicit vita Sancti Genulfi Pontificis.
Liber Primus.

VITÆ S. GENVLFI CONFESSORIS

LIBER SECVNDVS ALIO

etiam authore vetusto vt erudito, ita & anonymo.

* * *

Galliæ situs describitur.

CAPVT I.

GALLIÆ situs [1] ad Orientalem plagam, confinia sui & Italiæ, iuga montium habet: [2] ad Meridiem verò, fretum Mediterraneum; Prouinciam prærerluens Narbonensem. [3] Porro ad occiduum, Hispanias, & Oceanum:quod Gallicum,siue Britanicum dicitur.[4] Inde vero Septentrionem versus, protenditur vsque ad Rheni fluenta. qui ex supradictis Iouinis defluens Alpibus; Galliam diuidit à [5] Germanis,hísque Gallia limitibus, sic circumcincta refertur. Cuius apud Iulium Cæsarem, quondam quidem tripertita;sed nunc apud modernos, ob varios postea rerum euentus, exploratius considerata [6] diuisio,constat.A Rheno si quidem,vsque [7] Sequanam, Belgica Gallia, quæ nunc à gente, [8] Francia dicitur. Inde vero vsque Ligerim, Gallia Lugdunensis, quæ nunc superius, ob aduentum gentis, [9] Burgundia; inferius, [10] Neustria dicitur. [11] à Ligeri verò vsq; [12] Garónam, Aquitanica Gallia;quæ à sibi Oriente [13] Rhodano, vsque ad sibi Occidentalem porri-

1 Gallia Oriēs montes habet.
2 Meridies mare & Prouinciam.
3 Hispaniam & Britaniam Occidens.
4 Septentrio Rheni fluminis originem, & Alpes Iouinas.
5 Germani.
6 Diuisio Galliarum, nunc alia, quàm apud veteres.
7 Sequana, flumen Belgicæ Galliæ.
8 Francia.
9 Burgundia. 10 Neustria. 11 Ligeris, flumen Galliæ Lugdunensis. 12 Garonna. 13 Rhodanus,

finitimos bella, decemnali prælio fatigata, tandem[3] quadringentesimo quarto, ante vrbem cõditam anno, expugnata est Ciues autẽ eis profugi, ab Asia in Europam; pars, sub Enea duce Italiam. pars vero, sub Antenore per Meotydes paludes, per que flumen Tanaïs, Pannonias petierunt. Sed qui Italiam; postea vrbis[4] Romæ cõditores fuêre. Qui vero Pannonias; infra terminos earum,[5] ciuitatem Sicambriam condiderunt. à qua Sicambri dicti sunt: in qua etiam, plurimis temporibus, vsque ad supradicti[6] Valentiniani tempora, qui septimus à Constantino fuit,[7] quem sanctus Papa Siluester baptisauit;[8] Romanorum tributarii manserunt. Id autem, vt contra[9] Alanos qui crebras inruptiones, è saltuosis & palustribus locis, in Romanorũ terras agebant, bellum susciperent, eis Decennio remissum est. Quod suscipientes;[10] ita totam deleuêre gentem; vt ex innumera multitudine, nec vnus quidem superstes relinqueretur. Decennio vero decurso, solitum exacti, tributum, soluere renuerunt; propter adeptam ex Alanis victoriam. Quare[11] Valentinianus ingenti coacto exercitu; bello Sicambros impetit, & vincit. Quo infortunio crudeliter efferati; terras circumquaque Romanorum, peruadere cœperunt. Hi vero eatenus Sicambri, siue à Franco Duce partis ipsius gentis, seu potius[12] à feritate, Franci ex eo dicti sunt. Qui tunc temporis, primum sibimet Regem nomine[13] Pharamundum, filium[14] Marcomiri crearunt: & sub eo, cuncta quæ Romanis erant, à Sicambris vsque Rhenum propria; in ditionem suam redegerunt. Quo defuncto.[15] Clodionem filium eius, in Regno substituerunt. Post hæc autem Rhenum transierunt, gallias occupauerunt, & sub[16] Clodione & Clodomire, Merouingo, & Clodoueo Regibus, à Rheno vsque Ligerim, cuncta Romanis principibus abstulerunt. Deinde,[17] postquam Clodoueus beato prædicãte Remigio, cũ suo exercitu Christianus effectus est[18] Gothos Arrianos, ab Aquitania, qui iussu Romanorũ inibi consistebant, bello penè deletos, expulerunt: & vniuersas

3 Troia 404 anno ante vrbem conditam expugnata.

4 Troiani Romam condũt.

5 Troiani, ædificãt Sicambriam: vnde Sicambri sunt dicti.

6 Valentinianus Imp. 7. à Constantino.

7 Constantinus à S. Siluestro Papa baptisatus.

8 Sicambri Romanorum Tributarii.

9 Alani Romanos infestant.

10 Alanis fũditus à Sicãbris delentur.

11 Sicambri, à Valentiniano vincuntur.

12 Franci vnde dicti:

13 Pharamũdus Rex primus Frãcorũ.

14 Marcomirus.

15 Claudio Rex sub quo Franci occupant Gallias.

16 Clodomirus & Merouingus. 17 Clodoueus per S. Remigiũ efficitur Christianus
18 Clodoueus Gothos Arrianos ab Aquitania eliminauit.

uerſas Galliæ prouincias fortiſſimi Reges eorum, Catholici effecti; auxilio Diuino, ſibimet vendicarunt.

Succeſſio Regum Franciæ, à Clodoueo primo vſque ad Pepinum Regem; atque B. Benedicti Abbatis, in Gallias Tranſlatio.

CAPVT. IIII.

ITaque, tàm à Romanis quàm ab externis quoque nationibus, multis dudum tempeſtatibus, peſſumdata Gallia: ſic poſtea Francorum aduentu, Romanorum ab ſe iugo delecto, ad ſui libertatem cornu virtutis erexit; vt ex eo, deincèps libera vigeat, & Regiæ Maieſtatis ſtemmate polleat. [1] Clodoueo vero ſupra dicto, primo ex Francorum Regibus Chriſtiano, regnante; ſanctus Pater Benedictus inſignis claruit virtutibus. Decedente Clodoueo, regnauit filius eius [2] Childebertus, cum tribus fratribus ſuis Theodorico, Clodomire, & Clothario. Horum tempore, [3] ſanctus Gregorius Papa Romanus, & Gregorius Turonenſis fuerunt. [4] Poſt Childebertum Clotharius frater eius regnauit. [5] qui ſanctam Radegundem in matrimonio habuit. & poſt eum Chilpericus filius eius regnauit, cum tribus fratribus ſuis, Cariberto, Guntranno, & Sigiberto His vero temporibus, [7] ſanctus Auſtregiſilus magnæ Metropolis Byturicenſis Archiepiſcopus, clarus virtutibus fulſit. Poſt Chilpericum, [8] Clotharius filius eius regnauit. Hic Clotharius, genuit [9] Dagobertum; & ſororē eius [10] Blitildem. Quo defuncto, regnauit Dagobertus, cui fuit [11] Pipinus Maior domus. vir egregiæ Nobilitatis. His temporibus, ſub [12] Heraclio Principe Romanorum, [13] ſanctæ Crucis Exaltatio fuit: Poſt Dagobertū, filius eius [14] Clodoueus regnauit: cuius tempore, *corpus S. Benedicti de Beneuento in Gallias tranſlatum eſt.* Poſt Clodoueū, [15] regnauit filius eius Clotharius. Huic ſucceſſit [16] Theodoricus frater

1 S. Benedictus Abbas claruit tempore. Clodouei primi.
2 Childebertus Rex.
3 SS. Gregor. Papa, & Gregorius Turonēſis: quo tempore claruerunt.
4 Clotharius Rex.
5 S. Radegūdis Regina.
6 Chilpericus Rex.
7 S. Auſtregiſilus.
8 Clothar. 2.
9 Dagobert. 1.
10 Blitildis ſoror Dagoberti.
11 Pipinus.
12 Heraclius imp.
13 Exaltatio, S. Crucis, Clodoueus. 2. 14 Tranſlatio corporis S. Benedicti Abbatis.
15 Clothari. 3. 16 Teodoricus Rex.

frater eius; cui, [17] maior domus Ebroinus fuit: qui sanctum [18] Leodegarium Episcopum, Martyrio tenus afflixit. Post Theodoricum, [19] Clodoueus filius eius regnauit: cui [20] Childebertus iunior, frater eius, successit. Isque successorem filium habuit, [21] Dagobertum iuniorem. Post hunc vero Dagobertum, regale genus à prudentia defecit. Et post eum regnauit Daniel clericus frater eius insipiens, quem Franci mutato nomine [22] Chilpericum vocauêre. Post quem, [23] Theodericus propinquus ejus regnauit; illique successit [24] Hildericus frater eius qui ob inertiam sui, solio depositus est & Clericus factus, in Monasteriũ viuere missus. Hic [25] vero, linea prosapiæ Pharamundi, per viros defecit: mansit vero per Blitildem sororem Dagoberti superius memoratam, hoc modo.

17 Ebroinus Maior domus
18 S. Leodegarius Martyr.
19 Clodoueus. 3.
20 Childebertus. 2.
21 Dagobertus 3.
22 Chilpericus. 2.
23 Theodoricus. 2.
24 Hildericus Rex depositus, hic defecit virilis linea Pharamundi.

Progenies Blitildis, sororis Dagoberti primi, Regis.

CAPVT. V.

HÆc [1] ipsa [2] Blitildis nupta fuit [3] Ausberto cuidam Nobilissimo. de quo genuit [4] Arnaldum, qui Arnaldus genuit [5] Arnulfum, qui vxorem duxit filiam Pipini ducis Dagoberti Regis fratris, prædictæ Blitildis, ex qua genuit [6] Ancegisilum. Hic verò Arnulfus, postea Militiæ renuncians, Episcopus effectus est. Porro Ancegisilus filius eius, genuit Pipinum: [7] qui Vetulus vel Breuis dictus est. Idem quoque Pipin⁹, genuit Karolum; qui Tudis, id est Martulus agnominatus est ob plurimam scilicet bellorum virtutem. Iste [8] Karolus Dux, magnis duobus præliis, Sarracenos qui ea tempestate Hispanias occupauerant, à Galliis expulit. Idem ipse, genuit [10] Pipinum Pium, & [11] Kareomanum postea Monachum. Hic vero Pipinus Pius Dux, ex Ducibus atauis, proauis, & auis, & patre Duce genitus, ex præfata Blitilde genus Regium ducens, multis militiæ virtutibus insignis, post depositionem Hilderici, [12] totius Militiæ voto, vna cum authoritate Zachariæ

1 Hic incipit linea Pharamundi, per fœminas.
2 Blitildis soror Dagoberti.
3 Ausbertus.
4 Arnaldus.
5 Arnulfus
6 Ancegisilus.
7 Pipinus Vetulus.
8 Karolus Tudis id est Martulus.
9 Sarracenos à Galliis expulit.
10 Pipinus Pius.

11 Karlomannus Monachus. 12 Ex militia Francica voto, & Zacharia Papæ authoritate seu consilio, Pipinus est Rex constitutus.

Zachariæ Papæ, primus ex sua linea, in Regno Fràcorum Rex sublimatus est. hic Religiosus Ecclesiæ Dei fuit cultor. Et ex [13] Aistulfo Longuobardorum Rege, atque de Ducibus Aquitanorum 14 Guainaldo, & Vaiferio, nec non & ex aliis Gallorum & Germanorum tyrannis, gloriosus extitit triumphator. Ipse [14] Karolum Magnum genuit; qui post obitum Patris, anno ab Incarnatione Domini septingentesimo sexagesimo nono, Rex, à Francis eleuatus est. Quem postea, sibi Romani. 15 Aduocatum sancti Petri elegerunt. Deinde [16] Patricium, tùm vero [17] Imperatorem & Augustum. Ex quo tempore, [18] Romanum à Constantinopolitano defecit Imperium. Is [19] autem Karolus, à magnitudine fidei qua religiosus viuere studuit; & ab excellentia virtutis, qua gentis Saxonum vel aliarum gentium virtutem strauit: & ex Idolatris, Christo credulos fecit & cuncta versus aduersa bellorum, inflexibilis viguit; & ab æquitate iustitiæ, qua totius Regni vel imperii sui spatia, æque moderando dispofuit; & ab Augustali gloria, qua Regnum Francorum nobilitauit, vel à potentia, [20] qua à monte Gargano, vsque Cordubam Hispaniæ ciuitatem, Dominatus est vel ab ingenti suæ laudis fama qua [21] Patriarchæ Ierosolimitani, [22] Regísque Persarum muneribus, vel omnium totius Europæ Regum donis, legationibus; siue pactionibus honoratus est. Ab his sanè, vel omnibus quæ Regiam vel Augustam magnitidinem decent, iure Magnus agnominatus est. Qui ad augmentum suæ magnitudinis, quamuis Gallorum ac Germanorum seu Italorum, multiplicibus esset impeditionibus implicitus; [23] tamen pietatis intuitu, quo Christianis in Hispania sub Sarracenis laborantibus, auxilium ferret; ingenti militiæ manu delecta, prævalido gloriosus exercitu, prędictâ regionem adiit; & infideles, tàm metu quàm gratia, ad sui metum, & ad pacem coëgit fidelium. [26] Inde verò rediens, ad Galliæ suæ custodiam, vrbibus Aquitaniæ Comites præfecit; & per alia Hispaniæ vicina loca, aduersus Sarracenorũ incursus, præsidia disposuit militaria.

Tunc

13 Aistulfus Longobardorũ Rex. Gainaldus & Vaiforius Duces Aquitanorum.

14 Karolus Magnus Rex anno 769. effectus.

15 Aduocatus S. Petri.

16 Patricius.

17 Imperator & Augustus.

18 Quo tempore Romanũ à Constantinopolitano, defecit imperiũ.

19 Cur karolus filius Pipini, dictus Magnus.

20 Limites Imperij Karoli Magni.

21 Patriarcha Ierosolimitanus

22 Rex Persarum.

23 Karolus Magnus in Hispaniam, pietatis intuitu profectus est

26 Karolus Magnus, Vrbibus Comites præfecit & præsidia aduersus Sarracenas Hispaniæ, statuit.

Tunc ergo Lemouicæ vrbi, Rotheriũ Comitem constituit,qui cænobij Karrofensis,fundator extitit: quod postea [27] gloriosus Rex Karolus, de pretiosi portione ligni salutiferæ Crucis Christi sacrauit; de thesauris quoque ac possessionibus propriis nobilissimè ditauit, sicuti priuilegia testantur, de ipsis rebus facta; & annuli eius impressione insignita. [28] Qui cum feliciter,quadraginta septem annis regnasset; obiit anno ab Incarnatione Domini, Octingentesimo sextodecimo: relicto superstite, glorioso Domno videlicet [30]. Ludouico. Hic verò cum patris in vita,ipso concedente, per aliquot annos in Aquitania regnasset; post eius obitum,totius regni Francorum, & Imperij Romanorum, suscepit summam. Qui & ipse potitus liberis; Regnum & Imperium, eis in vita sua ita disposuit. Maiorem natu [31] Lotharium,Regem Italiæ,& socium Imperij fecit.[32] Ludouicũ in Germania. [33] Pipinum in Aquitania.[34] Karolum Caluum, Franciæ ac Burgundiæ,regnare decreuit. Hic verò clementissimæ vir naturæ, iuxta suorum lenitatem moram, Rempublicam regere disponens;Nonnullas aliquando,tàm à liberis, quàm à Regni tyrannis, difficultates patiebatur. [35] Sed cunctis tandem controuersiis pessumdatis, & religiosè viuere,& cõsultè Regnum vel Imperium moderare fategit. Ecclesiæ Dei statum sublimius semper prouehendum, super omnia dignum duxit. Omnibus piis, in constructione nouorum seu in restauratione veterum cœnobiorum, se se cooperatorem attribuit. Ipse inter multa, quæ vel exstruxit vel restaurauit, etiam [36] Karrofense cœnobium, ædificasse legitur. Pipinus verò filius eius, hæc ædificauit cœnobia. Ingeriacum videlicet,atque [38] Brantosmum, [39] & apud Pictauos Monasterium S.Cyprriani.

27 Karolus Magnus, dominica Crucis portionem Karroffẽsi Monasterio dedit.

28 Karolus Magnus, obiit anno 816.

30 Ludouicus Pius, primum Rex Aquitaniæ, dein totius Galliæ, & post Rom. Imp.

31 Lotharius Italiæ Rex.

32 Ludouicus Rex Germaniæ.

33 Pepinus Rex Aquitaniæ.

34 Carolus Caluus Franciæ & Burgundiæ Rex.

35 Laudes Ludouici Pij Imp.

36 Karrofense cœnobium.

37 Ingeriacũ.

38 Brantosmum.

39 S.Cypriani apud Pictauos cœnobiũ, Pepinus Ludouici Pij filius construxit.

Ecclesiæ Beatæ Mariæ Gradensis fundatio.

CAPVT VI.

HVius itaque Pij Augusti Ludouici temporibus, quibus filius eius Pipius Rempub.regebat Aquitaniæ,

1 Vuifredus Comes Bituricens.

taniæ; quidam Byturicensium [1] Comes extitit, vocabulo Vvifredus. Hic ex illa Nobilium scara Fråcorum, quam gloriosus Rex, Domnus Pipinus præfati Augusti. Ludouici, vnus, in vrbe Byturica, ad Guaiferij Ducis Aquitaniæ partes expugnandas reliquerat, originem trahens; regali quoque prosapia oriundus erat. Cui non impari, verum æquè generoso stemmate, celebris ex clarissimo genere

2 Oda Clara fœmina.

Francorum, [2] Oda nomine, coniunx fuit. Quibus alij præter filiam fuerint ne liberi, parum comperi-

3 Agana Oda filia.

mus. Quæ videlicet illorum filia, nomine [3] Agana

4 Robertus, primus Palatij Pipini Regis.

[4] Roberto cuidam, insignis honestæque potentiæ viro, primíque Palatij Pipini Regis, nupta fuit. Qui Robertus, ad suæ Nobilitatis excellentiam, Regalis etiam stemmatis per sororem adeptus erat consortia.

5 Pipinus & Karolus, filij Pipini Regis Aquitaniæ.

Quam isdem Domnus Pipinus vxorem duxit:[5] de qua Pipinum & Karolum liberos, totidemq; filias habuit. Hac itaque Nobilitatis excellentia, præfatus Comes Vvifredus inclitus; religionis etiam gloria, clarissim⁹ fuit. Hic ergo suis temporibus, amplissimis vsus ho-

6 Biturix primæ Aquitaniæ,caput.

norib⁹, vt potè[6] primæ capitis Aquitaniæ Comes, animo prudenti, perpendens quæ & quanta sint, quæ cura mortalium prima putantur, quiue casus ea prosequantur; simúlque cernens, rerum suarum commoda: statuit animo, vt de temporalibus quæ iure possidebat, sibi præpararet eternaliter profutura. Itaque pari consilio cómuníque voto, venerandæ sempérque cum laude nominandæ suæ coniugis Odæ, placuit, vt ad laudem Creatoris celebrandam, diuináque mysteria peragenda, in iure suæ proprietatis, in villa quæ dici-

7 Strada villa.

tur [7] Strada, Ecclesiam fundaret; quam de propriis rebus, ad Ecclesiæ ministrorum vsus sufficientissimè dotaret. Quod quidem vt dispoſuit, efficaciter etiam diuina largiente clementia compleuit, anno quinto decimo imperii Domni Ludouici Serenissimi Augusti, filióque eius Pipino, quarto decimo anno regnan-

Annus DCCCXXVIII.

te, qui est ab incarnatione Domini D C C C XXVIII. Cum vere ad vsque Dedicationem Ecclesiæ ventum, esset; eam in honore sanctæ sempérque Virginis Mariæ, & Omnium Sanctorum dedicari constituit; eius-

que

que vel aliorum Reliquiis ſanctorum, ſolenniter decorauit. [8] Cui in die conſecrationis eius,qui eſt ſeptimo kalend. Iulii, prædia quædam circumadiacentia quæ ſui iuris erant, cum [9] mancipiis ibidem commanentibus,quorum non paruus fuit numerus, conceſſit. & teſtamento delegauit. Quod teſtamentum, hæc quæ diximus, etiam hodie teſtari videtur.

8 Dedicatio Eccleſiæ.

9 Mancipia.

Immunitas Stradenſis Eccleſiæ.

CAPVT VII.

POſtquam vero Clariſſimus vir, hæc ſtudioſè peregit; Domino Pipino Regi, Eccleſiæ fundatæ cauſam innotuit. Cui ſupplices deinde preces effudit, vt ea quæ geſſerat, [1] eius excellens roborare dignaretur authoritas. Cuius orationem Rex placidè ſuſcipiens, [2] in preſentia Primorũ Palatij, totiúſque Nobilitatis, tanti viri petitionem fieri decreuit. Ergo propoſuit edictum, quod præſentibus & futuris voluit eſſe notum; ſtatuitque præcepto: vt iſdem locus, Strada videlicet,ab omnium poteſtatum inquietudine maneret immunis: & nullus cuiuſlibet potentiæ Iudex aut exactor, in eodem loco, uel foro quod inibi conceſſerat haberi ad multorum vtilia negotia peragenda; iudicium aut exactionem vllam facere preſumeret:exceptis rectoribus eiuſdem loci Quod vt imperpetuum maneret inconuulſum, à ſuis [3] Notariis ſcripto mandari, & annulo proprio ſcriptum iuſſit inſigniri, in conuentu Nobilium, in [4] Ioguntiaco palatio, anno ſeptimo decimo imperii Domni Ludouici Sereniſſimi Auguſti ſui genitoris, & ſexto decimo ſui Regni. Hac itaque Regis authoritate percepta, vir egregius eiúſque deuotiſſima coniux, frequenti deinceps ſtatione, dignáque reuerentia locum excolebant. Igitur ex eo, deuotione fidelium, cultus ſacræ religionis ibidem proficiens, cœpit iſdem locus,non ſolum à venerandis iugalibus, verum & ab aliis religioſis mortalibus,decenter & honeſtè venerari. Eóque proceſſit amplificatio rei ipſius Eccleſiæ, vt inter reliqua Matris

1 Reges, emologabant fundationes Eccleſiarum.

2 Literæ patentes olim fiebant, in præſentia Primorum Palatij Regij ſeu Aulæ.

3 Modus olim priuilegia concedendi.

4 Ioguntiacum Palatium.

ecclesiæ Byturicensis membra, cōnumeraretur & ipsa. Ita religiosi coniuges, voti sui compotes effecti, vitæ suæ tempus, nunc in diuinis laudibus, modo vero cum administratione militiæ, fideliter agebant.

Fundatio Monasterij Stradensis, Diuinitus facta.

CAPVT VIII.

ALiquando vero, quodam ex ipsorum officio, custodiis equorum in pascuis præter fluenti alueo adiacentibus, solito more inuigilante: vna dierum iam aurora illucescente, uapor nebulæ vt adsolet superficiem tenebat terræ quo paulatim inanifcente. quædam in Ecclesiæ modum recentis effigies ædificij, in contingua flumini planicie, & per aliquot horarum spatia, residere videbatur: donec diurnæ lucis vigore disparuit. Miratus insolitum: suæ primum Dominæ, quod viderat pandit Quod illa mente pertractans, & vt fidelis, diuinum fore fideliter credens: piam supplicabat Diuinitatem, vt reiteratione huiusmodi visus, eam de hac sui dispositione consilij, redderet certiorem, Quam voti compotem, Diuinæ complacuit facere pietati. Vbi vero eodem schemate quo primus ille viderat, ipsa quoque perspexit: mox venerando coniugi patefecit. Qui super auditis Deo gratias agens, ipse quoque Diuinis emeruit precibus, idipsum post aliquot dies simul cum his qui viderant, cernere schema. Tali denique modo, dispositio Dei, venerabilium mentes conjugum, ad prouectiorem instinctum bonæ pertrahens actionis: deinceps eos etiam ad Cœnobij constructionem animauit. Quibus vt se se tempus obtulit oportunum, continuò de rebus eidem loco delegandis, testamentum faciunt Domnique [1] Pipini Regis adeuntes præsentiam, vota suggerunt & locum sibi rebus decretis per testamentum, eius potestati committunt, vt ipsius authoritate atque Francorum deinceps Regum prouidentia, tueretur. His igitur ad votū eis à Rege concessis, properè cœptum perficiunt opus. Quod postquam decenter & com

[1] *Monasteria Patrocinio Regum à fundatoribus submissa.*

commodè perfecerunt;ad Honorem summi Saluatoris, eiúsque sanctæ Genitricis & semper Virginis Mariæ, sanctorúmque Apostolorum & omnium deinde Sanctorum, consecrare fecerunt. Sacrosanctis etiam Reliquiis, [2] ex Sacra videlicet palla, Magni Gregorij Papæ meritis diuinitùs cruentata, sicut in gestis eius legitur, necnon & plurimorum pignoribus Sanctorum, locum illustrantes; diuersis quoque muneribus, & ecclesiasticis ornatibus, decenter adornare studuerunt. Deinde compositis habitaculis; religiosis cœnobitis, quorum Pater vitæ venerabilis, [3] Dodo nomine fuit, cœnobium commiserunt, qui secundum institutionem Beatissimi Patris Benedicti, religiosè semper illud regerent, & per succedentia tempora possiderent.

2 Palla S. Gregorij meritis cruentata.

3 Dodo Primus Abbas Stradensis.

Situs Stradensis Cœnobij.

CAPVT IX.

Est autem locus isdem in penultima parte Bituricipagi, versus Occidentem, admodum delectabili situ iocundus. Nam è regione, fluminis [1] Agneris cursus offertur, quod commoditate sui, quàm maximè iuuat incolas eiusdem loci. Tùm deinde circumquaque fertilis humus omni germine, cùm sui fœcunditate, tùm etiam agricolarum opere. Præterea loco pertinentia, ex maxima parte satis contigua. [2] Prædicta porro sanctæ Dei genitricis Ecclesia, spatio stadij ad meridiem distat. Quæ & ipsa cum sibi collatis per prædictum testamentū, eidem cœnobio fuit concessa.

1 Fluuius Agneris.

2 Ecclesiæ cœnobiis attributa.

Dotatio Cœnobij Stradensis.

CAPVT X.

Postquam vero Sacer Ordo, cura Religiosi Patris Dodonis, in hoc ipso iam ritè profecerat cœnobio, idem Nobilissimi coniuges, animo sitienti, adhuc amplificare loci ipsius rerum possessiones desiderantes, præter illa quæ prius contulerant, alia quædam addi-

1 Ecclesia Cildraci. derunt, & cum Ecclesia, quæ vocatur [1] Cildracus, equè per testamentum, præfato loco contulerunt, anno vicesimoquinto Imperij Augusti Ludouici, & vicesimo quarto Pipini filij sui Aquitaniæ Regis. Quæ res in superioribus partibus Byrurici pagi, seu in vicinia Bituricæ ciuitatis consistere videntur: sicut ipso rerum earumdem testamento, docemur.

Multorum mors Principum, & bella Regum.

CAPVT XI.

HIs igitur ab optimè religiosis coniugibus ita compositis, de cætero quo ad vixerunt, eis illa vigilantia fuit, vt iisdem locus ad meliora semper & altiora proueheretur, quorum equidem materialis ædificatio, in ipsius angularis lapidis nomine Christi Iesu constructa, creuit in templum sanctum in Domino, cum in ea degentes cœnobitæ, per instituta mandatorum Dei, perque regularem [1] Sanctissimi Præceptoris nostri Benedicti tramitem gradientes, reliquorúmue Sanctorum Patrum exemplis viuentes, alius ab alio, coædificati sunt in habitaculum Dei, in Spiritu Sancto. Namque quòd hi tales, & boni quique, Deo magis quam sibi viuentes, ipsius Dei habitatio sint. Est inde veritatis verissima sponsio, quæ dicit. *Si quis diligit me, Sermonem meum seruabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Apostolus quoque Petrus, fideles adhortans. *Accedentes inquit ad lapidem viuum, & ipsi tamquam lapides viui super ædificamini, in domos spiritales.* Cum hæc ergo de fidelibus ita se habeant, merito hi fidelissimi coniuges, illorum gratiæ participes esse creduntur, qui ea intentione laborare studuerunt, vt hi in eorum labores introirent, quos pia Diuinitatis dignatio, sua dignos effecerat habitatione. Pro quibus omnibus, postquam à terrestri domo huius habitationis emigrarunt, domum non manufactam æternam in cœlis, promeruisse dignè credendi sunt. Quorum corpora, secundum sui dispositionem, tunc quidem secus ecclesiæ

1 Author Monachus extitit.

Ioan. 14. 23.

1. Pet. 2. 4.

clesiæ memoratæ Beatæ Dei Genitricis introitum,ad dexteram scilicet ingredientium sepulta sunt. Postea vero, deuotione fratrum præfati cœnobij agente,hinc translata, dextra leuáque altaris ipsius speciosæ virginis Mariæ, digno cum honore condita sunt,[2] quorum depositionis dies sub vno die. Nempe decimo Calendas Septembris quotannis recolitur. Circa quod tempus,[3] Domnus etiam Pipinus Aquitaniæ Rex,biennio ante Patris sui obitum, vltimam vitæ sortitus diem, Pictauis apud Sanctam Radegundem sepultus est. Domnus vero Ludouicus, post plurima Rei Ecclesiasticæ, nec non & Publicæ benè consulta, quibus ad equum, diuino semper in aduersis vsus auxilio Regni vel Imperij sui moderauit statum, [4] anno ab Incarnatione Domini Octingentesimo quadragesimo feliciter obijt: Post cuius extrema, tres filij eius, pro regno Aquitaniæ, quo frater eorum Pipinus regnauerat, inuicem diffidentes, bello decertare contendunt, quod & factum est apud [5] Fontanetum Burgundiæ locum. Lotharius Maior natu, & Augustali dignitate superior, cum exercitu Italiæ, aduersus Fratres Ludouicum,& Carolum qui Caluus agnominatus est,& ipsi aduersus eum cum Francis & Aquitanis. Et Lotharius quidem primo impetu victor extitit, sed mox esumptis viribus,[6] ab Vuarino Duce Tholosano & Aquitanis fugatus est. Et quidem meritò: Nam is Imperij cupidine, quamuis non absque, fratrum seu quorumdam prauorum consensu, Pium Patrem custodia detentum, diademate priuare decreuerat, ni sanior Ducum sententia & Episcoporum authoritas, conatus eius frustrauisset, [7] qui post fugam,diademate deposito, facinoris sui pœnitentia motus, priuatè viuere deinceps, Monasterio se contulit. [8] Ludouico præterea non longè post hæc, ab humanis obeunte, [9] Carolus solus qui Caluus dictus est, & Regnum Francorum & Imperium Romanorum, nobiliter ac strenuè rexit.

* * *

2 Dies obitus fundatorũ in cœnobiis celebrari & recoli consuetus.

3 Pipinus Rex Aquitanis, Pictauis apud S. Radegundem sepultus.

4 Ludouicus Pius moritur. 840.

5 Fontanetum Burgundiæ, in quo Prælium inter tres Ludouici filius commissum fuit.

6 Vuarinus Dux Tholosanus.

7 Lotharius Imperator, fit Monachus

8 Ludouicus Rex Germaniæ moritur.

9 Karolus Caluus fit Imperator.

Priuilegij Karoli Calui pro Stradensi Monasterio, summa.

CAPVT XII.

INterea Dodo promemoratus, egregiæ probitatis Abbas Stradensis cœnobij, sollicitè sibi commissorum commoda, instanti procurans vigilantia; præsentibus & futuris quod optimum forè censebat, consultè semper prouidere satagebat. Is ergo quam primum oportunitate reperta, memoratum Regem Carolum adiit; illique se se, causámque sui aduentus diligenter innotuit. Deinde proferens authoritatis edictum Præcellẽtissimi Regis Domni Pipini sui germani, quod pro liberalitate, sibi credito concesserat loco: ex hoc maximè suas constare preces edicit, vt eius exemplo, simul & ob memoriam fraternæ dilectionis, ipse etiam more Regio, speciale decretum ad perpetuum munimentum, contra prauorum tumultuationem, supradicto dignaretur concedere loco. Cuius petitionem Rex placidè suscipiens, eius voluntati libenter annuit, Igitur accitis in conspectu suo Notariis, præsenti conscriptione decreuit, vt hoc ipsum cœnobium vel in eo degentes, & cuncta quæ sui iuris essent, vel quæ Deo fauẽte futuris temporibus ibidem augmentanda erant, nulli cuiusuis potentiæ personæ, qualibet arte nequitiæ opprimendi, aut inquietandi vllo modo licentia foret. Neue quilibet, in omni loco Dominationis ipsius loci, quippiam praui vsus imponere, aut indebitam exactionem quo quomodo facere præsumeret. Sacræ siquidem religioni, soli Deo vacare cupienti, summam quietem debitam forè. neque licere debere, cuiusquam illi impetum contraire. Ad hoc etiam fisco Regio debita, pro sui suorúmque salute, statúque Reipublicæ suæ, cuncta prorsus, eo priuilegio eidem loco sunt indulta, In clausula demum perscripti decreti, statutum est, vt per succedentia tempora, locum ipsum inhabitantes, è suis non aliunde petitis personis eligerent semper, quibus sacra prælatio loci committeretur, à quibus cœnobij

totius

totius gubernatio, æquo iure tractaretur. Idque non cuiusquam mortalium vi, sed fraterno cœnobialium voto fieri, quàm maximè decreuit. Hæc ita statuta, literísque mandata, Regio more, proprij impressione annuli roborauit, regnante eo iam quarto Regni sui anno. Ita ergo venerandæ memoriæ Dodo pater, cum suis apud Regem honorificè habitus & voti compos effectus, ad propria remeauit lætus. Qui postquam feliciter vixit & humanæ debitum naturæ felicius soluit, ad bonæ vitæ percipienda merita, felicissimè peruenire promeruit. Cui nihilominus vita Religiosus, in prælatione prefati cœnobij, Mainardus successit; cuius erga memoratum locum piæ sollicitudinis studium,[1] plurimarum edocent instrumenta seruata cartharum.

1 Mainardus secundus Abbas Stradensis.

Monasterium S. Petri in territorio Niuernensi situm, cœnobio Stradensi subiicitur.

CAPVT XIII.

Hic igitur aliquando, pro sibi competentibus causis, aulam expetiit Domni Karoli Regis. Aderant vero tuuc in palatio, fratres ex cœnobio[1] sancti Petri, quod est in territorio Niuernensi grata satis positione situm, inter duos amnes Ligerim &[2] Elauerem;[3] qui pro substituendo sibi Patre, Regiam videbantur expetiisse Maiestatem. Ad horum ergo consultum, post alia Rex animum vertens, prædictum conuocat Mainardum Abbatem, & eius paternitati Monasterium illud se velle concedere dixit. De quo quamuis ob prolixitatem viæ, tædiosum sibi valde videretur, cum se illi parere consensisset. Mox præsenti Rex confirmauit scripto, Regium præceptum, ac proprio roborauit sigillo. Vt iam dictus videlicet sancti Petri locus, à præfato Abbate Mainardo, suísque successoribus Stradensis scilicet Monasterii rectoribus, perpetualiter possideretur & regeretur. Verum hæc de cœnobii Stradensis constructione, velut ædificando operi posita fundamenta sufficiant. Superquè, quid-

1 S. Petri cœnobium dictũ S. Pierre le Monstier, cœnobio Stradensi subiicitur.

2 Elauer. fluuius Gual Allier.

3 Cœnobitæ, ad Reges pro habendis Abbatibus recurrebant.

dam altius ædificare gestiētes. non id fateor mutuatis ab incerto sumptibus agere decreuimus. Cùm huic loco de quo sermo agitur, gratiæ Dei munere, feliciter abundet cælestium operum præclara materies. Igitur, ope virtutis Dei, cuius opus est quod extra vel intra cœlorum ambitum mirabiliter contineri constat, id agredi temptauimus; vt videlicet ad fidelium venerationem, illa conscribantur, quæ in hoc Cœnobio Diuinitas nostri Saluatoris, mirabiliter operata est ad sui laudem nominis, illorum vtique sanctorum meritis, quorum hîc pia fidelium deuotio, patrocinia, colligere curauit, quorum etiam precibus, isdem locus nunc vsque tuetur, sempérque tuendus speratur.

De Cella S. Genulfi.

CAPVT XIIII.

ERat igitur haud procul à prædicto Stradensi cœnobio locus, sex videlicet millibus distans ab eo: in quo sanctorum Genulfi & Geniti memoria continebatur qui temporibus Decianæ persecutionis, à beato Sixto Papa Romano, ob verbum prædicationis in Gallias directî fuerant. qui venientes in vrbe Geturnicensi, quanti apud se meriti essent, Omnipotēti Deo declarare placuit, dum eorum meritis ibi puerū à Dæmonio, & puellam à grauissimo liberauit incommodo. Vbi pro veritate Christi, dira fustium verbera passi, post etiam, fornacis ardentis ignibus iniecti, Angelica protectione à vasto ignium liberi sunt ardore. Tùm deinde ferrea carceris vincula perferentes, sed ab Angelo cōfortati, demum per resurrectionem mortui, & Diuini verbi prædicationem, omnes Vrbis illius ciues, ad Christum conuersi & baptisati sunt. Quibus Ecclesiis fundatis, & institutis Ecclesiasticis edoctis: post aliqua temporis spatia, inde discesserunt, & supradictum expetiuerunt locum. Quem pro sui aptitudine, sibimet admanendum eligere decreuerunt. Quem etiam postea fauente eis gratia Diuina

uina, in propria ditione ab eius possessore suscipientes, & ibidem Ecclesiam Christo fundãtes, felicis vitæ suæ cursum, ibi feliciter consummauerunt: & diuinas sepius ostendendo virtutes, sanctis meritis suis, ipsum deinceps inlustrauere locum. Vnde & contigit, vt eo tempore, Cella sancti Genulfi, cognominaretur ab incolis.[1] Succedentibus vero temporibus, extiterunt intra Gallias incursiones plurimæ Barbarorum, nec non & persecutiones infidelium, quibus, multæ, vt supradictum est, desolatæ sunt antiquæ sanctorum memoriæ ac penitus per multa tempora destitutæ.

1 *Bellis, veteres. diripiuntur memoria.*

Absque Regio Iussu, Sanctorum Corpora non solebant à loco ad locum transferri.

CAPVT XV.

Contigit igitur aliquando, vt venerandæ memoriæ præfatus Mainardus Cœnobii Stradensis Abbas consilium haberet cum fratribus, de Translatione iam dicti Confessoris Christi Genulfi, quibus idipsum omnibus inuicem sentientibus, & huiusmodi sententiam amplectentibus: etiam super hoc negotio Domnum Regem Karolum adire decreuerunt, vt quod futurum ex illo foret consilio, illius celeberrimo fieret imperio, Aliquantis igitur assumptis Abba fratribus, aulam expetiit Domni Regis Karoli, cui cum adstitisset, & pro quibus ierat intimasset. Cuius temporis, vel loci, seu authoritatis isdem vir sanctus fuerit, Rex sciscitatus est. De quibus cum edoctus ab Abbate fuisset, libentissime quod petebat concessit, & vt liberè faceret imperauit. Hoc sanè præcipiens, vt sancti quidem Præsulis Genulfi corpus. Monasterio transferret. beati vero Patris illius Genitii glebam, remanere sineret.

Corpus S. Genulfi transfertur.

CAPVT XVI.

His igitur à Regali clementia concessis, accepta Abba remeandi licentia, regreditur ad propria,

& se pro quibus ierat, impetrasse denunciat. Ec ergo fratres exhilarati nuntio, auctoritate freti regia, sanctorum cellam adeunt, deuoto cum obsequio. Quia vero minus quam decebat eo tempore locus ipse reuerenter habebatur, ideo res ipsa, sic ad habendum ipsius sancti Confessoris corpus, animos fratrum accenderat. Oratorium ergo quod in honore sancti Petri sacratum erat, sunt ingressi, sanctum inquirunt thesaurum, sed ne tunc incertum foret, quemadmodum sanctus vterque discerneretur, olim vt credi potest, huic futuræ Translationi dispositio prouiderat Diuina. Nam vt in libello vitæ vel obitus eorum continetur, sancti quidem Præsulis Genulfi corpus, ad ingredientium dexteram, Beati vero patris eius Geniti membra, parte fuerant sinistra locata. Igitur ea certitudine maximi pretii reperto munere,[1] Digna cum reuerentia sanctum corpus gestatorio fratres imponunt, & sic cum laudibus diuinis ad Monasterium redeunt, In quo sub. die xij. Kalend. Iulii preciosum deponentes onus, ob tanti Confessoris aduentum, hunc ipsum diem quotannis instituère celeberrimum atque solemnem. in quo deinceps loco, multoties per hunc sibi dilectissimum famulum, multa sanitatum miranda, frequenter mortalibus largire dignatus est Christus, ad laudẽ & gloriam nominis sui.

1 *Quomodo Reliquias sãctorum olim efferebantur.*

Reuolutiones status Gallici.

CAPVT XVII.

EA sane tempestate, grauissimis casibus, Galliarum sunt detritæ prouinciæ. Decedente siquidem glorioso Rege Karolo Caluo regni quoque eius à sua celsitudine corruit status.[1] Nullus namque post eum, Imperium tenuit Romanorum. eius[2] filius Ludouicus agnomine Balbus, solummodo Regnum obtinuit Francorum. Tunc[3] Baioariorum surrexit Regnum, apud quos hactenus constat Imperium Romanorum. At vero Ludouico decedente Balbo, filius eius[4] Karolus agnomine minor, post eum regnauit. Contra

quem

1 *Karolus Caluus vltimus Regum Galliæ, qui Imperium tenuerit Romanum.*

2 *Ludouicus Balbus.*

3 *Baioariorũ quando incapit Regnum.*

4 *Karolus minor Balbi filius expellitur & Odo Aquitaniæ Dux, in eius locum substituitur.*

quem Franci coniurantes, eum de regno expulerunt. Et Odonem Aquitaniæ Ducem pro eo regnare constituerunt, Qui nec integris etiam in Regno duobus subsistit annis. Cui filius successit [5] Arnulfus, in ipso penè initio regni sui, iam semiuiuus. His temporibus, [6] Vvillelmus Comes Aruernorum, erat Dux Aquitanorum, qui [7] Cluniacense fundauit cœnobium. Sanctus quoque Geraldus vir magnæ sanctitatis, ac præclaræ Nobilitatis ipsis temporibus claruit, qui [8] Aureliacum Monasterium construxit. Tunc etiam Abo nobilissimus partium Princeps Byturigensium, [9] Dolense cœnobium ædificauit. Eo quoque tempore, [10] cruentæ acies in cælo apparuerunt, ad præsagium excidii regni vel patriæ, iam tunc imminentis. Nam Karolus quem Franci repulerant, resumptis viribus, Regnum recepit: sed iterum repulsus est. & Dux [11] Robertus Rex constitutus est. Karolus ergo, ab [12] Othone Imperatore accito auxilio, prælium cum Francis qui eum repulerant commisit: Et victor existens, Rotbertum interfecit: Regnúmque recepit. Postea verò, controuersiis aduersantium sedatis, factisque pactionibus. [13] Vgoni filio Rotberti, Ducatum concessit, ac deinceps Regnum obtinuit.

5 Arnulfus Rex.
6 Vvillelmus Comes Aruernorum.
7 Cluniaci fundatio.
8 Aureliacum monasterium.
9 Dolense monasterium.
10 Cruentæ acies in cælo visæ.
11 Robertus Rex.
12 Otho Imp.
13 Hugo Dux.

Corpus S. Genulfi à furore Nortmannorum eripitur, & ad illud Dæmoniacus curatur.

CAPVT. XVIII.

SIc itaque clandestino malo, Francorum vacillante Regno, ab externis etiam, Galliæ, nationibus affliguntur. Siquidem barbaries effera Nortmanorum, [1] quæ interiora Oceani Britannici Plagæ Septentrionalis, incolere videbatur, nauali manu innumera de suis electa, ingentis Pelagi Galliæ, victum occupat limbum. Igitur ab ipsis incipiens oris, ac deindè cuncta peruadendo se se diffundens: Occidentales Gallias, & maxime Neustriam, & Aquitaniam depopulari cœpit. Idipsum vero multoties superioribus annis adgressi fuerant Nortmanni, sed eis belligeri viri

1 Nortmanni vnde exierūt.

Duces

Duces locorum, sæpius obstiterant, & eorum frequentes impetus, sæpe Mauortia manu pepulerant.

ella ciuilia nt finitimis ggrediendi egni incen-sita.

2 At ipsis etiam Ducibus inter se diuturno bello dissidentibus, ac vario rerum euentu, nunc istis nunc illis decidentibus: ita tellus nudata suis defensoribus, perfacilè patuit externis peruasoribus. Quorum insania, per cuncta quà visus ante sui faciem erat, feraliter incedens: obsistentes si qui fuerant interimere, victos captiuare, bona cuncta diripere, nulli mortalium parcere, Diuina & humana suis ludibriis promiscua habere, sancta loca demoliri, cædibus, incendiis prorsus cuncta replere satagebat. Cum vero iam per plurima Galliarum loca, suę crudelitatis exercuisset facinora, Byturigum etiam Pagum, violenter affligere cœperunt. I[illegible] dictus autem cœnobii Stradensis Abbas Mainardus, cum fratribus suis, hostili præcognito aduentu, apud prædictum sancti Petri Monasterium; fugæ præsidium expetere decreuerat.

3 Corpus S. Genulfi, à facie Normannorum auffertur.

3 Assumptis igitur omnibus quæ saluandi gratia, secum ferenda censuerant. Etiam Beati Præsulis Genulfi corpus, pariter ferri voluerunt. Cum ergo cæptum iter, vsque Byturigam peregissent ciuitatem. Ecce ante eos, 4 Dæmon per os hominis cœpit clamare, & dicere. O sancte Genulfe, num te effugere potero? Cur in his etiam locis me persequeris? Non tibi sufficit quo de Gedurnicensi vrbe me expulisti, & cellam inhabitare prohibuisti? heu me sancte Dei? Cum itaque nequam spiritus, huiusmodi vocibus insani hominis ore clamasset, sine mora peruasum reliquit hospitium. Ita meritis sanctissimi Præsulis liberata persona, gestatoribus eius Dominum benedicentibus, plurimum lætitiæ contulit. Tandem igitur, ad dispositum peruenientes, locum sancti Petri videlicet oratorium, sancti ossa ibi deposuerunt: & omni cum diligentia, seruare studerunt.

4 Demones ad aspectum Reliquiarum tremunt.

Incendi

Incendium Stradensis Cœnobij diuinitùs restinguitur, & Nortmanni sternuntur.

CAPVT. XIX.

ADuenientes autem hostes ad Stradense cœnobium, & tàm rebus quàm habitatoribus vacuum reperientes locum, quicquid reliquum fuit in ædibus, flammis tradidêre voracibus. Sed reliquis circumpositis ædibus igne consumptis, ita totius Monasterii fabrica, Domini Iesu protegente virtute, restitit illæsa, vt in ea, nullius adustionis vestigium appareret, Quod cernentes hostes, & virtutem diuinam sentientes: à loco recesserunt, & super vicini fluminis oram, Duces eorum circumse scrobibus actis, aliquibus temporibus consederunt: donec ab eis, omnis circumquaque regio vastaretur. Itaque, cum per septem annorum lustra, Neustriam & Aquitaniam deuastando, Aruernum vsque peruenissent Normãni, [1] Rex Burgundiæ Radulfus, in auxilium euocatus ab Aquitanis; cum exercitu valido festinus occurrit eis. [2] Commissoque prælio cum eis, in loco qui dicitur ad Destrictios, Deo auxiliante Christianis, penè vsque ad internecionem delecti sunt Pagani. Et ab Aquitania fugati. Qui vero euadere potuerunt, in oris Galliæ super Oceanum, in vrbibus scilicet quas ipsi primo impetu suo desolauerant, eo pacto, permittente Francorum Rege, vt fierent Christiani, resederunt. [3] Quæ loca propter inhabitantes, nunc partim Nortmannia partim Britannia dicuntur.

1 Radulfus Rex, Nortmannos sternit.

2 Locus pugnæ Radulfi Regis cùm Nortmannis.

3 Nortmanni quomodo Nortmanniã & Britanniã iam incolant.

Corpus S. Genulfi, ad Stradense refertur cœnobium.

CAPVT XX.

POstquam igitur ille metus hostilis, à prouincia discessit, mox sancta beati Præsulis membra, Stradensi Monasterio, fratrum restituere curauit deuotio. Ergo remunerato loco ipso de pretioso [1] Reliquiarum sacri corporis ipsius Confessoris Christi thesauro,

1 Reliquiæ quædam S. Genulfi, apud S. Petrum Monasteriense.

ro, cum benedictione fratrum ipsius cœnobij, sanctorum pignorum baiuli profecti sunt. Venientes autem Niuernis, à ciuibus vrbis illius, ac sibi notis fidelibus reuerenter excepti sunt. Ibi etiam à clericis Episcopij ciuitatis ipsius, necnon à Sãctimonialibus ibidem degentibus expetiti, vt eis vel aliquantulam portionem de sacro Beati Præsulis corpore darent, vnam è costis eius illis concesserunt. Quàm cum inter se, Clerici siue Deo sacratæ Virgines sibimet exæquando secuissent, [2] mox ab vtrisque partibus, cruor stillauit. Admirantésque qui aderant, stupuerunt valdè: & verè viuentia coram Deo sancti Confessoris merita, dignis laudibus attollebant, Inde quoque egressi, viam suam direxerunt ad territorium quod [3] Sigalonium dicitur. Vbi post aliquot cum peruenissent dies: quodam loco diuersorium habuerunt, vbi post discessum eorum, circummanentes Pagenses, Ecclesiam in eiusdem Beati Confessoris honore fundauerunt, & nomine consecrauerunt. Ibi verò quãtam gratiam suam, Deus meritis huius Beati Præsulis Genulfi terræ illius incolis præstiterit, gratum memorare videtur. Cultores siquidem agrorum circumiacentium, votiuum sibi fecerunt vsum, vt sementis tempore, portionem seminis quantum sibi videretur, ad Ecclesiam ipsam quisque deferret, ac sancto Confessori, ad vsus sacerdotis [4] qui diuina ibidem mysteria celebraret, deuotius offerret: vt eius meritis, eorum segetes vel à fulgure, & tempestatibus, siue aduersis aëris corruptionibus, illæsæ seruarentur. Quorum piæ deuotioni sic pietas annuit Saluatoris, Beato suffragante Patrono, vt ex tunc vsque nunc, in eodem voto perseuerantibus, expetita quoque perseueret salus. Nonnulla quoque sanitatum dona in eodem itinere, per beatum Confessorem confluentibus ad eum conlata sunt, quibus sæpè suos lætificauit, donec ad Monasterium prosperè ventum est. Interea iam tunc Mainardus excesserat Abba. Cui etiam in prælatione vir strenuus & vtilis, Monachus successerat [5] Amalricus. Huic verò Amalrico, suísque successoribus, quidam vir claræ Nobilitatis, Lætarius nomine, [6] Monasterium quod in Vvastinensi pago

2 *Cruor stillauit de costa S. Genulfi, apud Niuernenses.*

3 *Sigalonia.*

4 *Dona sanctis oblata, liberant homines à periculis.*

5 *Amalricus tertius Stradensis Abbas.*

6 *Monasteriũ S. Ioannis. Baptistæ, in Vvastinensi pago.*

pago, ad honorem beati Baptiſtæ Ioannis, ac ſancti Genulfi Confeſſoris conſtruxerat, cum teſtamento ſemper poſſidendum delegauit, illoque decedente, ſucceſſit [7] Aymo, qui præceſſor extitit [8] Aërico. Hic poſt illa Nortmānica tēpora, propiꝰ cœnobio præfuit Stradenſi. Obeunte Aërico, ſucceſſit [9] Elas, qui vſque ad noſtrorum tempora maiorum, longæuus permanſit.

7 Aymo Abbas Stradēſis.

8 Aëricus. Abbas Stradenſis

9 Elias Stradenſis, i Abbas Sextus.

Hungari direptum Gallias adueniunt, & cœleſti auxilio pluuia ſiſtitur.

CAPVT XXI.

POſt aliquot iterum annos, accidit vt hæc ipſa regio [1] Hungarorum quateretur incurſibus. Quæ res vulgata, cœnobialium Stradenſis cœnobij, non minimum perterruit corda. Prouidentes itaque ſibi, caſtrum quoddam quod [2] Lucas vocitatur, ad ſui præſidium, in ea neceſſitate petierunt. Illuc itaque fratres ſe ſe cùm ſuis, ac etiam cùm Beati Præſulis Genulfi corpore conferentes, illius tempore metus, eò ſancta Confeſſoris ſeruata ſunt membra, ſed poſtquam & ille hoſtium tepuit feruor, redire fratres ad Monaſterium, cum ſacris decreuerunt Reliquiis. Ergo cœptum iter illis peragentibus, ecce ſubito nubium denſitate cœli facies obumbratur. Anxiari fratres & ſanctarum Reliquiarum geruli cœpêre, futuræ tædio pluuiæ. Tùm deinde largiſſimis prouentibus imbribus, vehemens inundatio, ſuperficiem replebat terræ. Sed manifeſtè Diuinæ complacuit clementiæ, pia ſancti Confeſſoris declarare tunc merita. Nam à tantæ inundationis violentia, ita ſanctum corpus, eiúſque geruli cœleſti ſunt virtute protecti, vt nihil omnino ſuper eos pluuiæ ceciderit. Sic meritis magni Præſulis ab eo releuati tædiò, cum exultatione magnificantes Dominum, ad Monaſterium peruenerunt.

1 Hungari, in Gallias prædatum veniunt.

2 Lucas caſtrum.

Hungari iterum Gallias vastant, & piscis Nautis diuinitus àdest.

CAPVT XXII.

1 Iterum Hũgari adueniũt in Gallias.

ALia nihilominus [1] Hungarorum incursione, quæ biennio post primam contigit, ad proximam ab Occidentali plaga munitionem, sanctiConfessoris delatæ sunt reliquiæ. Qua etiam decedẽte perturbatione, sancta membra Fratres nauigio imponunt, & per Agnerem fluuium, superius ad Monasterium remigare cœperunt. Quibus cum gaudio ascendentibus, exclamauit vnus ex nauigãtib⁹. Sancte Genulfe, certè si velles, seruis tuis cibos dare posses. Nec mora, piscis non paruæ quantitatis quem [2] Squillam decimus, à profundo gurgitis emersus, saltu se in naui præcipitauit. Admirantes gratulantur Nautæ, sic citissimè sanctum Confessorem suis adesse fidelibus. Sícque lætissimis animis, ad Monasterium reditum est.

2 Squilla piscis.

S. Genulfus, morientem à periculo æterni interitus liberat.

CAPVT XXIII.

QVodam etiam tempore, quidam à natiuo Britanniæ solo egressus, orationis gratia, sancti Patris [1] Gildæ reliquias, siue aliorum sanctorum expetere loca decreuerat. Qui post aliquos itineris dies, ab inualetudine correpus est. Pro posse tamen, cum sociis iter explebat, donec ad hanc vsque quæ citra flumen Agneris Villa Godonis dicitur, peruentum est: ibi fessus omnino, ægritudine cogẽte, deponitur. Elias interea vir religiosus, huius loci tunc prælatione potiebatur. Ad hunc igitur, languens ille, supplices dirigit preces, vt sibi mysteria nostræ Redemptionis, per sanctæ religionis ministros mittere dignaretur: qui eum iam deficientem sanctis ac viuificis mysteriis communicarent, [2] eius exitum Domino commendarent. Illico Venerandus Abba, per loci Parafonistam nomine Vvidonem, ei quæ petebat dirigere curauit. Ad quem

1 S. Gildas. Abbas Brittã.

2 Ritus morientium Christianorum.

quem cum festinus isdem frater accessisset, mox eum sacrosanctis mysteriis participauit Qui mox clausis oculis, agebatur in extremis. Aliquibus igitur horarum spatiis exactis, iterum oculos aperuit, & adstantibus referebat, à sanctis prouinciæ suæ se visitatum fuisse, qui contra malignorum spirituum turbam, de eius animæ saluatione decretauerint. Quibus altercantibus: ecce subito sanctus Domini Confessor interuenit Genulfus. Qui conuersus, assistentibus ait dæ-
" monibus. Quid inquit miserrimi spiritus, hìc agere disponitis? Ecce Dei clementia concedente, suscipiet hunc sinus Abrahæ. Quod cum dixisset, nequam conuentus repentè disparuit. Et conuersus ad sanctos,
" dixit. Benè sancti Domini vestrorum cura sollicitamini: sed in reliquis, vestræ sollicitudinis vt decet meminisse, satagite. Nam istius salutem animæ, nobis a Dei benignitate concessam scitote. Hìc siquidem cum in præsenti nostrorum officio fratrum, diuinis sit participatus sacramentis: dignum est vt eorum precibus assistamus, & de eius salute procuremus. Hæc cum infirmus cunctis adstantibus aperuisset, iterum clausis oculis à vita discessit. De quo nulli dubium, cùm talia de sancto Præsule Genulfo retulerit, quin ipsius meritis, in æterna requie locatus sit. Eius itaque corpus, Monasterio delatum, honorificè sepultum est.

Vindicta Cælestis, in Monachi interfectores.

CAPVT XXIIII.

EX Ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ, quædam aliquando inter quosdam secularium atque Monasterij cœnobitas, extitit controuersia. Quæ adeò diffusa est, vt frater quidam Fredebaldus nomine, qui eò pro fratrum iure tuendo, ab Elia directus Abbate fuerat, in foribus eiusdem Ecclesiæ gladio necaretur, conscio loci Presbytero nomine Godone, qui fraudulenter eorum partibus fauere videbatur. Quo facto, Venerandus Abba paritérque fratres omnes: vehementer afflicti, magis ab illo Iudice Deo qui Domi-

 nus vl

nus vltionum eſt, & ex malè commiſſis vltionem liberè agere nouit, quàm ab aliquo ſeculi principe, tanti vindictam flagitij, expetere decreuerunt. Erat autem in eodem cætu fratrum, vita venerabilis ſenior Ermenulphus nomine, qui tunc in Monaſterio æditui fungebatur officio. Hic nocte quadam cum ſe poſt orationem expletam, in oratorio quieti dediſſet, conſpicit primo quidem immenſo claritatis fulgore, tota repleri ſpatia templi. [1] Deinde præfulgidū quendam & maximum cœleſtium virorum conuentum, eximio candore vernantem, adſtare cuidam reuerendæ mulieri & inæſtimabilis potentiæ perſonæ: quæ incomparabili ſpecioſitate decora iuxta Sūmi Saluatoris adſidere videbatur altare. Ecce autem quidam venerandæ grauitatis Antiſtes, in ſacerdotali ſcemate, illi Dominæ propiùs adſiſtens, vltionem ex ſupradicti ſanguine fratris nuper interempti, coram ea ſuppliciter expetebat. Quæ gratificè ſic ad eum reſpondere videbatur. Et mihi potius frater, cauſa de hoc procuranda eſt ſcelere. Et adiecit. Petrus inquiens Apoſtolus, huc accedat. Quo accedente, ait ad eum. Ecce frater, huiuſmodi piaculi iudicium exercendum, tuæ poteſtati commiſſum. His dictis, cæleſtis ille conuentus diſparuit. Poſt hæc igitur ex perpetrata nece, vindicta cæleſtis á Deo maturè ſubſecuta eſt; vt infra paruiſſimi temporis ſpatium, illius homicidij miniſtri, cum ſuis fautoribus & omnibus penè adfinibus, morbis decederent exitialibus. Perpaucis illius * immunes vindictæ relictis, qui in rerum miſeria, totius vitæ ſuæ tempore permanentes, ad vltimam vſque peruenerunt ætatem. Ita verò glorioſa genitrice Dei Maria, ſanctiſſimóque Præſule Genulfo famulo ſuo patrocinantibus; reddita confeſtim retributio ſuperbis eſt, quemadmodum ſcriptum eſt. *Mihi vindictam; ego retribuam dicit Dominus.*

* *
*

[1] *Viſio mirabilis.*

* *immunibus*

Rom. 12. 19.

Damnatio

Damnatio cuiuſdem Preſbyteri reuelata.

CAPVT XXV.

PОrro preſbyter ille quem ſupra tanti facinoris conſcium diximus; reatus ſui perpendens magnitudinem, ſanctam Dei genitricis Eccleſiam & huius cœnobij cœtum, ex proprij poſſeſſione iuris, hæredem fecit. Hic ad vitæ ſuæ finem perueniens, [1] capſulam quamdam ſacris ſanctorum reliquiis inſignem, ab eadem ſanctæ virginis Eccleſia, coram ſe deferri rogauit. Qui cum in extremis ageretur, ſubito proſiliens hæc ipſa capſula à loco quo ante eum fuerat appenſa; è conſpectu eius, alibi perlata eſt. Ex hoc autem & immenſitas Diuinæ virtutis, cuius in ea portio maxima continebatur capſula: & diuini in eum examinis prolata ſententia, patenter intelligitur. De cuius adhuc iudicio, talis in Monaſterio ſubſecuta fertur oſtenſio. Sabbato [2] quodam inſtante iam noctis articulo, cum fratres debitum Completorii ſoluere pararent, Æditmus, Eccleſiæ nomine Vvido, ob campanam pulſandam, ante proceſſerat. Qui cùm ad campanæ perueniſſet locum; ecce quem ante defunctum nouerat, illum in notiſſima forma preſbyterum conſpicit, euaginatum tenentem gladium. Perterritus illico, retrorſum aufugit, atque in oſtii limine, velut exanimis concidit. Iam fratres aderant, illúmque quolibet alio caſu, potius quàm metu, corruiſſe putabant. Poſt paululum itaque, ſpiritu recreato, ſurrexit à loco. Quodque viderat, Eliæ Patri Venerabili, cæteríſque fratribus, verbis non valens, ſignis innotuit. Poſtquam igitur admirantes omnes in * ſtratibus ſe dederunt, ecce per alta ſilentia noctis, ipſi Vvidoni nominatim eum vocando, vox huiuſmodi ſonuit dicens. Surge inquit ſurge. Expergefactus ille nimio iterum corripitur horrore, Cui trementi & admodum pauenti, ſeque ſalutari ſigno Crucis munienti, vox etiam intulit. Ne inquit omnino pertimeſcas. Veniens autem in Monaſterium videbis, quo pro nece Fredebaldi ſupplicio deputatus ſim. At ille quamquam tre-

1 Capſula ſãctis Reliquiis inſignis.

2 Completorij debitum, nocte inſtante ſoluendum.

** Stratis.*

mens & pauidus, rei tamen auditæ probamento, surrexit & iuit: & dictorum fidem coram sancti Petri præstolans altare, paululum obdormiuit. Ecce autem in illo quietis somno coram ipso sancti Petri altari, dolium ingens eructantibus repletum flammis ei apparet, in quo presbyter ille, se se immergere videbatur. Deinde gladius quidam igneus, ab alto delapsus, & eius vertici illisus, pariter in flamma demergebatur. Euigilans autem frater, cum maximo tremore, cuncta per ordinem supradicto Patri vel fratribus retulit. Hic ergo patet quanta sanctorum solicitudo, super sibi dignè famulantes inuigilet semper. Ea videlicet, quæ sinistrorsus illis accidunt submouendo, sed & commoda cuncta piè petentibus adhibendo.

Stirps Regia Franciæ Regum recensetur.

CAPVT. XXVI.

AT vero Karolo decedente minore, [1] Ludouicus filius eius regnauit. Huius filii fuêre, [2] Lotharius & Karolus. Lotharius post patrem regnauit; [3] & à Regina sua veneno extinctus est. Cuius filius Ludouicus, [4] vno tantum superuiuens anno, & ipse potu malefico periit. [5] Patruus autem eius Karolus, cum post eum regnare voluisset; à Francis eiectus est. Et Vgo Dux filius Hugonis Ducis, Rex à Francis eleuatus est. Karolus autem captus in Senlecensi vrbe, in carcere trusus est. Ibique genuit Ludouicum & Karolum, & mortuus est: Et expulsi sunt filii eius à Francis, & erant morantes apud Imperatorem Romanorum. Ita Francorum Regum secunda deficiente linea, [6] Regnum in tertiam translatum est. In qua quidem primus extitit Robertus, qui à Karolo minore interfectus est, sicut superius dictum est. Secundus vero, filius filij eius, præfatus Vgo, qui Magnus agnominatus est qui etiam ecclesiæ Dei clementissimus defensor fuit.

* * *

1 *Ludouicus filius Karoli minoris Regis.*
2 *Lotharius & Karolus eius filij.*
3 *Lotharius Rex ab vxore veneno necatus.*
4 *Ludouicus Karoli filius, veneno periit.*
5 *Karolus Lotharingus, à Francis eiectus, deinde Carcere clauditur, in quo genuit Ludouicum & Karolum, qui sunt à Francis expulsi.*
6 *Ibi incipit Genus Capetium.*

Vltio diuina, in direptores rerum Stradensis Cœnobij.

CAPVT XXVII.

HVius ergo Magni primo Ducis[1] postea Regis Vgonis temporib[2], quidã Optimates Nobilissimi Pictauorum, in eo loco vbi cœnobium beati Sigiranni extat Abbatis, munitionem ædificauerunt, ac firmissimè munierunt. Hoc Primas cõtigui castri quod ad Orientalem Stradensis cœnobij plagam situm est, admodum grauiter ferens, præsumptionem eorum omnino dissultum iri festinabat. Igitur ob id negotij, memoratum adiens Ducem Francorum, eius ad hoc suffragia postulabat. Qui eius rogatui fauens, coactísque militum millibus quamplurimis, quo fuerat expetitus, exercitum ducere cœpit. Itaque, cum ad Stradensis Monasterij vicinia peruentum fuisset, ibidem Franci castrametantes, fixêre tentoria. Inopinato metu turbati ruricolæ, primo suspicabantur barbaras nationes, veluti superioribus solitæ fuerãt temporibus, superuenisse: sed cernentes eos nihil insistere prædæ, quòd illi callide fecêre, iam paulominus mali suspicabiles habebantur. Sed postero die castra mouentes, quicquid vsquam victui necessarium, quæcumque fuerant oportuna reperta, futuræ parantes obsidioni, cuncta inuadere, rapere, secúmque ducere cœpêre. Tollitur in cœlum vulgi mœrentis clamor, Saluatorem Christũ inuocantis, & sancti Præsulis Genulfi auxilium deprecantis. Adfuit illico miseris, miseratio saluatoris, per meritum sancti Confessoris. Nam hi qui debita vel propinqua cœnobij loca, deprædati fuerant: ita cœlesti sunt vltione percussi, vt eorum alios oculorum lumine mulctatos, alios verò neruorum contractione misero cerneres corpore debilitatos. Huius ergo cælestis animaduersionis opinio, cum ad aures vsque prædicti Principis perlata fuisset, rem sciscitatus & edoctus, confestim primarios exercitus sui plurimos, è latere suo direxit ad locum, qui suos à peruasione rerum Dominationis ipsius loci, vel ad eum confugientium, omnino prohi-

[1] *Hugo Rex.*

berent, & in eos, si nollent, etiam vindicarent. Qui cum venissent, vnum è sociis elegerunt, qui toto deinceps illius obsidionis tempore, Monasterij rebus tutamento fieret. Illi autem prædicti miserabiles, diuino mulctati iudicio, Monasterij limina, coram cunctis expetentes, reatus sui veniam & sancti Confessoris Genulfi auxilia supplicabant. Omnipotés verò Deus, notam semper faciens in populis virtutem suam, ita sancti Patris Genulfi merita declarauit, vt omnes continuò pristinæ redderet sanitati. Ipse verò Dux Vgo, cum principibus exercitus sui, locum ipsum & fratres qui sub patre religioso viuebant Elia; ex eo, maxima veneratione coluit semper.

Miles diuinitus percutitur.

CAPVT XXVII.

1 Guillelmus Pictauẽsis Comes, Hugoni Capetio rebellis.

CVm verò memoratus Dux, assumpto iam Regno, ad vrbem Pictauam exercitum duceret:[1] Vvillelmo Comite, propter abiectionem Karoli, & iniustam vt videbatur assumptionem Regni, ei nolente subdi. Pars exercitus eius, per vicum prædicti cœnobij Stradensis transitum habuit. Cæteris pertranseuntibus, vnus ex exercitu duos cuidã pauperculæ rapuit panes. Exclamare mulier, & sanctissimum cœpit inuocare Genulfum. Nec mora, pusillum progressus eques, illius corruit equus, grauitérque collisus inutilis effectus est. Ipse autem mox cæcitate captus est. Interea commilitones, collegæ sui reatum cognoscẽtes, ocius ad Monasterium cum eo repedarunt. Confitetur ille delictum suum, veniam culpæ coram sancto deposcit. Adfuit & mulier, cui damnum intulerat. Quam ille iuxta modum culpæ, digna satisfactione placauit. Tùm deinde[2] verbera profert, & omnimodis precibus instat, vt his excruciato corpore, ab illo cœlestis vindictæ vinculo solueretur. Fratribus autem & fidelibus qui aderant saluatorem nostrum orantibus, & beati Præsulis Genulfi suffragia pro misero poscentibus: illico lucis ei gaudia reparantur, exilarantur adstantes,

2 Vide iam eo tempore vsum flagellorũ, seu vt loquuntur disciplinarũ, apud Christianos pœnitẽtes.

ſtantes, tantæ præſentia virtutis, benedicentes Chriſtum, qui ſemper eſt mirabilis in ſanctis ſuis. Milites verò cum ſuo illo ſocio, vota Deo gratiarum, & ſancto Confeſſori ſoluentes, quo decreuerant abiêre gaudentes.

Miles ob paupercula illatam iniuriam, efficitur cæcus.

CAPVT XXVIII.

PEnuria regione finitima laborante, mulieri cuidam è vicino poſſeſſionis huius Monaſterij loco, panis ſubſidia defecerant: quamobrem vt ſibi prouideret, cœnobiũ petens, id orans ibat, vt ſancti pietas Confeſſoris, eius negotio pium præberet occurſum. Cùm igitur ad ſacram perueniens ædem oraſſet, atque poſt orationem inde fuiſſet egreſſa, confeſtim à proxima domo quendam egrediẽtem offendit. Quem de ſuo cum interpellaſſet negotio, is ei continuo, ſuæ paupertatis prætio condignam annonæ menſuram, libentiſſimè largitus eſt. Sic itaque voto potita, gaudens ad proprium repedabat tugurium. Sed ne fortuitu potius id accidiſſe, quibuſpiam credibile videretur: euidentis inditio virtutis, mox declaratum eſt. A vicino ſiquidem caſtro, tunc etiam duo quidam vt ſibi panes emerent, aduenerant equites. Quibus emptis, modus portandi eos, non aderat illis. Horum igitur vnus Stephanus dictus, qui etiam à rapiendi ſibi ſolito more, [1] Raſtri dicebatur agnomen habere: præfatam conſpiciens oneratam abire pauperculam, eam ſubſecutus exonerauit, ſolóque fundens annonam, violenter ei ſacellulum abſtulit & abſceſſit. Tum verò gemere mulier, & manibus ad templum protenſis clamare cœpit. » Heu me ſancte Dei Genulfe, ecce quod » à te petiueram; magis tua gratia, quàm meo prætio » me impetrauiſſe gaudebã. Vt quid ergo ſic deturbor? » Ne ſancte Dei, ne patiaris, inopiæ meæ iuuamen auferri. Hæc vbi dixit, repentè quodammodo mente turbatus, infelix conſtitit eques. Deinde magis ac magis hebetatus, mox etiam cæcitate damnatur. Ita ſan-

[1] Homicquidã. Raſtrum: à rapinis vocatur.

ctiſſimi merito Confeſſoris, propter miſeriam inopis & gemitum pauperis mulieris, tunc exſurrexit Dominus, faciendo videlicet ex calumniatore vindictam. Magis igitur quod illa paulo ante petierat, ac ſe impetraſſe gaudebat: gratiæ diuinæ, quàm fortuito caſui deputandum, quia ſcriptum eſt. *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus.* Enimuero clamore mulieris, noſcendæ rei gratia, plurimis ad eum confluentibus locum; ab aliquibus ille percunctatur, quidnam ſibi videretur. Quibus ipſe, neque cernere ſe quippiam, neque noſſe reſpondit. Tum verò cunctorum qui aderant ore, glorioſi Confeſſoris meritorum virtus, laudibus innumeris effertur. Igitur, in præſenti pauperculæ mulieri de violentia ſatisfaciens Miles ille; non ſuis, verum aliorum obtutibus, ad ſacra templi limina deducitur; in quo reatus ſui veniam petens, cum deuotè coram ſancto perſiſteret; tandem diuina propiciatione, ſanctique Præſulis obtentu, luminibus priſtinis reſtitutus eſt. Ipſe autem huiuſmodi vindictam expertus, ita virtutis eius extitit teſtis; vt in quocumque locorum domi foríſque præfatam poſtmodum pauperculam offendiſſet: eam in maxima ſemper habuerit veneratione, atque ob eius iniuriam, talia diuinitus perpeſſum fuiſſe, ſed beatiſſimo patrocinante Genulfo, ſaluti ſe propriæ redditum, palam omnibus fateretur.

[Ps]alm. 9. 37.

Pradones à Deo caſtigantur.

CAPVT XXIX.

Qvidam rerum venalium negotia perferentes, ex huius cœnobij vico, mercandi gratia, ſuperiora pagi huius adierant loca. In itinere autē, à quibuſdam conuenti ſunt equitibus; qui illis rerum ſuarum ſummam, violenter aufferre nitebantur. At verò ſummi Saluatoris ac Sanctiſſimi Præſulis Genulfi, ſuffragia proclamantibus eis, illi prorſus vt ſe ſe talium habet ſæuitia, proclamationem illam floccipendère, nec à cœptis deſtitère, quin potius conati ſunt perficere.

Sed

Sed quamcitiſſimè, preſens adfuit ſancti auxilium Confeſſoris. Nam vnus ex ipſis, qui primus eorum eſſe videbatur, dum ſuum in partem flectere nititur equum, ita repente iſdem illius virtute diuina riguit equus; vt omnino perſtaret immobilis. Vrgeri quidem calcaribus, atque cruentari poterat; ſed mouendi prorſus nulla erat facultas. Mirari Miles cum ſociis cœpit, inſolito ſibi rei euentu. Tandem itaque virtutem ſentiens adeſſe diuinam, continuò ſocios abſcedere prohibet. Illiſque viris ſatisfaciens cum ſuis, ac ſancto Confeſſori votum vouens: mox vinculo diuino ſolutum recepit equum. Hoc etiam, à cunctis huius loci notiſſimo, qui propriè inter fuit relatum eſt; iuxta cuius fidem, hîc quoque inſertum fuit.

Pœna prædantium Militum.

CAPVT. XXX.

TVronorum [1] ciuitatis obſidionis tempore, tres ex prætereunte exercitu milites, hîc captam prædam, abducere nitebantur, ſed vt paululum ab oppido progreſſi ſunt, continuo neruorum contractione, debilitantur vſu membrorum. Qui protinus reatus ſui culpam cognoſcentes; à ſancto Confeſſore veniam petituri, Monaſterium adeunt. Ergo conſueta miſeratione pii Præſulis, duo ſanitati redditi ſunt. Qui gratiarum Deo ſanctóque Confeſſori munera ſoluentes, receſſerunt: tertio deinceps, vſque ad finem vitæ, in debilitate permanente.

1 *Turonenſis ciuitas obſeſſa.*

Mutus loquendi vſum recipit.

CAPVT. XXXI.

QVidam aliquando mutus de tranſmarinis partibus, huc aduenerat: qui ſtridulæ magis ſtrepitu, quã ſono vocis, ſibi videbatur poſcere neceſſaria. Hic vna dierum ſacri Præſulis expetens vrnam, mox vt Eccleſiam intrauit, officium linguæ quo eatenus ca-

ruerat, videntibus cunctis, ibidem gloriosi Confessoris, merito recipere meruit.

Dæmoniaci curantur.

CAPVT XXXII.

QVædam etiam mulier huius incola pagi Byturici, Dæmonico furore plena, sensúque prorsus amisso; confestim vt sacram ædem intrauit, ab insania liberari promeruit. In hoc autem, contra videlicet Dæmonum nequitias, iudicio Dei multoties incautis mortalibus ab insidiatore inlatas; ipsius sæpè numero sanctissimi Præsulis virtus, imperiosa constat. Ex quo testimonium perhibet non modo numerositas eorum, qui ipsam in semetipsis virtutem experti sunt, sed & illorum, qui propriis visibus intuiti sunt.

Dæmoniacus sanatur.

CAPVT XXXIII.

NAm quidam è proximo loco, nihilominus seuitia Dæmonis plenus, vinctis manibus ad Monasterium est adductus. Cùmque Fratres sanctorum Reliquias [1] lauissent vino, & ipsi porrexissent, mox per os eius cum sanguine, Dæmon exiuit. Sic igitur opitulante Deo meritis huius egregii Patroni propriæ redditus saluti, sospes ad sua rediit.

1 *Sanctum vinagium quod vulgo vocant.*

Cæcus videt.

CAPVT XXXIIII.

PRima[1] quadam Sabbathorum, quæ in septenorum reuolutione dierum, eadem octaua quæ & prima semper habetur; & ob [1] Dominicæ Resurrectionis gloriam, ab orbe Catholico celeberrima recolitur. Quædam pariter cum paruulo filio, luminibus oculorum priuato, deuota venit mulier, quæ deuotionis suæ fructum à saluatore nostro Deo, meritis vtique sanctissimi

1 *Dominica dies.*

ctiſſimi Patroni noſtri Genulfi, mox ita percipere meruit. Si quidem oratorium ingreſſa, cum attentius in oratione perſiſteret, à patre luminum Deo, filius eius illuminatus eſt. Et liberè ſuperiora templi ſpatia depicta conſpiciens [2] cernit, imagineas ſurſum mirando figuras. Tùm pueriliter exclamat ad matrem. Mi « mater, qui nam ſunt iſti quos ſurſum aſpicio? ſupra « modum autem mater admirans, reſpondit. Et quid eſt quod loqueris fili? puer vero cum hunc ipſum reiteraſſet ei ſermonem, exclamare mulier, & immenſas omnium ſaluatori Deo ſanctóque Genulfo gratias, agere cœpit. Cuius clamore, per cunctos qui aderant hoc diuulgato miraculo, ſimul omnium vocibus Chriſtus glorificatur; qui ſacra ſerui ſui pignora, talibus ſemper virtutum inſignibus exornat. Huius etiam miraculi certitudinem, à quadam notiſſima ſatis, ac ſuæ fidei merito credenda didicimus perſona.

2 Superiora Eccleſiæ, depicta imaginibus.

Mulier Dominica die laborans, à Deo caſtigatur.

CAPVT XXXV.

Semper quidem Dei noſtri æquitas, popularem conſueuit reprimere audaciam, vel miſerationis reſpectu interius inſpirando, vel manifeſtato correptionis flagello exterius corripiendo. Quædam etenim mulier Tethberga nomine, dum meſſis tempore die Sabbathi, iam [1] illuceſcente ipſius diei veſpera, in Reſurrectionis Dominicæ prima Sabbathi, ex multiplicatis manipulis, Mergeten colligare nititur, ſubito digitis in volam deflexis ac erumpente ſanguine, audax manus & miſera, diriguit. Hinc illa ſe cernens Diuina perculſam vltione, tandem mœſta properat ad Eccleſiam ſanctæ Dei genitricis Mariæ Strata nuncupatam. Ibique decubans, ac fide monente ſoſpitatem implorans; interuentu ipſius Dei genitricis Mariæ, duobus directis digitis, læta ſurrexit. Deinde vero Monaſterium petens, & coram ſancti Confeſſoris Genulfi venerando decubans ſepulchro; æditùum qui hodiéque ſupereſſe videtur Abbatis officio

1 Nota ibi quomodo author loquitur conformiter Euangelio.

ſublima

2 Candela ad sanctorum Reliquias sublimatus, rogat sibi subueniri. Qui supplicanti,[2] candelam ad eius staturæ mensuram, benigno miserationis respectu largitur. Missarum autem celebratione completa, idem æditunus ad eam accedens, ac super manum debilem signum sanctæ Crucis faciens, *3 Puluis sepulchri sanctorũ, efficax.* &[3] de puluere sancti sepulchri super aspergens: manum quam detulerat inualidam, duobus aliis digitis directis, validam recepit, Gratias autem Deo sanctoque referens Confessori, gaudẽs ad propria remeauit.

Aues sanctis oblatæ.

CAPVT. XXXVI.

ALio rursus tempore, instante solemnitate sancti Confessoris, ac plurimis ad eius sacro sanctum properantibus sepulchrum,[1] & deuotionis suæ munera prout cuique posse contulerat, deferentibus: *1 Concursus cum muneribus, ad festa Sanctorum.* quidam ipsius Monasterii seruus, substantiæ inops, fide locuples, aiebat secum ingemiscẽs. Ve mihi, quoniam » inopia præmente, ad tua ô sancte Confessor, sine meo » pudore non queo properare limina. Dum mihi non sit, » vnde aliquod deuotionis meæ munusculum deferam, » cum cœteris tuum properantibus solemnisare festum. » Hæc cum suspirio, reuoluens animo, ac paululum progressus è tecto, conspicit innumeram multitudinem auium, quas[2] Gentas vulgus vocitat, per herbida *2 Gentæ aues.* spaciari prata. Quas cernens, eis interdicit ne abire possint, quoûsque suæ paupertatis ex eis valeat explere desiderium. Hæc dicens, & vt aliquam caperet, eas deturbans; aliis auolantibus, vna earum ab illo longè posita remansit. Non aliquo infirmitatis incommodo detenta, non laqueo inretita, sed sola sancti Confessoris virtute, mansuefacta. Quam pauper assumens,[3] super sanctum altare, populo spectante deposuit, palam ostendens, quantum fides consequi mereatur; quámque festinatò, beatus verè paupertatis spiritus, etiam presenti consolatione cæliùs releuetur. *3 Aues ad altaria Sanctorum portatæ, atque sanctis oblatæ.*

Aues ad altare positæ.

CAPVT XXXVII.

ALter nihilominus ex huius cœnobij familia, dum ad sacra sancti Confessoris oraturus properans pignera, * par turturum in itinere pascẽtem offendit. *. Pignora. Eo auiculæ viso, volatúque diuino quodam instinctu represso, mox vti domesticæ, ante eum abire cœpêre. Quod ille perpendens, sancti Præsulis memoriam corde seruabat, & ore proferebat. Et tandiu eum eædem auiculæ præcesserunt. Donec ad locum ex quo Monasterium primum videri poterat perueniret; ibíque eas absque vllius impeditionis pedica comprehenderet. Quas etiam in testimonium virtutis egregij Confessoris atque suæ deuotionis, super altare deposuit.

Sancti locorum Custodes, nocte sæpè adueniunt.

CAPVT. XXXVIII.

ALius æquè Monasterij seruus, vtique vir boni testimonij, dum aliquando sui negotij causa, noctu propriam ad domum rediret: circa iam noctis conticinium, ante portam oratorij transitum habuit. Ecce autem voces multorum miris compositas modis dulcissonè resonantes, quasi psallentium chori, eius auribus insonuerunt: simul etiam splendor inæstimabilis ab intus ecclesiæ per fenestras emicans, illi apparuit. Hoc videns vel audiens, admirabatur. Cúmque domum suam quæ Monasterio propinqua satis habebatur, intrasset; coniugem sciscitatur, cuius sancti celebritas in Monasterio ageretur, quod tam festinè in eo psalleretur. Illa vero se nescire respondit: sed & necdum Monachos ad nocturnas surrexisse vigilias adfirmabat. Tunc magis admirans, vxori quæ viderat vel audierat, enarrauit. At illa curiosius rem nosse cupiens, domo progressa, nihil eorum vel aliud quid potuit haurire; quàm cuncta prorsus sub silentio manere. Ex quo colligitur, illius modulationis concentum,

illorum visitationem fuisse sanctorum, quorum hunc cura complectitur locum. Et illam viri sui meritis imparem extitisse, cuius aures, illud spiritale mysterium percipere nequiuerunt.

Multi Mortales, ab incendio membrorum liberantur.

CAPVT XXXIX.

1 Incendium membrorum humanorum. CONtigit aliquando iudicio Dei, [1] quodam carnis incendio, multos periclitari mortalium, ex populo Christianorum. Quorum multitudines, ob sui remedia deposcenda, sanctorum expetere loca certantes: huc etiam quam plurimi, tunc fidelium miseratione subsidióque, delati sunt. Qui secus Ecclesiæ fusi iacentes introitum, ob intolerabilem passionem, die noctúque magnis clamoribus Saluatoris mundi clementiam, sanctíque Præsulis Genulfi suffragia, proclamabant. Erat autem non solum audire stridores eorum præ dolore, vel exustas à corporibus effluere partes videre, miseria, verum etiam, ex putræ carnis fetore res intoleranda, qua clade, multi eorum consumpti sunt: multi etiam [2] aquis aspersi sacratis, rore misericordiæ Dei per gloriosa confessoris Christi Genulfi merita, refrigerati sunt; & ab illo mortis erepti periculo. Ex quibus in pago Lemouicensi, quidam adhuc habentur superstites, huic sancto patrono certis temporibus vota soluentes. Plurima sunt in quibus Saluator noster hunc sanctissimum Præsulem Genulfum in huius prima Monasterij fabrica, gloriosum ostendere dignatus est: & quibus hunc locum ipsius vel aliorum sanctorum, quorum hîc pia continentur pignera, * meritis, suam mortalibus impendendo clementiam, sæpe numerò summa voluit decorare Diuinitas. Sed ex præcedentibus virtutibus, fidem quoque de futuris si petentium fides exegerit, indubitanter tenemus: certissimè compertum habentes, Piissimum Præsulem, piissimè semper in omnibus, suis adesse fidelibus.

2 Aqua Benedicta.

** Pignora.*

Artifices

Artifices ab alto cadentes seruantur illæsi.

CAPVT XL.

POstquam igitur isdem locus, iam cohabitationibus plurimorum repleri, & aduentu multorum tam mediocrium, quámque Nobilium frequentari, & eorum opibus ditari cœpisset. Circa DCCCCXC. annum ab Incarnatione Domini, primæ constructionis eius opus, eo quod angustum videbatur, destructum est: atque maioribus spatiis, à strenuissimo cœnobij patre [1] Rotberto, nouiter ædificari cœptum est. Die vero quadam ad vetus destruendum opus, plurimis aduocatis operariis; à duobus eorum, reliquo celsior ædificio prinna templi præcidi cœpit, quam cum ex parte trabibus stantes incidissent; repente, cùm magno strepitu ruinæ corruit, & trabes virósque, terræ deiecit. Illico de viris metuentes, adcurrunt omnes; ea ruina suppressos existimantes. Illi autem de quorum vita in tanto casu nil prorsus quisque sperare poterat; virtute diuina, sanctique meritis huius nostri Patroni vt credimus, ab illo mortis periculo liberati: licet tanto præcipitio parum affecti, cum omni tamen integritate membrorum, viui reperti sunt. Quod equidem virtutis esse diuinæ, nemini debet ambiguum videri; cum minimis casibus, multos nonnumquam periclitari cernamus.

Anno DCCCCXC.

[1] Rotbertus Stradensis Abbas.

Cæcus videt, ad Translationem Reliquiarum S. Genulfi.

CAPVT XLI.

INterea nouæ monasterij fabricæ, iam ea quæ respiciebat ad Orientem ædificata parte; communi consilio fratrum, Prædicandæ memoriæ Pater Rotbertus, decreuit vt beata sancti Confessoris membra, in eodem nouo Monasterij opere, decentissimè transferrentur. Ad quod peragendum, certum constituentes tempus, interim cuncta quæ tàm solenni congrua videbantur officio, præparare disponunt. Itaque dies aduenit statuta; iámque, infinita populi multitudo

præmonita confluxerat. Cum multis ergo propter expetendam suæ salutis gratiam confluentibus ad locum; quidam etiam [1] Abrincantinæ ciuitatis incola, Cæcus aduenit. Hic deuotissimè coram sancti Præsulis prostratus lipsanis, ingenti supplicabat prece, quo meritorum ipsius à Domino gratia super se manifestaretur, vt videlicet eius interuentu, lucis amissæ gaudia recipere mereretur. Talia congeminans, terræ deiectus hærebat. [2] Fratres igitur sanctissimum Beati Corporis eleuantes thesaurum, ex loculo veteri, trāsponunt in nouum; quod ad hoc ipsum, diligentissimè fuerat præparatum. Quod cum fieret, vnus ex sanctarum Reliquiarum baiulis, os vnum, oculis ipsius admouit cæci; idipsum eo fideliter deprecante. Tunc cum psallentium choris, ac specioso simúlque religioso satis apparatu, sanctas easdem Reliquias, ad constitutum extra vicum deferunt locum. In quo nunc ob eam causam, in honore [3] sancti Apostoli Andreæ, videtur Ecclesia constructa. Ibi ergo, beata sancti corporis petentibus populis ostendentes ossa; cunctos de præsentia pij Confessoris, certos reddiderunt. Sed ne quibus piam ex hoc dubietatis adhuc portio superesset; mox rei veritas euidenter ostensa est. Námque vt ad Monasterium cum laudibus reditum est; continuò cæcus ille, discussa cæcitatis caligine, palpebrísque reseratis, videndi gratiam recipere meruit. Sícque sanctus Confessor, per illius inluminationem cæci; sui præsentiam, non solum demonstrauit, verum etiam suorum deuotioni fidelium, apertè se congaudere declarauit. Tunc igitur in præparato sepulchro, sancta illius membra, primo Kalendarum Decembrium die deposita; digno cum honore condita sunt. Ille autem ob reparatæ lucis gratiam; laudes immensas & gratiarum actiones Christo, sanctoque Confessori soluens; per aliquot dies, ibidem in orationibus continuare visus est. Sed & multi variis incommodis afflicti, eo quo tunc sacræ fuerant intinctæ reliquiæ vino potati, pristinæ sunt saluti restituti.

Explicit liber Secundus, vitæ & translationis S. Genulfi Confessoris atque Pontificis.

[1] *Abrincium Ciuitas.*

[2] *Modus sacras transferendi Reliquias.*

[3] *Ecclesia S. Andreæ extra Stradam.*

VITÆ S. ROMANI ABBATIS LIBRI DVO,

AVTHORE GISLEBERTO

perantiquo & erudito monacho. Nunc Primum è Bibliothecæ Floriacensis ruderibus, studio & opera I. à Bosco Cælestini eruderati.

Ad Illustr. Card. Gyurium.

Annæ Descars S. R. E. Presbytero Cardinali Illustriss. atque sapientissimo de Giury nuncupato, Ioannes à Bosco Cælestinus Omne Bonum.

HIstoriam Beati Romani Abbatis, sacri Patris nostri Benedicti Alumni: tibi (Sapientissime Cardinalis) dicare mihi cogitanti: nec parua nec pauca dictu res occurrebant: quibus instituti mei atque propositi rationem expromerē. Verum, mihi satis superque perspectus virtutū eximiarū tuarum cumulus, probéque explorata tuorum (cum suauitate nihilominus connexa) morum grauitas, laudum tuarum molem meis humeris imparem edixêre. Adeò vt meæ tenuitatis conscius, quæ ad te spectant (præ ipsorum magnitudine) sacro silentio venerari decreuerim. Dicere vero ea tantum, quæ me tibi deuinxerunt addixerúntque. Nempe in aduersa & inuida mea fortuna præsidium, tutamen ac refugium: in prospera verò atque blandiente, conuictum familiarem & patulam ac manifestam beneuolentiam. Propalare

præterea tuam in tuenda sancti Monachatus, qua ab ephebis ornatus es dignitate, sedulitatem. Quàm, cùm in te ipso, tùm in aliis (felici faustáque sorte,) leni atque clementi tuo regimini creditis cœnobitis; seruare, tueri, amplificaréque perpetuo satègisti. Itàut, nec Infulæ sacræ, nec Puniceus pileus, nec Sanguinis eminentia, quicquam tua detraxerint modestiæ, sobrietati, innocentiæ, religioni, puritati. Nam claro tuo Nobilitatis stipiti, Religiosæ vitæ immaculatè decursæ, fulgorem inseruisti: quo omnium cordatorum in te tuósque verè Cardinales mores intuitum, pellexisti & attraxisti: ac instar alterius nostri aui Benedicti, te conspicuum & admirandum (etiam culmini Apostolico atque Summis Pontificibus) reddidisti. Cùm itaque tam ardenter ad fulgidissimi nostri Patris Benedicti immitationem, actus studiáque tua effingas: nil mirum, si ego Benedictinus qui tibi plurimum debeo, inter Monachos virtute ac dignitate facile Principi, intérque Purpuratos Patres præstantissimo sanctissimóque Abbati, eius qui olim seculo nuntium remittentem ipsum beatum Benedictum tuum meúmque communem parentem, excepit, pauit, aluit, educauit, Ascetica monastica docuit, & sacro peplo obnupsit historiam: nusquam antea typographicis formis exaratam, inscribam atque dedicem. Vt potè vitæ tuæ rationi accommodatissimã, meæ in te fidei & seruitutis, ac nostræ Cælestinæ Congregatiõis Gallicanæ erga tua merita cultus atque obseruantiæ indicem. Illam igitur (Cardinalis Sapientissime, Abbas Religiosissime, & Nobilissime Monache) innatæ tibi mansuetudinis oculis intuere, méque seruum atque clientem tuum vt soles ama. Vale.

Vitæ

VITÆ S. ROMANI ABBATIS LIBER PRIOR.

Præfatur de laudibus S. Romani.

CAPVT I.

ADest nobis dies venerandæ commemorationis Beatissimi Romani egregij Confessoris Christi, quæ licet omnibus piè viuentibus sit venerabilis & colenda, nobis tamen est præcipua deuotione suscipienda. Quos proniores in eius venerationem, dignissima reddit affectio. Hic enim noster est specialis patronus, & certa prouisio; quos sacratissima exornat præsentia, protegit meritis, virtutibus illustrat. Qui quondã Beati Patris Benedicti Alumnus, & in rebus diuinis extitit cooperator ac socius. Quẽ ad spiritualis agonis tyrociniũ properantẽ, tamquã miles emeritus, & diutina iã exercitatione instructissim⁹ præliator; doctrina instruxit, pane aluit, exortatione firmauit. Verè fœlix, verè gloriosus; cui concessum est, vt illius educator existeret, qui Monasticæ religionis arcem, iam super Christum fundatam, quaquauersum per orbem nobiliter excoleret, proueheret, sublimaret. Iure eos æquales meritis possidet cœlum, quos in terris adhuc positos, Christi charitas & germana dilectio, inseparabiliter tenuit sociatos. Sed hodie de Beato Romano sermo agitur, cuius tota conuersatio, bonorum operum speculum facta est mundo, cui iuxta Apostolum, *viuere Christus fuit, & mori lucrum:* & carne in terris positus, mente semper in cœlestibus versabatur, dissolui cupiens & esse cum Christo. Quíque secundum quod vates diuinus præcipit, spiritale canticum, in tuba ductili & voce tubæ corneæ, Deo iugitur modulatus est. Tuba quippe du-

Philip. 1. 21.

Psalm. 97. 6.

ctilis, quæ crebris percussionibus, ex metalli massa producitur, mortificationem carnis designat. Et ille in tuba ductili Deo canit, qui carnem suam cum vitiis & cõcupiscentiis crucifigit, qui castigat corpus suum & in seruitutem redigit, vt productum extenuatúmque disciplinis cœlestibus, supernam possit concinere melodiam. Tuba verò cornea, cœlestem conuersationem figuraliter exprimit. Cornu quippe de carne nascitur, sed carnem excedens, carneam mollitiem deserit, & in osseam proficit firmitatem. Tuba ergo cornea Deo psallit, qui in carne ambulans, non secundum carnem militat, qui ea quæ sursum sunt quærit, non quæ super terram. Talis huius sancti Patris conuersatio, talis eius tota vita fuit, sancta innocua, cœlebs, gratiosa, pudicitiæ floribus perornata, fide integra, spe robusta, charitate diffusa, omni postremo bonitate conspicua. De qua nihil est quod dignè satis valeat dici. Idcirco hoc breuiter perstringimus, & veluti quasdam conuersationis eius lineas ducimus: quia quod non sine magno cordis dolore dicimus, nusquam eam scriptam reperire valemus.

Clades Galliarum, & vitæ S. Romani amissio, describuntur ac lugentur.

CAPVT II.

ET quidem tanti viri actus & miracula, non dubitamus fuisse scripta, esset quippe inhumanissimum, immo impium supprimi silentio, quæ per famulum suum ad profectum multorum, Deus operari dignatus est: sed incandescente contra Ecclesiam immanissima persecutione, adeo vt plurimis vel fugientibus, vel in necem occumbentibus, [1] maxima raritas esset Christianorum, & vt noster Poëta dicit, vacabat tunc temporis potentibus opprimere, prioribus rapere, priuatis perdere, miseris flere. Et hoc modo sicut & aliorum multorum sanctorum, sic etiam vitam huius de quo loquimur Patris, perditum iri contingit. Dum vnusquisque cogitabat magis qualiter vitam mor

[1] *Vnde iactura veterum librorum.*

morti iam iámque imminenti eximeret, quàm in custodiendis proferendísque libris, operam daret. Atque ideo quæ in prima ætate gesserit, quas Diaboli temptationes pertulerit, quæ miracula ostenderit, vel quo fine mundum deseruerit ignoramus. Illud sanè magnum sanctitati eius præbet testimoniũ, quod beatus Papa Gregorius in libris Dialogorum de eo commemorat, quod & nos breuiter supra tetigisse meminimus. Sed & in vita beati Mauri Monachi dilectissimi Benedicti discipuli, quæ à sancto Fausto suo condiscipulo elegantissimè digesta est, eius memoria honorificè & sicut sanctum decet facta reperitur. Quædam etiam ad nos per succedentium relationem, fideli narratione contigit emanasse. De quibus omnibus quasi quoddam breue corpusculum colligentes, quæ de sancto nobis comperta sunt, ipsius adiuti precibus conabimur explanare.

S. Romani religiosi mores exponuntur.

CAPVT III.

VIr Domini Romanus à pueritia monachus, disciplinis monasterialibus adprimè eruditus est. Assuescebat adhuc puerulus, crebris subdere membra ieiuniis, sanctis interesse assiduè vigiliis, & in tenero corpusculo senum cruces ac caumenias, nitebatur adhuc inualidus experiri. Iam vero transcursis adolescentiæ metis, cum in robur virilis euasisset ætatis: omni ex parte in virtutum studio probatus, ac spectabilis habebatur, adeo vt suo exemplo multos ad contemptum seculi, ac desiderium sancti propositi accéderet. Quodam itaque tempore cum sanctus ac dulci semper memoria recolendus Benedictus, spretis seculi actibus abiuratáque mundi gloria, eremum peteret: hunc de quo loquimur sanctum obuium habuit, quo tenderet inquisiuit. Cuius cum desiderium cognouisset, & secretum tenuit, & adiutorium impendit eique sanctæ conuersationis habitum tradidit, & in quantum licuit ministrauit. Vir autem Domini ad de-

ſtinatum locum perueniens in arctiſſimo ſpecu ſe tradidit,tribus annis excepto Romano monacho, hominibus incognitus manſit. Qui Romanus non longè in monaſterio ſub A Deodati patris regula degebat, ſed piè eiuſdem patris ſui oculis furabatur horas, & quem ſibi ad manducandum ſubripere poterat, diebus certis Benedicto panem deferebat. Ad eumdem verò ſpecum à Romani cella iter non erat, ſed ex eadem rupe in longiſſimo fune religatum. Romanus deponere panem conſueuerat. In qua etiam reſti paruum tintinnabulum inſeruit, vt ad ſonum tintinnabuli vir Dei cognoſceret, quando ſibi Romanus panem præberet: quem exiens acciperet. Sed antiquus hoſtis, vnius charitati inuidens, alterius refectioni: cum quadam die ſubmitti panem conſpiceret, iactauit lapidem & tintinnabulum fregit. Romanus tamen modis congruentibus, miniſtrare non deſiit.

S. Romanus Dei monitu Italiam linquens, Galliam petit.

CAPVT IIII.

EA tempeſtate grauiſſimæ perſecutionis procella per totam Italiam, ac penè per omnem Romani Imperij terram detonabat. Gothis, Alanis, & Vuandalis omnia flammis & ferro proterentibus. Quo tempore deſtructæ Eccleſiæ, ſubuerſa monaſteria, captæ vrbes, deſolatæ domus diruta caſtra, ſtrages hominum innumeræ factæ, & multus vbique humani generis ſanguis effuſus eſt. Quod cernens vir Domini Romanus, non ceſſabat Dominum deprecari vt ſuam reſpiceret Eccleſiam, quam ſibi ſuo ſanguine acquiſierat, nec ſineret eam inſanis ſubiici nationibus, ſed eam in fide nominis ſui ſeruaret inlæſam. Cùm hoc indeſinenter ageret, noctes diéſque in oratione continuans: quadam nocte per diuinam reuelationem audiuit, permiſſione Dei iſta fieri, omnémque terram iuſto ſed occulto eius iudicio ſæuis gentibus traditam. [1] Inde mutabilem forè cælitus prolatam ſententiam, atque

[1] *Cur Deus mũdo aduerſa accidere ſinit.*

atque ideo, non eum debere sic in immensum tristari, sed glorificare potius Dominum iustè salubritérque omnia disponentem; qui percutit & sanat, vulnerat & medetur, quique idcirco temporaliter peccantibus flagella inrogat; ne in æternum pereant. Præterea iuberi sibi à Deo, vt relicta Italia ad Gallias tenderet: & verbi diuini semina, longè latéque spargeret, ac sanctæ conuersationis exempla cunctis præberet. Hoc responso Spiritussancti accepto, conuocatis fratribus sic eos est allocutus. Fratres & Domini « mei, dulce lumen oculorum meorum, maximúmque « pignus amoris mei & gaudij; audite me seruum Chri« sti, sanctæ fraternitatis vestræ comilitonẽ ac socium? « Cernitis quibus malis mũdus præmitur, quibus cladi« bus perurgetur. Vbique luctus vbiq; pauor, & plurima « mortis imago. Non hęc casu, verum manifestissima ira « Dei contingunt. Peccatis enim hominũ Dei patientia « exacerbata, versa est in furorem; mansuetudo muta« ta est in seueritatem: adeo vt mirum sit, quod adhuc « tolerat, leuiora peccatoribus inferens quam meren« tur: & non sicut quondam Sodomitas & Gomorritas, « ita nunc sceleribus plenam terram, nubibus exurat « fulmineis. Cùm hæc ita sint Fratres, non debemus de « mundi percussionibus dolere, quem scimus ipsis suis « percussionibus interire. Vita enim nobis alia à Chri« sto est promissa, cuius promissio inconcussa atque im« mobilis permanet, finis ignara, doloris nescia. In qua « gaudium est, epulatio, pax imperterrita, vbi beata « immortalitas, & immortalis beatitudo, vbi æterna se« curitas & secura regnat æternitas. Hanc expectantes, « aduersa secuti non debemus pauescere: sed magis ap« propinquantem nostram redemptionem, leuatis sur« sum capitibus, hoc est exilaratis cordibus expectare. « Me si Deus meo voto res agere, & secundum meum « velle viuere fineret, optaueram sanctissimi fratres vo« biscum omnia seculi detrimenta perferre. Quæcum« que prospera quæcumque aduersa contigissent, colla« to vobiscum robore sustinere: simúlque patienter vi« uere, simul delectabiliter mori. Sed quia non est in « hominis potestate via eius, sed in illius qui cum ma-

gna tranquillitate disponit omnia; quæso ne me retinere velitis. Deus præcepit vt pergamus ad Gallias, " parere debemus, eundum est: vos oro vt mei benignè " memores sitis, quia & ego dum spiritus hoc luteum " vasculum inhabitando vegetauerit, vos in corde & in " visceribus meis, vt fas est & decet, semper habebo. " Deus autem Omnipotēs, vos sancta custodia circum- " uallet, atque à presenti seculo nequam ereptos, saluos " faciat in regnum suū cœleste; & concedat mihi exi- " guo & humili in illa vita beata, vos sine confusione " videre. Hæc dicens & valefaciens eis, paruo sumptu " profectus est; ignotus mundo, ascriptus ciuis in cœ- " lo. Transmissa Italia, Gallias ingressus: peruenit tandem in pagum Antisiodorensem, in locum qui Fons Rogi appellatur: vbi aliquanto tempore demoratus, monasterium statuit; ibique plurimos à vanitate seculi conuersos, ad quietam & sobriam conuersationem, monitis simul & exemplis prouocatos, adduxit. Quo in loco, habetur Basilica, eius nomine, & miraculorum quæ per eum Deus operatur priuilegio, nobiliter insignis.

Aduentus S. Mauri in Gallias, & S. Benedicti gloriosus transitus exprimuntur.

CAPVT V.

1 S. Bertingrānus Cœnomanensis Episcopus. Non multo post tempore, sanctus [1] Bertingrannus Cœnomanicæ ciuitatis Episcopus, Legatos ad deiferum patrem Benedictum direxit, cui etiam xenia transmisit decentissima, exposcens vt ei perfectissimos quosque & in monastica disciplina experientissimos ex suis discipulis dirigeret viros, qui in fundo episcopij eius, monasterium secundum instituta regulæ ipsius sanctissimi patris, ædificare deberent. Nil ergo moratus Dei famulus, alacriter ad hoc opus, direxit [2] sanctum Maurum sibi familiariter obedientia *2 S. Maurus Abbas.* & omni morum probitate dilectum discipulum, cui etiam quatuor alios addidit fratres, cum quibus tantæ expeditionis laborem subiret intrepidus. Sanè ex illis

lis quatuor fratribus vnus fuit hic[3] Faustus, qui vitam sancti eiusdem beati Mauri, eleganti admodum descripsit stilo. Cuius etiam verbis vt certior legentibus constet fides, quæ sequuntur censuimus intimanda.

3 Faustus scripsit vitam S. Mauri.

« Nos itaque cum appropinquante solemnitate Paschali, cotidiè profectionem acceleraremus: eo die quo Dominica celebratur Cœna, in pagũ deuenimus Antisiodorensem. Audiens autem beatus Maurus opinionem sancti Romani Monachi, qui Beatissimo Patri nostro Benedicto in initio adiutor & cooperator extitit, sicut in historia vitæ eius plenissimè inuenitur; quique per reuelationem Gallias petens, Cœnobiolum in eodem pago, in loco qui Fons Rogi nuncupatur ædificabat, petiit duces itineris nostri, vt eò diuertentes, ibidem sanctum Pascha celebraremus. Hoc autem beatus Maurus maximè expetebat; quia & sequenti die, Transitũ sanctissimi magistri nostri complendum esse sciebat, & colloquio beati Romani desiderabiliter frui cupiebat. Ductores vero nostri petitionibus viri Dei libenter annuentes, concito gradu illuc tetendêre. Die itaque Parasceues hora illic sexta peruenientes, deuotissimè à beato Romano suscepti sumus. Cúmque nos, qui cum beato Mauro pergebamus, ad ea quæ opus ad diem festum erant præparanda vel emenda occupati essemus, ipsi Sanctissimi viri dulcia inuicem perennis vitæ serebant colloquia. Et cum iam vespertina hora, solenne officium, quod specialiter vt potè annuatim eo celebratur die, propinquaret; vir Dei sanctus Maurus beato Romano dixit. Crastina die Beatissimus Pater noster Benedictus terreni deposito corporis onere, cælibem, gaudens & hilaris, scandet ad patriam. Quod audiens sanctus Romanus, illico in lachrymas resolutus, flere incôsolabiliter cæpit. Quem beatus Maurus consolari cupiens aiebat. Gaudere potius quam flere ideo de eius migratione debemus; quia & patronum magnum præmittimus & [4] præsentiorem eum nunc, quam si in carne viueret sumus habituri. Hæc tamen dicens non ipse se poterat a fletu cohibere. Noctem illam quæ duodecima Kalendas Aprilis habebatur & qua sacra-

4 Sancti nobis post suam mortem adsunt.

tissimum vigiliarum Paschæ inlucessebat sabbathum, „ tàm beatissimus Maurus ac nos qui cum eo ibamus, „ quàm sanctus Romanus cùm aliquibus suis, ieiuni „ peruigilem duximus : vnusquisque nostrum, secreto „ apud se vt illis diebus [5] in Ecclesia Romana mos erat, „ psalmos & orationum preces deuote pro exitu eius- „ dem Patris nostri Deo dilectissimi Benedicti, consu- „ mentes. Cum verò transacta iam hora diei tertia ip- „ sius sacratissimæ diei, Beatissimus Maurus in ecclesia „ consistens, transitum eius qualicunque eueniret ho- „ ra, orando & psallendo præmunire, longè licet posi- „ tus, satageret; séque pauimento in orationem dedisset. „ Raptus in spiritu, subito se transpositum in locum de „ quo egressi fueramus vidit; conspexítque palliis stra- „ tam ac innumeris choruscà lampadibus, recto Orien- „ tis tramite ab eius cella in cœlum vsque, tendentem „ viam. In qua etiam visione, duos congregationis no- „ stræ fratres socios habuit; cum quibus eamdem simul „ visionem conspexit. Itaque cum viam quam cerne- „ bant mirarentur attentius, venerando habitu vir de- „ super clarus assistens, cuius esset via quam cernerent „ inquisiuit. Quod illi se nescire professi sunt. Quibus „ ille respondit. Hæc est via qua dilectus Domino, cœ- „ lum Benedictus ascendit. Hanc visionem, vnus ex il- „ lis duobus fratribus nostris qui eam simul cum beato „ Mauro viderunt in nostro morabatur cœnobio, alter „ vero vt beatus scripsit Gregorius, longius positus vi- „ dit. Mox verò vt beatus ad se reuersus est Maurus, „ ocius sanctum Romanum ac nos euocans, cuncta quæ „ viderat, lucidè nobis per ordinem retulit, diem ac „ inibi illam, & sequentem Dominicam, [6] qua speciali- „ ter dies Resurrectionis Dominicæ colebatur; solen- „ nem & celebrem omni cum gaudio & lætitia peregi- „ mus. Secunda autē feria festiuitatis ipsius, antequam „ proficisci cœpissemus, Sanctus Romanus beato Mau- „ ro dixit. Si absque animæ periculo locum hunc dese- „ rere potuissem, melius tecum Amantissimè frater cu- „ perem habitare, quam alibi finem vitæ terminare. „ Sed quia & hos deserere periculum est, & vltimus mi- „ hi iam iam imminet dies, perge felix quo miteris, ac „ prosperè

5 Ecclesia Romana mos, à Monachis in sacra Ebdomada seruatus.

6 Festum Paschæ.

« prosperè felici vtere sorte. Deus autem Omnipotens « semper sit tecum,& cum fratribus qui tecum pergunt; « & recto itinere perducat vos ad veram repromissionis « terram,quam omnibus electis suis polliceri est digna- « tus, vbi præparauit eis, *quæ nec oculus vidit, nec auris « audiuit, nec in cor hominis ascenderunt*; nisi in illorum, « qui terrena omnia amore eius proterentes ac deside- « rio cælestium abdicantes, dicere cum Apostolo va- « lent. *Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum suum.* 1.Cor.2.10.

Migratio S. Romani ex hac ærumna ad cœlum.

CAPVT. VI.

Romanus itaque Dei famulus post gloriosam & plenam virtutibus vitam, post innumeram multitudinem vitæ æternæ acquisitam, comsummato viriliter Monasticæ professionis curriculo, felici & iam dudum exoptato transitu, migrauit ad Dominum. Túmque vt verè fatear, mori desiit & viuere cœpit: exutus mundi tenebris, cœlesti est claritate vestitus. Nunc assistit vultui omnipotentis Dei, accipiens de manu eius stolam candidam,animæ dico incorruptionem & indefectiuã beatitudinem. Præstolatur autem stolam duplicem, cum resumpto in fine mundi corpore, carnis simul & animæ gaudebit immortalitate.Sepultus vero est in sua ipsius basilica, à fratribus quos gemina in diuersum dispertiebat affectio; quoniam quidem illi lætandum esse nouerant, sibi dolendum. Illius congaudendum glorificationi, suæ ingemiscendum desolationi.

Bina translatio Corporis S. Romani recensetur.

CAPVT VII.

In hoc igitur loco per aliquot annos beatum corpus digna veneratione seruatum est. Verum, quia nefas erat mundanis tenebris lucernam obnubi sydeream,& ipsa per se veritas,*Ciuitatem supra montem positam*

Matth.5.14. *situm, non posse abscondi protestata est.* Inconueniens & damnosum erat, sacratissimi corporis thesaurum, diu in loco minus celebri minusque noto latere: sed ad communem omnium vtilitatem atque profectum, cunctis innotescere ac diuulgari. Crescente itaque fidelium deuotione, corpus beati viri de loco prima-

1 *Ecclesia S. Amatoris, Antisiodori.* riæ sepulturæ, ad vrbem Antisiodorum delatum, atque in Ecclesia beatissimi [1] Amatoris honorificè conditum est. Aliquot anni iam fluxerant, & sancti nomen ac veneratio omnium pectoribus insinuata, magis magísque increbrescebat. Vnde fratres ex cœno-

2 *Monasterii S. Germani Antisiod.* bio ter beati [2] Germani Pontificis & Cõfessoris Christi fide in Dominum, spe in sanctum feruentes, [3] Heribaldo Antissiodorensi Ecclesiæ præsidente Episcopo:

3 *Heribaldus Antisiod. Episcopus.* venerandum sæpe dicti viri Dei corpus obnixè vt sibi daretur expetierunt; & licet egerrimè ac cum magni sudore laboris, tandem obtinere meruerunt. Sicque inde leuatum, & cum Staurophena ac Cereostata, cúmque diuinorum melodia hymnorum; ad præfatum cœnobium, miraculis choruscantibus deportatum est. Erat ibi tunc quidã Presbyter Ecclesiæ ruris cui vo-

4 *Ecclesia Boni hortus.* cabulũm est [4] Bonus hortus, Aaron nomine; qui fratribus iam dicti loci, optimè notus & familiaris habebatur. Is ergo cum sanctæ reliquiæ feretro componerentur accessit, eísque quibus id officium deputatum erat se se importunus miscuit; ac nemine circumspiciente, os capitis quo supernè cerebrum tegitur, quodque vulgo Testa dicitur, furto sublegit, atque opimo potitus spolio, ad suam trepidus repedauit ecclesiam. Ibíque plurimo tempore, sacrum pignus permansit; frequentibus se circa egrotantes præstitæ sanitatis declarans indiciis. Iamque instabat tempus quo Dominus sanctum suum mirificaret, quemque apud se glorificauerat in cœlo, apud homines magnificaret in mundo. Hoc tali constat ordine gestum.

Tertia corporis B. Romani translatio.

CAPVT VIII.

1 *Ansezisus Pontifex Senonensis.* ANsezisus [1] erat sanctæ Senonum Metropolis Ecclesiæ Archiepiscopus, vir in cunctis optimè

agens

agens, & in Ecclesiasticis negotiis experientissimus. Hic cum anxiè animo cogitare cæpisset, sancti huius vndecunque impetrare reliquias; nunciatum est ei, quod in Ecclesia suæ Diœceseos, sancti haberentur reliquiæ. Cumque ille quænam hæc esset Ecclesia, curiosa indagatione perquireret; dictum est ei de hoc presbytero, quod præcipuam partem sancti huius haberet verticis. Quo audito, Antistes gauisus quam maximè, Deóque agens gratias de oblata sibi desideratæ rei oportunitate, presbyterum ad se accersiri præcepit, à quo omni re certius agnita, maturè accedit ad locum, iubet cælestem sibi ostendi thesaurum. Suscipiénsque sancti reliquias: amplectitur, applicat oculis, auidioribus demulcet osculis: sícque voti compos, suam lætus redit ad vrbem. Deinde maiori adhuc desiderio accenditur, quærere vbi vbi sancti corporis haberentur reliquiæ. comperiénsque in iam dicto beatissimi Germani cœnobio, sancti corpus haberi: deprecatus est primum Domnum [2] Hugonem loci ipsius Abbatem re autem vera regni totius moderatorem ac principem. Dein, direxit illuc [3] Abbonen Niuernensis Ecclesiæ Episcopum. Nam quia res magna petebatur, magnis profecto vtendum erat interpretibus ac ministris. Veniens ergo Episcopus, conuocatis loci primoribus, causam propter quam missus fuerat exposuit. Fratribus hoc satis durum & difficile cœpit videri, hærebántque, & quid responderent ignorabant. Sed quia Abbatis piè præcipientis imperiis obuiare nefarium, & Episcoporum precibus non acquiescere impium erat; victi tandem succumbunt, & se facturos quod Archiepiscopus petierat repromittunt. His acceptis promissionibus, Reuerentissimus Antistes ad suam quam festinè reuersus est vrbem. Atque omnis moræ impatiens, sumptis secum cleri primoribus, atque adunata religiosi apparatus frequentia, & nihilominus non modica plebis caterua, Antissiodorum properat. Iámque eo appropinquante, dici non potest quanto studio, quámque ardentissima deuotione tota ciuitas obuiam venerit; adeo vt maximo se salutis & gaudij munere caruisse duceret,

2 Hugo Magnus, Abbas Antisiod.

3 Abbo Episcopus Niuernensis.

duceret, qui huic spectaculo defuisset. Procedunt splendifico habitu, hinc sacra Monachorum agmina, inde veneranda Cleri candidiferi turba. Cerneres in terris cœlestem chorum, & splendidissimũ Angelicæ societatis conuentum. Omnia diuinis laudibus & superni melodimatis concentibus personabant. Cum tali itaque pompa; ingrediuntur ecclesiam, & præmissa oratione ac data solemniter benedictione. Accedit Episcopus ad locum quo sanctissimi * somatis thesaurus erat reconditus, fratribus cum letania diuinum suffragium inuocantibus; sumítque glebam prædicti corporis, diuini odoris nectare flagrantem: reponens loco eodem, preciosissimas multorum sanctorum ac Martyrum reliquias, quæ hodiéque ibidem condigno venerantur honore. Adepto itaque exoptato munere, & voti sui cópos effectus Episcopus, cum gaudio reuersus est ad cœnobiũ, quod [4] Vallilias siue vallis lilji nuncupatur, ibique pro maximo ac preciosissimo thesauro, sacrosancti corporis pignus collocauit. Tantáque se circa locum ipsum beneuolentia & largitate profudit; vt eum summa dilectione semper incoleret; & necessarios reditus abundantissimè delegaret: artiúmquoque diuersarum magistros, studiosissimè præpararet.

Antiquum verbum.

4 *Vallis lilij cœnobium.*

Senonensis ciuitas à Nortmannis obsidetur.

CAPVT IX.

HOc itaque ad Christum migrante, & post diutinos labores ad laborum præmia transeunte, succcessit in sede Pontificali, [1] Ebrardus venerandus Archiepiscopus, non minus doctrina, quàm vita virtutibus plena & miraculis. Cuius tempore gens incredula Northmannorum, per Gallias se se diffudit; cædibus, incendiis, atque omni crudelitatis genere debacchata. Siquidem peccatis nostris exigentibus, atque vires aduersariis suggerentibus.; subuersa sunt castra, desolatæ vrbes, destructæ ecclesiæ, succensa monasteria, vt ad nos vel maximè illud pertinere videatur,

1 *Ebrardus Senonẽsis Archiepiscopus.*

deatur quod Esaias Propheta preuidens sanctæ illius ciuitatis, & Augustissimi templi ruinam, lugubri ad Dominum voce quærebatur, dicens. *Vbi laudauerunt te patres nostri, facta est combustio ignis.* Tunc quoque præfatum [2] sancti Romani cœnobium, incensum & ad solum vsque dirutum est. [3] Suauus strenuissimo loci ipsius Abbate cum fratribus, ad Senonicam vrbem confugientibus; atque vt Deus afflictum populum placatus respiceret, interdiu & noctibus deprecantibus. Interea hostilis exercitus, [4] Senonum oppugnabat ciuitatem: eámque infestis viribus, & omni arte quæsitis machinis, capere nitebatur. Cum repente venerandus antistes, optato & vt ipse à Deo expetierat languore, corripitur. Quo ad Christum migrante; [5] Gualterius & generosi stematis nobilitate, & totius scientiæ eruditione clarissimus, pontificalem Senonicæ vrbis sortitur dignitatem. Tandem sanctorum precibus, ira Dei iustè peccatoribus superducta, in misericordiam versa est; franguntur vires hostium, retunditur impetus, confidentia debilitatur, sicque intelligentes frustra se niti, contra eos quos diuina pietas tuebatur, ab Vrbis obsidione recedunt.

Esa.64.11.

2 Cœnobium S. Romani à Nortmannis incensum.

3 Suauus Abbas Valliensis.

4 Nortmanni Senonensem obsident ciuitatem.

5 Gualterius Senonēsis Archiepiscopus.

Quarta Translatio Corporis S. Romani.

CAPVT X.

PAce interim reddita, & post diutinam calamitatem populo aliquantulum respirante, [1] Bóno, cui post obitum præfati Suaui abbatiæ cura erat commissa; cogitare cœpit, quid de loco ageret, cuius tantummodo superfedissent ruinæ. Denique si illum vellet in pristinum statum reparare, opus certe difficillimum, ne dicam impossibile videbatur. Illud quoque vel maxime eius animum etiam tuta timentem exagitabat; ne si quid fortè operis in loco deserto, & ab vrbe remotissimo, agere cœpisset; reuersi denuò aduersarij, more suæ crudelitatis, incenderent, subruerent, dissiparent. Mens si quidem rerũ memoria quas viderat trepida, & adhuc grauiora formidans, per di-

1 Beno Valliensis Abbas.

uersa raptabatur consilia: & quid eligeret ignorabat. Tandem placuit Abbati, fratribus quoque hoc ipsum ex communi consensu poscentibus, vt in prædiolo suo, quod est in suburbio Senonicæ vrbis, sub ipsis ciuitatis mœnibus sito, [2] Monasterium fundaretur, vbi prisco tempore conditum fuerat. Qui locus, & situs oportunitate, & fluminis præter fluentis amœnitate, ad id construendum aptissimus videbatur. Ergo ædificata pulchro satis schemate Basilica, cæterísque habitationibus religioni monasticæ congruentibus, illuc beati Romani corpus cum lætitia trāstulerunt: vbi florent meritorum eius insignia, ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei, qui est mirabilis in sanctis suis.

2 Monasteriū S. Romani, ad Mœnia ciuitatis Senonicæ ædificatum.

Author, de miraculis S. Romani narrationem instituit.

CAPVT XI.

NEc ociosè prætermittendum est respondere iis, quibus signa & miracula in tantum grata sunt, vt nihil putent Deo placere, nisi quod eorum exhibitio commendauerit. Cum ille potius bonæ vitæ meritum, quam signorum corporalium requirat effectum. Vt enim ait Euangelicus Poeta.

Merito cessante bono, miracula nil sunt.
Quæ faciunt plerúmque mali.

Et ipse Dominus Apostolos docuit, vt à se non signa & miracula, sed mansuetudinem discerent & humilitatem, inquiens. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Qua propter etsi beatissimi Romani miracula quæ in corpore positus gesserit, non legimus; non ideo impar cæteris sanctis habendus, quibus fide parem & sanctitate eum fuisse non dubitamus. Nec verò sanctissimus pater Benedictus, alumno suarum virtutum ex æquo inuidet gloriam, cum quo in cælestibus, beatæ immortalitatis meruit palmam. Et quidem non dubitamus eum multas dum viueret fecisse virtutes, sed vel segni scriptorum negligentia non sunt literis traditæ, quæ res non minimum Sanctorum præconiis persæpe

Matth. 11. 29.

perſæpè intulit detrimentum; vel certè ſigna operum eius ſcripta fuerunt, aut ſitu diutinæ vetuſtatis conſenuerunt, aut tempore infelicitatis, monaſteriis & Eccleſiis depopulatis, rebúſque omnibus profligatis & perditis, illa nihilominus ad nihilum deuenerunt. Quippe hominibus quaquauerſum fugientibus, & ſibi tantum ſuæque vitæ conſulentibus, nullámque de cuſtodiendis archiuiis curam habentibus. Dicat itaque qui volet, nulla eius in vita extitiſſe miracula; dum ſciat eum iam mortuum, innumera feciſſe & facere cotidie miraculorum ſigna. Deus enim qui ab æterno ſua ſapientia cuncta præordinat, eáque ex archano diuini conſilij, locis temporibúſque prolata viſibiliter manifeſtat; acceptiſſimum ſibi famulum eo potiſſimũ tempore miraculis voluit inluſtrare, quando ſuperato omnium temptationum luctamine, fas eſſet iuſtum exultare in Domino, & rectum ſecura deceret laudatio; nec iam exinde laudis æmula timeretur elatio. Hæc breuiter diximus, pro memoria Sanctiſſimi Confeſſoris Domni Romani, indignum arbitrantes tantum ac talem virũ ſilentij modio contegi, & non ad profectum atque vtilitatem omnium piè viuentium, publicari. Cæterum ea quæ poſt feliciſſimum exceſſum eius, vel in prima ſacri corporis eius Trãſlatione vel Deinceps in loco in quo ſanctiſſimum eius corpus deportatum Venerabiliter reconditum eſt, per eum Dominus dignatus eſt operari; ab his qui viderunt, vel ab eis quos interfuiſſe contigit agnouerunt; fideliter collecta, atque pleniſſimè deſcripta, ſtuduimus opportunèſubiungere, ad laudem & gloriam ſummæ lucis & viæ veritatis & vitæ, Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum Deo Patre & Spiritu Sancto viuit Regnat & Benedicitur in omni gente, loco & tempore, Nunc & per infinita ſecula ſeculorum Amen.

* * *

FF EXPLI

EXPLICIT LIBER PRIOR GISLEBERTI MONACHI ERVDITI, DE vita & Tranſlationibus S. Romani Itali Abbatis, Smi Patris Benedicti Monachorum Legiſlatoris Alumni.

Sequitur eiuſdem liber Poſterior, de ipſius S. Romani Miraculis.

Miracula ingentia S. Romani recitantur.

CAPVT I.

CVM glebam glorioſi corporis Domni Romani, vt ſupra ſatis luculentè inſertum eſt; Venerandus Antiſtes Anſegiſus, cum ſummis precibus & cum veneranda proſecutione proſequeretur: & ad ſuam cum melliflua melodia veheret glorioſam ſedem; per longum eſt, de ſingulis valdè virtutibus diſputare. Quanti cæci inluminati, quanti Demoniaci curati, quanti ſurdi auditum recipientes, quantæque à Chriſto virtutes patratæ,ad glorificandum ſanctum ſuum. Vt quem videlicet iam gloria & honore laureatum habebat in cœlis, prodigiis miraculorum decoraret in terris. Attamen de multis vt propoſuimus, pauca narremus: Cum beati viri corpus, villam tranſiret cui vocabulum eſt [1] Curtis Abbonis cum dignitate pſallentium, obuiam perrexit mulier quædam Ioſia à parentibus vocitata,quæ ab omni actione manuum aliena manebat. Erant enim manus illius diſſoluta,

[1] *Curtis Abbonis.*

solutæ, contracti nerui officio carentes salutari, intolerabilis dolor omni manebat corpore: Et penè nil mouere poterat. Suffragiis tamen aliarum sustentata fœminarum, pergit cum deuoto corde, gemitus effundit inenarrabiles ab intimo pectoris antro, manum præsidij postulat à sancto Romano, quem sciebat
« possidere cœlum cum gaudio, dicens. O electe Dei
« Romane, fer infelici mulieri auxilium deposcēti, qui
« cum exultatione luciflua, lætaris in cœlesti patria.
« Ne cōtemnas sceleratam mulierem, sexúmque fragi-
« lem ad te clamantem, qui satis benè nosti caducam
« esse humanam mentem. Dum hæc & his similia, flebili proclamaret eloquio, gratiosæ patefecit Omnipotens plebi, quæ sancta membra egregij prosequebatur Confessoris, quàm proficua manebat in cœlis supplicatio sancti Romani. Recepit protinus mulier conclamatam salutem, exultat cor populi præ gaudio, mens multorum fit hilarior, voces erumpunt in altum, conlaudant splendificum Dominum: qui mirabiliter suum glorificat tyronem. Verè ineffabilis est clementia Saluatoris nostri, Cum patramus inlicita vltionem sustinemus condignam, castigat corpora nostra, ægritudines tribuens congruas, vt expurget à delictis archana pectoris nostri. Hoc fratres debet quisque nostrum cum summo suscipere gaudio, si ei Omnipotens temporalem confert passionem; vt per præsentem tolerantiam, perueniat ad sedem sine limite fulgentem. Oportet enim nos per diuersas iniurias huc illucque distrahere, vt per diuersas ærumnas huius caduci seculi gradientes; cum felici tramite, ad sydereum regnum dirigamus animum. Quo per præsentes tribulationes gestantes manipulos nostros, mereamur capere cum summo gaudio coronas sine fine fulgentes.

Cæcæ mulieri restituitur visus.

CAPVT II.

PRæterea pio religiosæ intentionis studio commouente, ipsa quoque viri dignissimi beatorū actuum

sollicitante congerie: Non est prætereundum enarrari, vestræque commendandum indagini, qualiter quædam mulier Ragenis dicta, à sacri baptismatis vnda, ex ea quæ vocatur Neronis [1] villa oriunda, fermè per triennium diutissimo laboriosæ ægritudinis impulsu confecta, & neruorum omnium dissolutione stupida, quæ membrorum omnium ita tenebatur officio destituta, vt nullatenus ei à quoquam vita viuentium, remedium adferri potuerit, cùm plurimi ad eam accesserint curationis præditi gratia. Nisi illi per Diuinitatis potentiam, promitteretur spes recuperandæ sospitatis gratuita. Denique dum nihil apud se certum aliud haberet, nisi quoad morte intercludente, extremum vitæ præsentis occubuisset diem; propitiante tandem Diuinæ visitationis respectu, cæpit intra se comminisci, si quomodo sanctorum oracula circuiens, eorum interuentu, sanitatis mereretur dono potiri. Sîcque iter ambulare desiderans sancti [2] Hilarii in villam Patritij, ibi pro his quorum fides exigit, Dominum deprecantis; lento quamuis gressu, primum appulit ad titulum eius, petitura piæ intercessionis adminiculum. Nec multo post, illa supplicante importunè, & sancto Dei subueniente opportunè; tunc quidem est reddita sanitati pristinæ, annuente cælitus Spiritus sancti munere. Iam iámque conualescentibus membris penè dudum emortuis, incolomitatis est gaudio circumfulta, adeo vt nulla eam alicuius instigaret vis doloris. His itaque decursis, cùm post aliqua temporis euoluta curricula, ab omni liberrima repperiretur incômodo: rursus exigente proprij sceleris noxa, imo pro nobis Domini altissimi laude & gloria, sanctum Romanum haud longè post modum declaranda, oculorum sibi acie penitus denegata, lucis huius chorusco cæpit splendore priuari. Cùmque se ita haberet casus infortunij, effudit animam suam in conspectu Domini, atque in secreto cordis sui toto animi visu exæstuans, conferebat: quatenus si forsitan posse suppeditaret, in sancti huius, de quo loquimur, deuenire præsentiam. Denique vero vota votis accumulans, & non tàm corporis quàm mentis gressibus

[1] *Neronis villa.*

[2] *Ecclesia S. Hilarij in villa Patritij.*

ſibus ire viam incipiens; non poſt multum, vbi venit in pontem [3] Tillianenſium ante beatiſſimum Romanum, quærulis eum clamare precibus non deſiſtens, eadem etiam populari quæ aderat multitudine proſequente, precabatur, quatenus vir Dei ſui precaminis oppitulante ſuffragio, illi iterum rediuiua reſtitueret oculorum officia. Nec mora, Dei operante potentia & ſancti Romani annuente clementia; quæ venerat cum fidei deuotione, efficitur lætabunda, de rediuiui ſibi luminis huius gratiſſima viſione. Illa deinceps ad propria cum gaudio regrediente, qui illò tunc adfuêre præſentes, gratias Deo retulerunt gaudentes. Nos quoque in eius laudibus exultemus, ipſum omnium illuminatorem in hunc mundum venientem laudemus, amemus, quantúmque ipſius dono poterimus attollamus: cuius muneris eſt creata ſaluare, perdita reformare, & maiora per ſanctos quàm per ſe operatus eſt, ipſo teſte mundo præſtare.

3. Pons Tillianenſium.

Fœmina à Dæmonis læſione liberatur, & cæcus illuminatur.

CAPVT III.

PRocedat ſermo condignus, ad ſtupendum miraculum enarrandum. Alia extitit mulier orta ex Vvaſtinenſi pago, vocabulo Amalberga; cui accidit quondam, muliebres de partu pati dolores. In ipſo autem temporis articulo, quo partum fundere in ima deberet, vir eius ſubitaneo correptus languore, diem clauſit extremũ. Reſtat infelici mulieri duplex pœna. Triſtitia de amiſſione viri, immanis dolor de partu imminenti. Non poſt multo tempore à partu reſoluta, exhilarationem quam de genito filio poſſidere debuerat; auferebat immanis anxietas de proprij viri diſpendio. [1] Tempore vero purgationis expleto, poſtquam natum quem genuerat ad Eccleſiam detulit, & Omnipotenti gratias egit, & poſt miſtica dona a Sacerdotibus patrata, & oblationem pro viro oblatam: egreditur ipſa cum toruido vultu, à foribus Eccleſiæ,

1 Vide antiquũ, Chriſtianorum morem in pueris Deo à puerperio offerendis.

pergit velox ad lamentabilem tumulum viri sui, decubat super illum, riuulos lachrimarum manare facit ab oculis, more mulierum alta emittens suspiria. Valido itaque singultu diutináque maceratione consumpta, vesperascente iam die, mulier repedauit ad propria. Tum parat balneum, lauat genitum, iterúmque deplorat viri supplementum. Intenta tamen in illo officio dum perseueraret; audiuit extrinsecus vocem admodum terribilem, illam inclamantem. Quæ consurgens & tremulo gressu ceu timida progrediens, dignoscere gliscens quis eam tam horribiliter vocasset: peruenit ad ostium, vidit tetram imaginem innixam baculo, & iuxta domus ipsius limina superciliosè stantem. Ad visum autem timore perterrita, sanctæ Dei genitricis auxilium voce exclamauit repentina. Huius adminiculum voce exposcens flebili vt pote muliebri, pedē ab ostio retraxit cursu veloci. Muniénsque se viuifico Crucis signaculo, cum graui tremore procumbit in thoro. Adest rursum deliramentum Diaboli, videt speciem cunctis speciebus horribilem, quæ iuxta illius lectum superbè erigens collum, ad derisionem potius quàm ad salutem; natum quem genuerat, vt illi ad suscipiendum è sacro fonte daret, rogabat. Cui illa cum ingenti respondit constantia. Miror quomodo tu cum sis toto corpore " nigerrimus & hispidus, & totius fœditatis amicus & " inuentor omnis nequitiæ, modo quæras salutem animæ; scilicet vt filium meum à sacro suscipias baptismate, qui cotidie animas ad ima gliscis distrahere. " Hoc tamen pro certo scito, quia numquam tibi à me " huius rei effectus tribuetur. His auditis, imago illa " terribilis vt potè Diabolica, cum furibundo & repentino impetu, cupiens puerum auferre ab amplexu brachiorum genitricis: exclamat iterum viriliter, & à sancta Christi genitrice, poscit manum auxilij. Deinde ille larueüs hostis, enormi ictu & rabida impulsione discerpens illam, alligauit eam; pronam incedere faciens per reuolutiones quatuor annorum: adiiciens illi tristitiam super tristitiam, volens penitus absorbere eam. Quæ pectus suum diuino muniens signaculo,

gnaculo, veternum fugauit inimicum; immanem retinēs corpore & anima languorem. Dolorem in animo sustinens de recenti funere proprij viri; in corpore validam ægritudinem Diabolica vi illatam. Ea tempestate, vt præfatum est. Hunc de quo sermo agitur beatissimum Athletam suum Romanū Dominus prodigiis mirificabat, quæ vsquequaque diffusa, ad huius infelicis mulieris peruenére notitiam. Tunc illa, cum ardore fidei desiderans à diutina ægritudine iam resolui, vehi se fecit in biroto ad luculentū sepulchrum tanti patroni, de quo tantarum virtutum emanabat odor nectareūs. Quàm parentes eius ferentes illuc quo desiderabat animus, ad tumbam scilicet gloriosi Confessoris, prosternit se in puluerem, poscit præsidium à summo piissimoque iudice, flagitat etiam manum suffragij à sancto Romano, cuius interuentu, æstimabat se adipisci incolomitatis donum. Rogitat cum altis suspiriis, cuius mens morabatur in fuluis tenebris. Poscit cum deuoto corde, Pulsat Romanus aures Diuinæ Clementiæ, qui plenus adest pietate, vt potè qui faciem contēplatur piissimi Iudicis cotidie. Inuenit mulier, quod cum summa deuotione quęsiuit. Cerneres mulierem toto corpore tremebundam, mirantes populos, mirabilia expectantes superna. Cœperunt nerui vigere, qui erant consumpti diutina maceratione. Absoluit eam gloriosus Confessor Domini à vinculis tortuosi serpentis, & actum est tunc è sacro sepulchro, quod quandam egit filius Dei, quando natam Abrahæ quam venenosus anguis alligauerat, liberam abire præcepit soluítque eam à diris nexibus, qui mirabilis est in sua maiestate: laudabilis in sanctis, cuius laus non deficiet, cuius æternitas semper fulget. Illud etiam, non ab re esse videtur in nostri operis processu adnectendum, quod ea tempestate qua vir Domini gloriosus Romanus, tàm innumera miraculorum præconia mundo impertiens, nequaquam sub modio latitabat, sed instar lucernæ ardentis & super cādelabrum positæ virtutum iubare clarescens, non mediocre ferebat plurimis remedij emolumentum, fœmina quædam, de iure dominationis sancti *Luc. 13a6.*

2 Riminacus Villa. Prothomartyris Stephani, de villa [2] Riminaco oriunda, nomine Segletrudis, vbi auribus hausit, quod vir Domini tanta præberet populis beneficia, secum conferebat, qualiter ad eius, memoriam ire potuisset. Erat enim ei filius vnicus puerulus Letherius vulgo nominatus, cui diutina iam impellente consuetudine, oculorum subtractũ est intuẽdi officium, iugíque anguore afficiebatur pro eo. Pro quo ad memorata beati viri præsidia, mente ire disponebat. Et quamquam meritorum suorum iustitiam, ad impetrãdam filij sospitatem minus sciret sufficientem: fide tamen nihil hæsitans, lachrymosis cœpit insistere precaminibus, quatenus per eum celerius Dei opitulamine frui mereretur. Plurimis ergo orationis gratia illò properantibus, simul cum illis, vt quæsitæ salutis prolis vnicæ fieret compos pergens, taliter virum Dei deprecabatur attentius. Sancte inquiens, à Deo dilecte Romane, qui omnium es ad te confugientium piæ consolationis refugium, quíque destitutioni omnium in te sperantium compatiens, diuinæ opus gratiæ impertiris: miserationis tuæ nunc manum mihi porrige, quæ inter cætera sanctorum oracula te incunctanter aggredior. Quamquam enim ab illis nil quæsiti medicaminis optinenti filio meo, redintegrationis suæ sit medela dilata: tamen non illi arbitror penitus denegatam. Te namque voti istius, haud dubito futurum compotem. Nec mora, protinus vt talia prosecuta est, diuina præsto fuit potentia, ad demonstrandam sanctitudinis viri Dei potentiam; quæ post cæcas tenebras, mulieris filio felicem ex integro fecit irradiare diem: Móxque propulsa totius agitationis molestia, sibíque redintegrato luminis officio, pulsis tenebrarum obstaculis, lucis quoque diurnæ copia suffusus, ita integerrimæ redditus sospitati, simul cum matre incolomis repedauit ad propria, ac si minime foret eatenus cæcitatis fasce depressus. Qui nequaquam deinceps illius amaritudinis peste pulsatus, pro suæ curationis dono, tàm ille quàm omnes qui aderant, voce consona laudes Domino cecinerunt,

Mulier

Mulier Nobilis, ad tumulum S. Romani conualescit.

CAPVT. IIII.

DIgnum etiam videtur nequaquam silentio comprimi, quòd mulier quædam nomine Helena inlustribus natalibus orta, audiens quanta & qualia languétibus beneficia, diuina pietas ob honorem & laudem sancti sui, infuso miserationis suæ rore, præstare dignaretur: dum per continua sex annorum volumina grauissimo quateretur dolore renium, pedali quidem gradu quoquomodo incedebat baculo latere innixo: sed omni grauata incommodo, totius iam carebat medicaminis subsidio. Cúmque prædictæ passionis in dies augmenta captans ita cruciatus accresceret, vt se se sanitatis vlterius remedia consequi posse titubaret; vt potè quæ iam in quamlibet partem se vertere nec difficulter poterat, nisi alieno fulta præsidio foret: auditu comperit, quod venerabile corpus beati Romani cum plebeia promiscui sexus multitudine, transferendum esset in Monasterium Vallilia-cense. Quod cum eadem die vsque adeo prosequeretur honorificè, præeunte & subsequente quàm maximo cleri atque vulgi popularis Dominúmque conlaudantis cuneo. Vbi autem perlata est sancti viri gleba ad antedictum monasterium. Illico, quamquam gradu non concito, illuc perueniens, adiuuantis populi leuamine freta, supernæ visitationis respectu, cœpit animotenus comminisci, quatenus ageret pro voto ante tumulum illius, candelam staturæ suæ parili longitudine. Ibíque pro se orabunda, in basilicæ solo procumbens: totámque diem precibus expendens & sequétem noctem insomnem ducens, subito inter orandum Deo propiciante: & sancto suo interpellante, voti sui compos effecta, cœpit à prædicta superius renium ægritudine conualescere. Denique verò, paulatim succedente virium plenissimo robore, quæ venerat cum fide, remeauit ad sua, gratulabunda, de reddito sibi dudum denegatæ sospitatis munere.

Manus vsum fœmina recuperat.

CAPVT V.

PRæterea mulier quoque alia, Nobilis prosapiæ generositate orta extitit, de villa quæ populari appellatione [1] Scabia nuncupatur. Huic autem erat vnicus puerulus ita tenellus, vt non amplius à primæuis natiuitatis suæ in huius mundi lachrymosam conuallem cunabulis, nisi trium tantummodo hebdomadarum spatium, ipsa quæ eum protulit teste, crederetur expendisse temporis. Processu itaque tàm paruissimæ ætatis expenso, subito dum non speratur, mortis pallidæ inrumpente articulo, nouissimum vitæ præsentis clausit diem. Quod verò maximi extitit causa doloris, matris id protelante incuria, vt potè quæ abundanti fuerat geniti elegantia retenta, per quod falsò credebatur vitæ longæuitas cito non defutura: cum sacri necdum foret renatus baptismatis vnda, in ipso mox ortu proh dolor amisit lumina nequaquam vlterius rediuiua; sicque geminæ mortis horrore correptus, [2] ignibus mancipatur æternis. Quoniam sine dubio, vitæ æternæ priuabitur gaudio, qui vitali non fuerit tinctus in lauacro. Denique verò genitrix illius pro cuius sceleris noxa hæc contigisse haud dubium fuit; suo viro veri factum perterrita confiteri, in illo in quo mortem obierat loco, puerile destulit humare corpusculum. Sed protinus in vlnas eum excipiens, viro Prætextato cum circummanentibus inscio, ad aliam cursu concito detulit villam, ibidémque deliberauit humandum. Talibus autem profanæ infelicitate decursis, vt per hoc ni fallor comprobaretur iustæ vltionis recompensationem perpeti: eadem die qua ista perpetrata sunt, emarcuit man⁹ eius dextera, neruis quoque contractis laxa cute, stupentibus digitis in toto præcedenti cubito nihil diu potitæ sospitatis, vsu remanere declaratum est. Et quod matris infelicitas denegare visa est ad modicum, supernus arbiter sole manifestius propalauit in plurimum. Enimuero per triginta circiter annorum volumina, cùm

[1] Scabia villa.

[2] Ibi ignes ponit pro Limbo.

cùm totam ſuppellectilem in medicos erogauerit,nullo medicamine ſui curationem obtinuit. Tandem igitur cùm iam penitus deſperaretur,poſt tot temporum interualla decurſa, comperiens per ſanctum Romanum præſtante Domino, plurima dari ſanitaris beneficia, deuotis paſſibus Vallias adire diſpoſuit, atque viam adgrediens quoquo potuit inceſſu illius attigit limina baſilicæ, ibíque vario precamine voces ingeminans, beati viri intercedente meritorum ſuffragio, quæſitæ ſanitatis gaudium eſt adepta: eiúſque eſt reſtituta manus dextra, nec vllam pertulit vlterius, de huius infirmitatis faſce grauitatem.

Mutus & ſurdus curantur.

CAPVT VI.

CVm mens veſtra obſtupeſcat fratres, de ſalutifero odore tanrarum virtutum, atque in fide Chriſti firmo robore corroboretur:ardet adhuc deſiderium noſtrum, vt pandat Chriſti prodigia, ad clarificandum Confeſſorem egregium olim patrata. Audite ergo nunc in vno eodémque homine,clara duo acta miracula.Puer quidã dudũ à parẽtibus Arnoinus vocitatus,ex eo die quo in hanc miſerã vitam lapſus eſt,duo perdidit officia corporis; auditũ videlicet & loquelã. Cuius mens continuatam ſuſtinens lamentationem, diutinis cotidie afficiebatur ſingultibus;quia nec voce ſtipem quibat flagitare, neque auditu aurium, vllam poterat capere conſolarionem. Quid autumatis fratres dilectiſſimi?quam acerbè cruciabatur in mente,qui ita erat omni diſſolutus corpore? qua ſe flecteret parte,ignorabat.Parentes vero illius,cum grauem de illo in corde tenerent mœſtitiam, voluebant pectore quid eis oporteret agere, quia cernebant illum in mundo, ſine vllo corporis officio. Clarum vero rumorem cum haurirenr de virtutibus ſanctiſſimi atque omni veneratione digniſſimi Romani, deferunt eum illuc: faciúntque in terram procumbere, vt poſceret corde quod nequibat voce. Diu iacet, diu reſpirat;

rat; genitus emittit qui non poterat fari tandem resoluitur lingua a diris vinculis, gloriosi Romani meritis. Hebetatus situs aurium repellitur, flabra cœlestia aures illius verberant, recipit officium aurium, fit grata exultatio in populo, crescit fides credentium in Domino, gemit truculentus anguis, torquetur inuidia qui est deputatus in æterna pœna. Curemus igitur illius declinare laqueos, cotidianis momentis qui paratus est iugiter trahere nos ad ima Cociti. Caueamus etiam ne infundat mortiferum virus in nostris pectoribus, & auferat ab ore nostro seu à corde dulcia Christi pabula; quæ præstant nobis suauitatem loquendi, auditúmque nostrũ cœlesti refouēt suffragio. Vt cum dies venerit inenarrabilis; gaudere mereamur cum summo iudice nostro, necnon altissonis iubilationibus conlaudare, cuius imperium semper fulget, de cuius dominatione cœlum & terra resplendet.

Fœmina à Febribus liberatur.

CAPVT. VII.

ILlud quoque vestræ statuimus inculcandum memoriæ, quod quædam mulier [1] Antrici incolatus vt ferebatur indigena; dum vi febris pessimæ diutino temporis incremento mirabiliter pulsaretur, festinóque occursu dilecti Domini glebam sequeretur, in melioratæ sanitatis recreatione, semet refoueri precabatur attentius. Iam enim omnium membrorum siccata compage, vt potè irremediabili eatenus ardore ignescens, ita diriguerat; vt nihil omnino virium se aliquando recipere confideret. Talitérque iniuriis affecta multiplicibus, totis præcordiorum visceribus, sanctum Domini qui nulli rectè petenti denegat prouentum, efflagitat, vt sui met misereatur. Denique adueniente hora diei, qua medium cœli Sol transcenderat axem: subito sopore depressa, somnum cœpit, viditque in mentis excessu quemdam hominis similitudinem habentem, atque in hunc modum sibi conloquentem. Vade, & nequaquam moras innectens, sume linteum „ sancti

« sancti Romani , & eum aqua perfunde. Quam cum
« hauseris, crede quod erit tibi causa salutis. Nec mora,
« postquam hæc excepit verba ; illico excitata , talia sicut fuerat monita impleuit concita: statímque supernæ dignationis consolationibus freta , & sancti viri meritorum suffragiis releuata , à prælibato pestiferæ ægritudinis cœpit relaxari contagio, Sicque sanitatis integræ compos effecta,nomen largitoris Christi,laudem quoque & gloriam beatissimi viri , cum immani glorificauit exultationis iubilo.

Nobilis vir Cæcus atque moribundus sanatur.

CAPVT. VIII.

SEd & illud narratû dignum non præteribo, quod quidam vir cuius in Aquitaniæ partibus fuit origo, natalium flore nobilitatis vsque adeo pollens,Gundonius vocabulo dictus , casu deuenit in territorium Senonum,viribus corporis potens, sanitate alacrior:Vbi aliquantulum in tantæ alacritatis valetudine degens, infelici vt ita dicam omine;correptus subito dum non speratur,plurimæ infirmitatis vrgetur impulsu.Et cum die noctúque inremedialibus pessimè angeretur doloribus,ad suæ infirmitatis cumulum , addita est & alia pestis,quæ ei cæcitatem inculcans , grauiter laborare compulit,de amisso oculorum lumine. His ita sibi inlatis, cum iàm in lectulo decubans ita grauaretur,vt à medicis desperaretur ; illis qui circunstabant præsentibus, requirit quid ageretur. At illis , eum curationis
" suæ gratiam adipisci posse hæsitantibus. Si essem in-
" quit in Basilica beati Romani, aliorum delatus admi-
" niculo , protinus donarer sospitatis gaudio. Confido
" inquam quod possit oculis meis visum restituere , &
" reddere me sanitati pristinæ. Suumque mihimet non
" dedignabitur præstare , vt credo , intercessionis sola-
" tium; qui digna miseratione , preces solatur omnium
" ad se confugientium. Inter has autem torturæ suæ varias cruces, vt illius misereretur, iugiter sancti implorat emolumentum ; ne eum videlicet in mortem sineret

ret abire captiuum, cuius deuotus cupiebat expetere templum. Taliter ergo sæpedicti inuocato nomine patroni, ad gloriosum illius templum famulorum baiulatione delatus, quibus potuit ex animo orationibus incubuit. Nec multopost, inter alia ibi quamplurimis conlata salutis beneficia; hic quod amiserat iam dudum videndi recuperat officium. Et cum presens ei penè fuerit paulo ante pallidæ mortis occursus, omnium membrorum redintegrato robore: protinus nullorum solatij indigus, repedauit ad propria lætabundus.

Febribus vexata conualescit.

CAPVT IX.

MVlier quoque quædam tunc temporis, Leodegardis vt ferebatur vocabulo nuncupata, de iure dominationis sancti Remigij Confessoris egregij, omnium membrorum suorum quatiebatur doloribus febre inualescēte præmaxima, præteritis iam ab ineunte ægritudine, bis quaternis mensibus. Cúmque nihil medicamenti vspiam, iam propè moritura reperire quiuisset, factum est in vna dierum, vt immanissima doloris anxietudine pressa, inter ægrotandum captaret somnum. Contigit autem illi, videre virū in somnis sibi talia referentem. Proficiscere quibus poteris » passuum incessibus ad sanctum Dei Romanum, & sci- » to confidenter, quoniam per eum sanitatis donaberis » gaudio. His itaque visis, experrecta de somno, fidem præbuit dictoȝ móxque compleuit talia facto. Protinus quoque illò quo fuerat monita progressa, solo mox incubuit, atque in lachrymas erumpens, Dei virum intimo implorat mentis affectu. Denique sui efficax precaminis, paulatim captans incrementa virtutis, cœpit firmari robore desideratæ valetudinis. Sícque fidei roborata firmitate, atque totius corporis integritate, talitérque restincta febre omnique fugato dolore, solidatis membris, ad sua cum gaudio repedauit inlæsa.

Eruditus

Eruditus Monachus Teduïnus, febre soluitur.

CAPVT X.

Est illud memoriæ fidelium inferendum, in quo diuina virtus famuli sui Romani approbauit meritum. Teduïnus quidam à primis Senonum oriundus, sancti Remigij cœnobialis alumnus, sacræ institutionis tyrocinium, emeriti vsque perduxit ad præmium. Quippe monasticæ religionis decussatus schemate, cum esset liberalium artium præditus facundia; venustate morum, non destitit vitæ suæ excolere cursum. Verum quoniam qui filij agnoscuntur, paternis verberibus cohercentur, præmuntur flagellis ne insolescant vitijs spe adipiscendæ hæreditatis, vt animus eius assuetus virtute, iuxta Pauli exemplum vegetaretur infirmitate, & ne de meritorum quantitate subreperet eidem morbus extollentiæ; permisit eum superna miseratio, acri febrium torqueri incommodo. In qua certaminis afflictione, totum se & in gratiarum actione expendebat; & in nullo continentiæ suæ, vix nostris seculis imitabile propositum, laxabat. Oculis effusæ clementiæ prospiciens superna miseratio in vtroque tàm eius inuictum conflictum, mentali eum admonuit inspiratione, Patris nostri Romani expetere præsidium. Igitur sanctissimo fratrum accersito conuentu, precibus prout valuit ambiuit se deportari ad memoriam sancti. Quorum fultus solatio, nam ex valido languore viandi ei negabatur posse, cum deuotione supplici, peruenit ad locum sepulchri. Totiusque tractu corporis procumbens ante glebam sanctissimi Confessoris, ex intima cordis sede, has cœpit genituum voces emittere. Eya inquit " Confessor gloriose, aspice quibus afficior pœnis exi-" gente criminum meorum scelere. Si tibi ita videtur, " iam satis sit cum his doloribus tantum certasse cer-" tamen; & à superno iudice simul cum venia peccami-" num, sanitatis mihi impetra optatum. Redde eum " mihi propicium, quem hactenus meis culpis expertus " sum offensum. Pande nunc meis lachrymis aures piæ exaudi

exauditionis,qui tua intercessione indigis,pro fide petentium,te præsentem reddere non refugis. Ne auerseris te in angustiis supplicantem,si dum aduixero non dedigneris me habere seruientem. His & huiusmodi quæstibus, dum totũ tridui occuparet spatium,quarto demum die, effectum suarum obtinuit precum. Summíque intercessione nostri protectoris, astantium in oculis, cum vigore sanitatis à loco quo iacuerat surrexit. Et gratias referens Deo suæ incolomitatis authori,psallentium choro admixtus, pro recuperata sanitate,cœpit diuina beneficia non tacere.

Æger ad Sepulchrum S. Romani, sanitatis fit compos.

CAPVT XI.

TRanseamus ad aliud non dissimile, & speculemur in miraculorum exibitione, iste sanctus de quo agitur quanto donatus sit munere. Maiënarius quidam noster, parentibus non mediocribus puer, quartano validissimè vexabatur typho. Qui bis quaternis mensibus huius ægritudinis fasce prægrauatus, cum à multis remedium speraret salutis, in nullò ei patebat spes cupitæ sanitatis. Quicquid habere poterat in sumptibus, medicinæ erogabat auctoribus: & in desiderando medelam, totius victus consumebat stipem. Si quidem sensu hebetatus pondere infirmitatis, nesciebat recolere, in proximo adesse, qui precibus pestes à corporibus posset fugare. Cùmque in dies magis magísque ægresceret; vitæ diffidentia,mortis præstolabatur extrema. Iam lassatæ medicorum manus ab eius curatione ceciderant, iam verborum carmina huic vt fertur morbo medentia, in ore omnium conticuerant. Igitur omni spe salutis deposita, cum iam in ipso vitæ penderet limine, paululũ mente recepta,sensit auribus,aliorum relatu,beatum Romanum claris mundum irradiare virtutibus, Quo percepto,quia pene ei vocis intercludebatur officium;quoquomodo indiciis verborum, adstantes cœpit compellare. Antiquæ dilectionis, amici charissimi, ferte

me

« me ferte quantocius, ad tumulum Domini Romani. « Videor mihi videre iam diutinũ periculum euasisse; è « vicino esse recolens, ex cuius intercessione omne pro- « cedit medicamen. Dignè denique cedunt omnia me- « dicorum experimenta, quoniam hic solus est, cui à « Christo donata sunt meæ imbecillitatis salubria. Fe- « stinatò illi eius obsecundant monitis, eúmque tollentes cum grabato, ad sancti deuehunt poliandrum. Cúmque pro eius recuperanda salute, vna cum ægro hij qui eum detulerant, excubarent orandi officio, æger idem resoluitur in sopore. Paruóque emenso spacio experrectus, cum somni torpore, inualetudinis caruit langore. Ac pro hac ipso, cuncti qui adstabant immoderato tripudiantes gaudio, qui hactenus æger venerat, cum gratiarum & salutis munere repedauit, ad propria.

Clauda mulier, gradiendi recuperat facultatem.

CAPVT XII.

NVllo modo censeo & hoc silentio obliterandum, in quo Iesu bone laus tua prædicatur per famulum. Mulier quædam à parentibus, nescio fortuitû an industriâ Aigleranna dicta, claris decorata natalibus, propaginis ortum apud [1] Fontanas accepit vicum. *1 Fontana Vicus.* Quæ dum adolescentiæ annos excedens femina ageret; visum est ei naturalem relinquere fundum, alteriúsque villæ expetere incolatum. Huius deliberationis succedente effectu, in villa quæ [2] Visis ab incolis *2 Visis villa.* sortita est nomen, cum omni sua suppellectili demigrauit. In qua multorum annorum transigens curricula, cùm ætas prolixior vergeretur in senium, & scariosa longæ vitas, laxa cute faciem in rugarum contraheret exarationem: pendet dubium, vtrum exigente mole eius scelerum, an ad demonstrandum viri Dei meritum, maximum membrorum luit detrimentum. Nam flexuosi genuum nerui complicati in nodo insolubili; & rigore tenaci in solidum durati, veluti basibus infirmatis, non patiebantur à terra sur-

 sum

ſum prodire fabricam totius corporis. Hoc diutino tabeſcens incommodo, varia ſanctorum luſtrans oracula, nullius ſuffragari ſibi expertus eſt merita. Sed poſtquam percepit ſolerti procuratione ſæpe dicti Pontificis, corpus Domini Romani præcipuo honore depoſitum, loco quo choruſcat miraculis: ſummopere cœpit mente diſponere & actu ſatagere, quoad eius præſentiam, quoquo pacto valeret pertingere: Cúmque aliquatenus facultate ſuppeditante, euectioni præparandæ in ſubeundo operam daret: dictũ mirandum! ac ſi validæ febris ab incurſu, cœperunt membra illius frigere & horribili tremore vndique executi. Famulantium officio, imponitur geſtatorio, & cum fide credula, Confeſſoris ſummi procedit ad aulam, qua ſubſelliis obſequẽtiũ intromiſſa, vt ad eius peruenit tumbam, Dei nunc per ipſius meritum adprobauit virtutem. Perplexis enim ſicut præmiſimus poplitum neruis, vt ſibi viſum eſt quadam via, ſua nodoſitate laxatis & in naturale obſequium reformatis, quamuis cum dolore non paruo, potita eſt gradiendi officio. Et quia contracta membris, auxilio eguerat vehentis; regreſſa eſt domum propriis plantis, de reliquo non requirens miniſterium baiulatoris.

Infirma mulier ſanitati redditur.

CAPVT XIII.

ALiud quoque quid enucleandũ gratũ habuimus. Quoniam eadem tempeſtate, quædam fœmina Senonicæ ciuitatis indigena, quæ vni ciuium nomine Gundacio iure ſeruiendi famulabatur ancilla, ab ardore febrium occupabatur inremediabili. Námque tanta præmebatur doloris anxietudine, vt non modo vigere, veram nec quo cibo vtimur, aliquo modo valeret traiicere. Cúmque ita ab omni haberetur expers ſoſpitatis officio, vertitur res in diſcrimine, vtrumnam videlicet conualeſceret, an etiam mortem oppeteret. Igitur dum in toto vnius anni ſpatio, ita egerrimo fatigaretur incommodo, vt cibi ei aditus denegaretur: factum

factum est in vna noctium, dum in noctis opacæ silentio cuncta quiescerent, & ipsa in suæ dormitationis somnio nouiter conquieuit. Vidítque in visu vt postmodum retulit, quasi innumeram populorũ frequentiam ad prædictum Dei patronum progredientem: seque illis interpositam, viam eandem gressibus incedentem, atque communi precamine sanctum Dei in sui suffragio interpellantem. His itaque visis, excitatur à somno, visionis præteritæ non immemor. Confestim vero suo talia suggerens Domino, dimissis subnixè obsecrat aspectibus, quatenus ei visionis implendæ facilitatem conferret. At ille non modo animi voto consensum impertiuit, verum satis ad itineris difficultatem leuigandam, admonet vt sui fruatur sessione sonipedis. Sed illa prædita munere fidei deuotissimæ, talia sibi fieri omnimodis denegat non debere: sed magis ratum habuit, pedali festinatione se illò debere proficisci. Quod denique opere implens, vbi ad sancti Basilicam festina appulit, vt suæ miserationis leuamine recrearetur, instantissima voce precatur. Cuius quærimoniæ, confestim quod petebat, Diuinitatis indulsit potentia, ad sancti viri meritorum insignia præconanda. Atque quæ eatenus omnimodæ salubritatis extiterat indiga, paulatim vigore adepto, diu optatæ est sanitati reddita. Deinde ad propria remeans habitacula, longa de profundo corde trahens suspiria, tàm Domino suo quàm etiam circumquaque manentibus indicat cognatis & amicis, quantis profectibus, sanctus Romanus se rogantium fidem consuleret. Itaque his ita fieri diuina prouidentia auditis, gratiarum distributorem Dominum non mediocribus attollunt laudibus, qui sanctos suos potenter mirificans, vario non cessat decorare miraculorum vibramine.

Energumenus liberatur.

CAPVT XIIII.

Præterea quia tantorum insignium miraculorum, non proderit arripuisse principia; si hæc etiam si-

militer non congrua commendarit instantia: vnum memorabilium,pij potius ardorem desiderij quam leporem culti sermonis inquirens, imperito quamuis digeram stilo, per quod humana poterit experiri diligentia,quanta operum ac sudoris assuetudine vir Domini Venerabilissimus Romanus, cœlestium promeruerit perfectionem donorum. Neque etiam signorum eius enormitatem texere contendam, sed ea tantum quæ ab anterioribus nostris accepimus, quæque ab eisdem sunt nimis planè exsecuta, perpaucis aperire conabor. Itaque quidam extitit adolescentiæ floribus pubescens, nomine Ioseph, qui in territorio Senonum, à parentibus progenitus,ab ipsis quoque est ibidem pueritiæ profectibus educatus. Qui cum iam florulentæ iuuentutis decore pulcresceret,& ad virile robur tenderet, ei tam ex libero arbitrio quam ex prauo Dæmonum suasu tàm superflua atque pestifera accidit continuitas, vt non modo diutinæ ædacitatis inlecebris, verum assiduis semet vrgeret falerni potatibus. Vnde non intermissæ potationis lethale virus, ita eius infecit animum,vt insuper à via rectitudinis, eius iam violata deuiaret memoria. Sicque nequaquam ab eodem qué cœperat vsu renitens, ab his quæ bona sunt declinando,inlicitis quoque indiscretè indulgendo, multimodas genitrici suæ iniurias, instinctu ingerebat Dæmonico. Qua propter fortuitu accidit,vt illum mater considerans normam irreuocabiliter præcauere viuendi,quadam vice præ nimio fellita mœrore,maledicendo inculcaret.. Mala quæ mihi fili " inconsulta impietate ingeris,super caput tuum redin- " tegrentur. Talia intulit, atque illico filius potioris criminis & maioris insolentiæ fomitem incurrens, Demonicæ possessionis est in hunc modum traditus excidio. Sane post aliqua,cum Pater & mater illius vt moris est, Trecassinas in partes negotiandi gratia properarent, ipse Domi remanens, fratri suo secum commoranti inquiens. Faciam ait Frater mi cande- " lam longitudinis meæ instar,& deferam illam cras ad " basilicam sancti Romani; post missarum decursa so- " lennia, reuersurus ad propria. Hæc vt dixerat execu- "

tus,

tus, die postero fratre secum comitante, eiusdem patroni progressus est ad mœnia templi. In quo secus portæ introitum, cùm iam proximum esset vt Sol radios suæ lucis sub vndis absconderet; nocturnæ pausationi animi votum accommodans, vbi ventum est ad vigilias matutinas, psallentium vocibus experrectus, secum nimis sollicitè agere cœpit. Expleta autem ex more duodecim lectionum functione, velut sibi regularis postulat institutio: postquam in analogio recitari initiata est Euangelij lectio; isdem grauiori visus est agitari Dæmonis impulsu, atque plus satis infeliciter discerpi, vociferans inter alia, velle se ad nota repedare habitacula. Cúmque se dehinc manibus tenentium, vndecumque omnibus robustior eliceret; cœpit solivagus incedere per siluam consitã in prospectu Ecclesiæ ibidem constructæ. Taliter igitur errabũdo incessu hac illácque discurrens, & quo tenderet nesciens: tandem diutissimæ fatigationis molestia pressus, somno coarctatur subitaneo, atque ibi iacuit donec inlucesceret succedentis diei hora tertia. Denique finito longo dormitationis interuallo, euigilans à somno, aggressus est demum cœptum prius iter explere erroneus, quoúsque tandem applicitus est ad Fiscum, qui vulgo nuncupatur [1] Malliacus. Ibique obuians illi quædam mulier, cœpit cum eo collationem texere, sciscitans ab eo vnde veniret, aut quorsum tenderet. Cúmque responderet se de Basilica sancti Romani venire, illa adiecit inquirere, vtrum nam ipso die audisset illò concelebrata modulamina? At vt ipsa dicebat, ita actum esse illo subdole significante, ab ea, causa retentus est prandij. Postea dimissus ab illa, tandem vix appulit ad propria. Interim iam eo domum regresso, subitò dum non speratur, pater illius cum matre à foro reuertitur. Tantúsque in eis est ignitus feruor doloris, támque inflicta solicitudo gemebunda pro illato proli charissimæ miserabili omine, vt dictum videatur abhorrere. Finito autem illius diei articulo noctísque sequentis expenso curriculo, dum succedentis diei lux in mane protumperet; cum nimiis anxietatis vocibus, quas nec commemorari di-

[1] *Malliacus Fiscus.*

gnum est. Deliberatione decreuerunt mutua, quatenus filium damnationis cōplicem, ad sanctum ducere Romanum deberent: si forsitan dignaretur eum à tantæ anxietudinis detrimento reddere extorrem. Confestim itaque dicta factis exequentes, cœperunt eum in eundo compellere. At ille solo innixus, ac multifariàm semet dilanians, multipliciter se nitebatur ab illo itinere extorquere. Præterea illum equo superponentes, vt potè qui iam propè eius validitati contraire nequibant; cum multi accessissent aliundè ad ferendum adminiculum, atque maxima eum tenentes virilitate, duxerunt ad prænominatam sancti Romani Basilicam. At vbi appropiauerunt foribus Ecclesiæ, cœpit Sonipes (quod est mirabile dictu) fremere, ac se ad resistendam erigere, quasi non ausus cum tali sessore sancto Dei ad proximare. Tunc deponentes Energumenum, solotenus coëgerunt incumbere ante sancti viri corpus venerabile; atque in his vocibus erupit, inquiens. Quia propter tuam hoc sancte Ro- " mane candelam patior. Magis autem ac magis illum " discerpens, cum iam semimortuus æstimaretur, tandem eo die nutu annuente Deifico, dilecti Domini id obtinente suffragio, cœpit ab ore eius & naribus cruor emanare fætid' saliuis spumeis intermixtus, ipse quoque picei horroris deformitate deturbatus. Postremo à Demonicæ Dominationis perniciosa conluctatione, mirabiliter est ereptus. Ab illo ergo die, per totum vitæ suæ spatium statuit, se se potissima compescere continentia, in cibi videlicet imminutione, & potus perceptione; nec postmodum tàm infeliciter sicut prius, praui virus obloquij, eius inrepsit animum. Genitor vero & genitrix tanti medicaminis compotes effecti, cum prole sibi liberrimè reddita, in sua cum gaudio sunt reuersi.

Puer ægrotus curatur.

CAPVT XV.

NOn tacebimus & illud, quod quædam mulier [illegible]uis nomine, singulari erat vnicæ prolis prædita dote.

dote. Cui circa eum inerat intẽperãs pleniſſima amoris dilectio, quia præter ipſum nullum habebat alium, in quo ſpes poſteritatis videretur conſiſtere. Quamquam autem naturæ quod ſuum erat impertiret; partim in intimis cordis conclauibus in hoc amor tabeſcebat maternus, quoniam permiſſione Deifica, quin potius ad comprobãda non longè poſt ſancti viri præconia, geminæ quatiebatur contritionis anxietudine. Nam à primæuis ſuorum exordiis natalium, temporali huius ſemper caruit auditionis officio: ſed & vnius fœmoris marceſcente neruorum compagine, vnius erat pedis deſtitutus deambulatione. Cùm igitur hac de re, genitrix illius non mediocri circumferrerur diſcrimine: Omni inſtantia, curationum genera mente perquirens ſollicita; quadam vice dum nox ſui curſus iter perageret, & ipſa nocturnæ pauſationi indulgeret; ſpiritualis intuitu contemplationis ſibi viſum eſt, quod cum prælibato filio vterino, ſanctorum vſquequaque luſtraret oracula, expoſtulans ſanitati illi reddi iuuamina. His ita viſis, ſuperueniente diei ſplendore, audiuit referre à commanentibus, quod ad ſanctum Romanum ire, ac peculiare deberent orationum concelebrare ſacrificiũ. Quem laborem tota cum illis ſuſcipiens induſtria, eorum iuncta agmini, vnicum detulit pignus, ad limina oratorij præfati protectoris noſtri. Quem cum ibidem expoſuiſſet, ſe in orationem effudit, & dignam Deo ſatisfactionem tàm pro ſuis negligentiis, quàm & pro filij incommoditatibus in promptu exibens; confeſſionis ſuæ veniam implorabat. Hoc feruentius orationum puritate flagitans, quatenus ſanctus Romanus vnigenitum illius, gemina ſaucietate dehoneſtatum, ſub ipſius momentaneo horæ ſpatio, vigori donaret temporaneo: & quem longa eatenus hebetauerat ægrimonia, redintegratio reſtitueret cœlitùs ſalutariter impenſa. Hac igitur deprecationum iugitate expenſa, exauditionis diuinitùs obtinuit effectum, & confeſtim ſancti Romani annuentibus meritis, audiendi recuperata ſunt ei officia, & greſſuum eneruitate procul remota, perpetim progreſſionem acquiſiuit ante denegatam. Sic vtér-

quæ suæ retributionem humilitatis promeriti, in sua rediêre ab omni noxietate liberrimi.

Clauda gressum recuperat, puer & aliæ duæ fœminæ sanantur.

CAPVT XVI.

EOdem feré sub tempore, venit altera mulier nomine Linatia de pago [1] Tornodorensi, quæ pridem de concepto pueri fœtu satis abundantérque desudans, in ipsa partus effusione, maximam incurrit infirmationis iniuriam. Cúmque septennis huius pateretur cruciaminis difficultatem, vtrorumque femorum stupentibus neruis, ita tandem claudicans effecta est: vt etiam suræ crurium natibus inhærerent. Taliter vero prolixiori grauata incommodo, viandi tramitem penitus amisit. Vniuersámque substantiam sub obtentu medicaminis, præ rigore grauissimæ ægritudinis, in medicinæ operam erogauit: quam nullis vsibus, nullísque cōmodis sibi didicit profuturam. Tantæ igitur inquietudinis oneri succumbens, diebus pariter ac noctibus, cum iam destructione solita cæpisset imminui; nouissimè parentes illius eius diuturnæ compassi grauitati; cæperunt comminici, qualiter cum illa varios vsquequaque circuirent sanctorum titulos. Denique asino stramenta superponentes, eam desuper imposuerunt, atque vicissim sustentantes, plurima pagi Senonici lustrauêre cœnobia: sed nequaquam sunt adepti sanitatis præmia, cum multa sanctorum poposcerint suffragia. Cúmque nulla iam conualescendi de ea spes haberetur, sed & cum inflicto infirmitatis contagio, ad domum propriam remearet, à comeantibus ad vltimum, bonam virtutum beati Romani hausit opinionem, quòd videlicet nonnullis quorum fides exigebat, innumera conferret sanitatis compendia. De hinc, marito suo cum cognatis supplicat, vt eam cita deliberatione, in eius accelerarent sistere præsentia. Cuius petitioni statim annuentes, hoc implendi operam adhibuerunt. At vbi appropia

1. *Tornodorii.*

appropiauerunt ad villam quæ dicitur [2] Gerillas, cæperunt membra illius inuicem disrumpendo contorqueri. Paulatímque vigore resumpto, iam diu fessa corporis membra vt prouoluit se ante altare, visa sunt perfectius in pleno vigere robore. Sícque erectionis suæ gaudium adepta, venerabillissimum Dei virum laudibus extulit indefessis; cuius opitulamine, tàm præoptabili fuerat recreata munere. Sed & quidam puer Magenerius dictus, laborioso febrium æstuans typho, bis quaternorum mensium iam expenso curriculo, vbi venit in præsentiam eius, sine mora obtentum meruit emolumenti & salutis optatæ: redditus est gaudio, qui eatenus quartano laborauerat incommodo. Mulier quoque quædam S. Remigij, vno erat penitus dissoluta brachio, inremediabili vsque adeo vulnere cruentato. Magis ac magis igitur inualescente morbo, cùm iam sibi visum esset, quod operandi perpetim priuaretur officio, quadam die plebeis adiuncta cateruis quæ viri sanctissimi Romani templum more adibant solito, varia consecuturi sanitatis beneficia: mox vt prostrata est solo oratorij, quæ venerat illò cum fidei deuotione, redditur gratulabunda de sua restitutione. Altera etiam diutissimè fatigata renum multifaria dissolutione, postquam prædictum est aggressa patronum; quæ per multa se nequiuerat erigere temporum interualla, sanitatis subitò concessæ obtinuit remedia.

2 *Gerilla villa.*

Claudus curatur, & lumen diuinitus ad corpus B. Romani accenditur.

CAPVT. XVII.

NOstris factum temporibus constat miraculi decus, quod Romanus promeruit à Christo suis meritis. Rei fuit necessitas pro raptorum iniuria, qui tollunt res monasticas, propter sui superbiam, vt sancti corpus splendidum deferretur vehiculo, in villam [1] Pontus nomine super [2] Igaunæ fluuium, qui dat pascui copiam, his qui vescuntur sapidam. [3] Abbas

1. *Pontus villa.*
2. *Igauna fluuius.*
3. *Abbas Vvinemanus Valliliensis.*

Vuinemannus erat ipsius monasterij Pater, vir venerabilis, qui officinas plurimas construxit sat egregias, ad habitandum monachis, qui seruiunt Remigio, Antistiti præcipuo. Hic in sancti præsentia excubabat, vigilias persoluendo sollicitus, cum cæteris tunc fratribus, qui vigilabant propius, Romanum decus patriæ, rogantes pio pectore. Iacebat in ipsa domo, quidam pauper homuncio: contractus ipse genibus, super terram reptando & manibus. Alboinus de nomine ciuis ipsius villulæ, cuius erat hospitium, quod tenebat sanctissimum Romani patris feretrum. Cum solis sydus radios, emenso cæli spatio, sub terris flammas poneret, vt noctem terris reuehat, quam mane facto dissipat. Ille pauper accelerat sancti tangere capsulam, quam dùm manu fideliter, fide plena contingeret, paulatim cæpit surgere, neruorum se cæperunt leniter erigere chordæ, & genua tremere. bases plantarum cæperunt stare solidæ, sanguis per talos defluit, dum virtus redit corpori voces emittit stupidas, horrendum altè resonat. His excitati vocibus qui dormiebant grauius, ora rigabant lachrymis, tundentes pectus digittis, læti facti miraculo, tripudiantes gaudio. Imperat Abbas Vuinemannus manu vt ora comprimant, sed potius silentio grates reddant altissimo, qui debilem consolidat Romani sub præsentia. Forte lumen extinctum fuerat, quod in laterna positum ardebat ante feretrum.* Omnes clamore stupidi, lumen requirunt pauidi, vt claresceret oculis, quod contigerat hospiti. Vnus minister affuit extinctum lumen baiulat, vt ante sanctum perferat scintillam clari luminis, quod casu fortè defuit. Sed dum pergit velocius, pars quædam quam reliquerat candelæ lumen occupat; succensáque diuinitùs lumen præbet fidelibus. Plantis vident consistere qui iacebat in stramine, & recto gressu vadere qui se per terram penitus, solitus erat trahere. Vir vero nobilis prosapiæ 4 Rainardus nomine, vrbis Comes Senonicæ, huic miraculo interfuit omnimodo. Hæc ciuitas antiquitus caput extitit vrbium, quas Galli ciues incolunt, qui quondam B[illegible] no principe, sedem vrbis Romuleæ cœperunt

In hoc capite Author scripsit Rithmitice.

4. *Raynardus Comes Senonensis.*

perunt forti pectore. Armis accincti gallicis trecenta fere millia, vrbem cepêre nobilem, aurum tollentes remeant, totam penè deleuerant, orbis terrarum Dominam, nisi Anser à gutture, conclamasset altissimè. Custodes Capitolij, euigilati Anseris clamore, surgunt conciti, auro repellunt Senones, quos ferro duces nequeunt, Orosius Hystoricus & Iordanis.

Episcopus.
Et alij quam plurimi,
Hoc in suis historiis,
Narrauerunt veridicis:
Quas te moneo legere,
Si vis hæc plenè discere.
Tunc videbis hunc Rithmicum
Veri dixisse paulùlum,
De Magna vrbe Senonum.
Sub cuius altis mœnibus
Iacet corpus Sanctissimum,
Romani Patris conditum,
De quo dicetur amplius
Quod dictauerit calamus.
Cordis depinget digitus.

Dæmoniaca sanatur.

CAPVT XVIII.

IN Vvastinensi opidulo, mulier quædam pessimo est peruersa Dæmonio, quæ sæuis stridens dentibus & ore frendens acrius alternis vadit saltibus, vt cernas diabolicum monstrum Dæmonis pessimum. Mille voces à gutture emittit Dæmon pessimus, vt Taurus mugit, vt leo clamat validè, vt Porcus grunit strudulè, vt Asinus rudit horrificè. Ferreis nexa mulier vinculis, & duris stricta manicis, & loris ligata corij, sparso crine muliebri vi parentum attrahitur; repugnans toruis vultibus, ne ducatur ad tumulum sancti

Romani

Romani lucidum, miraculis egregium. Quo spes salutis redditur, sanitas & reuertiiur, vbi Dæmones procul fugiunt, dum Romanum sanctum metuunt, ac Christo iubente trepidant ne trudantur in tartara, digni morte perpetua. Erat tunc Abbas sapiens orator & Rethoricus, doctus & liberalibus disciplinis in omnibus [1] Rainulfus, vir egregius: qui sancti tunc Remigij regebat monasterium. Dęmonium verò sæuum, vt ingressum est oratorium, sæuire cœpit. Romani vero vino brachium lauatur beatissimum. Vinum vero ori mulieris infunditur Domni Abbatis manibus, ac vix per meatus intrauerat, in venásque se diffuderat vis vini, quod cœpit pugnare cum Dæmone, vtpotè sacratum sancti contactu corporis. Sic in vno corpusculo contraria pugnant duo: vinum quod cor lætificat, Dæmon qui corpus possessæ agitat. At vicit vinum bibitum, Dæmonis monstrum pessimum. Et sancti Romani precibus, cum riuo tetri sanguinis diabolus excluditur & exit. Mulier postea terræ decubat ac si sit mortua, ante aram Pontificis ac Francorum Præsulis Remigij, adeo vt diceres illam cum sanguine vitam fudisse miserè. Exclamant itaque qui aderant omnes, inter quos vir eius flens & eiulans aiebat. Quid fiet Domne Abba? vxor mea viuens in corpore » venit, at mortiferæ nunc subiacet neci, vitam amisit, » perdidit. Adueximus eam incitati fama Romani Pa- » tris vestri præcipui, confidentes ipsam sanitati esse re- » stituendam. Heu vero nunc spem nostram vacui per- » didimus, & labor noster omnis disperiit. Melius no- » bis fuerat vt viuens nobiscum viueret, ac cibos ore » caperet, quam vitam tàm horribili amitteret morte. » Abbas vero piis cum lachrymis ac de Romani beati confisus meritis fiduciam habens Dei; hæc salubriter respondit. Desinant fletus & lachrymæ, non mulier » somno mortis tegitur, sed lassa membris recubat, mor- » tis soporis nescia. Hostis mundi hæreditatem perdi- » dit superbiens, filij quam hominum nunc possident: » ac ob id ex inuidia dum hoc manebit seculum, erit » inter illum & genus humanum dissidium continuum. » Nil noui vobis præsentibus agit antiquus hostis. Hæc » locutus

[1] Rainulfus Abbas, Valliensis.

locutus fusis super faciem lachrimis Rainulfus Abbas humilis; iterum vinum brachio sancti Romani sacratum, infundit labiis mulieris; quod vt glutiuit, surgit lento conamine fœmina de pauimento, & gratiā Deo " ac Sancto agens Romano, dicebat. Benè venisti Pater " Itale, Gallicanam nostram prouinciam dignissimè inuisere. Sicque soluta à cathenis Diaboli, læta remeauit ad sua, plenis gradiens incessibus.

Curuus erigitur.

CAPVT XIX.

QVidam adolescentulus ambobus genibus curuus, ac more quadrupedis per terram cubitis reptans, adeo vt cœlum aspicere nequiret. Nam animalis omne genus terram respicit penitus, est semper ventri seruiens, herbam mandendo ruminans; vnde sumpsit originem, ibi tendit ingluuiem. Cum Deus de homine quem similem sibi fecit, iusserit oculis sydera eum cernere, mirari cœli culmina, atque quos Sol sedulò peragrat circulos intelligere. Ille ergo iuuenculus Teudo nomine, mæstus animo; rogabat Deum assiduè vt S. Romani merito, gressus reciperet vsum, ac rectum sineret. Omnipotens incedere: quem plasmauerat de puluere. Quadam ergo dierum, ita rogans vt potuit, reptando incedebat contra vitream basilicæ S. Romani qua lumen intus radiabat, & dum se seruum sancti Romani forè profiteretur, si incedendi beneficium ipso annuente assequeretur, cœpit mox extra basilicam vt erat constitutus, à beato Romano qui intus erat exaudiri. Nam statim eius se profuderunt nerui, & genua extendit fuso sanguine liquido ad talos vsque, atque nerui dato sonitu, vt cum ossa valida manu viri alicuius fortis franguntur, concrepuerunt, & rectus puer stetit. Fit concursus & strepitus ad sonitum, clamor ad cœlum tollitur, & laudatur altissimus Christus Tonans in nubibus. Romanúsque miraculis clarus habetur, publicis verísque patulus indiciis. Sic sancti in seruitio Romani Teudo mansit,

&dum vixit in corpore, seruiuit semper optimè, sponsionis non immemor suæ, quam fecerat in atrio Ecclesiæ.

Talia Romani pro meritis
Christus donat Senonicis,
Vt recolant assiduè
Quanto fruantur munere.
Nam Gemmam cœli possident
Dum penes se hunc retinent,
Quem protulit Italia.
Seruátque modo Gallia.

Explicit Historia Vitæ & Miraculorum S. Romani Abbatis.

Lectori pio, Ioannes à Bosco. S.

Summi beneficij loco à Deo mihi præstitum esse exilaresco: post tot secula, ignotas mundo virtutes B. Romani, inuentis Gisleberti duobus his libris, propalare. In gratitudinem eius erga Patrem nostrum Benedictum olim exhibiti religiosi officij: cuius semper altius meo insedit pectori recordatio.

MEDAR

MEDARDICA E' LATEBRIS BIBLIOTHECÆ FLORIACENSIS

nunc Primum in Lucem educta, Opera Ioannis A Bosco Cælestini.

Ad Aloysiam Lotharingiam.

Aloysiæ Lotharingiæ Heroïdi, Sacræ ΠΑΡΘΕΝΩ, ac Regalis Diuæ Matris Dei apud Suessiones Partenones Antistæ Religiosissimæ: Æterni Sponsi sui Basia & Amplexus.

VT non insuetum est Principibus, in suis pinotecis vnius eiusdemque Herois, à variis Sculptoribus pictoribusue diuersas statuas & effigies sculptas pictásque habere: ita nec cuipiam mirum debet videri, quod effigiem B. Medardi Antistitis iam à Surio & Baronio expressam, alia manu atque vario penicillo multis retro seculis natiuè exaratam, tuo (Heroïna Sacratissima) cimeliarcho inferam. Nam quomodo diuersa hominum ingenia differentésque sunt ipsorum artes, sic & non eadem sunt cunctorum opera. Vnus quippe ora tantum, alter oculos solos, alius vero nonnumquam ora moresque simul delineat, adeo vt lepidum iucundum gratúmque, sit diuersorum artificum, circa idem subiectum luxuriantem ac ludentem varietatem intueri. At cur potius Medardi tabulam quam cuiuslibet alterius, tuis, virgineis obtutibus aspiciendam obiicio? Quod Princeps cum sis Amplissimæ partis oppidi Suessionici, iurè ac

merito

merito hunc colere debes: qui Suessionēses, sacris suis ditat reliquiis, fouet & tuetur præsidiis, illustrat miraculis ac regij sui Mausolei vt antiquo ita artificiali tymbo, nobilitat atque venustat. Adde quod in ipsius effigie, quia miram humilitatis ac mansuetudinis cum eleemosynarum profusa largitate venustatem conspicio, non iniuria tibi hanc dono. Tibi inquam, in qua omnes hæ virtutes arce locata statutóque præsidio, cunctis supereminent viuis virginibus. Nam & si lituum geras: geris non vt fastu turgescas, at vt vitia litures, morúmque præter quaslibet sanctimonia præluceas, vt incredibilem in tanta & potestatis & sanguinis dignitate modestiam ac submissionem animi, ipsi tuo sponso Cœlesti lites. Et dum in hunc modum, plusquam muliebriter cuncta inferiora calcas, tibi, tuis imparibus pietatis operibus, floridam & immarcessibilem vitæ & viroris perpetui, coronam paris ac paras, Quæ non tantum caras tibi Suessionicas illustret aras, verum orbi & posteris non te praeesse cupiuisse sed prodesse, non præfici sed perfici, facile indicet: Dum quod immundus tibi obtulit offértque mundus, id omne Ecclesiis, pauperibus, religiosisue viris, spontanea ac ampla liberalitate offers. Non hîc te pingo Heroïna. Sed solum tua meditor merita, quæ vt mundum sibi obstrictum tenent, sic etiam humanitate sua, nostræ Cœlestinæ Congregationis Humanitatē, cùm priuatim erga aliquos ipsius alumnos, tùm publicè erga cuncta ipsius Archisteria dum adfuit facultas, numquā vinculis charitatis & largitatis deuinciendi, defuit voluntas. Quo nomine, nos omnes qui cælesti ornamur titulo, & tibi plurimum debere vt fatemur, ita quippiam, licet virtutibus ac in nos tuis meritis impar, reddere gestimus & satagimus. Ego vero omnium maximè: qui Magnete tuo attractus, & si à te nusquam quouismodo visus, te in interiori homine video, intueor, contemplor, frequenter, cotidie, semper. Vale.

Lugd. Galliarum Id. Septemb. 1605.

FORTVNATI PRESBYTERI DE VITA S. MEDARDI PONTIFICIS.

liber Vnicus.

PRAEFATIO.

SAncti Medardi episcopi & Confessoris vitam, ea proculdubio causa imminet vt scribam; ne si acceptum terræ infodero talentum, ad iracundiam ipsum talenti prouocem Dominum. Seruus enim ille nequam, formidolosam præ tedio animi sententiam excepit; quia miles seruatum amittens depositum, debitum suæ incurrit supplicium desidiæ. Sic enim veritas ait. *Auferte ab illo talentum, & proiicite eum in tenebras exteriores.* Quapropter perspecto eorum exemplo, qui Dominica voce, pro geminato laudantur negotio; beati Medardi aggredior vitam illustrare, notitiæque tradita continuatim vniuersa illius præconia perstringere. Quod vt possim, ad illum spem erigo qui dixit. *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud.* Hunc præducem cooperatorem & operis auctorem inuoco, quatenus per Spiritum suum mihi dicenda suggerens, munera, det linguæ, qui dat in munere linguas.

Licet apud Surium Vita S. Medardi legatur, non tamen est ipsamet quam hic adscripsimus.

Matth. 25. 28.

S. Medardi progenies atque ortus.

CAPVT I.

INter ortodoxos sanctæ Ecclesiæ viros, quos peculiares Catholica fides amplectitur patronos; beatus Medardus Nobilis quidem genere, sed nobilior per

militer non congrua commendarit inſtantia : vnum memorabilium,pij potius ardorem deſiderij quam leporem culti ſermonis inquirens , imperito quamuis digeram ſtilo, per quod humana poterit experiri diligentia,quanta operum ac ſudoris aſſuetudine vir Domini Venerabiliſſimus Romanus, cœleſtium promeruerit perfectionem donorum. Neque etiam ſignorum eius enormitatem texere contendam , ſed ea tantum quæ ab anterioribus noſtris accepimus , quæque ab eiſdem ſunt nimis planè exſecuta , perpaucis aperire conabor. Itaque quidam extitit adoleſcentiæ floribus pubeſcens , nomine Ioſeph , qui in territorio Senonum, à parentibus progenitus,ab ipſis quoque eſt ibidem pueritiæ profectibus educatus. Qui cum iam florulentæ iuuentutis decore pulcreſceret,& ad virile robur tenderet , ei tam ex libero arbitrio quam ex prauo Dæmonum ſuaſu tàm ſuperflua atque peſtifera accidit continuitas , vt non modo diutinæ ædacitatis inlecebris, verum aſſiduis ſemet vrgeret falerni potatibus. Vnde non intermiſſæ potationis lethale virus, ita eius infecit animum,vt inſuper à via rectitudinis, eius iam violata deuiaret memoria. Sícque nequaquam ab eodem quē cœperat vſu renitens, ab his quæ bona ſunt declinando,inlicitis quoque indiſcretè indulgendo , multimodas genitrici ſuæ iniurias, inſtinctu ingerebat Dæmonico. Qua propter fortuitu accidit,vt illum mater conſiderans normam irreuocabiliter præcauere viuendi,quadam vice præ nimio fellita mœrore,maledicendo inculcaret. Mala quæ mihi fili " inconſulta impietate ingeris,ſuper caput tuum redin- " tegrentur. Talia intulit , atque illico filius potioris criminis & maioris inſolentiæ fomitem incurrens, Demonicæ poſſeſſionis eſt in hunc modum traditus excidio. Sane poſt aliqua,cum Pater & mater illius vt moris eſt , Trecaſſinas in partes negotiandi gratia properarent , ipſe Domi remanens , fratri ſuo ſecum commoranti inquiens. Faciam ait Frater mi cande- " lam longitudinis meæ inſtar,& deferam illam cras ad " baſilicam ſancti Romani ; poſt miſſarum decurſa ſo- " lennia, reuerſurus ad propria. Hæc vt dixerat execu- "

tus,

s,die poſtero fratre ſecum comitante, eiuſdem pa-
›ni progreſſus eſt ad mœnia templi. In quo ſecus
rtæ introitum, cùm iam proximum eſſet vt Sol ra-
ɔs ſuæ lucis ſub vndis abſconderet; nocturnæ pau-
:ioni animi votum accommodans, vbi ventum eſt
vigilias matutinas, pſallentium vocibus experre-
ıs,ſecum nimis ſollicitè agere cœpit.Expleta autem
more duodecim lectionum functione,velut ſibi re-
laris poſtulat inſtitutio: poſtquam in analogio re-
ari initiata eſt Euangelij lectio; iſdem grauiori vi-
; eſt agitari Dæmonis impulſu, atque plus ſatis in-
'iciter diſcerpi, vociferans inter alia, velle ſe ad
ta repedare habitacula. Cúmque ſe dehinc mani-
s tenentium, vndecumque omnibus robuſtior eli-
ret; cœpit ſoliuagus incedere per ſiluam conſitã in
ɔſpectu Eccleſiæ ibidem conſtructæ. Taliter igitur
:abũdo inceſſu hac illácque diſcurrens, & quo ten-
ret neſciens: tandem diutiſſimæ fatigationis mole-
a preſſus,ſomno coarctatur ſubitaneo,atque ibi ia-
it donec inluceſceret ſuccedentis diei hora tertia.
:nique finito longo dormitationis interuallo,euigi-
ıs à ſomno,aggreſſus eſt demum cœptum prius iter
plere erroneus, quoúſque tandem applicitus eſt ad
cum,qui vulgo nuncupatur [1] Malliacus. Ibique ob- [1] *Malliacus Fiſcus.*
ıns illi quædam mulier, cœpit cum eo collationem
:ere, ſciſcitans ab eo vnde veniret, aut quorſum
ıderet. Cúmque reſponderet ſe de Baſilica ſancti
mani venire,illa adiecit inquirere,vtrum nam ipſe
: audiſſet illò concelebrata modulamina? At vt ipſa
:ebat,ita actum eſſe illo ſubdole ſignificante,ab ea,
ıſa retentus eſt prandij.Poſtea dimiſſus ab illa,tan-
n vix appulit ad propria. Interim iam eo domum
greſſo, ſubitò dum non ſperatur, pater illius cum
tre à foro reuertitur. Tantúſque in eis eſt ignitus
uor doloris,támque inflicta ſolicitudo gemebunda
illato proli chariſſimæ miſerabili omine, vt di-
m videatur abhorrere. Finito autem illius diei ar-
ılo noctíſque ſequentis expenſo curriculo, dum
cedentis diei lux in mane prorumperet; cum ni-
s anxietatis vocibus, quas nec commemorari di-

gnum est. Deliberatione decreuerunt mutua, quatenus filium damnationis cōplicem, ad sanctum ducere Romanum deberent: si forsitan dignaretur eum à tantæ anxietudinis detrimento reddere extorrem. Confestim itaque dicta factis exequentes, cœperunt eum in eundo compellere. At ille solo innixus, ac multifariàm semet dilanians, multipliciter se nitebatur ab illo itinere extorquere. Præterea illum equo superponentes, vt potè qui iam propè eius validitati contraire nequibant; cum multi accessissent aliundè ad ferendum adminiculum, atque maxima eum tenentes virilitate, duxerunt ad prænominatam sancti Romani Basilicam. At vbi appropiauerunt foribus Ecclesiæ, cœpit Sonipes (quod est mirabile dictu) fremere, ac se ad resistendam erigere, quasi non ausus cum tali sessore sancto Dei ad proximare. Tunc deponentes Energumenum, solotenus coëgerunt incumbere ante sancti viri corpus venerabile; atque in his vocibus erupit, inquiens. Quia propter tuam hoc sancte Ro- " mane candelam patior. Magis autem ac magis illum " discerpens, cum iam semimortuus æstimaretur, tandem eo die nutu annuente Deifico, dilecti Domini id obtinente suffragio, cœpit ab ore eius & naribus cruor emanare fætidꝰ saliuis spumeis intermixtus, ipse quoque picei horroris deformitate deturbatus. Postremo à Demonicæ Dominationis perniciosa conluctatione, mirabiliter est ereptus. Ab illo ergo die, per totum vitæ suæ spatium statuit, se se potissima compescere continentia, in cibi videlicet imminutione, & potus perceptione; nec postmodum tàm infeliciter sicut prius, praui virus obloquij, eius inrepsit animum. Genitor vero & genitrix tanti medicaminis compotes effecti, cum prole sibi liberrimè reddita, in sua cum gaudio sunt reuersi.

Puer ægrotus curatur.

CAPVT XV.

NOn tacebimus & illud, quod quædam mulier Aruis nomine, singulari erat vnicæ prolis prædita dote.

dote. Cui circa eum inerat intéperás pleniſſima amoris dilectio, quia præter ipſum nullum habebat alium, in quo ſpes poſteritatis videretur conſiſtere. Quamquam autem naturæ quod ſuum erat impertiret; partim in intimis cordis conclauibus in hoc amor tabeſcebat maternus, quoniam permiſſione Deifica, quin potius ad comprobãda non longè poſt ſancti viri præconia, geminæ quatiebatur contritionis anxietudine. Nam à primæuis ſuorum exordiis natalium, tempörali huius ſemper caruit auditionis officio: ſed & vnius fœmoris marceſcente neruorum compagine, vnius erat pedis deſtitutus deambulatione. Cùm igitur hac de re, genitrix illius non mediocri circumferrerur diſcrimine: Omni inſtantia, curationum genera mente perquirens ſollicita; quadam vice dum nox ſui curſus iter perageret, & ipſa nocturnæ pauſationi indulgeret; ſpiritualis intuitu contemplationis ſibi viſum eſt, quod cum prælibato filio vterino, ſanctorum vſquequaque luſtraret oracula, expoſtulans ſanitati illi reddi iuuamina. His ita viſis, ſuperueniente diei ſplendore, audiuit referre à commanentibus, quod ad ſanctum Romanum ire, ac peculiare deberent orationum concelebrare ſacrificiũ. Quem laborem tota cum illis ſuſcipiens induſtria, eorum iuncta agmini, vnicum detulit pignus, ad limina oratorij præfati protectoris noſtri. Quem cum ibidem expoſuiſſet, ſe in orationem effudit, & dignam Deo ſatisfactionem tàm pro ſuis negligentiis, quàm & pro filij incommoditatibus in promptu exibens; confeſſionis ſuæ veniam implorabat. Hoc feruentius orationum puritate flagitans, quatenus ſanctus Romanus vnigenitum illius, gemina ſaucietate dehoneſtatum, ſub ipſius momentaneo horæ ſpatio, vigori donaret temporaneo: & quem longa eatenus hebetauerat ægrimonia, redintegratio reſtitueret cœlitùs ſalutariter impenſa. Hac igitur deprecationum iugitate expenſa, exauditionis diuinitùs obtinuit effectum, & confeſtim ſancti Romani annuentibus meritis, audiendi recuperata ſunt ei officia, & greſſuum eneruitate procul remota, perpetim progreſſionem acquiſiuit ante denegatam. Sic vter-

quæ suæ retributionem humilitatis promeriti, in sua rediêre ab omni noxietate liberrimi.

Clauda gressum recuperat, puer & aliæ duæ fœminæ sanantur.

CAPVT XVI.

EOdem feré sub tempore, venit altera mulier nomine Linatia de pago [1] Tornodorensi, quæ pridem de concepto pueri fœtu satis abundantérque desudans, in ipsa partus effusione, maximam incurrit infirmationis iniuriam. Cúmque septennis huius pateretur cruciaminis difficultatem, vtrorumque femorum stupentibus neruis, ita tandem claudicans effecta est: vt etiam suræ crurium natibus inhærerent. Taliter vero prolixiori grauata incommodo, viandi tramitem penitus amisit. Vniuersámque substantiam sub obtentu medicaminis, præ rigore grauissimæ ægritudinis, in medicinæ operam erogauit: quam nullis vsibus, nullísque cômodis sibi didicit profuturam. Tantæ igitur inquietudinis oneri succumbens, diebus pariter ac noctibus, cum iam destructione solita cæpisset imminui; nouissimè parentes illius eius diuturnæ compassi grauitati; cæperunt comminici, qualiter cum illa varios vsquequaque circuirent sanctorum titulos. Denique asino stramenta superponentes, eam desuper imposuerunt, atque vicissim sustentantes, plurima pagi Senonici lustrauêre cœnobia: sed nequaquam sunt adepti sanitatis præmia, cum multa sanctorum poposcerint suffragia. Cúmque nulla iam conualescendi de ea spes haberetur, sed & cum inflicto infirmitatis contagio, ad domum propriam remearet, à comeantibus ad vltimum, bonam virtutum beati Romani hausit opinionem, quòd videlicet nonnullis quorum fides exigebat, innumera conferret sanitatis compendia. De hinc, marito suo cum cognatis supplicat, vt eam cita deliberatione, in eius accelerarent sistere præsentia. Cuius petitioni statim annuentes, hoc implendi operam adhibuerunt. At vbi appropia

1. *Tornodorũ.*

appropiauerunt ad villam quæ dicitur [2] Gerillas, cæperunt membra illius inuicem disrumpendo contorqueri. Paulatímque vigore resumpto, iam diu fessa corporis membra vt prouoluit se ante altare, visa sunt perfectius in pleno vigere robore. Sícque erectionis suæ gaudium adepta, venerabillissimum Dei virum laudibus extulit indefessis; cuius opitulamine, tàm præoptabili fuerat recreata munere. Sed & quidam puer Magenerius dictus, laborioso febrium æstuans typho, bis quaternorum mensium iam expenso curriculo, vbi venit in præsentiam eius, sine mora obtentum meruit emolumenti & salutis optatæ: redditus est gaudio, qui eatenus quartano laborauerat incommodo. Mulier quoque quædam S. Remigij, vno erat penitus dissoluta brachio, inremediabili vsque adeo vulnere cruentato. Magis ac magis igitur inualescente morbo, cùm iam sibi visum esset, quod operandi perpetim priuaretur officio, quadam die plebeis adiuncta cæteris quæ viri sanctissimi Romani templum more adibant solito, varia consecuturi sanitatis beneficia: mox vt prostrata est solo oratorij, quæ venerat illò cum fidei deuotione, redditur gratulabunda de sua restitutione. Altera etiam diutissimè fatigata renum multifaria dissolutione, postquam prædictum est aggressa patronum; quæ per multa se nequiuerat erigere temporum interualla, sanitatis subitò concessæ obtinuit remedia.

2 *Gerilla villa.*

Claudus curatur, & lumen diuinitus ad corpus B. Romani accenditur.

CAPVT. XVII.

NOstris factum temporibus constat miraculi decus, quod Romanus promeruit à Christo suis meritis. Rei fuit necessitas pro raptorum iniuria, qui tollunt res monasticas, propter sui superbiam, vt sancti corpus splendidum deferretur vehiculo, in villam [1] Pontus nomine super [2] Igaunæ fluuium, qui dat pascui copiam, his qui vescuntur sapidam. [3] Abbas

1. *Pontus villa.*
2. *Igauna fluuius.*
3 *Abbas Vvinemanus Vallilienſis.*

Vuinemannus erat ipsius monasterij Pater, vir venerabilis, qui officinas plurimas construxit sat egregias, ad habitandum monachis, qui seruiunt Remigio, Antistiti præcipuo. Hic in sancti præsentia excubabat, vigilias persoluendo sollicitus, cum cæteris tunc fratribus, qui vigilabant propius, Romanum decus patriæ, rogantes pio pectore. Iacebat in ipsa domo, quidam pauper homuncio: contractus ipse genibus, super terram reptando & manibus. Alboinus de nomine ciuis ipsius villulæ, cuius erat hospitium, quod tenebat sanctissimum Romani patris feretrum. Cum solis sydus radios, emenso cæli spatio, sub terris flammas poneret, vt noctem terris reuehat, quam mane facto dissipat. Ille pauper accelerat sancti tangere capsulam, quam dùm manu fideliter, fide plena contingeret, paulatim cæpit surgere, neruorum se cæperunt leniter erigere chordæ, & genua tremere. bases plantarum cæperunt stare solidæ, sanguis per talos defluit, dum virtus redit corpori voces emittit stupidas, horrendum altè resonat. His excitati vocibus qui dormiebant grauius, ora rigabant lachrymis, tundentes pectus digittis, læti facti miraculo, tripudiantes gaudio. Imperat Abbas Vuinemannus manu vt ora comprimant, sed potius silentio grates reddant altissimo, qui debilem consolidat Romani sub præsentia. Fortè lumen extinctum fuerat, quod in laterna positum ardebat ante feretrum.* Omnes clamore stupidi, lumen requirunt pauidi, vt clarescerct oculis, quod contigerat hospiti. Vnus minister affuit extinctum lumen baiulat, vt ante sanctum perferat scintillam clari luminis, quod casu fortè defuit. Sed dum pergit velocius, pars quædam quam reliquerat candelæ lumen occupat; succensáque diuinitùs lumen præbet fidelibus. Plantis vident consistere qui iacebat in stramine, & recto gressu vadere qui se per terram penitus, solitus erat trahere. Vir vero nobilis prosapiæ 4Rainardus nomine, vrbis Comes Senonicæ, huic miraculo interfuit omnimodo. Hæc ciuitas antiquitus caput extitit vrbium, quas Galli ciues incolunt, qui quondam Brenno principe, sedem vrbis Romuleæ cœperunt

In hoc capite Author scripsit Rithmitice.

4. Raynardus Comes Senonensis.

perunt forti pectore. Armis accincti gallicis trecenta fere millia, vrbem cepêre nobilem, aurum tollentes remeant, totam penè deleuerant, orbis terrarum Dominam, nisi Anser à gutture, conclamasset altissimè. Custodes Capitolij, euigilati Anseris clamore, surgunt conciti, auro repellunt Senones, quos ferro duces nequeunt, Orosius Hystoricus & Iordanis.

Episcopus.
Et alij quam plurimi,
Hoc in suis historiis,
Narrauerunt veridicis:
Quas te moneo legere,
Si vis hæc plenè discere.
Tunc videbis hunc Rithmicum
Veri dixisse paululum,
De Magna vrbe Senonum.
Sub cuius altis mœnibus
Iacet corpus Sanctissimum,
Romani Patris conditum,
De quo dicetur amplius
Quod dictauerit calamus.
Cordis depinget digitus.

Dæmoniaca sanatur.

CAPVT XVIII.

IN Vvastinensi opidulo, mulier quædam pessimo est peruersa Dæmonio, quæ sæuis stridens dentibus & ore frendens acrius alternis vadit saltibus, vt cernas diabolicum monstrum Dæmonis pessimum. Mille voces à gutture emittit Dæmon pessimus, vt Taurus mugit, vt leo clamat validè, vt Porcus grunit strudulè, vt Asinus rudit horrificè. Ferreis nexa mulier vinculis, & duris stricta manicis, & loris ligata corij, sparso crine muliebri vi parentum attrahitur; repugnans toruis vultibus, ne ducatur ad tumulum sancti

Romani lucidum, miraculis egregium. Quo spes salutis redditur, sanitas & reuertiiur, vbi Dæmones procul fugiunt, dum Romanum sanctum metuunt, ac Christo iubente trepidant ne trudantur in tartara, digni morte perpetua. Erat tunc Abbas sapiens orator & Rethoricus, doctus & liberalibus disciplinis in omnibus [1] Rainulfus, vir egregius: qui sancti tunc Remigij regebat monasterium. Dęmonium verò sæuum, vt ingressum est oratorium, sæuire cœpit. Romani vero vino brachium lauatur beatissimum. Vinum vero ori mulieris infunditur Domni Abbatis manibus, ac vix per meatus intrauerat, in venásque se diffuderat vis vini, quod cœpit pugnare cum Dæmone, vtpotè sacratum sancti contactu corporis. Sic in vno corpusculo contraria pugnant duo: vinum quod cor lætificat, Dæmon qui corpus possessæ agitat. At vicit vinum bibitum, Dæmonis monstrum pessimum. Et sancti Romani precibus, cum riuo tetri sanguinis diabolus excluditur & exit. Mulier postea terræ decubat ac si sit mortua, ante aram Pontificis ac Francorum Præsulis Remigij, adeo vt diceres illam, cum sanguine vitam fudisse miserè. Exclamant itaque qui aderant omnes, inter quos vir eius flens & eiulans aiebat. Quid fiet Domne Abba? vxor mea viuens in corpore » venit, at mortiferæ nunc subiacet neci, vitam amisit, » perdidit. Adueximus eam incitati fama Romani Pa- » tris vestri præcipui, confidentes ipsam sanitati esse re- » stituendam. Heu vero nunc spem nostram vacui per- » didimus, & labor noster omnis disperiit. Melius no- » bis fuerat vt viuens nobiscum viueret, ac cibos ore » caperet, quam vitam tàm horribili amitteret morte. » Abbas vero piis cum lachrymis ac de Romani beati confisus meritis fiduciam habens Dei; hæc salubriter respondit. Desinant fletus & lachrymæ, non mulier » somno mortis tegitur, sed lassa membris recubat, mor- » tis soporis nescia. Hostis mundi hæreditatem perdi- » dit superbiens, filij quam hominum nunc possident: » ac ob id ex inuidia dum hoc manebit seculum, erit » inter illum & genus humanum dissidium continuum. » Nil noui vobis præsentibus agit antiquus hostis. Hæc » locutus

[1] *Rainulfus Abbas, Vallisliensis.*

locutus fusis super faciem lachrimis Rainulfus Abbas humilis; iterum vinum brachio sancti Romani sacratum, infundit labiis mulieris; quod vt glutiuit, surgit lento conamine fœmina de pauimento, & gratiã Deo
" ac Sancto agens Romano, dicebat. Benè venisti Pater
" Itale, Gallicanam nostram prouinciam dignissimè iuuisere. Sicque soluta à cathenis Diaboli, læta remeauit ad sua, plenis gradiens incessibus.

Curuus erigitur.

CAPVT XIX.

QVidam adolescentulus ambobus genibus curuus, ac more quadrupedis per terram cubitis reptans, adeo vt cœlum aspicere nequiret. Nam animalis omne genus terram respicit penitus, est semper ventri seruiens, herbam mandendo ruminans; vnde sumpsit originem, ibi tendit ingluuiem. Cum Deus de homine quem similem sibi fecit, iusserit oculis sydera eum cernere, mirari cœli culmina, atque quos Sol sedulò peragrat circulos intelligere. Ille ergo iuuenculus Teudo nomine, mæstus animo; rogabat Deum assiduè vt S. Romani merito, gressus reciperet vsum, ac rectum sineret. Omnipotens incedere: quem plasmauerat de puluere. Quadam ergo dierum, ita rogans vt potuit, reptando incedebat contra vitream basilicæ S. Romani qua lumen intus radiabat, & dum se seruum sancti Romani forè profiteretur, si incedendi beneficium ipso annuente assequeretur, cœpit mox extra basilicam vt erat constitutus, à beato Romano qui intus erat exaudiri. Nam statim eius se profuderunt nerui, & genua extendit fuso sanguine liquido ad talos vsque, atque nerui dato sonitu, vt cum ossa valida manu viri alicuius fortis franguntur, concrepuerunt, & rectus puer stetit. Fit concursus & strepitus ad sonitum, clamor ad cœlum tollitur, & laudatur altissimus Christus Tonans in nubibus. Romanúsque miraculis clarus habetur, publicis verisque patulus indiciis. Sic sancti in seruitio Romani Teudo mansit, & dum

& dum vixit in corpore, ſeruiuit ſemper optimè, ſponſionis non immemor ſuæ, quam fecerat in atrio Eccleſiæ.

Talia Romani pro meritis
Chriſtus donat Senonicis,
Vt recolant aſſiduè
Quanto fruantur munere.
Nam Gemmam cœli poſſident
Dum penes ſe hunc retinent,
Quem protulit Italia.
Seruátque modo Gallia.

Explicit Hiſtoria Vitæ & Miraculorum S. Romani Abbatis.

Lectori pio, Ioannes à Boſco. S.

Summi beneficij loco à Deo mihi præſtitum eſſe exilareſco: poſt tot ſecula, ignotas mundo virtutes B. Romani, inuentis Giſleberti duobus his libris, propalare. In gratitudinem eius erga Patrem noſtrum Benedictum olim exibiti religioſi officij: cuius ſemper altius meo inſedit pectori recordatio.

MEDARDICA E' LATEBRIS BIBLIOTHECÆ FLORIACENSIS

nunc Primum in Lucem educta, Opera Ioannis A Bosco Cælestini.

Ad Aloysiam Lotharingiam.

oysiæ Lotharingiæ Heroïdi, Sacræ ΠΑΡΘΕΝΩ, ac Regalis Diuæ Matris Dei apud Suessiones Partenones Antistæ Religiosissimæ: Æterni Sponsi sui Basia & Amplexus.

VT non insuetum est Principibus, in suis pinotecis vnius eiusdémque Heroïs, à variis Sculptoribus pictoribusue diuersas statuas & effigies sculptas pictásque habere: ita nec cuipiam mirum debet videquod effigiem B. Medardi Antistitis iam à Surio & ronio expressam, alia manu atque vario penicillo mulretro seculis natiuè exaratam, tuo (Heroïna Sacrama) cimeliarcho inferam. Nam quomodo diuersa ninum ingenia differentésque sunt ipsorum artes, sic & eadem sunt cunctorum opera. Vnus quippe ora tann, alter oculos solos, alius vero nonnumquam ora moque simul delineat, adeo vt lepidum iucundum granque, sit diuersorum artificum, circa idem subiectum uriantem ac ludentem varietatem intueri. At cur pos Medardi tabulam quam cuiuslibet alterius, tuis, gineis obtutibus aspiciendam obiicio? Quod Princeps n sis Amplissimæ partis oppidi Suessionici, iurè ac merito

merito hunc colere debes: qui Sueßionẽſes, ſacris ſuis ditat reliquiis, fouet & tuetur præſidiis, illuſtrat miraculis ac regij ſui Mauſolei vt antiquo ita artificiali tymbo, nobilitat atque venuſtat. Adde quod in ipſius effigie, quia miram humilitatis ac manſuetudinis cum eleemoſynarum profuſa largitate venuſtatem conſpicio, non iniuria tibi hanc dono. Tibi inquam, in qua omnes hæ virtutes arce locatæ ſtatutóque præſidio, cunctis ſupereminent viuis virginibus. Nam & ſi lituum geras: geris non vt faſtu turgeſcas, at vt vitia litures, morúmque præter quaſlibet ſanctimonia præluceas, vt incredibilem in tanta & poteſtatis & ſanguinis dignitate modeſtiam ac ſubmiſſionem animi, ipſi tuo ſponſo Cœleſti lites. Et dum in hunc modum, pluſquam muliebriter cuncta inferiora calcas, tibi, tuis imparibus pietatis operibus, floridam & immarceſſibilem vitæ & viroris perpetui, coronam paris ac paras, Quæ non tantum caras tibi Sueſſionicas illuſtret aras, verum orbi & poſteris non te praeſſe cupiuiſſe ſed prodeſſe, non præfici ſed perfici, facilè indicet: Dum quod immundus tibi obtulit offérique mundus, id omne Eccleſiis, pauperibus, religioſiſue viris, ſpontanea ac ampla liberalitate offers. Non hîc te pingo Heroïna. Sed ſolum tua meditor merita, quæ vt mundum ſibi obſtrictum tenent, ſic etiam humanitate ſua, noſtræ Cœleſtinæ Congregationis Humanitatẽ, cùm priuatim erga aliquos ipſius alumnos, tùm publicè erga cuncta ipſius Archiſteria dum adfuit facultas, numquã vinculis charitatis & largitatis deuinciendi, defuit voluntas. Quo nomine, nos omnes qui cæleſti ornamur titulo, & tibi plurimum debere vt fatemur, ita quippiam, licet virtutibus ac in nos tuis meritis impar, reddere geſtimus & ſatagimus. Ego vero omnium maximè: qui Magnete tuo attractus, & ſi à te nuſquam quouiſmodo viſus, te in interiori homine video, intueor, contemplor, frequenter, cotidie, ſemper. Vale.

Lugd. Galliarum Id. Septemb. 1605.

FORTVNATI PRESBYTERI DE VITA S. MEDARDI PONTIFICIS.

liber Vnicus.

PRÆFATIO.

SAncti Medardi episcopi & Confessoris vitam, ea proculdubio causa imminet vt scribam; ne si acceptum terræ infodero talentum, ad iracundiam ipsum talenti prouocem Dominum. ...ruus enim ille nequam, formidolosam præ tedio ...imi sententiam excepit; quia miles seruatum amit...s depositum, debitum suæ incurrit supplicium de...iæ. Sic enim veritas ait. *Auferte ab illo talentum, & ...iicite eum in tenebras exteriores.* Quapropter perspe...o eorum exemplo, qui Dominica voce, pro gemi...to laudantur negotio; beati Medardi aggredior vi...m illustrare, notitiæque tradita continuatim vniuer...illius præconia perstringere. Quod vt possim, ad il...m spem erigo qui dixit. *Aperi os tuum, & ego adim...bo illud.* Hunc præducem cooperatorem & operis ...ctorem inuoco, quatenus per Spiritum suum mihi ...cenda suggerens, munera, det linguæ, qui dat in ...unere linguas.

Licet apud Surium Vita S. Medardi legatur, non tamen est ipsamet quam hic adscrimus.

Matth. 25.28.

S. Medardi progenies atque ortus.

CAPVT I.

...Nter ortodoxos sanctæ Ecclesiæ viros, quos peculiares Catholica fides amplectitur patronos; beatus ...edardus Nobilis quidem genere, sed nobilior per

1 Nectardus Pater S. Medardi princeps & Protagia eius vxor.

omnia claruit ſanctitate. Pater eius nomine[1] Medardus, ſublimi Francorum ſanguine extitit generoſus, & Protagia mater dicta; egregiis natalibus, vitæ & morum reſplenduit ſanctimonia. Vtriúſque tamen origine & habitatione, Veromandenſe conſtat territorium inſigne: quo & ambo tunc carnale agebant matrimonium, ſed cœleſte nullatenus intermittebant propoſitum. Factum eſt ergo vt diuinitùs ſuſciperent filium, cui vocabulum impoſuerunt Medardum; ad medendum contritis corde, ſuperna ex matris vtero ſanctificatum prouiſione.

S. Medardus à pueritia miſericors & abſtemius fuit.

CAPVT II.

HIc itaque Venerabilis puer, nil puerile à primis annis in opere geſſit; quin potius amoris intimi facibus inardeſcens, ad cœleſtia anhelare per continuum cœpit deſiderium. Sed cum bonis omnibus polleret, præcipuè tamen circa pauperes miſericordiæ affluebat viſceribus; totum ſe quibuſdam per actus exhibitionem inferens, neminem vero per mentis compaſſionem relinquens. Nam in paſcuis pecorum ex antiqua conſuetudine occupatus; inopum ſemper memor & debilium erat: quos etiam ſi vidiſſet, diligenter cibo quem ad horam percipiebat, refouere ſatagebat. Ipſe autem ſua contentus parſimonia, crebra ieiunia teneris inferebat membris; ne innocentis animus, vitio gaſtrimargiæ aliquo modo poſſet ſubeſſe.

Opus eximiæ miſericordiæ, S. Medardus adhuc puer exercet.

CAPVT III.

QVa autem diligentia, conſtitutis in anguſtia ſubuenerit; ſubſequens ſermo declarabit. Per idem námque temporis, patriis equis cuſtodiendis curam agebat in pratis. Ecce autem oubuium habuit hominem

nem ignotum, adhuc peregrè in longinquam regionem abiturum; iámque lasceſſentem, nec vltra præ caſus amaritudine progredi valentem. Equo enim cui inſederat extincto, omnia ipſius falera impoſuerat tergo; ignorans quonam ſibi pacto conſuleret, qui penitus ſolatio vitæ deſtitutus fuiſſet. Quid plura? Euocato homine ſollicitè puer de eius requiſiuit conditione, cauſáſque percunctatus infortunij; maturatò omnem rei geſtæ effectum comperit. Sed vt in afflictione proximi crucem oſtenderet mentis, vnum ex pluribus equum ſumens, illi protinus ad itineris contulit leuamen. Et quia conſolandum ſuſceperat peditem, inde ſecurum diſcedere fecit equitem; ne de negotio ambigeret facti, cum ſe incunctanter authorem haberet dati.

Mira circa S. Medardum adhuc puerum, effecit Deus

CAPVT IIII.

TVnc verò immenſitas pluuiæ collectis eruperat nubibus in aëre, idémque puer metuens ætati, patulæ receſſum expetierat arboris. Ibi eum Aquila, ab illa aquarum effuſione tam diligenti fouebat latebra: vt expanſis alarum remigiis, ei vtrobique fieret, ac ſi ſuper ducti tuitio tegiminis. Nam nec cincinni capitis rore madebant, nec veſtimenta aliqua pluuiæ aſpergine ſqualebant; ne dum teneros artus aliquis vel paruiſſimi ſtillicidij inficeret fluxus. Quo viſo, ſeruus hora prandij ad accerſiendum eum directus; poſtquam admonuit de reditu, & ille reſtitit in conſenſu, illico ad domum rediit, patríque iuxta fidem facti, viſa & audita retulit. At ille cum ſuorum manu ad cœleſte properans ſpectaculum, tandem ad eundem vbi diuina gerebantur myſteria deuenit locum, & quod relatû didicerat ſerui, certo viſus experimento animaduertit. Interea dum milites equos recenſerent, equúm que vnum abeſſe quærerent, blanditiis agebant puerum, vt facti conſcium ſuum illis proderet animum. Qui quod fecit, confiteri non erubuit.

buit. Illis autem importunè insistentibus, & equos iterum iterúmque regirantibus; subito eorum summàm redintegratam, & in pristinum statum mirum in modum inuenerunt restauratam. Tunc genitor sancto nati gauisus successu, eum omnium suorum constituit heredem bonorum; & ille sacrificium quod cœperat boni operis, vsque ad finem debitæ perduxit actionis.

Miraculo ingenti, S. Medardus puer dissidentes conciliat.

CAPVT V.

Diebus quoque illis, de cuiusdã agri confinio, controuersia inter propinquos illius exorta est. Quibus statuta die conuenientibus, vt communem super hoc sententiam perferrent; contigit & beatum Medardum rixantibus inter esse, iugum adhuc disciplinæ sub tutoribus ferentem & actoribus. Cumque disceptarent alternatim, & iam furor iráque mentem præcipitaret; ille lapidi pedem superposuit, qui eiusdem agri diuisor esse videbatur. Commotam ergo turbam, dicto citius ab illa cõpescens seditione; titulum hunc, » inquit, horum iugerum limitem esse noueritis & con- » finium. Nec mora, in illo lapide durissimo, puerilis planta mirabiliter expressa apparuit; ac si pes tenerrimus, recenti luto recenter impressus fuisset. Quod nimirum sacratissimi pedis stigma, hodietenus etiam subtili signatum scemate, in eadem apparet scilicet quæ in dedicato cryptæ posita loco, apta supplicum veneratur frequentia. Diuinum itaque miraculum, incrementum pacis & concordiæ fomitem ministrauit; síeque seditiosi homines, in sua pacificè cum gratiarum redierunt actione. Factus vero iam adolescens, cùm in Veromandensi vrbe per accessum temporis ad scholas recurreret, cæcum die quadam in itinere habuit obuium, præter cætera miseriarum, squalentibus pannis obsitum. Casullam igitur quæ per eum à matre dirigebatur artifici, egeno illi misericordia motus tribuit:

tribuit: eúmque vestinit in paupere, qui sua paupertate, nostram repulit pauperiem. Considerabat enim quodam Diuinitatis radio, se in huiusmodi oblatione posse placere Deo, perfectum vtique imitatus virum, qui clamidis suæ dimidio cathecuminus induit Christum.

Prædicit S. Medardus, beatum Eleutherium fore Pontificem.

CAPVT. VI.

PRophetiæ vero spiritu plenus, ventura nonnumquam prospiciebat ac si presentia, & foris præsagiebat de futuris, quod ei intus vnctio reuelabat spiritus. Inter scholares nâque alas positus;[1] Eleutherium comparem suum, post triginta annorum curricula futurum præuidit Dei pontificem; & cum sena vitæ lustra impleret, fidelium ouium curam, & animarum prædixit feliciter suscepturum gubernacula. Qui scilicet Eleutherius, postquam in virile migrauit robur, diuina negotia publica actione administrauit, Pontificatus in ecclesia culmen, & in priuatis Comitinam honoribus exercuit. Nam tricesimo ætatis suæ anno in Tornaco ciuitate, ad pastorale promotus est decus;[2] vt quod prædictum fuerat adolescentis merito, diuino impletum oraculo probaretur.

1. Eleutherius Pontifex Tornacensis.

S. Medardus efficitur Sacerdos, & latronem diuinitus in propria constringit vinea.

CAPVT VII.

IN flore autem iuuentutis, maiora beatus Medardus emulatus est charismata sanctitatis; cuius voluntas in lege Domini erat, in qua die ac nocte vt præciosum proferret fructum, sedula meditabatur instantia. Sed quia non potest abscondi ciuitas supra montem posita, continuo longè latèque bonitatis enituit fama, vt quis in occultis esset; postmodum visibus hu-

manis luce clarius innotesceret. Cum enim in factis suis semper secretum optaret, quatenus percepta bona intra conscientiam tegeret, diuina tamen dispensatione prodiit in publicum, quod multorum parabatur vtilitati profuturum. Ergo dum templorũ crebrò oracula inuiseret & Ecclesiasticis plurimum eruditionibus assuesceret, omnium clericorum amore exceptus, charitate simul & beneuolentia est habitus. Nec fidei eius meritum, Veromandensium vrbis latuit Episcopum, cuius iam nomen, apud cunctos celebrem obtinuerat in diuina seruitute arcem. Quem ille ad potiora temptans impellere, sacris eum deliberauit ordinibus imbuere, & arctius salubri vinciri ministerio, cui se aptabat diurno sanctificationis emolumento. Vnde præcurrentibus singulis [1] gradibus, nec multo: post ad Sacerdotij est dignitatem prouocatus sed dilationem meruit, vt ad suscipiendum tanti mysterij archanum, hospitium præpararet mentis. Ac primo anno conuersus habitu, se spectabilē in omnibus suis exibuit operibus. Erat enim frugalitate laudabilis, cũctis obedientiæ bono imitabilis dapsilis in pauperum recreatione, omnium infimus sui cõsideratione, nec prosperis cedens, nec aduersis vllis aliquo modo succũbens. Et quoniam quicquid aduersũ est horruit & quicquid pretiosum est elegit, sanctæ conuersationis tramitem, & surgentem dextro conscendit limite callem. Excepto autem dilationis tempore, Presbyterij solemniter sublimatus est honore, & Sacerdos effectus altissimi, obtulit illi incensum dignum in odorem suauitatis. Cum ergo omnem in clero gratiam transcenderet, cunctósque agilitate boni operis anteiret in eodem officio, reliquo postea vixit deuotius æuo. Exinde, tamquam Christi alumnus, multis se euidenter cæpit exercere virtutibus, quarum in eo plena erat efficacia, veluti subsequentia explicant miracula. Autumni vero tempore, larga vindemiæ prouenerat vbertas, iámque maturitate dulcorati, per congruam aëris temperiem botri intumescebant. Intempesta ergo nocte, vineam eius temerè latro aggressus est; cuius claustra irrumpens, ferro

1. *Gradus Ecclesiastici.*

ferro succissas raptim colligebat vuas. Sed quia alienam appetiit prædam, ipse magis prædæ mutato iure patuit, gustúmque habere non meruit de furto, cuius conscientia sacrilegij polluebatur macula. Ad rappinam quoque morsibus inhians, irrita vota diu continuit ab appetitu, sed & quod peruaserat, nec amittere nec auferre vllatenus fas habebat. Attamen prædictum prædonem eo vsque seruauit præda, donec vir sanctus præsago spiritu, primo accurrens diluculo, miserum illum miserabiliter intra patentia sepra, deprehendit inclusum. Hinc vuas propria manu discerpens, latroni copiosiori benedictione obtulit, eúmque sceleris arguens, peruium redeundi aditum miseratus indulsit.

Apes, S. Medardum de fure vindicant.

CAPVT VIII.

ALius quoque eodem callidus argumento, beati viri domum nocturno infregit silentio,& custodibus profundo sopore demersis;liquido melle stipata cum apibus canistra subuexit. Iámque procul abierat omnísque res penè in tuto posita erat: & ecce alucariis suis effusæ,impetum fecerunt in hostem quasi cum indignatione. In eius itaque irruentes faciem, liuidam eam penitus reddiderunt & tumentem, atque perinflictionem diri vulneris acerrimis totum corpus aculeorum debilitauerunt spiculis. Sed ille in tantis constitutus angustiis, concitus ad sanctum Dei iter reflexit, & quod fraudauerat, apum violentia restituens, dum veniam expetiit pro reatu, pij Sacerdotis clementiam emeruit. Neque enim pœnitenti illi vel paululum supplicij intorquere debuit, cui ad pœnam sufficere poterat sæua vltio,qua torqubeatur vltricis prædæ.

* * *

Sonitu tintinnabuli, iuuencum S. Medardus recuperat.

CAPVT IX.

SEcus beati viri domum, quidam aliquando viator iter faciens, postquam clanculum eius rapuit iuuencum, hiatum tintinnabuli quod colo gestabat, immisso gramine obstruxit. Sed cum de fortuita sibi fælicitate applauderet, & securus timoris, se euasisse periculum gauderet criminis. De ingeminato sæpius ferri obstipuit strepitu, cui etiam steterunt comæ, & vox faucibus hæsit. Hoc autem terrore confusus, in diuersas animum partes versabat: sed ad compescendum frequentem tinnitum, nullum callidus hostis argumentum reperire potuit. Quo enim magis obstruebatur, eo amplius species inanimata, crebriores emittebat sonitus, quousque latro, inuitus sancto restituit prædam; & ab eo mercede pro culpa sibi imputata discessit hilarior. Ferrea vero materies, postea nullum nisi ventilata edidit sonum, & in sua perstitit natura, quæ mutato iure vim intulerat naturæ.

Prædones oratione sistit, ac de in liberat B. Medardus.

CAPVT X.

PRocessu denique temporis, in procinctum directa Francorum acies Chlotarij Regis, cum manu valida iam fluuium cui vocabulum [1] Summa preterlegerat. Itaque cum peruenisset exercitus inter [2] Isaram fluuium, & vrbem [3] Nouiomagum: spolia diripientes, prædámque agentes, cælestis mox sententia prosecuta est. Nam animalia quæ illorum vehebant onera, aut carpentis trahebant; repentè vti immobilia diriguerunt saxa, sicque vestigia fixerunt solo, vt per triduum ab eodem non possent dimoueri loco. Turbati vero omnes & mente consternati, ad hominem Dei qui tunc [4] Sallentiæ commorabatur, in spiritu conuenerunt humilitatis: indicatóque quod acciderat, absolutionem

1. *Summa fluuius.*
2. *Isara fluuius.*
3. *Nouiomagus Ciuitas.*
4. *Sallentia.*

lutionem ab eo supplicibus animis exposcebant. Quibus ille redeundi facultatem in hoc cum præmissa donauit oratione, quatenus nihil secum tollerent de immensa illa totius prædæ vniuersitate. Qui deponentes sarcinas, omniáque deferentes pecora & armenta: à beato viro discesserunt cum gaudio, officio liberè gradiendi animalibus reddito.

S. Medardus Euergumenum liberat.

CAPVT XI.

SI quando vero subulci, sues eiusdem agerent in glandem, quoties furtim subducebantur, toties ad proprium reuertebantur Dominum. Nam nullo præduce, ad beatum virum de longinqua terrarum repedabant intercapedine. Sed & quidam Tosio nomine, graui Dæmonum agebatur infestatione, quem vir Domini expresso Crucis signaculo, ab ipso spiritualis nequitiæ eruit periculo. Qui ergo ista potuit, profectò ad maiora horum efficax extitit, vt illis cita per eum adesset medicina, quos corporalis quoquomodo conficiebat molestia.

S. Medardus fit Episcopus.

CAPVT XII.

IGitur paulatim & per incrementum temporis, in seruo Domini gratia proficiebat benedictionis: quoniam quem Deus in magno mentis tenebat culmine, per rumigerulos etiam fauores, beneficiorum suorum dilatabat magnitudine. Diuina enim prouidentia suo illo occulto iudicio disponebat, vt talem in ecclesiasticæ agro culturæ constitueret agricolam, per quem benè culta seges, lolij & Zizaniorum nil haberet. Quæ si quando insolescerent, ille ligóne verbi excoleret; & dum euelleret vitia, cordibus fidelium diuersa virtutum insereret germina. Interea contigit quod Præsul vrbis Veromandensium, de tumulenta

huius seculi voragine, fæliciter migrauit ad cælum. Quo carne soluto, de Pontifice subrogando facta est vniuersalis populi acclamatio, ne sancta ecclesia diu rectore destituta, dum rapaciũ luporum incurreret rictus; magis ac magis, à iustitiæ diuerteret profectibus. Tunc beatus Medardus omnium electus vnanimitate, diuino dignus iudicabatur ministerio esse; qui non tantum ab excelsis gradibus acciperet honoris, quantum illis ex sua magnificentia adderet decoris. Tandem in sublimen eleuatus cathedram, & ad pontificalem gaudente populo sublimatus excellentiam, ad munimen totius sanctimoniæ, ecclesiasticum regimen in paterna suscepit administratione.[1] Sed huius ordinationis caput beatus Remigius extitit Remorum Archiepiscopus; qui beatum Medardum sanctificationis perungens oleo, super gregem Christi pastorem instituit, cooperante spiritu sancto.

1 S. Medardus in Episcopum à S. Remigio vnctus.

S. Medardus beatæ Radegundi velum tradit.

CAPVT XIII.

APostolicâ itaque cõsecratus benedictione, sollitus præfuit & profuit creditis ouibus; factúsque sal vitæ æternæ, pectora fidelium sapore condiuit. Siquidem piis in sancta religione proficientibus, numero diebus illis & merito Christianus exultabat populus: quia quosdam inflicto terrore virga præmebat, alios vero blanda verborum gratia demulcebat. Illos ab illicitis retrahebat asperitas, istos in pietatis proposito detinebat lenitas, dum ille ita disciplinam foris exageraret per increpationem; vt tamen intus dulcedinem seruaret per charitatem. In rationali enim iudicij, duo ferebat præcepta, doctrinæ scilicet ac veritatis: quatenus incẽtores malorum doctrinæ feriens spiculo, ad veritatem quæ in Christo est, iustæ æmulationis perduceret zelo. Inter multos autẽ quos Christo lucratus est, triumphalis sanctissimæ Radegundis palma emicat; quæ terreno iu[illegible] Principi, non poterat ab eius diuelli amore, cum quo iam fuerat deui-

cta

cta charitate. Hinc mundanis cupiens eximi, sanctarum virginum inhiabat adipisci contubernium, vt luculento earum exemplo, fragilem sexum & illæcebrosum vinceret sæculum. Cúmque hac de causa beatum virum conuenisset, & ille voluntati eius legalibus institutis contradiceret: ab ea audiuit, quod perdita ouis de manu requireretur pastoris. Quo fulmine percussus,[1] consecratum illico velum capiti imposuit, sanctæ professionis primitiis initiauit, quæque sequenda forent, quæque euitanda, vicissim, edocuit.

[1] S. Radegundis Regina efficitur Monialis.

S. Medardus ægrotat.

CAPVT XIIII.

HIc itaque si lictor eum stricto appetiisset gladio, libenter ac promptè animam dedisset pro Christo: nec momentaneam abhorruisset passionem, qui secularem nullatenus expauerat potestatem. Hoc enim optauit semper, vt sanguinis sui mereretur ablui effusione, nisi quod percussor corporis defuit. Nam martyrium Confessor impleuit. Sed istud perpessus in occulto, Diaboli tentationem iugi sustinuit prælio; vt quem consensu non raperet, saltem sibi delectationis stimulo subiicere posset. Ille autem in agonia spiritualis constitutus militiæ, constanter vt bonus athleta, ne vinceretur studebat vincere; nihílque hic ambiebat, quod eum aliquo modo ad prædestinatam impediret coronam. Factum est ergo, quò triumphum gloriæ de hoste caperet superato, & ad regem suum cum palma perueniret victoriæ, qui numquam in eius prælio nouit terga vertere. Nam ter quinnis annorum curriculis, Ponficicatus sui officium fœliciter administrauit. Sícque corporali percussus molestia; vsque ad extrema vitæ suæ, perductus est tempora. Securus itaque sustinebat iudicem, quem toto desiderio expectauerat venientem: quippe eum ab humanitatis consideratione, nec longo post, in contemplationem transferret Diuinitatis suæ.

S. Me

S. Medardum ægrotantem Clotharius Rex inuisit.

CAPVT XV.

1 *Regum veterũ erga Pontifices studium & obsequiũ.*

IGitur [1] Clotharius Rex Francorum, comperto quod vir Dei languore præuentus ægrotaret, festinauit eum inuisere: seque ipsius suppliciter commendare orationibus. Ad quem perueniens, animæquior de petita & accepta benedictione redditus est; ne quando doleret absentem, quem semper nosset se spiritu habere præsentem. Postquam autem de consolatoria lætificatus benedictione, deuotionis suæ sanctissimo viro exibuit obsequium; quid ipse haberet animi, sollicitè percunctari de sua studuit sepultura. Cuius proculdubio huiusmodi extitit responsum, quod in sua sede locum eligeret humationis; vbi titulum sortitus fuerat Apostolicæ dignitatis. Sed Rex saniore consilio vrnam tumuli alio in loco prouidebat illi; in regali scilicet Fisco, qui est in prospectu Suessionicæ vrbis situs. Ad illum reuera sacratissima eius transferre membra, & in eo reuerenter sepulturæ disponebat committere; ibique nobile super eum cõstruere Mausoleum, quod regia magnificentia, quandóque præcipuum faceret & sublime. Cúmque hoc fidissimo patrono intimasset, regalibus ille votis clementer fauit: totúmque se ipsius commisit arbitrio, quocumque deinceps ferret, ex animo prompto. Post hæc euoluto cursus sui tempore, acriúsque ad mortem dolore correptus est; plenusque dierũ, efflagitatum diuinis operibus Christo reddidit spiritum. Eadem vero hora qua de corpore erat exiturus, immensus splendor cælo prodiens, trium ferè horarum spatio, iacentis lectulo circumstitit, & cum eodem lumine, sancta illa anima carne exempta, de labore ad requiem, de terrenis transmigrauit ad cælestia. Sed huic assertioni in villa

2 *Charny villa.*

[2] Charnis presbyter verum testimonium perhibuit, qui hæc oculis experta fidelibus, postea fideliter ad notitiam tradidit. Sed ipso quoque momento inter

3 *Res mira.*

densos pluuiæ globos, maxima [3] calidæ aquæ erupit inundatio, quo mirabilis in obitu clarescerer, qui mirabilis claruerat in diuinorum mirabilium actu.

Nobilis

Nobiles exequiæ B. Medardo celebrantur.

CAPVT. XVI.

REferri vix poterit, quanta ad eius exequias, promiscui sexus & ætatis multitudo confluxerit. Fama volans, & tamen tanti prenuntia luctus, plurimos ad hoc incitauerat de lôginquis etiam partibus: paritérque c õuenerunt limitanei & extimi, quos Gallia suo sinu intercludit & ambit. Inter hos, Pontifices atque Primates, lugubri vultu pietatis affectum ostentantes. Illi in psalmis & hymnorum melodiis, isti vero virtutiferum corpus excipiebant, in deuotione mentis. Quod,[1] aromatibus delibutum, preciosisque inuolutum linteis, feretro diligenter composuerunt; & penetralibus inuehentes Ecclesiæ, ad tempus, condigno ibidem deposuerunt honore. Ruente autem crepusculo noctis,[2] funalia nocturnas vincebant tenebras præ immensitate luminis, omnísque illa Basilica, multis cereorum adornata lucernis resplendebat. Ita deuotus populus continuè vigiliis excubans & orationibus, vsque ad sequentis diei primordium, totam noctem[3] peruigilem duxit atque insomnem. Interea omnis Palatina cohors certatim properabat, pauperúmque & debilium sine nomine vulgus occurrebat: quos ille studio pietatis, ecclesiasticis facultatibus, propriísque alebat stipendiis.

1 *Corpora sanctorum Aromatibus delibuta.*

2 *Faces ad exequias sanctorum.*

3 *Vigiliæ ad funera.*

Rex ipse funeri B. Medardi inseruit.

CAPVT. XVII.

MAnè autem facto, Rex locum in quo cœlestis seruabatur thesaurus ingressus est; &[1] data præceptione, Missarum solemnia celebrari fecit. Quibus expletis, ipse in primis ceruicem seruili habitu flexit; & religioso cultu,[2] colli nuda, humerósque ad subuehendum aptauit loculum.[3] Deinde Pontificum primi Nobiliumque secundi, vel quibuscumque liber patuit accessus, beati funeris lecticam, per gaudia mixta pudori

1 *In Aula, Missæ Regiæ non debent nisi annuente Rege celebrari.*

2 *Nudo olim collo, vt in antiquis imaginibus cernitur, incedebãt Reges.*

3 *Pontifices & Nobiles funus gestant.*

dori sustulerunt. Sanctissimam vero deducentes glebam, in deducendo nullius sarcinam ponderis perferebant. Sed veluti venti flamine acta ipsa leuissimo cursu archa, ferebantur. Quibus ab vrbe egressis, quidam [4] cæcus se inter confluentes turbas obtulit; móxque substratus feretro, post diuturnas tenebras, lucis illustratus est radio. Vnde gaudia miscebantur gaudiis, per exhibitam sancti Antistitis virtutem, & per ostensionem miraculi, intuentes cœlestia facta, villam quæ dicitur [5] Atchiaca peruenerũt; vbique [6] Axonam fluuium præterlegentes, iter ad vrbem Suessionũ cum gaudio flexerunt. Qua opinione magis ac magis crebrescente, cum maximo religionis apparatu & obsequio, omnis Suessio obuia ruit Venerabili patrono.

4 Cæcus videt.

5 Atchiaca villa.

6 Axona fluuius.

S. Medardi Corpus, honorificè à Suessionibus susceptum, radiat virtutibus.

CAPVT XVIII.

SAnctus quoque [1] Banderidus eiusdem ciuitatis Episcopus, ad excipiendum illum [2] cum thimiamatheriis cum Crucib⁹ processit & ceroferalibus; stipatus hinc inde agmine cleri, simúlque innumerabili turba exultantis populi. Sociatus vero choris fidelium, in iubilo vocis, cælicolam excepit illum: indiuiduúsque comes factus est itineris, vsque dum ad contigua peruenerunt mænia ipsius ciuitatis. Tunc verò totis per propugnacula muris, reliqua multitudo exultabat in aduentu Præsulis; [3] qui ineuincibile munimen patriæ, & inextinguibile esset lumen sanctæ ecclesiæ. Ita virtutiferũ pignus solemniter exceptum, & habitum à ciuibus; maximum illis gaudium intulit, quibus illi suam præsentiam exibere placuit. Ad augmentum quoque gloriæ, [4] surdus repente auditum meruit recipere, qui tantam quidem intuebatur excellentiam, sed auribus perpẽdere modulatam non valebat concinentiam. Vt autem peplum loculo superiectum attigit, illúdque auri fide subnixus applicuit; resolutis illico abditis aurium, peruia audiendi claustra

1 S. Banderidus Episcopus Suessienensis.

2 Modus processionis.

3 Sancti tutelares Patriæ.

4 Surdus audit.

claustra homini sunt reparata. Si quidem surditate prius obturati patuerunt aditus naturæ, & ille continuo cantilenam audiuit psallentium, cuius eatenus acerba passio fraudauerat auditum. Qua propter vniuersi stupore perculsi, cum ingenti lætitia crepidinem litoris attigerunt; Denuóque torrentem Axonæ transmeantes; ad ipsius confinium applicuerunt prædij, in quo tumulanda erant membra beati Pontificis.

Locus sepulchro S. Medardi idoneus aptatur.

CAPVT XIX.

ENimuero Regalis ex antiquo Fiscus, interfluente prælibato amne, finitimus est Suessioni [1] Chroniacus, sicut diffusus territorio, ita proculdubio fertilis vsufructuario. Hunc densissimis opacum lucis, paterna antiquitas tradidit & authoritas, in quo simulachra idolorum gratissima sibi iam dudum domicilia collocauerant. Siquidem lapidea [2] Iani bifrontis imago, diu ad monumentum idololatriæ, ante fores constitit Ecclesiæ; & magnitudine præstans vanæ superstitionis effigies, Christicolis abolitæ gẽtilitatis vestigia dereliquit. In illo itaque haud procul à litore, leuissimum onus aliquamdiu depositum est; quia nondum ad summum peruenerat perfectionis, quod temporis oportunitas in construendo sepulchro exigebat. Primitùs enim succisa & eruta arbusta, eamdem terram cultoribus habilem reddiderunt; procúlque detrusa cum fruticibus ferarum lustra, hominúmque effecta conuenticula. Vnde eruderato agro & omni diligentia exculto, grata in conuallibus superficies, & noua per totum eiusdem loci ambitum enituit planities. Eliminata ergo omni spurcitia è medio, Religiosi Pontifices celebrauerunt religiosè [3] Encænia; & Nobile cõstruxerunt Mausoleum, quod tanti viri dignissimum esset receptui. Sed & ob depositionis illius testimonium, in loco in quo ad momentum quieuit, [4] saxea columna in titulum erecta est; quæ inserto nomine sacerdotis, desuper etiam tulit affixum vexillum sanctæ Crucis.

1 *Chroniacus Fiscus Regius olim delubrũ Idolorum.*

2 *Iani bifronis imago.*

3 *Dedicatio.*

4 *Crux erecta in loco in quo depositum fuerat ad tẽpus, S. Medardi corpus.*

S. Medardi Corpus graui pondere rigens, Regia liberalitate leuis efficitur.

CAPVT XX.

Constructo itaque sepulchro: cœlestem Margaritam deuoti viri ad tumulum deuehere, Regio adnisi sunt præcepto, sed suo frustrati conamine, casso in suis viribus defecerunt labore. Itémque exertis brachiorum lacertis, hæc eadem attemptare promptis præsumpserunt animis, verum operum victi magnitudine, protinus ab incæpto destiterunt voluntatis propriæ. Neque enim humani corporis species etiam grauissima, cuiuscumque ponderis esse videbatur materies, quæ ita solida subsisteret in se, ne ab omnibus hominibus aliqua posset moueri impulsione. Accito autem [1] Cõmentariensi, factáque solemni in conspectu omnium per chyrographum traditione eiusdem Fisci, partem mediam Pij Regis beneuolentia perpetualiter sancto delegauit possidendam. Certus ergo quod nulla subuehendi feretrum foret difficultas, cum summa fiducia, iussit exanimatum corpus ad locum sepulturæ deduci. [2] Mira res, illis namque constanter ad hoc insistentibus, vna quidem parte facilè moueri poterat loculus; altera vero tanta firmitate constabat immobilis, ac si ingens saxum rigesceret, pondere suæ quantitatis. Etenim beneuolentia ex dimidio leuitatem, tenacitas autem ex reliquo pariebat grauitatem. Dum ille quæreret reliquum, qui prius iam consecutus fuisset dimidium. Sed eiusdẽ rigorem tenacitatis: immensa Piissimi Regis benignitas compescuit, qui ad id appulit animum, ad quod sanctum Dei sensit mentis inflectere oculum. Priuilegium ergo ex integro Fisco præcipiẽs fieri, annulo suæ authoritatis insignitum roborauit, & super corpus positum, eundem beato Medardo cum integritate tradidit Fiscum. Postmodum vero, nulla votis supplicum obfuit interpolatio, sed manus applicantes ad feretrum, nec mora cum omni facilitate illud sustulerunt. Ita enim eis ponderosa illa cessit substantia, veluti leuissima esse putare

1 Commentariensis.

2 Vide rem miram.

putaretur ſtipula, & nihil vltra pertulerunt oneris, quibus affuit ſupernæ gratia propitiationis.

Ænergumenus ad corpus B. Medardi curatur, ac cæleſtes columbæ viſuntur.

CAPVT XXI.

FActum eſt denique, dum illi alacres per viam incederent; hominem ſanctiſſimis occurrere exequiis, attroci immundorum ſpirituũ infeſtatione peruaſum. Hic vaſtis compendum arctatus nexibus, vix in ſuis conſiſteré valebat veſtigiis, & vinctus manicis, prorſus omnem corporis amiſerat libertatem, ſed alieno ſuſtentatus adminiculo, poſtquam digitis tegumentum feretri attrectauit, expulſo Dæmone cuncta compedum vincula diſſoluta, proeúlque cum ingenti reſiderunt fragore in terram. Ille autem in ſe reuerſus, de ſua mirabili gratulabatur ereptione, libérque & alacer, exultantium populorum iter, vſque ad locum ſepulchri comitatus eſt. Cúmque ventum eſſet ad tumulum, [1] diuina Præſules Chriſti celebrauerunt ſacramenta, & cum deuotione, depoſito feretro in concauo defoſſi tumuli antro, ſanctiſſima condiderunt membra. Sed nec dum ſuperpoſito operculo, nouum à Deo miraculi prodiit myſterium; dum geminæ cælis patentibus columbæ viſæ ſunt ſuper eum quaſi nubes deſcendiſſe. Mox etiam deore eius columba niue candidior egreſſa, cæleſtia intuentibus cunctis ſecreta penetrauit; & euidenter innotuit omnibus, quòd per manſuetudinem, columbæ ſemper ſeruauerit ſimplicitatem. Cùm enim veritas dicat. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Serpentis aſtutia iugiter columbæ in eo accendit ſimplicitatem, & columbæ ſimplicitas ſerpentis temperauit aſtutiam. Sicque cor eius lenitate tranquillum, & zelo iuſtitiæ accenſum fuit; vt his ad eum volaret alis, cui indiſſolubiliter in perenni regno cohæret.

1 Miſſa ad ſepulchra ſanctorum.

Matth. 10. 16.

Ecclesiola de viminibus ad corpus S. Medardi construitur, & miracula multa eduntur.

CAPVT XXII.

SEpulto itaque venerandi Pontificis corpore Rex Chlotharius pro sua olim anxiabatur pollicitatione, & de constructione templi vt spoponderat, varia agebatur procella perturbati animi. Cui quoniam necdum suppetebat in sumptus, vnde ad presens complere promissum posset opus, interim exiguam erigi super tumbam sancti, exilibus tantum intexta virgultis, capellulam fecit. Hæc autem, quanto plebeia iudicabatur opinione inferior, tanto virtutum exibitione apparebat gloriosior, & per potentiæ effectum, quampluribus sanitatis quoque fiebat signaculum. Nam tenues sæpè hastulæ ab ipsis quibus constabat viminibus decisæ, ad dentium dolorem effugandum, creberrimis se attollebant præconiis signorum. Quidam enim nomine [1] Charimenus [2] Cheldeberto Francorum Regi veluti Referendarius hærebat familiaris; quem huiusmodi infortunia acerrima, & pœnæ intolerabili præssura vexabant. Sed credens, quòd beati viri suffragia illi consulere & in isto possent: cum deuotione, sicut alij, ad eamdem virtutibus insignem Ecclesiolam deuenit. Cúmque ostium occlusum reperisset, iámque pulsanti nemo adesset qui aditum præberet; confisus oppidò de virtute patroni, quamdam ab ostio, fulgēte machęra portiunculam decussit. Quæ postquam locum cui noxius insederat dolor attigit; omnem protinus ingruentis morbi iniuriam depulit, & ille domum incolomis regressus, de huiusmodi genere morbi nequaquam laborauit vlterius. Sedet virtutifer eiusdem patris baculus, plurimo fuit tempore sanctimoniæ habitus; de quo nonnulli variis langoribus obsessi; expulsis incōmodis, rediuiuæ sanitatis multoties sunt remedia experti. Ipsius quippe tactu, febrium crebrò tepuit feruor, immanissim[e] immundorum spirituum siluit furor. Et si quid extitit sinistri; medica virtus, potenti medicamine pertubauit.

1 Charimenus Cancellarius.
2 Childebertus Rex.

Miracula

Miracula S. Medardi ad tumulum patrata narrantur.

CAPVT XXIII.

SVccedentibus autem prosperis, non multo post idem locus eniruit insignis: ipsaque tumuli vrna, maximo laudis & honoris sumptu resplenduit proue-cta. In construendo enim templi fastigio, Regia munificentia omnis adhibita est diligentia, quod prosperè fundatum, strenuè vsque ad perfectionis conscendit apicem. Quo in diuinæ laudis titulum erecto, maxima consequenter miraculorum executio prouenit, & euidenti claruit ratione, cuius sacer locus reliquias, intra ambitus sui cohibuerit septa. Nam prolixæ est sententiæ, quæ & quanta per eum magnalia vis Diuina operata sit referre, cum multiplicia tantarum virtutum insignia, vix perita alicuius possit includere facundia. Siquidem cæcis ad lumen redeuntibus, cum eis diù negata paterent luminaria, orbatis vultibus dies refusus, per sanctum Deifica præstabantur mirabilia. Et quia interioribus ruptis penetralibus, peruia fiebant surdis diurinæ claustra surditatis, cælestis potentia, liquidò eminentia sublimium refulgebat operum. Vt autem æterni gloriam Regis, in voce exultationis & confessionis decantaret lingua mutorum, soluta perfecta perfectè nouerat verba edere. Sed & manci habilitate destituti manuum, agilitati operis prorsus reddebantur idonei, & quibus contorta vestigia nutabant, libera ambulandi facultas, per beati Sacerdotis suffragia ad plaudebant. Squalida nihilominus læpra depulsa, multorum corpora nouæ mundiciæ decorabat gratia, & tenera cutis, omne in se virus obscœnæ adimebat pruriginis. Si quos verò captiui abreptio sensus peruaserat, ad mentem in momento sanctissimus Pontifex reducebat, sicut & in antiquum reuocabat robur, quocumque modo Paralysis miseros attriuerat artus. De Dæmoniacis autem, cur reticeo in quibus illi plena suppetebat copia? Spiritus enim immundus, sæpius ab obsessis intercessionis illius ope expulsus est. Hos ergo, etsi ferrea pon-

dera arctarent, mirabiliter tamen dissoluta procúlque vasta compedum relisa sunt vincula, & illi ad templum Pontificis gaudentes & alacres, liberis confluere potuerunt vestigiis. Quicquid enim debile vulgi venerat, prompta in melius ad sanandum restaurabat virtus, & nemò de se dolebat, quod prosperè alteri sentiebat contigisse.

Homo Paralyticus ac mutus curatur.

CAPVT. XXIIII.

VT ergo de generalibus ad specialia transeamus, quidam [1] Paralyticus omnium mẽbrorum destitutus officio, præ foribus templi, diu eiectus & expositus excubauit, hic enim vtroque pede in posteriora reflexo, ad vitam quoquomodo semiuiuens tenebatur imago, quia & manus nugaciter vacabant ab opere, nec ad aliquid agiles exeri, nec dissipato saltem ori, habiles erant applicari. Insuper lingua palato adnexa, ipsa penitus loquendi efficaciam confuderat, vt veluti informe monstrum, quoddam aliquo modo putaretur & esset simulachrum. Quibus omnibus incommodis, tandem expetita Præsulis benedictio affuit, & postquam miserendi aduenit tempus, perfectus vigor singulis rediit artubus. Erectus námque, in pedes constitit, firmam manuum sanitatem æger recepit, & resolutis linguæ penetralibus, muneratorem suum dignis prædicauit, extulit, & prouexit laudibus. Sic homo ille incompositus, ab illa conualuit infirmitate, meritis sancti Antistitis interuenientibus, cuius etiam munere, patriam cognationémque, cùm integra reuisit sospitate.

[1] Paralyticus.

Manca mulier, manus obtinet vsum.

CAPVT XXV.

ALio nihilominus tempore, quædam admodum paupercula extitit mulier, cui arida manus, omni, exausta dependebat humore vt ramale vetus.

Hæc

Hæc enim Marcida, arescente neruorum compage, tantum torpebat ad otia, impósque laboris, solo inhærebat brachio, plenitudine viroris effœta. Cùm autem relatû multorum, comperisset ad sancti memoriam, creberrimè ægrotantes concurrere, eiusdem amoris facibus accensa, ad locum toto orbe venerandum peruenit anhela. Inter promiscuas verò turmas, sacras eadem qua aduenit nocte [1] vigilias continuauit, & sequentem diem cum pluribus, festiuum in diuinis exegit laudibus. Sed dum fraterna caterua sacrosancta publicè [2] Missarum solemnia percoleret, ecce nerui protendi, & ex improuiso ac se inanimata cœpit species animari. Ventilatis namque digitorum articulis, continuò manus illi optentu reuiruit sancti Pontificis, rediénsque in florem, muliebrem denuo didicit inire laborem. Accedens ergo ad altare cunctis intuentibus, incolumem protulit manum: ibíque suo satisfaciens desiderio, sospes ad propria cum ingenti remeauit lætitia.

1 Vigiliæ in sanctorum festis.

2 Missa à cœnobitis decantatur.

Altera fœmina manum recuperat.

CAPVT XXVI.

Altera item mulier tenuissimis suarum rerum facultatibus pauper, à primeuæ ætatis vagitibus, eodem agebatur infortunio, in annis proculdubio senilibus. Nam arefacta illius dextera, spem ei salutem, auxilium, consilium, subduxerat, & ab ipso geminæ ortu natiuitatis, perplexis in vola digittis, effectum pariter ademerat laboris. Confidens autem sibi posse sancti virturem succurrere, quę profectum salutis aliis consueuerat inferre, cum copiosa manu debilium, ad eumdem vbi ægris frequens patebat medicina, suppliciter accessit locum. Vbi cum aliquot inuigilasset diebus, in continuis piæ obsecrationis persistens precibus: quod penè ex materno vtero amiserat, diu optato Sanctissimi Cõfessoris Christi meruit patrocinio. Siquidem post diuturna nimiæ ægritudinis tempora, aridis in momento articulis, rediuiuæ iuuentutis gra-

tia resplenduit, & cutis superducta manui grandæuo consumpta situ, maxima pars miraculi reuirescentibus extitit neruis. Eadem insuper dextera, ita in oculis cunctorum apparuit sanissima, ac si in ea nihil periculi, in tractacto tam longo vitę suæ spatio pertulerit. Tunc primum compos lanificij, muliebria feliciter exercere opera didicit, & quæ prius diurnam sibi ostiatim prouidebat stipem, postmodum colo, fuso & filo, superstitem vegetauit senectutem. Incolumis ergo effecta, in iubilos vocis collata sibi attollebat beneficia, repeténsque domum, diuinum quibuscúmque potuit reuelauit sacramentum.

Dæmoniacus amens ac corpore impotens sanatur.

CAPVT XXVII.

ALius item dæmoniacus, manicis vinctus & pene indissolubili compedū affectus onere, cum abreptione illa iniqua, libertate mentis & possibilitate carebat attriti corporis. Priusquam itaque vestibulum, aut ipsum interioris atrij sanctuarium libasset, morbidis admixtus aliis, aliquamdiu inter diuersis præpeditos subsistit passionum calamitatibus. Vt autem, veneranda sacratæ ædis limina attigit: continuò, vt exanimis inter manus sustentatium corruit, & immania habenarum pondera cum ingenti resilierunt fragore, altrinsecus distributa. Spiritus quoque immundus continuò a peruasa exiuit domo, illéque in se rediens, perfecto plenariæ sanitatis conualuit vigore. Postquam enim antiqui hostis euasit captiuitatem, protinus emeriti sacerdotis interuentu ad mentem rediit, & erutus à Dæmone, in semetipso didicit, cuius grauissimum paulo ante pertulerat iugum. Frequens ergò populus, omnigenis id quod acciderat laudibus efferebat, prædicans Dominum mirabilem, cuius magnificentia, magnifica opera magnificum fatebantur Confessorem. At ille cui sanitas fuerat concessa, in Domino Deo præcordialibus triumphabat votis, duplicíque ditatus munere, integra deinceps animi & corporis prosperitate donatus est.

Peroratio

Peroratio Vitæ S. Medardi.

CAPVT XXVIII.

PLurima vero restant, quæ per sanctum Dei mirabiliter ædita constant, nequaquam quidem tradita literis, verum multiplicibus frequenter signorum propalata experimentis. Hæc itaque etsi liquidò non elucent, gesta tamen in laudis eius trophæum proculdubio clarent, quia paucorum exhibitio, firma & euidēs est plurimorū certitudo. Incessanter verò fierēt, si vtilitate rectitudinis, aut ratione appeterētur iustę necessitatis, & toties inculcarentur, quoties inculcari dictante æquitatis ratione iudicarētur. At tamen crebrò ad sepulchrum eius ægri veniunt, & optata suæ sanitatis remedia referunt, sicque remeant cum gaudio, qui se alicuius infirmitatis oppressos angustia, cœlesti offerunt medico. Quæ omnia ad laudem illius, illius fiunt plenitudine gratiæ, cui in perfectione totius cohærēt iustitię. De qua plenitudine beatus Medardus Confessor & Episcopus, in superna curia cum Angelicis exultat spiritibus, & quod hîc acquisiuit in itinere, proculdubio adeptus est in peruentione. Iam nunc ergò ad eum nostra conuertentes vota, supplici prece ipsius exoremus patrocinia, vt pius quærimoniarum nostrarum in terra auditor, & clemens pro eis in cælo dignetur assistere suffragator. Sícque nobis delictorum impetret veniam, qui hodierna die ad cælestem feliciter peruenit gloriam. Præstante Domino, &c.

Explicit Fortunati Presbyteri Liber vnicus De Vita S. Medardi Episcopi & Confessoris, recitatus populo in ipsius festo.

SEQVITVR SERMO ANONYMI *veteris authoris, de Primi templi S. Medardi statu, eiúsque vt maius fieret lapsu, & de interitu Guarimberti Abbatis simúlque Episcopi.*

OPeræ pretium est fratres Charissimi, vt in memoriam reuocetur, quo excellentiæ cultu & religionis prouectu, locus beati Medardi per succedentia tempora effloruerit; & in seruorum suorum hostes, quanta interdũ vltione eius ira efferbuerit. Chlotharius namque Rex Francorum, beneuolus erga obsequium & reuerentiam sanctorum; quòd ante mortem sanctissimo spoponderat viro, post delibationem corporis illius, efficaci in quantum licuit administrauit studio. Collectis enim necessariis in sumptus, ad perficiendum quæ vel Regifico luxu, vel promptissima quorumcumque fideliũ oblatione exhibita sunt; Nobile templum construere, mira peritorum cœpit latomorum arte. Hoc itaque subtili fundatum artificio, luculenti satis supérq; prouectus ingenio, ad vnguem in breui temporis spatio perduxisset, nisi communis eum mortis sententia, heu prohdolor, rapuisset. Nam [1] Turonis ad sanctum Martinum gratia pergens orationis, piis illum precibus ac munerib[9] placauit; circumquaque etiam posita monasteria præcordiali perlustrans] voto, singulis prout visum est, donaria distribuit dictante Spiritu Sancto. Regressus ergo in Gallias, [2] venatum in [3] Cotiæ saltu abierat; ibique valida ferbe correptus, corporis cœpit destitui viribus. Inde [4] ad Compendium villam reductus, viámque humanæ carnis ingressus; regni reliquit habenas, qui suæ ditioni exteras quoque nationes subiugauerat. Cuius corpus suorum officiis, funebri [5] triũpho Suessionicæ illatum est ciuitati; & in eadem quam cœperat, necdum finierat basilica, condigna ante sanctum Dei tumulatum reuerentia. Huiusmodi quippe habere debuit sepulturam, qui in eo stabilem suæ mentis defixerat

1 *Clotharij Religio.*

2 *Reges Francorum dediti venationi.*

3 *Saltus Cotiæ.*

4 *Clotharius apud Compẽdium moritur.*

5 *Clotharius Suessioni humatus.*

defixerat anchoram; quatenus ab illo nec morte posset dissolui, quem in vita vnico semper affectu habuit. Decessu autem illius lugubri, grauissimo omnis Gallia mœrore infremuit; & opus illud egregium, permutatione regalis sceptri, elanguit suspensum. Sed sicut malæ soboles, actiones malorum parentum imitantes, ad reatum eorum, paternæ existunt præuaricationis hæredes; ita boni filij, ex bonis procreati parentibus, ad laudem illorum, omnibus excrescunt virtutibus. [6] Sigebertus itaque eiusdē filius Chlotharij, patri vnanimi Francorum consensu in Regnum successit; studiosus diuinæ religionis fundator, sicut indefessus Christianæ professionis emulator. Hic intimo cordis prouocatus zelo, eodem quo & pater, erga sanctum Dei amoris flagrauit incendio; & opus quod illius morte fuerat interruptum, pietatis studio, prosperè vsque ad ipsum perduxit fastigium. Quod scilicet cœnobium, vtrobique miranda sui habitudine conspicuum; interius ordine simul & religione cleri; decenter adornauit. Exterius verò prædiorum suorum delegationibus, solenniter ampliauit: feliciter extulit, strenuè prouexit. Deinde [7] fraternæ inhians neci, cum in Tornaco ciuitate Chilpericum obsidere, præparatis disponeret insidiis; versutia [8] Fredegundis vxoris suæ, regimini terminum imposuit, pariter & vitæ, Gladium enim quem fratri intentauerat, in sua versa vice retorsit viscera; & inde protinus interiit, vnde cæca mente alterius insidiabatur sanguini. Hunc enim [9] Terüennenses gemini tyrones, fraudulenter super se in Regem eleuare simulantes; spiculis repentè improuisum vibrauerunt [10] per latera, & inuitam euomere ipsi pariter procumbenres compulerunt animam. Cuius corpus preciosis vestibus inuolutum, [11] Lambris est cum ingenti suorum merore perlatum, & postea in eadem quam mirificè construxerat Basilica, [12] iuxta paternum latus magna reconditum gloria. Hæc est nempe illa sublimis Regia, nobilitate sui præstans & operis subtilitate inclita, quæ in suo solido tādiu perstitit statu, quoüsque paternam monarchiam Hludouicus suscepit [13] Augustus. Quo vicem suam agente

6 Sigebertus Rex Francorum primi Clotharij filius, laudatus.

7 Chilpericus Rex.

8 Fredegundis Regina.

9 Terüennenses.

10 Sigebertus Rex à Terüennensibus occisus.

11 Lambri.

12 Sigebertus Suessioni sepultus.

13 Ludouicus Pius Imp.

in ſceptris, qui eadem aula interioris atrij claudebatur auguſtiis, ita eſt à fundamento diruta, vt lapis ſuper lapidem, in tota illa nequaquam relinqueretur fabrica. Nam idem glorioſus Cæſar, [14] virtuti fera beati Sebaſtiani Martyris membra, eidem iam dudum loco inuexerat, & ideo diuina virtus promptior ad medendũ quibuſque patebat debilibus. Propter concurſum ergo inſolitámque populi frequentiam, quæ cotidie ob innumera mirabilia meritis eiuſdem exibita martyris accreſcebat, prefatus Princeps eamdem priorem funditus euertit domum, quod minimè eſſet capax populorum, ad tantum ſpectaculum vndique confluentium. Vnde ex ipſis infinitæ oblationis expenſis, aliud templũ multo maioris adorſus eſt quantitatis, omnibus idoneum ſuperuenientibus: cuius ſcilicet omnes cohibere poſſet ambitus. Quod cum omnium decus virtutum obtineret, totiúſque ſchema dignitatis & gloriæ prætenderet: nulli extitit inferius, dum vniuerſis elegantia ſui, eſſe claruit ſuperius. Hæc inquam domus à [15] Marcommannis olim exuſta, ab illis maxima ex parte honorum decidit gradibus, quibus conſtabat, & quaſi ad poſterorum dedecus, ſolum ſuperſtes relictus eſt immenſus congeſtorum lapidum aceruus. Hæc etiam iſtis hodietenus ſupereſt temporibus, quæ tribus dimenſa interuallis, vaſtam ſui corporis quantitatem præfert omnibus. Teſtitudine videlicet eminens, longitudine vero atque latitudine plurimum excellens. Proceſſu itaque temporis, cùm iam idem locus foret inſignis, poſt venerabilis viri [16] Auſberti deceſſum, qui eidem præfuerat cœnobio. [17] Vvarimbertus eiuſdem loci primatum ſuæ tyrannidi rexit ſubactum. Defuncto autẽ [18] Drauſione Sueſſionicæ vrbis Pontifice, apud Regem pecuniæ magnitudine, & amicorum obtinuit interceſſione, vt & Pontificatus dignitatem adminiſtraret, nec tamen aliquo modo, priſtini officium prioratus amitteret. [19] Erat enim in curia frequens, & plurimum inter Regis Domeſticos valens: vnde tametſi difficulter, tamen ſuæ cupiditatis effectũ obtinuit efficaciter. Vtriſque ergo prælatus gregibus, aſtutam vapido ſeruabat

14 S. Sebaſtiani corpus apud S. Medardum Sueſ.

15 Marcommani populi exurũt S. Medardi Baſilicam.

16 Ausbertus Abbas S. Medardi Sueſ.

17 Drauſio Sueſſion. Epiſ.

18 Vvarimbertus Sueſſion. Antiſtes & Abbas S. Medardi.

19 Hæc ars agglutinandi beneficia, plus iuſto hodie viget.

at sub pectore vulpem, illos districtius æquitatis
gens ratione, quibus in ouina prius subdole præfue-
at veste. Nam cum hos à secularibus turari debuis-
et impedimentis, secularibus sine cessatione prouo-
abat irritamentis, continuas infligens quærimonias,
uas defédere iustitiæ authoritate debuisset, inflictas.
i quidem quæ illorum suppetebant victui diripiens,
r in suos necessaria illis vsus retorquens, instanter
rofligabat bona, quæ veri sacerdotis, clypeo virtutis
ppugnat tutela. At illi quibus ingerebatur calum-
ia, illata damna & opprobria non æqua perferebant
atientia, ignari quo pacto illi resisterent, cuius gra-
issimum in miserrima subiectione iugum suscepis-
nt: Igitur spatiosus regalis prædij fundus Matuallis
qui quasi Bonauallis interpretatur nō ex Latina at- 20 *Matuallis.*
ue Britannica cui finitimus est lingua, sed ex vberta-
s abundantia plenæque fertilitatis copia. Sicut enim
rritorio diffūditur, ita ampla marsupia debito com-
let censu, quia dum in latum extenditur cespitem,
equentem immensæ possessionis præfert cultorem.
unc Sigibertus Rex Francorum, spectabilis præce-
entium pietate regum inter multa collata beneficia,
erpetim sancto Medardo possidendum delegauerat.
uius quia Cænomanico pago adiacet terminus, pro-
ilque diuiditur à Suessionicis finibus, difficillimum
debatur esse officialibus, infinitos ad monasterium
mptus conducere. Ideo annales eius reditus, per
ngulos certatim annos distrahebantur., eorúmque
ræcia in diuersa monachis distribuebantur. Nam
alis & mellis species, & aliæ quæ facilius deduci
ossent, inde emebantur vtilitates, taliterque onusta
urima ad cœnobium plaustris deuehebantur dolia.
oc Vvarimbertus considerans, obuius captata opor-
nitate cum superbia ibat; & inreuerens ac lubricus,
nerata plaustra ad propria, suis deducebat exultanti-
is. Illi vero induebantur confusione, qui concessa
perno munere priuabantur possessione; & per acer-
ma improperia, profunda ab immo pectoris multo-
es trahebant suspiria. Factum est ergo quadam
ce, dum exterioribus carnifex studeret curis inhia-
re,

re; vt explorata fratres eius absentia, hæc eadem venientia, in suas audacter diuerterent & reconderent apothecas. Quod ille audiens, factúmque nimium egrè ferens, in iram continuo exarsit; & præsumptuosam eamdem temeritatem, condigna interminatus est sententia plecti. Turbatiècontra fratres, [1] ad orationum præsidia se contulerunt vnanimes, & triduanum agentes ieiunium, precibus ac lachrymis supernum constanter implorabant auxilium. Quo tempore nulla in choro vox audiebatur, sed constitutis tantum horis, psallentium labia mouebantur, [2] dum sub silentio ac lugubri, percurrerentur omnia: quæ decore Ecclesiæ excellenter deuotio instituit Christiana. Sed hæc res in oculis tyranni, inuidiæ, odij, & discordiæ seminarium maximè exstitit, indéque doloris sumpsit supplementum, vnde ei respirationis prouenire debuisset incrementum. Quid multis immoror? Tandem in sedem rediit, ac si vltionem de preuaricatoribus prauæ exacturus consuetudinis, primóque surgens diluculo, cum valida manu ad locum venit, concitato spiritu pariter & animò. Deinde comitibus Regiam pulsantibus, nemo, clausis diligenter ianuis, responsum dedit interius; quia per procacem Episcopum, omnes in commune promissum sibi metuebant exitium. Ille vero accedens propius, crebris easdem ianuas pulsabat ictibus portas simul collidês, & [3] æreas fortiter valuas, iracundia plenus concutiens. Ad hæc æditu orum vnus, minus prouidè arreptis templi clauibus, ei processit obuius. Itaque reseratis ostiis, vir sanguineus cum spiritu introiuit furoris. Nam mox sublata altius dextera, aperientis capiti tam validè illisit ferulam, vt totus sanguine cruentatus, liuidam faciem & fœdata ora, ad ingens referret dedecus. Vnde vt erat mœrens, imprecatus est ex animo, quod cælestis protinus clementia, euidenti declarauit iudicio. Quoniam ille non tulit impunè, quod in seruum Dei nimis crudeli inuectus est examinatione. Nam proteruè pergens oratum, vix poplitem flexerat ante Sancta sanctorum: & ecce contigit Diuinitùs, quòd cuncta illius interiora proruperunt per alui secreta, & super

1 Placandi Deum optimus modus.

2 Mira doloris indicia.

3 Ærea valua.

per pauimentum sunt effusa, qui sicut immunis pietate, ita procul dubio vacuus remansit & ventre,[4] exitúsque testimonium perhibuit, quod Sacerdotis vita, longè Sacerdotij merito impar fuit. Cuius corpore extra templi limen eiecto, reliqua quoque spurcitia, fidelium eliminata est obsequio, & ille locum sepulturæ in cœmeterio, qua dignus fuit, exhausti corporis habuit humatione. Hinc pastores animarum metuant, ne deterior eos aliquando pœna inuoluat, & cum discretione præesse discant subditis, ne forte subditi extra discretionem, effectu careant salutis. Cum enim homini adprimè in vita vtile sit, vt *Ne quid nimis.* liquidò claret quod disciplinam hac debent cautela moderari, vt timor nequitiam compescat, & amor iustitiam exercendo prouehat. Ita successus proficiet subiectorum, & profectus reuera exagerabitur præsidentium, eruntque omnia in omnibus, quatenus æquè Omnipotens Deus, honorificetur ab omnibus. Meminerint quoque rectores Ecclesiæ, ne peccata populi assuescant comedere, & illorum rapiant substantiam, pro quibus ponere debent, si necessitas exigit, & animam. Pro ouibus etiam Christi, terrena omnino debet facultas distribui, ne dum sua illis auferantur, quibus corpora in diuinæ seruitutis tyrocinio vegetantur. Qui ergo pro commissis non dat terrenam substantiam, nec pro eisdem aliquando dabit animam suam, cum à primo minimo, perueniatur ad extremum maius, & postremum maius nemo apprehendat, nisi prius primum minimum exerceat. Sacerdotes vero Dei, verbo semper & opere oportet informari, quo & si sit qui bona proferat, consequenter tamen non desit, qui imitari studiat. Sed qui aliena diripit, pastoris pro certo officium amittit, & inde reprobus, à recto veritatis tramite fit deuius. Igitur nec subiectos subiectio conterat, nec prælatos excelsior locus extollat, sed isti humiliter vice filiorum pareant, illi vero loco patrum, temperanter quæ præcipienda sunt præcipiant. Si res prælati se se aliter habuerint cuiuscumque, ille procul dubio Guarimbertus erit, qui in causis subditorum, animi motum, non dilectionis considerauit

[4] *Horrenda mors.*

derauit affectum. Enimuero de principalibus beati Medardi gestis, aliqua scriptoris compendiosa oratio perstrinxit; quæque in his & in illis potuit reperire, in vnius congeriem quantitatis coaceruare, moderata instituit breuitate. Nam præclara ipsius vita, angusta olim fuerat ratione inclusa, virtutúmque eiusdem insignia, cum translatione corporis quadam propemodum infantia, vilibus exarauit scedulis. Cum ergo succincta esset Fortunati authoritas & negligenter habita legentibus displiceret. Posteritas vtraque ex precepto obedientiæ opuscula, vna coire scriptoris & cohærere fecit armonia. Iustum quippe videbatur esse, vt suæ seruitutis debitum persolueret saltem ex officio linguæ, quatinus beati viri præconia quodam glutine compacta, & honestate digesta, paulo prolixior dilicudiórque expediret sententia. Nec in aliquo illi voluit viro derogare, qui eiusdem patris vitam, metro iam dudum & arctissima edidit oratione, sed quæ ille ac si in transitu tetigit, hæc iste mediocri dilatare calamo, operæ precium duxit. Quæ vero perfectus orator in relatione præteriit, hæc iste nouus relator, posteris tradere ad notitiam procurauit. haud suis commentis extorta, verum veteribus antiquorum vtcumque carthulis inserta. Rationi ergo videtur Fratres congruere, vt tanti patroni merita, dignis mecum studeatis laudibus efferre, qui cum habeat domum non manufactam sed æternam in cælis, temporalem tamen aulam reliquis sublimiorem semper habuit in terris, & vti suos ab inuisibilium impetu hostium custodit, ita ab incursione visibilium sæpè suæ intercessionis ope defendit; eósque in cælesti secum amplectitur tabernaculo, quibus pastoralem diligentiam in presenti adhibet seculo. Ipse námque familiam Dei, inter naufragia gubernat fluctuantis Oceani; ne nauim nostram, procella tempestatis abripiat: aut in æternam prædam, pyrata crudelis abducat. Quam nimirum familiam, ab illo olim suscepit regendam, qui suis discipulis, ac per hóc fidelibus cunctis ait.
Matth. 24. 25 *Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit*
Rom. 12. 3 *Dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tri-*
cici

titi mensurã. Hinc Apostolus dicit. *Vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei.* Quod ergo tritici mensuram Christus nuncupat, ipsam mensuram fidei Paulus apellat, vt intelligatur, nihil, aliud esse spiritale triticum, nisi Christianæ fidei venerabile sacramentum. Quapropter fratres vbi thesaurus noster est, ibi studeat & cor nostrum esse, quatenus ad amorẽ supernæ sortis anhelemus: ad quam beatum patronũ nostrum, iam peruenisse confidimus. Itaque æternis admixtus ciuibus, diuinam exoret clementiam pro nostris reatibus; illúmque nobis faciat placabilem cuius sempiterna gloriá per continuam fruitur visionem. Sed ad hæc agenda, suæ misericordiæ manum Vnigenitus Dei inferat; cuius regnum & imperium solidè subsistit & permanet, in secula seculorum Amen.

Sermo de Sanctis Medardo & Gildardo, Anonymo quodam veteri authore.

SAnctorum Confessorum gloria, per condigna dilectissimi fratres exageranda præconia, illíque in laudis promouendi sunt titulum, qui Christo semper confitendo, verum perhibuerunt testimonium. Cùm enim minima de eo denunciarent, maxima autem constanti animo prædicarent, in vno quidem Angeli, in altero vero dignè nuncupari meruerunt Archangeli. Et quia Apostolus ait. *Templum Dei sanctum, quod estis vos.* Cuius facti sunt templũ, ipsius proculdubio ara & regale extiterunt sacerdotium. Nam in illa æterni regis mensa, placationis immolantes & expiationis hostiam, per vota piæ Confessionis, sæpè gratum Deo sacrificium humanæ obtulerunt reconciliationis. Vnde & in munere virtutis, vim obligationis potestatémque obtinuerunt solutionis: vt quod eorum sederet arbitrio, ratum per diuinam authoritatem esset in cælo. Pro talibus ergo meritorum prærogatiuis; iure in titulum promouendi sunt laudis, quos pro sui nominis confessione, amoris intimi priuilegio donauit ipse Rex iustitiæ. Sed illi Dominum verè amant, quorum mentem delectatio praua ex consensu

1.Cor.3.7.

consensu non superat: qui etiam eò ad amorem eius incalescunt, quò cedere clandestinis imminentium temptationum subreptionibus nesciunt. Siquidem indissociabiliter accensi, cælestibus merito inter Cherubin & Seraphin numeros, deputantur, ibíque sortem suæ accipiunt vacationis, vbi continuæ contemplationis studio, anchoram defigunt mentis. Cuius perfectionis culmen, dum beati Confessores attingere deliberarent, studuerunt nil in hoc mundo appetere, verum solo conditoris sui desiderio ardenter inhiare. Terrenis quippe abrenunciantes concupiscentiis, carnalibus omnimodè semetipsos crucifixerunt lasciuiis, quò sua membra hostiam offerrent viuentem, sanctam Deóque per rationabile obsequium placentem. Et quia noluerunt huic sæculo conformari, sed constanter in nouitate sensus sui instituerunt reformari, secundum interiorem ambulantes hominem, sanctis incitati sunt successib⁹ de virtute in virtutem. Ad illum enim indesinenter anhelant, cui deuotis mentibus vsquequaque inhæserant, quia pennas assumpserant tamquam columbæ, per quas volare ad cælestia possent & requiescere. Dominum itaque verè amauerunt, cuius mandata & præcepta custodierunt, quatenus ab eius diuelli amore, nec in ipsa possent, etiã cum efferuesceret, temptationũ inflictione.

Luc. 12.35. Cùm autem veritas dicat. *Sint lumbi vestri præcincti, & Lucernæ ardentes in manibus vestris.* O quot sibi cruces consciuerunt, qui in suo corpore luxuriæ fluxum

Castitas longum Martyrium. edomare potuerunt! Sine ferro etenim, longum martyrium in suis pertulerunt membris, vt quod sanguinis non contulerat effusio, conferret etiam prolixa in attritione flagelli, membrorum vexatio. Ac primum illis in tenacitate cibus & in .·. : . : : erat potus, cum indicta parsimonia in vtroque, veluti sine, Cerere & Libero, venerẽ cõstare frigere. Pallida ora præ nimiis, trahebãt ieiuniis, setiger habit⁹ sitũ induxerat Ethyopicæ cutis, & in vigiliis cõstans erat animus, ne mens Deo deuota vacabat ab orationibus. Præcinctos quoque lumbos habebãt, carnis luxuriam cohibentes per continentiam, & lucernas ardentes tenebant in ma-

nibus

nibus suis, per bona opera, lucis exempla monstrantes proximis. Cúmque nec castitas magna sine bono opere, nec opus bonū sit aliquid sine castitate, vtrúmque tamen agebant per discretionem, ne appetitus laudis, animi ad alia tendentis frangeret intentionem. Præcinctis igitur lumbis, lucernas ardentes tenebant in manibus suis, quatenus & munditia castitatis esset in corpore, & palàm ipsum lumen veritatis clarescere in operatione.

Inter hos sane magnæ venerationis viros, beatos Medardum & Gildardum esse nouimus egregios, qui serpentinæ prudentiæ astutiam, & columbinæ simplicitatis piam æmulati sunt innocentiam. Horum quidem vnus præmebat vicia, alter vero virtutum illibata seruabat iura: & cautela vtriusque, fermentum malitiæ & nequitiæ solerter nouerat cauere. Per hoc in errantes inuehebantur, sed per illud inuectionis suæ habenas moderabantur; quia cum in ore sonaret correctio: nullatenus tamen, in corde paterna dormitabat oratio. Nam dum censura suum teneret rigorem, leuitas quoque cordis prætendebat mansuetudinem, & quod istius eraserat lima, illius per compassionis gratiam temperando curabat litura. Hinc ex iudicio iustæ examinationis, facti sunt euidenter throni su. conditoris; per quos & sancta Ecclesia regebatur; & plerúmque de suis infirmis actibus, etiam electi iudicabantur. Ergo quod vnius exacuit vigor, hoc in eis moderari alterius non destitit tepor, dum columbæ simplicitatem, astutia serpentis accenderet, & astutiam serpentis, columbæ simplicitas temperaret.

Subnixi vero voluntate bona, quibuscumque in tribulationis succurrebant angustia: & qualibet affectis calamitate, opem suæ consolationis, inolita adhibebant miseratione. Quod enim sibimetipsis, hoc proculdùbio omnibus imputabant aliis, nec præiudicabant in aliquo, qui omnibus omnia facti fuerant euidenti salutis iudicio. Nam aliena damna, ac si propria conquerebantur fore incommoda, quibus detrimenta aliorum iam annuente Deo, multarum pepererant incrementa virtutum. Sed & renuebāt inferre,

quod sibi inferri nullius cupiebant exactione, nec negabant alteri quod suæ consultum esse prouidebant, & proficuum vtilitati. Cúmque in Deo amicum, & inimicum diligerent propter Deum, dilectione Dei Matth.7.12. vigebant ac proximi, *Vbi Prophetarum plenitudo, & totius summa legis consistit.* Quo nimirum holocausto, nil vmquam offertur locupletius Deo: quando per hoc quod illi immolat, benè semetipsam anima in ara cordis mactat. Itaque ex bonæ voluntatis studio, semper placere scrutatori cordium curauerunt altissimo; cum de se humilia sentirent, qui aliquando extra se fortia & sublimia egissent.

Quin vero sermo Propheticus ait interea de talibus. Esai. 60.8. *Qui sunt isti qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas.* Beati quppe isti confessores, ore semper manúque cælibes, sacri verbi eloquio torrebant, signis per crebra experimenta, virtutibúsque coruscabant. Et quia eos sublimis vita sanctáque à terrenis contagiis prædicatio suspenderat; & nubes erant volantes, & ad supernarum etiam virtutum Deificas congruebant distinctiones. Cúmque malignos spiritus de obsessis corporibus fugarent, eósque virtute orationis & vi acceptæ potestatis expellerent, cœlestibus reuera potestatibus assignari merebantur, & admitti crebris dæmonum expulsionibus. Qui bonis effecti meliores, ac per hoc electis fratribus principantes, inter numeros Principatuum ad æterni Principatus sedem congruebant pariter & locum. Sed nec in felle amaritudinis, nec in obligatione reperti sunt iniquitatis; qui dum fæliciter viuerent Christo, mortui erant per abrenunciatiònem carnalium & huic mundo. Cúmque terrena mente transcenderent, & ante se cordis eorum oculi semper intenderent, sic eis subiecta foris seruiebant; quatenus numquam cordi obsisterent, transitoria quæ conspiciebant. Igitur vt nubes volantes erant, & quasi columbæ ad Fenestras suas, qui caduca simplici considerantes oculo, nullius ad hæc mouebantur aut trahebantur rapinæ desiderio.

Hi autem vno gemini ortu, paresque vnius sanctitatis

ctitatis effulserunt prouectu; & ſicut eos ortus equales, ita optimus vitæ curſus in bonitate formauit vnanimes. * Verumtamen in materno iam vtero mundi: imparis vitæ leguntur ſorte diſtributi, vt cumque allegoriæ ſubeſſet: vterque tamen qualitate meriti & gratia diſcreparet. Vnus enim ſimplex fuit habitans in tabernaculis, & alter ſecularem militiam exercuit in armis ac per hoc iſte electus, ille autem omninò Apoſtata factus eſt & reprobus. Beatos vero Medardum & Gildardum vnus quidem ortus effudit in mundum, ſed quibus exordium vna contulit natiuitas, eadem in ſanctitate & magnificentia applauſit libertas. Nam ſub vnius horæ editos articulo, vna in fide tenuit confeſſio; eóſque virtus ſocios reddidit, quos natura in momento temporis geminos protulit. Dum ergo tales enituerunt, parentibus conformes ſe in bonis exibuerunt actionibus. Et quòs mundus coæuos habuit, conſocios in pietatis opere, ſinus Eccleſiæ matris aluit.

* *Ibi videtur eſſe mendum.*

Geneſ. 25. 26.

Illud vero in his ſpectabile omnibuſque conſtat ſeculis memorabile, quod vnà conſecrationis ſuæ gloriam, vnáque pontificalem in prælatione fidelium adepti ſunt cathedram. Sicut enim par carnalis editio, ita eis par ſpiritualis prouenit conſecratio, & in benedictione claruerunt pares, qui in cunctis iuſtitiæ generibus, nullatenus claruerũt impares. Ambo quippe pari conditione ſanctificati, ambo ſunt æqua ſorte conſecrati & diuino deliburi chriſmate, qui animas ſuſcepturi erant, ſacroſancto defecandas baptiſmate. Ambos vna hora veros Dei Præſules; Ambos vna eademque dies egregios creauit Pontifices, & vera ſtatuit mundi lumina, ſolari orbe lucidiora, & lunari lampade ſplendidiora. Vnus quidem horum Nouiomagenſis Epiſcopus, alter vero Rhothomagenſis ſubrogatus eſt Archiepiſcopus; ſicque ſuffraganei vicem, ille autem ad ſublimioris officij teſtimonium, Metropolitani obtinuit ſedem, horum ductu ætherea panditur Regia, horum verbo fidelibus cæleſtis patet ianua. *Tum per eos regnum calorum vim patitur*, & violenti, *cotidie per pænitentia remedia, rapiunt illud.*

Matth. 11. 12.

Ad Episcopatus itaque communiter promoti officium, communiter etiam sacri regiminis susceperunt locum, quatenus quos communiter vnà coniunxerat fides, communiter quoque in eodem regimine, vnà eadémque connecteret dies.

Ad augmentum nihilominus gloriæ accidit, quod audire diligenter vestra charitas velit. Beatos Confessores indifferenter exemptos mundo, indifferentérque gloria & honore coronatos esse in cælo. Hinc finito pariter cursus sui agone, pariter de cœnulenta mundi voragine, pariter de carnis ergastulo euulsi, paritérque laboris sui æterno consolati sunt præmio. O quam pium spectaculum! ô quam mirabile & in istis pietatis iudicium! Simul namque concepti & geniti, simúlque sunt fidei primitiis nubiti, simul salutare baptismatis sacramentum, simúlque fortissimum diuinæ militiæ sumpserunt tyrocinium. Simul Apostolica benedictione insigniti, simúlque sunt pontificalibus infulis redimiti, simul ad patrium emissi regimen, simúlque subditis facti sunt speculum & specimen. Simul pastoralis officij peregerunt curam, simúlque super Dominicam laborauerunt pecuniam, simul fideles extiterunt in commisso, simulque geminatum lucrum de accepto retulerunt talento. Simul letale mortis persoluerunt debitum, simulque ad æternum peruenerunt regnum, simul clarissimi extiterunt victores, simulque ad æternam gloriam suscepti sunt triumphantes. Simul igitur terrenis rebus eximi, simulque cælestibus meruerunt inseri, simúlquæque corruptibilia euaserunt, simulque incorruptibilia perennis vitæ gaudia subierunt.

Præterea iunctis geminatísque meritis, festiuum instituerunt diem magnæ calebritatis, Angelicis nimirum spiritibus semper venerandam, Christicolis itidem populis vbiuis locorum præcordialiter recolendam. Omnes enim indesinenter debemus recolere, & incessanter ad mentis oculos reuocare, horum mens in quanto culmine steterit; quæ perfectum bonum perfectè reperiens, perfectè denique tenuerit. Quid enim est eo perfectius, cui nec minus adiacet nec

maius,

maius, qui nec in quo minuatur nouit, nec vmquam quo crescat recipit, neque per initium nascitur, neque aliquo finitimi temporis termino angustatur? Deus quippe semper est habet, dum esse suum proprium possidet, sicut & ei essentialiter inest quod bonus, summus, ineffabilis, & incircumscriptus Spiritus est: Hunc autem plenè & perfectè habere, perfectè constat & sine fine viuere, quia ipse vita est omnium; viuus scilicet panis & æternus cibus Angelorum. Ergo ad hunc beati Cōfessores cum celebri perfectionis triumpho peruenientes, ingens gaudium supernis intulerunt ciuibus; & solemnem lætitiam, omnibus adhibuerunt eorum festa recolentibus. Inter hæc nos etiam oportet scire, vt maneat iugiter alta repositum mente, quod à terra suscitauit inopes, & de stercore, diuina clemētia erexit pauperes. Pauperes quippe spiritu facti sunt, quatenus indeficientibus perpetim gazis ditarentur. Quoniam in eis illa extitit paupertas, quàm non facultatum indigentia, sed animorum commendat humilitas. Vnde margaritæ quæ squalebant in sterquilinio, iam assumptæ positæque sunt in cælestis regis ornamento. Iam inter supernos ciues emicant, iam inter ignitos illos lapides æterni diadematis chorus cant. Nam in terra prius corruptibiles, iam in cælo Angelorum existunt cohæredes, rapientésque de carne trophæum, intima conditoris sui visione perfruuntur in perpetuum. Sed & expoliatione sui corporis, immortale compendium mercati sunt regni cælestis; & deposita terrena sarcina, induti sunt candida æternæ immortalitatis stola. Quorum caro dum resoluitur in puluerem, ad cælestem anima inuehitur requiem. Vbi in illis æternísque pascuis, de æternitatis gloria faciantur cum omnibus sanctis. Itaque suos mersos in infimis, de lacu miseriæ eripiens, & de luto fæcis, à terra Dominus suscitat inopes; & de stercore Diuina clementia, beatos erigit pauperes.

Cæterum ad ea quæ proposuimus, si spes nostras iam animósque excitemus; aspiciamus qua gressum fixerunt animi, quatenus passibus amoris eorum mereamur

reamur vestigia imitari. Eloquar, an sileam? Prudentiæ subnixi robore, iustitiæque hinc inde vallati munimine, prudenti cautela, sequenda tenuerunt omnia, & iusto examine, versuta callidi hostis subegerunt argumenta. In suis vero temperati moribus, temperantiæ moderamētum totis assumpserunt viribus, fortésque in aduersis & prosperis, contra cuncta aduersantia, arripuerunt arma fortitudinis. Sed & humilitatis ima sectando, per vitæ vias constanti incesserunt animo. Et magna patientiæ præbendo exempla, in ipso veritatis tramite inflexibili perstiterunt constantia. Mansuetudinis denique virtute solidati, mansuetè leuissimum iugum portauerunt Christi, & in opere seruauerunt modestiam, quam in corde habebant veluti cognatam & amicam. Vnde necesse est fratres Carissimi, quò talibus muniamur armis fidei, per quas beati isti Confessores, amici Dei & clarissimi esse meruerunt triumphatores. Supplici voto tantos veneremur viros, omnifaria laude & honore dignissimos, quò per venerabilia eorum suffragia, paradisiacæ amœnitatis gaudia, in illáque cælestia obtineamus tripudia. Igitur aspiciamus qua gressum fixerunt animi, quatenus mereamur eorum vestigia sequi, præstante Piissimi Redemptoris gratia. Amen.

Sermo tertius Anonymi veteris authoris de sancto Medardo; qui est imperfectus.

BEatissimi Medardi Antistitis vitam quæ per vniuersum orbem virtutum propalatur insigniis, nequiuimus silentio præterire; quamuis non valemus gestorum cuncta perstringere. Et quia solennitatis eius diem veneratione perspicuam, omnium populorum cateruas quotannis expetere, depositionis suæ [1] commemoratio principalis inuitat; crescat in vniuersorum pectoribus, pro fidei ardore deuotio; dum sanctorum suorum panditur magnitudo. Et si est in hac rarus qui existat imitator operis, cunctos tamen faciat eius intercessio potiores. Huius ergo originem propterea

1 Festum S. Medardi.

primum suggestio nostri sermonis insinuat, vt nullum forsitan desperationis obstaculo magis culpandus offendat, quoniam Dominum integro amore diligere non facit, gētium diuisa discretio. Sed vnita fidei plenitudo, ne diuina gratia quæ volentibus cunctis generalis ostēditur; specialis esse iudicio fallente credatur.

Pater igitur huius nomine Nectardus de forti Francorum genere, non fuit infimus libertate, mater vero Romana, nomine Protagia absolutis claruit seruitute natalibus. [2] Quæ Christi tabernaculis vt censemus præcioso fecunda partu, plus profuit quàm si integritate seruata, nequaquam se vinculis virilibus tradidisset. Quorum in Veromandensi territorio, & habitatio fuisse dignoscitur & origo.

2 Cautè lege & mētem authoris conspice Nam virginitas per se cōnsiderata ac cæteris paribus, præpollet cōiugio.

In qua vrbe cum adolescens ad scholam recurreret, casulam quam ei sua genitrix fecerat, per ipsum ad artificem componendam direxit; quam in itinere sanctus Medardus, cæco à se inuento mox præbuit. Similiter quicquid ad escam accipere deberet, dum suorum parentum gregem pasceret; si pauperem vidisset, cibos egeno porrigebat, tamen ipse ferebat inopiam, diei ducens ieiunia.

Nec illud est reticendum rei gestæ mysterium. Cum adhuc esset in scholis vir sanctus paruus & innocens, dixit ad Eleutherium quemdam puerilem comparem, quòd publica in actione Comitiuam assumeret, & cùm triginta annorum vitæ spatium caperet, ipsum dixit futurum summum Dei Pontificem. Qui in Tornaco ciuitate, pastor est datus Ecclesiæ. Ita sanctus Medardus quod prædixit, quasi Propheta Diuino iam spiritu probauit. Deinde cum crebrius ad templorum oracula, fidei monita promulgando discurreret: & tenerositatis annos librans patientiæ moribus, propriæ voluntatis arbitrio dum mundi inlæcebras vitando despiceret; officiū Sacerdotis excepit, Pariter & animo conuersus & habitu, morum charitate præcellens, confestim claruit apud vrbis pontificem, conuersatione præcipuus. apud cunctos mentis puritate syncerus. Nunquam se lætitiæ vbertate plus extulit, numquam mœroris acerbitate turbauit; fuit semper tole-

rans in aduersis, mitis in prosperis, cunctos sibi obedientiæ sedulitate præferens, egentibus larga miseratione succurrens, & ex omnibus calcato vitiorum fomite, angusti callis tramitem, sanctæ conuersationis gressu surgente conscendens. Quicquid aduersum est horruit, quicquid pretiosum elegit. Quid plura? vt hospes cerneretur in seculo, & iam possessor esset in cœlo. Tunc crescentibus singulis sacerdotij honoribus, interiecta discretione temporum, ecclesiastici moris tenorem percurrens; Presbyteri officium electus excepit, & probatus obtinuit. Et ita se deinceps sanctis cœpit publicare virtutibus, vt Christi meritò putaretur alumnus. Contigit ergo vt Autumni temporis fructus, mitescente botri succo, vindemiæ vbertas ostenderet; per quam latronis temeritas, eius gratiam publicaret. Intempesta igitur nocte, cùm potius in humanis corporibus curarum diuersitate seclusa, dominante silentio blandi soporis onus incumbit; vineam suam cupidine fructus capiendi impulsus, latro expetiit, & irrupit. Tunc prædam gladio secante corripiens, ipse magis prædatus intra patentia septa constringitur: & quo defugere violentius voluit, nequaquã euadere potuit, in posterum suo crimine captiuatus. Gustum habere non meruit, & redeũdi aditum ebrius non inuenit. Nec amittere poterat quod præsumpserat, nec auferre fas habuit quod ambiebat. Sed cum inibi primo diluculo, rei præscius vineæ dominator occurreret; furem reperit, quem sua iam præda vinxerat, & vterque alium mutato iure seruabat. Tunc vsque adeo sancti vltio, rei sæuit in crimen, vt vuas propria manu decerpens, augmentum illi magis profusa oblatione tribueret; & delictum obiurgatione castigans, remeandi aditum indulgeret. Pari igitur meruit pœna percuti vel perdurante insidia coërceri, qui vasa eius nocturna obreptione præueniens, distenta mella furatus fuerat. Custodem direptione callida fallere potuit, pecus quod rapuerat temerarius non euasit. Castrorum habitacula, sublatæ apes cum indignatione linquebant: Vbique furem non casto ditantes opere, sed aculeorum sæuitia persequentes, quousque la-

tronis

tronis detecta confusio, sancto quod fraudauerat reddidit & veniam prostratus inuenit. Sed nec immerito pia Sacerdotis indulgentia reum non damnabat, ex crimine, quem ipsa vltrix præda torquebat. Accidit etiam simile sub hac proditione mysterium, cum viator quidam iuxta domum eius agendi itineris copia præteriret: cupiens illius callida fraude iuuencum furti scelere auferre, tintinnabulum collo præripuit, atque hyatum ipsius impressi graminis fraude condemnans, nullius contemplatione depræhensus abcessit. Et cum iam se censuit vel criminis euasisse periculum, vel sortitum compendia fuisse per furtum; obstaculo nullo serata ipsa dedit præda tinnitum, cupiens Domini redire præsidio. Quæ quamlibet abditis penetralibus studio diligenti locata, vel ferrata claustrorum obseratione retrusa maneret; tynniente ambitu, scelus nullo modulante vulgabat, hyatum ingētem vomens, authorem criminis quærela germināte confudit. Tunc latro præteritis memorans confusa mente periclis, reuexit Domino territus, quod abstulerat; quod etiam pietatis studio non seruabat. Ita demum reddito iure naturæ, cœpit species inanimata celare, nec sonitu se nisi pulsa detegere. Sanctus igitur Medardus Athleta Christi, absque reatu proprio, pro delicto confunditur alieno; atque ideo mercedem reo pro culpa tribuit, ne inani ambitione tristior remearet.

Huc vsque veteres admodum Floriacenses membranæ habent de S. Medardo.

Sequitur Rithmitica oratio de beata Maria
Magdalena,in Floriacensibus ante sexcentos
annos scriptis Membranis reperta,
Atque meliore mente quàm
arte confecta.

1 DVm pietas multimoda,
Deus gubernans omnia
Per virginem puerperam,
Formam sumpsisset carneam,
In huius mundi area,
Grana seuit vitalia.
2 Editus absque macula,
Mundi piauit scelera
Deuicto mundi principe.
Spem nobis dedit veniæ,
Testantur Euangelica
Diuinitus eloquia.
3 Iesus quondam humanitus
Compatiens mortalibus;
Conuiua factus humilis,
Absque carnis illecebris.
Docebat inter pabula,
Vitæ celestis Dogmata.
4 Mirantur plures nobilem
Prædicantis indaginem,
Quorumdam stupent pectora,
Peccati læto saucia;
Quòd filius altissimi
Consors foret edulij.
5 In domo quippe Symonis
Cum esset cum discipulis,
Maria supplex humilis

Famosa

Famosa quondam meretrix,
Compuncta verbo Domini,
Locum quærit remedij.
6 *Vnguentum ferens pisticum*
Intrauit Domicilium,
Absque sequestri nuncio
Procumbit coram Domino;
Neuo delicti tabida,
Postulat medicamina.
7 *Accessit temeraria*
Cum veniæ fiducia,
Nardi spicati specimen
Effudit super ceruicem,
Testans ex imo pectoris,
Affectum penitudinis.
8 *De hinc pudore conscia*
Curuatur ad vestigia,
Et cuius caput liquido
Perfuderat antidoto,
Eius rigauit plurimis,
Deuota pedes lachrymis.
9 *Confiderat in Medico*
Secura de remedio,
Flebat supplex vberius
Suspirans corde grauius;
Pro speciali lintheo,
Vsa est cappillicio.
10 *Inter sacra conuiuia*
Non defuit inuidia,
Quæ protoplaustum pepulit
De gloria Paradisi;
Cuius longum exilium,
Crucis soluit patibulum.
11 *Nam quidam corde tumido*

Improperabant Domino,
Si nosset hic mysteria
Diuinitatis intima,
Non sineret peccatricem
Se tangere mulierem.
12 *Respondens autem prouidè*
Rimator conscientiæ,
Cuius non latet oculum
Creaturæ latibulum,
Proponit imitabilem
Remissionis speciem.
13 *Symon inquit Domesticè*
Affatus Allegoricè,
Duo fuerunt homines
Diuersum fœnus debentes,
Quingentis alter munulis
Alter pressus quinquagenis.
14 *Qui repetenti debitum*
Non refudere pretium,
Corde tunc mollis creditor,
Vtrùmque soluit debito.
Dic itaque quis plurimum
Horum diligit proximum?
15 *Nec mora Symon addidit,*
Is vtique plus diligit
Quem maior pœna debiti
Oppignorarat homini:
Qui vero parum debuit,
Minus profectò diligit.
16 *Adiecit quoque Dominus*
Et dixit coram omnibus,
Rectò quidem iudicio
Sensisti de proposito:
Attende nunc veriloquam

Me

Me prodente parabolam.
17 *Domum tuam introij,*
Cum cæteris discubui,
Non caput meum roscido
Deliniuisti oleo,
Nec saltem aquæ riuulis
Pedes rigasti hospitis.
18 *Hæc autem ex quo subiit*
Ædem, fecit quod potuit.
Et me quia plus coluit
Multa capere meruit,
Cuncta eius facinora,
Mea delet clementia.
19 *Tunc conuersus ad Mariam,*
Sic consolatur flebilem,
Peccatorum remissio
Fiat in te continuò,
Sponte quæsisti medicum
Hoc tibi sit remedium.
20 *O felix illa meretrix!*
O cor ardens mulieris!
Incendium libidinis
Quod piis necat lachrymis!
Vulnus & fedum pectoris
Crine detergens capitis.
21 *Curramus ergo properè*
Angustum callem patriæ,
Speciosa itinera
Linquentes morti proxima;
Efficiet nos incolas
Cœli sancta humilitas.
22 *Iesu pro peccatoribus*
Venisti de cœlestibus,
Vt reparares numerum

In

In supernis Angelicum;
Vnde cadens in tartara,
Sathan ruit Apostata.
Adesto nobis miseris
Quos grauat pondus sceleris,
Et per dilecta vestigia,
Sequamur te in patria,
Quam promisisti omnibus
Te verè diligentibus.

Explicit Rithmitica oratio de B. Magdalena, quam vetustatis ob commendationem, interire nolui.

S. MAG

B. MAGDALENÆ PRÆCONIA.

Ad Reuerendißimum Abbatem Cluniacensem.

Reuerendissimo P. Claudio A Guisia Primarij Cœnobij ac totius Cluniacensis Ordinis Abbati Generali Nobilissimo, ac Domino suo Ioannes à Bosco Cœlestinus. S.

TVi Nominis amplitudo, tuæ dignitatis splendor, tuæque humanitatis mihi nuper explorata virtus: animum meum (Abbas Nobilissime) iam iam admodum in te propensum, totum tibi deuinxerunt addixerúntque: & ad exerendos sui in te ardentis studij radios, pupugerunt. Vt vel quantulocúnque munere, specimen tibi ditioris atque præstantioris quandoque doni, si superi annuant, proferrem. Nam vt tibi Odonis tui & aliorum quorumdam, quasdam lucubratiunculas in procinctu offero; sic etiam otium aliquando nactus, si ipse materiem suppedites, Cluniacensis tui Celeberrimi Archisterij vetera multa & magna monumenta, tibi dicare posterisque prodere fert animus. Interea verò prælibа, pragusta, pitissa clientis tui affectum: qui cum necdum quiret tabulam tuam integram ac comptam, hominum visibus exponere: voluit tamen vel exasciatam tuam statuam, Regiæ Bibliothecæ Xystis inferre. Vt vel eo nomine Regis qui te amat, tibi qui id mereris, & sibi qui te colit & obseruat obsequeretur. Quod æqui bonique consulas Oro, Vale.

Sermo &c.

SERMO DOMINI ODONIS ABBATIS FLORIACENSIS ET Cluniacensis, in veneratione S. Mariæ Magdalenæ.

QVamquam per quatuor mundi climata, fidelium connexione propagata, sacratissimæ Mariæ Magdalenæ insignia, piæ imitationis exemplo sacrosancta celebret Ecclesia. Atque in beatissimorum scriptis Euangelistarum, ipsius deuotionis sedula famulatio, perseuerānsque seruitus & ingens dilectionis feruor, ac illius sanctæ familiaritatis ministratio, & vsque ad triumphum Dominicæ passionis ineffabilis habeatur constantia; nec non & quæ in morte sui Redemptoris etiam Apostolis fugientibus egerit, & quod ipse Dominus magni consilij Angelus, resurgens à mortuis primo ei apparuerit; tamen vtilitati legentiū consulentes, ea quæ de ipsius virtutum flosculis gemmarum more, sanctarum elucidant paginas scripturarum & quodammodo sui iubaris impressione vernantes reddunt; compendiosè prælibare curauimus. Vt si cui fortè non vacat sanctissimi pelagus Euangelij ex ordine percurrere, in quo tantæ fidei continentur præconia; saltem hanc nostræ exiguitatis scedulam, illius accensus desiderio, legere non recuset. Fuit igitur secundum seculi fastum [1] clarissimis beatissima Maria natalibus exorta, quæ vt Patrum asserunt traditiones à Magdalo castello, Maria Magdalenæ nuncupata est. Quam non solum germinis dignitas, verum etiam patrimonij iura parentum excessu, splendidam reddiderunt: adeo vt duplicatus honor nominis excellentiam circumquaque diffundere:

[1] *Nobilis fuit B. Magdalena.*

deret. *Solent enim apud homines, plus diuitum quàm pauperum nomina sciri. Sed quia rerum affluentiam, interdum voluptas comes sequitur*, adolescentioris vitæ tempora, lubricis suppoſuit diſcurſibus, ſolutis pudicitiæ frenis. Hæc eſt enim mulier de qua ſcribit Lucas Euangeliſta *Quia erat quædam mulier in ciuitate peccatrix, quæ quia dilexit multum, dimiſſa ſunt ei peccata multa.* Et de qua Marcus ait. *Surgens autem Ieſus mane prima ſabbathi, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat Septem Dæmonia.* Quàm vero pius & miſericors erga conuerſos peccatores extiterit Deus, iſtius comprobat perfectio, quæ non ſolum criminis promeruit ablutionem, ſed Apoſtolorum conſors effecta, illis donata eſt Dominicæ Reſurrectionis nuncia. Hæc autem diuino poſtmodum afflata ſpiritu, mentiſque intuitum in ſe reuerberans, ac priſtinæ vitæ detrimenta non ſuſtinens; vt comperit Dominum & creatorem totius humani generis, in domum veniſſe Symonis, *qui non venerat vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam*, non ob ſuorum enormitatem ſcelerum de ſui conditoris diffidens clementia, precioſiſſimo accepto vnguento, ad ipſum miſericordiæ fontem concito properauit gradu; corruens ante clementia Domini veſtigia, amaritudinémq; cordis, per vberem lachrymarum exaggerans fontem. Mox denique compunctionis fletibus, ſui Plaſmatoris pedes cœpit rigare, capilliſque ſuæ deuotionis tergere; ac indeſinenter oſculis veræ humilitatis confouere, ac mundiſſimo ſuæ dilectionis vnguento pervngere. Quæ cum in tali deuotionis famulatu non eſſet repudiata, ſed potius miſericorditer ſuſcepta; auſu familiaritatis confiſa; etiam ſuper ſanctiſſimum Domini caput, precioſiſſimi liquoris effudit odorem. In tantum vt tota domus, ex odoris fragrantia more aromatum redoleret; nihil ſcilicet ore depromens, ſed per exterioris obſequij beneficia, ſuæ compunctionis flammam ac dilectionis feruorem intimans, ac ſi ipſis loqueretur verbis dicens. O Domine Ieſu clementiſſime, qui omnia ſcis & cordium inſpector es verus, qui non vis mortem peccatorum, ſed magis vt conuertantur &

Luc. 7. 37.

Marc. 16. 9.

 viuant,

viuant, tu ipſe intelligis quid mei depoſcant ſingultus, quid lachrimæ ab imo erutæ flagitent, quid meus amarus exoret gemitus. Peccatrix ſum & immũda, & omnium nefandorum criminum labe polluta. Sed quia meam ab annis prioribus contaminaui vitam, ad te Dominum meum qui es vita æterna cõfugio; vt malè perditam reſtituas vitã, & me de baratri faucibus clementer eripias. Miſericorditer liberes, potenter abſtrahas, qui ſolus laborem & dolorem conſideras. Quid verò ex huiuſcemodi dilectionis profeſſione conſecuta ſit; ipſe Dominus manifeſtat, qui Symoni indignanti cur ad ſe mulierem peccatricem permitteret accedere, conuerſus ad illum reſpondit

Luc. 7. 87. inter cætera. *Amen dico tibi, dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum.* Quæ Domini adepta clementiam, vt Lucas deſcribit, illico poſthabitis omnibus, ita familiaris effecta eſt, vt ipſum non ſolum mente, ſed & corpore ſequeretur, de propriis facultatibus, vt pote valdè locuples, victum & veſitum ei miniſtrans; implens bifariè Dominicum præceptum

Ioan. 12. 26. dicentis. *Qui mihi miniſtrat me ſequatur.* Miſticè autem hæc beatiſſima mulier ſanctã deſignat Eccleſiam. Quæ benè in domum Symonis veniſſe dicitur, & ab omnib9, priſtinæ vitæ contagiis curata. (Symon enim interpretatur obediens) priſtinos decoquens anathematiſauit errores, omnémque Idolorum poſtponens ſpurcitiam per aquam baptiſmatis, ſuorum obtinuit veniam delictorum, ac cotidie Dominum ſequitur non greſſu pedis, ſed imitatione operis. Rigauit autem hæc mulier pedes Domini lachrymis pœnitentiæ, & vnguento piæ confeſſionis liniuit quia Eccleſia Dominum Ieſum Chriſtum verum Dominum ac verum credens hominem, pro ſuis cotidie exceſſibus, lachrymarum ſingultibus ipſius exorat ablutionem. Dúmque aſſumptæ humanitatis myſteria, digna reuerentia ſuſcipit & prædicat, quia inter homines conuerſari dignatus eſt; vtique in pedes Domini vnguentum Nardi piſticum id eſt fidelem, fundit. Quæ loquitur in Cantico amoris dicens. *Dum eſſet Rex in accubitu ſuo, Nardus mea dedit odorem ſuum.* Quæ nimirum verba

ba iuxta literam, manibus beatæ Mariæ Magdalenæ compleuit;& cotidie spiritualiter non cessat implere, cum in totam mundi latitudinem glorianter laudes referens creatori dicit. *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos, in omni loco, quia bonus odor Christi sumus Deo.* Quæ cum sublimitatem diuinæ Maiestatis quæ èqualis est illi cum patre, congrua religione ac reuerentia confitetur & prædicat; & in quantum naturalis ingenij vigor superni luminis illustratione perfusus scit, digna veneratione recolit; mentísque aciem ad contemplandam tantam potentiam extendit, caput profectò illius preciosissimo perfundit vnguẽto. Quod verò Iudas Scharioth contra hanc sanctissimam mulierem, indignatus dicitur: pro effusione tanti vnguenti, datur apertè intelligi, quia reprobi & infideles, contra sanctam ecclesiam cotidie sæuiunt;eiúsque derogant religioni ac deuotioni, videntes per quatuor mundi plagas, doctrina ipsius & exemplis, diuinitatis Domini potentiam, & humanitatis eius clementiam cunctis claruisse. Vnde & de hac sancta muliere quæ præuenit vngere corpus Domini, inquit ipse, *Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit, in memoriam eius.* Quoniam non solum in toto mundo, de hac sancta muliere prædicatur quod vnxerit caput Domini; sed & de Ecclesia. Cotidie enim vt iam prælibatum hæc operatur in suis sanctis actionibus. Benè etiam Maria Magdalenæ dicitur,[1] Magdalus vero interpretatur turris, & significat Ecclesiam. Turris enim non solùm sublimior, sed & tutior domus est: non facile hostibus patens, ac per hoc Ecclesiam designat quæ terrena deserens cælestia desiderat, pugnans inter spiritales nequitias, fortitudinemque suam non sibi, sed Domino committens, orat cum Propheta dicens. *Esto mihi turris fortitudinis, à facie inimici.* Hæc est illa turris fortis & inexpugnabilis, cui voce sponsi in Canticis canticorum dicitur. *Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis. Mille Clypei pendent ex ea, & omnis armatura fortium.* Et de qua Salomon ait,

[1] *Magdalus turris interpretatur.*

Psal. 60.4.

Can. 4.4.

Prouerb.18.10. ait. *Turris fortissima nomen Domini; ad ipsam currit iustus, & exaltabitur.* Sed quia nominis interpretatione compulsi, à superficie historica paululum discessimus. Libet intuere clementissimam Domini familiaritatem erga beatam Mariam & Sororem eius Martham: ac ipsarum piæ deuotionis in omnibus famulatum.

Luc. 10. 38. Legimus enim Euangelista Luca narrante, quod *Intrauit Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam, & huic erat soror nomine Maria, Quæ etiam secus pedes Domini sedens, audiebat verbum illius. Martha autem satagebat circa frequens ministerium.* Vnde non solum contra sororem, verum etiam contra ipsum Dominum quærelam assumit dicens. *Domine, non est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi vt me adiuuet.* At ille qui non est personarum acceptor, sed singulorum merita diiudicat, scitque meliorē esse animam quàm corpus, vt cibum spiritalem quàm carnalem: ita vnius opus laudat, vt alterius non vituperet. ait vero. *Martha Martha Sollicita es, & turbaris erga plurima, porrò vnum est necessarium. Maria Optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea in æternum.* Spiritualiter autem hæ duæ mulieres deuotissimæ, quæ Dominum susceperunt in domum suam, duas significant Ecclesiæ vitas, actiuam scilicet & contemplatiuam. Per Martham ergo quæ circa frequens ministerium erat, actiuæ vitæ labor exprimitur. Per Mariam vero quæ sedens secus pedes Domini, verbum illius intenta mente percipiebat; contemplatiuæ vitæ dulcedo designatur; cuius sapor quanto magis degustatur, eo amplius à rebus visibilibus, & curarum tumultibus animus separatur. Spretis enim omnibus temporalibus, sola mens cum Deo esse desiderat. Libet enim audire præcepta cœlestia, sicuti hæc beatissima faciebat Maria, quę sedens secus pedes Domini, verbum illius intenta aure percipiebat, Impletum est in ipsa, quod olim per beatum Moysem dictum fuerat. *Et qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina ipsius.* Quàm gratissima enim apud conditoris clementiam, pro suæ deuotionis famulatū & inextinguibili dilectionis feruore habita

Deut. 33. 3.

bita sit, Ioannes Euangelista manifestat: vbi quatriduani Lazari venerandam inauditámque describit resuscitationem. *Diligebat* inquit, *Iesus Martham & sororem eius Mariam, & Lazarum* Ac in sequentibus commemorat, quoniam vocata à sorore sua, cum veniret vbi erat Dominus, corruit ante pedes eius dicens. *Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.* Iesus autem vt vidit eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea flentes, *Infremuit spiritu, & turbauit semetipsum, & dixit. Vbi posuistis eum? Dicunt ei. Domine veni, & vide: & lachrymatus est Iesus.* Manifestè suæ pietatis clementiam ex assumpta humanitate dilucidans; quando pro ipsius doloris immanitate, lachrymas non dedignatus est fundere suæ compassionis, saluo tamen diuino mysterio. Germinis sublimitas, ac secularis pompæ dignitas, beatæ Mariæ Magdalenæ in hoc dignoscitur facto; quando iam in quatriduana fratris morte, tanto Nobilium & potentium multitudo Iudæorum, ad ipsius mitigandū confluxerit dolorem. Et non passi sunt ad fratris tumulum sine sui præsentia, eam properare, dicentes. *Quia vadit ad monumentum vt ploret ibi.* Est Denique hoc procuratum Domini misericordia, vt patraturus tale tantúmque miraculum, multi adforent Iudæorum. Quatenus dum vnus resuscitatur in corpore, nonnulli erigerentur in mente, & essent testes ac laudatores ipsius promptissimi. Vnde in consequentibus idem Euangelista refert dicens. *Testimonium ergo perhibebat turba quæ fuerat cum Iesu, quando Lazarum resuscitauit, & vocauit eum de monumento.* Typicè autem hæc mulier quatriduanum mortuum deflens fratrem, sanctam præfigurat ecclesiam, quæ pro illorum discrimine qui obnoxij tenentur sceleribus, atque consuetudinaria mortalium criminum labe tumulati, pessimæ opinionis famam è suis egerunt corporibus, lugere non cessat. *Omnes enim in Christo fratres sumus.* super Lazari verò interitum flere dicitur Dominus, quādo suæ miserationis respectu, huiuscemodi corda, per compunctionis gratiam visitans, ad pœnitentiæ lamenta inflectit. Hoc autem ipse agere dicitur, quod vt nos

Ioan. 11. 5.

Ibid.

Ioan. 12. 17.

Matth. 23. 8.

intentissimè perficiamus, suæ inflammationis instinctu
Rom. 8. 29. procurat. Tale est profectò & illud. *Ipse enim spiritus, postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Et sicut Lazarus post effusionem lachrymarum, mirantibus turbis resuscitatur à corpore: ita & peccatores post compunctionis lachrymas, digna carnis maceratione peracta; resuscitantur in anima, impio, Domino
Ezech. 33. 2. per Prophetam pollicente qui ait *In quacunque die peccator conuersus fuerit, & ingemuerit; omnia peccata eius obliuioni tradentur.* Sed his breuiter prælibatis, ad ipsius fidei constantiam atque feruentissimæ dilectionis ardorem, nec non & quod in passione Domini specialiter ac familiariter peregerit; cunctis admirandum, imo magis imitandum mortalibus, perueniendum est. Nam hæc sancta mulier Dominum secuta sicut iam præfati sumus, & de suis largissimis facultatibus illi deuotissimè ministrans; postquam vidit eum comprehensum, ligatum, flagellatum omnibúsque subsannationibus & irrisionibus delusum. ad vltimum pro salute generis humani in Cruce positum. Discipulos etiam qui prius dicebant *Eamus &
Ioan. 11. 16. nos, & moriamur cum ipso* terga vertisse: ipsa cum eo remansit, quia quæ arctius & feruentius eum dilexerat; nec à mortuo potuit separari. Et sic impletum est, tempore Dominicæ passionis, quod olim per beatum Iob dictum fuerat. *Pelli meæ consumptis carnibus, adhæ-
Iob, 19. 20. sit os meum, & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.* Quasi enim consumptis carnibus pellis ossi adhæret, quando discipulis fugientibus, beata Maria Magdalenæ cum Domino perseuerauit. Et tandiu permansit, quoúsque diuersis conditum aromatibus in sepulchro collocari prospexit. Inde autem moerens & nimio succensa dolore recedens, perspicuè ad notum sui Redemptoris locum abiens sepulchri, emit aromata. Et ipsa nocte in quantum valuit, vnguenta præparauit. Sabbatho vero secundum mandatum legis siluit. Occidente autē Sole, quod supererat, in præparandis vnguentis operam dedit. Manè autem vna sabbathi, cum adhuc tenebræ essent, cum præparatis aromatibus venit ad sepulchrum, cupiens sacratissimum

mum eius corpus perungere, quem viuentem nimio dilexit amore. Cum enim sexus fœmineus timidus soleat esse ad ambulandum in tenebris, nihil ista metuit quæ toto corde Dominum dilexit. Erat porto in ea perfecta charitas, quæ foras mittit timorem. Nam neque propter sui sexus fragilitatem, neque propter lapidis magnitudinem, neque propter metum custodum, à cæpto itinere declinauit, quousque ad sepulchrum Domini intrepida peruenit. Cuius mulieris constantia in libro Regum pulchrè præfigurata est, quando Allophyli vaccas fœtas applicarunt ad plaustrum, vitulósque earum recluserunt Domi. Ibant autem sicut scriptum est Vaccæ in directum, *Per viam quæ ducit Betsameth pergentes & mugientes, nec tamen ad dexteram vel sinistram declinantes.* 1. Reg. 6. 12. Ita & beata Maria Magdalena cupiens sepulchrum Domini inuisere, quasi mugiens & gemens, quæ ad tempus præsentia Domini sui priuata fuerat incedebat, imitabile exemplum omnibus præbens fidelibus, vt per viam Dei ambulantes, nec propter temptationem dæmonum vel metum hominum aut curam parentum, accepto itinere deuiemus, quia inchoantibus præmium promittitur, sed perseuerantibus datur. Allegoricè autem tenebræ erant in corde huius sacratissimæ mulieris, cum ad Domini venit monumentum: quia resurrectionis eius ignara, viuentem inter mortuos requirebat. Tunc vero in eius mente Sol ortus est, quando non solum resurrexisse vidit, sed etiam credidit, & vidit lapidem sublatum à monumento. Et quia corpus Domini non inuenit, furatum credidit, atque festina quòd viderat discipulis nunciauit. De hac veraciter in Canticis Canticorum voce Ecclesiæ dicitur. *In lectulo meo per noctem, quæsiui quem diligit anima mea, quæsiui illum & non inueni, surgam & circuibo ciuitatem, quærens quem diligit anima mea. Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem, num quem diligit anima mea, vidistis? & factum est cum pertransiissem illos, inueni quem diligit anima mea. Tenebo illum, nec dimittam: donec introducam eum in domum patris mei, & in cubiculum genitricis meæ.* Cant. 3. 1. Currit namque vt diximus hæc sacra mulier, & venit

ad ſymonem Petrum, & ad alium diſcipulum quem
Ioan.20. 2. diligebat Ieſus, & dixit eis. *Tulerunt Dominum meum de monumento, & neſcio vbi poſuerunt eum. At illi currentes venerunt ad monumentum, & ita inuenerunt ſicut mulier dixerat. Abierunt ergo diſcipuli & reuerſi ſunt ad ſemetipſos. Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans.* Conſiderandũ eſt hoc loco huius mulieris mentem, quantus amor Domini accenderat, quæ etiam diſcipulis à monumento Domini recedentibus, non diſcedebat. Et quia ab inquiſitione non ceſſauit, prima videre meruit. Plorat ergo quia quem multum deſiderabat, non videbat. Plorabat, quia corpus Domini de monumento furatum putabat. Dum vero fleret, inclinauit ſe, & proſpexit in monumento. Iam enim monumentum vacuum viderat, & Dominum furatum de monumento diſcipulis nunciauerat. Quid eſt quod iterum ſe inclinat, niſi quia iterum videre deſiderat? Verbi gratia, ſicut dum aliquam rem amittimus, quamuis huc illúcque ſæpius diſcurrendo quæramus, ad illum tamen ſæpius locum diſcurrimus & reſpicimus, vbi eam poſuiſſe meminimus. Ita & hæc ſancta mulier, quamuis huc illúcque curreret corpus Domini quærens; anxia tamen de eius abſentia, frequenter monumentum aſpiciebat vbi eum poſitum nouerat. Vnde etſi Dominum ſtatim videre non meruit, Angelorum tamen viſione priuata non eſt: Nam vidit duos Angelos in albis ſedentes, vnum ad caput & vnum ad pedes vbi poſitum fuerat corpus Ieſu. Dicunt ei illi. *Mulier quid ploras? Quem quæris?* Interrogabant Angeli non vt quærẽdi minuerent deſiderium, ſed vt augerent. Sic enim nos cum propter amiſſionem flemus, ſi quis cauſam fletus inquirat, magis ploratum accumulat. Ita & illi cauſam doloris interrogabant, vt fletu deſiderium augerent, ſcientes beatos eſſe. *Qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Sed
Matth.5.4. mulier cuius rei gratia fleret manifeſtat, cum adiungit. *Quia tulerunt Dominum meum, & neſcio vbi poſuerunt eum. Hæc cum dixiſſet conuerſa retrorſum, vidit Ieſum ſtantem; & neſciebat quia Ieſus eſt.* Rectè vt Dominum mereretur videre, conuerſa retrorſum dicitur,

qui

qui enim retrorſum conuertitur, illuc oculos dirigit vbi prius terga habebat. Quaſi enim retrorſum conuerſa eſt, quando dubitationis poſtponens nebulas, Chriſti reſurrectionem ex parte credere cœpit. Cui tamen viſionem ſui Dominus ita ſuſpendit, vt quia amabat, ſed eum reſurrexiſſe non credebat: illum & videret, & non cognoſceret. Vnde Euangeliſta. *Illa inquit eſtimans quia hortolanus eſſet, dicit ei, Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum dicito mihi vbi poſuiſti eum, & ego eum tollam.* Ioan. 20. 15. Habet enim vis amoris hoc proprium, vt quem quiſque multum amat, omnes amare putet. Sed non in toto hæc mulier errauit; cum Dominum hortolanum eſtimauit. Sicut enim hortolani officium eſt noxias herbas eradicare, vt bonæ quæque proficere valeant. Ita Dominus Ieſus Chriſtus de horto ſuo, id eſt de Eccleſia ſua, cotidie vicia eradicat, vt virtutes creſcere valeant. Cum vero ſexus fœmineus fragilis ſit ad onera ferenda, hæc propter amoris magnitudinem, leue & poſſibile arbitrabatur dicens. *Si tu ſuſtuliſti eum. dicito mihi vbi poſuiſti eum, & ego eum tollam. Dicit ei Ieſus, Maria.* Conuerſa illa dicit, *Rabboni quod dicitur Magiſter. Dicit ei Ieſus, Noli me tangere.* Quia Dominus ſuperius mulierem communi ſexu eam appellauit & cognitus non eſt: vocauit eam proprio nomine; vt ſaltem cognoſcentem ſe cognoſceret. Ait enim, *Maria.* Cum enim apud Dominum certus ſit numerus electorum, magna gratia illis datur, qui propriis nominibus Deo noti eſſe manifeſtantur. Qualis erat Moyſes cui dictum eſt. *Noui te ex nomine.* Exod. 33. 12. Vnde mulier poſtquam proprio nomine à Domino vocata eſt: ſtatim cognoſcentem ſe recognouit dicens, *Rabboni, quod dicitur Magiſter.* Hæc autem inquiens, illico corruit in terram, volens adorando pedes eius tenere, recognoſcens eum, vocata ab ipſo ex nomine. Cui à Domino dicitur *Noli me tangere.* Vbi non eſt putandum quod poſt reſurrectionem tactum renuerit fœminarum; cum de duobus à monumento illius recedentibus dictum ſit, quod acceſſerunt & tenuerunt pedes eius. Sed ideo à ſuo contactu prohibuit, quoniam eius mentem adhuc perfectam in ſide

non sensit: quando Dominum viuentem inter mortuos requirebat. Quare autem ab ipsa se tangi noluerit, manifestatur cum subditur. *Nondum enim ascendi ad Patrem meum*, id est, quia me inter mortuos vt mortuum requiris, & non dum credis me æqualem Patri secundum diuinitatem, *Noli me tangere*. In eius quippe mentem Dominus ad Patrem non ascendit, qui non credit eum æqualem esse Patri. Et quia beata Maria nec dum perfectè diuinitatis eius potentiam cognouerat, prohibita est tunc ne tangeret pedes eius. Vade autem ad fratres meos & dic eis. *Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. Venit autem Maria nuntians discipulis, quia vidi Dominum, & hæc mihi dixit.* Clementissima namque Dei pietas, in hoc loco erga fæmineum genus declaratur. Quia enim per fæminam mors mundo illata fuerat, ne semper in opprobrium sexus fæmineus haberetur, per sexum fæmineum voluit nunciare viris gaudia resurrectionis, per quem nunciata fuerat tristitia mortis. Ac si diceretur. De cuius manu sumpsistis poculum mortis, ab eius ore audite gaudia Resurrectionis. Et sicut per beatã Mariam semper virginem quæ spes est vnica mundi, paradisi portæ nobis sunt apertæ, & maledictio exclusa Euæ: ita per beatam Mariam Magdalenam opprobrium fæminei sexus deletum est, & splendor nostræ Resurrectionis in Dominica Resurrectione exortus, ab ea propinatus est. Vnde benè Maria interpretatur stella maris: Quę interpretatio quãuis Dei genitrici specialiter congruat, per cuius partum virgineum, Sol iustitiæ mundo resplenduit, tamen & beatæ Magdalenæ potest congruere, quæ cum aromatibus veniens ad sepulchrum Domini, prima splendorem Dominicæ Resurrectionis mundo nunciauit. Et si discipuli ideo Apostoli vocati, quia missi sunt ab ipso ad prædicandum Euangelium omni creaturæ. Nec minus beata Maria Magdalenæ ab ipso Domino destinata est ad Apostolos, quatenus dubietatem & incredulitatem suæ Resurrectionis, ab illorum cordibus remoueret. Te ergo supplices quæsumus Domine vt qui illi tuæ misericordiæ

Maria Magdalena Apostola Apostolorum fuit.

ricordiæ tantam contulisti gratiam, nobis ipsius propiciari digneris meritis, quatenus qui nostrorū obruti sarcina peccatorum non valemus obtinere veniam, ipsius pio suffragante patrocinio quæ tibi deuotè immo specialiter seruiuit in sæculo, núncque cum Angelis claritatis perfruens gloria triumphat in cælo, solito charitatis radians fulgore, omnium criminum exuat labe, atque supernam suo precatu ducet ad patriam, quo laureati ipsius consortes efficiamur gloriæ, te annuente qui viuis,&c.

Explicit Sermo Venerabilis Odonis Floriacensis & Cluniacensis Abbatis, de B. Maria Magdalena

---

Homilia prima Sancti Ioannis de beata Magdalena.

IN *diebus illis mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quod intrauit Iesus & recubuit in domo Pharisæi*, subito quasi meretrix audax intrauit in domum, & obtrita publicis aspectibus, fronti obtulit saluatoris. Audaciter intrauit non iam meretrix, sed modesta non libidinem expletura sed lucem visura, intrauit non ad libidinis fornicem, sed ad indulgentiæ fontem. Intrauit non vbi iam vltra sordesceret, sed vbi contractos poneret sordes; & spernenda viscera Domino miserante purgaret. Superingressa est auida, nec respexit ad Pharisæum, sed rectè limitem direxit ad fontem: pudore priuata, & pœnitudine armata. Et quid fecit? Non tulit se statim ad pedes Christi in domo recumbentis, sed stetit anxia curuáque corpore, & postea pedes Domini tenet rea, & remedium exigit. Vritur animo, loquitur tacita, gemit silenter, instat opportunè, pœnitudine compuncta, & doloris sui amaritudine stimulata: suberigit ad cælum animum, aspectum deficit in terram. Illum solum videt quem tenet, illi pandit pectus suum, illi peccata detegit, & criminosa referat conscientiæ. Cor suum supra pedes eius mixtum cum fletibus fundit, capillis etiam

Necdum quiui reperire, quisnā ille sit S. Ioannes qui has homilias de beata Magdalena composuit.

mollibus

mollibus lachrymis perfusos pedes, quasi lintheo quodam detegit. Nec solum lachrymis abluere satis, satis & crinibus tergere, insuper de alabastro quod manu tenebat, vnguento perfundit, & pedes quos rigauerat lachrymis, vnguento liniuit. Atque in his tribus speciebus immunda mulier, in lachrymis in capillis & vnguento, quasi fontem baptismi sui, de pedibus Christi extraxit. Nam in fonte baptismi, quid aliud est quam aqua & chrisma, & vestis alba? Huic mulieri pro aqua fletus fuit, pro chrismate vnguentum, pro veste capilli. O mulier peccatrix multa adinuentio tua! Quis tibi mõstrauit talem aut iuuenire aut proponere artem, vt congesta in te crimina, momentaneis lachrymis vinceres, crinibus raderes, vnguento extirpares? quid ergo? *intrauit*, inquit, *mulier peccatrix cum alabastro vnguenti, & stetit iuxta pedes Christi*. Et quid saluator? Numquid ignorabat eam? numquid nesciebat quod esset peccatrix famosa? hoc nefas est dicere. Verum vbi vidit compunctam, iam non repulit quasi publicanam, aut spreuit importunam: sed recepit dolentem, & amplexus est pœnitentem. Non ei imputauit vt erat imputandum. Non ei dixit Dominus, meretrix, adultera, fornicaria, tu venis ad me? tu mihi approximas? aut ausa es pedes meos manibus pollutis contingere? Non vides massam malorum tuorum? calent adhuc in te crimina, membra tua feruore libidinis inspirant, corpus tuum criminosis lachrymis plenum est. Animam ipsam intus contaminationibus tuis funesta sarcina premit: & tu tantis sceleribus deprauata, ausa es venire ad me? Non illi sic Christus, nec imputauit, nec dixit. Qui & si dixisset illi, illa talis mulier parata erat sine dubio respondere contraria. Si dixisset illi Christus immunda mulier, fedissima contaminata, cessa & à me discede, nullam habeo cum meretricibus causam, habuit illa respondere. Domine Rex celestis, redemptor mundi, quæ sunt hæc? Vt quid descendisti de cælo? propter iustos tãtum an propter peccatores? Et quanti sunt iusti? si peccatores repudias vbi populus tuus? An non tu medicus es? quos venisti curare? Numquid sanos?

sanos? absit. *Sanis non est opus medicus, sed malè habentibus.* Meretricibus opus est medicina publica, & pulsant vt eam accipiant. Peccatoribus venisti porrigere manum, elisos erigere, & cæcis reddere visum. Medice quid me repellis vulneratã? Et si me repellis, ego non recedo, sed iure meam de te exigo sanitatem, quia sanare venisti sautiatos peccatis, non repellere: teneo pedes tuos, nec ante discedo, quàm percipiam curam Omnipotentis. Suscipe importunam, & noli despicere pulsantem meretricem. Ecce precium tibi offero pro redemtione mea, porrige ad me aspectum tuum. Et quidem quid offeram, nihil habeo in substantia præter lachrymas, indigens sum inops sum, hoc tamen scio satis tibi est. Noui quod grata tibi sit ista oblatio. Non quæris pecuniam, sed exigis pœnitentiam. Nec libamina tantum quæris, quantum lachrymis delectaris. Sacrificium tibi est cor contribulatum, & spiritus compunctus. Suscipe itaque prætium pœnitentiæ meæ, & da mihi præmium indulgentiæ tuæ. Pastor, dic mihi quæso, numquid non sum de ouibus tuis? Sed erraui de grege, & facta sum sicut ouis perdita, quære ancillam tuam, & fac de meretrice pudicam. Noli me despicere, non sum sola, multas habeo cõpares. Et quàm maxima pars ouium tuarum inde est pastor excelse; quære oues dispersas & scabie contactas, collige eas in vnum, & imple ouile tuum. Tu namque dixisti. *Habeo alias oues quæ non sunt ex hoc ouili, & eas opportet me adgregare, vt fiat vnum ouile & vnus pastor.* *Ioan. 10. 16.* Quæ sunt istæ oues quæ non sunt de ouili tuo, quàm meretrices & publicani, quàm peccatores & adulteri & iniusti? & si hos repudiaueris vel excluseris; qui sũt qui remanebũt vt impleãt ouile tuũ? Prophetæ? Apostoli? Martyres? Virgines? Cõtinentes? Et quanti sunt isti ad integrum populum? Si ergo præscribitur peccatoribus, pauci intus, & multi foris erunt. Sed quoniam Redemptor es generalis & pastor communis, qui venisti non perdere sed saluare, corrige corruptas oues & scabie conspersas, ad caulas cælestium fac de omnibus vnum gregem; & esto omnibus vnus sicut promisisti, & saluator & pastor.

Obsecro

Obſecro te ego mulier indigna, & tacita intra me prece depoſco. Conſcium omnium te eſſe ſcio, & errantium medicum. Dolorem meum verbis ingemino & actionem meam ſecretis ſingultibus exprimo. Eſto mihi aduocatus, ſuſcipe cauſam meam, & ſolue compedes meos. Multum eſt quod ipſa merui tangere pedes tuos. Ego fletibus pœnitentiæ perfundo pedes tuos, & tu flumen indulgentiæ, dele crimina mea, tango te ſaluator ego immunda mulier & oſculor pedes tuos, non vt inquinem quod tango. O meretrix magna eſt fides tua, mira conuerſio, clara confeſſio, non te iam dicimus meretricem, ſed omnium meretricum medicam! De te enim capiunt multi, remunerationis exemplum. Sed cœpti capituli ordinem explicemus. Phariſæus interea qui vocauerat Dominum, vbi vidit mulierem, velut indignans ait intra ſe. *Hic ſi eſſet Propheta, non ſineret mulierem tangere ſe*, cuius ſciret infamiam. Illo ſic intra ſe perpendente, ac proſperum actum obſcurare nitente: cogitatum eius cōprehendit Dominus pariter & detexit, ſic aſſerens. *Symon habeo tibi aliquid dicere. At ille reſpondit. Magiſter dic. Fœnerator ille qui duos habebat debitores, vnus debebat quingentos denarios, alter quinquaginta. Iſti dum non haberent vnde redderent ambobus remiſit. Dic quis de iſtis duobus plus eum diligere debuit? Reſpondens Symon dixit, Quantum eſtimo ille cui plus donauit. Dicit ei Ieſus rectè iudicaſti.* Symō hoſpes Phariſee applica ad te parabolā iſtam, neſcis quia propter te illam protuli? Cur indignaris? cur venenum verſas in pectore tuo? Cur contra factum bonum, ſubrigis caput ſerpentis? Indignum iudicas ſaluare mulierem fornicariam, lachrymarum fontibus inundantem. Sed facis hoc quaſi incredulus Phariſæus, dum non vis me eſſe aut credere Deum. Amice feciſti rem bonam, paraſti mihi conuiuium, & prandium exibuiſti. Sed quid ad iſtam mulierem? Animus eius plus eſt quam tua humanitas. Amor eius vicit tuum conuiuium. Non vidiſti quid fecit? *Intraui in Domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti. Hæc autem lacbrymis ſuis rigauit pedes meos, & capillis exterit. Oſculum mihi non didiſti, hæc autem ex quo intrauit,*

trauit, non cessauit osculari pedes meos. Propterea dico tibi, remissa sunt ei peccata multa. O tu Pharisæe ex malo fermento indignaris, anget te quod saluauerim pulsatricem, & à peccatis absoluerim, quid hoc ad te? mala intentio tua. Numquid non licet mihi in meis facere quod volo? *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Sed si placet tibi, corrige te ad parabolam meam intuere & vide. Tu fecisti conuiuium, & meretrix coronata est, quare? Quia multum dilexit, multum plorauit, multum pœnituit. Plus valuit apud me fletus meretricis, quam tua fercula, & vide, duplum tibi prælata est fornicatio, quando tu quinquaginta, illa est quingentos denarios compensata. Vnde non immerito, de vobis olim prædixi. *Quia Publicani & meretrices, præcederent vos in regno Dei, & Conuersus Dominus Iesus dixit ad mulierem, fides tua te saluam fecit, vade in pace.* Ecce quomodo patuerunt proposita in duobus exemplis. Ecce quomodo crimina contrariis conlisa sunt armis, auaritiæ tela retundit eleemosyna, luxuriæ incendia lachrymæ extingunt. Fœnus exercuit publicanus, & factus est iustus. Fleuit fornicaria & facta est sancta. Quid tu ad hæc talibus prouocatus exemplis desperas? forte dum displices tibi ipsi? Desine desperare, & disce quid agas. Quando vis orare pro luxuria quæ in te est, aut erogare aliquid pro peccatis. Scio quia resistit tibi conscientia tua, & reuoluit infinitum numerum peccatorum, obstrepit tibi silenter dicens. Quid est quod oras, aut quid est quod erogas? clades est, scelerum te cumulus vrget. Et qualis est obsecratio tua vel erogatio? Quando sic te obiurgat conscientia, tu noli terreri, sed oppone te illi publicano, obiice meretrici & dic. Cessa conscientia noli mihi obstrepere, noli obsistere, est accessus ad Dominum, & locus remeandi ad Christum. Fleuit meretrix & facta est filia. Vt quid in desperationem cadis conscientia, vt quid me confundis & in baratrum contemptus præcipitas? Si Deus recipit, quis est qui reiiciet? Si Deus iustificat, quis est qui cōdemnet? Christiane quid tardas? publicanum vides antequam adhuc pœniteret receptum, & tu ambigis? Quid me-

Matth. 21. 31.

tuis

tuis vitium libidinis quo corpus polluitur & membra maculantur, quasi (nô si toto animo gemueris) absoluaris? Homo scortum vides vno momento per solas lachrymas ablutum, & dubitas? Sed dicis. Ecce compunctus oraui, aut erogaui, aut fleui pro his quæ mala gessi, & merui Domino indulgente absolui. At si rursus peccauero quid sum facturus? Numquid iterum flere debeo, vel desperare de remedio? Respondeo tibi. Si quidem radix peccati in membris tuis aresceret vel à medulis tuis discederet, rectè hoc diceres. Si enim stimulus carnis quiesceret securus esse posses, nec luxuriæ peccatum faceres, nec pœnitentiam pro libidine quæreres, sed semper quasi Angelus illibatus incederes. Quod si etiam millies te corripis, naturaliter senties quod te libido arguit, & pungit. Quid ergo facturus es? fragilis es, vinceris, subinde flecteris, frequenter facis illud quod Deus non vult, & forte quod tu ipse horrescis. Sicut ait Apostolus. *Non quod volo ego bonum, sed quod odio malum facio.* Quid tunc? Ecce orasti & annuit Deus pius, indulsit misericors, euasisti peccatum, verum quia non iam idcirco absolutus es à stimulo carnis, ecce iterum impellit conditio cadere post veniam impetratam, delinquere post iudulgentiam, post lachrymas iterum lapsum incurrere. Ex hoc planè tam magnum venit odium boni, & tam inæstimabilis difficultas. Conari quidam debes toto animo & pertinaciter pugnare contra carnis stimulum, & concupiscentiam cordis, vt vincas & non pecces. Sed si fortè contra votum tuum conditio carnis vicerit, & cupiditas strauerit in peccato, quid facturus es? Debes iam despicere aut desperare salutem? Non sic cogita, surge iterum homo, surge noli timere, noli iacere, est qui recipiat, est qui te non despicit: si surgis, mox resurgis, mox si te erigis, erigeris, iam non errorem tuum Deus, sed animum respicit. Nec peccatum computat, sed pœnitentiam pensat. Odit planè si te viderit negligentem aut resolutum aut pigrum, si te viderit non laborantem in pœnitudine, sed remanenté in crimine. Talis namque est Deus erga homines. Odit peccantem amplectitur

Rom. 7. 15.

ctitur pœnitentem. Ergo cecidisti noli deficere aut differre, sed surge. Si per singulos dies erraueris, per singulos dies condecet te erigere & emendare. Hoc est enim quod à te expetit Deus. Aut non audisti quomodo vox eius resonat per Hieremiam Prophetam? *Numquid qui cadit non resurgit, aut qui auersus est non reuertetur?* Ierem. 8. 4. Hoc de vno casu non dicit, sed de totius temporis lapsibus testatur. Si enim contigerit te sæpè cadere, clamat ille semper & dicit. Surge homo, quid iaces? numquid qui cadit non resurgit? surge peccator conuertere ad me, quãtumcumque multoties peccaueris, conuertere à via tua mala & viue. Hoc ita dicit, vt non tu per multas rimas desperes & deficias, sed suberigas te sollicitius, ac per singulos lapsus surgas contra peccatum, opponas illi lachrymas, obiicias eleemosynam, interseras orationum excubias, vt pondus peccati, pœnitudinis pondere obruas & euertas. Sic te persistentem numquam deseret diuina clementia. In isto agone positus perlucta, hanc incede viam, sed angusto itinere pressam: latam namque planè tenet viam, qui non vult à ruinis surgere. Angustam tenet viam, qui quoties peccauerit, arma non abiicit pœnitentiæ, sed perseueranter plangit in via angusta quæ ducit ad vitam, sicut scriptura dicit. *Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Matth. 10. 22.

Homilia Secunda eiusdem B. Ioannis, de ipsa S. Magdalena.

NEcessitas interni doloris, ipsa sibi captat à Domino preces, non eget alieno consilio mærens contempta secretò, vt sibi dictet aliquem modulum precum, sicut adsolent facere temporales palatij præcatores. Vadunt enim ad iuris magistrum, exponunt causas negotiorum suorum, quærentes salubri consilio qualiter iudicem possint adire terrenum. Sed hoc non facit anima Christiana. Nam quibuscumque temptationibus vel tribulationibus fuerit inuoluta, habens

intra se fidem: intrat continuo palatium cordis sui,& in spelunca pectoris, collocat sibi dignum consistorium, facit cartham conscientiam suam,stilum gemitum, & lachrymas atramentum. Et cum conscripto interno, insistit precibus, proximat ad diuinum auxi-
Psalm. 27.1. lium & dicit. *Exaudi Deus orationem meam, Domine auribus percipe lachrymas meas nec sileas à me.* Sic fecit & illa mulier peccatrix, quia lachrymis lauit pedes Domini, & capillis capitis sui extersit. Hæc ergo mulier cum nimio peccato æstuaret, & fatigata lassaretur,& iuuenilium voluptatum adsiduis defædata sordibus squaleret: audiuit in mundum venisse Dominum Christum prætium perditorum, medicinam languentium, & indulgentiam peccatorum. Statímque reatus sui stimulis puncta, considerauit se, quæsiuit se à se. Facta est ipsa sibi Iudex & aduocata, posuit se ante faciem suam, aspexit carthas suas, atramento iniquitatis scriptas, aperuit fœditatem suam, agnouit malè lubricatam vitam suam. Cœpit sibi ipsa in omnibus displicere, apud se internis doloribus se redarguens & dicens. O mala vita mea quomodo perdidisti animam meam? quamdiu in perniciem meam mihi parcam? quamdiu post facinora mea errando discurram? Vadam tamen & reuertar ad Dominum meum à quo auersa sum, quia audiui eum dicentem. *Nolo mortem peccatoris, sed vt tãtum reuertatur & viuat.* Propterea & ego peccatrix quia non sum digna videri ab oculis eius præ multitudine peccatorum meorum, certè vel mereri satagam ipsius me vestigiis volutare, pedes eius lachrymis lauare, capillis tergere, puniámque me vt ipse redimat me. Puniam confitendo quod malè gessi peccando, credo quia donabit mihi indulgentiam, dum viderit fidelem patientiam meam. Quia idem ipse dixit. Nolo mortem peccatoris, &c.

Surgit & vadit mulier de Christi Indulgentia secura. Multum de suis peccatis sollicita, venit ad hospitium, in quo Dominus Angelorum vnà cum peccatoribus conuiuio lætabatur, vidit ante fores silentium, cœpit cogitare quomodo ad diuina vestigia

perueni

peruenirer. Ingressa igitur mulier nullo nunciante, nullo præcedente, sola confessione se deducente, & quia sciebat se indignam videri ab oculis eius, laborabat vt furtiuè perueniret ad vestigia, tenuit credidit, statim indulgentiam meruit. Tunc Iesus conuersus ad mulierem ait. Dic mulier quid est quod agis? Vnde tantum præsumas? non te cognoscis? Attende mulier atende sexum, vide vitium. Dicta es mulier & peccatrix, sexu fragilis, persona turpis. Cùm sis ergo tantis facinoribus rea, quomodo ausa es diuinum introire conuiuium, vbi interesse dignatus est Dominus Angelorum? certè errasti. Debuisti nuntium quærere, debuisti expectare, nõ debuisti præsumptiõis tuæ causa temerè introire vbi nõ cõpetit. Et illa Domine noli in me irasci, peccatrix sum, infirma sum, ad indulgentiam festinaui, curari à te debeo non vulnerari. Præbe mihi benignam patientiam tuam, & expono tibi si iusseris causam meam. Et Dominus. Dic mihi mulier. Et illa ego sum ouis illa perdita quę malè errauit, inter dira & spinosa huius sæculi fruteta. Displicet tibi quia veni ad Domini mei mensam? Deus meus & Dominus meus venit quęrere & saluare quod perierat, quia audiui eum dicentẽ. *Nõ veni ad oues quæ perierunt domus Israel.* Malè feci quia vltro ad Dominum veni? *Matth. 15.24.* Ego malè vagabam per domos facinorosorum, ego sum quæ errando perieram, iam vero satiata erroribus & ebria sordibus, discutiens & examinãs me dixi. Si passer iuuenit sibi domum, & turtur nidum sibi vbi reponat pullos suos, ego quare non reuertar ad Dominum meum? potens est mihi donare peccatum meum, quia propter nos venit in hunc mundum fundere sanguinem suum. Et Dominus. Verum dicis mulier. Tamen dum ingressa es debuisti considerare quæ & qualis mulier es, & reuereri angelicas potestates mihi à latere adsistentes. Et illa. Consideraui Domine & consideraui. Et quia consideraui ideò secura feci, quia scio illos magnum gaudium, *habere super vno peccatore pœnitentiam agente, magis quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.* Et Dominus. Verum dicis mulier, verum dicis. Tamen dum introi

Psalm. 83.4.

Matth. 11.28.

introisti debuisti tegere caput tuum malè superbum, oleo Diaboli inquinatum, nec soluere debuisti crines tuos arma iniquitatis, & dæmonis laqueos. Nam audisti quia Cherubin & Seraphin supernæ ac terribiles potestates velant lumina sua, & tu ausa es coram Domino tuo nudare impiam comam tuam? Et illa Noli mi Domine indignari, quia benè feci venire ad
Luc. 15.7. te, vt ad medicum meum, qui dixisti. *Venite ad me omnes qui laboratis, & ego reficiam vos.* Nudauíque ante te caput meum, caput in quo erat fons libidinum, & præcipitium miserorum: solui crines meos vita Diaboli alligatos, ipsiquę capilli me grauiter flagellabant, quando ad peccatum miseros seducebant. Nudaui ante te caput meum. Caput in quo erat fons libidinum, vt tua illi gratia medela fieret peccaminum. Et Dominus. Dic mihi mulier quanta sunt peccata tua? Et illa Domine Deus meus, si numerum peccatorum meorum dixero, non me confitenter accuso. Scio Domine scio, quia non te latet quanta sunt peccata mea. Sed si numerantur lachrymæ meæ, numerantur & iniquitates meæ. Tu nosti peccata cordis mei, quia tibi numerati sunt capilli capitis mei.

Expliciunt duæ Homiliæ Sancti Ioannis de Beata Magdalena.

VETV

VETVSTISSIMI ANONYMI AVTHORIS, ANTE SEXCENTOS ANNOS IN Floriacensibus membranis descriptus Commẽtarius, De Translatione S. Iacobi Apostoli, fratris S. Ioannis Euangelistæ.

Ad Philippum tertium Hispaniarum Regem Catholicum.

Philippo tertio Catholico Hispaniarum Regi, Ioannes à Bosco Cælestinus. Pacem Dei quæ exuperat omnem sensum C.

PAx illa quæ inter Regiam Francogallici ac Nauarrei Admirandi Regis Henrici IIII. Maiestatem, tuámque, maximo Reipu. Christianæ viget cõmodo, (Philippe Regum Potẽtissime) iconem tuam licitè Xystis Regiæ Frãcogallicæ Bibliothecæ, mihi inferre permittit. Rex quippè meus, vt suos aspero intuetur hostes oculo, sic leni & placido vultu cõtemplatur amicos: nihilque habet optatius, quàm sibi beneuolentia coniunctorum Regum, beneflagrantem odorari famam, ac videre decorem. Cuius ego propẽsioni inseruiens, volui exiguo quidem, cantharum mole, at per maximo, rei æstimatione, munere, tuam adornare florentem ætatem & vernentem comere prosperitatem. Nam cum Iberorum Diuus Iacobus Ioannis frater, Christi Apostolus, Primarius Tutelaris existat. Quod acceptius iocũdiusve tibi à quo-

 quam

quam hominum poterat offerri donarium, quàm certam, veram, antiquam ac eruditam, de Hispaniarum Patrono, mundo inuehere relationem? Multi de eo, multa, varia, incerta vero penè cuncta aut dubia, scripsère. At iam nunc per me, Gallia tibi omnem Hispanorum ad Christi fidem conuersionis primigeniam historiam veracem pandit: quidque de ipsius Apostoli venerandis lipsanis credendum sit, ac existimandum, cunctis fabulis reiectis, transmittit. Vt vel hoc eximio & maximo in te tuósque populares officio, experiaris: ipsam tuo splendori ac Illustrationi addictam. Sed quamdiu integrum & incorruptum clàm ac palàm, fœderis nexum cum ea seruabis inuum. Quomodo namque suis ipsa fortiter resistere consueuit aduersariis, ita fausta, læta, honesta, & vtilia omnia impendere solita est amicis. Est quippe magna illa & fortis Danielis arbor, cuius proceritas cælum contingit, cuius aspectus est vsque ad terminos vniuersæ terræ: cuius sunt folia pulcherrima, & fructus eius nimius, ac esca vniuersorum in ea: subterquam habitant animalia ac bestiæ, & in ramis eius conuersantur volucres cæli, denique ex qua vescitur omnis caro. Floreat igitur per hunc vetustum Floriacensem Gallicum Authorem, historia Translationis B. Iacobi Christi cognati veritas, & per totum orbem tuis faustis dilatetur auspiciis. Nec floris huius quem tuo odoratui amica iam Gallia admouet, spreueris odorem asperneris pulchritudinem. Ab initio etenim Regno, nullus tuæ Majestati suauior at elegantior oblatus est vel poterit aliquando of-

Dan. 4.

Vale. Lugduni Galliarum Id, Sept. 1065.

COM

COMMENTARIVS DE TRANSLATIONE S. IACOBI APOSTOLI.

SPiritum sanctum Paracletum per os David Prophetæ dudum prælocutum fuisse nouimus, & cotidiana admonitione audiuimus, hanc esse gloriã omnibus sanctis, vt laudetur Deus in ipsis. Verè siquidem & ad laudem Ecclesiæ summi regis, hoc ipsum proficere scimus; dum magnificentia fortitudinis, prætiosorum militum suorum, ante ipsum excellenter recensetur. Ergo nos tantis ac innumeris Scripturarum sanctarum edocti præmonitionibus, secũdum fragilitatis nostræ modulum, Dominum in sanctis suis gloriosum plenè laudare studeamus; ac memoriam mirabilium suorum, totis nisibus in nobis extollere gaudeamus, quia hæc est gloriatio diligentibus nomen Dei. Exultent ergo iusti in Domino, quia ipsos rectos decet rectè laudatio. Exultemus & nos Dominum in ipsis laudando, vt quam non meremur, precibus eorum nos decere possit laudatio. Et quia beato Raphaële Archangelo docente, didicimus occultiora Regis consilia, non detegenda: archana autem mysteriorum Dei honorabile ac dignissimum esse fidelibus reuelare, seriem translationis Corporis Beatissimi Iacobi Apostoli, à loco in quo passus est, in eum quo nunc iustissima Dei præordinante prouidentia requiescit; strictiori licet stylo, hebetiori quoque sensu, ad tanti Apostoli laudem & Ecclesiæ, vtque fortis Dominus sabaoth in suis glorificetur militibus, indicare fidelibus decreuimus.

Matth. 144. a.

Igitur post admirandam & adorandam Domini

nostri Iesu Christi in cœlos Ascensionem, antequam sancti Apostoli prædicationis gratia secundum Domini Iesu præceptum, dispergerentur in mundum, Deo dilectus Apostolus Iacobus omnium Apostolorum primus velut athleta fortissimus; martyrij coronam suscepit promptissimus: ab Herode nequissimo Rege interemptus. Qui non multo post Angelo Dei percutiente, ad nihilum est redactus. Periit ergo eius memoria cum nomine. Iustus autem est in commemoratione sempiterna, & laus eius in Ecclesia sanctorum & congregatione. De cuius Apostoli sanctissimi effusione sanguinis, quia iam latius & lucidius tractatum est [1] à viris eloquentibus, nos omnino supprimimus. Translationis que ipsius tenorem quem scribere disposuimus, nunc adoriemur.

1 Passio S. Iacobi à viris eloquentibus scripta.

Ordine quo diximus, Dei dilecto Iacobo calice passionis Iesu Christi Domini potato, atque gloria & honore à Deo iusto retributore coronato; beati discipuli sui sanctissimum thesaurum, illorum magistri videlicet corpus, prout res tempúsque exegit terræ oculuerunt latebris; mærentes ad tempus de absentia pij doctoris, lætaturi postmodum vnanimiter, in præsentia egregij pastoris. Siquidem benignissima creatoris & reformatoris omnium Dei Omnipotentis miseratio, ne clarissimum mundi lumen diutius terræ absconderetur in antro: incomprehensibili sua sapientia, quam nemo principum huius mundi cognoscere potuit; fidelibus suis innotescere voluit, quo ordine tantæ lucis claritas, seculi hui⁹ irradiaret tenebras. Mirabilis itaque in sanctis suis Deus, mirabiliter mirabilem hunc Iacobum Apostolum, pusillis corde se metuentibus, hoc reuelauit modo.

Cum totus mundus iugo Dæmoniacæ seruitutis teneretur depressus, tenebrísque ignorantiæ suæ esset obcæcatus. Sanctissimi Apostoli iuxta Domini Saluatoris edictum, eum à suæ perfidiæ squalore eruere cupientes, vniuersis mundi partibus, in fide Christi fortissimos & lege sancta doctissimos, Euangelizare diuini verbi gratiam, direxerunt viros. Vnde factum est, vt prudentissimum omníque militia spiritali instructum

ctum [2] eligerent virum Ctesiphontem sanctissimum, quem ordinauerunt Episcopum, adiunctis sibi coëpiscopis sociis, in hoc opere satis strenuissimis. Hi missi Domini, ad Hispanias delegantur: quo barbaræ gentis saxea corda, vnguine Sancti Spiritus delibuta mollescerent, gratiam Christi suscepturа. Qui verissimi & rectissimi Christi famuli, iniunctam sibi prædicationis gratiam ocius implere cupientes, nauali euectione illuc properare satagunt. Aptata itaque nauicula, & quæ sibi videbantur necessariis impositis, subitò diuinæ dispensationis munere sibi collato, consilium ineunt: vt corpus Sanctissimi Iacobi secum deueherent. Quatenus dum ipsi prædicationis officio sollicitius intenderent, sancto resplendente miraculis Apostolo, efferæ nationis hominum mentes, [3] ad baptismatis fidem suscipiendam paulatim mansuescerent. Quod & factum est, vt patefaciunt sequentia: Etenim beatus Ctesiphon cum sociis, ad sepulchrum properans gloriosi Apostoli; cum ingenti deuotionis honore & tremore, inæstimabilis pretij preciosissimam Margaritam, à loco terræ humili sustollentes, cum magno & spirituali gaudio; in hymnis piæ iubilationis conlaudantes Dominum, decenter in naui composu erunt sua. Ergo absque Remige, absque Naucleri iuuamine, inscij rectoris, mari eo tantum conscio cuius nectabant ossa, se credentes, sola Dei manu ductrice, sex dierum circuitione, per marinas procellas, vsque ad locum à Deo sibi ante mundi constitutionem prælectum, nauis eorum ferebatur certissimè. O mira Dei potentia! O mira archanæ virtutis eius mysteria! Ecce etenim rediuiua prioris seculi exoriuntur miracula. Qui enim dudum super vndas Deluuij Archam ne mergeretur gubernauit, mirabilis in altis Dominus, inter mirabiles elationes maris, in Translatione sui dilecti Iacobi, nauem sanctissimũ ferentem thesaurum, ne marinis absorberetur fluctibus, excelso suo brachio protexit; & mirabiliter quò voluit exposuit. At verò mirandum satis erat, tàm immensum profundi abyssi pelagus, tàm infinita æquoris spatia: ab ignaris, sub breuissimi temporis spatio perуolata fuisse, nisi quod

2 S. Ctesiphon missus ab Apostolis in Hispaniam.

3 Qua occasione S. Iacobi corpus, fuit in Hispanias delatum.

Miraculum.

ille qui mensus est pugillo aquas, & molem terræ tribus digitis adpendit, hoc impleuit meritis Iacobi Apostoli. Ne denique memoria ipsius solummodo dilataretur in terris, constituit quod etiam mare illi præberet testimonium: vt quem sibi dilectissimum fecerat iam in cœlis gloriosum, miraculis choruscantibus, terra marique redderet honoratum.

Nec hoc sine mysterij intellectu. Senarius numerus in sacris Scripturis, ærūnas & fluctuationes huius seculi crebrò signat. Septimum vero sacra pagina requietioni donat. Sex diebus summi opificis manus, quicquid creatum fuit & est, decenter & ornatè instituens, varia donorum & bonorum suorum munera nobis conferens, septimum sacrauit requiei suæ. Cessantibus diluuij aquis, columba per fenestram emissa, septima die ramusculum paciferæ rostro ferens oliuæ, placatum Dominum & terris pacē datam denunciat. Sexta ætate in qua nunc laborantes ducente Deo tendimus ad requiem perfectæ beatitudinis, donec occurramus in gloria Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, mirabilia demonstrauit Deus seruis suis: dum corpus transferretur Iacobi Apostoli & Martyris Senario denique dierum numero, in mari vt dictum est, fluctuantes eius discipuli; septimo, Dei dextera gubernante, requieuerunt in portu qui [4] Biriuus nuncupatur, eo quod inibi in mare bini profluant riui, vbi ostendit Deus futuris seculis, quanti apud se Apostolus suus haberetur meriti. Subito namque à conspectibus intuentium sublatus. Atque vsque ad poli centrum splendore igneo rutilans est eleuatus, & ad locum suæ tumulationis proximum, propitia diuinitate sibi concessum, inenarrabili claritate conspicuus deuenit. Nec hoc incredibile cuiquam debet videri. Qui enim [5] Theologum Ioannem prærogatiua singularis dilectionis sibi vnitum, miro quo voluit modo, etiam corpore in cœlos assumpsit: potuit & fratris eius sanctissimam glebam indicibili virtute sua, de loco vno ad alterum transuehere locum. O Dei & Domini nostri mira & admiranda virtus! mira dispensatio! mira operatio! qui omnia quæcunque voluit fecit in cœlo mari

4 Biriuus portus Hispaniæ.

Res mira.

5 Vide iam Euangelistam Ioannem, ad cœlum corpore esse assumptū.

mari & terra. Beatus autem Ctesiphon cum sociis, pauentes tanto carere cœlitus sibi collato dono, flentes & merentes, atque Dei piissimi misericordiã semper orantes, ad locum tumulationis Apostoli Dei, Angelico ductu, vt potè ignari locorum properè accedunt, duodecim mielibus distantem ab ipso maris freto. Degebat eo loci, in extremis videlicet [6] Gallœciæ finibus: Gentilis & Nobilis matrona, quæ erat multæ familiæ, & amplissimi fundi possessor & Domina. Hæc in Idolio suo, multa simulachra dæmoniorum recondita habebat; quæ sæpissimè adorabat, quia factorem & creatorem suum, Dominũ verum ignorabat, quem nec nominare hactenus audierat. Hæc secundum proprietatem linguæ ferocissimæ gentis suæ, ferali & rabulo * atque superbo vocabatur nomine, nam [7] Luparia dicebatur. Nec immerito, nam sicut beatum Paulum ex tribu Beniamin exortum, qui prius Saulus dictus est, sæpius in sacris voluminibus Lupi cognomine, ob nimiam in Christianos crudelitatem inuenimus descriptum: prius enim circuncisus extitit superbus, postea autem baptizatus humilis est factus. Sic, & hæc gentilis mulier, prius superbiendo desipiens, & secundum vocabulum sui, Christi seruos rore rabido execrando vehementer deterrens; postea autem Spiritussancti inspiratione illuminata, ferocitatem belluinam trucis deponens animi, lota lauachro salutari, vbi omnes veterem hominem deponentes nouum induuntur, agnorum Christi est sociata collegio. Comperta itaque prædicti venerabiles viri, huius Nobilissimæ mulieris amplissima fama, multa Dei fiducia fisi, adeunt illam; oraturi, vt in fundo quem tenebat, facultas sibi concederetur ossa tumulandi Apostoli beati. Quos illa rigidæ mentis vesania acerbissimè execrans, & execrando refutans, insani furoris typho repleta, ad Regem terræ, illos talia petituros properare ocius iubet. Qui nil cunctati, vt mandatum eis erat, sollicitè perquirere Regem satagunt. Quo reperto, proponunt illi de fide sancta sermonem, simúlque orando, satis ingeminant preces, dari sibi locum Apostolici corporis sepulturæ aptum. Ergo Rex truculentus,

[6] *Gallœcia.*

* *Rabido.*

[7] *Luparia.*

lentus, gentilitatis errori deditus, venerabilium virorum auditis verbis & precibus, cognoscens eos Christicolas esse. Iam enim Iesu Christi Domini nomen, in totam mundi latitudinem diffusum erat, exacerbatus nimium, cupiens vindicare in ipsis; non solum quæ petebant præstare noluit, verum prauo corde, malo ore, peruersa actione, interimi eos iussit: nesciens miser, imminere sibi velocius vindictam solius Regis Dei. Sanctitatis autem ministri, fragilitate carnis adducti, fugā capessunt; inscij mirandæ virtutis Dei, quæ in ipsis per ipsum, Apostolica interueniēte declaranda erat gratia. Nec mirū verò, si carnales carnaliter metuebāt, cum patres multos instantiā legamus deuitasse gladij, non timore perculsi passionis, sed ad meliora se seruantes, gratia prædicationis ac roborādæ fidei. Hæc vero omnia agebantur, vt amplior magnificētia Apostolicæ dignitatis claresceret adhuc, per impiam impiissimi Regis temeritatem. Nempe mærētium cōsolator Deus, qui contritis corde medetur, cuius *oculi sunt super eos, vt eruat eos à morte: super iniustos autem vt disperdat eos de terra.* certo ostendit, *quia non aliquando saluatur, Rex fidens in multitudine virtutis suæ.* Denique sancti illi per viam qua venerant reuertentes, deuenerūt ad fluuium [8] Thare dictum, in portum [9] Nicrariæ. Iuxta quem erat fons amplissim[9], arcuato opere, saxeo ambitu circumseptus, penes quem publica via discurrebat: quem, delitescere cupientes, introgressi sunt: Sed repentè mutato consilio, vt pleniorem magnificentiæ gloriam, gloriosus in seruis suis demonstraret Iacobus Apostolus, presago spiritu inde egressi sunt. Vt verò cognouit pestifer Rex, sub vmbra alarū protectionis Dei, sanctos clam effugisse, dum sitit sanctorum sanguinem, non valens ferocitatem prauissimi lenire animi, collecta militari manu sicut equus effrenis ruens, iusto se Dei prosequente iudicio, non destitit, donec in precipitium sempiternum, cum suis omnibus caderet. Estimans enim iustos in præscripto fonte absconsos, cum suis comitibus ingressus est intus. Ecce vero multiplici Dei virtute, *cuius immensæ fortitudinis & sapientiæ non est finis, qui reprobat consilia principum, &* deducit

8 Thare fluuius Hispaniarum.

9 Portus Nicrariæ.

deducit consilia eorũ in finem stultum, egregio orante Iacobo Apostolo, omne illud ædificium cryptæ huius quod in tanta perstiterat seculorum soliditate, miro modo subitò corruit. Et qui simplices & innoxios opprimere moliebantur, tanta ruina oppressi, in profundũ abyssi sunt demersi, vt patenter innotesceret, cõdolere venerandum Apostolum Iacobum, contumeliis seruorũ suorum. Tunc liberati sublimi Christi potentia discrimine tanto, isti nouelli filij Israël, transito quasi altero mari rubro, repedarunt alacres, carmen illud Mosaïcum Deo decantantes, *qui excelsum dudum Pharaonem & exercitum eius, demersit in mare.* Sed sanctorum à bonæ actionis certitudine deuiare, nescius est animus. Nam à Spiritu sancto præmoniti, præscriptam rursus adeunt mulierem, sollicitè eam præmonentes, de tumulatione Venerabilis Apostoli. At illa nec dum verbis eorum credula, sed adhuc impœnitens, & more elati Pharaonis obduratum cor habens; donec mens sua ampliori gratia Apostolicorum signorum reuerberaretur, conspiciens eos flentes, dixit illis. In monte hoc proximo qui [10] Illicinus dicitur, armenta nostra pascuntur. Erat enim ipsa more gentis suæ, pollens copiosa animalium multitudine, quæ passim per lati soli marginem, absque pastore, vt potè agrestia, quò libebat discurrebant. Euntes ergo illuc, quotquot cupitis tollite, & quò vobis cordi fuerit ducite, & in ipsis laborantes, operam impendite aptari domum, vt dicitis, Apostoli vestri. Hæc dixit, diffidens illos ea agere posse, ignara virtutis Dei, qua omnia creata subiecit sub pedibus metuentium se. Contiguus est præfatus mons sanctissimo & venerabili, totóque orbi summæ deuotionis plenitudine excolendo loco, [11] in quo cælestis thesaurus, Corpus sanctissimi Iacobi decenter & honestè in marmoreo mausoleo conditum est. Vocatus est autem ante mons Illicinus, nunc vero [12] Sacer dicitur; ob glorificationem Apostolicorum signorum, quæ Dominus per excellentissimum Apostolum Iacobum, fidelibus suis declarare dignatus est. Præsumpserat enim sibi plurimam partem supradicti

10 Illicinus mons.

11 Corpus sancti Iacobi in Gallæcia est.

12 Mons Sacer cur ita dictus.

prædicti montis, quasi in possessionem, immanissimus draco: qui omnes circum se positos pagos, horrendo & horribili flatus sui anhelitu, exinaniuerat, omnes extinxerat, animantia deglutierat, & reliqua omnia protriuerat. Gradiebantur itaque sancti illi per ascensum montis, donec ad locum deuenirent, quo illa sanguinaria & trucissima iacebat belua. Quos præsentiens, eleuato capite, impetum direxit in eos, cum multo stridore insibilans. Tunc Apostolici discipuli fide Dei firmi, nihil hæsitantes, & absque terrore permanentes, munimine [13] armati inuictissimi vexilli salutiferæ Crucis, Apostolica defensoris sui protecti gratia, inuocata Maiestate Iesu Christi, beatæ signum Crucis obtutibus opponunt aduersarij. At ille non ferens vim virtutis Dei & Iacobi Apostoli gloriosi, *velut fumus periit à facie terræ.* Et nec mirum se à conspectibus quærentium Deum fugatus est draco, quia ipse pollicitus est, *ipsos fore super serpentes & scorpiones impunè gradituros.* Erepti itaque ab imminente tantæ cladis exitio, liberatori suo omnipotenti Deo magnificas grates, protectori suo Iacobo Apostolo deuotas laudes reddiderunt, vnanimes. Ex hinc factus est mons ille ante funestus, mons Dei; mons Sanctus, mons Sanctificationis pinguedine inexausti olei, opere scilicet misericordiæ indeficientis, mons in quo complacuit Deo inhabitare, quia Deus noster, *qui perforauit maxillam Leuiathan, operatus est salutem in medio terræ suæ, confringendo caput Draconis antiqui.* Sic impleta est scriptura dicens, *quia in cubilibus Draconum animalia Dei requiescent, quia non habitabit ibi amplius mala bestia, & qui liberati fuerint, venient in monte Syon laudantes Dominum.* Exinde bonæ voluntatis affectu, cœptum prosequentes iter: tandem diu quæsita reperiunt animalia. Quæ dum comprehendere nisi essent, effugiendo manus eorum, à conspectibus ipsorum delapsa sunt. Indomita quippe erant. Æstimauerat sæpè scripta mulier, infidelitatis adhuc caligine obtenebratum habens cor, seruos Christi se decipere posse: donec Omnipotens, *qui in sanctis suis semper gloriosus permanet*, ostenderet illi, quod nulla aduersus eum

13 Signum Crucis.

Luc. 10. 19.

Ierem. 9. 11.

eum præualet fortitudo, nullum fit vtile consilium. *Deridetur enim*, Vt propheta Denuntiat Resurrectionis, *Iusti simplicitas, Lampas contempta apud cogitationes Principum, parata ad tempus statutum.* Denique sanctorum corda ab amore Dei numquam discrepantia, cum se delusa esse à muliere intellexissent. Ad orationum sanctarum solita se conuertunt munimenta, pia supplicatione sanctam Dei exorantes maiestatem, simulque Patroni sui incliti Iacobi Apostoli gloriosa poscentes suffragia, vt illam cœlestem mirandorum signorum clarificationem, quam hactenus exercuerat, tunc quoque ostenderet dignaretur, ne illusio essent Gentium dicentium, *vbi est Deus eorum?* Tum demum spe cœlesti animati, & robore fidei Christi confortati, resumentes animi constantiam, rursus ad eadem perquirenda iumenta se præparant. Confestim Dei Omnipotentis, *qui propè est se fideliter requirentibus, & voluntatem ipsorum perficit largitor promptissimus* prosperante actione; reperta animalia sub manibus eorum sunt edomita, sicque liberè quo voluerunt deduxerunt. & ad eam quæ se miserat, gaudentes reuersi sunt. Interea visis tot miraculorum signis, ea matrona. Non iam Lupa dicenda, quippe ouis Christi mox erat futura, atque gregi Ecclesiæ socianda, quæ ante reniti conabatur præsumptione prævalida, corde & ore est compuncta. Terrebat eam velox Regis sui submersio, pauebat beluæ crudelis subitam deiectionem, mirabatur iumentorum suorum emollitam ocius acerrimam feritatem. Moxque omnis illa dubitatio, versa est in credulitatem, scandalum in fidelitatem, illusio in admirationem. Et hæc omnia fassa est à Deo fieri, ad dilecti sui Iacobi declarandam gratiæ celsitudinem. Benigna itaque pietas & indulgentissima clementia misericordissimi Dei, qui ad se illam pertrahere volebat, nigerrimum antrum pectoris eius clarificans, & viciis omnibus purgans, super candorem nimis dealbatam effecit. quæ recto principalique spiritu confirmata, perennis ablutione fontis sanctificata; Ismaëliticæ nigredinem cutis, in candorem omnium commutauit bonarum virtutum.

Iob.12.4.

tum. Verè hæc *mutatio est dextera excelsi Dei: Spiritus enim sanctus, quem vult aspirat. Et inspiratum saluificat, suáque replet gratia.* O sanctæ misericordiæ Dei, & immensæ pietatis eius, nouæ vocationis misterium. O mira operatio mirabilium rerum! Ob spem itaque veniæ promerendam, & salutem perpetuam adipiscendam, iubente iam illa beata muliere, delubra sunt demolita, simulachra deiecta, Idola confracta. Et domus illa quæ ante erat spurcitiæ & contaminationis,[14] purgata aspersione hysopi veræ inundationis, templum facta est sanctificationis: & in honorem Dei, ac venerabilis Iacobi Apostoli solenniter est consecrata. O fidele commercium! O felix sanctúmque mercimonium! Dum pro terreno fragilique palatio, æterniter manens in cælesti Ierusalem comutatur habitatio. Gratuito autem clementissimæ miserationis Dei Omnipotentis munere, fidelibus concessum est, vt vna[15] eadémque die, Passionis & Translationis eius sanctissima occurreret solemnitas, vt duplicato Apostolici honoris gaudio, multiplicaretur plenius & credentium deuotio. Tantam præterea salutiferam immutationem, illa sancta conuersio, gentibus eisdem attribuit, vt præeunte Apostolica gratia, relicto errore simulachrorum, ad agnitionem veritatis vnius Dei properare gauderent. In omnibus enim Iberiæ finibus, diffusa & dilata est ex tunc adeo Ecclesia, diuinæ cognitionis soliditate fundata; vt in plenitudinem gratiæ cælestis, eundo de virtute in virtutem, Deo cooperante cotidie augmentaretur. Omnibus his ritè hoc ordine perfectis,[16] vir Dei Ctesiphon & beatissimi socij ipsius, sedes sibi secundum sanctorum Apostolorum qui eos miserant præceptum, ad diuini cultus deligunt solemniter ministerium peragendum. Nam ipse in ciuitate[17] Vergi resedit, cæteris in propriis commanentibus locis, orationi semper & omni sanctitati intenti: donec expleto laboris sui felici agone, præmium susciperent benè promeritum.

Tu autem inclita[18] Gallœcia gaude, quæ es Ethymologia tui nominis fæliciter potita; quia dulcedine cælestis

14 *Ecclesia S. Iacobi in Gallœcia, olim tēplū Idolorum.*

15 *Passio & Translatio S. Iacobi Apostoli vna die celebantur.*

16 *S. Ctesiphon & socij, sedes instituūt Episcopales.*

17 *Vergis ciuitas Hispaniæ, sedes S. Ctesiphontis.*

18 *Gallœcia quid significet.*

cælestis lactis, vberius es enutrita. Exulta inquam & gaude, quia diuini gaudij meruisti esse particeps, & splendore lucis mundi, amici Dei Reuerentissimi Iacobi Apostoli es clarificata. Fælix terra tua, tanta fælicitate ditata, fæliciter Apostolico culmine sublimata. Fælicissimo virtutis Dei robore stabilita. Beata gens tuà, quæ ad tantam arcem gratiæ est eleuata, vt concessum sit ei à [19] Deo, possidere Apostolum proprium protectorem, & specialem patronum. Beatus populus tuus, cui ex sacro sancto prouisoris sui tumulo, fluunt incessanter cælestia balsama, & flagrant suauissimè orationum sanctarum non deficientia aromata. Ex quibus cotidie reficiendo pascitur, & sine tabe saginatur. Aue Beate & Beatissime Iuste, & Iustissime fili sublimis tonitrui Iacobe Piissime, amice Dei, lux mundi, iudex seculi, splendor perpetuæ lucis, qui salutiferæ dispensationis Dei munere, cunctas ab Oriente vsque in Occidentem, Sol orbis terræ, illustras tenebras. Quando enim tibi famulata sunt elementa, mare, cælum, terra, tunc *illuxerunt* diuinæ claritatis dono, *chorus cationes tua orbi terræ.* Dum ex Oriente in Occidentem, per mare, mirabili potentia diuinæ operationis vehebaris. O inenarrabilis Theologe! insuperabilis testis perpetuæ veritatis! inexpugnabilis assertor inuiolabilis fidei Preciosissime Iacobe! Tu ante conspectum diuinæ gloriæ inreuerberatis adstans oculis, in choro sanctorum innocentum inaccessibili splendore refulges, vbi iocundaris perpetua exultatione. Tu columna es Orthodoxæ religionis, super quam reclinatorium consistit aureum, ad hoc, in fundamento Dei domus, super basim Christum consolidata: Vt omnium imbecillium in te se inclinantium, impossibilitates sustentes & foueas. Et quia quod nostris meritis adipisci nos apud Dominum posse diffidimus, sancta intercessione assequi confidentes tua, quibus nulla digna est confessio, satisfactio nulla, nulla pœnitentia, quippe contrito corde & humiliata mente: Oramus proni, imploramus cernui viscera amplissimæ pietatis tuæ. Concessa tibi Dominica voce potestate remittendi peccata, malè comissa

19 S. Iacobus proprius patronus Hispanorum.

nostra dele, crimina terge, scelerum maculas ablue, exilis seruitutis nostræ obsequia suscipe; & quamuis te non augeant nostra præconia, tamen offerimus: quia supplicatione tua mitissima, confidimus posse prouenire nobis salutis eternæ remedia. Præterea fisi multimodè de sanctæ tuæ protectionis sanctissima gratia, deposcimus suppliciter, vt glorificantes te glorifices, dissidentes, vt filius Dei, discordantibus pacifices. In fide Dei vnitatem largiaris, inuocantes te protegas & robores, memoriam tui celebrantes tuearis & confortes, requirentes te benignissimé respicias & visites, vt dum memineris nostri in beneplacito tuo, lætemur perpetim sanctis tuis precibus cum Christo.

Psal. 18. 5.

19 S. Iacobus à toto orbe Christiano colitur.

20 Ex toto orbe, peregrinatio ad S. Iacobum.

Ecce vero perfectissime Dei amice Iacobe, excellentissime Dei martyr & Apostole, [19] *in omnem terram terram exiit sonus tuus, & in fines orbis terræ verba predicationis tuæ*, quia in cunctis terrarum locis quibus Christi auditum est nomen, tu possides perpetuum honorem. Nam radiis tuæ sanctæ claritatis, etiam ita extimas totius Christianitatis perlustrasti partes, [20] vt ad sanctissima cum tremore & honore dicenda ossa tua, fideliter concurrant. Si quidem ex honorando & venerabilissimo sepulchro tuo, emanat iugiter prælucidissimus fons innumerabilium sanitatum, de quo multimodæ species variarum infirmitatum, sepissimè dilutæ curantur. Nec tantum corporaliter, sed & spiritualiter gloriosius clara ostensione; cotidianis patefacit indiciis, pium se dilectoribus suis præbere auditum. Dum læprosos omnium fedatos varietate peccatorum curat, claudos à rectitudine viarum Dei exorbitantes, redintegrat, febres viciorum, diabolico algore torpentes expellit; surdis in lege Dei obturatum habentibus auditum, aperit, cælis quoque claritatem mandatorum Dei intueri non valentibus, lucem restituit. Ora ad Dei pronuncianda magnalia muta, in laudibus Christi reserat. Sic miris mirandisque præcellentissimi Apostoli virtutibus, sperata prouenit credentibus indulgentia quia præstantior est sanitas animarum, quàm corporum. Et non solum in hoc

hoc omni reuerentia excolendo, verum in omnibus eius sancto nomini dicatis locis, diuina hæc operatur pietas. Est namque in Neustriæ partibus, Ecclesia sanctæ eius memoriæ sacrata, in qua ipsius gloriosissimæ venerantur reliquiæ. Floriacensi sancti Benedicti subdita Basilicæ, vbi tanta fieri cotidiana operatione nouimus miracula, quanta decent tantum operari Apostolum, quæ etiam aliás in plurimis præciosorum sufficerent Basilicis sanctorum. Pro his omnibus gratias agimus tibi sacrum vocabulum maiestatis, sancta Dei Trinitas & vnitas; Immensam maiestatis tuæ implorantes pietatem, vt cum beato Iacobo Apostolo, vitam mereamur possidere perpetuam,

Ecclesia S. Iacobi in Neustria subdita Floriacensi cœnobio, miraculis claret maximis.

Explicit eruditus Commentarius, veteris cuiusdam Floriacensis Cœnobitæ, De Translatione Beati Iacobi Apostoli: ante annos sexcentos conscriptus.

SS. MACHABEORVM VICTORIÆ ET TRIVMPHVS

A DIVO HILARIO HEROIcis versibus decantatus, nunc primum è Floriacensi Bibliotheca opera Ioannis à Bosco Cælestini Prodiens.

Ad Illustrissimum Cardinalem Sourdium, & Fortissimum Alfonsum Dornanum.

Illustrissimo Cardinali Sourdio, Burdegallensi Archiepiscopo ac Aquitaniæ Primati, & Clarissimo Alphonso Dornano Franciæ Mareschallo, Guyénæ Proregi, vtriúsque Regis militiæ Equiti Torquato, Militarique Centum Cataphractorum Equitum Tribuno, Dominis atque Patronis suis Quærentibus bonum Deo & Regi Ioannes à Bosco Cælestinus Gloriam Honorem & Pacem D.

1. Pet. 2. 17. QVod Apostolica suadela, Omnibus Christianis, Ecclesiæ Vertex Petrus, inculcare sategit. *Nempe Deum timendum ac Regem honorificandum.* Vos ô Eleazare & Iosue, Cardinalis & Polemarche, mira animorum consensione atque voluntatũ conbinatione, in Vvasconibus perficitis. Adeò vt, absit Inuidia, inter cæteras Monarchiæ Frácogallicæ insignes præfecturas, Burdegalensis Vvasconica, vestra Religione emicet, vestra resplendeat Prouidentia, vestris Exemplis & gubernandi solertia, palmam cultus pietatis & timoris, erga Deum, in Regem

Regem verò honorificentiæ atque fidelitatis, facilè reportet ac obtineat. Tantum refert, Petrum & Paulum eadem sentire; Clauem sacram & Clauam Politicam, indissolubili nexu connecti. Et reuera, quia eadem sentitis, eàdem vultis; Deus pacis vobis adsistit. Prosperatúrque in vestris manibus, Fidei ac optimæ Administrationis Prouinciæ, vestræ integritati à Deo & Rege creditæ, negotium. Vósque Deus & Rex; successiuè honorant: quia ambo Deum timetis, Regem ambo honorificatis.

Quos Deus & Regia vigilantia coniunxerunt: homuncio ego separare nolui. Et cum vtrique vestrum multis vinculis gratitudinis antiquæ, adstrictus essem: volui vnico seruitutis redhibendæ conatu, vnitos pro Deo ac Rege animos, demulcere atque reblandiri. Tibi enim, Cardinalis, debeo, quod me à pluribus iam annis beuolentia mira complexus fuisti. At vero tibi Polemarche, quod me adolescentia mea, fauoribus, donis, & munificentia ita obstrinxisti, vt etiam Initialis Filij tui nomen gestare & retinere, iusseris ac præceperis. Sed quid tandem muneris, inclitis Heroibus offero? Pietatem & fortitudinem in Machabeis maritatas, qui religione vt fulferunt: sic & fortitudine vicerunt. Adeo Pios & fortes pia & fortia decent dona eáque rara, quia nusquam quod sciam, hominum oculis exposita. Præter quod Præstantissimis Dei Regísque Ministris consentaneum est, in Xystis Regiæ Bibliothecæ locum ac stationem assignari: & eos statuis perennibus etiam post funera vniri, qui in vita summopere mansêre vniti. Valete præclara Vvasconiæ lumina ac Christianitatis lucentia sydera. Nec vos locorum longinquitas ab eius protectione & studio dimoueat, qui vos in sacris suis Lyturgiis, propinquos & præsentes iugiter habet: ita vt mente vnumquemque vestrum contingat. Lugd. Galliar. Idib. Septemb. 1605.

SANCTI HILARII VERSVS, IN NATALI MACHABEORVM.

Martyrum.

Cuiusnam Hilarij sint hi versus Pictauiensis an Arelatensis,non ausim est affirmare, propius tamen ad stylum Hilarij Pictauiensis accedere videntur; vt versus de Creatione mundi in fine operum suorum ipsi ascripti iudicant. Cæterũ eos vt in veteri exemplari legebamus,descripsimus:ástericis tantum corrupti vbi nam sint scriptorum errore,indicantes, & in margine aliquantisper restituentes.

REx fuit Antiochus syriæ ditissimus olim,
In cuius regno mater natique fuerunt
Septem vt fama refert, de sancta gente creati:
* *Quos cura egregij generis meminisse videbat* (* Egregij quos cùm generis meminisse videret.)
Et legi seruire datæ. (Sic namque volentes,
De populo meliore Dei sua iura tenebant.)
Rex auidus mutare fidem, mutare timorem
Iustorum voluit,populo vt misceret iniquo.
Præmia promittit matri,promittit & aurum,
Et quicquid posset toto conquirere regno,
Si modo mutaret mores sensusque priores.
*Cogeret & natos,alios sibi fingere mores.** (* Diuos.)
Illa negat,tacitúmque premit sub corde dolorem.
Hanc postquam nullis potuit corrumpere verbis,
Temptauit primum tormentis vincere sæuis.
Pertulit illa graues g. mitus,& tristia Regis

Verbera

Verbera non timuit. Victum vt se vidit, at ille.
Heu quid agam dixit? Vincis quod fœmina Regem!
Non tamen effugies, plus * est quod dura dolebis: * Plusque est.
In natos sæuibo tuos licet improba perstes.
Hac certe ratione, meum satiabo dolorem.
Sustulit illa manus, cælúmque aspexit in altum,
Emisit gemitus, & talia verba locuta est.
Tu licet & gasas tradas & regna Tyranne,
Non capimur Regum donis, nec munera sanctis
Eripient promissa Dei. Spes certior illa est,
Quæ vitam nobis promittit tempore longo,
Hanc sequor, hanc didici. Nam lubrica tangere dona,
Sumere diuitias facilè est, & perdere vitam:
Sed licet & flammas post vulnera sæua mineris,
Nil mutare potes quod primis cœpimus annis.
Virtute id cum lege data, mihi vincere certum est.
Quid nunc sæue iubes? natis quid dure minaris?
Hoc solo poteris matrem turbare dolore?
Est mihi námque Deus spes, est mihi cura meorum:
Per quam spero equidem te nullum vincere posse.
Cœli tu faue numen id quia rogamus * * O cæli numē faueas, id namque rogamus.
Rex furit Antiochus turbatus corda tumultu
Non tulit, & sæuos testatur lumine vultus.
Miratúrque diu possit quod fœmina tantum.
* Pare age miles ait, Regi quoque pare minister *Regia miles, ait, peragas mandata minister.
* Vos famuli parete mihi, date digna furenti * Rex iubet, ô famuli! iam iam date digna furenti.
Fœmineo tormenta malo, sæuire furentem
Fœmina me cogit. Quod plus est fœmina vincit
Regis iussa sui; sed non impunè locuta est.
Membratim perdam septem quos perfida natos
Intra se retinet, quorum qui primus habetur
Hic primus pereat: perdam sic ordine cunctos.
Pœna autem manet hæc. Celeres decet esse ministros.
Interea fœcunda parens iam crine soluto

Stabat, & hortanti similis iam pectore nudo
Vbera protendens, natorum alimenta suorum
Non confusa aperit. Natúmque vt vidit ad ignem
Constantique gradu fortem procedere, dixit.
Tu mea progenies, tu primus respice matrem.
Tu certe meus es, nunc nostri nate memento.
Te primum peperi, nunc nunc imitare parentem.
Sume meos mores, & Regem vince tacendo.
Tu poteris durare diu, si tempora vinces
Perfida, ne superet sanctos violentia Regis.
Vtere consilio matris, nec damna timebis
* Armis. *Fortior esto Ære * saxóque potentior ipso.*
Ingredere vt iuuenis, patienter vince dolores.
Ille modo ad matrem vultus, modo tollit in altum:
Dúmque tacet, tacitúsque rogat quem debet timetque,
Conscendit rapidos, subiectis cratibus ignes.
Corpus inane fluit, mater grauis ipsa resultat
Et dixit. Vici: Inuicta sic sæpius oro
Duret natorum virtus incognita Regi
Sed iam nota Deo, populi qui pectora nouit.
Finierat primi partus fœcunda laborem.
Sed re manente metu, pro pluribus anxia mater,
Dissimulátque tamen, ne Regem gaudia tangant.
Rex stupet Antiochus, nec credit ipse sequentes,
Pœnæ tale genus simili peruincere sensu,
Cœpta iubet peragi. Mater non territa mansit.
Sed tamen vt vidit pallentem assistere natum,
Hæc secum voluens, aliqua iam parte leuatur.
Ecce secunda mihi partus producitur ætas,
Quam similis fratris formæ si pectore duras,
Et sequeris primi partus vestigia nostri.
Esse meus poteris: poteris reperire salutem
Quam iam frater habet, matris præcepta secutus.
Pone metus, Regísque minas contemne furentis,

Regnaque queis cursim labentia tempora dantur:
Non poterit post ista, tibi Rex iste nocere.
Sed poteris posthac, tu Regi nate nocere
Temporis ecce leuis conscendere cogeris ignes,
Sed virtute opus est, languentem pone timorem.
Esto memor nostri generis, si sensus inhæret.
Hic qui sceptra tenet, regno qui sæuit in isto.
Tempus inane putat. Regno vitáque carebit
Damnatúsque nocens æternos sentiet ignes.
Tu securus eris turba comitante piorum.
Aspice nate meos vultus, & suspice cœlum
Auctorémque Deum, per quem tibi vita paratur
Hac melius, fratrisque tui vestigia calca.
Neue quod iste iubet, sed quod Deus imperat audi,
Sicut erat monitus, matrem cælúmque videre
Constitit, atque hilari vultu contemnere Regem
Cœpit, & vt ridens ardentes irruit ignes,
Collapsúsque iacens anima superante quieuit.
Mater vt hoc vidit, rigido sic ore locuta est.
Felix parte aliqua iam sum, iam non potis omnes
*Saue tyranne meos * cremando vincere natos.* * Vrendo.
Te grauior mox pœna manet crudelis inique.
*Quam patière breui, * Deus namque hæc omnia cernit.* * Nãque hæc Deus omnia cernit.
Iam Duo securi, contempto Rege manebant,
Spes melior iam matris erat, iam tertius instat,
Ecce locus pœnæ, si pœna est vincere Regem.
Et seruire Deo laus est, non pœna furentis.
Tertius adtrahitur iuuenis frendente tyranno
Qui nondum satiatus erat. Furor intus & ira
Sæuibant pariter, quod fortia pectora fratrum,
Viderat impauidè Regis superasse furorem.
Constitit ante pedes iuuenis florentibus annis,
Egregius forma, dignus qui regna teneret:
Dignior Antiocho, verum meliora secutus.

Regna volente Deo, mater cui talia fatur.
Accipe nate tuæ securus dicta parentis,
Accipe nec segnis, perdas virtutis honores
Sunt tibi iam fratres pietatis sede manentes
Iu que loco meliori quam labentia Regna
Quorum tu proprios attingis pectore sensus.
Victor apud populos Regem superasse ferentes.
Sicut fama tuos iam misit in omnia fratres,
His accede precor: sunt hæc aptissima dona,
Contempsisse nefas, & iura relinquere Regis
Indomiti, quem nulla manet post ista voluptas.
At iuuenis tacito mittebat murmure voces
Oranti similis, palmas tendebat in altum,
Subnixóque genu, matris pendebat ab ore.
** Cui licet aspectus corpus non ipsa pramebat,*
Qui simul admonitus cratem conscendit in igne
Intepidus, certáque fide sua membra locauit.
Conduntur flamine, trepida remanente familla.
Corpúsque illæsum, tellus adaperta recepit.
Sancta quoque ad superos anima inuiolata recessit.
At mater dubitans gemitus an gaudia sumat
Hæsitat; & querulo sic est sermone locuta.
Quid nunc dire paras? iussis parebimus omnes?
Sed numero partus custos ne subtrahat vllum,
Ac licet ipse velis non sum passura tyranne,
Vt non isto omnes pereant certamine nati:
Temporis ista tui mutes licet horrida pœna est,
Duráque damnatis eadem sententia natis.
Si grauiora putas, si sunt grauiora minare:
Quodque meos cernis vultus, horrore teneris.
Gaudemus pariter, quoties desæuis in istos.
Ardet at ipse magis rabida Rex concitus ira;
Temptaríque putat ne sicut cætera fratrum
Turba, ferant pœnas, matremque hoc quærere sentit.

* *Quo licet aspecto, cor non turbata pramebat.*

Durat

Durat in exitium, quartúmque addicere natum
Pœnæ mox voluit: lassati námque ministri
Nec Regis furias, nec Regem ferre valebant.
Proh pudor, erubuit vultus ostendere matri
Natus, & attonita mente confundere cœpit.
Hunc postquam stantem submisso lumine vidit,
Talibus aggreditur dictis monitura timentem.
Quartus es à trino partus, mihi quartus & infans
Quæ nunc verba tibi, quæ possum dicere nate?
Hoc nisi quod solum durata potentia tecum
Sit simul & virtus, sanctæque propaganis ortum
Illi debemus Regi, quodcunque negamus.
Ille dedit nobis Abraham cum semine sancto,
Per quem nobilitas, per quem genus omne probatur
Quod manet in Domino sanctum cum nascitur illi.
Tunc cum iam nullum natum sperare senectus
Sponte sua poterat, sterilis quia Sarra manebat,
Illáque cum peperit, generísque propagine fepta,
Ex insperato remanent tibi Sarra nepotes:
Esau & patria deductus origine Iacob,
Quos scimus partu geminos peperisse Rebeccam.
Hinc sumus, hinc morimur, genus hoc tibi nate petendū est
Tu tibi pande viam, genitori accede priorum.
Quorum progenies totum dispersa per orbem
Inuidiam patitur, Dominum quia sola potentem
Mente colit, turbæ nec mixta accedit iniquæ.
Quid tibi cum tristi vultu? quid lumina terræ
Fixa tenes? cælum potius cælique parentem
Conspice, ne dubites, mater tibi prospera monstrat.
Quicquid inest patiens porta, ac comitare valenter
Turbam nate meam, numerúmque hortare sequentem.
Sic dilecta parens luctus & gaudia miscens
Finierat claros monitus, cum luminis orbes
Ipse leuat, matrémque oculis intendere cœpit.

Nil iam triste gerens habitu, vultuque fatetur
Se timuisse nihil, nisi tristia vulnera matris
Per partus diuisa suos: sicque ipse tenentum
Elapsus manibus, cursu contendit in ignes.
Mira loquar, flamma illius non contigit ora.
Corpus vt examine flammam superarat & ignes
Ore patente tamen tacito, qua spiritus iret
Vnde acceptus erat; pariter cum sanguine fugit.
Hoc ipso gauisa parens, quod qui modo tristi
Constiterat vultu, fretus mox pectore toto
Paruerit monitis, & Regis tempserit iras.
Sic est orsa tamen, cum Rex dubitaret in illos
Qui superant, gemitúsque daret pia turba, ministri
Regem execrantes, tacito sermone requirunt.
Protrahe quid dubitas nulli iam parcere debes,
Nec potes vt cupias, decretum rumpere noli.
Apello regem totum qui temperat orbem,
Cui mare cui cælum, cæli, cui sydera parent:
Quod nisi producis timor est, iam sequitur hæres.
Iam sentis quæ Regna petant, quæ gloria nobis
Iam parte ex vtraque manet, si parcere nolis.
Nam quoscumque tuo iussisti excedere Regno
Seu vitio comitante, tuum vicere furorem,
Nempe tuum, lætique manent in sede piorum.
Forsitan hoc mortem credas furiose tyranne?
Vita est longa magis, regnóque potentior isto.
Quod regis, & cuius extrema in parte moraris,
Mortalis tamen es, nec in æuum regna tenebis.
Sed perage Imperium, nec partus diuide nostros,
Hos quoque functus superant qui ætate minores:
Hos quoque da flammis & iuribus vtere regni
Hi contempta etiam vincent tua regna superbe.
Concipit Antiochus furias, sæuusque tyrannus
Æstuat, & gemitus inter sua pectora voluit.

Consentit cum mente dolor, tristísque grauatos
Attollit vultus,& talia verba profatur,
Hæc tua libertas & dura potentia linguæ,
Atque hic quem tumida portas ceruice rigorem,
Sentiet irati Regis quid verbera possint.
Si nondum es satiata malis,& fingere temptas
Lætitiam:luctúsque tuos in gaudia vertis
*Non * muta bene esse,gaude,lætare,triumpha.* * Non mutare iusta.
Dum modo sic vincas, vt sis suprema tuorum.
Sic furiosa animis natorum funere gaudet.
Hos quoque do flammis,hoc nec mutare potestas
Vlla potest,decreta manent,lætare superstes
Natis orba tuis: & ne mea iussa morentur,
Ordo suos peragat cursus,producite natos:
Ne vani pereant ignes. Dubiúsne videri
Rex possit?certe timor est mihi fœmina nullus.
Præcipuus de gente tua ; Producêris,ore
Et specie mirande puer cui pectore virtus.
Firma manet.Iámque hinc poteras vel vincere Regem.
Ad quem sic placido mater sermone locuta est,
Si dare complexus matri tibi nate liceret,
Confiteor soli, post vulnera nate dedissem,
Sed me dura vetat , tristísque potentia Regis
Denegat amplexus. Dum sit vox libera nobis,
Et liceat meminisse Dei, legémque tenere.
Non à Rege datam,sed quam Deus arbiter orbis
** Tradidit & mundi rector,Moysésque petitam* * Conscripsit proprio digito.
Accepit, populóque dedit,cui maxima laus est
Nosse Deum,meritum cui nos debemus honorem.
Tu modo ne dubites monitis parere parentis,
Sit vigor & virtus, penitúsque in pectore toto
Mens maneat iam plena Deo , sit fortior ætas,
Quàm Regem sperare fuit,superare iubentem.
O quanta est virtus, quanta est fiducia forti!

Sed iam ne dubites medias peruincere flammas,
Victor eris mi crede puer, victórque redibis.
* Miscebunt. *Ossibus & validis * miscebant corpora, nerui.*
Seruatas animas iterum in noua viscera reddent.
Sed ne fortè tamen rapidus te terreat ignis,
* Æternáque Numina adora. *Fratrum sume animos, * æternúmque inuoca nomen.*
Iussa facit, tacitúsque Deum testatur, & orat
Murmure quo poterat. Puerum non impedit ætas,
Non timuit cratem expositam, matríque volenti
Paruit, & dicto citius super irruit ignes.
Cesserunt flammæ, cessit dolor omnis & vna
Corpus & ignis erat, corpus superauerat ignem.
Spiritus ante tamen placidas superauerat auras.
Læta dolet tacitè mater, pressoque dolore,
Tristitiam luctúsque suos, in gaudia vertit.
Interea trepidat & curas corde volutat,
Non de præteritis: sed de puerilibus annis
Qui superant; ne forte negent, ne forte timorem
Concipiant animo, Regíque accedere malint.
Et quo quis minor est, maior metus, anxia secum
Ducit heu curas, etiam spes, ac timor vna
Luctantur, matrísque piæ per viscera currunt.
* Mox vt natum. *Spes tamen est, * natum vt procedere vidit*
Et procul exultans, video quid possit in isto
Spes conferre mihi, vultus agnoscere nostros
Debet, & hic fratrum numero parere suorum.
Forsitan hunc solium puerilia pectora tangunt,
Indignéque ferat quod sic velut hostia detur?
Alloquar & paucis conabor dicere verbis,
Sit memor vt potius generis, quàm temporis huius.
Si te nobilitas generis, si tangit origo,
Respice nate tuos, Israel quoque respice nate:
Noli annos numerare tuos puer: incipe forti
* Referant. *Pectore ferre Deum * tradent hoc secula seclis*

*Quod tua det * fortis ætas exempla futuris*
** Temporibus. Dona te Precor que quod amplius hoc est* *Constans.
** Cogita quæ fugias, & quam meliora petantur.* * Temporibus miranda.
Non te sollicitet stolidi fallacia Regis, * Quæ fugiàs repùtes.
Sic crescens iste, nunc in contraria victor
Spiritus extinxit flammas, sic deinde vocatum
Quod dederat corpus, tellus adaperta recepit.
Sanctáque quæ superest anima inuiolata recessit.
Quamuis lassa parens, Pérque & sua vulnera victrix,* * Et per.
Procidit in faciem, pariter manibúsque supinis
Has habuit voces, & talia verba locuta est.
*Qui * tenes imperium cæli, terræque marísque.* * Regis.
Sydera qui cælo, qui das animalia terris,
Æquoribus pisces, auibus qui temporis auras,
Ad te magne, meæ mentis fiducia surgit;
Qui chaôs immensum cæca caligine mixtum
Diuidis in partes, & das noctémque diémque,
Lunámque ad solem, vario quos tempore semper
Nocte diéque iubes, lumen præbere per orbem.
Post hæc das hominem, cuius de semine mundi
Completur mortale genus, cui lingua loquessit
Dissona per gentes, sapor est tamen omnibus vnus,
Sed quid mutarit meritúmque hominúmque loquelas
Longa referre mora est, cœptis insistere certum est.
Te mare diuisum virga tenuisse fatemur,
Dum pede per siccum populus transcenderet æquor. *
Ægypti fugiens montes, Regémque Pharaôn,
Qui sibi sanctorum numerum seruire iubebat,
Quem tua majestas Mose Duce, transtulit amne,
Seruatúmque tua, tutum virtute diremit,
Terra dabat fructus, quos te cogente ferebat,
Et sitis ad requiem, quæsita est lympha latebris,
*Humor erat nullus, cuncti clamore * quærentes* * Quærentes.
Poscebant Moysem, daret vt sitientibus vndas,

Ad quos ille breui sic est sermone locutus.
* Poscetis. *Credite posse Deum. quicquid * petetis ab illo.*
* Hac. * Diffundere. *Qui potis est virga * hanc amnem * defundere saxo,*
Vt veniant fontes tota regione negati.
Percusitque, simul dictoque velocius omni,
Emisit saxum fontes dulcedine prima.
Confiteor totus cum sit tibi debitor orbis,
Tu quicquid possunt gentes, potes omnia solus.
Et quod non capiunt gentes, capis omnia solus.
Tu mortale genus curis oneràsque leuàsque.
* Attonitam mentem firmáque timentem. *Te precor * attonita mente confirma timentem*
Ne desit fratrum numero meus infirmus infans,
Ignarúsque sui, quem iam procul ecce teneri
Conspicio, turba circumueniente frequenti.
Hunc propter solum lachrimas mihi commouet ætas.
Vnus enim superest, de quo mihi maxima cura est.
Ne tener ignoret, qua sit de gente creatus,
Hunc ego si possem, secreto apprehendere solum,
Blandirer, patriúmque genus patriâmque docerem:
Sed quæcumque tamen potero solatia mittam,
Parue puer teneri(s)que tuis mihi carior annis
Carior es regno, vita quoque carior ipsa,
Tu potes in totum victricem reddere matrem,
Tu finis partus, finísque future malorum,
Si te cura mei tangit, si matris honorem
* paruus & *Mente pia retines quamuis sis * & infans:*
Hoc magis aure auida, dictis attende parentis
Primum disce puer, quid sis post ista futurus
* te *Si patiens fueris, quid * mihi care futurum*
Facta docent. Fratrum sanctorum in parte manebis.
Et requie securus eris dum secula cursus
Sœua suos peragunt, finito tempore longo
Hanc lucen repetes, æternáque regna videbis
Non maculata malis, nusquam contraria sanctis.

Nec

Nec morti locus vllus erit, nec bellà citatis
** Commiſcentur equis: ſed & pax æterna manebit.* * committentur.
Matri crede tuæ, ſaluum quæ te cupit eſſe.
Heu mihi cur triſti vultu, mea dicta repellis?
Quid refugis? miſerere mei, miſerere tuique,
Si liceat, prior ire velim, vetat. Ecce ſed ibo,
Tunc cum victorem te videro nate malorum,
Quid ſperare iubes? ſolus mea dictà moraris?
Solus adhuc etiam reuocas mi nate dolorem?
Annuis an damnas? & me fratréſque geniùſque.
Quod ne forte velis, oro te & deprecor audi.
His ego te paruum, nutriui nate papillis,
Has etiam lachrymas te propter nate profundo.
Ne remanere velis, remanebis ſolus & orbus.
Non tibi iam frater ſupereſt, ſolatia vitæ
Quis dabit? heu ſolus matrem confundere temptas?
Et genus & patriam? ſi talia dicta recuſas,
O quanto melius vitam ſeruabis in æuum,
Si facis ante Deum quicquid fecêre priores!
Audenter depone metus, depone timorem,
Concipe mente Deum, vires dabit ille viriles.
Hæc dum mater agit, puer ad præcepta parentis
Reſpicit, & ſolum cum ſe videt eſſe relictum:
Suſtulit in cœlum vultus palmaſque ſupinas,
Et ſic voce petens æternum numen adorat,
Quem ſecum ſenſu pariter nutuque rogabat,
Vinceret vt Regem, ſæuos vt vinceret ignes.
Atque ita non ſegnis nec pro puerilibus annis,
Proſilit intrepidus medios delapſus in ignes.
Expugnat, victor donec remearet in altum
Spiritus, & fratrum peteret ſecreta priorum,
Dum puer iſta gerit, ſoluerunt gaudia matrem,
Iamque vt erat laſſata malis, iam voce negata,
Spirat ouans, interque manus collapſa ſuorum

Concidit examinis, reſolutaque membra quierunt,
Sic ipſas nam ſanctiorum in parte recepta eſt.
Expliciunt Verſus S Hilarij, in Natali Machabeorum Martyrum.

REYNALDI LINGONIENSIS EPISCOPI DE VITA AGONE AC TRIVMPHO S. MAMANTIS

Martyris, è Græcorum fonte, Liber vnicus. Nec-non Anonymi cuiuſdam Sacerdotis, de eiuſdem Reliquiarum apud Lingonas, diuerſis Tranſlationibus Liber alter è Bibliotheca Cœleſtinorum Ternenſium, nunc primum in huius Floriacenſis Bibliothecæ ΞΥΣΤΟΝ dextrum, opera Ioannis à Boſco Cœleſtini adducti ac deportati.

Ad Illuſtriſſimum Cardinalem Baronium.

Cæſari Baronio S.R.E. Presbytero Cardinali Illuſtriſſimo, atque Polyhiſtori Eccleſiaſtico: Ioannes à Boſco Cœleſtinus Gallus. Poſt indefeſſum cum Neſtoreis Annis Robur.

ANNOS ÆTERNOS.

MAgnum apud Orientales Martyrem MAMAM, tibi Maximo apud Occidentales Cardinali veritatis teſti ac Eccleſiæ MAMMÆ offero. Qui enim Romæ in Quirinali monte frequenter omnes equeſtrem Alexandri Magni Bucephalum domantis, aut Tyridatis binas ſtatuas, à Praxitele & Fidia

varus

varijs sculptoribus effictas, eisdem stereobatis consistere aspicis, desines mirari vnius Mamantis toreumata Græcis Latinisque scalpris formata, iisdem historiæ Sanctorum stylobatis sustentari. An non cotidie ipsius eiusdem rei Græca & Latina artificia iucunde contemplamur? Scripsit Metaphrastes Mamantis historiam: at Græcè Græcisque tantum, quousque eam Latinis superuestiret coloribus, vir lauris perennibus coronandus Aloysius Lippomanus. Verum, eam pluribus ante seculis scripserat Reïnaldus Lingonensis Antistes, Latinè, genuinè, simpliciter, absque fuco. Quam tempus terra operuerat, intraue altum silentium defoderat, quamque, obiter aliud quæritans, erderaui. Et cum Antiquitatis notis eam conspicerem insignitam, atque sine comptu comptissimam: Obliuioni eam reflagitanti, fortiter denegans obstiti. Ac ne ea præclarorum ingeniorum Nouerca, iterum sibi eam eblandiretur, denique iugularet & enecaret: Intra Porticus Regiæ Floriacensis Bibliothecæ, ipsam inuexi, ac vt securior tutiorque esset Asilo tuo commisi. Nam tu verus Hercules Latinus es, qui Cacos, è pascuis Latinorum Scriptorū boues cauda in sua obscura antra pertrahentes, Annalium tuorū Claua icis & percutis: ac speluncam obliuij, vasto submotam recessu & Solis inaccessam radiis, diripere ac deprædari solerti & inuicto animo nouisti. Præterquā cum Gallicus sit iste Scriptor, àque homine Gallo repertus, iure Cardinali à Rege Christianissimo Gallorum Hercule amatissimo, Gallorum gloriam penna ad sydera attollenti, & Gallorum amorem in cordis foco flabris eximiorum officiorum iugiter accendenti, debetur ac competit. Doctissime Cardinalis Philogalle, nos Ecclesiasticæ libertatis vindices vt scripsisti, sic frequēti Patrum Purpuratorum Senatu pronunciasti, At te Polyhistorem sacrum, Ecclesiasticæ historiæ Parentem, atque Romanæ integritatis fortissimum &

 inuictissi

inuictissimum Athletam immo & Propugnatorem, & scribimus & prædicamus. Nostrisque scriptis, collatis animis, tuam in apice eruditionis, in culmine sanctitatis, in arce authoritatis, & fastigio dignitatis animi modestiam, iugiter posteritati inculcabimus, & in adamante cælabimus. Scribetúrque ab vniuersis authoribus Gallis in generatione altera, Quod humilis atque demissi Cælestini V. animus, in te Cæsare, Rediuiuus ferrea hac ætate apparuit. Nam quod ille fuit & abiecit, tu esse iteratò potuisti, nec voluisti. Iam longè Priori Cæsari dissimilis, qui vt multis populis imperitaret, cælum terrámque sursum deorsum miscuit. Tu vero ne omnia mũdi Diademata, tuos pedes in Christo & propter Christum videres lingentia, propensas Patrum in te voluntates graui oratione exinaniuisti attenuastique, & quorumdam ipsorum dissidentes animos, erga alterum vniuisti: ac tua libera atque Cæsarea voce, opprobrium quod Israëli imminebat depulisti. Hæc, hæc sunt Cæsar Temperans atque Modeste, quæ temporum ratio mihi de te ad te, in amplissimo totius orbis theatro, fari permittit. Dum autem qui multos erudiuisti in cœlo fulseris, nubesq; tuæ humanitatis, Gallicum pudorem iam non obnubilabit. Omnia Francogallica astra, Soli tuæ famæ accedent: & a veritate tuæ vitæ vocata, adsumus ecce dicent. Interea vero Mathusalinos tibi precantes annos, velatum te Mosem Romani tabernaculi, fiducialiter adoremur, alloquemur, salutabimus: & fastigij à te magnanimiter spreti limbis, dona nostra cum cordibus annectemus. Vale, longè mirabiliori quàm Prior victoria Inuicte Cæsar, atque animi mei te mirificè colentis æstum mansuetè sustine, ac Cœlestinam Gallicanam Congregationem, te vt virum de cœlo in terras ad Ecclesiam tuẽdam demissum admirantem, pio fauore prosequere.

Lugduni Galliarum Kalend.
Septembris. 1605.

LIBER PRIMVS.

Genus & Patria Sancti Mamantis, Genitorisque eius Nex.

IGitur ſanctus Mames magnus Matyr: (hoc enim à Syris & Græcis ſpecialiter vocatur cognomine; ſiue quia in paruo corpore magnum Martyrij certamem ſuſtinuit, ſiue quia magni nominis generaliter apud ipſos habetur) Patriam habēs [1] Paphlagoniam, præclarus quidem ſecundum generis Nobilitatem, ſed ſecundum fidei Nobilitatem, præclarior fuit. Pater eius [2] Theodotus, Mater autem Rufina vocabatur fideles ambo & excelſi Nobilitate generis, vt potè Patriciis progeniti, totius genealogiæ ſuæ Nobilitatem, moribus & vitæ probitate exornabant. Hi itaque amore Dei ſuccenſi deſiderium ſuum nullomodo abſcondere valentes; audaciter quæ Pietatis erant, in publico exercebant, & quoſcunque poterant, ad fidem Chriſti exortando conuertentes, de lacu impietatis extrahebant. Vnde & apud [3] Alexandrum qui tunc ciuitati [4] Gangæ præerat accuſati ſunt. Hic namque mandatum ab Imperatore acceperat, culturam Deorum omni ſtudio exaltare & ampliare: quoſcunque autem Chriſtianos inueniret; duris cruciatibus ſubigeret, & quos a fide Chriſti per tormenta euertere non poſſet, crudeliſſima morte mulctaret. Et hic Theodotum ſuo iubens aſſiſtere Tribunali, idolis ſacrificare cogebat: Cui nec aurem Theodotus adhibuit. Verum ille tormentare Theodotum conatus: ſed parentum dignitate prohibitus (⁵ non enim licebat alicui niſi iuſſu Imperatoris Patriciorum filios iniuriare) à tormentis quidem deſtitit. Sed [6] Cæſaream Cappadociæ, [7] Fauſto Duci illum tranſmiſit. Qui & ipſe quanto impietate feruentior, tanto crudelitate vehementior erat. Hic diuinum ſuſcipiens Theodotum, mox in carcerem retrudi iuſſit. At coniunx Theodoti vteri licet onere graui-

1 *Paphlagonia B. Mamæ patria.*

2 *Pater S. Mamæ Theodotus. mater autē Rufina.*

3 *Alexander Præſes.*

4 *Ganga Ciuitas.*

5 *Nobiles etiā apud tyrannos in prætio habiti.*

6 *Cæſarea Cappadociæ.*

7 *Fauſtus Dux.*

grauida, virum tamen incunctanter ſequuta cum ipſo carcerem intrauit. Quibus retruſis: Theodotus ſuæ carnis infirmitatem conſiderans,& tyranni crudelitatem non ignorans: mori magis cum vxore optauit, quàm grauioribus tormentis non valendo reſiſtere indignum quid ſua Nobilitate, cõtra Dei voluntatem" agere. Vnde ſurſum cor cum manibus eleuans, orauit" ſic. Domine Deus virtutum dilecti filij tui Pater," Benedico te & glorifico quia pro nomine tuo in car-" cerem recludi adiudicatus ſum. Verumtamen te de-" precor Domine qui omnia & inter omnia meam fra-" gilitatem noſti, ſuſcipe in his vinculis animam meam" ne præualens aduerſum me gaudeat inimicus. Sic orauit. Et qui *finxit ſigillatim corda hominum* & cogitationes eorum intelligit, voluntatem pro operibus ſuſcipiens continuò ad effectum orationem perduxit. Mox namque illa ſancta anima à corpore egreſſa Domino ei eiuſmodi tranſitum prouidente; migrans ad cælum corpus reliquit in carceris cœno.

Mors matris B. Mamæ, ac eius educatio.

CAPVT II.

RVfina interim carceris anguſtias non ſuſtinens, præ multitudine miſeriarum, immaturè & ante tempus quod natura præfixerat, expulſit filium. Contriſtabatur namque miſerabiliter dilecti mariti diſceſſu, & cura infantuli miſerabilius angebatur: intollerabilis nihilominus horror carceris, & crudelitas Ducis de perſeuerantia quæ ſola remunerationem meretur, cum tremore magno & timore cor eius concutiebant. Nullo horum tamen deuicta: infantulo Deo commendato, cuiúque corpori defuncto quantum potuit exibita: a viro ſeſe derelictam indeſinenter deflens, ſed nec a mortuo ſeparari volens cum lachrymis & gemitibus dicebat ad Dominum. Tu es Deus" qui plaſmaſti hominem & mulierem de latere eius" formaſti, placeat tibi Domine, & me de corrup ibi-' libus huius ſeculi e eptam ad tua tabernacula quæ" ſine fine manent cum viro meo tranſire. Hæc Rufina'

& conſe

& confestim quod orauit Deo largiente consecuta est. Completa denique oratione, beatam illam animam emisit felicem ad Deum viam & ipsa pergens, solo inter glebas vtriusque parentis, infantulo in carcere relicto. Diuina interim visio, cuidam mulieri Amyæ nomine, genere satis Nobili & diuitiis præditæ, nec minus in his quæ ad Deum spectant abundanti, in forma cuiusdem adolescentis apparuit, præcipiens ei & dicens. Vade, & pete à Duce Fausto corpora sanctorum qui in carcere dormierunt, tolléns que infantulum quem in medio eorum vagientem reperies, adopta tibi in filium curámque illius tamquam vterini permaximam gere. Vidua siquidem erat, nec sobolem propriam habebat. Amya ergo visionem ad se diuinitùs factam intelligens, continuò Ducem aggreditur, & facilè quod petebat est adepta, Diuina gratia vtrique cooperante: & Duci vt concederet, & Amyæ vt quod sibi præceptum fuerat sine dilatione impleret. Ea propter carcerem festinanter ingreditur. Et inde corpora Sanctorum ac infantulum tollens, corpora quidem splendidè & cum magno honore in horto proprio sepeliuit: infantulum verò in filium sibi adoptans, velut proprium quam peperisset sic enutriuit, sic erudiuit, sic amplexata est: magísque quam mater aliqua super filinm vterinum, circa illum curiosa extitit. Etenim quanto magis puer crescebat: tanto & amor in eum augmentabatur: quippe quem fructum omnium laborum suorum, & suæ senectutis optimum sustentatorem se habituram gratulabatur.

S. Mamantis feruor in fide.

CAPVT III.

IAm itaque ad secundum puer peruenerat annum, & lingua tenera Mama, quod Latinè mater significat, Amyam balbutiendo vocare cœpit: vnde & Mamas proprium nomen accepit, & de cætero hoc nomine vocatus & ab omnibus cognitus est. Quinto itaque completo anno, cum iam ab Amya magistris li-

terarum commendatus fuiſſet,tanta auiditas doctrinæ tanta capacitas memoriæ,tantum maxime in eo acumen ingenij apparuit:vt in breui coætaneos ſuos omnes, in eruditione deuinceret. Anima ſi quidem eius tota aut circa lectionem, aut circa doctorum ſermones aſſiduè verſabatur. Aurelianus ergo Romani Imperij apicem adeptus, Dæmonibus omnes immolare præceperat, nō ſolum viros ac mulieres,ſed & pueros: maximè quoniam propter tenerrimæ ætatis naturam, facilius eos errore fidem Chriſti abnegare & velocius ad impietatem ſuam traducere eſtimabat. Et reuera alij pueri voluntati Imperatoris obediebant.Quicumque autem condiſcipuli Mamæ fuerunt, ſanum pueri intellectum imitantes , verbis & exemplis eius informati, præcepto Imperatoris nec auditum ſaltem præbebant. Docebantur denique à deſiderabili pueri prudentia , Ieſum Chriſtum verum Deum eſſe qui omnia creauit ex nihilo & creata ſuo gubernat imperio,& in fine mundi pœnas & præmia reddet cunctis pro merito,& ipſi ſoli rationabilem hoſtiam intus & foris offerri debere. Illos autem qui ab impiis & honorantur & Dij dicuntur,Innania ſimulachra eſſe turpitudinis & ridiculi plena.

S. Mamas Imperatori ſiſtitur.

CAPVT IIII.

DVm hæc itaque ſic ſe haberent,Mamas quintum decimúmque ætatis ſuæ annum complens. poſt mortem bonæ Matronæ (hoc enim Amyæ cognomen erat) ſuper qua non modico dolore confectus eſt. totius ſubſtantiæ hæres ab Amya relinquitur conſtitutus. Interea Democritus quidam, vir culturæ Idolorum vehementer ſpirans, & ad hanc zelo ardenti ſuccenſus, officium ſupradicti Fauſti adeptus, dum Cæſaream aſcendiſſet, audito de beato Mama quod non ſolum Deos ipſe non coleret,ſed & coætaneos condiſcipulos ſuos,ab eorum cultu dehortando reuocaret,crudeliſſimè in puerum iratus,ſuo illum Tribu-

nali assistere iubet. Et primum quidem si Christianus esset interrogat. Deinc si hic est qui nec sacrificare Diis vellet, nec sodales suos Imperatori obedire permitteret. At Mamas imperterritus nec in aliquo „ omnino turbatus, prudentiori quam illa ætas soleat „ constantia. Ego inquit Dux vestras optimè noui ver- „ sutias, qui tam densa deceptionis caligine obuoluti „ estis, vt nec ad lucem quidem veritatis respicere va- „ leatis. Deum namque viuum & verum reliquistis, & „ idolis surdis & inanimatis immolatis. Absit autem à „ me vt vestris fraudulentiis deceptus: vel ad punctum „ à Christo meo recedam, vel quoscunque ad ipsum conuertere potero, vestris territus minis desistam. Expauit Democritus pueri constantiam, & cum recedere eum a recta fidei regula blandiciis posse desperaret, minis aggreditur, & vt ad templum Serapydis ductus idolo sacrificare compelleretur præcepit. Mamas nihil fœmineum aut ignobile ex minarum terrore con- „ cipiens: Non licet inquit tormẽtare te, vel minis affi- „ cere quem tàm magna & præclara matre nutritũ, tàm „ ditissimis copiis & amplissima hæreditate constat esse præditum, nomen ei Amyæ proponens. Audiens hæc Democritus de prædicta Matrona & Mama puero, an ita se haberent diligenter à circunstantibus requisitis, ad Aurelianum qui in Aegas morabatur, ligatum cathenis Mamam transmisit: quæ de ipso erant literis Imperatori significans. Qui perspectis literis, statim puerum suo præsentari conspectui iubet. Quem multis modis circumuenire satagens, nunc quidem pulchra & deliciosa promittens, munera & honores plurimos offerendo, nunc vero dura & terribilia minando verbera, & tormenta proponendo. Si inquit ô bo- „ ne Mama, magno Serapidi sacrificaueris, eris nobiscũ „ primus in palatio, delitiis frueris Imperialibus, & in „ tantum glorificaberis, vt & boni te mirentur & lau- „ dent, & mali te æmulentur & tibi inuideant. Si autem „ piis non acquieueris consiliis, multis cruciatibus affli- „ ctum, vngulis hominum & dentibus bestiarum discer- „ ptum, flammis te consumi præcipiam. Vnde puer nec blanditiis illectus, nec terroribus victus, immo magis

ardore fidei succensus cum magna fiducia respondit.

S. Mamas varia perfert tormenta.

CAPVT IIII.

NVmquam mihi Imperator contingat in tantum fraudari ac decipi quod hæc quæ à vobis coluntur simulachra surda & muta & omni sensu carentia rationis alicuius vel honoris existimem digna. Quin potius vestri intellectus crassitudo & hebetudo vehementer est arguenda qui talia coli vel quoquomodo honorari permittitis. Desine ergo talia vel læta mihi promittere vel terribilia minari Si beneficiis quę promittis assensum præbuero, gaudia sempiterna amitto: si tormenta quæ minaris infers, magna mihi præmia confers. Et ne te diutius traham, præciosior est mihi mors pro Christo, quàm totius mundi honor aut diuitiarum possessio. At hæc Aurelianus vehementius spirans in puerum, [1] fustibus corpus eius tundi præcepit. Dilaniabatur interim corpus tenerum, & quasi in primo flore pueri mente cani. Qui quasi dulci somno requiescens sic hilari vultu, læto corde, immobilis subsistebat. Imperator autem, vt potè astutus & dolo plenus simulans se puero velle misereri & quasi ab atrocioribus tormentis quæ illum expectabant volens eruere reuera ita ad sacrificandum inducere temptans. Dic ait solummodo verbo te velle sacrificare & ab his tormentis liber eris, Respondit Mamas Non ego Imperator etiā si multo numerosiora & grauiora quàm impresentiarum cerno paraueris supplicia, Christum solum verum Regem corde vel ore negabo. Sed & tibi magnas refero grates per quem mihi desideratum appropinquare cognosco brauium. Tortorum quidem manus non lassari vt potè quæ tantorum mihi sunt causa bonorum sed magis ac magis valere & confortari exopto. Porro Aurelianus puerum plagas ei illatas nihil curare prospiciens [2] Corpus eius nudum præcepit lampadibus incendi quatenus in breui carnibus incendio perforatis diutius accutioribus

1 Prima Mamæ pœna.

2 Secunda pœna.

cutioribus torqueretur doloribus. Nec mora adhibentur lampades corpori sancto, sed ignis Athletam Christi reueritus in milites potius vehementer desæuiit Corpus igitur Martyris exterius flamma absque dolore lambebat, animam vero Tyranni interius cum magno cruciatu cremabat. Quanto enim Martyri minus propinquabat tanto maioris insaniæ flamma persecutorem vrgebat. [3] Deinde iubet lapidibus Martyrem tundi quos ille spe futurorum vt rosarum flores suscipiebat. Perpendens itaque tyrannus nullo genere tormentorum mentem Mamæ se flectere posse [4] sceram plumbeam collo eius ligari & ad medium maris in profundum demergi præcepit. Sed nec hic ô Mama tui Deus oblitus Angelis suis mandauit de te vt custodiant te.

3 Tertia pœna.

4 Quarta pœna.

S. Mammas ab Angelo liber effectus, aliquanto post tempore rursum Duci Alexandro sistitur.

CAPVT V.

Extemplo quidem Angelus Domini in humana forma apparens, tantum militibus pauorem incussit: vt in fugam omnes converterentur. Martyrem verò de manu eorum eripiens, ad montem quemdam iuxta Cæsaream transire præcepit: ibíque morari. Quo cùm peruenisset, quadraginta continuis diebus absque cibo potúque manens, alter quodan modo Moses effectus, Testamentum nouum vt ab Apostolis iam pridem prædicatum fuerat per orbem, suscepit. Et vt audaciter loquar, quod minus datum fuerat Mosi: huic concessum est Martyri, Moses namque tabulas tantum veteris Testamenti de cælo suscepit. Huic verò virga, & cum virga, vox superuenit, dicens. Virgam suscipe Mama & terram virga percute. Quo sine mora cópleto, protulit de occultis suis terra dehiscens, Euangelium Christi. O mira circa puerum gratia Redemptoris! Adhuc puerulus, præter cursum naturæ, non solum Mosi, sed & Apostolo Paulo comparatur. Ille virga mare, iste terram scidit. Et ne quid ei gratiæ Apostolicæ deesset: Euangelium non ab homine neque

Mira res.

que

que per hominem, sed per reuelationem Iesu Christi accepit. Dehinc, Oratorium propriis manibus fabricauit. Qui & de cætero viuere de labore manuum studens, & doctus sapientia, fortis mulieris exemplo quæ panem ociosa non comedit, siluestria animalia quibus vti licitum est, diuina ad se virtute deducta mulgens, faciebat caseos. Nec ignorans, *Beatius esse dare quam accipere*. Paucis sibi ad vsum retentis, reliquos Cæsaream descendens, pauperibus distribuebat. Interim [1] Alexander quidam, non ille cuius supra mentionem fecimus, Dux [2] Cappadociæ constitutus, Vir nemini crudelitate volens esse inferior, immo impietate omnes superare contendens: Magnitudinem sapientiæ & Religionis Mamæ, quam fama diuulgante didicerat non ferens, omnibus de ipso diligenter inquisitis, milites suos qui ipsum ad se deducerent, ad inquirendum transmittit. Quod sanctum minimè latuit, sed ocyus eis obuiam occurrit. Cui milites obuiantes, & quis esset penitus ignorantes: locum in quo Mamas maneret, ab ipso sciscitabantur. Quibus ille, Paululum » vos, inquit, primum quiescere, & de equis descendere, » & ad cœnam recumbere conuenit: ac post hoc, Ma- » mam quem quæritis ostendam. Quo concesso, dili- » gentius præparat cœnam: aquam manibus infundit, panem & caseum, conuiua dapsilis sufficienter apponit. Talibus delectabiliter refectis: Ecce feræ more solito ad Mamam conueniunt, cui sic mansuetè & conuenienter ad emulgendum se exhibebant, ac si ab illo nutritæ, & ad hoc instructæ diuinitus fuissent. Quo viso, Milites timore & stupore magno correpti, reliquentes cœnam: confugiunt ad Martyrem. Et qui vt occiderent eum, tenere venerant: timent ne moriantur. Quos ipse leniter consolatus ne timerent, immo confortarentur & viriliter se haberent, exortatus est. Deinde volens eos à cura liberare, qua pro se quæ- » rendo angebantur: Ego sum inquit Mamas quem quæ- » ritis, & amplius nolite in quærendo vexari: sed præ- » cedite, ego vos è vestigio sequar. Cui illi firmissimè credentes, nec in eo leue quid suspicati, via qua venerant regressi sunt. Sanctus vero Martyr, vnum de

Prouer. 31. 27.
Act. 20. 35.
1 Alexander alter Dux.
2 Capadocia.

Leonibus qui secum in monte morabantur, nutu vocans, ait. Veni mecum; ac dum agonem aggrediar " ego; Tu Gentilium & Iudæorum pueros quotquot " maligna & blasphema lingua nomen vnigeniti filij " Dei detrahendo maledicent, cursu velocissimo arri- " pe: & crudeliter discerpe. Hæc præcipiens bestiæ, discessit à monte. Qui, milites circa portam ciuitatis " expectantes consecutus, ad Alexandrum cum illis in- " greditur, Quem intuitus Alexander: Tu ne es inquit, " Mamas, qui de arte Magica æstimaris? Ad quem Ma- " mas cum magna modestia. Ego inquit sum Mamas " seruus Christi, qui saluat quidem sperantes in se, & " facientes eius voluntatem: Magos autem & incanta- " tores, sacrilegos, & Idololatras igni inextinguibili " condemnat. Sed quamobrem me vocaueris, modo " expone. Quoniam inquit Dux talibus maleficiis qui- " bus tu vteris, communicare nolo: quibus inuincibi- " lem bestiarum crudelitatem sic tibi allicis, vt cum ip- " sis tamquam cum hominibus conuerseris: Et ipsæ " plusquam homo quis rationabilis, tuis pareant iussis. " Cui respondens Martyr: qui meo inquit seruit Deo, " non solum cum Idololatris & incantatoribus non " conuersatur: sed nec breui quidem cum eis aliqua co- " habitatione communicat. Qua propter cum feris & " bestiis, magis quam vobiscum conuersari elegi, Hæ " quidem non nostris vt suspicaris incantantur malefi- " ciis vt quasi domesticæ mihi famulentur: Non enim " quid sibi velit nomen maleficij vel incãtationis scio " nec tale quid vmquam didici: sed licet sint feræ sen- " sus rationalis incapaces, Deum tamen norunt, & re- " uereri: & illi seruientibus honorem exhibere. Vos " autem multo per omnia illis estis irrationabiliores, " qui & ipsas in hoc habetis exemplar, quod honorem " communi omnium Domino deferunt: & nec sic creatorem vestrum cognoscitis.

S. Mamas variis excarnificatur tormentis.

CAPVT VI.

Dux igitur quoniam ad hoc nihil contradicere habebat, apperte cœpit sancto comminari Martyri.

Martyri. Quomodo inquit in tantam ſtultitiam & audaciam prorupiſti, vt nec præceptis Imperialibus contraire metuas, nec iniuriari nobis verearis? Sed tormenta quid te oporteat facere docebunt: Et confeſtim præcepit eum ſuſpendi ac dilaniari; ſuſpenſus vero ac dilaniatus, inter tot ſupplicia in nullo molliter egit; nil infirmum, nil ignobile dixit: ſed in omnibus viriliter agens, ſchylari vultu tortores aſpiciebat, ac ſi nil doloris ſentire videretur, quippe cælo totus intentus, paradiſum lætus præſtolabatur. Duce ergo acriores dolores prætendente, & vt vehementius Martyris corpus diſcerperetur, inſtantius inſtigante: Diuina quædam vox cælitus elapſa, ita ſanctum Martyrem confortauit; quatenus nimietatem dolorum penitus non ſentiret; & ex hinc tormentorum omnium victor exiſteret. Quàm vocem multi fidelium audientes, plurimum in fide Chriſti confirmati ſunt. Videns Alexander, Nobiliſſimum puerum ſæuiſſimas illas vngulas nil curare: in inſaniam verſus, illum dimitti de equuleo iubet, Fornacem autem ignis, ad Athletam Chriſti cremandum ſuccendi præcepit. Interim alias detentus, opportunum valdè ac commodum ſuæ malitiæ exiſtimauit, Martyrem Chriſti ad tempus in carcerem retrudi, Spe enim falſa deceptus, penſabat, quod ſi tempus exiguum requiei concederetur: pro ſemetipſo forſitan Martyr diligentior exiſtens, tùm præteritorum dolorum experientia, tùm timore futuræ fornacis ſibi accenſæ, ad ſecundam interrogationem mollior occurrens, prioris rigoris non modicum deponeret, Recluditur ergo puer generoſus in carcerem, Vbi quadraginta Chriſtianos Cathenis aſtrictos inueniens, à vinculis ſoluit: vectes carceris & omnia clauſtra orando amouit. Ianuas apperuit, illos quidem foras exire iubet: ipſe vero ad futuros agones Angelica præſentia confortatus, ſolus in carcere remanſit, Interea Dux aliorum negotiorum cauſas ſeponens, camino vehementer accenſo, Martyrem ſuo Tribunali aſtantem ſic alloquitur. „Negotiis, quæ multa & magna nobis imminent, attendentes, „aliquantulum requiei indulſimus; vt tibi conſulens, „vtilita

Quinta Pœna.

Sexta Pœna.

« vtilitati tuæ prouideas: quod si volueris, tu ipse con-
« spicis in quantam accensa fornax altitudinem flam-
« mas extollat. Nec amodo ego te verbis aggrediar,
« donec ipsa tua irrationibilis duritia, post profunda
« suspiria, ad pœnitudinem licet seram conteratur. Ad
« hæc Martyr constantissimè respondit. Iam pridem O
« Dux meam appertè tibi exposui voluntatem, Et quid
« in eodem rursum versaris? Incipe impone finem, &
« ne amplius in minis moreris. Quo dicto, in caminum
« illico proiicitur, sed Deus qui quondam in Assyria tribus pueris in fornace, cælesti eos rore perfundens, ignes non sentire donauit. Ipse & huic suo non defuit puero. Nam Christi Martyr tamquam in horto florenti, rore cælesti perfusus: in medio flammæ deambulans, nec odorem quidem ignis sentiebat. Immo toto triduo quo caminus eum tenuit, hymnos canere, & Deo gratias agere non cessabat. Post triduum vero, flamma deficiente & carbonibus in cinerem dissolutis: Carnifex nec mortuo parcere sciens. Quicquid de ossibus Martyris supererat, de camino extrahi, sibíque præsentari iubet. Missi tortores ad fornacem, protinus sanctum Martyrem audiunt, voce clara intus magnalia Dei glorificare. Vnde & attoniti, & vehementer territi: properè reuertentes, quæ audierant & viderant præter naturam accidisse, exacto-
« ri cinerum renunciant. At ille. Per Magnum inquit
« Serapidem & omnes alios Deos, manifesta incanta-
« tio est. Hæc & alia multa contra veritatem loquendo, Martyri furens derogabat. Intantum siquidem ira & indignatio; diu cor eius excæcauerant: vt quod cæteris luce clarius erat: hoc iste mente cæcus, Meridie quasi in tenebris palpans, nec videre nec sentire vllomodo poterat. De turba autem quæ ad spectaculum conuenerat; quotquot ad veritatem vel per modicum spirare poterant, in Athleta Christi nec vestigium ignis nec exustionis signum aliquod reperientes; Iesum Christum glorificabãt, ipsi soli miraculum ascribentes. Interim Alexander videns sanctum Martyrem suo rursus tribunali astantem, sic sanum & incolumen, vt nec minima in pilis vel capillis eius vstio inspici

Septima Pœna.

inspici potuisset : iteratò conuiciis & derisionibus, aliisque blasphemiis illum aggreditur. Magum & incantatorem & Dæmonicum, insano clamore vociferans. Cui Martyr nec respondere dignabatur. Interim ad locum quo populus ad spectaculum venire consueuerat, escam illum ferarum se facturum existimans : duci præcepit. Quo & Martyr subridens lætus subsequitur. Leopardus item & Vrsus qui iam multos interfecerant, ad discerpendum Martyrem dimittuntur. Vrsus quidem cum magna modestia inclinans caput, Martyris Mamæ pedibus prouolutus, vestigia eius diligenter deosculari videbatur. Leopardus autem quasi quoddam domesticum animal in pedes se erigens, sudorem quem ob laborem sanctus emiserat: totum corpus lambendo detergebat, & quasi de iniuriis quas sustinuerat grauiter condolens, quibus datum est modis consolabatur. Et feræ quidem quas impius ad deuorandum Martyrem emiserat, talia nostro inferebant coronato.

Octaua Pœna.

S. Mamas gloriosa & nobili morte triumphum adipiscitur.

CAPVT VII.

SEd & ille Leo qui ab eo mandatum acceperat, & quem vt supradiximus contra impios armauerat: frendens dentibus, & furore spirans, ocius de monte descendens, turbam quæ ad spectaculum conuenerat terrendo disperdens, alios dentibus, alios vngulis discerpebat. Vnde non minima infidelium multitudo, Diuinam circa Martyrem potétiam sentientes, Deum ipsius magnificauerunt. Sed hæc quæ pectora etiam saxea mollire valerent, tyrannum potius crudeliorem reddebant : Nam induratum cor habens, Leonem iterum ad deuorandum Martyrem dimitti præcepit. Sed quanto prædictus Leo contra impios acrius sæuierat, tanto hic modestius ad Martyrem mansuetus accessit: quasi ad consolationem potius quàm ad supplicium videretur adductus. Demens igitur Alexander, & penitus

nitus desperans, quod iam nullo genere tormentorum, Mamam vincere posset: quodam de astantibus fortissimo & ad impietatem promptissimo ad se vocato. Tridentem ferream quam fortè manu tenebat, in viscera Martyris, ambabus manibus infigere fecit. Quod cernens quædam Religiosa mulier, & circa Martyrem veneratione deuotissima: cucurrit ad Martyrem, & guttas sanguinis de visceribus eius defluentes, in cratera suscipiens, honorificè sibi recondidit. Porro Christi Martyr gloriosus, defluentia viscera propriis manibus stringens:cum magna fiducia, quam illi diu expectatus, sed iam proximus finis præstabat, pertransiens theatrum, gratiosus & honore suo decoratus, *improperium Christi portans*, Ciuitatem egreditur. Lætissimè quippe interiorem naturæ suæ plasmationem in manibus ferens, Plasmatori suo extra castra seipsum obtulit sacrificium. Ad duo denique stadia, declinans in spelunca: Ecce corona sibi in cælo parata cóspicitur, vóxque cœlitus demissa est adeum dicens. Ascende Mamas Athleta Christi, ascende cælum, quo Christus quia legitimè certasti, te coronaturus expectat. Móxque illa sancta anima vinculis corporeis absoluta, in æterna tabernacula, ad illas ineffabiles delitias & claritatem supernorum ciuium, inter choros Angelorum assumpta est. Christum cum ipsis sine fine laudatura, cui deuotè seruierat. Ascendit autem die secunda, id est quarta Nonas septembris, cum qua & nos ascendere possimus, cooperante gratia Redemptoris nostri, cum quo & Patri & spiritui sancto, gloria honor & imperium, nunc & semper & in sæcula sæculorum Amen.

PP ANO

ANONYMI VETERIS SACERDOTIS LIBER, QVI EST SECVNDVS, DE translationibus Reliquiarum S. Mamantis in Gallias.

Auctor præfatur de sanctorum gloria.

CAPVT I.

QVoniam fragilitas cõditionis humanæ præteritorũ memoriam diu viuere non permittit, à Domino datus est in remedium literarum vsus: per quas & præterita viuant, & posteriorum oculis quasi præsentialiter facta, fideliter præsententur. Antiquorum enim exempla, sunt illi carbones desolatorij, per quos & viciorum rubigo consumitur in mentibus auditorum, & fidelis deuotio ad agendum vel patiendum similia si opus fuerit, feruentius inflammatur. Quis enim tàm saxeum pectus habet, quod non faciat aliquantulum emolliri, cum subit in mentem fides Patriarcharum, Prophetarum Audacia, Admiranda Petri & Apostolorum Potentia, Constantia Martyrum, Patientia Confessorum, tenera
Rom.15.4. Virginum Fortitudo, sicut dicit Apostolus. *Quæcumque scripta sunt, ad nostrã doctrinã scripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus.* Ego autem minimus Sacerdotum, qui nec dignus sum vocari Sacerdos, quia sæpius & in multis offendi, & extra legis semitam frequentius ambulaui: pandere proposueram Karitati vestræ, qualiter beati Mamantis Martyris Caput Lingonas est allatum, sed vereor ne imputetur mihi ad præsumptionem, si opus aggredior quod vltra me esse non dubito. Nouit tamen Dominus, quia ad hoc adstrictus sum quasi ex maioris imperio. Vnde & confido in Domino, quod vires

quas

quas imperitia denegit, Obedientiæ virtus & Karitas miniſtrabit. Veniam autem poſtulo, ſi aliquantulum altius exordiar. Quædam enim in legenda beati Martyris omiſſa ſunt, fortè per negligentiam Prædeceſſorum: quæ & Martyri cedent ad gloriam, & vtilitati proderũt auditorum ſcita. Nam cum Nobilis illa mulier Amia nomine, ad ſuggeſtionem Angeli, infantulum de carcere ſuſtuliſſet: vbi ambo parentes eius pro fide Chriſti cathenati deceſſerant; Et cum faceret eum deferri ad Eccleſiam, vt baptiſmi ſuſciperet ſacramentum: multis adſtantibus Sacerdos qui eum regenerare venerat quæſiuit in publico, Quo nomine cenſebitur puer iſte? Reſpondit puer qui necdũ vſum linguę nouerat, Mamas eſt nomen meum. Cunctis autem ſtupẽtibus, & Sacerdote iterũ hoc idem interrogante: ſecundo & tertio aperta voce dixit puer, Mamas eſt nomen meum. Intelligentes itaque factum eſſe à Domino, quod erat mirabile in oculis omnium: non præſumpſerunt mutare nomen, ſed gratias in communi referebant Domino, quia nec ante nec poſt, in tota Gratia inuentus eſt aliquis, qui hoc nomine cenſeretur. A miraculo redeamus ad propoſitum, ſed vt ſequentia facilius eluceſcant, prius dicendum eſt breuiter, quomodo huius beati Martyris notitia, Domino procurante in Burgundiam venit.

Quomodo Lyngonenſis Princeps Eccleſia, nomine S. Mamantis fuerit inſignita.

CAPVT II.

Fidelis enim narrat antiquitas, quod Eccleſia Lyngonenſis, à Principio ſui in honore Beati Ioannis Euangeliſtæ [1] fundata fuit: ſed Dominus qui Apoſtolum ſuum per Euangelicæ prædicationis gratiam ita videbat ſublimatum, quod *In omnem terram ſonus eius exiuerat*, & *in fines orbis terræ verba eius* cognita fuerant: non derogauit quidem Apoſtolo, ſed Martyris ſui gloriam ſic voluit reuelare, vt non tantum in Græcia notus eſſet: immo etiam in Burgundia celeberrimus

[1] *Eccleſia Lingonenſis primũ fundata in honore S. Ioãnis Euangeliſtæ.*

berrimus habetur. Quod factum fuisse dicunt hoc modo. Nobilis quidam de Galliæ partibus cuius nomen inuidia vetustatis, de medio sustulit: à Ierosolymitanis partibus rediens, Constantinopolim venit. Vbi moram faciens, audiuit de beato Martyre quomodo in ore totius populi frequentius resonabat, & quomodo præ cæteris Martyribus venerabatur a cunctis: ita vt etiam [2] MEΓA Martyr id est Magnus Martyr, Anthonomasicè diceretur. Quippe cum in toto sanctorum catalogo, non inueniatur aliquis, qui in ætate tàm tenera, pro Christi nomine tot & tanta sustinuerit genera tormentorum. Cœpit ergo vir ille auxius in animo voluere, si quomodo de Reliquiis huius Martyris aliquid habere posset, quod secum quasi pro viatico deferret in via, contra omnia pericula tutamentum. Nec fraudatus est à desiderio suo, quia per Dei gratiam, obtinere meruit partem ossis eius, qui vulgò Oschia colli dicitur, quæ caput humeris continuare solet. Quem thesaurum, diligens super aurum & topazion: reposuit diligenter in pera serica, & collo suo propter reuerentiam suspendit, & sic exultans & gaudens, repatriandi iter arripuit. Tandémque post multa terrarum spatia, trãsuolatis etiam alpibus, ad fines Lingonicos applicuit. Et cum iam esset propè Ciuitatem, in loco qui dicitur. [3] Magnum Pratum: necesse habuit ire ad requisita naturæ, & secedens paululum à comitatu suo, sicut semper consueuerat, sustulit à collo suo reliquias dependentes: ne iniuria fieret sacris pignoribus, si in turpitudinis loco ea secum haberet; & ramusculo cuiusdam arboris suspendit, statímque cum vellet resumere depositum, iturus viam suam, nullomodo potuit rehabere. Quid faceret? quo se verteret? suspirans & gemens, reuocauit socios abeuntes, qui reuersi, totis viribus nitebantur filum sericũ manibus aut ferro disrumpere, sed in vanum laborabant. Quælibet enim iuga boum apposita, non possent illud auellere. Quoniam nihil potest mortalis infirmitas, contra Dei potentiam & virtutem. Stupentes igitur & dolentes, ascenderunt in Ciuitatem: & Episcopo loci, cuius nomen nouit

2 *S. Mamas Magnus Martyr.*

3 *Magnum Pratum prope Lingonas.*

nouit Deus, rei gestæ seriem ex ordine narrauerunt. Episcopus vero exultans in Domino, & gratias agens: conuocatis Senioribus & vniuerso populo Ciuitatis, exposuit diligenter quod audierat: & indicto ieiunio, cum cereis Crucibus & thuribulis, comitante Clero & innumerabili vtriusque sexus multitudine, perrexit ad locũ, Psalmos Dauiticos humiliter decantando. Videns auté Reliquias, præcepit omnes vnanimiter secũ flexis genibus in oratione prosterni: vt Dominus sicut Archã fœderis non permisit remanere in téplo Dagõ, sed de terra Philistim reduci fecit eam in terrã Israël: & sicut Crucem filij sui, tulit de Fano Cosdroe, & per manum serui sui Heraclij reportauit in Hierusalem: ita faceret hæc sancta in Ciuitaté portari. Et statim surgens ab oratione, voluit tollere vasculũ in quo erant: sed nec ipse nec alij omnes qui aderãt clerici simul & Laici, temptãtes pariter ac successiuè si fortè alius alio potétior esset, modicũ quo dependebat filum, aliquomodo rumpere vel auellere potuerunt. Vnde mirantes & tundentes pectora sua, rursus ad orationis suffragium humiliter prosternuntur: Vota vouentes Domino, quod huius sancti Thesaurum mirabilem, auro & lapidibus pretiosis honorificè decorarent. Quódque natale eius, singulis annis deuotissimè celebrarent: & quod diem Natalis eius, vigiliis & orationibus solenniter præuenirét. Sed nec sic aliquatenus habere potuerunt. Quid facerent? flebant omnes, & Dei misericordiam precabantur. Et cum sic iam ferè totum diem duxissent in vesperum: confusi ac de impetratione diffidentes, recedere disponebant. Licet enim difficile sit vt multorum orationes non impetrent, tamen non iudicabant se exauditione dignos, nec propter hoc murmurabant contra Dominum: sed totum sibi ac sceleribus suis potius imputabant. Tandem Dominus, qui licet aliquando desiderantibus tardare videatur, numquam tamen obliuiscitur misereri, suscitauit spiritum cuiusdam senioris, qui iocundus aspectu & gratiosa canitie venerandus, prosiliuit in medium: dicens Episcopo. Pater, euidentibus patet iudiciis, quod sanctus iste maximi meriti est apud

Deum: Vnum superest, vt promittamus, & petitio no- »
stra debito gaudebit effectu. Quod scilicet Ecclesia »
Lingonensis, huius sancti nomine tituletur. Nec ti- »
meas, quia non indignabitur sanctus Euangelista »
Ioannes, si filius eius quem verbo prædicationis suæ »
Domino genuit, pro eo honoretur. Hac voce tamquam de cælo missa, omnes pariter confortati, iterum prosternuntur oraturi cum lachrymis. [3] Episcopus etiam prostratus ante Reliquias, titulum suæ Ecclesiæ deuotus sancto Martyri obtulit, statímque oratione vix completa, sponte ceciderunt inter manus eius Reliquiæ. Quanta fuerit exultatio tūc Cleri & Populi, quantæ iubilationis voces ab vtroque sexu in cælum sonuerint: non est meū euoluere, etiam si linguis hominū loquar & Angelorum. Hoc solum dixisse sufficiat, quod in hymnis & confessionibus reuertentes, benedicebant Dominum: qui tanta coram eis mirabilia fecit. *O quam preciosa est in conspectu Domini mors sanctorum eius!* Puerulus iste qui eligit abiectus esse cum feris in monte Domini, magis quàm deliciari in tabernaculis peccatorum; qui solus in abditis latuit, ne leui saltem famine inter impios vitam macularet: tandem à ministris scelerum tentus, dum ludibriis & verberibus afflictus, carnem vt putabatur miserabiliter exuit: Nunc Principibus imperat, colla Ducem & Magnatum suæ habet subdita potestati. Quæ ergo Regum purpura, quæ Nobilitas sanguinis, quæ copia auri vel Argenti, potuit eum tanta gloria sublimare? Sed hæc est merces Domini, quàm dilectis suis tribuit, post somnum mortis. Si enim Martyrum suorum ossibus quæ nihil sentiunt, nihil intelligunt, tantam in terra voluit reuerentiam exereri: quid tribuit animabus eorum quæ in cælo exultant cum Angelis & stolis albis amictæ, sequuntur agnum quocumque ierit? Quid etiam tribuet eis in die iudicij, cum resumptis corporibus: vtraque stola gaudebunt, Deum facie ad faciem videbunt, cognoscent sicut & cogniti sunt, cognitum diligent, dilectum laudabunt: vt in ipsa laude & dilectione, siue fastigio delectentur? *Hæc sunt quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, &c.* Hæc intelligens

[3] *Lingonensis Basilicæ in honorem S. Mamantis titulatur.*

Psalm. 115.15.

111

in spiritu Dauid, exclamans ait. *Quid enim mihi est in cœlo?* quasi diceret. Quàm gloriosum quam inappreciabile? *Et à te quid volui super terram?* Quasi, quàm vile & despectabile, nullius precij nullius momenti? Qui sic credit, qui sic sperat: non est de vita sollicitus, sed mortis articulum securus exspectat.

Reynaldus Episcopus, brachium S. Mamantis Ecclesiæ Lingonensi acquirit.

CAPVT III.

PRocedente tempore, assumptus est ad regimen Vrbis Lingonicæ [1] Reinaldus Episcopus piæ recordationis: qui Decimus sedit ante Venerabilem [2] Guillelmum, qui nunc est Electus noster. Vir ille spectabilis quidé genere fuit, sed Nobilitaté generis, honestas morũ & multiplex literarũ scientia, illustrabat. Non solum enim liberalibus studiis eruditus fuit: sed vtriúsque Testamenti paginis, sufficienter instructus. Ipsa enim eius opera testimonium perhibent veritati. Nam cum ipse teneret [3] Comitatũ Tornodorensem, & [4] Comitatum Barri super Sequanã, pro suis nepotibus qui adhuc erant paruuli: propter quasdam discordias sicut dicitur, Rex Francorum qui tunc erat, ipsum tenuit in Nouiomensi ciuitate. In turre iuxta portam, [5] vbi non fractus aduersitate, sed gaudens, quia intelligebat, *quod filium quem diligit flagellat Deus*, fecit hymnum & modulatis vocibus decantauit, cum pueris, in Ramis palmarum, scilicet. *Gloria laus*. Ipse idem vitam beati Martyris transtulit de Græco in Latinum, quam etiam postmodum versibus Heroïcis, dicitur exarasse. De eodem, Antiphonas & Responsoria mirabili modulatione composuit. In quibus componendis, quantum habuit deuotionis ardorem, ipsa modulationis suauitas manifestè declarat. Cúmque videret Patroni sui vitam & merita, in partibus istis penitus ignorari: non passus inerti hoc tolerare animo, cœpit anxius secum voluere, & Dominum lachrymis & gemitibus exorare, vt viam & actus eius dirigeret.

1 *Reinaldus Ligoniensis Episcopus qualis.*

2 *Guillelmus Episcopus Lingonensis.*

3 *Tornodorẽsis Comitatus.*

4 *Barrensis Comitatus super sequanã.*

5 *Reynaldus Gloria laus fecit.*

Tandémque nacta occasione, vt eum adoraret in loco vbi steterunt pedes eius: annuente spiritu sancto, iter peregrinationis deuotus arripuit. Et vt breuius transeam veniens Constantinopolim, animę suæ inuenit desiderium: per fideles enim & diuersos edoctus interpretes, nunc verbum ex verbo, nunc sensum ex sensu diligenter explicuit. Interim autem cum multos haberet secum milites in armis, & vernaculos expeditos. In negotiis Imperij strenuus & fidelis inuentus, ab Imperatore & Satrapis eius plurimum amabatur. Vnde & cum Imperator vellet eum honorare muneribus, super omnes diuitias petiit [6] brachium Beati Martyris, quod in capella Imperatoris honorificè seruabatur. Quod tandem, ad instantiam & interuentum omnium curialium, qui eum diligebant: vix potuit impetrare. Laudans ergo Dominum, qui prosperum iter ei fecerat, ad Ecclesiam suam festine rediit. Vbi cum quanta exultatione à maioribus & minoribus totius prouinciæ receptus fuerit, quia dicere non sufficerem: potius silere decreui. Primum enim & maximum erat omnibus gaudium, de thesauro incomparabili quasi cælitus sibi misso. Secundum vero nec minimum, de pastore sibi reddito: quem Diuina gratia ita faciebat cunctis amabilem, vt quilibet de populo suo, eum tamquam patrem proprium affectuosè diligeret. Erat enim mitis aspectu, humilis habitu, blandus alloquio, egenis misericors, afflictis compatiens, mæstorum consolator, pigros exortans, superbis resistēs. Ipsum nec scientia tumidum, nec generositas faciebat elatum. Erubescant [7] Nobiles nostri tēporis, qui cum ex se quidem vacui sint: gloriantur in sanguine alieno. Qui magistri fieri appetūt, antequam discipuli fuerint Tardi ad audiendum, veloces ad loquendum, prompti ad contumelias, pigri ad studium, proni ad iram. Erubescant ergo qui tales sunt, & confundantur in se ipsis: inclinentur ad humilitatē studij, informentur ad mores, obediant senioribus; ne subito præoccupati, cum tempus aduenerit, tamquam indigni ab honoribus repellantur; sed potius tāquam verè humiles, tamquam benemeriti, mereantur assumi.

6 Brachium S. Mamantis.

7 Nobiles Clericos iuniores præsertim. carpit.

Sanguis

Sanguis è Brachio S. Mamantis manat, & fortiter Monachæ suæ periculo castitatis obuiant.

CAPVT IIII.

QVintus ab illo sedit Lingonis bonæ memoriæ [1] Godefredus Episcopus, de cuius commendatione taceo, quia multi adhuc extant ex vobis, qui viderunt eum, & mores eius & religionem & vitam, plenius cognouerunt. Quod vero ad gloriam Nostri Martyris attinet, non silebo. Cum capta esset à Gentilibus Edissa* ciuitas, quæ vulgo Roais dicitur.: idem Episcopus cum Ludouico tunc Rege Patre [2] huius Illustris [3] Philippi qui nunc regnat in Francia, Transmarinandi assumpsit propositum. Ad quod perficiendum vt sufficientes haberet expensas, multa vasa aurea & argentea de ecclesia Lingonensi tulit, sub certa promissione restitutionis. Inter cætera, dum aurum ac lapides preciosos quibus brachium beati Mamantis decoratum erat, tolli faceret, contigit procurante Domino, quod instrumentum aurifabri, os nudum brachij aliquantulum vulnerauit: statímque sanguis largissimus cœpit effluere, Omnésque qui aderant, de tanto miraculo stupefacti, receptum sanguinem, in vase Alabastrino quod adhuc penes nos est, deuotissimè posuerunt: trementes & veniam postulantes, ne fortè sanctum Martyrem super hoc offendissent. Huius facti testis est ipse sanguis, qui apud nos quasi ferè recens monstratur vsque in hodiernum diem. Cur hoc fecerit Deus, vel ad gloriam Martyris ampliandam, vel quia displiceret ei quòd sanctæ Reliquiæ sic dehonestari videbantur: non volui discutere somniando. Melius est enim in talibus piè dubitare, quam temerè definire. Transire vero decreueram sub silentio, sed non potui: quoddam mirabile, quod in illa Ciuitate Edissa contigit, cùm à gentibus capta esset. Erant in ea Sanctimoniales viuentes sub regula, deuotæ virgines Domino consecratæ, quæ cùm audissent quia capta erat ciuitas: timuerunt valdè, ne virginitatis

1 Godefredus Lingon. Antistes.

** Edissa.*

2 Ætas Authoris.

3 Rex Ludouicus & eius filius Philippus.

suæ propositum perderent, ne impiorum libidine fœdarentur. 4 Habito ergo inter se forti concilio, singulæ sibi singulos oculos eruentes, nasos etiam cum superiori labro sibi viriliter absciderunt; vt sic detruncatæ magis iudicarentur abominabiles, quam ad libidinem appetendæ. Audiant virgines nostræ, & non appetant videri ab hominibus, sed abscondant facies suas propter Angelos Domini. Intelligant veli sui mysterium: quia posuit Dominus signum in facies earum, vt nullum præter ipsum amatorem admittant.

4 Virginum libera constantia.

Inuentio Capitis beati Mamantis.

CAPVT V.

SI nimis euagatus sum, ignoscite quæso, sustinete modicum quid insipientiæ meæ: festinus enim, accedo ad rem propter quam incœpi. Cùm capta esset Constantinopolis, exultabant victores Latini capta præda, sicut qui inuenerant spolia multa. Sed cęca cupiditas quæ facilè persuadet, ita manus eorum victrices victas tenuit: vt non solum Ecclesias violarent, immo etiam vascula in quibus sanctorum Reliquiæ quiescebant, impudenter effringerent. Aurum inde & argentum & gemmas, turpiter euellentes; ipsas vero Reliquias pro nihilo reputabant. Quo audito, seniores exercitus doluerunt valdè: timentes, ne talis victoria eis in exitium verteretur. Habito igitur Consilio, Legatus qui vicem Apostolici gerebat: Cum Archiepiscopis & Episcopis, sub districti anathematis interminatione præcepit, ne quis sibi retineret Reliquias, sed omnes in manu bonæ memoriæ Guarneri 1 tunc Trecensis Episcopi liberè resignarent. Inter quas, inuentum est caput gloriosi Martyris, nudum quidem, nisi quod circulus argenteus ipsi capiti circunductus erat, & supra in modum Crucis extensus, totum compræhendebat: in quo erat scriptum antiquis literis Græcis, quæ adhuc ibi apparent. ΑΓΙΟΣ ΜΑΜΑΣ quod interpretatur sanctus Mames. Quod cũ per Dei gratiam cognouisset 2 Gnalo de Domna Petra, vir

1 Guarnerius Trecensis Episc.

2 Gnalo de Domna Petra Damasceus

vir honestæ vitæ & boni testimonij, dilectus Deo & hominibus, in exercitu Latinorum non minimus, vt postmodum claruit: quia in Episcopū * Dimicensem vnanimiter est assumptus; tanquam deuotus filius & vtile membrum Ecclesiæ Lingonēsis, vt matrem suam tantis posset honorare pignoribus, cœpit laborare modis omnibus, vt Reliquias illas haberet: sed viuente dicto Episcopo, nullatenus obtinere potuit: quia idem, vt dicitur, Episcopus ad hoc aspirabat, vt in propria persona radiens, thesaurum illum Ecclesiæ nostræ præsentaret. Quia tenerrimè diligebat illum qui tunc sedebat Lingonis,[3] Hilduinum Episcopum, cuius animæ propicietur Deus. Illo Trecensi Episcopo viam vniuersæ carnis ingresso, sperans quod desiderabat effectui facilius mancipari: venit ad V. P. Magistrum [4] Petrum Capuensem Tituli S. Marci Presbyterum Cardinalem, qui in partibus illis, tunc temporis Legationis officio fungebatur, Cuius genibus prouolutus, supplicans cum lachrymis, animæ suæ desiderium humiliter explicauit. Ad hanc vocem, exultauit Legatus in Domino, quia venerat opportunitas, quod dicti Gnalonis quem propter honestatem suam tenerè diligebat, poterat exaudire petitionem. Statimque moram non sustinens ne distraheretur quod quærebat, accessit ad hospitium defuncti Episcopi, & caput reuerenter absconditum inueniens, ad domū suam cum honore debito reportauit, Et vt omnem super hoc dūbitationis scrupulum amputaret, Multos Clericos Græcos & Monachos euocauit, qui legentes literas in argento, asserebant caput esse Martyris gloriosi. Ad cuius rei maiorem certitudinem, misit idem Legatus quemdam presbyterum, & quemdam clericum suum cum dicto Gnalone, ad monasterium quod de nouo fabricatum erat sumptibus [6] Hysachij [5] Imperatoris Constantinopolitani in honore Beati Mamantis. Cu-
« ius Abbas & Monachi cum caput prolatum vidissent,
« lachrymantes ceciderunt in facies suas: & cum ge-
« mitu clamauerunt. Ecce caput Patroni nostri, quod
« quidam Calogerus, id est bonus Senex Monachus,
cum multis aliis sanctorum Reliquiis, de terra in qua

* Damascensem.

3 Hylduinus Lingonensis Episcopus.

4 Petrus Capuensis Cardinalis.

5 Monasterium S. Mama Constantinopoli.

6 Hysachius Imperator Græcus

beatus

beatus Martyr passus est, Constantinopolim detulit: & dum cogitaret secum, vbi posset eas honorifice collocare: responsum est ei in somnis, in ecclesia quam de nouo fabricat Hysachius Imperator Beato Martyri, repone: ne te oporteat vlterius laborare. Hoc eiulantes dicebant Abbas & Monachi, & rogabant dictum Gnalonem, vt innumeram super hoc acciperet pecuniam: vel alterius rei commutationem; vel se mallet, toto tempore vitæ suæ, totius Monasterij haberet Dominatum: dummodo restitueret eis, quod peccatis suis exigentibus amisisse dolebant. Quod hæc ita vera sint, testatur Auctenticum ipsius Legati transmissum ad nos, cum priuilegiis nostris honeste repositum.

Caput S. Mantis verum esse diuina adseritur visione, illudque euasis periculis Gnilo in Gallias adfert.

CAPVT VI.

INterim venerabilis Gnalo, thesaurum sibi creditum diligenter custodiens; locum in quo seruabatur, non solum lampade, sed etiam cereo singulis noctibus honorabat: suspiriis & gemitibus incessanter exorans, vt ei beatissimus Martyr certius aperiret, vtrum esset verè caput eius quod habebat necne. Hoc enim agebat vis amoris eius in eo, vt iam habitum se non habere timeret. Sicut beata Maria Magdalena Dominum videns, adhuc sublatum plorabat. Vnde frequenter cum lachrymis audebat dicere. Nisi signum mihi „ ostenderis, numquam te in patriam meam portare „ curabo. Hoc frequenter iterans: cum quadam nocte aliis occupatus, tardius solito ante Reliquias ad orationem venisset, & cereum non inueniret accensum: turbatus in seipso, supplicabat attentius, ne sibi imputaretur ad culpam, quod per negligentiam acciderat seruulorum. Non multum post, lectum ascendit: Nec dum ab ore eius orationis verba discesserant, & subito cecidit in eum sopor quidam: & factus est quasi in ectasi semiuigilans, & vidit ante se, iuuenem pulcherrimum

rimum in veste splendida, tenentem in manibus caput quod habebat. Qui ait illi q;d dubitas modicæ fidei? Qui incredulus est, non prosperabitur via eius. Respice & absque dubio firmiter teneas: quia hoc ipsum est caput meum,[1] quod pro Christi nomine mihi abcisum fuit. His dictis, euanuit ab oculis eius. Ille autem exultans in Domino, & gratias agens: his & aliis cui-dentibus argumentis certioratus de voto suo, cum multiplici gratiarum actione a Legato recedens, cœpit disponere de rebus & reditibus suis, quos Constantinopoli ampliores habebat, vt cum thesauro desiderabili repatriare posset. Sed Dominus qui eum super pauca fidelem inuenerat; super maiora volens constituere, ad Dymicensis ecclesiæ regimen interim assumi fecit; Propter quod, & via eius ferè per triennium elongata est. Non tamen propositum recessit ab animo: sed quamcitius potuit, sumpta occasione quod Domnum Papam & Apostolorum limina visitaret, nauem ascendit. Et prosperante vento, eleuatis velis duxit in altum. Et cum multis iam diebus nauigasset, ingrauatum est mare, & surrexit tempestas qualis ante visa non fuerat: & naui penè dissoluta, cùm omnes qui ibi erant etiam Nautæ desperarent, nec in viribus suis nec in arte confiderent: sed solius Dei misericordiam precarentur. Insurrexit venerabilis Episcopus Gnalo, clamans cum lachrymis. O Beatæ Mames vbi " est virtus tua? Patierisne caput tuum submergi in flu- " ctibus, vt de cætero non videatur ab hominibus, nec " vllatenus honoretur? Exurge quare obdormis Domi- " ne. Exurge & precare pro nobis Dominum, vt per " merita tua ab his periculis eruamur. Vix orationem " compleuerat, & statim aura datur grata, & tranquillitas magna facta est, ita vt mirarentur omnes, & laudarent Dominum, qui Martyri suo tantam gloriam dedit: Et sic exultantes, optatum portum cum gaudio tenuerunt. Quid pluribus immoror. Per multos labores, per multa pericula: & cum multis tribulationibus, tandem dictus Episcopus ad castrum quod[2] Domna Petra dicitur venit: Vbi deposito capite, cum quadam die fortuitò absens esset: per antiqui hostis inuidiam

[1] *Ex hac visione, decollatione vitam finisse S. Mamantem constat.*

[2] *Castrum Domna Petra.*

inuidiam, eadem villa graui cœpit incendio deuastari. Tunc omnes eiusdem castri, à minimo vsque ad maximum, iam non in viribus suis, nec in hominum auxilio confidentes: cum impetu venerunt ad quemdam presbyterum nomine Guillelmum, vna voce clamantes. Domne quare cito non profers caput beati Martyris, quod apud te depositum audiuimus à Domno Episcopo? Credimus enim, quod per ipsum liberabimur ab hac peste: sicut olim Carthanensis ciuitas, per velum beatæ Agathæ fuit ab incendio liberata. Mira dicturus sum, sed tota regio hoc clamat, & ipse Episcopus constanter asserit: quod statim monstrato capite, vim virtutis suæ oblitus est ignis, vt mirabiliter videres flammam cum vento confligere, qui vtique contrarius erat. Ita quod præter spem omnium, in domo lignea per seipsum cessauit ignis: vt omnibus manifestè clarescerct, quod Dominus eis per Martyrem suum tanta beneficia contulisset.

Caput S. Mamantis quam mirificè à Lingonensibus suscipitur.

CAPVT VII.

DEinde idem Episcopus venit Lingonas; vbi cum quanto honore, cum quanta reuerentia, cum quantis muneribus receperit eum & Reliquias amplexatus fuerit, bonæ memoriæ qui nuper in fata concessit [1] Robertus Episcopus, transeundum censui: quia quilibet vestrum hoc vidit, & memoriter tenere potest. Sed illud non taceo, quod cum multi de diœcesi, ad honorandum caput Patroni sui deuotius conuenirent: constituti sunt duo boni testimonij Sacerdotes, ad seruandas & ostendendas Reliquias, & beneficia fidelium colligenda. Contigit autem quadam die, quod illi duo absentes erant, & peregrinorum instante turba, quidam alius Sacerdos inuitatus vt caput gloriosi Martyris peregrinis ostenderet: impudenter accessit. Et sicut legitur in libro Regum de Osan, cuius manus aruit, quia archam Domini indebito

[1] *Robertus Episcopus Lingonensis.*

bito modo tetigerat: ita manus Sacerdotis dextra sic arida facta est, quod nec ex ea quippiam operis facere poterat: nec ad os suum sine violentia subleuare, & sic doluit per aliquot dies. Tandem in se reuersus cognouit quod iniuriam fecerat Martyri; quia in eadem nocte, miseris amplexibus concubinæ suæ, fuerat maculatus. Et accedens humiliter ad * Confessorem suum, culpam suam nudè & apperte detexit. Post modum verò peracta parte pœnitentiæ, cùm lachrymis & debita reuerentia, accessit ad caput: & eodem manum suam tangi & signari fecit; quæ statim per Dei gratiam sanata est, & debito officio restituta. Deus nouit, quia non mentior. Nam qui vidit testimonium perhibet veritati, & scimus quia verum est testimonium eius. Attendat diligens lector, quia quater ad nos missæ sunt eiusdem Martyris Reliquiæ. & ex ipsa missione intelligat, qualiter instruit nos Dominus, & quid agere debeamus ostendit. Primo missa est Oschia colli, iuxta quod mediantibus arteriis transit quod cogitatum est in corde, vt modulante lingua in vocem prorumpat. Secundo brachium per quod operatio intelligitur. Tertio os longum, quod de tybia vel de femore esse videtur: de quo qualiter venit ad nos, sub silentio pertrāsiui: quia non est multum auctenticum, licet sub multorum Nobilium & bonorum virorum testimonio, fuerit allatum. Quarto & vltimo, venit caput. Quasi diceret, si cogitatione locutione & opere quæ per Oschiam & brachium significantur, rectas facitis semitas Dei nostri, quod ad tybiam pertinet: peruenire poteritis ad caput vestrum. Iesum Christum Dominum nostrum, cuius anno incarnationis Millesimo Ducentesimo Nono facta sunt hæc, eodem Præstante qui viuit & Regnat per omnia sæcula Amen.

* *Confessarii.*

Finis libri Anonymi Canonici Lingonicensis, de Translationibus Reliquiarum S. Mamantis Martyris.

IN EODEM VETVSTO CODICE Monasterij Ternensis, ordine sequebatur alia eiusdem S. Mamantis historia, absque Authoris nomine, eisdem descripta caracteribus. quam vt Mameti.a omnia integra Lector haberet, expressi.

Qualem vitam in Eremo S. Mames duxit.

CAPVT I.

IN diebus illis, cum primum ab Aureliano Imperatore, persecutio Christianis orta esset: & decretum in vniuersum orbem mitteretur, vt quicumque contempsisset sacrorum siue Idolorum cultum diuersis tormentorum generibus puniretur: Erat in Cæsarea Cappadociæ, puer Nobilis annorum duodecim, nomine Mames. Huius parentes iusti colentes Deum, docuerunt ab initio filium suum Domini legem. Post quorum mortem valdè custodiens vitam suam Beatissimus puer, ambulabat in præceptis & iustitiis Domini nostri Iesu Chisti sine quærela. Amabatur autem ab omnibus suis, propter verecundiam suam. Hic cum in ea ciuitate Imperatoris Aureliani videret impleri præcepta, & templi sui victimas fieri, ferre non potuit. Derelictis igitur bonis suis, cùm pecoribus tantum secessit in montem, cuius silua erat densissima: & viuebat illic, orationi & lectioni vacans. Pascebatur autem tantum lacte gregis sui. Cum hæc esset eius vita: audita est vox de cœlo dicens. Mammes descende in campum. Et statim surgens, descendit in campum: & inuenit illic virgam positam, & Euangelium Domini iuxta. Quod cum legisset dixit. Domine, cui me iubes annunciare Euangelium tuum? Et vox ad illum. Ædifica tibi domum in „ monte, & ostendam tibi quibus annuncies. Et ascen- „ dit Beatus Mammes in montem, consciisque arboribus: fecit domum, & ædificauit altare Et sedens legebat librum quem inuenerat in campo. Et factum est

eſt legente illo, conuenerunt illuc innumera anima-
lia ſilueſtria ab omnibus penè feris genera diuerſa:
quæ proſtrata adorabant eum. Poſt fixis genibus, re-
ſpiciebant ad Dominum ſurſum. Et vt erat tempus,
egrediebantur ferarum genera maſculina,& remane-
bant ibi fœminina gregis, ſimul cum manſuetis,lacte
vberibus plenis. Et intellexit eas vir Dei ſe ſimul cum
grege ſuo mulgere debere. Et mulgens lac ab eis,
coagulans faciebat caſeos, quod cum habunde vidiſ-
« ſet, Orauit ad Dominum dicens. Domine, quid fa-
« ciam de fructu hoc quem dediſti mihi? Et ait ad illum
« in viſu Dominus. Deſcende ad portas Cæſareæ, &
inuenies ibi pauperes & viduas & orphanos, diſtri-
bue illis. Hæc mirabilia videntes quidam, nunciaue-
runt Alexandro Præſidi, qui erat miſſus ab Aureliano
tyranno; dicentes quoniam Magus eſſet & maleficia-
ret omnes feras ſiluarum. Audiens hoc Iudex, miſit
ad eum equites duos in monte in quo habitabat. Ipſe
autem obuius factus eſt eis. Qui interrogantes eum
dixerunt. Vbi habitat hic puerulus nomine Mammes,
« vel vbi manent pecora eius? Reſpondit ad eos: dicite
« mihi quid eo opus habetis, & demonſtro eum vobis.
« Audientes autem dixerunt ei. Proditio facta eſt de
« eo ad Præſidem, eoquod maleficio detineat animalia
« ſiluarum, ob hoc quærit eum. Tunc plenus ſpiritu
« Sancto, reſpondit eis dicens. Eamus primum & gu-
« ſtemus. Venientibus autem eis in domum, poſuit eis
caſenm & aquam. Manducantibus autem eis, facta
eſt congregatio multa nimis animalium ferorum:
ſedente eo & legente Euangelium quod ei dede-
rat Dominus cum virga. Cum vidiſſent autem hæc
viri qui miſſi fuerant, confugerunt ad eum. Videns
« autem Mimes timorem eorum, dixit ad eos. Ne ti-
« meatis, Ego enim ſum qui dicor Mames ſeruus Dei.
« Tunc illi timore repleti, dixerunt ad eum. Si vis ve-
« nire nobiſcum ad iudicem, tu ſcis. Si autem non vis,
« nos reuertemur. Tunc reſpondit eis. Ite vos, & ego
« venio comitante mecum Spiritu Sancto. At illi cum
« timore profecti ſunt inde. Tunc dixit ad eum Spiri-
« tus Sanctus, voca leonem qui deuoret Paganorum &

Iudæorum pueros, qui irrisui habere te volunt. Tunc Mames dixit ad Dominum. Domine Deus patrum nostrorum, Mamem peccatorem ne derelinquas neque despicias, quoniam pro te multa desidero pati. Hæc eo loquente, venit Leo de Eremo rugiens, & conuertens se beatissimus puer ad Leonem dixit. Ego vado in nomine Domini, tu autem vade præcipiente Spiritu sancto. Et cum iam in Amphithleatrum introductus fuero, tunc descende & insurge in eos qui me persequuntur. Et perrexit ad ciuitatem Cæsaream Cappadociæ.

Cæsaream venit & Præsidi sistitur.

CAPVT II.

ERant autem expectantes eum ad portam qui missi fuerant ad ipsum, & videntes eum venientem, stupefacti sunt, & ceciderunt in faciem suam ad pedes eius, & dixerunt. Saluus venias seruus Dei: & exurgentes, cucurrerunt ad Præsidem dicentes. Iste non est magus neque fallax, neque aliquid horum in quibus accusatus est: sed est seruus Dei fidelissimus. Quibus Iudex dixit. Vos argentum accepistis ab eo, quia ita pro eo estis soliciti. Illi dixerunt, Nihil de his quæ suspicaris accepimus Præses, solum audiuimus inuocantem nomen Iesu Christi, & ad vocem eius statim conuenerunt animalia ferarum diuersa innumera valde & mansueta simul, & erant quasi orantia cum eo, quomodo est ergo Magus? Sed si nobis non credis, ecce ipse præsto est iudicio tuo, quemadmodum vis require. Tunc aliqui ex fratribus Christianis audientes hæc ab illis duobus qui à Præside erant missi, cucurrerunt ad Mamem, quærentes loqui cum eo. Tunc interrogauit eum Præses dicens. Tu es qui diceris Mames? Respondit, ego sum seruus Dei. Præses dixit, Dic mihi, quomodo maleficiaris animalia siluestria in monte? Tunc Mames dixit ad Præsidem. Ego sum seruus Domini Iesu Christi regnantis in cœlis, de quibus autem dicis mihi nihil scio

ſcio. Alexander dixit. Dic mihi quemadmodum à te animalia ſiluarum colligebantur, vel quibus maleficiis ea circumueniebas? dic, priuſquam incidas in pœnas & tormenta. Mames ſanctus dixit. Christū inuoco, Magicam autem artem non didici, corpus meum concedo tibi, quemadmodum vis crucia illud: animam autem meam in poteſtate non habes, ſed Deus qui in cœlis eſt, qui fecit cœlum & terram mare & omnia quæ in eis ſunt. Præſes dixit, in Magicis tuis confidis: & ideo videris contemnere me. Sed ego benè & optimè noui, quia Magicæ tuæ circumuenire me pœnitus non poſſunt. Sanctus Mames dixit. Genus magorum & maleficorum odit Deus: quomodo maleficus eſſe poſſum, qui Deum viuum timeo? Audi ergo me dicentem, quia neque metu terreor tuo, nec timeo pœnas tuas. Habeo enim Deum adiutorem qui eſt in cœlis, qui fecit omnia: & mandauit nobis ipſum ſolum adorare. Tunc Præſes dixit. Non apud me diuerſis artibus vtaris, ſed celeriter confitere myſteria quæ in monte feciſti. Mames dixit. Quid tibi habeo confiteri? Alexander dixit. Iura per Cæſaris fortunam, quod nihil maleficiorum noſti, & ego dimittam te. Mames dixit. Ego non iuro niſi per Deum Omnipotentem & filium eius vnigenitum: per vanitates autem hominum & Demoniorum nomina, non poſſum iurare. Alexander dixit. Nega Deum tuum, & immola Diis vt præceptum eſt ab Auguſto noſtro Aureliano. Mames dixit. Ego didici ſemper Deo Omnipotenti ſacrificium laudis offerre, non Dæmoniis. Alexander dixit. O puerule valde contriſtor pro ætate tua, videns pulchritudinem & infantiam tuam, & propter hoc defleo ſuper te. Nega ergo Deum tuum, & ſacrifica Diis iuxta præceptum Domini noſtri Imperatoris Aureliani: ne incidas in tormenta. Mames dixit ad Præſidem. Tua infelicitate triſtare, & plora pro tua ætate, pro me autem noli. Nam tu quis es qui triſtitiam habes? Deus ſtat pro me. Præſes dixit. Nega Deum tuum & ſacrifica, quemadmodum præceptum eſt ab Imperatore noſtro. Beatus Mames reſpondit. Non nego Deum meum qui facit mirabilia

magna: quod bis fac. Irascens Præses vehementer, iussit suspendi eum & torqueri. In torturis autem eius, nullus sermo factus est. Tunc Præses dixit. Nondum sentis plagas? Respiciens Mames ad cœlum dixit. Gratias ago Deo meo, quoniam sicut tu sedens non sensisti, sic nec dolor peruenit ad animam meam. Tunc Præses ad Quęstionarios dixit. Tangite interiora eius. Erat autem intendens in cœlum, & audita est vox ad eum de cœlo. Confortare Mames, & viriliter age. Multi autem ex fratribus Christianis, audientes de cœlo vocem: gauisi sunt vehementer. Tunc Præses iussit eum deponi, & mitti in caminum ignis. Cum autem milites præpararent caminum; extulit Deus Præsidem de sensu suo, & iussit eum in carcerem recipi. Inuenit autem in eodem carcere inclusos homines amplius quam xl. Ipse autem inclinans genua, orauit ad Dominum Iesum Christum dicens. Deus patrum nostrorum, exaudi me peccatorem Mamen, & non derelinquas me. Timentes autem hi qui erant in carcere, proiecerunt se ad pedes eius. Quibus dixit. Quid vultis? Responderunt, fame morimur. Illis hæc dicentibus, ingressus est Spiritus Sanctus per fenestram in habitu Columbæ, portans mel & lac: & dixit vox ad illum. Mama noster, accipe istam Margaritam missam tibi à Domino Iesu Christo. Accipiens autem Mames, manducauit simul cum eis qui erant in carcere: & satiati sunt. Media autem nocte, apertum est ostium carceris, & exierunt omnes qui erant ibidem. Audiens autem Præses de fuga eorum, dixit ad Clauicularios. Sistatur. Mames. Et cum astaret; Præses dixit. Igni te tradam. Mames dixit. Quoduis fac. Præses dixit. Scio quia Magiæ tuæ conualescunt, ob hoc & ignem contemnis. Et adiecit. Immola Diis, Mames dixit, quibus diis immolare me iubes? Præses dixit. Soli, Herculi, & Apollini. Mames dixit. Benè dicis immola Apollini: quoniam qui illi sacrificat, perdet animã suam. Apollo enim interpretatur Latinè perditio. Audiens hoc Iudex, iussit eum mitti in caminum ignis ardentis: & dixit ad Alexandrum & Zosimum, qui erant sacerdotes Dæmoniorum. Tollite eum ipsi, & mittite in caminum

minum, vt consumat eum ignis. Tunc illi accipientes eum, perduxerunt ad locum camini. Respiciens autem Mames sanctus in cælum, dixit. Deus Patrum nostrorum, exaudi me peccatorem, quia propter te hæc patior. Præsta in conspectu tuo me integrum manere, & conserua me de igne quem præparauerunt mihi: vt cognoscant ij qui te non nouerunt, quoniam tu es Deus. Et consignans se signo Christi, intrauit in caminum.

S. Mames Illæsus egreditur ab igne.

CAPVT IIII.

INtrante autem eo, statim extincta est flamma: & erat glorificans nomen Domini, & dicēs. Gratias tibi ago Domine Pater Domini mei Iesu Christi, quoniam sicut visitasti Ananiam Asariam & Missael spiritu Sancto, & liberasti eos de camino ignis: ita fecisti & mihi peccatori, & non dereliquisti me. Post tres autem dies, cum adhuc esset in camino: iterum iussit Præses succendi ignem amplius, & statim columba descendit de cœlo, & dispertiuit ignem, & erat quasi camera facta flamma. Post quinque autem dies, iussit Præses apperiri caminum, vt colligerentur ossa eius. Et conuenit ibi militum multitudo, & audierunt eum colloquentem in camino, & laudes Deo dicentem. Audientes obstupefacti sunt, & reuersi venerunt ad Præsidem, & dicunt ei. Domine Præses, hic homo non est Magus: sed Deus eius Magnus est, quoniam tanta flamma ignis non læsit eum: nec aliquam partem ipsius corporis. Et ait. Forsitan Artes Magicæ eius conualescunt. Et adiecit, adducite eum ad me. Apperientes autem milites Caminum, viderunt quasi militiam stantem, multitudinem Angelorum. Erat autem ibi cum gloria multa, quod multi ex fratribus Christianis viderunt. Erat autem Mames sedens in medio camini, glorificans Patrem & Filium & Spiritum Sanctum. Dixerunt ad eum milites. Egredere vocat te Iudex. Egrediente autem ipso, recesserunt Angeli. Cum autem

Q Q 3 tem

tem venisset Mames ad Præsidem, Dixit ei. Præses. Quid est Mames, quod sic conualescunt Magiæ tuæ, vt te non lædat ignis? Quemadmodum etiam maleficiis extinxeris ignem dic mihi, & quid faciebas in monte vbi eras:& nihil te nocebo,sed absoluam.Mames dixit. Ego feci virtutem magnam secundum iussionem Domini mei Iesu Christi, paui Siluestria animalia in Spiritu sancto, & secuta sunt me animalia ferarum,& glorificabant Dominum meum secundum vocem suam, hoc est quod feci. Iterum Præses dixit ad eum. Verum dic cito, quomodo tantum extinxeris ignem. Mames sanctus dixit. Gratias ago Deo meo, quia non sum Magus sicut tu dicis, sed Christianus sum. Alexander dixit. Feras habeo ingentes, ad ipsas te mittam. Mames dixit Quemadmodum vis fac. Tunc Præses dixit ad præpositos venatorum; Adducite mihi feras diuersas, vt ipsum consumant. Tunc venatores secundum præceptum Iudicis fecerunt.

S. Mames à lapidibus illæsus spiritum Deo reddit.

CAPVT VI.

INtroduxerunt eum in Amphiteatrum & dimiserunt ei vrsam sæuissimam, illa autem cucurrit & adorauit eum. Iterum dimiserunt ei Pardam, quæ cucurrit & amplexata est collum eius, & lingua sua extergebat. Videns autem Iudex quia nihil læderent corpus eius; præcepit venatoribus vt per dies viginti, caperent Leones ferocissimos, vt vel sic consumerent Martyrem Dei. Et comprehensus est Leo miræ magnitudinis, & nunciatum est Præsidi, quia valdè immensissimus Leo haberetur in cauea. Præses nimia elatus lætitia, Amphitheatrum præparari præcepit. Quo facto, post diem tertium procellit: Leonem illum beato Martyri dimissurus. Cúmque Cataractarum ministri, præ timore facerent moras: Leo ille qui Martyri fuerat visus, descendit de monte vocatus à Spiritu sancto: & ingressus est ciuitatem rugiens. Nullum autem in ciuitate læsit, sed festinans ad Amphiteatrum,

phitheatrum, patentibus portis ingressus est: & respiciens sanctum Mamam dixit. O natura hominum Spiritu sancto cooperata! Ecce enim tui causa, ab Angelis cogor contra naturam loqui. Hæc eo dicente, Amphitheatri ostia clausa sunt ab Angelis, vt nullus exinde posset fugere, & accedens Leo laniauit multitudinem paganorum & Iudæorum. Remansit autem solus cum officio suo Præses illæsus. Quod tamen factum est secundum iussionem S. Mametis, qui præceperat ei ne eum læderet. Tunc Mames, sanctus, Leoni iussit ad proprium reuerti locum; de illorum autem laceratione factus est sanguis in modum fluuij. Et nec sic quoque contristatus est crudelissimus Iudex. Deus enim Mametis indurauerat cor illius. Iterum autem beatissimum Mamam Præses vocari iussit, & dixit ad eum. Mames immola Diis, sicut ab Imperatore nostro præceptum est: & ne deficias variis cruciatibus. Mames sanctus dixit. Sacrilege & Hypocrita communicator Dæmoniorum, non temptes seruum Dei, licet peccatorem. Tamen quoniam Dominum nostrum agnosco, non derelinquet me Deus meus. Venient autem flammæ magnæ & gladij ancipites, percutientes & perdentes omnes negantes Deum viuum, colentes idola surda, & sculptos lapides & ligna. Et iratus Præses dixit ad eum. Leonem habeo immanissimum, quem ad te laniandum dimitti iubebo: ab illo confringentur ossa tua. Ille erat Leo qui à venatoribus fuerat captus. Beatus Mames dixit. Quod dicis celerius fac. Statim ergo surrexit Præses, & exiuit foras: & ad stadium veniēs, præcepit venatoribus, vt Leonem illum dimitterent. Sanctus Mames dixit ad Presidem. Tyranne odibilis Deo & hominibus, inimice veritatis, fac iussionem patris tui qui dicitur Sathanas. Tunc Venatores dimiserunt ei Leonem. Mames autem sanctus deambulabat in medio, glorificans Deum & in cœlum semper aspiciens, Dimissus autem Leo cum iuxta eum venisset: proiiciens se in terram cum silentio grandi, lambebat pedes eius. Videntes autem hæc populi, sibilabant, stridebant dentibus, & dixerunt ad inuicem.

Tolle magum & maleficum nostrum de medio nostri. Et collectis lapidibus, lapidauerunt Beatissimum Martyrem, & cum iam esset lapidibus coopertus, estimabant eum esse mortuum: & nec sic quoque læserunt eum. Post modicum autem facto silentio, secessit illæsus benedicens Deum. Et vox ad illum facta est Angeli de cælo dicentis ei, Veni Mames, aperti sunt tibi cœli: congaudet tibi pater in Paradyso deuictis omnibus, stat Filius Dei portans coronam tibi, ad primam portam suscipiet te, Spiritus sanctus deducet te. Tunc sanctus Mames dixit. Domine ne statuas illis secundum quod intulerunt mihi, sed recipe animam meam in pace. Et hæc dicens, emisit spiritum. Et dormiente iam corpore, festiuus migrauit in cœlum. Regnante Domino nostro Iesu Christo qui cum Patre, &c.

Finis historiarum Vitæ, Agonis, & Translationum beati Mamantis Martyris.

VITA

VITA SANCTI PANACII CÆNOMANICÆ VRBIS TERTII PONTIFICIS,

ex veteri M.S. Cœnobij Cælestinorum Amberti. Anonymo Authore.

Ad Cænomanenses.

Pontifici, Clero, ac Cæno manorum Populo, Ioannes à Bosco Cælestinus S.

PEruigil illa custodia quam beatæ Scholasticæ Beatissimi Patris nostri Benedicti sororis sacris exuuiis, mira religione atque pietate exhibetis: cunctos Gallici honoris atque firmamenti auidos, vobis deuinciunt, (Pij Cænomanenses) & ita deuinciunt, vt merito ab omnibus, vestrum nomen celebrari, ad sydera debeat efferri, ac vester in eam cultus prædicari. Nam Cælites debitis officiis qui colunt, & hoc in sæculo laude digni, & in alia æternis præmiis sunt donandi. Inuideat licet Casinũ gestit tamen Gallia, tutelares suos gloria & honore coronare: & ipsis addictos, encomiis illustrare. At quæ magis encomia Cænomanicam Vrbem conspicuam reddunt: quàm ingis ac penè continua in suis Pontificibus sanctimonia? Vnius istorum historiam nusquam antea hominum oculis aspectam, vobis grato animo aspiciendam dono. Pignus meæ in vos ob vestram in beatam Scholasticam deuotionem obseruantiæ, potiora quandoque daturus, si au-

diam vos eam lætis ac beneuolis vt decet animis accepisse. Vt Monumentum Vestræ inconcussæ in Regem Christianissimum fidei, quæ ipso approbante, locum in ipsius Bibliotheca Xystis meritissimum, Cænomanicæ Ciuitati peperit, acquisiuit, comparauit. Valete, Lugdun. Idib. Septembr.

S. PANACIVS FIT CÆNOMANENSIS ANTISTES, ATQVE ægram fœminam. sanat.

CAPVT I.

1 S. Panacius Romanus, tertius Episcopus Cænomanẽsis. TErtius [1] Cęnomanicæ Ecclesiæ fuit Episcopus, sanctus Panacius, Romana nobilitate ortus. Qui disciplinam Apostolorum secutus, ita morũ ornamentis florebat, vt cunctis bonis placeret. Erat enim doctrina prudens, Nobilitate præclarus, consilio prouidus, bonitate conspicuus, sermone verax, in commisso fidelis, in interuentu strænuus in vniuersa morum honestate præcipuus fuit namque prædictus sanctus Panacius in doctrina Apostolorum sapienter eruditus, & prudenter edo-

2 S. Clemens S. Pannacium B. Iuliano dat adiutorem. ctus. Et à beato [2] Clemente Petri Apostoli tertio successore, sancto Iuliano Cęnomanicę Vrbis Primo Episcopo & discipulo Apostolorum adiutor datus: atque cum eo ad prædicãdũ in Archidiaconatus officio directus. Qui post, decessum prædicti Iuliani sancti, &

3 S. Turibius secundus Episcopus Cænomanensis. post obitum eius successoris [3] sancti videlicet Turibij in sede Cænomanica Episcopus est consecratus. Populus autem Cænomanicus diligebat eum quasi animam suam, quia prædicationem & actus suos, signa & virtutes præcedebant. Restituebat ergo suis precibus in nomine Domini nostri Iesu, cæcis visum.

visum. Claudis gressum, surdis auditum, mutis loquelę restaurationem. Spiritus immundos ex obsessis corporibus repellebat, & omnem amaritudinem à corpore humano, per cælestem gratiam auferebat. Et hæc faciens, laudem hominum fugiebat, & secreta loca petebat. Eo tempore erat quædam matrona nomine Casta in Cænomanico pago valde infirmata, quæ omnem substantiam suam & omnia propria sua, erga medicos expenderat: sed nihil ei profuerat. Cum audisset autem opinioné antedicti sancti Pannacij, & virtutem quam erga infirmos sanandos perficiebat, postulabat vt eius visitatione frui mereretur. Quæ cũ semiuiua vsque ad eum, à parentibus & amicis atque famulis defferretur, fide fisa, eius doctrina & virtute explorata, petiit prompto animo, vt ei sanitatem tribueret. Qui pro ea orans eámque verbis diuinis instruens, curauit eam ab infirmitate sua. Ipsa autem sana facta, ac ad pristinam sanitatem restaurata, omnis res proprietatis suæ, ei Ecclesiæque sibi commisse legaliter contradidit, atque deinceps in sancta vita degere studuit. Nominatim autem res quas ei tradidit, [4] in Gestis Pontificalibus inserta esse dignoscuntur. Ideo hîc non inferuntur.

[4] *Gesta Pontificalia Episcoporum Cenoma.*

Paraliticus curatur.

CAPVT II.

SEquenti autem tempore cognita Dei virtute, multi infirmi atque debiles, ad eum venientes, ab eo petunt dari sibi sanitatem, inter quos vnus Paraliticus veniens, omnibus membris stridens, cœpit rogare, vt eius misereretur, quia omnem facultatem suam in medicos erogauerat, & nullam ab eis medicinam, vel modicam perceperat. Ad cuius miseriam atque graué infirmitaté, animo & misericordia motus, cœpit rogare Deũ diuinũ vt ei auxiliũ, pro sua pietate præstaret. Qui & aliquibus diebus iuxta sanctum virum cõuersans, eúmque die noctu que excelsa voce deprecans, prompto animo & fide fisus, postulabat sibi succurrere.

currere. Cuius assiduitate sanctus Panacius motus, cœpit inter reliquas orationes etiam sacrificia Deo offerre,& [r] missarum pro sua infirmitate solemnia celebrare.

[r] *Missarum solemnia.*

Quadam autem die dum hæc agerentur, liberatus est Dei nutu,meritis sancti Panacij,antedictus Paraliticus,ab infirmitate sua.Vt autem se cognouit liberatum a sua infirmitate, laudem dedit Deo qui sancto suo Confessori hanc coronam virtutis,& talem atque tantam curationis contulit gratiam.Sciens autẽ quod à nullo neque à diuite neque à paupere aliquid accipiebat,quia secundũ Domini iussionem ægrotis omnibus se petẽtibus:dabat occultè prædictus infirmus obtulit sancto Panatio aliquid, non quod cupiditati,sed sanctitati conueniret. Quod cum nollet accipere, voluebat se ad pedes eius, deprecans atque coniurans, vt paruum eius sustinere dignaretur munusculum, Perpendens autem sanctus Panacius nomen Dei sui ex terribilibus sacramentis vnde precatus est, suscepit munusculum eius, ne spernere videretur nomen Dei sui, per quod adiuratus est. Cui & maiora dona largitus est, & Domino Iesu Christo diebus vitæ suæ seruire præcepit, & qualiter ei seruire deberet, sapienter instruxit. Hæc nota facta sunt per totum Pagum illum, siue per alias regiones, & omnes credentes confirmati sunt in fide, & Deo gratias egerunt.

A Dracone Cænomanenses liberantur.

CAPVT III.

ET illi qui perfectè adhuc non credebant, ad perfectam fidem conuersi sunt, & credentes laudabant Dominum ac magnificabant, qui talem potestatem dedit hominibus. Sequente autem tempore, magna pestilẽtia orta est in prædicto pago Cenomanico, & inter reliqua magna mala infinita, quidã Draco exoritur, qui homines comedebat, & pecora diuersi generis deglutiebat.Cuius timor tãtus in populo inoleuit vt nec etiam vsque ad quinque milliaria,in locis

in

in quibus insistere solebat, manere homines, aut conuersari auderent. Hinc autem factũ est, vt vociferantes viri & mulieres, senes & paruuli, ad sanctum Dei Panacium confugerent, & flexis poplitibus vociferantes dicerent. Adiuua nos Pastor bone, & misertus esto nostri, quia nisi nobis succurreris, peribimus à Dracone: quoniam omnia nostra deuorat, & nos ad deuorandum insequitur. Quorum precibus & clamoribus, atque vlulatibus, sanctus Panaci⁹ motus, deprecatus est Dominum Deum nostrum, vt succurreret populo sibi commisso, ne periret à Dracone. Serpens námque prædictus Draco magnus erat, & de ore eius flamma ignis ebulliebat, ita vt arbusta & reliqua in transitu suo combureret. Cinctus ergo fide vir Domini, & misericordiam antepones, cœpit ire quo Draconem perdere homines & iumenta cognouerat. Erat enim indutus sanctus Panaci⁹ antedictus lorica iustitiæ, & galeam salutis gerebat in capite, & scutũ fidei ante se ponens, gladium Spiritus ac verbi diuini ferebat in manibus. Et his armis non terrenis, sed spiritalibus ornatus, ad debellandum Draconem incedebat. At vbi signo Crucis protectus, obuiam ei venit, & flammas de ore eius exeuntes, illúmque præcedentes, ac arbusta & ramos arborum incendentes prospexit, in viam per quam ad quemdam fontem ire solebat, virtute Dei, armatus accessit. Cum autem serpens ille magnus, memoratum sanctum Panacium vidit, ad deuorandum eum citato gressu ire cœpit, cum autẽ ad illum appropinquaret, & ad deuorãdum eum se erigeret, nihil timens sanctus Panacius, accepit [1] stolam suam quã super humeros ritu sacerdotali ferebat, cũ qua & Domino ministrabat atque sacrificabat, eámque mittens in collum Draconis, alligauit eum, & adiuratum quasi mortuum, iacere in prædicta via fecit. Magnitudinem vero eius, hic non descripsimus, sed tantum mensuræ æstimationem memorauimus [2] quia picta erat in domo Episcopali, in nostra vrbe constructa.

Erat autem longitudo eius, cubitorum decem, & grossitudo eius eminens valdè. Derelinquens namque

sanctus

1 Stola Sacerdotalis, & Vestes sacerdotales inter sacrificandum.

2 Serpentis magnitudo picta in Domo Episcopali vrbis Cenomanensis.

ſanctus Panacius ipſum ſerpentem in prædicta via alligatum, iuit poſt fratres, & vocauit populum quos voluit ſecum primo ducere, ne aliqua calliditate ſerpentis, deuiarent vel perirent. Vt autem cognouit populus iamdictum ſerpentem ita alligatum vt nulli iã nocere valeret, Deo gratias agentes, currebat poſt Pontificem, vt Dei magnalia videret. Tunc ſanctus Panacius recepta ſtola ſua coniurauit ſerpentem, vt nulli amplius noceret, ſed terram intraret. Cum autem videret populus eum vinculis abſolui, timuit valdè, ne ſuper eum irrueret, eumque deuoraret, & cœpit paulisper recedere. Quibus ſanctus Pannacius aiebat. Nolite fartros nolite fugere, non eſt neceſſe nobis » eum timere, quia licet mea ſtola, ac meis vinculis » ſit abſolutus: vinculis tamen Diuinis ita eſt conſtri- » ctus, vt nulli deinceps nocere valeat. Videns tamen ſanctus Panacius populum trementem ac pauentem, orauit Dominum vt aperiret terra os ſuum, & deglutiret ſerpentem. Exauditæ ſunt ergo preces eius, & aperuit terra os ſuum, & deglutiuit ſerpentem illum magnum antequàm, ſicut Dathan & Abiron in conſpectu populi Dei ſunt deglutiti, & amplius ſerpens nuſquam apparuit. Tunc fecit ſanctus Panacius ſermonem ad populum, dicens: Hæc fratres Kariſſi- „ mi & alia mala quæ patimur, pro peccatis noſtris „ ſcitote ingruere. „

In iſta enim vita ſi ſeruitium Dei delectat, Diuitias „ terrenas debetis contemnere & ſpiritales appetere, „ dicente ſcriptura. Si verè fratres diuites eſſe cupitis, „ veras diuitias amate, & ad cœleſtem patriam quàm „ totius properate. Veſtras vero diuitias commẽdate ei, „ qui vobis eas integras illibataſque in cæleſti regione „ reſtituet, in qua vobiſcum iugiter manere poſſint. „ In iſta enim vita ſi vos diuinum volueritis implere ſer- „ monem, quaſi hic expenſæ, ibi vobis multiplicatæ red- „ dentur. Omnis quippe delectatio futuræ vitæ reſer- „ uata, non perditur ſed melior efficitur. Si autem iſta „ vita centum tendatur annorum ſpatiis, in die vltima „ ſtatim videbitur non fuiſſe, ac ſine memoria, hoſpitis vno die apud vos manentis, veſtigia vix reliquiſſe. Illa

« vita autem manet iugiter, perseuerat instanter, annis « quoque labentibus virescit & pollet; & inde renoua- « tionis simul initium vnde finis præsentis accipitur. O « verè sancta voluntas & omnium bonorum intentio « experta: quæ illius tam formosæ vitæ desiderio accen- « ditur! Qui non timet istam vitam tradere morituram, « & illam accipere quæ penitus perire non nouit, in qua « deliciæ, & delectationes, & diuitiæ, & gaudia sic in- « choantur, vt terminum nesciant; sic principium ca- « piunt, vt pœnitus finire non possint ab æterna morte « non capietur. Quibus auditis, populus prostratus ad « terram, orauit eum dicens. Adiuua nos pater, ne in « hanc incidamus, sed ad cælestem patriam, vna tecum « tendamus. Quo audito lætatum est cor eius in Domino, & gratias egit Deo, qui saluat credentes, & corda fidelium inluminat. Quibus libentissimè respondit san- « ctus Panacius dicens. Iustum est fratres, vt lux à mor- « tali mundo discedens, ad nostras mentes immortales « accedat & mentes in tenebris conuersantes illuminet, « Amplitudo vero nostræ obedientiæ, & bonæ voluntatis, Dei gratia est, nō nostra. *Qui & illuminat abscondita tenebrarum, & manifestat cōsilia cordium.* Beati estis fratres qui obedistis voci Domini Dei dicentis. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego requiescere faciam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, &c.*

[3] Talibus & his similibus exortans fratres sæpissimè, multos ad Christum ita conuertit, vt omnia sua relinquerent eique & Ecclesiæ sibi commissæ cuncta traderent, & in ea vnà cum reliquis communem vitam exemplo Apostolorum eorumque discipulorum ducentibus, sancte & communiter ucerent. O fratres dilectissimi, quam bonum est &, iucundum habitare fratres in vunm!

3 Clerici in cōmune viuētes & Christiani.

Adolescentes

Adolescentes Duo curantur, & Clerici efficiuntur.

CAPVT IIII.

CVrrente autem tempore, erat quidam vir in prædicta Cœnomanica patria nomine Benedictus, Nobilis genere. Cui erat vxor ex prosapia & genere Principum, nomine Lupa: habebant enim ambo vacuas & diuersas possessiones, repleti omnibus bonis & innumerabilibus diuitiis accumulati. Erantque eis duo filij, forma elegantes, & specie decori, vultu amabiles, & ingenio agiles. Quos prædictus Pater & antedicta Mater, ita amabant: vt nec aduersum quid eis facere, aut dicere vellent. Senescentibus autem illis, & filiis eorum crescentibus, arripuit adolescentes tam grauis infirmitas vt de vita eorum pater & mater desperantes fierent. Multos enim medicos ad sanandos eos mittebant, sed nihil eis proficiebat, & in tantum eis deterius erat, vt & amici & reliqui medici, & parentes eorum omnes, vita illorum nullam spem haberent. Pater vero & mater illorum dolore cordis tacti, flentes & vlulantes deprecati sunt sanctum, vt consolarentur ab eo. Diligebant enim valde eorum Episcopum sanctum videlicet Panacium, à quo & dilecti erant. Venit ergo tacito gressu, nuncius eorum, ad ianuam sancti Panacij. Et videns eum [1] hostiarius eius quidã clericus hostiarij officio consecratus, interrogauit eum qui. vellet, ille autem aduolutus genibus eius, rogare cœpit, vt sancto Panacio Episcopo, mereretur præsentari. At ille ingressus ad eum dixit. [2] Domine Pater quidam vir præ foribꝰ stat, & rogat vt tuæ Beatitudini præsentari mereatur. Vt autem ei hoc nunciatum est, nutu Dei cognouit quod Benedictus, eiúsque vxor Lupa dirigerent ad eum, deprecantes pro filiis eorum geminis. Sanctus vero Panacius consulens Deum in oratione sua, vtrum illuc iret an non, intra se quæsiuit. Cui Diuinitus est responsum, vt iret, & sacerdotali medicamine sanaret eos, quia infirmitas eorum non erat ad mortem, sed pro gloria Dei, vt glorificaretur Deus in eis.

1 *Hostiariorum officium in Ecclesia primitiua.*

2 *Qua reuerentia sunt alloquendi Pontifices.*

Tali

Tali vero consultu sanctus Panacius confortatus ac gaudio repletus, prostrauit se Domino in oratione, " & cũ lachrymis dixit Domine Iesu Christe, Rex Regum & Dominus Dominantium, qui michi vltimo " suorum tuorum, sanitatem puerorum reuelare digna" tus es, confirma per me in eis opera misericordiæ tuæ. Et iussit nuncium velociter ad se perduci, ingressus « itaque nuncius, prouoluit se ad pedes eius, rogans & dicens. [3] Domine mi Pater, orat Seruus tuus Dominus meus Benedict⁹,& ancilla tua domiua mea Lupa vt venias ad eos, quatinus consolentur super filiis suis valdè ægrotantibus, tuumque aduentum expectantibus. Fecit autem sanctus Panacius vt deprecati fue« rant, & veniens ad eos prædicauit illis regnum Dei, « inter cætera autem ait illis. Plus amastis filios vestros quàm oportet. Tamen infirmitas hæc auxiliante Domino, *non est ad mortem, sed pro gloria Dei. Vt glorificetur Deus in eis* Tunc sanctus Panacius orauit pro eis & signo crucis facto, [4] oleo sanctificato, vnxit eos in nomine Domini. *Et oratio fidei saluauit infirmos.* Hoc autem facto, leuauerunt se pueri, & in pristinam Dei virtute, restituti sunt sanitatem Tunc præ gaudio magno, pater & mater à lachrimis non potuerunt se continere, quæ errumpebant in oculis eorum. Denique vero consilio sancti Panacij, vouerunt prædictos pueros pater & mater Domino: [5] & in ordine Deo seruientium petierunt ordinari & si digni fierent, voluente tempore consecrari. Ad vltimum autem, & se ipsos Domino [6] vouerunt, & in manibus iamdicti sancti Panacij se tradiderunt. Et omnes res & possessiones eorum & diuitias sancto Panacio Ecclesiæque sibi commissæ legaliter tradiderunt, atque scriptis stipulationibus & testibus, vt mos erat, traditiones suas confirmauerunt. Quæ scripta hactenus in archiuo nostro conseruata habentur.

3 Quomodo solebant Laici sacros colere Pontifices.

4 Oleum sanctificatum. Iacob. 5. 14.

5 Vide Clericorum oratiões.

Talibus autem & iis similibus bonis & traditionibus atque dationibus, nostra mater ecclesia exaltata atque glorificata est: & Domino adminiculante cotidie crescit, & oblationibus fidelium ad laudem Omnipotentis Dei amplificatur. Pro quibus & assi-

duè oramus, & fratres nostri ac cuncti, in ea succedentes Domine orabunt & nunc & semper, & per infinita sæculorum sæcula. Interiectis autem quibusdam diebus quidam rusticus in [1] Pago Andegauo, egressus est quadam die ad metendum. Et dum post laborem, sumpto cibo, somno se dedisset, & aperto ore dormiret, serpens ingressus est per os in ventrem eius. Ille autem expergefactus, non statim intellexit quod serpentem haberet in ventre, sed tamen venter validè dolebat atque tumescebat. Cum autem ad cœnam se refecisset & post refectionem lectulo suo se collocaret, & dormire inciperet, cœpit serpens volutare se per ventrem eius, eumque valdè torquere. Ille autem præ nimio dolore & vexatione serpentis, cœpit euigilare, & voce magna clamare iam se moriturum. Ad cuius vocem excitati vicini, cucurrerunt ad eum, & interrogauerunt eum, quid haberet? Quibus ille respondens ait, ventrem meum doleo quia nimis me „ contristatur dolor eius, atque tumescens crepare mi- „ hi videtur medius. Vocauerunt itaque medicos ad eum vicini & cognati eius, vt sanarent eum. Sed nullam ei præstiterunt sanitatem, verum deterius atque deterius illi omni hora fiebat. Tunc præcepit se duci per ecclesias Deo dedicatas, & loca diuino cultu sacrata, frequentare cœpit. Quadã autem nocte, admonitus est in somnis dum [2] in quadã ecclesia in honore sancti Ioannis Baptistæ sacrata infra vrbem Andegauensem pernoctaret: vt ad sanctum Panacium Cœnomanicæ vrbis Episcopum pergeret: vt ab eo medicinam suæ infirmitatis percipere Domino auxiliante mereretur. Ille autem monitis Diuinis obediens, cœpit ire ad Cœnomanicam vrbem, vt ad sanctum Panacium perueniret.

Cumque ad eum perueniret, cœpit rogare eum, vt sibi subueniret. Cumque videret eum sanctus Panacius, in tanta infirmitate detentum, vocauit eum ad se, & interrogauit eum quid haberet? At ille narrauit illi rem gestam per ordinem, inspiratione autem diuina, cognouit sanctus Panacius, quod per serpentem torqueretur, & tangens ventrem eius, [3] signaculo Crucis,

1 Pagus Andegauensis.

2 Andegauẽsi in vrbe, ecclesia erat S. Ioãni Baptistæ dicata.

3 Signũ Crucis.

Crucis immisso, præcepit ei vt inclinaret se valdè. Et misit digitum suum in os eius, & signaculum Crucis super ventrem eius faciens, compulsus serpens virtute Dei, cœpit exire per os eius, & euomuit eum. Et ita videntibus cunctis, liberatus est à Serpente Hæc cum vidisset omnis multitudo quæ aderat, laudem dedit Deo Patri & filio Spirituique sancto: qui omnes saluat & neminem vult perire, sed omnes ad cognitionem veritatis venire, & cum sanctis Dei, bonis æternalibus potiri. Qui in trinitate perfecta viuit, & regnat in sæcula sæculorum Amen. *Hæc sancti Panacij vita imperfecta esse videtur, quippe finem ipsius atque exitum, minimè recenset.*

Explicit S. Panacij Episcopi vita.

VITA S. ARNVLFI TVRONENSIS PONTIFICIS, E M.S. CÆLESTInorum Amberti. Cum Fragmentò Historiæ Exhumationis Beati Martini Turonici, ex Bibliotheca Floriacensi.

Ad Ludouicum Seguerium.

Clarissimo Viro Ludouico Seguerio, Principis Parisiensis Sacræ Ædis Decano, in Principe Francorum Senatu Consiliario, Andium apud Turones Sacro Præfecto &c. Mœcenati & Domino suo, Ioannes à Bosco Cœlestinus.

S.

PVderet me natione purum ac putum Francum, latum vnguem à Francorum institutis discedere.(Optime Mecœnas.) Quando nec te vnquam à priscorum illorum antiquæ constantiæ hominum moribus, immutatum viderim. Te inquam, Consultissimo Patre nat, Pudicissima Matre educatum, in Catholica Religione enutritum, bonis moribus præditum, honestis disciplinis instructum, magnis in Ecclesia & Aula dignitatibus merito ornatum, Regi ac Regno fide integritate, ærumnis multis & maximis pro publica salute exantlatis probatum, mihique beneuola munificicentia ac liberali propensione, à meis imbecillibus annis addictum.

vt enim

Vt enim veteres Franci quos semel in clientelam familiaritatémque admiserant, nusquam præter quam ob ingratitudinis scelus, ablegabant abigebant ita nec Clientes aut Liberti Patronorum vel Dominorũ cultui & obseruantiæ nuntium remittebant aliquando, ni eos protegere, tueri, ac alere desinerent. Horum imitatione, nec temporis diuturnitate nec aduersæ & iniquæ meæ conditionis acerbitate, nec quospiam denique alio euentu, tui erga me paterni studij aculei retundi heberéque potuêre, quin me semper, longè ac propè, ingenti rerum mearum cura & solicitudine vulnerares. O immedicabilia vulnera, & quæ nec etiam morte pro te obita, medicari possunt! Quando quidem, id quod viuo tibi acceptum fero: qui me ne viuere cessarem, dum per me viuere nequirem, manu tua profusa ac liberali in vita retinuisti. Quibus si meritis in me tuis æqualia rependere cogitem, arenam appendo, Si autem meæ erga te gratitudini paria depromere, imbecillitatem meam tunc præcipuè promo. Verum quia quod debeo nequeo, & quod volo non valeo, an desperatione tædioue fatiscam? Gliscam magis, ab animo meo tibi deuincto, vel tenues eiaculari radios: ad quorum lucem, noscat præsens & ventura ætas, quod vt me colis, sic te recolo in cuius gratiam ac honorem, Vitam Arnulfi sancti Turonici Episcopi de puluerís situ legi & collegi, iacentem erexi, atque Regiæ Bibliothecæ Xistis intuli. Vt Turonensis Ciuitas, tibi sacro Andium in Martiniano Turonum templo Præfecto, sit obnoxia: dum postliminio Arnulfum suum Clarissimi & splendidissimi tui nominis caduceo recuperat. Vt Communis noster Princeps, frequenti tuo aspectu oblectetur qui tam sæpè eximiis tuis officiis, coronæ suæ fastigium oblectat. Vt tandem mea mens exhilaretur, dum vel aliquid voluisse quod tu acceptare volueris, sibi adblandietur. Exiguum munus est, dicent. Hoc, ô Amici, exiguum non reputo, quod Ma-

Tolle magum & maleficum nostrum de medio nostri. Et collectis lapidibus, lapidauerunt Beatissimum Martyrem, & cum iam esset lapidibus coopertus, estimabant eum esse mortuum: & nec sic quoque læserunt eum. Post modicum autem facto silentio, secessit illæsus benedicens Deum. Et vox ad illum facta est Angeli de cælo dicentis ei, Veni Mames, aperti sunt tibi cœli: cor gaudet tibi pater in Paradyso deuictis omnibus, stat Filius Dei portans coronam tibi, ad primam portam suscipiet te, Spiritus sanctus deducet te. Tunc sanctus Mames dixit. Domine ne statuas illis secundum quod intulerunt mihi, sed recipe animam meam in pace. Et hæc dicens, emisit spiritum. Et dormiente iam corpore, festiuus migrauit in cœlum. Regnante Domino nostro Iesu Christo qui cum Patre, &c.

Finis historiarum Vitæ, Agonis, & Translationum beati Mamantis Martyris.

VITA

VITA SANCTI PANACII CÆNOMANICÆ VRBIS TERTII PONTIFICIS,

ex veteri M.S. Cœnobij Cælestinorum Amberti. Anonymo Authore.

Ad Cænomanenses.

Pontifici, Clero, ac Cæno manorum Populo, Ioannes à Bosco Cælestinus S.

P*Eruigil illa custodia quam beatæ Scholasticæ Beatissimi Patris nostri Benedicti sororis sacris exuuiis, mira religione atque pietate exhibetis: cunctos Gallici honoris atque firmamenti auidos, vobis deuinciunt, (Pij Cænomanenses) & ita deuinciunt, vt merito ab omnibus, vestrum nomen celebrari, ad sydera debeat efferri, ac vester in eam cultus prædicari. Nam Cælites debitis officiis qui colunt, & hoc in sæculo laude digni; & in alia æternis præmiis sunt donandi. Inuideat licet Casinũ gestit tamen Gallia, tutelares suos gloriã & honore coronare: & ipsis addictos, encomiis illustrare. At quæ magis encomia Cænomanicam Vrbem conspicuam reddunt: quàm iugis ac penè continua in suis Pontificibus sanctimonia? Vnius istorum historiam nusquam antea hominum oculis aspectam, vobis grato animo aspiciendam dono. Pignus meæ in vos ob vestram in beatam Scholasticam deuotionem obseruantiæ, potiora quandoque daturus, si au-*

diam vos eam lætis ac beneuolis vt decet animis accepiasse. Vt Monumentum Vestræ inconcussæ in Regem Christianissimum fidei, quæ ipso approbante, locum in ipsius Bibliotheca Xystis meritissimum, Cænomanicæ Ciuitati peperit, acquisiuit, comparauit. Valete, Lugdun. Idib. Septembr.

S. PANACIVS FIT CÆNOMANENSIS ANTISTES, ATQVE ægram fœminam. sanat.

CAPVT I.

1 S. Panacius Romanus, tertius Episcopus Cænomanēsis.

TErtius [1] Cęnomanicæ Ecclesiæ fuit Episcopus, sanctus Panacius, Romana nobilitate ortus. Qui disciplinam Apostolorum secutus, ita morū ornamentis florebat, vt cunctis bonis placeret. Erat enim doctrina prudens, Nobilitate præclarus, consilio prouidus, bonitate conspicuus, sermone verax, in commisso fidelis, in interuentu strænuus in vniuersa morum honestate præcipuus fuit namque prædictus sanctus Panacius in doctrina Apostolorum sapienter eruditus, & prudenter edoctus. Et à beato [2] Clemente Petri Apostoli tertio successore, sancto Iuliano Cęnomanicę Vrbis Primo Episcopo & discipulo Apostolorum adiutor datus: atque cum eo ad prædicādū in Archidiaconatus officio directus. Qui post, decessum prædicti Iuliani sancti, & post obitum eius successoris [3] sancti videlicet Turibij in sede Cænomanica Episcopus est consecratus. Populus autem Cænomanicus diligebat eum quasi animam suam, quia prædicationem & actus suos, signa & virtutes præcedebant. Restituebat ergo suis precibus in nomine Domini nostri Iesu, cæcis visum.

2 S. Clemens S. Pannacium B. Iuliano dat adiutorem.

3 S. Turibius secundus Episcopus Cænomanensis.

visum. Claudis gressum, surdis auditum, mutis loquelę restaurationem. Spiritus immundos ex obsessis corporibus repellebat, & omnem amaritudinem à corpore humano, per cælestem gratiam auferebat. Et hæc faciens, laudem hominum fugiebat, & secreta loca petebat. Eo tempore erat quædam matrona nomine Casta in Cænomanico pago valde infirmata, quæ omnem substantiam suam & omnia propria sua, erga medicos expenderat: sed nihil ei profuerat. Cum audisset autem opinionē antedicti sancti Pannacij, & virtutem quam erga infirmos sanandos perficiebat, postulabat vt eius visitatione frui mereretur. Quæ cū semiuiua vsque ad eum, à parentibus & amicis atque famulis defferretur, fide fisa, eius doctrina & virtute explorata, petiit prompto animo, vt ei sanitatem tribueret. Qui pro ea orans eámque verbis diuinis instruens, curauit eam ab infirmitate sua. Ipsa autem sana facta, ac ad pristinam sanitatem restaurata, omnis res proprietatis suæ, ei Ecclesiæque sibi commisse legaliter contradidit, atque deinceps in sancta vita degere studuit. Nominatim autem res quas ei tradidit, [4] in Gestis Pontificalibus inserta esse dignoscuntur. Ideo hîc non inferuntur.

[4] *Gesta Pontificalia Episcoporum Cænoma.*

Paraliticus curatur.

CAPVT II.

SEquenti autem tempore cognita Dei virtute, multi infirmi atque debiles, ad eum venientes, ab eo petunt dari sibi sanitatem, inter quos vnus Paraliticus veniens, omnibus membris stridens, cœpit rogare, vt eius misereretur, quia omnem facultatem suam in medicos erogauerat, & nullam ab eis medicinam, vel modicam perceperat. Ad cuius miseriam atque grauē infirmitatē, animo & misericordia motus, cœpit rogare Deū diuinū vt ei auxiliū, pro sua pietate præstaret. Qui & aliquibus diebus iuxta sanctum virum côuersans, eúmque di: noctu que . xcelsa voce deprecans, prompto animo & fide fisus, postulabat sibi succurrere.

curnere. Cuius assiduitate sanctus Panacius motus, cœpit inter reliquas orationes etiam sacrificia Deo offerre,& [r] missarum pro sua infirmitate solemnia celebrare.

r Missarum solemnia.

Quadam autem die dum hæc agerentur, liberatus est Dei nutu,meritis sancti Panacij,antedictus Paraliticus,ab infirmitate sua. Vt autem se cognouit liberatum à sua infirmitate, laudem dedit Deo qui sancto suo Confessori hanc coronam virtutis,& talem atque tantam curationis contulit gratiam. Sciens autē quod à nullo neque à diuite neque à paupere aliquid accipiebat,quia secundū Domini iussionem ægrotis omnibus se petētibus:dabat occultè prædictus infirmus obtulit sancto Panatio aliquid, non quod cupiditati,sed sanctitati conueniret. Quod cum nollet accipere, voluebat se ad pedes eius, deprecans atque coniurans, vt paruum eius sustinere dignaretur munusculum, Perpendens autem sanctus Panacius nomen Dei sui ex terribilibus sacramentis vnde precatus est, suscepit munusculum eius, ne spernere videretur nomen Dei sui, per quod adiuratus est. Cui & maiora dona largitus est, & Domino Iesu Christo diebus vitæ suæ seruire præcepit, & qualiter ei seruire deberet, sapienter instruxit. Hæc nota facta sunt per totum Pagum illum, siue per alias regiones, & omnes credentes confirmati sunt in fide, & Deo gratias egerunt.

A Dracone Cænomanenses liberantur.

CAPVT III.

ET illi qui perfectè adhuc non credebant, ad perfectam fidem conuersi sunt, & credentes laudabant Dominum ac magnificabant, qui talem potestatem dedit hominibus. Sequente autem tempore, magna pestilētia orta est in prædicto pago Cenomanico, & inter reliqua magna mala infinita, quidā Draco exoritur, qui homines comedebat, & pecora diuersi generis deglutiebat. Cuius timor tātus in populo inoleuit vt nec etiam vsque ad quinque milliaria,in locis

in

in quibus insistere solebat, manere homines, aut conuersari auderent. Hinc autem factū est, vt vociferantes viri & mulieres, senes & paruuli, ad sanctum Dei Panacium confugerent, & flexis poplitibus vociferantes dicerent. Adiuua nos Pastor bone, & misertus esto nostri, quia nisi nobis succurreris, peribimus à Dracone: quoniam omnia nostra deuorat, & nos ad deuorandum insequitur. Quorum precibus & clamoribus, atque vlulatibus, sanctus Panaci⁹ motus, deprecatus est Dominum Deum nostrum, vt sucurreret populo sibi commisso, ne periret a Dracone. Serpens námque prædictus Draco magnus erat, & de ore eius flamma ignis ebulliebat, ita vt arbusta & reliqua in transitu suo combureret. Cinctus ergo fide vir Domini, & misericordiam antepones, cœpit ire quo Draconem perdere homines & iumenta cognouerat. Erat enim indutus sanctus Panaci⁹ antedictus lorica iustitiæ, & galeam salutis gerebat in capite, & scutū fidei ante se ponens, gladium Spiritus ac verbi diuini ferebat in manibus. Et his armis non terrenis, sed spiritalibus ornatus, ad debellandum Draconem incedebat. At vbi signo Crucis protectus, obuiam ei venit, & flammas de ore eius exeuntes, illúmque præcedentes, ac arbusta & ramos arborum incendentes prospexit, in viam per quam ad quemdam fontem ire solebat, virtute Dei, armatus accessit. Cum autem serpens ille magnus, memoratum sanctum Panacium vidit, ad deuorandum eum citato gressu ire cœpit, cum autē ad illum appropinquaret, & ad deuorādum eum se erigeret, nihil timens sanctus Panacius, accepit [1] stolam suam quā super humeros ritu sacerdotali ferebat, cū qua & Domino ministrabat atque sacrificabat, eámque mittens in collum Draconis, alligauit eum, & adiuratum quasi mortuum, iacere in prædicta via fecit. Magnitudinem vero eius, hic non descripsimus, sed tantùm mensuræ æstimationem memorauimus [2] quia picta erat in domo Episcopali, in nostra vrbe constructa.

1 Stola Sacerdotalis & Vestes sacerdotales inter sacrificandum.

2 Serpentis magnitudo picta in Domo Episcopali vrbis Canomanensi.

Erat autem longitudo eius, cubitorum decem, & grossitudo eius eminens valdè. Derelinquens namque

sanctus

sanctus Panacius ipsum serpentem in prædicta via alligatum, iuit post fratres, & vocauit populum quos voluit secum primo ducere, ne aliqua calliditate serpentis, deuiarent vel perirent. Vt autem cognouit populus iamdictum serpentem ita alligatum vt nulli iā nocere valeret, Deo gratias agentes, currebat post Pontificem, vt Dei magnalia videret. Tunc sanctus Panacius recepta stola sua coniurauit serpentem, vt nulli amplius noceret, sed terram intraret. Cum autem videret populus eum vinculis absolui, timuit valdè, ne super eum irrueret, eumque deuoraret, & cœpit paulisper recedere. Quibus sanctus Pannacius aiebat. Nolite fartros nolite fugere, non est necesse nobis „ eum timere, quia licet mea stola, ac meis vinculis „ sit absolutus: vinculis tamen Diuinis ita est constri- „ ctus, vt nulli deinceps nocere valeat. Videns tamen sanctus Panacius populum trementem ac pauentem, orauit Dominum vt aperiret terra os suum, & deglutiret serpentem. Exauditæ sunt ergo preces eius, & aperuit terra os suum, & deglutiuit serpentem illum magnum antequàm, sicut Dathan & Abiron in conspectu populi Dei sunt deglutiti, & amplius serpens nusquam apparuit. Tunc fecit sanctus Panacius sermonem ad populum, dicens: Hæc fratres Karissi- „ mi & alia mala quæ patimur, pro peccatis nostris „ scitote ingruere. „

In ista enim vita si seruitium Dei delectat, Diuitias „ terrenas debetis contemnere & spirituales appetere, „ dicente scriptura. Si verè fratres diuites esse cupitis, „ veras diuitias amate, & ad cœlestem patriam quàm „ totius properate. Vestras vero diuitias commēdate ei, „ qui vobis eas integras illibatasque in cælesti regione „ restituet, in qua vobiscum iugiter manere possint. „ In ista enim vita si vos diuinum volueritis implere ser- „ monem, quasi hic expensæ, ibi vobis multiplicatæ red- „ dentur. Omnis quippe delectatio futuræ vitæ reser- „ uata, non perditur sed melior efficitur. Si autem ista „ vita centum tendatur annorum spatiis, in die vltima „ statim videbitur non fuisse, ac sine memoria, hospitis vno die apud vos manentis, vestigia vix reliquisse. Illa

vita

"vita autem manet iugiter, perseuerat instanter, annis
"quoque labentibus virescit & pollet; & inde renoua-
"tionis simul initium vnde finis præsentis accipitur. O
"verè sancta voluntas & omnium bonorum intentio
"experta:quæ illius tam formosæ vitæ desiderio accen-
"ditur! Qui non timet istam vitam tradere morituram,
"& illam accipere quæ penitus perire non nouit, in qua
"deliciæ,& delectationes, & diuitiæ, & gaudia sic in-
"choantur, vt terminum nesciant; sic principium ca-
"piunt, vt pœnitus finire non possint ab æterna morte
"non capietur. Quibus auditis, populus prostratus ad
"terram, orauit eum dicens. Adiuua nos pater, ne in
"hanc incidamus, sed ad cælestem patriam, vna tecum
"tendamus. Quo audito lætatum est cor eius in Domino, & gratias egit Deo, qui saluat credentes,& corda fidelium inluminat. Quibus libentissimè respondit san-
"ctus Panacius dicens. Iustum est fratres, vt lux à mor-
"tali mundo discedens, ad nostras mentes immortales
"accedat & mentes in tenebris conuersantes illuminet,
"Amplitudo vero nostræ obedientiæ, & bonæ voluntatis, Dei gratia est,nō nostra. *Qui & illuminat abscondita tenebrarum,& manifestat cōsilia cordium.* Beati estis fratres qui obedistis voci Domini Dei dicentis. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego requiescere faciam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, &c.*

3 Talibus & his similibus exortans fratres sæpissimè, multos ad Christum ita conuertit, vt omnia sua relinquerent eíque & Ecclesiæ sibi commissæ cuncta traderent, & in ea vnà cum reliquis communem vitam exemplo Apostolorum eorumque discipulorum ducentibus, sanctè & communiter ucerent. O fratres dilectissimi, quam bonum est &,iucundum habitare fratres in vunm!

3 Clerici in cōmune viuētes & Christiani.

Adolescentes

Adolescentes Duo curantur, & Clerici efficiuntur.

CAPVT IIII.

CVrrente autem tempore, erat quidam vir in prædicta Cœnomanica patria nomine Benedictus, Nobilis genere. Cui erat vxor ex prosapia & genere Principum, nomine Lupa: habebant enim ambo vacuas & diuersas possessiones, repleti omnibus bonis & innumerabilibus diuitiis accumulati. Erantque eis duo filij, forma elegantes, & specie decori, vultu amabiles, & ingenio agiles. Quos prædictus Pater & antedicta Mater, ita amabant: vt nec aduersum quid eis facere, aut dicere vellent. Senescentibus autem illis, & filiis eorum crescentibus, arripuit adolescentes tam grauis infirmitas vt de vita eorum pater & mater desperantes fierent. Multos enim medicos ad sanandos eos mittebant, sed nihil eis proficiebat, & in tantum eis deterius erat, vt & amici & reliqui medici, & parentes eorum omnes, vita illorum nullam spem haberent. Pater vero & mater illorum dolore cordis tacti, flentes & vlulantes deprecati sunt sanctum, vt consolarentur ab eo. Diligebant enim valdè eorum Episcopum sanctum videlicet Panacium, à quo & dilecti erant. Venit ergo tacito gressu, nuncius eorum, ad ianuam sancti Panacij. Et videns eum [1] hostiarius eius quidã clericus hostiarij officio consecratus, interrogauit eum qui vellet, ille autem aduolutus genibus eius, rogare cœpit, vt sancto Panacio Episcopo, mereretur præsentari. At ille ingressus ad eum dixit. [2] Domine Pater quidam vir præ foribꝰ stat, & rogat vt tuæ Beatitudini præsentari mereatur. Vt autem ei hoc nunciatum est, nutu Dei cognouit quod Benedictus, eiúsque vxor Lupa dirigerent ad eum, deprecantes pro filiis eorum geminis. Sanctus vero Panacius consulens Deum in oratione sua, vtrum illuc iret an non, intra se quæsiuit. Cui Diuinitus est responsum, vt iret, & sacerdotali medicamine sanaret eos, quia infirmitas eorum non erat ad mortem, sed pro gloria Dei, vt glorificaretur Deus in eis.

1 Hostiariu officium in Ecclesia primitiua.

2 Qua reuerentia sunt alloquendi Pontifices.

Tali

Tali vero consultu sanctus Panacius confortatus ac gaudio repletus, prostrauit se Domino in oratione,
" & cũ lachrymis dixit Domine Iesu Christe, Rex Re-
" gum & Dominus Dominantium, qui michi vltimo
" suorum tuorum, sanitatem puerorum reuelare digna-
" tus es, confirma per me in eis opera misericordiæ tuæ. Et iussit nuncium velociter ad se perduci, ingressus
" itaque nuncius, prouoluit se ad pedes eius, rogans & dicens. [3] Domine mi Pater, orat Seruus tuus Dominus meus Benedict⁹, & ancilla tua domiua mea Lupa vt venias ad eos, quatinus consolentur super filijs suis valdè ægrotantibus, tuumque aduentum expectantibus. Fecit autem sanctus Panacius vt deprecati fue-
" rant, & veniens ad eos prædicauit illis regnum Dei,
" inter cætera autem ait illis. Plus amastis filios vestros quàm oportet. Tamen infirmitas hæc auxiliante Domino, *non est ad mortem, sed pro gloria Dei. Vt glorificetur Deus in eis* Tunc sanctus Panacius orauit pro eis & signo crucis facto, [4] oleo sanctificato, vnxit eos in nomine Domini. *Et oratio fidei saluauit infirmos.* Hoc autem facto, leuauerunt se pueri, & in pristinam Dei virtute, restituti sunt sanitatem Tunc præ gaudio magno, pater & mater à lachrimis non potuerunt se continere, quæ errumpebant in oculis eorum. Denique vero consilio sancti Panacij, vouerunt prædictos pueros pater & mater Domino: [5] & in ordine Deo seruientium petierunt ordinari. & si digni fierent, voluente tempore consecrari. Ad vltimum autem, & se ipsos Domino [6] vouerunt, & in manibus iamdicti sancti Panacij se tradiderunt. Et omnes res & possessiones eorum & diuitias sancto Panacio Ecclesiæque sibi commissæ legaliter tradiderunt, atque scriptis stipulationibus & testibus, vt mos erat, traditiones suas confirmauerunt. Quæ scripta hactenus in archiuo nostro conseruata habentur.

3 Quomodo solebant Laici sacros colere Pontifices.

4 Oleum sanctificatum. Iacob. 5. 14.

5 Vide Clericorum oraiones.

Talibus autem & iis similibus bonis & traditionibus atque dationibus, nostra mater ecclesia exaltata atque glorificata est: & Domino adminiculante cotidie crescit, & oblationibus fidelium ad laudem Omnipotentis Dei amplificatur. Pro quibus & assi-

duè oramus, & fratres nostri ac cuncti, in ea succedentes Domine orabunt & nunc & semper,& per infinita sæculorum sæcula. Interiectis autem quibusdam diebus quidam rusticus in [1] Pago Andegauo, egressus est quadam die ad metendum. Et dum post laborem, sumpto cibo, somno se dedisset, & aperto ore dormiret, serpens ingressus est per os in ventrem eius. Ille autem expergefactus, non statim intellexit quod serpentem haberet in ventre, sed tamen venter validè dolebat atque tumescebat. Cum autem ad cœnam se refecisset & post refectionem lectulo suo se collocaret, & dormire inciperet, cœpit serpens volutare se per ventrem eius, eumque valdè torquere. Ille autem præ nimio dolore & vexatione serpentis, cœpit euigilare, & voce magna clamare iam se moriturum. Ad cuius vocem excitati vicini, cucurrerunt ad eum, & interrogauerunt eum, quid haberet? Quibus ille respondens ait, ventrem meum doleo quia nimis me „ contristatur dolor eius, atque tumescens crepare mi- „ hi videtur medius. Vocauerunt itaque medicos ad eum vicini & cognati eius, vt sanarent eum. Sed nullam ei præstiterunt sanitatem, verum deterius atque deterius illi omni hora fiebat. Tunc præcepit se duci per ecclesias Deo dedicatas, & loca diuino cultu sacrata, frequentare cœpit. Quadã autem nocte, admonitus est in somnis dum [2] in quadã ecclesia in honore sancti Ioannis Baptistæ sacrata infra vrbem Andegauensem pernoctaret: vt ad sanctum Panacium Cœnomanicæ vrbis Episcopum pergeret: vt ab eo medicinam suæ infirmitatis percipere Domino auxiliante mereretur. Ille autem monitis Diuinis obediens, cœpit ire ad Cœnomanicam vrbem, vt ad sanctum Panacium perueniret.

Cumque ad eum perueniret, cœpit rogare eum, vt sibi subueniret. Cumque videret eum sanctus Panacius, in tanta infirmitate detentum, vocauit eum ad se, & interrogauit eum quid haberet? At ille narrauit illi rem gestam per ordinem, inspiratione autem diuina, cognouit sanctus Panacius, quod per serpentem torqueretur, & tangens ventrem eius, [3] signaculo Crucis,

[1] *Pagus Andegauensis.*

[2] *Andegauẽsis in vrbe, ecclesia erat S. Ioãni Baptistæ dicata.*

[3] *Signũ Crucis.*

Crucis immisso, præcepit ei vt inclinaret se valdè. Et misit digitum suum in os eius, & signaculum Crucis super ventrem eius faciens, compulsus serpens virtute Dei, cœpit exire per os eius, & euomuit eum. Et ita videntibus cunctis, liberatus est à Serpente. Hæc cum vidisset omnis multitudo quæ aderat, laudem dedit Deo Patri & filio Spirituique sancto: qui omnes saluat & neminem vult perire, sed omnes ad cognitionem veritatis venire, & cum sanctis Dei, bonis æternalibus potiri. Qui in trinitate perfecta viuit, & regnat in sæcula sæculorum Amen. *Hæc sancti Panacij vita imperfecta esse videtur, quippe finem ipsius atque exitum, minimè recenset.*

Explicit S. Panacij Episcopi vita.

Vt enim veteres Franci quos semel in clientelam familiaritatémque admiserant, nusquam præter quam ob ingratitudinis scelus, ablegabant abigebant ita nec Clientes aut Liberti Patronorum vel Dominorū cultui & obseruantiæ nuntium remittebant aliquando, ni eos protegere, tueri, ac alere desinerent. Horum imitatione, nec temporis diuturnitate nec aduersæ & iniquæ meæ conditionis acerbitate, nec quospiam denique alio euentu, tui erga me paterni studij aculei retundi hebeteréque potuêre, quin me semper, longè ac propè, ingenti rerum mearum cura & solicitudine vulnerares. O immedicabilia vulnera, & quæ nec etiam morte pro te obita, medicari possint! Quando quidem, id quod viuo tibi acceptum fero: qui me ne viuere cessarem. dum per me viuere nequirem, manu tua profusa ac liberali in vita retinuisti. Quibus si meritis in me tuis æqualia rependere cogitem, arenam appendo, Si autem meæ erga te gratitudini paria depromere, imbecillitatem meam tunc præcipuè promo. Verum quia quod debeo nequeo, & quod volo non valeo, an desperatione tadioue fatiscam? Gliscam magis, ab animo meo tibi deuincto, vel tenues eiaculari radios: ad quorum lucem, noscat præsens & ventura ætas, quod vt me colis, sic te recolo in cuius gratiam ac honorem, Vitam Arnulfi sancti Turonici Episcopi de pulueris situ legi & collegi, iacentem erexi, atque Regiæ Bibliothecæ Xistis intuli. Vt Turonensis Ciuitas, tibi sacro Andium in Martiniano Turonum templo Præfecto, sit obnoxia: dum postliminio Arnulfum suum Clarissimi & splendidissimi tui nominis caduceo recuperat. Vt Communis noster Princeps, frequenti tuo aspectu oblectetur qui tam sæpe eximiis tuis officiis, coronæ suæ fastigium oblectat. Vt tandem mea mens exhilaretur, dum vel aliquid voluisse quod tu acceptare volueris, sibi adblandietur. Exiguum munus est, dicent. Hoc, ô Amici, exiguum non reputò, quod Ma-

gnum repreſentat Pontificem, Magno offertur viro, ex quo Magna profluit cordis latitudine. Vale Ampliſſime Mæcenas, ac vt te ſuſpicio, me meumque munus Mæcenaticis vlnis ſuſcipe.

Lugduni, Kalend. Septemb. 1605.

Parentes S. Arnulfi ad Chriſtum conuertuntur.

CAPVT I.

AGgrediamur Fratres chariſſimi diuinæ vocationis ſanctiſſimam enarrare conuerſationem Beatiſſimi Arnulfi Epiſcopi: qui præeuntibus virtutum choruſcationibus: & derelicto gentilitatis errore, meruit in ſanctiſſimorum Martyrum ſeu Confeſſorum caterua, deuotiſſimam patientiam obtinere, & cæleſtis gloriæ exultationem fæliciter poſſidere. Fuit itaque beatiſſimus Arnulfus Nobiliſſimis Francorum ortus parentibus. Patre gentili nomine Quiriaco, matre verò cognomine [1] Quintiana. Qui dum gentili paganorum errore tenerentur, impliciti, & idololatriæ diabolica fraude decepti deſeruirent, & vanas ſuperſtitiones excolerent: à beatiſſimo [2] Remigio ſepius cõmoniti: Baptiſmi gratiam ſunt adepti: [3] Et mutatis gentilitatis nominibus, vnus vocatus eſt Rogatianus, altera dicta Eufroſia; Et merito Rogatianus eſt nomine dictus, quia ſæpius commonitus & rogatus à ſancto Remigio [4] Francorum Apoſtolico, tali dignè meruit cenſeri nomine. Mater vero appellata eſt Eufroſia propter prudentiæ perſpicuitatem, quia antequam baptizarentur, eo quod ſteriles ambo videbantur, & amore ſobolis valde coarctarentur, traditis omnibus rebus proprietatis ſuæ ſancto Remigio, quas in [5] villa Reiteſte nomine, habere & poſſidere videbantur, & arrabone dato, quod ſi D[eu]s eis donaret ſobolem, beatus Remigius & pater ſpiritalis eſſet, & hæres. Non longe poſt diuina

1 Quiriacus Pater & Quintiana Mater S. Arnulfi.
2 S. Remigius Epiſcop⁹ Frācos conuertit ad Chriſtum.
3 Mutantur Gentilium nomina, in Baptiſmo.
4 S. Remigius Frācorũ Apoſtolicus.
5 Villa Reiteſte.

diuina ordinante clementia, & Angelica prænuntiante loquela. Filius datus est eis Dominus Arnulfus: ab antiqua Senatorum prosapia, tali nomine à beato Remigio insignitus. Quem beatissimus vir Apostolicus Remigius: de sacro fonte suscipiens, post triennium sibi presentari iussit, & scholæ ad imbuendum tradidit. Qui ita in infantia & pueritia educatus àdeò omnibus erat amabilis, totiúsque facundiæ eloquens, vt cælitus putaretur esse edoctus; & per omnia, virtute crederetur esse Angelicæ vitæ socius.

Clodoueus ad Christum quomodo conuertitur.

CAPVT II.

DVm vero beato Remigio spiritalis filiolus suus, domnus Arnulfus, ita eluceret, vt pote Spiritu Sancto plenus, Deo in omnibus gratias agens, assiduas pro filiolo, & pro conuersione [1] Clodouei Regis Domino preces fundere non cessabat, commonens etiam [2] Chrotildi Reginę: quæ Christianissima coniunx Regi pagano iuncta erat, & ex eo filium susceperat, quem Christianitatis nomine baptismatis consecratione, tinctum vrgente mortis imperio ad cœlos Deus euocauerat, quatinus animum Regis ab Idolorum cultura, aliena retruderet: & secretè in quantum valeret & auderet, illi veri filij Dei viui culturam prædicare, & pronunciare non cessaret. In qua commonicione & cordis desiderio. Chrotilde Regina, die noctuque æstuante. Dum Dominus ianuam suæ misericordiæ pandere & apperire voluisset Regi incredulo, & sepius victori Chlodoueo. Repentè dum contra Alamannos bellum ingredi properaret. [3] fugam insolitam arripuit. Deos Deásque inuocans quos nefariè colebat, at nullatenus se adiuuare illos sensit sed fugaces suos prospiciens prostratos, totam faciem suam ex vulnere sanguineo fluxu cruentatam etiam vidit. [4] Prouentu deníque Aureliani consiliarij sui accidit, vt Deum cœli. Filiúmque Dei Crucifixum pro salute mundi, quem Chrotildis Regina prædica

1 *Clodoueus Rex.*
2 *Chrotildis Regina.*
3 *Clodoueus in bello contra Alamanos cōuersus fuit ad Christum.*
4 *Aurelianus Clodouei Cōsiliarius*

5 Votum Cludouei in discrimine belli.

6 Iuuiniacum palatium.

7 Scariberga neptis Clodouei.

prædicabat, videret animo,[5] asserens vt si victor existeret, omnibus modis predictæ vxoris verba non respueret, sed fideliter baptismatis vnda, se a sordibus Idolorum abluendum condonaret. In qua voce & fide, super hostes irruit: & magna cæde eos vastans subiugauit, & sicut solitus erat, victor ad [6] Iuuiniacum in pago Suessonico remeauit. Quo baptizato, cum omnium Francorum collegio a sanctissimo Remorum Apostolico Remigio. Ita postmodum Deo charus fuit, vt ab omnibus veneraretur & excoleretur vt decebat, sicut Rex Christianissimus, & totius victoriæ efficacissimus. Regi itaque gloriosissimo Chlodoueo, commendauit Beatissimus Remigius, filium suum Dominum Arnulfum. Qui in tanta habitus est apud Regem honorificentia, vt ei Rex neptem suam traderet sponsam, nomine Scaribergam [7] cum comitatu Remensi plurimisque aliis Regiæ dignitatis honoribus: eosque pariter, virum scilicet & sponsam, beato Remigio commendauit, quatinus eos secundum Religionem Christianitatis, iustè viuere edoceret. Quos beatus Remigius cum gaudio suscipiens, eos præmonuit decorari ex premiis virginitatis. Cuius monita sicut spiritales filij suscipientes, constituerunt se animi deuotione, castimoniæ sanctitate perpetuo custodire. Dum hæc deuotio omnibus modis eos possideret, & eorum corda ad hoc peragendum, flamma Spiritus Sancti accenderet, & die noctúque peruigiles, in Dei seruicio assisterent, quadam nocte, de perfectione animæ virtus Diuina, animum beati Arnulfi pulsauit, dicens. *Si vis perfectus esse, relictis omnibus, Deum nudus sequere.*

S. Arnulfus peregrinatur, & animam hominis à Dæmonum faucibus eripit.

CAPVT III.

IN qua communicatione. Accedens quasi mortuus ad Beatum Remigium, retulit Diuinitatis commercium. Relictis ergo & dispositis sub eleemosyna omnibus

nibus. Et commendata vxore domna Scariberga patri spiritali sanctissimo Remigio, cõmonitionem peregrinationis, pro Christi nomine accelerauit expetere. In qua peregrinatione, sub laicali habitu decem & septem annis procurrens. [1] Primo Romam adiit: diúque ibi ad Apostolorum Petri & Pauli suffragia persistens: Constantinopolim perrexit, locáque sancta vbi omnium Apostolorum doctrina effloruit, visitare studuit: Tamdem vero, instinctu Redemptionis nostræ ac venerabilis sanctæ Crucis honore, [2] Hierosolymam abiit ad sepulchrũ Domini: ibique longo tempore, donec pro redeundo diuinitùs est admonitus, ieiuniis & orationibus vacare procurauit. Sed quia lucerna Domini sub modio erat abscondita, placuit Omnipotenti Deo lucernam super candilabrum ponere, vt hominibus eluceret, vt plurimos radio claritatis illuminaret. Veniente vero lucerna Dei, adhuc in laicali habitu posito. Beatissimo Arnulfo [3] ad Rauennatensiũ Vrbem, dum quadam [4] Dominica nocte, idem beatissimus Arnulfus, [5] matutinis se laudibus, præsentare more solito studuisset: ecce subito vox egredientis animæ, quam Diabolus tulerat secũ, per aëra vociferare cœpit. Sancte Arnulfe succurre, sancte Dei adiuua: quia à Diabolo ad infernalia ducor tormenta, eiúsque flammifero incendor anhelitu. Ad hanc vocem substitit beatus Arnulfus, & flexis genibus in terra, prostratóque corpore diutius, diuinam implorauit clementiam, quo perditæ, sua misericordia succurrere dignaretur animæ: Vt verò diuinũ sensit adesse auxilium, surgens ab oratione vehementer increpauit inimicum, ne vlterius ferre præsumeret mancipatum Dominico Christi sanguine redemptum. Mox vero fraus inimica, relicta animæ præda, ductúque diuino algido, multúmque refrigerato cadaueri restituta. Quid plura? [6] Reuiuiscit homo, exultat omnis Rauennensium caterua, & congaudent omnes de beati peregrini Arnulfi præsentia, credentes se visitatos esse, diuinæ clementiæ potentia. Excolitur veneratúrque ignotus peregrinus, non multo post Pontificum societati præferendus.

1 S. Arnulfus Romã adiit.

2 Hierosolyma & sepulchrũ Domini.

3 Rauenna vrbs.

4 Dominica nox.

5 Matutinæ laudes.

6 S. Arnulfus mortuum suscitat.

S. Arnulfus Remos miraculosè reuertitur, & mortuum suscitat.

CAPVT IIII.

DVm vero pro humani fauoris laude se voluisset delitescere & occultare, nocturno silentio commonitus est ab Angelo, vt patrinum suum sanctum videlicet Remigium, sponsámque, Remis accelerans visitaret. Statímque à solo quo recubabat surgens, secunda videlicet feria: ante lucis auroram iter arripuit. Et ductu Angelico infrà quatuor dies super [1] Sequanam ad locum cui Cellę vocabulũ est infatigatus peruenit, feria quinta quæ instabat à Dominica, quando anima per ipsum a Dæmonibus fuerat erepta. In aduentu vero eiusdem efferebatur quidam mortuus, quem à longè prospiciens, reflexis genibus ad terram, postulauit Dominum dicens, Domine Iesu „ Christe benignissime, qui es salus omnium in te spe- „ rantium, & requies, via, veritas & vita, ac Resurrectio „ omnium tibi toto corde credentium, si ductu Ange- „ lico tibi placuit ex longinquo me accellerare huic „ loco tam citò: resuscitetur mortuus iste, qui deportatur in feretro, in Domini & beatissimi Patrini mei Remigij testimonio. Ad cuius vocem, statim mortuus surrexit. Portantes vero stupefacti, & nimio terrore concussi mirari cœperunt quid tale esset: & glorificauerunt Deum dicentes. *Benedictus Dominus Deus noster, & magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.* Ipse vero qui Resuscitatus fuerat, inter turbas accurrens, procidit ad pedes Domini Arnulfi Dicens. Tu es Pater sanctissime, qui me liberasti de infernali sulphure, & de flammis gehennæ, & „ numquam te deseram, neque derelinquam omnibus „ diebus vitæ meæ. Cuius manum accipiens Dominus „ Arnulfus, conduxit eum secum. Crastina die quæ fuit „ veneris, sexta scilicet feria, valdè mane: viso beatus Remigius filiolo suo, & mortuo resuscitato, exultans in Domino, gauisus est gaudio magno. Cum autem se mutuò filiolus scilicet cum patrino oscularentur, & ge

[1] Sequanæ flumen.

& genæ vtrorúmque lachrymis perfunderentur: ad solita studia recurrunt. Diúque more solito incumbentes orationi secretæ, dum ab oratione resurgunt: Beatus Remigius filiolum interrogauit, quid sibi de hoc mortuo resuscitato quem secum adduxerat, ratio haberet. Percunctatis verò rei gestæ ordinibus & patefactis, aduocato suscitato à feretro, sciscitatur diligenti examine beatus Remigius, quemadmodum illi erat dum cerneretur mortu[9]. Ille vero palam elucidans suę infœlicitatis tormenta, retulit se infernalibus obstrusum claustris, & partim pœnalibus destinatum tormentis, nisi quod tantummodo diuina eum protexisset misericordia, in Angelica custodia. Visum namque sibi dixit esse, in modū tristégæ, in infernali tormento, super se cathedram positá, ex qua tristega, procedebant triaincendia [2] importabilia, quæ animas in circuitu positas, diuerso laniabant cruciatu. Procedebat vero sicut ex fornace de tribus partibus, quasi sulfureus ignis. Ex vna parte vero, fætore suo animas circumquaque mortificabat, ex altera parte flammeus ignis indeficiens, quo semper animæ arderi videbantur, ex tertia fumus nigerrimus quasi abyssos penetrans diuersim animas crucians, nullatenus requiescere laxabat. Sub ipsa vero tristega, ipse miserabilem sessionem iudicialem acceperat. Et erat quasi tribus foliis fici coopertus, vmbraculo estuantis gehennæ. Et dum tali se penuria videretur affligi, visum ei fuit à proprio custode qui eum illic præuidebat, per orationem Arnulfi laici reuocari. Quo completo. Beatus Remigius sub humilitatis silentio, hæc indixit non reuelari.

[2] *Inferni pœna.*

Diuinitus Episcopus fit Turonensis.

CAPVT V.

PRo aduentu autem vt decebat filioli, charitatis causa præpa atur administratio. Conuocata denique sponsa Domina Scariberga, cælebratóque vnanimitatis iuxta voluntatem Dei conuiuio: valedicens

beati.

beatus Remigius filiolo, sponsæ & resuscitato, perrexit in matris Ecclesiæ gremio, sanctæ scilicet Mariæ, consilij causa requirendi à pastore omnium Episcopo, de huiusmodi reuelationis negotio. Qui pernoctans vigilando ipso sequenti sabbato, conuocato Ecclesiastici ordinis Concilio, [1] detonso filiolo, statuit eum in clericali officio, immoque ipso die sicut ordo se habebat, ad ordines eum promouit Ecclesiasticos, vsque ad [2] Exorcistam. Quo ordinato, prima egressionis suæ die, ab ordinatione obuiam fuêre illi duo energumeni.[2] masculus ac fœmina quos à masculo tribus eiectis dæmonibus, à fœmina duobus, per inuocationem sacri ordinis ipsa die suscepti, sanauit. Quo audito, beatus Remigius lætissimus, retulit Deo gratias in suis mirabilibus operibus. Verecundiæ vero honoribus Domnus Arnulfus implicatus, nouiter ordinatus, fugam arripiens, ministerium peractum diuinitus, perterruit humiliatus. Quem consolando, beatus Remigius, ne desisteret in precibus sed firmiter speraret in misericordiæ Dei visceribus, aliquando secum morari fecit in orationibus. Tunc vero gaudens beatus Remigius in omnibus, aduocata sponsa Domna Scariberga, sibi inuicem statuêre diuinitatis obsequia. In quibus obsequiis Domino sanctissimóque Remigio adhærentes, vsque ad obitum sancti Remigij, Dominus Arnulfus perstitit, vna cum Virgine sponsa, ac vrgente charitatis ardore non recusauit, eleemosynã de suis rebus facere, & explere sibi à sancto patrino commendata. Dispositis vero omnibus, denuo perrexit ad peregrina loca, in ipso ordinationis suæ exorcismi gradu. Et progrediens Tholosam adiit, diúque [3] ad sancti Saturnini sepulchrum in orationibus vacans, præmonitus ab Angelo Pictauis ad sanctum [4] Hilarium orandi gratia perrexit. Tandem vero Angelico ductu. Turonis vsque properans venit: vbi Episcopus fuit ordinatus. Erat namque tunc temporis altercatio, & dissensio [5] in Turonica vrbe, de eligendo Pontifice. Sed tamen instinctu diuinæ clementiæ, plurimi Episcoporum illuc conuenerant, & triduanum ieiunium celebrare debebant

1 *Ordinũ varietas, & dãdi eos modus.*

2 *Exorcista.*

3 *Sepulchrum S. Saturnini Tholosæ.*

4 *S. Hylarij corpus Pictauis.*

5 *S. Arnulfus fit Turonensis Episcopus.*

bant vna cum ciuibus & suburbanis sanctæ Religionis filiis; deposcentes Dei clementiam, vt de subrogando Pontifice, voluntas Dei manifestaretur, in coadunata deuocatione. Cum vero vt præmonstratum est, tertia dies ieiuniorum instaret, aduenit Domnus Alnulfus adhuc exorcista, sicut à sancto Remigio fuerat ordinatus: & clanculò se imposuit ad orationis studium. Oratione vero completa, dum Ecclesiæ fores egredi curaret; ecce Angel⁹ Domini astitit, eúmque in Ecclesiam, intromisit: & foribus omnibus obseratis, perduxit eum in collegio Episcoporum, eúmque ex parte Dei indixit ordinandum. Qui omnimodis renuens, & numquid se iudicans, inuitus trahitur, eligitur; & ordinatur: ab Exorcista, in omnibus gradibus vsque ad Episcopattum.

Episcopatum deserit vt iterum peregrinetur, serpentem vincit & mortuum vitæ reddit.

CAPVT VI.

DVm vero post ordinationem, ad matutinale officium suetè conueniret & [1] *Domine labia mea aperies*, vt ordo Ecclesiasticus exposcit initiaret: mox Angelicam persensit vocem dicentem, *& os meum annuntiabit laudem tuam.* Alia namque nocte, dum templum ingrederetur. Dei erumpens in laudem; ait. *Exultabunt sancti in gloria.* Sublecuta est illum vox inquiens angelica; *lætabuntur in cubilibus suis.* In Episcopatu vero non perstitit nisi tantummodo decem & septem diebus, æstimans & valdè pertimescens, detrimentum animæ esse, si se sub tali permitteret dignitate, sicut cõsiderabatur in Episcopalis maiestate honoris. Iterum vero sicut prius omnia reliquerat, Episcopatum deserens, peregrinando & prædicãdo, per vndecim annos penè vniuersitatem Regnorum perlustrans, [2] Hyspaniam peruenit, vbi prædicatione sua multos conuertit ad fidei sacramenta. Ad extremum vero aduocatus est à Rege Hyspaniæ. Qui cernens claritatem vultus eius, & admirans pulcher-

1 Domine, labia dictum in matutinis ab antiquo.

2 Vadit Hispaniã ibi Christũ annunciat.

rimam

rimam faciem quam gratia irradiabat diuina: interrogauit eum quæ esset hæc noua lex & doctrina; & hæc superstitio quàm in suo prędicabat regno, & quis Deus esset, quem coli iuberet? Ille vero vt Christi athleta persistens imperterritus, vt potè Spiritu sancto repletus, prædicabat filium Dei pro salute generis humani venisse in vterum Virginis: natum & passum, resurrexisse, cælos ascendisse, super discipulos Spiritum sanctum misisse. Vbique præsentem esse, iudicaturúmque viuos & mortuos in mundi fine. Quo audito, Rex volens probare si hæc vera essent, dixit; „Est serpés in parte Regni mei, qui penè totá in circuitu „terram comburere flamma videtur, siluas facit ardere, „etiam suo flatu aquas dicitur siccare vt relatú audiui- „mus: habés capita quinque, quem Hydrum appellant. „cuius pestem, si volueris extirpare, aliquantulum po- „terimus te veracem probare. Cui fidenter beatus Ar- „nulfus respondit, dicens. In nomine Domini mei Iesu „Christi hæc paratus sum facere, si spoponderis te ver- „bis meis credere. Ad hæc respondit Rex; & ego & „omnes mei credituri erimus, si dictis facta compenses; Tunc beatus Arnulfus fisus in potentiæ Dei virtutibus, postulauit se deduci illas in partes, vbi belua ardens, vastabat vniuersa; sed defuit in eius præsentia persona quæ præsumeret ista; Tamen diu multumque colloquendo, elegerunt se tres viri fortissimi, qui eum deduxerunt, vsque ad quemdam montem: vltra quem serpens ille æstuabat. Viso vero serpente in nomine Iesu, sumens [3] stolam de collo suo: posuit super caput serpentis, móxque serpens humiliauit se, & quasi domestica bestia, sine læsione seruum Deum secutus est. Perduxitque eum sanctus Arnulfus, vsque ad quoddam stagnum & lacum vbi iacebat quidam homo multo iam tempore necatus, ad cuius aduentum, mirum in modum, mortuus qui iacebat est locutus. [4] O inquit serue Dei, noli hunc iactare super me, sed primò roga me venire ad te, & egredi de isto vbi iaceo squalore. Tunc beatus Arnulfus vocato ad se mortuo & excitato in indiuidua Trinitate sepulto, indixit serpenti vt nullatenus se moueret de illo stagno,

3 *Stolam semper gerebant Episcopi.*

4 *Mortuum suscitat.*

gno, & nulli vmquam valeret nocere in hoc mundo. Quod audiens Rex, & cernens, omnis Arrianorum * multitudo, credidit ipse Rex & vxor eius & filij, omnésque hyspanorum proceres, multíque [5] Nicholaitarum sectam respuentes, iuncti sunt Catholicæ fidei.

*Paganorum.

5 Nicholaita in Hispania.

Mors S. Arnulfi.

CAPVT VII.

Conuersis vero multis Regnis, quæ perlustrare valuit vndecim annis, beatus Arnulfus reuersus est Remis, vt cerneret miracula, quæ Deus per beati Remigij patroni sui merita faciebat gloriosa. Dum vero quadam nocte, ad sepulchrum sancti Remigij iter capere orationis vigilantia decreuisset, sponsæ suç serui, cum in triuio, sicut mos est malignos bonis inuidere: [1] fustibus & gladiis appetierunt, & quidam cultello caput eius percussit, æstimãtes que eũ verè mortuum, semiuiuum reliquerunt. Sed tandem palpitante Spiritu, Domna Scariberga iam dudum ei desponsata, accelerans fleuit amare, & spopondit se numquam corpus eius relaxare diebus vitæ suæ; Cui sub tali conditione beatus Arnulfus imponens [2] velum, perpetuæ scilicet sanctitatis & castimoniæ indicium: commonuit eam de præmio virginitatis, & de gloria sempiternæ fœlicitatis, contestans ei vt corpus eius cum aromatibus condiret, [3] & Turronis vbi Episcopus ordinatus fuerat, procuraret cum sarcofago, in vno conducere plaustro, quod & rei euentus denudauit; Conuenientibus vero ad obitum eius vniuersis ordinibus cum Episcopo: visum est beatissimum Remigium inter cæteros adesse: & beatum adclamasse sanctum Arnulfum, Ecce Domine pater accipio à te viaticum, & pergam tecum. Ad hanc vocem multis cernentibus quasi columba niuea ex ore suo progrediens, beati Arnulfi anima sic migrauit ad Dominum, quinto decimo Kalendas Augusti, plena meritis virtutum. Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

1 Necatur à seruis suæ sponsæ.

2 Velum indicium perpetuæ Castimoniæ.

3 Turnos eius corpus defertur.

Explicit Vita S. Arnulfi Episcopi Turonensis,

FRAC

FRAGMENTVM HISTORIÆ
Translationis Beati Martini Turonensis Præsulis, Incerto quidem sed vetustissimo authore & veracissimo, ex Floriacensibus Membranis.

* *
*

OPeræ præcium est etiam illud inserere lectioni, qualiter sanctum Martini corpusculum, in loco in quo nunc [1] adoratur, fuerit Angelo annuente translatum. Anno sexagesimo quarto post transitum gloriosi Domini Martini, beatus [2] Perpetuus Turonicæ sedis cathedram sortitus est dignitatis. Adeptúsque hunc apicem cum magno votorum consensu, fundamenta templi ampliora quam fuerant, supra beata membra locare disposuit. Quo sagaci insistens studio, mirificè mancipauit effectui. de qua fabrica, multum quod loqueremur erat; sed quia presens est, conticere exinde melius putauimus. Adueniente ergo optato tempore Sacerdoti; vt templum dedicaretur, & sanctum corpusculum à loco vbi sepultum fuerat transferretur; conuocauit beatus Perpetuus ad diem festum vicinos Pontifices, sed & Abbatum ac diuersorum clericorum non minimam multitudinem. Et quia hoc in Kalendis Iulij agere volebat, vigilata vna nocte, facto mane, accepto sarculo, terram quæ super sanctum erat tumulum, cœperunt effodere. Quo detecto, manus vt eum commouerent iniiciunt; ibíque multitudo tota laborans, nihil prorsus per totam diem profecit. Vigilata denique alia nocte, mane temptantes iterum, nihil omnino agere potuerunt. Tunc conturbati atque exterriti, quid facerent nesciebant. Dicit eis vnus ex clericis. Scitis quia post hoc triduum, Natalis Episcopatus eius esse consueuerat: & forsitan in hac die se transferri nos admonet. Tunc ieiuniis & orationibus die noctúque insistentes, triduum illud psallendo iugi continuatione duxerunt. Quarta autem die accedentes, ponentésque manus: non valebant penitus

1 *Adoratio reliquiarum.*

2 *S. Perpetuus Archiepiscopus Turonensis.*

penitus mouere sepulchrum. Pauore autem omnes exterriti, iam in hoc stantes, vt terra vasculum quod detexerant operirent; apparuit eis veneranda canitie senex, instar niuis candorem efferens, dicens se esse « Abbatem, & ait eis. Vsquequo conturbamini & tar« datis? Nonne videtis Domnum Martinum stantem, & « vos iuuare paratum, si manus apponitis. Tunc iactans pallium quo vtebatur, posuit manum ad Sarcophagum cum reliquis Sacerdotibus, Crucibus cum thuribulis paratis & cereis, Imposita que antiphona, dederunt cuncti voces psallentium in excelso. Tandem ad senis conatum sarcophagum in summa leuitate commotum, in loco vbi nunc adoratur, Domino anuente perducitur. Quod ad voluntatem Sacerdotis compositum, dictis etiam [3] Missis, vt ventum est ad [4] conuiuium requirentes sollicite, senem nequaquam reperiunt: sed nec homo quidam extitit, qui eum de basilica exire vidisset. Credo aliqua fuit virtus Angelica, quæ & beatum virum se vidisse pronunciauit; & deinceps nulli comparuit. In quo loco, ex illa die multæ virtutes factæ sunt; quæ per negligentiam non sunt scriptæ. Nos vero, de quanto nostro tempore aut fieri vidimus, aut factum certè agnouimus, silere nequiuimus.

3 *Missæ in Translatione Reliquiarum.*
4 *Conuiuia in festis.*

Explicit vetustissimi authoris fragmentum, de Translatione S. Matini Turonensis.

SS S. LÆTI

S. LÆTI MIXIACENCIS IN AVRELIANENSI AGRO MONACHI AC CONfessoris Vita, ex veteri Manuscripto Cælestinorum Amberti, iam primitus Bibliothecę Floriacensi, diligentia Ioannis à Bosco Cælestini intexta.

***

Ad Aurelianenses.

Episcopo, Clero, ac Plebi Catholicæ Aurelianensi, Ioannis à Bosco Cælestinus S.

AVrea mea Aurelia, Aureo insignita vertice, Aureis Comata Comis, Aureo inuestita vestitu, tota denique Aurea intus & extra, salue Aurea mea Aurelia. Præest intrò tibi Aureus Pontifex qui vt alter Chrysologus te fide ac moribus Chrysoteram rediit, & auro suo letè pauperes tuos inaurat, Ornant te inaures preciosissimę, auratæ tuæ Constantinianæ sacræ ædis & aliorum sodalitiorum aurati sodales ac sacellani, qui aureis moribus auro fulgidius fulgent, ante Deum hominésque, superuestiti deargentatis Curionibus, qui resplendent & splendent in pallore auri. Aurea vero te plebs Catholica plurima vestit & inuestit: ita vt numquā sis inuestis. Extra vero duos Cherubinos sustines aureos, duabus stringeris aureis cathenis, binis auratis præcingeris zonis, Benedicto ac Læto, quorū aurea ossa, aureum tuum agrum inaurant: cuiúsque vnius, iam au-

rata

rata ſi ſe ante effudit & diffudit per me gloria. alterius porro nunc ad te læte admodum pergit aurea fama. Quamobrem id Aurea mea Aurelia? Quia ſcio nihil tibi lætius fore, quam ſi Læti tui lætam videris ſplendeſcere memoriam, cuius lætam adeo geſtas domi foriſque recordationem, vt ipſius ope frequenter lethum litures, téque, vt plurimum, continuò Chriſto lites. Quia tandem vt me læte amplexa fuiſti, ſic me totum tibi litaui, dicaui, conſecraui, ſi annuas: ſi approbes, ſi ſuſcipias, ac vt ſolebas abſentem, præſentem ames. Vale. Lugd. Kalend. Septembr. 1605.

PROLOGVS.

CVm multorum diuerſitate facinorum, humana miſerabiliter quatiatur infirmitas: neceſſariũ eſt omnimodis, quatenus multiplicatis auxiliatorum copiis, proteratur immanitas ſubdolæ infeſtationis. Quod fieri facilius poterit, ſi contra multiformis nequitiæ perſuaſores: dirigamus perſeuerantes in prece cæleſtis militiæ proceres, qui quod poſcunt, tanto impetrant velocius, quanto Soli iuſtitiæ abiectis ſæcularium deſideriis, dignoſcũtur inhæſiſſe liberius. [1] Quid enim fidelis Dominus ſeruis denegabit fidelibus? aut quando benignus benignam dimouebit aurem ab eorum precibus? Quicumque namque per aliquem ſuperni ſolij aſſeſſorem, ſummo Imperatori preces allegauit: lætatus eſt poſt modum ſeſe percepiſſe, quod fideliter expetiit. Hanc itaque certitudinem ſpei, & vos habentes chariſſimi, veneremur Martyrum certamina; collaudemus Confeſſorum pietatis opera, vt qui peccando æternæ claritatis amiſimus palatia; ad eadem redeamus, patrocinantibus ſanctorum meritis, peccaminum condonata venia. Qui licet generaliter ab omnibus ſint excolendi; ſpecialius tamen & quaſi quodam priuilegio

1 Sanctorum preces.

honoris oportet impendi singulis, obsequelæ diligentiam singularis. Et quorum corporum vel reliquarum, in propriis Ecclesiis perfruimur præsentia, eorum indubitanter præsumamus sperare (si ad obsequium pigri non sumus) subsidia. Quod quamuis cotidie fidelibus expediat deuotè persoluere: maximè tamen in ipsorum sanctorum gloriosi natalis die, adiuncta etiam bonorum operum humillima exhibitione. Sed iam omissa generali propositione, ad id reuertamur, quare ista libuit pralibare. Beatissimi namque Confessoris & Læuitæ Læti hodierna die solemnitas excolitur: in qua deuictis noxialibus illæcebris meruit assisti solio æternæ sublimitatis. [2] Huius ergo ad obsequium, se hilarem exhibeat turma fidelium, intelligens certissime si deuota fuerit, hunc sibi adiutorem in necessitatibus affuturum. Clericorum non sileat officium, vt quem Deus elegit in clericum, hunc mereatur habere patronũ. Largius solito caterua sustentetur pauperum, sentiens in tanto Patre, & præsentis remedij, & futuri solamen inesse. Cuius virtutum insignia si quis plenius vellet explicare, & fabulosus crederetur relator, & per prolixitatem narrationis, fastidiosus redderetur auditor. Quod ne fiat, plurima omittere: pauca secundum quod Deus dederit, decreuimus disserere.

2 Modus vitæ festa celebrandi.

Parentes S. Læti ac eius Monachatus.

CAPVT I.

IN tempore [1] Chlotarij Francorum Imperij arcem tenentis, mundo effulsit Lætus Confessor venerabilis, Sanctorum Germani & Medardi Pontificum, contemporaneus. Qui quodam præsagio futuræ religionis, ortus extitit religiosis parẽtibus, mox religiosus & ipse futurus. Cuius pater benè vocatus est Ciricus, vt potè perspicuum sydus mundo geniturus. Hic ab ipsa infantiæ suæ ætatula, semper frequẽtans Catholicæ Ecclesiæ limina, desiderauit Monasterium, dilexit Monachos, amauit præ omnibus Christum.

1 Clotarius Rex.

Qua de causa, meruit eorum censeri numero, de quibus loquitur Dominus in Euangelio: *Sinite paruulos, venire ad me, talium est enim regnum cælorum.* Cùm ergo esset annorum duodecim, & pasceret oues patris sui: videns haud procul habitationem Monachorum; relicto grege, oblitáque cognatione parentũ, festinus tetendit [2] ad Monasterium. Móxque inspirante Spiritu Sancto, ad pedes corruẽs Abbatis (qui præerat Fratribus) Trietij, lachrymabiliter dicere cœpit. Domine
" Abba suscipe miserum, redime captiuum, ostende
" beneuolentiam, præsta mihi charitatem. Considerans
" enim quoniam nulla sunt quæ temporalibus subiacent
" casibus: peto Paternitatem tuam, vt iubeas mihi
" Ecclesiasticam [3] tonsuram imponi, & Monasticam facias
" Regulam doceri; quatenus prosperante Christo, eundem agonem sanctitatis, valeam vobiscũ aggredi. Tunc prudẽs Pater, sinceritatem cordis eius animaduertens, & simplicitatem eius intelligens leuauit eum
" à terra dicens. Vnde es fili, & quod est nomen tuum?
" Cui perfusus lachrymis, [4] & manus deosculans, ait.
" Ex patria [5] Biturigensi duco Domne mi generis prin-
" cipium, & est mihi Lætus vocabulum. Senex autem
" alludens nomini; merito inquit tali censeris nomine;
" quoniam proculdubio, adepturus est sempiternam lætitiam, propter perfectam hodierna die conuersionem tuam. Quem sine mora suscipiens in Monachum; instruxit quasi bonus Pater innocentem filium, ostendens ei patenter, quod nihil melius sit quam timor Dei, & nihil dulcius quam benè viuendo, exequi mandata eius.

Marc 10.14.

2 S. Lætus fit Monachus.

3 Tonsura Ecclesiastica.

4 Mos osculandi manus Antistitum.

5 S. Læti patria Bituricensis.

Mira S. Læti in Monasterio conuersatio.

CAPVT II.

Post hæc autem, attonsus in Clerum, suscepta etiam Monastica professione, in breui Psalterium & quicquid Ecclesiasticus deposcebat ordo didicit, itaut videretur præcellere, quos ante multis annis ingens studium exercuerat disciplinæ. Neque in eo la-

borauit magister, quē sibi sacrariū parauerat Spiritus Sanctus, magisterij princeps. His vero peractis, gratias referens Abbati, huiusmodi vsus est verbis. Tu es, sapientissimus Catholicæ fidei Doctor, & fidelissimu » Christiani exercitus ductor: qui te sequi volentes, de » ducis ad patriam cælestem: acquisiuisti animam Deo » quæ iam demersa malitiosi sæculi pelago, totius ma- » litiæ principi sese addixerat. In hoc itaque degens » Monasterio: insistebat ieiuniis, & spiritualibus vigiliis; oratione assiduus, castitate perspicuus, sobrietate præcipuus, attentius super omnia humilitatem seruans. Si quando Fratres vsque ad horam nonam ieiunarent, ille ieiunium vsque ad alterum protendebat diem. Cibum vero quem accipiebat à Monastico Præposito, latenter egentibus tribuere procurabat; sæpiúsque veste sua exutus, nuditatem eorum studebat operire. Et ad instar Beatissimi Martini, illos vestiendo, & semetipsum expoliando, seminūdus non erubescebat incedere. Imo luctamen contra malignos spiritus sumens, nulli rerum labentiū delectationi se dedit, superans in virtute Spiritus Sancti, quicquid nephandæ voluptatis, malignus spiritus eius animo administrauit. Quæ Fratres videntes, [1] inuidia ducti, alij ex inani iactantia alij ex stultitia asserebant ab eo hæc fieri. At vero spiritualis Abbas cæleste lumen conspicatus in eo nitescere, clam cœpit eum diligere, [2] ac prouectum per singulos gradus, Diaconij sublimari fecit honore. Permansit autem in ipso Monasterio cum Fratribus annis sexdecim, seruiens Deo, tota puritate mentis, excrescebátque in eo virtutis supernæ gratia.

1 Fratrū quorumdā liuor.

2 Gradus ordinum Ecclesiasticorum.

Bestiæ ad eum mansuetè accedunt.

CAPVT III.

TVm demum maioris inuidiæ aculeis stimulati equam Fratres, instigante Diabolo, prorumpunt Abbati Trietio dicentes. Sciat Domine tua prudens » Paternitas: quia quod videtur facere istius imposto- »

ris

ris fatuitas, non agitur perfectæ operationis virtute, sed potius simulata religione. Occultat enim prauitatem cordis sub habitu sanctitatis. Vtrum vero ita vt dicimus verum sit, experimento tibi esse poterit obedientia in pascendis ei iuncta pecoribus: quàm si renuerit, & infuscata eius apparebit, simplicitas, & suspitioni quàm de eo habemus satisfiet. Neque enim diutius decet nos nescire, quid sibi velit propositum eius imperitiæ. Eiice igitur eum à Monasterio, & vadat in desertum, tuo parens imperio.[3] Quæ & alia huiusmodi, coram Patre Monasterij sæpius replicantes, impetrauerunt tandem, vt delegaretur prætiosus Leuita pascendo pecori in solitudine. Quod negotium ille gratanter suscipiens, petiuit sibi dari ducem (quippe qui erat locorum ignarus, qui eum ad gregem perduceret. Factúmque est consilio Diuinæ Prouidentiæ: vt mitteret Pater quosdam cum illo, qui eum accusauerant. Quatenus videntes virtutum miracula, quæ per seruum suum Dominus operari disposuerat, ab inuidia desisterent, aut certè videndo tabescerent. Pergentibus autem illis per desertum, occurrit bestiarum multitudo. Quas cum vidissent socij: aiunt, Fugiamus citius. Quibus ait sodalis fidissimus. Nolite inquit timere Fratres, potens est enim Dominus nos tueri, & ipse quidem cum fide magna, in eodem loco substitit, nulla turbatus formidine. Illis vero fugientibus, occurrunt feræ prædam ex ipsis facere gestientes. Quod vt vidit Lætus,[4] celeri dexteræ motu, Crucem illis Dominicam à longè opposuit: suspiciensque in cælum dixit. Domine Iesu Christe, qui Danielem de lacu leonum liberasti, & tres pueros de Caldaicis flammis, illæsos abire fecisti: libera Fratres meos ab his bestiis, & subueniat illis citò, manus pietatis tuæ: Tunc illæ bestiæ, omni feritate deposita, deserentes prædam quam iam inuasisse videbantur, venientes ad pedes viri Dei procumbunt: & quodammodo pœnitentiam agentes, ex eo quod in eius comites molitæ fuerant, veniam humiliter pro tanti reatus audatia, postulabant. Quod videntes qui fugerant, ad eum tremebundi redeunt.

3 *Iterati clamores & importuni, etiam sanctos quandóque mouent.*

4 *Signi Crucis vis. Dan. 14. 30. & 3. 93.*

Quos etiam beatus Lætus hilari confortans animo,
Psal. 144. 18. hortabatur fideliter sperare in Domino, *qui se inuocãtibus in veritate, semper adest.* Denique post horæ spatiũ, iubet feras ad sua redire latibula. Sicque quantũ libuit, prostratas humi tenuit, & quando voluit, abire permisit. In quibus omnibus, prædicanda est Omnipotentis virtus, cui sancta famulatur fatuitas, & obedit bestiarum feritas.

Miracula ingentia edit, & à pecorum cura reuocatur.

CAPVT IIII.

IGitur Lætus cum suis sociis, cœptum peragentes iter: venerunt ad quemdam vicum, in quo commorabantur cæci & claudi multi, qui audientes eos transire, rogabant vt aliquid acciperent, eleemosynæ. Quos intuens vir magnæ pietatis, respondit. Argenti " & auri non est nobis copia, vndè possit vestra inopia " releuari: attamẽ charitas quod habet præstat. Illi autẽ " suspensi, quidnam dare velit; manus protendunt taciti. Tunc beatus Lætus misericordiæ feruens spiritu, facie lachrymis perfusa, orauit; Domine inquiens Iesu " Christe, fons ab indeficienti fonte profluens, qui Di- "
Matth. 7. 7. scipulis tuis dixisti. *Petite & dabitur vobis, quærite & "* *inuenietis, pulsate & aperietur vobis.*[1] Concede mihi "
[1] *Cæcos illuminat.* famulo tuo in nomine tuo petẽti; vt hi omnes, per tui " nominis inuocationem, tuæ virtutis dona sentiant. " Completáque oratione singulis signum viuificæ crucis apponens; meruit, vt turba illa discederet incolumis. Et dum negauit præsentis victus solatium; præstitit vt sibi ipsi acquirerent quod negauerat, artuum redditis officiis. Qui vero sancto eius inhærebant comitatui, visis his multum admirantur: in super & repentino timore correpti, vertuntur in fugam. Quippe suæ conscij malignitatis, eum comitari formidabant, quem se sciebant apud Patrem, sæpius iniustè accusasse. Domúmque reuersi, Abbati nuntiant quæ viderint mirabilia, ac qui modo eius Angelicum ferre vultum non valentes, ab eo fugerint. Senex autem his auditis

auditis virtutibus, obstupuit & cum magnis admirationis vocibus, vbi eum reliquerint inquirit. Videlicet se multum accusans, quia eorum primis acquieuerit persuasionibus, & sub obtentu obedientiæ, filium innocentem, à se ire compulerit. Tum deliberato consilio, assumptis secum paucis Fratribus religiosis, ipse ad requirendum fratrem iter instituit. Tandem vero veniens vbi eum esse compererat; mox vt vidit, prostratus humi veniam cœpit postulare. Prostrauit autem se & ipse. [2] Iacebant vtrique in terra, & nihil ab alterutro poterat audiri, nisi tantum, Peccaui, ignosce mihi. Senior plorabat, cum Fratribus: Venerabilis Læuita lugebat pro Patre, & fatigatis veniendo ad eum fratribus. Ille plangebat quòd eum indiscretè pascendo pecori delegauerit, hic dolebat, quia nondum mandatis eius, quia ignarus esset loci, parere licuerit. Illis itaque persistentibus in hac deuotione humilitatis, magnæ spei Lætus compassus perseuerationi Senis: ignoscat inquit tibi, pro cuius nomine, ita humiliaris. Cúmque Pater respondisset Amen: surgunt de terra, accipientes pacis benedictionem. Nec mora reducitur ad Monasterium, quem timebant defugisse ad hæremum. Fratres exultant, quia meruerunt recipere fratrem signis sublimatum patentibus. *Doctor* lætatur, qui non est priuatus Discipulo, ipsis præferendo Doctoribus. Pestiferæ æmulationis venenum, versum est in eius deuotionis obsequium. Vnde contigit, vt qui ante ei detraxerant, mira veneratione, resipiscentes ab inuidia, postmodum excolerent. [3] Quæ res in tantum ei displicuit, vt pro huiusmodi honore sibi impenso, & assidua veneratione, fratres & locum voluisset deserere. Sed nesciens certius, quonam gressum deberet dirigere; expectabat, quid de eo Diuinæ placeret Majestati.

2 Mira Abbatis humilitas.

3 Sancti Laudes fugiunt & honores.

* *
*

A suo Monasterio recedit S. Lætus. & ad cœnobium Maxiacense accedit.

CAPVT V.

1 S. Maximinus Abbas Mixiacensis.
2 SS. Auitus & Viator Monachi Mixiacenses
3 Mos alloquẽdorum Abbatum.

EO igitur in tempore, beatus Pater [1] Maximinus Mixiacensi Monasterio præ erat, ad cuius sanctissimum magisterium, multitudo maxima religiosorum Monachorum, confluxerat, Inter quos fulgebant nominatissimi, Venerabilis Presbyter [2] Auitus.& sanctus Viator Diaconus. Beatus igitur Lætus admodum cupiens, tantam effugere venerationem; audita fama sancti Maximini, & discipulorum eius, venit ad eos occultè. [3] Et procidens ad pedes sancti Maximini dixit. Domine Pater, Tuam clarissimam opinionem » ac charitatem;quorumdam non incerta relatione au- » diens, obsecro vt vobiscum merear habitare. Cui beatus Maximinus, comperto quis vel vnde esset; » Non nobiscum ait habitare poteris, sine tui Abbatis » licentia. Quod audiens respondit ;Si iubes vadam » Domine ad Abbatem meum, & accepta licentia re- » uertar ad vos, obsecro ne nos asperneris. Quem tamen vir Domini Maximinus magno hospitalitatis studio, duabus hebdomadis secum detinuit in Monasterio. Et indubitanter aduertens simplicitatem eius, ait ei. Vade frater ad Abbatem tuum: & accepta „ licentia, reuertere ad nos. Tunc beatus Lætus in Do- „ mino lætatus,ad Monasterium reuertitur. Videns autem eum Abbas Triecius & cæteri fratres: præ gaudio cæperunt flere, quia sperabant illum aut in heremum, aut in aliquem locum, defugisse, vt iam amplius non essent eum visuri. Quibus sanctus Lætus narrauit omnia quæ egerit, & denudans quid haberet animi. Fratres inquit charissimi & Patres honorandi, obsecto vt detis mihi licentiam pergendi ad beatum Maximinum Abbatem Maxiacensis Monasterij, quatenus cum illo aliquantum temporis valeam conuersari. Respondens Abbas dixit Frater Læte, quid tibi peccauimus, vt nos velis dimittere? Ad hæc beatus ille. Nihil inquit in me peccastis Domini.

Sed

« Sed audiens ego infælix, beati viri & discipulorum « ius optimam famam, desidero cum eis aliquanto « tempore cōmorari, per vestram licentiam. Pater autem metuens illum contristari, imo habitatorem eius Spiritum Sanctum, quamuis inuitus, eum abire permisit, dicens: Egredere hinc sicut tibi placet, sit Do- « minus tecum, quocumque ieris. Tunc sanctus Lætus « valedicens Patri & fratribus, velocius ad beatum Ab- « batem Maximinum, iter dirigit. Sanctus autem Maximinus, exultans in Domino, in Monasterio eum suscepit, cōfidens quod simplicissimum animi eius affectum, ad prosperum posset effectum perducere. At vero venerabilis Confessor Lætus, timorem Dei iugiter habens præ oculis, solito more insistebat ieiuniis, orationibus atque vigiliis. Quod cernens sanctus Maximinus eum diligebat familiarius. Gloriosus autem Auitûs Sacerdos ac Viator colleuita illius, toto illum amabant mentis affectu. Postquam ergo hunc omnes verum Dei seruum esse manifestis ex indiciis cognouerunt, ei ianuam Monasterij licet inuito conmiserunt.

S. Lætus cum S. Auito è Mixiacensi cœnobio in solitudinem fugit.

CAPVT VI.

SVscepta igitur humiliter, huius obedientiæ cura; ab Ecclesiastica improbè sibi incumbente familia, multis insidiis, & subsannatione agitabatur continua. [1] Eius quippe simplicitas, ab indisciplinatis computabatur stultitia. Intentus namque soli internæ dilectioni, dum minus foris ad terrena ministranda idoneus apparuit, continuò secularium mentibus, in despectum venit. Vt illud cum beato Iob dicere posset. *Stulti despiciebāt me? & cum ab eis recessi, em detrahebant mihi.* Et Paulo post. *Filij stultorum & ignobilium, nunc in eorum cāticum versus sum, & factus sum eis in prouerbium. Abominantur me, & longe fugiunt à me: & faciem meam conspuere non verentur.* Verum ille æquanimiter

1 Malitiæ qui sunt in omni societate quātumuis sancti.

Iob. 19.

ter ferens omnia: nulli aliquando malum pro malo reddidit, vel maledictum pro maledicto restituit, Tentabatur itaq; & probabatur; fatigabatur côuiciis, & augebatur virtutum incrementis, recolens illud

Galat. 1. 10. Apostoli. *Si adhuc homini us placerem; Christi seruus non essem.* Erat autem in Monasterio sicut præfatum est; Auitus Presbyter sanctitate insignis, qui Cellario, sicut & ipse, præerat Ecclesiæ ianuis. Et vt scriptura

Eccl. 13. 19. refert, *quia omne animal, simile sibi diligit,* hi ambo fœderati erant in dissolubili vinculo charitatis. Qui de virtute in virtutem progredi anhelantes; illudque Apostolicæ scripturæ ob amorem perfectionis sæpius perpendentes. *Nemo militans Deo implicat se negotys se-*

2. Tim. 2. 4. *cularibus.* statuerunt apud se Monasterium deserere, & heremum simul petere. Eo videlicet consilio; vt si vnus laberetur, ab altero fulciretur. Legerant enim

Eccl. 4. 14. *Quia funiculus triplex, difficile rumpitur, & frater adiuuans fratrem, exaltabitur.* Accensi igitur diuinitùs feruore tantæ deuotionis & desiderio diuinæ contẽplationis; discedentes à Monasterio nocte, contulerunt se abditissimis Segaloniæ locis. Ibique diebus multis nulli hominum cogniti manserunt, deuotissimè superno inspectori famulantes.

Fugit S. Lætus S. Auito Abbate constituto, in siluam Aurelianensem: vt ibi Angelicam ageret vitam.

CAPVT VII.

POst multum vero temporis, beato Maximino iam ex rebus humanis egresso, turba Monachorum, quibus præfuerat: sanctum quærere Auitum, & beatum Lætum diuino nutu iter accelerant. Quibus tandem ex voluntate Dei repertis, gloriosus Confessor Auitus, contra voluntatem suam, ad Monasterium reducitur, & iubente Aurelianensi Pontifice Abbas efficitur. Beatus autem Lætus ab eis fuga elapsus, non potest explicari qua [illegible] mœrore, super destitutione tam chari solalis afficiebatur. Non vt eum quasi solum terreret heremus, quam adire concupierat sed

rat; sed hunc talem ac tantum fratrem secum trahere, & in via Dei socium habere exoptabat. Et quia ad Deum tota mente tendebat: ne ad eum solus veniret, vehementer ambiebat. Scriptum enim meminerat? *Qui audit, dicat, veni.* Sed cum videret socium se habere non posse, solus per solitudinem piæ conuersationis, properabat venire ad terram repromissionis. Vt illud vere decantare posset Apostoli. *Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.* Disponens itaque rursus in remotiora secedere. Sancto spiritu sibi ducatum præbente, Ligeris alueum trãsit, & ad locum qui antiquitus est Inatoria appellatus peruenit. Qui locus longè a ciuitate remotus; omni erat hominũ habitatione destitutus. Sed & silua quam [1] Logium incolæ vocant, hinc & indè, tunc temporis circumfusa, nulla admittebat viatorum vestigia. Vnde potius exilium, quam heremi videbatur præstitisse latibulum. Vbi exiguæ quantitatis extruens tugurium, vero ac viuo Deo propensius exhibere curauit, deuotæ seruitutis obsequium, solitariam agens vitam in eodem loco non exiguo spacio temporis. Qui deinceps reliqua ætate sua, [2] nihil aliud in cibo nouit, præter id quod spontè profert humus. Præterea ipsam aquam quam nulli mortalium naturæ ratio vetat, statutis diebus, cum mensura etiam accipiebat. Recolens namque priorum patrum laudabilis vitæ propositum, quæ legendo & audiendo compererat, toto nisu mentis adimplere studebat. Ideóque sitibundus, eorum virtutes æmulabatur, quorum exempla & institutionem didicerat. Sanctus quoque Spiritus, cuius ipse templum effici diuinitùs meruit, ei cooperator in omnibus extitit. Vnde quia tantum mansorem habere meruit, & Angelicam vitam, inquantum humana fragilitas permittebat, imitari studuit: liquet profectò, quia idem vir Domini, iure, Angelico aspectu simul & affatu, perfrui meruerit. Quorum subnixus auxilio, verè fatendum est, quia interdum ipsa sui corporis claustra, per celsitudinem contemplatiuæ virtutis excesserit: & ad speciem diuinæ visionis, quantum potest homo mortalis peruenerit. Iustum etenim fuerat, vt

Apoc. 22.17.

Heb. 13. 14.

[1] *Logium, locus in silua Aurelianensi: nunc S. Lætus.*

[2] *Mira S. Læti abstinentia.*

vt eorum inhæreret collegio? quorum munditiæ concordabat, adhuc degens in seculo. Mundanas siquidem illæcebras spernens, Deum solum sibi Patrem acceperat; & vt verus Leuita, nihil terrenæ hereditatis, possidere curabat.

Energumenum liberat S. Lætus, & mundo manifestatus, plures Ægrotos sanat.

CAPVT VIII.

CVm igitur ad videndam faciem Creatoris eius animus inardesceret, suæ sacratissimæ conuersationis insigne, tanto studiosius laborauit occulere; quanto festinabat ad altiora virtutum prouehi. Et quoniam *Iustus in principio accusator est sui,* ex humilitatis consuetudine, se miserum consueuit appellare. Sed quanto plus deiiciebat se, tanto magis eum virtus sublimabat conscientiæ, fugiens quippe gloriam: merebatur ampliorem. Quæ videlicet virtutes prosequens, dum sui appetitores deserit, merito contemptores appetit. Hinc itaque contigit, vt beati Læti gloria quam occultando nolebat agnosci, diuino nutu diu celari non posset; quatenus eius sanctitatis meritum, plurimis fieret adiumentum. Cuius salubris manifestationis causa, salus extitit cuidam Dæmoniaco per eum concessa. Is namque miserabiliter à Dæmonio agitatus, nulla manebat in domo, sed penè illi similis Euangelico, per deserta & monumenta discurrebat, huc illúcque vagando. In tantum enim inimicus hominum, plasma Dei sibi fecerat obnoxium, vt quoscumque obuios haberet, morsu dentium secundum quod valebat appeteret. Dum ergo tali peste detineretur, placuit Diuinitati supernæ, vt errabundus deueniret, vbi vir Dei demorabatur in solitudine. Qui assistés ostio cellulæ inclamare cœpit eum (quasi notum haberet) ex nomine. Leuita Christi Læte aperi ianuam ostij; vt ad te valeam ingredi. Cogitans vero gloriosus Confessor Lætus, ne fortè esset aliqua maligni spiritus tentatio (neque enim solitus erat, ibi

Prouerb. 10. 17.

Math. 5. 5.

1 Sancti dum insidias Sathanæ verentur, adoratione confugere solent.

il; audire vocem hominum) solo corpus strauit; & orans ad Dominum dixit. Domine Iesu Christe, vnici Patris, vnice, lux vera de vera luce, cuius prouidentiam nemo potest fallere, ostende quæso michi misericors, quid sit quod audio. Facta autem oratione, exurgens a terra, aperuit ostium cellulæ. Statímque apertius se denudans, cœpit Dæmon per os hominis dicere. Leuita Christi Læte, parce michi misero, orationibus tuis igneis cathenis iam ligato. Ex quo enim cepisti orare, magis vror, quam videar vrere. Figmentum Dei tui quod temerarius inuasi, fateor deserere volo, sed nullatenus michi permittitur absque tuo Imperio, detineor ad pœnam, dum imperare differs vt exeam. Tunc sanctus Lætus intelligens hominem a dæmone vexari, Ait. Præcipio tibi repertor omnis maliciæ, vt exiens, imaginem Dei non præsumas captiuare. At ille continuò cum vlulatu ingenti, ab eo exiuit. Quæ curatio tanta potestatis auctoritate proueniens, liquidè satis indicat, quàm Deo accepta, quàm simplex eius conuersatio fuerit. Cui etiam in mandatis dedit, ne vsquam factum propalaret. Nolebat enim prædicari aliqua miraculorum exhibitione: ne manifestat⁹, à plebe frequétaretur. Sed ille quem libertati reddiderat, impulsus voluntate Dei, beneficium quod acceperat, etiam volens celare, non potuit. [2] Pergens itaque, ferè vniuersis partibus illius regionis, Confessoris nomen diuulgauit & meritum. Qua fama acciti, cœperunt ad eum vndique infirmi confluere. Qui etiam illorum compatiens miseriis, orationem ad Dominum fundens pro illis, per manus impositionem sanos reddebat: Nulla autem infirmitas ibi locum habuit, vbi beat⁹ Lætus vim orationis adhibuit. Adeo excreuerat fama virtutum eius, vt venirét ad eum personæ Nobiles eius se commendantes orationibus. Et afferentes ei necessarios corporis cibos, rogabant vt vel ex parte, oblatis frueretur. Verum ille, ad præscriptum cibum recurrens, quæ afferebant dona, dabat egenis: vtrisque consulens, & illis orationem, & his corporis substantiam impendens.

2 Ægrotos multos curat.

S. Læ

S. Lætus obitum suum præsciens, ad Deum migrat.

CAPVT IX.

AVdiens itaque Abbas Triecius tantis eum fulgere virtutibus, venit ad eum cum grandi Monachorum multitudine. Quibus susceptis cum gratiarum actione: iam edoctus à Domino instare diem suæ vocationis, ait Abbati hilari voce. Benè venisti virtutum magister, quem exoptabam videre, priusquam morerer. Tu michi dux fuisti ad vitam, tu me præmittes, vt Christus mihi reuelare dignatus est, ad gloriam. Imminente enim die dominica sicut ab ipso totius sapientiæ didici auctore, oportet me laboriosi seculi certamina deserere: Qua propter obsecro meis petitionibus obaudias, & terræ terram in sepulcho quod mihi præparaui, sepeliendo committas. Quo senex audito: fleuit amare, & benedicens Dominum qui eum discipuli non priuauerat visione, affuturum se spopondit. Quid multa? Venit dies Dominica eius, diuinitùs præfixa occasui, affuit (vt ab ipso postulauerat) & Abbas Triecius. Exitum ergo suum gloriosus Leuita, Dominici corporis & sanguinis perceptione muniens, totísque ex præcordiis Dominum fontem aquæ viuæ desiderans, illud Dauiticum lætabundo animo decantabat. *Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Et residua parte corporis iam penè exanimata: illos fabatur versiculos. *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum! concupiscit, & deficit anima mea, in atria Domini!* Erectis autem in cœlum manibus, stetit: & inter verba orationis spiritum cœlo, corpus terræ humandum tradidit. Excedens igitur à sæculo beatus Lætus octauo Idus Nouembris, mæstos homines, lætos reddidit Angelicos ciues. Quem vir Domini Triecius, in præparato sarcophago, expletis omnibus quæ debentur funeri, collocans, ad propria pro morte tanti filij mœrens est reuersus.

Marginal notes: 1 Dies Dominica. — Psal. 41. 2. — Psal. 83. 2.

Corpus

Corpus S. Lati, Pithuerim transfertur, atque miraculis splendet.

CVPAT X.

IAcuit autem sacratissimum corpus eius in eodem loco multis annis, pio Domino publicante dignitatem eius sanctitatis. Verum postea beatæ memoriæ [1] Hermeteus Aurelianensis Ecclesię Episcopus, diuino admonitus oraculo, transtulit iamdicti sancti glebam cum summo honore ad Pithueris Castrum, conuenientibus etiam vicinis Episcopis, & fideli populo. [2] Vbi fabricata condigna meritis eius Basilica; fiunt & facta sunt operante Christi gratia, multa virtutum miracula. Ex quibus pauca (ne fastidium lectori ingerere accusemur) ad presens retulisse sufficiat. Inter que illud tacendum omnino iniustum credimus; quod referentibus qui interfuêre religiosis audiuimus. Quadam namque die, dum custos sub titulo Sacerdotij seruiens beatissimi viri Glebæ, [3] ad exequenda mysteria sacra, se præpararet; defuit vndè manus ablueret aqua. Veritus autem vt porè religiosus sacra attingere, illotis manibus; puerum mittit vt citius aquam deferat, qui continuò accepto vrceolo & resti, ad puteum cucurrit. Cúmque pronus, laticis incumberet ore, insertúmque funi vasculum, in aquam vellet deponere, putei profunditate territus, pede lapso ad inferiora cecidit. Quod nimirum fuisse constat antiqui hostis dolosa infestatione; Videlicet, vt & legatum repentino feriret interitu; & Sacerdotem fatigatum diu præstolando quem miserat, reuocaret à diuini Sacramenti cultu. Verum eius peruersitas in triumphum versa est Confessoris, Domino magis eius merita publicante. Nam puer labens in præceps, inspirante totius bonitatis spiritu, clamare cœpit, sancte Læte adiuua me. Mox vt periclitans hanc vocem protulit, inuocatione tàm chari nominis, Diuinum affuit auxilium. Nam, vt ipse aiebat, cuius ætas adhuc nihil talis figmenti, excogitare poterat? Visum est sibi dum laberetur, quod veluti quodam fultus subsellio, molli

1 *Hermeteus Aurel. Episc.*

2 *Corpus S. Lati, est Pithueris Gallice Pluuiers.*

3 *Ablutio manuum ante Missam.*

descensu in profundum vsque veheretur. Vnde, quis eum dubitet morti fuisse eius sublatum beneficio, cuius in tanto discrimine meruerat recolere vocabulum. Quid enim ibi nocere posset gehennæ satelles, vbi inuitabatur cælestis incola curiæ? Quid multa? Nunciatur Sacerdoti puerum in puteum cecidisse, qui tali permotus nuntio, ad puteum cum omni qui aderat populo venit. Iamque solum cogitans de sepultura, antequam propius accederet, audiuit ingeminari, Sancte Læte adiuua. Sed retractans apud se baratri voraginem, atque angustias, nil de eius quem querebat vita spei habens; putabat se alicuius vocem audire. Igitur dum propius accedens, diligenter attenderet quænam esset illa vox, introspectans, videt eum cingulotenus in aqua stantem, liberâ voce suæ salutis inuocare custodem, cum intelligens quod ipsius quẽ inuocabat precibus viueret, Domino gloriæ gratiarum persoluit actiones. Nec mora, diuulgatur per oppidum tantæ virtutis fama. Concurrunt omnes ad puteum beneficium cæleste visuri, vt quot interessent, prefatæ rei spectato res, tot fierent post modum ad laudem Confessoris certissimi testes. Extrahentes itaque de puteo puerum, contemplabantur eum, quod neque in capite, neque in vllo alio membrorum collisionis aliquod signum appareret, sciscitantes quonam modo sic liberatus esset. Quibus etiam per ordinem vt supra relatum est, omnia manifestat. Hilares ergo facti, procedunt ad Ecclesiam, tàm fido custodi, se suáque committentes. Redduntur Trinitati laudes indiuiduæ, in toto orbe fit celebre nomen Confessoris, missarum cælebrantur solemnia, conculcata delatoris inuidia. Sicque factum est vt populus duplici lætaretur beneficio, & saluatione pueri, & diuini perceptione sacramenti. Inuenitur etiam in gestis

7 *Oldoricus Episcopus Aurelianensis.* dicti Confessoris Læti [4], Oldorico morum honestate præclaro iam in cathedra Aurelianensi Presidente, miraculum aliud spectabile. Erat enim in prefato Pithueris oppido iuuenis quidam, ab ipso matris vtero perfusus, surdus & mutus, qui Diuino agitatus spiritu, ad Ecclesiam beati Læti cæpit subito currere. Et

appro

appropians altari, deosculabatur feretrum, in quo iacebant ossa Confessoris, statimque sanus effectus est, glorificans Deum. Et videntes qui eum prius nouerant, mirabantur, tàm Clerici quàm laici Deum magnis vocibus collaudantes. Eisdem quoque diebus, allatus est ad eundem locum puer inualidus. Cui innata debilitas, adeo excreuerat, vt basibus dissolutis, prorsus ambulandi amisisset officium. Crura quippe eius adeo erant mollia, vt putarentur veluti quædam caruncula esse: nichil habentia ossium. Sed & reliqua pars corporis omnino erat inualida. Hic igitur adductus, collocatus est ante fores dicti Confessoris, vbi sustentatus memorati Pontificis alimonia, expectabat dari à beato Læto suæ infirmitati solatium. Adueniente igitur [5] solemnitate omnium Sanctorum, visum est eiusdem pueri parentibus, vt filium ante gloriosi Læuite Læti tumulum exponerent. Qui expositus, astante Oldorico Pontifice, & maximo conuentu populi, munus cæleste persensit. Nam poplitibus qui superiori parti adhæserent, protensis, pedúmque basibus in eundi vsum Diuina virtute solidatis, qui penè mortuus in desperationem vitæ venerat, paulatim se erexit, & per salutiferam sancti Læti orationem, mox ire cœpit. Ingeminatur cunctis lætitia, dum in vnius infirmi persona, gemina ostensa sunt miracula. Languidus enim sanitatem recepit, & claudus liberam ambulandi facultatem. Per Dominum nostrum Iessum Christum, cui est honor & gloria, cum Patre & Spiritu Sancto, Per infinita sæcula sæculorum. Amen.

5 Solemnitas Omniũ Sanctorum.

Explicit Vita S. Læti Monachi, Leuitæ & Confessoris, cuius nomine est insignis vicus in veteri itinere Aurelianensi ad Lutætiam Parisiorum, in quo est Sacellum quod incolebat, eius fons, ac Sepulchrum, intra quod ipsius corpus longo tempore iacuit, antequam Pithuerim transferretur: quod frequenti concursu fidelium honorari ipsi vidimus, & Dei munere multoties honorauimus.

BEATI ROBERTI SALENTINI ORDINIS SANCTI BENEDICTI, Congregationis Cœlestinorum, Vita, Ioanne à Bosco Parisiensi, ac Cœlestino Authore.

Ad D. Celsum Amerigum Romanum, ac Cœlestinum.

Reuerendo Patri D. Celso Amerigo Romano Generali, totius Ordinis Cœlestinorum Procuratori I. à Bosco Cœlestinus. S.

QVi te norunt (Reuerende Pater,) non possunt quin te amore complectantur, ob præclaras animi dotes, quibus te Deus Optimus ac liberalissimus, tam profusè ditauit, vt si Vatem agere liceat, nostræ Congregationi quandoque maximum atque eximium splendorē sis allaturus, ob id præcipuè ꝙ *summa voluptate afficeris, dum nostratûm veterum Pàtrum præclare acta recitare audis, téque in omni tuæ vitæ institutione, grauiter ad illorum imitationem comparare studes, quæ duo, Natura & Pietas, tibi fausto fælicique Omine, honoris culmen portendunt: ad quod sola virtus, in omni bene instituta Repub. viam struere consueuit. Quo pede cœpisti (Amabilis & Amate Pater) sic bene sēper eas.* CELSVS-QVE *vt nomine es, sic esto religione, sic moribus, sic ingenio. Eris vero, si ab illorum, sub quibus nostra floruit & efflo- ruit Congregatio, tramite, non recedas: inter quos non infi-*

mum

mum locum obtinet, beatus Robertus Salentinus, cuius vitam nostratium quamplurimis solo de nomine agnitam, e latebris eruo, inque tui gratiam, quem didici ipsam ardenter percupere, ante omnium tuos oculos conijcio. Vt vel tantillus hic meus labor, attestetur meo erga te stabili inconcussóque amori, Quem tua humanitas atque propensum in me studium, vndecim iam annos aluit fouitq́; quémque praeclara vitae tuae ratio, ac religiosorum morum excellens dignitas, aeternum alet ac fouebit, ad illius gloriam in quo te diligo, méque vicissim ipse in bono diligis: Quod perpetuò facias opto. Vale.

Lugdu. Idib. Septemb. 1605.

B. Roberti ortus atque pueritia.

CAPVT I.

VEritatis veracissima relatione scimus: Arbores bonos, fructus suaues proferre consueuisse. Ob quam rem nihil mirum fuit: sanctissimos atque piissimos Roberti genitores, tàm praeciosum edidisse palmitem. Ipsius Patri [1] Thomasius nomen fuit: Matri vero Beneuenuta, Salensis oppidi in Apprutio ambo incolae, quò etiam loco Robertum natum fuisse constat: ob quod Salentini cognomen, illi attributum narrant. Hi Deo deditissimi coniuges, Catholicis piis ac deuotis operibus, praeter suos conciues adeo enitebant: vt ipsorum domus aduentantium esset iuge hospitium: eorúmque facultates cunctae, pauperum vsibus forent ascriptae. Beneuenutae porro in Deum feruor mirus extitit: quę à beato Petro Caelestino; qui tunc temporis florebat, edocta: quot annis tres quadragenas, atque singularum hebdomadarum quartam sextámque ferias, sola panis & aquae epulatione contenta, ieiunabat, horas canonicas Sacerdotali more quotidie recitans, praeter

[1] *Thomasius Pater S. Roberti, & Beneuenuta mater.*

binam Psalterij Dauidici lectionem, quam deuotissimè atque religiosissime à Dominica qualibet in Dominicam, sine vlla intercapedine absoluebat. Quibus studiis dum mulier assidua esset: contigit ipsam vterum gestare, partusque Roberti, cuius vitam pertractamus, vicinam effici: Ante cuius ortum, genitrici visum: Sphæram quamdam se è vulua emittere, quæ totum orbem cingeret, atque ambiret. Quæ res absque dubio, fœtus sui magnitudinem, in omníque sanctitate excellentiam portendit. Nato itaque Roberto, sensim piorum parentum vestigiis insistere illum cuncti liquido aduertêre: ita vt eximiam vsque ad ætatis suæ annum quintumdecimum innocentiam, ac morum puritatem, præ se ferret. Assidua animi contentione, cócupiscentiæ iuuenilis fræna cohibens, ac strenuè ad virtutis arcem anhelans. Posteaquam vero Clericus effectus, ac aliquali literarum notitia tinctus, ministerium iuge ac penè continuum, Ecclesiæ oppidi Salensis exhibuit: mente pertractans Euangeliorum sacrorum, aliarumue diuinarum lectionum sensa, quibus vti incentiuis ad perfectiora prouehi posset, ac minimè nuda ieiunáque rerum sacrarum, aut plerique, contentus theoria, etiam intellecta ad praxim deduxit. Quadam namque die, dum quispiam furoris œstro percitus, porcum sororis ephœbi adhuc Roberti, in agro aliena olera depascentē repertum, trucidasset: fœmineo illa dolore stimulata, occisum suem arripiens, ante interfectoris fores proiecit, qui ob id efferatus magis, mulieris in faciem validè illum illisit, ob quam rem, ipsa ad fratrem suum Robertum querelam detulit. Qui lenibus verbis ipsius iram sedans, Agam, inquit, soror, quod è re videro: dabóque operam, vt ipsa placeris.

Adueniente itaque Dominica sequēte, dū de more Robertus sacris ministraret: accepto a Sacerdote pacis osculo, ante omnes, viro qui sororem iniuria affecerat: ipse pacis amator, primus osculum detulit, & leniter obtulit: manifestè indicans, *quod ab infantia sua, creuerat secum miseratio.* Et quo[illegible] veri a[illegible]is sectabatur vestigia: quæ inimicos diligi cósulit: non odiri.

Iob. 31. 18.

Ipso

Ipſo tempore audita cælebri fama arctiſſimæ vitæ, quam beatus ducebat Petrus Cæleſtinus : nec non comperto ipſius virtutum , grauitatis morum , ac religionis ab ſeo inſtitutæ, obſeruantiæ ſplendore, ipſum degentem apud montem Orphontis, ſupplex Robertus adiit: eíque facta peccatorum ſuorum confeſſione, atque ab eo conſecuta abſolutione , ſuæ mentis arcanum , quo mundo nuntium remittere ſtatuerat, detexit. Cui vir ſanctus , conſuluit alicuius ab Eccleſia approbati ordinis , habitum aſſumere. Ad quem
" Robertus adoleſcens, ſpiritu feruens infit. Proculdu-
" bio Pater, veſtræ religionis me ſacer veſtitus adornabit. Exínque domum repetens, tam excelſa morum venuſtate atque grauitate reſplendebat: vt cuncti præ
" admiratione ſtupentes , dicerent. Verè hic Adole-
" ſcens, ſuo tempore ſanctus erit : húncque ſanctitatis titulo , Sanctucium patrio idiomatæ vocitarent : quo nomine ſemper in poſterum, illum Diuinus Pater Cœleſtinus nuncupauit. Elapſis igitur aliquot diebus, dum matri conuiueret : ſtantémque eam in thalamo ac ſolam optimè ſciret : miratus eſt eam cum alia aliqua perſona colloquentem, audire. Quam dein reuerenter interrogans, ad ipſam dixit. Cum quo ô mater
" antea loquebaris? At illa. Cum beata, ô fili, Virgine
" Maria. Quo verbo, mirum in modum Optimus ado-
" leſcens ad pietatem ſuccenſus fuit.

Robertus ordini Cæleſtinorum aſcribitur ; in quo duram vitam exigit : ſanctúmque Petrum ad Cœlos euntem reſpicit.

CAPVT II.

Decurſis vero domi pueritiæ annis , cum iam ſibi ſuccreſcere à carne & mundo bella perſentiſceret, ſtatuit ſarcinam omnium rerum à ſe excutere, vt Chriſtum liber aſſequeretur : ob idque diuenditis relictiſue cunctis propriis facultatibus, ad beatiſſimum Petrum Cæleſtinum aduolauit : à quo habitum Cæleſtini Ordinis conſequutus, ipſius mores ſibi veluti

speculum constituit: ad cuius intuitum, suam ipse vitam componeret. Ab initio suæ conuersionis (dictu mirabile, & penè viribus humanis importabile) nusquã vitæ assumptæ rigorem, sanus vel infirmus soluit atque remisit: qui adeo seuerus fuit, vt vix alicuius sancti abstinentiam eum aut adæquasse vel saltem preteruolasse compertum sit. Etenim exiguo pane, penéque ponderis vnciarum octo, atque haustu modicæ aquæ, vitam cotidie sustentabat: quam panis aquæve mensuram, ipse a Christo didicit. Siquidem dum quadam die sub serotinis horis, orationi strenuè incumberet, paulo post monastici habitus assumptionem: ectasi non somno perfusus, vidit ipsum omnium saluatorem, cum suis discipulis ad mensam recumbentem, atque eorum cuilibet panem circiter octo vnciarum præbentem, quo comesto, potum ipsis Redemptor propinabat aquæ: in ea quam sibi præfixerat Robertus quãtitate. Quod is sagaciter expēdens, hanc mensuram, intellexit naturæ necessitati, sufficientem forè. Ac licet aliquando cum fratribus mensæ communi accumberet: nullo tamen postea pacto, indictam sibi victus mensuram præteriuit. Sed & meliora semper æmulatus charismata, morum grauitate, mentis charitate, prompta obedientia, atque sedulis obsequiis, silentij strenua custodia, necnon orationis assiduitate ita resplenduit: vt in sui amorem beatum Petrum Cælestinum, tàm vehementer pelliceret: quod eum sibi contubernalem, toto quinquennio asciuerit: donec ad apicem pastoralis honoris assumptus, clanculum à cellula cum eo diffugere conaretur. Verum adhibitis custodiis, fugæque vtrísque præclusa via: Ipse Sanctus Petrus, præter propositum, electioni suæ moram gerere compulsus, à Roberto solerter perquisiuit, num dignitatis oblatæ, sodalis vellet esse, ac particeps. A quo Robertus effusis lachrymis atque obsecrationibus obtinuit: Cellæ potius sancti viri fieri successor & solitudinis hęres, quam dignitatis commilito. Inque hunc modum remanens in patris cella deuotus filius, disciplinam sui Doctoris eximius seruabat discipulus: ieiuniis atque orationibus iugiter

operam,

operam, prout a sanctissimo didicerat magistro fortiter nauans; vsque ad tempus quo Papatui cessit: atque ad Christum moriens perrexit Cælestinus. Etenim ea ipsa hora qua carnis deposuit exuuias: Fratri Roberto oranti atque ectasim patienti, cucullo indutus candidissimo, stoláque immortalitatis redimitus, vultu sereno apparuit: ipsum amplexu osculóque suauiter
„ demulcens. Quem Robertus ita affatus est. Ergone vi-
„ sum est Pontifici, te ad has oras, Pater, vinculis solu-
„ tum mittere? Cui Petrus mitti respondit alloquio: id
„ ex Regis præcepto actum fuisse. Et Robertus, iam ve-
„ rò Pater quò abire fert animus? Et Petrus. Fili Carissi-
„ me quandoquidem Regi id visum est: me decet in-
„ gentem conscendere montem. Sequar te ait Rober-
„ tus, ô Reuerendissime Pater, nec à te diuelli patiar.
„ Non iam, infit Petrus, non iam: at postquam merita
„ nactus fueris ampliora. Quo igitur gradum figam,
„ respondit Robertus? hîc in Cella remane, quiesce, stá-
„ que in pace ô fili, dixit Cælestinus. Túncque ad se
„ reuersus Robertus, vidit soluto cellæ laqueario, tectóque disrupto: ipsum Patrem sanctissimum cælos conscendere, & quarto ab hinc die, didicit eumdem Patrem, debitum soluisse naturæ.

Vitæ S.Roberti ratio, ac ipsius in imitanda Christi passione, peruigil studium.

CAPVT III.

Consuetum erat licet huic beato Roberto, assiduè intueri Deum, aliquâ lo tamen altero conspiciebat in proximum. Nam scalâ virtutum, ascensus est contemplatione ad Creatorem; descensus vero compassione ad creaturam. Ergo dum beatus Robertus moram gereret in cœnobio sancti [1] Georgij de Rocha Mauritij vel Morici: cellam inibi sibi constituit, in qua soli Deo vacans, per duodecim annos se conclusit, nusquam egrediens; præterquam dum inuitus, de triennio in triennium, necessariò ad publica ordinis comitia, quæ capitulum generale vocant, propeTT 5 rarer.

[1] Monasterium Rocca Morici.

raret. In dicta igitur cellula, exercitationi spiritali deditus, clam ad carnem, cilicio pilis equorum nodosis contexto, induebatur: lectíque loco, ei humus nuda erat: vel ad summas delicias, remissionis gratia, rarò ad tabulam cum ligneo puluinari, ossa potiùs collidebat, quàm recubabat. Sex quadragenas, omni prorsus humano carens alloquio quötannis ieiunabat: ita vt ministro præciperet, in initio cuiusque quadragenæ, ad se nullo prorsus edito sermone, amphoram aquæ quæ viginti prætaxatas caperet mensuras deferre: atque viginti aliis diebus elapsis, multo silentio & taciturnitate, alteram. Vicibus quingentis, intra diem quemlibet naturalem, absque intermissione relaxatione ve, genuflexus Deum Creatorem omnium adorabat. Quauísque nocte media, excusso somno, persolutum Ecclesiasticas preces adibat: quibus decursis, ad primam vsque diei horam, qua sacrum in fratrum cœtu audiebat: proprias offerens Deo orationes, insomnis cotidiè durabat. Póstque Missam auditam, ad horam vsque tertiam psalterium relegens, vt tertia aduenerat: explicatis sacra exemologesi Presbytero noxis, is ipse sacrum agebat: quo perfecto, iterum psalterium recantabat; donec comestionis consueta nona adesset hora. A prandio verò, aut scribebat: aut exercitio meliori se addicebat: vsque ad vesperarum tempus. Vesperis vero Deo persolutis, totum se orationi & profundæ vsque ad altam noctem meditationi immergebat: quoúsque fatigatum corpusculum somno pressum, in terram difflueret. Quod tamen corpusculum, septies cotidie asperrima atterebat disciplina.

Æstuabat vir ille sanctus, mortem pro Christo perpeti: verum cum iusta ad id causa, minimè ipsi arrideret: vt potè cui ex suorum Maiorum obedientia, nefas erat partes adire infidelium: nullave occurrebat patiendi in Italia Martyrij conueniens & æqua ratio: solers tamen, inuenit viam, qua dolores Christi in sua ipsius carne perferret. Egressus námque vna dierum cum socio, ad expascendum meditationibus animum, dum per quoddam cœnobio cõtiguum nemus obambularet:

bularet: vidit fortuitò, arborem in Crucis modum penè bifurcam. Ipsa visa atque notata, gaudio gestiens & exiliens, tacitus abcessit: nihil omnino sodali communicans suo. Atque altissimo noctis silentio exurgens, siluam petiit: arborem succidit, & propriis ad cœnobium detulit humeris. Hanc dum deferret, humani generis hostis, canis nigerrimi obtectus specie illi obuius, morsu & procacitate in eum insiliuit: horrendo latratu ipsum territare nisus, molestiisque & dura contentione, ab arboris delatione ferè compescuit. Verum Robertus fide armatus, iam iam hostem adesse cogitans, signóque sanctæ Crucis se communiens, fantasma hoc in auras euanescere fecit: atque arborem detulit, inque cella defixit, positis ex vtraque brachiorum parte cordularum nodis, quibus brachia immitteret: dum in arbore Crucifixi instar se suspenderet. Ipsam ergo arborē omni die indubiè ascendens, tamdiu deiecto & demisso corpore toto, in ea pendebat, brachiis intra funes immissis, quamdiu, *Pater noster*, decies recitaret. At ita tractim moroséque, vt in vno quoque, alter decem persoluere quiret, vnde centies orationis Dominicæ spatium adimplens, instar Crucifixi pendebat in arbore. Quantus vero fuerit iste cruciatus, maximè cum nihil pedibus suppositum haberet: quiuis sapiens apud se pertractet. Prçterquam namque, quod in tàm horrendo supplicio se ipsum Deo mactabat integrum: in tantum vt non guttas, sed vndas eius oculi emitterent, imo profunderēt lachrymarū: omnia eius membra ita sudore diffluebant: vt riuos diceres aquarum, sed & tantis diuinis consolationibus perfundebatur: vt miraculo diuino in corpore sustentatus, ægrè animam propriam, ne emigraret detinere posset. Quàm vero grata, quámque accepta fuerit Christo Domino, eiusmodi ipsius passionis imitatio; mox post eam patrata, quæ iam explicabimus, indicant miracula.

* *
*

Miracu

Miracula multa, B. Robertus patrat: mortem suam sciat, ac Christo familiariter colloquitur.

CAPVT IIII.

QVidam Cælestinorum Monachus Angelus nomine, cum beato Roberto apud Cœnobium Rocchæ Morici habitans, fistulam grauem in manu gerebat: cuius curationem cuncti desperarent medici. Verum, beatus Robertus manum ægroti Crucis signo consignans, mox ipsam ex integro sanitati restituit. Quidam alius Cælestino ordini adscriptus, leprosus effectus est: adeo vt omnis circa eum medicorum langueret efficacia: ob quod, Generalis Cælestinorum Abbas, eidem cellulam separatam, famulumque qui ei inseruiret, ad aliorum euitandum scandalum adsignauit. Hunc beatus Robertus crebrò visitans, ipsius vlcera purgabat: pus eorum atque saniem educebat, & pressabat: propriáque lingua lingebat: eius intuitu qui nostri amore vt leprosus est effectus: in tàm horribiles plagas oscula defigens. Accidit vero, vt ardore charitatis accensus, solito amplius pro eo quadam die feruidas preces emitteret ad Deum beatus Robertus: móxque ab oratione, leprosi vulneribus Crucis signum indidit: eúmque, nulla mora, integræ & perfectæ sanitati restituit. Alter nomine Petrus, ex illorum classe quos Oblatos Cælestina consuetudo vocitat: absque præuia confessione, repentina ægritudinis molestia oppressus, diem clausit extremum. Quo defuncto, eo quod loco oriundus hoc in quo decessit minimè erat: Fratres, eius propinquos atque affines asciuerunt: vt si vellent aduenirent, priusquam humo tegeretur. Insepultus ergo, dum illi aduentarent, à noctis medio, ad horam vsque refectionis sequentis diei iacuit. Verum moras in veniendo nectentibus propinquis, dum prandij adforet hora: Fratres mensæ accumbere beatus præcepit Robertus: remansit vero ipsemet ad cadauer de more seruandum, cum duobus fratribus; circa illud, psalmos pœnitentiales ac orationes alias Domino

perlol

perfolu... Interea autem, ipsi venit in mentem, horroris damnationis defuncti recordatio: cui compatiens; lachrymas & preces pro eo fudit ad Deum efficacissimas, ac super eum postmodum st..., ita defunctum cœpit compellare. Vis fili Petre, pœnitentiam accipere salutarem? Qui illicò respondens, dixit. Volo Pater atque continuo, qui mortuus fuerat resedit: loqui incipiens, ac de suis delictis integram ipsi confessionem agens. Qua peracta, absolutione ab eo consecuta, simúlque benedictione, post diuturnum longúmque colloquium, ipse Petrus se iterum in sarcophagum reclinans, obdormiuit in pace. Quantumuis vero vir beatus, Deo in agendis rebus deseruiret: eleemosynarum studiosus, ac de monasteriorum sibi commissorum ordinatione, atque dispositione sollicitus, Martham feruenter imitatus: statuta nihilominus sibi præfixerat tempora, quibus meditationi atque orationi incumberet, ad Christi pedes residens cum Maria; in quibus, sæpissimè tanto ipsius anima iubilo perfundebatur: vt iam æternæ dulcedinis nectare, Robertus potatus videretur. Verum, eo quod locus in quo vir sanctus degebat, incolarum vicinia nimia afflueret: ingens turba, ex animi deuotione ad eum confluens, miruin in modum, ipsius sacras meditationes interturbabat. Cuius rei gratia, diuinum præsidium sedulò efflagitauit: cuiúsque beneficio, adeo auditu inter orandum meditandumve orbatus fuit: vt si omnis clangor tubarum, sonitusvę campanarum orbis vniuersi, ad cellæ ipsius ianuā applicitus adforet: nulla ratione in eius aures penetrare potuisset: præter quod, ita à sensibus alienari tunc consueuerat: vt non vocatus, tactusve, sed maximis ictibus impulsus, vix ad se rediret: quamuis ab orationis vel meditationis solutus officio, nullus eo audiendi perspicacia viuacior esset.

Quàm affluenter porro atque exuberanter, diuinis solatiis afficiebatur, vel ex hoc illo coniici datur, quod cum semel ad eum ipsius minister aduenetaret, numquid ei deesset exploraturus: longo admodum temporis spatio, sustinuit eum cum aliquo alio intra cellæ an

læ anguſtias colloquêtem. Qui demirans, quanam ratione, præter conſuetudinem colloquium protraheret: eo tandem finito, ad ipſum poſt petitam acceptámque facultatem irrupit, atque neminẽ reperiens, ab eo, territus, ſumma demiſſione, maiorique inſtantia perquirebat: Cùm quo pri⁹ longos ſermones duxiſſet. Ad quem ille oculis ſerenis, vultúſque ſolita venuſtate & gratia affabilis, inſit. Loquebar fili, cum noſtro omniúmque Seruatore Ieſu Chriſto. At miniſter, " Quo Pater in loco, ſacrati ipſius pedes reſederunt? " In iſto, ait ſanctus, digito locum ſignans. Ex quo ad " quantæ perfectionis culmen euectus fuerit, facilè vi- " deri poteſt.

Hoſpitales domos ſeptem, quatuordecímque cœnobia ædificat.

CAPVT V.

FLamma igitur charitatis in eo vires augeſcens, cor eius ita igniuit: vt iam talentum ſibi à Deo creditum, proximis communicare inſtitueret: luménque ſuum cunctis in domo Dei habitantibus exponere decerneret. Ad examen quippe tremendi Iudicis, ſciens miſericordiæ opera neglectui habita, ſeuerè eſſe diſcutienda: ea proximis, vt ſpiritualiter, ita & corporaliter impendere decreuit. Obſtabat interea, cœnobiticum vitæ inſtitutum quod profitebatur, nec humana ratione inueniebat, quomodo obedientiæ vinculis adſtrictus, atque paupertatis onere preſſus: corpoream opem proximis præſtare quiret. At ad Deum fidenter conuertitur, rogat vt quod infirmitas nequibat humana, bonitas & clementia ſuppleret Diuina. Nocte itaque quadam, dum inſtantius Dominum precibus ſuper huiuſmodi animi ſui propoſito fatigaret. En ectaſim patienti Roberto, Chriſtus ipſe affuit; qui ad ſe comitantes verſus, ait. An iſte » ſeruus meus, negligens eſt & piger, qui quingentis » vicibus, poplitibus flexis, omni die me humillimè ſa- » lutat? Quem intuens frater Robertus, & optimè »
agno

agnoscens, ante eum in terram corruens, se demissè
prostrauit: eúmque adorans, reuerenti voce respon-
« dit. Ego ipse sum mi Domine. Cui Christus. Ascende
« in montem fili, tibíque frumentum & oleum dabo: ac
« pro te Christum Iesum rogabo. Ad quod dictum fra-
« ter Robertus subintulit. Tu es Christus, quomodo er-
« go pro me Chrístum rogabis? Quibus dictis, conti-
« nuò ad se reuersus, incredibili exultans lætitia, petita & obtenta à Generali Abbate ordinis Cælestinorum venia, cum duobus sociis, ad locum sancti Petri Apostoli de [1] Monteplano demigrauit. Quo in loco, tantam ipsi rerum copiam Deus administrauit, vt non solum multis secum Deo seruientibus fratribus, quin etiam cunctis in circuitu patriam inhabitantibus, profusa adiutorij porrigeret solatia. Cœpit igitur exercendæ charitatis causa, sancta plurima extruere loca, Fratrum religiosorum multitudinem ampliare, atque hospitales domos instituere. Nã quatuordecim monasteria, à fundamẽtis erexit: Xenodochiáque septem ad integrum perduxit: in quibus posset, vtraque misericordiæ opere adimplere officia. In quorum erectione, atque eleemosinarum profusione, & si pusillis atque infirmis aliquibus, minimè defuerit, non data, verum assumpta scandali occasione: adstitit tamen famulo suo Christus ipse, portentis ingentibus æquã iustámque causam ita strenuè propugnans: vt requiescere in beato Roberto duplicem Heliæ spiritum, cordati quiuis fateri compellerentur. Vt vero aliqua de multis explicem. Dum fabricæ vir Dei assiduè instaret: certatímque fidelis populus largitione bonorum, ipsius animum subleuaret: vt potè qui probè nouerat, nihil eum suis vsibus reseruare, sed liberali manu omnia in pauperum cibos & vestem profundere: adfuit quidam, se mendicum simulans. Exuerat quippe clam nouam qua induebatur tunicam, atque eam inter fruteta ac ruborum vepres absconderat. Igitur cœnobij ianuam pulsat: aperientíque ostiario, se cum viro Dei colloqui, (qui tum temporis in cella spiritali otio prefruebatur,) vehementer cupere indicat. Vocatus vir Dei adest: quid nam ab eo vellit

[1] *Monasteriũ S. Petri de Monteplano.*

eo vellit vir ille, sciscitatur. Volo inquit, vt Dei amore, solita charitate mihi vt intueris nudo, vestimentum impertiaris. Spiritu autem, interius mentem Roberti patris illustrante Diuino. Sta hic inquit amice, confestim námque, pro viribus tibi subsidium impendam. Stetit ille, sanctus vero ad locum secretò pergens, in quo tunicam simulatus mendicus occultauerat, ipsam capit, homini expectanti porrigit: qua se vir protinus vestiens, vt ipsam ac si pro se confecta fuisset, sibi optimè conuenientem vidit: miratus, incipit attentius eam spectare, suámque vt esse aduertit: tanto rubore suffusus fuit, vt mox in effusam fugam se coniiciens, adeo pedes discuteret: ac si a pluribus perniciter insectaretur. Alio itidem tempore, quo beatus Robertus ædificio Basilicæ Monasterij [a] sanctæ Crucis insisteret: Architectósque, vt fornicem absolu..ent., sedulò adhortaretur: quidam præcipuus operarum Gualterius vocabulo, ab apice summi tecti, in aceruum accutissimorum atque durissimorum, quales humus istac gignit lapidum, decidit: atque subito collisus, loquelam, & anhelitus respirationem pœnitus amisit. Quo viro Dei nunciato, continuò agili cursu ad locum perrexit: & collisum amplexans, ac de terra erigens, ait. Noli timere fili, iam enim liberatus es. Mirabile dictu. Subitò absque mora & collisione vlla, qui defunctus reputabatur se eleuans, iteratò ad opus conuolauit.

a Monasterii S. Crucis.

Hoc in eodem loco, dum ob Monasterij fabricam sub quodam ingenti saxo effoderetur arena: & illud saxum ex omni iam parte excauatum subterfodientibus imminentem de proximo ruinam minaretur: staret tamen firmiter, Diaboli vt creditur arte fraudéque, ad cuiuspiam interitum, Diuinitus vir Dei Robertus periculum præsensit, atque præuertit. Etenim, vna dierum subitò Missa peracta, quodam fratre nomine Antonio comitatus, velocissimè ad saxum concurrit. Ante quod cum appulisset. Viden ne. ait aliquid supra lapidem? Antonius respondit, nihil equidem. En huic insidet Diabolus. Inclamansque operam, qui subtus arenam effodiebat: festinus ...
loxque

loxque inquit abscede fili. Erupit homo, & cófestim, lapidem signo Crucis. In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti consignans, saxum nullo humano adhibito impulsu corruit.

Beati Roberti maxima miracula.

CAPVT VI.

SVb eadem tempestate. Idem beatus Robertus, stationem sibi aliquanto tempore, apud locum sanctæ Mariæ de Lamia, ad pietatis exercenda opera constituit. Vbi dum lapicidæ, ad limen Basilicæ exornandum, ingens saxum exciderent: iámque media parte, a rupe euulsissent, lassi substitêre. Interea accidit, vt beatus Robertus celebrata Missa, baculo præ corporis debilitate subnixus, ad eos inuisendos properaret. Cum subitò, saxum illud ingens, ac si viri desiderio annuere percuperet, à loco se abripiens, in præceps desiliit: terribilibus desultibus, ima viæ qua vir Dei ascendebat, expetens. Animaduerso Robertus periculo, fugæ presidium capessit. At Deus ipse, vt seruum suum doceret, spem in diuino collare præsidio, ipsius fugientis pedem, acutissima pungi spina permisit: cuius ictus dolore, in terram corruit. Lapis vero subito longè à sancto in decliui substitit, ac si in terram profundius defigeretur. Substitit inquam, super propriam longitudinem, quem multorum quantumuis ingentes vires, minime sistere quiuissent, At dum se vir sanctus erexisset, inque auium locum se paululum subduxisset: continuò, per se saxum cursum repetiuit: donec in ima dilaberetur.

Cum quadam etiam vice, inter pauperculos fratres, beatus Robertus, Deo apud Cœnobium sanctæ Crucis famularetur: Contigit accumbentibus ad mensam fratribus, panem deficere. Cuius ob defectum, Cœnobitæ in murmura resoluti, vir Deo fidens, ad illos conuersus, placido & tranquillo vt esse solebat vultu, dixit. Iactate amici cor vestrum in Domino, cum eóque voluntariam inopiam sectamini:

ſtatim námque, vobis compatiens, ipſe neceſſaria „ quæque larga manu ſuppeditabit. Dixit. Et vix finem „ verbis impoſuerat. Cum ecce homo facie rutilans, triclinium intrat,pulcherrimos recentéſque panes pro edentium numero,ſingulis ſingulos,hilariter & iucunde porrigit. Poſt hæc, cum vir beatus ingentem fratrum multitudinem adunaſſet, quos optimis moribus inſtituebat: aſinóque inſidens, viſitatum eos, qui apud Guiloniſium ſedem fixerant, vt aſſolet, pergeret: ſudúmque ac rutilum cœlum, & nullo nubis velamine obtectum, cuncti intuerentur: ad ſodales verſus ait. Iſta die, choruſcationes, nimbi, grandines, tempeſtates ac tonitrua, nos opidò inuadent fratres. Benedictus vero Deus, qui per Archangelum ſuum Gabrielem, noſtra tuebitur corpora: illæſoſque nos omnes faciet euadere diſcrimen. Vix verba finierat,& ex templo ab Aquilone, à quo gelu oriri expandíque ſolet: nubecula paruula aſſurgere cœpit, quæ ſenſim excreſcens, cœlum vniuerſum obuoluit: dein tonitrua inſonant, emicant fulgetra, aquáque grandini horrido mixta, effluit copioſa. Quæ videns Robertus, exiliit aſino: fratres adhortans, Oremus ait dilecti. Ac mox, „ cum ipſis in terram ſe proſternens, manibus ad ſydera erectis valida, & acuta in cœlum precum emittebat iacula. Perſeuerantéque eo in preces, reſiliit grando, retroceſſit nubes, viam qua venerat iterum carpens. Stupendúmque:quód cum in circuitu,grando & aquę colluuies, cuncta operuiſſet: ſolum illud exiguum quo cum fratribus ad orandum vir Dei procubuerat, in pluuium atque ſiccum remanſit. Quo peracto, fratribus ait. Iam in pace pergamus Progredientibus vero illis, tantam támque denſam grãdinis molem repererunt: quod inſtar niuis eam calcantes, talis eorum ſupereffluebat.

Contigit quandoque virum Dei ad Aquilam, cum quibuſdam fratribus, ob neceſſaria quædam ordinis negotia proficiſci: inter eundum vero, hominem contra legem in boue & aſino arantem, conſpexit. Quem „ aduocans ait. Cur ô homo, iniuriam aſino facis, illum „ æquans boui, cum in arando ſimilem haud poſſit per-

Deut. 22. 10.

« peti laborem? Cui dum responderet homo, quod pau-
« perie coactus id ageret. Vir sanctus intulit. Quantum
« pro emendo boue altero, vt cum duobus ares, est ne-
cessarium? Cui ille, Augustale vnum, Domne mi, suffi-
ceret. Illicò vir benign⁹, socio qui à fidelibus oblatos,
in ipsorum vsum pauperúmque subleuationem, num-
mos gestabat, imperauit, vt homini Augustale iubens
tribueret. Quod & peregit: sed tamen tacito intra se
« murmure, factum carpebat beati Roberti. Cuius co-
« gitationi, vir diuinus, in hunc modum palam respon-
« dit: Ne oro frater dolore afficiaris: nam magis paupe-
« rum quàm nostri causa, fideles nobis pecunias ero-
« gant: neue timore vexeris. Diues quippe Deus est,
qui nostros scit vúltque supplere defectus, ac citò
tuum pecuniis replebit marsupium. Quibus dictis
iter accelerantes, eminus ad se quosdam mercatores
accedere viderunt. Quorum aspectum vir beatus ef-
fugiens, ne suo itineri moras necterent, paulo à via se
subduxit. Pergentes ergo & obuiós quosque de fratre
Roberto sciscitantes, necnon cunctos viæ contiguos,
audierunt, quod in via cum sociis, ipsum debuerant
reperiisse. Nouissimè vero repertis duobus Ordinis
Magellensis, hoc est Cœlestini, Monachis, ipsisque de
« beato Roberto perquisitis, audierunt. Hic quem quæ-
« ritis, modico interuallo vos præcedit. Igitur gradum
vertunt, & festinis passibus Dei virum insequuntur &
assequuntur, atque clàm cunctos, cum eo de suis exces-
sibus agentes, accepta salutari pœnitentia, post longa
de Deo rebúsque salutaribus colloquia, maximam
nummorum quantitatem elargiunt; atque ita sancto
« valedicunt. Ad quæ, vir Dei fratri ait: Diuinam fra-
« ter agnosce largitatem, nec in opere pietatis, manum
Dei contrahas vsquam. Robertus beatus aliquando
Theatinos fines incolebat, videbátque fidelium maxi-
mam multitudinem ad memoriã beatissimi Michaë-
« lis [1] apud Garganum montem, peregrinationis ardore,
concursantem: at eum tædebat loci sterilitatis, quæ
« vix tenuem victum, atque exilem alimoniam, aduen-
tantibus ex omnibus orbis Christiani regionibus,
submittebat. Mente igitur anxius, ac de iis sollicitus,

[1] *Mons Garganus à fidelibus frequentatus.*

quorum ob amorem suus Christus mortem oppetiuerat: in Dei, beatæ virginis Mariæ, nec non Michaelis Archangeli honorem, atque peregrinantium commodum, domum hospitalem in itinere ad Garganum figere constituit. Cuius pium studium, ingentibus miraculis, Deus ipse comprobauit. Si quidem cum se in preces dedisset, vt de cœlo auxilium ad effectum sui propositi obtineret: baculo locum atque ambitum Xenodochij, accitis latomis fabrísque ligneariis designauit. Iussítque Architectis vt terram ad locanda fundamenta, statim effoderent, atque egererent: fodientésque operarij pulcherrimum limpidissimum ac perpolitum lapidem prægrandem & latum, reperetunt, ad mensam altaris collocandam: altiúsque ligonibus terram proscindentes, alterum inueniunt adeò longum, vt limina præclara Ecclesiæ, per se magnificè admodum efficere posset, cuius intuitus, vsque ad nostram ætatem, merita beati Roberti contestatur. Perfecta itaque ecclesia, lampas vitrea in ea dependens oleo plena & flammis choruscans, ab alto in pauimentum coram viro Dei, plærisque aliis adstantibus, decidit: quæ nec confracta fuit, nec oleum effudit, luménque perdidit. Hopitalis hæc domus in montis dorso seu accliui est constructa, ob quam causam, initio aquis omnino carebat: quod fratres cunctos hospitij eis Præpositum, mœrore graui conficiebat. Adunati itaque omnes, ad virum Dei veniunt, necessitatem quam patiuntur explicant, dicentes. Quid pater nobis " agendum, qui aqua caremus? Quibus ille, Ne fratres " spei anchoram erga Deum abiiciatis, potest nostræ ip- " se mederi siccitati, Abeunt cuncti. Vir verò Dei elapsis paucis diebus, ambulatum quasi ad iactum lapidis, ab hospitali, psalmos & hymnos cum socio canens, vadit: dumque hac illácque oculos verteret: inter oppacissimos rubos, duas petras sibi inuicem cohærentes aduertit, & continuò Præposito Xenodo- " chij adesse iusso, spinarum inquit succide densitatem, " tolléque lapides: præsto etenim est, qui nobis opem " ferat, fecit quod iussus fuerat, & elegantem puteum reperit. Quod cùm viro Dei indicasset, auferat ait ille

terram

ferram, quæ longo temporum vsu, in puteum defluxit. Abstulit, atq; etiam profundius fodit, nullum interea, vel tenuè, aquæ deprehendens vestigium. Qua de causa ad virum Dei iteratò aduenicns ipse & cum eo
" alij operæ, dixerunt. Casso profecto pater atterimur
" labore. Tunc Robertus manus ad cœlum tendens, & se intra se colligens, ardenter Deum deprecabatur: vt de rupe aquam educeret, qui olim Moisis serui sui ministerio, sitientem populum potauerat. Et ecce medio Iulio mense, quo in his oris torrente sydere, cuncta exsiccātur irriguo: aqua clarissima tam copiosè erupit è puteo, quod ab imo vsque ad summum, cubitorum quindecim mensuram exsuperabat. Regressus vir Dei ad cœnobium sanctæ Crucis, aliquando in ecclesia diuinis intentus vacabat, quorum dulcedo in corpus etiam eius redundans, paulatim cœpit in ectasim fieri, atque cernētibus cunctis, plus cubito à terra in aerem ferri: quo statu diu constitit. Donec illum intuens, ipsius discipulus, apprehensum eum incautè commouit, atque excussit, dicens: Quid hoc est Pater? At illico ad se reuersus Robertus, discipulum leniter obiurgas, malè inquit egisti fili mi, nam mente dulcissime in
" Deum iam ferebar. Post hæc ad sancti Ioannis de
" Monteplano monasterium pergens, quadragesimam maiorem arctissimo silentio ibi excolebat: ac cotidie profunda nocte soluto completorio, quadragies Dominicam orationem in laudem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, maxima cordis effusione orabat. Orante igitur eo, & Trinitatem Beatissimam salutante, cogitatio se eius menti ingessit: quomodo Deo in æterna patria adsistentes, Diuina perfruantur visione, quidue agant, Deum dum ita vident ac contemplantur. Et ecce absque interuallo extra se raptus, & in ectasi positus, alta & sonora admodum voce, cœpit *Kyrie eleyson decantare*, atque alternando *Sanctus sanctus*, *modulari*. Quo clamore excitati fratres, mox irruunt, quos nec ipse aduertit, ac si iam corpore exemptus esset: Oculis tamen appertis, totam cellam quasi fornacem flammis lucidissimis illustratam videbat, intráque illud ineffabile lumen, Christum Cruci affixum

contemplabatur: viſceribus præ compaſſionis affectu omnino reſolutis. In quem viſus aciem immobiliter defixit, quouſque diuina illa & mirabilis viſio abceſſit, ac tunc primùm ad ſe rediens, à fratribus ſuas exploratas eſſe, atque perluſtratas delitias, vehementer erubuit.

Beatus Robertus ab Epiſcopo Theatino perſecutionem ſuſtinet.

CAPVT VII.

Vitabat Robertus Beatus aliorum ſcandalum ſūma animi ſagacitate; nec tamen vt Dei ſeruus, à perſecutione externa, exemptam potuit ducere vitam. Princeps quippe tenebrarum, ipſius ſanctitatis tabeſcens liuore, grauiſſimorum erga eum odiorum, in corde Theatini Pontificis, ſuperſeminauit zizania. Cum enim non tantum è propinquis locis, verum etiam è remotis valde terrarum finibus, fidelium cateruæ ad virum Dei, eleemoſinis pro ſuorum redemptione criminum onuſti, affluerent: eo quod exploratum cunctis erat, Robertum pauperum plurimos alere, veſtireque greges, hoſpitio peregrinos excipere, nec non maximum Monachorum numerum, qui pro plebis peccatis Deo ſolerter iugia offerebant libamina, adunaſſe. Epiſcopus Theatinus reputans ipſum multas gaſas atque theſauros coaceruaſſe, iubet hunc citari, atque ad ſuam præſentiam ſiſtit: vt ſibi acceptarum à fidelibus eleemoſinarum rationem, à magno iam tempore, nempe à Viennenſi[1] Concilio redderet, Petiitque, vt Canonicam ſibi de acceptis portionem daret; maximè cum plurium teſtamentorum effectus fuiſſet executor, quod tamen à veritatis penitus tramite recedebat, teſtamentis namque nullo vnquam tempore ſe immiſcuerat. Verum Robertus, quia ſtatim accepta in pios profundebat, vti dictum eſt, vſus: nec acceptorum datorumve codicem ſcribebat: Epiſcopo morem gerere, haud potuit. Authoritatem nihilominus Epiſcopalem reuerenter

[1] *Viennenſe Concilium.*

uerenter amplectens, non vermem propriæ conſcientiæ pertimeſcens, Calicem venumdedit: cuius prætium, vexationem redempturus, Pontifici obtulit: atque cum eo de omnibus præteritis cauit. Non tamen Theatinus Pontifex iram remiſit, at in cunctis, impulſione Clericorum, quibus videbatur, fidelium erga virum Dei ſtudium, eſſe ipſorum detrimentum: Robertum, cùm verbis, tùm operibus, grauiſſimis afficiebat moleſtiis. Quia vero ſcriptum eſt, iræ a iuſtis locum dari debere, exemplum Patris Benedicti æmulans Robertus, à Monaſterio ſanctæ Crucis, ſeceſſit ad locum ſanctæ Mariæ de Lamia, quem ipſe à fundamentis erexerat. Nec tamen ipſius abſentia, Epiſcopi animum mitigauit. Cum enim in mandatis habuiſſet à [2] Ioanne Romano pontifice, vt contra fratricellos iudiciũ inſtitueret, præmiſſa tamen monitione, quam in Cleri Cœnobitarúmque cœtu, publicaret: hanc anſam vexandi Robertum arripuit: eum iteratò acciri, perquiri: & ad ſuum tribunal adduci, præcipiens. Vir vero Domini, vt ei Pontificis Theatini edictum innotuit: cum lecto decumberet languore perculſus, ſocium ad eum direxit. adde, quod perpendebat ſe Antiſtiti inuiſum forè, & ingratũ. Gauiſus ergo Pontifex Robertum non adfuiſſe, atque hac occaſione malitiam ſuam explere pergens: Romani Pontificis abutens authoritate, in exemptum, ſententiam excommunicationis promulgauit. Quo comperto, Robertus intimo dolore affectus fuit: tùm quia claues Eccleſiæ ſiue iure ſiue iniuria prolatas, vti conſentaneum erat, ſuſpiciebat ac reuerebatur: tùm quia cum tempus eſſet quadrageſimæ, præter ſolitum in adeundo Epiſcopo, oportebat, ipſius ſolui ſilentium. Aſſumpto tamen venerabili quodam ſui ordinis viro, Epiſcopum ſupplex adiit: abſolutionis ab eo deprecaturus beneficium. At Epiſcopus toruo eum vultu intuens, aſperáque & procaci voce laceſſans. Hipocrita

« inquit & ſimulationis nequam artifex, vt quid me[...]
« rum Clericorum exhauris eleemoſinas? Qua r[...]one
« ad peruertendum homines, tot patras præ[...]a? Quid
« nam ita ſolerter, alienas facultates expiſ[...]is? Hæc &

Rom. 12. 19.

2 Ioannes Papa xxij.

 alia

alia plurima, & dicentis grauitate, & audientis san-ctitate indigna, Episcopus protulit. Cuius furorem Robertus columbina simplicitate, affabili atque demisso vultu, necnon placida & mansueta mente, de- » liniens, in hunc modum respondit. Bene dicis Reue- » rende Præsul, ob mea enim peccata, talia multóque duriora perpeti atque audire, & antea promerui: & iam nunc promereor. Móxque se ante ipsum in ter- » ram prosternens, emendationem delictorum suorum spondebat: atque absolutionem rogabat, cum pœnitentiæ iniunctione, sibi ab Episcopo impendi. Hanc verò post plurimas preces vt obtinuit: ad Cœnobium sanctæ Mariæ de Lamia reuersus, iuxta consuetum morem, orationi insistebat, Oranti autem, apparuerunt Patres sui, quórum ipse causam agebat & sectabatur vestigia: Beati nempe Benedictus & Petrus Cõfessor, inter quos Episcopus Theatinus considebat. Ad quem aspero & irato intuitu, conuersus sanctus „ Benedictus ait: Vt quid ô Episcope, amatum nostrum „ alumnum atque sequacem, à pacis quiete & contem- „ plationis otio deiicis & deturbas, vt quid illum tàm „ pertinaciter diuexas, mala malis, & molestias molestiis, accumulando. Beatus autem Petrus Cælestinus » interea Episcopum lento ictu, tertiò in maxillam percussit, dicens ac quintò repetens. Certè Episcope, admodum præclarè te in negotio gessisti. Horrendum relatu! Compertum est manè, Episcopi os versus " partem aurium quam sanctus Petrus ferierat, adeò contortum, vt ipsius facies tota deformis effecta, timore quosque videntes non minimùm percelleret.

Iterata B. Roberti miracula describuntur.

CAPVT VIII.

CAlamum excesserat nostrum, beati viri in pauperem quemdam benigna miseratio. Nam dum in cella Patris sui Cælestini, Robertus longo ante tempore pœnitentiæ laboribus insudaret: relatum est cuidam pauperculo, ipsum eximiæ esse erga paupe-

res

res misericordiæ. Hic cum filiam suam nuptui iam idoneam, cuidam adolescenti sponsasset: at rei familiaris coarctatus angustia, minimè eius nuptias perficere valeret, fidenter virum Dei adiit: inopiam depromit, atque ab eo sibi subueniri rogat. Quantum " vero peteret, vir Dei perquisiuit. Florenus inquit au- " reus magnus, mihi pater, satis foret. Vade, ait Rober- " tus, & octaua abhinc die reuertere: nec enim iam in " promptu est florenus quem tibi erogem, discedente homine, ipsa eadem die cum vir sanctus expleta hora nona, se in orationem pro hominis paupertate prosterneret: mox è regione ante se florenum vnum fulgenti metallo radientem vidit, quem cum gratiarum actione accipiens, venienti condicta die pauperi, libentissimè tribuit. Cùm verò Robertus pro officio frequenter Fratres visitaret, verbo & exemplo deuotioni deditos, ad meliora anhelare suadebat: desides vero atque stertentes, asperius sermone verberabat. Nam & si in exortando exstaret modestus, erat tamen in corrigendo austerus. Et prudenter sibi commissi pecoris vultum agnoscens, si quandóque discipulis disciplinam infligeret, illíque eam non ita placido & lubenti reciperent animo: statim mutata corripiendi methodo, quos baculo timoris ad officium reducere nequibat: virga amoris leuiter in semitá iustitiæ deducere satagebat, ita ipsos alloquens. " Certè dilecti Fratres, forsitan discretionis limites " excessi, vos tamen estote mente tranquilla, & ve- " stros gressus solito cautius atque prudentius dirigite. " Porro tanto ad animas Christi sanguine redemptas, affectus ardore incendebatur: vt si quando videret aliquem per abrupta difluere vitiorum, profusissimos effunderet riuulos lachrymarum. Nemini vero vmquam subsidium denegauit, cuius rei fidem faciunt, miracula quæ sequuntur.

Cùm moram faceret in Castro Murroni, quidam nomine Robertus de Galterio, tantis furiis in se & alios debacchabatur: quod ad retundendam eius peruicaciam, ipsius affines duris cum vinculis coarctauerant: Ad qué, ab illius cognatis rogatus vir sanctus.

ctus, accessit. Qui fortiter à furente in maxilla percussus, ictum patientissimè tolerauit: atque super ægrotum librum precum explicans, pro eo Dominum, edito prius Crucis signo, orauit. Quo facto vir in somnum resolutus, suauiter obdormiuit: ac somno excusso, pristinæ mentis integritati est restitutus. Quædam mulier vocabulo Maria, dum ad matris latus adhuc puerula dormiret, fortuitò, lateris ac manus dextræ vsum perdidit: adeo vt annorum duodecim spatio, nihil è dextro latere potuerit operari. Illa autem jam grandior effecta, ad beatum Robertum in Cella sancti Petri de Murrone stantem, accedit, vtque pro ea Deum precaretur, quanta potuit sedulitate rogauit. Annuit vir benignus, & ad celebrandam Missam pro ægrota se comparans, absoluto sacrificio, mulier sanitatis optatæ gratiam reportauit. Alter quidam iuuenis dictus Robertus Guillelmi, iudicis Murronensis filius, à cunabulis in dextro latere rupturam patiebatur, hic post plures annos, ab auunculo suo, ad beatum Robertum deductus: cernentibus pluribus, sanus est effectus, postquam signo Crucis, locum doloris vir beatus consignauit. Quædam iuuencula nomine Margareta, Patre Nicolao de Oliuerio progenita, contracta in lecto per annos decem iacuit: ita vt absque alieno auxilio, membrorum suorum nullum moueret, aut se in alteram partem vertere posset. Hanc Pater diuinitus inspiratus, ad Cœnobium sancti Petri de Maiella, in quo vir sanctus residebat, deportauit: virísque sancti obtutibus præsentauit. At vir beatus, ad preces in genua procumbens, vt ab oratione surrexit, signo eam sanctæ Crucis signauit, dixítque. Hæc filia Dei erit, atque » statim exiliens fœmina, absque humano penitus adminiculo, stupentibus vniuersis, ambulare atque incedere cœpit.

B. Roberto Cæli ciues apparent.

CAPVT IX.

VIr Dei Robertus, aliquand apud Campobassum morabatur. Et ecce quidam Ricardus nomine,

Notarij

Notarij Bartholomei de Molisio genit*, astmatis adeo acerbam ægritudinem incurrit: vt nec anhelitum, nec verba foras emittere posset. Posteaquam vero omnis medicorum ars adhibita, morbum insanabilem ostendit: vt idcirco genitor & propinqui, mortem adolescentis iam iam adesse crederent. Pater adolescentis, Dei nutu ad virum Dei accessit: ante eum lachrymas pro filij impetranda sanitate multas fudit, precésque congeminauit. Cui compassus Robertus, ante altare se ad orandum prostrauit: atque post absolutam orationem, cum quodam libro quem tunc forte manu gerebat, Cruce infirmum signauit, guttur ipsius sua manu tangens, atque iterato Cruce consignans: qui intuentibus cunctis, confestim amissam sanitatem lætus recepit.

Eiusdem Campobassi fœmina Giburga, mensibus nouem omnium membrorum vsu destituta, in tantum vt instar lapidis iaceret immobilis, suis persuasit: vt " se ad Dei virum deferrent; antequam appellens. Ho- " mo Dei ait miserere mei, ac pro me Christum ora. " Orauit, fœminam manu Cruce signauit, eíque dixit. Confide filia, quia dimissa es ab infirmitate tua. Eam igitur postea sui ad domum reportant; quæ biduo transacto, exiliens perfectissimè, atque laudās Deum, sana effecta fuit. Quod cum ad Robertum, per fœmi- " næ Patrem delatum fuisset. Iube ait filiæ vt Deo gra- " tias agens, incipiat ad ipsius laudem, quarta & sexta " feriis quarumque hebdomadarum ieiunare.

Ioannes quidam in iuuentutis flore constitutus, Patrem Nicholaum nomine habens; longo tempore calculi doloribus propemodum intollerabilibus affligebatur. Hunc pater assumens, ad beatum gestauit Robertum: cum quanto potuit deuotionis lachrymarum & suspiriorum affectu postulans, vt filio orationis suæ fauorem impertiret. Fecit, & post preces ad ægrotum versus, fili inquit confortare, iam enim " Dei munere liberatus es. Fidem sancti dictis Pater & " filius adhibentes, domum reuertuntur: & post duos dies, Ioannes calculum absque dolore eiiciens, perfectè conualuit.

Guillelmus autem Bordonus quidam, aridus & contractus ita effectus est; vt pedes natibus adhærerent: hic post perlatam huiusmodi integros sex menses ægritudinem, rogatum beatum Robertum mittit, vt eum inuiseret. Venit vir Dei, & ita Guillelmum „ est allocutus. Fide in Deo fili, & ad eum cor tuũ ver- „ te, nam proculdubiò sanaberis. Et fusa pro eo oratione, signo Crucis hominem muniuit, qui extemplò pedes extendens aliorum more, Deo & liberatori suo gratias referens, ambulauit.

Alter Guillelmus de Pratacatellis, filiam habebat vocabulo Mabiliam, scrophulam grossitudinis oui gallinacei sub gutture; in inferiori parte maxillæ à matris vtero gestantem, quam ad beatum virum ferens, continuò vt ille scrophulam Cruce signauit, scrophula dissoluta atque carni reliquæ æquata fuit.

Decem erant cum beato Roberto apud Campobassum degentes Fratres, quorum gratia modicũ dolium vino impleri iussit: quo ipsi à vindemiis, cum aduentantibus ad virum Dei fidelibus, potabantur. Die autem festo sanctæ Luciæ, cum iam vinum fluere desineret. Promus ad beatum Robertum accedens, rem ei indicat. Pergit ad Cellarium Robertus, dolium Cruce signat & abscedit: & ex illo, per totum annum à Monachis ac hospitibus innumeris abundanter bibitum fuit, nec defecit.

Ludouicus à Montano, in latere dextro tàm grauem perferebat rupturam: vt nulla ratione absque lumbari valeret incedere. Hic Archipresbyteri Castri Limosani, in quo vir sanctus tunc residebat, vsus consilio, beatum Robertum conuenit, obsecrans vt sibi opem ferret. At vir Dei oculos ad cælum eleuans, & locum rupturæ Cruce muniens, illicò eum ex integro sanauit.

Alius Ordinis sui Monachus, Stephanus dictus, post factam beato Roberto in cœnobio de Lamia confitenti, peccatorum confessionem, acceptámque absolutionem atque benedictionem: mox a ruptura grauissima, est liber effectus.

Robertus Deo plenus, post decursam ætatem, ni-

mia

mia carnis maceratione à principio ſuæ conuerſionis illibatè cuſtodia: cœpit viribus deſtitui, in tantum vt ad decrepitam perueniſſe putaretur ætatem. Deus autem prælibamen diuinæ gloriæ, ita ei contulit. Languebat vehementiſſimè, ſibíque & cæteris cunctis, moriturus videbatur. Fratribus vero adſtantibus, dixit. Hac nocte oro, me ex vobis duo ſollicitè cuſtodiant: cæteri vero in cellis quieſcant. Poſt quæ, ſe altiſſimæ contemplationi immerſit, omnes fidei articulos, ſacræ ſcripturæ authoritates, atque ſanctorum ſententias quibus fulcitur Chriſtiana fides, ſedula mente verſans & reuoluens, Cúmque iam altiſſimam in noctem, huic ſe exercitio applicaſſet: & eo abſoluto, modicum quieſcere cogitaret. En Diabolus ipſi in Hericij adeſt forma, ipſum morſu & laceratione appetere temptans: in quem vir Dei ſputa excreans, « dicebat. Abſcede hinc beſtia maligna, funeſtum in me « reperies nihil. Qui confuſus euanuit. Mox vero nigerrimæ & macie confectæ vaccæ formam aſſumens, ad Robertum accedit: cornibus ventilare nititur, dentémque ipſi infigere. Cùm vir fide firmus, Recede, dixit, Maligne, tibíque Deus maledicat. Verum proteruè & procaciter dum Dæmon inſiſteret, & ſtrenuè in ipſum inſiliret: alta admodum voce vir ſan« ctus exclamauit. Maledicat tibi Deus Pater. Ad cuius clamorem excitati Fratres, qui ſomni grauedine iacebant oppreſſi: aduolant, quidue patiatur ſtudiosè perquirunt? Quibus ille & viſa retulit, & vt vultum « ipſius ad illorum ora verterent, iuſſit, inquiens, Oremus Fratres, Diuinum officium pſallentes Domino. Quo finito, & pſalmos pœnitentiales adiecerunt cum Letaniis, peruento autem ad locum vbi dicitur. *Te rogamus audi nos*: quaſi in ectaſi poſitus fuit, ac ſuper eum Crux ſolem claritatis ſplendore ſuperans apparuit: cuius iubare, humani viſus acies obtundebatur. erátque magnitudinis octo ferè pedum, ſub verò Crucis brachiis, duodecim miræ ſpeciei ac fulgoris viri vtrumque niſi ſunt: quorũ vultus præ majeſtate haud poterant conſiderari: poſt quos hinc & inde in chori morem, quadraginta, & quadraginta alij

ſtabant,

ſtabant, paulo minoris decoris. Quæ viſio vſque ad letaniarum finem perdurauit. Ipſo vero vidente & carnis oculis optimè conſpiciente. Crux ſplendida, & fulgidi homines cælum penetrarunt: & illicò infirmitas omnis ab ipſius corpore diſcuſſa fuit. Qua de cauſa, incolumis è lectulo proſiliens, immenſas Deo grates, tàm de viſione, quam de recuperata ſoſpitate perſoluit.

Beati Roberti Religioſi ac Chriſtianæ mors.

CAPVT X.

1341. obiit B. Robertus Cælestinus ætatis suæ anno 69. assumpti vero habitus 53.

PRogreſſu vero temporis poſtea haud modico, videlicet anno Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimo primo. Iulio menſe, nona indictione, ſuæ ætatis anno ſexageſimo nono, ab aſſumptione vero Cæleſtini habitus per eum, anno quinquageſimo tertio: Pontificalem Romanæ Vrbis Cathedram regente, bonæ memoriæ Benedicto Papa duodecimo: vir ſanctus iam ſenio confectus, auſteritatéque confoſſus, cœpit viribus deſtitui, ac robore reſolui, nam conſumptis carnibus, pelli ſuæ nuda ipſius oſſa adhærebant, tenuiſque tantum Spiritus vitalis, ſub ipſius pectuſculo ſentiebatur palpitare, & tamen inuictum erga noſtræ ſalutis hoſtem gerebat animum. Periit namque ipſemet, & ſuſcepit cuncta Eccleſiæ ſacramenta. Et ad generoſum in illa extrema hora ſe comparans certamen, ſcutum fidei inimico oppoſuit, galeáque ſe ſalutis armauit. Ac ſe ita vt ſederet erigi præcepit, vno fratre ponè eum ſtante, atque ſuſtentante ne recideret. Igitur in hunc modum poſitus, eleuatis ad cælum oculis, hilari admodum vultu ſerenáque & ridente facie: altiſſimum magnificare cœpit Dominum, & viua atque ſonora voce, profluuio madens lachrymarum, Apoſtolorum Symbolum tractim & grauiter recitare, ſingulos ipſius diſtinguendo articulos, & dicendo: Hanc particulam pronunciauit Petrus, hanc Paulus, hanc Ioannes; quibúſque Apoſtolis ſigillatim ſuam attribuens. Poſt hoc, decem

præce

„ præcepta legis enumerauit. Septémque ecclesiæ sacramenta: atque adiecit. Credo & credidi, teneo & tenui, confiteor & confessus sum, fidem illam sanctissimam, quam Christus docuit: quam Apostoli prædicauerunt, quámque sancta Dei Romana Ecclesia in qua nunc præsidet Domnus Benedictus Papa XII. tenet & docet. Et his dictis adiunxit. Deo & beatæ Mariæ, ac beato Ioanni Baptistæ: committo Spiritum meum, ac me Domno Abbati nostro, & omnibus fratribus recommendo, vt pro me debeant Dominum suppliciter exorare. Hæc vt perorauit, ipse pauperum Pater, macie confectus, iam iamque ad mortem festinans, eleuata vt potuit voce, adstantibus ac circumstantibus fratribus, de sancta Obedientia, obseruantia religionis, vigilantia castitatis, amoréque paupertatis eruditum atque feruentem sermonem faciens, in fine lætis oculis in cœlumque directis, rutilanti vultu: omnibus fratribus præsentibus & absentibus benedixit: signans eosdem signo sanctæ Crucis, & dicens. Benedicat nos Omnipotens Deus, Pater & filius & Spiritus Sanctus. Tandem vero ad nouissimum agonis terminum accedens, die decima octaua Iulij, Crucem sæpissimè amplexus in qua se pro Crucifixo sæpe suspenderat, ob cuius amorem ligneam Crucem ab initio suæ conuersionis, supra pectus nudum semper gestauit, & expensis in lectulo suo in modum crucis brachiis, coram omnibus fratribus pro eo Domino psallentibus, anima illa sanctissima carnis relinquens ergastulum, ad Christum quem iugiter amauerat, circa horam diei Nonam fæliciter transmigrauit. Cuius laudabilem conuersationem, vt in vita Deus miraculis approbaret: sic & post obitum prodigiis maximis illustrauit. Ipsius vero Corpus in Monasterio Sancti Spiritus prope Sulmonem, Ordinis Cælestinorum Primario, intra arcam cancellis ferreis clausam, ad meridionalem ecclesiæ plagam reconditum, fidelium venerabili concursu honoratur. Quo autem tempore humo elatum fuerit, non reperio. Sunt & alij plærique eiusdem Ordinis Cælestinorum beati, inter quos Thomas à sancta Cecilia, atque Franciscus Cardi

Monasterium S. Spiritus prope Sulmonem, Primarium caput Cælestinorum.

Thomas à S. Cæcilia & Franciscus Cælestini Cardinales. Ecmi

BB. Onufrius Bonanus, Ioãnes Bassandus, Petr⁹ Pocquetus & Bard⁹ Cælestini.

Cardinales, Onufrius Primus Cælestinorum Abbas generalis, & Bonanus, Itali omnes: cum Ioanne Bassando, Petro Pocqueto, & Petro Bardo Gallis, & Gallicanæ Prouinciæ Prouincialibus, præcipuas partes sibi vindicant, quorum omnium Vitas, atque Illustrium sanctitate & scriptis Ordinis nostri cæterorum virorum, publicare fert animus: si & Reuerendus Abbas generalis, & Franciæ Prouincialis, ad quos maximè Ordinis decor spectat & fama: meum in suppeditandis veteribus Congrægationis monimentis, incendant allántque propositum atque studium. Nec enim etiam Zeuxis aut Appelles ipsi, absque coloribus penicillos intingere possunt. Cæterum iam ad beati nostri Roberti Mracula, stylum verto.

Miracula quædam B. Roberti ab ipsius obitu.

CAPVT XI.

PRiusquam beati Roberti corpus humo operiretur, Matrona quædam de Castro Murroni Aldoisia nomine miro lateris dolore constringebatur, qui ei omnem gradiendi facultatem adimebat: iussit verò ad beati viri corpus se deferri, cuius contactu, continuò expeditissimè ambulauit.

Post eam Bartholomeus Lymosani habitator, illiaco ingenti dolore sex mensibus discruciabatur; hic ergo recuperandæ salutis causa, sepulchrum beati Roberti adiuit, ac tetigit: & statim valens effectus fuit. Quo etiam modò Archipresbyter de Sicarola, eumdem dolorem patiens, curatus extitit. Claudicans sinistro pede puella, vocabulo Maria, vici sanctæ Mariæ de strata incola, ad sepulchrum beati viri per Ioannem suum genitorem deducta, mox vt illud tetigit, rectâ incessit. Altera Mulier Guclialda, dextram manum absque alicuius operis efficacia contractam per annum gerens, tactu sepulchri beati Roberti conualuit. Quidam cœnobita ordinis Cælestinorum, Guillelmus de Lincio, Limosano oriundus, adhuc in humanis degente patre Roberto, rupturam grauiter

patieba

patiebatur, ad quem cum accessisset, & eum rogasset vt pro ipso preces funderet: vir sanctus respondit, gesta ô fili animo inuicto dolorem, donecque tibi adsit diuinum medicamen, lumbare gere: gessit, & interea vir Dei Robertus ex hoc seculo migrauit, ad cuius exequias cum ex omni Italiæ parte, fratres Cælestini accederent: ipse Guillelmus cum eis accessit, & flexis genibus manum ipsius deosculans, immunem se à dicta infirmitate persensit. Tactu etiam sepulchri viri Dei, Ioannes adolescens Castri Murroni, rupturam quam annis vndecim pertulerat euasit. Sacerdos quidam Anglicus nomine Ioannes, anno & dimidio graue Apostema in femore ferēs, quod nulla arte medica ad maturitatem perducere valuit, votum vouit se sepulchrum beati viri visitaturum, visitauit, tetigit, ac integræ sanitati fuit redditus.

Mulier Maria, vxor Nicholai Deodati, de Castro Murroni, gutta falsa medicorum iudicio immedicabili laborans, ad tactum sepulchri viri Dei conualuit. Altera eiusdem loci mulier Troeta vocata, paralitica ac per quinque annos integros perpetiēs acutissimos toto corpore dolores, quibus & latratus canum ritu edere cogebatur, hominumque aspectum præ mentis tædio effugere, e contactu monumenti beati Roberti sana exiuit.

Ricardus etiam Diaconus guttam falsam quæ quinquennij medicamine haud sanata fuerat, tactu sepulchri B. Roberti perdidit. Ioannis Fœmina Maria iudicis de Mirabello coniunx, dextri brachij vsum perdiderat: post tres verò menses, voto ad beatum Robertum emisso, sine mora conualuit. Apud Castrum Petracatellis, iuuenis Nicolaus, Castro Montis viridis ortus, manum aridam tribus mensibus portauit, qui ad sepulchrum B. Roberti supplicans, sanitatem obtinuit. Simileque beneficiū Deus ad tactum sepulchri B. Roberti Floræ de Iuppino coniugi Roberti de Mirabello largitus est. Sed & meritis viri Dei, Sebasta de Rippa Limosani, per octo annos contractione capitis ad collum, & tremore continuo fatigata, atque brachij motu destituta, curata fuit. Thomas etiam de

Ferraria, tribus mensibus cæcitatem oculorum sustinens, ad sepulchrum viri Dei lumen recepit. Vti Mulier Bartholomea de Casarcalenda, ibidem brachij sinistri vsum recuperauit. Quo etiam modo Purpura fœmina, loci sancti Martini, auditu donata fuit. Iuuenis quidē Nicolaus, Ioannis Iudicis filius: ad sepulchri beati Roberti tactum, quartanam deposuit. Energumena mulier Gemma Gualteria nomine, de terra sancti Felicis, solo intuitu sepulchri beati Roberti liberata fuit. Tactu etiam eiusdem sepulchri fœmina Florentia de Queranno, triennio iam aridum brachium gestans, conualuit. Duo Gualterij prior de Queranno, a ruptura quinquennij, alter de Ciuitella, à tremore neruorum, decoloratione membrorum, & oris versus aures contorsione, tactu sepulchri beati viri liberati sunt.

Robertus de Turre de Iapis, à quartana annua, ac dissenteria, voto ad sancti viri sepulchrum visitandum facto, est liberatus.

Quidam Campobassi Sacerdos Sebastianus, postquam celebrem famam miraculorum beati Roberti auditu hausit, non solum credere renuit: verum & ore blasphemo, ea minimè fore vera asseruit. In quem Deus seuerè animaduertens, brachium ipsius dextrum perclusum effecit: quousque culpam agnoscens, votum vouit adeundi sepulchrum, quo adito conualuit.

Puer Nicholaus Francisci de Monte Vayrano, filius, apud Colleiocundum grauissima Epilepsia ter quaterque in singulos dies cadens, ita vt morti propinquus reputaretur; voto ad beatum Robertum emisso conualuit, ob quod reliquo vitæ tempore, Robertus dici voluit.

Robertus etiam de Guido, per annum & dimidium luminibus orbatus, ad sepulchrum hominis beati visum promeruit. Quo etiam modo Stephanus de Pesculo Langani contractus, erectus fuit.

Hilaria mulier, pessimo Dæmonio affligebatur, qui eam sæpe perdere nisus, vel igne interimere vel suspendio satagebat: moréque canis latrare, dum in

siluas auffugere poterat,faciebat, tactu sepulchri beati Roberti, à vexatione immunem se sensit.

Ludouicus Romanus, nocturno terrore perculsus, dextrum brachium perdidit: hic audiens miraculorum beati viri famam, vouit eius inuisere sepulchrũ, & reliquo vitæ suæ tempore, diem transitus eius in pane & aqua ieiunando, excolere, nec dum locum attigerat, & ecce in itinere, est ad valetudinem pristinam reuocatus.

Franciscus de Asisio, inter equitandum verendorum dolorem mortalem incurrit: vouit se viri Dei sepulchrum visitaturum, visitauit, & præter omnium spem, ad ipsius tactum, sanitatem consequutus fuit.

Apostema per annum nullo medicorum opere curabile perpetiens Nicholaus Hugonis de Cobacta, ad viri Dei sepulchrum morbum euasit.

Cum Nicholaus de Bonosano adhuc puer, rupturam grauem sustineret: a Matre quæ sancti Roberti memoriam excolebat, beato viro deuotus fuit. Cui Robertus nocte sequenti apparens, nati liberationem promisit: eamque reuera præstitit.

Quidam etiam Sacerdos, anno ipso quo beatus Robertus ad Deum, migrans, properauit, ipsius meritis à agrauissima febre atque lethali morbo eius meritis voto facto, liber effectus est. Qua ratione, quæ de illius vita & miraculis agnouerat, in scripta redegit, à quibus cũcta quæ hîc nõ adeo sublimi stylo narrauimus, summa fide accepta, ad laudem & honorem Omnipotentis Dei, omnium fidelium oculis exposuimus.

Explicit Vita beati Roberti Salentini Celestini.

POstquam excussus est de Translatione B. Apostoli Iacobi Commentarius, cuiusdam Nobilis Comitis Arnanius in sedula opera, vetustissimum quoddam Martyrologium Lugdunensis Ecclesiæ sum assequutus, in quo cum quædam nullibi forsan expressa, de Hispanorum primis Prædicatoribus Apostolorum discipulis notassem: Hispanos volui eorum existere participes, plura in illorum gratiam imposterum editurus, si Francogallia quæ ipsos à Sarracenorum seruitute atque Arabico quondam iugo exemit, debitum deferant honorem, & meritas referant grates. Monitus vero sit Typographus altera editione, hoc frustum rerum priscarum Hispanarum, statim post historiam Translationis S. Iacobi Apostoli collocare.

EX VETVSTISSIMO ECCLEsiæ Lugdunensis Martyrologio.

IDIBVS MAII.

NAtalis SS. Confessorũ Torquati, Thysefontis, Secũdi, Indalecij, Cecilij, Esicij, Eufrasij, qui Romæ à Sanctis Apostolis Episcopi ordinati, & ad prædicãdum verbum Dei ad Hispanias, tunc adhuc gentili errore implicatas, directi sunt. Cúmque ad ciuitatem Accitanam venissent, & propter laborem itineris, modicum quiescentes, causa victus emendi discipulos in vrbem misissent: mox Paganorum multitudo, qui tunc forte Diis suis festa celebrabant, eos vsque ad fluuium prosecuta est. In quo pons miræ magnitudinis & firmitatis extructus, transeuntibus Sanctis, Dei nutu cum omni insequentium multitudine, funditus corruit. Ad quod miraculum cæteri territi, & cuiusdam Magnæ Senatricis Lupariæ, quæ diuinitùs inspirata, eos benignè suscipiens credidit, exemplum sequuti: relictis Idolis,

Christo

Christo Domino crediderunt. Post hæc, diuersis vrbibus Euangelisantes, & innumeras multitudines Christi fidei Subiugantes: Torgratus Acci, Thylefon Vergij, Eufrasius Elyturgi, Secundus Abulæ, Indalecius Vrci, Cecilius Eliberi, Esycius Carcesæ, quieuerunt. Extat vsque hodie miraculum, ad commendationem præciosæ mortis eorum. Nam eadem solemnitate, apud præfatam Accitanam vrbem: ad sepulchrum S.Torquati, arbor oliuæ diuinitus florens, maturis fructibus onustatur.

Xiston Dextrum Floriacensis Veteris Regiæ Bibliothecæ hic limitem sortitur.

MATERIARVM SIGNATARVM INDEX.

A

B

Karolus

K

L

N

O

Vtriusque Xysti Floriacensis Bibliot. errata.

Dum operum vestrorum perperam operata, Typographici Opera, hac emendatione coopério: me vestra oscitantiæ & incuria vitiiperio haud opertum, discoperio.

Dextri Primum.

Pag. 10. Adebachando debachando. alteri atteri. attectu affectu. 12. acultor cultor. 14. Genuefus Gentilfus. annor. Christinio Christi vis 26. ann. 2. ante veracis pone non 27. eis eius 37. esumptis resumptis. 12. an. 4. Karoli Lotharij 57. videbuntur videbatur 61. festine festiue 63. prinna pinna 66. tua tuæ 77. nogotiis negotiis 81. signa liqua 82. tolle ab initio paginæ explicit. & repone in fine pag. 81. & fini sanctissimi 84. gloria adiice circa 92. genitus gemitus 107. Iordanis Iornandes 111. Antistæ Antistitæ 113. vitæ vita 122. repacium rapacium sollitus sollicitus 133. virturem virtutem 136. luculenti luculento 144. coustare constet. ne nec. 145. leuitas lenitas 147. Medardi Medardo 156. munulis nummulis 159. pragusta prægusta 162. vesitum vestitum. 164. intuete intueri 171. ducet ducat. deficit defigit 174. exterit extersit 180. vita vitta. 182. off. offerri 187. mielibus millibus. rore ore 193. tune tunc 194. cælis cæcis 197. ante adolescentia pone ab. fulserunt fulserunt 198. post ausum dele est. iudicant indicant 199. emisu emisit 202. intepidus intrepidus. famillа fauilla 203. priorum piorum 206. petuicere peruincere 207. ad ac 209. cœtum cœlum 210. ipsas ipsaet 214. expulsit expulit 222. sc sic 223. volueris nolueris 225. quarta quarto 227. denegit denegat 228. habetur haberetur 229. iudiciis indiciis 230. ducem ducum. exereri exiberi. suie siue. fastigio fastidio 236. Gnilo Gnalo. hotror horror 244. bis vis 254. fatites frattes. antequum antiquum 255. vcerent viuerent 236. vacuas varias. ante vita adiice de 237. suorum seruorum 238. Domine Dominum 240. nat. natum. munificicentia. munificentia. quospiam quopiam. Xistis Xystis 249. nunquit indignum 254. Ioannis Ioannes. rediit reddit. extrauero extráque, florísque forísque absentem præsentem præsentem aines absentem 263. ann. Maliciæque Maliciosi 274. aut vt 277. in c.iij. lin. 1. post Roberto adiice vno oculo & lin. 3. postnam adiice in 285. eitam etiam 288. hospitij eis hospitiisque. 297. custodia. custodita. vtrumque vtrimque. nisi vix.

Læui

Læui deinde.

Pag. 8. Belleardi Belleandi, 9. repræſentans repræſentans lin, 8. geſtans geſtantis: annot. 12. Rami Rmi 30. poſt authores adde veteres. hoc hac. 1863. 1563. 31. in annot. adde CCCCL. 33. ſeculæ ſecula 35. numere munere 42. Apoſtorum Apoſtolorum 44. reſtaurarum reſtauratum 48. ædicans dedicans 49. inconuerſa inconuulſa 50. debet debes 53. nos vos 54. poſtquam poſtquem 56. vileiis villis 57. annot, 25. lege Sergium illum eſſe exiſtimo qui ſedit contra Formoſum 59. pro prope vj. poſt Rege adiice anno, & in annot. poſt Baronnius vſque Claudius ita lege Tom. 11. ad annum 1027. meminit & 63. reliquat relinquat 68. poſt literas adiice dedit 72. de ad 83. geminis gemmis. tolle eugeni. 89. Concado lege Conrado 95. euolumentis emolumentis 96. cathis carchis 97. Viennenſi Viennenſis 98. mentionem mentonem 98. Blaudinam Blandinam 102. panſat pauſat. Marculſi Marculſi. 104. Roſſiſione Roſſilione 106. nona: nouæ 107. dater datum. Perri Petri.

VETERIS FLORIACENSIS BIBLIOTHECÆ REGIÆ LÆVVM XYSTON AVTHORE

Ioanne à Bosco Parisiensi, Cœlestino Lugdunensi.

AD REVERENDISSIMVM PETRVM VILLARIVM.

QVID IN EO CONTINEATVR, ALTERA pagina docebit.

CATALOGVS EORVM QVÆ HOC LÆVVM XYSTON

Floriacensis veteris Bibliothecæ Regiæ, suo ambitu concludit.

Epistola dedicatoria ad Reuerendissimum Petrum Villarium, &c.

Origo vrbis Viennæ cum pluribus antiquis inscriptionibus.

Plurimorum Archiepiscoporum Viennensium Elenchus cum diuersis quorũdam ipsorum Epitaphiis.

Aliqua Epitaphia Regum Abbatum & Magnorum virorum.

Rescripta plura summorum Pontificum, Imperatorum Regum ac Principum ad Archiepiscopos Viennenses, vel pro Sancta Viennensi Ecclesia.

Nempe

Adriani. I.
Adriani. II. duo.
Agathonis.
Clementis.
Constantini.
Cornelij,
Eugenij II.
Gregorij. II.
Gregorij. VII.
Ioannis, V.
Leonis I.
Leonis. III.
Nicholai. I. duo.
Paschalis. I.
Paschalis. II.
Pauli. I.
Pij. I. duo.
Sergij.

Siluestri. I.
Simmachi.
Stephani. III.
Victoris. I. duo
Vrbani II. duo. &
Zachariæ.

Conradi Regis.
Frederici Ænobarbi tria
Frederici. II. tria.
Henrici. VI. Imp.
Hlotarij Imp.
Hugonis & Hlotarij. R R.
Karoli Calui Imp.
Karoli VI. Regis.
Odonis Ducis.
Rodulphi Regis tria.
Sigismundi Imperat.

Quæ simul faciunt rescripta. 46.

Et plura alia scitu ac cognitu digna, quæ longum est enumerare.

REVE

AD

REVERENDISSIMVM

D. PETRVM VILLARIVM,

VETEREM VIENNENSEM
Allobrogum Francogallorum
Archiepiscopum I. A-
Bosco Cælesti-
nus. S.

Fundum aliis dominantem atque superiorem, nempe PRIMATIAE Viennensis Priuilegia quædam & Antiquitates suscepi. At cum sit iniquum, fundum absque clientulari lege, homini extraneo concedi: benè vidi, mihi hunc tantum esse vectigalem. Si itaque perfidus vectigal abnuam, quidni in fundum, qui fundum dedit (nempe Patriarchale ac Metropolicum Viennense solium) manum iniiciat? Nec enim morticinæ possessionis, mihi in hoc fundo ius est codicillis exaratum, sed tantum Lepore atque beneuolentia I. LEPORIS sacri sodalis Primariæ ædis Viennensis Piissimi, fundi huius fundamenta sũ adeptus. Lepus inclite, Leporem hunc meum Lepide accipe: pateréque me de tuis pilis, vectigal pen-

ſitare, galerumve texere Hero tuo meóque. Hero inquàm, veteris Viennæ, veteri Archiflammini, veteribus adornato moribus, cui veteris Eccleſiæ ſuæ, vetera inſcribo monumenta: vt potè ſundum hunc, ipſius in clientelam deferens, quem in huius liuidi ſeculi adſiduis penè liuoribus, leuantem meam ſarcinam toties perſenſi, perſentiamque perpetuò: adeo eſt iſtius Magni Petri, in ſuos Clientes Petreia firmitas. Fundus verò hic, complectitur inſignia multa à Celſiſſima Sede ac faſcibus Imperatoriis atque Regiis, ſacro Primati Viennenſi attributa diplomata valde pluſquam ſecularia, Viennenſiúmque aliquot Præſulum ſeriem & nomenclationem, & Ciuitatis Viennenſis quædã antiqua ornamenta. Quod ſi tu ô Admirande Petre poſtules, quidnam volo, dum in tuam clientelam fundum hunc Viennenſis eccleſiæ coniicio. Volo tuam cenſionem, tuum iudicium, tuam tabellam. Volo illuſtris ac ſplendentis antiquariæ rei præſcriptionem, illuſtrari amplius, ſplendeſceréque: per tuum cunctis optabile venerandumque Nomen, ac ferè-Numen. Nam & ſi in tuis illis mellitis atque auratis quæ ad Clerum Viennenſem inſcripſiſti operibus, iam iam quædam ſcripſeris, quæ huic fundo ornatum conferant, non tamen perpoliuiſti aut perſcripſiſti, vti nec tuus ille Cardinalis Polyhiſtor (cuius amorem vt in corde ſemper geſtas, ſic nomen in ore habes iugiter) Baronius. Quo fit vt intrepidus

dus racemationem istam, amborum contabulationibus appendam. Certe si tuo Clienti maiora dare liceret, liberet: at suauiora, non liquet, adeò Viennensis Ecclesiæ Amplitudinem ipse amplecteris. Quam Religiosius admodum Archimandrita atque præclarus Antistes Arelatensis Petrus Laurentius propensissimo animo, communicatis mecum incredibili beneuolentia, Clarissimi Cœnobij S. Petri Viennensis, cui dignissimè præest, archiuiis, mirum in modum euexit atque pronexit. Sed haud insuetum Laurentiæ stirpi, rem Ecclesiasticam remis velísque ad summi fastigij portum impellere: quod ipse alia occasione palam cunctis faciam. Sacer vero Hyeronymus frater tuus, vt accepit me ornatui Viennæ operam dare pro suo in Viennam affectu, ad æternum ciuitatis decus: cogitabat proprio ære antiqua & vetera ciuitatis monumenta sculpta, typis excussa, posteritati transmittere. Verum celer ac immaturus ipsius ad Regiam Aulam abcessus, tanto bono ciuitatem ciuésque, necnon cunctos veterum operum amatores, magno meo mœrore priuauit atque spoliauit. Crede sacer Pontifex quod si ingenio meo meã quadrasset diuitias spernens crumena: Viennenses Viennam comptam atque ornatam antiquis monilibus atque clynodiis, iam iam possideret. Velle quidem mihi adiacuit, perficere autem non inueni. Proprium est Villario germini, vt sacris infulis Regiis ve

Præfecturis fulgere. (Quod comprobauit præter plurimos, ille conspicuus Archiflamen Hyeronymus, dũ in Clarissimo Senatuum totius orbis Sole Parisiensi, Consiliarij nomine, fidei & integritatis in Reges ac Rempublicam radios, toto olim decennio emisit) ita etiam munificentia splendescere, vti emergentia famularum Dei tecta testantur, quæ Baltasarus Villarius vester germanus Lugdunensis Præses, Piæ suæ coniugis adhortatione, erigi studiosè procurat, in præclara agendo Phocionem vincens, quomodo semper in dicendo Ciceronem ac in iudicando Aristidem multis antecelluit parasangis. Sed effluo at ne omnino diffluam: Tu tantum Præclare Gemmate Atque Auree Antistes Petre Vale. Vale inquam generis tui clarissimum Decus, Dulce meum atque adeo vniuersæ tuæ Patriæ, apud Diuos hominésque Præsidium.

Lugd. Kalend. Septemb. 1605.

ANTI

ANTIQVÆ SANCTÆ AC SENATORIÆ VIENNÆ ALLOBROGVM GALLIcorum, Sacræ & Prophanæ plurimæ Antiquitates: Nec non Primatum eius & Archiepiſcoporum Elenchus Hiſtoricus.

* *
*

CAPITALES LITERAS TYPOgraphus minimo habebat numero; vnde rogatu amicorum preſſus, qui meum vrgebant opus, aliis Caracteribus perſpicuis Antiquarias Viennenſes exaraui inſcriptiones. Alia editione Lectori eas capitalibus caracteribus, ſi vita comes fuerit, ſubiecturus.

De vrbis Viennæ Antiquitate.

CAPVT I.

VRbem Viennam inter cæteras orbis ciuitates antiquiſſimam eſſe, eius erectio indicat.[1] Nam Venerius quidam Africa exul, eam condidit anno à mundi creatione 4247. temporibus Amaſiæ Regis Iuda, & Auentini Latinorum Regis: ante conditam Romam, annis circiter 70. Et quia biennio perfecta fuit ac ciuitatis formam adepta, primitùs Bienna nuncupata eſt: poſt modum vero ſubtracto elemento, B. eius loco, V. cœpit pronunciari, indéque Vienna vocata fuit. Sunt qui eius ad antiquiora longè tempora initium referant, inter cæteros maximè,[2] Lauinius Prædicatorij vir inſtitu

1 A quibus & quando condita Vienna.

2 Lauinius Poeta.

ſtituti, Philoſophus Poëta & Theologus ſui temporis præſtantiſſimus: Qui hoc Epigramma, ante fores Senatoriæ Viennenſis domus etiam noſtra conſpectum ætate, de ea compoſuit.

Vrbs antiqua, potens Armis, clariſſima gente
Allobrogum, Aſcatidis tempore ſtructa fuit.
A decimo octauus qui Celtas rexit ad amnem,
Condidit hanc Rhodanum fertiliore ſolo,
Et quia frondoſa tentoria fixit in vlmo,
Poſteritas vlmi ſigna decora tulit.
Punica naue fugit cum tecta Venerius, vrbem
Hanc tandem voluit nomen habere ſuum.
Ædibus inſignis, peregrino marmore templum
Erexit centum, ludificata, Diis.
Aucta fuit Ducibus Romanis Cæſare viuo,
Arcibus erectis, nomine quinque ſuo.
Paulus & hanc docuit Chriſtum, Creſcente relicto:
Sanguine ſacrauit, munere, Zacharias.
Nam mantile fuit, quo menſa ornata ſacrato,
Cum fidei Chriſtus maxima ſacra dedit.
Sancta Vienna tenet, claris decorata triumphis
Sanctorum quorum ſanguine tota, madet.
** Thebanæ princeps Mauritius Dux legionis,*
Reliquiis ſacri verticis auget opex.

* *Huius & vrbis honos Thebeæ Dux Legionis Mauritius, ſacro vertice adauget opes.*

Alter vero Poëta ita verſu, Viennæ laudem expreſſit.

Vlmus vt aërio contingit vertice nubes.
Diffunditque ſuas in loca vaſta comas.
Sic cælum tangit celeberrima fama Viennæ,
Ac fertur Galli totius orbis honos.

SI vero quæratur quo tempore Aſcatades regnauit, legitur ipſum regnaſſe anno à Cataclyſmo ducenteſimo

tesimo octogesimo octauo.43.ante Troiam, Ante Romam 475. Christum vero 1530.

Successu deinde temporis, Romani Viennam elegerunt: in qua Senatum statuerent, qui Galliis iura daret, qua ratione Senatoria exinde nuncupata fuit. Atque quinque in ea Legiones statuentes, totidē Castris in circuitu insigniuêre, constitutis ibidem horreis publicis, & totius Militiæ Cellariis, atque Apothecis.

Tribuni vero qui Iulio Cęsare Imperatore Legionibus præerant, dictis [3] Castris nomina dedêre. Priorem Crappum, secundum Emedium, Tertium Quirianum, quartum Sospolium, Vltimum vero Pompeiacum vocantes. Inque ea etiam, antea templum in Martis & Victoriæ honorem ædificauerant Gentiles, anno scilicet mundi 4428. ab vrbe vero condita 181. tempore Xerxis Persarum Regis, illúdque ad Vrbis orientem collocatum, sumptibus communibus Galli Senonenses cum Viennensibus absoluerunt: cuius adhuc insignia extant vestigia, antè fores Ecclesiæ S. Seueri Nempe Tumulus saxeus antiquus, cui superponitur quippiam, Lucernæ simile: in vnius columnæ summitate, & ab interiori parte lapidis quadranguli, certi caracteres subtus lucernariam columnam sculpti visuntur: quos cum toto tumulo, cum Illustrissimi viri Petri Laurentij Arelatensis Archiflamminis & Abbatis S. Petri Viennensis beneuolentia, calamo depictos, affecutus fuissem: ingenti meo tædio hic non apposui, [4] eo quod nullius ope vt sculperentur, adiutus fui, súntque in huiusmodi superficie sepulchralis lapidis, hæc verba.

3 Castra quatuor Viennæ.

4 Templum centum dtorū, vel vt alij volunt Martis & Victoriæ.

D. M. Aureliæ Primæ L. Vibrius Euticheș IIIII. Vir Augustal. Coniugi sanctissimæ.

Ferunt quidam, innixi relationi libri de Infantia Saluatoris, errore Beato Doctori Hieronymo ascripti, Tyberium perpetuis carceribus Pilatum Iudeæ Præsidem condemnasse, ac ad supplicium Viennam ablegasse, de quo incolæ plurimas texunt fabulas, quas

otio vacantibus & desidiæ, recensendas libenter cedimus. Vnico contextu, antequam ad hystoriam sacram accedamus, prophana Viennæ vetusta monumenta lectoris oculis verbis subiecturi, quandoquidam iconibus, præ inopia haud potuimus.

5 Figura Genutij Cippi.

Et Primo in pariete claustri D. Petri prope Auenionensem portam, est [5] Genutij Cippi Prætoris figura, de quo meminit Valerius Maximus lib. 5. cap. 6. De Pietate erga Patriam. Cui portam ciuitatis Randusculanæ egredienti, subito in capite veluti cornua emerserunt: & ex hoc responsum habuit, se Regem forè si in Vrbem reuerteretur. Quod ne accideret, voluntarium ac perpetuum sibimet indixit exilium. Cuius rei testandæ gratia, Capitis effigies fronte acutum cornu gerentis, areæ portæ qua excesserat inclusa est: in cuius equidem memoriã, videtur figura hæc elaborata, & portæ Auenionensi ab antiquis Viennensibus affixa, quæ certè spectatu digna fuisset, si inopia non vetasset.

6 Obeliscus.

Extra illam portam Auenionensem in vineto, visitur [6] Obeliscus olim intra vrbem positus, in cuius vertice qui nunc truncatus spectatur: vrna fuisse dicitur, in qua conditi erant cineres Venerij Affricani, qui profugus à patria cum illic consedisset, Vrbem Viennam condidit, ac vt nuper dicebamus, Viennam appellauit, quod eam biennio in formam ciuitatis perfecisset. Cuius rei mentionem fieri volunt quidam, in Grypho [7] Ausonij Burdegalensis Poëtæ.

7 Ausonius Poëta.

8 Imago Ionæ.

In pariete præterea domus publicæ, [8] conspicitur quædam figura, cuius similem murus Archidiaconi S. Mauritij intra domus septa continebat; quàm Christianissimus Franciscus Rex huius nominis Primus, dũ ex Hispaniis rediret auulsit, & ad fontis Belleaadi Venaticam aulam vexit. Hanc Phæbi, alij Venerij, quidam Cornelij Syllæ iconem fuisse prædicant: Nihil de hoc certi affirmare audemus. Repræsentat vero propius Ionam prophetam sub edera consistentem, quàm quiduis aliud.

9 Basilica imperatoria.

Spectatur etiam Antiquissima basis apud Domnum Calanium, quo loco aiunt [9] Imperatoriam fuisse prisca

prisca ætate basilicam: cuius aula inferior deambulatoria, primitùs perforata extabat, quatuor eiusdem artificij columnis miro ingenio atque subtili arte elaboratis, decorata.

Est [10] insuper quidam in domo Consulari lapis, supra ianuam in pariete positus, ad aulæ ingressum inferioris: repærsentans hominē sub ficu cōsistentem, ac bestiam attonitè post exsuscitationem intuentem. *10 Bestia.*

[11] Apud S. Georgium è regione D. Petri, est Leonis imago, dorso columnam gestans, cum hac supra in separata tabula lapidea inscriptione. *11 Leo Lapideus.*

EVENTI IN PACE.

Infra vero subtus Leonem.

D. M. CÆ. Colliberto D. T. Cypioni Negotiator in Ario Viennæ Maximia. Secundilia XXI. Piissimo fi. C Maximus V. C H. V I. Pietati sanctissimi.

12 Aspicitur etiam structura lapidea Mosaïca vetustate confecta: vndique perforata, pilliariis fabricata similibus. Quàm Prætorij Aulam dixêre Priores. Hæc Paganitate senescente, in honorem beatæ Verginis Christiferæ transmutata, fuit, sub S. Mariæ veteris titulo. In cuius frontis medio, orbis est lapideus, quem Pilati pomum vocitant ciues. *12 Ecclesia Rami Suffraganei Vien.*

13 Postea in claustri S. Petri Pariete legitur. *13 Tabula ad S. Petrum.*

Cit vir spectabilis donæ. idi. Ceruus. qui vixit T. Transiit sub die Orbis, Fausto viro Cl. Consul.

In foribus vero dicti claustri, portam Aueniohis spectantibus; ex parte vtraque sunt duo lapides vtrinque dispositi, ac in primo sculpitur.

Virtute Fortissimo & Pietate [14] Clementissimo D. N, Fl. Constantino Maximo & Inuicti. Aug. Maisius Apronianus PP. Fl. Viennæ Den. N. Ma. Q. eius. *14 Lapis Constantini.*

In

In altero autem.
15 Lapis Apollinis. 15 Apollini iactum ex voto, Cuir.vs Victor, & L. Virius Vitalis S.L.M.
6 Lapis ad eandem Rostani. Ante domum 16 Rostani legitur in lapide.
Mercurio Aug.sac voto suscept.T.Lætorius dum faüs Anie, silanus & Lætorius Numida Antesilanus. P.D.F.
17 Ad hortum Rostani. 17. In eius horto ad aream Diui Blasij, Columna quædam Marmorea rotunda non procul à septo Virginum Sacrarum Andreanarum, à Pagano reperta fuit: dum suæ domus fundamenta iaceret, hanc habens inscriptionem.
Sig.Genij Mamerius Euprepes.Magist.
18 Ad puteum Mutini. Astiferor. D.N.
Et iuxta 18 Puteum Domus Antonij Mutini, stat Vrna lapidea, aut si mauis tumulus, cum hoc eulogio.
D.M. Terentiæ hedone. T. Terentius
9 In æde pub. Concilij. Collibertæ & Coniugi Charissimæ.
9. In æde publici Consilij sculptum est.
D.M.GRÆCI DEF. ANNOR. XXII. DONIA. MODESTA. ALVMNO.
10 Ad S. Magdalenam. Lapis alius est parieti affixus ad viam Lugdunensem ante Sacellũ 10 D. Magdalenes: In quo sculpitur.
Dis Manibus.D.E.Cipio.Crescenti dic. bl.m. Cilea filio piissimo & sibi Viua.
11 Ad S. Seuerium. 11 Apud S. Seuerium in pariete templi.
Vir. I L. D. B.
12 Ad S. Antonium. 12 In æde D. Antonij in pauimento.
D.M.A.G.Fi.Gratiæ sanctissime ide.Litoro.Gratius Gratus Din. D.Grattia Grata Grattiæ Gratiæ Filiæ Patri Piissimo.
13 Ante Fores Domus Ioannis Mausserij, quæ fuit Equitis Candidi Condriacensis, propè S.Seuerium.

D. &

D.& MEXMO.M.Riæ æternæ Veteriæ Meceriæ. Quævixit ann.xxviij.M.IIII.D. XXI. Veteria Catiola Pompeia. V.Fl.Æt. hon. vs. ſibi & F. O. TA. PL.TAE.T.EM. Pone.N.D.Curauerunt.Cia Dedi.

14 In domo Perrinorum, quæ non procul à ciuitate abeſt: Operculum erutum ex D. Martini ædibus adeſt in quo legitur. *14 Ad Perrinos.*

IVSTINVS DONARVM.

15 Eſt & Fragmentum lapideum erectum in Via Auenionenſi. *15 In via Auenionis.*

Ir.iui Emeriti Atti Bellinus & Ninus Liberti Patrono Optimo.

16 Apud Cordigeros in pauimento clauſtri, eſt lapis Marmoreus,in quo inciſæ ſunt hæ literæ. *16 Apud Cordigeros.*

PLACIDO CONSVLE.

17 Sed & in Vineto Viennenſi Monticulus extat artificialis quadratus, ad Viam Auenionicam: in cuius latere vno, videre eſt antiquum antrum rotundum & orbiculare in ſummitate, Apothecæ inſtar vinariæ ſubterraneæ fornicatæ & cameratæ. Inquo quondam Martis ſimulachrum adorabatur, ac exinde templi Martis appellationem retinuit? Amplitudo eius ex omni parte duodecim paſſibus patet, & de hoc videtur loqui Aphricanus in V.temporum volumine,dum dixit. *Galli Senones & Viennenſes,Martis & Victoria templum, ad orientem vrbis conſtituunt.* *17 Templum Martis.*

18 Deinde Apud rupes S. Romani, in quodam ſaxeo monticulo non procul à Rhodano, in ſuprema parte, videre eſt tria foramina orbiculata: Puteos Nimpharum Vulgus appellat. Quòd per manus traditum ſit, Nimphas olim huiuſmodi puteis vice balneorum vſas: fuiſſéque inibi Fayarum receptaculum. *18 Fayarum Putei.*

19 Eſt præterea tumulus Lapideus in æde D. Romani iuxta ciuitatem ab occidente, in cuius ſublato operculo inſcriptæ eleganter huiuſmodi literæ apparent, *19 A,S. Romanum.*

rent, antehac à nullo viuentium viſæ.

Iuliæ feliciſſimæ ſcolaſticæ IAAPE quæ vixit Anni. M. VI. P. Iul. P.F.Gal.fælix & Iul. Nouella parentes fil. Dulciſſimæ ET. ſibi viui fecerunt & ſub aſcia dedicauerunt.

20 Ad Vicum Coyriæ. 20 In pago ſeu vico vulgo Coyria appellato propè ſanctum Romanum, vbi finguntur tegulæ & cætera quæque ad figulinam ſpectantia: effoſſa altè humo, lateres reperti magni & densè ſolidi & quadrati, in quibus Optimis caracteribus extantibus & eminentibus, ſcriptum erat in diametro.

CÆSAR CETVSEM.

Viſitur & fruſtum etiam repertum in Vineis propè ſanctum Ioannem, in rudetis antiquæ Viennæ, cum hac inſcriptione.

CLARIANVS.

21 Ad S. Petrum. 21 In horto D. Amboli ad S. Petrum.

Apollini Aug. ſacrum Nattia ſoilil. fil. ſæuera ex voto.

Ibidem extra Presbyterium.

D. M. Nigidiæ Aurelianæ.

In domo Infirmarij.

D.M. & quieti æternæ Lucilli. Metrobi Signo. Saprici ſtator Ciuitatis Viennæ qui vixit Aun. xxxviij M. II. Diuicia. Domi. Ola. Mater. Fili Or. III. Coniugi Kariſſimo & incomparabili ponendum curauit & fili ſub aſcia dedicauerunt.

Subtus S. Petri Campanile.

Rius mans iiiil vir Aug. Rologium Deſu. Res. P. A nouo res.

Idid.

Ibid. Quieti & D. M. vccil. Eucarpus & Policarpus viui fecerunt.

Ibimet. Matris Auguſtis. Dimarius Meſſulus Reſtituit ex voto.

Ibi intra ſacram ædem,

D. M. Et quieti Ritiæ Seræ defunctæ Ann. xxij. Mens, v. dier. xxv. Publius ſerus Aſclepiodotus Pater Filiæ Incompārabili.

Ibid. D. M. Six. Sucari Atunitionis ſucari Vallo Atunitio perpetans Atera. Atunitius'. Ermetio fili & heredes Patri Piiſſimo & Sucaria Perpetua Coniug. cariſſ.

Ibid. Sergiæ Zozimæ Grattia. Pithane & Claudius Munucius Amicæ Sanctiſſimæ viuæ poſuerunt.

22 Ad S. Georgium.

M. Alfius Aproinanus vt P. P. Fl. Viennæ Deu. N. M. Q. eius apud fuiſſinum In domo Poncetij Mercur. Aug. Sacrum. *22 Ad S. Georgium.*

23 Ante primariam portam Clauſtri S. Petri.

D. D. Flaminica Viennæ Tegulas æneas auratas cum carpuſculis & veſtituris baſuum & ſigna Caſtoris & pollucis cum equis & ſigna Herculis & Mercuri. D. S. M. *23 Ad S. Petrum.*

24 In Clauſtro S. Mauritij

C. Vibriol ful. Titulo fratri. *24 Ad S. Mauritium.*

Iuxta

Iuxta sacrum pulpitum in S. Mauritij Basilica.

D. M. Six. Valeri. Sabini Duronia Ianuaria ConiugiOptimo. *Item.* Valeri Bellinus & Bellicus Patrono Optimo.

In Claustro. S. Mauritij,

D. M. Et memoriæ Cominiæ Marcellinæ Cl. Claudianus fil. Matri Piẽtissimæ. *Ibid.* D. D. Onutio Xeil Voit. dato.

25 *Ad Portã Bobæ.*

25 Ad Bobæ portam.

Lucio Portio T. fil. vot. Latino equo publico ornato Præf. Fabrum I. II vir Aër. III vir loc. Publ. persequ. portia. T. F. Tutel.

26 *Apud Moniales S. Andrea.*

26 Apud Santandreanas Monachas.

D. M. Vennoniæ Iarillæ M. Sergius Octauius Matri Sanctissimæ.

27 *Ad S. Martinum.*

27 Intra sacram ædem D. Martini.

Titiæ Catiæ defunct. annorũ viij. M. V. D. VIII. Catia. Bubatæ. fil. piissimæ & sibi viuæ posuit hoc sax. Sub ascia ded. est.

28 *Ad S. Seuerum.*

28 Ad S. Seuerium vel Seuerum.

D. M. P. Votti gemelli Sacari. Ro. manens vixit Ann. xxj Mensibus. viij. d. x. P. Vottius profuturus filio Pientissimo sit tibi terra leuis.

Ibid. D. M. & quieti eternæ.

Ibid. D. M. Et Tagonesmi Coniugis & L. Taionesiphori filia Nunta Cæpagatha carissimo posterisque suis fecerunt & Taio

I Epaga

Epagatho def. Ann. xxiij. fil. piisi.

Ibid. D.M. Annmius Gallus viuos.sibi.

29 Ad S. Albanum Rhodani. *29 ad S. Alba.*

D. M. Canniæ Heortex Plicinius Floridus Coniugi Karisſimæ.

30 In Fuiſſino.

D.Manibus Saturnina fortunat⁹ poſuit. *30 In Fuiſſino.*

31 In Arpone ad Nanti. *31 In Arpone.*

D. Ma. C. Lucr Reſti Luci Reſti ſoror Aciſt.

32 In Conueyro ad Peroulierum.

Iul. Epicarpia dis manibus Iulia Theagenidi fil. *32 In Conueyro.*

33 Ad S. Antonium in Arpone.

D.M. Pomperæ Cocce Ambrocirigis ſequanæ. *33 In Arpone*

34 Ad Vidalium Pictorem. *34 Ad Vidalium.*

D. M. Fabiæ ſemnex A. Iul. Pithynchan Coniugi.

35 In æde publica.

Dicidius Grathus viuo ſibi, *35 In Æde publica.*

36 Ad Domum Viguerij.

D. M. Meſsia eox. Tian. Meſsij Itaiis & Vien. *36 Ad Viguerium.*

37 Ad recluſorium.

Dis Manib. decidio Riſcimi decidi midia iiij. Q. niſsima & ſibi viua. *ibid.* D. M. *37 Ad Recluſorium.*

Et Memoriæ Viuæ Sabinæ Leria Aſia Fica Mater.

Ibid. D. M. I I. ſoror.

38 Sub vaſe Luſtrali S. Columbæ. *38 Ad S. Columbam.*

Matris Auguſtis Catitius Sedulius ex voto.

Ad Sacellum S. Ioannis ibid.

Dis manibus Valleriæ Fci Ten. & Rufinæ Rufinus & ſeruãdus matri & ſorori D. S. P.

Ibidem, in ædibus D. Blanchæ.

D IIII. Opus. Tro. Fili Patri & Coiux Marito Optimo.

39 Ad S. Ioãnem S. Romani.

39 Ad S. Ioannem iuxta Diuum Romanum.

D. M. Quieti æternæ T. Caſſi Lucinuli Mercator. S. E. S. Sor. & Caſſia Viratia Filio Dulciſſimo & ſibi viui poſteríſque ſuis fecerunt & ſub aſcia de.

Ibid. Serui Seueri Fl. Caſſia Miſera Mater Filiò incomparabili ann. xxiiij Aram poſuit & ſub Aſcia D.

40 In Delphinatu.

40 In Delphinatu ad ædem D. Almeti.

Mercuri Auguſt. Ataio ſacr. ſex. Geminius Cupitus ex Voto.

41 In Voreppo.

41 Ad Voreppum.

Iuli Manſullus & Karus Fratres VV. S. D. M.

42 Gratianopoli.

42 Gratianopoli in ſacra æde D. Ioannis ante Palatium.

D. M. & memoriæ æternæ diu. Celiæ Baſilæus Coniug. Kar. ponend curau. & ſub aſcia dedic.

43 Vallentia.

43 Valentiæ ad Delphini ſtabulum, iuxta introitum.

D. Iuſtina. M.

44 Ad Guillotieram.

44 Ad portam Magdalenes ad Guilottieram.

D. M.

D. M. & quieti æternæ Eutichiani fili dulcissimi reuerendissimi & prudentissimi reuerentissimíque Virgini qui vixit annis xxiij. M. I. D. I I II. Romanus Pater ponendum curauit & sub ascia dedicauit.

45 Lugduni, apud D. Senneton, propè S. Nicetium. *45 Lugduni.*

Dis Manibus Ligur Panthagaij & Liguriæ Hygines.

46 Ad Eremum S. Chrystophori supra collem Tigni in Delphinatu. *46 Tigni in Delphinatu.*

Q. Val. C. Sil. Volt. Macedoni Flaui. iuuent. Q. cu. iiuir. aer. auguri iij vir i. pp. huic cos. Hadrianus.

47 In Suburbio Balmæ Viennensis. *47 Ad Balmæ Viennense suburbium.*

Ancilliæ Marcellæ defunctæ annis xxij. Mens. vj. dier xviij Ancillius & Modestia. Marciana parentes infelicissimi filiæ pientissimæ P. C. & sub Ascia dedicarunt.

48 In Limine templi B. Mariæ. Virg. Viennæ. *48 Ad Templum B. Mariæ Vien.*

Apoloni Aug. M. Comminius Gratus.

49 In Muro Domus magistri Ioannis Paschalis de Tournon mandamenti Quiriaci. *49 Ad Quiriacum.*

Mercur. Aug. Sennenis Martius & Messius Martiniani Augures ex St.

50 Tigni ad eremum S. Chrystophori. *50 Tigni.*

I. Domus Q. Diuinæ Colon. copiæ Claud Augu. Lugd. Taroboliũ fecit Q. Auius Antonianus Pontif. Perpetuus. Ex Vaticininatione Pusoni. Iulian. Archigalli inchoatum xij. Kal. Mai Cõsummatum viiij. Kal. Mai. L. Ægio Mathlio

Cn. Pariuio Æliano Coss. Præeunte Ælio G.M.P.R.7.ns. Sacerdote Tibicine Albio Verino.

51 Turnoni. 51 Ex S. Ioanne ad Turnonem, intra Dusbium & Rhodanum.

Imp. Cæs. Diui Traiani Partiici fil.diui Neruæ Nepoti Traiano Adriano August. Pontif. Maxim. Trib. Potest.iij.Cos.iij.ij. Rhodanio Iudulgentissimo Principi.

52 In Briordo. 52 In Castro Briordi est.

Memoriæ æternæ Campaniæ Tamulati. Cacianæ Rex.

53 Ad S. Columbam. 53 Ad Sanctam Columbam, lapis inuentus 1592. habet.

D.M.L. Cæcili Pisonis Ciuis Araus Cæcilius Marianus & Valerius Orpintus filij Patri Piissimo & Val.Maritima Coniugi incomparabili.

Ibidem apud D.Bertum, repert.1593.

D.M.Securitati æternæ Iulliæ Iullianæ, C. Modestius Ismaragdus Vxori Karissimæ & pientissimæ & dulcissimæ.

54 Campaniæ. 54 In templo Campaniæ Albonesij.

D.M.Q. Trebella.Macharei Trebellia Patrono optimo de se bene merenti.

Apud S.Petrum inter Iudæos Viennæ, loco dicto ad Plaustrum.

Ostis Tocæ Ger. KRr NAV. SOTR. BE. DT. REVTE. Secundus sti Iorri R. Bato Cysij R.F. CAVS Pater Ode

Cæ.

CÆ.Benis.

55 Quædam insuper visuntur monumenta in cœmeterio D. Petri Viennæ, quæ fama est ex vrbe Roma nocte quadam illuc miraculosè aduecta, dum S. Augustinus à Summo Pontifice Romano in Angliam dimissus ad irriganda fidei aquis Gétilium corda, Vienna iter habens, templum Diui Petri ipsi Apostolorum Coriphæo consecraret, ob Martyrum memoriam quos inibi sepultos esse dedicerat. *55 Ad S. Petrum.*

56 Sed & in Cœmeterio S. Pancratij duobus ab vrbe millibus, ad alteram Rhodani rippam, conspicitur lapidea columna quadrata, cui laterna superponitur, quam fulcit pila rotunda, & ipsi inscriptum est. *56 Ad S. Pancratium.*

D. O. M. Memoriæ æternæ socchiæ Emeanis dulcissimæ super ætate annœnio An. Menses viij. D.xxiiij. L. Bo.Con.V.S. Polinus Pater & Alpia Castisina Mater parentes infelicissimi repentina huius amissione orbati filio Krissimo Vnico Præcl. P. S. ætatem sibi srepto & sibi viui posterísque suis po & sub ascia dedicauerunt.

67 Est & columna antiqua apud domum Bernardinorum in pago Solesiensi non procul à ciuitate, cui hac tempestate superponitur signum Crucis quod antiquitus solatium dictum est, in qua sculpitur. *67 Apud Solesium.*

Ti Claudius Drusi. F. Cæsar. Aug. Germanicus Pont. Maxi. Tr. Pot.III. Imp.iij. Con.ij. Rom.

68 Et apud Amputheum pagum, est in triuio columna antiqua lapidea, hanc habens inscriptionem. *68 Apud Amputeum.*

Imp. Cæ. C. M. furrus Maximianus. P. F. Aug Germ. Max. Dacic. Max. Daci. Sitte Serus. Maximia C.M. Max. Sarm. A. X. D.

C.M. Nobilissimus Salex M.P.M.

Hæ sunt Lector Prophanæ inscriptiones quæ Viennæ vel alibi nō multum longè reperiuntur, si non cunctæ, saltem potiores: quas si facultatū mearum sors tulisset, vel alicuius Viēnensis Optimatis viri ope adiutus fuissem, tibi graphicè expressas obtulissem. Volui plusquam potui, & q potui prǽstiti, beneuolētia tam prǽclaræ ac Nobilis vrbis illect⁹ Nosse autē te cupio Allobroges. Alpinos impetu ferociter facto, veteres Viēnenses Ciues vrbe exegisse, eorúmque sibi focos & aras attribuisse. Vnde vt refert Dio Cassi⁹ lib. 46. Senatus iussit eos qui Vienna ab Allobrogibus expulsi fuerant, atque ad confluentes Araris & Rhodani fluuiorū consederant, vrbem condere. Quod illi subsistentes fecerunt, ac Lugdunum ædificauerunt, anno 2. Imperij Augusti Cæsaris, ac Proindè videas Lugdunenses antiquorum Viennensium extare progeniem. Viennenses vero qui nunc sunt, Allobrogibus esse prognatos, vt minimè mirandum sit, Præsules Viennenses se Archiepiscopos Viennæ Allobrogum quondam inscripsisse, nósque adhuc Viennā Allobrogicam appellare.

Cùm verò iam Delphinalis Vienna sit & censeatur esse prouinciæ Vrbs Primaria atque Metropolis: non abs re fuerit, nonnulla de ipsâ dicere Prouincia: atque in primis, apud Alpinos Delphinates esse Comitatum Griseuoudanum, Champhanrlanum Ducatum, atque Comitatus Viennensem & Vvapensem. Principatum Brianconensem, ac Marchionatum & Baroniam Montalbonensem.

Porro Albonis & Viennæ Comitatus eminebant, sed & Albonis ac Viennēsis Comes, cognomen Delphini gerebat, scutóque Delphinum Marinum piscem repræsentabat. Et quia Comitatu Aruerniæ etiam potiebatur, duorum sibi superstitum liberorum Prior, Comitatus Viennēsium atque Albonensem hæreditate adsecutus. Delphinum se Viēnesium & Albonensem dixit. Posterior Delphini Aruernici titulum obtinuit. Et cum succedentibus annis inter amborum fratrum Delphinorum posteros, ex signorum repre-

ſentatione lis emoueretur, cedétibus virorum ſapientum ſententiæ partibus, deciſſum fuit, Primogeniti nempe Arbonenſis ac Viennefij Comitis ſucceſſores, Delphinum viuum cum rubeis branchiis gerere pro ſigno debere. Aluernici verò poſteros, Delphinum exanimatum cum ſubpallidis branchiis: in quem modum lis ſopita fuit.

Fama etiam eſt, Gracum Tyberium ad aream in qua nunc S.Columbæ ſitus eſt vicus, palatium ingentis operis ædificaſſe: Pontem ſuper Rhodanum conſtruxiſſe, ac etiam ex vtroque pontis limite arcem munitam collocaſſe, quarum ne veſtigia quidam extant.

Elenchus Pontificalis Hiſtoricus.

CAPVT II.

PAulus [1] Apoſtolus Doctor gentium, dum in Hiſpaniam proficiſceretur, Eccleſiam Viennenſem inſtituit: Apoſtolica authoritate per præſentiàm ſuam conſecrando inſigniuit, primâque in ea fundamenta fidei ſtabiliuit, vbi verbum vitæ primò prædicans, aliquod temporis reſedit: ac inde diſcedens, in ea ſui loco [2] Creſcentem Chriſti diſcipulum primum Epiſcopum ordinauit, vti [3] Paulus Papa in quadam Epiſtola, ad quemdam Principem Francorum, inferius commemorat.

1 S.Paulus Apoſtolus inſtitutor Eccleſiæ Vien.

2 S. Creſcens. 1. Epiſcopus Vien.

3 Paulus Papa.

Mortuo verò Creſcenti, vel, vt aliqui ſcribunt, Apolico iuſſu in Gallatiam profecto: Iſmet beatus Apoſtolus Paulus Hiſpania rediens, [4] Zachariam Chriſti itidem diſcipulum, ſubrogauit. Qui cum Dominicæ interfuiſſet cœnæ, Mappam ipſius ſacroſanctæ refectionis, ſupérquam panem & vinum in ſuum corpus & ſanguinem, ipſe ſummus Sacerdos Chriſtus tranſubſtantiauerat: Viennenſibus nouis Chriſtianis, ſolatij gratia contulit. Atque deinde, Viennæ pro fide; morte violenta occumbens: [5] ProtoMartyr Galliarum effici promeruit. Cuius ſacrum corpus [6] cum longo tempore apud Eccleſiam Sanctorum Apoſtolorum ad

4 S. Zacharias Martyr. ij Epiſcop. Vien.

5 S. Zacharias Galliarũ ProtoMartyr.

6 Eius corpus exumatur.

Innocent. iiij. PP. ad Viennæ muros quieuisset: tandem [7] Innocentij quarti Papæ mandato, celebri Pompa per [8] Hugonem

8 Hugo & Guillelmus Cardinales. Tituli S. Sabinæ & Guillelmum Tit. Basilicæ duodecim Apostolorum S. R. E. Presbyteros Cardinales exumatum fuit. Cuius eleuationis annuo recurrente die, in sæculum dictus Pontifex Innocentius, Confessis & sacra Communione cibatis omnibus qui Basilicam S. Petri Viennensis in qua quiescebat visitarent,

Centumdies Indulg. apud S. Petrum in die releuationis S. Zachariæ. [9] centum dies de iniunctis pœnitentiis relexauit, sub dat. Lugd. xiiij. Kalend. April. Pont. sui anno vij. Porro sacratissimam illam [10] Mappam apud Cœnobium S. Petri Viennensis posteritas religiosissimè custodiuit; ac piorum studio virorum, Caluinitarum rabidæ audaciæ terræ infodiendo suffurata est. Nunc verò è terra eruta, veteri incipit cultu resplendescere, atque prisca deuotione, vt par est, venerari.

10 Mappa Dominica Cœna, Vienna.

Post beatū Zachariam, S. Apostoli Tertium Episcopum adhanc tunc temporis in Galliis florentissimam Ciuitatem direxerunt [11] Martinū nomine, qui propriis oculis Christum in Cruce pendentem ac patientem viderat, quique post demandatum sibi Euangelicæ prædicationis strenuè decursum munus, tandem sub Vespasiano, placido fine obdormiuit, annua à successoribus memoria Kalendis Iulij honoratus.

11 S. Martinus Ep. Vien. iij. interfuit passioni Christi.

Huic cum adiuua datus ab ipsis Apostolis fuisset Beatus [12] Verus dum ad Gallias destinaretur, eo mortuo, Viennensem ipse sedem capessit. Qui postea Kalend. Augusti sub Nerua Imperatore, sanguine suo Viennensem Ecclesiam purpurauit: ad quem etiam [13] Pius primus Romanus Pontifex. Apostolicum hoc rescriptum transmisit.

12 S. Verus Martyr Episc. Vien. iiij.

13 Euprepia Romana.

Pius Episcopus Vero Fratri, salutem. Antequam Romam exisses, soror nostra 13 Euprepia sicut benè recordaris, titulum domus suæ pauperibus assignauit: vbi nunc cum pauperibus nostris commorantes, 14 Missas agimus. De te autem superbeate, postquam ad 15 Senatoriam vrbem Viennam perrexisti, quod factum sit nosse cuperemus; & si sementem Euangelij iam sparseris:

14 Missæ.

15 Vienna Senatoria Vrbs.

ſeris: audire multum deſideramus. Presbyteri illi qui ab Apoſtolis educati, vſque ad nos peruenerunt, cum quibus ſimul verbum Dei partiti ſumus, à Domino vocati, in cubilibus æternis clauſi tenentur. Sanctus 16 Timotheus & Marcus, per bonum certamen tranſierunt. Vide frater vt illos imiteris ſequendo, neque vinculis mundi illigeris, feſtina palmam perſeuerabilem, cum ſanctis Apoſtolis tenere: quam per multas paſſiones Paulus ſuſcepit & Petrus, 17 cui Crux charitatem Chriſti tollere non potuit. Salutant te 18 Sother & Eleutherius digni presbyteri. Saluta fratres qui tecum viuunt in Domino, 19 Cherintus Primarches Satanæ, multos auertit à fide, gratia Chriſti habitet in corde tuo. Amen.

16 S. Timothe⁹ & Marcus.

17 Petrus Apoſtolus Crucifixus.

18 Sother & Eleutherius Presbyteri Romani.

Huius beatiſſimi Veri tempore, apud [20] Pontum beatus [21] Phocas Synopis Ciuitatis Epiſcopus, glorioſiſſimo agone curſum compleuit. Cuius ſacratiſſimæ reliquiæ, [22] Viennam ſunt tranſlatæ: atque in SS. Apoſtolorum Eccleſia repoſitæ. Et tempore Innocentij 4. ipſius iuſſu ab antedictis Card. erutæ ex humo, cum annuis 40. dierum indulgentiis, ipſa aniuerſaria erutionis die.

19 Cherinthus hæreſiarcha.

20 Pontus.

21 Phocas Synopenſis Epiſc.

22 Corpus S. Phocæ apud Viennam.

S. Verum in Pontificali cathedra Vienñẽſi, eſt ſecutus beatus Iuſtus, cuius ſolemnitas recenſetur 2. Non. Maij. hic temporibus Antonini Pij, atque Antonini Minoris floruit: dum adhuc honore Presbyterij, [24] ſacer Iræneus Lugduni fungeretur. Ipſius verò tempore, ſæuiſſima aduerſus Chriſtianos perſecutio excanduit, in qua excarnificati ſunt inter innumeros, [25] Seuerinus, Exuperius, atque Felicianus: quorum ſunt poſtea, mira admodum reuelatione, ſacra corpora reperta. Non multo vero antea tempore, [26] Sanctus, Diaconus Viennenſis, vir ſanctiſſimus, [27] Illuſtre certamen martyrij, cum pleriſque aliis Viennenſibus ciuibus, Lugduni expleuerat. Ad hunc vero beatum Iuſtum, ſub initio ſuæ ad Viennenſem Eccleſiam electionis, ſanctus Pius Papa, in hunc modum ſcripſit.

23 S. Iuſtus v. Epiſc. Vien.

24 S. Ireneus.

25 SS. Seuerinus Exuperius & Felicianus Martyres Viennẽſes.

26 Sanctus Diaconus Viennẽſis.

27 Ciues Viẽnenſes ob fidem Lugduni necati.

28 Pius Papa primus.
29 Athalus nuntius ecclesiæ Viennensis.

P*Ius 28 Episcopus fratri Iusto Episcopo, 29 Athalus Epistolas Martyrum portans ad nos venit, gaudium nobis ineffabile faciens, de triumpho eorum. Qui dixit nobis sanctum Verum Collegam nostrum, victorem de mundi principe triumphasse: te vero apud Senatoriam vrbem Viennam, eius loco à fratribus Episcopum constitutum, 30 & colobio Episcoporum vestitum.*

30 Colobium. Episcoporum.

Vide vt ministerium quod accepisti in Domino impleas. Cura autem sanctorum corpora, sicut membra Dei: quemadmodum curauerunt Apostoli Stephanum. Carceres sanctorum visita, ne aliquis tepescat in fide. Martyria sancta, Spiritu Sancto proba, & vt perseuerent in fide, incitator insiste. Presbyteri & Diaconi, non vt maiorem, sed vt Ministrum Christi te obseruent. Plebs vniuersa, tua sanctitate protegatur. Fratres nostri quos per Athalum recognosces, de tyranni sæuitia iam liberati, requiescunt in Domino. 31 Pastor presbyter titulum condidit, & dignè in Domino obiit. Reuelatum mihi esse scias Collega Beatissime, citius me finem huius vitæ facturum. Vnum flagito) in communione sta; & mei ne obliuiscaris, Salutat te senatus pauper Christi, apud Romam constitutus. Saluta omne collegium fratrum qui tecum sunt in Domino. Ipséque Iustus post longum exilium Martyrio vitam finiuit.

31 Pastor presbyter titulum condidit.

32 S. Desiderius.
33 Hunc Petrus Villarius vetus viennēsis antistes, qui se in Catalogo Viennensium Pontificum, Petrū Iuniorem inscribit, Dionisium vocat.

Post Beatissimum Iustum, extitit [32] Desiderius Episcopus Viennensis: [33] cuius nominis sola durat memoria, ex Epistola Victoris Pontificis Romani ad ipsum, quæ sic habet.

34 Victor Papa primus.

V*Ictor 34 Episcopus, Desiderio Viennēsi Episcopo salutem. Sicut sancta fraternitas sua, à presbyteris qui Apostolos in carne viderunt erudita est, qui & Ecclesiam vsque ad tua tempora rexerunt: Non decima quarta luna cum Iudæis, sed decima quinta vsque ad vigesimam primam, Pascha Catholica Ecclesia celebrauit.*

*uit. Non enim iam vmbram, sed veritatem, quæ vmbra legis celabatur quærit. Hanc doctrinam Romæ 35 Petrus & Paulus instituerunt, vt in azimis sinceritatis & veritatis, Pascha agerent. Qui enim cum Iudæis Pascha agere volunt, quid nisi vmbram diligunt, vt agni carnes non in veritate, sed in vmbra figurante manducent? Nec audiunt Ioannem Baptistam clamantem: Ecce Agnus Dei, ecce qui auffert peccata mundi. Scis frater Beatissime, opus totius pietatis, sexta feria, & decima quinta luna perfectum, Quando in cruce clamauit is per quem factus est mundus, Consummatum est: & vincente luce, vmbræ mortis superatæ auffugerunt. Et in spem nostræ salutis, Centurio confessus est, filius Dei erat iste. Nusquam Petrus cum Iudæis postquam illis dixit, Pœnitentiam agite, quia sanguinem Iusti fudistis: nos Pascha celebrare docuit. Nusquam Paulus, qui vt decem lucrifaceret; obseruationes illas legis, arbitratus est vt stercora. Collega Beatissime, Christi Ecclesiam non in vmbra, sed in veritate supra solidam petram fundatam doceamus: vt audiamus cum Apostolo Petro, Beatus es Symon filius Ioannis, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Per tuam ergo fraternitatem, * Presbyteris Galliarū literæ mittantur, 36 vt obseruent Pascha non cum Iudæis negatoribus Christo: sed cum sequacibus Apostolorum; prædicantibus veritatem Christi. Salutat te collegium fratrum, saluta fratres qui tecum versantur in Domino. 37 Eubolus qui Epistolam fert Viennam, de collegio nostro, tecum viuere & mori paratus est, quem suscipe in Domino Iesu Christo. Vale.*

35 Pe. Paulus Ro. fuerunt.

Ioan.1.29.

Ioan.19.30.

* Presbyteri Galliarum incitentur.

Matth.26.17.

36 Per Episcopos Vienna, sedes Apostolica mandata sua innotescere aliis Galliarum Ecclesiis faciebat iam ab anno Christi.194.37.

28 A Desiderio S. Dyonisius ad apicem Episcopatus Viennensis sublimatur, qui vt morum integritate, ita doctrinæ splendore refulsit: temporibus Commodi ac Marci Antonini veri, Imperatorum, eiusque festum colitur 7. Idib. Maij.

37 Eubolus.

38 S Dyonisius vti. Episc. Vienn.

Post

Paracodes / *39 S. Paracodas viii. Vien. Episc.*

Post [39] quem S. * Paracodas Græcus natione, vti fuerat Dyonisius, præsulatum gessit; ætate Antonini Caracalæ, Aurelij, Alexandri, & Maximini Imperatorum, ad quem Victor Papa ita scripsit.

40 Orientalis Ecclesia ab Occidentali tempore Victoris Papæ discissa ob Pascha celebrationem. / *2. Cor. 5 17.* / *Apoc. 21. 5.* / *Isa. 9. 1.* / *1. Co. 5. 7.* / *Ephes. 5 8.*

VIctor Episcopus, Fratri Paracodæ Episcopo Salutẽ. Collega noster Dyonisius dormiens, te nobis socium in Ecclesia Christi reliquit. Vides Frater 40 *Orientalem Ecclesiam propter celebrationem Paschæ ab Occidentali disiunctam esse. Placuit ergo nobis Apostolorum sectatoribus, vestræ vnanimitati scribere, vt secundum quod scriptum est, vetera transierunt, ecce noua facta sunt omnia. Non tenebras sequamur, sed lucem. Vt aduertamus Prophetam, Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam. Propterea Frater & Collega in Domino, doce per ecclesias tibi commissas, à decimaquinta luna, Pascha agendum, vt dicat nobis Apostolus. Pascha nostrum immolatus est Christus, & Fuistis tenebræ, nunc autem lux in Domino. Vnanimitas fraterna, te in Domino salutat, fratres qui apud te Viennæ versantur, de nobis in Domino salutans. Vale.* Honoratur vero S. Paracodas annuo recursu 4. Nonas Ianuarij. cuius ætate S. Zacharias Antistes Lugdunensis florebat.

41 S. Florẽtius ix. Vien. Episc. Martyr.

Præsul deinde fuit Viennensis S. [41] Florentius, qui tempora Gordiani, Philippi, Decij, Galli, & Volusiani decucurrit, quando Nouatus Beati Cypriani Presbyter, Romam veniens, Nouatianam hæresim condidit. Anniuersaria eius dies, est iij. Non. Ianuarij, quando post exilium mortem pro Christo pertulit.

42 S. Lupicinus x. Vien. Episc. Martyr.

Ipsi successit beatus [42] Lupicinus Martyr, qui cathedram rexit, dùm Valerianus & Gallienus in humanis degebant: sub quibus S. Cyprianus martyrio enituit, attigit etiam tempora Claudij, sub quo Paulus erat hæresiarcha, & deuenit vsque ad Aurelianum. colitur. 8. Kal. Ianuarij. Cui Cornelius Papa has literas misit.

CORnelius 43 Episcopus Fratri Lupicino Viennensi Archiepiscopo. Salutem. Scias frater, Beatissime, *aream Dominicam vento persecutionis accerrimè commoueri, & edictis Imperatorum, Christianos vbique tormentis variis affici. Nam in vrbe Romæ Præfectus ad hoc constitutus est. Vnde neque publicè, neque in Cryptis notioribus, Missas agere Christianis licet. Exortetur itaque charitas vestra omnes credentes in Christum, ne timeant eos qui occidunt corpus, sed potius eum qui habet corpus & animam potestatem perdendi, Iam plures fratrum martyrio coronati sunt. Ora vt perficiamus cursum nostrum, nobis à Domino reuelatum. Vale frater in Domino, & saluta omnes qui nos amant in Christo.* — 43 S. Cornelius 1. Papa. * Charissime.

Sequitur ordine sanctus* 44 Simplidas Episcopus Viennensis, qui vixit temporibus Taciti, Probi, & Cari Imperatorum, ipsius que ætate, hæresis * Monothelitarum initium sumpsit. colitur iij. Id. Febru. — * Simplicius, 44 S. Simplidas xi. Vien. Pont.

Huic successit 45 Paschasius vir desertissimus, atque sanctissimus: qui temporibus Diocletiani & Valerij vixit, cuius solemnitas festiua habetur 8. Kalend. Martii. cuiúsque ætate, sancta Thebea Legio Mauritio adhortante, Martyrio coronata fûit circa annum Christi cccv. & Siluester Papa, ita pro Viennensi Ecclesia rescripsit. — * Manichæorum. 45 S. Paschasius xii. Vien. Episc.

SIluester Papa vniuersis Episcopis per Gallias, & per septem prouincias, Placuit Apostolicæ Sedi, vt siquis ex qualibet Galliarum parte, sub quolibet Ecclesiastico gradu ad nos venire contendit: vel ad alia terrarum loca ire disponit, non aliter proficiscatur, nisi Metropolitani Viennensis Formatas acceperit, quibus Sacerdotium suum, vel locum Ecclesiasticum quem habet, scriptorum eius adstipulatione perduceat. Quod ea gratia statuimus: quia plurimi se Episcopos, Presbyteros, siue Ecclesiasticos simulantes, quia nullum documentum Formatarum — 46 Vide Ecclesiæ Viennensis insignem Prærogatiuam.

*rum extat, per quod valeant * confutari: in nomen venerationis irrepunt, & indebitam venerationem promerentur. Quisquis igitur fratres charissimi, prætermissa supradicta formata, siue ille Episcopus, sit siue Presbyter, siue Diaconus, aut * in inferiori gradu constitutus, Deinceps ad nos venerit, sciat se suscipi omnino non posse. Quam authoritatem vbique nos misisse, manifestum, est vt cunctis his regionibus innotescat, id quod statuimus omnem in modum * esse seruandum. Si quis autem hæc salubriter constituta temerare præsumpserit, sponte sua se à nostra nouerit communione discretum. Hoc autem priuilegium formatarum, fratri & Coepiscopo Paschasio, & posteris eius, meritorum illius speciali contemplatione concessimus.* 47 *Prouinciæ vero septem ad Viennensem Ecclesiam pertinentes sicut Romanus catalogus testatur, hæ sunt.* 48 *Viennensis, prima, Narbonensis prima, quæ est secunda. Narbonensis secunda quæ est Aquis tertia, Aquitanica prima quæ est Biturix, quarta Aquitanica secunda, quæ est Burdegala, Nouempopulana quæ est Auxia, sexta. Atque Alpes maritimæ, quæ est Ebrudunum, septima. Valete.*

** Confirmari.* ** In suo.* ** Omnibus.*

47 Vide Primatiam veterem Ecclesiæ Viennensis.

48 Narbona, Aquæ, Biturix Burdegala: Auxia, Ebrudunum.

Cõsimiles literas sub iisdem prorsus verbis Card. Baron. Tom. 5. Annal. ad annum 417. refert à Zozimo fuisse datas ad Archiepiscopum Arelatensem: Sed fucum facilè deprehendet ipsi Cardinali impactum, qui accuratè Epistolam Zozimi infra positam considerabit. Intuere porro lector quã parum considerate Rubẽus in lib. 1. hyst. Lugdunensis, c. v. Primatiam Viennensem irrideat ac suggillet, quæ certissimis attestationibus constat, atque amplissimis & vetustissimis Summorum Pontificum rescriptis fulcitur.

CAPVT III.

1 S. Claudius xiii Vien. Archiepis.

POst Paschasium beatus [1] Claudius Viennæ Antistes emicuit, cuius tempore admiranda Nicæna Synodus ob tuitionem Catholici dogmatis: coacta fuit

fuit. Cuius adeo tenax assertor fuit Claudius vt inter Antistites Arelatensis ductos Concilij, primas meritò obtinuerit, qui vt ad meliorem vitam transiuit kalend. Iunij.

Sanctus [2] Nectarius Ecclesiam Viennensem, per tempora Constantis, Iouiani, & Iuliani Imperatorum, strenuè admodum rexit, dum emicarent Athanasius Alexandrinus, & Hilarius Pictauiensis. Et vitam meliorem suo decessu adiret Antonius Monachus, obiitque kalend. Augusti. atque Synodo Vasensi interfuit, semperque cõtra Arrianam perfidiam, publicè Trinitatis consubstantialitatem docuit ac predicauit. *2 S. Nectarius xiiii. Archiep. Vien.* ** Sexcentos.*

Ponè eum secut⁹ est sanctus [3] * Nicetius Episcopus Viennensis. Cuius tempore obiit in Ægypto, Beatissimus Lugdunensis Præsul [4] Iustus: olim à sanctis Paschasio atque Claudio Viennensibus Episcopis educatus, adeò vt etiam beati Claudij extiterit Diaconus. Floruit verò S. Nicetius temporibus, Gratiani & Theodosij Augustorum, seculum linquens 3. Non. Maij. *3 S. Nicetius xv. Archiep. Vien.* ** Nicета.* *4 S. Iustus Lugdunensis, fuit Diaconus S. Claudij Viennensis.*

Successit Nicetio in Viennẽsi Cathedra, [5] beatus Simplicius, quem Zozimus Papa hôc scripto honorauit. *5 S. Simplicius xvi Vien. Antist.*

6 *ZOzimus Episcopus, Simplicio Viennensi Archiepiscopo salutem, Reuelatum nobis est, qualiter 7 in Taurinensi Synodo, causas tuæ Diœceseos prosecutus fueris. Et licet Arelatensi Episcopo antequam legatus tuus venisset, propter reuerentiam sancti Trophimi, ius & Pontificium super tres prouincias habere scripserimus: Tamen si ita est vt scripta tua nobis missa continent, interim vsque dum lucidius ventiletur: Potestatem antiquam tibi manere permittimus: vt sicut in Taurinensi grauissimorum Episcoporum Synodo, patris consilio decretum est, viciniores tibi intra prouinciam ciuitates vendices, donec plenius rei ordinem Charitas Apostolica prosequatur. Lazarum indebitè Episcopum, criminatorem fratris ordinatum; scias nostro iudicio esse damnatum,* *6 Zozimus Papa.* *7 Quod hic dicitur de Taurinensi Synodo, vide apud Baronium Tom. v. ad ann. Domini. 417.*

damnatum, data sub die Kalend. Octobris Honorio xj. & Constantio CC.

Rubius in Hist. Lugdun. lib. 1. c. 4. meminit cuiusdam Salonij Viennensis Archiepiscopi, quem omnes silentio prætereunt authores.

8 S. Mamertus vel Mamercus xvij. Archiep. Vien.

Post S. Simplicium, ordinatus est sanctus [8] Mamertus Viennensis Episcopus, eruditione ac pietate fulgidus qui floruit temporibus Arcadij, Honorij (quando S. Martinus Turonensis Episcopus defunctus est) nec non Theodosij & Valentiniani Imperatorum: dum Ætius Gallias regeret. Hic vir Nobilissim⁹, à sācto Anniano Episcopo Aurelianensi ab ipsis mortis faucibus ereptus, postea mirum in modum sanctitate excelluit, & ob imminentes Ecclesiæ suæ clades, Letanias instituit. Iacuit vero ipsius corpus, primum in Basilica Apostolorum foris murum Viennæ, ad dexteram altaris partem: ad cuius ostium sepulchri adhuc hi versus visuntur.

Mole sub hoc lapidum, sanctissima membra tegūtur.
Huius Pontificis vrbis sacrique Mamerti.

Postea vero ad Basilicam Constantinianam sanctæ Crucis Aurelianensis translatum, nouissimè circa annum 1863. à Caluinitis incendio deletum est. Ipsa vero Aurelianensis Ecclesia, inter sui cleri ordines sacrificos Mamerti nomine insignitos qui ante eius corpus, dum illic habebatur, psallerent: quique Mamertini dicuntur, ei attribuit, ac festum ipsius quotannis tertio ad huc celebrat. Ipso Præsulatum Viennensem gerente, atque fortiter suæ Ecclesiæ iura propugnante, Leo [9] Papa hoc rescriptum dedit.

9 Is fuit Leo primus qui sedit anno. 457.

Dilectissimis fratribus per Gallias, & Viennensem prouinciam Episcopis constitutis: Leo Episcopus Quali pertinacia Hilarius Arelatensis Episcopus iudicium nostrum effugerit, sancta vestra fraternitas non ignorat. Vnde & iustum esse videmus, vt quia Principis Apostolorum

*Apostolorum; magnam in iudiciis moderationem quam in potestate, per vicarios suos semper exibet, Arelatensis Episcopus non expectauit, à priuilegio suæ ciuitatis submotus, humili loco discat: quod in magno gratis munere prædecessorum nostrorum concesso, tenere noluit. Sitque redintegratum Viennensi Archiepiscopo priuilegium, & ius antiquum: quod Apostolica benignitas ad Arelatensem ex parte transtulit ciuitatem: vt tali seueritate Hilarius coercitus, discat non temerè transgredi terminos antiquos, canonica prolatione fundatos, Data * Octauo idus Ianuarij. Valentiniano Augusto iiij. & Anieno Consulibus.* Porro S. Mamerti decessus recolitur v. Idus Maij.

** Alias iij.*

Is Fuit Annus.

Cum priùs vt Sidonius lib. vij. epist. ep. 1. scribit & eius Doctissimus Commentator Sauaro annotat, ex æde quam Castulus condiderat ad ripas Rhodani sita, ob Rhodani impetum ruinam minitante, citra Rhodani ripas aliam Basilicam fieri curans, illuc Ferreoli Martyris reliquias transtulisset.

Huic autem successit beatissimus [10] Ysicius, Senatoriæ primum vir dignitatis: cui fuerunt duo filij Sacerdotali infula præclarissimi. Nempe [11] Apolinaris Valentinæ vrbis Antistes; & Auitus, qui Ysicio Patri in Viennensi Episcopatu successit. Floruit verò Ysicius, sub Leone Imperatore necnon sub Zenone, Regnante in Francia Clodouæo primo, qua etiam ætate, Corpus beati Barnabæ, [12] cum Euangelio manu beati Matthæi Euangelistæ scripto ipso reuelante repertum fuit. Memoria eius habetur ij Idus Nouemb. & indulgentias dierum quadraginta ab Innocentio 4. datas lucrantur fideles, qui annuo recursu ecclesiam Apostolorum Viennæ, in die ipsius elationis adeunt.

10 S. Ysicius xviij. Vien. Pont.

11 Apolinaris Valentinus Episcopus.

12 Euangelium propria B. Matthæi Euangelista manu scriptũ.

Beatus [13] Auitus post Patrem Ysicium, Viennæ Episcopus ordinatus, vt erat omni literarum cognitione ornatus, Apostolicisque moribus insignis, aduersus hæresim Arrianam quæ tunc non solum Africam, sed & [14] Galliam Italiamque ex parte occupauerat: magno sudore decertauit, quod eius clarissima indi-

13 S. Auitus xix. Pont. Viennensis.

14 Arriani in Gallia.

cant scripta. Martyrologium autem Lugdunense antiquissimum, his verbis de eo Nonis Februarij meminit, *Vienna Beati Auiti Episcopi, cuius fide & industria, tempore Gundobadi Regis, ab infestatione Arriana hæreseos Gallia defensa sunt:* Sed & S. Agobardus Lugdunensis Antistes lib. de Duello ad Imp. Ludouicum de isto beatissimo Auito narrationem subiectam instituit. *Temporibus Gundebadi Regis Burgundionum, fuit in vrbe Vienna Sanctus Episcopus Auitus nomine, fide Catholicus, eloquentia facundissimus, ingenio acerrimus; sacrarum scripturarum expositor suauissimus literarum etiam secularium doctissimus, & in metris facillimus, sicut & eius opera testantur. Qui cum eodem* [15] *Gundebado frequenter de fide altercans, & dialogos in præsenti conficiens, & epistolis absenti respondens, plura & clara ingenij sui & virtutis opera reliquit, qui, ipso Gundebado in sua perfidia perdito, successorem eius* [16] *Sigismundum Regẽ ad fidem Catholicam conuertit, in cuius conuersione recitauit homiliam in populo, sensuum suauitate plenissimam, & verborum compositione dulcissimam.*

15 Gundebadus primus Rex Burgundiæ Arrianus.

16 S. Auitus Sigismundũ Burgundiæ Regem ad fidem conuertit.

Ita ille. Ex quo Claudij Rubij Lugdunensis perseuerantem repugnandi contentionem merito damnes, qui hist. suæ Lugd. lib. 2. c. 2. Matrem suam Lugdunensem Ecclesiam mendacij temerè nimis atque audacter arguit, dum probare nititur veteres omnes mentitos authores, qui de hæresi Gundebadi sermonem fecere. Ad suum propositum adducens Sydonij locum, quem diu quæsitum vbi indicat, nusquam potui reperire. Porro iste Sanctus Auitus Sigismundo Regi vt ipse Agaunense Monasterium construeret author extitit, Moriénsque sepultus fuit sub temporibus Zenonis Imperatoris & Anastasij in ecclesia sanctorum Apostolorum, ad sinistram domus partem, in capite longioris maceriæ, Nonis Februarij, circa annum Domini CCCCC: de cuius Epitaphio hos tantum versus inuenire potui.

Veritate pura subnixum.
Vnus in arce fuit, cui quilibet, ordine fandi,
Orator nullus similis, nullúsque Poëta,

Clamant

Clamant quod sparsi per crebra volumina libri,
Qui vixit, viuit per que omnia sæcula viuet.

Viuebat tunc S. Leonianus B. Petri Viennensis Abbas, qui Monasterium B. Andreæ in colle ciuitatis erexit, in quo Remilidam, postea Monasterij S. Andreæ inferioris fundatricem, sub regulari disciplina educabat.

Propè hæc tempora, [17] Symmachus Papa in fauorem Ecclesiæ Viennensis, hoc rescriptum publicauit. *17 Symmachus Papa.*

SImmachus Papa, Omnibus Episcopis per Gallias constitutis. Cunctas inter Ecclesias Galliarum, ob præcipuas, Viennensem & Arelatensem, exiuit controuersia. Quæ verò à prædecessore nostro beatæ recordationis Leone Papa super hac parte ordinata sunt, Ecclesiæ Romanæ fidelis declarat instructio. Atque ideo, ne ea quæ semper est veritatis æmula, sibi aliquid vendicare queat obliuio, & prioris decreti vigor, temporis diuturnitate vergat in senium, necessariam duximus olim promulgata, in lucem reddere nostris affatibus. Idcirco quemadmodum decessor noster Leo Papa dudum recognitis allegationibus partium, definiuit, parœchiarum numerum vel quantitatem Viennensi & Arelatensi sacerdotibus deputatam, & nos præcipimus nullius vsurpatione transcendi. Valete.

Subrogatus est beato Auito, [18] sanctus Iulianus Viennæ Episcopus, qui sub Iustiniano Imperatore floruit. Quo tempore [19] Ioannes Pontifex Romanus, Atque Boëtius, & Symmachus, Consulares viri, à Theodorico Rege Arriano necantur.

18 S. Iulianus xx. Pont. Vien.
19 Ioannes I. Papa.

Post S. Iulianum Ecclesiam Viennensem rexit, [20] beatus Domninus sub Iustiniano Principe, quando [21] Hildericus Rex Vvandalorum, Episcopos ad Ecclesias reuerti, easque instaurare præcepit; [22] & Benedictus Abbas virtutibus refulsit. Ipse Domninus doctissimus in diuinis mundanisque scientiis est habitus; amator etiam pauperum, ac captiuorum

20 S. Domnin' xxj. Pōt. Vien.
21 Hildericus Rex Vvandalorum.
22 Quo tempore B. Benedictus Pater noster floruit.

redemptor: nec non innocentissimæ vitæ. Cuius hoc extabat Epitaphium, valde mendosum.

Domninus Papa. In nomine Christi,
* Sancta. *Pauper Episcopus, Domninus res * suas,*
* Omnigenis. *Deo; qui mente deuota * Omnigenam * Christo.*
* Christum. *Dignis virtutibus offert.*
Mente castus, & lege pius, facundia diues,
* Recidere. *Nescius iniusti, doctusque * rescindere culpas.*
* Fides. *Intemerata * fide, diuina in sede locandus.*
Nil proprium cupiens, redemit quos possidet hostis:
Vestium, Pastum, potum tectúmque ministrat.
* Solus. ** Solus erit iussu Domini, data morte superstes.*

* Flauius. * Sacrarium. Ex voto * flaminis. Lacanius vir Consularis cum suis fecit; de proprio basilicam, * Secretaria atque porticum.

23 S. Pantagatus xxij. Viennen. Pontifex. * Paruus. Domino Subrogatus fuit [23] sanctus Pantagatus, qui claruit Iustiniani secundi tempore. Hic Consularibus Fascibus primum sublimis, sed Christi humilitate * primus: post modum quinquennio Episcopalem sedem fidelissimè rexit, sub Consulatu Paulini Iunioris & Basilij vita functus. In Aurelianensi secunda Synodo, cum beato [24] Lupo Lugdunensi residens
24 S. Lupus Lugdunensis Pontifex. xxxvj. capitula, omni statui Ecclesiæ pernecessaria promulgauit. Cuius tale erat Epitaphium mendis etiam scatens.

SAnctorum vitam, transactis cursibus æui,
* Veris. *Scriptis preteritis cernere magna cupit.*
*Vt valeat similis, sanctis consistere * viris,*
Atque procul tendat, viuere post obitum.
Hoc igitur sancti condantur membra sepulchro
Pantagati patris, Pontificisque pij.
Cuius vita fuit gemino sublimis honore,
Fascibus insignis, religione potens

*Arbitrio * Regum, Quæsturæ cingula sumpsit:*
Stemate præcipuus, plus probitate cluens * Regnum.
Dans epulas primis, & largo munere Gazas
Pauperibúsque dedit: cælica regna petens.
*Ingenio solers, * integro dogmate fulsit.* * Viuere.
Orator magnus, vates & ipse fuit,
*His * igitur studiis primæuo flore virente,* * Hic
Inter summatos esse prior studuit.
*In sobole felix, * diuisam quam numere vidit,* * Diuiso munere vidit.
Pars secreta Deo, pars genitura manet.
*Post * matura viro, quam gessit tempore vno.* * Naturam.
Culmen Apostolicum contulit alma fides,
Sic linquens mundum, Cælestem possidet arcem.
*Qui sit præsidium * Celsum Viennatibus.* * Celsa.
Bissenum vitæ compleuit tramite lustrum,
Annis quinque super specula nostra valens,
In quibus æternæ contemplans præmia vitæ
Lucem perpetuam, promeruítque suæ.

Sepultus est in oratorio beati Georgij Martyris quod est in sinistra parte Ecclesiæ Apostolorum.

Post S. Pantagatum [25] Episcopus effectus est Viennensis, sanctus Ysicius secundus, qui sub Iustiniano resedit in Tertia Aurelianensi Synodo, cum [26] Aureliano Arelatensi, & [27] Sacerdote Lugdunensi Episcopis: in qua de dogmatibus Ecclesiasticis sunt xxiij. edita capitula. Ipsius tale fuit Epitaphium. Sepultus quippe est iuxta S. Auitum.

25 *Ysicius ij. xxiij. Pont. Vien.*
26 *Aurelianus Arelat. Pont.*
27 *S. Sacerdos Lugd. Pont.*

Præsulis sanctum tumulóque Auiti,
*Funus * Ysicij, tegitur sepulchro:* * Esicij.
*Qui * diues, olim micuit honore* * Cluens.
Pontificali.
** Quique mundanis titulis peractis,* * Quinque.
*Quæstor & * Regum habilis, benignus* * Regnum.
Ambiit demum habitare sacris
Incola tectis.

* Christus. *Cultibus * sanctis sapienter hærens,*
* Pacis. *Fautor & * pacis, studuit furentes*
Reddere ciues, speciali voto,
Mentis amica.

*Modo sua. *Temporum messor numeros * ætatis,*
Calculo cernens, strenuusque doctor,
* Vnde. ** Sequi superna docuit libenter*
* Peragens in lustrum. *Agmina templi: **
Septennum nec dum peragendo lustrum,
* Habitas. *Corpus huic sedi posuit beatæ:*
* Finxit. *Mente cum sanctis * habitans refulget,*
Luce per æuum.

Quem soror Marcella, gemens obisse
Plurimum præbens lachrymis leuamen,
*Nomen hic sculpsit titulúmque * fixit,*
Carmine puro.

28 S. Namatius vel Naamatus xxiiij. Pont. Vien. Hic sanctus Ysicius in Pontificali culmine successorem habuit [28] Naamatum, seu Naamatium, qui fulsit sub Iustiniano & Iustino Imperatoribus. Sepultúsque est in sinistra parte altaris Basilicæ Apostolorum, atque postea ad Ecclesiam sanctæ Mariæ retro altare humatus. Ipsius porro vitam, Epitaphium eius quod sequitur, pandebat.

* Humanus ** HVmanos quicumque * tremis sub pectore casus,*
* tremens. *Ingemis & lustras oculo manante sepulchra:*
Atque dolens nimio tecum mærore volutas,
Quod cunctos mors sæua voret, quod sæpiat vmbra
** Perpetua Lethi, nullum solutura per æuum.*
* Perpetua Lethis. *Huc vultus conuerte tuos, huc lumina flecte:*
Et cape solamen, posito mæstissime fletu:
Æternum quia viuit homo, si iusta sequatur:
*Si teneat, * Christique libens præcepta facessat:*
Vt tenuit tumulo positus Namatius isto,
* Qui fatescat. ** Qui cum iura daret commissis vrbibus amplis,*
Adiuncta pietate modis, iustissima sanxit.

Patricius, Præsul, patriæ rectórque vocatus:
*Hinc * spretis opibus, titulisque mundi * relictis.* * Spretis. * quæ reiectis-
Æterno se se placuit submittere Regi.
Et parere Dei mandatis, omnibus aptus.
*Sic post * hæc meritis * seruatus, & lege superna,*
Maxima Pontificis suscepit munera dignus. * Quam.
*Quin etiam sumpto, mercedes * addit honore* * Seruare
Pauper lætus abit, nudus discedit opertus,
Captiuus plaudit, liber se esse redemptum. * Addet honores.
Tantóque antistite gaudet ....
*Inter se aduersos * illata pace repressit:* * Cuius agit grates.
Perfugium miseris erat, & tutela benignis:
Nobilis eloquiis, & stemate nobilis alto. * Inlata.
Nobilior meritis, & vita clarior actu.
Viuat vt æterni, & Christi fruatur amore.
Huius si quæras æuum, finémque salutis.
Septies hic denos & tres compleuerat annos.
Post fasces posuit, & Cingula Symmachus ampla,
Iunior & quintus decimus cum surgeret orbis.
Ad summos animam cælos obmisit opimam.
Corpus humi mandans, terra terrena reliquit.

Ipsius elationis die anniuersaria vt etiam Aaron, Pantagati, Aquilini, Georgij, & Eutherij Pontificum Viennensium, nec non Leoniani & Mareülphi Abbatum, Indulgentias 40. dierũ visitantibus cœnobium S. Petri Vien. in quo quiescebát Innocẽt. 4. Papa concessit. At Aaronem & Aquilinum fuisse Pont. Vien, hoc solum, Innocentij diploma prodit.

C A P V T I I I.

DEfuncto S. Naamatio,[1] beatus Philippus Cathedram Viennensem nactus est, temporibus Tyberij Imperatoris, sub quo Euthíces Constantinopolitanus, errans circa resurrectionem carnis, eo quod docebat corpus nostrum in resurrectione impalpabile omnino, ac ventis & aëre futurum subtilius, a B. Gregorio adhuc Apochrysario conuictus fuit, huius B.

[1] S. Philippus xxv. Viennen. Archiep.

Philippi tempore, Monasterium S. Andreæ subterioris Viennæ à Remilia Eugenia Ansemundi Ducis filia erectum fuit atque sub testamento Ecclesiæ Viennensi traditum. Obiit Philippus iij.Non.febr.

2 S. Euentius vel Euantius xxvj. Pont. Vien.ann.585.
3 S. Priscus, Lugd Pōtifex.
4 S. Arsenius Pont.
5 S. Remigius Pont. Bituric.
6 S. Siagrius Augustudunensis Episc.
7 S. Virus vel Verus. xxvij. Vien.Archiep.

Post S.Philippum, factus est Viennæ Pontifex beatus [2] Euantus: qui cum [3] sancto Prisco Lugdunensi, [4] & Arsennio Senonensi, atque [5] Remigio Bituricensi Episcopis in Consilio apud Matisconem resedit, & viginti capitula Ecclesiastico ordine perfecta, roborauit, quibus & sanctus [6] Siagrius Pontifex Eduensis, qui præsens erat, subscripsit, Decessit Idibus Ianuarij.

Ab eo S. [7] Virus est Viennensem Ecclesiam sortitus, Imperantibus Tyberio, & deinde Mauritio: quando Ermingildis regis Gothorum filius, ob Catholicam fidem regno priuatus, atque in carcerem coniectus, nocte sancta Dominicæ Resurrectionis, securi demum in capite percussus, Martyr regnum Cæleste intrauit. Hic beatum Desiderium habuit Diaconum, atque postea in præsulatu successorem. Vita functus est x.Kal. Iunij.

8 S.Desiderius Marty.xxviij. Arch.Vien.
9 De Martyrio Desiderij Pontificis Viennēsis, vide Rubeum. li.3.Antiquit. Lugd. cap.12.& eius nugas considera.quibus omnibus antiquis perfracta frōtè noctem obducit.

Igitur S.[8] Desiderius secūdus primū à Namatio sancto in Ecclesiasticis disciplinis enutritus, Augustudunēsis natione fuit: & vsque ad annos maturitatis, apud Augustodunum alitus. Qui postea beato Viro adhærens, atque eo mortuo Episcopus Viennensis factus, tempore Childeberti, Regis Francorum tandem [9] Martyrium passus est in territorio Lugdunensi, supra fluuium Calaronam peremptus: sub ipsius filio Theodeberto Rege. Imperante adhuc Mauritio, iamque ad Papale culmen assumpto Magno Gregorio; quando Gothi sub Ricaredo, instante Leandro Episcopo, ad Catholicam fidem reuertuntur. Iacetque sepultus retro altare Apostolorum, extra Viennam.xj.Kal.Iulij.

10 S. Domnolus xxix. Pōt. Viennensis.

Post eum S.[10] Domnolus vir strenuus & redimendorum captiuorum sollicitus, moderatus est Sedem Viennensem Imperante Phoca, cum studio beati Gregorij Papæ, per Augustinum Monachum, Anglorum gens fidem Christi recepit: Regnabant vero tunc temporis in Burgundia Theodebertus, vel Theodoricus Childeberti filius, & Clotharius in Francia.

Episco

Episcopus deinde Viennensis, factus est Sanctus [11] Etherius: Eraclio Romanis Imperāte,& Francis Clothario, dum, Romæ Ecclesia beatæ Mariæ rotundæ à Phoca Imperatore Bonifacio Papæ concessa, dedicata fuit: & Persæ Hierosolyma inuaserunt: Crucem Christi inde aufferentes, atque Anastasium Monachum cum Septuaginta aliis, Martyrio interemerunt. Hic S. Etherius vir eximius cōditus in Ecclesia sancti Georgij fuit. xviij. Kal.Iulij. *11 S. Etherius xxx.Pont. Vien.*

Sanctus [12] Clarentus eo defuncto,Præsul Viennensis effectus est: tempore Constantini Imperatoris atque Dagoberti Francorum Regis, cùm [13] Martinus Papa, postea in Chersonam exilio rellegatus ibíque mortuus,atque à morte miraculis refulgens, Centum quinque Episcopos Romæ congregauit, quorum assensu,Damnauit, Cyrum, Sergium, Pirrum, & Paulum, qui nec vnam nec duas voluntates in Christo confitendas esse dicebant: quasi Christus nihil velle aut operari credendus sit, Obiit 7. Kal.Maij. *12 S.Clarētus xxxj. Pont. Vien.* *13 Martinus Papa primus.*

Clarento [14] defuncto S. Syndulphus, Constantini etiam atque Dagoberti ætate Viennæ præfuit: cuius tempore post,solis Eclipsim,S.non.Maij factam,Constantinus ipse in balneo iugulatus est,Migrauit 4. Id. Decembr. *14 S. Sindulfus. xxxij. Vien. Pont.*

Sindulfo successit [15]. S.Edictus, vir magnæ religionis, regnantibus [16] Constantino filio: & Dagoberto Rege.Huius tempore,Macharius Antiochenus, à centum quinquaginta Episcopis,residentibus legatis Agathonis Papæ, cum suis præcessoribus Cyro & Sergio damnatus est, & in ipsius locum Theophanius fuit ordinatus, de qua re, dictus Agatho Romanus Pontifex, ita ad Edictum perscripsit. *15 S. Edictus, siue Headicus. xxxiij.Pont. Vien.* *16 Constantinus Pogonatus,Gallicè le-barbu.*

Agatho 17 Episcopus, sancto Edicto Viennensi Archiepiscopo; Presbyter tuus Donatus in Synodo vbi centum penè Episcopi residebant, Romæ de sanitate tua nos lætificauit, cui rem gestam apud 18 Constantinopolim sicut legati nostri detulerunt, sanctitati tuæ deferendam dedimus: vbi reperies Antiochenum Episcopum,pro err- *17 Agatho sedere desiit. 682.* *18 Concil. in Trullo.*

10 En Primatia Vien. *rore suo damnatum. 19 Hæc tu frater Beatissime cum percurreris, omnibus Galliarum. Episcopis legenda, & cauenda ac tenenda transmitte, scias autē loco eius Tixophanium Episcopum Ordinatum. Data pridiē Kalend. Martij. Pussimo Constantino Augusto.*

Qui obiit x kal. Nouemb.

20 S. Edaldus seu Eualdus vel Cadold[o] aut Cadeolus xxxiiij. Pont. Vien. Edicto in Episcopatu Viennensi suffectus[20] est sanctus Edaldus, ad quem S. Ioannes Papa, praciosa munera, cum sequenti Epistola transmisit.

21 Iste fuit Ioannes v. qui sedere cœpit anno Domini 685. *Ioannes 21 Episcopo Edaldo Viennensi Archiepiscopo. De officiis Missarum de quibus in literis vestris requisistis, sciat charitas vestra: quia variè apud diuersas Ecclesias fiant, aliter enim Alexandrina Ecclesia, aliter Hierosolymitana, aliter Ephesina, aliter Romana facit. Cuius morem & instituta debet seruare Ecclesia tua: quæ fundamētum sancti habitus ab illa sumpsit.* Venerabilis Pally vsum per sanctum Presbyterum vestrum Fœlicem, tibi destinauimus: nolentes te priuari antiquo*

* Venerandi.

22 Capilli S. Pauli apud Viennam. *beati Petri munere. Simul mittentes de 22 capillis sancti Pauli, vt esset Ecclesiæ vestræ illius intercessione solatium, per 23 * cuius discipulum suscepit primum religionis honorem.* Et alia manu. *Benedictio Apostolorum, vos ab imbre malignorum custodiat.*

23 Egregium testimonium pro Antiquitate Ecclesiæ Viennensis.

* Valete.

Ipso autem Edaldo regente, Regnarunt Iustinianus Imper. Clodoueus filius Dagoberti atque Theodoricus Francorum Reges, ipsiúsque tempore Vvilibrodus Phrisionum Episcopus, à Sergio Papa sub cognomine Clementis fuit ordinatus; & Iustinianus Imperator, ob perfidiam in exilium relegatus. Moritur S. Edaldus 14. Kal. Febr.

23 S. Dolinus vel Dodolinus xxxv. Pont. Vien. Post ipsum[23] S. Dolinus Viennæ præfectus est Pontifex, Leone vel Leoncio Romanis Imperāte, & Theoderico Francis: atque tunc Sergius Papa miræ magnitudinis Dominicæ Crucis, diu abditam portionem reperit: sanctúsque Cutbertus in finitis miraculis, Lindisfarni vbi præsulatum gerebat claruit; decessit verò

S. Do

S. Dolinus Kal. Aprilis.

S. Dolino,[24] Bobo beatus successit: dum reuersus Iustinianus ab exilio, cum filio Tyberio Imperaret, & Frácos Theodoricus regeret. Moritur xviij. Kal. Iulij.

24 S. Bobo vel Bobolinus xxxvj. Viennēsis Archiep.

CAPVT IIII.

A S. Bobone rexit Viennẽsem Ecclesiam, S.[1] Georgius magnæ virtutis homo Philippico Imperante hæretico, ad cælúmque transiuit 3. Nouemb.

1 S. Georgius xxxvij. Archiep. Vien.

Post eúm, Episcopus Viennensis fuit sanctus [2] Deodatus vir omnino abstemius, Imperante Anastasio & regnante adhuc Theoderico. Pipino vero sub Sigeberto Austrasiæ Rege, Aulæ Præfecto: Qui in hac præfectura, successorem habuit Grimoaldum filium, qui in carcere sub Clodouæo defecit, quo tempore S. Leodegarius diuersis pœnis ab Ebroyno affectus, vltimò decollatus est: ac Gerinus frater eius & alij, sunt variis modis afflicti. Migrauit Idibus Octob.

2 S. Deodatus xxxviij. Archiep Vien.

Defuncto S. Deodato, beatus [3] Blidianus successit, [4] Theodosio faces imperij sustinente, Francorúmque Monarcha Clodoueo Iuniore, ac post eum ipsius Fratre Childeberto. Huius tempore florebat Sanctus Audoënus Rothomagensis Episcopus, Regnúmque Austrasiæ sub Regibus disponebant, Pipinus Ansegisi filius, vnà cum fratre suo Martino. Maiore interea Domus Francorum, Grimoaldo Pipini filio: pietate ac religione clarissimo. Obiit xj. Kal. Febr.

3 S. Blidianus xxxix. Pont. Vien.

4 Iste Theodosius abdicauit Imp.

Suffectus est B. Blidiano, Sanctus [5] Agratus Viennensis Pontifex, qui imperante Leone atque Francos Childebertó, per strenuum Grimoaldum, regente, vixit. Cuius tempore Anastasius Imperator à Tyberio captus; ac sacramento adstrictus, clero nomen dedit. Decessit ij. Idus Octobr.

5 S. Agratus xl. Pont. Vien.

Ab hoc, Diuus [6] Eoaldus Viennensem cathedram obtinuit Leone adhuc imperante: Dagobertôque iuniore Regnante. Hic præclarus Pontifex cum regio Francorum sanguini esset affinis, Ecclesiam Viennensem rebus adauxit, necnon Basilicam in honorem Thebæorum Martyrum adductis ipsorum & aliis plu-

6 Eoaldus xlj. Pont. Vien.

rimis reliquiis, intra ciuitatem ædificauit: atque ab ipsius tempore. Viennensis Ecclesiæ res, dici sancti Mauritij cœpêre. Nam Primaria Episcopalis ædes antea in honorẽ sanctorum septem Machabeorũ, à priscis fuerat sacrata Episcopis. Huic literas in hunc modum, Papa Constantinus destinauit.

7 Iste Cõstantinus Papa sedit anno 713.

7. Constantinus Episcopus, Eoaldo Viennensi Archiepiscopo. Reliquias Ecclesiæ tuæ, sicut rogasti per Archidiaconum tuum destinaui: de spongia Domini, de vestimentis Domini, de Vinculis Apostolorum, de sartagine ærea Machabeorũ, de Cineribus sancti Ioannis baptistæ. Quæ omnia capsella argentea clausimus; & sub signaculo sanctitati tuæ transmisimus. Rogamus vt eo studio venerentur, quo de munere B. Petri, ad sanctitatem tuam transmissa esse noscuntur. Et alia Manu. *Iesus Christus tè Frater sanctificando custodiat.* Moritur Non. Iulij.

8 S. Bobolinus xlij. Antist.

Mortuo B. Eoaldo [8] Sãctus Bobolinus Viennæ Episcopus pręfuit. Leone adhuc imperatore, & Dagoberto Rege. Cùm Grimoaldus iustus princeps, Leodij in basilica S. Lamberti est necatus: vbi ad Patrem Pipinum inuisendũ perrexerat, & Liutprandus Rex, beati Augustini ossa, dato ingenti auri prætio, Ticinum deportauit Migrauit 7. Kal. Iunij.

9 S. Austrobertus. xliij. Vien Pont.
** Leonis.*

Ipsi Bobolino suffectus est, beatus [9] Austrobertus temporibus * Michaëlis imperatoris, & Danielis Francorum Regis, quem à clericatu ammouentes proceres, Chilpericum dixerunt. Maiore Domus existente Theoaldo Grimoaldi filio, & Pipino ad superos emigrante, cum principatum obtinuisset annis xxvij, Relicto filio Carolo, qui præfecturam gereret sub Clodoueo rege: ad húncque Gregori⁹ Papa, ita rescripsit.

10 Iste fuit Gregorius. ij.

10 *Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, Austroberto Reuerendissimo fratri sanctæ Viennensis Ecclesiæ Archiepiscopo. Desiderabiles literas vestræ sanctitatis accepi, in quibus indicastis, statum Ecclesiæ catholica pietate firmum, apud* 11 *Ecclesiam Gallorum manere, Beati enim Petri fides in soliditate fundata est, quæ illuc*

11 Vide Primatia aitum.

plena

plena manauit, ac sincerissima Domino Deo nostro cooperante persistit, nec vllis errorum moribus suffunditur.

12 Munera quæ misistis, in odorem suauitatis peregrinus & captiuis Deo offerenda, grataanter quasi benedictionem suscepimus: & indigentibus Christi sustentationem præbuimus. Ipse Dominus noster Iesus Christus qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu. Reuerendum fratrem Bonifacium rudibus gentibus Episcopum designauimus, 13 quem vestra charitas, Principibus Francorum insinuare non grauetur: vt legationem nostram adimpleat. Authoritatem Ecclesiæ vestre, quam, venerabiliter vsa, à beato Petro promeruit, quámque vsque nunc prædecessoribus meis firmantibus, retinet: & roborare cupimus, & vt inde decoretur Ecclesia vestra volumus, & Apostolico dono præoptamus. Data pridie, Kalend. Septembris Imperante, Piissimo Leone Augusto, anno tertio, Imperij regni eius.

12 Viennenses Pontifices liberales erga Romanæ vrbis Inopes.

13 Et aliud vide Primatis muneris.

Post Gregorium Papam, Zacharias Romanus Pontifex, huiusmodi Epistolam ad Austrobertum misit.

14 Zacharias Episcopus seruus seruorum Dei, Austroberto sanctæ Viennensis Ecclesiæ Archiepiscopo. Venit ad nos Presbyter Clemens, missus à sanctitate vestra, referens nobis à concussione gentium turbatas Ecclesias prouinciæ vestræ. Vnde & nos valde tristes effecti sumus. Sed quid sanctitas vestra de talibus miratur, cum omnia prædicta à Domino esse in Euangelio cognoscat: habundabit inquit iniquitas, & refrigescet charitas multorum? Nam & Longobardi quorum sæuitia vbique crescit, ita nostros fines deuastant, vt sicut de Rege Babylonis Propheta dicit, Exossauerunt nos. Cosideremus Dei iusta iudicia, & contabescamus iniquitatibus nostris. Caterum XI. Kalend. Aprilis 15 Synodum Romæ fecimus. Cuius exemplar dilectus Presbyter noster, vestræ sanctitati portabit. * Dalmatiã vsibus vestris misimus, vt quia Eccle-

14 Zacharias primus.

Matth. 24. 12. Ierem. 50. 17.

15 De hac Synodo nõ memini quod sciã Card. Baronius.

* Dalmaticã.

siis

16 *Ne igitur mireris si Viennensem Ecclesiã legas quandóque nominari Apostolicam.* *sia vestra 16 ab hac sede doctrinam fidei percepit: & morem habitus sacerdotalis: ab illa etiam, percipiat decorem honoris. Data. Non. Maij. 17 Constantino Augusto, anno Imperij eius primo.*

Hic beatus Austrobertus sepultus fuit, in villa quondam suæ proprietatis Inlidiaco: non longè à Sequanæ * fluuio. Nonis Iunij.

17 *Iste fuit Constantinus Copronimus.*

* *Sagona.*

18 S. *Vvilicarius. xliij. Pont. Vien.*

Huic successit [18] S. Vvilicarius, qui beatissimi Martyris Ferreoli ossa, nec non caput sancti Iuliani, intra Viennam transtulit: quia ipsorum basilica nobili opere, vltra Rodhanum à Mamerto Beatissimo constructa, à Sarracenis incensa fuerat. Nos autem ipsi conspeximus Ecclesiam quam intra ciuitatem beatus ille Pontifex Vvilicarius sanctis istis Martyribus condiderat, postquam à Caluinitis euersa fuit, hoc anno Domini 1605. liberalitate studióque Ioannis Leporis Canonici Primariæ ædis Viennensis & parochianorum restitutam, ac Deo fauente penè restaurarum. Hic vero Vvilicarius tædio afflictionis Ecclesiæ Viennensis affectus, quam rebus Franci spoliarant sacris (Nam insano tunc temporis furiosóque consilio, res Deo pridem oblatas, in suos vsus retorquere statuerant) ad Monasterium Sanctorum Agaunensium Martyrum, aduolauit: ibíque venerabilem vitam duxit. Atque ità vastato dissipatóque domi & foris Viennensi Episcopatu, plures anni absque Episcopo sunt transacti, dum interea barbaro more, Laici per sacrilegium, res Deo sacratas sibi vendicarent.

19 *Proculus xlv. Vienn. Archiep.*

Post Vvilicarium, [19] Proculus Viennensem sedem rexit toto Pipini regno, nec non karoli initio, ad húncque Stephanus Papa sic rescripsit.

20 *Iste fuit Stephanus tertius.*

[20] *Stephanus Episcopus seruus seruorum Dei, fratri Proculo Ecclesiæ sanctæ Viennensis Archiepiscopo. Lectis literis tuis, de afflicta Viennensi Ecclesia valdè dolui: non solum quod eadem perantiqua, sed quod etiam Romano Senatui peculiariter chara extitit. Misi autem pro restauratione eius literas principibus Francorum, vt sicut Metropolitano iure pollebat: ita rebus vacuata non*

minus

minueretur, de nostra autem authoritate, sciat tibi authoritatem veterum seruari: nec vnquam priuilegiis antiquis, canonica reuerentia firmatis, Ecclesiam Viennensem posse vacuari. Deus te incolumem custodiat. Data per manum Georgij Notarij & Scriniarij sanctæ sedis Apostolicæ viii. Kalend. Iulij.

Post Stephanum autem, 21 Paulus Papa hanc etiam pro Viennensi Ecclesia scripsit Epistolam. 21 *Paulus primus.*

DOmno Piissimo & Serenissimo ac triumphatori filio, Karolo Regi, Paulus Episcopus seruus seruorum Dei. Humana substantia vniuersitas, hoc visibili mundo diffusa, vestræ serenitatis cum pollet tranquillitate, clarius rutilat: atque viget. Ecclesiarum etiam vigor sanctarum. Quia ea semper perficere cupitis, quæ salutaris & benefica operationis existunt. Pro quo immensas indesinenter Omnipotenti Deo referimus grates, qui vos ad augmentum Catholicæ fidei conseruare dignatur, atque tutamen. Sciat igitur Clementia vestra, Viennensem Archiepiscopum, de nudatione Ecclesiæ suæ nobis scripta misisse: dicens se antiquæ Ecclesiæ ipsius gloria expoliatum. Et cum fuerit inter claras Ecclesias clarissima, præ cæteris humilior rebus iam inuenitur. Conspiciat ergo sapientia vestra, quàm altè de priuilegiis prædecessorum nostrorum, hæc eadem Ecclesia adornata floruerit: quam semper & venerabilem tenuerunt, & de munere Apostolico venerabiliter extulerunt. Quæ Apostolorum collegam, 22 Crescentem magistrum habere meruit, & de integritate fidei gloriari. Pro qua re, neque dignum est, vt aut dignitate præstita careat, aut rebus suis tenuata debiscat. Seruetur ergo honor à patribus magnis Ecclesiis concessus, vtantur priuilegiis suis diuturnitate roboratis, nec vllo modo soluatur, quod per tot curricula annorum manet indissolubile. Non transgrediantur normam 22 *Crescens primus Viennensis Pontifex.*

in limitibus Ecclesiarum fixam, quos posuerunt Patres nostri. Si honorem Deo dantes hæc passi non fueritis, crescet vobis temporale regnum: cum mercede sempiterna. Dextera diuinæ clementiæ suo vos semper vmbraculo protegat, & omnium ceruices, vestris conterat sub pedibus atque conculcet.

23. Bertericus. xlvi. Archie. Vien. Ab obitu porro Proculi, [23] Bertericus vir bonus ac simplex, Episcopus Viennensis fuit, qui obiit 6. Id. Iunij, & ad quem Beatus Hadrianus primus Papa, literas hoc modo dedit.

24 Adrianus primus. *HAdrianus 24 Episcopus seruus seruorũ Dei, Sancto fratri Berterico, Viennensi Archiepiscopo, Dilectus filius ac gloriosus, Illustris Karolus Francorũ Rex & Patritius Romanorum, Romam ingressus; Pascha Domini apud sanctum Petrum nobiscum egit. Vbi inter alia, monuimus eum de Metropolitanorum honore: & de ciuitatibus quæ laicis hominibus traditæ erant. Et quia iam Archiepiscopalis dignitas, per octoginta annos à Francis esset conculcata: Cum hæc & his similia gloriosus Rex audiisset, promisit ante corpus beati Petri, quod omnia ad ordinationem nostram emendaret. Vnde placuit nobis, vt Omnibus Archiepiscopis authoritatem literarum nostrarum mandaremus: vt sicut ab antiquis priuilegiis, singulæ Metropolitanæ vrbes fundatæ sunt: ita permaneant: & habeat vnaquæque Metropolis, ciuitates sibi subditas, quas Beatissimus 24 Leo post Calcedonensem synodum, singulis Metropolitis distinxit. Nec præterea præiudicium vlla Metropolis patiatur, si alicui suffraganeorum aut nos aut prædecessores nostri, rogantibus piis Ducibus Francorum pallium largiti sumus. Nec debet ecclesia vllum damnum sustinere, si per sexaginta, aut per septuaginta, aut octoginta aut eo amplius annos, incuria quorumcumque Præsulum: & vastationibus Barbarorum dignitatem antiquam, ac Romanorum Antistitum*

25 Leo Papa quãdo Metropolitibus Ecclesiis Episcopatus disterminauit.

tistitum

tislium firmitate roboratam, perdidit & amisit quando innumeris penè annis, illa disponente spiritu Dei, vsa fuerit. Authoritate igitur beati Petri Principis Apostolorum, singulis Metropolitanis antiquo more potestatem suam reddidimus, & filium nostrum gloriosum & inclitum Regem, ante corpus beati Petri inde rogauimus: vt antiquam potestatē omnes Metropolitani qui in Regno eius sunt haberent. Ideo hanc Epistolam authoritatis nostræ omnibus misimus, quam & tu haberes, per tuum clericum qui orationis gratia ad sanctum Petrum venerat. Voluimus etiam vt cognosceres, Ecclesiæ tuæ suum Priuilegium quod à temporibus beati Leonis habuit, integrè esse reformatum. Data Kalend. Ianuarij. Imperante Piissimo Augusto Constantino Anno x. & à Deo coronato Rege Piissimo Karolo, anno primo Patritiatus eius.

Mortuo Berterico, Archiepiscopus Viennensis creatur 25 Volferius: ad quem Leonis Papæ tale extat rescriptum. *25 Volferius xlvij. Archiep Vien. Leo 3. Papa.*

LEo Episcopus seruus seruorum Dei, Volferio Viennensi Archiepiscopo, & cunctis Episcopis per Viennensem prouinciam constitutis. Petente inclito ac triumphatore filio Karolo Augusto & Inuictissimo Imperatore, more prædecessorum nostrorum Galliarum Episcopis sua iura firmauimus, pro quo etiam Presbyterum tuum ad nos direxisti, vt tibi antiqua priuilegia roboraremus. Scitis autem nos ab eorum institutionibus nolle deuiare, & quæ illi Ecclesiæ tuæ contulerunt, nos velle inconcussa seruare. Et licet 26 Tarentasia Episcopus, aliquibus Oppidis videatur Prælatus, Tamen Prouincia Alpium Graiarum, ditioni Viennensis Ecclesiæ submissa, sicuti à prædecessoribus nostris confirmatum est, manebit. Nec debet Episcopus supradictæ Prouinciæ humilitatis viam in subditione maioris contemnere, cum constet eum gratia muneris aliquibus prælatum excellere. Quanta au- *26 Tarentasia subdita Viennensi Ecclesiæ.*

 tem

tem ab impiis passi sumus, te ignorare non dubitamus. Vnde propter beatum Petrum, tu tuique nobis faueatis, ne malignorum iniquitas valeat rogamus: & Apostolica Reuerentia monemus. Data xv. mensis Iulij Imperante Piissimo Augusto Karolo Magno Imperatore, à Deo corona.to.

Xij. Kalend. Iulij.

27 *Vrsus xlviij. Archie. Viennens.* Defuncto Volferio, ordinatus est [27] Viennensis Antistes Vrsus, qui vir simplex senuit. Et obiit x. Kalend. Martij.

CAPVT V.

VRso adhuc viuenti, senióque grauato, [1] Vultraia BANIAMINI generis homo subrogatur, cuius tempore pio studio Karoli Magni, partem suarum rerum, Viennensis Ecclesia recuperauit: sepultus est cum prædecessore Vrso, apud Ecclesiam S. Seueri Viennæ. xviij Kal. April.

1 *Vltraia xlix. Archiep. Vien.*

Eo fatis cedente licet quidam Baionarium interponant, verè tamen, Episcopij in sedem sublimatus est Sanctus [2] Barnardus: vir solers, ingenuus & eruditus cuius frequenter meminit Lugdun. Archiepiscopus libros ei ædicans. Agobardus: Hic ardenti studio Viennensem Ecclesiam bonis & clero amplificauit. Et cum boni pastoris more, curam sui gregis agens, prouinciam suam lustraret: quemdam locum in margine Episcopatus sui super fluuium Isaram repperit, qui cuiusdam matris familias diuitis, prædium perhibetur fuisse. Videns vero quod amœnus esset, & propter quasdam adiacentes causas ad construendum aptus monasterium, ab eadem anu locum petiit emendum. Quæ Pontificis precibus annuens, gratis dare voluit. Verum sancto non consentiente, æstimatum prætium tradidit: atque in hunc modum iuri suo locum ascribi præcepit. De quo vepribus & quibusdam arbustis quibus occupatus erat, abcisis, templum admirandi operis in ipso loco condere iussit. Cui ob sublimitatem ædificij, Romanis nomen indidit. Templum autem decenter compositum, cum octo suis suf-

2 *S. Barnardus. l. Vienne.*

fraga

fraganeis, in honore duodecim Apoſtolorum, ſiue trium ſanctorum Martyrum Seuerini, Exuperij, & Feliciani, ſexto Nonas Octobris dedicauit. Et vt numquam laudibus diuinis deſtitueretur, Monachos cum Patre illic deputauit: & ex ſuo iure prædictam ædem locupletem fecit.

Ad hunc Barnardum, ſic Paſchalis Papa reſcripſit.

PAſchalis 3 Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei: Reuerentiſſimo & ſanctiſſimo Fratri Barnardo, ſanctæ Viennenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo. Quia ſanctitatem tuam in Eccleſia Viennenſi gubernationem ſuſcepiſſe cognouimus, in Domino Deo noſtro plurimum inde gaudemus. Vnde Apoſtolica vice monemus, vt in cuſtodia gregis Dei, ſtudium tuæ dilectionis prudenter inuigilet: Pallij vſum quem ad ſacerdotalis officij honorem, & ad oſtendendam vnanimitatem quam cum beato Petro Apoſtolo Vniuerſus grex Dominicarum ouium, quæ ei commiſſa ſunt, vim habere non dubium eſt: ab Apoſtolicæ ſicut decuit ſede popoſciſti. Ipſum igitur tibi Viennenſique tuæ Eccleſiæ, 4 vt poté ab eiſdem Apoſtolis fundatæ, maiorum more libenter indulſimus, ad oſtendendam in te tuamque Eccleſiam, eiuſdem ſedis Apoſtolicæ charitatem: vtque ſecundum morem Eccleſiæ eo vtaris benigné deſignamus. Fraternitatem tuam neceſſario commonentes, vt credita tibi Eccleſiæ opus ita Deo fauente exequi ſtudeas, vt adepta cuius ornaris ſtudio dignitate & probitate morum: & viuacitate ſollicitudinis, & cuſtodita integritate fidei, amplius ſtudeas adornari. Omnia etiam priuilegia quę tuę pridem conceſſa ſunt à prędeceſſoribus noſtris Eccleſię, volumus inconuerſa tibi & ſucceſſoribus tuis permanere. Scriptum per manum Theophilacti Notarij & Scriniarij, in meſe Decembris, Indictione x. bené Valete. Data per manum Georgij Bibliothecarij ſanctę ſedis Apoſtolicę, Nonis Decembris. Imperante Domino

3 *Paſchalis Primus.*

4 *Laus Eccleſiæ Viennenſis.*

Piissimo Augusto, Ludouico à Deo coronato, Magno, Pacifico Imperatore, eius Imperii. Anno iiij. & Patriciatus eius iij.

Post Paschalem, etiam Papa Eugenius ad ipsum B. Barnardum, sequentes literas dedit.

2 Eugenius 2. *EVgenius 5 Episcopus, seruus seruorum Dei: Reuerendissimo Fratri Barnardo Archiepiscopo Viennensi. Congaudeo valdè, quoniam licet in aliquibus detentus, tamen pro magno Apostoli Petri amore, nostróque: literę vestrę sanctitatis nobis redditę sunt. Per quas mirè cognouimus, qualem ergo nos exercere charitatem desideratis. Vnde immemor nostri fore non debet, quia tuę dilectionis affectus in visceribus nostris resedit. Et ideo quocumque loco fueris profectus, ad rem Ecclesiæ tuę peragendam: optamus vt Clauigeri te Petri dextera circumtegat atq; gubernet. De causa frater charissime, quã nobis per vestras syllabas intimare curastis: hoc exinde scire vos volumus, quia quantum potuimus, recursu lectionis illam in scriniis nostris inuestigauimus: & quicquid post authoritatem Romanam, in Iustiniana etiam Lege comperimus: tuę sanctitati per nostros apices intimamus. In cap. D.XI. eiusdem Legis, ita inuenimus. Vt descriptio XL. annorum, Venerabilibus locis competenter aptetur. Neque XX. vel etiam XXX. annorum præscriptio, religionis Domibus opponatur. Sed sola XL. annorum curricula, non solum in legatis & rebus exterioribus, sed etiam in hęreditatibus sacris valeat, ex quo per authoritatis nostrę seriem, quam vestrę dirigimus charitati, vt si causa ita est quemadmodum vestra nobis denunciauit epistola, vestrę Ecclesię eam concessam non dubitetis: similiter vestrum planè priuilegium, vobis redintegratum, quod prædecessores nostri, vestrę sedi concesserunt cognoscatis. Neque enim aliud nos velle debemus, quã quod illi irrefragabilibus*

*gabilibus regulis firmauerunt. Deus Omnipotens, vestrum semper, & Ecclesiæ vestræ ab hostibus honorem custodiat. Scriptum per manum Agathonis Notarij & Scriniarij, in mense Iulio Indict.*xv. Bene valete. Data viij. Idus Iulij, per manum Georgij Bibliothecarij sanctæ sedis Apostolicæ. Imperante Domno Piissimo Augusto Ludouico Imperij eius anno 4.** * XV. * Vndecimo.

Porro ipse sanctus Barnardus, Viennensem Ecclesiam annis xxxvj; Rexit. Sepultus ab obitu, qui fuit xj. Kal. Febr. in Monasterio suo Romanensi; ad quod Sanctorum Martyrum Seuerini, Exuperij, & Feliciani, corpora trastulerat. Ad hunc scripsit S. Agobardus Lugdunensis librum de Priuilegio & iure Sacerdotij.

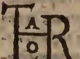
Huic suffectus est [6] Agilmarus, cuius tempore, [7] Hlotarius Imperator, hoc pro Viennensi Ecclesia rescriptum dedit. 6 Agilmar' Ij. Archiep. Vien. 7 Hlotarius Imperator.

IN Nomine Domini nostri Iesu Christi; Hlotarius diuina ordinante Prouidentia Imperator Augustus. Si vtilitatibus Ecclesiæ Dei consulimus, nostrorum vtique prædecessorum seu progenitorum imitamur exempla, & ad emolumentum animæ nostræ proficere credimus, cum de statu religionis solerti cura tractamus. Quapropter nouerit omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumque; præsentium scilicet ac futurorum industria: quia Agilmarus Venerabilis Viennæ Archiepiscopus, obtulit coram sacris obtutibus nostris scriptum, in quo continebatur, qualiter Barnardus, quondam eiusdem Vrbis Antistes, [8] Beatissimos Martyres Seuerinum, Exuperium, & Felicianum iuxta introitum eiusdem ciuitatis, in vico Bremiaco, in indigno loco iacentes reuerenter sustulit, & in monasterio Viennæ, territorio loco qui Romanus dicitur sito, solenniter tumulauit. Quod Monasterium memoratus Pontifex, sollicita religione, pro vtilitate & honore eiusdem sedis, construxit: & in honore 8 Martyres olim, sine nutu Regum non transferebantur.

omnium Sanctorum Apostolorum, vna cum Episcopis comprouincialibus suis dedicauit. Ac de rebus propriis ad cotidiana stipendia Monachorum ibidem Deo militantium, honorificè dotauit. Priuilegiumque suum, per legitimam traditionem; successoribus suis ipsius videlicet Ecclesiæ Pontificibus; iure perpetuo sub integritate reliquit. Quam traditionem præfatus Agelmarus Venerabilis, vt per nostræ authoritatis confirmaremus præceptum humillimis precibus nostræ serenitatis postulauit clementiam. Cuius vtilissimæ obsecrationi libenter assensum præbentes, hos nostra sublimitatis apices fieri censuimus, per quos memoratum 9 *cœnobium cum Vniuersis rebus ibidem à iam dicto Barnardo collatis; vel omnibus sibi pertinentibus, ad sedem Viennensem in honorem sancti Mauritij sacratam, subiectum esse statuimus. Et iure perpetuo, sub integritate confirmare studuimus; vt deinceps omni tempore Pontifex ipsius ciuitatis, exinde ordinare, quicquid rationabiliter & vtiliter decreuerit, perpetualiter ratum habeat priuilegium: absque cuiuslibet subtractionis iniuria, seu qualibet iniustæ repetitionis calumnia. Et vt hæc nostræ serenitatis authoritas inconuulsam obtineat firmitatem, manu nostra firmauimus, & annuli nostri impressione signari iussimus.*

9 *Romanensis Ecclesia Viennensi subdita.*

Sigillum Hlotarij Serenissimi Augusti.

Daniel Notharius,
Ad vicem Hilduinij recognoui.

Iste vero Agilmarus Pontifex, rexit annis viij. & anno nono, II. Non. Iulij. è viuis abcessit: sepultus in Ecclesia sancti Petri, ab beati Naamatij pedes. Indictione vij.

Ab Agilmaro, sedem Viennensem obtinuit 10 Sanctus Ado. Anno scilicet ab Incarnatione Domini DCCC.

10 *S. Ado Archiep. Vienn. lxxv.*

DCCC.lxxv. Indict. viij. rexitque annis xvj. Ad hunc, visuntur binæ Nicolai Papæ Epistolæ sequentes.

11 Nicolaus Primus Papa.

NIcholaus 11 Episcopus, seruus seruorum Dei, Reuerentissimo & sanctissimo Adoni Viennensi, confratri nostro Archiepiscopo. Sanctioni & Institutioni canonicæ obtemperantes; vestræ dilectionis apices destinare curastis: quibus cordi Apostolico lætitiam dedimus, licet eisdem perlectis mœrore affecti fuerimus: eo quod quatuor Synodos obseruantes, quintam & sextam prætermisistis. Nam in petitione pallij vobis annuimus. Veruntamen istiusmodi occasione nacta non fuerat postulatio vestra implenda; nisi recensita intentione directæ scripturæ, cognouissemus vos per omnia tenere velle, quod sancta dogmatisat Ecclesia. Ideóque volumus, paritérque sanctuatem vestram rogamus, vt sub omni celeritate dirigatis, qualiter nos de ipsis v. & vj. Synodis sentiatis. Gratia sancti Spiritus, adhortante atque adiuuante, 12 *in mense Martio pro diuersis Ecclesiæ vtilitatibus Synodum Romæ celebrauimus.* 13 *Vbi etiam quædam capitula statuimus, ipsáque vestræ Sanctitati custodienda, seu confratribus vestris Archiepiscopis, per vos transmittenda direximus: & suffraganeis vestris vt hoc instruatis obseruare, hortamur.*

12 Synodus Romæ.

13 Primatia Viennensis.

NIcholaus Episcopus seruus seruorum Dei, Reuerentissimo, & Sanctissimo Confratri nostro Adoni Archiepiscopo. Decretum perpetuum Viennensis Ecclesiæ, quod reuerenter petiit sanctitas tua à sede Apostolica, & humiliter expostulauit, vt priuilegium antiquum à Patribus nostris & prædecessoribus, Viennensi sacræ sedi renouaremus: Authoritas huius sanctæ sedis, quia digna res petebatur non abnuit. Sicut ergo ab antecessoribus nostris beato scilicet Leone, vel à reliquis penè ad nostra tempora, tuis antecessoribus præstitum est largitione Apo-

stolica, ut ad priuilegium Viennensis Ecclesiæ septem prouinciæ pertinerent: in quibus 14 Præsul ipsius, vices nostras agens conuentus Synodales indiceret, & iura Ecclesiastica iuste & regulariter definiret: & iuri Viennensis Ecclesiæ, septem Oppida vel Ciuitates 15 Gratianopolis scilicet, Valentia, Dia, Alba, Viuarium, Geneua, & Tarentasia, perpetuo subiectæ manerent, ita & Mauriana nunc noster Præsulatus, futuris temporibus firmum & inconuulsum durare præsenti decreto constituit: & ut ad potestatem & ditionem Viennensis Metropolis pertineant inuiolabiliter definiuit. Neque tamen propterea Tarentasiensis Ecclesiæ Pontifex, ius sibi collatum perdat. Quia nec hoc Viennēsis Archiepiscopus, Primas ipsius à nostra auctoritate postulauit, ut in aliquibus oppidis sibi commissis non ordinet. Et ad se, cum opportunum viderit non aduocet, sed sub iure Viennensi Archiepiscopi ita se positum semper sciat, ut per dispositionem illius omnia hæc agat: & ad Synodum ipsius vocatus pariter cum ipsis sibi concessis occurrat, & quantum ad generalem obseruantiam attinet, nihil præter authoritatem Viennensis Præsulis definire præsumat. Sitque humiliter subditus, sicut ab antecessoribus nostris salubriter institutū est, Viennensi Ecclesiæ, ut liberiùs dignitatem suam à nobis sibi concessam postmodum habere & tenere præualeat: ne si aliter fecerit aut præsumpserit, non solum concessa amittat, sed etiam propter inobedientiam, durius damnatus, in futurum humilietur.

14 Viennensis Pontifex, Vicarius Apostolicus.

15 Suffraganei Viennensis Ecclesiæ.

Ado vero beatus Scriptis orbi notissimus & sanctitate vitæ clarus, mortem gustauit. xvij. Kal. Sepultus Viennæ in Apostolorum Basilica.

Adoni sancto, successor est attributus 16 Otramus: qui gubernauit annis octo, & nono in pace quieuit. xvj kal. Octob. sepultus ad S. Petrum.

Postquam 17 Bernoinus præfuit annis tredecim, obiitque decimo quarto præsulatus anno decimo kal.

16 Otramus liij. Archiep. Vien.

17 Bernoinus liiij. fuit Pont. Vien.

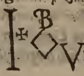
kal Feb. ad sanctum Georgium conditus. Cui successit [18] Vvolfericus. Cuius tempore Viennensis Ecclesia, tale priuilegium obtinuit. *18 Vvolfericus Iv. Arcpiep. Vien.*

IN nomine æterni Dei, & saluatoris Domini nostri Iesu Christi, & Sancti Spiritus. 19 Ego Carolus Diuina procurante Clementia Rex Francorum atque Italicorum, nec non Alemannorum: Et vxor mea Hermentrudis diem cogitantes extremi Iudicij, gloriam scilicet iustorum, ac pœnas reproborum: speramus partem ac societatem à Deo consequi, si eius mandata inuiolabiliter obseruauerimus, Notum sit itaque omnibus Christianitatis titulo insignitis, præsentibus scilicet & futuris: quod in expulsione atque eiectione nostra, in qua Dei iudicio de regno à Lodoico fratre sumus expulsi, nos votum Deo vouisse. vt si nobis Dauiticam diutius optatam misericordiam fecisset, intercessione & meritis beati Mauritij præcipui Martyris: cuius corona & lancea nos vbique victores non dubitamus. donaremus prædicto sancto, de genealogiis regalibus apud Arelatam ciuitatem nobilem, de quibus Metropolitanus Viennensis cum subiectis sibi Deo famulantibus clericis, haberet stipendia vitæ in seruitio Ecclesiarum Dei vsu cotidiano: dum iisdem Metropolitanus cum subiecto sibi Arelatensi Præsule, cæterisque Præsulibus Prouincialium Galliarum, sanctam synodum teneret bis in anno. secundum Decreta & statuta Gelasij Romani Pontificis, in prædicta sede Arelatensi. Donamus itaque Deo sanctæque suæ Genitrici semper virgini Mariæ, & Pranominato inclito Martyri Mauritio, Viennensis Ecclesiæ patrono: Alodiū de nostris genealogiis propriis, omni ambiguitate semota, in presentia nostri Metropolitani Viennensis. Volferici, & Odulfi Comitis nostri Galliarum, cæterorumque nostrorum fidelium Prouincialium. Cœnobium 20 sancti Genesij Martyris Christi, quod non longè distat à muro ciuitatis prædictæ

19 Karolus Caluus, vndè Hallucinati sunt omnes qui de Karolo magno intellexère.

20 Cœnobium S. Genesij apud Arelatē.

dictæ Arelatensis: cum vileis & Ecclesiis subiectis, terris ac paludibus sibi pertinentibus, Eo scilicet tenore, vt prædictus Viennensis Archiepiscopus, habeat teneat possideat, & quicquid sibi placuerit tam ipse quam successores eius, exinde cum Dei auxilio faciat. Volumus quoque vt Episcopus Arelatensis, ibi nullam ordinationem faciat: sine cõsensu & iussione sui Metropolitani Viennensis. Concedimus etiam sibi aliud Virginum monasterium, sanctæ scilicet Mariæ Magdalenæ, cũ honoribus & pertinentiis, quod est infra eiusdem mœnia muros. Donatiuum sponsalitij, nostræ reginæ: 21 Hermentrudis eidem sancto condonamus, illa donante & consentiente: Ecclesiam videlicet sancti Gabrielis, non longè à ciuitate prædicta Arelatense: cum terris planis omnibusque molendinis Durantiæ, atque Piscatoriis. Illud tantum regale, vsque ad turrim Fraudulentis nomine nuncupatam, donatione perpetua eidem loco sancto condonamus. Concedimus etiam tres nostros Iudæos, cum proprio beneficio. Illud etiam donatiuum censale, aliud in speciebus vel in pigmentis Græcorum, præter institiam quam nostræ Cameræ reseruauimus. Quicumque igitur huius nostræ donationis seriem temerariè infringere, vel in aliquo irrumpere temptauerit siue præsumpserit: nullatenus hoc valeat vendicare. Sed componat quingentas pro sola præsumptione libras auri obrizi, insuper Anathema sit eius donec ad satisfactionem supradicto martyri & eius Archiepiscopo veniat. Facta est hæc donatio in ciuitate Arelate, Pridie Nonas Iulij. Imperante piissimo rege Carolo, & Hermentrude sua coniuge, qui simul hanc donationem fecerunt. Ac regalis annuli impressione munierũt Anno Imperij eiusdem Regis xv. præsente Odulfo Comite, aliisque quampluribus proceribus prouincialium. Signum Karoli gloriosissimi regis. Dei domus Notarius, ad vicem Hercardi recognoui.[22]

21 Yrmintrudis.

22 Obseruant authores quod ante Carolum hunc Imp. & Gall. Regẽ, non solebant Reges, annos Christi, suis attexere chartis.

Post

Post Vvolfericum Succeſſit [23] Ragaufredus qui Eccleſiæ Viennenſis timonem tenuit annos octo, defunctus nono. 23. Kal. Maii. Atque humatus ad Eccleſiam S. Petri. *23 Ragaufredus lvi. Archiepiſc. Vien.*

Huic ſubrogatur [24] Alexander, regens annis xxiiii. humo coopertus in ſancti Petri æde, 17. Kal. Ian. ad quem has Sergius Papa dedit literas: *24 Alexander lvij. Archiep. Vien.*

SErgius 25 Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Reuerentiſſimo & ſanctiſſimo confratri noſtro Alexandro, ſanctæ Viennenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo: & per te Eccleſiæ tuæ in perpetuum. Cum magna nobis ſollicitudine, inſiſtit cura pro vniuerſis Dei Eccleſiis, ac piis locis vigilare: ne aliquam neceſſitatis iacturam ſuſtineant, ſed magis propriæ vtilitatis ſtipendia conſequantur. Ideo conuenit nos paſtorali tota mentis integritate, eorumdem Venerabilium locorum, maximè ſtabilitatis integritatem procurare, & ſedulo eorum vtilitatibus ſubſidia conferre: vt Domino & Deo noſtro Omnipotenti, id quod pro eius ſancti nominis honore, etiam & laude atque gloria Diuinæ Maieſtatis, venerabilibus certum eſt nos contuliſſe locis: ſit acceptabile, & nobis ab eius locupletiſſima miſericordia dignum, huiuſmodi pij operis in ſidereis conferatur arcibus, remuneratione perpetua. Igitur quia petiit ſanctitas tua, vt ſanctæ Viennenſi Eccleſiæ, cui Deo authore præeſſe videris, priuilegium firmaremus. Inclinati precibus tuis, per huius noſtri priuilegij paginam, tibi tuæque iam dictę Viennenſi Eccleſię roboramus: atque perpetua ſtabilitatę firmamus, quęcumque ad dignitatem Sacerdotij tui pertinent, ſeu quę in facultatibus & poſſeſſionibus, tua habere vel habuiſſe Eccleſia videtur: tam in parrochiis, quam in ſuffraganeis Epiſcopis. Et cum omnibus clericis, integram tibi concedimus poteſtatem, eo ſcilicet firmato priuilegij iure, quod ſpeciale beatiſſimus Papa Syluester, ſuper ſeptem prouincias *25 Sergius eſſe æquiſſimo ille vt qui ſedit contra formoſum videto.*

tuæ

tua fecit Ecclesia. Cum omnibus itaque quæ à prædecessoribus nostris tuis collata sunt prædecessoribus, idem priuilegium inconcussum atque inuiolabile, tua Ecclesia permanere imperpetuum censemus. Consuetudines aut quæ annualiter persolui tua debent Ecclesiæ, tam à Suffraganeis, quam de omnibus Ecclesiis infra Diœcesim tuam constitutis, iubemus & Apostolica censura præcipimus, absque mora & excusatione expleri. Res omnes quascunque habere aut habuisse Viennensis videtur Ecclesia, seu familias 26 & seruos vtriusq; sexus, in quibuscunq; territoriis & locis, siue sint à Regibus siue à piis hominibus illi concessa: æternali iure possidere, eas tibi tuisque successoribus confirmamus. Et quæ admodum . . . . Guntramnus Rex Ecclesiam 27. Maurianensem per consensum Apostolicę sedis, cum omnibus pagis suis subiectam iure perenni Sanctę Viennensi fecit Eccl sia; ita vna cum Eccl sia Segusiana, & Ecclesiis de e idem valle ad eam pertinentibus, & cu m omnibus pagis, integrum eam illi subiectam esse firmamus. Interdicentes, vt nullus vnquã, cuiuscũque sit dignitatis vel ordinis homo, te vel successores tuos, aut tuam Ecclesiam, sua dignitate in aliquo minuere presumat: sed ita omnes fideles hanc nostrã Apostolicam admonitionem obseruare pręcipimus, vt seruata reuerentia honoris, benedictionem habeant nostrorum Apostolorum & nostram: & ex hinc sanctorũ canonum vel cum institutis illibata permaneant, nobis lucri potissimum premium à conditore omnium Deo conferatur. Si quis autem quod non optamus, nefario ausu presumpserit, his quę à nobis ad laudem Dei pro salute tuę sanctę Viennensis Ecclesię statuta sunt, refragari: aut in quoquam transgredi, sciat se anathematis vinculo innodatum, & cum Diabolo & eius atrocissimis pompis, atque Iuda traditore Domini nostri I. Ch. Christi æterni incendij supplicio concremandum deputatum. At vero qui pio intuitu

26 Serui Ecclesiæ.

27 Maurienna & Segusiana Ecclesiæ subdita Viennensi Archiepiscopo & Primati.

intuitu obseruator, & in omnibus extiterit custodiens huius nostri Apostolici constituti: ad cultum Dei respiciens, benedictionis gratiam a misericordissimo Domino Deo nostro, multipliciter consequatur: & vitę eternæ particeps effici mereatur. Scriptum per manum Sergij Scriniarij sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Maio, Indict xi. Bene valete, Data xiiii. Kalend. Iulij, per manum Stephani Primicerij Defensorū sanctæ sedis Apostolicę. Anno Deo propitio, Pontificatus Domini Sergij iij. Pontificis & vniuersalis Papæ, in sacratissima sede beati Petri Apostoli, quinto.

Alexandro defuncto. 28 Sobo Episcopus Viennensis eligitur, qui ordinatus xij. Kal. Ianuarii. Episcopatum gessit annis xxi. mensibus duobus, diebus octo, sepultus apud S. Petrum, in oratorio almæ genitricis Dei. 4. Kalend. Martii. Hic contulit Cœnobio S. Petri Vien. Vineam sui iuris, quæ est in hortis villæ pro Ecclesiam S. Ioannis, sitam inter vias publicas, quam de Ludouico Imperatore per preceptum conquisierat: nominantur que in donationis Instrumento Sarboarchus Episcopus, Ratburni duo, Vvido & Sarlio. Eius vero æuo. Ita pro Viennensi Ecclesia. 29 Reges Italiæ ac Comites Viennæ rescripsêre.

28 *Sobo lviij. Arch. Vien.*

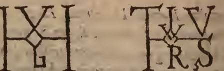
29 *De his Regibus vide Baron. Tom 10. ad annum Christi 945.*

IN nomine Domini Dei æterni. Hugo & Lotharius diuina prouidēte clementia Reges. Si predia Ecclesiarum Dei largis augmentamus muneribus, largiora eternæ vitæ præmia consequi minimè dubitamus. Quocirca omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumque præsentium ac futurorum deuotio nouerit, qualiter pro Dei amore, animarūmque nostrarū, & Thetbaldi Aui sui genitoris nostri, necnō Benilionis patris Ingelberti, remedio offerimus Deo & Ecclesiæ Beati Mauritij Martyris Christi, fundatę Viennæ, vbi Sobo Archiepiscopus præesse videtur, ac per hoc nostrum preceptum, prout iustę & legaliter

30 *Castanet ū fit Ecclesiæ Viennensis.*

* *Ibi videtur esse mendum.*

*galiter possumus,donamus atque largimur, Costam imam iuris nostri, quæ 30 Castaneto inferiore nuncupatur, superior * positam in Comitatu Viennensi. Vna cum Mansis, casis, terris, vineis, campis, pratis, pascuis, siluis piscariis, molendinis, diuersisque territoriis, montibus, vallibus, alpibus, planiciebus, Aquis, Aquarumue discursibus, vniuersisque appendiciis, seruis quoque & ancillis, aldionibus, & aldicibus, ad ipsam Costem & res aspicientibus, in integrum: ac de nostro iure & Dominio, in prefatæ Ecclesiæ ius & Dominiū omnino transfundimus ac delegamus: vt in perpetuum habeat & possideat & fruatur iure quieto, omnium hominum controuersia semota. Si quis igitur hanc nostri precepti oblationem inuadere, aut infringere temptauerit: nouerit se compositurum auri optimi libras ducentas. Medietatem cameræ Regiæ, & medietatem prefatæ Ecclesiæ, & Episcopo qui inibi pro tempore fuerit. Insuper cum Iuda traditore eterna damnatione mulctetur, & in presenti Anathematis iaculo feriatur. Quod vt verius credatur, diligentiúsque ab omnibus obseruetur: manibus propriis roborantes, Anulo nostro insigniri iussimus. Signa serenissimorum Hugonis & Lothary Regum.*

Gisepnoidus Episcopus & Cancellarius, ad vicem Bosonis Episcopi & Archicancellarij recognoui. Data viii. Kalend. Februarij, Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXLV. Regni vero Domni Hugonis xviii. Lotharij xiiii. Indictione iij. actum proprie feliciter. Amen.

Iste [32] *Hugo fuit Comes Arelatensis, ac Viennensis: Vide Vignerum in bibliotheca hyst. ad annū 925. sed super omnes*

sed

sed ornatissimum eloquio Pontificem Alfonsum Delbene de Regno Burgundiæ Transiuranæ & Arelatis lib. 1.

Post Sebonem, Viennæ 32 Archiepiscopus extitit Theutbaldus, sepultus xij. Kal. Iunij in Ecclesia sancti Mauritij, atque sanctorum Machabeorum. 32 *Theubaldus lix Arch. Vien.*

Hunc proximè in Viennensi Pontificatu assecutus est 33 Burchardus, qui rexit annis xxx. conditus extra Viennæ muros, in Ecclesia Apostolorum, in sinistra maceriæ 14. Kalend. Septemb. Cuius intuitu, ita Rodulfus Rex colens Viennensem Ecclesiam rescripsit. 33 *Burchardus lx. Arch. Vien.*

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis Rodulfus diuina fauente Clementia, serenus Rex. Sanctas Dei Ecclesias quas deuota præcedentium nos Regum, seu venerandorũ patrum religio constrixit: si aliquibus incrementis augmentamus, spiritualiter & corporaliter nobis proficere non dubitamus. Quapropter notum esse volumus omnibus Dei Ecclesiæ, & nostris fidelibus natis & nascituris; qualiter ob animæ nostræ remedium, & petitiones Irmingardis Reginæ coniugis nostræ dilectæ, & propter seruitium Burchardi Viennensis Archiepiscopi, Damus Deo & sancto Mauritio ad seruiendum ad Episcopatum Viennensem, in stipendia fratrum ibidem Deo famulantium, cortem nostram 34 Comminiacum in Comitatu Viennensi sitam, cum Ecclesia superstante, cum seruis & ancillis, & omnibus pertinentiis seu vsuariis, vt perpetualiter ibi permaneat in communi eorum dispositione, & fraterna vtilitate absque contradictione & inquietudine alicuius exactoriæ personæ, & vt hæc à nobis facta credantur, & à posteris nostris non infringantur: manu nostra roborauimus, & sigillari iussimus. 34 *Communiacum datur Ecclesiæ Vien.*

Padolfus Cancellarius recognoui. Data xiiii. Kalend. Iulij, Luna vii. Anno ab Incarnatione Domini M. xij. Regnante Domino Rodulfo Rege xx. actum Murati. CIↃXIII.

De hoc Rodulfo Rege videtur meminisse Baronius meminit & Trin. 2. ad anno 1027. Claudius du Rubis lib. 3. Antiquit.

Antiquit. Lugdunens. c. 26. Sed multo specialius Ludouicus Golutus in recordationum Burgundicarum libri Comitatus lib. 4. c. 33. quem Ignauum vocat, eo quod indulgentius subditorum rebelliones tolleraret, atque regnasse annis 44. adserit, meminit etiam Alfonsus d'Elbene vbi supra.

Extitit etiam tempore dicti Burchardi, memoranda electio, Romanis facta quæ sic se habet.

CVm post primi hominis lapsum, prauorum exigente nequitia hominum: quamplurimi extitissent, qui merito & laude cunctos praecellerent, eo vsque peruentum est, vt ob bestiales quorumdam mores, plerique sanctissimi viri aliis preponerentur. Vnde vt hoc certius habeatur, Moyses & Aaron ad medium deducantur, qui electi à Domino, populum Israeliticũ eduxerunt ab Egipto, & per xl. annos firmam eorum dementiam, sustinuerunt in deserto. Sed & post mortem Moysi, Iosue eligitur, qui illis ducatum prabeat: & terram lacte & melle manantem sorte distribuat. Premissis igitur his testamenti, veteris patr. bus; ad gratiam & Euangelium nos transferamus. Et ab ipso Ecclesiæ fundamento, Petro scilicet Apostolorum. præcipuo exordium sumamus, cui Ecclesiæ cura est à Domino commissa, dicente veritate. *Tu es Petrus, & super hanc petram, ædificabo Ecclesiam meam. Et portæ inferi non praualebunt aduersus eam. Quapropter post Domini Ascensionem, ab eodẽ Petro aliis omnibus discipulis annuentibus, loco Iudæ proditoris, Matthias in Apostolatũ est electus, Igitur hac sacrosancta roborati authoritate, morem pristinum obseruare cupientes, Nos omnes Clerici Romanenses. Inprimis Lambertus Canonicus, atque Ingelbertus, Bonoparius, Rencoabbo, Roclannus, Siebeldus, Poncius, Ado, Petrus, Folchardus, Agino, Floaldus, Rostagnus, & cuncta Congregatio: cum consensu plebis, eligimus quemdam virum nomine Leodegarium: Vuillelmi filium, scilicet*

Matth. 16. 18.

*scilicet disciplinis * liberalibus eruditum, patientia & humilitate decoratum, in seruitio Dei strenuum, Aniciensis Ecclesiæ regulis & religione educatum, in honorē prælationis: præsente Domino Burchardo patre nostro Viennensi Archiepiscopo, ipso disponente atque fauente iure paterno: debita sibi subiectione ac sacrosanctæ sedi Viennensi, à nobis, & ab ipso clerico vt decet, atque loco nostro, exibita. Domno quoque Alamanno Præposito in hoc consentiente negotio, nec non & Domno Decano Serlione, cum cuncto Ecclesiæ conuentu. Petente quidem genitore eius Vuillelmo. In hoc etiam consentientibus cunctis Principibus eius. Inter quos est miles quidā Inlustris, nomine Borno: alter vero, nomine Rorgo, atque fratres eius Rostannus & Leotaldus. Præsente quoque Domno Desiderio Vallanensis Ecclesiæ custode, atque canonico: atque Rainoardo Crudatensis cœnobij Abbate egregio. Eo pacto vt communem istius loci Dominationem, cum clero & populo, cunctisque appendiciis, prædictus Vuillelmus: filij sui donet & reliquat Dominio.* * *literalibus.*

Pontificante eodem Burchardo, Præfatus Rex Rodulfus [26] Comitatum Viennæ, Ecclesiæ Viennensi largitus est, hoc diplomate.

36 Comitatus Vienn. Ecclesiæ Viennensi. largitio facta CIↃ xxiij.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Rodulfus diuina fauente Clementia Rex, Quia huius seculi præsens assolet aduersitas, vnumquemque hominem impedire, ne officiis sibi iniunctis, studiosè procurare possit inhærere. Vt decet recognoscimus & nôs, atque per omnia probamus, multa negligēter, quæ à nobis fuerant & sunt restauranda atque emandanda, minus officiosè, ex nostro regimine esse peracta. Qua propter vt regum mos fuit & est, si quid minus iusto in mundanis legibus discernendis, semetipsos exercebant: in Ecclesiasticis tamen rebus meliorandis, frequenter desudabant. Hoc exemplo admoni-

ti & nos, placuit & decreuimus: vt de rebus quas vsque nunc humanis nostris vsibus subegimus: diuinis cultibus deinceps seruiendum redigeremus. Qua de re sciant vniuersi qui amatores comprobantur esse cultus diuini, qualiter ego letante dilectissima coniuge mea Irmengarda Regina: dono ob recordationem animæ meæ & eius, & ob remedium peccatorum nostrorum: Sancto Mauritio Ecclesiæ Viennensis Patrono, & Episcopis eidem Ecclesiæ pratitulatis: atque deinceps in curricula seculorũ preordinandis. Viennensem Comitatum cum omnibus appendiciis suis, infra ipsam Ciuitatem Viennensem, & extra dictam Ciuitatem: cum castello quod supereminet ipsi ciuitati, quod dicunt proprio nomine Pupet, Et quicquid nostro vsui, legis, censura, per manus ministrorum nostrorũ nunc vsque soluebat. Hoc idem vt diximus, eidem Ecclesiæ & Episcopis ibidem ad Deo seruiendum dicatis, ea lege donamus, vt si quis Regum per tyrannidem, aut aliquis Ecclesiæ Dei inimicus ista voluerit ab Ecclesia Dei, & sancti Mauritij diuellere, & violenter abstrahere: æternas & numquam extinguendas flammas, cum Iuda traditore se doleat irremediabiliter luere. Et vt hæc à nobis facta credantur, & à posteris nostris non refringantur, Manu nostra roborauimus, & sigillari iussimus.

Albleer Indignus Presbyter, iussu Regis scripsi. Acta sunt hæc xviij. Kalend. Octob. Anno ab Incarnatione Domini CIↃXXIII. Regnante Rodulpho Rege Pio, anno Regni sui xxx. datum in vico Vrba. Quem alio vocabulo dicunt Tabernis.

Ipsius Burchardi Epitaphium apud S. Petrum sic legebatur.

VRbs semper victrix & nostro tẽpore felix:
Pulsans æthereum laude Vienna polum.
Tu præclarorum nutrix fortissima Regum,

Fastu

Fastu compta manes, regia sceptra tenens.
Tuque rosas rubras sanctorũ Sanguine tinctas,
Pro fidei merito reddere scis Domino.
Tu confessores albos pro munere flores,
More tui solito ferre mones Domino.
Tu vetulos, viduas, iuuenes,teneráſque puellas,
Ordine distincto sistis opima Deo.
Tu quoque Burchardum virtutũ lumine clarum
Eductum tenebris associas superis
Pastorem tutus: qui pastor & ipse secutus
Dux sibi commisso fidus erat populo.
Agnos deffensans, & fortiter hostibus instans,
Prosternens nocuos, belligerans cuneos.
Victricem palmam Domini perduxit in aulam.
Cum quo perpetua pace viget placida.
Vsu psallendi, dum tempus erat moriendi
Laude Dei plena lingua silere nequit.
Rex iusto vitæ tribuisti dona petitæ,
Hæc dicens, Sanctus Spiritus astra petit.
Quarto Septembris decimo Burcharde calendas
*Curribus igni comis ad superos * gereri.* * Gerier.

De eo illo Burchardo, ita in Carthulario Sanctæ Viennensis Ecclesiæ fit mentio.

DEcimo tertio Kalendas Septembris Obiit D. Burchardus Archiepiscopus, cuius labore & industria, Rex Rodulfus secundus & vxor eius Regina Ermengarda, dederunt sancto Mauritio villam Commeniacum cum seruis

 & An

& Ancillis & omnibus appenditiis, & in ciuitate montes duos, vnus dicitur Suspulus, & alter Pompeiacus, vnde debent fratres habere refectionem per totam Quadragesimam. Acquisiuit etiam Castellum in ciuitate Eumedium quod alio nomine dicitur Pupet, & domus in ciuitate, cum turribus quæ dicuntur ad Canales, & Comitatum Viennensem cum omnibus quæ erant de fisco tàm in ciuitate quàm per totum Episcopatum. Restaurauit etiam capellam S. Mauritij à fundamentis quæ dicitur In Paradiso, & alia multa ordinauit, quæ culpa incuriæ deciderant. Hæc ibi.

CAPVT V.

1 Leodegarius lxi. Archiepis. Viennen.

BVrchardo ad Christum migrante [1] Leodegarius Præsul Viennensis creatur: Henrico primo Galliarum Regi consanguinitate iunctus. Cuius tempore, id est anno 1037. Ermengarda vidua, vxor Rodulphi quondam Regis, reddidit vineas iuris Cœnobij S. Petri Viennensis in eius præsentia, post mortem Henrici 2. Imp. Domino regnante & Regem expectante, dum Guigtgerius Abbas illud cœnobium restaurasset, annuentibus Hildebrando Victoris 2. Papæ Vicario, Leodegario Viennensi, Humberto Lugdunens. Bartholomeo Turonensi, Aymone Byturicensi Archiepiscopis, Pontio Valentino, Artaldo Gratianop. Petro Diensi, Geraldo Viuariensi, Martino Tricarensi, Reinardo Alatensi, Brunone Andegauensi Episcopis. Hugone Cluniacensi, Siffredo S. Petri Cabilon. Dalmatio Sapiniensi, Huberto Insulæ Barbarensis, Geraldo Athanatensi, Barnardo N. Rainnecido Tulensi, Odone Flauiacẽsi, Richardo Iurensi, & Annone Augustudunensi Abbatibus. Tunc etiam Xenodochium

Vien

Viennense, Heradus S. Petri Viennnensis cœnobita, adnitente ipso Leodegario Pontifice & adiuuante suo Abbate Guigtgerio ædificauit in villa Caprasia: quam Conuentus S. Petri, cum monte qui Lugdunus appellatur ac quæ in eo videtur vinea obtulerat. Erexerúntque in dicta villa Caprasia (quæ olim priusquam Monasterium S. Marcelli quod erat ad australem partem subtus Pompeiacum castrum, euerteretur, ipsius iuris erat) Ecclesiam sub nomine S. Misericordiæ. Porro Leodegarius iacet ante Basilicæ B. Petri fores, in Mausoleo reconditus Marmoreo prid. Idus Iunij, sed & Ermengarda Regina obiit vj. Kal. Septemb. de qua ac Rodolfo Rege ita in veteri Carthacio Viennensis Ecclesiæ legitur.

Octauo Idus Septembris Obiit Rodulphus Rex., & sexto Kalend. Septembris Ermengarda Regina vxor eius, cuius intercessione hi Ambo coniuges dederunt Deo & S. Mauricio ac Ecclesiæ Vienn. Castellum Ciuitatis, & mansiones in vrbe que dicuntur ad Canales, cum turribus ad portam Massiliensium, & omnem Comitatum Vien. cum omnibus quæ erãt de fisco Regis. Et in communia fratrum, Commenaicum cum seruis & ancillis & omnibus appenditiis suis, & montem in vrbe Suspolum & Pompeiacum, vnde habeant fratres refectionem per totam quadragesimam: Restaurauerunt etiam & Monasterium à fundamentis S. Andreæ superioris Dei ancillarum, quod dicitur ad Apostolos, ad quod contulerunt villas & prædia, sicut præcepti illius continet pagina. Et supradicta Regina Ermengarda dedit ad altare pallium au-

reum margaritis repletum. Et vestimentum Sacerdotale, & cappas cum auro, & pallia & cortinas, & thuribulum & calicem argenteum.

Porro ad Leodegarium Pontificem Leo Papa sic literas.

2 Leo 6. *Leo [2] Episcopus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Venerabili confratri Leodegario Viennensi Archiepiscopo. Et per te Ecclesiæ tuæ in perpetuum. Priuilegia Ecclesiæ tuæ quæ Papa Siluester Primus, & eius successores, nostri videlicet prædecessores concesserunt, & nos statuimus. Prædia & bona & munitiones quæ Romanorum Imperatores & Francorum atque Burgundiæ Reges, Ecclesiæ tuæ dederunt. authoritate Dei & sancti Petri & nostra, firma esse præcipimus [3]. Similiterque Galliarum per vij. prouinciis Episcopis præcipimus, vt sicut prædecessoribus tuis authoritate sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ipsi aut prædecessores eorum paruerunt: obediant quoque & tibi. Quoniam oportet iussu beati Petri per Clementem, vt vna quæque gens recognoscat, per suos Episcopos, quis inter eos sit primus. Data per manus Petri, sacri Lateranensis palatij Cancellarij v. Idus Maij.*

3 Primatia Vien.

Post Leodegarium, Viennę Pręsulatum rexit Vvarmundus [4], de cuius electione visitur Epistola Gregorij vij. Papæ ad Clerum & populum Viennensem, hunc habens tenorem.

4 Vvarmundus lxij. Archiepisc. Vien.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei: Clero & Populo Viennensis Ecclesiæ, quibus pro meritis & deuotione debetur, salutem & Apostolicam benedictionem. Non solum vobis sed omni penè mundo manifestissimè notum est, quod per multa iam tempora, symoniaca hæresis Ecclesiam Dei suis callidis machinationibus perturbauit, & adeo in eam inualuit violenter: vt quasi fera belua, quod equidem est, per crudeles suos ministros, suis

iam morsibus dilaniando propè contriuerit. Vnde nos qui nutu diuinæ dispositionis ac prouidentia Diuinę clementiæ, licet non nostris meritis, in vertice tamen vniuersalis Ecclesię speculatores existimus: ad deffendendam libertatem matris nostrę sanctę Ecclesię, nec debemus nec possumus animum cohibere, vel linguam. Scriptum est enim. Maledictus qui prohibet gladium suum, à sanguine. Hoc est qui prohibet linguam suam, à correptione carnalium. Nos quidem semina, loquendo veritatem, in terris cordium seruorum Dei iactare studebimus, ipse autem qui veritas est, messem ad fructum maturitatis, vt sibi placet enutriat. Vobis quidem modernis temporibus, adeò maturum ac laudabilem fructum concessit, vt non solum nos sed Vniuersa Ecclesia pabulo tantæ .... saginata congaudeat. Quis non lætetur canonicè & per omnia, iuxta normam Ecclesiasticę institutionis in Ecclesia Dei virum religiosum atque prudentem, ordinari Episcopum. Habetis quidem ex dono diuinę propiciationis ordinatum Vvarmundum bonum & iustum Episcopum, studete ergo sic sibi in omnibus obedientiam exibere, & pro timore diuini nominis, & reuerẽtia Apostolicæ sedis: cuius authoritate hoc actũ est, cuncta quæ iuris sunt Ecclesię vestræ, sicut ipsa Ecclesia antiquitus tenuit tenere: & quę violenter sibi ablata sunt, eum recuperare iuuare: nominatim autem Abbatiam sancti Barnardi, quatenus ipsum Deum possitis exinde habere propitium, & beatum Petrum vobis debitorem faciatis: vt in præsenti & futura vita, suum vobis auxilium impertiri dignetur.

Ierem. 48. 10.

Ipse vero Gregorius, ad Romanenses Clericos sic scripsit.

GRegorius Episcopus seruus seruorum Dei Romanensibus Clericis. Quod salutem & Apostolicam benedictionem vobis ex more non mittimus, propter ex-

communicationem, quam pro culpis vestris incurrere non timuistis, sicut sacra præcipit authoritas, prætermisimus. Scribere tamen vobis & admonere super his quæ ad correptionem vestram pertinent, ipsa Apostolici moderaminis mansuetudo, & consueta pietas à nobis exigit. Conqueritur enim aduersum vos, confrater noster Venerabilis Vuarmundus Viennensis Archiepiscopus: quod ei antiquam & debitam potestatem loci vestri, contradicere præsumpseruis: quem ab initio proprij iuris Viennensis Ecclesiæ extitisse, & hactenus sub dispositione suorũ antecessorum fuisse non ignoretis. Indicans etiam, vos hanc contradicendi sibi occasionẽ rationabiliter & callidè prætendere, vt idem locus iuris sancti Petri, & sub eius Dominio, nescio quibus authoribus, vel cessionibus esse debeat. Vnde & nos causam istam multo cautius opportet attendere, & qualiter rectissimè discutiatur prouidere. Vt nec Apostolicæ Sedi, nec Viennensi Ecclesiæ alicuius præiudicij aut incommoditatis grauamen, videamur inferre. Nam sicut sanctæ Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ iura & dignitates suas, conseruari cupimus: ita & membris eius, videlicet cæteris Ecclesiis, ex huius prouidentia & authoritate, opportere, & dignissimum esse perpendimus. Qua propter nos Apostolica authoritate monemus, atque præcipimus: vt ad discutiendam causam istam, confratri nostro ſ Hugoni Venerabili Diensi Episcopo, cui & vicem nostram in aliis commisimus, sine omni contradictionis mora vos repræsentetis. Et quicquid ipse super hac re iustum forè peruiderit, atque indicauerit: obedienter exequi nullatenus prætermittatis. Exibentes etiam vos in omni obedientia & humilitate, eidem vicario nostro, & præfato Viennensi Archiepiscopo ad satisfaciendum, super his, quibus vos reprehensibiles meritò corrigendos appellauerint. Videte ergo quàm attentis auribus & obedientibus animis, nos in his omnibus audiatis:

ſ Hugo Episcop⁹ Diensis.

*diatis: scientes quoniam si denuò ad nos vestræ inobedientiæ & temerariæ resultationis contumacia; perlata fuerit: inultam eam & condigna seueritate impunitam, nullatenus Apostolica dissimulabit authoritas. Et introitu Ecclesiæ vestræ, omnibus hominibus præsenti authoritate prohibito. Eam etiam quam præfati fratres nostri vltionis in vos sententiam & iudicium exercuerint, perurgenti in vos * districtione, ratam & firmam esse cēsemus.* * Discretione.

Ipsemet etiam Pontifex summus sub datum Laterani xvj. Kal. Maij Pont. sui anno 7. scripsit ad Archiepiscopum Viennensem, vt per Censuras, appellatione remota compelleret Priorissam & Conuentum Monialium S. Columbæ iuxta Rhodanum, Abbati S. Petri, Obedientiam, vt tenebantur, eo quod ei nullo medio subiiciebantur, exibere. Postquæ talem ad præfatum Vvarmundum Archiepiscopum, Epistolam dedit.

GRegorius Episcopus seruus seruorum Dei. Vvarmundo Venerabili fratri Viennensi Archiepiscopo, & per eum ipsius successoribus, & Viennensi Ecclesiæ in perpetuum. Cùm ex Apostolicæ sedis moderamine cui Deo authore præsidemus, omnium quæ vsquam sunt Ecclesiarum curam gerere, & earum iustitiam conseruare debeamus: præcipuè tamen illis nos conuenit inuigilare, vt & de ipsarum iuribus quod modo fortè diminutum est in reliquum inuiolabiliter custodiatur; omnem nostram solicitudinem exibere: 6 quæ Principales ac speciales filiæ sanctæ sedis Apostolicæ & appellantur, & existunt: & aliarum PRIMATVM cōtinent Ecclesiarum. Certum quippe est Viennensem Ecclesiam, huius sedis concessione super septem prouinsias 7 PRIMATVM tenere. Ipsam Viennensem, Bituricam, Burdegalam, Auxionensem quæ appellatur NouemPopulana. Narbonam, Aquensem, & Ebrudunum: in quibus Viennensi Archiepiscopo, iux-

6 Vidè dignitatē, Viennensis Ecclesiæ.

7 Primatus Viennensis.

ta Nicholai decretum, Romàni Pontificis vices agere: Conuentus ſcilicet Synodales indicere, & iura Eccleſiaſtica iuſtè ac regulariter, Apoſtolica authoritate conceſſum eſt definire. Hoc vtique in priuilegiis eidem Eccleſiæ, à ſanctiſſimis prædeceſſoribus noſtris collatis habetur. Hoc quoque in priuilegio beatæ Memoriæ Leonis Papæ continetur. Ex quo liquet priuilegio & aliis quamplurıbus & his auctenticis, ſupradictas vij. Prouincias de Viennenſis Eccleſiæ priuilegium, vt pote à 8 Beatiſſimis Apoſtolis Petro & Paulo fundatæ, iuſtè & rationabiliter pertinere. Et vt ad poteſtatem eiuſdem Eccleſiæ, ſecundum antiquam authoritatem Catalogi, x & viij. pertineant: definitum eſt, vt vij. oppida vel ciuitates, Gratianopolis videlicet, Valentia, & Dia, Alba Viuarium, Tarentaſia, Geneua, Maurienna, Viennenſi Eccleſiæ interim ſubiectæ permaneant: donec quæ reſidua ſunt, certius diſcuſſæ & plenius ventilatæ: ſub poteſtate Viennenſis Eccleſiæ redigantur. Porro Tarentaſiam ita ſemper ſub Primatu Viennenſis Eccleſiæ permaniere decernimus: ſicut à ſanctis Patribus Leone & Nicolao noſcitur confirmatum. Præterea de 9 Salmoriacenſi Archidiaconia, vnum nobis intimaſti. Conſecrationes vel ordinationes & quicquid ad Pontificale pertinet officium, ſicut tuus prædeceſſor Leodegarius & alij prædeceſſores firmius obtinuerunt: Ita tibi tuiſque ſucceſſoribus, abſque vlla inquietatione ſeu diminutione obtinere concedimus: 10 Sed & Abbatiam ſancti Petri foris portam Viennæ ſitam, & infra eandem vrbem ſancti Andreæ Abbatias, vnam Monachorum, & alteram Sanctimonialium: Necnon Abbatiam ſancti Theuderij, quàm Idem Venerabilis Confeſſor ædificauit: iuri Viennenſis Eccleſiæ per omnia ſubiectas eſſe, non dubium eſt. In Romanenſi quoque Eccleſia, quamuis ſe faciat noſtræ libertatis e viſis tamen Imperatorũ præceptis, tam in ſecularibus quam in regularibus

8 Eccleſia Viẽnenſis ab Apoſtolis fundata.

9 Archidiaconia Salmoriacenſis.

10 Abbatia S. Petri, Abbatia S. Andreæ virorum. Abbatia S. Andreæ fœminarum. Viennæ. Abbatia S. Theuderij.

laribus canonicis, per consilium Vicarij nostri Hugonis, Diensis Episcopi inibi ordinatis: tibi tuisque successoribus, in omnibus omnem potestatem habere, Apostolica authoritate decernimus. Quoniã igitur Dilectissime frater, qui diuina dispositione eiusdem Ecclesiæ regimini praes: tua Veneranda Religiositas ab Apostolica sede humiliter postulauit, vt antiqua priuilegia à sanctis prædecessoribus nostris, sacræ sedi Viennæ tradita confirmaremus, quoniam res digna petebatur: tui dilectione, cum eiusdem Ecclesiæ debita charitate, libenter annuimus. Priuilegia igitur & prædia, vel bona quæ à beato Siluestro, Leone, & Nicolao, & ab eorum successoribus, vel à Romanorum Imperatoribus, seu Francorum vel Burgundię Regibus Ecclesię tuæ sunt data vel reddita, confirmamus, & Apostolica authoritate præsenti priuilegio corroboramus. Ex parteque Dei Omnipotentis, & beati Petri Apostolorum Principis pręcipimus, vt futuris temporibus deinceps firma & inconuulsa permaneant: & incommutabiliter consistant. Si quis autem huius priuilegij nostri sanctionem violauerit, nisi resipuerit & digna satisfactione emendauerit: sit extorris à Regno Dei, & digna excommunicatione damnatus, ab Ecclesia Dei efficiatur extraneus: perpetuaque subiaceat maledictioni. Data per manum Petri Cancellarij ij. Nonas Martij, Anno Dom. Incarn. CIƆ. LXXVII. Indict. XV. Anno Pontificatus Domini Gregorij VII. PP. VIII.

Nouissimè vero, alia Bulla sub datum Laterani 13. Kalend Aprilis Pont. sui anno vndecimo, Præcepit Archidiacono Vapincensi, vt testes nominatos super disquisitione Obedientiæ dictarum Monacharum S. Columbæ, si se gratia odio vel timore subtraherent, per censuram, cessante appellatione, compelleret veritati testimonium perhibere.

Porro vacante sede Viennensi, per Vvarmundi obitum, atque electione dilata. Vrbanus II. Papa, sequen

quentibus literis: successoris Vvarmundi electionem maturauit.

11 Vrbanus ij. PP.

VRbanus II Episcopus seruus seruorum Dei Venerabilibus Episcopis & confratribus Valentino, Genauensi, Maurianensi, Gratianopolitano, Diensi & Viuariensi, & vniuerso clero & populo Viennensis Ecclesiæ, salutem & Apostolicam benedictionem. Nolumus latere fraternitatem vestram, nos sola gratia Dei, nullis nostris præcedentibus meritis, ab vnanimi & vniuersali Catholicorum consensu, ad Romanam Ecclesiam, ac Romani Pontificatus culmen electos. Vnde quoniam vt scriptura testatur, Frater Fratrem adiuuans, ciuitas munita & fortis. (Prouerb. 18. 19.) Rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt tam pro nobis quam pro sancta matre vestra Romana Ecclesia, incessanter Dominum exoretis: quatenus quod eius nutu inchoare potuimus, vniuersis inimicorum obstaculis superatis, ad dignos sibique placentes effectus, perducere valeamus. Nos autem pro certo sciatis Ecclesiam vestram multum diligere, eamque inter cæteras nostræ prouidentiæ commissas Ecclesias, magno amoris voto cupere honorare. Quoniam igitur iam diu vestra Metropolis, pastore cognoscitur destituta: Apostolica vobis præceptione mandamus, vt eidem Ecclesiæ quantotius poteritis, aptum & idoneum pastorem eligere procuretis. Tanta enim dilatio, magnum detrimentum, magnam animarum solet adferre perniciem. Canonica etiam authoritate cautum esse nostis, quod vltra tres menses, Episcopo suo Ecclesia vacare non debet. Quanto igitur minus per tot annorum curricula? Et quoniam solitum est, in spatio quo vacat Ecclesia, a nonnullis irreligiosis bona eius ac beneficia diripi: Apostolica hoc omnimodè authoritate, interdicendum mandamus. Hoc quoque specialiter præcipientes, vt Ecclesia Romanensis, & Ecclesia beati Petri de Campania, quæ sub iure ac ditione

Viennensis Ecclesiæ antiquitus fuisse noscuntur. Eidem Ecclesiæ quietè permaneant, & nulla magna paruaque persona, vel ipsas Ecclesias, vel earum bona aliquatenus auferre, vel molestare præsumat. Non tantum autem hæc, sed omnia Viennæ Ecclesiæ absque alicuius personæ molestatione, seu diminutione, quieta & illibata permanere, sub sui Pontificis iure, Apostolica authoritate decernimus. Obtemperantes vos iussionibus nostris, Omnipotens Dominus benedicat.

Adhortante ergo Vrbano, Viennenses Pontificem elegerunt, [12] cuius nomen (ô incuria Patrum!) non inuenio, qui ad Vrbanum proficiscēs, hanc ab eo Epistolam, ad cunctos ordines Viennenses promeruit. *12 N.lxij.Pôt. Viennens.*

VRbanus Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Clero & Ordini Monastico, necnon Nobilibus & plebi Viennæ consistentibus, salutem & Apostolicam benedictionem. Beati Petri filium, nostrum autem fratrem Venerabilem atque charissimum 13 Archiepiscopum vestrum, venientem ad nos, congrua reuerentia & debita dulcedine charitatis excepimus. Quia vero ante hac nobis facie ignotus extiterat, morum honestatem, & indolis eius egregiæ volentes industriam experiri: nobiscum eum aliquamdiu, propensiori affectione duximus detinendum. Gratias autem Deo, quia in eo & scientiæ saporem, & honestatis odorem bonum inuenimus. Morum igitur eius maturitate, industria probitate, animique prudentia plurimum delectati: eum iam de charo chariorem, de familiari familiariorem effecimus, adeò vt dehinc non tamquam Gallum: sed tamquam Romanum, in Romana curia, censeamus. Vnde & reuertentem ad vos, nostris literis prosecuti: charitati vestræ attentius commendamus, vt qui per se vobis charus hactenus & Venerabilis habitus est, per nos deinceps charior & Venerabilior

13 Guido Archiep. Viennen. is ni fallor fuit.

bilior habeatur. Nos enim cùm pro generalis æquitatis debito, tùm pro speciali eius dilectione, quicquid honoris, quicquid dignitatis, antecessores nostri Viennæ Ecclesiæ contulerunt, Domino largiente firmum perpetuúmque seruabimus. De bonis autē Ecclesiæ vestræ, quę 14 Ataldus Præpositus dissipauit: vt in eiusdem Archiepiscopi manus restituantur, omnino pręcipimus. Si qui vero contumaciter bona eadem retinere præsumpserint, Apostolicæ profecto Iustitiæ sentient vltionem. Neque enim Viennensem Ecclesiam antiquis bonis minuere, sed per Dei gratiam conseruare, & augere, iustitia dictante disponimus. Omnipotens Dominus, potentiæ suę dextera, interius vos exteriúsque custodiat.

14 *Ataldus Præpositus Viēnensis Ecclesiæ. malus administrator.*

Post Vrbanum, ita Paschalis II. Papa ad Guidonem Viennensem Pontificem, rescripsit.

15 *Paschalis II. Papa.*

Paschalis 15 Episcopus, seruus seruorum Dei: dilecto Fratri Guidoni Viennensi Archiepiscopo, eiúsque successoribus, canonicè substituendis in perpetuum. Potestatem ligandi atque soluendi in cælis & in terra, beato Petro eiúsque successoribus auctore Deo principaliter traditam, illis Ecclesia verbis cognoscit: quibus Petrum Dominus allequutus est. Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. Ipsi quoque & propria firmitas, & alienæ fidei confirmatio, eodem Deo authore, præstatur, cum ad eum dicitur. Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua Petre: & tu aliquando conuersus confirma Fratres tuos. Oportet ergo nos, qui licet indigni, Petri residere videmur in loco, praua corrigere: recta firmare, & in omni Ecclesia, ad interni arbitrium Iudicis sic disponenda disponere, vt de vultu eius iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videāt æquitatem. Tuis igitur frater charissime Guido, iustis petitionibus annuentes: Sanctam Viennensem Ecclesiam, cui authore Deo præsides, Apostolicę sedis authoritate munimus. Mansuro itaque

Matth.16.19. *Luc.22.32.* *Psalm.16.3.*

*quæ in perpetuum decreto, licet Gratianopolis, Valentia, Dia Alba quæ & Viuarium dicitur, Geneua, Maurienna, sanctæ Viennæ Ecclesiæ tanquam Metropolitanæ, iure perpetuo debeant subiacere. Porro Tarentasiam ita semper 16 sub Primatu Viennensis Ecclesię permanere decernimus, sicut à sanctis Prædecessoribus nostris, Leone, Nicolao, atque Vrbano noscitur constitutum. Abbatias quoque tàm intra quàm extra Vrbis Viennensis mænia sitas, tuæ fraternitati regendas, disponendásque committimus. Prętereà statuimus, vt quæcumque prędia, quęcunque dona, vel à Romanis Imperatoribus, vel à Burgundiæ Regibus, tuę Ecclesiæ data vel reddita sunt, quęcumque hodie possidet, siue in futurum iustè & canonicè poterit adipisci: firma tibi, tuisque successoribus, & illibata permaneant. Adhæc tàm supra nominatorum prædecessorum nostrorum, quàm & cęterorum Catholicorum Sedis Apostolicę Pontificum Priuilegia, de iure seu possessione Viennensis Ecclesiæ edita, nos quoque præsentis decreti authoritate, firma integráque perpetuò permanere decernimus. Pallio ad Missarum tantum solemnia, illis solummodo diebus vti fraternitas tua meminerit, qui tuis prædecessoribus Romanę authoritate Ecclesiæ cęncessi sunt: cuius te volumus per omnia genium * conseruare. Huius enim Indumenti honor, humilitas atque iustitia est. Tota ergo mente fraternitas tua se exibere festinet in prosperis humilem, & in aduersis, si quando adueniunt, inueniatur cum iustitia erecta, amica bonis, peruersis contraria, nullius vnquam faciem, pro veritate loquente pręmens. Misericordię operibus, iuxta virtutem substantiæ insistens, & tamen supra virtutem insistere cupiens. Infirmis compatiens, beneualentibus congaudens, de alienis gaudiis tamquam de propriis exultans, in corrigendis vitiis piè sæuiens, in fouendis virtutibus, auditorum animos demulcens. In ira iudicium sine ira*

16 Primatus Vien. Ecclesiæ.

* Gremium.

ne ira tenens, in tranquillitate seueritatis iustæ censuram non deserens. Hæc est Frater charissime Pallij dignitas, quàm si sollicitè seruaueris, quòd foris accepisse ostenderis, intus habebis. Fraternitatem tuam supernæ miserationis dignatio, per tempora longa conseruet incolumen. Scriptum per manum Petri Notarij, Regionarij sacri Palatij.

Hic Guido Archiepiscopus Viennensis, postea fuit ad summum assumptus Pontificatum,& Calixtus vocatus,taléque dedit Ecclesiæ Viennensi rescriptum.

17 Calixtus Papa.

*CAlixtus 17 Episcopus seruus seruorum Dei. Dilectis filiis Petro Decano, & Canonicis siue Clericis Viennensis Ecclesię, tàm præsentibus quàm futuris in perpetuum. Et si Ecclesiarum omnium cura nobis ex Apostolicę sedis administratione immineat: Viennensi tamen specialius conuenit charitatis studio prouidere. Ipsa enim primum disponente Deo, solicitudini nostrę commissa est: & ad eius regimen, nos Episcopalis gratiam consecrationis accepimus. Et communis igitur, & singularis dilectionis debito incitati: Matrem vestram filij in Christo charissimi, sanctam Viennensem Ecclesiam diligere, honorare, & beati Petri Patrocinio decreuimus confouere.*Omnem itaque dignitatem,& omnem munitionem, ac liberalitatem, quam vel per authentica prædecessorum nostrorum Syluestri, Nicolai, Leonis, Gregorij, & cęterorum Romanorum Pontificum priuilegia, vel per Imperatorum, Regum, Principum & cęterorum fidelium largitionem concessam obtinet: Nos quoque authore Deo concedimus, & presentis priuilegij pagina confirmamus. Vt videlicet super septem prouincias primatū obtineat. Super ipsam Viennensem, super Bituricam, Burdegalam, Auxitanam, quę Nouempopulitana dicitur: super Narbonam, Aquensem, & Ebredunensem.*

** Libertatem.*

ſem. 18 *Et in eis Viennenſis Archiepiſcopus, Romani Pontificis vices agat. Synodales conuentus indicat, & negotia Eccleſiaſtica iuſtè, canonicéque dèfiniat. Porro illa ſex oppida vel Ciuitates, Gratianopolis videlicet, Valentia, Dia, Alba Viuarium, Geneua, Maurienna, in eius tamquam in proprij Metropolitani obedientia, & ſubiectione permaneant: Tarentaſienſis autem Archiepiſcopus, licet aliquibus habeatur ex Apoſtolicæ Sedis liberalitate prælatus, Viennenſi Archiepiſcopo tamquam Primati ſuo ſubiectus obediat. Sanè in Salmoracenſi Archidiaconia, conſecrationes vel ordinationes, & quicquid ad Pontificale officium pertinet, Viennenſis Eccleſia, præter alicuius inquietationem ſeu diminutionem habeat. Abbatia quoque ſancti Petri foris portã Viennæ ſita, & infra eamdem vrbem, Abbatia ſancti Andreæ, vna Monachorum, altera Sanctimonialium: Abbatia ſancti Theuderij, & Abbatia ſanctæ Mariæ de* 19 *Bonaualle, quæ præſtante Deo, noſtris ſumptibus & noſtris eſt fundata laboribus: in iam ſæpedictæ Viennenſis Eccleſiæ iure ac ſubiectione perſiſtant: In ipſa etiam Romanenſi Eccleſia, quamuis Romanæ ſe faciat libertatis, viſis tamen prædeceſſorum noſtrorum priuilegiis, & Imperatorum præceptis, tàm in ſecularibus quàm & in regularibus Clericis & canonicis inibi ordinatis vel ordinandis: Pontifices Viennenſes, omnem habere decernimus poteſtatem.* 20 *Similiter in Eccleſia beati Donati, & beati Valerij: & in Eccleſia beati Petri de Campania: & beatæ Mariæ de Annoniaco.* 21 *Caſtra præterea quæ per nos recuperata ſunt vel acquiſita, ſcilicet Pompeiacum, Saſſerllum & Caſtrum de Malàualle, Viennenſi Eccleſiæ in perpetuum confirmamus. Cœmeterium verò quod Dominus prædeceſſor noſter, ſanctæ memoriæ Paſchalis Papa, circa beati Mauricij Eccleſiam conſecrauit: liberum eſſe ſancimus, vt eorum qui illic ſepeliri deliberauerunt*

18 *Hac proinde ratione, poſſet dici Vien. Pontifex, Papæ legatus vel Vicarius natus.*

19 *Calixtus fundator Bonæualls.*

20 *Eccleſiæ B. Donati S. Valerij & B. Mariæ de Annoniaco, ei sũt ſubiectæ Archiepiſcopo Viennenſi.*

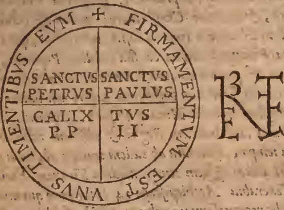
21 *Caſtra Põpeiacum, Saſſerllum, Malauallenſe.*

rint deuotioni & extremę voluntati, nisi forte excommunicati sint, nullus obsistat: saluo nimirum proprię iure parrochię 22 *Ad hęc pro ampliori Viennensis Ecclesię dilectione, ante Viennensem Archiepiscopum per prouinciam suam Crucem defferri concedimus. Et Viennensem Ecclesiam, alicui subiacere Legato nisi Cardinali, vel alij de Romana prouincia, qui à Romani Pontificis latere dirigitur, prohibemus. Porro in Ecclesiis quas in Viennensi Episcopatu, post assumptum Apostolicę Sedis ministerium, consecrauimus. Viennensis Archiepiscopus eamdem quam habuerat ante, interdicendi ac ordinandi habeat potestatem. Sanè infra claustri ambitum, vbi Clericorum mansiones continentur: nullus omnino laicorum Deinceps habeat mansionem, aut assultum vel rapinam facere, seu corporalem cuilibet audeat iniuriam irrogare. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona, hanc nostrę confirmationis vel concessionis paginam sciens, contra eam temere venire temptauerit, secundo tertioue commonita, si non satisfactione congrua emendauerit: potestatis honorisque dignitate careat. Reamque se Diuino iudicio existere, de perpetrata iniquitate cognoscat: & à sacratissimo corpore ac sanguine Dei & Domini nostri Redemptoris Iesu Christi, aliena fiat, atque in extremo examine districtæ vltioni subiaceat. Cunctis autem eidem Ecclesiæ iusta seruantibus, sit Pax Domini nostri Iesu Christi: quatenus & hic fructum bonæ actionis sentiant, & apud districtum Iudicem præmia æterna pacis inueniant.* Amen. Amen. Amen.

22 Priuilegia Ecclesiæ Viennensis, Magna.

Nota.

Ego

Ego Calixtus, Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.
Datum Valentiæ, V. Kal. Martij.

Indictione xiij. Incarnat. Domin. anno CIↃ.CXX.° *Pontificatus autem Domini Calixti II. PP. Anno II.* ° Electus fuit anno 1119. aut 1118.

Non licuit postea ordine sibi succedentes Archiepiscopos Viennenses commemorare, præ Veterum scriptorum caligine: Attexam vero quædam priuilegia Imperatoria seu Regia ac Ducalia Viennensi Ecclesiæ fauentia, & ita fundum hunc perficiam atque absoluam. Et primum Conradi Secundi Regis, quod est, huiusmodi.

CONradus 23 *Dei gratia Romanorum Rex secundus, Humberto Venerabili Viennensi Archiepiscopo, & Suffraganeis eius Hugoni Grationopolitano, Ioanni Valentino, Galceranno Vinariensi, Hugoni Diensi, Ardusconni Gebonensi, Bernardo Maurianensi Episcopis: cæterisque Principibus Burgundiæ & Prouinciæ, cæterisbusque Viennæ, Clero & Populo, salutem, Gratiam suam, & omne bonum. Ad regiæ dignitatis excellentiam pertinet quidem lapsa restaurare, ruentia fulcire, stantia solidare, & Ecclesiarum paci ac Dei seruorum quieti,*

Conradus secundus.

23 Iste Conrad' erat antea dux Franconiæ seu suaubiæ.

totis clementiæ nisibus prouidere. Quocirca Vniuersitati Vestræ, & omnium Christianorum notum esse volumus: quod in Archiuiis Imperij nostri continetur, quod tota ciuitas Viennensis cum arce sua videlicet Popetum, specialiter & propriè ad ius & dominationem nostram ita respicit: vt secundum possessorem habere non valeat, sed per eiusdem ciuitatis Archiepiscopum, & canonicos Cathedrales, ad honorem Regni & nostram fidelitatem, omni tempore, quamdiu ab eadem ciuitate absumus: custodiri debeat. Quem tenoris modum, Viennensi Ecclesiæ, & Venerabili Archiepiscopo 24 Humberto qui nunc ei præsidet recognoscentes: vobis & cunctis fidelibus nostris, per præsentia scripta mandamus, & mandando præcipimus, quatenus eidem Archiepiscopo in recuperanda prædicta dignitate sua, consilium & opem, tam seculari quàm Ecclesiastica iustitia, pro nostræ commendationis reuerentia impendatis. Nulla enim ratione patiemur Ecclesiam suo iure fraudari: & in Clericorum ceruicibus tyrannicam potestatem collocari. Itaque omnium secularium potestatem, & 25 Vuillelmum 26 Matisconensem Comitem à prædicta vrbe alienamus. Et sub tua custodia Venerabilis Humberte Archiepiscope, successorúmque tuorum: & 27 Ecclesiæ tuæ. Viennam cum omni integritate sua, perpetuo iure tradimus. Popetum, palatium, & quodcumque ambitu ciuitatis continetur: & si qua sunt extra ad eiusdem dignitatem pertinentia. Quam donationem siue confirmationem, quia ad multorum notitiam peruenire duximus: literarum monumentis mandare prouida deliberatione curauimus, & vt hoc cognoscat præsens ætas, & omnium secutura posteritas, præsentem paginam aurea bulla nostra insigniri iussimus: & testibus idoneis confirmauimus, quorum nomina sunt hæc. Geretrudis Romanorum Regina, Arnoldus Coloniensis Archiepiscop. Arnoldus vice Hatonis Moguntini Archiepisco

24 *Humbertus primus. Archiepiscopus Vien.*

25 *De Villelmo Matisconensi, vide Gollutium in Record. Burgundicis lib. 6. c. 2.*

26 *Comitatus Viennensis, erat Archiepisc. & Capituli.*

27 *Ergo Canonici Viennenses poterant se incribere Comites, vt Lugdunenses, faciunt Canonici, ob Comitatum vrbis Lugdunensis.*

*chiepiſcopi; Cancellarius. Ordiebus Baſileenſis Epiſcopus, Anshelmus Epiſcopus, Nisboldus Stabulenſis Abbas: Arnoldus Præpoſitus maior Aquiſgranni; Hugo Comes Palatinus, Arbertus Notarius, & alij multi: Anno ab Incarnatione Domini CIↃCXLVI. Indict. ij. * * Anno vero Octauo Regni eius. Data in Palatio Aquiſgranni, Deſiderio Monacho Notario, in die Apparitionis Domini, fœliciter. Amen.* 8.

Huius Conradi Imper. tumulus iuxta altare maius Eccleſiæ Monachorum S. Andreæ ad cornu epiſtolæ cum ſequenti Epitaphio repertus fuit.

Qui veſtes geritis precioſas, qui ſine fine
Non profectura accumulatis opes.
Diſcite quia paucis opibus poſt funera ſuis
Contenti, ſaccus ſufficit, atque lapis.
CONRADVS iacet hic, qui tot caſtella tot vrbes
Poſſedit, tumulo clauditur iſte breui.
Mente Dei famulus, habitu Princeps trabeatus
Citerius, Veſtis aſpera ſubtus erat.
Qua iacet Eccleſiam geminis reparauit & auro,
Andreæ Sancti promeriturus opes.
Is Rex CONRADVS Monachos ſtabiliuit ibidem,
Corpore qui fertur dudum tumulatus ibidem.

Poſtea anno ſcilicet CIↃ. CLI. VII. Kal. Febr. 28. Indict. XV. Eugenius III. Papa ſcribens Eugenni ad Guillelmum Decanum & Canonicos Vienneſes, confirmat eis omnia Eccleſię Viennenſis priuilegia & bona, enumerans inter cætera Pupetum cum pertinentiis ſuis, Tertiam partem Viennenſis monetæ, municipium quod dicitur Conueniacum cum Eccleſia & pertinentiis ſuis Villam Geins cum Eccleſia & pert. Charentoniacum, Chomondum, Burgum qui dicitur Villa, Villam S. Clari, Eccleſiam de Reuentino, S. Victoris, S. Petri de Seſſiaco, Villā de Faramundo, Eccle- 28 Eug

 ſiam

ſiam S. Geneſij, Mõtem Salomonis. Ita Signatum, Ego Eugenius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus, & in ſigillo ſcriptum.

Fac mecum Domine ſignum in bonum.

✠ Ego Viuarius Tuſcul. Ep.
✠ Ego Nicolaus Alban. Ep.
✠ Ego Hugo oſtien. Ep.
✠ Ego Greg, Presb. Card. TT. S. Calixti.
✠ Ego Manfredus Presb. Card. TT. S. Sauinæ.
✠ Ego Ambertus Presb. Card. TT. S. Anaſtaſiæ.
✠ Ego Iullius TT. S. Marcelli.
✠ Ego Guido Presb. Card. TT. S. Paſtoris.
✠ Ego Bernardus Presb. Card. TT. S. Clementis.
✠ Ego Rolandus Presb. Card. TT. S. Marci.
✠ Ego Octauianus Diac. Card. S. Georgij.
✠ Ego Rodulphus Diac. Card. S. Luciæ in ſept. ſol.
✠ Ego Gregorius Diac. Card. S. Angeli.
✠ Ego Guido Diac. Card. S. Mariæ in Porticu.

29 Fredericus Imp. Æuobarbus.

30 Hugo Archiep. Vien.

Poſt hæc [29] Fredericus Romanorum Rex, Eccleſiæ Viennenſi, Pontificante [30] Hugone, tale priuilegium dedit.

IN nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis: Fredericus Romanorum Rex ſemper Auguſtus. Principalem munificentiam, decet virtutem præmui merentibus tribuere: & fideliſſimos quoſque, dignis honorum gradibus prouectos, cæteris circa res imperiales deuotis, in exemplum & bonæ ſpei ſignum collocare. Quocirca nouerit omnium fidelium noſtrorum, tam futuræ quàm præſentis ætatis induſtria: quod nos pro fideli deuotione atque conſtantia, quam vobis & Imperio noſtro; Viennenſis Eccleſia exhibere ſtuduit 31 *tibi Hugo Venerabilis Vrbis Archiepiſcope, & tibi Vvillelme prætaxatæ Eccleſiæ Decane, & per vos veſtris ſucceſſoribus Archiepiſcopis & Decanis, & fideli etiam Canonicorum conuentui, Viennam cum omni integritate ſua committimus; Pupetum videlicet,*

31 Archiepiſc. Vien. & Canonici Comites Vien.

Cana

Canales, palatium, & cætera ad eiusdem ciuitatis dignitatem pertinentia. Præfata enim Ciuitas Regię cathedrę excellentia, nullum præter nos debet habere possessorem: sed quamdiu absumus, ipsam per eiusdem loci Archiepiscopum & per Cathedrales Canonicos custodiri oportet. Dein in fine, controuenienti Bannum Regale apponit, & centum libras auri purissimi: quarum partem dimidiam Camerę Regię, Reliquam Archiepiscopo & Ecclesia Viennensi attribuit: sub Data per Bullam auream, Garmacię; eadem die qua Arnoldus Cancellarius Regis, fuit electus in Moguntinum Archiepiscopum: præsentibus Arnoldo Coloniensi, Archiepiscopo, Conrado Augustensi, Conrado Garmaciensi, Gunterio Spirensi Episcopis, & Ducibus Frederico Regis Coradi filio, Suauiæ & Alsatię: Henrico Saxonię; Henrico Bauarię, Bertaudo Brisconię. Comitibus Olrico de Lausceborg. Garnerio de Badana, Garnerio de Alsatia. Anno ab Incarnat. Domin. CIↃ. CLIII. Anno vero ij. Regni eius. Signum Domini Frederici inuictissimi Romanorum Regis.

Modico autem post tempore 32 Adrianus Papa iiij. eam de verbo ad verbum exprimens, confirmauit sub datum Laterani, per manum Rolandi S. R.E. Presbyteri Cardinalis, Cancellarij: Idib. Martij Indict. vj. anno ab Incar. Dom. CIↃCLVII. Pontificatus sui anno iiij. Sigillum ipsius ita est figuratum. 32 Adr. iiij. Pap.

Tertia pars monetæ Vien. Conuenaicum Iauim. Carentenaicũ. Camundus Villa. S. Clarus. Riuentinum. S. Victor. Farramanum S. Genesius. Mons Salomonis. S. Michael. Malauallis. Ornaceiacum. Mons superior. S. Petrus de Salsiaco. Mons Arnoldus. Maccum. Canales. Marauetum.

CONfirmauit etiam alia Bulla, omnia quæ Calixtus de Ecclesia Viennensi statuerat: Ecclesiám que hanc sub beati Petri, & Apostolica protectione suscipit. Sed & propriis nominibus exprimit quædam bona Ecclesiæ Viennensis, quæ in superioribus non continentur priuilegiis. Nempe Pupetum cum pertinentiis suis. Tertiam partem Viennensis monetæ, municipium quòd dicitur Conuenaicum, cum pertinentiis suis, villam quæ dicitur Iauini cum Ecclesia & pertinentiis suis, Municipium quod dicitur Carentenaicum, cum Ecclesia & pertinenciis suis: villam quæ dicitur Camundus cum Ecclesia. Burgum quòd dicitur Villa cum Ecclesia & pertinẽtiis suis. Villam sancti Clari, Ecclesiam de Riuenti no & quicquid est in eadem villa viennensis ecclesiæ. Ecclesiam Sancti victoris, villam de Farramanno cum Ecclesia, & pertinentiis suis. Ecclesiam sancti Genesij cum terra & hominibus. Locum iuxta ciuitatẽ Viennæ qui dicitur Mons Salomonis. Villam Sancti Michaëlis. Saxeolum & castrum de Mallanalle, & Ornacciacum, Burgum de Monte superiore cum appendiciis suis. Ecclesiam sancti Petri de Salsiaco cum pertinentiis suis. Montem Arnoldum & Maccum, cum pertinentiis suis. Municipium quod dicitur Canales, intra mœnia ciuitatis, cum pertinentiis suis. Ecclesiam de Maruanto, vultque A. chiepiscopum Viennensem, nulli legato Romani

mani Pontificis subiacere, nisi sit de latere.

Deinde qui supradictus Fredericus, Imp. Bullam auream sequentem dedit, in fauorem Ecclesiæ Viennensis.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Fredericus Diuina fauente Clementia Romanorum Imperator, & semper Augustus & Cuius initium est præcedentis instar: excepto quod 33 Stephani Archiepiscopi Viennensis in ea sit mentio. Et quod ita post medium Imperator loquitur. *Præterea omnes res & possessiones, vniuersa quoque prædia, quæcunque vel in quibuscunque locis, vel Regnis, seu Comitatibus, prædecessores nostri Diui Reges & Imperatores, à primitiua Ecclesia, eidem matri Ecclesiæ sancti Mauritij Viennensi Metropoli, ad nostra vsque tempora spontaneè contulerunt: vel alij retro Principes, seu quilibet Deo fideles, pro remedio animæ suæ, vel qualibet alia pia deuotione obtulerant: per nostram Imperialem authoritatem eidem Ecclesiæ, eiúsque rectoribus omni corroborationis munimine confirmamus. Tibi vero Stephano dilectissimo nostro, Venerabili Archiepiscopo: Dignitatem ab antecessoribus nostris collatam, indiuisam conseruantes: recognoscimus.* 34 *Videlicet vt in regno Burgundiæ, sacri Palatij nostri Archicancellarius, & Summus Notariorum nostrorum semper existas: & post te successores tui. Omnia quoque Regalia, ab antecessoribus nostris Ecclesiæ Viennensi collata, commune etiam forum agentium & sustinentium causas, tàm ciuiliter quàm criminaliter, nostra concessione teneas & possideas.* 35 *Ad hæc decernimus, vt in aduentu nostro, vel quotiescunque ad curiam nostram vocatus fueris, vel expeditionem nobiscum facere debueris, Ciues Viennenses & Romanenses, omni excusatione remota, congrua tibi subsidia conferant. Et cæt. Data Bisuntij*

33 Stephanus Archiepiscopus Vien.

34 Archiepiscopus Viennensis, est Regno Burgundiæ Archicancellarius.

35 En magnum priuilegium

vj. Kal. Nouemb. Indict. v. Anno Dom. Incar. CIↃ CLVII. Regnante D. Frederico Romanorum Imperatore gloriosissimo. Anno Regni eius vj. Imperij vero iij. Recognita Per Reinaldum Cancellarium, vice Stephani Viennensis Archiepiscopi & Archicancellarij. Testibus Vmberto Bisuntinensi, & Petro Tarentasiensi Archiepiscopis: Guillelmo Nouariensi, Alberto Tridentino, & Vldarico Tarnisino Episcopis: Ducibus Bertolfo de Ceruigen, Matthæo Lotharingiæ: & Ottone Palatino Comite, de Vvitelmesbach.

Dedit etiam & sequentem Fredericus Imperator dum hominium Viennensis Ecclesiæ suscepit.

*IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Fredericus Diuina fauente, Clementia Romanorum Imperator semper Augustus. Viennensis Ecclesia sicut inter cæteras Ecclesias & Metropolitanas sedes Regni Burgundiæ gloria & honore quasi clariori sydere refulget: ita peculiaris gratiæ prærogatiua apud Imperialem celsitudinem meruit præeminere,*36 *vt Metropolitanus eius inter cæteros Archiflamines principalem locum & dignitatem obtineat: & quia princeps consilij nostri & Archicancellarius in regno Burgundiæ, & primus in Aula Regali, & in administratione Reipublicæ cæteris excellentiori dignitate præpolleat. Ea propter omnium Christianorum & Imperij nostri fidelium, tam præsens ætas quam successura posteritas nouerit: qualiter pro fidei sinceritate ac fidelis obsequij deuotione, quam Imperio Viennensis Ecclesia hactenus exibere studuit, eius electum*37 *Vvillelmum Venerabilem virum, diuinis & humanis legibus eruditum, ad curiam nostram*

36 *Dignitas Ecclesiæ atque Archiepiscopi Viennensis, qui Princeps est Consilij regni Burgundiæ.*

37 *Vvillelmus Archiepiscopus Viennen.*

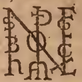
nostram venientem, consueta benignitate suscepimus: & recepto ab ipso hominij & fidelitatis debito, de omnibus Regalibus & iustitiis, veteribus & nouis, quas Viennensis Ecclesia hactenus habere solebat: ipsum ex Imperialis clementiæ indultu inuestiuimus. Itaque venerabilis electe, vt de plenitudine gratiæ nostræ semper gaudeas, & ab Imperiali excellentia, magnam fidem experientiæ tuæ adhiberi cognoscas: tuæ fidei & per te tuis successoribus Archiepiscopis, & fideli etiam Canonicorum conuentui, Viennam cum omni integritate sua committimus &c. quæ in dicto rescripto ad instar superioris omnino habentur.

Testibus Ilberto Bisuntino, & Drogone Lugdunensi Archiepiscopis: Petro Tulensi, Arducio Gebenensi, Episcopis. Hugone Cluniacensi Abbate. Ecberchardo Thesaurario Bisnutinæ Ecclesiæ. Matthæo Duce Lotaringiæ, Comitibus Alberto de Dilingen, Volmaro de Saruuerda, Gerardo, Stephano, Vlrico de Hurmugen, Burkardo de Asnel. Recognitum per Henricum Sacri Palatij Prothonotarium, vice Vvillelmi Viennensis Archiepiscopi, & totius Burgundiæ Archicancellarij. Datũ apud Bisuntium. Anno Incar. Dom. CIↃ. C LXXVI. Indict. xiiij. * Regni frederici xiiij. * Imperij vero xij. xvj. Kalend. Augusti. * IX.

Idem etiam Rescriptum [38] Henricus Sextus Imperator, & Sciciliæ Rex [39] Ainardo Archiepiscopo Viennensi dedit. Præsentibus Annone Tarentasiensi, & Angelo Tarentino Archiepiscopis. Ottone Nouariensi, Alberto Vercellensi, Guidone Hyporregiensi, & Bonifacio Saonensi Episcopis: & Bonifacio Marchione Montifferrati, Vuillelmo Marchione de Pallodio, Arnaldo de Horembere, Marcardo Senescallo, Henrico Marescallo de Bappenhaun, Henrico Pincerna de Luceria: & Thoma Castellano de Noua. Recognitum à Concado Imperialis Aulæ Cancellario, Hildenesshemensi electo; vice Adolfi Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopi, & totius Italiæ Archicancellarij. Anno D. Incar. CIↃ. CXCVI. Indict. xiiij. apud Taurinum

38 *Henricus 6. Imp.*
39 *Ainardus Archiepisc. Viennen.*

núm V. Kalend. Augusti, per manum Alberti Imperialis aulæ Prothonotarij. Regnante Henrico sexto Romanorum Imperatore gloriosissimo, & Rege Siciliæ Potentissimo: anno regni eius xxvij. Imperij vero vi. & Regni Siciliæ ij.

40 Fredericus vj Imp. 41 Humbertus ij. Arch. Viennen. quem Vbertum Catalogus vocat.

Post ipsum 40 Fredericus eius filius. Romanorum Rex semper Augustus, ac Siciliæ Rex: ad 41 Humbertum Archiepiscopum Viennensem, addit etiam Portus, & eos facit Iuris Archiepiscopi Viennensis. Omnémque laicalem personam, nulla obstante temporis præscriptione, à Dominio Viennensis vrbis in perpetuum remouet & excludit. Castrum etiam Sancti Theuderij cum suis pertinentiis ei attribuit, & postea ita statuit.

Itaque præcipiendo sancimus, paritérque iubemus: vt nullus Iudex publicus, vel quilibet ex iudiciaria potestate, siue aliquis ex fidelibus nostris, in Ecclesiis aut locis vel agris seu reliquis possessionibus, Ecclesiæ sanctorum Martyrum Viennæ, quas moderno tempore iustè & rationabiliter in quibusdam pagis, aut quibuslibet territoriis possidere videtur, vel quibus eam diuina Maiestas augere voluerit ad causas iudiciario more audiendas, vel freda aut mansionaticos, vel paratas faciendas, aut fideiussores tollendos esse iudicet, seu tollere præsumat. Homines videlicet Ecclesiæ, tàm seruos quam ingenuos neque * *distinguat: neque vllas redibitiones, vel illicitas occasiones iniustè requirat, aut occasione gardiæ violentiam inferat, non theloneum siue pedagium in agris vel terris, non redibitionem de pascuis, non siluaticum, non fumaticum, non pulueraticum exigere audeat. Sed quicquid de rebus præfatæ Ecclesiæ poterat fiscus exigere, totum nos*

** Distringuat.*

pro

pro æterna remuneratione: prædictæ Ecclesiæ, remissione perpetua concedimus, vt iugiter Christi famulos in iam dicta Ecclesia persistentes, Dei misericordiam pro nobis exorare delectet. Super hęc omnia, quicquid per negligentiam rectorum, à prauis hominibus ablatum atque amissum vel direptum est: sub omni integritate vsque in exquisitum reddimus. Ac preter Archicancellariatum in Regno Burgundię, cõcedit vt Archiepiscopus Viennenses, 42 Regalia in Diœcesi sua, Commune etiam forum agentium & sustinentium causas tam ciuiliter quam criminaliter, in regno dicto teneat & possideat, saluo in omnibus & per omnia iure Imperiali. 42 *Magnum priuilegium Archiepiscopi Viennensis.*

Testes fuerunt Tridericus Treuerensis, Amedeus Bisuntinēsis Archiepiscopi: Desiderius Dyensis, Conradus Constantiensis, Henricus Argentinensis, Vvaldricus Basileensis electus, Gaufridus Tricastinus Episcopi: Otho Dux Meraniæ. Comites, Rudulfus de Hauspec, Fridericus de Ferreto, Henricus de Niphenen, Anselmus de Instingen: Rodulphus Aduocat⁹ de Raprehit suvilario, Valterius Pincerna de Cimpfen, Fredericus de Escombore.

Conrado Spirensi & Metensi Episcopo Cancellario, Vice domni Humberti Viennensis Archiepiscopi, totius Regni Burgundiæ Archicancellarij recognitore. Datum Basileæ. anno Domini C I Ɔ C C X I I I I. Indict. iij. Regni eius ij. ix. kalend. Decemb.

Huius Vmberti de quo in Cartha Fredericus meminit adest Epitaphium, iuxta chorum D. Mauritij repertum

Hic corpus petra tegitur, sed spiritus ęthra
Presulis V M B E R T I *petiit: qui munere certi*
Pro quo certauit viuens dum se macerauit,
Cathusiæ morem sectans celleque rigorem,
Ad nos translatus, sic curam Pontificatus
Gessit Pastoris stimulum votique prioris
Formam seruaret nec in alterutro titubaret.

Mundum

Mundum suppeditans mundi contagia vitans,
Ecclesiam rebus ditans opibusque diebus
Per quos hic degit patriam sub pace redegit.
Mille is centeno quintoque ter anno,
Luce duodena nos deserit ante Decembrem.

Inter viuos erat anno. 1214. tempore Frederici 2. Regis Romanorum & Sciciliæ Cæterum ex hoc Epitaphio videas lector, Inclitum Carthusiensium ordinem, hunc strenuum Viennæ Pontificem peperisse, quod vt scires & rescires, volui.

43 *Ioannes Archiep. Vien. ab Imperatore vocatus est Princeps & diu Archiepiscopatui Viennensi præfuit nam obiit CIↃCCLxvi.*

Isdem Fredericus, [43] Ioanni Archiepiscopo Viennensi scribens, quem Principem appellat: dicit quod Imperialis excellentia, tunc præcipuè sui nomini titulos ampliat, tunc officij sui debitum reddit, cum fœnore Deo viuo, cum eius intuitu per quem præest principibus orbis terræ, loca Deo dicata & personas Ecclesiasticas pio fauore tuetur: & iustas eorum fauorabiliter petitiones exaudit. Nec non omnia Ecclesiæ Viennensis confirmat priuilegia; testibus Aymaro Ebredunensi Archiepiscopo, K. Vapincensi, P. Gratiopolitano, R. Papiensi, I. Vercellensi, Hugutione Taurinensi, P. Pactensi Episcopis. B. Marchione Montisferrati, M. Marchione Salutiarum, M. Marchione Lauzano. Anno Domini M.ccxxxviij. x. April. Indict. xj. Imperij eius xviij. Regni Ierusalem xiij. Sciciliæ xl. anno, apud Taurinum.

In sigillo aureo ab vnâ parte, est Romæ sculpta Ciuitas, & in circuitu scriptum.

Roma caput mundi, regit orbis frena rotundi.

Et in medio vbi est effigies portæ, scriptum est.

Aurea Roma.

Ex altera parte est effigies Imperatoris tenentis in manu dextra sceptrū, in sinistra mundum, & scriptum.

Fredericus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus.

Quam autem eximius iste ad quem Imperator scribit Ar

bit Archiepiſcopus Ioannes fuerit ex ipſius Epitaphio intuebimur.

Iſdem etiam Fredericus in alio Priuilegio ſub datum Baſileæ IX. Kalend. Decemb. Indict. III. CIↃ-CCXIIII. Secundo Regni ſui. Quia ei innotuit quod quidam in Prouincia Viennenſi conſtituti,abſque Regum vel Imperatorum conceſſione, à tranſeuntibus pedagia extorquere præſumebant; quidam vero quibus indultum erat, amplius quam ſibi conceſſum ſit, in contemptum Regiæ Maieſtatis recipere non formidabant:& priuilegium meretur amittere,qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate: conſtituit Archiepiſcopum Viennenſem & ſucceſſores ſuos, ſacri Palatij Archicancellarios: qui authoritate Regia, tantam præſumptionem cohiberent, & pro poſſe ſuo digna animaduerſione punirent, atque terra & aqua dictum pedagium in vtilitaté Vien. Eccleſiæ leuarent. Quod Odo Dux Burgundiæ in literis ad Burnoné Archiepiſcopum & Capitulum Eccleſiæ Viennenſis comprobauit, vtque illud opportunioribus exigerent locis conceſſit, ſub datum Viennæ menſe Iunio Anno CIↃ. CCXVI. dicto Regnante Frederico.

Anno verò Domini CIↃ.CCCC. die decimaquarta Octobris, Apud Aulam Regiam S.Pauli Pariſiis,in præſentia Caroli ſexti Chriſtianiſſimi Francorum Regis. In Cauſa litis ortæ inter Archiepiſcopum ac Capitulum Eccleſiæ ſanctæ Viennenſis, ac Regalis fiſci in Delphinali Prouincia Procuratorem, Regium Prætorium pronunciauit ſtatuit ac definiuit, Archiepiſcopo ac Capitulo prædictis, Iuriſdictionem temporalem Viennæ fore reſtituendam, reddendáque Caſtra Pupeti & Domus Canalium, eo pacto quo fruebantur anno CIↃCCCLXXVIII. quando negotium cœpit eis ſuper huiuſmodi, fiſcalis Delphinatus procurator faceſſere, fuitque regiis omnibus indictum officialibus, quæque ab illo percepta tempore, refundere, necnon litis integras diſſoluere expenſas.

Porro Aduocatus qui Coram Rege ac Conſilio cauſam Viennéſis Eccleſiæ,orauit,perorauit,& exorauit, ſequentia, inter cætera Arreſti quæ Regij Diploma con

ma continet, eloquenter pro ætatis ac temporis ratione disseruit.

Ecclesiam videlicet Viennensem ab Apostolorum tempore institutam, vnámque ex priorib⁹ Gallicanius Ecclesiis existere, quæ Christo nomen dederit: quam sua nobilitauit Apostolus Paulus præsentia eruditione, & directione, purpurarúntque S. Dyonisius & alij plærique Pontifices Martyres, qui B. Crescenti Pauli discipulo, in ea successêre.

Ipsam magno apud summos Pontifices atque adeo veteres cunctos Christicolas, semper in prætio fuisse: vt potè SS. innumerabilium martyrum ac Reliquiarum multiplicium infloratam floribus. Inter quas eminent sacræ Thebeæ legionis Ducis Mauritij, quædam exuuiæ, quibus vt decoratur: sic eius post varias tandem clades nomine & titulo, consecrata extitit.

Et cum magna temporis diuturnitate, bellis infidelium attrita detritaue füisset, & Præsulibus orbata. Pipinus Rex eam restaurauit, & in antiquum decorem restituere sategit. Pastorémque ipsi idoneum præfici curauit. Cuius studium Carolus Magnus secutus, cultum in ea diuinum ampliauit atque largitiónibus Regiis cleri numerum adauxit, [1] lanceáque & corona beati Martyris Mauritij in bello protectus, de suis triumphauit hostibus.

[1] *Error, nam vt supra docuimus, Carolus iste fuit Caluus, non Magnus.*

Ad cuius imitationem cum Reges ac Imperatores, Sanctæ Viennensis Ecclesiæ decori studerent, tandem Rudolfus Comitatum Viennensem &c. ei concessit: & in tantum eam dilexit, quod Ermengarda ipsius vxor in ea sepeliri voluerit. Ob quam donationem à posteris Burgundiæ stabilitam Regibus, Archiepiscopus Viennensis, Viennæ ius semper exercuit supremæ iustitiæ meri ac mixti Imperii & iurium Regalium: & hominia Comitum Viennæ Palatinorum suscepit. Maximè verò Comitis Delphini, vti hominium Ioannis Delphini sub dat. iij. Febru. CIↃCCCVIII. ostendit, banna & proclamationes suo ac Ecclesiæ Viennensis nomine absque contradictione fecit atque arresta pronunciauit. Et Ratione dicti Comitatus Vien. semper Archicancellarij nomen & dignitatem

in Aula

in Aula Burgundiæ Regum obtinuit. Et Maiſtralium id eſt legis Miniſtrum Viennæ inſtituit, qui fiſcum ac Iuriſdictionem temporalem Viennenſis Comitatus regebat, hicque Maiſtralius erat ſemper vnus Canonicorum S. Viennenſis Eccleſiæ. Verum Cum Delphini Comites, vi & potentia adigerent viennenſes, ſuas ad Delphinale tribunal deuoluere appellationes. Ioannes 22. Pont. Roman. ſub dat Auenioni vj. Id. Decemb. Pont. ſui anno iiij. Maiſtraliam menſæ vniuit Archiepiſcopali, quo maiori authoritate, Delphinalium officialium vi & potentiæ, ab Archiepiſcopo reſiſti poſſet.

Sed & ipſi Comites Delphini ab antiquo ſupremum in ſe Archiepiſcoporum viennenſium Dominium agnouerunt & publicis litteris faſſi ſunt, nam Viennæ duo erant Palatini comitatus, quorum prior excellebat, à Domno de Paigniaco poſſeſſus, alter vero ab Hugone Delphino Alboni comite ſub feudo dicti Domini de Paigniaco, qui hominium ſui Comitatus Archiepiſcopo defferebat, adeo vt Delfinatus eſſet Viennenſis Retrofeudum Eccleſiæ. Et licet Eccleſiæ Viennenſis vaſſali exiſterent Delphini, ſæpè nihilominus dictam Eccleſiam laceſſebant atque opprimebant: adeo vt Delphinus Humbertus technis & artibus induxerit quoſdã ſibi addictos Viennenſis Eccleſiæ Canonicos, [2] ius quòd Capitulum Viennenſe habebat in Viennenſi Comitatu & eius caſtris ac euolumentis, vendere. Verum Bertrando Archiepiſcopo fortiter obſiſtente & apud ſummum Pontificem reclamante, Nouiſſimè Clemens 6. & Innocentius ac Benedictus duodecimus SS. PP. lata ſententia, dictum Humbertum Delphinum omnia Archiepiſcopo & Eccleſiæ Viennenſi quæ aut vſurparat aut fraude acquiſierat, reſtituere compulerunt. Cuius ſententiæ tædio, dictus Humbertus vendito Delphinatu Philippo Regi Francorum, cucullum induit. Carolus vero Philippi primogenitus, Delphinatum adiit, & in preſentia omnium Procerum, in Eccleſia Viennenſi palam conſueta Hominia Archiepiſcopo Viennenſi præſtitit, ſub dat ij. Aug. CIↃ. CCCXLIX.

2 *Bertrand. Archiep. Vi[...]*

Ita quippe Venditionis cathis cauerat Humbertus. Omnia Hominia Ecclesiis Viennensi, Lugdunensi, Gratianopolitanæ, & aliis à se suisque præcessoribus exhiberi consueta, ab emptore ac eius posteris, quàm studiosissimè conuentionibus adstruens: sicut Contractus indicat, quem Rationalis Camera Delphinalis conseruat à qua transumptus fuit, Anno 1506. vi. Feb. Instante [3] Cardinali Sanseuerino Viennensi Pontifice.

3 Sanseuerinus Cardinalis Vienn. Archiepis.

Accidit porro vt vacante Pontificali Viennensi sede, Carolus de Bouilla sub Carolo Imperatore Delphinatus Vicarius, manu armata inuaderet Ecclesiam Viennensem, atque eam Comitatu spoliaret, verum fatis functo Carolo Imperatore, statim Viennensis Ecclesia Regem Christianissimum interpellans, ab eo Perrorianum præsens arrestum consecuta fuit. Moriente paulo post dicto Carolo de Bouilla, & publicè in optimatum auribus atque oculis; veniam a Viennensi per eum nequiter afflicta Ecclesia efflagitante.

Tamdemque Ioannes Pictauiensis. Archiepiscopus viennensis Anno CIↃCCCCIXV. Septemb. transegit Cum Ludouico Delphino Caroli vij. Christianissimi Francorum Regis Primogenito, qua transactione Pariagium quod vocant cum Delphinis fecit, quod etiam hodie custoditur. Pariagium autem est, quo vno anno Delphinus iustitiam Viennæ per suos exercet Ministros, altero verò Archiepiscopus, ita vt Delphini atque Archiepiscopi Iudices per vices annuas magistratu fungantur.

Postea omnia & singula priuilegia Viennensis Ecclesiæ Sigismundus Imperator, sub datum Chamberiaci anno à Natiuitate Domini CIↃCCCCXVI. Nono Die mensis Februarij, laudauit, approbauit, ac confirmauit, & de nouo in quantum opus esset, Ecclesiæ Viennensi concessit.

44 Sigismundus Imp.

Antiquitatum Sacrarum Viennensis Sanctæ Ecclesiæ. fasciculus.

CAPVT VI.

EA quæ sequuntur, ordine collocare haud quiuimus, eo quod Archiepiscoporum seriem minimè reperire

reperire concessum fuerit. Cùm tamen illa sint spectabilia, omittere noluimus.

Initio itaque de Christianis prosa versúque Epitaphiis agemus.

Epitaphium D. Ioannis Archiepiscopi Viennensis.

ANno ab incarnatione Domini CIↃCCLXVIXV. xv. Kal. Maij depositio Domini Ioannis Archiepiscopi nostri, qui tres Cappellas, vnam in honore B. Mariæ, alteram in honore S. Ioannis, & aliam in honore S. Mauritij & SS. Machabeorum à parte australi infra septa Ecclesiæ maioris B. Mauritij construxit. Qui castrum Bastide bastiuit, & multas possessiones circa illud acquisiuit. Qui castrum Mantaliæ cum redditibus & possessionibus pluribus eidem adiacentibus, acquisiuit. Qui domũ Dei Viennæ ad pedẽ pontis Rhodani ædificauit, & vnde sex opera misericordiæ fiant ibidem, perpetuo ad honorem Dei & sustentationem pauperum possessiones, terras, & redditus assignauit. Qui Comitatum & palatium Viennen. superius, ab Hugone de Pagnei Domino de Vienna, prætio septem millium librarum Viennæ acquisiuit. Qui Ecclesiam istam sanctam Viennēsem sponsam suam ædificiis mirabilib⁹, honoribus, munerib⁹, & iuribus quamplurimis, dotauit, Et ecclesiam Romanensem similiter, in qua quiescit corporaliter: ditauit & etiam sublimauit. Qui domum suam Archiepiscopalem Viennensem, cum Capella quam ibi speciosam construxit, in honore B. Virginis, ædificiis nobilibus & conquerementis aliis, ampliauit. Qui domum Archiepiscopalem Romanensem acquisiuit, & Capellum ibidem in honore B. Katherinæ Virginis sumptuosè construxit: Et vnde in dictis capellis celebretur perpetuò pro animabus prædecessorum successorũmque suorum Archiepiscoporum, seruitoribus redditus assignauit. Qui Basilicas B. Mariæ de Vltra Geriam & B. Mariæ veteris Viennensis, sumptuosis decorauit ędificiis. Qui domum de Faysins construxit, & iura multa redditúsque ibidem acquisiuit. Qui Corpus Gloriosi Martyris Mauritij patroni sui personaliter reuelauit, in loco vbi

idem Martyr corporaliter requiescit, vnde mentionem eiusdem, dictæ Ecclesiæ apportauit. Et ipsum mentionem cum vase precioso in quo est, & ornamenta pontificalia, vestes, scilicet duplices, virides & rubeas, cappas & tapeta, seruitio prædictæ Ecclesiæ perpetuo deputauit. Qui festum reuelationis dictorum Martyrum Mauricij & sociorum eius in dicta præsenti Ecclesia solemniter fieri decreuit. Et refectionem generalem ob reuerentiam dicti festi, ipsa die super prioratu de Bogijs seruitoribus dictæ Ecclesiæ perpetuò assignauit, cum tribus anniuersariis quæ in fine suo reliquit, qui domos fratrum Minorum, viennæ & Romanis, & Capellam S. Dominici, cuius cœmeterium ad sepulturam pauperum decedentium in dicta domo Dei Viennen, decreuit. Et pontem Rodani, & pontem S. Martini Vien. Et pontem Lausoniæ, & pontem Romanum, supra Isæram pro maiori parte construi procurauit. Qui prædictum templum seu domum maiorem in honorem SS. Martyr. Mauricij sociorúmque eius, à bonæ memoriæ D. Innocentio Papa quarto feria quinta in Albis Paschalibus anno Domini CIↃ. CC. LI. personaliter obtinuit celebriter dedicari, necnon perpetuis firmísque indulgentiis Papalibus, honorari. Fuit autem doctrinæ veritatis prædicator eximius, religiosorum hospes præcipuus, humilitate quippe sublimis, mansuetudine placidus, patientia fortis, benignitate affabilis, pietate condolens, misericordia Innocés, & multiplici eleemosinarũ irriguo, in subuentione affluens ægrorum. Fœlix temporalium gubernator, collapsorum spiritualium reparator: Et vt gestorum eius fœlicium multitudinem, succincta relatione texamus, sic Iesum Christum firma credulitate cognouit, & cognitum sincero corde dilexit, ac dilectum totis votis concupiuit, sic & in fine suo amauit, quod mundo & eis quæ in mundo sunt penitus vilipensis, ad cœlestia cunctis studiis animũ vibrauit. Quæ autem de ipso vidimus, hæc testamur, & scimus quia verum est testimonium. Oretis Deum pro eo.

Apud S. Blaudinam in ſuperiori parte Ciuitatis.

*Dodoni Deus peccatoris miſerere ſepulti. Qui huic loco fidelis extitit quique etiam de ſuo prædio ad alenda libamina, & pro fratrum adiutorio, dedit vineas in Tauſiaco, vbi poſſunt collis * plus minuſuè modij, Obiit Octuagenarius IIII. Kal. Iuli.* * *Hic m… dum eſſe detur.*

In Capella S. Ioannis ad ſiniſtram partem, apud S. Andræam inferiorem.

III. Idus Iunij depoſitio Domni 1 *Aquini Abbatis Monaſterij S. Andreæ Vienneñſis Anno ab Incarnat. Domini. CIƆCLXIIII.* 1 *Aquinu… Abbas S. A… drea.*

Apud S. Seuerium, extat eius tumulus Marmoreus, cum ſequenti Epitaphio.

Occubat hoc tumulo ſpecioſus mente, 2 *SEVERVS,* 2 *S. Seuer…*
Qui quondam hoc templum funditus inſtituit.
Nec ſolum hanc ædem, ſed cætera tecta ſacrauit.
Plurima conſtituit vinctus amore Dei.
Diuina ſic fretus ope, quòd ſemper vbique
Quo poſuit dextra, auri metalla tulit.
Sed quid plura loquar laudetur gratia Chriſti,
Quæ ſic in cunctis viget vbique bonis.
Exulibus qui dona ſuis largitur operta,
Et peregrinis olim condita diſtribuit.

Obiit K. VIII. Idus Auguſti anno Chriſti. CCCC. XXX.

Ex hoc Epitaphio coniiciunt aliqui ipſum Viennæ Præſulatum geſiſſe, licet in Epiſcoporum eiuſdem vrbis Catalogo neutiquam inueniatur.

Sequitur Boſonis Epitaphium Regis.

Regis in hoc tumulo requieſcunt membra 3 *Boſonis,* 3 *Rex*
Hic pius & largus, fuit audax, ope benignus,
Sancti 4 *Mauritij caput aſt circumdedit auro,* 4 *Cap… Mauritij*
Ornauit gemmis claris, ſuperatque coronam
Impoſuit totam gemmis auróque nitentem.

CONfirmauit etiam alia Bulla, omnia quæ Calixtus de Ecclesia Viennensi statuerat: Ecclesiámque hanc sub beati Petri, & Apostolica protectione suscipit. Sed & propriis nominibus exprimit quædam bona Ecclesiæ Viennensis, quæ in superioribus non continentur priuilegiis. Nempe Pupetum cum pertinentiis suis. Tertiam partem Viennensis monetæ, municipium quòd dicitur Conuenaicum, cum pertinentiis suis, villam quæ dicitur Iauini cum Ecclesia & pertinentiis suis, Municipium quod dicitur Carentenaicum, cum Ecclesia & pertinenciis suis: villam quæ dicitur Camundus cum Ecclesia. Burgum quòd dicitur Villa cum Ecclesia & pertinētiis suis. Villam sancti Clari, Ecclesiam de Riuenti no & quicquid est in eadem villa viennensis ecclesiæ. Ecclesiam Sancti victoris, villam de Farramanno cum Ecclesia, & pertinentiis suis. Ecclesiam sancti Genesij cum terra & hominibus. Locum iuxta ciuitatē Viennæ qui dicitur Mons Salomonis. Villam Sancti Michaëlis. Saxeolum & castrum de Mallaualle, & Ornacciacum, Burgum de Monte superiore cum appendiciis suis. Ecclesiam sancti Petri de Salsiaco cum pertinentiis suis. Montem Arnoldum & Maccum, cum pertinentiis suis. Municipium quod dicitur Canales, intra mœnia ciuitatis, cum pertinentiis suis. Ecclesiam de Maruanto, vultque Archiepiscopum Viennensem, nulli legato Romani

Tertia pars moneta Vien.
Conuenaicum
Iauini.
Carentenaicū.
Camundus
Villa.
S. Clarus.
Riuentinum.
S. Victor.
Farramanum
S. Genesius.
Mons Salomonis.
S. Michael.
Malaualla.
Ornaceiacum.
Mons superior.
S. Petrus de Salsiaco.
Mons Arnoldus.
Maccum.
Canales.
Marauētum.

mani Pontificis ſubiacere, niſi ſit de latere.

Deinde qui ſupradictus Fredericus, Imp. Bullam auream ſequentem dedit, in fauorem Eccleſiæ Viennenſis.

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Fredericus Diuina fauente Clementia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus & Cuius initium eſt præcedentis inſtar: excepto quod 33 Stephani Archiepiſcopi Viennenſis in ea ſit mentio. Et quod ita poſt medium Imperator loquitur. *Præterea omnes res & poſſeſſiones, vniuerſa quoque prædia, quæcumque vel in quibuſcunque locis, vel Regnis, ſeu Comitatibus, prædeceſſores noſtri Diui Reges & Imperatores, à primitiua Eccleſia, eidem matri Eccleſiæ ſancti Mauritij Viennenſi Metropoli, ad noſtra vſque tempora ſpontaneè contulerunt: vel alij retro Principes, ſeu quilibet Deo fideles, pro remedio animæ ſuæ, vel qualibet alia pia deuotione obtulerant: per noſtram Imperialem authoritatem eidem Eccleſiæ, eiúſque rectoribus omni corroborationis munimine confirmamus. Tibi vero Stephano dilectiſſimo noſtro, Venerabili Archiepiſcopo: Dignitatem ab anteceſſoribus noſtris collatam, indiuiſam conſeruantes: recognoſcimus.* 34 *Videlicet vt in regno Burgundiæ, ſacri Palatij noſtri Archicancellarius, & Summus Notariorum noſtrorum ſemper exiſtas: & poſt te ſucceſſores tui. Omnia quoque Regalia, ab anteceſſoribus noſtris Eccleſiæ Viennenſi collata, commune etiam forum agentium & ſuſtinentium cauſas, tàm ciuiliter quàm criminaliter, noſtra conceſſione teneas & poſſideas.* 35 *Ad hæc decernimus, vt in aduentu noſtro, vel quotieſcunque ad curiam noſtram vocatus fueris, vel expeditionem nobiſcum facere debueris, Ciues Viennenſes & Romanenſes, omni excuſatione remota, congrua tibi ſubſidia conferant. Et cæt. Data Biſuntij*

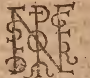
33 Stephanus Archiepiſcopus Vien.

34 Archiepiſcopus Viennenſis, eſt Regno Burgundiæ Archicancellarius.

35 En magnum priuilegium

 vj. Kal.

vj. Kal. Nouemb. Indict. v. Anno Dom. Incar. CIↃ *CLVII. Regnante D. Frederico Romanorum Imperatore gloriosissimo. Anno Regni eius vj. Imperij vero iij. Recognita Per Reinaldum Cancellarium, vice Stephani Viennensis Archiepiscopi & Archicancellarij. Testibus Vmberto Bisuntinensi, & Petro Tarentasiensi Archiepiscopis: Guillelmo Nouariensi, Alberto Tridentino, & Vldarico Tarnisino Episcopis: Ducibus Bertolfo de Ceruigen, Matthæo Lotharingiæ: & Ottone Palatino Comite, de Vuitelmesbach.*

Dedit etiam & sequentem Fredericus Imperator dum hominium Viennensis Ecclesiæ suscepit.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Fredericus Diuina fauente Clementia Romanorum Imperator semper Augustus. Viennensis Ecclesia sicut inter cæteras Ecclesias & Metropolitanas sedes Regni Burgundiæ gloria & honore quasi clariori sydere refulget: ita peculiaris gratiæ prerogatiua apud Imperialem celsitudinem meruit præeminere,36 vt Metropolitanus eius inter cæteros Archiflamines principalem locum & dignitatem obtineat: & quia princeps consilij nostri & Archicancellarius in regno Burgundiæ, & primus in Aula Regali, & in administratione Reipublicæ cæteris excellentiori dignitate præpolleat. Ea propter omnium Christianorum & Imperij nostri fidelium, tam præsens ætas quam successura posteritas nouerit: qualiter pro fidei sinceritate ac fidelis obsequij deuotione, quam Imperio Viennensis Ecclesia hactenus exibere studuit, eius electum 37 Vuillelmum Venerabilem virum, diuinis & humanis legibus eruditum, ad curiam nostram

36 *Dignitas Ecclesiæ atque Archiepiscopi Viennensis, qui Princeps est Consilij regni Burgundiæ.*

37 *Vuillelmus Archiepiscopus Viennen.*

nostram venientem, consueta benignitate suscepimus: & recepto ab ipso hominij & fidelitatis debito, de omnibus Regalibus & institutis, veteribus & nouis, quas Viennensis Ecclesia hactenus habere solebat: ipsum ex Imperialis clementiæ indultu inuestiuimus. Itaque venerabilis electe, vt de plenitudine gratię nostræ semper gaudeas, & ab Imperiali excellentia, magnam fidem experientię tuæ adhiberi cognoscas: tuæ fidei & per te tuis successoribus Archiepiscopis, & fideli etiam Canonicorum conuentui, Viennam cum omni integritate sua committimus &c. quæ in dicto rescripto ad instar superioris omnino habentur.

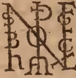
Testibus Ilberto Bisuntino, & Drogone Lugdunensi Archiepiscopis: Petro Tulensi, Arducio Gebenensi, Episcopis. Hugone Cluniacensi Abbate. Ecberchardo Thesaurario Bisnutinæ Ecclesiæ. Matthæo Duce Lotaringiæ, Comitibus Alberto de Dilingen, Volmaro de Saruuerda, Gerardo, Stephano, Vlrico de Hurmugen, Burkardo de Asnel. Recognitum per Henricum Sacri Palatij Prothonotarium, vice Vuillelmi Viennensis Archiepiscopi, & totius Burgundiæ Archicancellarij. Datũ apud Bisuntium, Anno Incar. Dom. CIↃ. C LXXVI. Indict. xiiij. * Regni frederici xiiij. * Imperij vero xij. xvj. Kalend. Augusti. * IX.

Idem etiam Rescriptum [38] Henricus Sextus Imperator, & Sciciliæ Rex [39] Ainardo Archiepiscopo Viennensi dedit. Præsentibus Annone Tarentasiensi, & Angelo Tarentino Archiepiscopis. Ottone Nouariensi, Alberto Vercellensi, Guidone Hyporregiensi, & Bonifacio Saonensi Episcopis: & Bonifacio Marchione Montisferrati, Vuillelmo Marchione de Pallodio, Arnaldo de Horembere, Marcardo Senescallo, Henrico Marescallo de Bappenhaun, Henrico Pincerna de Luceria: & Thoma Castellano de Noua. Recognitum à Concado Imperialis Aulæ Cancellario, Hildenesemensi electo: vice Adolfi Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopi, & totius Italiæ Archicancellarij. Anno D. Incar. CIↃ. CXCVI. Indict. xiiij. apud Taurinum

38 Henricus 6. Imp.

39 Ainardus Archiepisc. Viennen.

num V. Kalend. Augusti, per manum Alberti Imperialis aulæ Prothonotarij. Regnante Henrico sexto Romanorum Imperatore gloriosissimo, & Rege Sciciliæ Potentissimo: anno regni eius xxvij. Imperij vero vi. & Regni Sciciliæ ij.

40 Fredericus ij Imp.
41 Humbertus ij. Arch. Viennen. quem Vbertum Catalogus vocat.

Post ipsum 40 Fredericus eius filius. Romanorum Rex semper Augustus, ac Sciciliæ Rex: ad 41 Humbertum Archiepiscopum Viennensem, addit etiam Portus, & eos facit Iuris Archiepiscopi Viennensis. Omnémque laicalem personam, nulla obstante temporis præscriptione, à Dominio Viennensis vrbis in perpetuum remouet & excludit. Castrum etiam Sancti Theuderij cum suis pertinentiis ei attribuit, & postea ita statuit.

*ITaque præcipiendo sancimus, paritérque iubemus: vt nullus Iudex publicus, vel quilibet ex iudiciaria potestate, siue aliquis ex fidelibus nostris, in Ecclesiis aut locis vel agris seu reliquis possessionibus, Ecclesiæ sanctorum Martyrum Viennæ, quas moderno tempore iustè & rationabiliter in quibusdam pagis, aut quibuslibet territoriis possidere videtur, vel quibus eam diuina Maiestas augere voluerit ad causas iudiciario more audiendas, vel freda aut mansionaticos, vel paratas faciendas, aut fideiussores tollendos esse iudicet, seu tollere præsumat. Homines videlicet Ecclesiæ, tàm seruos quam ingenuos neque * distinguat: neque vllas redibitiones, vel illicitas occasiones iniustè requirat, aut occasione gardiæ violentiam inferat, non theloneum siue pedaginm in agris vel terris, non redibitionem de pascuis, non siluaticum, non fumaticum, non pulueraticum exigere audeat. Sed quicquid de rebus præfatæ Ecclesiæ poterat fiscus exigere, totum nos*

**Distringuat.*

pro

pro æterna remuneratione: prædictæ Ecclesiæ, remissione perpetua concedimus, vt iugiter Christi famulos in iam dicta Ecclesia persistentes, Dei misericordiam pro nobis exorare delectet. Super hęc omnia, quicquid per negligentiam rectorum, à prauis hominibus ablatum atque annulsum vel direptum est: sub omni integritate vsque in exquisitum reddimus. Ac preter Archicancellariatum in Regno Burgundię, cõcedit vt Archiepiscopus Viennensis, 42 Regalia in Diœcesi sua, Commune etiam forum agentium & sustinentium causas tam ciuiliter quam criminaliter, in regno dicto teneat & possideat, saluo in omnibus & per omnia iure Imperiali.

42 Magnum priuilegium Archiepiscop. Viennensis.

Testes fuerunt Tridericus Treuerensis, Amedeus Bisuntinẽsis Archiepiscopi: Desiderius Dyensis, Conradus Constantiensis, Henricus Argentinensis, Vvaldricus Basileensis electus, Gaufridus Tricastinus Episcopi: Otho Dux Meraniæ: Comites, Rudulfus de Hauspec, Fridericus de Ferreto, Henricus de Niphenen, Anselmus de Instingen: Rodulphus Aduocatus de Raprehit suvilario, Valterius Pincerna de Cimpfen, Fredericus de Escombore.

Conrado Spirensi & Metensi Episcopo Cancellario, Vice domni Humberti Viennensis Archiepiscopi, totius Regni Burgundiæ Archicancellarij recognitore. Datum Basileæ. anno Domini C I Ↄ C C X I I I I. Indict. iij. Regni eius ij. ix. kalend. Decemb.

Huius Vmberti de quo in Cartha Fredericus meminit adest Epitaphium, iuxta chorum D. Mauritij repertum

Hic corpus petra tegitur, sed spiritus æthra
Presulis V M B E R T I *petiit: qui munere cœli*
Pro quo certauit viuens dum se macerauit,
Cathusiæ morem sectans celleque rigorem,
Ad nos translatus, sic curam Pontificatus
Gessit Pastoris stimulum votiqᷓ prioris
Formam seruaret nec in alterutro titubaret.

Mundum

Mundum suppeditans mundi contagia vitans,
Ecclesiam rebus ditans opibusque diebus
Per quos hic degit patriam sub pace redegit.
Mille is centeno quintoque ter anno,
Luce duodena nos deserit ante Decembrem.

Inter viuos erat anno. 1214. tempore Frederici 2. Regis Romanorum & Siciliæ Cæterum ex hoc Epitaphio videas lector, Inclitum Carthusiensium ordinem, hunc strenuum Viennæ Pontificem peperisse, quod vt scires & resciresvolui.

43 *Ioannes Archiep. Vien. ab Imperatore vocatus est Princeps & diu Archiepiscopatui Viennensi præfuit nam obiit* CIↃCCLxvi.

Isdem Fredericus, 43 Ioanni Archiepiscopo Viennensi scribens, quem Principem appellat: dicit quod Imperialis excellentia, tunc præcipuè sui nomini titulos ampliat, tunc officij sui debitum reddit, cum fœnore Deo viuo, cum eius intuitu per quem præest principibus orbis terræ, loca Deo dicata & personas Ecclesiasticas pio fauore tuetur: & iustas eorum fauorabiliter petitiones exaudit. Nec non omnia Ecclesiæ Viennensis confirmat priuilegia; testibus Aymaro Ebredunensi Archiepiscopo, K. Vapincensi, P. Gratiopolitano, R. Papiensi, I. Vercellensi, Hugutione Taurinensi, P. Pactensi Episcopis. B. Marchione Montisferrati, M. Marchione Salutiarum, M. Marchione Lauzano. Anno Domini M.ccxxxviij. x. April. Indict. xj. Imperij eius xviij. Regni Ierusalem xiij. Siciliæ xl. anno, apud Taurinum.

In sigillo aureo ab vna parte, est Romæ sculpta Ciuitas, & in circuitu scriptum.

Roma caput mundi, regit orbis frena rotundi.

Et in medio vbi est effigies portæ, scriptum est.

Aurea Roma.

Ex altera parte est effigies Imperatoris tenentis in manu dextra sceptrū, in sinistra mundum, & scriptum.

Fredericus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus.

Quam autem eximius iste ad quem Imperator scribit Ar

bit Archiepiſcopus Ioannes fuerit ex ipſius Epitaphio intuebimur.

Iſdem etiam Fredericus in alio Priuilegio ſub datum Baſileæ IX. Kalend. Decemb. Indict. III. CIↃCCXIIII. Secundo Regni ſui. Quia ei innotuit quod quidam in Prouincia Viennenſi conſtituti, abſque Regum vel Imperatorum conceſſione, à tranſeuntibus pedagia extorquere præſumebant; quidam vero quibus indultum erat, amplius quam ſibi conceſſum ſit, in contemptum Regiæ Maieſtatis recipere non formidabant: & priuilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate: conſtituit Archiepiſcopum Viennenſem & ſucceſſores ſuos, ſacri Palatij Archicancellarios: qui authoritate Regia, tantam præſumptionem cohiberent, & pro poſſe ſuo digna animaduerſione punirent, atque terra & aqua dictum pedagium in vtilitatē Vien. Eccleſiæ leuarent. Quod Odo Dux Burgundiæ in literis ad Burnonē Archiepiſcopum & Capitulum Eccleſiæ Viennenſis comprobauit, vtque illud opportunioribus exigerent locis conceſſit, ſub datum Viennæ menſe Iunio Anno CIↃ. CCXVI. dicto Regnante Frederico.

Anno verò Domini CIↃ.CCCC. die decimaquarta Octobris, Apud Aulam Regiam S. Pauli Pariſiis, in præſentia Caroli ſexti Chriſtianiſſimi Francorum Regis. In Cauſa litis ortæ inter Archiepiſcopum ac Capitulum Eccleſiæ ſanctæ Viennenſis, ac Regalis fiſci in Delphinali Prouincia Procuratorem, Regium Prætorium pronunciauit ſtatuit ac definiuit, Archiepiſcopo ac Capitulo prædictis, Iuriſdictionem temporalem Viennæ forè reſtituendam, reddendáque Caſtra Puperi & Domus Canalium, eo pacto quo fruebantur anno CIↃCCCLXXVIII, quando negotium cœpit eis ſuper huiuſmodi, fiſcalis Delphinatus procurator faceſſere, fuitque regiis omnibus indictum officialibus, quæque ab illo percepta tempore, refundere, necnon litis integras diſſoluere expenſas.

Porro Aduocatus qui Coram Rege ac Conſilio cauſam Viennēſis Eccleſiæ, orauit, perorauit, & exorauit, ſequentia, inter cætera Arreſti quæ Regij Diploma con

ma continet, eloquenter pro ætatis ac temporis ratione differuit.

Ecclesiam videlicet Viennensem ab Apostolorum tempore institutam, vnámque ex priorib⁹ Gallicanius Ecclesiis existere, quæ Christo nomen dederit: quam sua nobilitauit Apostolus Paulus præsentia eruditione, & directione, purpurarúntque S. Dyonisius & alij plærique Pontifices Martyres, qui B. Crescenti Pauli, discipulo, in ea successere.

Ipsam magno apud summos Pontifices atque adeo veteres cunctos Christicolas, semper in prætio fuisse: vt poté SS. innumerabilium martyrum ac Reliquiarum multiplicium infloratam floribus. Inter quas eminent sacræ Thebeæ legionis Ducis Mauritij, quædam exuuiæ, quibus vt decoratur: sic eius post varias tandem clades nomine & titulo, consecrata extitit.

Et cum magna temporis diuturnitate, bellis infidelium attrita detritaue fuisset, & Præsulibus orbata. Pipinus Rex eam restaurauit, & in antiquum decorem restituere satagit. Pastorémque ipsi idoneum præfici curauit. Cuius studium Carolus Magnus secutus, cultum in ea diuinum ampliauit atque largitiónibus Regiis cleri numerum adauxit, [1] lanceáque & corona beati Martyris Mauritij in bello protectus, de suis triumphauit hostibus.

[1] Error, nam vt supra docuimus, Carolus iste fuit Caluus, non Magnus.

Ad cuius imitationem cum Reges ac Imperatores, Sanctæ Viennensis Ecclesiæ decori studerent, tandem Rudolfus Comitatum Viennensem &c. ei concessit: & in tantum eam dilexit, quod Ermengarda ipsius vxor in ea sepeliri voluerit. Ob quam donationem à posteris Burgundiæ stabilitam Regibus, Archiepiscopus Viennensis, Viennæ ius semper exercuit supremæ iustitiæ meri ac mixti Imperii & iurium Regalium: & hominia Comitum Viennæ Palatinorum suscepit. Maximè verò Comitis Delphini, vti hominium Ioannis Delphini sub dat. iij. Febru. CIↃCCCVIII. ostendit, banna & proclamationes suo ac Ecclesiæ Viennensis nomine absque contradictione fecit atque arresta pronunciauit. Et Ratione dicti Comitatus Vien. semper Archicancellarij nomen & dignitatem in Aula

in Aula Burgundiæ Regum obtinuit. Et Maiſtralium id eſt legis Miniſtrum Viennæ inſtituit, qui fiſcum ac Iuriſdictionem temporalem Viennenſis Comitatus regebat, hicque Maiſtralius erat ſemper vnus Canonicorum S. Viennenſis Eccleſiæ. Verum Cum Delphini Comites, vi & potentia adigerent viennenſes, ſuas ad Delphinale tribunal deuoluere appellationes. Ioannes 22. Pont. Roman. ſub dat Auenioni vj. Id. Decemb. Pont. ſui anno iiij. Maiſtraliam menſæ vniuit Archiepiſcopali, quo maiori authoritate, Delphinalium officialium vi & potentiæ, ab Archiepiſcopo reſiſti poſſet.

Sed & ipſi Comites Delphini ab antiquo ſupremum in ſe Archiepiſcoporum viennenſium Dominium agnouerunt & publicis litteris faſſi ſunt, nam Viennæ duo erant Palatini comitatus, quorum prior excellebat, à Domno de Paigniaco poſſeſſus, alter vero ab Hugone Delphino Alboni comite ſub feudo dicti Domini de Paigniaco, qui hominium ſui Comitatus Archiepiſcopo defferebat, adeo vt Delfinatus eſſet Viennenſis Retrofeudum Eccleſiæ. Et licet Eccleſiæ Viennenſis vaſſali exiſterent Delphini, ſæpè nihilominus dictam Eccleſiam laceſſebant atque opprimebant: adeo vt Delphinus Humbertus technis & artibus induxerit quoſdã ſibi addictos Viennenſis Eccleſiæ Canonicos, [2] ius quod Capitulum Viennenſe habebat in Viennenſi Comitatu & eius caſtris ac euolumentis, vendere. Verum Bertrando Archiepiſcopo fortiter obſiſtente & apud ſummum Pontificem reclamante, Nouiſſimè Clemens 6. & Innocentius ac Benedictus duodecimus SS. PP. lata ſententia, dictum Humbertum Delphinum omnia Archiepiſcopo & Eccleſiæ Viennenſi quæ aut vſurparat aut fraude acquiſierat, reſtituere compulerunt. Cuius ſententiæ tædio, dictus Humbertus vendito Delphinatu Philippo Regi Francorum, cucullum induit. Carolus vero Philippi primogenitus, Delphinatum adiit, & in præſentia omnium Procerum, in Eccleſia Viennenſi palam conſueta Hominia Archiepiſcopo Viennenſi præſtitit, ſub dat ij. Aug. CIↃ. CCCXLIX.

[2] *Bertrand Archiep. Vi*

G Ita

Ita quippe Venditionis cathis cauerat Humbertus. Omnia Hominia Ecclesiis Viennensi, Lugdunensi, Grationopolitanæ, & aliis à se suisque prædecessoribus exhiberi consueta, ab emptore ac eius posteris, quàm studiosissimè conuentionibus adstruens: sicut Contractus indicat, quem Rationalis Camera Delphinalis conseruat à qua transumptus fuit, Anno 1506. vi. Feb. Instante [3] Cardinali Sanseuerino Viennensi Pontifice.

3 Sanseuerinus Cardinalis Vienn. Archiepis.

Accidit porro vt vacante Pontificali Viennensi sede, Carolus de Bouilla sub Carolo Imperatore Delphinatus Vicarius, manu armata inuaderet Ecclesiam Viennensem, atque eam Comitatu spoliaret, verum fatis functo Carolo Imperatore, statim Viennensis Ecclesia Regem Christianissimum interpellans, ab eo Petrorianum præsens arrestum consecuta fuit. Moriente paulo post dicto Carolo de Bouilla, & publicè in optimatum auribus atque oculis; veniam à Viennensi per eum nequiter afflicta Ecclesia efflagitante.

Tamdemque Ioannes Pictauiensis. Archiepiscopus viennensis Anno CIↃCCCCIXV. Septemb. transegit Cum Ludouico Delphino Caroli vij. Christianissimi Francorum Regis Primogenito, qua transactione Pariagium quod vocant cum Delphinis fecit, quod etiam hodie custoditur. Pariagium autem est, quo vno annò Delphinus iustitiam Viennæ per suos exercet Ministros, altero verò Archiepiscopus, ita vt Delphini atque Archiepiscopi Iudices per vices annuas magistratu fungantur.

Postea omnia & singula priuilegia Viennensis Ecclesiæ Sigismundus Imperator, sub datum Chamberiaci anno à Natiuitate Domini CIↃCCCCXVI. Nono Die mensis Februarij, laudauit, approbauit, ac confirmauit, & de nouo in quantum opus esset, Ecclesiæ Viennensi concessit.

44 Sigismundus Imp.

Antiquitatum Sacrarum Viennensis Sanctæ Ecclesiæ. fasciculus.

CAPVT VI.

EA quæ sequuntur, ordine collocare haud quiuimus, eo quod Archiepiscoporum seriem minimè reperire

reperire concessum fuerit. Cùm tamen illa sint spectabilia, omittere noluimus.

Initio itaque de Christianis prosa versúque Epitaphiis agemus.

Epitaphium D. Ioannis Archiepiscopi Viennensi.

ANno ab incarnatione Domini CIↃCCLXVIXV. xv. Kal. Maij depositio Domini Ioannis Archiepiscopi nostri, qui tres Cappellas, vnam in honore B. Mariæ, alteram in honore S. Ioannis, & aliam in honore S. Mauritij & SS. Machabeorum à parte australi infra septa Ecclesiæ maioris B. Mauritij construxit. Qui castrum Baltide bastiuit, & multas possessiones circa illud acquisiuit. Qui castrum Mantaliæ cum redditibus & possessionibus pluribus eidem adiacentibus, acquisiuit. Qui domũ Dei Viennæ ad pedẽ pontis Rhodani ædificauit, & vnde sex opera misericordiæ fiant ibidem, perpetuo ad honorem Dei & sustentationem pauperum possessiones, terras, & redditus assignauit. Qui Comitatum & palatium Viennen. superius, ab Hugone de Pagnei Domino de Vienna, prætio septem millium librarum Viennæ acquisiuit. Qui Ecclesiam istam sanctam Viennẽsem sponsam suam ædificiis mirabilib⁹, honoribus, munerib⁹, & iuribus quamplurimis, dotauit, Et ecclesiam Romanensem similiter, in qua quiescit corporaliter: dotauit & etiam sublimauit. Qui domum suam Archiepiscopalem Viennensem, cum Capella quam ibi speciosam construxit, in honore B. Virginis, ædificiis nobilibus & conquerementis aliis, ampliauit. Qui domum Archiepiscopalem Romanensem acquisiuit; & Capellum ibidem in honore B. Katherinæ Virginis sumptuosè construxit: Et vnde in dictis capellis celebretur perpetuò pro animabus prædecessorum successorũmque suorum Archiepiscoporum, seruitoribus redditus assignauit. Qui Basilicas B. Mariæ de Vltra Geriam & B. Mariæ veteris Viennensis, sumptuosis decorauit ędificiis. Qui domum de Faysins construxit, & iura multa redditúsque ibidem acquisiuit. Qui Corpus Gloriosi Martyris Mauritij patroni sui personaliter reuelauit, in loco vbi

idem Martyr corporaliter requiescit, vnde mentionem eiusdem, dictæ Ecclesiæ apportauit. Et ipsum mentonem cum vase precioso in quo est, & ornamenta pontificalia, vestes, scilicet duplices, virides & rubeas, cappas & tapeta, seruitio prædictæ Ecclesiæ perpetuo deputauit. Qui festum reuelationis dictorum Martyrum Mauricij & sociorum eius in dicta præsenti Ecclesia solemniter fieri decreuit. Et refectionem generalem ob reuerentiam dicti festi, ipsa die super prioratu de Bogiis seruitoribus dictæ Ecclesiæ perpetuò assignauit, cum tribus anniuersariis quæ in fine suo reliquit, qui domos fratrum Minorum viennæ & Romanis, & Capellam S. Dominici, cuius cœmeterium ad sepulturam pauperum decedentium in dicta domo Dei Viennen, decreuit. Et pontem Rodani, & pontem S. Martini Vien. Et pontem Lausoniæ, & pontem Romanum, supra Isæram pro maiori parte construi procurauit. Qui prædictum templum seu domum maiorem in honorem SS. Martyr. Mauricij sociorúmque eius, à bonæ memoriæ D. Innocentio Papa quarto feria quinta in Albis Paschalibus anno Domini CIↃ. CC. LI. personaliter obtinuit celebriter dedicari, necnon perpetuis firmísque indulgentiis Papalibus, honorari. Fuit autem doctrinæ veritatis prædicator eximius, religiosorum hospes præcipuus, humilitate quippe sublimis, mansuetudine placidus, patientia fortis, benignitate affabilis, pietate condolens, misericordia Innocẽs, & multiplici eleemosinarũ irriguo, in subuentione affluens ægrorum. Fœlix temporalium gubernator, collapsorum spiritualium reparator: Et vt gestorum eius fœlicium multitudinem, succincta relatione texamus, sic Iesum Christum firma credulitate cognouit, & cognitum sincero corde dilexit, ac dilectum totis votis concupiuit, sic & in fine suo amauit, quod mundo & eis quæ in mundo sunt penitus vilipensis, ad cœlestia cunctis studiis animũ vibrauit. Quæ autem de ipso vidimus, hæc testamur, & scimus quia verum est testimonium. Oretis Deum pro eo.

Apud

Apud S. Blaudinam in superiori parte Ciuitatis.

*Dodoni Deus peccatoris miserere sepulti. Qui huic loco fidelis extitit quique etiam de suo prædio ad alenda libamina, & pro fratrum adiutorio, dedit vineas in Tausiaco, vbi possunt collis * plus minusvè modij, Obiit Octuagenarius IIII. Kal. Iuli.* * *Hic* [illegible] *dum esse detur.*

In Capella S. Ioannis ad sinistram partem, apud S. Andræam inferiorem.

III. Idus Iunij depositio Domni 1 *Aquini Abbatis Monasterij S. Andreæ Viennensis Anno ab Incarnat. Domini. CIƆCLXIIII.* 1 *Aquinus Abbas S. Andrea.*

Apud S. Seuerium, extat eius tumulus Marmoreus, cum sequenti Epitaphio.

Occubat hoc tumulo speciosus mente, 2 *SEVERVS,* 2 *S. Seuer.*
Qui quondam hoc templum funditus instituit.
Nec solum hanc ædem, sed cætera tecta sacrauit,
Plurima constituit vinctus amore Dei.
Diuina sic fretus ope, quòd semper vbique
Quo posuit dextra, auri metalla tulit.
Sed quid plura loquar laudetur gratia Christi,
Quæ sic in cunctis viget vbique bonis.
Exulibus qui dona suis largitur operta,
Et peregrinus olim condita distribuit.

Obiit K. VIII. Idus Augusti anno Christi. CCCC. XXX.

Ex hoc Epitaphio coniiciunt aliqui ipsum Viennæ Præsulatum gesisse, licet in Episcoporum eiusdem vrbis Catalogo neutiquam inueniatur.

Sequitur Bosonis Epitaphium Regis.

Regis in hoc tumulo requiescunt membra 3 *Bosonis,* 3 *Rex*
Hic pius & largus, fuit audax, ope benignus,
Sancti 4 *Mauritij caput ast circumdedit auro,* 4 *Cap. Mauritij*
Ornauit gemmis claris, superátque coronam
Impositum totam gemmis auróque nitentem.

Huic dum vita fuit, bona dum valitudo maneret,
Munera multa dedit patrono Carmine dicto,
Vrbibus in multis deuoto pectore magna,
Contulit, & sanctis pro Christi nomine dona
Stephane prime tibi sceptrum diadema parauit,
Lugduni proprium rutilat, velut hic Nicominus
Sol, quamuis hunc plures voluissent perdere Reges
Occidit nullus: sed viuo pane refectus
Hoc linquens obiit Christi cum sanguine regnum.
Quem Deus ipse potens, cœli qui climata fingit,
Cœtibus Angelicis iungat per sæcula cuncta.
Obiit III. Idus Ianuarij. Octauo Regni sui anno.

5 Yuo & Hugo Abbates. Aliud sequitur Epitaphium [5] Abbatis Yuonis S. Petri, cuius tempore Hugo erat Abbas Bonæuallis.

Mente capax plenúsque Deo, vitáque serenus
YVO carne perit, æthera mente petit.
Flos florum cecidit, mortis gladiúsque recidit.
Plangit eum populus, Clericus, & laicus,
Vir fuisse patrem, docet hunc & regula fratrem
In commune bonus: se sibi fecit onus.
Sufficit os cuius vel mens in laudibus huius
Non valet hunc titulus, quem capit hic tumulus
Cui sexti sexto fit vita mota Kalendas,
Ciuibus Angelicis hunc Deus associas,
Obiit 6. Kal. Iul. Anno Incar. CIↃLXI. Indic. iij.

6 Robertus Archiepiscopus Viennensis. Progreditur sequenter [6] Roberti Archiepiscopi Vien. Epitaphium.

Si quia iuris eras gladio defensor vtróque,
Gratiam si linguæ, si litera religióque
Si genius aut mores possunt anteuertere fata:
Te pastore fuit Roberte Vienna beata.
Felix quod fruitur saltèm domus ista sepulto,
Quo viuente frui gauderet tempore multo.
Sed quia te dignus vir non fuit inclite mundus,

Deseris

Deseris nunc in quo remanet tibi nemo secundus.
Etiam decursi dignum mercede laboris
Iunius æthereis, mensis te reddidit horis.
Quem tibi sola dedit succedere gratia Christi.
Te tuus Aynardus gemit hoc Epigrammate tristi.
Anno Domini CIↃ CXCV.IV. *Kalend. Iulij Obiit.*
Dominus Robertus Archiepiscopus.

Reperitur in Ecclesia S. Mauritij circa chorum intra templum D.Petri in pariete.

Hoc in Sarcophago [7] *Gerardus clauditur Abbas,*
Spiritus astra petit, sed cinis hic tegitur.
Altæ stirpis erat, sed moribus altior, istam
De parua magnam fecerat ipse domum.
Largus diuitibus, parcus sibi, diues egenis,
Dans sua pauperibus, seque Deo tribuens.
Cui quantum potuit cupiens sine fine placere,
Cælebs longæuo tempore vixit ei.
Fuit bis senas cum Mars notat ipse Kalendas,
Inspector tumuli, dic Requiescat ei.
D. M.

[7] Gerard. Abbas S. ... tri Vienn...

Ibidem apud statuam B.Petri super Claustri ianuam in pariete.

Non Petrus hæc Petra. Roma Petrus & super æthra
Ad formam cuius species imaginis huius.

Ibidem.

Hac iacet in tumba thesauri magni columna
Nomine[8] RICHARDUS *Pater, vrbis & huius alumnus*
Nominis hæc fama monstratur, gloria vana,
Nil lapides clari sibi prosunt splendor & auri,
Splendor & Argenti nil prodest summa talenti,
Ad cineres primam quia soluitur iste figuram,
Concilij à plenis, quia subueniebat egenis
In Domini manibus requiescat spiritus huius.
D. *Obiit pridie Idus Iulij.* M,

[8] Rich... Abbas S... tri.

Inibi.

Stirpe nitens clara nec morum nobilitate degener,
Eximius meritis clarus nobilitate compatris,
*Humilis flagrans virtutis odore*⁹ VVILLELMVS *iacet*
Hic Abbatis sanctus honore, quem tulit è medio
Deus, & super astra locauit, associauit sanctis,
Sanctúmque fuisse probauit.

Anno Domini CIↃCCXXIV. Obiit vij.Id.Iulij. In Claustro Viennensi.

Decem. Kal.Ian.Obiit Melioretus Subdiaconus Anno ab Incar. Dom. CIↃCIXV.

Ibidem. *Anno ab Incar. Domin. CIↃ.CVIIIC. XIII. Kal. Octob. Obiit Guillelmus Dodo Canonicus Subdiaconus.*

Vir pius & iustus, vir cultor summus honesti.
Hic iacet in tumba venerandus cura modesti,
In quo laudis honos, probitas & gloria cleri
Floruit, & sensus Salomonis, & orbita veri:
Perpetuæ laudis sacro Diademate dignus
Viuat in æternum Guillelmus Dodo benignus.

Ad S.Romanum. *Hic pausat Eutrasius in Benedictus in pace qui vixit ann. lxx. mens. ij.& dies. vij. sin. C. de cælo cum venerit author.*

10 Innocent.4. Extat Diploma [10] Innocent. 4.sub Dat. Mediolani Pont. sui anno nono, quo dat centum dies annuo recursu visitantibus Ecclesiam S. Petri, die eleuationis S.Aaron, Naamati, Pantagati, Aquilini, Georgij, & Eutherij qui (sic enim loquitur) præfuerunt Ecclesiæ Viennensi; necnon Leoniani & Marculfi Abbatum.

Ex quo Diplomate, videas, Aaronem, Aquilinum, inter Viennenses Pontifices numerari, quorum tamen nullam vel exiguam mentionem, quantumuis mea fuerit exacta perquisitio, orbi suppeditare valui.

Iste Innocentius PP. Miro affectu Cœnobium S. Petri dilexit, cuius regulæ rigorem præterquam in his

quæ

quæ ad tria vota ſpectant vel quæ in regula diſpenſari vetantur, Abbati mitigandi poteſtatem fecit, ſub Bulla Data Lateran. Pont. ſui anno Vndecimo, xv. Kalend. Ianuarij.

Honorius vero Papa [11] iij. ſub Dat Lugduni Nonis Februarij Pont. ſui anno ij. abſtulit conſuetudinẽ quæ in Ciuitate Viẽ. Cõſpiratione Monialiũ S. Andreæ ac quorumdam Clericorũ Vien. inuoleuerat, quod nullus permitteretur apud alienam Eccleſiam eligere ſepulturam cum effectu à rectoribus Eccleſiarum dictæ Ciuitatis, niſi viuens pedes vel eques ad eamdem Eccleſiam acceſſiſſet: ſed ſaluis iuribus patrochialibus, liberas ſepulturas voluit eſſe, nonobſtante eiuſmodi conſuetudine. *11 Honor*

Voluit etiam ſub Bulla data Romæ Kalend. Octob. Pont. ſui anno 10. Liberas eſſe in ſancto Petro ſepulturas, ſalua tamen iuſtitia illarum Eccleſiarum, à quibus aſſumuntur corpora mortuorum.

Extitit & [12] Guillelmus de Roſſilione Diuina ſe vocans permiſſione Epiſcopum Valentinum, & Dienſem, ac Comitem: & Gubernantem ſanctam Eccleſiam Vien. ſede vacante, vt moris eſt ab antiquo, ratione Eccleſiæ Valentinæ, cuius tempore [13] Ioſcerandus de Capella Abbas erat apud S. Petrum, ad cuius petitionem, dictus Guillelmus Pictantiæ S. Petri vniuit Prioratum de Bogies, per ſuas literas datas in Baſtida Archiepiſcopali Viennæ 26. Februarij. CIↄ. CCCXVIII. quàm vnionem Guillelmus de Claromonte Decanus & Capitulum S. Vienneniſis Eccleſiæ, approbauerunt & laudauerunt, poſtea [14] Bertrandus de Capella Archiepiſcopus & Comes Vien. tempore [15] Guigonis Berardi Abbatis S. Petri, vniuit dicto Cœnobio, Prioratum de Chatonais, conuocatis ad locum Reueſtitorij per ipſum ſono Campanæ S. Mauritij canonicis, ac ſaluis præſtari in dicto Prioratu Archiepiſcopo conſuetis iuribus, 1334. Prima April. Pont. Ioannis 22. anno 18. vbi inter cæteros teſtes, recenſetur Ioannes, Miles in Eccleſia Viennenſi.

12 Guille de Roſſi Epiſcop Dienſis.
13 Ioſcer Abbas S. tri.
14 Bert de Ca Archiep pus Vie
15 Guic rardus S. Petri
16 Guil Bonari lium A
17 Ay S. Petr

Guillelmo [16] etiam Abbati Bonarum Vallium ac eius ſucceſſoribus, fuit per [17] Ay Abbatem & Cũuen-

G 5 tum

tum S. Petri concessum, vt pro eo defuncto fieret sicut pro vno de professis sancti Petri ibidem est fieri consuetum,& quando breue Obitus vnius fratris Bonarum vallium apportaretur ad Monasterium S. Petri, quilibet Frater cantaret pro eo vnam missam, vel de eo haberet memoriam in tribus missis,non Presbyter diceret 50. psalmos, & Conuersi 50. Pater noster. Abbásque Bonæuallis, in Monasterio S. Petri, si eum ibi venire contingeret,si vellet Capitulum intraret, & sermonem faceret: & si vellet absoluere aliquem fratrem qui esset in aliqua sententia de qua suus Abbas eum absoluere posset, ac etiam installare si expedire videret, ac etiam cantare ad Maius altare, & comedere in Conuentu si eidem placeret. Et vice versa idem Abbati & Fratribus S. Petri in Monasterio Bonarum Vallium concedebatur sub Act. Viennæ CIↃ. CCLII. VII. Id. Iulij.

18 *Theobaldus Vien. Archiep.* Anno CIↃ.CCCIC.[18] Theobaldus Viēnæ sedebat, his se inscribens titulis. *Theobaldus Dei & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus & Comes Viennensis, Abbásque S. Theuderij, & de Romanis, in Viennensi & septem aliis prouinciis Primas, ac in eisdem prouinciis,* Ex indulto Apostolico Vices Romani Pontificis gerens hic ad

19 *Guido de Rossilione Abbas S. Petri.* Instantiam [19] Guidonis de Rossisione Abbatis S. Petri, illi immediatè subiecti: vniuit cœnobio S. Petri, Prioratum de Serre,vt ab Abbatum S. Antonij & Bonarum vallium violentia, dictus Prioratus per Abbatem præfatum S.Petri defenderetur,asseruítque in suis literis, quod sicut summi Pōtificis est Episcopatus, sic Ordinarij iure Ordinario, cæteras iustis exigentibus causis,vnire Ecclesias: ad quod accedebat Authoritas Primatiæ & S.Sedis Apostolicæ, cuius vices in dictis

20 *Martinus V. Papa* gerebat Prouinciis. Is Theobaldus,relicto Viennensi, deinde ad Bysuntinensem pontificatum trāslatus fuit.

21 *Ioānes Archiep. Vien.* Dicti autem prioratus vnionem, [20] Martinus V. Idib. April. Pont. sui Anno 1.apud Constantiam, ad

22 *Stephanus Vien. Archiep.* petitionem [21] Ioannis Viennensis Archiepisc. Decani, Capituli, Cleri, & Consulum Ciuitatis Viennensis,

23 *Robertus Abbas S. Petri.* confirmauit.

Stephano [22] Viennensi Archiepiscopo, [23] Roberto S. Pe

S. Petri & [24] Aymone S. Andreæ Abbatibus, Gualterio de Balberio fundare concessum est Prioratum [25] de Insula sub Vienna, ea lege vt qui in eo habitarent, inde non exirent ad subducendos parrochianos aliarum Ecclesiarum: viuerent ex iis quæ iustè acquirerent, neque in ciuitate, neque in aliena villa omnino aliquid acquirerent, non domum, non curtile, neque aliquam terram: & numquam in alio loco sepulturam facerent, decimam non acciperent, neque aliquem hominé susciperent, nisi venire per se posset sine adiutorio vel pedibus vel equo. In insula nullum sepelirent, nisi in eorum ordine prius fuisset benedictus & professus, si quid vellent acquirere, ibi acquirerent vbi nulli nocere possent. Et ibi animalia sua exercerent vndè viuerent. Contradixit vero Robertus Abbas; & nihilominus Archiepis. Stephanus, prædictam fundationem sua authoritate firmauit.

24 Aymo[…] Andreæ […]bas.

25 Fund[…] Prioratus Insula.

Sub Clemente in sua obedientia Septimo.[26] Humbertus erat Abbas S. Petri & [27] Iacobus Bonæuallis.

1 Anno CIↃ. CCCCVC. [28] Anthonius erat Abbas commendat, perpetuus S. Petri, & Archiepiscopus Viennensis, [29] & Andreas de Martello Abbas S. Andreę. Hunc vero Antonium Alexāder Sextus, in Vnione Prioratus S. Romani de Suriaco, quam Cœnobio S. Petri fauens, anno CIↃ CCCCIII. Pont. vero sui anno VIII. fecit, vocat Venerabilem Fratrem, olim Viennensem nūc vero in vniuersali Ecclesia Archiepiscopum, quorsum autem nescio. Huius tempore, nempe anno CIↃ. CCCCC. erat [30] Ioannes Baptistista Episcopus Mutinensis.

26 Humb[…]tus Abbas […] Petri.

27 Iacob[…] Abbas Bon[…]vallis.

28 Anthon[…] Archiep. V[…] & Abbas […] Petri.

29 And[…] de Marte[…] Abbas S. […]dreæ.

30 Ioanne[…] piscop. M[…]nensis.

Anno CIↃ. CIIIC. Vvillelmus Bortelli erat Abbas S. Petri & Amadeus Bonæuallis.

¹ Benedictus XIII. in sua obedientia vocatus dedit Monasterio S. Petri Conseruatores, Abbates Athanacensem, Trenorchiensem ac S. Eugendi, Lugd. Cabellonens, & Lug dun. Diœcesis sub. Dat Niciæ ij. Non. Mart. Pont. sui anno ij.

Anno 1539. Petrus [31] Palmerius erat Archiepiscop. Viennensis: se intitulans, Viennæ Allobrogum Archiepiscopū n, & Comitem, Galliarúmque Primatem,

31 Petrus […]marius […] Archiepi[…]

& tunc

32 Annetus de Grolea Abbas S.Petri.

& tunc [32] Annetus de Grolea erat S.Petri Abbas.

Anno CIↃ. CCCCCLV.Sede Viennensi Vacante, Ludouicus Arzelerius Canonicus Viennensis ac Iurium Doctor, à capitulo fuit vicarius institutus.

33 Indulgētia apud S. Petrū in Octaua Paschæ.

Anno CIↃ. CCLIIII. [33] Alberius Alexandri IIII. Papæ Notarius ac Legatus dedit in Octauis Paschæ visitantibus S. Petrum, centum dies pœnitentiarum iniunctarum, sub.dat. Valent. Non. April. Pont.Alexandr. IIII. anno I.

Innocentius iiij.

Innocentius IIII. concessit Abbati S. Petri & Conuentui, vt ad receptionem seu prouisionem alicuius in pensionibus vel Ecclesiasticis beneficiis compelli de cætero per literas Apostolicas non possint, quæ de hac indulgentia plenam non fecerint mentionem. Sub. Dat.Lugd.vj.Kalend.Decemb. Pont.sui anno iiij. Necnon [34] quadraginta dierum Indulgentias visitant. S. Petrum in festo Apostolorum Petri & Pauli, sub dat.Lateran.viij.Kal.Martij,Pont.sui an.xj.

34 Indulgentia apud S. Petrum in festo Apostolorum Petri & Pauli.

Lucius iij. [35] suscepit in protectionem Sedis Apostolicæ, Monast.S.Petri.de consensu Cardinalium qui fuerunt.

35 Monasterium S. Petri ab Apostolica sede protectum.

✠ Ioannes Presb. Card. TT.S.Mariæ.
✠ Laborans Presb. Card.TT.S.Mariæ Transtyberim.
✠ Hubertus S.Laurentij in Damaso.
✠ Theodinus Portuensis & S.Rufinæ Episcopus.
✠ Henricus Albanens. Episc.
✠ Theobardus Hostiens. & Veliti.Ep.
✠ Additio Diac. S.Theodori.
✠ Gratianus S.Cosmæ & Damiani Diac.
✠ Safredus S.Mariæ in via lata Diac.
✠ Albinus S.Mariæ Nouæ Diac. Card.
✠ Landus Presb. Card. TT. Basilicæ xij. Apostolorum. Sub. Dat. Veronæ per manum Hugonis S. R. E. Notarij X.Kal. Nouemb. Indict.iij.Incarnat.D.anno CIↃ. CLXXXIIII.Pōt.sui anno iiij.Qui & vsum mitræ Abbati S.Petri confirmauit.

Hócque ipso tempore vt patet ex quodam actu visitationis vnius parœchiæ. Porticus operti erant ante parœchias ad baptisandos infantes.

36 Desiderius Abbas S.Petri.

Sed & [36] Desiderium Abbatem S. Petri cum suo conuen

conuentu, [37] Gelasius secundus in protectionem ac- *37 Gelasi-*
cepit,salua tamen Viennensi Archiepiscopo canonica *Papa.*
reuerentia. sub. dat. Lugduni per manum Reogeni R.
E.Diaconi.xix.Kalen.Feb.Incarn.D.anno.CIↃ.CXX.
Pont. Quod eidem Desiderio confirmauit, Calixtus
Anno. CIↃ. CXXIII.

Iulius [38] ij. sub. dat. Fabricæ ciuitatis Castellanæ. *38 Iulius i-*
CIↃ. CCCCCIX. Deputauit S. Petri Monasterio
Conseruatores, Episcopum Gratianopolitanum, &
Abbates Athanacēsem Lugduni.& S.Andreę Viennæ.

Alexander iij. [39] Vsum mitræ & annuli concessit *39 Vsus m-*
Abbati S.Petri, sub data Ferenti anno iij.sui Pont. *træ & ann-*

Aymarus [40] de Poissiaco fuit Abbas S.Petri [41] Lu- *Abbati S.P-*
douicus fuit Abbas & Monachus sancti Petri CIↃ. *tri concessu-*
CCCCCII. sub Iulio II. *40 Aymar-*

Innocent.iiij. In festo reuelationis S.Yficij Pontifi. *de Poissiaco*
Vien. pœnitentibus & Confessis quadraginta dies de *Petri Abba-*
iniunctà pœnit. largitus est. Pont.sui anno vij. *41 Ludoui-*

Guido Archiepis. Vien.se in fundatione Monasterij *Abbas S.Pe-*
Bonæuallis, Apostolicæ sedis Legatum vocat CIↃ.
CXX.

Guillelmus [42] de Vallegellata Abbas S.Petri, præ- *42 Guillelm-*
stabat iuramentum in Ecclesia S. Mauritij Viennensis, *de vallegell-*
in sua confirmatione CIↃCCCXLIII. *Abbas S.P-*

Statutum est & approbatum in generali Capitulo
S. Petri CIↃ.CCCXXXVII. vt ante susceptionem
Monastici in eo habitus, qui admittebatur traderet
vnum Cyphum, & vnum Coclear argenti boni pon-
deris vnius Marki, & xij. vlnas Mapparum.

Petrus [43] erat Abbas S. Petri CIↃ. CCCLXI. *43 Petr-*
Guigo Abbas S. Petri CIↃ. CCCIC. *Guigo &*

Ado Abbas S. Petri, cui confirmatum est ab Ale- *S. Petri*
xandro iij. Cœnob. S. Columbæ, datum Lateran.per *Abbates.*
manum N. Cardinalis & Cancellarij. Pont.sui anno.
XX. CIↃ.CCCXXIIII.

Hæc sunt quæ summa & exacta perquisitione, de
vrbis Sanctæ ac Senatoriæ Viennensis sacris ac Pro-
phanis Antiquitatibus,reperire potui,quæque,ne tan-
dem tempus ea exederet, prælo subieci typogra-
phico, ob plura in eis cognitu dignissima, ob hono-
rem

rem quem duobus viuis Viennensis Ecclesiæ Pontificibus defero, ob amorem & reuerentiam S. Mauritij & ipsius sacri Canonicorum collegij, ac vltimo ad excitandum Delphini Francogallici in Viennensem Ecclesiam studium, dum leget apud Regiam Christianissimo suo Patri dicatam atque consecratam Floriacensem veterem Bibliothecam, Christianosquosque principes, ob Apostolorũ memoriam semper coluisse, excoluisse atque tutasse vetustissimam hanc Apostolorum filiam & Summorum Pontificum, in septem Prouinciis Vicariam Ecclesiam. Cæterum cum Nundinarum Francofortianarum immineret tempus, celerius quam cogitaueram, multa in his antiquitatibus atque adeo tota Floriacensi Bibliotheca congessi ac coaceruaui, quæ altera editio annuente Deo ordinatius locabit, perpolliet, atque adornabit. Tu vero benigne Lector, scito ac certò crede, meum in toto hoc opere scopum fuisse, Dei & Sanctorum gloriam promouere, Galliam nostram illustrare, atque Principi meo & pluribus mei studiosis Optimatibus vel Amicis, grati animi specimen exhibere. Non vero alicui obloqui vel præiudicare. Candidè à me prolata & explicata, si candidè acceperis. Nihil puto in toto hoc esse opere, quod te iniuria scandalove merito debeat, vel queat afficere.

Laui igitur Xysti atque adeo vniuersæ Bibliothecæ Regiæ Floriacensis ad Dei æterni gloriam hic Coronis esto.

FINIS.

CATALOGVS INSIGNIVM

PRÆCIPVARVM HOC LÆVO Floriacensis Regiæ Bibliothecæ Xysto repræsentatarum Personarum, cum Materiarum Notabilium copioso Indice.

Pontifices Sancti.

Aaron Vien.
Ado Vien.
Agobardus Lug.
Agratus Vien.
Aunianus Aurel.
Aquilinus Vien.
Apolinaris Valent.
Athanas. Alexand.
Audoënus Rhotom.
Augustinus Angliæ.
Auitus Vienn.
Austrobertus Vien.
Bainardus Vien.
Blidianus Vien.
Bobo Vien.
Bobolinus Vien.
Clarentus Vien.
Claudius Vien.
Crescens Vien.
Cutbertus Lindisphar.
Cyprianus Carthag.
Deodatus Vien.
Desiderius Vien. Mart.
Dolinus Vien.
Domninus Vien.
Domnolus Vien.
Dionysius Vien.
Edaldus Vien.
Edictus Vien.
Edoaldus Vien.
Etherius Vien.
Euantus Vien.
Florentius Vien. Mart.
Irenæus Lugd.
Iulianus Vien.
Iustus Lugd.
Iustus Vien.
Leander Hispal.
Lupicinus Vien. Mart.
Lupus Lugd.
Mamertus Vien.
Martinus Turon.
Martinus Vien.
Naamatus Vien.
Nectarius Vien.
Nicetius Vien.
Pantagatus Vien.
Paracodas Vien.
Paschasius Vien.
Philippus Vien.
Phocas Synopensis Mart.
Priscus Lugdun.

Pontifices non Sancti.

Adolfus Coloniensis.
Agilmarus Vien.

Ainardus

Ainardus Vien.
Albertus Vercel.
Albertus Trident.
Amedeus Byſunt.
Angelus Tarent.
Anno Tarent.
Antelmus I I.
Antonius Vien.
Arduco Geben.
Arnoldus Colon.
Arnoldus Mogunt.
Arſenius Senon.
Artaldus Grationop.
Aurelianus Arelat.
Aymarius Ebrodun.
Aymo Byturic.
Barnardus Maurien.
Bartholomeus Turon.
Bernoinus Vien.
Bertericus Vien.
Bertrandus de Capella Vien.
Bonifacius Saon.
Boſo I I.
Bruno Andegau.
Buichardus Vien.
Burno Vien.
Conradus Spirens. & Metẽs.
Conradus Auguſtens.
Conradus Conſtantien.
Conradus Garmacienſis.
Conradus Hildchen.
Deſiderius Dyen.
Drogo Lugdun.
Galceranus Viuarien.
Gaufridus Tricaſtin.
Girardus Viuarien.
Guido Hyporregien.
Guido Vien.
Guillelmus Nouar.
Guillelmus de Roſſiliõe Val.
Gunterius Spiren.
Gyſepnoidus N.
Hato Magunt.

Henricus Argentin.
Henricus Alban.
Hugo Dien.
Hugo Grationop.
Hugo Vien.
Hugutio Taurin.
Humbertus Lugd.
Humbertus Vien.
Hyeronymus de Villars Viẽ.
Ilbertus Byſunt.
Ioannes Mutinens.
Ioannes Vien.
Ioan. Vien.
Ioannes Pictauiens. Vien.
Leodegarius Vien.
Martinus Tricar.
Nicolaus Alban.
Ordiebus Baſileen.
Otto Nouarien.
Otranus Vien.
Petrus Palmerius Vien.
Petrus de Villars Iunior Viẽ.
Petrus Dien.
Petrus Laurentius Arelat.
Petrus Tarentaſienſis.
Petrus Tulenſis.
Pontius Valent.
Proculus Vien.
Ragaufredus Vien.
Rainardus Alerenſis
Remigius Byturic.
Rotbertus Vien.
Sobaichus N.
Sobo Vien.
Stephanus Vien.
Theobradus Vien. & Byſunt.
Theobaldus Oſtiẽſis & Vel.
Theodinus Port. & S. Ru-
finæ.
Theurbaldus Vien.
Tridericus Treueren.
Viuarius Tuſcul.
Vldaricus Taruiſin.

Vetra

Vltraia Vien.
Vmbertus Byſunt.
Volferius Vien.
Vrſus Vien.
Valdricus Baſileen.
Vvarmundus Vien.
Vvilicarius Vien.
Vvolfericus Vien.

Abbates.

Ado S. Petri Vien.
Amadeus Bonæual.
Andreas de martello Andreæ Vien.
Annetus de Grolea S. Petri Vien.
Anno Auguſtud.
Antonius S. Petri Vien.
Aquinus S. Andreæ Vien.
Ay S. Petri Vien.
Aymarius de Poſſiaco S. Pet. Vien.
Aymo S. Andreæ Vien.
Bernardus.
Dalmatius Sapinienſis
Deſiderius S. Petri Vien.
Geraldus Athanat.
Gerardus S. Petri Vien.
Guido de Roſſilione S. Petri Vien.
Guigo Berardus Sanct. Petri Vien.
Guillelmus Bortelli S. Petri Vien.
Guillelmus Bonæual.
Gillelmus de Vallegellata S. Petri Vien.
Gunto S. Petri Vien.
Gurgerius S. Petri Vien.
Hubertus Inſulæ Barbarenſis.
Hugo Bonæual.
S. Hugo Cluniacenſis.
Humbertus S. Petri Vien.
Iacobus Bonæual.
Ioſſerandus de Capella S. Petri Vien.
S. Leonianus S. Petri Vien.
Ludouicus S. Petri Vien.
S. Mareulfus S. Petri Vien.
Niſboldus Stabulenſis.
Odo Flauiacenſis.
Petrus S. Petri Vien.
Rainitidus Tulenſis.
Richardus Iurenſis.
Richardus S. Petri Vien.
Robertus S. Petri Vien.
Siffredus S. Petri Cabilon.
Yuo S. Petri Vien.

Imperatores,

Alexander.
Anaſtaſius.
Anaſtaſius.
Anaſtaſius.
Antoninus Caracala.
Antoninus Pius.
Antoninus minor.
Arcadius.
Aurelianus.
Aurelius.
Carolus Caluus.
Carolus Magnus.
Carolus Imp.
Carus.
Claudius.
Commodus.
Conſtans.
Conſtantinus ij.
Conſtantinus iij.
Conſtantinus iiij.

Decius.
Diocletianus.
Eraclius.
Gallienus.
Gallus.
Gordianus.
Gratianus.
Henricus ij.
Henricus vj.
Hlotharius.
Honorius.
Iouianus.
Iulianus.
Iustinianus j.
Iustinianus ij.
Iustinianus iij.
Iustinus.
Leo.
Leo
Leo.
Leoncius
Ludouicus.
Mauritius.
Maximinus.
Michaël.
Nerua.
Philippus.
Philippicus hæret.
Phocas.
Probus.
Sigismundus.
Tacitus.
Theodosius.
Theodosius.
Theodosius.
Tyberius.
Tyberius.
Tyberius.
Valentinianus.
Valerianus.
Vespasianus.
Volusianus.
Zeno.

Reges Francorum.

Childebertus j.
Childebertus ij.
Chilpericus.
Chlotarius.
Clodoueus j.
Clodoueus ij.
Clodoueus iij.
Clodoueus iiij.
Dagobertus j.
Dagobertus ij.
Daniel.
Carolus Caluus.
Carolus Magnus.
Carolus vj.
Carolus vij.
Pipinus.
Sigebertus.
Theodebertus.
Theodericus.
Theodoricus.

Reges exterorum.

Boso Rex Burgundiæ.
Conradus ij. Romanorum.
Fredericus Romanorum.
Fredericus ij. Romanorum.
Gundebadus Burgundiæ
hæret.
Hildericus Vvandal.
Hugo Burgundiæ.
Liutprandus Longobard.
Lotharius Burgund.

Reginæ.

Duces Comites ac Markiones.

INDEX RERVM AC MATERIARVM.

A

Constan

H

Martin

S. San

FINIS.

Ex occasione subiiciendi Priuilegij serò accepti, dum locus adest, Nomenclaturam Illustrissimorum S. R.E. Cardinalium, ac Scriptorum, quorum, in Floriacensi hac Regia Bibliotheca atque ipsius Xystis habetur, mentio, superioribus foliis obmissam, attexui.

CARDINALES.

ADicio S. Theodori.
Albericus Ostien.
Ambertus S.Anastasiæ.
Annas d'Escars de Giury.
Bernardus. S.Clementis.
Bernardus Portuensis.
Boso SS. Cosmæ & Damiani.
Cinthius S.Adriani.
Franciscus N. Cælestinus.
Gislebertus S.Marci.
Gregorius S.Angeli.
Gregorius S.Calixti.
Gualterius Episc. Alban.
Guido SS. Cosmæ & Damiani.
Guido SS. Laurentij & Damasi.
Guido S. Mariæ in Porticu.
Guido Tit. Pastoris.
Guillelmus S. Petri ad Vincula.
Henricus S.Anastasiæ.
Hubaldus S. Crucis in Hierusalem.
Hubaldus Hostiens.
Hubaldus S.Praxedis.
Hugo Hostiens.
Humbaldus SS. Ioannis & Pauli.
Iacinthus S. Mariæ in Cosmedin.
Ioannes S.Mariæ in Cosmedin.
Ioannes S.Mariæ Nouæ.
Iordanus S.Susannæ.
Iullius S.Marcelli.
Leo Hostien.
Manfredus S.Georgij ad velum aureum.
Manfredus S. Sauinæ.
Nicolaus Alban.
Octauianus S. Nicolai in Carcere Tuliano.
Octauianus S. Georgij.
Odetus de Castellione, post Hæret.
Odo S. Georgij ad velum aureum.
Petrus Aldobrandinus.
Petrus.N.
N.Rambouilletus.
Raynerius S. Priscæ.
Robertus. N.
Rodulfus S.Luciæ in Sept.
Rolandus S. Marci.
N.de Sourdy.
Thomas de S. Cæcilia Cælest.
Vbaldus S. Crucis in Ierusalem.
Viuarius Tuscul.

Adelerius Flor.
Adhelmus.
Ado Treueren.
Ado Vien.
Adreualdus Flor.
Agobardus Lugd.
Alphonsus d'Elbene Episco. Alby.
Andræas.
S. Antoninus.
Arnaldus Vvionius.
Asorius.
S. Augustinus.
S. Auitus Vien.
Ausonius.
Aymoinus Flor.
Car. Baronius.
Cappelletus.
Carolus Sigonius.
Claudius du Rubis.
Claudianus Poëta.
S. Cyprianus.
Diedericus.
Dio.
Eginardus.
Faustus.
Felix Abbas.
Fortunatus.
Franciscus Belforestius.
Franciscus Modius.
S. Gregorius Papa.
Gislebertus.
Gualesinus.
S. Hilarius.
Hugo Floriac.
Iacobus Breulius.
Imperatores diuersi.
Ioannes à Bosco.
Ioannes Iealus.
Ioannes Sauaro.
S. Ioannes Chr.
Lauinius.
Leo Casinen.
Lucanus Poëta.
Ludolphus de Colomna.
Ludouicus Gollutus.
Marcus Poëta.
Mare Historiatum.
Martinus Polonus.
Matthæus Palmerius.
Matthæus Vvestmonst.
Maurolicus.
Molanus.
Monachi Floriacenses.
S. Oderisius Casin.
S. Odo Cluniac.
Papirius Massonus.
Paulus Diaconus.
Petrus Chrysologus.
S. Petrus Cluniacen.
Petrus Diaconus.
Petrus Æquilinus.
Petrus Pythoeus.
Petrus Villardus iunior Archiep. Vien.
Pontifices Romani plures.
Raguiolus.
Raynardus Lingon. Episc.
Reges diuersi.
Regino.
Renatus Choppinus.
Sebastus.
Sigebertus.
Smaragdus.
Sydonius Apollin.
Terentius Poëta.
Turrecremata.
Vallisoletani Patres.
Victorinus rethor.
Vincentius Beluac.
Virgilius Poëta.
Vsuardus.

CHRISTIANISSIMI
REGIS PRIVILEGIVM.

SAnctius Christianissimi ac Inuictissimi HENRICI IIII. Franciæ ac Nauarræ Regis Auditorium sanxit, ne quis penitus hominum per Vniuersam Gallicam Monarchiam, toto sequenti decennio venditet distrahat aut imprimat Floriacensem Veterem Regiam Bibliothecam cum suis Xystis, opera P. Ioannis du Boys Cælestini emergentem, ipso abnuente renitenteve aut non permittente. Qui secus faxit Arbitrio iudicum taxetur & exemplaria cuncta Fisco inferantur sub dat. Lutatiæ Parisiorum xij. Augusti. 1605.

Per Regem in suo Consilio.

Signat. DV FOS.

EGo vero Ioannes du Boys Cælestinus, fide integritate atque amicitia spectabilis viri Horatij Cardonij Lugdunensis eximij Bibliopolæ illectus: annuo, permitto, vt ipsi liberum atque integrum sit, Prædictam Floriacensem Bibliothecam & eius Xysta, per decem proximos annos, dum, vbi, ac quibus caracteribus volet, imprimere, venditare, distrahere, libere licitè. Lugduni xxvj. Augusti. 1605.

DVBOYS CÆLESTINVS.